

**T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Arkeoloji Anabilim Dalı
Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Bilim Dalı**

**BÜYÜK VE KÜÇÜK MENDERES HAVZALARINDAKİ MÖ 2. BİNYIL
KÜLTÜRLERİNİN YENİ VERİLER IŞIĞINDA DEĞERLENDİRİLMESİ**

**DOKTORA TEZİ
(METİN)**

Erim KONAKÇI

**TEZ DANIŞMANI
Altan ÇİLİNGİROĞLU**

İZMİR-2012

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne sunduğum “Büyük ve Küçük Menderes Havzaları MÖ 2. Binyıl Kültürlerinin Yeni Veriler Işığında Değerlendirilmesi” adlı doktora tezinin tarafımdan bilimsel, ahlak ve normlara uygun bir şekilde hazırlandığını, tezinde yararlandığım kaynakları bibliyografyada ve dipnotlarda gösterdiğini onurumla doğrularım.

İsim-Soyadı

Erim KONAKÇI

TUTANAK

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 12/04/2012 tarih ve 10/15 sayılı kararı ile oluşturulan jüri .Arkeoloji anabilim dalı Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Bilim dalı doktora öğrencisi Erim KONAKÇI'nın aşağıda başlığı (Türkçe / İngilizce) belirtilen tezini incelemiş ve adayı 02/05/2012 günü saat 13.30'da, 120 dk süren tez savunmasına almıştır.

Sınav sonunda adayın tez savunmasını ve jüri üyeleri tarafından tezi ile ilgili kendisine yöneltilen sorulara verdiği cevapları değerlendirerek tezin başarılı/başarısız/düzeltilmesi gerekli olduğuna oybirliğiyle / oyçokluğuyla karar vermiştir.

BAŞKAN
Prof Dr. Altan ÇİLİNGİROĞLU
Başarılı
Başarısız

Düzeltilme (6 ay süreli)

ÜYE

Prof Dr. Eşref ABAY

Başarılı

Başarısız

Düzeltilme (6 ay süreli)

ÜYE
Yrd Doç Dr. Zafer DERİN

Başarılı

Başarısız

Düzeltilme (6 ay süreli)

ÜYE
Prof Dr. Süleyman ÖZKAN

Başarılı

Başarısız

Düzeltilme (6 ay süreli)

ÜYE
Prof Dr. Celal ŞİMŞEK

Başarılı

Başarısız

Düzeltilme (6 ay süreli)

Tezin Türkçe Başlığı : Büyük ve Küçük Menderes Havzalarının MÖ 2. Binyıl Kültürlerinin Yeni Veriler Işığında Değerlendirilmesi

Tezin İngilizce Başlığı : Reassessment of the Second Millennium Cultures in Cayster and Meander Basins in the Light of New Evidence

3. Tez başlığı (İngilizce ve Türkçe) mutlaka belirtilmelidir.

ÖNSÖZ

“Büyük ve Küçük Menderes Havzalarındaki MÖ 2. Binyıl Kültürlerinin Yeni Veriler Işığında Değerlendirilmesi” başlıklı bu çalışmada adı geçen bölgede Orta ve Geç Tunç Çağ’da tespit edilen tüm arkeolojik veriler sunulmakla birlikte tezin ana noktasını Laodikeia/Asopos Tepesi’nde ve Ayasuluk’ta tespit edilen mimari, seramik ve küçük buluntuların değerlendirilmesi oluşturmuştur. Söz konusu çalışmalar gerçekleştirilirken farklı kişi ve kuruluşların önemli katkıları olmuştur.

Bu sebeple öncelikli olarak bu çalışmadaki danışmanlığımın yanı sıra lisans yıllarımdan bu yana her zaman büyük güven ve desteğini gördüğüm hocam, Prof. Dr. Altan Çilingiroğlu’na teşekkür etmek isterim.

Heyet üyesi olarak katıldığım Laodikeia kazıları başkanı Prof. Dr. Celal Şimşek’e gerek kazı çalışmalarında gerekse tezle ilgili ihtiyaç duyduğum her konuda bana sağladığı tüm imkânlar için teşekkür ederim. Ayasuluk kazılarında gerek 1990 yılında gerekse son yıllarda bulunan tüm materyalleri değerlendirmeme imkân sağlayan her zaman tecrübelerinden yararlandığım ve önemli desteklerini gördüğüm, Yrd. Doç. Dr. Mustafa Büyükkolancı’ya teşekkür ederim.

Tez izleme komitelerinde ve sonrasında düşünceleri ile tezin şekillenmesi konusunda çok önemli katkıları olan tez ile yakından ilgilenen Prof. Dr. Süleyman Özkan’a ve Yrd. Doç. Dr. Zafer Derin’e teşekkür ederim.

Tezi defalarca okuyan, gerekli uyarılarda bulunan, çalışmanın her aşamasında sayılamayacak kadar çok sayıda katkıları olan, Araş. Gör. Dr. Fulya Dedeoğlu Konakçı’ya tüm yardımları ve desteği için teşekkür ederim.

Ayasuluk ve Laodikeia kazı ekibinde emeği geçen herkesin aslında bu çalışmada katkısı olduğundan tüm ekip üyelerine ayrıca teşekkür etmek isterim. Genel anlamda kazı ekiplerine değinmememe rağmen burada özellikle Laodikeia kazısında beraber çalıştığım, ihtiyaç duyduğum her konuda her zaman büyük yardımlarını gördüğüm, Yrd. Doç. Dr. Bahadır Duman’a ayrıca teşekkür etmek isterim. Laodikeia kazısında beraber çalıştığım bir diğer arkadaşım Araş. Gör. Barış Yener tez süresince bana her zaman destek göstermiştir. Tezde kullanılan çizimlerin hazırlanmasında büyük katkıları olan başta arkeolog Mehmet Ok olmak üzere, Uzman Mustafa Bilgin’e, arkeolog Gökhan Yılmaz’a, istatistik çalışmalarının yanı sıra

Asopos Tepesi'nde yürütülen arazi çalışmalarında önemli özverileri olan arkeolog Barış Taşdemir ve Burhanettin Öztürk'e ayrıca teşekkür etmek isterim.

Ayrıca burada Selçuk Efes Müzesi'nde görev yapan ve bu çalışma sırasında ihtiyaç duyduğum yardımları esirgemeyen arkeolog Pervin Büyükkolancı'ya ve Müze Müdürü Cengiz Topal'a teşekkür ederim.

Bu tez çalışması TÜBİTAK'ın sağladığı Yurtdışı Doktora Burs programı ile desteklenmiş ve bu çerçevede İngiltere'de Cambridge Üniversitesi'nde çalışmalarda bulunulmuştur. Bu süreçte tezin ana hattı, içeriği ve Kilisetepe GTÇ ve OTÇ tabakaları hakkında düşüncelerini paylaşan Prof. Dr. N. Postgate'e, Asopos Tepesi'nde bulunan skarabenin okunması ve tarihlendirilmesi konusunda yardımlarını gördüğüm Prof. Dr. Geoffrey T. Martin'e, Laodikeia Asopos Tepesi'nde bulunan obsidyenlerin köken analizlerini yapan Prof. Dr. E. Pernicka'ya, Leicester Üniversitesi'nde kaldığım süreç boyunca yardımları olan Dr. Naoise Mac Sweeney'e, Batı Anadolu'da Miken etkinliği ve Ayasuluk kazısında bulunan Miken seramiklerin tarihlenmesi konusunda düşüncelerini paylaşan Dr. Elizabeth French'e teşekkür ederim.

Tezin yazımı sırasında ihtiyaç duyulan kaynaklar İstanbul Alman Arkeoloji Enstitüsü kütüphanesi başta olmak üzere, Ankara İngiliz Arkeoloji Enstitüsü kütüphanesi, İstanbul Hollanda Arkeoloji Enstitüsü kütüphanesi, Ege Üniversitesi merkez ve arkeoloji bölüm kütüphanesi, Cambridge Üniversitesi'nde merkez, klasik arkeoloji, Yakınoğu ve Haddon kütüphanelerinden ve Leicester Üniversitesi merkez kütüphanesinden yararlanılmıştır. Ayrıca J. Mellaart ve S. Lloyd tarafından yürütülen ilk dönem Beycesultan kazılarında bulunan seramiklerin bir bölümünü ve geniş bir coğrafyada yürütülen yüzey araştırmalarının materyallerini ihtiva eden Ankara İngiliz Arkeoloji Enstitüsü seramik laboratuvarında hem Beycesultan'ın hem de yüzey araştırmalarında bulunan seramiklerin inceleme fırsatı bulunmuştur.

Tez çalışması sırasında bölgede yer alan yerleşimlerdeki kazıları ve bu kazılarda bulunan materyalleri inceleme imkânını sağlayan başta kendisiyle 2 yıl Çivril yüzey araştırmalarında çalıştığım, Beycesultan kazı başkanı Prof. Dr. Eşref Abay olmak üzere, Limantepe kazı başkanı Prof. Dr. Hayat Erkanal'a, Çine Tepecik Höyük kazı başkanı Prof. Dr. Sevinç Günel'e, Metropolis eski kazı başkanı Prof. Dr. Recep Meriç'e, Kadı Kalesi kazı başkanı Prof. Dr. Zeynep Mercangöz'e, Milet Kazı başkanı Prof. Dr. V.von Graeve'ye, Tabae-Kale kazı başkanı Prof. Dr. Bozkurt Ersoy'a teşekkür ederim.

Tezi süresi boyunca arkeolog Dr Ali Ozan ve Araş. Gör. Dr Mahmut Bilge Baştürk'ün değerli fikirlerinden her zaman yararlandığımı ve çalışmanın şekillenmesinde büyük katkıları olduğunu belirtmek isterim. Ayrıca tez süresince aynı zamanda oda arkadaşım olan Araş. Gör. Dr Mücella Erdalkıran'a yardımları için teşekkür ederim.

Son olarak her zaman her konuda yanımda olan aileme teşekkür etmek isterim.

İZMİR, 2012

**Küçük ve Büyük Menderes Havzalarının MÖ 2. Binyıl Kültürlerinin Yeni Veriler
Işığında Değerlendirilmesi**

ÖNSÖZ

GİRİŞ1-3

**I. BÖLÜM: BÖLGENİN COĞRAFYASI, ARAŞTIRMA TARİHİ VE
KRONOLOJİSİ**

A-) Coğrafi Kapsam4-8

B-) Bölgenin Araştırma Tarihi9-10

C-) Bölgenin Kronolojisi11-22

**II. BÖLÜM: BÜYÜK VE KÜÇÜK MENDERES HAVZALARI'NDA ORTA
TUNÇ ÇAĞ KÜLTÜRÜ**

A-) Orta Tunç Çağ'da Büyük Ve Küçük Menderes Havzalarının Tarihsel Süreci 23-26

B-) Orta Tunç Çağ'da Büyük ve Küçük Menderes Havzaları Kıyı Kültür Bölgesi ve
Ayasuluk Tepesi Kazı Verileri

1-) Orta Tunç Çağ'da Kıyı Kültür Bölgesi26-39

2-) Orta Tunç Çağ'da Ayasuluk Tepesi39-40

a-) Tabakalanma ve Mimari40-58

b-) Çanak Çömlek58-61

b1-) Genel Nitelikler

a-) Mal Grupları61-62

b-) Yüzey Renkleri62-64

c-) Yüzey Özellikleri64-66

d-) Hamur ve Katkı66-72

b2-) Mal Grupları

a-) Grup A: Kırmızı Mallar	72-78
b-) Grup B: Kahverengi Mallar	78-85
c-) Grup C: Koyu Kahverengi Mallar	85-88
d-) Grup D: Kendinden Astarlı Mallar	88-89
e-) Grup E: Siyah Mallar	89-93
f-) Grup F: Gri Mallar	93-97
g-) Grup G: Devetüyü Mallar	98-103
h-) Grup H: Kaba Mallar	103-108
ı-) Grup I: Altın Boya Astarlı Mallar	108-110

b3-) Formlar

a-) Çanaklar (Tip 1-22)	110-139
b-) Çömlekler (Tip 1-12)	139-147
c-) Akıtacaklı Kaplar (Tip 1-2)	147-148
d-) Yonca Ağızlı Testiler (Tip 1-3)	148-150
e-) Dipler ve Kaideler	150-151
c-) Küçük Buluntular	151
C-) Orta Tunç Çağ'da Büyük ve Küçük Menderes Havzaları İç Kültür Bölgesi ve Laodikeia/Asopos Tepesi Kazı Verileri	
1-) Orta Tunç Çağ'da İç Kültür Bölgesi	152-169
2-) Orta Tunç Çağ'da Laodikeia/Asopos Tepesi	169-175
a-) Tabakalanma ve Mimari	175-194
b-) Çanak Çömlek	194-195

b1-) Genel Nitelikler

a-) Mal Grupları	195-196
b-) Yüzey Renkleri	196-198
c-) Yüzey Özellikleri	198-200
d-) Hamur ve Katkı	200-204

b2-) Mal Grupları

a-) Grup A: Kırmızı Mallar	204-212
b-) Grup B: Kahverengi Mallar	212-220
c-) Grup C: Açık Kahverengi Mallar	220-227
d-) Grup D: Kendinden Astarlı Mallar	227-231
e-) Grup E: Siyah Mallar	231-234
f-) Grup F: Gri Mallar	234-238
g-) Grup G: Devetüyü Mallar	238-244
h-) Grup H: Kaba Mallar	244-251
ı-) Grup I: Altın Boya Astarlı Mallar	251-255
j-) Grup j: Krem-Bej Astarlı Mallar	255-257

b3-) Formlar

a-) Çanaklar (Tip 1-18)	258-289
b-) Çömlekler (Tip 1-22)	289-303
c-) Minyatür Kaplar	303-304
d-) Akıtacaklı Kaplar (Tip 1-2)	304-305
e-) Testiler (Yonca Ağızlı Testiler-Gaga Ağızlı Testiler)	305-308
f-) Pithoslar	308

g-) Kulp ve Tutamaklar	308-309
h-) Dipler ve Kaideler	309-311
ı-) Kapaklar	311
i-) Diğer formlar (Çoklu kaplar, ayaklar, süzgeçler, insan yüzlü kap)	311-312
c-) Küçük Buluntular	
c1-) Kemik Eserler	312
c2-) Taş Eserler	313-314
c3-) Madeni Eserler	314-315
c4-) Pişmiş Toprak Eserler	315-317
D-) Orta Tunç Çağ'da Kıyı ve İç Kültür Bölgesinin Değerlendirmesi.....	317-332

III Bölüm: BÜYÜK VE KÜÇÜK MENDERES HAVZALARINDA GEÇ TUNÇ ÇAĞ KÜLTÜRÜ.

A-) Geç Tunç Çağ'da Büyük Ve Küçük Menderes Havzalarının Tarihsel Süreci.....	333-358
B-) Geç Tunç Çağ'da Büyük ve Küçük Menderes Havzaları Kıyı Kültür Bölgesi ve Ayasuluk Tepesi Kazı Verileri	
1-) Geç Tunç Çağ'da Kıyı Kültür Bölgesi	359-371
2-) Geç Tunç Çağ'da Ayasuluk Tepesi	371-372
a-) Tabakalanma ve Mimari	372-385
b-) Çanak Çömlek	
b1-) Genel Nitelikler	386
a-) Mal Grupları	386-387
b-) Yüzey Renkleri	387-388
c-) Yüzey Özellikleri	388-390

d-) Hamur ve Katkı	390-394
b2-)Mal Grupları	
a-) Grup A: Kırmızı Mallar	394-398
b-) Grup B: Kahverengi Mallar	398-401
c-) Grup E: Siyah Mallar	402
d-) Grup F: Gri Mallar	402-405
e-) Grup G: Devetüyü Mallar	405-409
f-) Grup H: Kaba Mallar	409-412
g-) Grup I: Altın Boya Astarlı Mallar	412-416
b3-) Formlar	
a-) Çanaklar (Tip 1-16)	416-432
b-) Çömlekler (Tip 1-6)	432-435
c-) Minyatür Kaplar	435
d-) Mataralar	435
e-) Çift Kulplu Kaplar	435-436
f-) Dipler ve Kaideler	436-437
c-) Küçük Buluntular	438-439
C-) Geç Tunç Çağ'da Büyük ve Küçük Menderes Havzaları İç Kültür Bölgesi ve Laodikeia/Asopos Tepesi Kazı Verileri	
1-) Geç Tunç Çağ'da İç Kültür Bölgesi	439-453
2-) Geç Tunç Çağ'da Laodikeia/Asopos Tepesi	
a-) Tabakalanma ve Mimari	454-457
b-) Çanak Çömlek	

b1-) Genel Nitelikler

a-) Mal Grupları	457-458
b-) Yüzey Renkleri	458-459
c-) Yüzey Özellikleri	459-461
d-) Hamur ve Katkı	461-465

b2-) Mal Grupları

a-) Grup A: Kırmızı Mallar	465-469
b-) Grup B: Kahverengi Mallar	469-474
c-) Grup C: Açık Kahverengi Mallar	474-479
d-) Grup D: Kendinden Astarlı Mallar	479-483
e-) Grup E: Siyah Mallar	483-485
f-) Grup F: Gri Mallar	485-489
g-) Grup G: Devetüyü Mallar	489-495
h-) Grup H: Kaba Mallar	495-499
ı-) Grup I: Altın Boya Astarlı Mallar	500-506
j-) Grup j: Krem-Bej Astarlı Mallar	506-509
k-) Grup K: Boya Bezemeli Mallar	509-516

b3-) Formlar

a-) Çanaklar (Tip 1-23)	516-538
b-) Çömlekler (Tip 1-8)	538-543
c-) Yonca Ağızlı Kaplar (Tip 1-3)	543-545
d-) Akıtacaklı Kaplar (Çaydanlık ve gaga ağızlı testiler: Tip 1-6)	545-547
e-) Şişeler (Tip 1-3)	547-549

f-) Pithoslar	549
g-) Kulp ve Tutamaklar	550
h-) Dipler ve Kaideler	550-552
ı-) Kapaklar	552
i-) Boya Bezemeli Gövde Parçaları	552-553
c-) Küçük Buluntular	
c1-) Madeni Eserler	553
c2-) Pişmiş Toprak Eserler	553-555
c3-)Taş Eserler	555
D-) Geç Tunç ağ'da Kıyı ve İ Kültür Bölgesinin Değerlendirmesi	555-568
IV. BÖLÜM SONUÇ	569-585
Kaynakça.....	586-620
II. CİLT	
Yerleşim Katoloğu	621-634
Seramik Kataloğu	635-785
Levhalar	

GİRİŞ

MÖ 2. binyılda Hitit Krallığı'nın Anadolu'da son derece geniş bir alanda kurduğu egemenliğin izleri, birçok yerleşim yerine yansımış ve bu merkezlerden elde edilen farklı nitelikte ve nicelikteki veriler, Anadolu arkeolojisinde yürütülen çalışmaların temel konularından birini oluşturmuştur. Öte yandan Hitit Krallığı hakkında sahip olduğumuz yoğun bilgi birikiminin aksine, bugüne kadar yapılan arkeolojik araştırmalardan Batı Anadolu'nun söz konusu dönemde nasıl bir siyasi ve kültürel yapıya sahip olduğu konusunda yeterince veri elde edilememiştir. Bu durumun temel nedeni hiç kuşkusuz bölge hakkındaki yazılı kayıtların ve arkeolojik kazıların sayısının sınırlılığıdır. Nitekim bulunan kaya anıtlarını ve birkaç mührü bir yana bırakacak olursak, bölgeden elde edilen yazıt sayısı dördü geçmemiştir. Diğer bir deyişle, bölgenin MÖ 2. binyıl siyasi yapısı hakkındaki sınırlı verilerin neredeyse tamamı, Hitit yazılı kaynaklarından elde edilmiştir. Bu kaynakların krallığın doğası gereği, içerisinde propaganda unsurlarını barındıran tek yanlı ifadelerden oluşması bölgenin tarihsel sürecinin sağlıklı bir biçimde kurgulanmasını güçleştirmiştir.

Bugüne kadar yapılan ve halen sürmekte olan arkeolojik kazılar, Batı Anadolu'da MÖ 2. binyıl boyunca yaşanan tarihsel süreç hakkındaki verilerin yetersizliğini tam anlamıyla gidermiş durumda değildir. Örneğin Beycesultan, Ayasuluk Tepesi gibi bahsedilen sorunları aydınlatma potansiyeli yüksek yerleşim yerlerinde yürütülen kazılarda dahi, kültürel anlamda son derece önemli verilere ulaşılsa da, bölgenin siyasi tarihine ilişkin herhangi bir yazılı kaynak henüz elde edilememiştir.

Yukarıda bahsedilen verilerin yetersizliğinin yol açtığı problemlerin yanı sıra yapılan araştırmalarda, bölgenin ve dönemin ele alınış biçimi de diğer bir sorun olarak nitelendirilebilir. Daha açık ifadeyle, bugüne kadar yapılan tarihi coğrafya tartışmalarındaki çıkış noktasını yazılı kaynakların oluşturması, bölgenin diğer kültürel özelliklerinin ikinci planda ele alınmasına ya da "*MÖ 2. binyıl buluntuları*" gibi genel tanımlamalarla aktarılmasına neden olmuştur. Batı Anadolu'nun siyasi tarihinin aydınlatılmasındaki tüm bu sorunlara rağmen, tamamlanmış olan ya da sayıları artarak devam eden arkeolojik kazılar, bölgenin en azından materyal kültürünün anlaşılmasına ilişkin son derece önemli veriler sunmuştur.

“Büyük ve Küçük Menderes Havzaları MÖ 2. Bin Kültürleri'nin Yeni Veriler Işığında Değerlendirilmesi” başlıklı tez çalışmasında, Batı Anadolu'nun merkezi olarak da tanımlanabilecek Büyük ve Küçük Menderes havzalarının oluşturduğu alanın değerlendirilmesi hedeflenmektedir. Yukarıda değindiğimiz sorunlar gözetilerek araştırma bölgesi, kazı ve yüzey araştırması verilerini de kapsayacak biçimde mümkün olduğunca detaylı olarak ele alınmıştır. Tezdeki veriler hem kronolojik hem de bölgesel ayırım yapılarak kurgulanmıştır. Bu bağlamda tezin özgün verilerinin elde edildiği Ayasuluk Tepesi ve Laodikeia/Asopos Tepesi, söz konusu kurgunun çıkış noktasını da oluşturan iki anahtar yerleşim olarak nitelendirilebilir. Tezin içeriğini oluşturulan bölümler, söz edilen ayırma koşut olarak şekillendirilmiştir. Kronolojik ayırmada, bölgedeki tarihi ve kültürel sürecin sağlıklı bir biçimde değerlendirilebilmesi için stratigrafik olarak tanımlı olan kazı materyallerinin, iki alt dönem altında (Orta ve Geç Tunç Çağ) sınıflandırılması uygun görülmüştür. Bölgesel ayırım ise, coğrafi unsurların yanı sıra yerleşimlerden tespit edilen maddi kültür öğelerinden yola çıkarak kurgulanan bir sınıflandırmadır. Bu bakış açısı doğrultusunda elimizde olan veriler Kıyı Kültür Bölgesi ve İç Kültür Bölgesi başlıkları altında değerlendirilmiştir.

Tüm bu kapsam çerçevesinde 4 bölümden oluşan tezin I. bölümünde Büyük ve Küçük Menderes havzalarında yapılan arkeolojik araştırmaların tarihi, tezin kapsamını oluşturan coğrafya ve tezde değerlendirilen sürecin kronolojik çerçevesi incelenmiştir.

II. bölümde Orta Tunç Çağ'da, III. bölümde Geç Tunç Çağ'da Büyük ve Küçük Menderes havzalarında yaşanan tarihsel ve kültürel süreç kıyı ve iç kültür bölgesi alt başlıkları altında sunulmuştur. Söz konusu bölümlerde ilgili kültür bölgesinde yer alan yerleşimlerin verilerinin özet halinde değerlendirilmesinin ardından tezin anahtar yerleşimleri olan Ayasuluk ve Asopos Tepesi'nden elde edilen tüm arkeolojik veriler detaylı bir biçimde açıklanmış, sonrasında bölgelerarası karşılaştırmalar ile kültürün yayılım sınırları belirlenmeye çalışılmıştır. II. ve III. bölümün sonunda yer alan değerlendirme başlıkları içerisinde ise; elde edilen mimari, seramik ve küçük buluntular hakkındaki veriler her iki kültür bölgesi içinde bir bütün halinde ele alınmıştır.

IV. bölümü oluşturan Sonuç kısmında da, Büyük ve Küçük Menderes Havzası'nın Orta ve Geç Tunç Çağ'da barındırdığı kültürün özgün özellikleri ve çevre bölgelerle olan etkileşiminin boyutları genel olarak değerlendirilmiştir.

I. BÖLÜM: Bölgenin Coğrafyası, Araştırma Tarihi ve Kronolojisi

A-) Coğrafi Kapsam

Bir bölgedeki kültürel unsurların oluşumu ve yayılımında coğrafyanın en önemli dinamiklerden biri olduğu yadsınamaz. Özellikle nehir vadileri, kültürlerin birbiri ile etkileşiminin sağlandığı coğrafi unsurlar olarak ön plana çıkmaktadır. Son derece geniş bir alan içinde uzanan Büyük ve Küçük Menderes nehirleri ve bu nehirlere bağlanan kollar, buldukları alanı tarıma elverişli duruma getirmenin yanı sıra kültürlerin birbiri ile etkileşimini de sağlamıştır. Bu durum bölgenin Paleolitik Dönem'den itibaren yoğun bir biçimde iskâna uğramasını kolaylaştırmıştır.

Batı Anadolu'nun en büyük nehri olma özelliğine sahip olan Büyük Menderes, Batı Anadolu yüzölçümünün %3,2'sini kapsamaktadır. Bu adla ilk defa İlyada destanında anılan nehir, kaynaklarını Afyon'daki dağlık arazinin farklı noktalarından alarak akmaya başlar. Büyük Menderes izlediği güzergâh boyunca Murat Dağı'ndan inen Banaz Çayı'nı, Çivril'den Küfü Çayı'nı, Kaklık'tan Emir Çayı'nı ve bunun devamı olan Lykos Vadisi'ndeki Çürüksuyu'nu alır. Sarayköy ve çevresinde bir çöküntü hendeğine yerleşmiş olarak batıya doğru akar, Aydın ili yakınında Çine ve Akçay Çayı'nı alarak, Balat Ovası'nı geçer ve Ege Denizi'ne toplam 584 km yol kat ederek dökülür. Büyük Menderes Nehri'nin her yıl biriktirdiği yaklaşık 10 m genişliğindeki alüvyal dolgu, kıyı çizgisinin tamamen değişmesine yol açmıştır¹. Orta ve Geç Tunç çağlarda Ege Denizi bugünkü Söke Ovası'na kadar uzanmaktaydı ve Menderes Nehri bu bölgede Morali yakınında, Latmos Körfezi olarak bilinen derin halice dökülmekteydi². Bu körfez Menderes Nehri'nin getirdiği alüvyonlar sonucunda kapanmış ve aslında denizin bir parçası olan Bafa Gölü'nün oluşumuna yol açmıştır³. Söz konusu coğrafi değişimler doğal olarak Menderes Nehri'nin yatağını da etkilemiş, bugünkü güzergâhı ile konumuzu oluşturan süreçteki güzergâhı arasında bazı farklılıklar oluşmuştur. Aslında deniz kıyısı yerleşimleri olan Myus, Priene ve Milet

¹ Russel 1954: 367.

² Russel 1954: 372 vd; Göney 1975: 53; Graeve 2002: 205; Yakar 2007: 275.

³ Russel 1954: 366, 374; Yakar 2007: 275.

bugün alüvyal ova içerisinde, Herakleia yine bu süreçte oluşan Bafa Gölü kıyısında kalmıştır. Klasik Dönem’de, Milet ile arasında bir deniz savaşının yaşandığı bilinen ve Herodotos tarafından adacık olarak tasvir edilen Lade Adası, Milet Kenti’yle alüvyal birikimlerin sonucunda birleşmiştir⁴. Bölgenin söz konusu coğrafi yapısı Herodotos ve Strabon tarafından da detaylı bir biçimde anlatılmış ve bu coğrafyada yaşanan değişim arkeolojik ve jeofizik çalışmalarla da takip edilebilmiştir.

Menderes Nehri’nin izlediği hat, aynı zamanda Orta ve Batı Anadolu’yu birbirine bağlayan doğal bir güzergâhtır. Doğu-batı doğrultusunda uzanan vadi hem ticari hem de askeri anlamda kullanım görmüştür. Bu durum sadece konumuzu oluşturan Orta ve Geç Tunç çağlarda değil, bu sürecin öncesinde ve sonrasında da aynı amaçlarla kullanım görmeye devam etmiştir. Söz konusu yol hattı boyunca kurulan Helenistik, Roma, Selçuklu⁵ ve Osmanlı yerleşimleri bu doğal güzergâhın tarihin hiçbir döneminde önemini yitirmemiş olduğuna işaret etmektedir⁶ (Fig. 1).

⁴ Brückner 2003: 123 vd, Fig. 1; Russel 1954: 374; Kraft-Aschenbrenner vd 1977: 942. Milet’te Athena tapınağının yer aldığı ve kazılarda OTÇ tarihlenen çok sayıda materyalin bulunduğu alan söz konusu dönemde sahil kıyısındadır. Raymond 2005: 43.

⁵ Selçuklu döneminde ticari güzergâhlar boyunca kervansaraylar inşa edilmiştir. Batıya doğru devam eden ana ticaret yolu üzerinde yer alan Denizli’deki Akhan kervansarayı doğal yolların ticari amaçlı kullanımına verilebilecek bir örnektir. Yavuz 1997: 80 vd.

⁶ Demirkent 2002: 1 vd; Thonemann 2011: 1 vd.

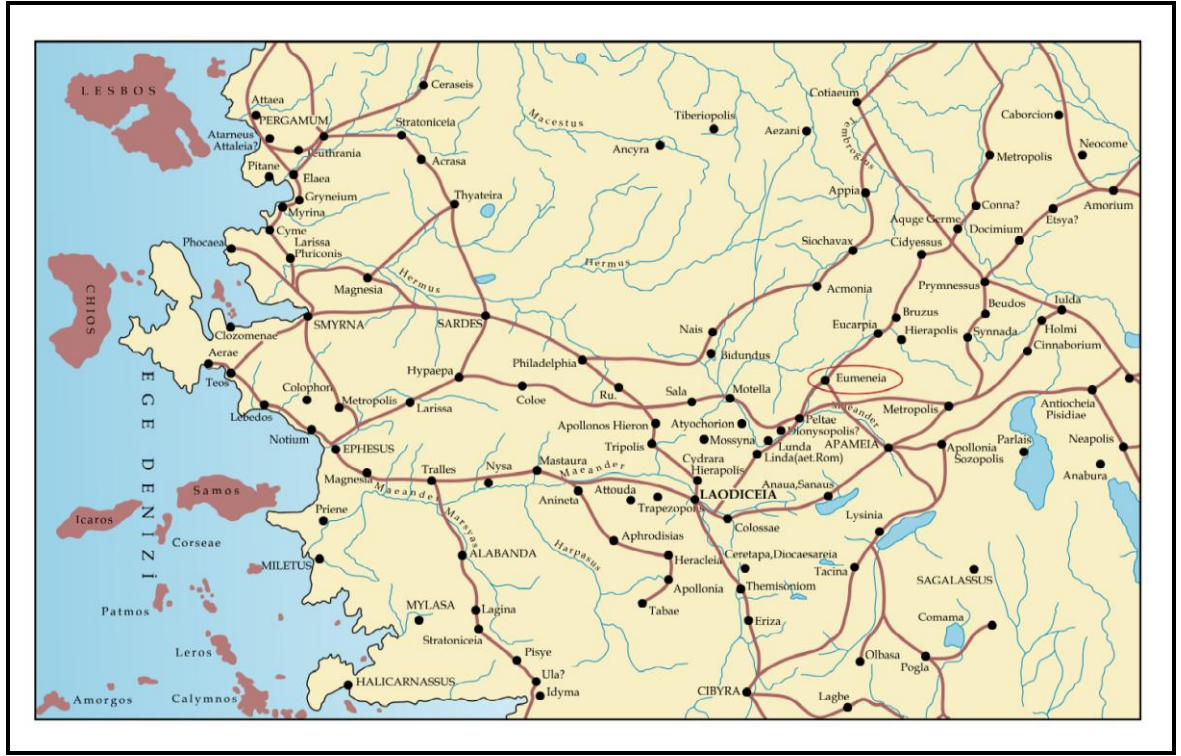

Fig. 1: Roma Dönemi Yol Haritası⁷.

Büyük Menderes Havzası coğrafi olarak Yukarı, Orta ve Aşağı olmak üzere üç alana ya da Yukarı ve Aşağı Menderes olmak üzere iki alana ayrılarak değerlendirilmektedir. Bu çalışmada ise coğrafi verilerin yanı sıra özellikle arkeolojik verilerden yola çıkılarak Yukarı ve Orta Menderes kesimleri “İç Kültür Bölgesi” ve Aşağı Menderes kesimi ise “Kıyı Kültür Bölgesi” tanımlamaları altında değerlendirmeye alınmıştır (Fig. 2, Levha 160).

Kıyı Kültür Bölgesi olarak tanımladığımız alan; Çine ve Söke Ovası ile Bafa Gölü çevresinden denize kadar ulaşan toprakları kapsamaktadır. Bu bölgede Samsun Dağları Bafa Gölü kıyısında Beşparmak Dağları ve güneye doğru uzantıları olan Yaylacık ve Teke dağları yer alır⁸.

İç Kültür Bölgesi olarak tanımladığımız alan ise, genel anlamda Yukarı ve Orta Menderes havzalarını kapsamaktadır. Bu bölge Akçay vadisinden sonra Dandalas vadisini, Buldan, Denizli, Baklan ve Çivril ovalarını içermektedir. Denizli kent

⁷ Harita NW Calder ve G.E Bean tarafından hazırlanan haritanın yeniden çizilmiştir.

⁸ Göney 1975: 44.

merkezinden Çivril Ovası sonuna kadar olan bölge ise coğrafi tanımlama içerisinde Yukarı Menderes Havzası olarak kabul edilmektedir.

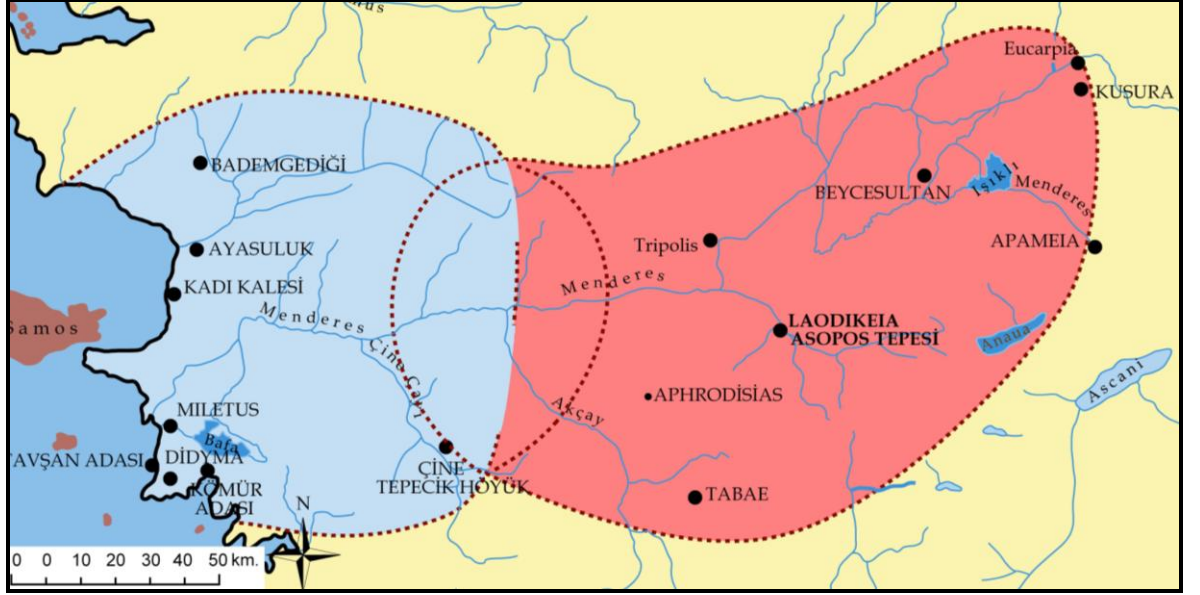

Fig. 2: Kıyı ve İç Kültür Bölgesi sınırları.

Küçük Menderes adı Bizans Dönemi'nden 1904 yıllarına kadar Çürüksu Nehri için kullanılmıştır⁹. Günümüzde bu nehir tanımlaması ile¹⁰ doğduğu Bozdağlar (2160 m) ile güneyde Aydın Dağları (1732 m) arasında oluşturduğu alüvyal düzlükten devam ederek batıda Torbalı yakınından güneye yönelip Belevi Boğazı'nı geçerek Selçuk İlçesi'nin batısındaki kıyı delta ovasına ve buradan da denize, toplam 170 km'lik bir yol kat ederek ulaşan nehir açıklanmaktadır. Küçük Menderes Nehri Havzası; Torbalı, Bayındır, Kiraz, Ödemiş, Tire ve Selçuk ilçelerini kapsar. Bu havzanın batı kenarını ise Kemalpaşa-Torbalı-Selçuk çizgisi oluşturmaktadır. Ege Denizi'nin prehistorik süreçte çok net olarak belirlenemese de Belevi'nin kuzeyine kadar sığ bir deniz olarak uzandığı düşünülmektedir¹¹. Torbalı Ovası'nın oluşturduğu Küçük Menderes Havzası'nın batısındaki alanın ise bataklık ve göllerle kaplı olması, yerleşimlerin Bademgediği ve Metropolis örneklerinde olduğu gibi, yüksek noktalara kurulmasına yol açmıştır¹².

⁹ Thonemann 2011: 23.

¹⁰ Russel 1954: 376.

¹¹ Kayan 1999: 373 vd.

¹² Vardar-Sarıöz 2006: 55 vd.

Büyük Menderes Nehri'nde görülen alüvyal birikimlerin yarattığı sonuçların benzeri bu havzada da görülmüş, çalışmamızda incelenecek olan Ayasuluk Tepesi'nin batı etekleri deniz kıyısında uzanırken artık alüvyal bir ovanın içerisinde kalmıştır. Yine Ayasuluk Tepesi'nin batı yamaçlarında yer alan Ephesos Artemision Tapınağı'nın bulunduğu alanın daha önce bir liman olduğu bilinmektedir¹³. Ephesos, alüvyal birikimlerle uzun yıllar mücadele etmiş, MÖ 2 yy'da limana gemilerin girememesi karşısında İmparator Hadrian'ın katkılarıyla liman temizlenmiş, ancak tüm bu müdahalelere rağmen MS 4. yy'da limanın dolması ve bataklıkların oluşması engellenemeyerek sonunda alüvyal ovanın içerisinde kalmıştır¹⁴. Bu anlamda Büyük ve Küçük Menderes nehirlerinin ortak noktası, yarattıkları alüvyal ovalarla kıyı çizgisinin tamamen değişmesine yol açmasıdır.

Büyük ve Küçük Menderes havzalarının kapsadığı alanın, Anadolu'nun diğer bölgeleri gibi MÖ 2. binyıl boyunca zengin bir bitki örtüsü ile kaplı olduğu ve tarımsal faaliyetler için uygun iklimsel koşullara sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu süreçte, Ege sahilinin içerisinde yer alan bölgenin büyük ihtimalle Mazı Meşesi, Makedonya Meşesi, Anadolu Palamut Meşesi, Kermes Meşesi ve Çitlembik ağaçları ile kaplı olduğu düşünülmektedir¹⁵. Özellikle Beycesultan Orta Tunç Çağ sarayından elde edilen veriler bu süreçte bölgenin meşe, ardıç ve köknar ormanlarıyla kaplı bir bitki örtüsüne sahip olduğunu savını güçlendirmektedir¹⁶. Yine polen diyagramları üzerine yapılan çalışmalar, Hitit'in yıkıldığı süreçte değişmeyen yağış rejimlerinin görüldüğünü, Anadolu'nun güneş aktivitesinin düşük olduğunu ve nemli bir iklimsel yapıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır¹⁷.

Yukarıda belirtildiği gibi birçok geçim modeline elverişli bir ortam sunan Büyük ve Küçük Menderes havzalarının, tarihin her sürecinde yoğun bir iskâna sahip olması şaşırtıcı değildir. Nitekim bölgede yapılan arkeolojik araştırmalar bu durumu destekler nitelikte sonuçlar ortaya koymuştur.

¹³ Kayan 1997: 444.

¹⁴ Kraft-Aschenbrenner vd 1977: 942 vd.

¹⁵ Yakar 2007: 277.

¹⁶ Helbaek 1961: 77.

¹⁷ Yakar 2007: 31.

B-) Bölgenin Araştırma Tarihi

Büyük ve Küçük Menderes havzalarının yer aldığı bölgeye araştırmacıların duyduğu ilgi 17. yy'a kadar uzanmaktadır. Bu süreçte Avrupalı aristokratların, Strabon, Vitruvius gibi yazarların klasik metinlerine ve İncil'de adı geçen kentlere yönelik merakı bölgeye ziyaretleri hızlandırmıştır. 17. yy'da T. Smith, J. Spoon ve G. Wheeler, 18. yy'da Pococke, R. Chandler, 19. yy'da F. Arundell, A. L. Laborde, W. J. Hamilton, W. Cochran, C. Texier, G. Weber ve W. M. Ramsay'ın ve burada adını anmadığımız diğer pek çok araştırmacının bölgeye yaptığı ziyaretler bu ilgiye örnek gösterilebilir¹⁸. Ancak söz konusu araştırmacıların özellikle Laodikeia, Hierapolis gibi büyük Roma kentlerinin anıtsal yapılarına verdiği önem, dokümantasyonun bu doğrultuda şekillenmesine yol açmış ve bu yüzyıllarda bölgenin prehistorik verileri kayıt altına alınmamıştır.

Büyük ve Küçük Menderes havzalarındaki Orta ve Geç Tunç Çağ kültürleri ile bağlantılı arkeolojik bilgilerin oluşmasında 20. yy'ın ilk yarısında başlayan kazıların ve yüzey araştırmalarının büyük katkısı olmuştur. 1935-1937 yılları arasında W. Lamb tarafından yürütülen Kusura Höyük kazısı¹⁹, 1954-1956 yılları arasında J. Mellaart ve L. Lloyd tarafından yapılan, 2007 yılında ise E. Abay tarafından yeniden başlatılan Beycesultan Höyük kazıları²⁰; K.T. Erim başkanlığında, B. Kaddish tarafından yürütülen, M. Joukowsky tarafından yayımlanan Aphrodisias'ta; Pekmeztepe, Akropolis ve Kuş Kalesi kazıları²¹, C. Şimşek başkanlığındaki Laodikeia kazıları içerisinde, 2007 yılından bugüne devam eden Asopos Tepesi kazı çalışmaları²², İç Kültür Bölgesi olarak tanımladığımız coğrafyanın materyal kültürünün temel niteliklerinin belirlenmesine katkı sağlamıştır. Yine bu bölgede J. Mellaart, D. French, Ş. Tül, E. Abay ve F.

¹⁸ Spoon-Wheeler 1679: 268; Pococke 1743-1745: 71 vd; Chandler 1971; Arundell 1975; Laborde 1838: 86 vd; Hamilton 1984; Cochran 1887: 242 vd; Texier 2000; Weber 1898; Ramsay 1895: 32 vd.

¹⁹ Lamb 1937: 1 vd; Lamb 1938: 217 vd.

²⁰ Lloyd-Mellaart 1955: 39 vd; Lloyd-Mellaart 1956: 101 vd; Lloyd-Mellaart 1957: 27 vd; Lloyd-Mellaart-Stronach 1959: 35 vd; Lloyd 1960: 31 vd; Lloyd-Mellaart 1962: 1 vd; Lloyd-Mellaart 1965: 1 vd; Lloyd 1972: 1 vd; Mellaart-Murray 1995: 1 vd; Wright 2000: 159 vd; Abay-Dedeoğlu 2009: 53 vd; Abay-Dedeoğlu 2012.

²¹ Kadish 1969: 49 vd; Erim 1970: 87 vd; Kadish 1971: 121 vd; Erim 1972: 55 vd; Erim 1973: 63 vd; Erim 1976: 25 vd; Marchese 1976: 393 vd; Marchese 1978: 15 vd; Joukowsky 1986: 1 vd; Joukowsky 1991: 9 vd; Joukowsky 1993: 309 vd.

²² Şimşek 2009: 409 vd; Şimşek 2010: 101 vd; Şimşek 2011: 447 vd.

Dedeoğlu tarafından yürütülen yüzey araştırmaları bölgenin materyal kültürünün tanınmasının yanı sıra yerleşim şablonlarının oluşturulmasına da olanak tanımıştır²³ (Levha 161, 162).

1899 yılında başlatılan ve prehistorik verilere ilk 1938 yılında ulaşılan Milet kazıları²⁴, S. Günel tarafından 2004 yılında başlatılan Çine Tepecik Höyük kazıları²⁵; Küçük Menderes Havzası'nda; R. Meriç tarafından 2000 yılında başlatılan Bademgediği Tepesi kazıları²⁶, 2001 yılından bugüne kadar Z. Mercangöz tarafından yürütülen ve E. Akdeniz tarafından prehistorik verileri yayınlanan Ania/Kadı Kalesi kazıları²⁷, 2007 yılında Didyma projesi çerçevesinde A. Furtwängler tarafından başlatılan Tavşan Adası kazıları²⁸ ve 1960 yılından itibaren aralıklarla İzmir Efes Selçuk Müzesi tarafından yürütülen ve 2007 yılından itibaren M. Büyükkolancı başkanlığında devam eden Selçuk St. John Anıtı ve Ayasuluk Tepesi kazıları²⁹ Kıyı Kültür Bölgesi'ndeki kazıları oluşturmaktadır. Aynı şekilde R. Meriç, E. Akdeniz, Ş. Tül, S. Günel ve A. Peschlow tarafından gerçekleştirilen yüzey araştırmaları Kıyı Kültür Bölgesi ve her iki bölgenin kesiştiği coğrafyadaki yerleşimlerin tespit edilmesinde büyük katkılar sağlamıştır³⁰ (Levha 161, 162).

²³ Lloyd-Mellaart 1965: 75-80; French 1969; 1vd; Mellaart-Murray 1995: 101-111; Tül 1986: 719 vd; Abay-Dedeoğlu 2005: 41 vd; Abay-Dedeoğlu 2007: 277 vd; Abay 2008: 1 vd; Dedeoğlu 2008: 587 vd; Dedeoğlu 2009: 241 vd. Çivril, Çal, Baklan ilçeleri dağlık bölge yüzey araştırması 2011 yılında, F. Dedeoğlu tarafından başlatılmıştır.

²⁴ Hommel 1959-60: 31 vd; Schiering 1984: 187 vd; Neimeier 1995: 260 vd; Neimeier 1996: 87 vd; Neimeier 1997: 347 vd; Neimeier-Neimeier 1997: 189 vd; Graeve 1997: 529 vd; Graeve 1999: 583 vd; Neimeier-Neimeier 1999: 543 vd; Graeve-Neimeier 2002: 75 vd; Greaves 2003: 1 vd; Neimeier 2005: 69 vd; Raymond 2005: 1 vd; Graeve 2005: 207 vd; Graeve 2007: 625 vd.

²⁵ Günel 2006: 19 vd; Günel 2007: 231 vd; Günel 2008a: 73 vd; Günel 2010: 25 vd; Günel-Herboldt 2010: 1 vd.

²⁶ Meriç 2002: 230 vd; Meriç-Mountjoy 2002: 79 vd; Meriç 2003: 79 vd; Meriç-Öz-vd 2004: 293 vd; Meriç-Öz-vd 2005: 137 vd; Meriç-Öz-vd 2006: 249 vd; Meriç-Öz-vd 2007: 243 vd; Meriç-Aybek-vd 2008: 369 vd.

²⁷ Mercangöz 2002: 276 vd; Mercangöz 2003: 125 vd; Akdeniz 2004: 21 vd; Kan 2005: 1 vd; Akdeniz 2006a: 28 vd; Akdeniz 2006b: 1 vd; Akdeniz 2007: 35 vd.

²⁸ Akdeniz 1997a: 233 vd; Akdeniz 1997b: 1 vd; Furtwängler 2008: 471 vd.

²⁹ Gültekin-Baran 1964: 122 vd; Erdemgil-Büyükkolancı 1992: 265 vd; Büyükkolancı 1998a: 31 vd; Büyükkolancı 1998b: 69 vd; Büyükkolancı 2000: 19 vd; Büyükkolancı 2005: 65 vd; Büyükkolancı 2007: 21 vd.

³⁰ Meriç 1982: 1 vd; Meriç 1987: 301 vd; Meriç 1989: 385; Akdeniz 1997b: 1 vd; Akdeniz 2002a: 1 vd; Tül 1986: 719 vd; Günel 2003a: 53 vd; Günel 2003b: 113 vd; Günel 2003c: 719 vd; Günel 2004a: 325

C-) Bölgenin Kronolojisi

Tez çalışmasında ele alınan konu yaklaşık 1000 yıllık bir zamana yayılmakta olup söz konusu sürecin adlandırılması bölgesel olarak farklılıklar göstermektedir. Aynı şekilde bu sürecin kronolojik olarak bölümlendirilmesi konusunda da ortak bir görüşe varıldığını söylemek güçtür. Özellikle MÖ 2. binyılın başlarından itibaren bölgesel anlamda merkezileşmiş siyasi güçlerin ortaya çıkması ve buna koşut belli bölgelerde türdeş kültürel unsurların ön plana çıkması, genel bir kronoloji oluşturmaktan ziyade daha küçük alanları kapsayan bölgesel çapta kronolojik tanımlamaların tercih edilmesine neden olmuştur. Diğer yandan kronoloji oluşturmada referans alınan anahtar yerleşimlerdeki arkeolojik kazıların eş zamanlı olmaması da ortak bir kronoloji oluşturma yönünde bir çabayı engellemiş olmalıdır.

Genel olarak değerlendirildiğinde, Batı Anadolu'da bu süreç Orta ve Geç Tunç Çağ olmak üzere iki dönem altında sınıflandırılırken, Girit ve belli bir sürece kadar Kıta Yunanistan ile Ege adalarında Minos Kültürü'nden yola çıkılarak Orta Minos olarak tanımlanmıştır. Sonraki süreçte bu tanımlama Girit'te Geç Minos olarak devam etmekte, Kıta Yunanistan ve Ege adalarında ise Miken Kültürü'nün ön plana çıkması ile Geç Hellas olarak adlandırılan yeni bir tanım kullanılmaya başlanmıştır. Benzer şekilde MÖ 2. Binyıl, Hitit Krallığı'nın çekirdek bölgesi olan Orta Anadolu'daki mevcut siyasi yapı gözetilerek, Asur Ticaret Kolonileri Dönemi, Hitit Krallık Dönemi ve Hitit İmparatorluk Dönemi olarak adlandırılan süreçlere karşılık gelmektedir.

Knossos'taki tabakalaşmadan yola çıkarak Orta Minos ve Geç Minos olarak sınıflandırılan süreç kendi içinde de birçok alt bölüme ayrılarak görece detaylı bir kronoloji oluşturulmuştur (Fig. 3). Her ne kadar görelî ve kesin tarihlemeler konusunda bazı farklılıklar olsa da genel anlamda Minos kronolojisi için kabul edilen tarihler şu şekildedir³¹:

vd; Günel 2004c: 1 vd; Günel 2004d: 1 vd; Günel 2004e: 95 vd; Günel 2005: 183 vd; Peschlow-Bindokat 2002: 211 vd.

³¹ Manning 1995: 217.

ORTA MİNOS (OM)			MÖ 2050/2000-1675/1650
OM I		MÖ 2050/2000-1900/1875	
OM IA	MÖ 2050/2000-1925/1900		
OM IB	MÖ 1925/1900-1900/1875		
OM II		MÖ 1900/1875-1750/1720	
OM III		MÖ 1750/1720-1675/1650	
OM III A	MÖ 1750/1720-1700/1680		
OM III B	MÖ 1700/1680-1675/1650		
GEÇ MİNOS (GM)			MÖ 1675/1650-1200/1190
GM I		MÖ 1675/1650-1490/1470	
GM IA	MÖ 1675/1650-1600/1550		
GM IB	MÖ 1600/1550-1490/1470		
GM II		MÖ 1490/1470-1435/1405	
GM III		MÖ 1750/1720-1675/1650	
GM III A	MÖ 1435/1405-1360/1325		
	GM III A1	MÖ 1435/1405-1390/1370	
	GM III A2	MÖ 1390/1370-1360/1325	
GM III B	MÖ 1360/1325-1200/1190		

Fig. 3: Minos kronoloji tablosu.

Yukarıda daha önce bahsedildiği gibi, Orta Minos Dönemi, özgün oluşum bölgesi olan Girit dışında, Kıta Yunanistan ve Ege adaları için de kullanılan bir süreci temsil etmektedir. Söz konusu süreci yaklaşık MÖ 1650 yıllarında sona erdiren Thera Patlaması'nın ardından Miken Kültürü'nün bölgenin tamamında etkin olması ile Kıta Yunanistan ve Ege Adaları'nda Geç Hellas Dönemi olarak adlandırılan yeni bir tanımlama kullanılmaya başlanmıştır. Minos kronolojisi ile benzer şekilde Geç Hellas Dönemi de kendi içinde alt dönemleri barındıran üç temel kısma ayrılmaktadır (GH I-III). Bu sürecin hemen ardından gelen dönem ise Submiken Dönemi olarak tanımlanmaktadır. Geç Hellas Dönemi'nin tarihlendirilmesi için P. Mountjoy tarafından öne sürülen kronolojinin genel olarak kabul edildiği söylenebilir³² (Fig. 4):

GEÇ HELLAS (GH)		MÖ 1600-1050/1030
GH I		MÖ 1600-1500
GH II		MÖ 1500-1400
GH II A	MÖ 1500-1460	
GH II B	MÖ 1460-1400	
GH III		MÖ 1400-1050/1030
GH III A	MÖ 1400-1300	
GH III A1	MÖ 1400-1375	
GH III A2	MÖ 1375-1300	
GH III B	MÖ 1300-1210	

³² Mountjoy 1999: 298.

	GH III B1	MÖ 1300-1230	
	GH III B2	MÖ 1230-1210	
GH III C	MÖ 1210-1050/1030		
	GH IIIB2-IIIC ERKEN SAFHA	MÖ 1210-1190	
	GH IIIC ERKEN SAFHA	MÖ 1190-1130	
	GH IIIC ORTA SAFHA	MÖ 1130-1070	
	GH IIIC GEÇ SAFHA	MÖ 1070-1050/1030	
SUBMİKEN			MÖ 1050/1030-1000

Fig. 4: Miken kronoloji tablosu.

Orta Anadolu'da MÖ 2. binyıl kronolojisi, bölgede yaşanan tarihsel sürece koşut olarak Asur Ticaret Kolonileri Çağı; MÖ 1775-1740, Hitit Krallık Dönemi; yaklaşık MÖ 1700-1400 ve Hitit İmparatorluk Dönemi yaklaşık MÖ 1400-1200 biçiminde tanımlanmaktadır³³. Diğer yandan, Orta Anadolu'nun kronolojik sürecinin kurgulanmasında anahtar yerleşimlerden birinin Kültepe olduğu genel olarak kabul edilmektedir. Zira yerleşimin Asur Ticaret Kolonileri Dönemi'nde, Asur başta olmak üzere çevre bölgeler ile ilişkisi ve çok sayıda yazılı belgenin yanı sıra stratigrafik olarak tanımlı zengin arkeolojik materyali barındırması bu durumun temel sebebidir. Kazıcıları T. ve N. Özgüç, Kültepe'de OTÇ'yi, OTÇ I-IV olmak üzere dört ayrı evre altında incelemiştir³⁴ (Fig. 5).

OTÇ'nin başlangıcını temsil eden OTÇ I, yerleşimde Karum'un kurulması ile karakterize edilir ve Kültepe'nin X-IX. katı, Karum'un IV-III. tabakaları ile çağdaştır.

³³ Gorny 1990: 516.

³⁴ Özgüç 1950; 1959; Özgüç-Özgüç 1953; Mellink 1954: 118.

OTÇ II evresi ise, Karum'un II. tabakası olan Asur Ticaret Kolonileri Dönemi'nin ilk safhası olarak tanımlanmakta ve Kültepe'nin VIII. tabakası ile çağdaş kabul edilmektedir. Söz konusu süreç aynı zamanda, Asur Kral Listesi'nde I. Erişum'dan, I. Sargon ve II. Puzur-Assur'un hükümdarlığına kadar olan sürece tekabül etmektedir³⁵. OTÇ III olarak tanımlanan evre ise, I. Şamsi Adad'ın hükümdarlığı altında Karum'un yeniden canlandığı süreç olan Ib tabakasının başlangıcından, yerleşimin yerel güçler tarafından yıkımına kadar olan süreci içermekte ve Kültepe'nin VII. tabakası ile eşleştirilmektedir. Buna karşın N. Özgüç, Ib katını Hammurabi'nin oğlu Şamsuiluna'nın krallığının 10. yılında sona erdiğini iddia ederek daha geç bir sürece tarihlendirmiştir³⁶. Ancak Kaneş'in Ib katı ile çağdaş kabul edilen³⁷ Acemhöyük-Sarıkaya Sarayı'nda keşfedilen çivi yazılı belgeler, bu sarayın Asur kralı Şamsi Adad, Mari kralı Yahdun-Lim ve Kargamış kralı Aplahanda ile çağdaş olduğunu göstermiştir³⁸.

Son olarak OTÇ IV evresi, Kültepe'nin VI. tabakası, Karum'un ise Ia tabakası ile tanımlanmakta olup, Hitit Krallık Dönemi'ndeki Babil istilası ile sona ermektedir.³⁹

Orta Tunç Çağ'ın I. Evresi	Karum IV-III	Kültepe IX-X	Asur Ticaret Kolonileri Dönemi Öncüsü
Orta Tunç Çağ'ın II. Evresi	Karum II	Kültepe VIII	Asur Ticaret Kolonileri Dönemi
Orta Tunç Çağ'ın III. Evresi	Karum Ib	Kültepe VII	Asur Ticaret Kolonileri Dönemi
Orta Tunç Çağ'ın IV. Evresi	Karum Ia	Kültepe VI	Hitit Krallık Dönemi

Fig. 5: Kültepe verileri dikkate alınarak oluşan kronoloji tablosu.

³⁵ Garelli 1963: 79; Mellink 1954: 118, mühürler ile tarihleme için bkz Özkan 1993: 501 vd.

³⁶ Özgüç 1968: 61.

³⁷ Özgüç 1999: 65.

³⁸ Önhan 1993: 629.

³⁹ Mellink 1954: 118.

Kültepe'nin yanı sıra, Orta Anadolu'nun bir diğer önemli yerleşimi olan Boğazköy'ün kronolojisi, Büyükkale ve Aşağı Şehir'de olmak üzere iki ayrı alandaki tabakalanmaya göre oluşturulmuştur. Asur Ticaret Kolonileri Dönemi, Büyükkale'de IVd tabakasına, Aşağı Şehirde ise 4-5. tabakaya denk gelmekte ve Karum Ib tabakası ile eşleştirilmektedir⁴⁰. OTÇ'nin son sürecini temsil eden Hitit Krallık Dönemi ile çağdaş olan tabakalar ise, Büyükkale'de IVc, Aşağı Şehir'de ise 3. tabaka olarak adlandırılmaktadır. Büyükkale'nin III-IV a-b, Aşağı Şehirin 1 a-b, 2. tabakaları ise GTÇ'yi kapsayan Hitit İmparatorluk Dönemi'ne tekabül etmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde Orta Anadolu'nun GTÇ süreci Hitit İmparatorluk Dönemi'nden "Deniz Kavimleri Göçü"ne kadar olan süreç içinde tanımlanmıştır⁴¹.

Orta Anadolu'dan son derece farklı bir kültürel yapıya sahip olan Kilikya, daha çok Kuzey Suriye ve Amuk Bölgesi ile koşut olarak değerlendirilmektedir. Öte yandan Tarsus yerleşimi başta olmak üzere bölgedeki merkezlerden elde edilen veriler, Kuzey Suriye ve Anadolu arasındaki bağlantının kurgulanması açısından bölge kronolojisi için son derece önemlidir. Genel olarak değerlendirildiğinde, Tarsus'un OTÇ I olarak tanımlanan evresi, yerleşimde yeni bir mimari yapılanmanın yanı sıra⁴² Kuzey Suriye etkili yeni bir boyalı seramiğin ortaya çıkması ile tanınır⁴³. Bu aynı zamanda Kuzey Suriye ve Amuk ile kronolojik eşleştirme yapılması açısından önemli olup Tarsus'u Alalah'ın XVI-VII. tabakaları ve Amuk K tabakası ile çağdaş yapmaktadır. Goldman tarafından MÖ 2100-1850 yılları arasına tarihlendirilen Tarsus'un OTÇ I evresi⁴⁴, aynı zamanda tarihsel olarak Halep'teki hanedanlık ile çağdaş olan Alalah'ın VII. tabakasındaki sarayın öncesine ait olduğu kabul edilmektedir. Söz konusu saray, Hitit kralı I. Hattuşili tarafından yıkılmış olup Orta Anadolu Kültepe stratigrafisinde OTÇ'nin III. Evresi'ne ve IV. Evresi'nin ilk kısmına tarihlendirilmektedir⁴⁵. Nitekim Tarsus'ta görülen boyalı seramiğin ithallerinin Kültepe'de Karum IV tabakasında

⁴⁰ Mellink 1954: 118-119.

⁴¹ Mellink 1954: 121.

⁴² Goldman 1956: 39-40; Mellink 1954: 119.

⁴³ Goldman 1956: 349; Mellink 1954: 119.

⁴⁴ Goldman 1956: 62-64.

⁴⁵ Otten 1958: 78; Mellink 1954: 119.

bulunması, bu tabaka ile Tarsus'un OTÇ I çağdaşlığını doğrulamaktadır⁴⁶. Gerek Kilikya üretimi gerekse yerel üretim olan OTÇ II tipindeki diğer boyalı seramik örnekleri ise Karum'un II. tabakasında tespit edilmiş ve Ib tabakasında tamamen yok olmuştur⁴⁷. MÖ 1650-1450 yılları arasına tarihlendirilen GTÇ I evresi sonları Hitit İmparatorluk Çağı başlarına denk gelmektedir. Tarsus'un bu dönem tabakasındaki materyal kültürün Orta Anadolu özellikli bazı kapların artış göstermesi dışında pek fazla değişikliğe uğramadığı görülmektedir. Karum Ib seramiği ile Tarsus GTÇ I materyali arasında görülen bazı benzerlikler de Tarsus'da OTÇ ve GTÇ arasında keskin bir ayrımın bulunmamasından ötürü olduğu düşünülmektedir⁴⁸. Bu süreçte henüz bölgede tarihsel olarak Hitit egemenliğinden söz edilmemektedir⁴⁹. İki evreli olduğu belirtilen GTÇ II tabakasının ilk evresi olan GTÇ IIa MÖ 1450-1225 yıllarına, GTÇ IIb evresi ise MÖ 1225-1100 yıllarına tarihlendirilmektedir⁵⁰. GTÇ IIa dönemi, gerek materyal kültürden gerekse yazılı belgelerden elde edilen verilere göre Hitit kültürü ve egemenliğinin açık bir şekilde görüldüğü süreci temsil etmektedir⁵¹. GTÇ II b evresi ise, "Deniz Kavimleri"nin yerleşim üzerindeki etkisinin görüldüğü süreçtir. Söz konusu süreçte yerleşimdeki güçlü Hitit tabakası zarar görmüş ve tabakadan "Deniz Kavimleri" ile çağdaş olabilecek Miken stiline seramikler tespit edilmiştir⁵². MÖ 1100'lerde Tarsus'ta Miken stiline yavaş yavaş etkisini yitirerek kaybolduğu belirtilmiştir⁵³.

Araştırma konumuz olan Batı Anadolu'ya baktığımızda ise, MÖ 2. binyıl için bölgede herhangi bir ortak kronolojinin oluşturulamadığı görülmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde Anadolu kronolojisi için kullanılan OTÇ ve GTÇ ayrımı, Batı Anadolu 2. binyıl kronolojisi için de temeldir. Öte yandan Batı Anadolu için en önemli kronolojik sorun, bölgenin bütünü için daha çok Troia yerleşiminin tabakalanmasından

⁴⁶ Özgüç 1950: 617; Mellink 1954: 119.

⁴⁷ Mellink 1954: 120.

⁴⁸ Mellink 1954: 120; Goldman 1956: 62-63.

⁴⁹ Goldman 1956: 63.

⁵⁰ Goldman 1956: 64.

⁵¹ Goldman 1956: 350.

⁵² Goldman 1956: 350-351.

⁵³ Goldman 1956: 63.

oluşturulan taslağın diğer yerleşimlere uyarlanamamasıdır⁵⁴. Bu durum zaman zaman bölgesel farklılıkların göz ardı edilmesine ve mevcut durumu daha da karmaşık hale gelmesine yol açmaktadır. Son yıllarda, A. Aykurt tarafından OTÇ'nin üç aşamada gelişim gösterdiği önerilerek yeni bir kronolojik ayırım oluşturulmaya çalışılmıştır⁵⁵. Aykurt, Bağlararası, Limantepe, Bayraklı, Larisa, Kocabaştepe ve Bademgediği yerleşimlerinde ortaya çıkarılan seramik buluntularını gözetererek, OTÇ'yi I, II ve III olmak üzere üç alt evreye bölüp özellikle seramik verilerini gözetererek daha tanımlı bir kronolojik taslak kurgulamıştır. Öte yandan söz konusu kronoloji "İzmir Bölgesi" olarak adlandırılan, modern sınırları ele alan bir tanımla ortaya konması kültürel sınırların ve bu sınırlara bağlı bir kronolojinin kurgulanması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Tezin konusunu oluşturan Büyük ve Küçük Menderes Havzaları için, OTÇ Kültürü'nün oluşmaya başladığı süreç olarak tanımlanabilecek MÖ. 2000-1900 yılları ETÇ III-OTÇ geçiş dönemi olarak ele alınmıştır ki bu sürecin materyali Ayasuluk Tepesi verileri değerlendirilirken ortaya konmaktadır. GTÇ'nin sona erdiği tarih olarak genel anlamda kabul edilen MÖ 1200'lü yılların devamında bölgede yaşanan süreçte tez kapsamında tartışılmıştır. Bu çalışmada özgün verileri değerlendirilen yerleşimlerde Orta ve Geç Tunç Çağ tanımlamaları ile yetinilmiş ve bu dönemler altında I, II, III gibi alt sınıflandırmalara gidilmemiş ve yerleşimin stratigrafisi içerisinde tabakanın tarihlendiği yüzyıl belirtilmiştir. Söz konusu kronolojik tanımlama çevre kültür bölgelerinde yer alan yerleşimlerin stratigrafik verilerinin göz önüne alınmasıyla ve C14 analiz sonuçlarıyla sınırlanmıştır.

⁵⁴ Schliemann ve Dörpfeld tarafından oluşturulan hatalı MÖ.2. binyıl tabakalanmasının ardından, Blegen tarafından oluşturulan Troia kronolojisi süreç içerisinde revize edilsede ana hatları geçerliliğini korumuştur. Oluşturulan kronolojiye göre Troia IV; MÖ 2050-1900, Troia V; MÖ 1900-1800, Troia VI; 1800-1300, Troia VIIa; MÖ 1300-1260 yıllarına tarihlenmektedir. Oldukça uzun bir süreci kapsayan Troia VI tabakası ise kendi içerisinde Erken, Orta ve Geç olmak üzere üç safhaya ayrılmaktadır. Blegen 1963: 174. Konumuz açısından önem teşkil eden VI. tabakanın kendi içerisindeki safhaları ve bunların tarihleri şu şekildedir. VIa -/1725, VIb 1725/1650, VIc 1650/1575, VI d 1575/1500, VIe1500/1425, VIg 1375/1325, VIh 1325/1275. VIa-VIc tabakaları Erken VI, VI d-VIe tabakaları Orta VI, VIg-VI h tabakaları Geç VI süreçlerin temsil etmektedir.

⁵⁵ Aykurt 2010b: 54.

Ege ve Orta Anadolu kronolojisinde kullanılan tanımlamaların Büyük ve Küçük Menderes havzalarında yer alan yerleşimlere yansımalarına baktığımızda kıyı ve iç kültür bölgesi arasında bazı farklılıkların olduğu görülür. Batı Anadolu’da yürütülen çalışmalarda Ege adaları ile yakın ilişki içerisinde olan ve deniz kıyısına konumlanan Troia, Panaztepe, Limantepe, Çeşme Bağlararası; Büyük Menderes havzasında Milet, Küçük Menderes havzasında Kadı Kalesi gibi yerleşimlerde yoğun miktarda Minos ve/veya Miken seramiğinin bulunması yerleşimlerdeki ilgili tabakanın tarihlendirilmesini İç Ege’deki yerleşimlere nazaran kolaylaştırmaktadır.

Kıyı Kültür Bölgesi olarak tanımlanan coğrafyada, Ege ve adalarla bağlı arkeolojik materyallerin yoğun olarak bulunması, tabakaların tanımlanmasında her iki bölgenin terminolojisini bir araya gelmesine yol açmaktadır. Bu bölgede bulunan yerleşimlerden Milet’te MÖ 2. binin ilk yarısında Minos üretimi malzemelerin, ikinci yarısında Miken seramiklerinin sağladığı veriler göz önüne bulunan tabakalar için şu tarihler ortaya konulmuştur⁵⁶ (Fig. 6);

Milet IVA	MÖ 1750-1625
Milet IVb	MÖ 1625-1450
Milet Va	MÖ 1450-1375
Milet Vb	MÖ 1375-1315
Milet VI	MÖ 1315-1200
Milet VII	MÖ 1200-1050

Fig. 6: Milet OTÇ ve GTÇ tabakaları ve kronolojisi.

Milet’ten elde edilen kronolojinin Panaztepe, Limantepe, Çeşme Bağlararası ve Troia kazılarında elde edilen materyal kültür ile uyum içerisinde olması, Batı Anadolu yerleşimlerinin kronolojisinin kurgulanmasına katkı sağlamıştır. Özellikle Kocabaşetepe, Panaztepe ve Limantepe gibi kazılarda elde edilen hem arkeolojik hem de çanak çömlek

⁵⁶ **Milet**/ilk kazı çalışmaları da MÖ 2. Bin yılı kapsayan tabakalar I-II-III nolu tabakalar olarak tanımlanırken daha sonra çıkan yeni bulgulara paralel olarak tabakalanma da değişikliğe gidilmiştir. Graeve 1999: 584.

verilerine dayanılarak OTÇ'nin I, II ve III olmak üzere üç safhaya ayrılması gerektiği önerilmiştir⁵⁷. Söz konusu kazılardaki stratigrafinin ortaya koyduğu kronolojiye göre *OTÇ I Dönemi*; Beycesultan V, Troia V'in geç evresi, Milet III, Limantepe'de OTÇ IV. tabaka, Kültepe'de Karum II, Boğazköy'de Büyükkale IVd, Alişar II, Kıta Yunanistan'da Orta Hellas II, Girit'de OM Ib-II, Orta Anadolu'da Erken Koloni Devri ile çağdaştır. *OTÇ II Dönemi*; Beycesultan IVc-b, Troia VIa/b tabakası, Milet IVa'nın erken safhası, Limantepe'de OTÇ III, Kültepe Karum Ib, Boğazköy Büyükkale'de IVd, Alişar 10T, Kıta Yunanistan'da Orta Hellas III, Girit'te OM III, Orta Anadolu'da Geç Koloni devri ile çağdaştır. *OTÇ III Dönemi*; Beycesultan IVa, Troia VI/c, Milet IVa geç safha, Limantepe OTÇ 1/2 tabakaları, Kültepe Karum Ia, Orta Minos IIIb-Geç Minos Ia dönemleriyle çağdaştır. Ortaya konan bu öneriye göre üç evre halinde değerlendirilen OTÇ Thera patlamasına koşut olarak 17. yy'ın ikinci yarısı içerisinde sona ermektedir.

Büyük ve Küçük Menderes havzaları kapsamında verileri değerlendirilen yerleşimlerden Kıyı Kültür Bölgesi'nde yer alan Kadı Kalesi, Didyma, Tavşan Adası, İç Kültür Bölgesi'nde yer alan Aphrodisias yerleşimlerinin güçlü kültürel tabakalarının olmaması ve bu döneme tarihlenen arkeolojik verilerin büyük bölümünün daha geç tabakalar tarafından tahrip edilmesinden dolayı bu yerleşimlerin kronolojileri ilgili tabakada bulunan Ege bağlantılı seramikler ve stratigrafisi nispeten belirgin olan Troia, Beycesultan gibi kazıların materyallerinin değerlendirilmesiyle şekillenmiştir.

İç Kültür Bölgesi'nde kesin tarihlemeye büyük katkı sağlayan hemen hiçbir Ege üretimi malzemenin bulunmaması ve kazı yapılan tabakalardan son yıllara kadar çok sınırlı sayıda C14 analizinin yapılmış olması oluşturulan kronolojinin bazı problemleri ve soru işaretleri içermesine yol açmaktadır⁵⁸. Bununla birlikte bulunan malzeme gruplarının stratigrafik olarak Orta Anadolu ile her zaman benzerlik göstermemesi, var olan problemin büyümesine yol açmaktadır. Bölgede Beycesultan kazıları ve bu kazılardan tespit edilen tabakalar diğer kazılar için kullanılan en önemli veri kaynağı olmuştur. Tabi kazının yapıldığı süreçte özellikle OTÇ ve GTÇ tabakalarından birkaç radyokarbon analizinin yapılmış olması kullanılan kronolojinin farklı disiplinler

⁵⁷ Aykurt 2010: 55-57; Aykurt 2004: 13, 14.

⁵⁸ Laodikeia Asopos Tepesi'nden alınan C14 sonuçları II. bölümde tartışılmıştır.

tarafında da onaylanmasına engel olmuştur⁵⁹. Beycesultan'da yapılan ilk kazılarda oluşturulan kronoloji şu şekildedir⁶⁰ (Fig. 7);

Beycesultan V	MÖ 1900-1750
Beycesultan IVc	MÖ 1750-1650
Beycesultan IVb:	MÖ 1650-1550
Beycesultan IVa	MÖ 1550-1450
Beycesultan III	MÖ 1450-1300
Beycesultan II	MÖ 1300-1200/1180
Beycesultan Ia ve Ib	MÖ 12-11 yy

Fig. 7: Beycesultan eski OTÇ ve GTÇ tabakaları ve kronolojisi

Oluşturulan kronolojide Beycesultan III'ün son alt-evresinde bulunan MÖ 1360 ile 1240 arasına tarihlenen Miken seramik parçası tarihlenmede belirleyici bir unsur olarak ele alınmıştır⁶¹. 2007 yılında yeniden başlatılan Beycesultan kazılarında dört yıllık çalışma sonucunda elde edilen verilere dayanılarak yerleşimin tabakalanması yeniden ele alınmıştır⁶²(Fig. 8);

Beycesultan V a-b	Orta Tunç Çağ
Beycesultan IV a-b	Geç Tunç Çağ
Beycesultan III:	Demir Çağ
Beycesultan II a-b	MS 11-12 yy
Beycesultan I a-b-c-	MS 14-15. yy

Fig 8: Beycesultan yeni tabakalar ve kronolojisi.

⁵⁹ Örneğin V. tabaka saray alanından alınan radyobarbon örneklerinin analiz sonuçları MÖ 1500 tarihini vermiştir. Daha sonraki yıllarda bu tarih MÖ 1615+-150 olarak kabul edilmiştir. Kazıcılar tarafından arkeolojik materyallere dayanılarak 150 yıllık bir oynamayla sarayın yıkım tarihi MÖ 1765 yılı kabul edilmiştir. Lloyd-Mellaart 1965: 73.

⁶⁰ Lloyd-Mellaart 1965: 73.

⁶¹ Lloyd-Mellaart 1965: 74.

⁶² Abay-Dedeoğlu 2012.

Yeni kazılarda V. tabakanın her iki evresinden gönderilen iki evreden alınan karbon sonuçları yaklaşık MÖ 1650 ve yaklaşık 1550 tarihlerini veren iki aralık çevresinde kümelenmiştir. Elde edilen bu yeni sonuç Mellart'ın II. tabakasının en az 300-350 yıl geriye götürmektedir.

İç Kültür Bölgesi'nde kazısı yapılan bir diğer yerleşim olan Laodikeia Asopos Tepesi'nde bulunan OTÇ tabakaları Beycesultan V ve kısmen IVc ile uyum içerisinde iken GTÇ tabakası, Beycesultan I. tabaka ile çağdaştır. Laodikeia Asopos Tepesi kazılarında elde edilen ve aşağıda detaylı biçimde ele alınacak stratigrafi bölgenin kronolojisinin yanı sıra MÖ 14-12. yy'da kullanılan materyal geleneğinin ne olduğu konusundaki sorunun cevabına katkı sağlamaktadır.

II. BÖLÜM: Büyük ve Küçük Menderes Havzaları'nda Orta Tunç Çağ Kültürü

A-) Orta Tunç Çağ'da Büyük ve Küçük Menderes Havzaları'nın Tarihsel Süreci

Erken Tunç Çağ III sürecinde; Yunan Ana Karası'nda, Girit'te ve Kiklad Adaları'nda görülen kültürel kırılma ve dönüşümde geniş bir coğrafyada görülen yangın ve çatışmaların yanı sıra geniş çaplı iklimsel değişimin⁶³ etkili olduğu bilinmektedir. Batı Anadolu'da OTÇ'nin başladığı süreçte ise özellikle höyüklerin sayısında ve boyutlarında görülen artış göz önüne alındığında, Erken Tunç Çağ III sürecindeki siyasi yapının güçlenmeye devam ettiği, kent devletlerinin geliştiği ve bölgesel çapta siyasi merkezlerin oluştuğu anlaşılmaktadır. Özellikle Orta Anadolu'da Boğazköy, Alişar, Kültepe, Karahöyük, Acemhöyük ve diğer pek çok höyükten elde edilen veriler; Asur Ticaret Kolonileri Dönemi'nde sarayın etrafında gelişen bürokratik yapılanmanın Erken Tunç Çağ III sürecinden itibaren başladığını ortaya koymaktadır⁶⁴. Her ne kadar yazılı kanıtlar olmasa da benzer bir sürecin Büyük Menderes Havzası'nda da yaşanmış olduğu, Erken Tunç Çağ III'de görülen materyal kültürün devamı niteliğinde özellikler taşıyan Beycesultan yerleşiminin en zengin sürecini MÖ 2000-1800 yılları arasında yaşamış olmasından da anlaşılmaktadır⁶⁵.

Arkeolojik kanıtlar, Anadolu'da sosyal ve ekonomik dönüşümün aşamalı bir şekilde yaşandığına ilişkin veriler ortaya koysa da, yazılı kaynaklardan elde edilen sınırlı veriler, bu süreci açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Hitit yazıtları, Arzava Ülkesi/leri olarak adlandırılan bir siyasi gücün varlığından bahsetmektedir. Bununla beraber, yazıtlardaki ifadeler söz konusu oluşum süreçlerine ilişkin bilgi vermekten çok, yalnızca bu ülkeye düzenlenen seferlerden bahsetmektedir. Bu durum bölgenin siyasi tarihi hakkında çıkarımlar yapmayı güçleştirmektedir. Öte yandan Hitit metinlerinde yer alan ifadeler, atalarının yaptıkları faaliyetleri anlatan sonraki dönem krallarına aittir. Bu durum eldeki verilerin birinci ağızdan elde edilmemesine neden olmaktadır. Bir başka deyişle, yıllar sonra kaleme alınan metinler, bizi birçok detaydan yoksun bırakmasının

⁶³ Manning 1997: 149 vd.

⁶⁴ Yakar 2007: 36.

⁶⁵ Bu süreçte Menderes havzalarını içeren Kızılırmak'ın batısında yer alan tüm topraklar Luvilerin yaşadığı ve Luvice konuşulan bir ülke olarak anılmaktadır Bryce 1998b: 54; Latacz 2004: 116.

yanı sıra bilgilerin güvenilirliği açısından da kuşkuya düşürmektedir. Aynı zamanda, bugüne kadar Batı Anadolu’da yürütülen sınırlı sayıdaki kazı çalışmalarında Arzava Ülkesi/leri ile ilişkili, mühürler dışında, herhangi bir yazılı veriye ulaşılamamış olması da, tarihsel belirsizliğin devam etmesine sebep olmaktadır.

Bu çalışmada Hitit krallarının daha çok Büyük ve Küçük Menderes havzaları ile bağlantılı faaliyetleri üzerinde durmaya çalışacak olmamıza rağmen Batı Anadolu’nun Hitit’in dış politikasını oluşturan üç coğrafyadan biri olduğu belirtilmelidir. Bununla birlikte Hitit kralları Kuzey Anadolu ve Kuzey Suriye topraklarında yaşayan topluluklarla, Batı Anadolu’da yaşayan topluluklara nazaran çok daha yoğun ve uzun süreli bir mücadele içerisinde olduğu göz ardı edilmemesi gereken bir diğer önemli noktadır.

Yukarıda da değinildiği gibi, Hitit metinlerinin Batı Anadolu topraklarını ifade etmek amacıyla “Arzava Ülkesi” tanımlamasını kullandığı görülmektedir⁶⁶. Arzava, Hitit metinlerinde (^{URU}ar-za-u-wa-aš, ^{URU}ar-za-wa-an, ^{KUR}ar-za-ú-i-ja, ^{KUR URU}ar-za-u-wa-za, ^{KUR URU}ar-za-u-wa-az, ^{KUR KUR MEŞ URU}ar-za-u-wa)⁶⁷ bir kenti, bir ülkeyi ya da ülkeleri kapsayacak bir biçimde farklı anlamlarda ve biçimlerde kullanım bulmuştur⁶⁸. Arzava ülkeleriyle ilişki içerisine girdiği düşünülen ilk Hitit kralı, **Labarna**’dır⁶⁹. Kral Labarna’nın Arzava Ülkesi/leri ile ilişkisini, II. Muvatalli Dönemi’ne ait Vilusa kralı

⁶⁶ Arzava adına ilk defa 1877 yılında Tell El Amarna kazılarında bulunan Arzava kralı Tarhandaradu tarafından Mısır kralı III. Amenophis’e yazılmış mektuplarda rastlanmıştır. Bu mektuplar 1902 yılında J.A. Knudtzon tarafından okunmuş ve kendisi tarafından Arzava adında bir ülkenin varlığı iddia edilmiştir (Gurney 2001: 18-19; Ceram 1956: 44; Ünal 2003: 17.) Bu iddia, Çek dil bilimci Hrozný tarafından 1915 yılında ispat edilmiştir (Bonfante-Gelb 1944: 169; Ceram 1956: 46.). Daha sonra E. Chantre tarafından Boğazköy tabletlerinde Arzava ismine rastlanmıştır (Ceram 1956: 31.).

⁶⁷ Del Monte-Tischler 1978: 42 vd; KUB XXVI 73,2; KBo XVIII 83, 19; KUB XXXVI 104; KUB XXXVI 90, 37; KUB XV 35 + KBo II 9 I 36; KUB XXI I III31.

⁶⁸ Houwink ten Cate 1970: 71; Heinhold-Krahmer 1977: 4; Coşkun 1989: 481.

⁶⁹ Ceram 1956: 119; Macqueen 2001: 47 vd; Ünal 2003: 5. Labarna’nın kim olduğu konusu net değildir; bu adın I. Hattuşili tarafından kullanılmış olması muhtemeldir çünkü Labarna sıfatının Roma İmparatorları tarafından kullanılan Cesar sıfatı gibi diğer krallar tarafından da kullanım gördüğü, bir başka deyişle Hitit tahtında oturan krallara yüklenen bir sıfat olduğu düşünülmektedir. I. Hattuşili’nin, II. Labarna olarak da tanımlanabileceği düşünülmektedir. Bu konu hakkında ve I. Hattuşili dönemi öncesi Hitit kralları hakkındaki tartışmalar için bkz: Beal 2003: 13, 15, 24; Bryce 1998b: 69. Labarna isminin başında şahıs işareti olan amudi çivi olmasından dolayı Labarna’nın kral ünvanı olmadığı da bir diğer görüştür. Kinal 1953: 33.

Alakşanduş ile yapılan antlaşmanın başlangıç bölümünden ediniriz. Metinde, Labarna'nın seferleri sonucunda, Arzava Ülkeleri ile Vilusa Ülkesi'ni yendiğinden ve kendisine köle yaptığından söz edilmiştir⁷⁰. Telipinu Fermanı'nda tekrar anılan Labarna'nın, birçok ülkeyi ele geçirdiği ve ülkesinin sınırlarını denize kadar genişletmiş olduğu anlatılır⁷¹. Her ne kadar metinde söz edilen denizin bugünkü Ege Denizi ya da Akdeniz olduğu konusunda farklı görüşler öne sürülmüş olsa da, krallığın bu erken sürecinde Ege Denizi'ne ulaşılmış olması ihtimali kanımızca da güçtür⁷². Bununla birlikte söz konusu süreçte en azından Hitit ve Arzava'nın birbirleriyle sınır komşusu olmuş olabileceği de göz önüne alınmalıdır⁷³.

Arzava adından açık bir biçimde ilk bahseden Hitit kralı ise **I. Hattuşili**'dir⁷⁴. Kral, Kuzey Suriye'ye gerçekleştirdiği seferlerin ardından Arzava Ülkesi'ne yönelmiştir⁷⁵. I. Hattuşili, Arzava Ülkesi'ne düzenlediği seferin detayları hakkında bilgi vermemekle birlikte, buradan aldığı sığır ve koyun sürülerinden söz etmesi, savaşın ganimet elde etme gibi bir gerekçesinin de olduğunu ortaya koymaktadır⁷⁶. I. Hattuşili Dönemi'nde Arzava'ya düzenlenen seferlerden sınırlı bir biçimde bahsedilmesi, başarılı olunmadığı biçiminde yorumlansa da bir diğer görüşe göre de bu dönemde Arzava topraklarının en azından bir bölümü Hitit egemenliğine girmiş ve hatta burası Hititli bir yöneticinin kontrolü altına bırakılmıştır⁷⁷. Hattuşili'nin iktidarında bölgeyi kolay bir biçimde ele geçirmesi MÖ 17. yy'ın sonlarında Arzava ülkelerinin, Hititler gibi güçlü bir düşmana karşı koyabilecek politik bir birlik halinde örgütlenmedikleri şeklinde yorumlanmaktadır⁷⁸. I. Hattuşili batı bölgelerine seferler düzenlediği süreçte, diğer

⁷⁰ Götze 1936: 53; Kinal 1953: 25, 33; Klengel 1999: 37; Latacz 2004: 78. Alakşanduş antlaşmasının I. Hattuşili Dönemi'nde gerçekleştiği, bu süreçte Wilusa'nın ele geçirilmiş olamayacağı konusundaki tartışmalar için bkz Ünal 2003: 6.

⁷¹ Garstang-Gurney 1959: 63; Bryce 1998a: 68; Gurney 2001: 29.

⁷² Bryce 1980: 94 dipnot 46; Bryce 1998a: 68; Ünal 2003: 5. Bu dönemde sefer düzenlenen bölgenin Kilikya olduğu da yakın bir diğer görüştür. Mayer-Garstang 1925: 30.

⁷³ Bryce 1980: 72; Ünal 2003: 5. Bu süreçte, metinler çok açık bir biçimde ortaya koymasa da Hatti egemenlik alanını genişletirken ülkenin diğer bölgelerinde isyanlarla karşı karşıya kalındığı da düşünülmektedir. Gorny 1995: 77.

⁷⁴ Sommer-Falkenstein 1974: 2 vd; Melchert 1978: 17; Bryce 1986: 3; Bryce 1998a: 79.

⁷⁵ Bryce 1998a: 75 vd.

⁷⁶ Ünal 2003: 5. Bu sefer Hattuşili'nin saltanatının 3. yılında gerçekleşmiş olmalıdır. Bryce 1980: 60.

⁷⁷ Bryce 1980: 72; Bryce 1998a: 79.

⁷⁸ Yakar 2007: 287.

düşmanları olan Hurriler, Hatti ordusunun uzakta olmasından yararlanarak ayaklanmalar çıkarmış ve bu ayaklanmalar sonucunda büyük toprak kayıpları yaşanmıştır⁷⁹. Bu olay, aslında Hitit krallarının zorunda kalmadıkları sürece uzun mesafeli seferlere çıkmak istememiş olabileceklerinin bir nedenini açıklamaktadır. Belki de bu yaşananlar daha sonraki Hitit Kralları'na örnek teşkil etmiş ve Arzava ülkelerindeki kontrolü kendileri değil de bölgeye atadıkları vasal krallar aracılığıyla sağlamak istemişlerdir.

I. Hattuşili'nin ardılı **I. Murşili** Dönemi'nde Arzava hakkında sınırlı bilgilere ulaşılabilmektedir. Metinlerden Arzaviya Ülkesi'ne sefer düzenlendiği ve kış mevsiminin burada geçirildiği anlaşılmaktadır. Ancak düzenlenen bu seferler sırasında ordunun başında Hitit kralı I. Murşili'mi yoksa bir başka komutanın mı olduğu bulunan metinlerin kırık olmasından dolayı açık bir biçimde anlaşılamamaktadır⁸⁰.

B-) Orta Tunç Çağ'da Büyük ve Küçük Menderes Havzaları Kıyı Kültür Bölgesi ve Ayasuluk Tepesi Kazı Verileri

1-) Orta Tunç Çağ'da Kıyı Kültür Bölgesi

Kıyı Kültür Bölgesi olarak tanımladığımız alanda OTÇ'de iskân edildiği bilinen ve kazı çalışmaları sonucunda hakkında bilgi sahibi olunan yerleşimler Milet, Didyma, Bademgediği Tepesi, Kadıkalesi, Çine-Tepecik Höyük, Kömür Adası ve Ayasuluk'tur. Kazı çalışmaları ile bilgi alınan yerleşimlerin yanı sıra yapılan yüzey araştırmaları bu bölgede OTÇ'de iskân edilen toplam 27 yerleşimin varlığın ortaya koymuştur. Aşağıda kazı çalışmaları ile incelenen yerleşimlerin OTÇ tabakalarından elde edilen veriler açıklanacak ve ardından Ayasuluk kazılarında elde edilen stratigrafik veriler ve arkeolojik materyaller detaylı biçimde tartışılacaktır.

Bölgede yapılan kazı çalışmalarında yerel unsurların yanı sıra özellikle Minos etkinliklerini ortaya koyan materyallerin tespit edilmesi dikkat çekicidir. Minos kültürünün izleri ele alacağımız havza yerleşimleri dışında, özellikle sahil kıyısında yer alan ve Ege-Akdeniz ticaret ağında aktif rol alan birçok yerleşimde de görülmektedir.

⁷⁹ Bryce 1986: 3; Gorny 1995: 78; Bryce 1998a: 80; Ünal 2003: 6.

⁸⁰ Ünal 2003: 8, 9.

Troia’da bulunan Minos tipi ağırlıklar, OMIIB-III A Dönemi’ne tarihlenen Kamares testisi, konik kaplar, mat boyalı seramikler⁸¹, Knidos’ta bulunan OM IB-GMI tarihleri arasına tarihlenen Kamares seramikleri⁸², Iasos’ta bulunan Minos karakteri gösteren GMI Dönemi’ne tarihlenen F yapısı ve GMIA Dönemi’ne tarihlenen Güneydoğu Ege üretimi seramik örnekleri⁸³, Çeşme Bağlararası’nda bulunan yapı katları ve Minos karakteri taşıyan çok sayıdaki seramik⁸⁴, Limantepe’de bulunan mat boyalı seramikler ve Minos tipinde disk biçimli ağırlıklar⁸⁵, Panaztepe’de bulunan özellikle OM başlarına tarihlenen seramikler⁸⁶, Batı Anadolu kıyılarında OTÇ başlarından itibaren varlık gösteren Minos etkinliğini ya da etkisini örneklemektedir⁸⁷.

Büyük ve Küçük Menderes havzalarında ise özellikle OTÇ sürecinin başlarında yerel Anadolu unsurlarının tüm yerleşimlerde baskın olduğu görülürken, dönemin ilerleyen safhasında, özellikle de Milet’te, Minos etkinlikleri ön plana çıktığı söylenebilir;

Milet, Aydın kent merkezinin batısında Yenihisar İlçe merkezinin kuzeyinde Balat Köyü yakınında yer alır. Yerleşim İzmir’e 160 km uzaklıkta olup, Akköy’ün 5 km kuzeyindedir. Fransız arkeolog O. Rayet tarafından 1873 yılında başlatılmış kazılarda, Miken tabakalarının son evresi ile bağlantılı seramikler 1906/1907 yıllarında T. Wiegand, Minos kültürü ile ilişkili malzeme grupları ise 1938 yılında C. Weikert tarafından yürütülen kazılarda tespit edilmiştir⁸⁸. Kentin farklı noktalarında prehistorik malzemeler bulunmakla birlikte bunların stratigrafik çözümlenmeleri Athena Tapınağı

⁸¹ Guzowska-Becks 2005: 280; Pavuk 2005: 271; Mountjoy 1997a: 290.

⁸² Love 1984: 251; Mellink 1978: 321.

⁸³ Berti 2002: 72; Momigliano 2000: 12. İasos’ta bu dönem ile çağdaş birkaç yapı açığa çıkartılmıştır. İki caddenin köşe yaptığı noktada bulunan büyük dörtgen planlı F yapısı, Mallia başta olmak üzere Girit’de diğer yerleşimlerle benzerlik gösterdiği belirlenmiştir. Üç evreli olan F yapısının en erken evresi OTÇ’ye ait olup bu evre ile bağlantılı konik fincanlar, büyük pithos parçaları, kandiller ve Kamares grubuna ait örnekler yerel taklitleriyle bir arada bulunmuştur. Yapının ikinci evresi Yeni Saraylar Dönemi ile çağdaş olup bu evre ile bağlantılı ithal ve yerel seramik örnekleri bulunmuştur. Yapının son evresi GTÇ’ye tarihlenmekte ve içinde Miken örnekleri bulunmaktadır. Laviosa 1984: 183.

⁸⁴ Erkanal-Karaturgut 2004: 153 vd; Şahoğlu 2007: 316 vd.

⁸⁵ Günel 2004b: 205 vd; Erkanal-Aykurt 2008: 227.

⁸⁶ Günel 1999a: 151.

⁸⁷ Mellink 1978: 321.

⁸⁸ Schiering 1984: 187; Graeve 1997 (Bu makale içinde bkz Neimeier, “1994/1995 Yılı Milet, Myken-Minos Dönemi Kazıları”): 530; Kaiser 2009: 21 vd.

çevresinde 1994 yılı ve sonrasında Niemeier tarafından yürütülen kazı çalışmalarıyla netliğe kavuşmaya başlamıştır⁸⁹. Milet'te gerçekleştirilen kazı çalışmalarında III. tabaka Anadolu kronolojisine göre OTÇ'nin erken safhasına (MÖ 1950-1750) tarihlendirilirken, IV. tabaka Yeni Saraylar Dönemi ile çağdaş olup *a evresi* (MÖ1750-1625) GMİa, *b evresi* (MÖ1625-1450) GMİb-II ile Anadolu kronolojisine göre ise OTÇ'nin geç safhası ile çağdaştır⁹⁰. Milet'te bulunan arkeolojik materyallerin hem Anadolu hem Ege kültürünün özelliklerini yansıtması, oluşturulan kronolojiye de yansımış iki bölgenin kronolojik tanımlamaları bir bütün olarak kullanılmıştır⁹¹(Fig. 9).

I. Tabaka	Geç Kalkolitik Dönem
II. Tabaka	Erken Tunç Çağ
III. Tabaka	OTÇ erken (MÖ 1950-1750)
IV. Tabaka	OTÇ geç (MÖ 1750-1450)
a	GMİa-MÖ 1750-1625
b	GMİb-II MÖ 1625-1450
V. Tabaka	GHIİIA2-B1
VI. Tabaka	GHIİIB2
VII. Tabaka	GHIİIC

Fig. 9: Milet tabakaları ve kronolojisi.

Daha önce de bahsedildiği gibi, Milet'te OTÇ başlarında (Tabaka III) büyük oranda yerel Anadolu kültürünün özellikleri görülmektedir⁹². Bununla birlikte bu tabakada OMİB-OMİIB dönemleriyle çağdaş Minos seramikleri de bulunmuştur, ancak

⁸⁹ Kaiser 2009: 22; Athena tapınağında prehistorik verilerin tespit edildiği ilk kazılar 1955 yılında başlamış (Schiering 1984: 187.) ancak daha sonraki yıllarda süreklilik kazanmıştır (Graeve 1999: 584; Raymond 2005: 37.). Athena tapınağı ve çevresinde yürütülen kazı çalışmaları 2004 yılında sonlandırılmıştır. (Graeve 2007 (bu makale içinde bkz Niemeier, "Athena Tapınağı'nın güneyindeki Kazı Çalışmaları"): 628.). Athena tapınağı dışında Stadyum tepesinde, Bouleterion ve Dianysos tapınağının yer aldığı bölgelerde MÖ 2. bine tarihlenen seramik örnekleri bulunmuştur. (Gödecken 1988: 313.).

⁹⁰ Graeve-Niemeier 2002: 76; Raymond 2005: 40, 41.

⁹¹ Kronolojik tablo için bkz Raymond 2005: 40.

⁹² Gödecken 1988: 307; Graeve 2002: 206.

söz konusu ithal malzeme genel toplamın %2'sinden fazla bir oranda değildir. Çok düşük bir yüzdeyle temsil edilen Girit etkili seramiklerin yanı sıra yine Anadolu tipi mimari içerisinde bulunan işlenmiş taş objeler ve mühürler de; Anadolu ile Girit arasında kültürel ilişkilerin bu dönemde başlamış olduğunu ortaya koymaktadır⁹³.

Milet'te özellikle Roma Dönemi iskân faaliyetleri, OTÇ tabakalarının ya tahrip olmasına ya da tamamen kaldırılmasına yol açmasına rağmen, III. tabaka ile bağlantılı 60-70 cm genişlikte taş temelli duvarlar, doğu-batı doğrultusunda 4 m, kuzey-güney doğrultusunda 4,10 m boyunca takip edilebilmektedir. Söz konusu duvarın iç ve dış yüzü düz ve geniş yüzeyli taşlarla örülmüş olup bunların arası yine ufak taşlarla doldurulmuştur⁹⁴. III. tabakada söz edilen taş temellerin yanı sıra içerisinde, Anadolu ve Proto-Saraylar Dönemi'yle çağdaş seramiklerin bulunduğu bir seramik depolama alanı⁹⁵, A, B ve C olarak tanımlanan ocaklar⁹⁶ ve Minos tipi seramik fırını bulunmuştur⁹⁷. Milet III. tabaka Girit'teki eski Saraylar Dönemi ile koşut biçimde OM IIB Dönemi'nde tahrip edilmiştir.

III. tabakadaki baskın grubu oluşturan yerel seramiklerde mika, kum, taşçıgın ya kil içerisinde ya da katkı olarak bulunması tipik bir özelliktir. Baskın renkler devetüyü, portakal rengi ve kırmızı olmakla birlikte, yerel üretim seramiklerde en yoğun bulunan ve karakteristik özellik gösteren parçalar kırmızı astarlıdır. Yerleşimde az sayıda Kuzeybatı Anadolu'nun özgün özelliklerinden olan Gri seramik örneklerinin de bulunduğu belirtilmektedir. Perdahlama işlemi sadece Kırmızı Mallar'da görülmektedir. Kabartma bezeme yapılan çanak çömlek sayısında da oldukça azdır. Uygulanan bezeme unsurları için özellikle kırmızı astarlı formlara metalik bir görünüm kazandırmak amacıyla kulpların üzerine şerit ve çizi bezemeler, küresel testiler ve Kaba Mallar üzerine yumru bezemeler, testiler üzerine çentik bezeme ve astarlı çanak üzerinde omega motifi gibi uygulamalar görülmektedir⁹⁸.

⁹³ Graeve 1999: 585; Graeve-Neimeier 2002: 77; Raymond 2005: 1.

⁹⁴ Raymond 2005: 45.

⁹⁵ Raymond 2005: 47.

⁹⁶ Raymond 2005: 48 vd.

⁹⁷ Graeve-Neimeier 2002: 76; Raymond 2005: 54 vd.

⁹⁸ Raymond 2005: 65-70.

Yerel seramikler bezeme şablonuna göre; Kırmızı Astarlı ve Perdahlılar, Devetüyü Astarlılar, Kırmızı Boyalı Mallar ve Yumru Bezemeli Mallar olarak 4 kategori altında değerlendirilmiştir⁹⁹. Söz konusu tabaka Beycesultan V-IVb ve Aphrodisias Bronz Çağ 4-Orta Tunç Çağ ile çağdaş olup aynı zamanda Girit kronolojisinde Proto-Saraylar OMIB-OMIIB Dönemi ile çağdaştır¹⁰⁰. III. tabakada bulunan temel formlar fincanlar¹⁰¹, çanaklar¹⁰², testiler¹⁰³ çömlekler¹⁰⁴ ve pithoslardır. Bu tabakada bulunan seramiklerde baskın grup Anadolu tipindeki çanak çömlekler olsa da az sayıda Proto-Saraylar Dönemi ile bağlantılı Girit üretimleri de bulunmuştur. Ayrıca siyah astarlı ya da polikrom Orta Minos, koyu kahverengi ve beyaz boyalı Orta Kiklad ve Kamares örnekleri bulunmuştur¹⁰⁵. Kamares grubuna ait yarı kaba hamurlu testi, çömlek ve çanaklarda parlak siyah ya da kırmızı astar üzerine kırmızı ve beyaz boya bezeme görülmektedir¹⁰⁶. Bu örneklerin tamamen yerel Anadolu üretimleriyle aynı kontekste bulunmuş olması dikkat çekicidir¹⁰⁷. Bulunan örneklerin hamurları göz önüne alınarak Merkez ve Doğu Girit'ten ithal edildikleri tespit edilmiştir. Ayrıca benzer boya bezemeli üretimlerin yerel kile sahip örneklerinin de bulunması yerleşimde yerel taklitlerin üretildiğini ortaya koymuştur¹⁰⁸. Söz konusu seramikler Minos kronolojisine göre OMIB-OMIIB arasına tarihlenmektedir.

⁹⁹ Raymond 2005: 69.

¹⁰⁰ Raymond 2005: 130 vd.

¹⁰¹ Fincanlar kendi içerisinde a-) Omurgalı fincanlar, b-) Yarı küresel fincanlar, c-) Yuvarlak yatay kulplu fincanlar, d-) Konik fincanlar, e) Farklı tipteki küçük fincanlar, olmak üzere beş farklı tipe ayrılmaktadır. Raymond 2005: 72.

¹⁰² Çanaklar kendi içerisinde a-) Yuvarlatılmış ağız kenarlı çanaklar, b-) Düzleştirilmiş ağızlı çanaklar, c-) içe çekik düzleştirilmiş ağızlı çanaklar, d-) yuvarlatılmış ağız kenarlı çanaklar, e) Dışa eğik duruşlu çanaklar olmak üzere beş farklı tipe ayrılmaktadır. Raymond 2005: 72.

¹⁰³ Testiler kendi içerisinde a-) Gaga ağızlı testiler, b-) Çentikli akıtacağı olan testiler, c-) Askoslar, d-) Sepet kulplu testiler, e) Akıtacağı ağız kenarına aplike edilmiş testiler olmak üzere beş farklı tipe ayrılmaktadır. Raymond 2005: 73.

¹⁰⁴ Çömlekler kendi içerisinde a-) Dışa dönük ağız kenarlı boyunlu çömlekler, b-) Dışa dönük ağız kenarlı geniş boyunlu çömlekler, c-) Dışa dönük ağız kenarlı pişirme kapları d-)Holemouth ağızlı çömlekler, e) Holemouth ağızlı pişirme kapları olmak üzere beş farklı tipe ayrılmaktadır. Raymond 2005: 73.

¹⁰⁵ Raymond 2005: 74-94.

¹⁰⁶ Graeve-Niemeier 2002: 76; Raymond 2005: 95; Raymond 2002: 19.

¹⁰⁷ Raymond 2005: 96.

¹⁰⁸ Raymond 2005: 98. Söz konusu Girit üretimlerinin bir bölümünün Knossian bölgesinde geldiği tespit edilmiştir. Schiering 1984: 188.

III. tabakada ayrıca bezemeli Anadolu ve bezemesiz Girit özellikleri taşıyan ağırşaklar¹⁰⁹, tek delikli Girit ve adalarla benzerlikler taşıyan dikdörtgen ve küresel tezgâh ağırlıkları¹¹⁰, taş mühürler ve yerel kil üzerine Orta Minos tipinde mühür baskıları¹¹¹ bulunmuştur.

IV. tabakada yerleşimde kültürel anlamda büyük bir değişim yaşandığı yerel özelliklerin bir anda azalarak Minos kültürel egemenliğinin ön plana çıktığı görülmektedir¹¹². Bu tabaka aslında GTÇ'nin yerleşimdeki ilk yıllarını temsil etmekle birlikte III. tabaka ile kültürel farklılığı açık bir biçimde ortaya koymasından dolayı burada ele alınmıştır. Bu tabaka ile birlikte, Minos ve Minos etkisindeki seramikler toplam malzemenin %95'ini temsil etmeye başlamıştır¹¹³. Görülen bu büyük kültürel değişim ve belki de "Kolonizasyon", Milet'in diğer Batı Anadolu yerleşimlerinden ayrı bir kimlik kazanmasını sağlamıştır¹¹⁴.

IV. tabakada dikkati çeken en önemli mimari unsur ön yüzü düzeltilen, iç yüzü işlenmemiş cephe duvarıdır. Söz konusu teknik Palaikastro örnekleri ile karşılaştırılıp Minos duvar tekniğinin yerleşimde görüldüğüne dair bir kanıt olarak kabul edilmektedir¹¹⁵. IV. tabakaya tarihlenen mekân duvarlarında kırmızı zemin üzerine beyaz renk ile yapılmış zambak, kanatlı grifon ve papirüs betimlemeleri görülmektedir. Bunlar Knossos, Thera, Phaistos duvar resimleri ile benzer özelliklerdedir¹¹⁶. IVa tabakasında (yaklaşık MÖ 1750-1625) bir oda tabanı üzerinde bir strüktür (altar) ve bunun üzerinde konik formlu bir kap ve içerisi yanık bir madde içeren kâse bulunmuştur¹¹⁷. Kerpiçten yapılan altarın çevresi kalın şist taşı ile çevrilidir. Aynı alana

¹⁰⁹ Raymond 2005: 58.

¹¹⁰ Raymond 2005: 60.

¹¹¹ Raymond 2005: 62 vd; Söz konusu mühürlerde görülen S kanca biçimli motif "Mallia Atölyesi Grubu"na atfedilmektedir. Graeve-Neimeier 2002: 77.

¹¹² Graeve 2002: 206.

¹¹³ Raymond 2005: 163; Graeve-Neimeier 2002: 76. Kaiser'e göre Minos formları bütün konteksin %90'nını temsil etmektedir. Kaiser 2009: 23.

¹¹⁴ Niemeier 2003: 89 vd.

¹¹⁵ Niemeier-Niemeier 1999: 547.

¹¹⁶ Neimeier 1998: 28; Graeve 1999: 585; Graeve 1997 (Bu makale içinde bkz Neimeier, "1994/1995 Yılı Milet, Myken-Minos Dönemi Kazıları"): 532.

¹¹⁷ Graeve 2007 (bu makale içinde bkz Neimeier, "Athena Tapınağı'nın güneyindeki Kazı Çalışmaları"): 629.

daha sonra yapılan bir Miken fırını ve V. tabaka duvarlarından dolayı burası hakkında geniş çıkarımlara varabilmek mümkün olamamıştır¹¹⁸. Bununla birlikte Athena tapınağında kurulu olduğu bölgede bulunan bu kutsal alanın avlusu içerisinde 13 kurban sehpa, 4 kerpiç altar, konik fincanlar ve kesme izlerinin görüldüğü koyun, keçi ve sığırlara ait hayvan kemikleri bulunmuştur. Söz konusu kutsal alanın güneyinde yer alan içerisinde pithosların yer aldığı depo odasında bir sunu masası, doğusunda yer alan odada karbonize olmuş bir sandalyeye ait ahşap parçaları tespit edilmiştir. Yine bu oda içerisinde kaba bir askos, bardaklar ve koşan bir dişi aslan aplikasyonlu rhyton bulunmuştur¹¹⁹. Thera volkan patlaması ile IVa evresinin ve kutsal alanın kullanımının sona erdiği ve burada bulunan küllerin Thera Akrotiri’de bulunan küller ile benzerlik gösterdiği analizler sonucunda belirlenmiştir¹²⁰. Söz konusu kutsal alanda yaşanan yıkımın ardından IV b tabakasında yeniden kullanım görmüştür. Bu alanda mekânın kutsal niteliğini ortaya koyan grifon ve aslan mücadelesinin betimlendiği mühür, dağ kristalinden ok ucu, Minos tipinde huni biçiminde rhyton, kadeh ve yanmış taht bulunmuştur¹²¹. Tespit edilen bu bulgular Milet’in OMIII ve GMI dönemlerinde tamamen Minos kültürel egemenliği altında olduğunu ortaya koymuştur¹²².

IV. tabakada bulunan seramiklerde ise yerel üretimlerin etkisini neredeyse tamamen yitirmiş olduğu görülür. Bulunan örneklerin büyük çoğunluğunu ithal ve bunların taklitleri oluşturmaktadır. Bu tabakada artık yerel malzeme grupları tüm seramiklerin içerisinde %3 gibi çok düşük bir oranla temsil edilmektedir¹²³. Yerleşimde OMIA-B dönemlerine tarihlenen seramiklerin Knossos, Mesera Bölgesi ve Doğu Girit gibi adanın farklı bölgelerinden yerleşime ulaşmış olduğu anlaşılmıştır. Yerleşimde çok sayıda Minos üslubunda üretilmiş yerel günlük kullanım kapları da bulunmuştur¹²⁴.

¹¹⁸ Kaiser 2009: 23.

¹¹⁹ Kaiser 2009: 23; Graeve-Niemeier 2002: 77.

¹²⁰ Graeve-Niemeier 2002: 78. Görülen yıkım evresinin, Thera yanardağı patlaması ile bağlantılı olabileceği konusunda ayrıca Schiering 1984: 188.

¹²¹ Graeve-Niemeier 2002: 78.

¹²² Bryce 1989b: 2.

¹²³ Graeve 1997 (Bu makale içinde bkz Neimeier, “1994/1995 Yılı Milet, Myken-Minos Dönemi Kazıları”): 532.

¹²⁴ Neimeier 2005: 201.

Minos seramik örneklerinin yanı sıra taş kaplar, ağırlıklar, mühürler, takılar, duvar boyaları ve Linear A yazıt gibi çok sayıda arkeolojik buluntu Girit ve Girit stilinde üretimler, yerleşimin Miken kültürü egemenliğine girmeden önce Minos kültürünün egemenliği altında olduğunu ortaya koymaktadır¹²⁵. Özellikle, GMIB yada GMIB/II dönemine tarihlenmesi gerektiği düşünülen üzerinde üç harfin okunabildiği Linear A yazıtı, Girit Adası dışında bulunan sınırlı sayıdaki örneklerden biri olması bakımından büyük önem taşır¹²⁶. Arkeolojik materyaller ile takip edilen Minos etkinliği, hayvan kemiklerinin incelenmesi ile de desteklenmiştir. Yapılan çalışmada Girit'te olduğu gibi keçinin koyuna oranla üç kat daha fazla tüketildiği anlaşılmıştır. Ancak Yunanistan ve Anadolu'da diğer yerleşimlerde tam tersi bir durumun yani koyun tüketiminin keçiye oranla üç kat fazla olduğu bilinmektedir¹²⁷. Ortaya çıkartılan bu veri yerleşimin Girit ile olan birincil bağlarını ortaya koyan bir diğer etken olarak ele alınabilir.

Havzada Milet dışında kazı çalışmaları sonucunda Minos seramiklerinin tespit edildiği bir diğer yerleşim **Didyma**'dır. Aydın ilinde, aynı adla anılan ilçede yer alan yerleşimdeki Helenistik tapınakta yapılan sondaj çalışmalarında Milet örnekleriyle benzerlik gösteren seramikler bulunmuştur¹²⁸. Yine Didyma Apollon Tapınağı'nın 2 km güneydoğusunda yapılan inşa çalışmaları sırasında Erken Tunç Çağ'dan OTÇ'ye geçiş sürecine tarihlenen basit taş sanduka mezarlar ve bu mezarlara hediye olarak konulmuş bronz silahlar, metal aletler ve az sayıda seramik bulunmuştur¹²⁹.

Didyma'da bulunan Minos seramiklerinin yanı sıra bu yerleşime yaklaşık 6 km mesafede yer alan **Tavşan Adası**'nda da Minos kültürünü ortaya koyan buluntular tespit edilmiştir¹³⁰. Tavşan Adası'nın kuzey, güney ve güneydoğusunda yapılan kazılarda Bizans, Arkaik, Klasik, Helenistik, Orta Tunç Çağ (Saraylar Dönemi), Erken Tunç Çağ

¹²⁵ Raymond 2005: 99, 159; Raymond 2002: 19; Graeve 1997 (Bu makale içinde bkz Neimeier, "1994/1995 Yılı Milet, Myken-Minos Dönemi Kazıları"): 532; Neimeier 1996: 87 vd.

¹²⁶ Neimeier 1996: 87 vd.

¹²⁷ Neimeier-Neimeier 1999: 549.

¹²⁸ Naumann 1963: 24; Akdeniz 2002a: 20.

¹²⁹ Bischof-Evren 2002: 78.

¹³⁰ Tavşan Adası'nda yüzey araştırmaları için bkz Akdeniz 1997b: 6 vd; Tül 1986: 722 vd.

III ve Erken Tunç Çağ II dönemlerine tarihlenen seramikler bulunmuştur¹³¹. OTÇ'ye tarihlenen III. ve IV. tabakalarda, 0.62 m kalınlığında kerpiç duvarlar, megaron planlı bir yapı ve 15,5x15 m ölçülerinde kare planlı bir yapı belirlenmiştir. Söz konusu mimari içerisinde yerel seramiklerle birlikte Girit-Minos bağlantılı konik fincanlar, pişirme kapları ve omurgalı çanaklara ait örnekler bulunmuştur¹³².

Bölgede yer alan bir diğer yerleşim olan Voigtländer tarafından incelenen **Kömür Adası**'nda Güney doğu Ege ve Girit kökenli seramiklerin yanı sıra, Minos özelliği gösteren duvarlar bulunmuştur¹³³. Sondaj çalışmaları ile incelenen yerleşimde bugün için geniş alanlarda takip edilen mimari kalıntılardan söz etmek mümkün değildir.

Bölgedeki bir diğer yerleşim olan **Kadı Kalesi**, Kuşadası'nın 8 km güneyinde, Davutlar Beldesi'nin kuzeybatısına konumlanmış olup, adını MS 12. yy'a tarihlenen Bizans kalesinden almaktadır¹³⁴. Z. Mercangöz başkanlığındaki kazılara 2001 yılında başlanmıştır. Kadı Kalesi'nde prehistorik yerleşimin stratigrafisini tespit etmek amacıyla çalışmaların başlamasından önce yüzey üzerinde yapılan incelemelerde OTÇ'ye tarihlenen seramikler bulunmuştur¹³⁵. Höyük üzerine inşa edilmiş kalede inşa malzemesi olarak höyük toprağının kullanılmış olması erken yerleşimin tahrip olmasına neden olmuştur¹³⁶. Bugüne kadar Kadı Kalesi'ndeki kazı çalışmalarında 6 tabaka tespit edilmiştir¹³⁷ (Fig. 10).

¹³¹ Furtwnängler 2008: 477 vd; Furtwnängler 2011: 33 vd.

¹³² Furtwnängler 2011: 33 vd; Furtwnängler 2008: 477 vd.

¹³³ Voigtländer 1986: 617; Levha 21; 646; Voigtländer 1989: 183 vd; Akdeniz 1997a: 236; Akdeniz 2002a: 20.

¹³⁴ Mercangöz 2003: 125; Akdeniz 2007: 36.

¹³⁵ Mercangöz 2003 (Bu makale içinde bkz Doğer, "Seramik Buluntuların Değerlendirilmesi"): 128; Akdeniz 2004: 24.

¹³⁶ Mercangöz 2002: 276.

¹³⁷ Akdeniz 2006b: 7; Akdeniz 2007: 36.

I. Tabaka	Bizans-Osmanlı
II. Tabaka	Antik Yunan ve Roma
III. Tabaka (üç evreli)	Geç Tunç Çağ
IV. Tabaka	Orta Tunç Çağı
V. Tabaka	Erken Tunç Çağ
a	ETÇ III
b	ETÇ II
c	ETÇ I
VI. Tabaka	Son Kalkolitik Çağ

Fig. 10: Kadı Kalesi tabakaları ve kronolojisi.

Yürütülen kazı çalışmalarında OTÇ'ye tarihlenen IV. tabakayı tanımlayabilecek herhangi bir mimari unsur tespit edilmemiş olmakla birlikte bu tabakanın varlığını ortaya koyan buluntular, Bizans sur duvarının önünde oluşturulan L4, K4 ve O4 açmalarından gelmiştir¹³⁸. Yerleşimde OTÇ tabakaları ile bağlantılı olarak değerlendirilen Kırmızı Boya Banyo Astarlı, Kırmızı, Yalın Devetüyü, Gri, Tan ve Kaba mal grupları tespit edilmiştir¹³⁹. En yoğun oranda karşılaşılan mal gruplarını Kırmızı Banyo Astarlı ve Kırmızı mal grupları temsil ederken, en az yoğunlukta ki mal gruplarını Yalın Devetüyü ve Gri seramikler oluşturmaktadır. Kırmızı seramiklerin genellikle dış yüzeyleri düzgün, astarlı ve iyi bir biçimde açıktır. Tamamı çark yapımı olan OTÇ seramiklerinin hamurları ince yapımdan kabaya değişmektedir. En yaygın görülen hamur renkleri devetüyü ve açık pembedir. Seramiklerde hamur, genellikle yoğun olmayan taş, ufak taşçık veya mika içermektedir¹⁴⁰. En yoğun oranda karşılaşılan formlar; dışa açık ağızlı kâseler, içe dönük ağızlı kâseler, yüksek boyunlu kaplar, yuvarlak kenarlı kâseler-çanaklar, damla ağızlı kaplar olarak sınıflandırılmıştır¹⁴¹.

¹³⁸ Akdeniz 2006b: 15.

¹³⁹ Akdeniz 2004: 25; Akdeniz 2006b: 15.

¹⁴⁰ Akdeniz 2006b: 15.

¹⁴¹ Kan 2005: 95 vd.

Yerleşimde bulunan OTÇ seramiklerinin benzerleri Beycesultan V ve IV. tabakalarda, Troia VI. tabakada, Panaztepe, Aphrodisias, Limantepe ve Bademgediği II-VI. tabakalarında bulunmaktadır¹⁴².

İzmir-Aydın otoyolunun Torbalı kavşağında, Metropolis kentinin 5 km kuzeyinde yer alan **Bademgediği Tepe** ise, ilk olarak 1999 yılında yapılan yüzey araştırmalarında tespit edilmiş ve 10 yıl boyunca yürütülen kazı çalışmalarına 2000 yılında Metropolis kenti araştırmalarının bir parçası olarak R. Meriç başkanlığında başlatılmıştır. Metropolis kenti kazılarının başkanlığı 2007 yılından bu yana S. Aybek tarafında yürütülmekle birlikte, Bademgediği kazı çalışmaları devam ettirilmemiştir. Gerçekleştirilen kazı çalışmalarında toplam 6 tabaka tespit edilmiştir¹⁴³ (Fig. 11);

I. Tabaka	Arkaik, Geometrik
II. Tabaka	GTÇ (yaklaşık MÖ 1200)
III. Tabaka	GTÇ
IV. Tabaka	GTÇ
V. Tabaka	GTÇ
VI. Tabaka	OTÇ

Fig. 11: Bademgediği Tepe tabakaları ve kronolojisi.

Yerleşimin ilk iskân görmeye başladığı süreç olan OTÇ yerleşimin kuzeyindeki T28, T29, V28, Y28 ve Z28¹⁴⁴ açmalarında ortaya çıkartılmıştır. Kuzey açmalarında gerçekleştirilen kazılarda anakaya üzerine moloz taşlardan ve sıkıştırılmış topraktan oluşan taban ve birbirleriyle bağlantısı tespit edilemeyen yüksekliği 1 metreye kadar ulaşan duvarlar bulunmuştur¹⁴⁵. Bulunan duvarlara ait blokların GTÇ bloklarına nazaran

¹⁴² Akdeniz 2006b: 15.

¹⁴³ Meriç 2003: 86-91.

¹⁴⁴ Meriç 2003: 85, 91; levha: 18: 51-58, 18: 63-64 ve Fig. 13.

¹⁴⁵ Meriç 2003: 86.

daha büyük ebatta olduğu belirlenmiştir¹⁴⁶. Ayrıca yine bu tabaka ile çağdaş, anakaya içerisine oyulmuş sığ dairesel çukurlar tespit edilmiştir.

Gerçekleştirilen kazı çalışmalarında zayıf mimari unsurların yanı sıra VI. tabakada III. ve IV. tabakalarda görülen form çeşitliliğinin azaldığı tespit edilmiştir. Bu tabakada çok sayıda kırmızı ya da boya astarlı yatay kulplu omurgalı çanak, Gri Mal Grubu'na ait formlar bulunmuş ancak daha geç tabakalarda yoğun olarak bulunan Kremi ve Altın Boya Astarlı Mallar seyrek bir biçimde tespit edilmiştir. Bu tabakada bulunan formların Beycesultan IV ile yakınlık göstermesinden çağdaş oldukları düşünülmüştür. Yine gerçekleştirilen çalışmalarda bulunan 2 adet GMIA seramiği ve çok sayıda yerel OTÇ seramiği tabakanın net bir çerçevede tarihlendirilmesinde katkı sağlayıcı olmuştur¹⁴⁷.

Araştırma bölgesinin bir diğer yerleşimi ise **Çine-Tepecik Höyük** olup, Aydın İli'nin 36 km güneyinde, Çine ilçesi Karakollar köyü sınırları içerisinde yer almaktadır. Yerleşim, Çine Çayı'nın aktığı Çine Ovası içerisinde¹⁴⁸. Höyük bir taraftan güneğe uzanan doğal geçit üzerinde, diğer taraftan Çine Ovası'nın batısında, dağ sıraları arasındaki doğal yol üzerinde bulunması, Ege bölgesi ile ilişkileri yansıtan kültürel bir yapının şekillenmesini sağlamıştır¹⁴⁹. Yerleşim aynı zamanda tez kapsamında Kıyı Kültür Bölgesi olarak tanımlanan coğrafyanın doğu sınırı içerisinde¹⁵⁰. Daha önce yüzey araştırmaları ile incelenen yerleşimde kazı çalışmaları 2004 yılında S. Günel başkanlığında başlamıştır. Bugüne kadar yürütülen kazı çalışmalarında yerleşimin stratigrafisi şu şekilde belirlenmiştir¹⁵⁰ (Fig. 12);

¹⁴⁶ Meriç-Mountjoy 2002: 80.

¹⁴⁷ Meriç-Öz- vd 2004: 296; Meriç-Öz- vd 2005: 141; Meriç-Öz- vd 2006: 256.

¹⁴⁸ Günel 2006: 19.

¹⁴⁹ Günel 2010: 25.

¹⁵⁰ Günel 2008b: 130 vd; Günel 2011a: 1 vd.

Tabaka I 1	Helenistik
Tabaka I 2	Geometrik Dönem
Tabaka II 1 a Tabaka II 1 b	Geç Tunç Çağ (GHB-C)
II 2 a-b	Orta Tunç Çağ
III. Tabaka	Erken Kalkolitik-Geç Neolitik

Fig. 12: Çine-Tepecik Höyük tabakaları ve kronolojisi.

Yerleşimde tespit edilen OTÇ tabakaları II 2a ve b olmak üzere iki evreye ayrılmaktadır. Çakıl döşemeler ve bazı duvar uzantıları gibi sınırlı mimari unsurlarla temsil edilen OTÇ tabakaları Güney alanı olarak tanımlanan bölgede, K 12, K13, M 12, M 13 ve N 13 açmalarında tespit edilmiştir. Ayrıca bu tabaka ile bağlantılı kazılarda 2 gömü bulunmuştur. Ancak dar bir alanda çalışıldığından söz konusu gömüler hakkında bilgiler sınırlıdır. Tespit edilen mimari içerisinde kırmızı ve devetüyü seramikler tespit edilmiştir. Bu tabakada en yoğun oranda bulunan formlar orta nitelikte, kırmızı ve devetüyü seramik gruplarına ait, konik gövdeli, ağız kenarı dışa kalınlaştırılmış kâseler ve ağız kenarı üzerinde yükselen kulplu fincanlardır. Ayrıca bu tabakalarda S profilli yuvarlak gövdeli kulplu fincanlar, tek kulplu ince cidarlı konik gövdeli fincanlar, erzak kapları, yonca ağızlı testiler ve pithoslar bulunmuştur¹⁵¹. Yerleşimin OTÇ tabakalarında ele geçen küçük buluntular obsidyen ve çakmaktaşıdan yapılmış orak dilgileri, dilgicikler, ön kazıyıcılar¹⁵², metal buluntular¹⁵³, pişmiş topraktan yapılmış, konik gövdeli ağırşaklar, boncuk, yuvarlak formlu ortası delik ağırlıklar ve piramit biçimli ip delikli ağırlıklardır¹⁵⁴.

Kıyı Kültür Bölgesi'nde yukarıda tanımlanan kazı çalışmaları ile incelenen yerleşimlerin yanı sıra Ş. Tül, E. Akdeniz, R. Meriç, N. Tuna ve S. Günel tarafından yapılan **yüzeysel araştırmalarında** toplam 27 yerleşimde OTÇ'ye tarihlenen arkeolojik

¹⁵¹ Günel 2008a: 73 vd; Günel 2008b: 131, 135 vd; Günel 2011b: 72 vd.

¹⁵² Günel 2008b: 131.

¹⁵³ Günel 2011b: 72.

¹⁵⁴ Günel 2008a: 73 vd; Günel 2008b: 136; Günel 2011b: 72.

buluntular tespit edilmiştir (Fig. 13, yerleşim kataloğu 1). Yapılan yüzey araştırmalarında tespit edilen yerleşimlerin açıklanması sırasında genellikle MÖ 2. bin tanımlamasının kullanılmasından dolayı yerleşimlerin OTÇ ya da GTÇ’de iskân edildikleri konusunda geniş çıkarımlarda bulunmak mümkün değildir. Kıyı Kültür Bölgesi’nde Ilıcatepe, Çamlık-Göztepe gibi yerleşimler birimlerinde MÖ. 2. bin yıl içerisinde tarihlenen arkeolojik buluntuların tespit edilmesi, sadece ova seviyesinde değil yüksek tepelerde de iskânın olduğunu ortaya koymaktadır.

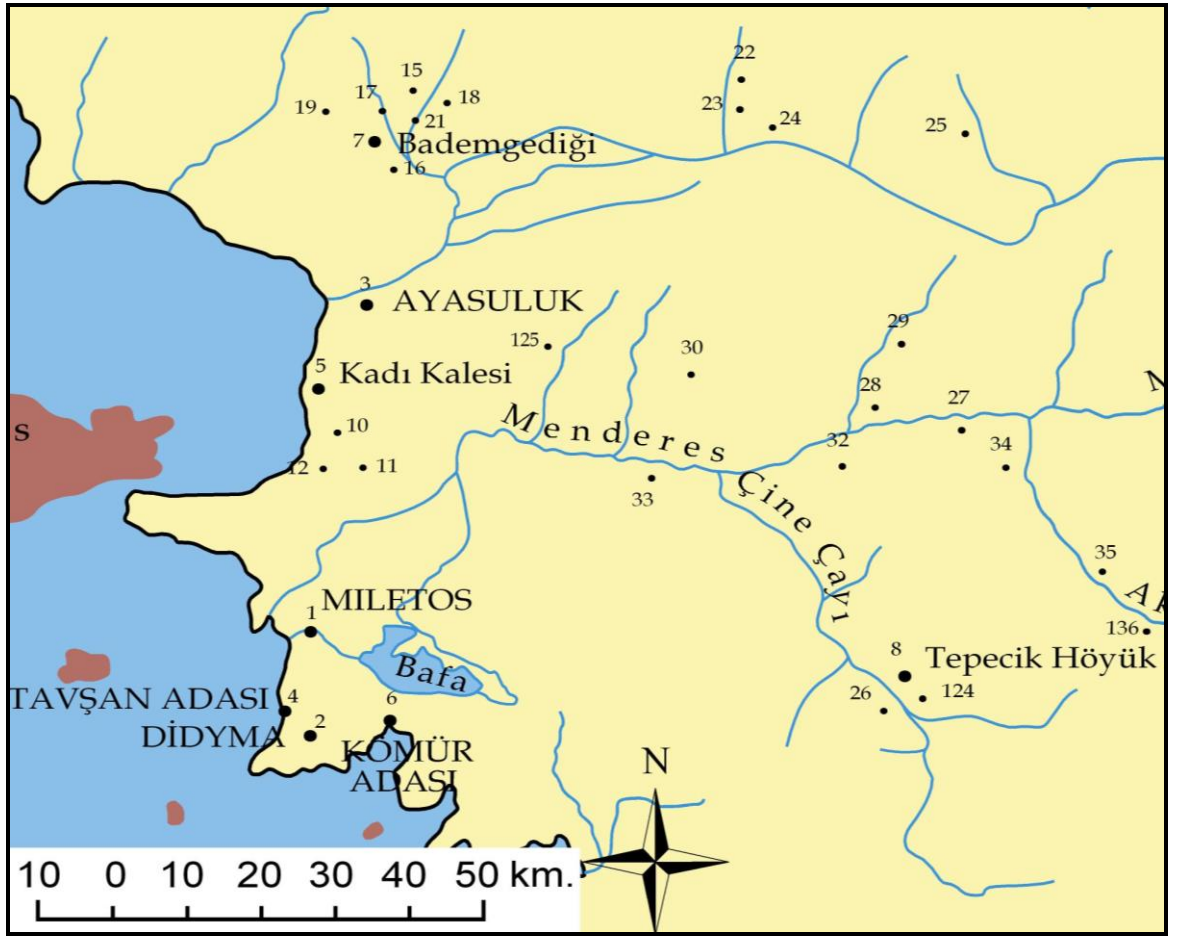

Fig. 13: Kıyı Kültür Bölgesi’nde tespit edilen Orta Tunç Çağ yerleşimleri, harita.

2-Orta Tunç Çağ’da Ayasuluk Tepesi

Ayasuluk Tepesi, İzmir İli Selçuk İlçe merkezinde yer alır. Yerleşim sınırları, St Jean Anıtını ve Aydınöğulları Dönemi’nde inşa edilen kaleyi kapsamaktadır. Ayasuluk’un Hıristiyanlık tarihi ile olan yakın ilişkisi buradaki kazı çalışmalarının

Anadolu arkeolojisi için erken sayılabilecek 1921–1922 yıllarında G.A. Sotiriou tarafından başlatılmasına yol açmıştır¹⁵⁵. Bu alandaki kazı çalışmaları daha sonra Avusturya Arkeoloji Enstitüsü tarafından sürdürülmüştür. St Jean Bazilikası'nın kazılarının büyük oranda tamamlanmasının ardından restorasyon çalışmaları 1957-1958 yıllarında Avusturya Arkeoloji Enstitüsü adına J. Keil ve F. Miltner tarafından başlatılmış, bu çalışmalar 1960-1963 yıllarında H. Gültekin ve M. Baran tarafından Efes ve İzmir müzeleri adına devam ettirilmiştir¹⁵⁶. Bir süre ara verilen kazı çalışmalarına 1974-1978 yılları arasında E. Akurgal'ın bilimsel başkanlığında Efes Müzesi Müdürlüğü adına S. Türkoğlu tarafından yeniden başlanmış ve kilise çevresindeki yapılar bu süreçte gün yüzüne çıkartılmıştır. 1979-1980 yıllarında Efes Müzesi adına S. Erdemgil tarafından devam ettirilen kazılar, 1992 yılına kadar aralıksız sürdürülmüştür¹⁵⁷. Bu tarihten 2007 yılına kadar Selçuk Müzesi başkanlığında aralıklarla yapılan kazılar, 2007 yılında M. Büyükkolancı başkanlığına geçmiş ve bugüne kadar kendisi tarafından devam ettirilmiştir.

a-) Tabakalanma ve Mimari

Ayasuluk¹⁵⁸ Tepesi'nde kazı çalışmalarının 2007 yılına kadar aralıklarla ve farklı alanlarda sürdürülmesi, yapılan yayınların ilgili dönemdeki kazı alanına odaklanmasına yol açmıştır. Bu durum yerleşimin literatürde yer alan genel bir stratigrafisinin oluşturulmasını geciktirmiş ve daha çok genel tanımlamalar ile yerleşimin iskân süreci açıklanmıştır. Aşağıda yerleşimde varlığı hâlihazırda bilinen

¹⁵⁵ Büyükkolancı 2000: 19; Büyükkolancı 2001: 43.

¹⁵⁶ Gültekin-Sezer-Baran 1962: 51; Büyükkolancı 2000: 19; Büyükkolancı 2001: 44.

¹⁵⁷ Büyükkolancı 1981: 125 vd; Erdemgil 1982: 209 vd; Büyükkolancı 2001: 45.

¹⁵⁸ Ayasuluk adının Selçuk ilçe merkezine Türk Döneminde verilen bir tanımlama olduğu ve İncil yazarı Aziz Yahya'nın (Ioannes) eski Yunanca lakabı olan Hagios Theologos'un (Kutsal Teolog) telaffuzu ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Ayrıca bu adın İncil'den geldiği Rumların Ayios Theologos (İlahiyatçı Aziz) yerine Ayios Skologos adını kullandığı buradan da Ayasuluk'un türemiş olduğu belirtilmektedir (Telci 2010: 22). Daha önce Ephesos olarak bilinen bu alan MS 1082 yılından sonra Altoluogo (yüksek yer), Hagiou Theologou olarak anılmaya başlamış ve daha sonra Türkler tarafından Ayasouluk, Ayaslug, Ayasuluk, Ayasuluğ biçiminde tanımlanmıştır (Büyükkolancı 2001: 32; Telci 2010: 22). Ayasuluk Tepesi'nde gömülü olduğu kabul edilen St Jean'la ilişkili bir inanışa göre mezarından alınan toz hastalara şifa vermektedir. Bu mezar ile bağlantılı bir diğer inanışa göre ise mezarın üzerindeki toprağın nefes alırcasına inip kalkıyor olmasıdır. Bu inanışların bir yansıması olarak Türkler tarafından konulan Ayasuluk isminin belki de "kutsal soluk-nefes" anlamına geldiği de düşünülmektedir (Büyükkolancı 2001: 66).

dönemler, stratigrafik olarak yeniden tanımlanmış ve özellikle 2007 yılı kazıları sonrasında tespit edilen unsurlar doğrultusunda yeni değerlendirmeler yapılmıştır:

Genel olarak değerlendirildiğinde, Ayasuluk Tepesi'ndeki iskânın Geç Kalkolitik Dönemde başlayıp Helenistik Döneme kadar kesintisiz olarak devam ettiği söylenebilir¹⁵⁹. Helenistik Dönem başlarında terk edilen yerleşim, Bizans Dönemi ile birlikte yeniden iskân edilmiştir. Söz konusu tabakalanma kazı çalışmaları sırasında elde edilen materyallerin yanı sıra antik kaynaklardan alınan bilgiler ile de kısmen takip edilebilmektedir. Öte yandan, söz konusu dönemlerin büyük bir bölümünün tanımlı bir mimariye sahip höyük dolgusu ile ilişkilendirilemeyen seramikler ile temsil edilmesi, tabakalaşmanın anlaşılmasını güçleştirmektedir. Zira Bizans ve Türk dönemlerinde görülen yoğun ve anıtsal imar faaliyetleri, bu tahribatın temel nedeni olarak nitelendirilebilir. Kale Camii, Sarnıçlar, Cadde, Hamam, Bey Evleri gibi yapıların yer aldığı İç Kale'de yürütülen kazı çalışmaları, adı geçen yapıların temellerinin tamamının anakaya üzerine oturtulmuş olduğunu göstermiştir. Aynı zamanda, Ayasuluk Tepesi'nin en yüksek yeri olan İç Kale'de Osmanlı mekânları içerisinde yürütülen kazı çalışmalarında, bu mekânların diğer yapılarda olduğu gibi anakaya üzerine inşa edildiği belirlenmiştir. Bu evlerin kazısı esnasında, 6 ve 8 nolu mekânlarda OTÇ, 9 nolu mekânda ETÇ ve OTÇ'ye tarihlenen seramiklerin bulunması anakaya üzerindeki ETÇ ve OTÇ tabakalarının doğal etkenlerin yanı sıra Osmanlı Dönemindeki inşa çalışmaları ile de yok olduğunu ortaya koymuştur. Aynı şekilde İç Kale dışında 2006 yılında kazılan 31 G açmasında yürütülen kazı çalışmaları burada yer alan Osmanlı Dönemine tarihlenen yapının duvarlarının 1.76 m yüksekliği boyunca korunmuş olduğunu ve temellerinin anakaya üzerine oturtulduğunu göstermiştir. Bu durum erken tabakaların birçok noktada tahrip olmasına yol açan en önemli unsur olarak ele alınmalıdır. Erken tabakaların tahrip olmasına neden olan bir diğer etken Ayasuluk Tepesi'nin yamaçlarında yer alan tabakaların yağmur, deprem vb etkenlerin tetiklemesiyle yamaç boyunca kaymış olmasıdır. Özellikle 22 S, 18 Y, 28 P açmalarında ve sur duvarı boyunca yürütülen kazı çalışmalarında karşılaşılan stratigrafî, akıntı toprağın varlığını açık biçimde ortaya koymaktadır.

¹⁵⁹ Büyükkolancı 1998b: 71; Büyükkolancı 1998a: 33.

Ayasuluk Tepesi'nde bugüne kadar yapılan kazılar sonucunda elde edilen arkeolojik bulgular doğrultusunda oluşturulan tabakalanma aşağıdaki gibidir (Fig. 14):

I. Tabaka -Ia -Ib	Osmanlı Dönemi
II. Tabaka	Aydınöğulları Dönemi
III. Tabaka	Selçuklu Dönemi
IV. Tabaka	Bizans Dönemi
Hiatus	
V. Tabaka	Helenistik Dönem
VI. Tabaka	Klasik Dönem
VII. Tabaka	Arkaik Dönem
VIII. Tabaka	Geometrik Dönem
IX. Tabaka	Protogeometrik Dönem
X. Tabaka	Geç Tunç Çağ, MÖ 1400-1200
Hiatus	
XI. Tabaka a- b-	XI-Orta Tunç Çağ, MÖ 2000-1800 XIa; MÖ1900-1800 XIb; MÖ 2000-1900.
Hiatus	
XII. Tabaka	Erken Tunç Çağ II
XIII. Tabaka XIIIa XIIIb	Erken Tunç Çağ I
XIV. Tabaka	Geç Kalkolitik Dönem (?)

Fig. 14: Ayasuluk Tepesi tabakalar ve kronolojisi.

Prehistorik dönemde, Selçuk Ovası'nda deniz kenarında yükselen doğal bir tepe görünümünde olan Ayasuluk Tepesi'nde ilk iskân XIV. tabaka olarak adlandırılan Geç

Kalkolitik Dönemde başlamıştır. Bununla beraber bu döneme ilişkin karışık kontekstler içerisinde bulunan sınırlı sayıdaki seramik dışında, başka bir buluntu ele geçmemiştir.

Yerleşimde XIII. ve XII. tabaka, ETÇ sürecine ait olup son derece sınırlı mimari bulgular ile tanımlamaktadır. XIII. tabaka olarak adlandırılan ETÇ I, iki ayrı evre ile temsil edilmektedir (XIIIa-XIIIb). Söz konusu tabakanın mimarisine ilişkin anakaya üzerinde yer alan, dağınık olarak nitelendirilebilecek taş kümeleri dışında herhangi bir mimari unsur tespit edilememiştir. Özellikle 19-20 S-T açmasında yürütülen kazı çalışmalarında ETÇ I yapı katına ilişkin bulgular, anakayanın hemen üzerinde gözlenmektedir¹⁶⁰. XII. tabaka ile temsil edilen ETÇ II sürecine ait veriler ise, çoğu zaman ETÇ I tabakası ile karışık halde bulunmuş olup ancak seramiklerden ayırt edilebilmektedir. Örneğin, Selçuk Kalesi'nin yamaçlarında açılan 22 S, 20 S, 19-20 S/T, 18 Y açmalarında, çok sayıda ETÇ I ve II'ye tarihlenen, büyük bölümü siyah astarlı ve perdahlı olan seramikler bulunmuştur. Söz konusu seramiklerin yanı sıra kahverenkli, kırmızı, devetüyü astarlı ve kaba mal grubu içerisinde değerlendirilebilecek ETÇ I-II dönemlerine tarihlenen seramikler tespit edilmiştir. Bulunan parçaların büyük bölümü çanaklara ait olmakla birlikte çömlek, fincan, maşrapa formlarının ve bu formların alt tiplerinin Ayasuluk ETÇ repertuarı içerisinde olduğu belirtilebilir.

Bugüne kadar yapılan kazı çalışmalarından elde edilen veriler, Ayasuluk'ta ETÇ II'den sonra yaklaşık 450-500 yıllık zamansal bir boşluğun olduğu ardından, XI. tabakada OTÇ'nin başladığını ortaya koymuştur. Söz konusu süreç XIa ve b olmak üzere iki ayrı evre altında ele alınmıştır. XIa evresi OTÇ'nin en erken evresini temsil etmektedir. OTÇ'nin II. evresini temsil eden süreç ise XIb olarak tanımlanmıştır. Yerleşimde X. tabaka, GTÇ süreci için kullanılan adlandırmadır. Öte yandan XIb ile X. tabaka arasında, yaklaşık 400 yıllık zamansal bir boşluğun olduğu belirtilmelidir. Tezin ele aldığı süreci temsil eden XI. ve X. tabakalara ilişkin detaylı veriler ayrı bir başlık altında sunulacaktır.

Yerleşimde GTÇ sonrasındaki süreçleri temsil eden Protogeometrik (IX. tabaka), Geometrik (VIII. tabaka) ve Arkaik Döneme (VII. tabaka) ilişkin herhangi bir mimari unsur tespit edilmemiş olmakla birlikte bu dönemlere ait çok sayıda seramik

¹⁶⁰ Büyükkolancı 1998a: 33; Büyükkolancı 1998b: 71; Büyükkolancı 2008: 43.

bulunmuştur. Söz konusu seramikler arasında özellikle amphora, hydria, skyphos ve fincan parçaları yoğundur. Bir sonraki süreci oluşturan ve VI. tabaka olarak adlandırılan Klasik Dönem ise seramikler ile temsil edilmektedir. Yerleşim Helenistik Dönemde (V. tabaka) bir sur ile çevrelenmiş ve ardından bu dönemde terk edilerek bugün kalıntıları gezilen Ephesos'a, yani ovalık bölgeye taşındığı görülmektedir. Helenistik ve Roma Dönemlerinde Ephesos limanının Küçük Menderes Nehri'nin taşıdığı alüvyonlardan dolayı sürekli dolması, tüm çabalara rağmen liman kenti kimliğini koruyamamasına neden olmuştur. Yaşanan tüm bu gelişmeler Bizans ve Osmanlı dönemlerine gelindiğinde Ayasuluk Tepesi'nin yeniden iskân edilmesine yol açmıştır. Bu süreç Ayasuluk'un 2. iskân süreci olarak tanımlanmıştır¹⁶¹.

¹⁶¹ Geç Roma Dönemi ile başlayan bu dönemde arkeolojik veriler ile tarihsel kayıtlardaki bilgiler iç içe geçmekte ve yerleşimin tarihi tüm bu unsurlar gözetildiğinde açıklığa kavuşmaktadır. Hristiyanlığı yaymak amacıyla Ephesos'a gelen St Jean'ın öldüğünde Ayasuluk Tepesi'ne gömülmüş olduğu düşünülmektedir (Büyükkolancı 2000: 19). Hristiyanlığın güçlenmesinin ardından (MS 4. yy başları) burada St Jean için anıt bir mezar inşa edilmiştir. Roma İmparatorluğu'nun Hristiyanlığı resmi din olarak kabul etmesinin ardından ise bu anıt mezar, inşa edilen bazilikanın merkezine yerleştirilmiştir (Büyükkolancı 2000: 19; Büyükkolancı 2001: 12, 48). Mezarın MS 4. yy'dan itibaren bir hac yeri olarak kabul görmeye başladığı bilinmektedir (Büyükkolancı 2001: 26). Zamanla ve meydana gelen depremlerle tahrip olmaya başlayan bazilika, Justinus Döneminde (MS 518-527) yeniden inşa edilmiş ve Justinianus Döneminde (MS 527-565) bugün gün yüzünde olan serbest haç planlı altı kubbeli kilise haline getirilmiştir (Büyükkolancı 2000: 19; Büyükkolancı 2001: 28, 48). Bizans orduları komutanı Strategos MS 6. yy'da Ayasuluk Tepesini yeniden iskân etmiştir. Ephesos'taki piskoposluk merkezi St Jean Kilisesi yakınına taşınmasının ardından St Jean Kilisesi'nin etrafı özellikle MS 7. ve 8. yy'da yoğunlaşan arap akınlarından korunmak amacıyla kulelerle desteklenen surla çevrelenmiştir (Büyükkolancı 2001: 30, 32, 52). MS 9. yy'da arap akınlarının etkisiyle Ephesos'taki nüfus gittikçe azalmış ve buradaki nüfusun neredeyse tamamı St Jean Kilisesi yakınına taşınmıştır (Büyükkolancı 2001: 32). Ephesos MS 7. yy'da Thrakesion eyaletinin başkenti olmuş, MS 11. yy'da Selçuklu egemenliğine girmiştir. MS 1097 yılında Selçuk'u ele geçiren Haçlı ordusu komutanı Ioannes Dukas ile Ayasuluk, Bizans yönetimine geçmiştir. Daha sonra İznik İmparatorluğu (MS 1204-1261) ve II. Andronikos egemenliğine geçen yerleşim MS 1304 yılında Sasa Bey tarafından Menteşoğulları yönetimi altına alınmıştır. Mehmet Bey'in, Sasa Bey'i yenmesinin ardından (MS 1308) Aydınöğulları egemenliğine girmiş ve bu beyliğin başkenti haline gelmiştir (MS 1348-1390). Aydınöğulları'nın yıkılmasının ardından ise yerleşim Osmanlı hâkimiyeti (MS 1390) altına girmiştir. Ayasuluk'un MS 17. yy'da ise küçük bir köy kimliğinde olduğu Evliya Çelebi'nin bölgeyi ziyaret notlarından anlaşılmaktadır (Büyükkolancı 2001: 35-42). Ayasuluk tepesinde aynı alanda Roma Dönemi sonunda 2. kez görülen iskânın bu süreçte güçlenmesi yerleşimin ziyareti sırasında gün yüzünde olan St Jean bazilikası, iç kale gibi birçok anıtsal yapının inşa edilmesine yol açacak olan sürecide başlatmıştır. Bu süreç aynı zamanda yerleşimin prehistorik tabakalarının tahribata uğramasına yol açan önemli etmenlerden birini oluşturmuştur.

XI. Tabaka-Orta Tunç Çağ Yerleşimi

Ayasuluk'ta yürütülen kazı çalışmalarında, OTÇ'ye tarihlenen arkeolojik kalıntılar bugüne kadar 19 T-U, 20 S, 22 S, 18 Y kazı alanlarında ve İç Kale'de 6, 8 ve 9 nolu Osmanlı Yapıları içinden karışık malzeme olarak tespit edilmiştir. Söz konusu alanların tamamı yerleşimin kurulduğu anakayanın en yüksek noktasında yer alan İç Kale'nin güney yamacında bulunmaktadır (Fig. 15). Diğer yandan kale içindeki Osmanlı yapılarının kazıları sırasında yer yer Osmanlı seramikleri ile birlikte hemen anakaya üzerinde OTÇ seramiklerinin bulunmuş olması en azından OTÇ'de yerleşimin yayılımının yalnızca güney yamaçlar ile sınırlı olmadığını ortaya koymaktadır¹⁶². Olasılıkla bu alandaki OTÇ mimari kalıntıları, sonraki dönemdeki iskân faaliyetlerinden dolayı tamamen tahrip olmuştur.

¹⁶² Büyükkolancı 2009: 221.

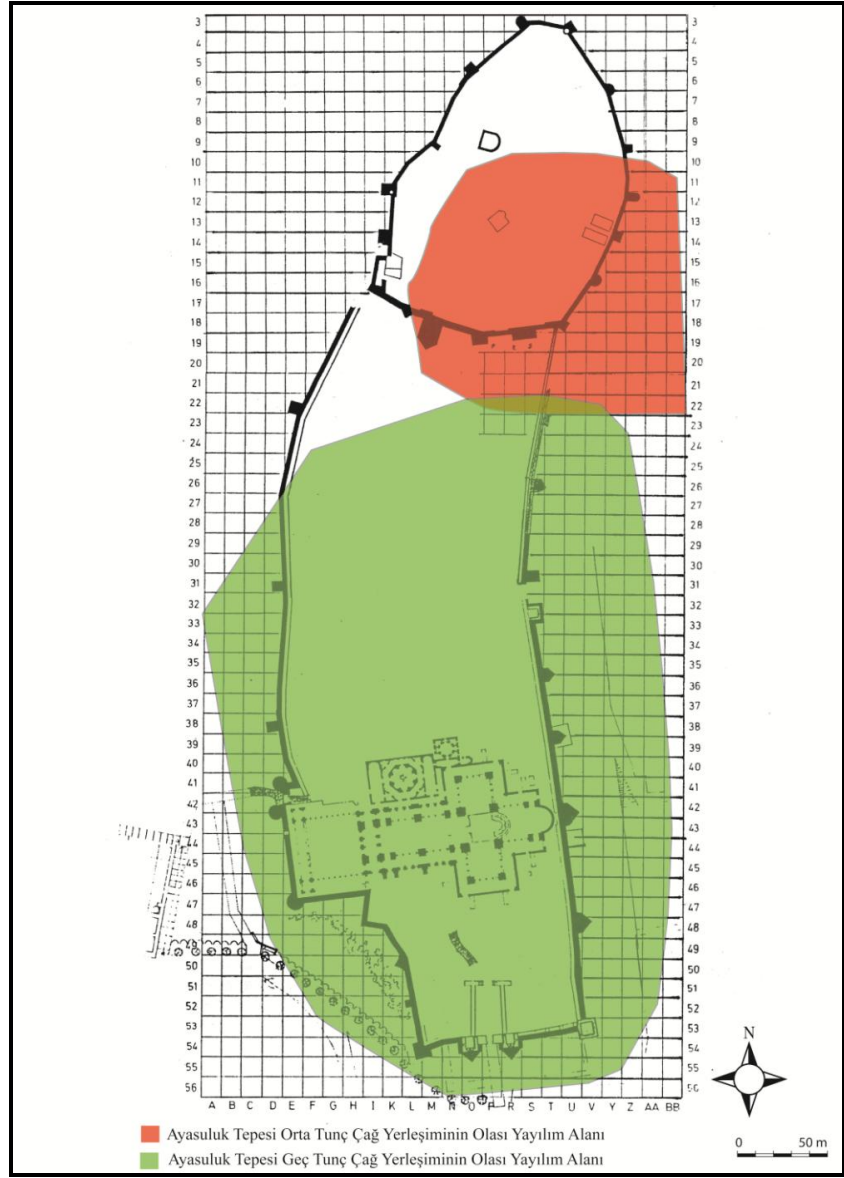

Fig. 15: Ayasuluk yerleşiminin OTÇ ve GTÇ dönemlerinde olası yayılım alanı.

Yerleşim alanından tespit edilen OTÇ buluntularının yayılım alanı gözetildiğinde, söz konusu dönemde iskân alanının yaklaşık 2,1 hektar olduğu söylenebilir (Fig. 16).

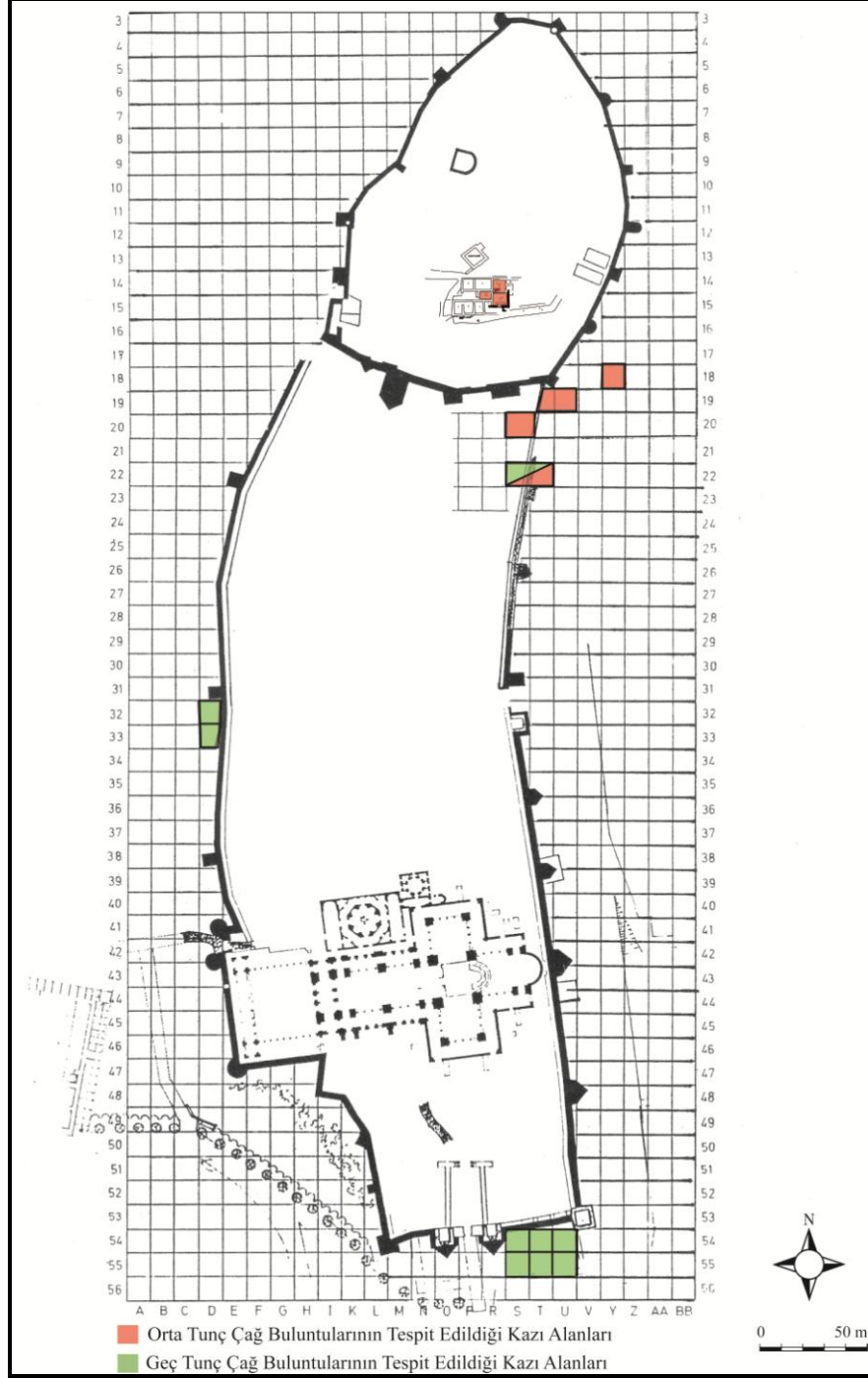

Fig. 16: Ayasuluk'ta OTÇ(kırmızı renk) ve GTC'ye (yeşil renk) tarihlenen buluntuların tespit edildiği açmalar.

Bugüne kadar yürütülen kazılarda OTÇ tabakaları hakkındaki en kapsamlı veriler 19 T-U kazı alanından gelmiştir¹⁶³. Söz konusu alanda kazılar ilk olarak 1990 yılında gerçekleştirilmiş, daha sonra 2007 yılında, tez çalışması kapsamında yeniden çalışılmıştır. Yeniden başlattığımız kazı çalışmalarının temel amacı, yerleşimin tabakalaşmasının net olarak açıklığa kavuşturulması için, tabakalardan elde edilen seramiklerin detaylı olarak incelenmesi ve diğer bölgelerle karşılaştırılmasıyla görelî, elde edilecek radyokarbon veriler ile de kesin tarihlenmenin yapılabilmesidir. Bu amaç doğrultusunda izlenen araştırma yöntemi iki aşamadan oluşmuştur: İlk olarak daha önce yapılan kazılarda ortaya çıkarılan kesitte temizlik çalışması gerçekleştirilmiş ve tabakalardan elde edilen seramikler ve radyokarbon örnekleri kayıt altına alınmıştır. İkinci aşamada ise, 1990 yılında kazısı tamamlanmamış bazı alanlarda arazi çalışmalarına devam edilmiştir.

19 T-U kazı alanındaki çalışmalar yaklaşık 27 metrekarelik bir alan içinde gerçekleştirilmiştir. 1990 yılındaki kazılar sonucunda bu alanda yüzeyin hemen altında yer alan sur duvarları, Miken veya bir Hitit Kalesi ile bağlantılı olarak GTÇ süreci içinde değerlendirilmiş ve bu yapı katının altındaki tabakalar OTÇ'ye tarihlendirilmiştir¹⁶⁴. Yaklaşık 1.80 metrelik bir kültür dolgusu içinde tespit edilen OTÇ süreci, toprak yapısında görülen değişimlerden yola çıkarak beş tabakaya ayrılmıştır. Buna göre 1990 yılında 19 T-U kazı alanında oluşturulan tabakalanma şöyledir (Fig. 17):

I. Tabaka	Miken-Hitit Sur duvarı (Geç Tunç Çağ)
II. Tabaka	Orta Tunç Çağ
III. Tabaka	Orta Tunç Çağ
IV. Tabaka	Orta Tunç Çağ
V. Tabaka	Orta Tunç Çağ

Fig. 17: 1990 yılı, 19 T-U kazı alanı tabakalanması.

¹⁶³ Söz konusu açma 1x 6 m boyutlarındadır.

¹⁶⁴ Erdemgil-Büyükkolancı 1992: 268; Büyükkolancı 2001: 88. Sur duvarları hakkında elde edilen son bulgular ve bu yapı hakkındaki düşüncelerimiz III. Bölümde GTÇ'da Ayasuluk Tepesi başlığı içerisinde açıklanmıştır.

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi, GTÇ olduğu düşünülen I. tabakanın hemen altında 0.90 m'lik bir kayma toprağın olduğu ve bu dolgunun altında tespit edilen II. tabakanın OTÇ sürecinin en geç tabakası olarak tanımlanabileceği belirtilmiştir.

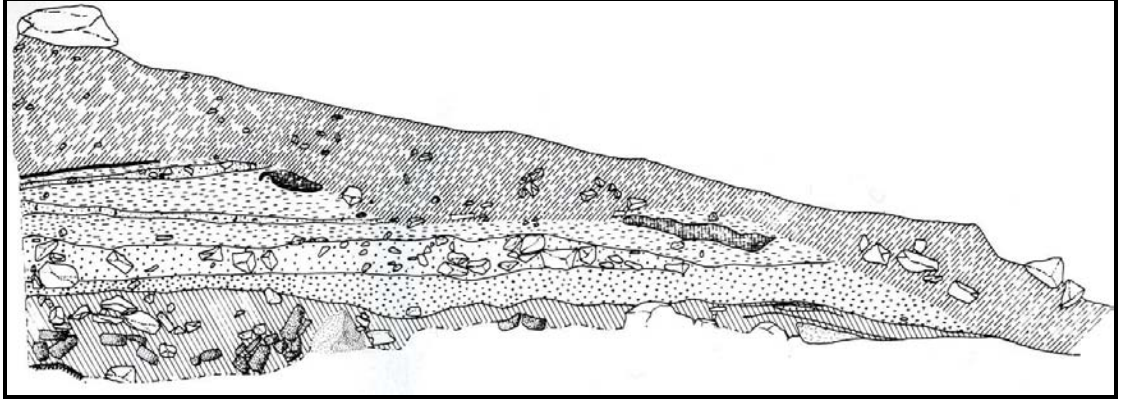

Fig. 18: Ayasuluk 1990 yılı kazıları 19 T-U açması kesit çizimi.

Fig. 19: Ayasuluk 1990 yılı kazıları 19 T-U açması kesiti.

0.20 m'lik yoğun küllü bir dolgu ile temsil edilen II. tabakanın, Milet ile benzer şekilde, Thera patlaması ile bağlantılı olabileceği düşünülmektedir¹⁶⁵. Söz konusu ince tabaka içerisinde herhangi bir mimari unsurun olmadığı belirtilmektedir. Kesit çiziminde II. tabakanın altında, III. ve IV. tabaka olduğu düşünülen iki ayrı dolgu daha işaretlenmiştir (Fig. 18). Son olarak V. tabaka yoğun bir yangın geçirmesi dolayısıyla görece iyi korunmuş kerpiçler ve insitu durumda tüm ya da tüme yakın çanak, çömlek ve testiler ile tanımlanmaktadır (Fig. 20).

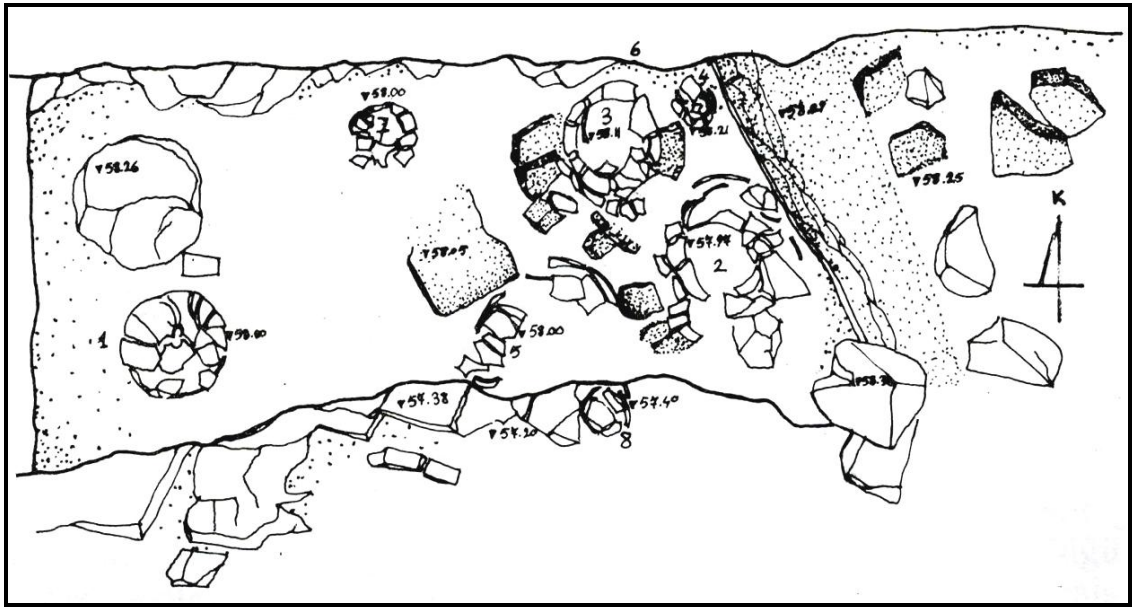

Fig. 20: Ayasuluk, 1990 yılı 19 T-U açması mimari çizimi.

V. tabakanın kazıları dar bir alanda yapıldığı için mimari unsurlar hakkında net bir veri ortaya koyabilmek mümkün olmamıştır. 6 çanak ve 1 çömlek, kerpiç bir seki üzerinde bulunmuş ve bulunan bu seki eldeki tek mimari unsur olmuştur¹⁶⁶ (Fig. 20-22). Söz konusu seki kesit içerisine devam ettiği için tamamı açığa çıkartılamamıştır. Tabandan 40 cm yüksekliğe sahip olan sekinin yüzeyi sıvalıdır ve batıya doğru dönerek yatay bir duruş almaktadır¹⁶⁷.

¹⁶⁵ Büyükkolancı 2008: 43.

¹⁶⁶ Büyükkolancı 1998b: 70 vd; Büyükkolancı 1998a: 31 vd.

¹⁶⁷ Erdemgil-Büyükkolancı 1992: 268.

Fig. 21: Ayasuluk 1990 yılı 19 T-U açmasında bulunan kapların insitu durumları.

Fig. 22: Ayasuluk 1990 yılı 19 T-U açmasında bulunan tam kaplar.

Kerpiç sekinin ve insitu durumda tam kapların üzerinde çok sayıda yanmış ve yıkılmış kerpicing bulunması ise büyük bir yapının duvarlarının yıkıntısının kazıldığını göstermektedir. Söz konusu yıkıntının gevşek bir dokuda olması ve yanmış kerpiç blokların arasında boşluklar bulunması, bu tabakanın yangından sonra bir düzeltme evresi ile karşı karşıya kalmadığı ve bu alanın uzun bir süre iskân görmemiş olduğu

biçiminde yorumlanmıştır¹⁶⁸. Daha önce de belirtildiği gibi, söz konusu tabaka, 1990 yılındaki kazılar sonrasında yapılan yayınlarda V. tabaka olarak tanımlanmış ve OTÇ'nin erken safhasına tarihlendirilmiştir¹⁶⁹.

19 T-U açmasında 2007 yılında gerçekleştirdiğimiz çalışmalarda ise öncelikli olarak kesit temizlenmiş ve kesit içinden seramik ve radyokarbon örnekleri alınmıştır. Aynı zamanda kesit çizimi yeniden değerlendirilmiştir (Fig. 23).

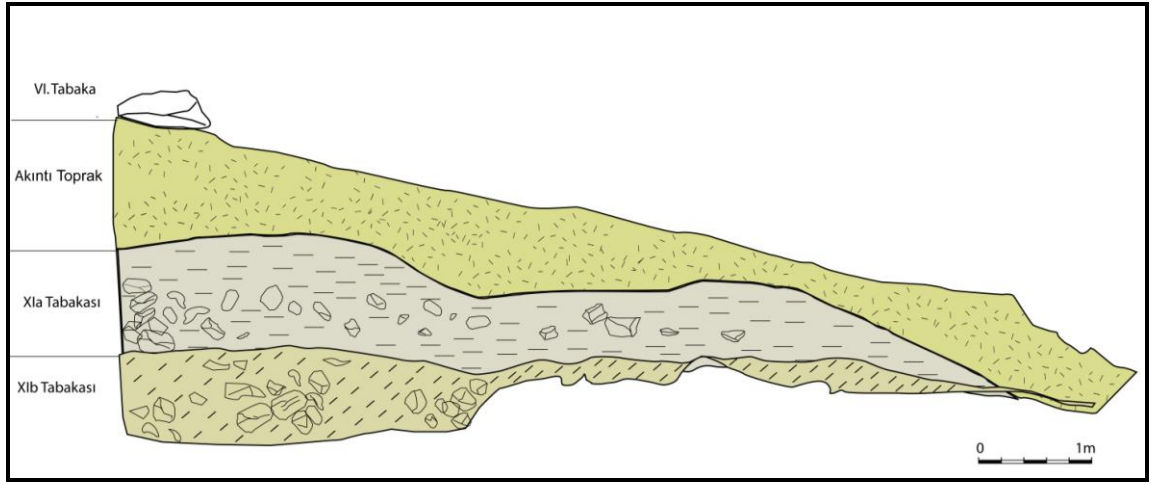

Fig. 23: 19 T-U açmasının yeniden değerlendirilmesi.

Kazı çalışmaları ise 1996 yılı kazı çalışmalarında V. tabaka olarak tanımlanan alanda gerçekleştirilmiştir. Daha önce de belirttiğimiz gibi söz konusu alanda önceki yıllarda kısmen kazılmış olan alan, 2007 yılı kazı çalışmalarımızda tamamlanmıştır. Bu çalışmalar sonucunda, mimariye ait olabilecek 34.5x29 cm boyutlarında kerpiç bloklar açığa çıkarılmıştır. Söz konusu alandan yanık bir toprak ile birlikte tümlenebilir bir adet kâse, bir adet çömlek ve bir adet sepet kulplu omurgalı kâse parçası bulunmuştur¹⁷⁰ (Fig. 24).

¹⁶⁸ Erdemgil-Büyükkolancı 1992: 268; Büyükkolancı 1998a: 33; Büyükkolancı 1998b: 71; Büyükkolancı 2008: 43, 44.

¹⁶⁹ Erdemgil-Büyükkolancı 1992: 268.

¹⁷⁰ Büyükkolancı 2009: 222.

Fig. 24: 19 T-U açması, 2007 yılı kazıları.

2007 yılında yapılan kesit temizliği, yeni kazılar ve elde edilen radyokarbon analizleri, bu açmada tespit edilen stratigrafinin yeniden değerlendirilmesine olanak sağlamıştır (Fig. 25-27). Kesit temizliği çalışmalarından ve 22 S kazı alanında 2007 yılında gerçekleştirilen çalışmalarla, daha önce GTÇ'ye tarihlenen sur duvarının Lysimakhos Dönemine tarihlenmesi gerektiği anlaşılmıştır. Bu konu hakkındaki detaylı bilgiler tez çalışmasının Geç Tunç Çağ bölümünde sunulmaktadır. Aynı zamanda söz konusu tabakanın altındaki toprak katmanında herhangi, bir mimari unsur ve seramiğin bulunmamış olması bu katmanın yerleşimin terk edilmesinden sonra yıllar içerisinde oluşan toprak birikintisi olduğunu göstermektedir. Gerek seramikler gerekse kesit üzerinde yapılan incelemeler söz konusu alanda 2 evreli bir OTÇ tabakasının varlığını ortaya koymaktadır. Söz konusu tabakanın erken evresini, 1990 yılı kazılarında V. ve IV. tabaka olarak adlandırılan bizim XIb tabakası olarak adlandırdığımız süreç oluşturmaktadır. Daha sonraki tabaka ise bizim XIa olarak adlandırdığımız eski dönem çalışmalarda II. ve III. tabaka olarak bahsedilen kültür katıdır. Aşağıda daha açık

anlaşılması amacıyla, eski dönem tabakalanma ve bizim son dönemde yürüttüğümüz çalışmalar sonucunda kazı başkanı M. Büyükkolancı ile de fikir birliğine vardığımız son tabakalanma bulunmaktadır. Nitekim bu yeni stratigrafi aşağıda sunacağımız radyokarbon veriler ile de desteklenmektedir.

<i>1990 Yılında Yapılan Kazılardan Sonra Önerilen Tabakalanma</i>	<i>2007 Yılı Kazı Çalışmalarından Sonra Önerilen Tabakalanma</i>
I. Tabaka-Miken-Hitit sur duvarı	V. Tabaka- Helenistik Dönem
II. Tabaka-OTÇ	XI. Tabaka a evresi-OTÇ; MÖ 1900-1800
III. Tabaka-OTÇ	
IV. Tabaka-OTÇ	XI. Tabaka b evresi-OTÇ, MÖ 2000-1900
V. Tabaka-OTÇ	

Fig. 25: Ayasuluk kazısı OTÇ tabakaları.

Laboratuvar No	Beta-289847	Beta-289848
Kazı No	S19.AS10.K2	S19.AS10.K3
Tabaka	XIb	XIb
Analiz Yöntemi	AMS	AMS
Analiz Edilen Madde	Yanmış ahşap	Yanmış ahşap
Konvansiyonel Tarih	3590 +- 40	3620 +- 40
Çift Sigma Sonucu	MÖ 2030-1880 %95 olasılıkla	MÖ 2130-2090; MÖ 2050-1890
Tek Sigma Sonucu	MÖ 2010-2000 MÖ 1980-1890 %68 olasılıkla	MÖ 2030-1930, %68 olasılıkla
Kalibrasyon eğrisi ile radyokarbon sonucunun kesiştiği tarih	MÖ 1940	MÖ 1970

Fig. 26: 19 T-U açmasında XIb evresinden gelen radyokarbon analizi sonuçları.

Laboratuvar No	Beta-289846
Kazı No	S19.AS10.K1
Tabaka	XIa
Analiz Yöntemi	AMS
Analiz Edilen Madde	Yanmış ahşap
Konvansiyonel Tarih	3500 +- 40
Çift Sigma Sonucu	MÖ 1740-1930 %95 olasılıkla
Tek Sigma Sonucu	MÖ 1890-1750 %68 olasılıkla
Kalibrasyon eğrisi ile radyokarbon sonucunun kesiştiği tarih	MÖ 1870 MÖ 1840 MÖ 1820 MÖ 1790 MÖ 1780

Fig. 27: 19 T-U açmasında XIa evresinden gelen radyokarbon analizi sonuçları.

Yukarıda görüldüğü üzere XIb tabakasından alınan iki karbon örneği yerleşimde, yaklaşık olarak MÖ 2000-1900 yılları içerisinde iskânı ortaya koymaktadır. XIa tabakasından elde edilen sonuç ise yaklaşık MÖ 1900-1800'lü yıllar içerisindeki iskânı ortaya koyar.

1990 yılında başlatılıp 2007 yılında kazısına devam ettiğimiz diğer bir alan **22 S** plankaresidir. 19 T-U açmasında bulunan, sur duvarlarının devamının bulunması amacıyla başlatılan 22 S açmasında, söz konusu sur duvarlarının devamı ile birlikte Miken, Geometrik, Oryantalizan ve Arkaik Dönem seramikleri bir arada bulunmuştur¹⁷¹. İlk seviyelerde Arkaik ve Geometrik Dönem'e tarihlenen seramiklerin yerini anakayanın hemen üzerinde OTÇ'ye tarihlenen seramiklerin aldığı belirlenmiştir¹⁷². Gerçekleştirilen kazı çalışmalarında iki sırası bulunan sur duvarları ile birlikte karışık seramiklerin bulunması söz konusu duvarın kesin bir biçimde tarihlendirilmesini engellemiş ve sur duvarları için Hitit ya da bir Miken sur duvarı

¹⁷¹ Büyükkolancı 1998b: 72; Büyükkolancı 2001: 88.

¹⁷² Büyükkolancı 1999: 361.

olabileceği biçiminde önerilerin gelişmesine yol açmıştır¹⁷³ (Fig. 28). Bu alanda 2007 yılında yapılan yeni kazılar stratigrafik bazı problemlerin açıklığa kavuşmasına katkı sağlamıştır. Yeni kazılarda bulunan sur duvarının temellerinin alt kodlara doğru devam ettiği belirlenmiş ve temel seviyesinin altında açılan sondajlarda OTÇ seramikleri bulunmuştur. Özellikle 50.18 m'den sonra OTÇ'nin ilk evresine tarihlenen (XIb evresi) seramiklerin ağırlık kazandığı anlaşılmıştır¹⁷⁴. Bu açmada bulunan OTÇ'nin ilk evresi ile çağdaş bir mimari buluntu topluluğundan söz etmek mümkün değildir.

Fig. 28: 22 S açması sur duvarları.

20 S açması 1990 yılında gerçekleştirilen kazı çalışmalarında 5x4 m ölçülerinde oluşturulmuş, kazı sırasında toprak yapısında görülen değişim göz önüne alınarak tabaka numaraları verilmiştir. Gerçekleştirilen çalışmada 50-120 cm arasında kalınlığa sahip tabaka dolgu olarak tanımlanmış ve Osmanlı Dönemine tarihlendirilmiştir. 2 nolu tabaka yaklaşık 60 cm kalınlıkta olup içerisinde iri moloz taşları barındırmaktadır. Söz

¹⁷³ Söz konusu sur duvarı hakkında geniş bilgi ve 22S açmasının GTÇ unsurlarına ilişkin veriler III. bölümde “Geç Tunç Çağ’da Ayasuluk Tepesi” başlığı içerisinde tartışılacaktır.

¹⁷⁴ Büyükkolancı 2009: 223.

konusu tabakada Bizans ve Selçuklu dönemlerine tarihlendirilen seramikler bulunmuştur. OTÇ'ye tarihlendirilen 3, 4 ve 5. tabakalardan; 3. tabaka 15–20 cm kalınlıkta olup yanık kerpiç döküntüleri ve karbon parçaları içermektedir. İçerisinde karbon taneleri ve yer yer döküntü taşlar içeren 4 nolu tabaka 50–60 cm kalınlıkta olup açık gri renktedir. Kerpiç ve karbon parçaları içeren, 5. tabaka yaklaşık 20 cm kalınlıkta olup kırmızı renktedir. Bu tabakaların hemen altında yer alan 6. tabaka küçük çakıl taşları ve yer yer bol midye kalıntıları içermekte ve anakayanın hemen üzerinde yer almaktadır. Bu tabaka içerisinde Troia I dönemi ile çağdaş seramikler bulunmuştur¹⁷⁵. 1990 yılında yapılan kazılarda bulunan çanak çömlek buluntuları tez çalışması kapsamında yeniden incelenmiş ve yeni değerlendirmeler yapılmıştır. Materyale dayalı olarak yapılan değerlendirmelerde ve stratigrafik unsurların yeni kazılarla paralel olarak yeniden değerlendirilmesi sonucunda OTÇ'ye tarihlendirilen tabakalarda yerleşimin tamamında olduğu gibi kronolojik bir ayrıma gidilebileceği anlaşılmıştır. Buna göre 3 ve 4. tabakalar XIa evresi, 5. tabaka XIb evresine tarihlendirilmelidir.

18 Y açmasında 2007 yılında gerçekleştirilen kazı çalışmalarında Orta Çağ yapılarının temellerinin anakaya üzerine kazılarak oturtulmuş olduğunu; OTÇ ve ETÇ yapı katlarının bu inşa anlayışına paralel olarak yerleşimin birçok noktasında olduğu gibi tahrip edilmiş olduğunu ortaya koymuştur (Fig. 29). Bu açmada yapılan kazı çalışmalarında OTÇ ve ETÇ seramiği anakaya üzerinde bir arada karışık olarak bulunmuştur. Anakaya üzerinde Osmanlı yapısı ve bu yapı ile çağdaş yüzük, kemik boncuk, cam bilezik parçaları gibi buluntuların gelmesi ise anakayanın yer yer Osmanlı ve Bizans yerleşmeleri tarafından da kullanıldığını göstermiştir. Ayrıca OTÇ tabakasının bu alanda tahrip olmasında eğimin fazla olması ve alanın birçok dönemde yerleşime sahne olması da etken olmuştur.

¹⁷⁵ Erdemgil-Büyükkolancı 1992: 267.

Fig. 29: 18 Y açması, ana kaya üzerine inşa edilen Osmanlı yapıları.

b-) Çanak Çömlek

Çalışmada Ayasuluk kazılarında bulunan Orta ve Geç Tunç çağına tarihlenen toplam 2056 parça seramik değerlendirmeye alınmış ve bunların 250'sinin çizimi (Levha 1-36) tez kapsamında sunulmuştur. Yerleşimde bulunan seramikler üzerinde yapılan çalışmadan elde edilen sonuçlardan önce tez kapsamında değerlendirilen seramiklerde uygulanan değerlendirme yönteminin başlıklar halinde açıklanmasında yarar vardır;

Mal grupları: Seramiklerin hangi mal grubu başlığı içerisinde ele alınması gerektiği belirlenirken ilgili parçanın dış yüzey rengi, yüzey özellikleri, içerik özellikleri, pişme durumu, hamur renkleri ve öz dağılımları gibi belirleyiciler dikkate alınmıştır. Dış yüzey rengi ilgili mal grubunun belirlenmesinde en önemli ölçütü oluştururken, boyalı mal grubunda olduğu gibi kronolojik ve stratigrafik açıdan önem taşıyan malzeme grupları ayrı bir mal grubu olarak değerlendirilmiştir. Bir diğer mal grubu olan kaba mallarda ise ilgili parçanın yüzey işlemi, görünümü ve hamur yapısı gibi belirleyiciler dikkate alınmıştır. Söz konusu mal grupları A harfinden başlayarak sınıflandırılmış;

metin içerisinde ve katalogda ilgili harf kullanılarak tanımlanmıştır. Bulunan mal grupları yerleşimin açıklanması sırasında kendi içerisinde ve her bir formun tanımlanması sırasında istatistiksel açıdan ele alınmış ve elde edilen sonuçlar yüzdelik değerler halinde sunulmuştur.

Yüzey renkleri: Çalışmada yüzey renkleri ifade edilirken mal grupları içerisinde görülen renkler ve bu renklerin tonları açıklanmıştır. Bir başka deyişle çanak çömlek repertuarı içerisinde görülen renkler ve bu renklerin farklı tonlarının Munsell Kataloğu'ndaki karşılıkları belirtilmiştir.

Yüzey Özellikleri: Çalışmada değerlendirilen çanak çömleklerde uygulanan yüzey işlemleri 5 grup altında değerlendirilmiştir;

- 1- Astarsız yüzeyler
- 2- Kendinden astarlı yüzeyler
- 3- İnce astarlı yüzeyler
- 4- Kalın astarlı yüzeyler
- 5- Boya astarlı yüzeyler

Değerlendirilen seramiklerin dış yüzeyindeki işlemler 4 başlık içerisinde incelenmiştir.

- 1-Açkısız
- 2- Açkılı
- 3-Parlak açkılı
- 4- Nemliyken düzeltme

Çalışmada değerlendirilen çanak çömlekler yüzey niteliklerine göre 5 başlık altında incelenmiştir.

- 1- Düzgün yüzey
- 2- Düzgün ve mikalı yüzey
- 3- Kaba yüzey

4-Gözenekli yüzey

5- Mikalı yüzey

Hamur İçerikleri: Çalışmada seramik incelenirken kesitinde gözlemlenen tüm maddelerin tanımlanması yoluna gidilmiştir. Bu uygulamanın temel nedeni hamur içerisinde görülen mika, kum gibi maddelerin kil yatağının kendisinde mi yoksa bir katkı olarak mı eklendiğinin çoğu zaman açık olmamasıdır. Bu sebeple hamur dışında görülen tüm organik ve inorganik maddeler, içerik tanımlaması altında değerlendirilmiştir.

Katkı Boyutları: Çanak çömlekler değerlendirilirken içerikler boyutlarına göre ince, orta ve iri olmak üzere üç sınıf altında değerlendirilmiştir.

Katkı Oranı: Çanak çömleklerde katkı maddelerinin hamur içerisindeki oranları az, orta ve yoğun olmak üzere üç başlık altında ele alınmıştır.

Pişme Durumu: Çanak çömleklerin pişme durumları iyi, orta ve kötü olmak üzere üç sınıf içinde açıklanmıştır.

Hamur Renkleri; Hamur renkleri açıklanırken tüm mal grupları içerisinde görülen renkler ve bu renklerin tonları belirtilmiştir. Oluşturulan listelerdeki renklerde herhangi bir standart değer belirlenmemiş hamurların önce munsell değerleri ardından bu değerlerin ifade ettiği renk belirtilmiştir.

Öz Dağılımı; Çanak çömlekler değerlendirilirken öncelikle özün olup olmadığı eğer varsa hangi renkte olduğu dikkate alınmıştır. Tespit edilen özler açık gri renkli özler, koyu gri renkli özler, ve siyah renkli özler olarak üç grupta incelenmiştir.

İnce kesit analizleri: Tezde yer alan ince kesit analiz fotoğrafları NIKON Eclipse E200POL model, elektro polarizan mikroskopta 40 kat büyütülerek çekilmiştir. Ayasuluk Tepesi ve Laodikeia Asopos Tepesi mal gruplarının ince kesit analizleri Pamukkale Üniversitesi Jeoloji Bölümü laboratuvarlarında tanecik dağılımı, tanecik boyutu ve minerallerin belirlenebilmesi amacıyla yapılmıştır.

Aşağıda çanak çömleklerin tipolojisinin ve genel niteliklerinin açıklanmasının ardından bölgelerarası karşılaştırmalarda anahtar yerleşimler seçilmiştir. Bu noktada

özellikle kazı çalışmaları ile incelenmiş ve stratigrafik anlamda verilerinden yararlanılabilecek Menderes Havzası ve yakın çevresinde yer alan yerleşimlerin yanı sıra Orta Anadolu, Kuzeybatı Anadolu, Ege Adaları ile yapılan karşılaştırmalarda anahtar yerleşimler belirlenmiş ve bu yerleşimlerden elde edilen veriler dikkate alınarak çanak çömlek karşılaştırmaları yapılarak bölgelerarası değerlendirmelerde bulunulmuştur. Kazı çalışmaları ile incelenmiş ancak stratigrafik bilgi vermeyen ya da yüzey araştırmaları sırasında bulunan yerleşimlerdeki çanak çömlekler karşılaştırmalar sırasında stratigrafik değerlendirmelerde katkı sağlamayacağı düşüncesiyle mümkün olduğunca göz önüne alınmamaya çalışılmıştır.

b1-) Genel Nitelikler

a-) Mal Grupları

Ayasuluk OTÇ çanak çömleğinde temel 9 mal grubu saptanmış olup bunlar A harfinden I harfine kadar gruplandırılmıştır;

A Mal Grubu: Kırmızı Mallar

B Mal Grubu: Kahverengi Mallar

C Mal Grubu: Koyu Kahverengi Mallar

D Mal Grubu: Kendinden Astarlı Mallar

E Mal Grubu: Siyah Mallar

F Mal Grubu: Gri Mallar

G Mal Grubu: Devetüyü Mallar

H Mal Grubu: Kaba Mallar

I Mal Grubu: Altın Boya Astarlı Mallar

Ayasuluk Tepesi OTÇ çanak çömleğinde mal grupları XIa ve XIb evrelerinde farklılıklar sergilemektedir. A, B, C, F, G ve H mal grupları içerisinde değerlendirilen seramikler her iki evrede de görülürken D ve E mal grupları içerisinde değerlendirilenler sadece XIb, I Mal Grubu içerisinde değerlendirilenler ise XIa evresinde görülmektedir. A Mal Grubu özellikle XIb evresinde en yoğun karşılaşılan

grubu temsil ederken bu oran XIa evresinde azalmaktadır. F ve E mal grupları her iki dönemde de en az karşılaşılan grupları temsil etmektedir (Fig. 30).

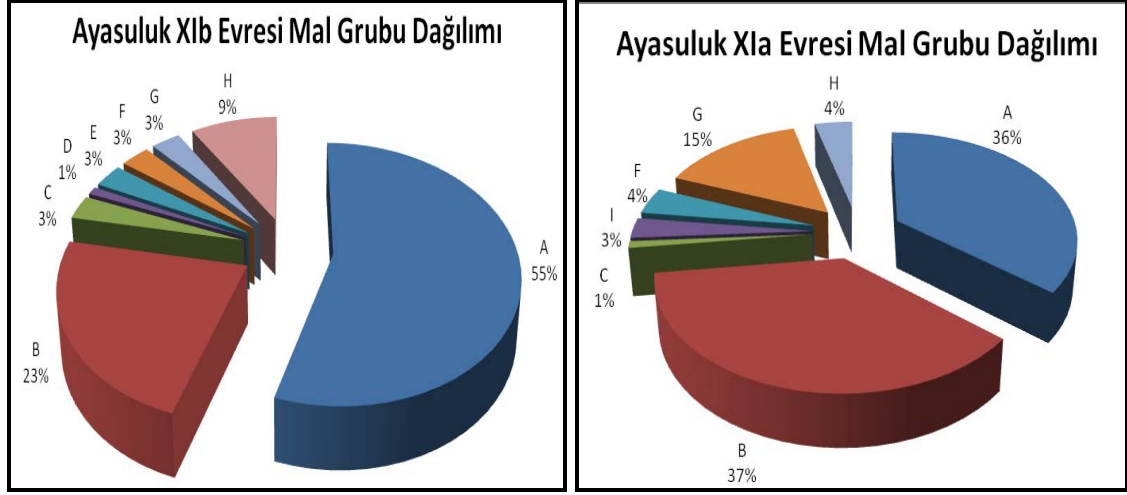

Fig. 30: Ayasuluk XIa ve XIb evreleri mal grubu dağılımı.

Ayasuluk Tepesi OTÇ çanak çömleğini temsil eden mal gruplarının detaylı bir biçimde açıklanmasından önce bu grupların oluşturulmasında belirleyici olarak göz önüne alınan yüzey renkleri, yüzey özellikleri, katkı özellikleri, pişme durumu, hamur renkleri ve öz dağılımları açıklanmıştır;

b-)Yüzey Renkleri

Ayasuluk Tepesi XI. tabaka a ve b evrelerinde tespit edilen mal grupları içerisinde görülen renkler ve bu renklerin tonları aşağıda açıklanmıştır. Bir başka deyişle çanak çömlek repertuarı içerisinde görülen renkler ve bu renklerin farklı tonlarının Munsell Kataloğu'ndaki karşılıkları belirtilmiştir. OTÇ XIb evresinde dış yüzeyde toplam 12 renk, a evresinde ise 11 renk tespit edilmiştir¹⁷⁶ (Fig. 31-32):

XIb evresinde en yoğun %37 oranı ile kırmızı (5R 4/8, 5/3; 7,5R 4/8, 5/6, 5/8; 10R 4/6, 4/8, 5/6, 5/8), %18 ile açık kırmızı (2,5YR 6/6, 7/6; 10R 6/6, 6/8, 7/8), yine %18 oranı ile kahverengi (2,5Y 4/2, 4/3; 2,5YR 4/2; 5Y 5/3; 5YR 4/3, 5/4, 5/6; 7,5YR 4/2, 4/3, 5/4, 5/6, 5/8; 10YR 4/3), %10 ile açık kahverengi (2,5Y 5/2; 2,5YR 6/4; 5YR 6/3, 6/4, 6/6; 7,5YR 5/2, 6/4, 6/6, 7/4; 10YR 5/2, 5/4, 6/3, 7/4) görülmektedir. %5 ve

¹⁷⁶ Ayasuluk Tepesi XI. tabaka a ve b evrelerinde bulunan çanak çömleklerin yüzey renkleri ve dağılımları, mal grupları içerisinde detaylı bir biçimde açıklanacaktır.

daha düşük oranda ise koyu gri (2,5Y 4/1; 5YR 4/1; 7,5YR 4/1; 10YR 4/1; Gley1 3/N), siyah (2,5Y 2,5/1; Gley1 2,5/N), koyu kahverengi (5YR 4/4; 7,5YR 3/4, 4/4; 4/6; 10R 4/2), açık devetüyü (2,5YR 8/3, 8/4; 5YR 8/3), devetüyü (5YR 7/4), gri (5YR 5/1; Gley1 4/5GY), kiremit (5YR 6/8) ve açık kiremit (5YR 7/6) yüzey renkleri görülmektedir.

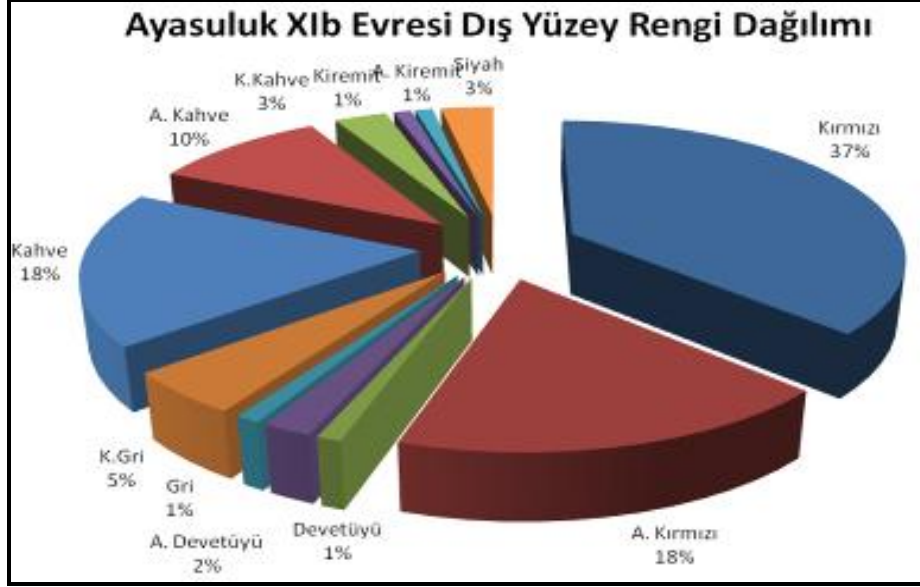

Fig. 31: Ayasuluk, XIb evresi dış yüzey renk dağılımı.

XIa evresinde %36 oranı ile açık kırmızı (2,5YR 6/6, 7/6; 10R 6/6, 6/8, 7/6) en yoğun görülen yüzey rengini oluşturmaktadır. Bu oranı, %30 ile açık kahverengi (2,5Y 7/4; 2,5YR 6/4; 5YR 6/6; 7,5YR 5/3, 6/2, 6/3, 6/4, 7/2, 7/3, 7/4; 10YR 5/3, 6/2, 6/3, 7/3) ve %11 ile açık devetüyü (2,5YR 8/3, 8/4; 5YR 8/3, 8/4; 7,5YR 8/4; 10YR 8/4) takip etmektedir. %7 ve daha az oranda görülen yüzey renklerini ise, kahverengi (2,5YR 5/4; 7,5YR 5/4), gri (7,5YR 5/1; Gley1 5/N), devetüyü (2,5 YR 7/4; 5YR 7/4), kırmızı (7,5YR 4/8; 7,5R 5/8, 6/6; 10R 5/6), krem (10R 7/4), koyu kahverengi (7,5YR 3/2), açık kiremit (5YR 7/6), açık gri (2,5YR 6/1) temsil etmektedir.

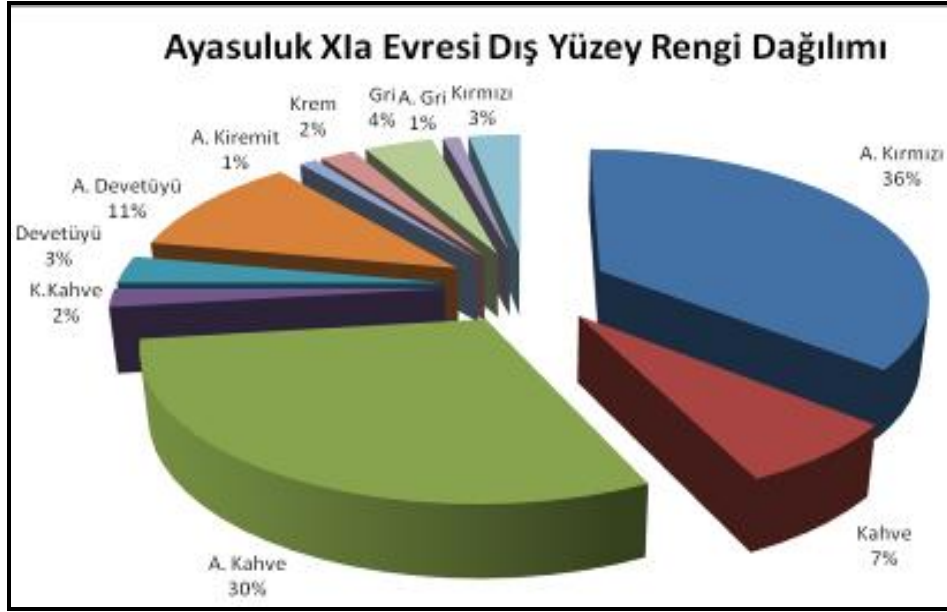

Fig. 32: Ayasuluk, XIa evresi dış yüzey renk dağılımı.

c-)Yüzey Özellikleri

Ayasuluk OTÇ çanak çömlekleri içerisinde tüm mal grupları bir arada değerlendirildiğinde; astarın XI. tabaka b evresinde %96, XI. tabaka a evresinde %98 oranında uygulandığı görülmektedir. Astar, çanak çömleklerin yüzeylerinde çoğunlukla kalın olarak uygulanmıştır. Astar uygulanmayan yalın yüzeyler ise çok düşük bir orandadır. En yaygın yüzey işlemi olan kalın astar, XIb evresinde A Mal Grubu (%65) ve B Mal Grubu'nda (%64), XIa evresinde B Mal Grubu (%61), F Mal Grubu (%75), H Mal Grubu (%60) ve I Mal Grubu'nda (%100) yoğun olarak görülür¹⁷⁷ (Fig. 33).

¹⁷⁷ Mal gruplarının açıklanması sırasında ilgili mal grubunda görülen yüzey işlemi açıklanacaktır.

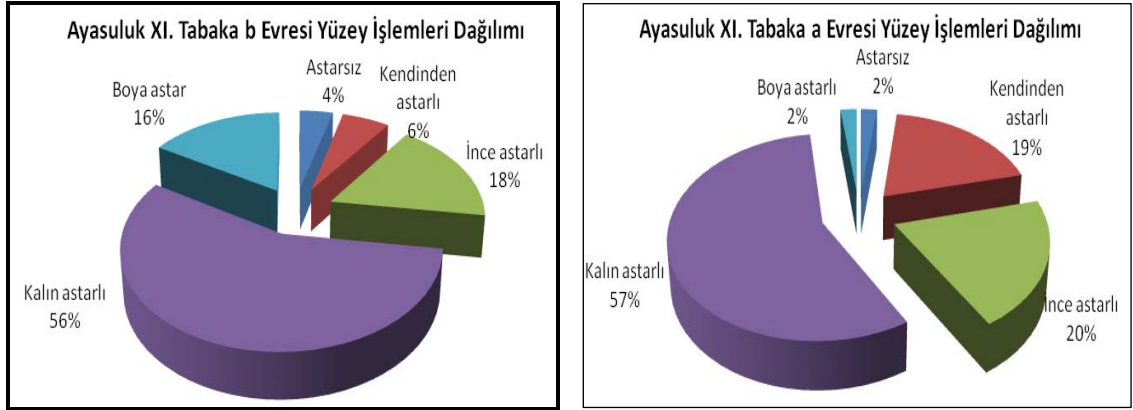

Fig. 33: Ayasuluk, XIb ve XIa evresi yüzey işlemleri dağılımı.

Bulunan çanak çömleklerin yüzeyine uygulanan açılama işlemi, “Açkısız”, “Açkılı”, “Parlak açkılı”, “Nemliyen düzeltme” olmak üzere dört kategori altında incelenmiştir (Fig. 34).

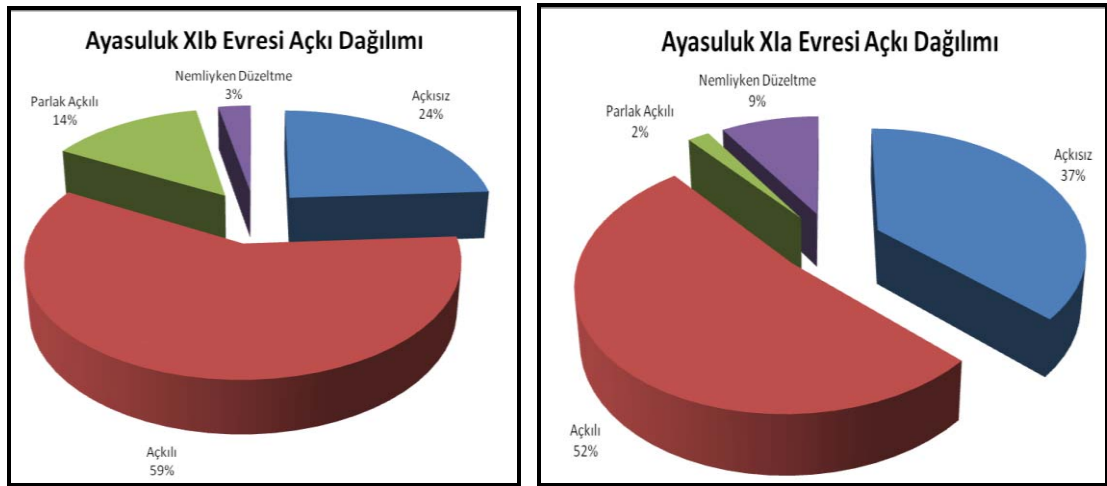

Fig. 34: Ayasuluk, XIb ve XIa evresi açkı dağılımı.

A, C, E, F mal gruplarında değerlendirilen çanak çömleklerin büyük bölümü açkılı iken G, H grubu mallarda açkısız örneklerin yoğun olması dikkat çekicidir¹⁷⁸. Özellikle XIb evresinde bulunan çanak çömleklerde zaman zaman nesneyle yapılan açkının yatay, dikey ve diyagonal izlerini takip edebilmek mümkünken, XIa evresi

¹⁷⁸ Mal grupları başlığı içerisinde her grup içerisindeki malların açkı çeşitleri dağılımı ayrı ayrı açıklanacaktır.

açıklı yüzeylerinde bu izleri görebilmek mümkün değildir. Ayasuluk OTÇ seramiklerinde açık bezeme yapılan örnekler bulunmamıştır (Fig. 34).

Ayasuluk Tepesi XIa ve XIb evrelerinde bulunan çanak çömlekler yüzey niteliklerine göre “Düzgün Yüzey”, “Düzgün ve Mikalı Yüzey”, “Mikalı Yüzey”, “Kaba Yüzey” ve “Gözenekli Yüzey” olmak üzere beş kategori altında incelenmiştir (Fig. 35). Genel olarak değerlendirildiğinde, H ve I mal grupları dışında tüm gruplarda düzgün yüzey görülmesi ortak nitelik olarak görülebilir. H Mal Grubu’nda kaba yüzey niteliği baskın durumdadır. XIa evresinde bulunan az sayıdaki I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin tamamında düzgün-mikalı yüzey görülür.

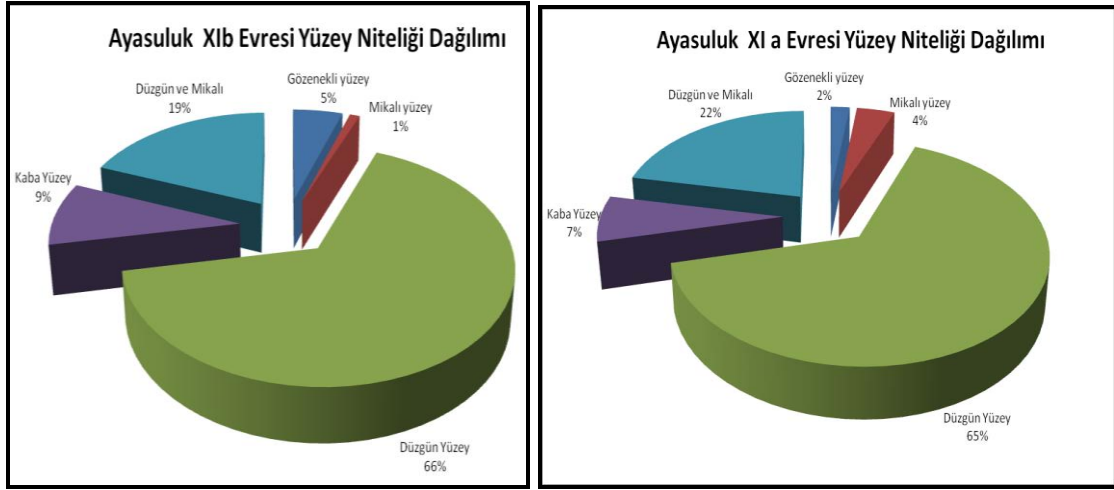

Fig. 35: Ayasuluk, XIb ve XIa evresi yüzey niteliği dağılımı.

d-) Hamur ve Katkı

Farklı mal gruplarına ait çanak çömleklerin büyük çoğunluğunun hamurunda görülen yoğun mika ve kum gibi ortak nitelikler seramiklerin yapımında yerleşimin yakınında bulunan bir kil yatağının kullanılmış olduğunu düşündürmektedir. Yerleşimde bulunan çanak çömleklerin üretiminde hangi kil yatağının kullanılmış olduğu konusunda henüz bir arkeometrik çalışma yapılmadığından bu sorunun cevabı önümüzdeki yıllarda verilebilecektir. Bununla birlikte çanak çömlekler üzerinde yapılan ince kesit analizleri benzer mal gruplarında zaman zaman farklı hamur içeriklerinin görüldüğünü buna karşın farklı mal grubunda değerlendirilen örneklerde benzer nitelikler olabileceğini ortaya koymuştur. Bu durum farklı mal grubu başlığı altında

değerlendirilen seramiklerin aynı yataktan alınan kil ile üretilmiş olabileceğini ortaya koyan kanıtlardan bir diğerini oluşturmaktadır.

Hamur İçerikleri

Ayasuluk XIa ve XIb evrelerinde bulunan çanak çömleklerin hamurları genellikle ince nitelikte olup iyi bir biçimde arıtılmıştır. Yoğun hamur içeriği, Kaba Mal Grubu'nda özellikle pişirme kaplarında görülen tipik bir özelliktir. Ayasuluk XIa ve XIb süreçlerinde hamur içerisinde gözlemlenen maddeler; taşçık, saman, mika, kireç, kum ve deniz hayvan kabuğudur (Fig. 36). XIb evresi çanak çömleklerin hamuru içerisinde görülen maddeler aşağıdaki kombinasyonlar şeklindedir;

XIb	XIa
Taşçık	Taşçık
Kum	Kum
Mika, kum	Taşçık, mika
Taşçık, mika	Taşçık, kum
Taşçık, kum	Kireç, mika
Kireç, mika	Kireç, kum
Taşçık, saman	Mika, kum
Kireç, kum, mika	Taşçık, kum, mika, kireç
Taşçık, kum, mika	Saman, kum, mika, kireç
Küçük taşçık, mika	Taşçık, kum, mika
Taşçık, mika, kireç	Taşçık, deniz hayvan kabuğu, kireç
Taşçık, saman, mika	Küçük taşçık, mika, kireç
Küçük taşçık, saman, mika	Küçük taşçık, kum, mika, ----kireç
Küçük taşçık, mika, kireç	Küçük taşçık, kum, mika

Küçük taşçık, kum, mika	Kireç, kum, mika
Kireç	Taşçık, mika, kireç
Taşçık, kum, mika, kireç	Taşçık, saman, mika
Küçük taşçık, deniz hayvan kabuğu, kireç	

Fig. 36: Ayasuluk XIa ve XIb evreleri hamur içerikleri.

Mal grupları ile yukarıda belirttiğimiz katkı maddeleri arasında bazı bağlantıların olduğu görülmektedir. XIa evresinde, A Mal Grubu'nda değerlendirilen seramiklerde taşçık, mika ve kireç kullanımı, G Mal Grubu'nda değerlendirilenlerde mika ve kum, XIb evresinde, B ve H mal gruplarında değerlendirilenlerde taşçık, mika, kum kullanımı yoğun bir biçimde görülürken diğer mal gruplarında içeriğin farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır¹⁷⁹.

İçerik Boyutları

Ayasuluk OTÇ çanak çömleklerinde yukarıda adları sıralanan içerikler boyutlarına göre ince, orta ve iri olmak üzere üç sınıf altında değerlendirilmiştir (Fig. 37). XIa ve XIb evrelerinde bulunan çanak çömleklerin temel niteliklerinden bir diğeri de, hamurun içerisinde yer alan maddelerin ince nitelikte olmasıdır. İri boyutlu katkı maddesi kullanımı XIb'de %7, XIa'da %2 gibi düşük bir orana sahiptir. İri katkı maddesinin büyük bir bölümü H Mal Grubu'nda görülürken, diğer gruplar içerisinde çok düşük bir oranla temsil edilir¹⁸⁰.

¹⁷⁹ Her mal grubu içerisindeki katkı boyutu ve oranı ilgili mal grubunun başlığı içerisinde açıklanacaktır.

¹⁸⁰ Katkı maddelerinin mal gruplarına göre boyut dağılımı ilgili mal grubunun başlığı içerisinde yapılacaktır.

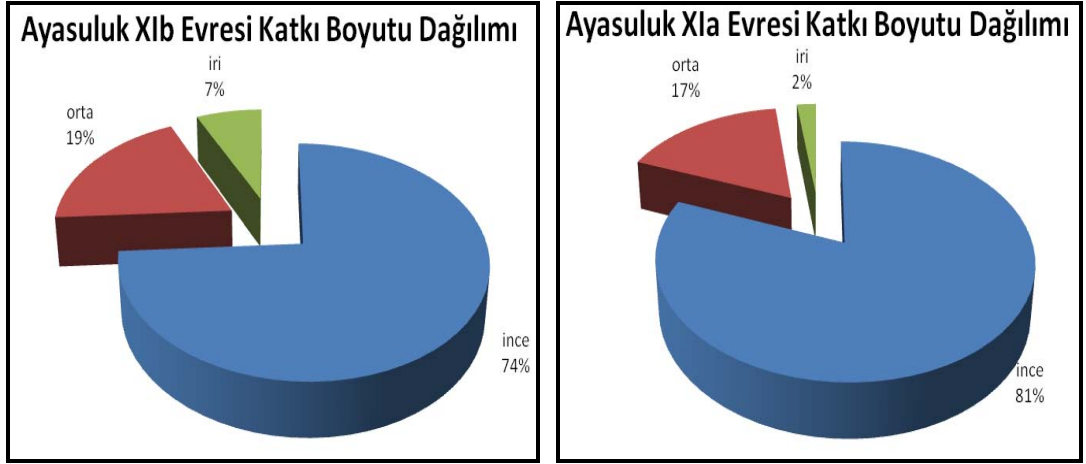

Fig. 37: Ayasuluk, XIb ve XIa evresi katkı boyutu dağılımı.

İçerik Oranı

Ayasuluk OTÇ çanak çömlerinde yukarıda adları sıralanan katkı maddelerinin hamur içerisindeki oranları az, orta ve yoğun olmak üzere üç sınıf içinde değerlendirilmiştir (Fig. 38). Ayasuluk XIa ve XIb evrelerinde bulunan çanak çömlerin belirleyici niteliklerinden bir diğeri de hamurun içerisindeki katkı oranının her iki dönemde de (%72-%67) az olmasıdır. H Mal Grubu dışında tüm mal gruplarında az oranda katkı görülür.

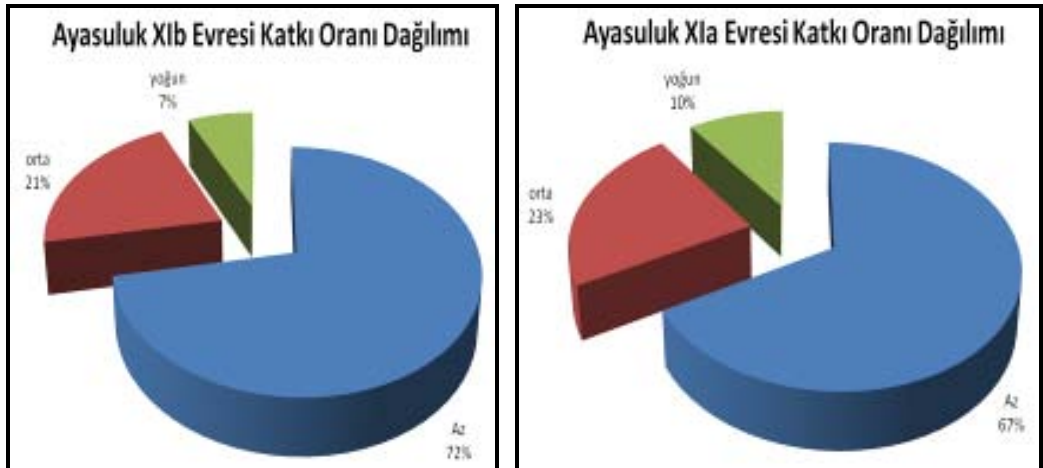

Fig. 38: Ayasuluk, XIb ve XIa evresi katkı oranı dağılımı.

Pişme Durumu

Ayasuluk OTÇ çanak çömleklerinin pişme durumları iyi, orta ve kötü olmak üzere üç sınıf içinde değerlendirilmiştir (Fig. 39). Pişme durumu kötü olan çanak çömlek yüzdesi XIb evresinde %6, XIa evresinde %4 gibi oldukça düşük bir orandadır. Kötü pişmiş seramikler diğer mal grupları ile karşılaştırıldığında en yoğun H Mal Grubu'nda görülmektedir. Bulunan seramiklerin büyük bölümü tüm mal gruplarında oldukça yüksek bir yüzde ile iyi pişme durumuna sahiptir.

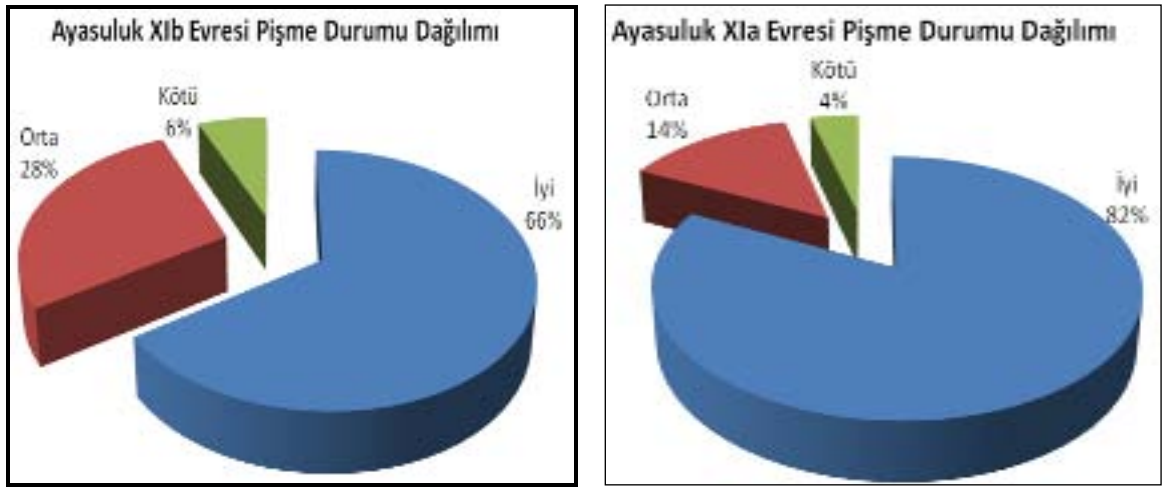

Fig. 39: Ayasuluk, XIb ve XIa evresi pişme durumu dağılımı.

Hamur Renkleri

Ayasuluk Tepesi OTÇ, XIa ve XIb evrelerinde seramiklerin hamur renkleri ve bunların dağılımları ilgili mal grubu içerisinde açıklanacaktır. Burada bulunan tüm mal grupları içerisinde görülen renkler ve bu renklerin tonları belirtilmiştir. Aşağıdaki listedeki renklerde herhangi bir standart değer belirlenmemiş hamurların önce Munsell Katoloğu'ndaki değerleri, ardından bu değerlerin ifade ettiği renk belirtilmiştir. Bir başka deyişle hamur içerisinde görülen renkler ve bu renklerin farklı tonlarının Munsell Katoloğu'ndaki karşılıkları belirtilmiştir. Hem XIb hem de XIa evreleri için sunulan listede katalog değerleri dışında gözleme dayalı renklerde ifade edilmiştir. Bununla birlikte söz konusu renklerin gerek seramik kataloğunda gerekse aşağıdaki listede ifade ettikleri Munsell renk değeri belirtilmiştir. OTÇ XIa ve XIb evrelerine ait seramiklerin hamurlarında toplam 9 renk ve bu renklerin tonları belirlenmiştir (XIa evresi; kırmızı-

2,5YR 6/6; 7,5R 7/8; 10R 4/6, 4/8, 5/6, 5/8, açık kırmızı-2,5YR 6/6, 6/8, 7/6, 7/8; 10R 6/6, 6/8, 7/8, devetüyü-5YR 8/4, gri-5YR 5/1; Gley1 4/N; Gley1 5/N; kahverengi-2,5YR 5/4; 5YR 5/4; 7,5YR 5/6, koyu kahverengi-7,5YR 3/3, 4/4, 4/6, açık kahverengi-2,5YR 6/4; 5YR 6/6; 7,5YR 5/2, 5/3, 6/4, 6/6, 7/3, 7/4; 10YR 5/2, 7/4, kızıl kahve-2,5YR 4/6, 4/8, 5/6, 5/8, kiremit-5YR 6/8. XIb evresi; kırmızı-5R 5/8; 7,5R 5/2; 10R 4/6, 5/6, 5/8; açık kırmızı-7,5R 5/8; 10R 4/8, 5/8, 6/6, 6/8; devetüyü-5YR 7/4; 7,5YR 8/4; gri-5YR 6/1, 10YR 4/1; 10R 4/1; Gley 1 4/N, kahverengi-2,5Y 4/3; 2,5YR 4/2, 5/4; 5YR 5/4, 5/6; 7,5YR 2,5/2, 4/2, 4/3, 5/6, 5/8, 6/3; 10YR 4/1, 4/3, 4/6, koyu kahverengi-5Y 3/1; 5YR 3/4, 4/4; 7,5YR 2,5/3, 3/3, 3/4, 4/4, 4/6, 5/6, 5/8; 10YR 3/3, 3/4, 3/6; 10R 4/4, açık kahverengi-2,5YR 6/3; 5YR 6/6; 7,5YR 5/3, 5/4, 6/4, 6/8, kızıl kahve-2,5YR 3/4, 4/6, 4/8, 5/6, 5/8, kiremit: 5YR 5/8, 6/8, turuncu-2,5YR 6/8).

Mal grupları incelenirken her mal grubu için tipik olan hamur rengi de belirlenmiştir. Genellikle kırmızı, kahverengi ve tonlarındaki hamurların tüm mal grupları içerisinde en yoğun kullanılanı olduğu anlaşılmıştır.

Öz Dağılımı

Ayasuluk OTÇ çanak çömleklerinde öncelikle özün olup olmadığı eğer varsa hangi renkte olduğu değerlendirilmiştir. Yapılan incelemelerde seramiklerin büyük bir bölümünde öz olmadığı (%68-69) tespit edilmiştir. Tespit edilen özler ise “Açık Gri Renkli Özler”, “Koyu Gri Renkli Özler” ve “Siyah Renkli Özler” olmak üzere renklerine göre üç grupta incelenmiştir (Fig. 40);

Mal grupları içerisinde en yoğun grubu açık gri renkli özler oluştururken, siyah renkte özler çok seyrek olarak bulunur. Hamur içerisinde en yoğun öz tespit edilen mal grupları A, B ve H’dir¹⁸¹.

¹⁸¹ Mal gruplarının değerlendirilmesi sırasında ilgili mal grubunda öz oranları açıklanacaktır.

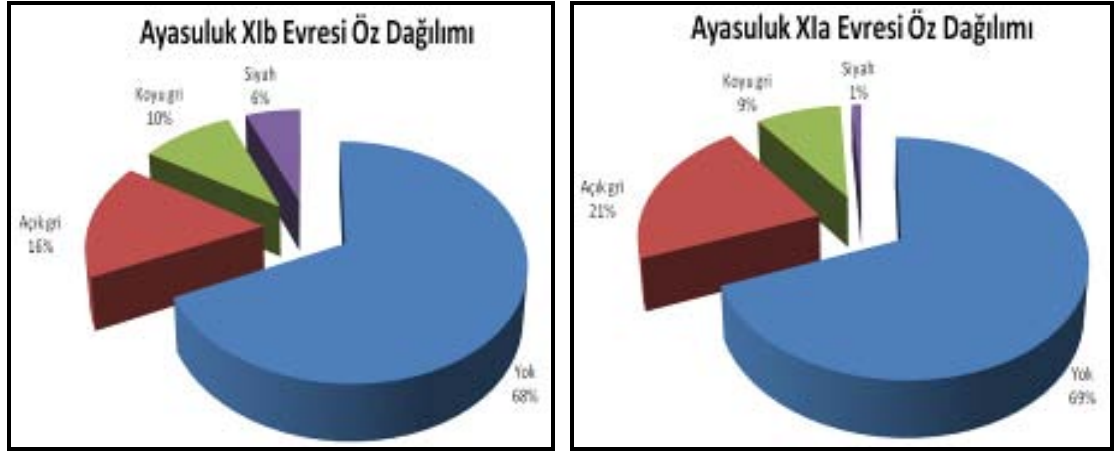

Fig. 40: Ayasuluk, XIB ve XIA evresi öz dağılımı.

b2-) Mal Grupları

a-) A Mal Grubu: Kırmızı Mallar

XIB evresinde bulunan seramiklerin %55'ini oluşturan bu mal grubu, XIA evresinde %36 oranındadır.

Yüzey Renkleri: A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin yüzey renklerinde XIA ve XIB evreleri arasında bazı renk ve ton farklılıklarının olduğu tespit edilmiştir (Fig. 41). XIB'de en yoğun karşılaşılan renk kırmızı olup %67 oranındadır, bu rengi %31 oranıyla açık kırmızı takip eder¹⁸². XIA evresinde ise açık kırmızı %75 oranına yükselirken, kırmızı %24 oranına düşer¹⁸³. Kırmızı dışında çok sınırlı sayıda çanak çömlekte açık kahverengi ve kiremit renkli dış yüzey tespit edilmiştir.

	XIB	XIA
Kırmızı	%67	%24
Açık Kırmızı	%31	%75
Açık Kahverengi	%1	-

¹⁸² XIB evresi A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin dış yüzey munsell değerleri; kırmızı-5R 4/8; 7,5R 4/8, 5/8; 10R 4/6, 4/8, 5/6, 5/8, açık kırmızı-2,5YR 6/6, 7/6; 5R 5/3; 10R 6/6, 6/8, 7/8, koyu kahverengi-10R 4/2, açık kahverengi-2,5YR 6/4.

¹⁸³ XIA evresi A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin dış yüzey munsell değerleri; kırmızı-7,5R 5/8, 6/6; 7,5YR 4/8; 10R 5/6, açık kırmızı-2,5YR 6/6, 7/6; 10R 6/6, 6/8, 7/6, açık kiremit-5YR 7/6.

Koyu Kahverengi	%1	-
Kiremit	-	%1

Fig. 41: Ayasuluk, XIb ve XIa evresi, A Mal Grubu, yüzey renkleri ve oranları.

Yüzey İşlenişi: XIa ve XIb evrelerinde bulunan ve A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde en yoğun oranda kalın astar uygulaması görülmektedir (Fig. 42). XIb evresinde %9 oranında görülen ince astar XIa evresinde %19 oranına yükselmiştir. XIb evresinde %3 oranında görülen kendinden astar, XIa evresinde %30 oranına yükselmiştir. Bu mal grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde özellikle XIb evresinde kalın astar uygulamasının belirleyici bir özellik olduğu görülmektedir.

	XIb	XIa
Kalın Astar	%65	%48
Boya Astar	%23	%3
İnce Astar	%9	%19
Kendinden Astar	%3	%30

Fig. 42: Ayasuluk, IXb ve IXa evresi, A Mal Grubu, yüzey işlenişi ve oranları.

Açık Çeşidi: Ayasuluk XIa ve XIb evrelerinde bulunan ve A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömlekte görülen temel özelliklerden bir diğeri açık işleminin yüksek bir oranda uygulanmış olmasıdır (Fig. 43). XIb evresinde görülen parlak açkılı örnekler XIa sürecinde rastlanmazken söz konusu uygulamanın yerini parlak olmayan açkının aldığı anlaşılmaktadır. Açkısız örnekler ise her iki dönemde de %10'un üzerinde bir yüzdeye ulaşmamaktadır.

	XIb	XIa
Açkısız	%10	%4
Açkılı	%72	%88
Parlak Açkılı	%17	-
Nemliyen Düzeltme	%1	%8

Fig. 43: Ayasuluk, XIb ve XIa evresi, A Mal Grubu, açık çeşitleri ve oranları.

Yüzey Niteliği: Ayasuluk XIa ve XIb evrelerinde bulunan ve A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleğin yüzey niteliğinin düzgün ve düzgün-mikalı olması temel niteliklerden bir diğeridir (Fig. 44). XIa evresinde düzgün-mikalı örneklerin sayısının arttığı görülmektedir. Kırmızı astarlı mal grubu içerisinde kaba ve gözenekli yüzey niteliğine sahip olan örneklerin oldukça sınırlı oranda olduğu görülmektedir.

	XIb	XIa
Düğüün	%65	%51
Düğüün-Mikalı	%26	%34
Kaba	%2	%5
Gözenekli	%2	%4
Mikalı	%5	%6

Fig. 44: Ayasuluk, XIb ve XIa evresi, A Mal Grubu, yüzey niteliği ve oranları.

Hamur İçeriği: A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin hamurlarının taşçık ve mika içerikli olması en belirleyici özelliklerdendir. Taşçık ve mikanın yanı sıra kireç katkısı da yoğun olarak görülmektedir. XIb evresinde taşçık, mika; taşçık, mika, kireç; kireç, mika; kireç, kum, mika; taşçık, kum, mika, seramik biçiminde içerikler görülürken, XIa evresinde taşçık, saman, mika; taşçık, mika, kireç; taşçık, mika; taşçık, kum, kireç, mika; kireç, kum, mika; taşçık, kum, mika, kireç biçiminde içerikler tespit edilmiştir (Fig. 45).

	XIb	XIa
Taşçık, mika	%42	%6
Taşçık, mika, kireç	%39	%6
Kireç, mika	%9	%10
Taşçık, saman	%2	-
Taşçık, saman, mika	%2	%5
Taşçık, kum	%2	%12
Kireç, kum, mika	%2	%44

Taşçık, kum, mika, seramik	%2	-
Taşçık, kum, mika, kireç	-	%17

Fig. 45: Ayasuluk, XIb ve XIa evresi, A Mal Grubu, katkı içeriği ve oranları.

Katkı Boyutu: Ayasuluk XIa ve XIb evrelerinde bulunana ve A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin katkı boyutlarının ince olması belirleyici özelliklerden bir diğeridir (Fig. 46). İri nitelikteki içerik ise XIb’de %2 gibi çok düşük bir oranda görülürken, XIa’da hiç görülmez.

	XIb	XIa
İnce	%84	%81
Orta	%14	%19
İri	%2	-

Fig. 46: Ayasuluk, XIb ve XIa evresi, A Mal Grubu, katkı boyutu ve oranları.

Katkı Oranı: Ayasuluk XIa ve XIb evrelerinde bulunan ve A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin büyük bölümünde katkı oranı azdır (Fig. 47). Orta oranda katkı kullanımını XIa evresinde artış göstermektedir. Bu mal grubunda yoğun bir içeriğin görüldüğü örnek sayısı oldukça sınırlıdır.

	XIb	XIa
Az	%85	%73
Orta	%14	%24
Yoğun	%1	%3

Fig. 47: Ayasuluk, XIb ve XIa evresi, A Mal Grubu, katkı oranları.

Pişme Durumu: Ayasuluk XIa ve XIb evresinde bulunan ve A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin pişme durumu büyük oranda iyi derecededir (Fig. 48). Kırmızı Mal Grubu’nda değerlendirilen seramiklerde kötü derecede pişmiş olanlar, XIb evresinde %1 gibi çok düşük bir oranda iken XIa evresinde hiç görülmez.

	XIb	XIa
İyi	%68	%76
Orta	%31	%24
Kötü	%1	-

Fig. 48: Ayasuluk XIb ve XIa evresi, A Mal Grubu, pişme durumu ve oranları.

Hamur Rengi: XIb¹⁸⁴ ve XIa¹⁸⁵ tabakalarında bulunan ve A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde en yoğun karşılaşılan hamur renkleri, açık kırmızı ve kahverengidir (Fig. 49). XIb evresinde kiremit, koyu kahverengi ve turuncu renkte hamura sahip parçalar bulunurken benzer hamur rengine sahip örnekler XIa evresinde görülmez. XIa evresinde daha önce bulunmayan açık kahverenkli hamurlar görülmeye başlar.

	XIb	XIa
Açık Kırmızı	%26	%32
Kahverengi	%27	%17
Kızıl kahve	%18	%21
Kırmızı	%15	%19
Kiremit	%9	-
Koyu Kahverengi	%3	-
Turuncu	%2	-
Açık Kahverengi	-	%11

Fig. 49: Ayasuluk XIb ve XIa evresi, A Mal Grubu, hamur renkleri ve oranları.

¹⁸⁴ Ayasuluk XIb evresi A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin hamur renkleri ve munsell değerleri; kırmızı-5R 5/8; 7,5R 5/8; 10R 4/6, 4/8, 5/6, 5/8; açık kırmızı-2,5YR 6/8; 10R 6/6, 6/8, kahverengi- 2,5YR 4/2, 5/4; 5YR 5/6; 7,5YR 5/6, 5/8; 10YR 4/6, açık kahverengi-2,5YR 6/3; 5YR 6/6; 7,5YR 6/8, koyu kahverengi-5YR 3/4; 7,5YR 4/4, 4/6; 10R 4/4, kızıl kahve-2,5YR 3/4, 4/6, 5/6, 5/8, kiremit-5YR 5/8, 6/8, turuncu-2,5YR 6/8, gri-5YR 6/1.

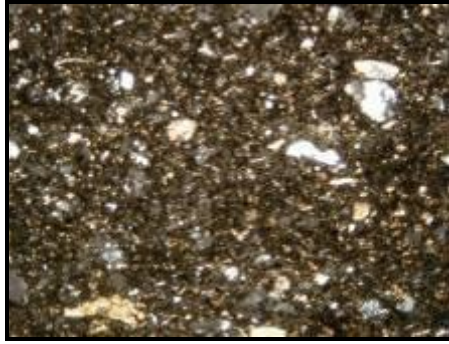
¹⁸⁵ Ayasuluk XIa evresinde bulunan A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin hamur renkleri ve munsell değerleri; açık kırmızı-2,5YR 6/6, 6/8; 10R 6/6, 6/8, 7/8, kırmızı-7,5R 7/8; 10R 4/6, 4/8, 5/8, açık kahverengi-2,5YR 6/4; 5YR 6/6; 7,5YR 6/4, kahverengi-7,5YR 5/6, kızıl kahve-2,5YR 4/8, 5/6, 5/8.

Öz: Ayasuluk XIa ve b evrelerinde bulunan ve A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin büyük bölümünde öz yoktur (Fig. 50). Öz bulunan örnekler içerisinde her iki dönemde de en yoğun olan grup açık gri renklilerdir.

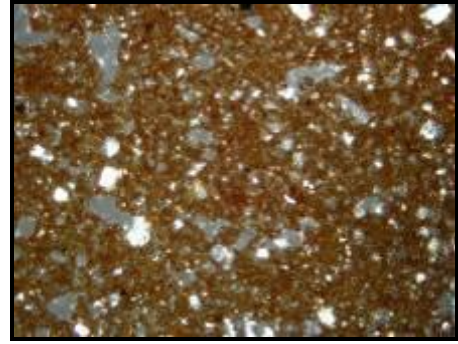
	XIb	XIa
Yok	%68	%77
Açık Gri	%17	%15
Siyah	%8	%3
Koyu Gri	%7	%5

Fig. 50: Ayasuluk, XIb ve XIa evresi, A Mal Grubu, öz durumu ve oranları.

İnce Kesit Analizi: Ayasuluk yerleşiminde XIb evresinde bulunan ve Kırmızı Mal Grubu içerisinde değerlendirilen 6 seramiğe ince kesit analizi yapılmıştır (Fig. 51). Açık kırmızı (1, 3, 4, 5) kahverengi (2, 6) hamur rengine sahip örneklerden 1, 2 ve 6 nolu parçanın mineral içeriklerinin, 3, 4 ve 5 nolu örneklere nazaran daha az tanecikli olduğu, 3 ve 5 nolu parçaların tanecik içeriklerinin yönlü olduğu belirlenmiştir. Bu mal grubunda değerlendirilen seramiklerin mineral içeriklerinin ve görünümlerinin kendi içerisinde de farklılıklar taşıdığı belirtilebilir.

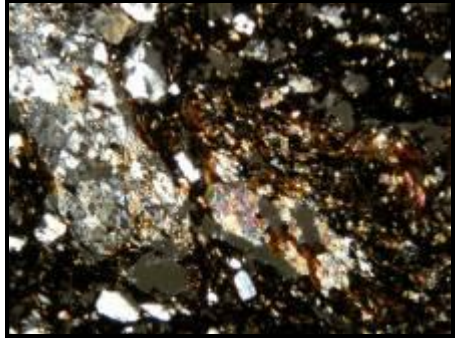
1¹⁸⁶

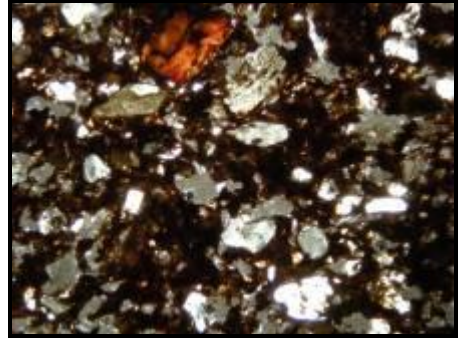
2¹⁸⁷

¹⁸⁶ Ser No: AS90.27.1.

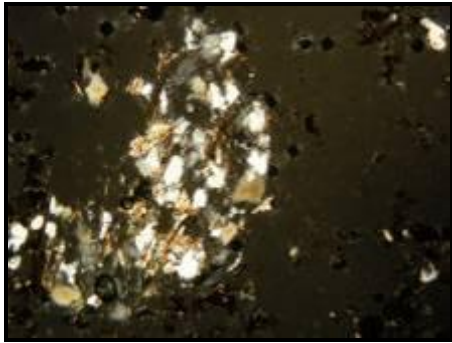
¹⁸⁷ Ser No: ABF 1160.

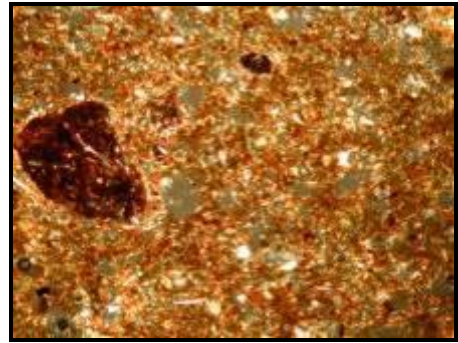
3¹⁸⁸

4¹⁸⁹

5¹⁹⁰

6¹⁹¹

Fig. 51: A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin ince kesit analizleri (1-6).

b-) B Mal Grubu: Kahverengi Mallar

XIb evresinde bulunan seramiklerin %23'ünü oluşturan B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramikler, XIa evresinde artış sergileyerek %37 oranına ulaşmıştır.

Yüzey Renkleri: B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin yüzey renklerinde bazı renk ve ton farklılıklarının olduğu tespit edilmiştir (Fig. 52). Ayasuluk XIb'de en yoğun karşılaşılan renk kahverengi olup %74 oranındadır, bu rengi %22 oranıyla açık kahverengi takip eder¹⁹². Ayasuluk XIa evresinde ise açık kahverengi %70

¹⁸⁸ Ser No: K.265.3, Kat No: 16:2.

¹⁸⁹ Ser No: K.307.2.

¹⁹⁰ Ser No: K.29.5.3, Kat No: 13: 11.

¹⁹¹ Ser No: K.302.

¹⁹² XIb evresi B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin dış yüzey munsell değerleri; kahverengi-2,5Y 4/3; 2,5YR 4/2; 5YR 4/3, 5/4, 5/6; 7,5YR 4/2, 4/3, 5/4, 5/6, 5/8; 10YR 4/3, açık kahverengi-5YR 6/4, 6/6; 7,5YR 5/2, 6/4, 6/6, 7/4; 10YR 5/4, 6/3, 7/4, koyu kahverengi-5YR 4/4; 7,5YR 4/4, gri-10YR 4/1.

oranına yükselirken, kırmızı %25 oranına düşer. Kahverengi dışında çok sınırlı sayıda örnekte koyu kahverengi, gri ve açık kırmızı dış yüzey rengi tespit edilmiştir¹⁹³.

	XIb	XIa
Kahverengi	%74	%25
Açık Kırmızı	-	%1
Açık Kahverengi	%22	%70
Koyu Kahverengi	%2	%2
Gri	%2	%2

Fig. 52: Ayasuluk, XIb ve XIa evresi, B Mal Grubu, yüzey renkleri ve oranları.

Yüzey İşlenişi: XIa ve XIb evrelerinde bulunan ve B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde en yoğun kalın astar uygulaması görülmektedir (Fig. 53). XIb evresinde %21 oranında görülen ince astar, XIa evresinde %28 oranına yükselmiştir. XIb evresinde %5 oranında görülen kendinden astar, XIa evresinde %8 oranına yükselmiştir. Yüzdelerle ifade edilmiş ufak çapta bazı farklılıklar olmakla birlikte Ayasuluk'ta görülen her iki evredeki kahverengi astarlı mal gruplarındaki çanak çömleklerin yüzey işlenişleri benzerlikler göstermektedir.

	XIb	XIa
Kalın Astar	%64	%61
Boya Astar	%10	%3
İnce Astar	%21	%28
Kendinden Astar	%5	%8

Fig. 53: Ayasuluk, XIb ve XIa evresi, B Mal Grubu, yüzey işlenişleri ve oranları.

Açık Çeşidi: Ayasuluk XIa ve XIb evrelerinde bulunan ve B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleğin yaklaşık yarısında açıklama işlemi görülmektedir (Fig. 54). Her iki evrede kendi içerisinde bazı farklılıklar olmakla birlikte yakın oranlarda

¹⁹³ XIa evresinde bulunan B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin dış yüzey munsell değerleri; kahverengi-2,5YR 5/4; 7,5YR 5/4, açık kahverengi-2,5Y 7/4; 2,5YR 6/4; 5YR 6/6; 7,5YR 5/3, 5/4, 6/2, 6/3, 6/4, 7/2, 7/3, 7/4; 10YR 5/3, 6/2, 6/3, 7/3, açık kırmızı-2,5YR 6/6.

bulunan açkısız, parlak açkılı ve nemliyken düzeltme işlemi uygulanan örnekler yerleşimdeki kahverengi astarlı örneklerin açkı çeşitlerinin uzun bir süre benzer nitelikler sergilediğini ortaya koymaktadır.

	XIb	XIa
Açkılı	%49	%50
Açkısız	%32	%35
Parlak Açkılı	%14	%6
Nemliyken Düzeltme	%5	%9

Fig. 54: Ayasuluk, XIb ve XIa evresi, B Mal Grubu, açkı çeşidi ve oranları.

Yüzey Niteliği: Ayasuluk XIa ve XIb evresinde bulunan ve B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleğin yüzey niteliğinin düzgün ve düzgün-mikalı olması bu grubun temel niteliklerinden bir diğeridir (Fig. 55). Kahverengi Astarlı Mal Grubu'nda kaba yüzey niteliğine sahip olan örneklerin sayısı sınırlıdır. Bu grupta XIb evresinde sınırlı bir düzeyde görülen gözenekli yüzeyler XIa evresinde tamamen ortadan kalkar.

	XIb	XIa
Düzdün	%64	%78
Düzdün-Mikalı	%16	%17
Kaba	%5	%5
Gözenekli	%15	-

Fig. 55: Ayasuluk, XIb ve XIa evresi, B Mal Grubu yüzey niteliği ve oranları.

Katkı İçeriği: Ayasuluk XIa ve XIb evresinde bulunan ve B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömlekte taşçık, kum, mika ve kireç içeriği yaygın görülen maddelerdir (Fig. 56).

	XIb	XIa
Taşçık, mika	%24	%6
Taşçık, mika, kum	%16	%11

Taşçık, kireç, mika	%10	%4
Küçük taşçık, mika, kum	%10	%4
Küçük taşçık, mika	%10	-
Mika, kum	%5	%20
Kireç, kum, mika	%8	%7
Küçük taşçık, mika, kireç	%3	%3
Taşçık, kum, mika, kireç	%8	%20
Kireç, mika	%4	%9
Kireç, kum	-	%5
Taşçık	%2	%3
Kum	-	%8

Fig. 56: Ayasuluk, XIb ve XIa evresi, B Mal Grubu, katkı içeriği ve oranları.

Katkı Boyutu: Ayasuluk XIa ve XIb evrelerinde bulunan ve B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde tespit edilen maddelerin boyutlarının ince olması belirleyici özelliklerden biridir (Fig. 57). İri nitelikteki içerik ise XIb’de %5 gibi düşük bir oranda görülürken, XIa’da hiç görülmez. XIb evresinde görülen %31 oranındaki orta boyutlu katkı, XIa evresinde %8 oranına gerilemiştir.

	XIb	XIa
İnce	%65	%92
Orta	%30	%8
İri	%5	-

Fig. 57: Ayasuluk, XIb ve XIa evresi, B Mal Grubu, katkı boyutu ve oranları.

Katkı Oranı: Ayasuluk XIa ve XIb evrelerinde bulunan ve B Mal Grubu altında değerlendirilen seramiklerde katkı oranının çoğunlukla az olduğu tespit edilmiştir (Fig. 58). Bu mal grubunda yoğun bir içeriğin görüldüğü örnek Ayasuluk XIb evresinde %5 gibi düşük bir oranda iken XIa evresinde hiç yoktur.

	XIb	XIa
Az	%62	%70
Orta	%33	%30
Yoğun	%5	-

Fig. 58: Ayasuluk, XIb ve XIa evresi, B Mal Grubu, katkı oranları.

Pişme Durumu: Ayasuluk XIa ve XIb evrelerinde bulunan ve B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin pişme durumu büyük oranda iyi derecededir (Fig. 59). B Mal Grubu seramiklerinde kötü pişmiş örnek XIb’de %10 oranında iken, XIa evresinde %3 gibi düşük bir orandadır.

	XIb	XIa
İyi	%70	%84
Orta	%20	%13
Kötü	%10	%3

Fig. 59: Ayasuluk, XIb ve IXa evresi, B Mal Grubu, pişme durumu.

Hamur Rengi: Ayasuluk XIb¹⁹⁴ ve XIa¹⁹⁵ evrelerinde bulunan Kahverengi Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde en yoğun karşılaşılan hamur renkleri kahverengi ve tonlarıdır (Fig. 60).

	XIb	XIa
Kahverengi	%60	%21
Açık Kırmızı	%4	%9
Kırmızı	-	%6

¹⁹⁴ Ayasuluk XIb evresi B Mal Grubu altında değerlendirilen seramiklerin hamur renkleri ve munsell değerleri; kızılkahve-2,5YR 4/6, 5/8, kahverengi-5YR 5/4, 5/6; 7,5YR 4/3, 5/4, 5/6, 5/8, koyu kahverengi-5YR 3/4, 4/4; 7,5YR 2,5/2, 3/4, 4/4, 4/6; 10YR 3/3, 3/4, açık kahverengi-7,5YR 5/3, 6/3, 6/4, koyu gri-10YR 4/1, açık kırmızı-2,5YR 6/8.

¹⁹⁵ Ayasuluk XIa evresi B Mal Grubu altında değerlendirilen seramiklerin hamur renkleri ve munsell değerleri; kahverengi-2,5YR 5/4; 5YR 5/4; 7,5YR 4/4, 5/6, açık kahverengi-5YR 6/6; 7,5YR 5/2, 5/3, 6/4, 6/6, 7/4; 10YR 5/2, koyu kahverengi-7,5YR 3/3, 4/4, 4/6, kızılkahve-2,5YR 5/6, 5/8, kırmızı-10R 5/6, 5/8, açık kırmızı-2,5YR 6/6, 6/8; 10R 6/6, 6/8, Gri-Gley1 5/N.

Açık Kahverengi	%4	%26
Koyu Kahverengi	%22	%23
Kızıl kahve	%6	%12
Koyu Gri	%4	-
Gri	-	%3

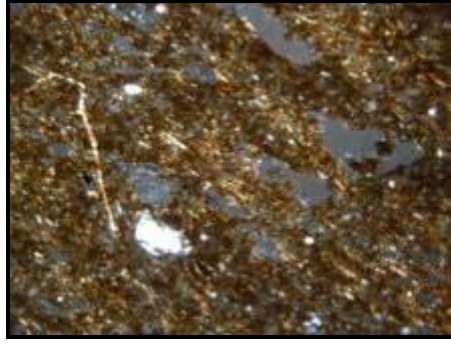
Fig. 60 Ayasuluk, XIb ve XIa evresi, B Mal Grubu, yüzey renkleri ve oranları.

Öz: Ayasuluk XI. tabaka a ve b evrelerinde bulunan ve B Mal Grubu altında değerlendirilen çanak çömlüklerin büyük bir bölümünde öz yoktur (Fig. 61). Öz bulunan örnekler içerisinde her iki dönemde de en yoğun olan grup açık gri renklilerdir. Gri özlerin her iki dönemde de bu mal grubunda diğer mal gruplarına nazaran yüksek olması dikkat çekici bir unsurdur.

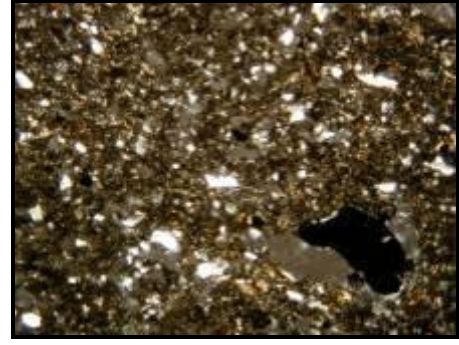
	XIb	XIa
Yok	%64	%59
Açık Gri	%18	%27
Koyu Gri	%15	%12
Siyah	%3	%2

Fig. 61: Ayasuluk, XIb ve XIa evresi, B Mal Grubu, öz durumu ve oranları.

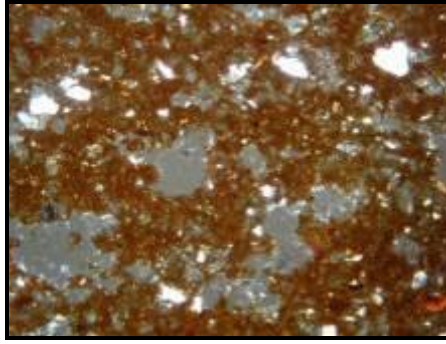
İnce Kesit Analizi: Ayasuluk'ta bulunan kahverengi mal grubundaki 5 örneğin ince kesit analizi yapılmıştır (Fig. 62). 1, 2 ve 3 nolu örnekler XIb, 4 ve 5 nolu örnekler XIa evresinde bulunmuştur. 4 nolu açık kahverengi hamura sahip örnek dışında kalan parçaların hamur rengi kahverengidir. 4 nolu örnek dışında tanecikli mineral içeriğine sahip olan B Mal Grubu örneklerinin birbirine çok yakın bir görünüm sergilediği ve bu durumun süreç içerisinde değişim göstermediği anlaşılmaktadır.

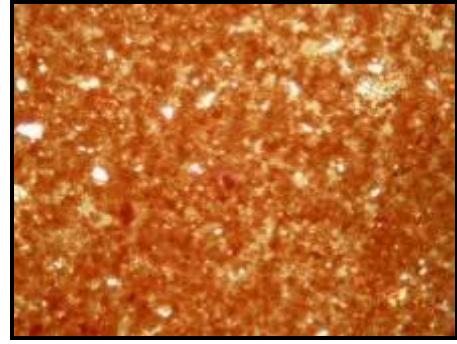
1¹⁹⁶

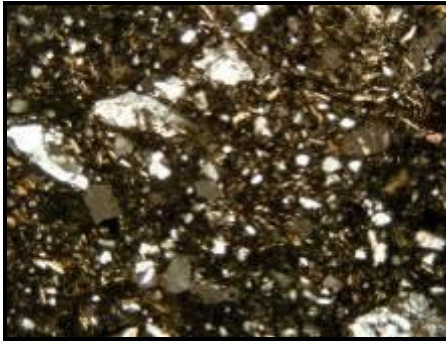
2¹⁹⁷

3¹⁹⁸

4¹⁹⁹

5²⁰⁰

Fig. 62: Ayasuluk XIb ve XIa evresi, B Mal Grubu, ince kesit analizleri (1-5).

¹⁹⁶ Ser No: K.59.

¹⁹⁷ Ser No: K.33.10, Kat No: 6: 1.

¹⁹⁸ Ser No: K.2.14, Kat No: 7: 3.

¹⁹⁹ Ser No: AS.90.K.1.

²⁰⁰ Ser No: K.36.11.

c-) C Mal Grubu: Koyu Kahverengi Mallar

XIb evresinde bulunan seramiklerin %3'ünü oluşturan C Mal Grubu seramikleri XIa evresinde %1 oranında bulunmuştur.

Yüzey Renkleri: Koyu Kahverengi Mal Grubu sınırlı sayıda örnek ile temsil edilmektedir. Bu gruptaki malların yüzey renklerinde büyük farklılıklar görülmemektedir (Fig. 63). Ayasuluk XIb evresinde C Mal Grubu örnekleri içerisinde en yoğun karşılaşılan yüzey rengi koyu kahverengidir. Bu evrede yoğun olarak görülen diğer renk ise %33 oranıyla kahverengidir²⁰¹. Ayasuluk XIa evresinde ise koyu kahverengi renkleri %65 oranındadır²⁰².

	XIb	XIa
Kahverengi	%33	%35
Koyu Kahverengi	%67	%65

Fig. 63: Ayasuluk, XIb ve XIa evresi, C Mal Grubu, yüzey renkleri ve oranları.

Yüzey İşlenişi: Ayasuluk XIa ve XIb evrelerinde bulunan ve C Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin yaklaşık yarısında kalın astar uygulaması görülmektedir (Fig. 64). XIb evresinde %37 oranında olan ince astar uygulamasının, XIa evresinde %50 oranına yükseldiği, XIb evresinde %13 oranında görülen boya astar uygulamasının XIa evresine ait örneklerde bulunmadığı tespit edilmiştir.

	XIb	XIa
Kalın Astar	%50	%50
Boya Astar	%13	-
İnce Astar	%37	%50

Fig. 64: Ayasuluk, XIb ve XIa evresi, C mal grubu, yüzey işlenişi ve oranları.

²⁰¹ Ayasuluk XIb evresi C Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin dış yüzey munsell değerleri; kahverengi-7,5YR 4/3, koyu kahverengi-7,5YR 3/4, 4/4, 4/6.

²⁰² Ayasuluk XIb evresi C Mal Grubu altında değerlendirilen seramiklerin dış yüzey munsell değerleri; kahverengi-7,5YR 4/3, koyu kahverengi-7,5YR 3/2.

Açık Çeşidi: Ayasuluk XIa ve XIb evrelerinde bulunan ve C Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleğinin büyük çoğunluğunda açık işlemi uygulanmıştır (Fig. 65). XIb evresinde açıksız örnekler rastlanmazken, XIa evresinde %19 oranına yükselir. Yine XIb evresinde bulunan parlak açkılı örnekler (%9) XIa evresinde bulunmaz.

	XIb	XIa
Açkılı	%68	%53
Açkısız	%19	%20
Nemliyen Düzeltme	%13	%27

Fig. 65: Ayasuluk XIb ve XIa evresi, C Mal Grubu, açık çeşidi ve oranları.

Yüzey Niteliği: Ayasuluk XIa ve XIb evrelerinde bulunan ve C Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleğin yüzey niteliğinin düzgün olması temel özelliklerdendir (Fig. 66). C Mal Grubu olarak ele alınan seramikler içerisinde kaba yüzey niteliğine sahip örnek bulunmamıştır. Mikalı-düzgün ve mikalı örnekler XIb evresinde görülürken XIa evresinde ortadan kalkar.

	XIb	XIa
Düzgün	%68	%100
Düzgün-Mikalı	%20	-
Mikalı	%12	-

Fig. 66: Ayasuluk XIb ve XIa evresi, C Mal Grubu, yüzey nitelikleri ve oranları.

Katkı İçeriği: Koyu Kahverengi Mal Grubu içerisinde değerlendirilen örneklerde taşçık, kum, mika kullanımı en yaygın görülen özelliklerdendir (Fig. 67).

	XIb	XIa
Taşçık, mika	%28	%36
Taşçık, mika, kum	%24	-
Taşçık, kireç, kum	%21	-
Mika, kum	%22	%30

Kireç, kum, mika	%5	%34
-------------------------	----	-----

Fig. 67: Ayasuluk XIb ve XIa evresi, C Mal Grubu, katkı içeriği ve oranları.

Katkı Boyutu: Ayasuluk XIb evresinde bulunan ve C Mal Grubu içerisinde değerlendirilen tüm seramiklerde ince boyutta katkı görülür (Fig. 68). Ayasuluk XIa evresinde bir önceki süreçte olduğu gibi iri nitelikte katkı görülmemekle birlikte %25 oranında orta boyutta katkı görülmeye başlar.

	XIb	XIa
İnce	%100	%75
Orta	-	%25

Fig. 68: Ayasuluk XIb ve XIa evresi, C Mal Grubu, katkı boyutları ve oranları.

Katkı Oranı: Ayasuluk XIb evresinde bulunan ve C Mal Grubu içerisinde tanımlanan seramiklerin tamamında katkı oranı azdır (Fig. 69). Ayasuluk XIa evresinde C Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin katkısının büyük oranda az olduğu tespit edilmiştir. Bu mal grubunda yoğun bir içeriğin görüldüğü örnekler Ayasuluk XIa evresinde %5 oranındadır.

	XIb Evresi Katkı Oranları	XIa Evresi Katkı Oranları
Az	%100	%75
Orta	-	%20
Yoğun	-	%5

Fig. 69: Ayasuluk XIb ve XIa evresi, C Mal Grubu, katkı oranları.

Pişme Durumu: Ayasuluk XIa ve XIb evrelerinde bulunan ve C Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin tamamında pişme durumu iyidir. Bu mal grubuna ait örnekler içerisinde orta ve kötü derecede pişmiş örnekler bulunmamıştır.

Hamur Rengi: XIb²⁰³ ve XIa²⁰⁴ evrelerinde bulunan ve C Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin hamur kahverengi ve bu rengin tonlarındadır (Fig. 70).

²⁰³ XIb evresinde C Mal Grubu seramikleri içerisinde görülen hamur renkleri ve bu renklerin munsell kataloğu karşılıkları; kahverengi-7,5YR 4/3, koyu kahverengi-7,5YR 3/4, 4/4, 4/6.

	XIb Evresi Hamur Renkleri ve Oranları	XIa Evresi Hamur Renkleri ve Oranları
Koyu Kahverengi	%80	%60
Kahverengi	%20	%20
Açık Kahverengi	-	%20

Fig. 70: Ayasuluk XIb ve XIa evresi, C Mal Grubu, hamur renkleri ve oranları.

Öz: Ayasuluk XI. tabaka a ve b evrelerinde bulunan ve C Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde öz bulunmamaktadır.

d-) D Mal Grubu: Kendinden Astarlı Mallar

Bu mal grubuna ait sınırlı sayıda örnek (%1) Ayasuluk XIb evresinde bulunmuştur.

Yüzey Renkleri: Ayasuluk XIb evresinde bulunan ve D Mal Grubu altında değerlendirilen tüm seramiklerin dış yüzeyi açık kırmızıdır²⁰⁵.

Yüzey İşlenişi: Ayasuluk XIb evresinde bulunan ve D Mal Grubu altında değerlendirilen seramiklerin tamamının yüzeyi kendinden astarlıdır.

Açık Çeşidi: Ayasuluk XIb evresinde bulunan ve D Mal Grubu altında değerlendirilen seramiklerde açık işlemi görülmemektedir.

Yüzey Niteliği: Ayasuluk XIb evresinde bulunan ve D Mal Grubu altında değerlendirilen seramiklerin tamamında düzgün yüzey tespit edilmiştir

Katkı İçeriği: Ayasuluk XIb evresinde bulunan örneklerde mika kullanımı ortak niteliklidir (Fig. 71).

	XIb	XIa
Taşçık, mika, kireç	%30	-

²⁰⁴ XIa evresinde C Mal Grubu altında değerlendirilen seramiklerin hamur renkleri ve bu renklerin munsell kataloğu karşılıkları; kahverengi-7,5YR 4/3, açık kahverengi-7,5YR 6/4, koyu kahverengi-7,5YR 3/4.

²⁰⁵ Munsell No; 10R 6/6, 6/8.

Taşçık, mika, kum	%17	-
Taşçık, kireç, kum	%3	-
Mika, kum	%50	-

Fig. 71: Ayasuluk, XIb evresi, D Mal Grubu, katkı içeriği ve oranları.

Katkı Boyutu: Ayasuluk XIb evresinde bulunan ve D Mal Grubu altında değerlendirilen tüm seramiklerin katkı boyutu incedir.

Katkı Oranı: Ayasuluk XIb evresinde bulunan ve D Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin tamamında katkı oranı azdır.

Pişme Durumu: Ayasuluk XIb evresinde bulunan ve D Mal Grubu altında değerlendirilen seramiklerin tamamında pişme durumu iyidir.

Hamur Rengi: Ayasuluk XIb evresinde bulunan ve D Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümünün hamuru kırmızı ve bu rengin tonlarındadır (Fig. 72). Ayrıca sınırlı orandaki örnekte kiremit renkli hamur görülür²⁰⁶.

	XIb	XIa
Kırmızı	%71	-
Açık Kırmızı	%23	-
Kiremit	%6	-

Fig. 72: Ayasuluk XIb ve XIa evresi, D Mal Grubu, hamur renkleri ve oranları.

Öz: Ayasuluk XIb evresinde bulunan ve D Mal Grubu içerisinde değerlendirilen hiçbir seramikte öz tespit edilmemiştir.

e-) E Mal Grubu: Siyah Mallar

Siyah mal grubunun örnekleri sadece Ayasuluk XIb evresinde sınırlı oranda (%3) bulunmuştur.

²⁰⁶ XIb evresinde bulunan D Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin hamur renkleri ve bu renklerin munsell katoloğu karşılıkları verilmiştir; kırmızı-10R 4/6, 5/6, 5/8; açık kırmızı-2,5YR 6/6, 6/8, kiremit-5YR 5/8.

Yüzey Renkleri: Ayasuluk XIb evresinde bulunan ve E Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin tamamının yüzeyi siyah renktedir²⁰⁷

Yüzey İşlenişi: Ayasuluk XIb evresinde bulunan ve E Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük çoğunluğunda kalın astar uygulaması görülmektedir (Fig. 73). XIb evresinde %29 oranında olan ince astar uygulaması ikinci derecede yoğun görülen yüzey işleniş çeşidini temsil eder.

	XIb	XIa
Kalın Astar	%57	-
Boya Astar	%14	-
İnce Astar	%29	-

Fig. 73: Ayasuluk XIb evresi, E Mal Grubu, yüzey işlenişi ve oranları.

Açkı Çeşidi: Ayasuluk XIb evresinde bulunan ve E Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleğin büyük çoğunluğuna açkı işlemi uygulanmıştır (Fig. 74). XIb evresinde açkısız örnekler %12 oranındadır. Bu mal grubunda parlak açkılı örnekler diğer mal gruplarına oranla daha yüksek sayıda görülmektedir.

	XIb	XIa
Açkılı	%63	-
Parlak Açkılı	%25	-
Açkısız	%12	-

Fig. 74: Ayasuluk XIb evresi, E Mal Grubu, açkı çeşidi ve oranları.

Yüzey Niteliği: XIb evresinde bulunan ve E Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümünün yüzeyi düzgündür (Fig. 75). Kaba yüzey niteliğine sahip örnek sayısı oldukça sınırlıdır.

	XIb	XIa
Düzdün	%80	-

²⁰⁷ Munsell No: 2,5Y 2,5/1, Gley1 2,5/N.

Düzgün-Mikalı	%15	-
Kaba	%5	-

Fig. 75: Ayasuluk XIb evresi, E Mal Grubu, yüzey niteliği ve oranları.

Katkı İçeriği: Ayasuluk XIb evresinde bulunan E Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde taşçık, kum, mika kullanımı en yaygın görülen içeriktir (Fig. 76).

	XIb	XIa
Taşçık, mika	%33	-
Mika, kum	%17	-
Taşçık, kum	%16	-
Kireç, mika, kum	%17	-
Taşçık, kireç, kum	%10	-
Taşçık, mika, kum	%7	-

Fig. 76: Ayasuluk XIb evresi, E Mal Grubu, katkı içeriği ve oranları.

Katkı Boyutu: Ayasuluk XIb evresinde bulunan E Mal Grubu içerisinde değerlendirilen tüm seramiklerde ince boyutta katkı görülür.

Katkı Oranı: Ayasuluk XIb evresinde bulunan ve E Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümünde katkı oranı azdır (Fig. 77). Bulunan örneklerin %20'sinde orta oranda katkı vardır.

	XIb	XIa
Az	%80	-
Orta	%20	-

Fig. 77: Ayasuluk XIb evresi, E Mal Grubu, katkı oranları.

Pişme Durumu: Ayasuluk XIb evresinde bulunan ve E Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümü iyi derecede pişmiştir (Fig. 78). Bulunan parçaların %20'si orta derecede pişmiştir. Kötü derecede pişmiş seramik örneği bu mal grubunda bulunmamaktadır.

	XIb	XIa
İyi	%80	-
Orta	%20	-

Fig. 78: Ayasuluk XIb evresi, E Mal Grubu, pişme durumu.

Hamur Rengi: Ayasuluk XIb evresinde bulunan ve E Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin hamurları kahverengi ve gri renktedir²⁰⁸ (Fig. 79).

	XIb	XIa
Kahverengi	%60	-
Gri	%40	-

Fig. 79: Ayasuluk XIb evresi, E Mal Grubu, hamur renkleri ve oranları.

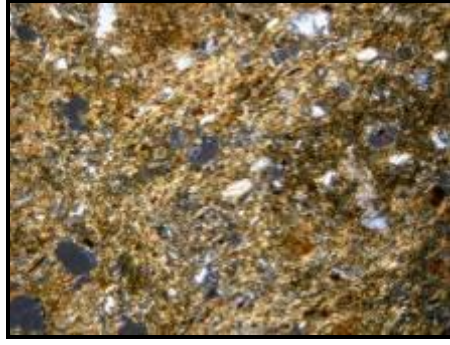
Öz: Ayasuluk XIb evresinde bulunan E Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümünde öz yoktur (Fig. 80). Kesitinde öz bulunan örneklerde ise açık gri renk görülmektedir.

	XIb	XIa
Yok	%80	-
Açık Gri	%20	-

Fig. 80: Ayasuluk XIb evresi, E Mal Grubu, öz durumu ve oranları.

İnce Kesit Analizi: İnce Kesit analizi yapılan 1 ve 2 nolu örnekler XIb, 3 nolu örnek XIa evresinde bulunmuştur. İnce kesit analizi yapılan tüm örneklerin hamur rengi kahverengidir (Fig. 81). 2 ve 3 nolu örnekler mineral içerikleri tanecikli olması bakımından birbirine yakındır. 1 nolu örnekteki mineraller yönlenebilir olması bakımından benzerlik göstermekle birlikte içeriğinin farklılık taşıdığı görülmektedir.

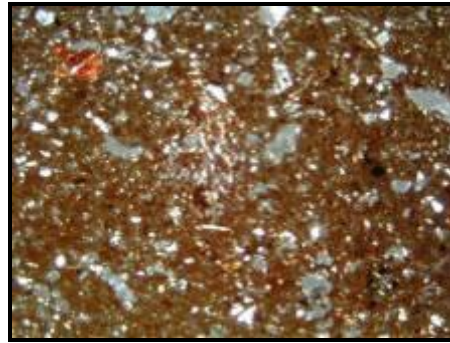
²⁰⁸ XIb evresinde görülen tüm hamur renkleri ve bu renklerin munsell kataloğu karşılıkları verilmiştir; gri-10YR 4/1, Gley1 4/N, kahverengi-7,5YR 4/3, 5/4; 10YR 4/3.

1²⁰⁹

2²¹⁰

3²¹¹

Fig. 81: E Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin ince kesit analizleri (1-3).

f-) F Mal Grubu: Gri Mallar

Gri Mal Grubu başlığı altında tanımlanan örnekler Ayasuluk XIb evresinde %3, XIa evresinde %4 oranında bulunmuştur.

Yüzey Renkleri: Gri Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin yüzey renklerinde, Ayasuluk XIa ve XIb evreleri içerisinde bazı renk ve ton farklılıkları mevcuttur (Fig. 82). Ayasuluk XIb’de en yoğun karşılaşılan renk olan gri %60, gri-kahverengi ise %20 oranındadır²¹². Ayasuluk XIa evresinde gri ve açık gri renkte yüzey bu mal grubundaki çanak çömleklerin tamamında görülür. XIb evresinde görülen siyaha yakın tondaki dış yüzey XIa evresinde tamamen kaybolur.

²⁰⁹ Ser No: K.2.16.

²¹⁰ Ser No: K.1.111.

²¹¹ Ser No: K.284.

²¹² Ayasuluk XIb evresi F Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin dış yüzey munsell değerleri; gri-kahverengi-Gley1 4/5GY, gri-2,5Y 4/1; Gley1 3/N; 10YR 4/1, siyah-Gley1 2,5/N.

	XIb	XIa
Gri-kahverengi	%20	-
Gri	%60	%50
Siyah	%20	-
Açık Gri	-	%50

Fig. 82: Ayasuluk XIb ve XIa evresi, F Mal Grubu, yüzey renkleri ve oranları.

Yüzey İşlenişi: XIb evresinde bulunan ve F Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin %50'sinde kalın astar görülürken bu oran XIa evresinde %75'e yükselir. XIb evresinde %33 oranında bulunan boya astar XIa evresi örneklerinde görülmez (Fig. 83).

	XIb	XIa
Kalın Astar	%50	%75
İnce Astar	%17	%25
Boya Astar	%33	-

Fig. 83: Ayasuluk XIb ve XIa evresi, F Mal Grubu, yüzey işlenişi ve oranları.

Açkı Çeşidi: Ayasuluk XIb evresinde bulunan ve F Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleğin tamamında açkı işlemi uygulanmıştır (Fig. 84). Ayasuluk XIa evresinde ise açkılı örnekler %75 oranındadır.

	XIb	XIa
Açkılı	%77	%75
Parlak Açkılı	%23	-
Açkısız	-	%25

Fig. 84: Ayasuluk XIb ve XIa evresi, F Mal Grubu, açkı çeşidi ve oranları.

Yüzey Niteliği: XIb ve XIa evresinde bulunan ve F Mal Grubu içerisinde değerlendirilen örneklerin tamamında düzgün ve düzgün, mikalı yüzeyler görülür (Fig. 85). Kaba yüzey niteliğine sahip örnek ise her iki dönemde de yoktur.

	XIb	XIa
Düzgün	%75	%67
Düzgün-Mikalı	%25	%33

Fig. 85: Ayasuluk XIb ve XIa evresi, F Mal Grubu, yüzey nitelikleri ve oranları.

Hamur İçeriği: Ayasuluk XIa ve XIb evresinde bulunan ve F Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde taşçık, kum, mika en yaygın görülen içeriklerdir (Fig. 86). Bu mal grubundaki bazı örneklerin çok yoğun oranda kireç içerdiği görülmektedir.

	XIb	XIa
Taşçık, mika	%20	-
Mika, kum	%40	%50
Küçük taşçık, mika	%20	-
Kireç, mika, kum	-	%45
Taşçık, kireç, mika, kum	%15	-
Taşçık, mika, kum	%5	%5

Fig. 86: Ayasuluk XIb ve XIa evresi, F Mal Grubu, katkı içeriği ve oranları.

Katkı Boyutu: Ayasuluk XI. tabaka b ve a evrelerinde bulunan F Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümünde ince boyutta katkı görülür (Fig. 87). Ayasuluk XIb evresinde çok düşük oranda iri nitelikte katkı görülürken, XIa evresinde iri boyutta katkı görülmez.

	XIb	XIa
İnce	%78	%75
Orta	%19	%25
İri	%3	-

Fig. 87: Ayasuluk XIb ve XIa evresi, F Mal Grubu, katkı boyutu ve oranları.

Katkı Oranı: Ayasuluk XIb evresinde bulunan ve F Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin %50'sinde az oranda katkı görülürken, XIa evresinde %72

oranında görülür. Yoğun oranda katkı kullanımı yaygın bir nitelik olmayıp, XIb evresinde %17, XIa evresinde %13'tür (Fig. 88).

	XIb	XIa
Az	%50	%72
Orta	%33	%15
Yoğun	%17	%13

Fig. 88: Ayasuluk XIb ve XIa evresi, F Mal Grubu, katkı oranları

Pişme Durumu: Ayasuluk XIa ve XIb evrelerinde bulunan ve F Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük çoğunluğunun iyi derecede pişirildiği görülür (Fig. 89). XIa evresinde kötü derecede pişmiş örnekler %8 oranında iken, XIa evresinde kötü pişmiş çanak çömlek görülmez.

	XIb	XIa
İyi	%69	%82
Orta	%23	%18
Kötü	%8	-

Fig. 89: Ayasuluk XIb ve XIa evresi, F Mal Grubu, pişme durumu ve oranları.

Hamur Rengi: Ayasuluk XIb evresinde bulunan ve F Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde en yoğun oranda görülen hamur renkleri kahverengi ve koyu kahverengidir²¹³ (Fig. 90). Ayasuluk XIa evresinde Gri Mal Grubu'nda değerlendirilen seramiklerde kahverengi hamur görülmez ve yerine gri renkte hamurun tonları egemen olur²¹⁴.

	XIb	XIa
Koyu Gri	%42	%22

²¹³ XIb evresinde görülen F Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin hamur renkleri ve bu renklerin munsell kataloğu karşılıkları; koyu gri-10YR 4/1, kahverengi-2,5YR 4/2; 7,5YR 5/6, koyu kahverengi-5YR 4/4.

²¹⁴ Ayasuluk XIa evresinde F Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin hamur renkleri ve bu renklerin munsell kataloğu; kırmızı-10R 5/8, koyu gri-Gley1 4/N, gri-Gley1 5/N.

Kahverengi	%38	-
Koyu Kahverengi	%20	-
Gri	-	%67
Kırmızı	-	%11

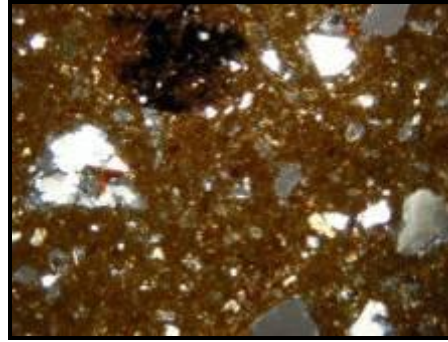
Fig. 90: Ayasuluk XIb ve XIa evresi, F Mal Grubu, hamur renkleri ve oranları.

Öz: Ayasuluk XI. tabaka a ve b evrelerinde bulunan F Mal Grubu altında değerlendirilen seramiklerin büyük bölümünde öz bulunmamaktadır (Fig. 91). Öz bulunan örneklerde hâkim rengin diğer mal gruplarının aksine koyu gri rengin hakim olması dikkat çekici bir noktadır.

	XIb	XIa
Yok	%80	%95
Koyu Gri	20	%5

Fig. 91: Ayasuluk XIb ve XIa evresi, F Mal Grubu, öz durumu ve oranları.

İnce Kesit Analizi: F Mal Grubu içerisinde değerlendirilen bir seramiğe ince kesit analizi yapılmıştır. Koyu gri hamur rengine sahip olan parçada mineral içeriği taneciklidir (Fig. 92).

1²¹⁵

Fig. 92: F Mal Grubu, ince kesit analizi (1).

²¹⁵ Ser No: AKU 3058.

g-) G Mal Grubu: Devetüyü Mallar

XIb evresinde bulunan seramiklerin %3'ünü oluşturan G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen parçalar XIa evresinde artış göstererek %15 oranına ulaşmıştır. Tespit edilen çanak çömlekler OTÇ'nin geç safhasında bu mal grubunun artış gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Yüzey Renkleri: Devetüyü Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin yüzey renkleri Ayasuluk XIa ve XIb evrelerinde genel anlamda benzerlik gösterir (Fig. 93). Ayasuluk XIb'de en yoğun karşılaşılan renk olan açık devetüyü %57, devetüyü %29 oranındadır²¹⁶. Ayasuluk XIa evresinde ise açık devetüyü %80, devetüyü %17 oranındadır²¹⁷.

	XIb	XIa
Açık Devetüyü	%57	%80
Devetüyü	%29	%17
Açık Kiremit	%14	-
Kırmızı	-	%3

Fig. 93: Ayasuluk XIb ve XIa evresi, G Mal Grubu, yüzey renkleri ve oranları.

Yüzey İşlenişi: XIb ve XIa evrelerinde bulunan ve G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin büyük bölümünde kalın astar görülür (Fig. 94). XIb evresinde %43 oranında bulunan ince astar, XIa evresinde %20 oranına iner. XIb evresinde bulunan seramiklerde kendinden astarlı veya astarsız örnekler bulunmazken, XIa evresinde bu nitelikte örnekler görülmeye başlar.

²¹⁶ Ayasuluk XIb evresi G Mal Grubu altında değerlendirilen seramiklerin dış yüzey munsell değerleri; açık devetüyü-2,5YR 8/3, 8/4; 5YR 8/3, devetüyü: 5YR 7/4, açık kiremit: 5YR 7/6.

²¹⁷ Ayasuluk XIa evresinde bulunan G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin dış yüzey munsell değerleri; koyu kırmızı-5R 3/8, devetüyü-2,5YR 7/4; 5YR 7/4, açık devetüyü-2,5YR 8/3, 8/4; 5YR 8/3, 8/4; 7,5YR 8/4; 10YR 8/4.

	XIb	XIa
Kalın Astar	%57	%53
İnce Astar	%43	%20
Kendinden Astar	-	%20
Astarsız	-	%7

Fig. 94: Ayasuluk XIb ve XIa evresi, G Mal Grubu, yüzey işlenişi ve oranları.

Açık Çeşidi: Ayasuluk XIb ve XIa evrelerinde bulunan G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleğin %40'ı açkısızdır. Ayasuluk XIb evresinde %40 oranında olan açkılı örnekler XIa evresinde %33 oranında görülür (Fig. 95).

	XIb	XIa
Açkılı	%40	%33
Açkısız	%40	%40
Nemliyen Düzeltme	%20	%27

Fig. 95: Ayasuluk XIb ve XIa evresi, G Mal Grubu, açık çeşidi ve oranları.

Yüzey Niteliği: Ayasuluk XIb evresinde bulunan G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen örneklerin büyük bölümünde düzgün yüzey görülür. Kaba ve düzgün-mikalı yüzey niteliğine sahip örnekler XIb evresinde görülmezken, XIa evresinde bulunmaya başlar (Fig. 96).

	XIb	XIa
Düzdün	%81	%60
Gözenekli	%11	%7
Mikalı	%8	-
Düzdün-mikalı	-	%27
Kaba	-	%6

Fig. 96: Ayasuluk XIb ve XIa evresi, G Mal Grubu, yüzey niteliği ve oranları.

Katkı İçeriği: Ayasuluk XIa ve XIb evrelerinde bulunan G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde özellikle mika kullanımını yaygın bir biçimde görülür (Fig. 97).

	XIb	XIa
Taşçık, mika	%4	%5
Mika, kum	%39	%5
Küçük taşçık, mika	%17	-
Kireç, mika, kum	-	%11
Taşçık, kireç, mika, kum	%	-
Taşçık, mika, kire	%40	%5
Kireç, mika	-	%17
Taşçık, kum, mika	-	%17
Taşçık	-	%6

Fig. 97: Ayasuluk XIb ve XIa evresi, G Mal Grubu, katkı içeriği ve oranları.

Katkı Boyutu: Ayasuluk XI b ve XIa evrelerinde bulunan ve G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümünde ince boyutta katkı görülür (Fig. 98). Ayasuluk XIb ve XIa evrelerine bulunan örneklerin hiçbirinde iri nitelikte katkı içermez.

	XIb	XIa
İnce	%75	%73
Orta	%25	%27

Fig. 98: Ayasuluk XIb ve XIa evresi, G Mal Grubu, katkı boyutu ve oranları.

Katkı Oranı: Ayasuluk XIb evresinde bulunan ve G Mal Grubu içerisinde tanımlanan seramiklerin tamamında katkı oranı azdır. XIa evresinde ise az miktardaki katkı oranı %72'dir (Fig. 99).

	XIb	XIa
Az	%100	%72
Orta	-	%15
Yoğun	-	%13

Fig. 99: Ayasuluk XIb ve XIa evresi, G Mal Grubu, katkı oranları.

Pişme Durumu: Ayasuluk XIa ve XIb evrelerinde bulunan Devetüyü Mal Grubu içerisinde tanımlanan seramiklerin iyi derecede pişirildiği görülür. XIa evresinde kötü derecede pişmiş örnekler %6 oranında iken XIb evresinde görülmez (Fig. 100).

	XIb	XIa
İyi	%83	%88
Orta	%17	%6
Kötü	-	%6

Fig. 100: Ayasuluk XIb ve XIa evresi, G Mal Grubu, pişme durumu ve oranları.

Hamur Rengi: Ayasuluk Tepesi XIb²¹⁸ ve XIa²¹⁹ evrelerinde bulunan Devetüyü Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin hamur renkleri farklılıklar göstermektedir (Fig. 101).

	XIb	XIa
Kızıl kahve	%33	%20
Açık Kahverengi	%18	%13
Devetüyü	%16	-
Açık Devetüyü	%17	%7
Kiremit	%15	-

²¹⁸ Ayasuluk XIb evresi G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde görülen hamur renkleri ve munsell değerleri; kiremit-5YR 6/8, devetüyü-5YR 7/4, açık devetüyü-7,5YR 8/4, kızılkahve-2,5YR 4/8, 2,5YR 5/8, açık kahverengi-5YR 6/6.

²¹⁹ Ayasuluk XIa evresi G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin hamur renkleri ve munsell değerleri: açık devetüyü-5YR 8/4, krem-5YR 7/2, kahverengi-7,5YR 5/6, açık kahverengi-7,5YR 7/3; 10YR 7/4, kırmızı-10R 5/8, açık kırmızı-2,5YR 6/6, 6/8, 7/6, 7/8, Kızılkahve-2,5YR 4/8, 2,5YR 5/8.

Açık Kırmızı	%1	%40
Krem	-	%7
Kahverengi	-	%7
Kırmızı	-	%6

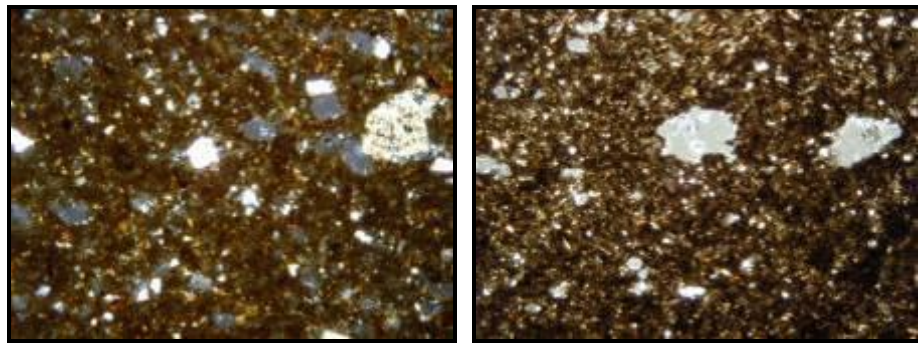
Fig. 101: Ayasuluk XIb ve XIa evresi, G Mal Grubu, hamur renkleri ve oranları.

Öz: Ayasuluk XI. tabaka a ve b evrelerinde bulunan G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümünde öz bulunmamaktadır. Her iki evrede de öz bulunan örneklerde görülen renk açık gridir (Fig. 102).

	XIb	XIa
Yok	%83	%80
Açık Gri	%17	%20

Fig. 102: Ayasuluk XIb ve XIa evresi, G Mal Grubu, öz durumu ve oranları

İnce Kesit Analizi: Bu mal grubunda değerlendirilen 4 seramiğe ince kesit analizi yapılmıştır (Fig. 103). Tamamı XIb evresinde bulunan parçalardan 3 ve 4 nolu örnekler açık devetüyü, 1 nolu örnek açık kahverengi, 2 nolu örnek açık kırmızı hamur rengine sahiptir. Tanecikli mineral yapısına sahip olan parçalar birbirlerine yakın bir görünüm ortaya koymaktadır.

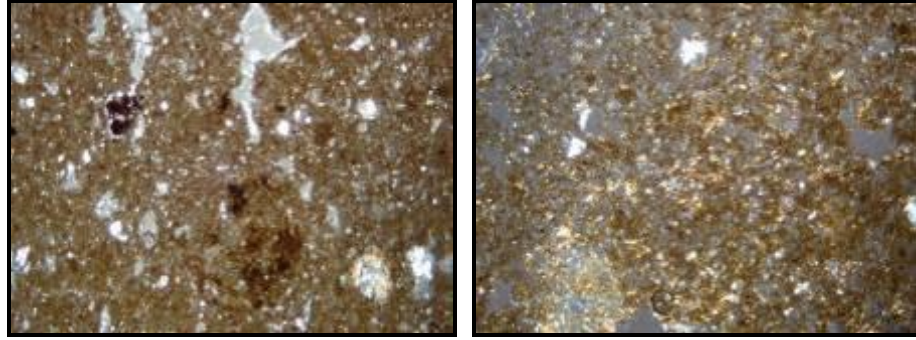

1²²⁰

2²²¹

²²⁰ Ser No: K.35.5, Kat No: 24:3.

²²¹ Ser No: K.33.4, Kat No: 13:4.

3²²²

4²²³

Fig. 103: G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin ince kesit analizleri (1-4).

h-) H Mal Grubu: Kaba Mallar

XIb evresinde bulunan seramiklerin %9'unu oluşturan Kaba Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramikler XIa evresinde azalarak %4 oranına inmiştir.

Yüzey Renkleri: H Mal Grubu içerisinde tanımlanan çanak çömleklerin yüzey renkleri Ayasuluk XIa²²⁴ ve XIb²²⁵ evrelerinde ağırlıklı olarak kahverengi ve tonlarındadır (Fig. 104).

	XIb	XIa
Gri	%6	%23
Koyu Kahverengi	%12	%27
Açık Kahverengi	%7	%43
Açık Devetüyü	-	%7
Kiremit	%16	-
Kahverengi	%35	-
Koyu Gri	%24	-

²²² Ser No: K.28.7, Kat No: 14:1.

²²³ Ser No: AHL 2701.

²²⁴ Ayasuluk XIa evresi H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin dış yüzey munsell değerleri; açık kahverengi-7,5YR 5/3, koyu kahverengi-7,5YR 3/2, gri-7,5YR 5/1.

²²⁵ Ayasuluk XIb evresi H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin yüzey renkleri munsell değerleri; gri-5YR 5/1, koyu gri-2,5Y 4/1; 5YR 4/1; 10YR 4/1, kahverengi-2,5Y 4/2; 5YR 4/3; 7,5YR 4/2, 5/4, açık kahverengi-2,5Y 5/2; 5YR 6/3; 7,5YR 5/2; 10YR 5/2, koyu kahverengi-7,5YR 4/4.

Fig. 104: Ayasuluk XIb ve XIa evresi, H Mal Grubu, yüzey renkleri ve oranları.

Yüzey İşlenişi: Ayasuluk XIb ve XIa evrelerinde bulunan ve H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde astarsız ve kendinden astarlı örneklerin her iki evrede artış gösterdiği görülür. XIb evresinde %27 oranında olan astarsız örnekler %XIa evresinde %40 oranındadır (Fig. 105). XIa evresinde H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerde ince ve kalın astar uygulamasının görüldüğü örnekler bulunmamıştır.

	XIb	XIa
Astarsız	%27	%40
İnce Astar	%17	-
Kalın Astar	%18	-
Kendinden Astar	%32	%60

Fig. 105: Ayasuluk XIb ve XIa evresi, H Mal Grubu, yüzey işlenişi ve oranları.

Açık Çeşidi: Ayasuluk XIb evresinde bulunan H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleğin tamamı açkısızdır. Ayasuluk XIa evresinde açık görülmeyen çanak çömlekler %85 oranındadır (Fig. 106).

	XIb	XIa
Açıklı	-	%15
Açkısız	%100	%85

Fig. 106: Ayasuluk XIb ve XIa evresi, H Mal Grubu, açık çeşidi ve oranları.

Yüzey Niteliği: Ayasuluk XIb ve XIa evrelerinde bulunan H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümünde kaba yüzey görülmektedir (Fig. 107).

	XIb	XIa
Kaba	%93	%75
Düzgün	%7	%25

Fig. 107: Ayasuluk XIb ve XIa evresi, H Mal Grubu, yüzey niteliği ve oranları.

Katkı İçeriği: Ayasuluk XIa ve XIb evresinde bulunan H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde taşçık, kum, mika kullanımı en karakteristik özelliğdir (Fig. 108).

	XIb	XIa
Taşçık, mika	%9	%20
Mika, kum	%5	%
Küçük taşçık, kum, mika	%9	-
Kireç, mika, kum	%4	%18
Taşçık, kireç, mika, kum	%6	-
Taşçık, mika, kireç	%7	-
Taşçık, kum, mika	%60	%40
Taşçık, saman, mika	-	%22

Fig. 108: Ayasuluk XIb ve XIa evresi, H Mal Grubu, katkı içeriği ve oranları.

Katkı Boyutu: Ayasuluk XI. tabaka b ve a evrelerinde bulunan H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümünde iri ve orta boyutta katkı görülür (Fig. 109).

	XIb	XIa
İnce	%10	%17
Orta	%35	%33
İri	%55	%50

Fig. 109: Ayasuluk XIb ve XIa evresi, H Mal Grubu, katkı boyutu ve oranları.

Katkı Oranı: Ayasuluk XI. tabaka b ve a evrelerinde bulunan H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümünde yoğun ve orta oranda katkı görülür (Fig. 110).

	XIb	XIa
Yoğun	%50	%54
Orta	%38	%24
Az	%12	%22

Fig. 110: Ayasuluk XIb ve XIa evresi, H Mal Grubu, katkı oranları.

Pişme Durumu: Ayasuluk XIa ve XIb evrelerinde bulunan H Mal Grubu içerisinde tanımlanan çanak çömlüklerin pişme dereceleri farklılıklar göstermektedir. XIb evresinde kötü derecede pişmiş örnekler %31 oranında iken, XIa evresinde %17 oranındadır. XIb evresinde orta derecede pişmiş örnekler baskın grup iken XIa evresinde iyi derecede pişmiş olanlar baskın hale gelir (Fig. 111).

	XIb	XIa
İyi	%25	%50
Orta	%44	%33
Kötü	%31	%17

Fig. 111: Ayasuluk XIb ve XIa evresi, H Mal Grubu, pişme durumu ve oranları.

Hamur Rengi: Ayasuluk Tepesi XIb²²⁶ ve XIa²²⁷ evrelerinde bulunan H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömlüklerin hamur renkleri ağırlıklı olarak kahverengi ve tonlarındadır (Fig. 112).

	XIb	XIa
Koyu Kahverengi	%56	%75
Kahverengi	%13	-
Kızıl kahve	%19	-
Açık Kırmızı	%6	%1

²²⁶ Ayasuluk XIb evresi H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin hamur renkleri ve munsell değerleri; koyu kahverengi-5Y 3/1; 5YR 4/4; 7,5YR 2,5/3, 3/3, 4/4, 10YR 3/3, kahverengi-2,5Y 4/3; 7,5YR 4/3, kızıl kahve-2,5YR 4/6, 5/6, açık kırmızı-7,5R 5/2, koyu gri-10R 4/1.

²²⁷ Ayasuluk XIa evresi H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin görülen hamur renkleri ve munsell değerleri; koyu kahverengi-7,5YR 3/3, 4/4, 4/6, gri-5YR 5/1.

Koyu Gri	%6	-
Gri	-	%24

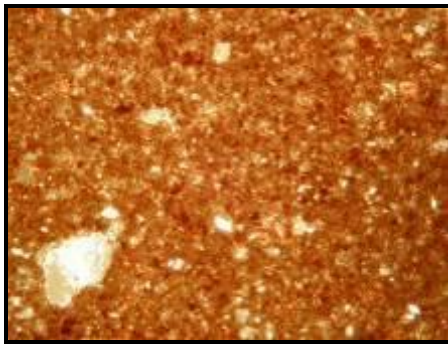
Fig. 112: Ayasuluk XIb ve XIa evresi, H Mal Grubu, hamur renkleri ve oranları.

Öz: Ayasuluk XIa ve XIb evrelerinde bulunan H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömlüklerin yaklaşık yarısında öz bulunmazken, diğer örneklerde açık gri, koyu gri ve siyah renkte öz tespit edilmiştir (Fig. 113).

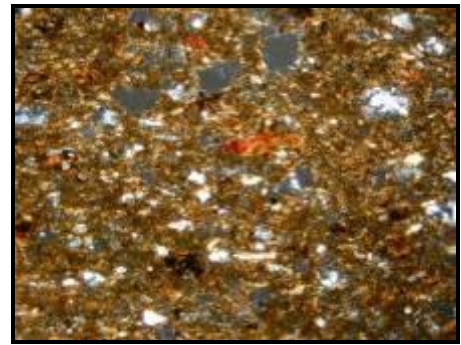
	XIb	XIa
Yok	%56	%50
Açık Gri	%12	-
Koyu Gri	%19	%50
Siyah	%13	-

Fig. 113: Ayasuluk XIb ve XIa evresi, H Mal Grubu, öz durumu ve oranları.

İnce Kesit Analizi: H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen 3 seramiğe ince kesit analizi yapılmıştır (Fig. 114). İki XIa, biri XIb evresinde bulunan örneklerde 1 nolu parça koyu kahverengi, 2 nolu parça açık kırmızı, 3 nolu parça kahverengi hamur rengine sahiptir. Tanecikli mineral içeriğine sahip örneklerde mineraller yönlenmelidir. Özellikle 2 ve 3 nolu parçalarda iri mineraller belirgindir.

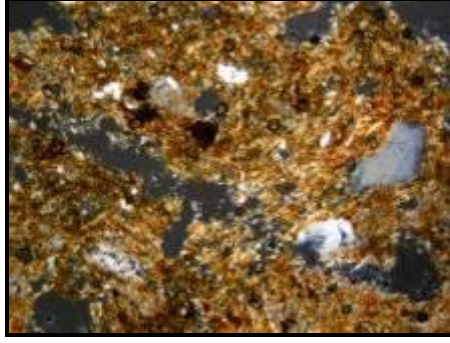
1²²⁸

2²²⁹

²²⁸ Ser No: K.1.26.AS90, Kat No: 17: 1.

²²⁹ Ser No: K.10.9.AS90, Kat No: 19: 1.

3²³⁰

Fig. 114: H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin ince kesit analizleri (1-3).

ı-) I Mal Grubu: Altın Boya Astarlı Mallar

Bu mal grubunda tanımlanan çanak çömlekler XIb evresinde görülmezken, XIa evresinde sınırlı sayıda örnek ile temsil edilir. XIa evresinde ilk defa görülen bu mal grubu Ayasuluk GTÇ çanak çömlekleri içerisinde OTÇ'ye göre yoğunluk kazanacaktır.

Yüzey Renkleri: XIa evresinde bulunan ve I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin tamamı açık kırmızı renktedir²³¹.

Yüzey İşlenişi: XIa evresinde bulunan ve I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin tamamında kalın astar görülür.

Açkı Çeşidi: XIa evresinde bulunan ve I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümü açkısızdır (Fig. 115).

	XIb	XIa
Açkılı	-	%40
Açkısız	-	%60

Fig. 115: Ayasuluk, XIa evresi, I Mal Grubu, açkı çeşidi ve oranları.

Yüzey Niteliği: XIa evresinde bulunan ve I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin tamamının yüzeyi düzgün ve mikalıdır.

²³⁰ Ser No: K.1.9.

²³¹ Munsell no: Açık kırmızı-2,5YR 7/6, 10R 7/6.

Katkı İçeriği: Ayasuluk XIa evresinde bulunan ve I Mal grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerinin hamurunun kum ve mika içermesi yaygın biçimde görülür (Fig. 116).

	XIb	XIa
Mika, kum	-	%67
Küçük taşçık, kum, mika	-	%3
Kireç, mika, kum	-	%30

Fig. 116: Ayasuluk, XIa evresi, I Mal Grubu, katkı içeriği ve oranları.

Katkı Boyutu: Ayasuluk XIa evresinde bulunan ve I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin tamamında ince boyutta katkı görülür. Bu mal grubunda değerlendirilen hiçbir örnekte orta ve iri boyutta katkı bulunmamıştır.

Katkı Oranı: Ayasuluk XIa evresinde bulunan ve I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin büyük bölümünde katkı oranı azdır (Fig. 117). Bu mal grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde yoğun oranda katkı içeren örnekler bulunmamıştır.

	XIb	XIa
Az	-	%80
Orta	-	%20

Fig. 117: Ayasuluk, XIa evresi, I Mal Grubu, katkı oranları

Pişme Durumu: Ayasuluk XIa evresinde bulunan ve I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin tamamı iyi derecede pişirilmiştir.

Hamur Rengi: Ayasuluk Tepesi XIa evresinde bulunan ve I Mal Grubu grubunda değerlendirilen çanak çömleklerinin hamur renkleri kızıl kahve ve açık kırmızıdır²³² (Fig. 118).

²³² Munsell No: Kızılkahve-2,5YR 4/6, açık kırmızı-10R 6/8.

	XIb	XIa
Kızıl kahve	-	%55
Açık Kırmız	-	%45

Fig. 118: Ayasuluk, XIa evresi, I Mal Grubu, hamur renkleri ve oranları.

Öz: Ayasuluk XIa evresinde bulunan ve I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin büyük bölümünde öz bulunmaz. Öz tespit edilen örneklerin tamamında açık gri renkli öz görülür (Fig. 119).

	XIb Evresi Öz Durumu ve Oranları	XIa Evresi Öz Durumu ve Oranları
Yok	-	%90
Açık Gri	-	%10

Fig. 119: Ayasuluk, XIa evresi, I Mal Grubu, öz durumu ve oranları.

b3-) Formlar

a-) Çanaklar

Ayasuluk Tepesi'nde bulunan seramikler içerisinde en yoğun karşılaşılan formu çanaklar temsil eder. Yerleşimde bulunan çanaklar yirmi iki tip altında değerlendirilmiştir.

Çanak Tip 1

Basit ağız kenarlı, dışa eğik ağızlı, sığ gövdeli çanaklar Tip 1 olarak tanımlanmıştır. XIb evresinde bulunan dip kısmı korunmamış bir örnek söz konusu tip içinde ele alınmıştır (Levha 1: 1). Tabak olarak da tanımlanabilecek bu örneğin ağız çapı 20 cm olup, A Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Bu parça ile yakın formda kaplar Kıyı Ege'de; Kocabaşetepe OTÇ 1, 2, 3 tabakalarında bulunmuş, Devetüyü, Pembemsi Devetüyü, Sarımsı Devetüyü mal grupları içerisinde değerlendirilerek Tip 1a olarak tanımlanmıştır²³³. Panaztepe'de bulunan benzer formdaki bir örnek, açık çanaklar Tip Ib 1 içerisinde değerlendirilmiştir²³⁴. İç Batı Anadolu'da; Aphrodisias Tunç Çağ 4-OTÇ tabakasında

²³³ Aykurt 2004: 32, Levha 1: a-c.

²³⁴ Günel 1999a: 41, Levha 6: 8.

söz konusu çanak tipi ile benzer formda ancak daha küçük boyutta kaplar bulunmuştur²³⁵. Asopos Tepesi'nde VIa evresinde bulunan altın boya astarlı benzer kap, ÇT1b olarak tanımlanmıştır (Levha 37:2). Göller Yöresi'nde ise; Bademağacı OTÇ kültür dolgusunda, Devetüyü ve Kırmızı Astarlı Devetüyü Mallar içerisinde değerlendirilen ve Tip II olarak tanımlanan çanaklar²³⁶ bu tip ile karşılaştırılabilir. Orta Anadolu'da; Gordion 12 nolu Megaron, Vb tabakasında ağız kenarında biraz farklılık olmakla birlikte yalın²³⁷, Demircihöyük GH 10 açması I. evrede de parlak kırmızı yüzeyli benzer formda çanaklar bulunmuştur²³⁸. Boğazköy'de Yukarışehir Kuzeybatı Yamacı'nda 8a tabakasında benzer bir çanak tespit edilmiştir²³⁹. Ege Adaları'nda; Poliochni'de Kahverengi (Bruno) olarak tanımlanan evrede²⁴⁰ ve Thermi kazılarında yakın formda çanaklar ele geçmiştir²⁴¹.

Çanak Tip 2

Çanak Tip 2'yi temsil eden örnekler, basit ağız kenarlı ve dışa eğik ağızlıdır. Bu çanaklar Tip 1'den biraz daha derin bir gövdeye sahip olmaları ile ayrılmaktadır (Levha 1: 2-4). Tip 2 altında değerlendirilen çanakların ağız çapları 10-20 cm arasında değişmektedir. Levha 1:4'te gösterilen çanağın ağız kenarında çok hafif içe kalınlaştırma görülmekle birlikte formun benzerliği göz önüne alınarak bu tip içerisinde değerlendirilmiştir. Tip 2 kaplarının %75'i A Mal Grubu, %25'i B Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir. Söz konusu çanakların %83'ü XIb, %17'si XIa evresinde bulunmuştur.

Kıyı Ege'de; Kocabaştepe'de OTÇ 2 ve 3 tabakalarında bu formun benzerleri bulunmuş, Devetüyü, Pembemsi Devetüyü ve Sarımsı Devetüyü mal grupları içerisinde değerlendirilerek Tip 5a olarak tanımlanmıştır²⁴². Panaztepe'de bulunan benzer örnekler, açık çanaklar Ç Ib 1 tip başlığı içerisinde ele alınmıştır²⁴³. Levha 1: 4'te

²³⁵ Joukowsky 1986: 615, 442: 21.

²³⁶ Umurtak 2003: 54, 63, 66, Fig. 1: 2.

²³⁷ Gunter 1991: 75, Fig. 20: 420.

²³⁸ Kull 1988: 239, Taf 19: 12.

²³⁹ Orthman 1963: 43, Taf 36: 339.

²⁴⁰ Bernabó-Brea 1976: Tav CCLXVII: m.

²⁴¹ Bayne 2000: 99, Fig. 27: 2.

²⁴² Aykurt 2004: 42, Levha 5: a-c.

²⁴³ Günel 1999a: 41, Levha 6: 1-7, Levha 7: 1-6.

gösterilen hafifçe içe kalınlaştırılmış çanağın, Panaztepe’de açık çanaklar Tip Ç Ic 3 içerisinde ele alındığı belirtilmelidir²⁴⁴. Milet III. tabakaya baktığımızda, devetüyü astarlı benzer formda çanaklar karşımıza çıkmaktadır²⁴⁵. Troia’da V. tabakanın Geç safhasında bulunan A 11 çanakları olarak sınıflandırılan ve Kırmızı Mallar içerisinde değerlendirilen tek kulplu benzer kaplar tespit edilmiştir²⁴⁶. İç Batı Anadolu’da; özellikle Levha 1:2’de gösterilen örnek ile benzer kaplar Aphrodisias’ta Tunç Çağ 4-OTÇ ve OTÇ tabakalarında²⁴⁷ ve Beycesultan V. tabakada bulunmuştur²⁴⁸ ayrıca Asopos Tepesi’nde Levha 1: 2’de gösterilen örnek ile benzer VIa ve VIb evrelerinde bulunan kaplar ÇT2a olarak ele alınmıştır (Levha 37: 6), Orta Anadolu’da ise; Çavlum Mezarlığı’nda yakın formda çanak örnekleri görülmektedir²⁴⁹. Levha 1:4’te gösterilen örneğin benzeri Gordion’da, Megaron 12’nin Va evresinde ele geçmiştir²⁵⁰. Diğer örnekler ile benzer formda portakal renkte çanaklar Gordion 10 nolu megaron 8 nolu evrede²⁵¹ tespit edilirken, Demircihöyük’te kahverengi bir çanak bu tip ile benzer olarak değerlendirilebilir²⁵². Boğazköy’de bu formun ağız çapı dar ve konik gövdeli benzerleri Yukarışehir Kuzeybatı Yamacı’nda 8a tabakasında²⁵³ ve Aşağışehir 4. tabakada²⁵⁴ bulunmuştur.

Çanak Tip 3

Tip 3 içerisinde değerlendirilen sığ çanaklarda, basit ağız kenarı ve dik yükselen ağız görülür. Bu çanakların ağız çapları 11.6 ile 20 cm arasında değişmektedir (Levha 1: 5-6). Tamamı XIa evresinde bulunan Tip 3 kaplarının %84’ü A Mal Grubu, %16’sı B Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Kıyı Ege’de; ağız kenarında farklılıklar olmakla birlikte yakın formda örnekler Kocabaştepe OTÇ 3 tabakalarında bulunmuş, Tip 2 olarak tanımlanmış ve Devetüyü

²⁴⁴ Günel 1990: 41, Levha 9: 4.

²⁴⁵ Raymond 2005: 244, Fig. 3.13: AT.98.164.7, AT.99.33.3, AT.98.421.35.

²⁴⁶ Blegen-Caskey-Rawson 1951: 238, table 21, Blegen-Caskey-Rawson 1951: Pl 238.

²⁴⁷ Joukowsky 1986: 615, Pl 442: 3, 679 Pl 485: 1.

²⁴⁸ Lloyd-Mellaart 1965: 90, Fig. 4: 3.

²⁴⁹ Bilgen 2005: LXXI: 18.

²⁵⁰ Gunter 1991: 78, Fig. 22: 449.

²⁵¹ Gunter 1991: 62, Fig. 14: 255.

²⁵² Kull 1988: 244, Taf 30: 4.

²⁵³ Orthman 1963: 38, Taf 28: 264.

²⁵⁴ Fischer 1963: 138, Taf 84: 706.

Mal Grubu içerisinde sınıflandırılmıştır²⁵⁵. Bu form, Panaztepe'nin açık çanakları içerisindeki Tip ÇIII a1 kaplarının bazıları ile benzer özellikler göstermektedir²⁵⁶. Ulucak Höyük Mezarlığı'nda yakın formda kırmızımsı kahverengi astarlı bir çanak tespit edilmiştir²⁵⁷. İç Batı Anadolu'da; Aphrodisias Tunç Çağ 4-OTÇ tabakasında benzer bir örnek bulunmuştur²⁵⁸. Beycesultan V. tabakada Levha 1:5'te gösterilen çanak ile benzer kırmızı astarlı kaplar karşımıza çıkmaktadır²⁵⁹. Bu kapların devetüyü ya da kırmızı renkte benzerleri Kusura C evresinde ele geçmiştir²⁶⁰. Ayrıca Asopos Tepesi'nde VIa ve VIb evrelerinde bu kap ile benzer kendinden astarlı, Kahverengi ve Koyu Kahverengi mal gruplarında değerlendirilen çanaklar bulunmuştur (Levha 41: 9). Göller Yöresi'nde, Bademağacı OTÇ tabakasında bulunan Devetüyü Mallar içerisinde değerlendirilen Tip I olarak tanımlanan kaplar²⁶¹, Orta Anadolu'da ise Çavlum Mezarlığı'nda yakın formda örnekler benzer özellikler göstermektedir²⁶². Benzer formda kırmızı çanaklar aynı zamanda Demircihöyük İKL 10/11 açması evre 2/3'te ve GH 10 açmasında da tespit edilmiştir²⁶³.

Çanak Tip 4

Çanak Tip 4 içerisinde değerlendirilen kaplar basit ağız kenarlı olup keskin olmayan bir gövdeye sahiptir. Ağız gövdeden sonra içe eğik ya da dik olarak yükselmesi göz önüne alınarak iki grup altında değerlendirilmiştir.

Çanak Tip 4a

Ayasuluk Tepesi'nde bulunan Tip 4a içerisinde değerlendirilen çanaklar içe eğik ağızlı ve basit ağız kenarlıdır (Levha 2: 1-5). Gövdelerinde keskinlik olmayan çanakların dip kısmı korunmamıştır. Bir örnekte (Levha 2: 5) ağız kenarı üzerinde 0.7 cm çapında ip deliği olan tutamak applike edilmiştir. Bu tip içerisindeki çanakların ağız çapları 12-24 cm arasında değişmektedir. Bulunan örneklerin %55'i A Mal Grubu,

²⁵⁵ Aykurt 2004: 35, Levha 2: a.

²⁵⁶ Günel 1999a: 41, 42, Levha11: 1-6, Levha12: 1-6.

²⁵⁷ Çilingiroğlu-Derin vd 2004: 61, Fig. 48: 9.

²⁵⁸ Joukowsky 1986: 629, 454: 16.

²⁵⁹ Lloyd-Mellaart 1965: 90, Fig. 4: 5.

²⁶⁰ Lamb 1937: 24, 25, Fig. 9: 2.

²⁶¹ Umurtak 2003: 54, 63, 66, Fig. 1: 1.

²⁶² Bilgen 2005: 16.

²⁶³ Kull 1988: 232, 241, Taf 9: 9, Taf 21: 9.

%20'si B Mal Grubu, %25'i D Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir. Çanak Tip 4a'nın %62'si XIa, %38'i XIb evresinde bulunmuştur.

Kıyı Ege'de; Kocabaşetepe OTÇ III tabakasında bulunmuş, Tip 19a olarak tanımlanan Pembemsi Devetüyü Astarlı Mal Grubu'nda değerlendirilmiş ve ayrıca Kırmızı İnce Astarlı, Kırmızı Kalın Astarlı, Dışı Gri-İçi Devetüyü Astarlı, Sarımsı Devetüyü mal grupları içerisinde de benzer örnekler bulunmuştur²⁶⁴. Bu form, Panaztepe kapalı kâseler Ç IIB 1 tipi ile benzer özellikler görülmektedir²⁶⁵. Milet III. tabakada kırmızı astarlı yakın formda çanaklar bulunmuştur²⁶⁶. Smyrna/Bayraklı kazılarında 4-6. evre çanak çömleği içerisinde farklı boyutlarda benzer formda devetüyü ve pembe-devetüyü astarlı örnekler ele geçmiştir²⁶⁷. Kadıkalesi'nde Erken Evre olarak tanımlanan çanaklar içerisinde benzer formda sığ, gri örnekler tespit edilmiştir²⁶⁸. Ulucak Höyük OTÇ mezarlığında yakında formda bir çanak bulunmuştur²⁶⁹. Troia'da V. tabakanın Geç Safhası'nda benzer formda kırmızı astarlı kaplar görülmektedir²⁷⁰. Troia'da yakın forma sahip tam çanakların yanı sıra aynı safhada benzer profil veren parçalarda tespit edilmiştir²⁷¹. İç Batı Anadolu'da; Aphrodisias'ta bu çanak tipinin benzer örnekleri ilk kez Tunç Çağ 4-OTÇ tabakasında bulunmuş²⁷² ve OTÇ tabakasında kırmızı ve açık kırmızı renkte içi ve dışı kendinden astarlı ve açık kahverenkli astarlı benzer örnekleri bulunmaya devam etmiştir²⁷³. Bu formun benzer örnekleri Beycesultan V'de yaygın bir biçimde bulunmaya başlamış ve IV. tabaka içerisinde görülmeye devam etmiştir²⁷⁴. Levha 2: 5'te gösterilen ağız kenarının hemen üzerinde ip delikli tutamak bulunan örneğin, tutamak kısmı ağız kenarının biraz daha altında olan ve üzerinde yumru bezemede yapılan bir benzer kap Kusura'da C evresinde bulunmuştur. Ayrıca Asopos Tepesi'nde VIa ve VIb evrelerinde Devetüyü ve Kahverengi mal gruplarında

²⁶⁴ Aykurt 2004: 78; Levha 22-23.

²⁶⁵ Günel 1999a: 44, Levha 28: 1-8, Levha29: 1-7.

²⁶⁶ Raymond 2005: 243, Fig. 3.12: AT.98.210.10, AT.98.210.12.

²⁶⁷ Bayne 2000: 63, 270, Fig. 7: 5, 6.

²⁶⁸ Kan 2005: Fig. 11: b.

²⁶⁹ Çilingiroğlu- Derin vd 2004: 61, Fig. 48: 10.

²⁷⁰ Blegen-Caskey-Rawson 1951: 238, tablo 21.

²⁷¹ Blegen-Caskey-Rawson 1951: Pl 257: 6.

²⁷² Joukowsky 1986: 615, Pl 442: 9

²⁷³ Joukowsky 1986: 665, Pl 477: 10, 16; 679, Pl 485: 7.

²⁷⁴ Lloyd-Mellaart 1965: 88, Fig. 3: 3, 108 Fig. 16: 5, 122 Fig. 25: 7, 8.

değerlendirilen benzer formda çanaklar bulunmuştur (Levha 42: 2, 4, 9). Bu form ile Göller Yöresi'nde; Bademağacı OTÇ kültür dolgusunda Devetüyü, Kırmızı Astarlı Devetüyü, Kahverengimsi Gri Astarlı Devetüyü mallar içerisinde değerlendirilen, Tip IA1 olarak tanımlanan çanaklar benzerdir²⁷⁵. Orta Anadolu'da; Gordion 10 nolu megaron 13. evrede benzer formda devetüyü bir çanak ele geçmiştir²⁷⁶. Benzer formda kırmızı çanaklar Demircihöyük İKL 10 açması 1. evrede bulunmuştur²⁷⁷. Boğazköy'de Yukarı Şehir Kuzeybatı Yamacı'nda 8b-d tabakalarında²⁷⁸ ve Büyükkale IVc tabakasında²⁷⁹ benzer formda çanaklar ele geçmiştir. Adalarda; Poliochni'de Kahverengi olarak tanımlanan evrede benzer çanaklar tespit edilmiştir²⁸⁰.

Çanak Tip 4b

Bu grup içerisinde değerlendirilen çanaklar basit ağız kenarlı olup ağız dik biçimde yükselmektedir. Bu çanaklarda gövde yumuşak bir dönüş ile dibe bağlanmaktadır. Levha 2: 6 gösterilen ve ağız çapı 35 cm olan örnek, XIb evresinde bulunmuş ve B Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Bu çanakların benzer örnekleri Kıyı Ege'de; Kocabaştepe OTÇ 2 ve OTÇ 3 tabakalarında bulunmuş, Pembemsi Devetüyü Astarlı Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiş ve çanak Tip 6a olarak tanımlanmıştır²⁸¹. Bu formun benzer kırmızı astarlı örnekleri Milet III. tabakada bulunmuştur²⁸². İç Batı Anadolu'da; Kusura C evresinde benzer formda kırmızı astarlı çanaklar ele geçmiştir²⁸³. Orta Anadolu'da; benzer çanaklar Çavlum Mezarlığı'nda²⁸⁴, Boğazköy Yukarışehir'de Kuzeybatı Yamacı'nda²⁸⁵ ve Demircihöyük İKL 10 açması 1. evrede²⁸⁶ bulunmuştur.

²⁷⁵ Umurtak 2003: 54, 63, 70, Fig. 5: 3; 72, Fig. 7: 1.

²⁷⁶ Gunter 1991: 57, Fig. 11: 193.

²⁷⁷ Kull 1988:228, Taf 1: 5.

²⁷⁸ Orthman 1963: 31-33, 38-40, Taf 20: 181, 184, Taf 21: 197, Taf 22: 202, Taf 30: 273, 274, Taf 31: 286, 287, Taf 32: 297.

²⁷⁹ Fischer 1963: 112, 138, 143, Taf 5: 67, Taf 85: 718, Taf 103: 928, 929.

²⁸⁰ Bernabó-Brea 1976:Tav CCLXVI: 4.

²⁸¹ Aykurt 2004: 46, Levha 6: a-c.

²⁸² Raymond 2005: 243, Fig. 3.12: AT.98.279.10.

²⁸³ Lamb 1937: 25, Fig. 9: 4.

²⁸⁴ Bilgen 2005: LXXI: 17.

²⁸⁵ Orthman 1963: Taf 24: 222.

²⁸⁶ Kull 1988: 228: Taf 1: 4.

Çanak Tip 5

Çanak Tip 5 içerisinde değerlendirilen dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı çanaklar ağzın dışa eğik, içe eğik yada dik olarak yükselmesi göz önüne alınarak üç grup altında değerlendirilmiştir (Levha 3-4).

Çanak Tip 5a

Çanak Tip 5a örnekleri dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı ve dışa eğik ağızlıdır. Bu tip içerisinde değerlendirilen ağız çapı ölçülemeyen tek örnek (Levha 3: 1) XIb evresinde bulunmuş ve A Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Bu tip içerisinde değerlendirilen çanakların benzerleri Kıyı Ege'de; Kocabaştepe OTÇ 3 tabakasında bulunmuş, Pembemsi Devetüyü, Dışı Gri İçi Devetüyü, Kırmızımsı Devetüyü Astarlı ve Kaba Nitelikli seramik grupları içerisinde değerlendirilmiş ve çanak Tip 4c içerisinde tanımlanmıştır²⁸⁷. Panaztepe açık çanaklar Tip Ç Ia 2 kapları da bu form ile benzer özellikler göstermektedir²⁸⁸. Ulucak Höyük OTÇ mezarlığında benzer ağız kenarına sahip bir çanak bulunmuştur²⁸⁹.

Çanak Tip 5b

Çanak Tip 5b örnekleri, dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı ve dik yükselen ağızlıdır. Bu çanaklarda keskin olmayan gövde yumuşak bir dönüş ile dibe bağlanmaktadır (Levha 3: 2-7). Bu tip içerisinde değerlendirilen çanaklarda genellikle hafif bir dışa kalınlaştırma görülürken, bazı örneklerde dışa kalınlaştırma bant şeklinde yapılmıştır (Levha 3: 2). Bu çanakların bazılarının ağız kenarının üzerine ilmek kulp applike edilmiştir (Levha 3: 4). Ağız çapları 15-27 cm arasında değişen çanakların %43'ü B Mal Grubu, %34'ü A Mal Grubu, %13'ü F Mal Grubu, %10'u G Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir. Bu tip içerisinde değerlendirilen çanakların %57'si XIa, %43'ü XIb evresinde bulunmuştur.

Bu çanakların benzerleri Kıyı Ege'de; Kocabaştepe OTÇ 3 tabakasında bulunmuş, Devetüyü, Pembemsi Devetüyü, Kırmızımsı Devetüyü, Sarımsı Devetüyü

²⁸⁷ Aykurt 2004: 38, Levha 4: b-d.

²⁸⁸ Günel 1999a: 41, Levha 4: 1-4.

²⁸⁹ Çilingiroğlu-Derin vd 2004: 61, Fig. 48: 6.

seramik grupları içerisinde değerlendirilmiş ve çanak Tip 18c olarak tanımlanmıştır²⁹⁰. Milet III. tabakada benzer formda kırmızı astarlı çanaklar bulunmuştur²⁹¹. Bu çanaklar Panaztepe açık kâseler K II 2 tipi içerisinde değerlendirilen örnekler ile benzerdir²⁹². Benzer ağız kenarına sahip örnekler Troia Erken VI tabakalarında ele geçmiştir²⁹³. İç Batı Anadolu'da; Aphrodisias Tunç Çağ 4-OTÇ tabakasında²⁹⁴ ve Beycesultan V. tabakada bu çanakların benzerlerinden tespit edilmiştir²⁹⁵. Orta Anadolu'da; Gordion 10 nolu Megaron 16. evrede benzer formda portakal-kırmızı, mat kırmızı ve kırmızı renkte astarlı çanaklar bulunmuştur²⁹⁶. Benzer formda kırmızı ve kahverengi çanaklar Demircihöyük İKL 10/11 açması 2/3 evresinde tespit edilmiştir²⁹⁷.

Çanak Tip 5c

Tip 5c içerisinde değerlendirilen çanaklar dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı ve iç eğik ağızlıdır (Levha 4: 1-8). Yumuşak bir dönüş yaparak dibe bağlanan bu çanakların ağız kenarında görülen dışa kalınlaştırma bazı örneklerde bant şeklindedir (Levha 4: 1, 3, 6). Bir örnekte dışa kalınlaştırılmış ağız kenarının hemen altında 1.5 cm çapında yumru bezeme görülmektedir (Levha 4: 2). Az sayıdaki örnekte kulp vardır. Bir örnekte ağız kenarı üzerinde yer alan kulpun bir ucu ağız kenarı üzerine diğer ucu ağız kenarının hemen altına gelecek şekilde applike edilmiştir (Levha 4: 4). 16-38 cm arasında değişen ağız çapına sahip olan bu çanakların %44'ü G Mal Grubu, %34'ü A Mal Grubu, %22'si B Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir. Bu çanakların %53'ü XIa, %47'si XIb evresinde bulunmuştur.

Bu tip içerisinde değerlendirilen çanakların benzerleri Kıyı Ege'de; Kocabaştepe OTÇ 1-2-3 tabakalarında bulunmuş, Pembemsi Devetüyü, Devetüyü, Dışı Gri-İçi Devetüyü, Kırmızımsı Devetüyü, Sarımsı Devetüyü ve Koyu Yüzlü Kaba seramik grupları içerisinde değerlendirilmiş ve çanak Tip 19c olarak tanımlanmıştır²⁹⁸. Bu

²⁹⁰ Aykurt 2004: 74, Levha 20: c-f.

²⁹¹ Raymond 2005: 238, Fig. 3.7: AT.00.478.1, AT.99.871.1.

²⁹² Günel 1999a: 42, Levha 1-7.

²⁹³ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 427: 1.

²⁹⁴ Joukowsky 1986: 615, Pl 442: 2; 629, Pl 454: 14, 21.

²⁹⁵ Lloyd-Mellaart 1965: 86, Fig. 20, 5.

²⁹⁶ Gunter 1991: 51, 52, Fig. 7: 118-120.

²⁹⁷ Kull 1988: 228, Taf 3: 20, Taf 5: 10.

²⁹⁸ Aykurt 2004: 79, Levha 25-29.

çanaklar Panaztepe kapalı kâseler K II a 2 tipi altında değerlendirilen kapların keskin gövdeli olmayanları ile benzerlik göstermektedir²⁹⁹. Limantepe’de III. tabakada benzer formda çanaklar bulunmuştur³⁰⁰. Milet III. tabakada çok sayıda benzer formda kırmızı astarlı çanak tespit edilmiştir³⁰¹. Smyrna/Bayraklı kazılarında 4-6. evreler içerisinde benzer formda devetüyü, siyahımsı kırmızı, mat kahverengi çanaklar görülmektedir³⁰². Troia VI’nın Erken safhasında bulunan çanaklarda benzer özellikler tespit edilmiştir³⁰³. İç Batı Anadolu’da; Aphrodisias Tunç Çağ 4-OTÇ tabakasında bu tip ile benzer ağız kenarına sahip örnekler ilk kez bulunmuş³⁰⁴, OTÇ tabakasında Kırmızımsı Sarı Mal Grubu’nda değerlendirilen dışı gri astarlı ve kırmızı renkte içi ve dışı kendinden astarlı benzerleri görülmeye devam etmiştir³⁰⁵. Yine Aphrodisias OTÇ tabakasında özellikle dışı kalınlaştırması bant biçiminde olan örnekler ile benzerlik gösteren içi ve dışı kırmızımsı sarı renkte astarlı örnekler ele geçmiştir³⁰⁶. Beycesultan V. tabakada bu form ile benzer kırmızı, devetüyü, kahverengide astarlı çok sayıda örnek bulunmuş³⁰⁷ ve bu kaplar IVc³⁰⁸, IVb³⁰⁹ ve IVa³¹⁰ tabakalarında görülmeye devam etmiştir. Yine Beycesultan Tabaka V’te, Levha 4:2’de gösterilen ağız kenarı altında yumru bezeme olan çanağın benzeri görülmektedir³¹¹. Ağız kalınlaştırılma biçiminde bazı farklılıklar olmakla birlikte Ayasuluk çanaklarının belirgin bir biçimde içe eğik olanlarıyla benzer kırmızı astarlı kaplar Kusura C evresinde tespit edilmiştir³¹². Ayrıca Asopos Tepesi’nde VIa ve VIb evrelerinde kahverengi, Koyu Kahverengi ve Altın Boya Astarlı mal grupları içerisinde değerlendirilen ÇT6 olarak tanımlanan benzer formda çanaklar

²⁹⁹ Günel 1999a: 45, Levha 36: 1-3, 6.

³⁰⁰ Günel 1999b: 68, Abb 12: 9.

³⁰¹ Raymond 2005: 238, Fig. 3.7: AT.98.196.8, AT.98.279.6, AT.98.366.12, AT.98.234.36, AT.98.41.2, AT.98.435.2; 239, Fig. 3.8: AT.98.234.53, AT.98.434.13, AT.98.215.5, AT.98.366.20, AT.98.319.1, AT.98.215.4, AT.98.189.9.

³⁰² Bayne 2000: 64, 65, 270, Fig. 8: 7, Fig. 9: 1, 2.

³⁰³ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 425: 26.

³⁰⁴ Joukowsky 1986: 629, Pl 454: 2, 6, 10, 11.

³⁰⁵ Joukowsky 1986: 665, Pl 477: 6, 9.

³⁰⁶ Joukowsky 1986: 679, Pl 485: 23; 629, Pl 454: 2.

³⁰⁷ Lloyd-Mellaart 1965: 86, Fig. 2: 1-16.

³⁰⁸ Lloyd-Mellaart 1965: 104, Fig. 13: 11-16.

³⁰⁹ Lloyd-Mellaart 1965: 120, Fig. 24: 23, 24.

³¹⁰ Lloyd-Mellaart 1965: 132, Fig. 32: 2-4.

³¹¹ Lloyd-Mellaart 1965: 86, Fig. 2: 14.

³¹² Lamb 1937: 24, 25, Fig. 9: 3.

bulunmuştur (Levha 43: 1-5). Orta Anadolu'da; Gordion 10 nolu megaron 13. evrede benzer formda açık kırmızımsı kahverengi astarlı bir çanak bulunmuştur³¹³. Demircihöyük İKL 10 açması 1. evrede benzer formda olan ve farklı mal grupları içerisinde değerlendirilen benzer çanaklar ele geçmiştir³¹⁴. Boğazköy Yukarışehirde Kuzeybatı Yamacı'nda 8 c-d tabakalarında benzer bir çanak tespit edilmiştir³¹⁵. Adalarda; Thermi'de benzer formda çanaklar bulunmuştur³¹⁶.

Çanak Tip 6

Tip 6 içerisinde değerlendirilen çanaklar içe ve dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı olup, keskin olmayan bir gövdeye sahiptir. Ağız dışa eğik veya dik olarak yükselmesi göz önüne alınarak iki grup altında değerlendirilmiştir (Levha 5: 1-4).

Çanak Tip 6a

Bu tip içerisinde değerlendirilen dışa eğik ağızlı içe ve dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı çanaktan bir tane bulunmuştur. Ağız çapı ölçülemeyen örnek XIb evresinde bulunmuş ve B Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir (Levha 5: 1).

Bu tip içerisinde değerlendirilen örnekler Kıyı Ege'de; Panaztepe açık çanaklar Tip Ç Ia4 kapları ile benzerlik göstermektedir³¹⁷. Kadıkalesi'nde Geç Evre olarak tanımlanan seramikler arasında benzer formda bir örnek bulunmuştur³¹⁸ İç Batı Anadolu'da; Kusura C evresinde benzer ağız kenarına sahip kaba, kırmızı çanaklar tespit edilmiştir³¹⁹. Orta Anadolu'da; Gordion 10 nolu megaron 8. evrede³²⁰ ve Demircihöyük İKL 10/11 açması 2/3. evrede benzer formda kırmızı astarlı çanaklar bulunmuştur³²¹.

Çanak Tip 6b

³¹³ Gunter 1991: 58, Fig. 11: 199.

³¹⁴ Kull 1988: Taf 1: 11, 12, 15, Taf 3: 12, 19.

³¹⁵ Orthman 1963: 32, Taf 21: 191.

³¹⁶ Bayne 2000: 97, Fig. 25: 5.

³¹⁷ Günel 1999a: 41, Levha 5: 2, 3.

³¹⁸ Kan 2005: Fig. 15: c.

³¹⁹ Lamb 1938: 247, 250, Fig. 15: 1.

³²⁰ Gunter 1991: 63, Fig. 14: 262.

³²¹ Kull 1988: 230, Taf 4: 20.

Çanak Tip 6b kaplarında içe ve dışa kalınlaştırılmış ağız kenarı ve dik olarak yükselen ağız görülür. Keskin olmayan gövde yapısına sahip olan çanakların dip kısmı korunmamıştır (Levha 5: 2-4). Levha 5: 3'te gösterilen örnekte ağız, diğer örneklere nazaran içe hafifçe eğilmiş olmakla birlikte bu tip içerisinde değerlendirilmiştir. Bulunan az sayıdaki örnekte, ağız kenarında görülen dışa kalınlaştırma hafif bir biçimde yapılırken içe kalınlaştırma daha belirgindir. Bu grupta değerlendirilen ve ağız çapı ölçülebilen iki örnek 28 ve 39 cm çapındadır (Levha 5: 3, 4). Bu grup içerisinde değerlendirilen üç örnekten ikisi A Mal Grubu, biri B Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir. Söz konusu örneklerin ikisi XIa, biri XIb evresinde bulunmuştur.

Bu tip içerisinde değerlendirilen çanakların benzerleri Kıyı Ege'de; Kocabaştepe OTÇ 3 tabakasında bulunmuş, Pembemsi Devetüyü ve Devetüyü seramik grupları içerisinde değerlendirilmiş ve Çanak Tip 17c olarak tanımlanmıştır³²². Bu tip çanağın benzer örnekleri Panaztepe açık çanaklar Tip Ç Ic 4 içerisinde değerlendirilmiştir³²³. Benzer formda kırmızı astarlı çanaklar Milet III. tabakada bulunmuştur³²⁴. Smyrna/Bayraklı kazılarında benzer formda portakal renkli bir örnek ele geçmiştir³²⁵. İç Batı Anadolu'da; Beycesultan V³²⁶ ve IVc³²⁷ tabakasında benzer formda devetüyü astarlı örnekler tespit edilmiştir. Ayrıca Asopos Tepesi'nde VIb evresinde yakın formda Kahverengi ve Koyu Kahverengi Mal Grubu'nda değerlendirilen ÇT7b olarak tanımlanan çanaklar bulunmuştur (Levha 43: 7-8). Orta Anadolu'da; Gordion 10 nolu Megaron 7. evrede yalın devetüyü³²⁸, Demircihöyük İKL 10/11 açması 2/3. evrede ise parlak gri renkte benzer çanaklar ele geçmiştir³²⁹.

Çanak Tip 7

Tip 7 içerisinde değerlendirilen çanaklar içe kalınlaştırılmış ağız kenarlı ve dik yükselen ağızlıdır. Gövdenin yumuşak bir dönüşle dibe bağlandığı bu çanaklardan ağız kenarının altına yapılmış kulpun korunduğu bir örnek bulunmuştur (Levha 5: 5). XIa

³²² Aykurt 2004: 73, Levha 18: c.

³²³ Günel 1999a: 41, Levha 10: 1.

³²⁴ Raymond 2005: 241, Fig. 3.10: AT.98.421.19, AT.98.421.17, AT.98.319.3.

³²⁵ Bayne 2000: 272, Fig. 15: 7.

³²⁶ Lloyd-Mellaart 1965: 88 Fig. 3: 21.

³²⁷ Lloyd Mellaart 1965: 104, Fig. 13: 28-30.

³²⁸ Gunter 1991: 65, Fig. 15: 295.

³²⁹ Kull 1988: 230, Taf 4: 18.

evresinde bulunan çanak, 16 cm ağız çapına sahip olup, C Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan V. tabakada içe kalınlaştırılmış ağız kenarlı kahverenkli astarlı benzer çanaklar bulunmuştur³³⁰. Orta Anadolu'da; Gordion 10 nolu Megaron 7. evrede benzer formda kırmızı astarlı bir çanak tespit edilmiştir³³¹.

Çanak Tip 8

Tip 8 içerisinde değerlendirilen çanakların ağız kenarları düzleştirilmiştir. Bu tip çanaklarda gövdede yumuşak bir dönüş görülür. Ağız dik bir biçimde yükseldiği çanakların dip kısmı korunmamıştır. Bu tip içerisinde değerlendirilen tek örnek üzerinde uç kısmı sınırlı biçimde korunmuş olan kabartma olarak yapılmış omega motifi bulunmaktadır. 30 cm ağız çapına sahip olan örnek A Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir ve XIa evresinde bulunmuştur (Levha 5: 6).

Kıyı Ege'de; Kocabaştepe'de farklı formdaki çanaklar üzerinde omega motifi görülmekle birlikte Ayasuluk'ta bulunan kap ile form bakımından benzer değildir³³². Smyrna/Bayraklı kazılarında kırmızı astarlı basit ve yuvarlatılmış ağız kenarlı keskin gövdeli çanaklarda omega motifi bulunan örnekler³³³ görülmekle birlikte söz konusu kaplar Ayasuluk örneği ile form bakımından farklılaşmaktadır. İç Batı Anadolu'da; Aphrodisias Tunç Çağ 4-OTÇ tabakasında içe eğik ağız kenarlı bir çanağın ağız kenarının hemen altında bu çanak ile benzer omega motifi görülmektedir. Ancak söz konusu çanağın formu ile Ayasuluk örneğinin bağlantısı yoktur³³⁴. Beycesultan'da da benzer biçimde üzerinde omega motifi bulunan çanaklar OTÇ, V'de yoğun, IVc ve IVb tabakalarında azalan sıklıkta bulunmuştur, ancak bu çanakların formları da Ayasuluk örneği ile farklılık göstermektedir³³⁵. Orta Anadolu'da; Demircihöyük OTÇ

³³⁰ Lloyd-Mellaart 1965: 104, Fig. 13: 17.

³³¹ Gunter 1991: Fig. 15: 65, 287.

³³² Kocabaştepe'de bulunan üzerinde omega motifi bulunan kaplar için bkz Aykurt 2004: Levha 13: a; Levha 20: b, Levha 21: e; Levha 26: a, Levha 28: d; Levha 30: e; Levha 31: a.

³³³ Bayne 2000: 63, 64, 270, Fig. 7: 2, Fig. 8: 2.

³³⁴ Joukowsky 1986: 615, Pl 442: 4.

³³⁵ Lloyd-Mellaart 1995: 84, Fig. 1: 14; 88, Fig. 3: 11, 18; 102, Fig. 12: 2, 3,5, 7, 9; 104, Fig. 13: 1, 8; 120, Fig. 24: 3-4.

tabakalarında³³⁶ ve Boğazköy'de farklı formlara sahip çanaklarda³³⁷ omega motifi bulunmakla birlikte söz konusu örneklerin hiçbiri Ayasuluk örneği ile benzer değildir.

Çanak Tip 9

Tip 9 içerisinde değerlendirilen çanaklarda yuvarlatılmış ağız kenarı ve keskin olmayan gövde görülür. Bu form, ağzın içe eğik veya dik olarak yükselmesi göz önüne alınarak iki alt tip altında değerlendirilmiştir. İçe çekik ağız kenarlı basık küresel gövdeli tek bir örnek, formunun yakınlığı göz önüne alınarak Tip 9 (c) olarak değerlendirilmiştir. (Levha 7: 10).

Çanak Tip 9a

Çanak Tip 9a örneklerinde yuvarlatılmış ağız kenarı ve dik bir biçimde yükselen ağız görülür (Levha 6: 1-7). Bazı örneklerde ağız, çok az içe eğiktir (Levha 6: 3, 6, 7). Bu tip içerisinde değerlendirilen çanakların bir bölümünde ilmek ve yatay kulp görülür (Levha 6: 6, 7). Levha 6: 4'te gösterilen çanakta ağız kenarı üzerinde başlayan ve altına doğru devam eden 0.9 cm çapında tamirat deliği mevcuttur. Bu grup içerisinde değerlendirilen bir diğer örnekte ağız kenarı altına doğru devam eden 1 cm'i korunmuş ince uzun kabartma bezeme vardır. Tip 9a çanaklarının ağız çapları 14-32 cm arasında değişmektedir. Bu çanakların %60'ı A Mal Grubu, %27'si C Mal Grubu, %13'ü B Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir. Söz konusu kapların %78'i XIa, %22'si XIb evresinde bulunmuştur.

Bu çanaklar Kıyı Ege'de; Kocabaştepe OTÇ 3 tabakasında bulunmuş ve Tip 18c olarak sınıflandırılmıştır³³⁸. Bu tip içerisinde değerlendirilen örneklerin bir bölümü Panaztepe kapalı kâseler K II a 2 kaplarıyla karşılaştırılabilir³³⁹. İç Batı Anadolu'da; Aphrodisias OTÇ tabakasında benzer örnekler bulunmuştur³⁴⁰. Levha 6: 6'da gösterilen çanağın kırmızı astarlı benzeri Beycesultan V. tabakada tespit edilmiştir³⁴¹. Asopos Tepesi'nde VIa evresinde bulunan Koyu Kahverengi ve Kırmızı mal grubunda

³³⁶ Kull 1988: Taf 3: 21, Taf 4: 3.

³³⁷ Orthman 1963: Taf 8: 20, 21, Taf 12: 98, Taf 31: 290.

³³⁸ Aykurt 2004: 74, Levha 20: d-f, Levha 21: f-g.

³³⁹ Günel 1999a: 45, Levha 39: 2, 3, Levha 40: 7, Levha 41: 6, Levha 42: 1.

³⁴⁰ Joukowsky 1986: 635, Pl 457: 28.

³⁴¹ Lloyd-Mellaart 1965: 86, Fig. 2: 6.

değerlendirilen ÇT8b olarak tanımlanan çanaklar benzerdir (Levha 44: 2, 3). Orta Anadolu'da; Gordion 10 nolu Megaron 14. evrede benzer formda kırmızımsı kahverengi astarlı³⁴², Demircihöyük'te GH 10 açması I. evrede kahverenkli astarlı çanaklar bulunmuştur³⁴³.

Çanak Tip 9b

Bu tip en yoğun olarak karşılaşılan çanaklar arasındadır. Yuvarlatılmış ağız kenarlı çanaklarda içe eğik ağız ve basık yarı küresel gövde görülür. Ağızın içe doğru çekilme açısı çanaklarda farklılık gösterebilmektedir (Levha 7: 1-9). Bir örnekte yuvarlatılmış ağız kenarının hemen altında 0.7 cm çapında yumru bezeme vardır (Levha 7: 5). Bazı örneklerde ağız kenarı altına applike edilmiş ilmek kulp bulunmaktadır (Levha 7: 1, 6). Bu tip içerisinde değerlendirilen çanakların ağız çapları 11-33 cm arasında değişmektedir. Bulunan örneklerin %64'ü A Mal Grubu, %27'si B Mal Grubu, %9'u G Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiş olup, %92'si XIa, %8'i XIb evresinde bulunmuştur.

Bu çanakların benzerleri Kıyı Ege'de; Kocabaştepe OTÇ 1, 2 ve 3 tabakalarında bulunmuş, Tip 19c içerisinde değerlendirilmiştir³⁴⁴. Panaztepe'de bulunan benzer örnekler, kapalı kâseler Tip K II a 4 içerisinde ele alınmıştır³⁴⁵. Milet III. tabakada benzer formda kırmızı astarlı çanaklar bulunmuştur³⁴⁶. Smyrna/Bayraklı kazılarında 4-6. evreler arasında benzer formda kırmızı, kırmızımsı devetüyü, kırmızı-kahverengi, mat pembe astarlı kimi örneklerde omega, dikey bant kabartma gibi bezeme unsurlarının kullanıldığı örnekler tespit edilmiştir³⁴⁷. Troia VI'nın Erken Safhası'nda bu çanaklar ile benzer duruş sergileyen örnekler görülmektedir³⁴⁸. İç Batı Anadolu'da; Aphrodisias Tunç Çağ 4-OTÇ tabakasında³⁴⁹ ve Beycesultan V. tabakada benzer formda kırmızı ve kahverengi astarlı çanaklar bulunmuştur³⁵⁰. Ayrıca Asopos Tepesi'nde Kırmızı,

³⁴² Gunter 1991: 55, Fig. 9: 167.

³⁴³ Kull 1988: 238, Taf 19: 5.

³⁴⁴ Aykurt 2004: 79, Levha 25: b-d, Levha 26: a-c, e, Levha 27: d.

³⁴⁵ Günel 1999a: 45, Levha 46: 2-7.

³⁴⁶ Raymond 2005: 238, Fig. 3.7: AT.98.196.10; 239, Fig. 3.8: AT.98.196.16.

³⁴⁷ Bayne 2000: 64, 270, Fig. 8: 1-5.

³⁴⁸ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 425: 2.

³⁴⁹ Joukowsky 1986: 615, Pl 442: 8, 12.

³⁵⁰ Lloyd-Mellaart 1965: 86, Fig. 2: 8, 16.

Devetüyü, Gri mal grupları içerisinde değerlendirilen, ÇT8c olarak tanımlanan benzer formda çanaklar VIa ve VIb evrelerinde bulunmuştur (Levha 44: 4-8). Göller Yöresi'nde; Bademağacı OTÇ depozitinde bulunan Devetüyü Mallar içerisinde değerlendirilen, Tip IIIC1b olarak tanımlanan çanaklar bu form ile benzerlik göstermektedir³⁵¹. Orta Anadolu'da; Demircihöyük İKL 10/11 açması 2/3. evrede benzer formda çanaklar görülmektedir³⁵². Adalarda; Thermi kazılarında yakın formda çanaklar tespit edilmiştir³⁵³.

Çanak Tip 9c

Bu tip içerisinde değerlendirilen çanaklar içe eğik ağızlı ve içe dönük ağız kenarlıdır. XIa evresinde bulunan tek örneğin (Levha 7: 10) ağız çapı 13 cm olup, B Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Kıyı Ege'de; Kocabaştepe'de OTÇ 3 tabakasında, Devetüyü Astarlı Mal Grubu'nda değerlendirilen benzer bir çanak bulunmuştur³⁵⁴. Bu çanağın gövdesindeki dönüşte keskinliğin biraz daha fazla olan yakın bir örnek Panaztepe kapalı kâseler Tip K III 3 içerisinde değerlendirilmiştir³⁵⁵.

Çanak Tip 10

Tip 10'u temsil eden çanaklar basit ağız kenarlı olup, ağız dik (Çanak Tip 10a) yada içe eğik olarak yükselmektedir (Çanak Tip 10b). Keskin omuzlu bu kaplar sık karşılaşılan çanak tiplerinden bir diğeridir.

Çanak Tip 10a

Bu tip içerisinde değerlendirilen çanaklarda basit ağız kenarı ve dik olarak yükselen ağızlı ve keskin omuzludur (Levha 8: 1). Bu çanakların ağız çapları 16-25 cm arasında değişmektedir. Tamamı XIb evresinde bulunan örnekler, A ve B mal grupları içerisinde değerlendirilmiştir.

³⁵¹ Umurtak 2003: 57, 64, 67, Fig. 2: 2.

³⁵² Kull 1988: Taf 4: 2, 4, Taf 5: 3, 5.

³⁵³ Bayne 2000: 97, Fig. 25: 7, 8.

³⁵⁴ Aykurt 2004: 88, Levha 30: a.

³⁵⁵ Günel 1999a: 46, Levha 73: 1.

Bu çanakların benzerleri Kıyı Ege'de; Kocabaştepe OTÇ 3 tabakasında bulunmuş, Devetüyü Astarlı Seramik Grubu'nda değerlendirilmiş ve Tip 9a çanakları olarak tanımlanmıştır³⁵⁶. Panaztepe'de benzerlik gösteren bir örnek açık çanaklar Tip IIIb 1 içerisinde ele alınmıştır³⁵⁷. İç Batı Anadolu'da; Beycesultan V³⁵⁸ ve IVb³⁵⁹ tabakalarında benzer çanaklar bulunmuştur. Ayrıca Asopos Tepesi'nde Devetüyü, Kahverengi ve Koyu Kahverengi mal grupları içerisinde değerlendirilen, ÇT10b olarak tanımlanan benzer formda çanaklar VIb evresinde bulunmuştur (Levha 46: 4-8). Orta Anadolu'da; Çavlum Mezarlığı'nda³⁶⁰ ve Gordion 10 nolu Megaron 15. evrede benzer formda kırmızı astarlı çanaklar tespit edilmiştir³⁶¹. Boğazköy'de Büyükkale ve Aşağışehir III. tabakada benzer benzer çanaklar ele geçmiştir³⁶².

Çanak Tip 10b

Tip 10b çanaklarında basit ağız kenarı, içe eğik ağız ve keskin omuz görülür (Levha 8: 2-6). Bu çanaklarda içe eğik ağız, omuzda görülen keskinliğin ardında konik biçimde dibe doğru devam etmektedir. Keskin omuzlu bu çanakların ağız çapları 16-24 cm arasında değişmektedir. Bulunan örneklerin %35'i F Mal Grubu; %18'i B Mal Grubu, %17'si E Mal Grubu, %14'ü A Mal Grubu, %16'sı G Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir. Tip 10b çanaklarının %57'si XIa, %43'ü XIb evresinde bulunmuştur.

Bu formun benzerleri Kıyı Ege'de; Kocabaştepe'de bulunmuş ve Tip 22a içerisinde değerlendirilmiştir³⁶³. Panaztepe'de kapalı kâseler Tip K Ia 1 ve K Ib 1 tip başlıkları içerisinde ele alınmıştır. Levha 8: 2-4, K Ia 1 kapları ile benzerlik gösterirken, Levha 8: 5-6 çanakları, K Ib 1 ile benzerlik gösterir³⁶⁴. Benzer formda devetüyü astarlı keskin omuz üzerinde kabartma olarak yapılmış dikey bant bulunan örnek

³⁵⁶ Aykurt 2004: 53, Levha 10: c.

³⁵⁷ Günel 1999a: 42, Levha 13: 6.

³⁵⁸ Lloyd-Mellaart 1965: 92, Fig. 5: 7.

³⁵⁹ Lloyd-Mellaart 1965: 122, Fig. 25: 2.

³⁶⁰ Bilgen 2005: LXXI: 21.

³⁶¹ Gunter 1991: Fig. 7: 53, 134.

³⁶² Fischer 1963: 145, Taf 114: 991, 998.

³⁶³ Aykurt 2004: 95, Levha 34: b-d.

³⁶⁴ Günel 1999a: 44, Levha 30: 2-7, Levha 31: 1-4; Levha 31: 5-7, Levha 32: 1-5.

Smyrna/Bayraklı kazıları 4-6. evre çanak çömleği içerisinde bulunmuştur³⁶⁵. Troia'da V d tabakasında benzer formda kırmızı astarlı çanaklar tespit edilmiştir³⁶⁶. İç Batı Anadolu'da; Aphrodisias Tunç Çağ 4-OTÇ tabakasında benzer örnekler görülmektedir³⁶⁷. Beycesultan V³⁶⁸ ve IVc³⁶⁹ tabakalarında bu çanaklar ile benzer kaplar bulunmuştur. Ayrıca Asopos Tepesi'nde Devetüyü, Kahverengi, Gri ve Koyu Kahverengi mal grupları içerisinde değerlendirilen, ÇT10c olarak tanımlanan benzer formda çanaklar VIa ve VIb evresinde bulunmuştur (Levha 48: 7-10). Bademağacı OTÇ depozitinde bulunan benzer çanaklar Devetüyü ve Kırmızı Astarlı Devetüyü mallar içerisinde değerlendirilmiş ve Tip IIIA1a olarak tanımlanmıştır³⁷⁰. Orta Anadolu'da; Gordion 10 nolu Megaron 14. ve 7. evrede mat portakal, mat kırmızı ve kırmızı renkte astarlı³⁷¹, Demircihöyük İKL 10/11 açması 2/3 evrede mat kırmızı astarlı benzer formda çanaklar tespit edilmiştir³⁷². Adalarda; Thermi kazılarında yakın formda çanaklar bilinmektedir³⁷³.

Çanak Tip 11

Tip 11 içerisinde değerlendirilen çanaklar basit ağız kenarlı, içe eğik ağızlı ve çift konik gövdelidir (Levha 8: 7, 8). Bu çanaklarda ağız içbükey olarak yükselmekte ve çok kısa bir boyun oluşturmaktadır. 10.8-16 cm arasında değişen ağız çaplarına sahip olan bu kapların tamamı XIb tabasında bulunmuştur. Bu çanaklardan Levha 8: 7'de gösterilen örnekte kabın gövdede dönüşü keskin biçimde iken Levha 8:2'de gösterilen örnekte dönüş yumuşaktır. Söz konusu çanakların %43'ü G Mal Grubu, %35'i A Mal Grubu, %22'si B Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Kıyı Ege'de; Panaztepe'de kapalı kâseler Tip Va 1 olarak değerlendirilen örnekler bu kaplar ile benzerdir³⁷⁴. Troia Erken VI safhasında bu çanaklar ile yakın

³⁶⁵ Bayne 2000: 63, 270, Fig. 7: 4.

³⁶⁶ Blegen-Caskey-Rawson 1951: Pl 238, Pl 257: 4.

³⁶⁷ Joukowsky 1986: 615, Pl 442: 17.

³⁶⁸ Lloyd-Mellaart 1965: 88, Fig. 3: 9.

³⁶⁹ Lloyd-Mellaart 1965: 104, Fig. 13: 2-4.

³⁷⁰ Umurtak 2003: 55, 63; 66, Fig. 1: 9.

³⁷¹ Gunter 1991: 55, 56, 65, Fig. 9: 171, 172, Fig. 15: 294.4.

³⁷² Kull 1988: 228, Taf 3: 13, Taf 18: 5.

³⁷³ Lamb 1936: 137: Fig. 39: 2, 3; Bayne 2000: 97, Fig. 25: 1.

³⁷⁴ Günel 1999a: 46, K Va 1, B Levha 77Ç 3, 4.

formda örneklere ulaşılmıştır³⁷⁵. İç Batı Anadolu'da; Aphrodisias Tunç Çağ 4-OTÇ tabakasında Levha 8: 7'de gösterilen kap ile benzer bir çanak bulunmuştur³⁷⁶. Beycesultan V³⁷⁷ ve IVb tabakalarında bu forma yakın kırmızı astarlı çanaklar tespit edilmiştir³⁷⁸. Adalarda; Thermi kazılarında benzer ağız kenarı ve gövde yapısına sahip kaplar görülmektedir³⁷⁹.

Çanak Tip 12

Çanak Tip 12 içerisinde değerlendirilen dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı keskin omuzlu bu çanaklar ağızlarının içe veya dışa eğik yükselmesi dikkate alınarak iki alt grup içerisinde değerlendirilmiştir. Söz konusu çanakların tamamı XIb evresinde bulunmuştur.

Çanak Tip 12a

Dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, dışa eğik ağızlı çanaklar keskin omuzludur. Tamamı XIb evresinde bulunan örneklerin ağız çapları 16-20 cm arasında değişmekte ve I Mal Grubu içerisinde değerlendirilmektedir (Levha 9: 1).

Kıyı Ege'de; Kocabaştepe'de OTÇ 1 ve 2 tabakasında benzer çanaklar bulunmuş, Gri ve Pembemsi Devetüyü Astarlı seramik grupları içerisinde değerlendirilmiş ve Tip 13b içerisinde tanımlanmıştır³⁸⁰. Bu tip içerisinde değerlendirilen çanakların benzer örnekleri Panaztepe'de bulunmuş açık çanaklar Tip Ç III b2 içerisinde değerlendirilmiştir³⁸¹. İç Batı Anadolu'da; Asopos Tepesi'nde VIa evresinde Kahverengi, Koyu Kahverengi, Kırmızı ve Altın Boya Astarlı mal grupları içerisinde değerlendirilen, ÇT11a olarak tanımlanan benzer çanaklar bulunmuştur (Levha 49: 1-5). Orta Anadolu'da; Gordion 10 nolu Megaron 10. ve 11. tabakada benzer formda, portakal-kırmızı renkte astarlı çanaklar bulunmuştur³⁸².

Çanak Tip 12b

³⁷⁵ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 426: 13.

³⁷⁶ Joukowsky 1986: 615, Pl 442: 5.

³⁷⁷ Lloyd-Mellaart 1965: 90, Fig. 4: 3.

³⁷⁸ Lloyd-Mellaart 1965: 122, Fig. 25: 12-13.

³⁷⁹ Bayne 2000: 98, Fig. 26: 3.

³⁸⁰ Aykurt 2004: 62, Levha 15: d.

³⁸¹ Günel 1999a: 42, Levha 14: 7.

³⁸² Gunter 1991: 59, Fig. 12: 217, 228.

Dışa kalınlaştırılmış keskin omuzlu bu çanaklarda içbükey ağız dik olarak yükselmektedir. XIb evresinde bulunmuş olan, 16 cm ağız çapına sahip tek bir örnekle temsil edilen bu tip (Levha 9: 2), B Mal Grubu içerisinde değerlendirilmektedir.

Kıyı Ege’de; Kocabaşetepe OTÇ 2 tabakasında, Kırmızı İnce Astarlı Mal Grubu’nda, Tip 12b olarak tanımlanan benzer kaplar bulunmuştur³⁸³. Ağız kenarında bazı ufak farklılıklar olmakla birlikte yakın formda altın boya astarlı çanaklar, Bademgediğitepe VI. tabakada ele geçmiştir³⁸⁴. Bu tipin yakın örnekleri Panaztepe’de kapalı kâseler Tip K IVb 4 içerisinde ele alınmıştır³⁸⁵. Asopos Tepesi’nde VIa ve VIIb evrelerinde Kırmızı, Koyu Kahverengi, Devetüyü mal grupları içerisinde tanımlanan yakın formda çanaklar bulunmuştur (Levha 49: 7). Göller Yöresi’nde; Bademağacı OTÇ tabakasında bulunan Devetüyü Mallar içerisinde değerlendirilen Tip IIID1b olarak tanımlanan çanaklar benzerdir³⁸⁶. Orta Anadolu’da; Gordion 10 nolu Megaron 10. tabakada benzer formda portakal-kırmızı renkte astarlı çanaklar görülmektedir³⁸⁷.

Çanak Tip 12c

Dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı keskin omuzlu bu tipte içbükey ağız keskinlikten sonra hafifçe içe eğilmiştir. Bu tip altında değerlendirilen çanakların (Levha 9: 3, 4) ağız çapları 16-29 cm arasında değişmektedir. Bu çanak tipinin %55’i B Mal Grubu, % 45’i A Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiş ve tamamı XIb evresinde bulunmuştur.

Bu tipin yakın örnekleri Kıyı Ege’de; Panaztepe’de kapalı kâseler içerisinde Tip K IV b 2 olarak değerlendirilmiştir³⁸⁸. Troia Erken VI safhasında yakın formda örnekler bulunmuştur³⁸⁹. Göller Yöresi’nde; Bademağacı OTÇ kültür dolgusunda bulunan Devetüyü ve Kırmızı Astarlı Devetüyü mallar içerisinde değerlendirilen Tip IIIA2

³⁸³ Aykurt 2004: 61, Levha 14: c.

³⁸⁴ Meriç 2003: 95, Fig. 17: 48.

³⁸⁵ Günel 1999a: 46, Levha 75: 1-3.

³⁸⁶ Umurtak 2003: 57, 64, 67, Fig. 2: 4.

³⁸⁷ Gunter 1991: 60, Fig. 12: 232.

³⁸⁸ Günel 1999a: 46, Levha 74: 3-6, Levha 75: 1-3.

³⁸⁹ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 426: 1.

olarak tanımlanan çanaklar benzerdir³⁹⁰. Orta Anadolu'da Gordion 10 nolu Megaron 10. tabakada benzer formda yalın çanaklar bulunmuştur³⁹¹.

Çanak Tip 13

Çanak Tip 13 içerisinde değerlendirilen yuvarlatılmış ağız kenarlı keskin omuzlu çanaklarda ağız içe veya dışa eğilmekte ya da dik olarak yükselmektedir. Bu grup içerisinde değerlendirilen çanakların omzunda görülen keskinlik derecesi farklılık göstermektedir.

Çanak Tip 13a

Yuvarlatılmış ağız kenarlı keskin omuzlu bu çanakların ağız dışı eğiktir. XIb evresinde bulunan tek örneğin (Levha 10: 1) ağız çapı 22 cm olup, B Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Bu tipin yakın örnekleri Kıyı Ege'de; Panaztepe'de bulunmuş ve bunlar açık çanaklar Tip Ç IIIb 2 içerisinde değerlendirilmiştir³⁹².

Çanak Tip 13b

Yuvarlatılmış ağız kenarlı keskin omuzlu bu çanaklarda ağız keskinlikten sonra dik olarak yükselmektedir. XIb evresinde bulunmuş olan, 16 cm ağız çapına sahip tek bir örnekle temsil edilen bu tip (Levha 10: 2) F Mal Grubu içerisinde değerlendirilmektedir.

Bu çanağın benzer örneği Kıyı Ege'de Kocabaştepe OTÇ 3 tabakasında bulunmuş, Devetüyü Seramik Mal Grubu'nda değerlendirilmiş ve Tip 9c olarak tanımlanmıştır³⁹³. İç Batı Anadolu'da; Asopos Tepesi'nde VIa evresinde bulunan benzer formda çanaklar Kahverengi ve Devetüyü mal grupları içerisinde değerlendirilmiş ve ÇT13a olarak tanımlanmıştır (Levha 53: 2, 3).

Çanak Tip 13c

Tip 13c içerisinde değerlendirilen çanaklar yuvarlatılmış ağız kenarlı, içe eğik ağızlı ve keskin omuzludur. Bu tip altında değerlendirilen çanakların ağız çapları 17-24

³⁹⁰ Umurtak 2003: 56, 63, 66, Fig. 1: 10.

³⁹¹ Gunter 1991: 60, Fig. 12: 229.

³⁹² Günel 1999a: 42, Levha 14: 7, 8.

³⁹³ Aykurt 2004: 54, Levha 11: b.

cm arasında değişmektedir (Levha 10: 3-5). Söz konusu çanaklarda ilmek kulp applike edilen örnekler (Levha 10: 4) görülmektedir. Yine bulunan çanakta görülen kabartma şeklinde yapılmış omega motifi parçası (Levha 10: 5) olasılıkla bu tip ile bağlantılı olmalıdır. Bu çanak tipinin %35'i A Mal Grubu, %35'i F Mal Grubu, %30'u I Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiş ve %60'ı XIb, %40'ı XIa evresinde bulunmuştur.

Kıyı Ege'de; Kocabaşetepe'de benzer formda bir örnek bulunmuş, çanak Tip 21b içerisinde değerlendirilmiştir³⁹⁴. Benzer örnekler Panaztepe'de kapalı kâseler içerisinde Tip K IV b 2 olarak tanımlanmıştır³⁹⁵. Troia'da Vd³⁹⁶ ve Erken VI³⁹⁷ tabakalarında bu forma yakın örnekler bulunmuştur. İç Batı Anadolu'da; Asopos Tepesi'nde VIa ve VIb evresinde bulunan benzer çanaklar Kahverengi, Altın Boya Astarlı, ve Koyu Kahverengi mal grupları içerisinde değerlendirilmiş, ÇT 13b olarak tanımlanmıştır (Levha 53: 6-9). Orta Anadolu'da; Gordion 10 nolu Megaron 7. ve 10. tabakada devetüyü-portakal, kırmızı ve açık kırmızı renkte astarlı³⁹⁸, Demircihöyük İKL 10/11 açması 2/3 evrede kahverengi astarlı benzer formda çanaklar tespit edilmiştir³⁹⁹. Güney Anadolu'da; Yumuktepe X. tabakada benzer kaplar bulunmuştur⁴⁰⁰. Adalarda; Thermi'de yakın formda yuvarlatılmış ağız kenarlı keskin omuzlu çanaklar görülmektedir⁴⁰¹.

Çanak Tip 14

Ağız kenarında yarı "S" profili görülen çanaklar basit ağız kenarlı ve keskin omuzludur (Levha 10: 6). Tek bir örnekle temsil edilen bu tipin ağız çapı 13 cm olup A Mal Grubu içerisinde değerlendirilmektedir. Söz konusu çanak XIa evresinde bulunmuştur.

Benzer tipte çanaklar Kıyı Ege'de Kocabaşetepe OTÇ 3 tabakasında bulunmuş, Pembemsi Devetüyü ve Sarı Mika Astarlı mal grupları içerisinde değerlendirilmiş ve

³⁹⁴ Aykurt 2004: 91, Levha 32: a.

³⁹⁵ Günel 1999a: 46, Levha 75: 1-2.

³⁹⁶ Blegen-Caskey-Rawson 1951: Pl 257: 17.

³⁹⁷ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 425: 3.

³⁹⁸ Gunter 2001: 60, Fig. 12: 231, Fig. 15: 302, 303.

³⁹⁹ Kull 1988: 230, Taf 5: 2.

⁴⁰⁰ Garstang 1953: 227, Fig. 146: 17.

⁴⁰¹ Bayne 2000: 97, Fig. 25: 6.

Tip 14 olarak tanımlanmıştır⁴⁰². Bu tip çanakların yakın örnekleri Panaztepe’de kapalı kâseler Tip K IV b 2 içerisinde değerlendirilmektedir⁴⁰³. Yine bu formun yakın bir diğer örneği Troia VI. tabakanın Erken safhasında bulunmuştur⁴⁰⁴. İç Batı Anadolu’da; Beycesultan IVb tabakasında kırmızı astarlı benzer örnekler tespit edilmiştir⁴⁰⁵. Orta Anadolu’da; Yanarlar Mezarlığı’nda benzer formda mat kırmızı astarlı kaplar görülmektedir⁴⁰⁶.

Çanak Tip 15

Tip 15 içerisinde değerlendirilen bir örnek bulunmuştur. Söz konusu çanak içe eğik ağızlı, basit ağız kenarlıdır. Söz konusu çanak konik gövdeli olup, ağıza yakın bir noktada yumuşak bir dönüş yapar. XIb evresinde bulunan 12 cm ağız çapına sahip çanak, A Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir (Levha 10: 7).

Bu çanak ile benzer formda örnekler Kıyı Ege’de; Kocabaştepe OTÇ 3 tabakasında bulunmuş, Dışı Gri İçi, Devetüyü, Pembemsi Devetüyü ve Sarımsı Devetüyü Astarlı mal grupları içerisinde değerlendirilmiş ve Tip 16 olarak tanımlanmıştır⁴⁰⁷. İç Batı Anadolu’da; Beycesultan V. tabakada benzer ağız kenarına sahip örnekler bulunmuştur⁴⁰⁸. Orta Anadolu’da Demircihöyük İKL 10/11 açması 2/3. evrede benzer formda parlak kırmızı bir çanak ele geçmiştir⁴⁰⁹. Boğazköy’de Yukarşehir 8b tabakasında yakın formda bir çanak bulunmuştur⁴¹⁰.

Çanak Tip 16

Çanak Tip 16 içerisinde değerlendirilen kaplar basit ağız kenarlı ve keskin gövdelidir. Söz konusu çanakların ağızlarının dışa veya içe eğik olması ya da dik olarak yükselmesi dikkate alınarak üç alt tip içerisinde değerlendirilmiştir (Levha 11).

Çanak Tip 16a

⁴⁰² Aykurt 2004: 66, Levha 16: a.

⁴⁰³ Günel 1999a: 46, Levha 74: 3, 4.

⁴⁰⁴ Blegen-Caskey Rawson 1953: Pl 425: 17.

⁴⁰⁵ Lloyd-Mellaart 1965: 122, Fig. 25: 12-14.

⁴⁰⁶ Emre 1978: 105, Şek 108.

⁴⁰⁷ Aykurt 2004: 68, Lev17: c-d.

⁴⁰⁸ Lloyd-Mellaart 1965: 90, Fig. 4: 12, 17.

⁴⁰⁹ Kull 1988: 232, Taf 9: 3.

⁴¹⁰ Orthman 1963: 37, Taf 30: 262.

Tip 16a çanakları iç bükey yükselen dışa çekik ağızlı, basit ağız kenarlı ve keskin gövdelidir. Bu tip altında değerlendirilen çanakların dışa çekilme açısı kendi içerisinde farklılıklar göstermektedir (Levha 11: 1-5). Bu çanaklarda keskinlikten sonra gövdenin üst kısmı çok hafif “S” yapmaktadır. Ağız çapları 10.2-18 cm arasında değişen çanakların tamamı XIb evresinde bulunmuş ve %55’i A Mal Grubu, %20’si B Mal Grubu, %25’i I Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Kıyı Ege’de; Kocabaşetepe’de, özellikle Levha 11:2’de gösterilen çanağın yakın örneği bulunmuş ve Tip 15 içerisinde ele alınmıştır⁴¹¹. Bademgediği VI. tabakada portakal-kahve ve Kırmızı Mal Grubu içerisinde değerlendirilen benzer bir örnek bulunmuştur⁴¹². Bu tip içerisinde ele alınan çanakların yakın örnekleri Panaztepe’de açık kâse Tip K IV a 1 içerisinde değerlendirilmiştir⁴¹³. İç Batı Anadolu’da; Aphrodisias Tunç Çağ 4-OTÇ tabakasında Levha 11: 2’de gösterilen çanak ile benzerlik gösteren kaplar bulunmuş⁴¹⁴, OTÇ tabakasında Pembe Mal Grubu’nda ele alınan içi ve dışı kendinden astarlı benzer çanaklar görülmeye devam etmiştir⁴¹⁵. Levha 11: 3-4’de gösterilen çanakların benzerleri Beycesultan IV b tabakasında görülmektedir⁴¹⁶. Ayrıca Asopos Tepesi’nde VIa evresinde özellikle Levha 11: 3-5’te gösterilen çanakların Kırmızı ve Devetüyü Mal grupları içerisinde değerlendirilen, ÇT 14a olarak tanımlanan benzerleri ele geçmiştir (Levha 54: 1, 2). Orta Anadolu’da; Çavlum Mezarlığı’nda Levha 11: 3’de gösterilen çanağın benzeri bulunmuştur⁴¹⁷. Demircihöyük kazılarında bu tip ile benzer formda parlak kırmızı çanaklar ele geçmiştir⁴¹⁸. Adalarda; Poliochni’de Kahverengi olarak tanımlanan evrede yakın formda örnekler tespit edilmiştir⁴¹⁹.

Çanak Tip 16b

⁴¹¹ Aykurt 2004: 67, Levha 16: d.

⁴¹² Meriç 2003: 95, Fig. 17: 41.

⁴¹³ Günel 1999a: 46, Levha 17: 2, 3.

⁴¹⁴ Joukowsky 1986: 615, Pl 442: 15.

⁴¹⁵ Joukowsky 1986: 664, Pl 477: 22.

⁴¹⁶ Lloyd-Mellaart 1965: 122, Fig. 17.

⁴¹⁷ Bilgen 2005: Lev: LXXI: 8.

⁴¹⁸ Kull 1988: 244, Taf 29: 11.

⁴¹⁹ Bernabó-Brea 1976: Tav CCLXVI: 12.

Tip 16b çanakları dik yükselen ağızlı ve basit ağız kenarlıdır. Gövdede keskinlik görülen bu çanaklardan XIa evresinde 12 cm ağız çapında B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen tek örnek bulunmuştur (Levha 11: 6).

Bu çanaklar ile benzer örnekler Kıyı Ege'de Kocabaştepe OTÇ 1 ve 3 tabakalarında bulunmuş, Pembemsi Devetüyü, Devetüyü ve Sarımsı Devetüyü Astarlı mal grupları içerisinde değerlendirilmiş ve Tip 9a içerisinde tanımlanmıştır⁴²⁰. Benzer formdaki örnekler Panaztepe'de açık kâseler K V 3 içerisinde değerlendirilmiştir⁴²¹. Göller Yöresi'nde; Bademağacı OTÇ kültür katında bulunan benzer örnekler Devetüyü ve Kırmızı Astarlı Devetüyü Mallar içerisinde ele alınmış ve Tip IIIB1b olarak tanımlanmıştır⁴²². Orta Anadolu'da; Gordion 10 nolu Megaron 15. tabakada benzer formda portakal-kırmızı renkte astarlı çanaklar bulunmuştur⁴²³. Benzer formda parlak kırmızı çanaklar Demircihöyük İKL 10/11 açması 2/3 evresinde görülmektedir⁴²⁴.

Çanak Tip 16c

Tip 16c çanakları basit ağız kenarlı, iç bükey yükselen ağızlıdır (Levha 11: 7). XIa evresinde bulunan 18 cm ağız çapındaki örnek, B Mal Grubu içerisinde değerlendirilmektedir.

Kıyı Ege'de; Kocabaştepe OTÇ 1, 2 ve 3 tabakalarında bulunan, Devetüyü, Pembemsi Devetüyü ve Sarımsı Devetüyü Astarlı mal grubu içerisinde değerlendirilen, Tip 21a olarak tanımlanan çanaklar ağız kenarında farklılıklar olmakla birlikte bu forma oldukça yakındır⁴²⁵. Orta Anadolu'da Çavlum Mezarlığı'nda benzer formda çanaklar bulunmuştur⁴²⁶.

Çanak Tip 17

Dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı keskin gövdeli olan bu çanaklar dışa veya içe eğik olması göz önüne alınarak iki alt tip içerisinde değerlendirilmiştir.

⁴²⁰ Aykurt 2004: 53, Levha 10: a, b, d.

⁴²¹ Günel 1999a: 43, Levha 20: 1, 2.

⁴²² Umurtak 2003: 64, 71, Fig. 6: 2.

⁴²³ Gunter 1991: 53, Fig. 7: 135.

⁴²⁴ Kull 1988: 232, Taf 9: 14.

⁴²⁵ Aykurt 2004: 90, Levha 31: b-e.

⁴²⁶ Bilgen 2005: LXXI: 20.

Çanak Tip 17a

Tip 17a çanakları dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, keskin gövdeli olup, ağız çok az dışa eğiktir (Levha 12: 1-4). Bu tip altında değerlendirilen keskin gövdeli çanaklarda dışa kalınlaştırma biçimi farklılıklar göstermekte, bazı örneklerde bant şeklinde yapılmaktadır (Levha 12: 3). Levha 12:4'te ağız kenarının altında 0.6 cm çapında tamirat deliği vardır. Bu grup altında değerlendirilen çanakların %72'si XIb, %28'i XIa evresinde bulunmuştur. Söz konusu çanakların ağız çapları 18-28 cm arasında değişmektedir. Bulunan çanakların %44'ü A Mal Grubu, %28'i B Mal Grubu, %28'i G Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Bu çanakların benzerleri K1y1 Ege'de; Kocabaştepe OTÇ 1, 2 ve 3 tabakalarında bulunmuş, Pembemsi Devetüyü, Kırmızımsı Devetüyü, Kırmızı, Krem-Bej, Beyaz Mika, Dışı Gri-İçi Devetüyü, Devetüyü Astarlı ve Kaba mal grupları içerisinde değerlendirilmiş, Tip 21b olarak tanımlanmıştır⁴²⁷. Bu çanaklar Panaztepe açık kâseler KIV b 2 tipleri ile karşılaştırılabilir özelliktedir⁴²⁸. Göller Yöresi'nde; Bademağacı OTÇ kültür katında bulunan Devetüyü Maller içerisinde değerlendirilen, Tip IIID1b olarak tanımlanan çanaklar benzer niteliktedir⁴²⁹. Orta Anadolu'da Gordion 10 nolu Megaron 10. tabakada benzer formda portakal-kırmızı renkte astarlı çanaklar bulunmuştur⁴³⁰. Benzer formda kırmızı çanaklar Demircihöyük İKL açması 10/11 evre 2/3'te ele geçmiştir⁴³¹.

Çanak Tip 17b

Tip 17b içerisinde değerlendirilen dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı keskin gövdeli çanaklarda ağız içe eğilmiştir (Levha 13: 1-11). Bu çanaklarda dışa kalınlaştırma bazı örneklerde bant şeklindedir (Levha 13: 4, 10, 11). Söz konusu grupta gövde üzerinde görülen keskinlik derecesi farklılık gösterebilmektedir. Bu tip içerisinde değerlendirilen çanakların ağız çapları 12-33 cm arasında değişmektedir. Bulunan çanakların %53'ü A Mal Grubu, %27'si B Mal Grubu, %11'i I Mal Grubu, %9'u G Mal

⁴²⁷ Aykurt 2004: 91, Levha 32: c, Levha 33: b, e.

⁴²⁸ Günel 1999a: 42, Levha 19: 1-3.

⁴²⁹ Umurtak 2003: 57, 64, 67, Fig. 2: 5.

⁴³⁰ Gunter 1991: 60, Fig. 12: 228.

⁴³¹ Kull 1988: 228, Taf 3: 20.

Grubu içerisinde değerlendirilmektedir. Söz konusu örneklerin %62'si XIa, %38'i XIIb evresinde bulunmuştur.

Bu çanakların benzerleri Kıyı Ege'de; Kocabaştepe OTÇ tabakalarının tümünde bulunmuş, Kırmızı, Devetüyü, Pembemsi Devetüyü, Kırmızımsı Devetüyü ve Sarımsı Devetüyü Astarlı mal gruplarında değerlendirilmiş ve Tip 22b olarak tanımlanmıştır⁴³². Panaztepe kazılarında kapalı kâseler Tip K II d 2 olarak değerlendirilen çok sayıda benzer çanak bulunmuştur⁴³³. Milet III. tabakada benzer kırmızı astarlı çanak ele geçmiştir⁴³⁴. Smyrna/Bayraklı kazılarında gövdeleri Ayasuluk örneklerine göre daha belirgin biçimde keskinleştirilmiş kırmızı, mat kırmızı, pembemsi-kırmızı, devetüyü, kirli beyaz, koyu mat gri örnekler bulunmuştur⁴³⁵. Troia Vd tabakasında bu tip içerisinde değerlendirilen çanaklar bulunmuş⁴³⁶, Erken VI tabakasında dışa kalınlaştırma biçimleri farklılık gösterebilen keskin omuzlu çanaklar görülmeye devam etmiştir⁴³⁷. Thermi'de de benzer formda çanaklar görülmektedir⁴³⁸. Bu çanak tipi ile benzerlik gösteren devetüyü ve kırmızı astarlı çanaklar İç Batı Anadolu'da; Beycesultan V. tabakada⁴³⁹ ve Aphrodisias OTÇ tabakasında bulunmuştur⁴⁴⁰. Ayrıca Asopos Tepesi'nde Kahverengi ve Koyu Kahverengi mal grupları içerisinde değerlendirilen ÇT16b olarak tanımlanan benzer çanaklar VIb ve VIa evresinde ele geçmiştir (Levha 57: 2-5). Göller Yöresi'nde; Bademağacı OTÇ kültür katında bulunan Kırmızı Astarlı Devetüyü ve Kaba Mallar içerisinde değerlendirilen, Tip IIIB 2 olarak tanımlanan çanaklar benzerdir⁴⁴¹. Orta Anadolu'da Gordion 10 nolu Megaron 8. tabakada benzer formda yalın çanaklar ele geçmiştir⁴⁴². Benzer formda bej renkte çanaklar

⁴³² Aykurt 2004: 95, Levha 35: a, d; Levha 36: a-c.

⁴³³ Günel 1999a: 45, Levha 57-69.

⁴³⁴ Raymond 2005: 238, Fig. 3.7: AT.98.196.8.

⁴³⁵ Bayne 2000: 65, 271, Fig. 9: 5-8, Fig. 10: 1, 5-8, Fig. 11: 1-3, 5, 6.

⁴³⁶ Blegen-Caskey-Rawson 1951: Pl 257: 18.

⁴³⁷ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 426: 1, 3.

⁴³⁸ Lamb 1936: 137; Fig. 39: 2.

⁴³⁹ Lloyd-Mellaart 1965: 84, Fig. 1: 2, 3, 6, 7.

⁴⁴⁰ Joukowsky 1986: 665, Pl 477: 3.

⁴⁴¹ Umurtak 2003: 56, 64, 71, Fig. 6: 3.

⁴⁴² Gunter 1991: 63, Fig. 14: 267.

Demircihöyük'te görülmektedir⁴⁴³. Boğazköy'de Yukarışehir'de Kuzeybatı Yamacı'nda 8b tabakasında benzer formda bir çanak bulunmuştur⁴⁴⁴.

Çanak Tip 18

Bu tip içerisinde değerlendirilen çanaklar yuvarlatılmış ağız kenarlı olup, çift konik biçimde yükselip keskin gövdelidir. Bu çanakların içe eğik veya dışa eğik ya da dik olarak yükselmesi göz önüne alınarak üç alt tipe ayrılmıştır (Levha 14).

Çanak Tip 18a

Çanak Tip 18a içerisinde değerlendirilen çanaklar yuvarlatılmış ağız kenarlı ve dışa eğik ağızlı ve keskin gövdelidir (Levha 14: 1, 2). Tamamı XIb evresinde bulunan çanakların ağız çapları 16-20 cm arasında değişmektedir. Bulunan örneklerin %12'si A Mal Grubu, %40'ı G Mal Grubu, %48'i B Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Bu tip içerisinde değerlendirilen çanakların benzer örnekleri Kıyı Ege'de; Panaztepe'de bulunmuş ve açık kâseler Tip K II 2 olarak değerlendirilmiştir⁴⁴⁵.

Çanak Tip 18b

Tip 18b içerisinde değerlendirilen çanaklar dik yükselen ağızlı, yuvarlatılmış ağız kenarlı ve keskin gövdelidir (Levha 14: 3-6). Bazı örneklerde keskin gövdeden kaynaklı hafif bir içe çekilme görülmekle birlikte dik yükselen çanaklar içerisinde değerlendirilmiştir (Levha 14: 4-6). Levha 14: 6'da gösterilen örnekte ağız içbükey olarak yükselmektedir. Bulunan çanakların ağız çapları 12-24 cm arasında değişmekte olup, %55'i A Mal Grubu, %25'i B Mal Grubu, %20'si G Mal Grubu içerisinde değerlendirilmektedir. Bu tip altında ele alınan çanakların %65'i XIb, %35'i XIa evresinde bulunmuştur.

Benzer formda kırmızı astarlı çanaklar Orta Anadolu'da; Gordion 10 nolu Megaron 15. tabakada bulunmuştur⁴⁴⁶.

Çanak Tip 18c

⁴⁴³ Kull 1988: 242, Taf 26: 7.

⁴⁴⁴ Orthman 1963: 40, Taf 31: 295.

⁴⁴⁵ Günel 1999a: 42, Levha 16: 2, 5.

⁴⁴⁶ Gunter 1991: 53, Fig. 8: 139.

Çanak Tip 18c içerisinde değerlendirilen keskin gövdeli çanaklar yuvarlatılmış ağız kenarlı ve içe eğik ağızlıdır (Levha 14: 7-10). Bu tip altında değerlendirilen çanakların bazılarında yatay kulp applike edilmiştir. Ağız çapları 16-25 cm arasında değişen çanakların, %70'i A Mal Grubu, %30'u G Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir. Tip 18c çanaklarının %80'i XIa, %20'si XIb evresinde bulunmuştur.

Bu tip içerisinde değerlendirilen çanakların yakın örnekleri Kıyı Ege'de; Panaztepe kapalı kâseler K IIa 2 tipleri içerisinde değerlendirilmiştir⁴⁴⁷. Troia Vc. tabakasında Kırmızı Astarlı ve Gri mallar içerisinde değerlendirilmiş benzer örnekler bulunmuştur⁴⁴⁸. Bu formun tam örnekleri Erken Troia VI tabakalarında ele geçmiştir⁴⁴⁹. İç Batı Anadolu'da; Aphrodisias Tunç Çağ IV-OTÇ tabakasında ve daha sonra OTÇ tabakasında ele geçmiştir⁴⁵⁰. Kusura C evresinde benzer formda çanaklar bulunmuştur⁴⁵¹. Asopos Tepesi'nde VIb evresinde bulunan benzer çanaklar Koyu Kahverengi Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiş ve ÇT17 olarak tanımlanmıştır (Levha 57: 6). Orta Anadolu'da; Gordion 10 nolu Megaron 14. tabakada devetüyü astarlı⁴⁵², Demircihöyük İKL 10/11 açması 2/3 evrede kahverengi astarlı benzer formda çanaklar bulunmuştur⁴⁵³.

Çanak Tip 19

Bu tip içerisinde değerlendirilen keskin gövdeli çanaklar dik yükselen ağızlı ve dışa dönük ağız kenarlıdır (Levha 15: 1-4). Ağızın dik olarak yükseldiği Tip 19 çanaklarının bazılarında ağız çok hafif olarak içe (Levha 15: 4) ya da dışa (Levha 15: 2) eğilmiş olmakla birlikte eğilmenin çok düşük bir açı ile yapılmasından dolayı alt tiplere ayrılmamıştır. Bu tip altında değerlendirilen bazı çanaklarda ilmek kulp görülmektedir (Levha 15: 3). Tip 19 çanaklarının ağız çapları 17-22 cm değişmektedir. %75'i XIb,

⁴⁴⁷ Günel 1999a: 45, Levha 36: 2-5.

⁴⁴⁸ Blegen-Caskey-Rawson 1951: 238, tablo 21, Blegen-Caskey-Rawson 1951: Pl 238, Pl 257: 17.

⁴⁴⁹ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 423: 33.114, Pl 425: 3.

⁴⁵⁰ Joukowsky 1986: 629, Pl 454: 4, 677 Pl 484: 13.

⁴⁵¹ Lamb 1938: 247, 250, Fig 15: 3.

⁴⁵² Gunter 1991: 56, Fig. 9: 176.

⁴⁵³ Kull 1988: 230, Taf 5: 1, 2.

%25'i XIa evresinde bulunan bu kapların; %45'i G Mal Grubu, %30'u A Mal Grubu, %25'i B Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Bu çanakların benzerleri Kıyı Ege'de; Panaztepe'de açık kâseler Tip K II 2 içerisinde değerlendirilmiştir⁴⁵⁴. Troia'nın Erken VI tabakalarında bulunan bu forma yakın örnekler bulunmuştur⁴⁵⁵. Benzer formda çanaklar Orta Anadolu'da; Gordion 12 nolu Megaron Vc tabakasında görülmektedir⁴⁵⁶.

Çanak Tip 20

Bu tip içerisinde değerlendirilen çanaklar içe kalınlaştırılmış ağız kenarlıdır. Bulunan parçanın ufak olmasından dolayı kabın formu hakkında net bir çıkarımda bulunmak değildir. XIb evresinde bulunmuş 18 cm ağız çapına sahip olan örnek, B Mal Grubu içerisinde değerlendirilmektedir (Levha 16: 1).

Orta Anadolu'da; Demircihöyük İKL 10/11 5. evrede ağzın içe kalınlaştırma biçiminde ufak farklılıklar olmakla birlikte yakın formda kırmızı bir çanak bulunmuştur⁴⁵⁷.

Çanak Tip 21

Bu tip içerisinde değerlendirilen çanaklar içe kalınlaştırılmış ağız kenarlı, içe eğik ağızlı ve keskin gövdelidir. Bu tipteki iki çanakta XIa evresinde bulunmuştur. Ağız çapları 18 ve 22 cm olan örneklerin her ikisi de A Mal Grubu içerisinde değerlendirilmektedir (Levha 16: 2-3).

Bu tip ile yakın form niteliklerine sahip olan çanaklar Kıyı Ege'de; Panaztepe'de açık kâseler Tip K VI 3 içerisinde değerlendirilmiştir⁴⁵⁸. İç Batı Anadolu'da; Beycesultan IVc tabakasında bu forma yakın örnekler bulunmuştur⁴⁵⁹.

Çanak Tip 22

Tip 22 içerisinde değerlendirilen çanaklar düzleştirilmiş ağız kenarlı ve keskin gövdelidir. Ağzın dışa eğik ya da dik yükselmesi dikkate alınarak iki alt tip içerisinde

⁴⁵⁴ Günel 1999a: 45, Levha 16: 1-7.

⁴⁵⁵ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 425: 15.

⁴⁵⁶ Gunter 1991: 74, Fig. 20: 407.

⁴⁵⁷ Kull 1988: 236, Taf 14: 5.

⁴⁵⁸ Günel 1999a: 43, Levha 21: 1-4.

⁴⁵⁹ Lloyd-Mellaart 1965: 104, Fig. 13: 20, 26.

değerlendirilmiştir. Bu grup altında değerlendirilen tüm çanaklar XIb evresinde bulunmuştur.

Çanak Tip 22a

Tip 22a olarak tanımlanan çanaklarda düzleştirilmiş ağız kenarı, dışa eğik ağız ve keskin gövde bulunur. Bu çanaklardan XIb evresinde iki örnek bulunmuştur (Levha 16: 4, 5). Ağız çapı ölçülebilen tek örneğin ağız çapı 20 cm'dir. Bu tip altında değerlendirilen iki çanak B Mal Grubu içerisinde değerlendirilmektedir.

Kıyı Ege'de; Troia V. tabakada benzer formda örnekler bulunmuştur⁴⁶⁰. İç Batı Anadolu'da; Beycesultan IVc tabakasında bu çanaklar ile benzer formda ancak ağız Ayasuluk örneklerine nispeten dik yükselen kaplar tespit edilmiştir⁴⁶¹. Göller Yöresi'nde; Bademağacı OTÇ kültür dolgusunda bulunup, Tip IIID1a olarak tanımlanan Devetüyü Mallar içerisinde değerlendirilen çanaklar, ağız kenarında görülen ufak farklılıklara rağmen benzer niteliktedir⁴⁶².

Çanak Tip 22b

Tip 22b çanakları düzleştirilmiş ağız kenarlı, dik yükselen ağızlı ve keskin gövdelidir. Bu tip altında değerlendirilen çanaklardan XIb evresinde bir adet bulunmuştur (Levha 16: 6). Ağız çapı alınabilen örnek 20 cm çapa sahiptir ve B Mal Grubu içerisinde değerlendirilmektedir.

b-) Çömlekler

Ayasuluk Tepesi'nde bulunan çömleklerin büyük bölümünün eksik olması çömleklerin tam formlarının belirlenmesini güçleştirmektedir. Aşağıda yapılacak tanımlamalarda ve karşılaştırmalarda genellikle ağız kenarları ve boyun yapıları dikkate alınmıştır.

Çömlek Tip 1

Tip 1 içerisinde değerlendirilen çömleklerin gövdelerinin üst bölümü korunmuştur. Gövdenin üst bölümü daralarak yükselen çömlekler dışa doğru açılan kısa boyuna sahiptir. Söz konusu çömleklerde basit ağız kenarı görülür (Levha 17: 1-3).

⁴⁶⁰ Blegen-Caskey-Rawson 1951: Pl 252: 12.

⁴⁶¹ Lloyd-Mellaart 1965: 104, Fig. 13: 28, 29.

⁴⁶² Umurtak 2003: 56, 64, 67, Fig. 2: 3.

Ağız çapları 21-44 cm arasında değişen kapların tamamı XIa evresinde bulunmuştur. Söz konusu çömlerlerin %60'ı H Mal Grubu, %40'ı B Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Bulunan parçaların ufak olmasından dolayı kapların gövde yapısı tam olarak bilinmemektedir. Karşılaştırmalarda özellikle ağız ve ağız kenarı dikkate alınmak durumunda kalınmıştır. Bu çömlerlerin benzerleri Kıyı Ege'de; Kocabaşetepe'de OTÇ 2 ve 3 tabakalarında bulunmuş, Kırmızı, Devetüyü, Pembemsi Devetüyü, Kırmızımsı Devetüyü Astarlı ve Kaba mal gruplarında değerlendirilmiş ve çömler Tip 7a olarak tanımlanmıştır⁴⁶³. Panaztepe'de Tip ÇÖ IVa 1 olarak değerlendirilen çömler bu kaplar ile benzerlik göstermektedir⁴⁶⁴. Bu formun yakın örnekleri Troia Orta VI tabakalarında⁴⁶⁵ ve Milet III. tabakada bulunmuş ve Kaba mal grubu içerisinde değerlendirilmiştir⁴⁶⁶. Levha 17: 3'te gösterilen çömlerin devetüyü astarlı bir benzeri Ulucak Höyük Mezarlığı'nda bulunmuştur⁴⁶⁷. İç Batı Anadolu'da; Beycesultan V. tabakada benzer ağız yapısına sahip kaplar tespit edilmiştir⁴⁶⁸. Asopos Tepesi'nde Kahverengi ve Devetüyü mal grupları içerisinde değerlendirilen, ÇM6a olarak tanımlanan yakın formda çömler VIa evresinde bulunmuştur (Levha 61: 2-3). Orta Anadolu'da; Gordion Megaron 10'un 10. tabakasında devetüyü astarlı⁴⁶⁹, Demircihöyük İKL 10/11 açması 2/3. evrede gri astarlı benzer formda kaplar ele geçmiştir⁴⁷⁰. Boğazköy'de Kuzeybatı Yamacı'nda 8 b-c-d tabakalarında benzer formda çömler bulunmuştur⁴⁷¹. Güney Anadolu'da; Mersin Yumuktepe XIb-IX tabakalarında yakın formda çömler görülmektedir⁴⁷².

Çömler Tip 2

⁴⁶³ Aykurt 2004: 118, Levha 47: b-c.

⁴⁶⁴ Günel 1999a: 47, Levha 85-86, 87: 1-2.

⁴⁶⁵ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 432: 18.

⁴⁶⁶ Raymond 2005: 254, Fig. 3.23: AT.99.266.4, AT.98.444.8, AT.99.631.1.

⁴⁶⁷ Çilingiroğlu-Derin vd 2004: 60, Fig. 48: 1.

⁴⁶⁸ Lloyd-Mellaart 1965: 97, Fig. 8: 11.

⁴⁶⁹ Gunter 1991: 61, Fig. 13: 241-242.

⁴⁷⁰ Kull 1988: 230, Taf 7: 2, Taf 25: 13, 15.

⁴⁷¹ Orthman 1963: 34, 41, Taf 32: 309, Taf 23: 213, 214.

⁴⁷² Garstang 1953: 225, Fig. 145: 4.

Gövdenin üst bölümü daralarak yükselen, dışa eğik ağız kenarlı bu kaplar boyunludur (Levha 17: 4-7). Ağız çapları 22-30 cm arasında değişen çömleklerin %50'si XIa, %50'si XIb evresinde bulunmuştur. Söz konusu çömleklerin %80'i B Mal Grubu, %20'si A Mal Grubu içerisinde değerlendirilmektedir.

Bulunan parçaların çok ufak boyutta olmasından dolayı bu kapların benzerleri hakkında kesin çıkarımlarda bulunmak güçtür. Kıyı Ege'de; Kocabaştepe OTÇ 2 ve 3 tabakalarında bu çömleklerin ağız kenarı daha az dışa çekilmiş benzerleri bulunmuş Gri, Devetüyü, Pembemsi Devetüyü, Kırmızımsı Devetüyü Astarlı mal gruplarında değerlendirilmiş ve çömlek Tip 5 olarak tanımlanmıştır⁴⁷³. Milet III. tabakada benzer formda kırmızı astarlı çömlekler bulunmuştur⁴⁷⁴. Kadıkalesi'nde Erken Evre olarak tanımlanan örnekler içerisinde gri renkte benzer kaplar bulunmuştur⁴⁷⁵. Levha 17: 2'de gösterilen kabın altın boya astarlı benzeri Bademgediği VI. tabakada tespit edilmiştir⁴⁷⁶. Bu tip içerisinde değerlendirilen çömlekler Panaztepe Tip ÇÖ I 1 ile benzerlik göstermektedir⁴⁷⁷. Limantepe III. tabakada bulunan çömlekler benzerdir⁴⁷⁸. Bu formun yakın örnekleri Troia Erken VI tabakaları içerisinde bulunmuştur⁴⁷⁹. İç Batı Anadolu'da; Aphrodisias OTÇ tabakasında bu tip ile benzer açık kırmızı renkte astarlı çömlekler ele geçmiştir⁴⁸⁰. Beycesultan V ve IVc tabakasında bu forma yakın kaplar bulunmuştur⁴⁸¹. Orta Anadolu'da; Gordion Megaron 10'un 14b tabakasında⁴⁸² ve Boğazköy'de Kuzeybatı Yamaç'ta 8b tabakasında yakın formda çömlekler bulunmuştur⁴⁸³. Demircihöyük İKL 10/11 açması 1. evrede benzer formda parlak kırmızı çömlekler tespit edilmiştir⁴⁸⁴.

Çömlek Tip 3

⁴⁷³ Aykurt 2004: 115, Levha 46: a-d.

⁴⁷⁴ Raymond 2005: 252, Fig. 3.21: AT.98.234.55, AT.98.421.28, AT.98.234.10, AT.98.164.6.

⁴⁷⁵ Kan 2005: Fig. 11: a.

⁴⁷⁶ Meriç 2003: 95, Fig. 17: 46.

⁴⁷⁷ Günel 1999a: 47, Levha 79: 1-6.

⁴⁷⁸ Günel 1999b: 69, Abb 13: 14.

⁴⁷⁹ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 429: 3.

⁴⁸⁰ Joukowsky 1986: 635, Pl 457: 16.

⁴⁸¹ Lloyd-Mellaart 1965: 97, Fig. 8: 14-16, 114, Fig. 21: 1-10.

⁴⁸² Gunter 1991: 54, Fig. 8: 154.

⁴⁸³ Orthman 1963: Taf 31: 299.

⁴⁸⁴ Kull 1988: 228, Taf 1: 17, Taf 18: 16.

Çömlekler içerisinde en sık karşılaşılan grubu temsil etmektedir. Gövde kısmı korunmamış olan bu çömlekler basit ağız kenarlı ve dışa eğik ağızlıdır (Levha 18: 1-7). Bazı örneklerde ağız kenarında dışa kalınlaştırma görülmekle birlikte bu grup içerisinde değerlendirilmiştir (Levha 18: 1). Ağız çapları 7-24 cm arasında değişen çömleklerin %72'si XIa, %28'i XIb evresinde bulunmuştur. Bulunan çömleklerin %56'sı A Mal Grubu, %44'ü B Mal Grubu içerisinde değerlendirilmektedir.

Bu çömleklerin benzerleri Kıyı Ege'de; Kocabaştepe OTÇ'nin tüm tabakalarında bulunmuş Devetüyü, Pembemsi Devetüyü Astarlı, Kaba mal gruplarında değerlendirilmiş ve Çömlek 11a olarak tanımlanmıştır⁴⁸⁵. Levha 18:1'de gösterilen çömlek ile benzer tam kırmızı astarlı bir çömlek Milet III. tabakada bulunmuştur⁴⁸⁶. Bademgediği'nde benzer formda ancak ağız kenarında dışa çekikliğinin yanı sıra kalınlaştırma görülen Portakal-Kahverengi ve Kırmızı mallar içerisinde değerlendirilen çömlekler arasında benzer bir örnek ele geçmiştir⁴⁸⁷. Smyrna/Bayraklı kazılarında yakın formda kırmızı-kahverengi astarlı kaplar tespit edilmiştir⁴⁸⁸. Gövde yapıları tam olarak bilinmeyen ve olasılıkla gövdeleri kendi içerisinde farklılık gösteren bu tipteki çömlekler Troia Vd tabakasında bulunan kırmızı astarlı çömlekler ile yakın formdadır⁴⁸⁹. Bu çömlekler ile benzer boyun ve ağız kenarına sahip örnekler Troia Erken VI tabakalarında görülmektedir⁴⁹⁰. İç Batı Anadolu'da; Aphrodisias Tunç Çağ 4-OTÇ tabakasında⁴⁹¹ ve OTÇ tabakasında Gri, Açık Kırmızı ve Kendinden Astarlı mallar içerisinde benzer örnekler bulunmuştur⁴⁹². Beycesultan V. tabakada benzer boyun ve ağız yapısına sahip kırmızı astarlı⁴⁹³, IVc tabakasında kırmızı ve kırmızı-kahverengi astarlı çömlekler tespit edilmiştir⁴⁹⁴. Kusura C evresinde benzer boyun ve ağza sahip bir çömlek ele geçmiştir⁴⁹⁵. Asopos Tepesi'nde Kırmızı, Kahverengi, Devetüyü, Koyu

⁴⁸⁵ Aykurt 2004: 132, Levha 55:a-d.

⁴⁸⁶ Raymond 2005: 251, Fig. 3.20: AT.98.234.6.

⁴⁸⁷ Meriç 2003: 95, Fig. 17: 41.

⁴⁸⁸ Bayne 2000: 272, Fig. 18: 3.

⁴⁸⁹ Blegen-Caskey-Rawson 1951: 238 tablo 21, Blegen-Caskey-Rawson 1951: Pl 238.

⁴⁹⁰ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 423: 32.26, Pl 424: 4.

⁴⁹¹ Joukowsky 1986: 618, Pl 444: 12, 13; 629, Pl 454: 19.

⁴⁹² Joukowsky 1986: 679, Pl 485: 11, 16, 635, Pl 457: 22, 33.

⁴⁹³ Lloyd-Mellaart 1965: 97, Fig. 8: 15.

⁴⁹⁴ Lloyd-Mellaart 1965: 114, Fig. 21: 3, 6; 115, Fig. 22: 7.

⁴⁹⁵ Lamb 1937: 27, Fig. 10: 6.

Kahverengi mal grupları içerisinde değerlendirilen, ÇM16 olarak tanımlanan benzer formda ancak büyük bölümü biraz daha kısa boyunlu çömlekler VIb ve VIa evrelerinde ele geçmiştir (Levha 68: 1-15). Göller Yöresi'nde; Bademağacı OTÇ kültür dolgusunda Devetüyü Mallar içerisinde değerlendirilen Tip IVA1 olarak tanımlanan benzer kaplar tespit edilmiştir⁴⁹⁶. Orta Anadolu'da; Yanarlar⁴⁹⁷ ve Çavlum Mezarlığı'nda⁴⁹⁸ benzer boyun ve ağız kenarına sahip kahverengi ve kendinden astarlı, Gordion Megaron 10, 7. tabakada benzer formda devetüyü astarlı çömlekler ele geçmiştir⁴⁹⁹. Boğazköy'de Kuzeybatı Yamacı'nda 8c-d tabakasında⁵⁰⁰, Aşağışehir 4. tabakada⁵⁰¹ yakın formda çömlekler bulunmuştur.

Çömlek Tip 4

Alt kısmı ele geçmeyen olasılıkla küresel bir gövdeye sahip çömlekler ağza doğru daralmaktadır. İçe eğik ağızlı boyunsuz çömleklerin ağız kenarları yuvarlatılmıştır. Çömlek Tip 5 ile yakın özellikler gösteren bu formun ayrışan tek noktası ağız kenarının yuvarlatılarak kalınlaştırılmış olmasıdır. Bir örnekte ağız kenarının altında 1.5 cm çapında yumru bezeme yapılmıştır. Ağız çapları 14-32 cm arasında değişen bu çömleklerin tamamı XIa evresinde bulunmuştur (Levha 19: 1-3). Söz konusu çömleklerin %80'i H Mal Grubu, %20'si F Mal Grubu içerisinde değerlendirilmektedir.

Bu çömlekler Kıyı Ege'de; Panaztepe IVb2 içerisinde değerlendirilen çömleklerin bir bölümü ile benzer özellikler sergilemektedir⁵⁰². Kocabaştepe OTÇ 3 tabakasında, Devetüyü ve Kırmızımsı Devetüyü Astarlı mal gruplarında değerlendirilen ve Çömlek Tip 4 içerisinde tanımlanan benzer örnekler bulunmuştur⁵⁰³. Bu çömleğin yakın örnekleri Troia Erken VI tabakasında ele geçmiştir⁵⁰⁴. İç Batı Anadolu'da; Asopos Tepesi'nde Kahverengi ve Kaba mal grupları içerisinde değerlendirilen, ÇM1

⁴⁹⁶ Umurtak 2003: 58, 65,68, Fig. 3: 11.

⁴⁹⁷ Emre 1978: 104, Şek 99, 100.

⁴⁹⁸ Bilgen 2005: LXXIV: 1; LXXV: 3-7.

⁴⁹⁹ Gunter 1991: 67, Fig. 16: 315.

⁵⁰⁰ Orthman 1963: 34, Taf 23: 217.

⁵⁰¹ Fischer 1963: 131, Taf 60: 552.

⁵⁰² Günel 1999a: 48, Levha 89: 3, 5.

⁵⁰³ Aykurt 2004: 114, Levha 45: a.

⁵⁰⁴ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 423: 35. Pl 457.

olarak tanımlanan, benzer formda çömlekler Vİb ve Vİa evrelerinde ele geçmiştir (Levha 59: 1-9). Göller Yöresi'nde; Bademağacı OTÇ kültür dolgusunda Devetüyü Mallar içerisinde değerlendirilen benzer çömlekler Tip IA1 olarak tanımlanmıştır⁵⁰⁵. Orta Anadolu'da; Gordion Megaron 12'nin VA tabakasında⁵⁰⁶ ve Demircihöyük İKL 10/11 evre 2/3'te benzer formda mat kırmızı çömlekler bulunmuştur⁵⁰⁷. Boğazköy'de Kuzeybatı Yamaç'ta Tabaka 8 c-d benzer formda örnekler ele geçmiştir⁵⁰⁸

Çömlek Tip 5

Bu tip içerisinde değerlendirilen çömleklerin alt kısmı koni biçiminde olup ağza doğru daralmaktadır. Bu çömlekler içe eğik ağızlı, dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı ve boyunsuzdur. Tip 5 çömleklerinin Tip 4 çömleklerinden farkı ağız kenarının dışa kalınlaştırılmış olmasıdır (Levha 19: 4-8). Ağız çapları 20-32 cm arasında değişen bu çömleklerin tamamı XIa evresinde bulunmuştur. Söz konusu çömleklerin %55'i A Mal Grubu, %45'i B Mal Grubu içerisinde değerlendirilmektedir.

Kıyı Ege'de; Kocabaştepe OTÇ 3 tabakasında bu çömleklerin benzerleri çömlek Tip 2b olarak tanımlanmış ve Devetüyü Astarlı Mal Grubu'nda değerlendirilmiştir⁵⁰⁹. Bademgediği VI. tabakada Altın Boya Astarlı Mal Grubu'nda değerlendirilen benzer formda çömlekler bulunmuştur⁵¹⁰. Bu çömlekler Panaztepe IVb2 içerisinde değerlendirilen kapların bazıları ile benzer özellikler sergilemektedir⁵¹¹. İç Batı Anadolu'da; Asopos Tepesi'nde Kaba ve Koyu Kahverengi mal grupları içerisinde değerlendirilen, ÇM5 olarak tanımlanan ağız çapı daha dar benzer çömlekler Vİa ve Vİb evrelerinde ele geçmiştir (Levha 60: 6-11). Göller Yöresi'nde; Bademağacı OTÇ kültür dolgusunda Devetüyü ve Kaba mallar içerisinde değerlendirilen Tip IA2 olarak tanımlanan benzer kaplar bulunmuştur⁵¹². Orta Anadolu'da; Çavlum Mezarlığı'nda benzer biçimde dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı çömlekler görülmektedir⁵¹³. Benzer

⁵⁰⁵ Umurtak 2003: 57, 65, 68, Fig. 3: 4.

⁵⁰⁶ Gunter 1991: 78, Fig. 22: 457, 461.

⁵⁰⁷ Kull 1988: 230, Taf 7: 3.

⁵⁰⁸ Orthmann 1963: Taf 22: 206.

⁵⁰⁹ Aykurt 2004: 111, Levha 44: a.

⁵¹⁰ Meriç 2003: 95, Fig. 17: 49, 50.

⁵¹¹ Günel 1999a: 48, Levha 89: 2, 4, 6; Levha 90: 1-4.

⁵¹² Umurtak 2003: 58, 65, 68, Fig. 3: 5, 6; 72, Fig. 7: 9.

⁵¹³ Bilgen 2005: Levha LXX: 1.

formda kırmızı astarlı çömlekler Gordion Megaron 12'nin Va tabakasında⁵¹⁴ ve Boğazköy'de Kuzeybatı Yamacı'nda 8a tabakasında⁵¹⁵ ele geçmiştir.

Çömlek Tip 6

Bu tip içerisinde değerlendirilen ağza doğru daralan boyunsuz çömleklerde içe eğik ağız ve yuvarlatılmış ağız kenarı bulunur. Levha 20: 1'de ağız kenarı altına yumru bezeme applike edilmiştir. Bulunan iki çömlek H Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiş ve XIa evresinde bulunmuştur (Levha 20: 1, 2). Bu çömleklerin biri 22 cm diğeri 28 cm ağız çapına sahiptir.

Bu çömleklerin benzerleri Kıyı Ege'de; Kocabaşetepe OTÇ 3 tabakasında bulunmuş çömlek Tip 4 içerisinde değerlendirilmiştir⁵¹⁶. Panaztepe'de Tip ÇÖ VII b2 kapları ile benzer özellikler görülmektedir⁵¹⁷. Orta Anadolu'da; Gordion Megaron 10, 7. tabakada ağzın daha belirgin biçimde içe eğildiği devetüyü astarlı benzer çömlekler ele geçmiştir⁵¹⁸. Benzer formda bej astarlı çömlekler Demircihöyük'te bulunmuştur⁵¹⁹.

Çömlek Tip 7

Tip 7 içerisinde değerlendirilen çömlekler boyunsuz olup hafifçe içe çekilmiştir. Söz konusu çömleklerde basit ağız kenarı görülür. Bu çömleklerin birinde ağız kenarı altında uç kısmı kırık durumda olan tutamak, diğeriinde 1.5 cm çapında yumru bezeme bulunmaktadır (Levha 20: 3, 4). Ağız çapı ölçülebilen tek çömlek 26 cm çapa sahiptir. Biri XIa diğeri XIb evresinde bulunan çömlekler, H Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir

Kıyı Ege'de; Kocabaşetepe OTÇ 3 tabakasında üzerinde bezeme bulunmayan Devetüyü ve Pembemsi Devetüyü Astarlı mal gruplarında değerlendirilmiş ve çömlek Tip 8a olarak tanımlanmıştır⁵²⁰. İç Batı Anadolu'da; Aphrodisias OTÇ tabakasında

⁵¹⁴ Gunter 1991: 78, Fig. 22: 455, 456. Gordion'da bulunan diğeri benzer örnekler için; Kull 1988: Taf 17: 5, 8.

⁵¹⁵ Orthman 1963: 44, Taf 36: 358.

⁵¹⁶ Aykurt 2004: 114, Levha 45: b.

⁵¹⁷ Günel 1999a: 48, Levha 94: 2.

⁵¹⁸ Gunter 1991: 67, Fig. 15: 308.

⁵¹⁹ Kull 1988: 244, Taf 30: 21.

⁵²⁰ Aykurt 2004: 121, Levha 48: d, e.

Levha 20:4'te gösterilen örneğin benzeri kırmızı bir pişirme kabı bulunmuştur⁵²¹. Asopos Tepesi'nde Kahverengi ve Koyu Kahverengi mal grupları içerisinde değerlendirilen ÇM12 olarak tanımlanan benzer çömlekler VIb ve VIa evrelerinde bulunmuştur (Levha 66: 1-2). Orta Anadolu'da Boğazköyde Kuzeybatı Yamacı'nda 8 c-d tabakalarında benzer formda çömlek ele geçmiştir⁵²².

Çömlek Tip 8

Tip 8 içerisinde değerlendirilen çömlekler kısa boyunlu yuvarlak omuzlu içe ve dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlıdır. Bu grup içerisinde XIb evresinde 20 cm ağız çapına sahip B Mal Grubu özellikleri taşıyan bir örnek bulunmuştur (Levha 21: 1).

Kıyı Ege'de; Kocabaştepe OTÇ 2 ve 3 tabakalarında ağız kenarında bazı farklılıklar olmakla birlikte benzer kaplar bulunmuş Devetüyü, Pembemsi Devetüyü ve Kırmızımsı Devetüyü Astarlı mal gruplarında değerlendirilmiş ve Tip 11j olarak tanımlanmıştır⁵²³. Bu çömlek tipinin yakın örnekleri Panaztepe'de Tip ÇÖ IX a 4 içerisinde değerlendirilmiştir⁵²⁴. Orta Anadolu'da; Demircihöyük'te benzer formda ancak ağız kenarı üzerinde yiv olmayan benzer çömlekler bulunmuştur⁵²⁵.

Çömlek Tip 9

Tip 9 içerisinde değerlendirilen çömlekler kısa boyunlu olup ağız kenarı dışa doğru kalınlaştırılarak düzleştirilmiştir. Bu grup içerisinde değerlendirilebilecek XIb tabakasında, 26 cm ağız çapına sahip, B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen bir örnek bulunmuştur (Levha 21: 2).

Çömlek Tip 10

Tip 10 başlığı altında değerlendirilen dışa eğik ağızlı çömlekler uzunlu boyunlu olup, ağız kenarı içe ve dışa kalınlaştırılmıştır. Bu grup içerisinde XIb evresinde bulunmuş 37 cm ağız çapında B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen bir örnek bulunmuştur (Levha 21: 3).

⁵²¹ Joukowsky 1986: 635, 457: 11.

⁵²² Orthman 1963: Taf 25: 237.

⁵²³ Aykurt 2004: 136, Levha 60: g.

⁵²⁴ Günel 1999a: 49, Lev: 96: 1-4.

⁵²⁵ Kull 1988: Taf 13: 11.

Kıyı Ege'de; Kocabaştepe'nin OTÇ tabakalarında ağız kenarında bazı farklılıklar olmakla birlikte Tip 9d olarak değerlendirilmiş benzer çömlekler bulunmuştur⁵²⁶. Orta Anadolu'da; Demircihöyük'te bazı ufak farklılıklar olmakla birlikte benzer mat kırmızı bir örnek tespit edilmiştir⁵²⁷.

Çömlek Tip 11

Çömlek Tip 11 başlığı altında değerlendirilen çömlekler, basit ağız kenarlı boyunlu keskin omuzludur. Bu grup içerisinde XIb evresinde bulunan tek çömlek (Levha 21: 4) 14 cm ağız çapına sahip olup, A Mal Grubu içerisinde değerlendirilmektedir.

Benzer formda VIa evresinde bulunan örnekler İç Batı Anadolu'da; Asopos Tepesi'nde Koyu Kahverengi Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiş ve ÇM11 içerisinde ele alınmıştır (Levha 65: 2).

Çömlek Tip 12

Tip 12'ye örnek çok kısa silindir biçiminde boyunlu olup basit ağız kenarlıdır. XIb evresinde bulunan minyatür olarak tanımlanabilecek çömlekçik 7 cm ağız çapına sahip olup A Mal Grubu içerisinde değerlendirilmektedir (Levha 21: 5).

Bu form benzeri İç Batı Anadolu'da; Asopos Tepesi'nde VIb ve VIa evresinde bulunan Koyu Kahverengi Mal Grubu içerisinde değerlendirilen ve ÇM12 içerisinde ele alınan çömlek ile karşılaştırılabilir (Levha 66: 2).

c-) Akıtacaklı Kaplar

Akıtacaklı Kap Tip 1

Dipten genişleyerek gelen gövde yumuşak bir dönüş yaparak ağıza doğru daralmakta ve ağız kenarına dik olarak yükselmektedir. XIb evresinde bulunan, B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen tek örneğin ağız çapı 16 cm'dir (Levha 22: 1).

Akıtacaklı Kap Tip 2

Tip 2 içerisinde değerlendirilen çaydanlıklar dışı kalınlaştırılmış ağız kenarlı, içe eğik ağızlı ve küresel gövdelidir. Bu tip altında değerlendirilen ve ağız çapları 19-32

⁵²⁶ Aykurt 2004: 131, Levha 54: a, b.

⁵²⁷ Kull 1988: 242, Taf 25: 11.

cm arasında değişen üç çaydanlık XIb evresinde bulunmuştur (Levha 22: 2-4). Bulunan örneklerin ikisi G Mal Grubu, biri B Mal Grubu içerisinde değerlendirilmektedir.

Benzer formda örnekler Kıyı Ege'de; Milet III. tabakada⁵²⁸ ve Bademgediği III-V tabakalarında bulunmuştur⁵²⁹. İç Batı Anadolu'da; Beycesultan V. tabakada bu çaydanlıklarla benzer formda ancak akıtacak kısmının ağız kenarının altına aplike edilmiş devetüyü renkte bir örnek bulunmuştur⁵³⁰. Yine benzer formda örnekler Beycesultan IVc⁵³¹ ve IVb⁵³² tabakalarında bulunmuştur. Asopos Tepesi'nde VIa ve VIb evresinde bulunan Koyu Kahverengi Mal Grubu içerisinde değerlendirilen benzer formda örnekler AK1b tanımlaması içerisinde ele alınmıştır (Levha 72: 2). Göller Yöresi'nde; Bademağacı OTÇ kültür dolgusunda Devetüyü Mallar içerisinde değerlendirilen Tip VA1 olarak tanımlanan benzer kaplar tespit edilmiştir⁵³³. Adalarda; Thermi OTÇ-GTÇ buluntuları içerisinde benzer kaplar bulunmuştur⁵³⁴.

d-) Yonca Ağızlı Testiler

Yonca ağızlı testilerden sınırlı sayıda örnek bulunmuştur (Levha 23). Ağız ve boyun kısımları hakkında bilgi edinilebilen örneklerin dip kısımları bulunmamıştır. Yonca ağızlı testiler üç tip altında değerlendirilmiştir.

Yonca Ağızlı Testi Tip 1

Yonca ağızlı Tip 1 içerisinde değerlendirilen testiler boyunlu, dışa eğik ağızlı, basit ve dışa çekik ağız kenarlıdır (Levha 23: 1-6). Boyunlu testilerde dışa çekilme belirgin bir biçimde yapılırken (Levha 23: 1, 2, 3) diğer örneklerde belirgin değildir. Bu tip altında değerlendirilen ve %85'i XIa, %15'i XIb evresinde bulunan testilerin, %80'i B Mal Grubu, %20'si C Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Bulunan parçaların çok ufak boyutta olmasından dolayı ağızın kaç yoncadan oluştuğu ve kapların gövde yapılarının nasıl olduğu dikkate alınarak diğer yerleşimlerle karşılaştırmalar yapılamamaktadır. Bu testiler ile karşılaştırılabilecek örnekler Kıyı

⁵²⁸ Raymond 2005: 248, Fig. 3.17: AT.98.247.3, AT.98.407.1.

⁵²⁹ Meriç 2003: 94, Fig. 16: 33.

⁵³⁰ Lloyd-Mellaart 1965: 86, Fig. 2: 18.

⁵³¹ Lloyd-Mellaart 1965: 104, Fig. 13: 33.

⁵³² Lloyd-Mellaart 1965: 123, Fig. 26: 1.

⁵³³ Umurtak 2003: 57, 64, 67, Fig. 2: 6.

⁵³⁴ Lamb 1936: Fig. 41: 7a.

Ege'de; Kocabaştepe'de bulunmuş ve Tip 1 olarak tanımlanmıştır⁵³⁵. Levha 23: 1, 2, 3'te gösterilen örnekler ile Panaztepe'de bulunan YT I 4⁵³⁶ testileri ile ağız kenarında benzerlikler bulunur. Smyrna/Bayraklı kazılarında 4-6 evrelerinde benzer formda örnekler ele geçmiştir⁵³⁷. Limantepe IVa tabakasında bulunan yonca ağızlı kaplar⁵³⁸ ve III tabakanın 3-4 evrelerinde bulunan örnekler ile benzerlikler söz konusudur⁵³⁹. İç Batı Anadolu'da; Beycesultan V. tabakada benzer ağız kenarına sahip testiler bulunmuştur⁵⁴⁰. Asopos Tepesi'nde Devetüyü, Kendinden Astarlı ve Kahverengi mal grupları içerisinde değerlendirilen ve YT1a olarak tanımlanan benzer formda testiler VIa ve VIb evrelerinde bulunmuştur (Levha 73: 1-3). Göller Yöresi'nde; Bademağacı OTÇ kültür dolgusunda Devetüyü Mallar içerisinde değerlendirilen Tip IA1 olarak tanımlanan ağız kenarı Ayasuluk örneklerine nazaran daha az dışa çekilmiş benzer kaplar görülmektedir⁵⁴¹. Orta Anadolu'da; Yanarlar⁵⁴² ve Çavlum⁵⁴³ mezarlıklarında çok sayıda benzer formda ağız kenarına sahip farklı mal grupları içerisinde değerlendirilen testiler bulunmuştur. Benzer formda bej astarlı testiler Demircihöyük İKL 10/11 açması 2/3. evrede görülmektedir⁵⁴⁴.

Yonca Ağızlı Tip 2

Yonca ağızlı Tip 2 altında değerlendirilen testilerden bir örnek bulunmuştur (Levha 23: 7). Söz konusu örnek boyunlu dışa çekik ağızlı, içe ve dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlıdır. Bulunan örnekte dikey kulp kırık durumdadır. XIa evresinde bulunan parça, B Mal Grubu içerisinde değerlendirilmektedir.

Yonca Ağızlı Tip 3

Yonca ağızlı Tip 3 olarak değerlendirilen testilerden 1 adet bulunmuştur (Levha 23: 8). Söz konusu örnek ağza doğru dik olarak yükselmekte ve basit ağız kenarlıdır.

⁵³⁵ Aykurt 2004: 102, Levha 39: a, c, d, f, i.

⁵³⁶ Günel 1999a: 52, Levha 106: 1, 2.

⁵³⁷ Bayne 2000: 272, Fig. 16: 2.

⁵³⁸ Günel 1999b: 66, Abb 10: 5.

⁵³⁹ Günel 1999b: 71, Abb 14: 17.

⁵⁴⁰ Lloyd-Mellaart 1965: 96, Fig. 7: 8, 12-14.

⁵⁴¹ Umurtak 2003: 57, 64, 68, Fig. 3: 1.

⁵⁴² Emre 1978: Şek: 49, 50, 52, 54, 55, 56, 58, 59, 61, 62, 63, 70.

⁵⁴³ Bilgen 2005: Levha LXXXVI.

⁵⁴⁴ Kull 1988: 232, Taf 10: 2.

Yonca ağız Tip 1'den farklı olarak ağız dışı çekik değildir. XIb evresinde bulunan örnek C Mal Grubu içerisinde değerlendirilmektedir.

Orta Anadolu'da; Yanarlar Mezarlığı'nda benzer ağız kenarına sahip kahverenkli kendinden astarlı kaplar bulunmuştur⁵⁴⁵.

e-) Dipler ve Kaideler

Ayasuluk OTÇ tabakalarında bulunan dipler düz ve halka dipler ve bunların alt tipleri belirtilerek açıklanmıştır. Dip tiplerinin açıklanmasının ardından sınırlı sayıdaki kaide örneğinin özellikleri açıklanmaktadır.

Düz Dip Tip 1a

Düz dip Tip 1a olarak tanımlanan örneklerin kenarları düz olup ağız çapları 3.5-12 cm arasında değişmektedir (Levha 24: 1-2). OTÇ'ye tarihlenen her iki evrede de bulunan düz diplerin %45'i A Mal Grubu, %35'i B Mal Grubu, %15'i H Mal Grubu, %5'i C Mal Grubu içerisinde değerlendirilmektedir.

Düz Dip Tip 1b

Düz dip Tip 1b olarak tanımlanan örneklerin kenarları yuvarlatılmış olup ağız çapları 3-9 cm arasında değişmektedir (Levha 24: 3-6). %65'i XIb evresinde, %35'i XIa evresinde bulunan bu tipin %60'ı A Mal Grubu, %20'si B Mal Grubu, %20'si G Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Halka Dip Tip 1a

Ayasuluk Tepesi OTÇ tabakalarında bulunan halka diplerin 2a içerisinde değerlendirilenlerinin kenarları yuvarlatılmıştır. Bazı örneklerde halka dip alçakken (Levha 25: 1, 2) diğer örneklerde yüksek olarak yapılmıştır. Bulunan örneklerin dip çapları 4.5 ve 14 cm arasında değişmektedir. Halka diplerin %80'i XIb, %20'si XIa evresinde bulunmuştur. Bulunan halka diplerin %70'i B Mal Grubu, %30'u A Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Halka Dip Tip 1b

Halka dip 2 b içerisinde değerlendirilen örneklerden 2 adet bulunmuştur. Tip 2b'yi oluşturan örneklerin dip kısmı kenara çekilerek uzatılmıştır (Levha 25: 6, 7). Dip

⁵⁴⁵ Emre 1978: 96, Şek 48.

çapları 7 ve 10 cm olan örnekler XIb evresinde bulunmuş ve B Mal Grubu içerisinde değerlendirilmektedir.

Kaide

Ayasuluk OTÇ tabakalarında kenarları çekilerek uzatılmış ve düzleştirilmiş ağız kenarlı bir örnek bulunmuştur (Levha 25: 8). Her XIb evresinde bulunan 16 cm dip çapına sahip olan örnek, A Mal Grubu içerisinde değerlendirilmektedir.

c-) Küçük Buluntular

Ayasuluk'ta OTÇ tabakalarında yürütülen kazı çalışmalarında ağırşak ve ağırşak dışında herhangi bir küçük buluntu topluluğu tespit edilmemiştir. Üzerinde herhangi bir bezeme unsuru olmayan pişmiş toprak ağırşaklar, küresel, silindir ve çift konik formudur (Levha 123: 2-5). Bu tabakada ayrıca kırılmış bir kap parçası yuvarlatılarak ikinci kullanımda ağırşak olarak değerlendirilmiştir. Kenarları düzeltilmeden bırakılan parçanın ortasına ip deliği açılmıştır (Levha 123: 1).

Ayasuluk'ta bulunan küresel ve çift konik formu ağırşakların ve ikinci kullanımda ağırşak olarak değerlendirilen seramik parçasının benzerlerine Batı Anadolu'da yer alan OTÇ yerleşmelerinin büyük bölümünde rastlanmaktadır. Bezemesiz çift konik formu ağırşakların (Levha 123: 4-5) benzerleri Çeşme Bağlararası⁵⁴⁶, Iasos⁵⁴⁷, Troia⁵⁴⁸, Aphrodisias⁵⁴⁹, bezemesiz küresel formu ağırşakların (Levha 123: 2) benzerleri Çeşme Bağlararası⁵⁵⁰, Iasos⁵⁵¹, Troia⁵⁵², Aphrodisias⁵⁵³, bezemesiz silindir formu ağırşakların (Levha 123: 3) benzerleri Çeşme Bağlararası'nda⁵⁵⁴ bulunmuştur.

⁵⁴⁶ Tütüncüler 2005: 224, 229, 230 Fig. 159, 178, 180

⁵⁴⁷ Tütüncüler 2005: 250, 251, 252, Fig. 252, 254, 258, 262.

⁵⁴⁸ Troia'da bu fornda ağırşaklar Tip 15 ve Tip 23 içerisinde tanımlanmaktadır. Blegen-Caskey-Rawson 1951: 237, 268.

⁵⁴⁹ Joukowsky 1986: 628, 674, Fig. 451: 17, 455: 10; 459: 26; 314:4; 482: 12.

⁵⁵⁰ Tütüncüler 2005: 240, Fig. 217.

⁵⁵¹ Tütüncüler 2005: 252, Fig. 260

⁵⁵² Troia'da bu fornda ağırşaklar Tip 1 olarak tanımlanmaktadır. Blegen-Caskey-Rawson 1951: 254.

⁵⁵³ Joukowsky 1986: 666, 690, Fig. 471: 54, Fig. 473: 25, Fig. 490:44.

⁵⁵⁴ Tütüncüler 2005: 235, Fig. 197.

C-) Orta Tunç Çağ'da Büyük ve Küçük Menderes Havzaları İç Kültür Bölgesi ve Laodikeia/Asopos Tepesi Kazı Verileri

1-) Orta Tunç Çağ'da İç Kültür Bölgesi

İç Kültür Bölgesi olarak tanımladığımız alanda Beycesultan Höyük, Kusura, Aphrodisias ve Laodikeia/Asopos Tepesi kazı çalışmaları sonucunda OTÇ tabakaları incelenmiş yerleşimlerdir. Bölge, söz edilen kazı çalışmalarının yanı sıra yüzey araştırmaları ile de detaylı bir biçimde araştırılmıştır.

OTÇ'ye ilişkin son derece yoğun bilgi içermesinden ötürü **Beycesultan Höyük**, İç Kültür Bölgesi'nde yer alan yerleşimler arasında ön plana çıkmaktadır. Denizli İli'nin yaklaşık 100 km kuzeydoğusunda, Çivril İlçesi'nin güneybatısındaki Menteş ve Kocakaya köyleri sınırları içinde yer alan yerleşimde yapılan kazı çalışmaları sonucu, OTÇ'ye ait son derece geniş bir alana uzanan mimari unsurlar ve tanımlı tabakalardan çok sayıda buluntu topluluğu ortaya çıkarılmıştır. Bu bağlamda yerleşim, halen bölgenin en önemli veri kaynağını oluşturmaya devam etmektedir. Çift koniye sahip höyükte kazılar ilk olarak J. Mellaart ve S. Lloyd tarafından 1954-1959 yılları arasında toplam 6 kazı sezonu boyunca yürütülmüştür⁵⁵⁵. 2007 yılında E. Abay tarafından başlatılan yerleşimin ikinci dönem kazıları ise halen devam etmektedir.

J. Mellaart ve S. Lloyd tarafından gerçekleştirilmiş olan kazılarda, yerleşimin Geç Kalkolitik Dönemden başlayıp GTÇ sonuna kadar kesintisiz olarak iskân edildiği tespit edilmiştir (Fig. 120). GTÇ'den sonra, Demir Çağ (Frig) ve Bizans dönemlerinde de iskân edilen yerleşimin J. Mellaart ve S. Lloyd tarafından oluşturulan kronolojik tablosunda Frig, Bizans ve Selçuklu tabakaları değerlendirilmemiştir⁵⁵⁶.

I. Tabaka	Geç Tunç Çağ, MÖ 12-11 yy
-----------	---------------------------

⁵⁵⁵ Toplam 295 işgünü çalışılan kazılarda toplam 5000 m²'lik bir alan kazılmış ve toplam 28 m derinliğe ulaşılmıştır. Mac Sweeney 2007: 118.

⁵⁵⁶ Bu çalışmada Beycesultan yerleşiminin anlatımında ve karşılaştırmalarda J. Mellaart ve S. Lloyd ve A. Murray tarafından oluşturulan Beycesultan kronolojisinin terminolojisi kullanılmıştır.

II. Tabaka	Geç Tunç Çağ, MÖ 1300-1200/1180
III. Tabaka	Geç Tunç Çağ, MÖ 1450-1300
IV. Tabaka	Orta Tunç Çağ, MÖ 1750-1450
a	IVa; MÖ 1450-1550
b	IVb; MÖ 1550-1650
c	IVc; MÖ 1750-1650
V. Tabaka	Orta Tunç Çağ; MÖ 1900-1750
VI-XII. Tabakalar	Erken Tunç Çağ 3
XIII-XVI. Tabakalar	Erken Tunç Çağ 2
XVII-XIX. Tabakalar	Erken Tunç Çağ 1
XX-XL. Tabakalar	Geç Kalkolitik Dönem

Fig. 120: Beycesultan tabakalanma (ilk tabakalanma tablosu).

Beycesultan Höyük'te E. Abay tarafından yeniden başlatılan kazılarda ise, bugüne kadar Selçuklu-Beylikler Dönemi, Bizans Dönemi ve GTÇ tabakaları kazılarak değerlendirilmiştir. Yeni elde edilen verilere göre oluşturulan stratigrafik tablo şu şekildedir⁵⁵⁷ (Fig. 121);

I. Tabaka	Selçuklu-Beylikler Dönemi
a	
b	
c	
II. Tabaka	Bizans Dönemi
a1-2	
b	

⁵⁵⁷ Abay-Dedeoğlu 2012

III. Tabaka	Demir Çağ
IV. Tabaka a b	Geç Tunç Çağ
V. Tabaka a1-3 b	Geç Tunç Çağ Vb, MÖ 1570-1530 (C14 sonuçları)

Fig. 121: Yeni dönem Beycesultan kazıları, tabakalanma.

Yeni Beycesultan kazılarında elde edilen verilere göre öne sürülen kronolojik tabloda, Beycesultan Ia ve Ib tabakaları, IV a-b ile, II. tabaka ise yeni V a1-3, b tabakaları ile çağdaştır. Söz konusu yeni stratigrafide Vb tabakasından alınan tahıl örneklerine yapılan kalibre edilmiş C14 analizlerinin sonuçları MÖ 1570/1530 tarihlerini ortaya koyduğu belirtilmiştir⁵⁵⁸. Bu tarih eski kronolojide bu tabaka için iddia edilen MÖ 1300-1200 tarihinden yaklaşık 3. yüzyıl erken bir tarihi bir başka deyişle eski kronolojide Beycesultan IVb-IVa ile çağdaş bir dönemi ortaya koymaktadır.

Beycesultan'da OTÇ tabakalarının en erkeni olan V. tabakada ortaya çıkartılan saray, kutsal mekânlar ve kamusal yapılar yerleşimin bu süreçte önemli bir idari merkez olduğunu ortaya koymaktadır. Toplam uzunluğunun 80 m'ye ulaştığı düşünülen V. tabaka sarayının 70x55 m'lik bölümü kazılabılmıştır⁵⁵⁹. Sarayın taş temel üzerine kerpiçle inşa edildiği ve üst yapısının ahşap olduğu, duvarlarında ise kerpiç blokların ve ahşap hatılların kullanıldığı tespit edilmiştir⁵⁶⁰. Üç girişi, üstü açık avluları, koridoru, ahşap sütunları, duvarlarında kırmızı ve sarı renkte boya bezeme bulunan kabul odası, dörtgen odaları, ante odası, mutfakları, depolama odaları, servis odası, salonu, işlikleri

⁵⁵⁸ Abay-Dedeoğlu 2012.

⁵⁵⁹ Lloyd-Mellaart 1965: 5

⁵⁶⁰ Sarayda ortaya çıkartılan duvarların kalınlığı yaklaşık 80-90 cm'dir. Bulunan kerpiç bloklarının boyutları 40x20 cm ile 30x38 cm arasında değişmektedir. Lloyd-Mellaart 1956: 106; Lloyd-Mellaart 1965: 8, 63.

ve merdivenleri tespit edilen sarayın, iki katlı ve balkonlu olduğu anlaşılmıştır⁵⁶¹. Beycesultan sarayının mimari anlayışının Minos kültürünü etkilediği, dolayısıyla MÖ 1700'lere tarihlenen Knossos, Mallia ve Phaistos sarayları ile büyük bezerlikler gösterdiği önerilmiştir. Beycesultan sarayının söz konusu saraylardan daha erken tarihli olduğu, Labarna veya I. Hattuşili'nin Arzava Ülkeleri'ne düzenlediği seferler sırasında yıkılmış olduğu kabul edilmektedir⁵⁶². Saray içerisinde çok az seramiğin ele geçmesinden dolayı saldırıdan önce boşaltılmış olabileceği önerilmektedir⁵⁶³.

V. tabaka ile bağlantılı mimari verilerin tespit edildiği bir diğer bölge R alanıdır. Burada yürütülen kazılarda biri daha küçük boyutlarda olan iki kutsal yapı tespit edilmiştir. Söz konusu mekânlar, saray yapısı gibi yangın geçirmiştir. Nispeten daha küçük boyutta olan içerisinde bir ocak ve altar tespit edilen megaron planlı kutsal alanın girişi cadde üzerine açılmaktadır. Kuzey-güney doğrultusunda uzanan yapı, taş temelli ve kerpiç duvarlıdır⁵⁶⁴. Söz konusu kutsal alanda çömlekler, kan sunakları, ocaklar, adak amaçlı platformlar gibi dinsel işlevli mimari unsurların yanı sıra çok sayıda seramik, pişmiş toprak ağırlık ve iki taş çanak bulunmuştur⁵⁶⁵. Tapınak alanında bulunan çanak çömlekler bunların adak olarak bırakıldığını düşündürmüştür⁵⁶⁶. Yerleşimde bulunan diğer kutsal mekânın dikdörtgen odası 22x6.5 m boyutlarında olup, taş temel üzerine inşa edilen kerpiç duvarları 1,5 m yüksekliğe kadar korunmuş durumdadır. Diğer kutsal yapıya nazaran daha büyük boyutları olan bu yapıya bağlantılı 4, 5, 6, 7 ve 8 no'lu odalar açığa çıkartılmıştır. Bu odaların içerisinde kan sunakları, çanaklar, testiler, pithoslar, çömlekler, ağırşaklar, ağırlıklar, çakmaktaşı kesiciler, bir taş kap ve bir mermer ana tanrıça figürini bulunmuştur. Dinsel işlevi olduğu önerilen mekânlarda yapılan ayinlerin temelini kutsal ocak etrafında gerçekleştirilen ritüellerin oluşturduğu düşünülmektedir. Söz konusu kutsal mekânlar, ETÇ'de görülen kutsal yapı geleneğinin bir devamı ve plan bakımından daha sonra ortaya çıkacak Yunan tapınak

⁵⁶¹ Lloyd-Mellaart 1965: 66; Lloyd-Mellaart 1956: 106 vd; Lloyd-Mellaart 1965: 5-33.

⁵⁶² Lloyd-Mellaart 1956: 109, 119 vd; Lloyd-Mellaart 1965: 33, 62, 73; Mellaart 1974: 496, Macqueen 1975: 71.

⁵⁶³ Lloyd 1960: 41; Lloyd-Mellaart 1965: 72.

⁵⁶⁴ Lloyd-Mellaart 1965: 39; Werner 1993 53.

⁵⁶⁵ Lloyd-Mellaart 1965: 39, Yakar 1974: 154; Fig. 2, Werner 1993: 54.

⁵⁶⁶ Lloyd-Mellaart-Stronach 1959: 35 vd.

planının bir öncüsü olabileceği kabul edilmiştir⁵⁶⁷. Ayrıca yerleşimde yürütülen kazılarda V. tabakaya tarihlenen birbiri ile bağlantılı bir bölümü ana cadde üzerine açılan kamusal yapılar⁵⁶⁸, W açmasında genişliği 5 m'yi bulan masif duvarlar⁵⁶⁹ ve U açmasında bir mekâna ait izler⁵⁷⁰ tespit edilmiştir.

IV. tabakaya ilişkin mimari izler, V. tabaka ile karşılaştırıldığında çok daha dağınık ve zayıf durumdadır. IV. tabaka ile paralel değerlendirilen mimari unsurlar V. tabakadaki sarayın bulunduğu alanda, R alanındaki kutsal yapılarda ve kamusal yapıların tespit edildiği alanda bulunmuştur⁵⁷¹. V. tabakada yaşanan yangından sonra, bu tabakada kullanılan yapıların sağlam kalan duvarları ve kullanılacak diğer mimari unsurlar yeniden düzenlenip IV. tabakada kullanılmıştır⁵⁷².

Saray alanında yaşanan yıkımdan sonra AA ve CC alanlarında korunan duvarlar IV. tabakada domestik işlevli mekânlar tarafından yeniden kullanılmıştır. IVb tabakasında CC alanına; kabul odası, oturma odası ve bir diğer küçük odası bulunan yeni bir ev yapılmıştır. C2 karesinde IVb evresinde kullanılan ve içerisinde dönemin çanak çömlek formları hakkında geniş bilgiler veren bir konut bulunmuştur. CC alanında IVb evresinde kullanılan mekânın tahrip olmasının ardından IVa evresinde buraya farklı açıda, avlusundan caddeye geçişi olan yeni bir ev yapılmıştır. Söz konusu yapının 4, 5, 6, 7 ve 8 nolu odaları bir yangınla tahrip olduğunu ortaya koymuştur⁵⁷³.

R alanında ise bir önceki tabakanın duvarları ve diğer mimari materyalleri kullanılarak birbirini takip eden üç yapı inşa edildiği görülmektedir. Birinci yapı IVc tabakasına ait olup kutsal mekânın hemen üzerine inşa edilmiştir. IVb evresinde inşa edilen yapıda da kutsal mekânın kalan izleri kullanılmaya devam etmiştir. IVa evresinde de megaron planlı yapılar kullanılmaya devam etmiş ve bu dönemde ayrıca doğu bölüme bağımsız bir girişi bulunan yeni bir megaron planlı yapı eklenmiştir⁵⁷⁴.

⁵⁶⁷ Söz konusu kutsal mekânlar için; Lloyd-Mellaart 1965: 42 vd; Lamb 1956: 87 vd.

⁵⁶⁸ Lloyd-Mellaart 1965: 35 vd.

⁵⁶⁹ Lloyd-Mellaart 1965: 46.

⁵⁷⁰ Lloyd-Mellaart 1965: 48.

⁵⁷¹ Lloyd-Mellaart 1965: 49.

⁵⁷² Lloyd-Mellaart 1965: 49.

⁵⁷³ Lloyd-Mellaart 1965: 51-53.

⁵⁷⁴ Lloyd-Mellaart 1965: 54-56.

Beycesultan V ve IV. tabakalara tarihlenen mimari yapılar içerisinde tespit edilen çanak çömlekler yapım özellikleri bakımından değerlendirildiğinde, hızlı dönen çarkta biçimlendirildikleri ve hamurun genellikle devetüyü, açık pembemsi veya kırmızı renkte olduğu görülür. Hamur içerisinde küçük taşçık katkısı görülmekle birlikte saman katkısı çok kaba hamurlu örnekler dışında yoktur. Pişme genelde kalitelidir. Seramikler, üzerinde uygulanan yüzey işlemine göre beş kategoride değerlendirilmektedir. Bunlar; siyah, gri, koyu kırmızı, turuncu, devetüyü veya krem renkte, açkılanmış kaliteli mallar; kırmızı, devetüyü, kahverengi veya morumsu banyo astarlı devetüyü mallar; basit devetüyü mallar; kaba mallar ve pişirme kaplarıdır⁵⁷⁵. Yerleşimde gerçekleştirilen kazılarda metal kaplar bulunmamakla birlikte üretimlerin metal işçiliğinin yansımaları olduğu düşünülmektedir. Metal işçiliğinin etkisi başta çanaklar olmak üzere fincanlar, gaga ağızlı testiler, ikili veya üçlü yonca ağızlı testiler, akıtacaklı kaplar ve çaydanlıklarda görülmektedir⁵⁷⁶.

Yukarıda genel olarak bahsettiğimiz seramiklerin özelliklerini tabakalara göre ele aldığımızda bulunan örneklerin daha çok birbirini takip eden niteliklere sahip olduğu söylenebilir. Güney uçtaki Büyük Saray'da (E, H, K, P, AA ve BB bölgeleri) Alan S ve A'daki kamusal yapıda, R bölgesindeki tapınakta ve U açmasında tespit edilmiş olan⁵⁷⁷ V. tabaka seramiği en yoğun oranda koyu yüzlü kırmızı, kahverengi ve mor astarlı mal grupları ile temsil edilir. Bu tabakada ayrıca siyah, krem ve portakal rengi astarlı mal grupları da bilinmektedir. Bu dönemde özellikle kaba mutfak kaplarının sayısının artış gösterdiği görülmektedir. Bulunan mal gruplarında kemikle yapılan perdahlama işlemi bir diğer genel özelliktir⁵⁷⁸. V. tabakada en yoğun karşılaşılan formlar çanaklar⁵⁷⁹, fincanlar⁵⁸⁰, testiler⁵⁸¹, akıtacaklı kaplar⁵⁸², çömlekler⁵⁸³, pithoslar⁵⁸⁴ ve pişirme

⁵⁷⁵ Lloyd-Mellaart 1965: 80 vd.

⁵⁷⁶ Lloyd- Mellaart 1965: 71.

⁵⁷⁷ Lloyd- Mellaart 1965: 72.

⁵⁷⁸ Lloyd- Mellaart 1965: 80-82.

⁵⁷⁹ Bulunan çanak örnekleri; yuvarlatılmış ağız kenarlı çanaklar, içe çekik ağız kenarlı çanaklar, sığ çanaklar, geniş düz yüksek ağız kenarlı omurgalı çanaklar, eğik profilli tek kulplu basit çanaklar, dikey ağız kenarlı çanaklar, içbükey ağız kenarlı çift kulplu çanaklar, sığ tabaklar, yalın devetüyü mallar (saray malları), yumurta kabuğu çanaklar biçiminde alt gruplara ayrılmaktadır. Lloyd- Mellaart 1965: 82-85.

⁵⁸⁰ Bulunan fincan örnekleri; tek kulplu fincanlar, çift kulplu fincanlar, kadeh biçiminde veya kaide üzerinde çift kulplu fincanlar ve sığ fincanlar biçiminde alt gruplara ayrılmaktadır. Lloyd- Mellaart 1965: 85.

kaplarıdır⁵⁸⁵. Bulunan formların üçte ikisi Erken Tunç Çağ III'de görülen formların benzeridir. Çanak çömlek üzerinde yiv ve yumru dışında farklı bezeme anlayışı yoktur.

V. tabakada yaşanan yıkımdan sonra oluşturulan IVc tabakası ile çağdaş seramikler, S açmasından, R alanındaki yapıdan, Yanık Saray üzerine inşa edilen evlerden ve CC alanından gelmiştir. Bu tabakadaki seramiklerde tespit edilen mal grupları V. tabakadan bulunan mal grupları ile tamamen benzer niteliktedir. Bu tabakaya tarihlendirilen çanak çömlekler üzerinde yapılan incelemelerden, yirmi beşi V. tabakadan devam etmekte olan toplam otuz üç form tespit edilmiştir⁵⁸⁶. Söz konusu çanak çömlekler arasında en yoğun karşılaşılan formlar, çanaklar⁵⁸⁷, testiler⁵⁸⁸, akıtacaklı kaplar⁵⁸⁹, çömlekler⁵⁹⁰, pithoslar⁵⁹¹ ve pişirme kaplarıdır⁵⁹². Bu tabaka ile birlikte Erken Tunç Çağ III'ten süregelen kap biçimleri tamamen ortadan kalkmıştır.

⁵⁸¹ Bulunan testi örnekleri; gaga ağızlı testiler, çift akıtacaklı yonca ağızlı testiler, üç akıtacaklı yonca ağızlı testiler biçiminde alt gruplara ayrılmaktadır. Lloyd- Mellaart 1965: 86 vd.

⁵⁸² Bulunan akıtacaklı kap örnekleri; çaydanlıklar ve sepet kulplu süzgeç, akıtacaklı çömlekler biçiminde alt gruplara ayrılmaktadır. Lloyd- Mellaart 1965: 89.

⁵⁸³ Bulunan çömlek örnekleri; silindir boyunlu kapaklı küçük çömlekler, çift kulplu çömlekler, kapaklı veya kapaksız küçük çömlekler, çift kulplu kısa boyunlu küresel gövdeli çömlekler, uzun boyunlu dışa çekik ağız kenarlı uzun çömlekler, çift kulplu kısa dışa çekik boyunlu çömlekler, tamamen yumrularla bezenmiş çömlekler biçiminde alt gruplara ayrılmaktadır. Lloyd- Mellaart 1965: 89 vd.

⁵⁸⁴ Bulunan pithos örnekleri; ip ve yiv bezemeli büyük pithoslar, kulpsuz ve bezemesiz pithoslar, geniş ağızlı torba biçimli pithoslar, kısa geniş ağızlı pithoslar biçiminde alt gruplara ayrılmaktadır. Lloyd- Mellaart 1965: 91.

⁵⁸⁵ Bulunan pişirme kabı örnekleri altlıklı ve altlıksız olmak üzere alt gruplara ayrılmaktadır. Lloyd- Mellaart 1965: 91 vd. İfade edilen formların dışında dümbelek, rhyton ve boya bezemeli örnek gibi sık karşılaşılmayan bazı formlar da kazı çalışmalarında tespit edilmiştir Lloyd- Mellaart 1965: 93.

⁵⁸⁶ Lloyd-Mellaart 1965: 101.

⁵⁸⁷ Bulunan çanak örnekleri; yuvarlatılmış ağız kenarlı çanaklar, içe çekik ağız kenarlı çanaklar, geniş düz yüksek ağız kenarlı omurgalı çanaklar, içbükey ağız kenarlı çanaklar, kaideli çanaklar, sığ tabaklar, yalın çanaklar, yumurta kabuğu çanaklar, içe eğik ağız kenarlı sığ çanaklar, süzgeçli akıtacağı olan çanaklar biçiminde alt gruplara ayrılmaktadır. Lloyd- Mellaart 1965: 101 vd.

⁵⁸⁸ Bulunan testi örnekleri; gaga ağızlı testiler, çift akıtacaklı yonca ağızlı testiler, üç akıtacaklı yonca ağızlı testiler, oval ağızlı testiler biçiminde alt gruplara ayrılmaktadır. Lloyd-Mellaart 1965: 105 vd.

⁵⁸⁹ Bulunan akıtacaklı kap örnekleri; çaydanlıklar ve biberonlar biçiminde alt gruplara ayrılmaktadır. Lloyd- Mellaart 1965: 111.

⁵⁹⁰ Bulunan çömlek örnekleri; küçük ve büyük çift kulplu çömlekler, küçük çömlekler, çift kulplu kısa boyunlu küresel gövdeli çömlekler, uzun boyunlu dışa çekik ağız kenarlı uzun çömlekler, kısa dışa çekik boyunlu çift kulplu depolama çömlekleri biçiminde alt gruplara ayrılmaktadır. Lloyd-Mellaart 1965: 111 vd.

IVb tabakasına gelindiğinde ise mal gruplarında küçük çapta değişimlerin görülmeye başlar. Bu süreçte halen kırmızı, kahverengi ve devetüyü mallar görülmeye devam etmekle birlikte kırmızı, kahverengi ve devetüyü açıkli malların sayısının artış gösterdiği belirlenmiştir. IV b tabakasında, bir önceki tabakadan gelen yirmi iki form görülürken, bu tabaka ile birlikte dokuz yeni form ortaya çıkmıştır. IV b tabakasının karakteristik özelliklerinden biri kapların ağız kenarında yer alan tutamaktır. IVc tabakasında en yoğun karşılaşılan formlar çanaklar⁵⁹³, fincanlar⁵⁹⁴, testiler⁵⁹⁵, akıtacaklı kaplar⁵⁹⁶, çömlekler⁵⁹⁷, pithoslar⁵⁹⁸ ve pişirme kaplarıdır⁵⁹⁹.

Kazıcıları tarafından IVa tabakasında bulunan seramikler aynı zamanda OTÇ sonunu ve GTÇ dönemine geçişi sembolize eden kaplar olarak tanımlanmıştır. Bu geçiş sadece formlarla değil aynı zamanda hamur ve mal grubu özelliklerinden de anlaşılmaktadır. IVa tabakasında, kırmızı, kahverengi ve yalın mallar halen yaygın biçimde görülmeye devam etmekle birlikte bu mallarda uygulanan astarın soluk biçimde yapıldığı ve kemikle yapılan açkının oldukça azaldığı görülmektedir. Bu dönemde kırmızı renkte dalgali astar karakteristik bir diğer özellik olup, bu gelenek

⁵⁹¹ Bulunan pithos örnekleri; ip ve yiv bezemeli büyük pithoslar, kulpsuz ve bezemesiz pithoslar, geniş ağızlı pithoslar, kısa geniş ağızlı bir veya iki kulplu pithoslar biçiminde alt gruplara ayrılmaktadır. Lloyd-Mellaart 1965: 111 vd.

⁵⁹² Bulunan pişirme kabı örnekleri altlıklı ve altlıksız olmak üzere alt gruplara ayrılmaktadır. Lloyd-Mellaart 1965: 117. İfade edilen formların dışında dümbelek, huni, süzgeç gibi sık karşılaşılmayan bazı formlar da kazı çalışmalarında tespit edilmiştir Lloyd-Mellaart 1965: 117.

⁵⁹³ Bulunan çanak örnekleri; yuvarlatılmış ağız kenarlı çanaklar, içe çekik ağız kenarlı çanaklar, geniş düz yüksek ağız kenarlı omurgalı çanaklar, içbükey ağız kenarlı çanaklar, sığ tabaklar, yalın çanaklar, yumurta kabuğu çanaklar, kaideli çanaklar, tabaklar, derin akıtacaklı çanaklar biçiminde alt gruplara ayrılmaktadır. Lloyd- Mellaart 1965: 118 vd.

⁵⁹⁴ Dörtlü yonca ağza sahip bir örnek bulunmuştur. Lloyd-Mellaart 1965: 119.

⁵⁹⁵ Bulunan testi örnekleri; gaga ağızlı testiler, çift akıtacaklı yonca ağızlı testiler, üç akıtacaklı yonca ağızlı testiler, yuvarlak ağızlı testiler biçiminde alt gruplara ayrılmaktadır. Lloyd- Mellaart 1965: 119.

⁵⁹⁶ Bulunan akıtacaklı kap örnekleri; çaydanlıklar ve sepet kulplu çömlek ve akıtacaklı çömlekler biçiminde alt gruplara ayrılmaktadır. Lloyd-Mellaart 1965: 119.

⁵⁹⁷ Bulunan çömlek örnekleri; orta büyüklükte çömlekler, küçük çömlekler, dört kulplu boru boyunlu çömlek, koçbaşı kabartma bezemeli küçük çömlek, çift kulplu yivli boyuna sahip depolama çömleği, boyunda dalga bezekli büyük çömlek, çift kulplu geniş ağızlı büyük çömlek, çift kulplu kısa boyunlu küresel çömlek biçiminde alt gruplara ayrılmaktadır. Lloyd-Mellaart 1965: 119.

⁵⁹⁸ Bulunan pithos örnekleri bezemesiz pithoslar ve geniş ağızlı torba biçimli pithoslar biçiminde alt gruplara ayrılmaktadır. Lloyd-Mellaart 1965: 119.

⁵⁹⁹ Bulunan pişirme kabı örnekleri akıtacaklı ve üç ayaklı olmak üzere alt gruplara ayrılmaktadır. Lloyd-Mellaart 1965: 119. İfade edilen formların dışında dümbelek, Suriye-Filistin tipi kandil gibi sık karşılaşılmayan bazı formlar da kazı çalışmalarında tespit edilmiştir Lloyd-Mellaart 1965: 119.

daha sonraki süreçte ortaya çıkacak ve yaygın bir biçimde kullanılacak olan “ışın biçimli perdahlama tekniği” ilk örnekleri olarak kabul edilebilir. IVa tabakasındaki yirmi beş formun on yedisi bir önceki dönemden devam etmekte ve sekiz form ilk olarak bu tabaka ile birlikte ortaya çıkmaktadır⁶⁰⁰. IVc tabakasinda en yoğun karşılaşılan formlar çanaklar⁶⁰¹, fincanlar⁶⁰², testiler⁶⁰³, akıtacaklı kaplar⁶⁰⁴, çömlekler⁶⁰⁵, pithoslar⁶⁰⁶ ve pişirme kaplarıdır⁶⁰⁷. Bu tabakada bulunan mat boyalı seramik grubuna ait olabilecek bir örnek ve Suriye-Filistin tipindeki kandil⁶⁰⁸ yerleşimin Ege ve Yakındoğu ile kurulan ticari ilişkilerin içerisinde yer aldığı ortaya koymaktadır.

Beycesultan OTÇ tabakalarında tespit edilen küçük buluntular değerlendirildiğinde farklı hammaddelerden yapılmış geniş küçük buluntu toplulukları karşımıza çıkmaktadır. Yerleşimin V. tabakasinda tespit edilen madeni üretimler arasında iğneler, keskiler, bızlar, balta başı, küpeler, pişmiş toprak eserler arasında çeşitli formlarda ve boyutlarda ağırşaklar ve hayvan figürini, taş eserler arasında kalıplar, çanaklar, bileği taşları, topuzlar, hilal biçimli objeler, baltalar, kemik eserler arasında bızlar ve çeşitli objeler yer almaktadır⁶⁰⁹.

IV. tabakada bulunan madeni buluntular içerisinde, IVc evresinde bulunan mızrak ucu, IVb evresinde bulunan iğneler, bızlar, keskiler, IVa evresinde bulunan

⁶⁰⁰ Lloyd- Mellaart 1965: 128.

⁶⁰¹ Bulunan çanak örnekleri; yuvarlatılmış ağız kenarlı çanaklar, yivli büyük omurgalı çanaklar, sarkık ağız kenarlı çanaklar, içbükey ağız kenarlı çanaklar, sıg tabaklar, yalın çanaklar, yumurta kabuğu çanaklar, akıtacaklı çanaklar biçiminde alt gruplara ayrılmaktadır. Lloyd- Mellaart 1965: 128 vd.

⁶⁰² Bu süreçte dörtlü yonca ağza sahip örnekler yaygınlaşmıştır. Lloyd-Mellaart 1965: 129.

⁶⁰³ Bulunan testi örnekleri; gaga ağızlı testiler, çift akıtacaklı yonca ağızlı testiler, üç akıtacaklı yonca ağızlı testiler biçiminde alt gruplara ayrılmaktadır. Lloyd-Mellaart 1965: 131.

⁶⁰⁴ Bulunan akıtacaklı kap örnekleri; çaydanlıklar ve sepet kulplu çömlekler biçiminde alt gruplara ayrılmaktadır. Lloyd- Mellaart 1965: 131.

⁶⁰⁵ Bulunan çömlek örnekleri; orta büyüklükte çömlekler, tutamaklı küçük çömlekler, kesit şeritli çömlekler, boyunda kesit şeritli büyük çömlekler biçiminde alt gruplara ayrılmaktadır. Lloyd-Mellaart 1965: 131 vd.

⁶⁰⁶ Geniş ağızlı torba biçimli pithoslardan bir örnek bulunmuştur. Lloyd-Mellaart 1965: 133.

⁶⁰⁷ Lloyd-Mellaart 1965: 133. Söz konusu formların dışında ayrıca kandil, sepet kulplu süzgeç, silindirik çömlek altlığı, rhyton olabilecek boya bezemeli kap, çarık formunda kap gibi örneklerde bulunmuştur. Lloyd-Mellaart 1965: 133.

⁶⁰⁸ Lloyd- Mellaart 1965: 93, 133.

⁶⁰⁹ Mellaart-Murray 1995: 151, 152, 163, 174-177, 185.

iğneler, baltalar ve yüzükler sayılabilir. IV. tabakada ayrıca pişmiş toprak ağırşaklar, ağırlıklar, at başı ve 2 erkek figürini, taş eser olarakta çanaklar, disk biçimli objeler, silindirik formda taş obje, baltalar, topuzlar ve pendantlar bulunmuştur⁶¹⁰.

Beycesultan dışında kazı çalışmaları sonucunda incelenen bir diğer yerleşim olan **Aphrodisias** Aydın ili sınırları içinde, Büyük Menderes Nehri'nin Dandalas (Morsynos/Orsinos) vadisinde yer almaktadır. 1961 yılında K.T. Erim tarafından başlatılan kazıları, 1992 yılından bu yana R.R. Smith yürütmektedir. Aphrodisias'ta OTÇ ve GTÇ tabakalarına ait veriler, 1967-1972 yılları arasında yürütülen kazı çalışmalarında birbirine 100 m mesafede bulunan iki konili bir höyüğün parçaları olan Pekmeztepe ve Akropolis alanlarından gelmiştir⁶¹¹. Beycesultan ile karşılaştırıldığında oldukça sınırlı bir alanın kazıldığı yerleşimde özellikle Roma ve Bizans dönemlerinde görülen iskân faaliyetlerinin prehistorik tabakaları önemli derecede tahrip etmiş olması ve sınırlı alanlar dışında güçlü mimari unsurlara ulaşamaması karşılaşılan en önemli problemler olmuştur⁶¹². Yerleşimde kazıların birbirinden bağımsız alanlarda yürütülmüş olmasından dolayı her alanın kendi stratigrafik tablosu oluşturulmuştur . Bu problemten dolayı yerleşimde ancak genel bir stratigrafiden söz etmek mümkündür⁶¹³ (Fig. 122). Buna göre yerleşim aşağıda sıralanan tabakalarda iskan edilmiştir;

Osmanlı Dönemi
Bizans Dönemi
Roma Dönemi
Helenistik Dönem
Demir Çağ
Erken Demir Çağ
GTÇ

⁶¹⁰ Mellaart-Murray 1995:153, 154, 164, 178.

⁶¹¹ Joukowsky 1986: 35 vd; Joukowsky 1991: 9.

⁶¹² Joukowsky 1986: 173.

⁶¹³ Joukowsky 1986: 476, tablo: 139; Marchese 1976: 413, bkz, tablo.

Hiatus; MÖ. 17. yy içlerine kadar iskân edilen yerleşimde MÖ 14. yy'a hiatus görülmektedir.
OTÇ
Bronz Çağ 4-OTÇ
Bronz Çağ I-III
Geç Kalkolitik I-IV

Fig. 122: Aphrodisias'ta tespit edilen tabakalar.

Aphrodisias'ta OTÇ'ye tarihlenen veriler Akropolis ve Pekmeztepe'de; kompleks A1-4, B, C, D, E Akropolis'te Açma 3, 5 ve 7'de bulunmuştur⁶¹⁴. Tüm bu alanlarda ele geçen arkeolojik unsurların sınırlı derecede ve dağınık olması geniş çaplı çıkarımları engellemiş, sadece Akropolis 5 ve 7'de bulunan unsurlar kısmen tartışılmaya açık bilgiler ortaya koymuştur⁶¹⁵. Birçok yerleşimde olduğu gibi Aphrodisias'ta bulunan OTÇ tabakaları ile ETC IIIb tabakaları arasında çanak çömlek verileri ve diğer bulgular bağlamında büyük benzerlikler görülmesinden dolayı OTÇ tabakalarının açık bir biçimde açığa çıkartıldığı alanlar dışında ele geçen tabakalar ve verileri "Tunç Çağ 4-Orta Tunç Çağ"⁶¹⁶ tanımlaması ile değerlendirilmiştir.

Pekmeztepe'de yürütülen çalışmalarda OTÇ'ye tarihlenen IVa-b-c evrelerinde hiç bir yapı temeli tespit edilememiştir⁶¹⁷. Bu tabakada içi kül, kemik ve seramik parçaları içeren çöp çukurları ve bu çukurların hemen yakınında yer alan ocaklar bulunmuştur⁶¹⁸. IV c tabakasına ait bu alanın yemek pişirme ile ilgili bir işlevinin olduğu düşünülmüştür. Kompleks A1 ve D arasında gerçekleştirilen kazı çalışmalarında özellikle Roma ve Bizans dönemlerinin iskân faaliyetlerinin yarattığı tahribattan dolayı

⁶¹⁴ Erim 1972: 60, 83, Fig.: 48, 49, 50. Joukowsky 1986: 174.

⁶¹⁵ Joukowsky 1986: 172.

⁶¹⁶ Joukowsky 1986: 161, 173; tablo 89.

⁶¹⁷ Kadish 1971: 124.

⁶¹⁸ Erim 1970: 88, 89. ayrıca bkz. Fig.: 11, 13, 14.

OTÇ tabakaları ocaklar, çöp çukurları, direk çukurları, yıkılmış ve yanmış kerpiçler dışında herhangi bir mimari unsur ortaya koymamıştır⁶¹⁹.

Akropolis Tepesinin kuzeyinde oluşturulan açmalarda OTÇ'ye tarihlenen 4. tabakada iki evre belirlenmiştir. Akropolis alanında Kompleks C'de 7 nolu açmada gerçekleştirilen çalışmalarda girişi doğuya açılan kuzey-güney doğrultulu planı olan, taş temel üzerine kerpiçle inşa edilen ve içerisinde bir ocağın yer aldığı megaron planlı yapı belirlenmiştir. Tek odalı olan yapının ante sundurması bulunmuş ancak ante odası bulunmamıştır. Megaron içerisinde gerçekleştirilen kazı çalışmalarında çok sayıda seramik parçası, metal obje, iğne, yüzük parçası, konik formlu pişmiş toprak ağırlık, ağırşaklar ve hilal biçimli obje tespit edilmiştir⁶²⁰.

Aphrodisias'ta ortaya çıkartılan bu sınırlı mimari unsurların aksine geniş bir seramik repertuarının varlığından söz etmek mümkündür. Yapılan kazı çalışmalarında Tunç Çağ 4-OTÇ olarak tanımlanan tabakalardan toplam 3213 seramik bulunmuştur⁶²¹. Bulunan seramiklerin büyük çoğunluğunu çanaklar (%37), kaideler (%13) ve kulplar (%19) oluşturmaktadır⁶²². Söz konusu parçaların %44'ü çark yapımı, %39'u el yapımı olmakla birlikte kalan %17'lik kısmın üretim şekli belirlenememiştir. Yine bulunan örneklerin %34'lük bölümünde hiçbir bezeme unsuru bulunmazken %53'ü astarlı, %1'i boya banyo astarlı, %12'si kendinden astarlıdır⁶²³. Tunç Çağ 4-OTÇ tabakasında bulunan boya astarlı ya da astar uygulaması yapılan örneklerin (%66), %10'u siyah, %7'si kahverengi, %2'si gri, %4'ü kırmızı-siyah, %27'si kırmızı-pembe, %10'u sarımsı-pembe (somon rengi), %3'ü devetüyü, %4'ü beyazdır, kalan %34'lük bölüm ise astarsızdır⁶²⁴. Bulunan örneklerin %97'sinin perdahsız olduğu tespit edilmiştir⁶²⁵.

OTÇ tabakalarından toplam 816 adet seramik bulunmuştur⁶²⁶. Bulunan seramiklerin büyük çoğunluğunu gövde parçaları (%23) oluşturmakla birlikte formları

⁶¹⁹ Joukowsky 1986: 173.

⁶²⁰ Joukowsky 1986: 173 Fig. 192; Werner 1993: 53, 75.

⁶²¹ Joukowsky 1986: 305, tablo 89.

⁶²² Joukowsky 1986: 316, tablo 98.

⁶²³ Joukowsky 1986: 364.

⁶²⁴ Joukowsky 1986: 364, 306 vd, tablo 91, 92.

⁶²⁵ Joukowsky 1986: 364.

⁶²⁶ Joukowsky 1986: 305, tablo 89.

hakkında bilgi alınabilen parçaların çoğunluğu çanaklara (%18), kaidelere (%14) ve kulplara (%21) aittir⁶²⁷. Söz konusu parçaların %52'si çark yapımı, %20'si el yapımı olmakla birlikte kalan %28'lik kısmın üretim şekli belirlenememiştir. Bulunan örneklerin %50'si boya astarlı yada astarlı olup %8'i siyah, %3'ü kahverengi, %1'i gri, %1'i metalik, %2'si diğer renklerde, %4'ü kırmızı-siyah, %18'si kırmızı-pembe, %7'si sarımsı-pembe (somon rengi), %1'i devetüyü, %5'i beyazdır, kalan %50'lik bölüm ise astarsızdır⁶²⁸. OTÇ seramik repertuarında boya bezeme uygulandığı konusunda üzerinde yatay bantların bulunduğu tek bir örnek dışında hiçbir bulguya ulaşılmamıştır⁶²⁹. Bulunan örneklerin %3'ünde perdelama yapılmışken %96'si perdahsız, %1'i hem düzleştirilmiş hem de perdahlanmıştır⁶³⁰.

OTÇ tabakalarında yoğun seramik buluntularının yanı sıra Tunç Çağ4-OTÇ tabakasından 55 ağırşak, 42 tezgâh ağırlığı, 105 disk, OTÇ tabakasından 39 ağırşak, 34 disk biçimli obje, OTÇ ve karışık malzeme gelen tabakadan 33 ağırşak, 18 tezgâh ağırlığı, 60 disk biçimli obje bulunmuştur⁶³¹. Yerleşimde ayrıca Tunç Çağ 4-OTÇ tabakasından pişmiş toprak mühür ele geçmiştir. Tespit edilen figürinler omuzdan çentikli, Kilya tipi, şişman kadın, 8 şeklinde, çentik belli, çift çentik belli, kusura tipi, oval yüzlü gibi alt gruplara ayrılmaktadır⁶³². Ayrıca öğütme taşları, baltalar, keserler, bileği taşları, perdah taşları, çekiç taşları, diskler, ağırşaklar, mortar, çakmaktaşı ve obsidyen kesici delici alet ve dilgiler OTÇ tabakalarında tespit edilen taş üretimlerdir⁶³³. Az sayıdaki kemik ve metal obje diğer buluntular arasındadır⁶³⁴.

Aphrodisias OTÇ tabakalarının MÖ 17. sonlarında terk edildiği ve yaşanan hiatus sürecinin ardından yerleşimin GTC'de yeniden iskân edildiği görülmektedir⁶³⁵.

Kazı çalışmaları sonucunda incelenen bir diğer yerleşim olan **Kusura**, Sandıklı'nın 13 km güneyinde Afyon'un 55 km güneybatısında yer alır⁶³⁶. 8 m

⁶²⁷ Joukowsky 1986: 316, tablo 98.

⁶²⁸ Joukowsky 1986: 364, 306 vd, tablo 91, 92.

⁶²⁹ Joukowsky 1986: 364, 311, tablo 95.

⁶³⁰ Joukowsky 1986: 364.

⁶³¹ Joukowsky 1986: 375 vd, tablo 128, 131, 133.

⁶³² Joukowsky 1986: 202 vd, tablo: 37.

⁶³³ Joukowsky 1986: 221 vd; tablo38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 48, 52, 53-74.

⁶³⁴ Joukowsky 1986: 286 vd; tablo: 79, 80, 81.

⁶³⁵ Joukowsky 1986: 176, tablo 6; Joukowsky 1991: 12.

yüksekliğinde 200 m çapında olan höyük, 1935-1937 yılları arasında W. Lamb tarafından gerçekleştirilen kazı çalışmalarında, A, B ve C olmak üzere üç ana döneme ayrılarak incelenmiştir (Fig. 123);

Kusura A	Erken Tunç Çağ
Kusura B	Erken Tunç Çağ
Kusura C	Orta Tunç Çağ

Fig. 123:Kusura kazıları tabakaları.

Kusura C olarak tanımlanan tabaka yaklaşık MÖ 2000/1900-1600 yıllarına tarihlenmektedir. Kusura C evresi ile ilişkilendirilen mimari unsurlar tek bir dönemde inşa edilmemiş olup kendi içerisinde Erken Evre, Ana Evre ve Geç Evre olmak üzere üçe ayrılmıştır. Ayrıca bu tabaka ile çağdaş basit toprak ve küp mezarlar bulunmuştur⁶³⁷.

C evresine tarihlendirilen en dikkat çeken yapı yerleşimi çevreleyen payandalarla desteklenen savunma duvarlarıdır. Bu duvarlar X, III ve VIII nolu alanlarda tespit edilmiştir. Söz konusu savunma duvarları C evresinin tüm safhalarında kullanılmıştır. 2 m yüksekliğe 1.5 m genişliğe sahip kireçtaşından yapılmış A-B duvarının kentteki güçlü mimariyi örneklemektedir. Savunma duvarı kazılarında ayrıca kente girişi sağlayan iç ve dış kapılar ortaya çıkartılmıştır. Söz konusu kapılardan en dikkat çekici olanı, X nolu alandan VIII nolu alana kadar devam eden, 1.5-2 m genişliğe sahip ana giriş kapısıdır ayrıca III nolu alanda da kentin güney giriş kapısı bulunmuştur⁶³⁸. Belli bir plan doğrultusunda kasematlı duvar tekniğinde inşa edilen sur duvarları burçlarla desteklenmiştir. Yerleşim söz konusu inşa tekniğinden dolayı daha çok Orta Anadolu ile ilişkilendirilmek istenmiş, Alishar, Karahöyük ve Boğazköy'ün Aşağı Kent yapıları ile bağlantı değerlendirmeler yapılmıştır. Bununla birlikte duvarın

⁶³⁶ Lamb 1937: 2.

⁶³⁷ Lamb 1937: 11 vd.

⁶³⁸ Lamb 1938: 230-235.

kıvrımlı bir plan sergilemesi dikkate alındığında Hitit sur duvarları ile farklılaştığı görülmektedir⁶³⁹.

Savunma duvarlarının yanı sıra C evresi ile ilişkili arkeolojik bulgular I, III, VI-VIII no'lu alanlardan elde edilmiştir. I no'lu alanda yükseklikleri 0.80-1.10 m arasında değişen büyük taşlardan inşa edilen duvarlar, III, VI, VIII nolu alanlarda ise 0.90 m'ye kadar yüksekliği korunmuş olan taş temel üzeri kerpiç örülü yapı duvarlarına ait izler bulunmuş ancak bu duvarların kerpiçlerinin büyük bölümünün tahrip olduğu anlaşılmıştır. C evresine tarihlendirilen yapılar taş temelli olup genellikle dikdörtgen planlıdır. C evresinde inşa edilen yapılara düzenli olarak yeni duvarların eklenmiş olması simetrik bir yerleşim planının oluşmamasına yol açmıştır. Yerleşimde bulunan sıvalı duvarları olan mekânlar içerisinde kanallar, kil platformlar üzerinde ocaklar, çöp çukurları, pişmiş toprak objeler ve çok sayıda çanak çömlek bulunmuştur⁶⁴⁰.

Kusura C evresinde dikkati çeken bir diğer mimari unsur höyüğün en yüksek noktasına inşa edilen, VI I olarak adlandırılan oda içerisinde üzeri bezemeli boynuz biçimli kil objenin, altar olarak da tanımlanabilecek beyaz renkte kerpiç platformun ve çok sayıda çanak çömleğin bulunduğu bir yapıdır. Söz konusu yapı, içerisinde barındırdığı mimari unsurlardan ötürü kutsal alan (shrine) olarak tanımlanmıştır. Bu alanda yonca ağızlı testi, kâse ve çömleklerden oluşan seramiklerin yansıra tohumlar ve öküz kemikleri bulunmuştur⁶⁴¹. Yerleşimin en yüksek noktasına inşa edilmiş bu yapının, gerek mimari anlayışı gerekse içerisindeki buluntular göz önüne alındığında Beycesultan kutsal alanları ile büyük benzerlik gösterdiği görülür.

Kusura kazılarında OTÇ tabakasında bulunan çanak çömleğin büyük bölümü hızlı dönen çarkta üretilmiştir. Bu dönemde yerleşimde günlük kullanım kaplarının sayısının artış gösterdiği tespit edilmiştir. Genellikle devetüyü, kırmızı ya da gri kil ile üretilen C evresi çanak çömleği kırmızı⁶⁴², kahverengi ve devetüyü renkte dış yüzeye sahiptir. Bulunan seramikler üzerinde çok az sayıda örnekte bezeme unsurları yer

⁶³⁹ Lamb 1938: 235; Naumann 1985: 260 vd, 384.

⁶⁴⁰ Lamb 1937: 11-14; Lamb 1938: 220'den sonra Kusura C evresi planları.

⁶⁴¹ Lamb 1937: 12.

⁶⁴² Lamb 1938: 238.

almaktadır⁶⁴³. En sık karşılaşılan formlar, çanaklar⁶⁴⁴, gobletler⁶⁴⁵, testiler⁶⁴⁶ ve çömleklerdir. Bu ana formların yanı sıra bardaklar, insan yüzü kap parçaları, kapaklar, minyatür kaplar ve pithoslardan oluşan çok sayıda farklı formlara ait örnekler bulunmuştur⁶⁴⁷. Bulunan seramiklerin Hitit formları olmadığı kabul edilmekle birlikte konik çanaklar, çaydanlıklar, hayvan başı biçiminde aplikasyonlar dikkate alınarak, Hitit merkezleri ile paralel değerlendirilmiş ve Hitit üretimlerinin yerel varyasyonları olarak yorumlanmıştır⁶⁴⁸.

Kusura C evresinde söz edilen çanak çömleklerin yanı sıra çok sayıda pişmiş topraktan yapılmış kadın figürini, kil topanı, koni ve silindir biçimli obje, ağırşak, üzeri bezemeli hilal biçimli obje bulunmuştur⁶⁴⁹. Bronz, kurşun ve altından üretilen eserlerin bulunduğu C evresinde iğneler, deliciler, bıçaklar, ok uçları, mızrak uçları, yüzükler ve balık iğneleri tespit edilen metal üretimlerdir⁶⁵⁰. C evresinde ayrıca çok sayıda çeşitli taşlardan yapılmış aletler bulunmuştur. Bunlar arasında çakmaktaşıdan yapılmış kesici ve dilgiler, taş baltalar, ezgi taşları, idoller, mühürler ve pendantlar yer alır⁶⁵¹. Kemik aletler içerisinde iğneler, bızlar ve çekiçler sayılabilir⁶⁵².

Son yıllarda kazı çalışmaları ile incelenen bir diğer yerleşim **Tabae**'dir. Denizli'ye bağlı Kale İlçesi sınırları içerisinde kalan yerleşim B.Ersoy tarafından kazılmaktadır. Önemli bir Osmanlı kalesi olan yerleşimde yürütülen kazılarda Osmanlı, Bizans, Helenistik ve Roma buluntularının yanı sıra karışık kontekstler içerisinde Demir

⁶⁴³ Lamb 1937: 23, 24.

⁶⁴⁴ Çanaklar kazıcısı tarafından sığ olanlar, kulpsuz olanlar ve derin olanlar olarak sınıflandırılmıştır. Lamb 1937: 24-26.

⁶⁴⁵ Bulunan örneklerin büyük bölümü kırık durumdadır. Devetüyü, kırmızı veya kahverenkli olan örneklerin bazılarında perdah bezeme bulunur. Lamb 1937: 24.

⁶⁴⁶ Testiler kazıcısı tarafında amphora görünümlü testiler, dar boyunlu testiler, geniş boyunlu testiler, gaga ağızlı testiler, akıtacaklı testiler olarak sınıflandırılmıştır Lamb 1937: 26.

⁶⁴⁷ Lamb 1937: 26.

⁶⁴⁸ Lamb 1938: 240.

⁶⁴⁹ Lamb 1937: 28-34; Lamb 1938: 251-256.

⁶⁵⁰ Lamb 1937: 39-43; Lamb 1938: 257-260.

⁶⁵¹ Lamb 1937: 43-51; Lamb 1938: Lamb 1938: 260-270.

⁶⁵² Lamb 1938: 270-273.

Çağ, OTÇ ve GTÇ seramikleri bulunmuştur. Yerleşimde bugüne kadar yürütülen kazılarda stratigrafik olarak OTÇ tabakaları bulunmamıştır⁶⁵³.

İç Kültür Bölgesi'nde yukarıda açıklanan Beycesultan, Kusura, Aphrodisias ve Tabae kazı çalışmalarının yanı sıra J. Mellaart, D. French, Ş. Tül ve E. Abay tarafından yürütülen **yüzey araştırmalarında** OTÇ'de iskân edilen toplam 66 yerleşim tespit edilmiştir⁶⁵⁴ (Fig. 124, yerleşim katoloğu 2). Yukarı Menderes havzası, Çivril, Çal ve Baklan ilçelerinde yapılan yüzey araştırmalarında elde edilen sonuçlar dikkate alınarak 5 kategori altında değerlendirilmiştir. Bölgedeki ETÇ III'ten itibaren varlığını koruyabilmiş belli bir nüfus kapasitesine sahip büyük boyutlu höyükler (Beycesultan 35 hektar) "*merkez yerleşimler*"; daha küçük boyutta ancak merkez yerleşimlerle benzer nitelikte olan höyükler (Yassı höyük 15 hektar) "*ikincil merkez yerleşimler*"; merkez yerleşimler ve ikincil merkez yerleşimlerin çevresinde yer alan bu yerleşimlere oranla daha küçük boyutlu, olasılıkla tarıma dayalı geçim ekonomisine sahip höyükler, "*merkezler etrafında kümelenen yerleşimler*"; doğal yollar ve geçitler üzerinde konumlanmış höyükler, "*stratejik yerleşimler*"; plato ve dağlık kesimde yer alan nispeten küçük boyutlu olasılıkla hayvancılığa geçim ekonomisine sahip bu höyükler "*tepe üstü*" yerleşimler değerlendirilmiştir⁶⁵⁵. İç Kültür Bölgesi'nde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda OTÇ'de iskân edildiği belirlenen yerleşimler şunlardır;

⁶⁵³ Ersoy 2010: 301 vd.

⁶⁵⁴ Bu çalışmada darlı geçen yerleşimlerin yanı sıra Afyon ili içerisinde yürütülen yüzey araştırmalarında çok sayıda OTÇ yerleşimi bulunduğunu belirtmek gerekir. Oy 2011: 311 vd.

⁶⁵⁵ Dedeoğlu 2009: 241 vd.

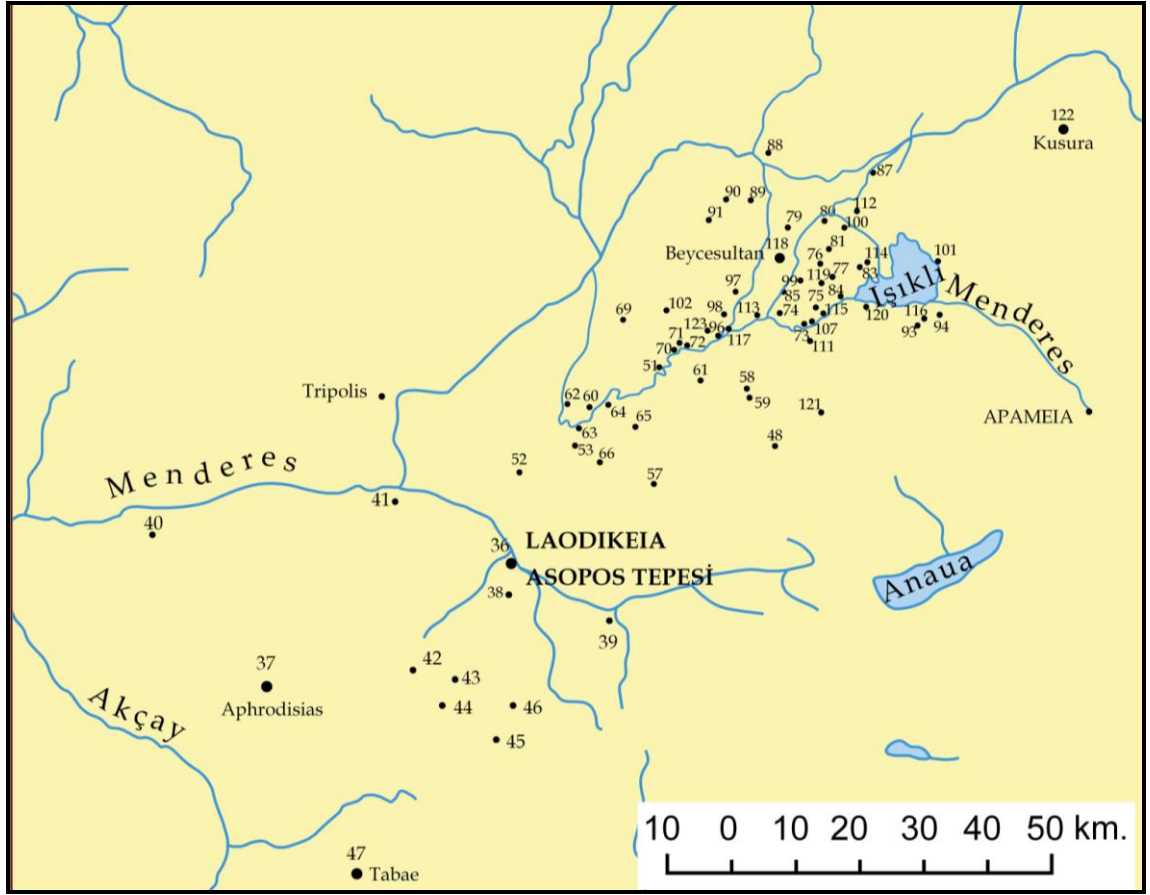

Fig. 124: İç Kültür Bölgesi kazılar ve yüzey araştırmaları sonucunda tespit edilen yerleşimler, harita.

2-) Orta Tunç Çağ'da Laodikeia/Asopos Tepesi

Laodikeia/Asopos Tepesi Denizli İli'nin 6 km kuzeydoğusunda, kent merkezine bağlı Eskihişar, Bozburun, Goncalı mahalleleri (eski köyleri) sınırları içerisinde kalmaktadır⁶⁵⁶. Lykos Vadisi'nde⁶⁵⁷ yer alan Laodikeia'da yerleşim doğal bir tepe üzerine kurulmuştur⁶⁵⁸. Yerleşimin yaklaşık 3 km kuzeybatısında Roma Dönemi'nde varlığı bilinen bir göl bulunmaktadır⁶⁵⁹. Asopos Tepesi'nin batı yamacında Asopos

⁶⁵⁶ Laodikeia kazı çalışmaları ve Asopos Tepesi hakkında bilgi için bkz Şimşek 2005: 305 vd; Şimşek 2006: 419 vd; Şimşek 2007a: 1 vd, Şimşek 2007b: 455 vd; Şimşek 2008: 99 vd; Şimşek 2009: 409 vd; Şimşek 2010: 101 vd; Şimşek 2011: 447 vd, Şimşek 2012.

⁶⁵⁷ Lykos Vadisi adını, Honaz dağından doğan Sarayköy yakınında B. Menderes Nehri ile birleşen Çürüksu (Lykos) Nehri'nden almaktadır.

⁶⁵⁸ Lykos Vadisi'nin batısında Buldan Dağı, güneyinde Babadağ ve Karcı Dağı, kuzeyinde Çökelez Dağı, doğusunda Honaz Dağı yer almaktadır.

⁶⁵⁹ 2003 yılı Hierapolis kazılarında bulunan Hadrianus'a ait bir yazıtta bu gölden söz edilmektedir. Söz konusu gölün konumu ve sınırları uydu fotoğraflarıyla belirlenmiştir (Scardozzi 2007: 86, Fig. 18, 19).

(Gümüşçay) Nehri akmaktadır (Fig 125). Söz konusu nehrin yatağının geçmişte çok daha geniş olduğu, topografyanın yanı sıra Roma Dönemi'nde bu nehri aşarak Laodikeia kentine girişi sağlamak amacıyla inşa edilen anıtsal köprüden de anlaşılmaktadır. 1970'li yıllara kadar tarımsal faaliyetler ve balıkçılık için kullanılan nehir, bugün eski geniş yatağını yitirmiştir.

Bölgede prehistorik yerleşimin şekillenmesinde Asopos Nehri'nin yanı sıra yerleşimin kuzeyinde akmakta olan Çürüksu Nehri, Hierapolis ve Laodikeia arasında varlığı bilinen göl de önemli bir belirleyici olmuştur. Höyüğün ova seviyesi yerine yaklaşık 270 m yüksekliğindeki doğal bir tepe üzerinde yer alması, yerleşimin saldırılara karşı korunaklı bir konumda olmasına ve aynı zamanda özellikle tepenin kuzey kesimleri tüm Lykos Vadisi'nin gözlenmesine olanak sağlamıştır⁶⁶⁰.

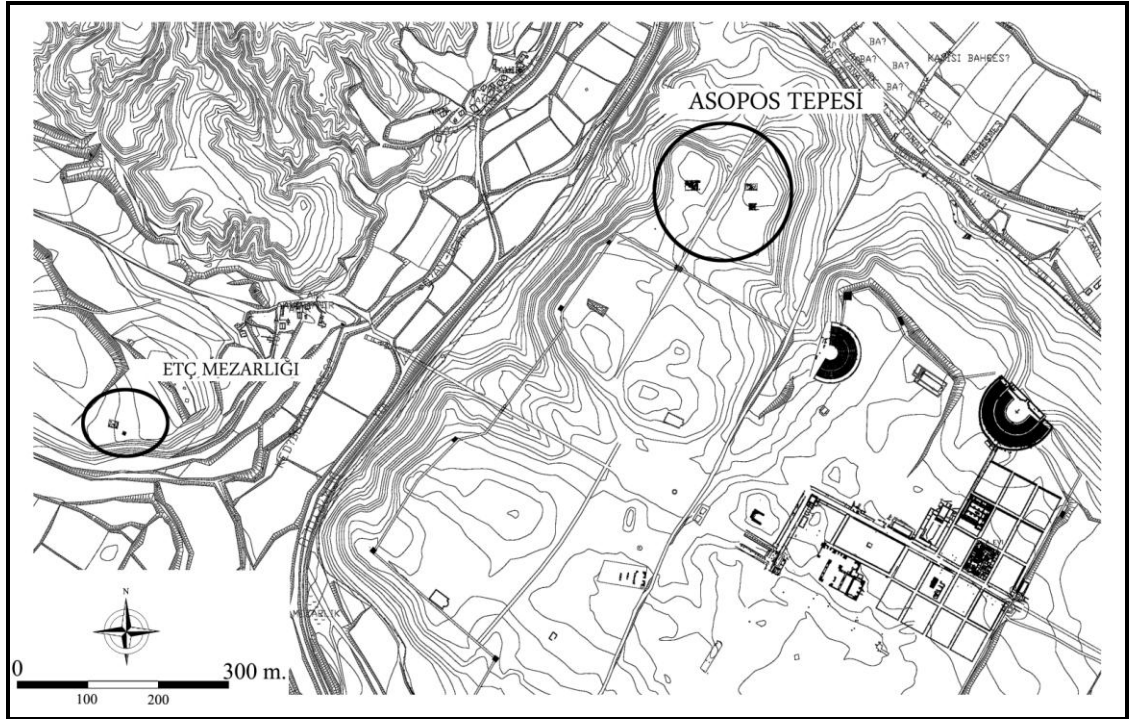

Fig. 125: Laodikeia kenti içerisinde Asopos Tepesi ve ETÇ mezarlık alanı.

Lykos Vadisi'nin ve Laodikeia'nın taşıdığı önemin en büyük belirleyicilerinden biri yerleşime uygun bereketli bir coğrafyanın yanı sıra İç Anadolu ve Akdeniz'i, Batı

⁶⁶⁰ Bu bölgede detaylı bir biçimde kazı verilerini inceleyeceğimiz Laodikeia Asopos Tepesi dışında, Kolassai, Akhan yerleşimi ve Nekropolü, Kocabaş Tepe, Karakurt Höyük, Denizli höyük gibi yerleşimler bölgenin Neolitik dönemden itibaren iskân edildiğini ortaya koymaktadır.

Anadolu'yu birbirine bağlayan yolların üzerindeki konumudur⁶⁶¹. Güneyde Karia Bölgesi'ne ulaşan yol hattı Tavas Ovası üzerinden Lykos Vadisi'ne ulaşmaktadır. Doğuda Afyon üzerinden gelen yol hattı Kolassae üzerinden yine Lykos Vadisi'ne uzanır. Lykos Vadisi'nden sonra Sarayköy üzerinden yollar ikiye ayrılmaktadır. Birinci yol güzergâhı Batıya Menderes Nehri hattından devam ederek Milet'e ulaşır. Diğer yol Buldan geçidi üzerinden Gediz Vadisi ile bağlantı kurarak, Sardes üzerinden Smyrna'ya ulaşır. Prehistorik dönemden günümüze değin kullanılmaya devam eden⁶⁶² bu yollar Batı Anadolu'ya ulaşan iki güzergâhın yanı sıra Orta Anadolu ve Akdeniz'e bağlanan yol hatlarını temsil etmektedir.

Laodikeia hakkında Plinius'un anlattıkları burada Seleukoslar Dönemi'nden önce Rhoas ve Diospolis adlarında iki yerleşimin olduğunu göstermektedir⁶⁶³. MÖ 250-240 yıllarında kentin egemenliğini ele geçiren II. Antiokhos birçok yeni düzenleme ile birlikte kentin adını karısı Laodike'nin adı ile değiştirerek bugün kullanılmakta olan Laodikeia ismini vermiştir⁶⁶⁴. Kent Seleukoslar ve Bergama Krallığı arasında gerçekleşen savaş sonunda MÖ 188 yılındaki Apemeia antlaşmasıyla Bergama egemenliğine girmiştir⁶⁶⁵. Bergama Krallığı'nın vasiyet yoluyla Roma imparatorluğuna bağlanmasının ardından Laodikeia, Asya eyaletine dâhil edilmiş⁶⁶⁶ ve önemini Geç Roma Dönemi sonuna kadar korumaya devam etmiştir. MS 7. yy'ın ilk yarısında meydana gelen bir depremle yıkılan kent bir daha iskân edilmemiştir⁶⁶⁷.

Laodikeia özellikle Roma Dönemi'nde taşıdığı önem ve Anadolu'da bilinen ilk 7 kiliseden birine sahip olmasından ve özellikle Plinius ve Strabon gibi antik yazarlar tarafından adının anılmasından dolayı 17. yy'dan itibaren pek çok gezginin ilgisini çekmiştir⁶⁶⁸. Defalarca ziyaret edilen kentte kazılar ilk defa 1961 yılında J. Gagniers

⁶⁶¹ Johnson 1950: 4; Demirkent 2002: harita 1, 2, 3, 4.

⁶⁶² Laodikeia'nın MS XII. yüzyılda kullanılan yolların kavşak noktası olduğu hakkında bkz Demirkent 2002.

⁶⁶³ Plinius N.HV 105-108.

⁶⁶⁴ Johnson 1950: 7; Texier 2002: 383.

⁶⁶⁵ Malay 1992: 113, Şimşek 2007: 64.

⁶⁶⁶ Strabon XIII. 4.2; Bean 2000: 266.

⁶⁶⁷ Şimşek 2005: 306, 310 vd.

⁶⁶⁸ Spoon-Wheeler 1679: 268; Pococke 1743-1745: 71vd; Laborde 1838: 86 vd; Cochran 1887: 242 vd; Fellows 1838: 280 vd; Fellows 1852: 210 vd; Ramsay 1895: 32 vd; Weber 1898: 1 vd; Hawley 1918: 186

tarafından başlatılmıştır. Caracalla Çeşmesi'nde üç yıl süren kazılar 1963 yılında sonlanmıştır⁶⁶⁹. 1992 yılında Denizli Müzesi tarafından Suriye Caddesi'nde çalışılmıştır. 2002 yılında Denizli Müzesi başkanlığında yapılan kazılar, 2003 yılından itibaren Pamukkale Üniversitesi arkeoloji bölümünden C. Şimşek başkanlığında sürdürülmeye devam etmiştir⁶⁷⁰.

2005-2007 yıllarında Laodikeia ve çevresinde gerçekleştirilen yüzey araştırması sonucunda, kentte Geç Kalkolitik Döneme uzanan prehistorik iskânın varlığı tespit edilmiştir. Gerek G. Traversari başkanlığındaki İtalyan ekibinin çalışmalarında⁶⁷¹ gerekse J. Mellaart tarafından Yukarı Menderes Havzası'nda yapılan yüzey araştırmalarında daha önce fark edilmemiş olan⁶⁷² prehistorik yerleşim, kentin çeşitli noktalarına yayılmış durumdadır.

vd; Buckler-Calder 1939: x, Hamilton 1984: 514 vd; Chandler 1971: 182 vd; Arundell 1975: 180 vd; Cramer 1971: 38 vd; Leake 1976: 225 vd; Sarre 1998: 14 vd; Texier 2002: 383 vd; Bean 2000: 265 vd.

⁶⁶⁹ Gagnier-Devambeş -vd 1969: 1 vd.

⁶⁷⁰ Şimşek 2005: 305 vd; Şimşek 2006: 419 vd; Şimşek 2007a: 1 vd, Şimşek 2007b: 455 vd; Şimşek 2008: 99 vd; Şimşek 2009: 409 vd; Şimşek 2010: 101 vd; Şimşek 2011: 447 vd, Şimşek 2012.

⁶⁷¹ Traversari 1995: 67 vd; Traversari 1996: 81 vd; Traversari 1998: 295 vd., Traversari 1999: 293 vd.; Traversari 2000: 245 vd; Traversari 2001: 219 vd.

⁶⁷² J. Mellaart tarafından yapılan yüzey araştırmalarının sonuçlarının yayımlandığı Beycesultan kazı bantlarında ve Güney Batı Anadolu yapılan yüzey araştırmaları açıklayan makalelerde Laodikeia'da yapılan araştırmalar hakkında bilgi yer almamaktadır. Ancak bu kentte yapılan yüzey araştırmalarında toplanan seramikler bugün Ankara İngiliz Arkeoloji Enstitüsü seramik labrotuvarında muhafaza edilmektedir. Bu labrotuvarında 2007 yılında yaptığımız incelemelerde Laodikeia'nın incelendiği ve buradan Hellenistik, Roma ve Geç Roma dönemlerine tarihlenen seramiklerin toplandığı görülmüştür. Olasılıkla yapılan incelemelerde Prehistorik bir materyele rastlanmadığından yayınlara aktarılmamıştır.

arkeolojik materyaller ağırlıklı olarak Helenistik, Roma ve Geç Roma Dönemlerine tarihlendirilmiştir. LS 08, LS 15, LS 19, LS 20 ve 54 (Akhan) örnek toplama alanlarında bulunan Geç Kalkolitik, Erken Tunç Çağ I-II, Orta ve Geç Tunç Çağ, Demir Çağ dönemlerine tarihlendirilen az sayıdaki seramik ve çakmaktaşı alet Laodikeia antik kentinin erken dönem iskânını ortaya koymuştur. Seramikler üzerinde yapılan istatistiksel değerlendirmeler sonucu, söz konusu prehistorik iskânının özellikle kentin kuzey batı bölümünde yer aldığı anlaşılmıştır. Öte yandan bu alanda yüzeyde Roma ve Geç Roma Dönemleri'ne tarihlenen yoğun mimari unsurların olduğunun da altı çizilmelidir.

Fig. 127: Asopos tepeleri, güneyden.

Yüzey araştırmaları sonucunda elde edilen bu veriler göz önüne alınarak, 2007 yılında Asopos Tepesi'nde kazı çalışmalarına başlanmıştır. Asopos I (148x60 m boyutlarında) ve II (169x65 m boyutlarında) olarak adlandırılan iki koniye yayılan yerleşimin kapsadığı alan 2.1 hektarı bulmaktadır (Fig. 127-129).

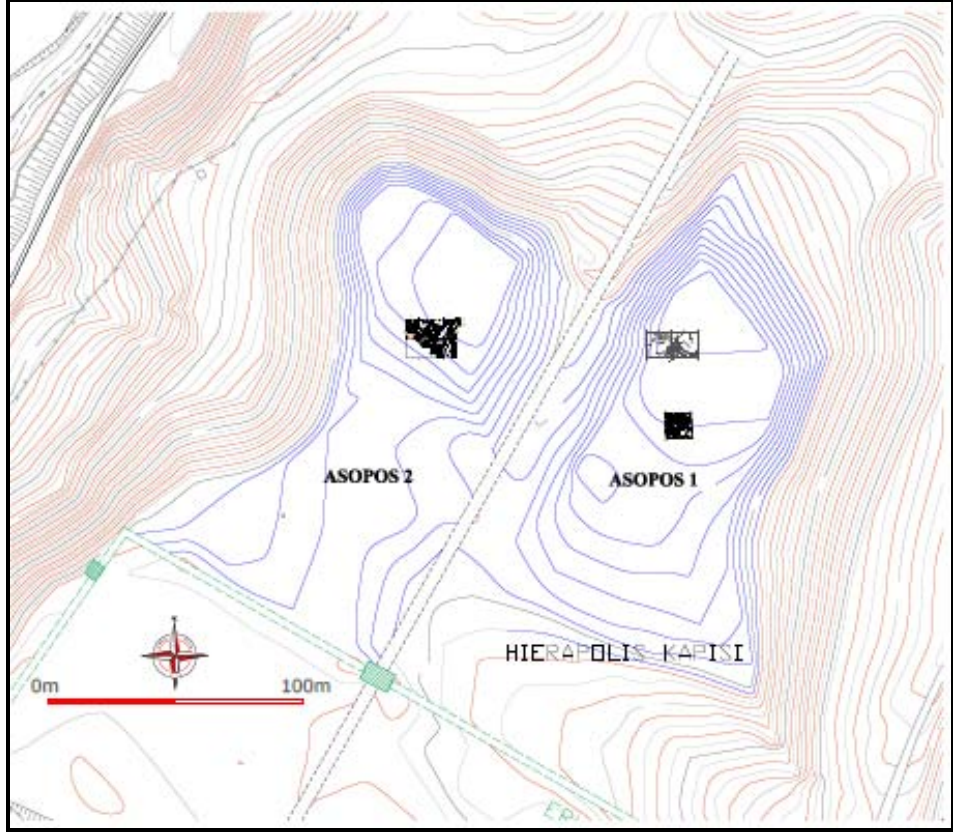

Fig. 128: Asopos tepeleri topografik plan ve açmalar.

Fig. 129: Asopos tepeleri ve çalışılan açmaların havadan görünümü (google earth 2011).

a-) Tabakalanma ve Mimari

2007 yılında başlayan kazılar, Asopos Tepesi'nin her iki konisinde, G3-G4, D3-D4 ve C-D 2, C-D 3, C-D 4 karelerini kapsayan toplam üç açmada, 750 metrekarelik bir

alandaki gerçekleştirilmiştir (Fig. 128-129). Bugüne kadar yaptığımız kazı çalışmaları sonucu Asopos Tepesi'ndeki iskânın Kalkolitik Dönemde başladığı anlaşılmıştır. Daha sonraki süreçte Orta Tunç ağ, Geç Tunç ağ, Demir ağ, Helenistik, Erken Roma ve Geç Roma Dönemlerinde de sürdürdüğü tespit edilmiştir (Fig. 130, 138-140).

I Tabaka	Geç Roma-MS 300-450
a	Ia: MS 400-450
b	Ib: MS 300-400
II. Tabaka	Erken Roma MS 200-300
III. Tabaka ⁶⁷⁴	Helenistik Dönem MÖ333-MS 100
a	IIIa: MÖ 100- MS 100
b	IIIb: MÖ 333-100
Hiatus	
IV. Tabaka	Demir ağ-MÖ 750-550
a	
b	
Hiatus	
V. Tabaka	Geç Tunç ağ- MÖ 1400-1200
Hiatus	
VI. Tabaka	Orta Tunç ağ- MÖ 1950-1700
a	VIa:MÖ 1850-1700
b	VIb: MÖ 1950-1850
Hiatus	

⁶⁷⁴ Asopos Tepesi'nde bulunan Helenistik seramiklerin tipolojik ve kronolojik değerlendirmesi için bkz Duman 2010.

VII. Tabaka	Kalkolitik Dönem
-------------	------------------

Fig. 130: Asopos Tepesi tabakaları ve kronolojisi.

VII. tabaka olarak adlandırdığımız Kalkolitik Dönem, Asopos Tepesi I'de G3-G4 açmasında yürütülen kazı çalışmalarında ana toprağın hemen üzerinde tespit edilmiştir. Belirli bir yapı planı ortaya koymayan taş kümeleri ve tabanların ortaya çıkarıldığı söz konusu alanda, daha çok çömlek ve çanaklara ait çok sayıda seramik bulunmuştur. Kahverengi, Koyu Kahverengi, Siyah ve Kaba mal grupları ile temsil edilen bu dönem seramiklerinde, içerisinde iri taşçık ve saman katkısı içeren Kaba Mal Grubu'nun baskın olması dikkat çeken özelliklerdendir. Yerleşimde bulunan formlar değerlendirildiğinde ise bu tabakanın Beycesultan Geç Kalkolitik tabakalarından daha erken bir süreci temsil ettiği ve Kuruçay VI-IV tabakaları ile benzerlikler gösterdiği anlaşılmaktadır⁶⁷⁵. Bu tabakada bulunan obsidyenlere yapılan köken analizleri büyük bölümünün Orta Anadolu ve Melos Adası kökenli olduğuna işaret etmektedir⁶⁷⁶.

Yerleşimde, Kalkolitik Dönemin ardından 1000 yılı aşkın bir boşluğun ardından OTÇ sürecinde yeniden bir iskânın olduğu tespit edilmiştir. VI. tabaka olarak adlandırılan OTÇ yerleşimi VIa ve VIb olmak üzere iki ayrı evre ile temsil edilmektedir. Asopos Tepesi'nde GTÇ sürecini V. tabaka ortaya koymaktadır.

Yerleşimde GTÇ'yi takip eden iskân süreci IV. tabaka olarak adlandırdığımız Orta Demir Çağ'dır. MÖ 750-550 yıllarına tarihlendirilen ve IVa ve IVb olmak üzere iki ayrı evresi tanımlanan bu tabakanın, erken evresi (IVb) iki duvar, söz konusu duvarlarla bağlantılı bir taban ve dağınık taş kümeleri ile temsil edilmektedir. Bu evre ile bağlantılı ortalama 15 cm çapa sahip dere taşları ile örülmüş duvarın uzunluğu 210 cm, genişliği 45 cm'dir. Açmanın batısında bulunan bir bölümü 70 cm uzunluğundaki yekpare taştan diğer kısmı ortalama 20 cm çapında dere taşlarından örülmüş ikinci duvar kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda uzanmaktadır⁶⁷⁷. Gerçekleştirilen kazılarda

⁶⁷⁵ Kuruçay kronolojisi için bakınız Duru 1996: 102, Levha 182; Shoop 2005: 422-423; Erdoğu-Tanırdı vd. 2003.

⁶⁷⁶ Yerleşimde bulunan obsidyenlerin köken analizleri Prof Dr. E. Pernicka tarafından yapılmıştır.

⁶⁷⁷ Açmanın kuzeyinde ise söz konusu duvarın temsil ettiği mekânın sıkıştırılmış toprak tabanı açığa çıkarılmıştır.

her iki mimari evrede de “Black on Red” olarak tanımlanan parçaların⁶⁷⁸ baskın seramik grubunu oluşturduğu tespit edilmiştir. IVa olarak adlandırılan geç evre ile bağlantılı olarak ise, kerpiç parçaları, ön yüzü sıvalı 28 cm genişliğinde, 2,03 m uzunluğunda kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda uzanan duvar ve mekâna ait sıkıştırılmış sert toprak taban bulunmuştur⁶⁷⁹.

Asopos Tepesi’nde Orta Demir Çağ’dan sonra III. tabaka olarak adlandırdığımız Helenistik Dönem yerleşimi tespit edilmiştir. IIIa ve IIIb olmak üzere iki evreye sahip olan bu sürecin erken safhası (IIIb) MÖ 333-170 yıllarına tarihlendirilirken geç safhası (IIIa) MÖ 100-MS 100 yıllarını kapsamakta olup kısmen Erken Roma sürecini de tanımlamaktadır. III. tabaka ile bağlantılı veriler her iki konide (Asopos I ve II) iyi korunmuş mimari unsurlar ile temsil edilmektedir. Özellikle geç safhadaki domestik yaşam alanları, ışıklar ve kanal sistemi kent planına ilişkin son derece kapsamlı bilgiler sunmaktadır.

Asopos Tepesi’nin II. ve I. tabakaları Roma Dönemini temsil etmekte olup, II. tabaka Erken Roma (MS 200-300), iki evreden oluşan I. tabaka ise Geç Roma Dönemine tarihlendirilmektedir (MS 300-450). II. tabaka ile bağlantılı mimari unsurlar Asopos Tepesi’nin her iki konisinde uzanmakta olup, ağırlıklı olarak domestik yaşam alanları ve künk sistemi gibi mimari unsurlar içermektedir. I. tabakaya ilişkin arkeolojik verilere ise yalnızca Asopos I’de ulaşılmıştır. Söz konusu alanda 11,84 m uzunluğunda bir duvar⁶⁸⁰ ve bu duvarla ilişkili mimari unsurlar ortaya çıkarılmıştır.

b-) VI. Tabaka-Orta Tunç Çağ Yerleşimi

Yerleşimde OTÇ’ye ilişkin bilgi veren arkeolojik unsurlar Asopos Tepesi I’de G3-G4, D3-D4, Asopos Tepesi II’de C2, C3, D2, D3, D4 plan karelerinde tespit edilmiştir. Seramikler üzerinde yapılan karşılaştırmaların ve radyokarbon analizlerinden elde edilen verilerin değerlendirilmesi sonucunda MÖ 1950-1700 yılları arasına

⁶⁷⁸ Bu tabakada tespit edilen seramikleri genel olarak kırmızı astar üzerine siyah boya ile bezemelerin yapıldığı değişik formda çanak-çömlekler temsil etmektedir. Bu bezemeler daha çok kapların ağız kenarlarına, boyun ve gövde kısmına, yer yer kulplara, siyah boya ile nokta bezeme, dalga motifi, düz çizgilerden oluşturulan metoplar, bantlar, pergelle çizilmiş yarım daire bezemelerinden örneklerle temsil edilmektedir.

⁶⁷⁹ Tabanın yayılım alanı 4,13x2,40 m.

⁶⁸⁰ Duvarın ortalama genişliği 69 cm’ dir.

tarikhlendirilen VI. tabaka kendi içerisinde VIa ve VIb olmak üzere iki evreye ayrılmaktadır:

Orta Tunç Çağ VIb Evresi (Erken Evre, yaklaşık MÖ 1950-1850)

Son derece sınırlı mimari unsurlara sahip olan VIb evresine ilişkin arkeolojik kalıntılar, Asopos Tepesi I'de seramik fırını, bir ocak, taban üzerinde bulunan kontekst ve dağılık buluntu toplulukları ile temsil edilirken, Asopos Tepesi II'de bir mekân duvarı, dağılık durumda bir ocak ve çöp çukurları ile temsil edilmektedir⁶⁸¹.

Asopos Tepesi I'de tespit edilen seramik fırınının tabanı ortalama 13-17 cm çapında aynı pithosa ait gövde ve ağız parçaları ile döşenmiştir. Söz konusu fırın içten içe 160 x 185 cm ölçülerindedir. 55 cm uzunluğunda 18 cm genişliğinde bir sıra kerpiç, fırın (duvar) hattını belirleyen duvar olarak kullanılmıştır (Fig. 131-132). Fırın duvarının iç yüzeyinde 2,5 cm kalınlığında sıva vardır. Fırının giriş bölümünün boyutları 63x27 cm'dir. Giriş bölümünün sadece güneydoğu kısmı korunmuştur. Fırın girişinin kuzeybatı bölümünde 102x130 cm'lik bir alanda olasılıkla fırının yıkıntısıyla bağlantılı kerpiç parçaları bulunmuştur. Ateşlik bölümünde ise ortalama 10 cm. çapa sahip dere taşları ve küllü toprak görülmektedir. Fırının kuzeydoğusunda da yaklaşık 140x130 cm'lik bir alanda küllü toprak tespit edilmiştir. Bu fırının doğusunda içerisinde yoğun bir şekilde küllü toprak tespit edilen "L" formu kerpiç hattın olasılıkla dikdörtgen formu OTÇ'nin erken evresine ait bir ocak olduğu düşünülmektedir⁶⁸². Kazı alanının kuzey kesitine yakın bölümünde küllü toprak içerisinde tam profil veren seramik parçaları tespit edilmiştir. Bu kontekstin anakaya ile çevrili küllü toprak içerisinde yer aldığı görülmüştür. Bulunan kontekst içerisinde bir adet yonca ağızlı testi, bir adet çömlek, üç adet kâse parçası, bir adet pişmiş toprak ağırşak ve amorf seramik parçaları bulunmuştur

⁶⁸¹ Bu tabakayı genel anlamda kahverenkli, yumuşak, taneli bir toprak temsil ederken toprağın yer yer sertleştiği ve içerisinde kil ve kül olan alanlarda yer almaktadır.

⁶⁸² Ocağın sıvalı iç yüzü yanmıştır. Ocağın uzunluğu 66 cm, ocağı oluşturan kerpiç kalınlığı: 11 cm, korunan genişliği 39 cm, korunan yüksekliği 21 cm'dir.

Fig. 131: Asopos Tepesi I, VIb evresi, D3 açması, seramik fırını.

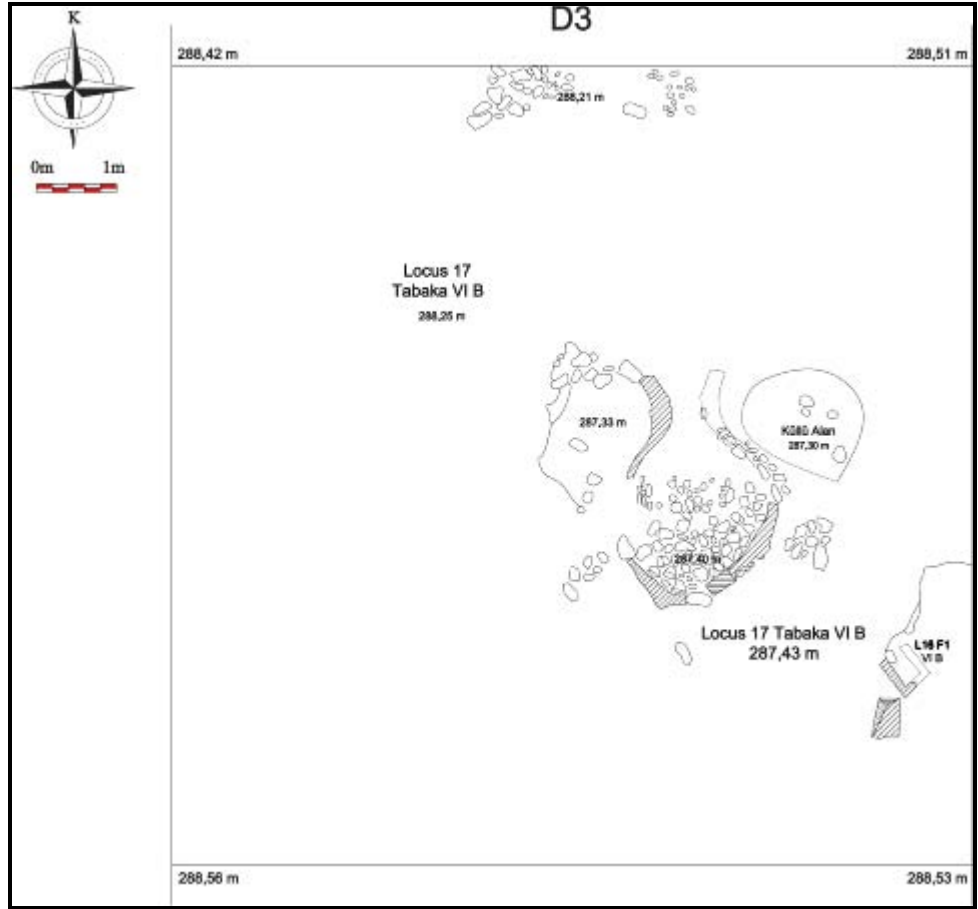

Fig. 132: Asopos Tepesi I, VIb evresi, D3 açması mimari çizim (seramik fırını).

Asopos Tepesi II’de ise, VIb evresi, ilk olarak yuvarlak bir plan ortaya koyan taş kümesinin hemen güney batısında 130x135 cm lik bir alan da tespit edilmiştir. Bu evre ile ilgili olarak alanda yoğun olarak döküntü kerpiçlere ve yanık alanlara ulaşılmıştır (Fig. 133). Bu yıkıntı içerisinde çok sayıda seramiğin yanı sıra sağlam durumda iki ağırşak bulunmuştur.

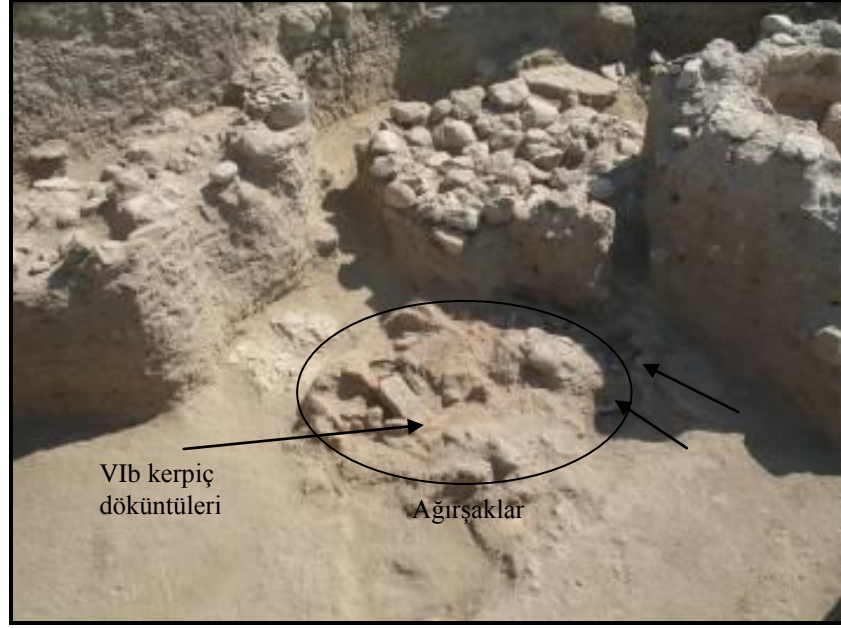

Fig. 133: Asopos Tepesi II, VIb evresi, döküntü kerpiç parçaları.

Alan içerisinde mimari bir unsurdan yoksun ortalama 16 cm çapa sahip dere taşlarıyla oluşmuş taş kümeleri⁶⁸³, güneyinde kireçli bir alan⁶⁸⁴ açığa çıkarılmış ve burada bulunan ezgi ve dibek taşı gibi buluntular, bu alanın domestik işlevli olduğunu düşündürmüştür. Söz konusu alanın kuzeyinde⁶⁸⁵ bulunan 460 cm uzunluğunda 50 cm genişliğinde kuzeybatı güneydoğu doğrultulu duvar köşe yapmadan düz bir hat boyunca devam etmektedir (Fig. 134).

⁶⁸³ C3 plan karesinin güney yarısı.

⁶⁸⁴ 120 cm uzunluğunda 100 cm genişliğinde.

⁶⁸⁵ C3 plan karesinin güney yarısının kuzey batısında.

Fig. 134: Asopos Tepesi II, VIb evresi, mekân duvarları.

Bu duvarın kuzeyinde bir çöp çukurunda⁶⁸⁶ küllü toprak içerisinde seramik ve kemik parçaları bulunmuştur. Aynı durum alanın doğusunda ve güneyinde açığa çıkarılan çöp çukurlarında da görülmektedir. Alanın doğusunda yer alan çöp çukurunda⁶⁸⁷ küllü toprak içerisinde yoğun miktarda ve farklı kaplara ait OTÇ seramikleri tespit edilmişken, güneyde yer alan çöp çukurunda⁶⁸⁸ küllü toprak içerisinde daha az oranda materyal bulunmuştur (Fig. 135).

⁶⁸⁶ Çöp çukuru 160 cm çapa ve 40 cm derinliğe sahiptir.

⁶⁸⁷ Çöp çukuru 165 cm çapa ve 53 cm derinliğe sahiptir.

⁶⁸⁸ Çöp çukuru 140 cm çapa ve 68 cm derinliğe sahiptir.

Fig. 135: Asopos Tepesi II, mekân duvarları ve çöp çukurları.

Söz konusu alanın güneydoğusunda kerpiç bloklarla⁶⁸⁹ çevrili, iç kısmında çok yoğun miktarda karbon taneleri bulunan bir alan açığa çıkartılmış ve bu alan ocağın dağılmış durumdaki parçaları olarak değerlendirilmiştir. Bu alanın etrafında küllü toprak yayılarak devam etmiş ve aynı seviyede çoğunluğu kâse olan, farklı kaplara ait parçalar tespit edilmiştir (Fig. 136-137).

Fig. 136: Asopos Tepesi II, VIb evresi, tahrip olmuş ocak ve tam kaplar.

⁶⁸⁹ 20 cm uzunluğunda, 9 cm genişliğinde.

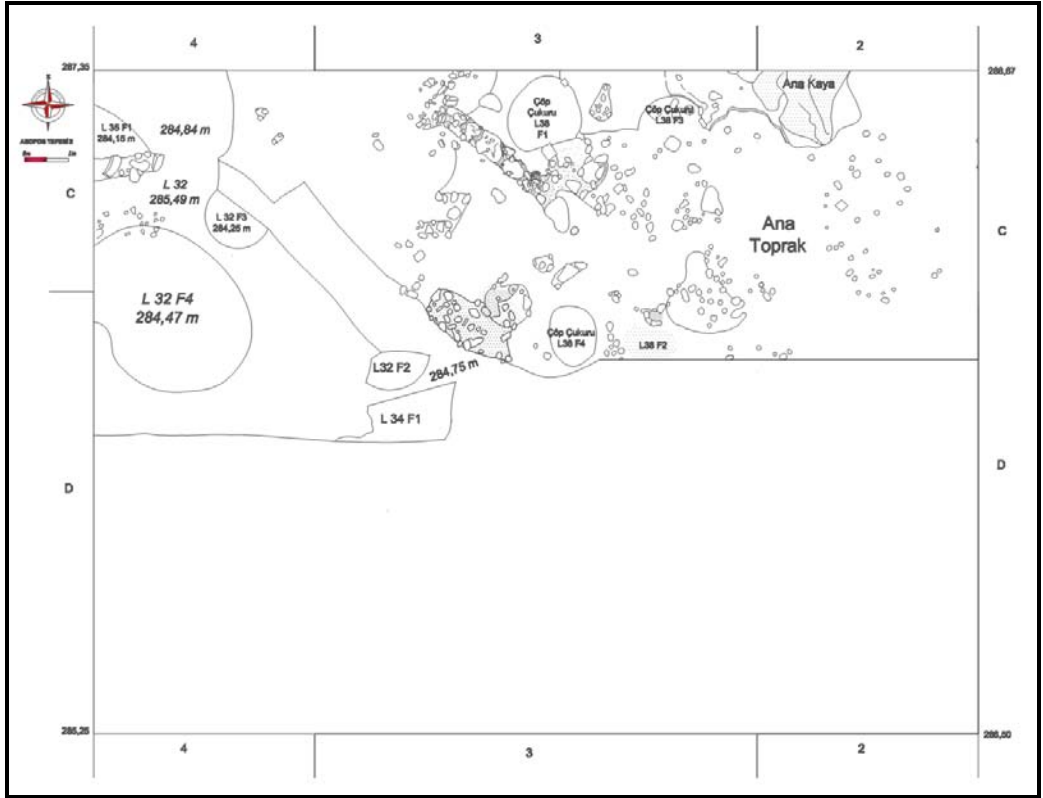

Fig. 137: Asopos Tepesi II, VIb evresi mimari çizim.

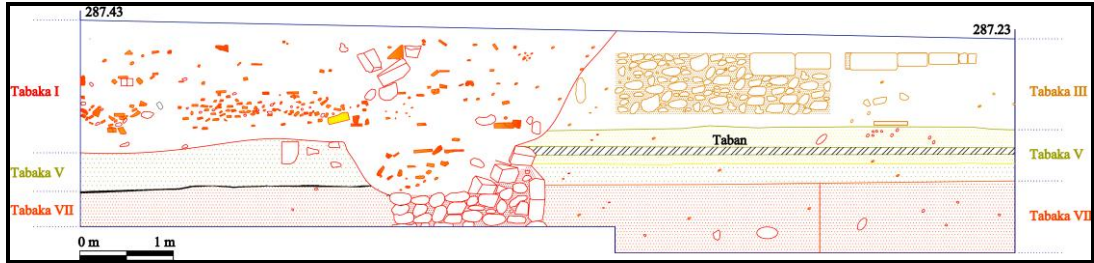

Fig. 138: Asopos Tepesi I, G3-4, güney kesit.

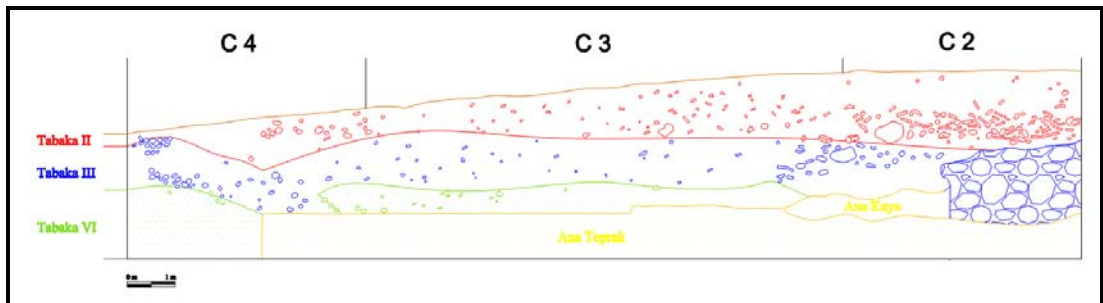

Fig. 139: Asopos Tepesi II, C2, C3, C4, kuzey kesit.

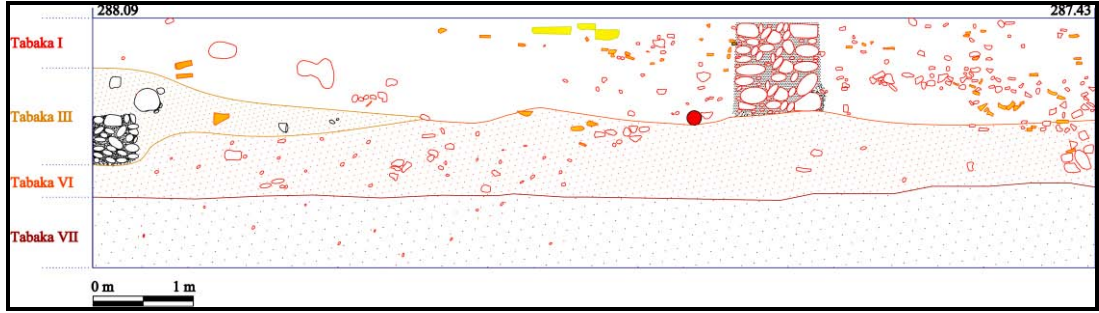

Fig. 140: Asopos Tepesi I, G3-G4, doğu kesit.

Bu tabakadan bulunan materyallerin çevre yerleşimlerle karşılaştırılması ve alınan radyokarbon sonuçları bu tabakada iskânın yaklaşık MÖ 1950-1850 yılları arasında olduğunu ortaya koymuştur (Fig. 141). VIb evresinden alınan iki radyokarbon sonucu aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Lab No	Beta-249344	Beta-284691
Kazı No	L08.AT2.D3.K06	L10.AT..K1
Tabaka	VIb	VIb
Analiz Yöntemi	AMS	AMS
Analiz Edilen Madde	Ahşap	Kemik
Konvansiyonel Tarih	3500+-40	3550+-40
Çift Sigma Sonucu	MÖ 1930-1740	MÖ 2010-2000 MÖ 1980-1760
Tek Sigma Sonucu	MÖ 1890-1750	MÖ 1940-1880
Kalibrasyon eğrisi ile radyokarbon sonucunun kesiştiği tarih	MÖ 1870 MÖ 1840 MÖ 1820 MÖ 1790 MÖ 1780	MÖ 1890

Fig. 141: Asopos Tepesi VIb evresi, radyo karbon analizi sonuçları.

Orta Tunç Çağ VIa Evresi (Geç Evre, yaklaşık MÖ 1850-1700)

Asopos Tepesi I ve II'de tespit edilmiş olan VIa evresine ilişkin arkeolojik kalıntıları; bir mekân, iki ocak, silo tabanları, çöp çukurları, dağınık halde taş kümeleri ve çömlekler içerisine yapılmış 4 bebek gömüsü oluşturmaktadır.

OTÇ'nin Geç evresine tarihlenen tahrip olmuş durumdaki mekân, Asopos Tepesi I'de D3-4 kazı alanında açığa çıkarılmıştır. İki duvarı ve sıkıştırılmış topraktan yapılmış tabanı tespit edilen mekânın kuzeybatı-güneydoğu doğrultulu duvarı 2.90 x40 cm boyutlarında olup bazıları tek, bazıları ise çift sıra dere taşı kullanılarak inşa edilmiştir. Bu mekânın kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda olan diğer duvarı ise 3.17 m uzunluğa sahiptir. İçerisinde ezgi taşlarını da barındıran duvarın genişliği 40-50 cm arasında değişmektedir. Söz konusu duvarın inşası sırasında OTÇ erken evreye ait bir fırını tahrip edilmiş olduğu anlaşılmaktadır (Fig. 142-143).

Fig. 142: Asopos Tepesi I, D3-4 açması, VIa evresi mekan duvarı.

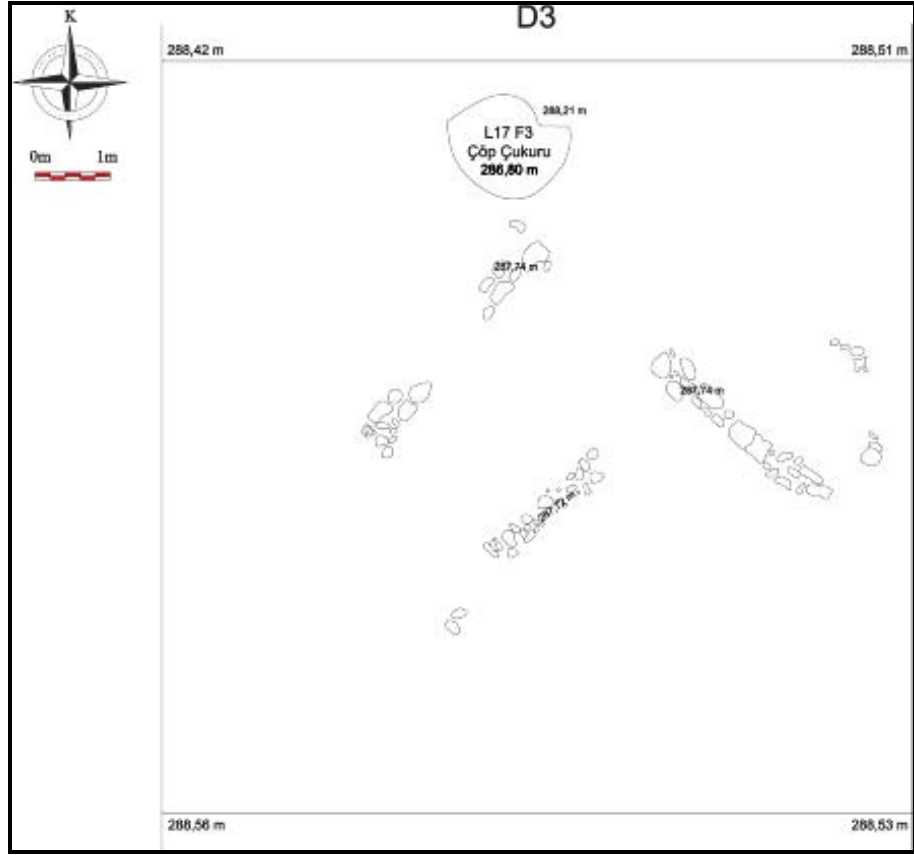

Fig. 143: Asopos Tepesi I, D3-4 açması, VIa evresi, mimari çizim.

Asopos Tepesi I'de çalışılan bir diğer açma olan G3-G4 karelerinde tespit edilen, iki ocak, platform ve çömlek içi bebek gömüsü bu tabaka ile bağlantılı diğer unsurları temsil etmektedir (Fig. 146-149, 151). Herhangi bir duvarı korunmamış olup yalnızca sıkıştırılmış topraktan yapılmış bir tabana sahip olan alan, içerisinde bulunan mimari unsurlar gözetildiğinde bir yapıya ait olmalıdır. Bu alanda yer alan iki ocağın birinin kilden yapılmış olan üst bedeni mevcut olup diğerinin ise yalnız yanık tabanı korunmuş durumdadır. Kerpiçten yapılan ocağın boyutu 64x60 cm'dir. İçi kül dolu olarak bulunan ocağın⁶⁹⁰, 20 cm kuzeyinde biri tümlenen iki çömlek ve ocağın kuzey batısında iki taş altında dış yüzü yanmış bir çömleğin içerisinde yeni doğmuş bir bebeğe ait kemikler bulunmuştur. Söz konusu ocağın batısında ise taban üzerinde çok sayıda kırık durumda pithos parçası tespit edilmiştir.

⁶⁹⁰ Bu tabaka hakkındaki arkeolojik veriler Roma Dönemine tarihlenen künk siteminin hemen altından tespit edilmeye başlamıştır. Bu tabaka genel anlamda yumuşak yapıda kahve – sarı renkte taneli bir toprak ile temsil edilmektedir.

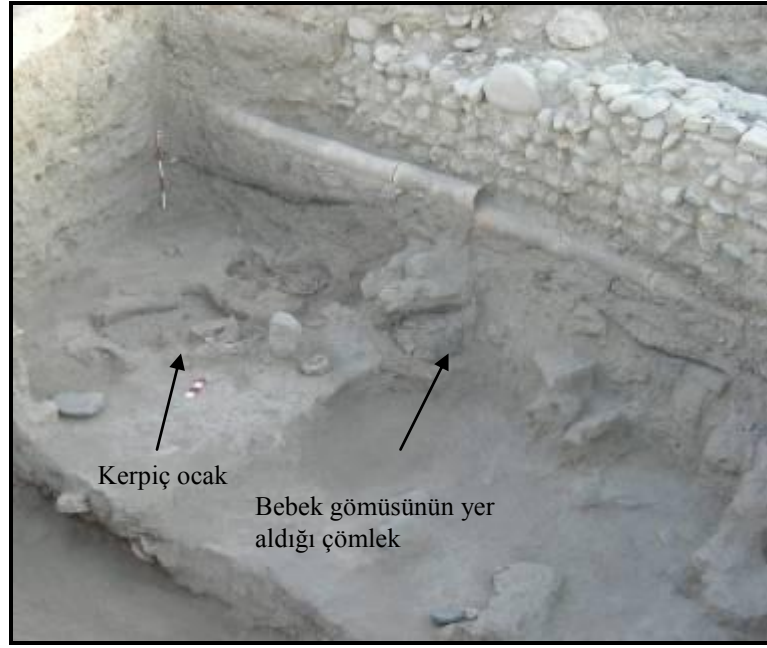

Fig. 144: Asopos Tepesi I, G3-4 açması ocak ve bebek gömüleri.

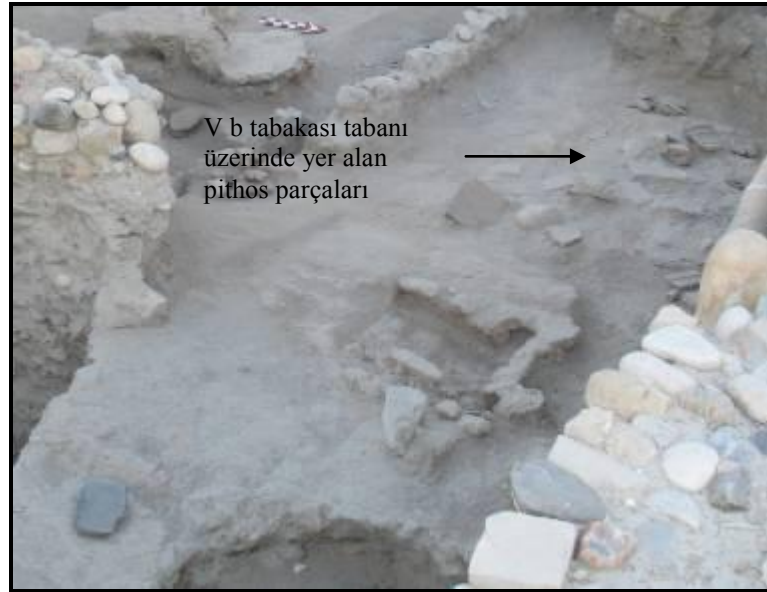

Fig. 145: Asopos Tepesi I, G3-4 açması ocak ve çevresindeki pithos parçaları.

Bu ocağın hemen güneyinde yalnızca taban kısmı korunmuş olan bir başka ocak daha bulunmaktadır. 80 cm uzunluğunda 90 cm genişliğinde olan ocağın yanında içi seramik dolu iki çöp çukuru ve taban bulunmuştur (Fig. 146-147). Tabanı yanmış olarak bulunan ocağın çevresinde kerpiç ile birlikte yoğun miktarda küllü toprak belirlenmiştir.

Fig. 146: Asopos Tepesi 1 tahrip olmuş ocak tabanı ve çöp çukurları, güneyden.

Fig. 147: Asopos Tepesi I, tahrip olmuş ocak tabanı ve çöp çukurları, batıdan.

Söz konusu alanda bulunan diğer mimari unsur, ocakla paralel seviyede yer alan platformdur (Fig. 148, 149). İçerisinde küçük boyutlu çakıl taşları barındıran bir kille yapılmış olan platform iki noktada köşe yapmakla birlikte alanın tamamına yayılmadığı görülmektedir. Bu alan içerisinde 1 cm kalınlığındaki bitki liflerinin oluşturduğu izlerin

takip edilebildiği bir hat belirlenmiştir. Platformun orta bölümünde 23 cm ve 29 cm çapında iki hatıl deliği bulunmuştur⁶⁹¹.

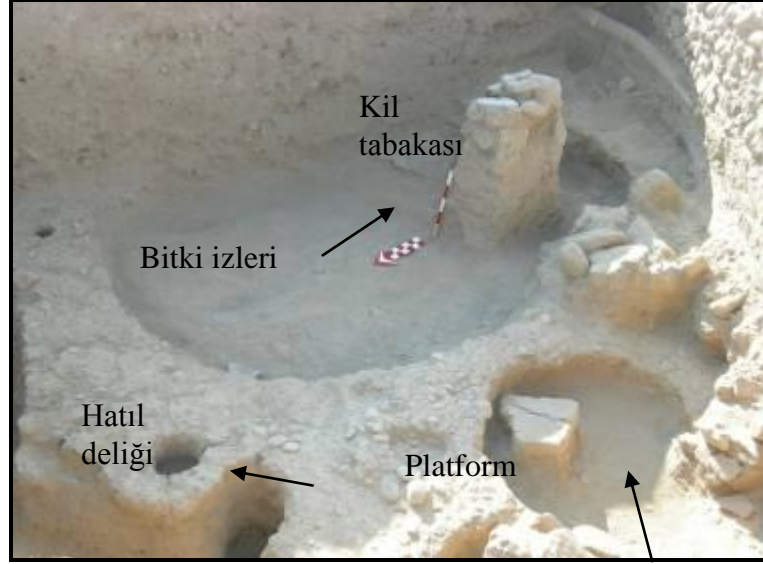

Fig. 148: Asopos Tepesi I, çakıl taşı döşeli taban ve hatıl delikleri.

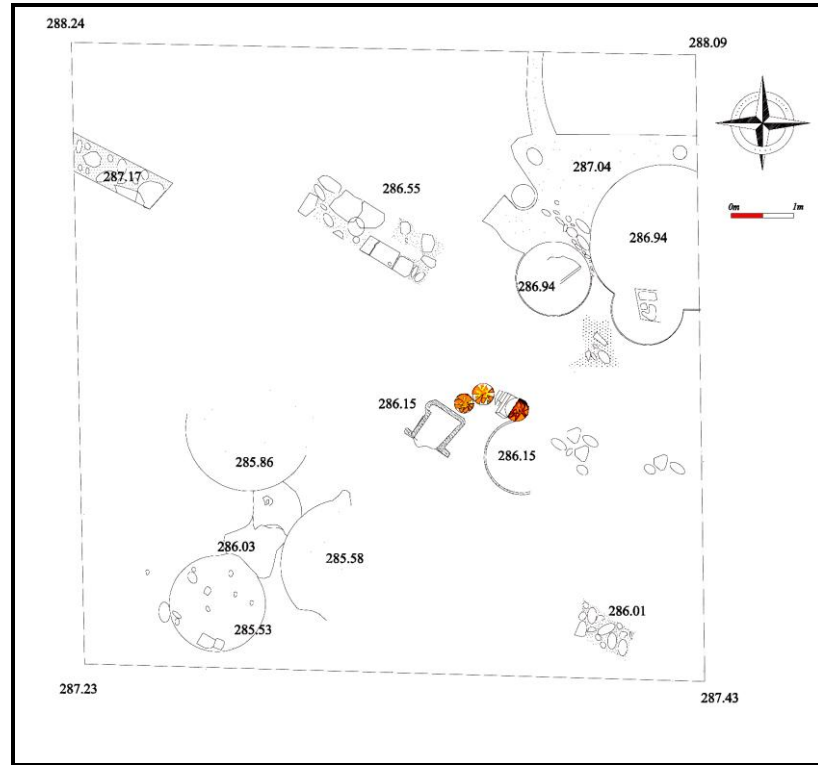

Fig. 149: Asopos Tepesi I, G3-4 açması, VIa evresi mimari çizimi.

⁶⁹¹ Çalışmalarda 42x40 boyutunda sağlam bir kerpiç bulunmuştur.

Asopos Tepesi 2’de bu evreyi temsil eden kalıntılar ise, mekâna ait bir duvar, içerisinde çömlek içine yapılan bebek gömülerininde yer aldığı dağınık taş kümeleri ve dairesel bir hat sergileyen taş kümesinden ibarettir (Fig. 153). VIa evresinde bulunan dairesel bir plan sergileyen küme ortalama 15-30 cm arasında değişen çapta dere taşlarından inşa edilmiş olup çapı 150 cm’dir. Söz konusu kümenin içerisinde az sayıda OTÇ seramiği dışında herhangi bir materyal ya da bir başka mimari unsurun bulunmamış olması bu kümenin işlevi hakkında açık yorumlarda bulunmayı güçleştirmekle birlikte bir silo tabanı ya da dağılmış durumdaki bir fırının tabanının altına döşenmiş taşlar olabileceği düşünülmektedir (Fig. 150). Bu yapı dışında bulunan taş kümeleri bu tabakanın dağılmış taş mimarisine işaret etmektedir.

Fig. 150: Asopos Tepesi II, silo tabanı (?) ve çömlek içerisinde bebek gömüleri.

Bu tabakayı genel anlamda temsil eden kahverenkli sert yapıdaki toprak içerisinde farklı renklerde killi ve küllü alanlar, mimari bir unsurdan yoksun dağınık halde ortalama 20 cm çapa sahip dere taşları yer alırken, çöp çukurunun güneybatısında doğu–batı doğrultulu duvar da 170 cm uzunluğunda 30 cm genişliğindedir (Fig. 151).

Fig. 151: Asopos Tepesi II, mekân duvarı ve dağınık taş kümeleri.

Bu tabaka ile bağlantılı olarak en önemli unsurlardan bir diğeri D4 karesinde bulunan birbirine yakın konumda açılmış içerisinde yoğun karbon ve seramik parçalarının yer aldığı 4 çöp çukurudur. Söz konusu çukurların⁶⁹² çapları 3.20 m'ye kadar varabilmekte olup, korunan derinlikleri⁶⁹³ 80 cm'ye kadar ulaşmaktadır (Fig. 152).

Fig. 152: Asopos Tepesi II, D4 karesi, çöp çukurları.

⁶⁹² L-32 f-2 nolu çukurun çapı 1.50 m olarak ölçülmüştür. L-35 f-1 no.lu çukurun tabanı 284.15 m kodunda olup, L-32 f-4 no.lu çukurunki 283.90 m koduna kadar inmektedir.

⁶⁹³ L-32 f-2, 284.72 ile 284.90 kodları arasında, 82 cm derinliktedir.

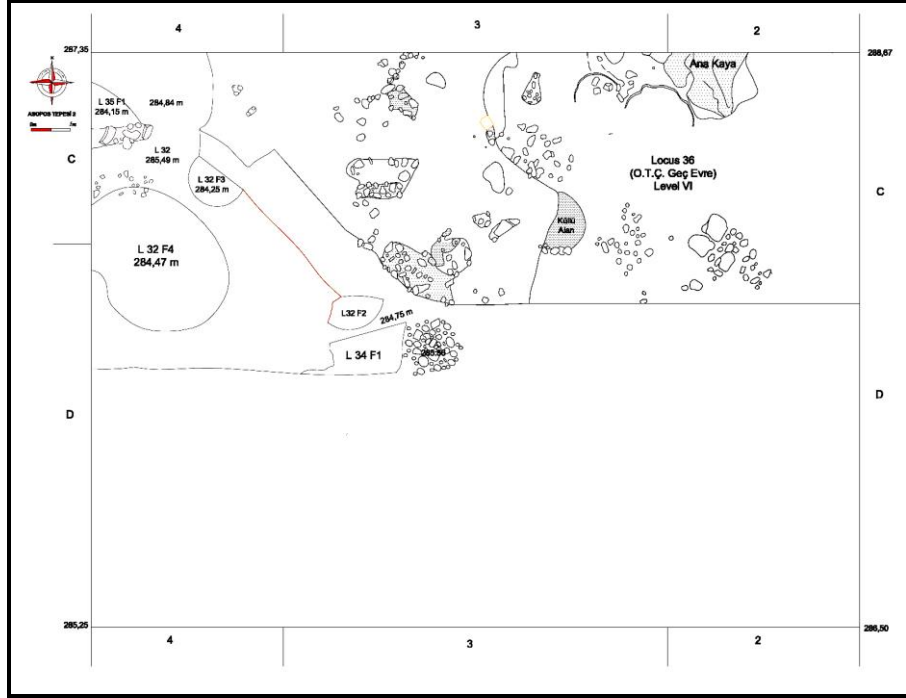

Fig. 153: Asopos Tepesi II, C-D, 2-3-4 kareleri mimari çizim.

Bu tabakada bilgi veren yapıların duvarları büyük oranda tahrip olmuş olmakla birlikte G3-G4 açmasının kuzey yarısında uzunluğu 330 cm genişliği 62 cm olan ve eğim doğrultusunda uzanan hasır örtüsü⁶⁹⁴ (Fig. 154) VIa tabakasının çatı sisteminin bir parçası olarak değerlendirilmiştir.

Fig. 154: Asopos Tepesi I, G3-4 açması hasır örtü.

⁶⁹⁴ Hasır 287.75 kod seviyesinde tespit edilmeye başlamış ve 287.40 kod seviyesinde sona ermiştir.

Vla evresinden ikisi çömler içerisinde bulunan bebek kemiklerine ait olan toplam 6 örneğe radyokarbon analizi yapılmıştır (Fig. 155). Açmada elde edilen tüm arkeolojik veriler ve alınan radyokarbon sonuçları ve bu tabakada iskânın yaklaşık MÖ 1850-1700 yılları arasında olduğunu ortaya koymuştur.

Lab No	Beta-267468	Beta-267469	Beta-267470	Beta-267471	Beta-284693	Beta-249343
Kazı No	L09.AT1.K02	L09.AT2.D3.K3	L.09.AT2.D3.K4	L.09.AT2.D4.K1	L10.AT.K3	L08.AT2.D3.K5
Tabaka	Vla	Vla	Vla	Vla	Vla	Vla
Analiz Yöntemi	AMS	AMS	AMS	AMS	AMS	AMS
Analiz Edilen Madde	Kemik	Kemik	Ahşap	Ahşap	Ahşap	Ahşap
Konvansiyonel Tarih	3460±40	3430±40	3470±40	3480±40	3480±40	3310 ±40
Çift Sigma Sonucu	MÖ 1890-1680	MÖ 1880-1630	MÖ 1890-1690	MÖ 1900-1690	MÖ 1900-1690	MÖ 1690-1500
Tek Sigma Sonucu	MÖ 1870-1840 MÖ 1820-1790 MÖ 1780-1740	MÖ 1760-1690	MÖ 1880-1740	MÖ 1880-1740	MÖ 1880-1740	MÖ 1630-1520
Kalibrasyon eğrisi ile radyo karbon sonucunun kesiştiği tarih	MÖ 1750	MÖ 1740	1760	MÖ 1860 MÖ 1850 MÖ 1770	MÖ 1860 MÖ 1850 MÖ 1770	MÖ 1610

Fig. 155: Asopos Tepesi VIb evresinden alınan radyokarbon analizi sonuçları.

b-) Çanak Çömlek

Çalışmada Laodikeia Asopos Tepesi kazılarında toplam 5400 parça seramik değerlendirmeye alınmış ve bunların toplam 734 tanesinin çizimi tez kapsamında kullanılmıştır. Laodikeia Asopos tepelerinde kazı çalışmalarının her yıl devam etmesi ve artan sayıda yeni seramiğin bulunması yerleşimdeki analizlerinin detaylı ve yeniden gözden geçirilerek sınanmasına olanak sağlamıştır. Laodikeia’da bulunan seramiklerin

ince kesit analizlerinin yanı sıra XRF analizleri yapılarak sonuçları aşağıda değerlendirilmiştir⁶⁹⁵.

b1-) Genel Nitelikler

a-) Mal Grupları

Asopos Tepesi OTÇ çanak çömleğinde toplam 10 mal grubu saptanmış olup bunlar A harfinden J harfine kadar gruplandırılmıştır;

A Mal Grubu: Kırmızı Mallar

B Mal Grubu: Kahverengi Mallar

C Mal Grubu: Açık Kahverengi Mallar

D Mal Grubu: Kendinden Astarlı Mallar

E Mal Grubu: Siyah Mallar

F Mal Grubu: Gri Mallar

G Mal Grubu: Devetüyü Mallar

H Mal Grubu: Kaba Mallar

I Mal Grubu: Altın Boya Astarlı Mallar

J Mal Grubu: Krem-Bej Astarlı Mallar

Asopos Tepesi V. tabaka a ve b evrelerinde bulunan OTÇ çanak çömleğinin temsil edildiği mal grupları farklılıklar sergilemektedir. A, B, C, D, E, G ve H mal

⁶⁹⁵ Bu analizler Pamukkale Üniversitesi Jeoloji Mühendisliği Bölümü Mineraloji Petrografi anabilim dalında Doç Dr Tamer Koray tarafından yapılmıştır. İlgili mal grubu içerisinde bilgileri aktarılan ve xrf sonuçları aktarılırken kısaltmaları kullanılan yüzdeler dilim ile ifade edilen mineraller şunlardır; *Na2O*: Sodyum oksit, *MgO*: Magnezyum oksit, *Al2O3*: Alüminyum oksit, *SiO2*: Silisyum dioksit (Quartz Silika), *P2O5*: Fosfor Pentaoksit, *SO3*: Sülfür trioksit, *K2O*: Potasyum oksit, *CaO*: Kalsiyum Oksit (Yanmış Kireç), *TiO2*: Titanyum dioksit, *MnO*: Manganez oksit, *Fe2O3*: Hematit (Demir oksit). PPM değerleri ifade edilen mineraller şunlardır; *CL*: Klor, *V*: Vanadyum, *CR*: Krom, *CO*: Kobalt, *Nİ*: Nikel, *CU*: Bakır, *ZN*: Çinko, *GA*: Galyum, *GE*: Germaniyum, *AS*: Arsenik, *SE*: Selenyum, *RB*: Rubidyum, *SR*: Stronsiyum, *Y*: İtiryum, *ZR*: Zirkonyum, *NB*: Niobyum, *MO*: Molibden, *AG*: Gümüş, *CD*: Kadmiyum, *SN*: Kalay, *SB*: Antimon, *CS*: Sezyum, *BA*: Baryum, *LA*: Lantan, *CE*: Seryum, *PR*: Praseodim, *ND*: Neodimyum, *ER*: Erbium, *YB*: İterbiyum, *HF*: Hafniyum, *TA*: Tantal, *W*: Wolfram, *HG*: Cıva, *PB*: Kurşun, *Bİ*: Bizmut, *TH*: Toriyum, *U*: Uranyum

grupları içerisinde değerlendirilen seramikler her iki tabakada de görülürken, F, J ve I mal grupları içerisinde değerlendirilenler sadece VIa evresinde görülmektedir. A Mal Grubu özellikle VIb evresinde en yoğun karşılaşılan mal grubunu temsil ederken bu oran VIa evresinde azalmaktadır. C Mal Grubu her iki dönemde de en sık karşılaşılan mal grubunu temsil etmektedir (Fig. 156).

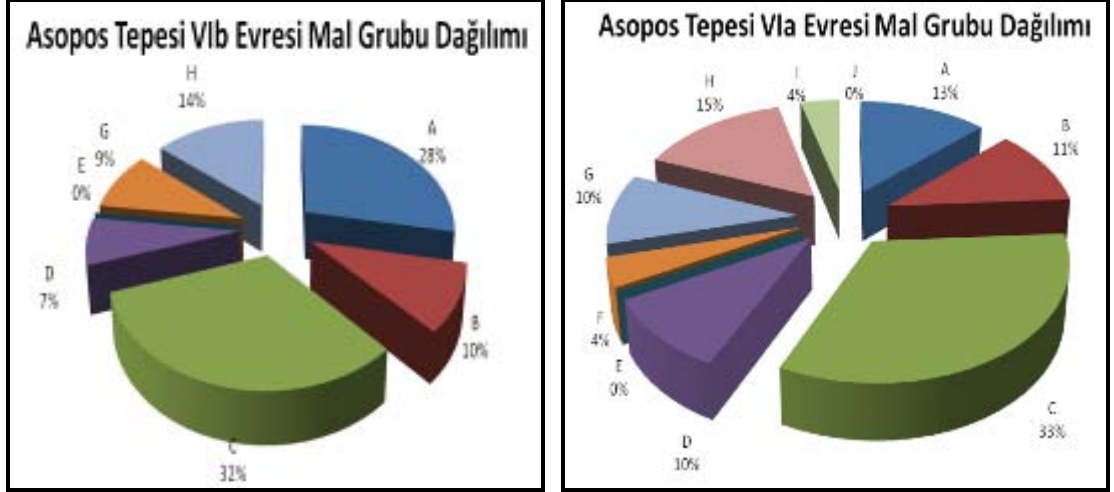

Fig. 156: Asopos Tepesi VIb ve VIa evresi mal grubu dağılımı.

Asopos Tepesi OTÇ çanak çömleğini temsil eden mal gruplarının anlatımından önce söz konusu çanak çömleklerin tamamının yüzey renkleri, yüzey özellikleri, katkı nitelikleri, pişme durumu, hamur renkleri ve öz dağılımları açıklanmıştır.

b-) Yüzey Renkleri

Asopos Tepesi VIa evresinde bulunan seramiklerin dış yüzeyinde toplam 11, VIb evresinde 7 renk tespit edilmiştir (Fig. 157). VIb evresinde %36 oranında açık kırmızı (Munsell no; 2,5YR 6/6, 7/6; 10R 6/6, 6/8, 7/8), %24 oranında kahverengi (Munsell no; 2,5Y 4/2, 4/3; 2,5YR 4/2; 5Y 5/3; 5YR 4/3, 5/4, 5/6; 7,5YR 4/2, 4/3, 5/4, 5/6, 5/8; 10YR 4/3), %4 oranında kırmızı (Munsell no; 5R 4/8, 5/3; 7,5R 4/8, 5/6, 5/8; 10R 4/6, 4/8, 5/6, 5/8), %23 oranında açık kahverengi (Munsell no; 2,5Y 5/2; 2,5YR 6/4; 5YR 6/3, 6/4, 6/6; 7,5YR 5/2, 6/4, 6/6, 7/4; 10YR 5/2, 5/4, 6/3, 7/4), %4 ve altındaki oranlarda koyu kahverengi (Munsell no; 5YR 4/4; 7,5YR 3/4, 4/4; 4/6; 10R 4/2), açık devetüyü (Munsell no; 2,5YR 8/3, 8/4; 5YR 8/3) ve kiremit (Munsell no; 5YR 6/8) ve yüzdeler dilim içerisinde girmeyen birkaç siyah renkte örnek görülür.

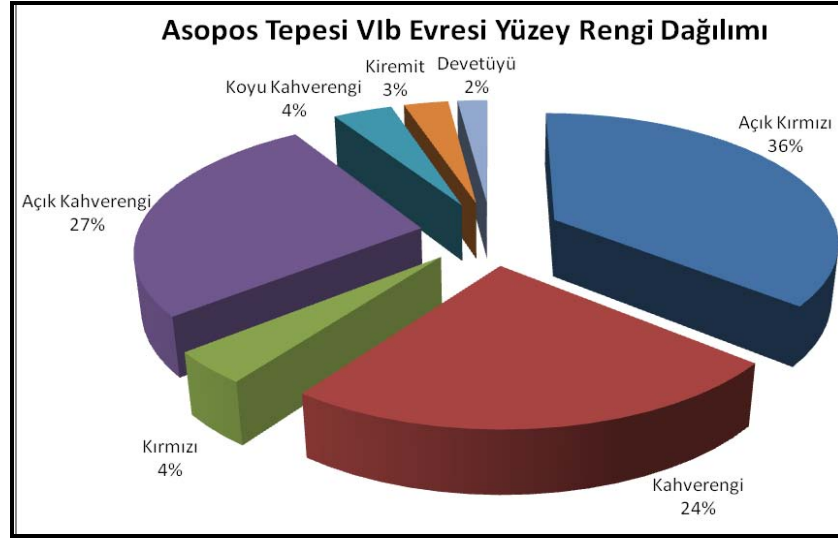

Fig. 157: Asopos Tepesi VIb evresi yüzey rengi dağılımı.

Via evresinde %40 oranında açık kahverengi (Munsell no; 2,5Y 7/3; 5YR 6/4; 6/6; 7,5YR 5/2, 6/3, 6/4, 6/6, 7/2, 7/3, 7/4, 7/6; 10YR 5/3, 6/3, 6/4, 7/4), %15 oranında açık kırmızı (Munsell no; 2,5YR 6/6, 6/8, 7/6, 7/8; 10R 6/8), %11 oranında kahverengi (Munsell no; 2,5 YR 4/2, 5/4; 2,5Y 7/3; 5YR 3/6, 4/3, 5/4, 5/6; 7,5YR 5/4, 5/8, 7/4), %11 oranında devetüyü (Munsell no; 5 YR 7/4, 8/4; 7,5YR 8/3, 8/4; 10 YR 8/3, 8/4) en yoğun oranda karşılaşılan renkleri temsil eder. Ayrıca %8 ve altındaki oranlarda kırmızı (Munsell no; 10R 4/8, 5/6, 5/8), koyu kahverengi (Munsell no; 2,5 YR 2,5/4, 4/3; 5 YR 3/3, 4/4; 7,5YR 3/1, 3/2, 3/4, 7/6; 10R 4/3), kızıl kahverengi (Munsell no; 2,5YR 4/4, 4/6, 5/6), kiremit (Munsell no; 5YR 7/6.), krem (Munsell no; 10R 7/4), siyah (Munsell no; 7,5YR 3/1; 7,5YR 2,5/1), ve gri (Munsell no; 2,5YR 4/1, 5/1; 7,5YR 4/1.) renkte örnekler bulunmuştur (Fig. 158).

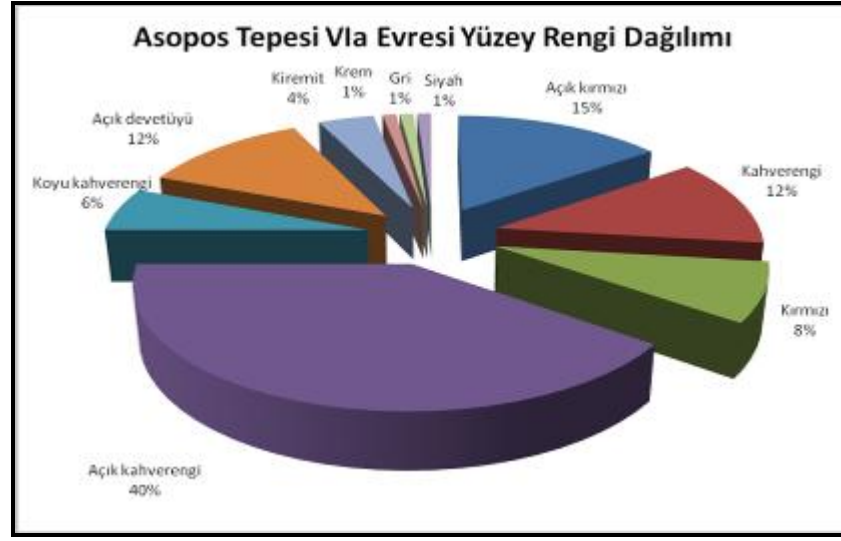
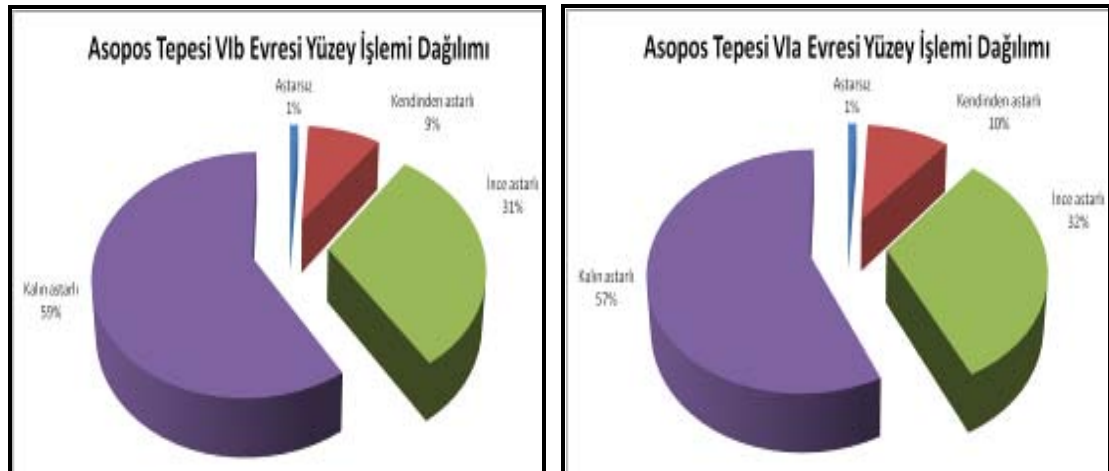

Fig. 158: Asopos Tepesi VIa evresi yüzey rengi dağılımı.

c-) Yüzey Özellikleri

Asopos Tepesi OTÇ çanak çömleğinde tüm mal grupları bir arada değerlendirildiğinde seramiklerin büyük bölümünde astar uygulandığı görülmektedir. Astar, çanak çömleklerin yüzeylerinde çoğunlukla kalın olarak uygulanmıştır (VIa %57, VIb %59). Astar uygulanmayan yalın yüzeyler ise çok düşük bir orandadır (%1). En yaygın yüzey işlemi olan kalın astar, VIb evresinde E Mal Grubu (%100) ve C Mal Grubu'nda (%67), VIa evresinde B (%63), E (%100) ve J (%100) mal gruplarında yoğun olarak görülür⁶⁹⁶ (Fig. 159).

⁶⁹⁶ Mal gruplarının açıklanması sırasında ilgili mal grubunda görülen yüzey işlemi açıklanacaktır.

Fig. 159: Asopos Tepesi VIb ve VIa evresi yüzey işlenişi dağılımı.

Asopos Tepesi OTÇ çanak çömleğinin yüzeyinin büyük bölümünde açkılı işleminin uygulanmamış olması bir diğer ortak özelliktir. Parlak açkılı örneklerin oldukça düşük bir yüzde ile temsil edildiği görülmektedir.

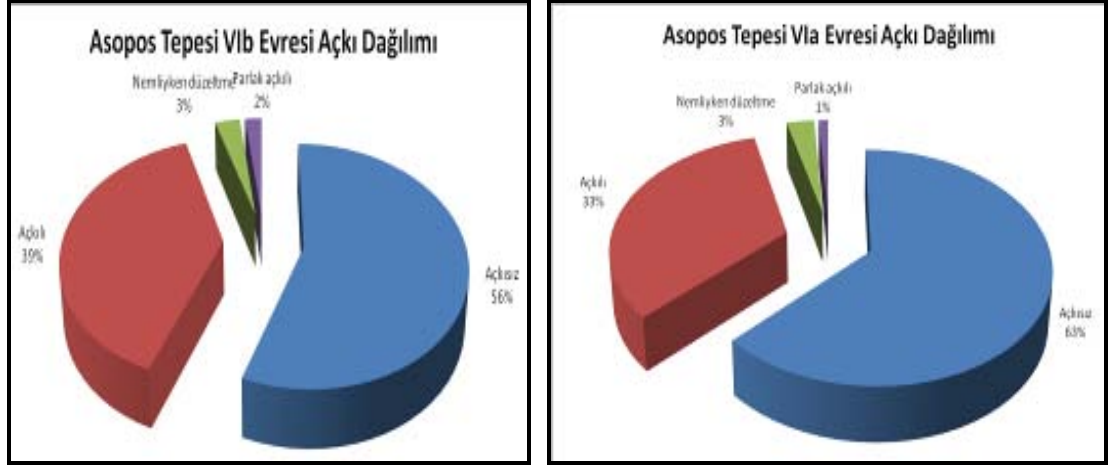

Fig. 160: Asopos Tepesi VIb ve VIa evresi açkılı dağılımı.

VIa evresinde B (%56), E (%100), F (%59) ve J (%100) mal grupları içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin büyük bölümü açkılı iken, VIb evresinde A (%52), B (%59), E (%100), J (%100) mal grupları içerisinde değerlendirilen mallarda açkılı oranı yoğundur⁶⁹⁷ (Fig. 160). Asopos Tepesi OTÇ seramiklerinde açkılı ile bezeme yapılan örnekler bulunmamıştır.

Asopos Tepesi OTÇ çanak çömleğinin yüzey niteliklerinin yüzdelerik dağılımı şu şekildedir;

⁶⁹⁷ Mal grupları başlığı içerisinde her grup içerisindeki malların açkılı çeşitleri dağılımı ayrı ayrı açıklanacaktır.

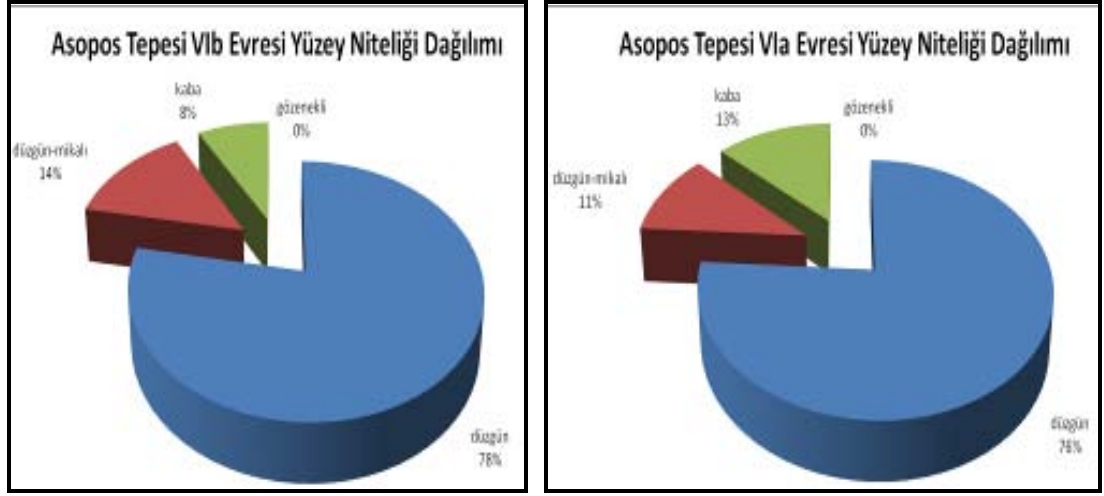

Fig. 161: Asopos Tepesi VIb ve VIa evresi yüzey niteliğı dağılımı.

H Mal Grubu dışında tüm mal gruplarında her iki evrede de ağırlıklı olarak düğü yüzey görölmesi ortak niteliklerden bir diğeri. VIa evresinde bulunan I Mal Grubu seramiklerinin büyük bölümünde (%53) düğü-mikalı yüzey görölür (Fig. 161).

d-) Hamur ve Katkı

Farklı mal gruplarına ait çanak çömleklerin büyük çoğunluğunun hamurunda görülen benzer özellikler ve ilgili mal grupları içerisinde sunulan ince kesit analizleri ve XRF analizlerinin ortaya koyduğu sonuçlar yerleşimde üretilen çanak çömleğin yerel kil kaynaklarının kullanılması ile olduğunu göstermektedir. Asopos Nehri'nin çevresinde yer alan kil yatakları olasılıkla çanak çömleğin üretiminde kullanılan kil kaynağını oluşturmaktadır. Yine yerleşimin etrafında sıklıkla karşılaşılan kayrak taşından oluşan kayaların ufalanmış parçalarının seramiklerin içerisinde tespit edilmiş olması yerleşimdeki yerel üretimin kanıtları arasındadır.

Katkı İçerikleri

Asopos Tepesi VIa ve VIb evrelerinde bulunan çanak çömleklerin hamurları genellikle ince nitelikte olup iyi bir biçimde arıtılmıştır. Yoğun katkı kullanımı özellikle Kaba Mal Grubu'ndaki, pişirme kaplarında görölür. Asopos Tepesi VIa ve VIb

evrelerinde hamur içerisinde gözlemlenen maddeler aşağıdaki kombinasyonlar şeklindedir⁶⁹⁸ (Fig. 162);

Vla Evresi Hamuru İçeriği	Vlb Evresi Hamur İçeriği
Taşçık	Kum
Kum	Taşçık
Mika	Taşçık, mika
Taşçık, mika	Taşçık, kum
Taşçık, kireç	Kireç, mika
Taşçık, saman	Kireç, kum
Kum, seramik	Küçük taşçık, kum
Kum, mika	Küçük taşçık, mika
Kum, kireç	Küçük taşçık, kum, mika
Küçük taşçık, kum	Kum, mika, kireç
Küçük taşçık, mika	Taşçık, kum, mika, kireç
Kireç, mika	Saman, kum, mika, kireç
Taşçık, mika, kireç	
Küçük taşçık, mika, kireç	
Küçük taşçık, kum, mika	
Küçük taşçık, mika, kuartz	
Kum, seramik, kireç	
Kum, mika, kireç	
Küçük taşçık, kum, mika, kireç	
Kum, seramik, mika, taşçık	
Taşçık, kum, mika, kireç	

Fig. 162: Asopos Tepesi VIb ve VIa evresi katkı içerikleri

⁶⁹⁸ Her mal grubu içerisinde görülen katkı boyutu ve oranı ilgili mal grubunun başlığı içerisinde açıklanacaktır.

Katkı Boyutları

Asopos Tepesi VIa ve VIb evrelerinde bulunan çanak çömleklerin temel niteliklerinden bir diğeri de hamurun içerisinde yer alan maddelerin ince nitelikte olmasıdır (Fig. 163). İri katkı maddesinin büyük bir bölümü Kaba Mal Grubu içerisinde görülmektedir⁶⁹⁹.

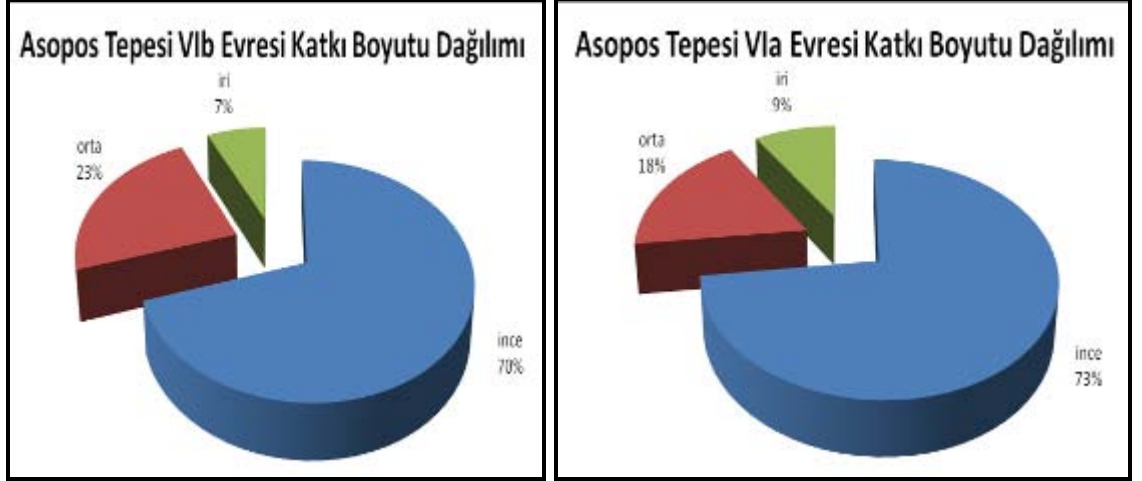

Fig. 163: Asopos Tepesi VIb ve VIa evresi katkı boyutu dağılımı.

Katkı Oranı

Asopos Tepesi OTÇ çanak çömleklerinde yukarıda adları sıralanan katkı maddelerinin oranlarının az olması belirleyici niteliklerinden bir diğeri (Fig. 164).

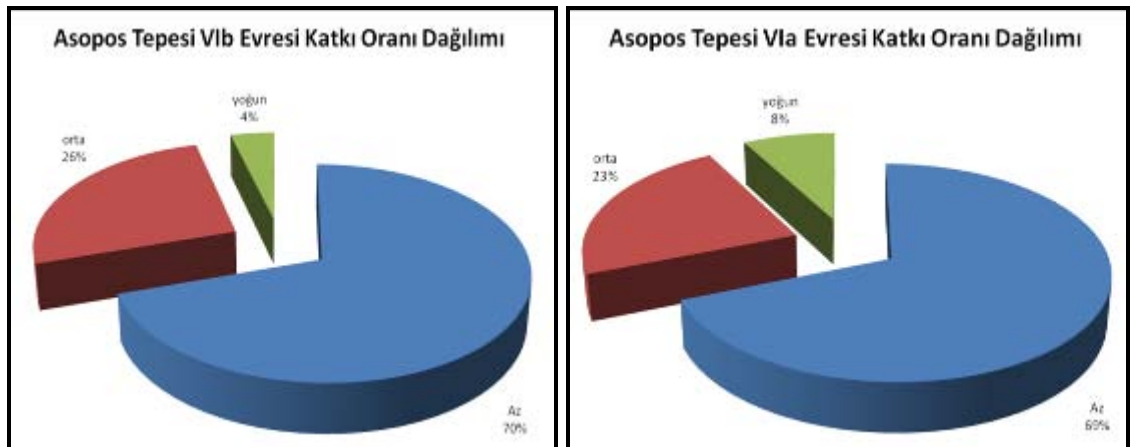

Fig. 164: Asopos Tepesi VIb ve VIa evresi katkı oranı dağılımı.

⁶⁹⁹ Katkı maddelerinin mal gruplarına göre boyut dağılımı ilgili mal grubunun başlığı içerisinde yapılacaktır.

Pişme Durumu

Asopos Tepesi OTÇ çanak çömleklerinin büyük bölümü iyi derecede pişmiştir. Pişme durumu kötü olan çanak çömlek yüzdesi VIb evresinde %3, VIa evresinde %2 gibi oldukça düşük bir orandadır (Fig. 165).

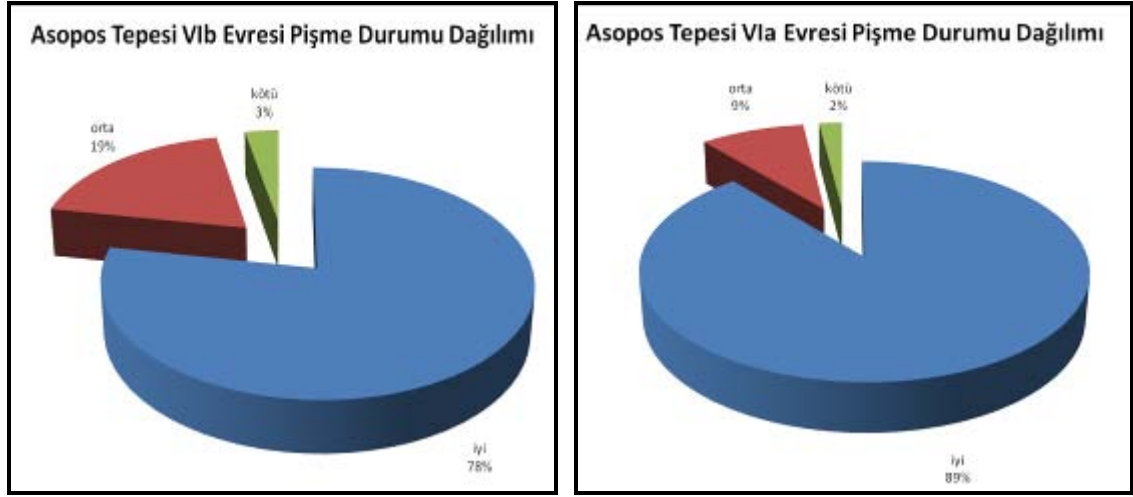

Fig. 165: Asopos Tepesi VIb ve VIa evresi pişme durumu dağılımı.

Hamur Renkleri

Asopos Tepesi OTÇ VIa ve VIb evrelerinde seramiklerin hamur renkleri ve bunların dağılımları ilgili mal grubu içerisinde açıklanacaktır. Burada bulunan tüm mal grupları içerisinde görülen renkler ve bu renklerin tonları belirtilmiştir. VIa ve VIb evrelerine ait seramiklerin hamurlarında toplam 8 renk ve bu renklerin tonları belirlenmiştir (VIa evresinde görülen hamur renkleri ve Munsell değerleri; açık kırmızı-2,5YR 6/6, 6/8, 7/6, 7/8, 5YR 5/6, 10R 6/8, 7/6, 7/8, kahverengi-5YR 5/4, 5/6; 7,5YR 5/4, 5/6, 5/8; 10YR 4/4, koyu kahverengi-2,5YR 3/2; 5YR 3/1, 3/4, 4/4; 7,5YR 2,5/3, 3/4, 4/4, 4/6; 10R 2,5/1, 4/2, açık kahverengi-2,5Y 7/3; 5YR 6/4, 6/6, 7/6; 7,5YR 5/3, 5/4, 6/4, 6/6, 6/8; 10 YR 5/6, 6/4, 7/3, 7/4, kızıl kahve-2,5YR 3/6, 4/8, 5/8; 5YR 4/6, kiremit-5YR 5/8, 6/8, 7/6, 7/8; 10 YR 7/4, devetüyü-7,5YR 8/4, 8/6; 10YR 6/6, 8/3, 8/4, gri: 2,5YR 4/1. VIb evresinde görülen hamur renkleri ve Munsell değerleri; kırmızı-2,5YR 6/6; 7,5R 7/8; 10R 4/6, 4/8, 5/8; açık kırmızı- 2,5YR 6/6, 6/8, 7/6; 10R 6/6, 6/8, 7/8, devetüyü-5YR 8/4, gri- 5YR 5/1; Gley1 4/N, kahverengi- 2,5YR 5/4; 5YR 5/4, koyu kahverengi-7,5YR 3/3, 4/4, 4/6, açık kahverengi-2,5YR 6/4, 5YR 6/6, 7,5YR 5/2, 5/3, 6/4, 6/6, 7/4, 10YR 5/2, kızıl kahve-2,5YR 4/8, 5/6, 5/8). Mal grupları incelenirken

her mal grubu için tipik olan hamur rengi de belirlenmiştir. Genellikle kahverengi ve tonlarındaki hamurların tüm mal grupları içerisinde en yoğun kullanılanı olduğu anlaşılmıştır.

Öz Dağılımı

Asopos Tepesi VIa ve VIb evrelerinde bulunan çanak çömleklerin büyük bölümünde öz yoktur. Mal grupları içerisinde en yoğun grubu açık gri renkli özler oluştururken, siyah renkte özler çok seyrek olarak bulunur (Fig. 166). Hamur içerisinde en yoğun öz tespit edilen mal grupları A, B ve H' dir⁷⁰⁰.

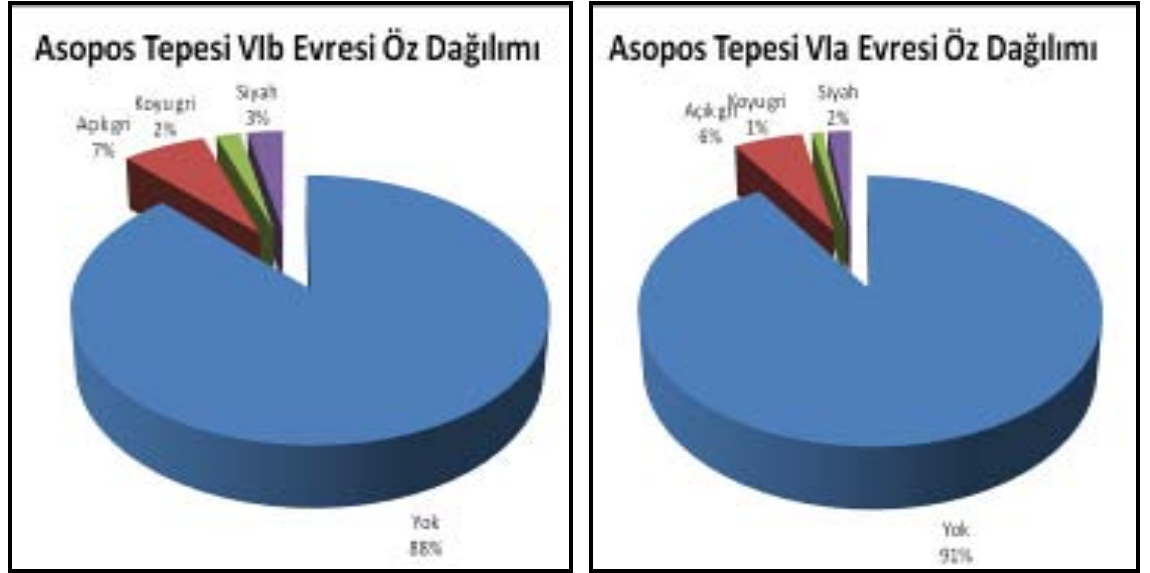

Fig. 166: Asopos Tepesi VIb ve VIa evresi öz durumu dağılımı.

b2-) Mal Grupları

a-) A Mal Grubu: Kırmızı Mallar

VIb evresinde bulunan seramiklerin %28'ini oluşturan bu mal grubu, VIa evresinde %13 oranına inmektedir.

⁷⁰⁰ Mal gruplarının değerlendirilmesi sırasında ilgili mal grubunda öz oranları açıklanacaktır.

Yüzey Renkleri: A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin yüzey renkleri VIa⁷⁰¹ ve VIb⁷⁰² evrelerinde benzerlik göstermekle birlikte VIa evresinde kırmızı rengin azalarak, açık kırmızı renkte örneklerin yoğunlaştığı görülmektedir (Fig. 167).

	VIb	VIa
Kırmızı	%73	%47
Açık Kırmızı	%27	%53

Fig. 167: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, A Mal Grubu, yüzey renkleri ve oranları.

Yüzey İşlenişi: VIa ve VIb evrelerinde A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde en sık ince astar uygulaması görülmektedir. VIb evresinde %39 oranında görülen kalın astar, VIa evresinde %29 oranına inmiştir. VIb evresinde %7 oranında görülen kendinden astar, VIa evresinde %6 oranına inmiştir (Fig. 168).

	VIb	VIa
İnce Astar	%54	%65
Kalın Astar	%39	%29
Kendinden Astar	%7	%6

Fig. 168: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, A Mal Grubu, yüzey işlenişi ve oranları.

Açık Çeşidi: Asopos Tepesi VIa ve VIb evrelerinde bulunan, A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömlekte görülen bir diğer özellik açık işleminin süreç içerisinde azalmasıdır (VIb: %52, VIa: %38). VIb evresinde nispeten daha yoğun oranda görülen parlak açkılı örnekler (%4) VIa sürecinde azalmıştır (%2) (Fig. 169).

	VIb	VIa
Açkısız	%44	%60
Açkılı	%52	%38
Parlak Açkılı	%4	%2

⁷⁰¹ VIa evresi A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin dış yüzey munsell değerleri; kırmızı: 10R 4/6, 4/8, 5/6, 5/8, açık kırmızı: 2,5YR 6/6, 6/8; 5 YR 7/6, Kahverengi: 10 YR 4/2.

⁷⁰² VIb evresi A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin dış yüzey munsell değerleri; kırmızı-5R 4/8; 10R 4/6, 4/8, 5/6, 5/8, açık kırmızı-2,5YR 6/8.

Fig. 169: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, A Mal Grubu, açık çeşidi ve oranları.

Yüzey Niteliği: Asopos Tepesi VIa ve VIb evrelerinde bulunan, A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleğin yüzey niteliğinin düzgün ve düzgün-mikalı olması (VIb’de toplam %98, VIa’da toplam %99) temel niteliklerden bir diğeridir. Kırmızı Astarlı Mal Grubu içerisinde kaba yüzey niteliğine sahip olan örnekler sadece VIb evresinde görülmektedir (%1) (Fig. 170).

	VIb	VIa
Düzdün	%77	%79
Düzdün-Mikalı	%21	%20
Kaba	%1	-
Gözenekli	%1	%1

Fig. 170: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, A Mal Grubu, yüzey niteliği ve oranları.

Katkı İçeriği: A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin taşçık ve mika içerikli olması en belirleyici özelliklerdendir. Taşçık ve mikanın yanı sıra kireç katkısı da yoğun olarak görülmektedir (Fig. 171).

	VIb	VIa
Taşçık, mika, kireç	%41	%13
Taşçık, mika	%38	%6
Taşçık, kum	%7	-
Kireç, mika	%6	-
Kireç, kum, mika	%4	-
Taşçık, saman	%3	-
Taşçık, saman, mika	%1	-
Taşçık, kum, mika	-	%17
Taşçık, kum, kireç	-	%12
Kum, mika	-	%14

Kum, kireç	-	%6
Kum, seramik, mika, taşçık	-	%3
Kum, seramik, kireç	-	%1
Küçük taşçık, kum, mika, kireç	-	%1

Fig. 171: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, A Mal Grubu, katkı içeriği ve oranları.

Katkı Boyutu: Asopos Tepesi VIa ve VIb evrelerinde bulunan, A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde katkı boyutlarının ince olması (VIb’de %76, VIa’da %80) belirleyici özelliklerden bir diğeridir. İri nitelikteki içerik ise her iki evrede de %2 oranını aşmaz (Fig. 172).

	VIb	VIa
İnce	%76	%80
Orta	%22	%18
İri	%2	%2

Fig. 172: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, A Mal Grubu, katkı boyutları ve oranları.

Katkı Oranı: Asopos Tepesi VIa ve VIb evrelerinde A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümünde katkı oranının az olduğu tespit edilmiştir. Bu mal grubunda yoğun içeriğin görüldüğü örnek sayısı oldukça sınırlıdır (Fig. 173).

	VIb	VIa
Az	%68	%70
Orta	%29	%28
Yoğun	%3	%2

Fig. 173: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, A Mal Grubu, katkı oranları.

Pişme Durumu: Asopos Tepesi VIa ve VIb evrelerinde bulunan, A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin pişme durumu büyük oranda iyi derecededir (Fig. 174). Kırmızı Mal Grubu’nda kötü pişmiş örnek bulunmamış olması dikkat çeken bir noktadır.

	VIb	VIa
İyi	%89	%96
Orta	%11	%4

Fig. 174: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, A Mal Grubu, pişme durumu ve oranları.

Hamur Rengi: A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde VIa⁷⁰³ ve VIb⁷⁰⁴ evrelerinde en yoğun karşılaşılan hamur renkleri kırmızı ve kahverengidir (Fig. 175).

	VIb	VIa
Açık Kırmızı	%29	%28
Açık Kahverengi	%27	%27
Kırmızı	%11	%2
Kızıl kahve	%18	%17
Kahverengi	%13	%11
Turuncu	%2	%3
Kiremit	-	%11
Koyu Kahverengi	-	%1

Fig. 175: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, A Mal Grubu, hamur renkleri ve oranları.

Öz: Asopos Tepesi VI. tabaka a ve b evrelerinde bulunan A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin büyük bir bölümünde öz yoktur. Öz bulunan örnekler içerisinde her iki dönemde de en yoğun olan grup açık gri renklilerdir (Fig. 176).

	VIb	VIa
Yok	%86	%91

⁷⁰³ VIb evresi A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin hamur renkleri ve munsell değerleri; kırmızı-7,5R 7/8; 10R 4/6, 4/8, 5/8, açık kırmızı-2,5YR 6/6, 6/8; 10R 6/6, 6/8, 7/6, 7/8, açık kahverengi-2,5YR 6/4; 5YR 6/6; 7,5YR 6/4, 6/6, 6/8, kahverengi-7,5YR 5/4, 5/6; 5YR 5/6, kızılkahve-2,5YR 4/8, 5/6, turuncu-2,5YR 6/8.

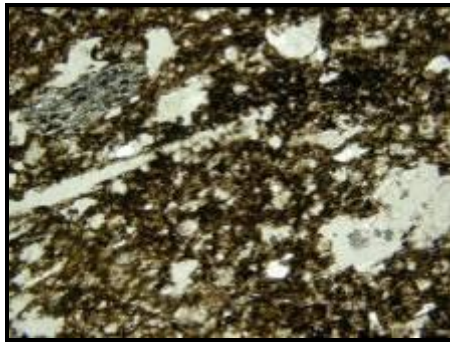
⁷⁰⁴ VIa evresi A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin hamur renkleri ve munsell değerleri, kırmızı-10R 4/8, 7/6, 7/8, açık kırmızı-10R 6/8, 7/6, 7/8, kahverengi-5YR 5/4, 5/6; 7,5YR 5/4, açık kahverengi-5YR 6/6; 7,5YR 6/6, 6/8, 7/6, 7/8, koyu kahverengi-10R 4/2, kızılkahve-2,5YR 5/8; 5 YR 4/6, kiremit-5YR 5/8, 6/8, turuncu-2,5YR 6/8, 7/6, 7/8.

Açık Gri	%9	%6
Koyu Gri	%3	%1
Siyah	%2	%2

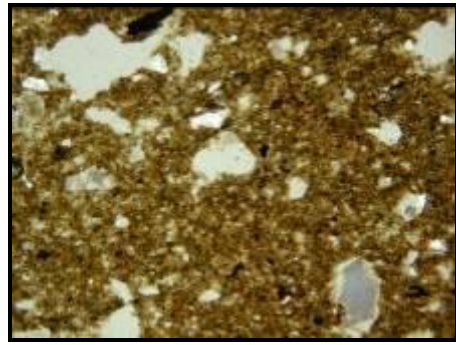
Fig. 176: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, A Mal Grubu, öz rengi ve oranları.

İnce Kesit ve XRF Analizi: Asopos Tepesi'nde bulunan ve Kırmızı Mal Grubu'nda değerlendirilen 8 seramiğe ince kesit, 10 seramiğe XRF analizi yapılmıştır (Fig. 177-178). İnce kesit analizi yapılan 1, 2, 3, 5, 7, 8 nolu örnekler VIa, 4 ve 6 nolu örnekler VIb evresinde bulunmuştur. 1 nolu örnek koyu kahverengi, 3, 4, 6, 7 nolu örnekler açık kahverengi, 2 ve 8 nolu örnekler turuncu, 5 nolu örnek kırmızı hamur rengine sahiptir. Tanecikli mineral yapısına sahip olan bu mal grubunda özellikle 2, 3, 4, 6 nolu örnekler benzerlik göstermektedir.

XRF analizi yapılan seramiklerin mineral oranları genel anlamda kendi içerisinde benzerlik göstermektedir. Bu benzerlikle birlikte 17 nolu örneğin magnezyum oksit ve kalsiyum oksit, 65 nolu örneğin alüminyum oksit, titanyum oksit ve demir oksit değerlerinin benzer mal grubundaki örneklerin yüzdelik değerleri ile farklılaştığı görülmektedir.

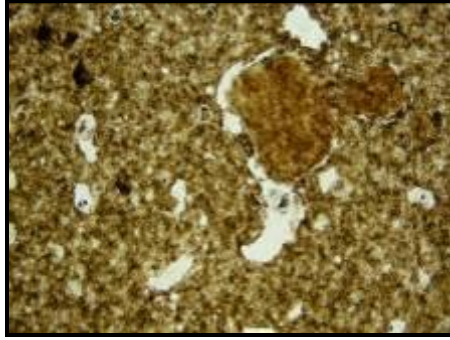
1⁷⁰⁵

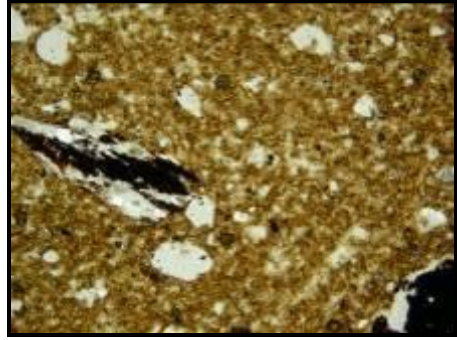
2⁷⁰⁶

⁷⁰⁵ Ser No: L.07.AT.S1.850.

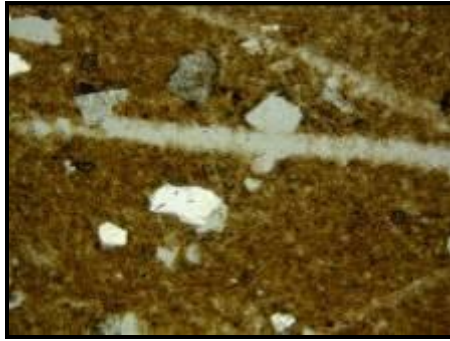
⁷⁰⁶ Ser No:L.07.AT.S1.287.

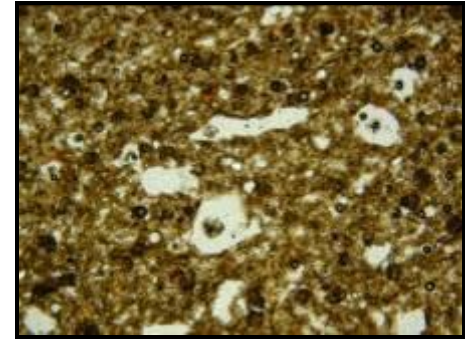
3⁷⁰⁷

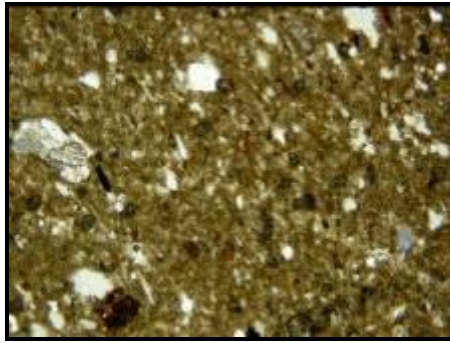
4⁷⁰⁸

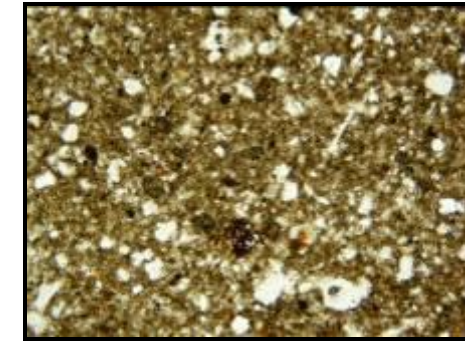
5⁷⁰⁹

6⁷¹⁰

7⁷¹¹

8⁷¹²

Fig. 177: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, A Mal Grubu, seramiklerin ince kesit analizleri.

Element	Na2O	MgO	Al2O3	SiO2	P2O5	SO3	K2O	CaO	TiO2	MnO	Fe2O3
---------	------	-----	-------	------	------	-----	-----	-----	------	-----	-------

⁷⁰⁷ Ser No: L.07.AT.S1.509.

⁷⁰⁸ Ser No: L.07.AT.S1.1115.

⁷⁰⁹ Ser No: L.09.AT2.D4.L32.1297.

⁷¹⁰ Ser No: L.08.AT1.G3-G4.L19.556.

⁷¹¹ Ser No: L.08.AT1.G3-G4.L19.48.

⁷¹² Ser No: L.10.AT2.C3.L28.74, Kat No: 44: 8.

	Sodyum oksit	Magnezyum oksit	Alüminyum oksit	Silyum dioksit (Quartz Silika)	Fosfor Pentaoksit	Sülfür trioksit	Potasyum oksit	Kalsiyum Oksit (Yanmış Kireç)	Titanyum dioksit	Manganit oksit	Hematit (Demir oksit)
Ölçü	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
23 ⁷¹³	0,98	6,01	13,94	36,64	0,17	0,33	2,54	13,17	0,642	0,1213	7,138
66 ⁷¹⁴	1,03	5,4	16,72	43,09	0,39	0,28	2,5	11,03	0,851	0,1406	7,997
64 ⁷¹⁵	0,89	5,07	15,82	41,6	0,17	0,10	2,5	11,26	0,732	0,121	7,129
6 ⁷¹⁶	0,9	6,46	15,31	37,72	0,67	0,38	2,9	14,69	0,683	0,1133	8,041
65 ⁷¹⁷	0,75	1,32	27,64	57,97	0,2869	0,01	2,68	1,45	1,22	0,12	9,26
18 ⁷¹⁸	0,91	6,33	13,48	38,6	0,1809	0,2	2,4	12,88	0,62	0,11	6,92
24 ⁷¹⁹	1,22	5,83	17,44	40,26	0,2289	0,5	3,3	12,37	0,74	0,10	7,22

⁷¹³ Ser No: L.07.AT.S1.310, Yüzelik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 1395, V: 135.8, CR: 413.5, CO: 65.5, Nİ: 555.6, CU: 35.2, ZN: 87.2, GA: 14.7, GE: <0.5, AS: 9.3, SE: 0.1, RB: 69.6, SR: 331.3, Y: 20.5, ZR: 141.1, NB: 12.2, MO: <0.1, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 12.9, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 390.7, LA: 19, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 59.9, ER:-, YB:-, HF: 5.8, TA: 3.1, W: 60.2, HG: 1.2, PB: 24.4, Bİ: <1.0, TH: 11.2, U: <1.0.

⁷¹⁴ Ser No: L.07.AT.S1.888, Yüzelik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 1370, V: 152.2, CR: 344.7, CO: 72.8, Nİ: 388.1, CU: 33.5, ZN: 106.7, GA: 17.5, GE: <0.5, AS: 13.7, SE: 1, RB: 79, SR: 286.9, Y: 23.1, ZR: 183.3, NB: 13.9, MO: <1.0, AG: 2.7, CD: <2.0, SN: 13.6, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 375.4, LA: 41.2, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 58.5, ER:-, YB:-, HF: 5.7, TA: 3.2, W: 216.8, HG: 2, PB: 28.8, Bİ: <1.0, TH: 13, U: 0.7.

⁷¹⁵ Ser No: L.07.AT.S1.767, Yüzelik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 1196, V: 134.6, CR: 344.1, CO: 79.4, Nİ: 455, CU: 38.1, ZN: 92.4, GA: 17.1, GE: 0.4, AS: 15.4, SE: 0.7, RB: 74.8, SR: 302.2, Y: 22.6, ZR: 159.2, NB: 13.3, MO: <1.0, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 12.8, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 331.7, LA: <2.0, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 70, ER:-, YB:-, HF: 8, TA: <1.0, W: 198.2, HG: <1.0, PB: 22.9, Bİ: <1.0, TH: 11.3, U: <1.0.

⁷¹⁶ Ser No: L.07.AT.S1.1118, Kat No: 83: 14, Yüzelik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 1375, V: 153.5, CR: 431.1, CO: 82.5, Nİ: 595.5, CU: 35, ZN: 106.2, GA: 15.9, GE: <0.5, AS: 15.9, SE: 0.7, RB: 86.1, SR: 488.6, Y: 21.2, ZR: 120, NB: 12.8, MO: <1.0, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 15.1, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 407, LA: <2.0, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 62.2, ER:-, YB:-, HF: 5.8, TA: 5.8, W: 47.5, HG: 1.4, PB: 31.8, Bİ: <1.0, TH: 11.8, U: 1.8.

⁷¹⁷ Ser No: L.10.AT2.C3.L27.137, Yüzelik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 53, V: 179.6, CR: 165.8, CO: 72.6, Nİ: 131.8, CU: 29.1, ZN: 113.3, GA: 28.2, GE: 1.3, AS: 26.6, SE: 0.4, RB: 124.4, SR: 198.6, Y: 40.9, ZR: 398.1, NB: 26.7, MO: <1.0, AG: 1.3, CD: <2.0, SN: 16.1, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 436, LA: 65.2, CE: 86, PR: 10.4, ND: 46.1, ER: 6.5, YB: 3, HF: 7.5, TA: 4.4, W: 413, HG: 3.5, PB: 32.1, Bİ: <1.0, TH: 22.2, U: 2.4.

⁷¹⁸ Ser No: L.07.AT.S1.609, Yüzelik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 1620, V: 121.4, CR: 389.6, CO: 70.7, Nİ: 530.2, CU: 36, ZN: 83.9, GA: 13.7, GE: 0.2, AS: 11.7, SE: 0.5, RB: 59.5, SR: 283.7, Y: 19.3, ZR: 137.8, NB: 11.2, MO: <0.1, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 16.8, SB: <3.0, CS: 12.3, BA: 290.9, LA: <2.0, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 60.5, ER:-, YB:-, HF: 4.7, TA: <1.5, W: 112.3, HG: <1.0, PB: 21, Bİ: <1.0, TH: 9.5, U: 0.5.

17 ⁷²⁰	0,97	2,99	23,57	56,28	0,1846	0,13	2,8	4,058	1,11	0,16	8,68
60 ⁷²¹	0,98	5,87	14,78	39,51	0,3861	0,23	2,4	12,05	0,67	0,14	7,92
48 ⁷²²	1,09	4,04	18	43,72	0,2783	0,26	3,33	11,03	0,69	0,11	7,70

Fig. 178: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, A Mal Grubu, XRF analiz sonuçları.

b-) B Mal Grubu: Kahverengi Mallar

VIb evresinde bulunan seramiklerin %10'unu oluşturan B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramikler, VIa evresinde çok düşük bir artış sergileyerek %11 oranına ulaşmıştır.

Yüzey Renkleri: Asopos Tepesi VIb⁷²³ ve VIa⁷²⁴ evresinde B Mal Grubu içerisinde en yoğun karşılaşılan renk kahverengi ve bu rengin tonlarıdır (Fig. 179).

⁷¹⁹ Ser No: L.10.AT.2.C3.L36.149, Yüzdelik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 930.6, V: 165, CR: 352.4, CO: 63.1, Nİ: 463.1, CU: 40, ZN: 106.8, GA: 18.8, GE: 0.9, AS: 16.3, SE: 1, RB: 96.5, SR: 427, Y: 24.1, ZR: 145.4, NB: 15.2, MO: <0.1, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 15.8, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 396.9, LA: 23.2, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 80.8, ER:-, YB:-, HF: 8.8, TA: 4.8, W: 54.9, HG: <0.9, PB: 35.8, Bİ: <1.0, TH: 13.9, U: 1.6.

⁷²⁰ Ser No: L.10.AT.2.C3.L38.86, Yüzdelik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 517.2, V: 168.9, CR: 165.9, CO: 47.6, Nİ: 151.7, CU: 32.5, ZN: 109.8, GA: 23.3, GE: 1.4, AS: 14.5, SE: 0.4, RB: 103.1, SR: 224.5, Y: 32.7, ZR: 280.2, NB: 24.3, MO: <0.1, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 15.5, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 384.4, LA: 55.5, CE: 126, PR: <2.5, ND: 33.6, ER:-, YB:-, HF: 8.3, TA: 5.7, W: 135.4, HG: 1.5, PB: 32.4, Bİ: <1.0, TH: 19.5, U: 1.1.

⁷²¹ Ser No: L.07.AT.S1.784, Yüzdelik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 1512, V: 141.4, CR: 456.8, CO: 86, Nİ: 588.2, CU: 43.2, ZN: 91.3, GA: 14.9, GE: <0.5, AS: 15.3, SE: 0.5, RB: 64.1, SR: 409.1, Y: 19.6, ZR: 137.2, NB: 12.6, MO: <1.0, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 12.7, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 380, LA: <2.0, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 54.5, ER:-, YB:-, HF: 6, TA: <1.6, W: 80.6, HG: 3.1, PB: 20.6, Bİ: <1.0, TH: 9.3, U: 1.

⁷²² Ser No: L.08.AT1.G3-4.L20.579, Kat No:84:5, Yüzdelik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 1598, V: 143.3, CR: 303.8, CO: 59.1, Nİ: 348.3, CU: 30.8, ZN: 101.9, GA: 20.5, GE: <0.5, AS: 13.1, SE: 0.8, RB: 93.3, SR: 359.6, Y: 22.9, ZR: 140.4, NB: 11.7, MO: <1.0, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 15.1, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 412, LA: 20.1, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 70.9, ER:-, YB:-, HF: 3.6, TA: <1.0, W: 105.9, HG: 2.7, PB: 27.7, Bİ: <1.0, TH: 12, U: 1.3.

⁷²³ VIb evresi B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin dış yüzey munsell değerleri; kahverengi-2,5YR 5/4; 5YR 5/4, 5/6; 7,5YR 5/4, 5/6, koyu kahverengi-2,5 YR 4/3; 5YR 3/3, 4/2; 7,5YR 3/2, 4/4, 5/4; 10 YR 4/2, açık kahverengi-5YR 6/6; 7,5YR 6/2, 6/3, 7/2; 10YR 5/3, 6/2.

⁷²⁴ VIa evresi B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin dış yüzey munsell değerleri; kahverengi-2,5YR 5/4; 5YR 4/3, 5/4, 5/6; 7,5YR 5/4, 5/6, 5/8; 10YR 4/2, açık kahverengi-7,5YR 6/4, 6/6, 7/4; 10YR 5/4, 6/3, 7/4, koyu kahverengi-2,5 YR 2,5/4, 4/3; 5YR 3/3, 4/2; 7,5YR 3/2, 3/4, 4/4, 5/4; 10 YR 4/2, kızılkahve-2,5 YR 4/6.

	VIb	VIa
Kahverengi	%81	%68
Koyu Kahverengi	%13	%18
Açık Kahverengi	%6	%13
Kızıl kahve	%-	%1

Fig. 179: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, B Mal Grubu, yüzey renkleri ve oranları.

Yüzey İşlenişi: VIa ve VIb evresinde bulunan B Mal Grubu içerisinde en yoğun kalın astar uygulaması görülmektedir. VIb evresinde %28 oranında görülen ince astar, VIa evresinde %33 oranına yükselmiştir. VIb evresinde %13 oranında görülen kendinden astar, VIa evresinde %4 oranına inmiştir (Fig. 180).

	VIb	VIa
Kalın Astar	%59	%63
İnce Astar	%28	%33
Kendinden Astar	%13	%4

Fig. 180: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, B Mal Grubu, yüzey işlenişi ve oranları.

Açkı Çeşidi: Asopos Tepesi VIa ve VIb evrelerinde bulunan, B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleğin büyük bölümünde açkılama işlemi uygulanmıştır. Parlak açkılı örnekler VIb evresinde bulunmazken, VIa evresinde sınırlı sayıda bulunur (Fig. 181).

	VIb	VIa
Açkılı	%59	%56
Açkısız	%38	%40
Nemliyen Düzeltme	%3	%3
Parlak Açkılı	-	%1

Fig. 181: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, B Mal Grubu, açkı çeşitleri ve oranları.

Yüzey Niteliği: Asopos Tepesi VIa ve VIb evrelerinde B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleğinin yüzey niteliğinin düzgün ve düzgün-mikalı olması bu

grubun temel niteliklerinden bir diğeri. Kahverengi astarlı mal grubunda kaba yüzey niteliğine sahip olan örneklerin sayısı sınırlıdır (Fig. 182).

	VIb	VIa
Düzgün	%73	%78
Düzgün-Mikalı	%18	%15
Kaba	%9	%7

Fig. 182: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, B Mal Grubu, yüzey niteliği ve oranları.

Katkı İçeriği: Kahverengi Mal Grubu'nda değerlendirilen örneklerde taşçık, kum, mika ve kireç en yaygın görülen içeriklerdir (Fig. 183).

	VIb	VIa
Taşçık, mika	%33	%42
Taşçık, mika, kum	%11	%11
Taşçık, kireç, mika	%12	%18
Küçük taşçık, mika, kum	%9	%2
Küçük taşçık, mika	%7	%1
Kireç, kum, mika	%6	%4
Küçük taşçık, mika, kireç	%6	-
Kireç, mika	%6	%3
Kum, mika	%5	-
Kum, kireç	%3	%10
Taşçık	%2	-
Taşçık, kum, kireç	-	%9

Fig. 183: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, B Mal Grubu, katkı içeriği ve oranları.

Katkı Boyutu: Asopos Tepesi VIa ve VIb evrelerinde B Mal Grubu seramikler içerisinde tespit edilen maddelerin boyutlarının ince olması belirleyici özelliklerden bir

diğeridir. İri nitelikteki içerik VIb'de %12 oranında görülürken, VIa'da %10 oranındadır (Fig. 184).

	VIb	VIa
İnce	%74	%77
Orta	%14	%13
İri	%12	%10

Fig. 184: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, B Mal Grubu, katkı boyutu ve oranları.

Katkı Oranı: Asopos Tepesi VIa ve VIb evrelerinde B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde katkı oranının çoğunlukla az olduğu tespit edilmiştir. Yoğun oranda katkı her iki evrede çok sınırlıdır (Fig. 185).

	VIb	VIa
Az	%75	%80
Orta	%19	%16
Yoğun	%6	%4

Fig. 185: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, B Mal Grubu, katkı oranları.

Pişme Durumu: Asopos Tepesi VIa ve VIb evrelerinde B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin pişme durumu büyük oranda iyi derecededir. B Mal Grubu seramiklerinde kötü pişmiş örnek VIb'de %7 oranında iken, VIa evresinde %4 oranındadır (Fig. 186).

	VIb	VIa
İyi	%84	%89
Orta	%9	%7
Kötü	%7	%4

Fig. 186: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, B Mal Grubu, pişme durumu ve oranları.

Hamur Rengi: B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde Vİb⁷²⁵ ve VIa⁷²⁶ evrelerinde en yoğun karşılaşılan hamur renkleri kahverengi ve tonlarıdır. Gri ve kırmızı renkte hamur çok sınırlı sayıda örnekte tespit edilmiştir (Fig. 187).

	Vİb	VIa
Kahverengi	%38	%26
Koyu Kahverengi	%27	%12
Kızıl kahve	%11	%9
Açık Kahverengi	%12	%41
Açık Kırmızı	%8	%9
Koyu Gri	%4	-
Gri	-	%1
Kırmızı	-	%2

Fig. 187: Asopos Tepesi, Vİb ve VIa evresi, B Mal Grubu, hamur renkleri ve oranları.

Öz: Asopos Tepesi VIa ve Vİb evrelerinde bulunan, B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin büyük bir bölümünde öz yoktur. Öz görülen sınırlı sayıda örnekte açık ve koyu gri renkte öz olduğu belirlenmiştir (Fig. 188).

	Vİb	VIa
Yok	%89	%94
Açık Gri	%8	%1
Koyu Gri	%3	%5

Fig. 188: Asopos Tepesi, Vİb ve VIa evresi, B Mal Grubu, öz durumu ve oranları

⁷²⁵ Vİb evresinde bulunan B Mal grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin hamur renkleri ve munsell değerleri; kahverengi-5YR 5/4; 7,5YR 4/4, 5/6, açık kahverengi-5YR 6/6; 7,5YR 5/2, 5/3, 6/4, 6/6, 7/4; 10YR 5/2, koyu kahverengi-7,5YR 3/3, 4/4, 4/6, kızıl kahve-2,5YR 5/6, 5/8, kırmızı-10R 5/8, açık kırmızı-2,5YR 6/6, 6/8; 10R 6/6, 6/8, gri-Gley1 5/N.

⁷²⁶ VIa evresinde bulunan B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin hamur renkleri ve munsell değerleri; kızıl kahve-2,5YR 3/6, 5/6, 5/8; 5YR 4/6, kahverengi-5YR 5/3, 5/4, 5/6; 7,5YR 5/4, 5/6, 5/8, koyu kahverengi-5YR 3/4, 4/4; 7,5YR 3/4, açık kahverengi-5YR 6/6, 7,5YR 6/3, 6/4, 7/3, 7/4, 7/6; 10 YR 6/4, gri-7,5YR 6/1, kırmızı-10R 4/8, açık kırmızı-2,5YR 6/6, 6/8, turuncu-2,5 YR 6/6, 6/8, kiremit-5YR 5/8, 6/8.

İnce Kesit ve XRF Analizi: Bu grup altında değerlendirilen 8 seramiğe ince kesit, 9 seramiğe XRF analizi yapılmıştır (Fig. 189-190). 1, 5, 6, 7, 8 nolu parçalar VIa, 2, 3, 4 nolu parçalar VIb evresinde bulunmuştur. 1, 5, 6, 7 ve 8 nolu parçalarda açık kahverenkli hamur görülürken, 2 nolu parçada açık kırmızı, 3 ve 4 nolu parçalarda kahverenkli hamur görülür. İnce kesiti incelenen parçalardan 3 nolu örnek ışında diğer parçaların mineral içerikleri birbirine benzerdir.

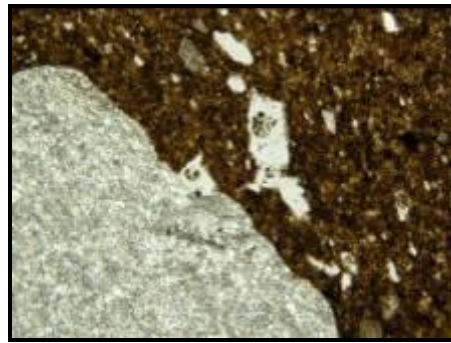
XRF analizi yapılan parçaların ortaya koyduğu mineral değerleri genel anlamda değerlendirildiğinde birbirine yakındır. Bununla birlikte 9 nolu örneğin magnezyum oksit, potasyum oksit ve demir oksit yüzdeleri, 69 nolu parçanın silisyum oksit ve kalsiyum oksit değerlerinin benzerlerinden farklılık taşıdığı görülmektedir.

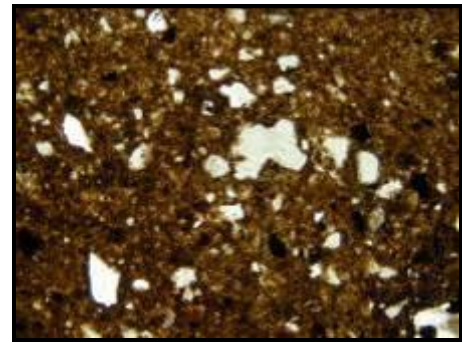
1⁷²⁷

2⁷²⁸

3⁷²⁹

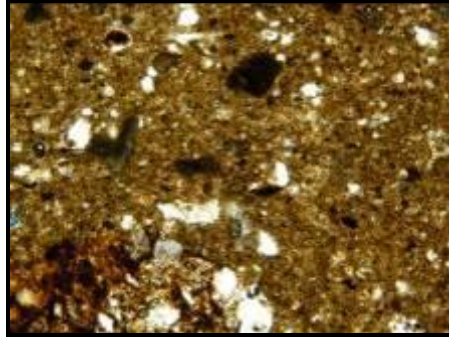
4⁷³⁰

⁷²⁷ Ser No: L.09.AT2.C4.L32.1135.

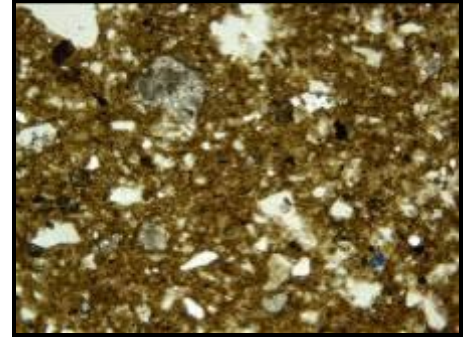
⁷²⁸ Ser No: L.09AT1.G3-G4.L19.471.

⁷²⁹ Ser No:L.10.AT2.G3.L38.110.

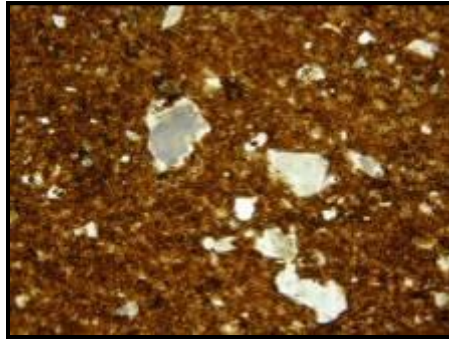
⁷³⁰ Ser No: L.10.AT2.C3.L38.106.

5⁷³¹

6⁷³²

7⁷³³

8⁷³⁴

Fig. 189: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, B Mal Grubu, ince kesit analizleri (1-8).

Element	Na ₂ O Sodyum oksit	MgO Magnezyum oksit	Al ₂ O ₃ Alüminyum oksit	SiO ₂ Silisyum dioksit (Quartz Silika)	P ₂ O ₅ Fosfor Pentoksit	SO ₃ Sülfür trioksit	K ₂ O Potasyum oksit	CaO Kalsiyum Oksit (Yanmış Kireç)	TiO ₂ Titanyum dioksit	MnO Manganyum oksit	Fe ₂ O ₃ Hematit (Demir oksit)
Ölçü	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
69 ⁷³⁵	1,92	4,61	19,96	51,4	0,25	0,15	3,54	4,90	0,77	0,07	6,36

⁷³¹ Ser No: L.08.AT1.G3-G4.L19.470, Kat No: 84: 16.

⁷³² Ser No: L.07.AT.S1.474

⁷³³ Ser No: L.07.AT.S1.1007, Kat No: 46: 7.

⁷³⁴ Ser No: L.07.AT.S1.289, Kat No: 83: 6.

⁷³⁵ Ser No: L.07.AT.S1.2816, Yüzdelik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 712.8, V: 129.1, CR: 120.7, CO: 54.9, Ni: 92, CU: 20.7, ZN: 73, GA: 24.2, GE: <0.5, AS: 7.5, SE: 0.7, RB: 113.7, SR: 306.3, Y: 35.5, ZR: 176.7, NB: 14.6, MO: <1.0, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 18.5, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 542, LA: <2.0, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 92.9, ER:-, YB:-, HF: 4.2, TA: <1.0, W: 198.8, HG: 2, PB: 17.7, Bi: 0.7, TH: 19.7, U: 2.1.

22 ⁷³⁶	1,16	4,87	16,47	43,65	0,23	0,36	3,08	12,32	0,67	0,11	7,34
5 ⁷³⁷	1,03	4,37	16,14	42,81	0,31	0,34	2,80	11,14	0,67	0,11	7,05
7 ⁷³⁸	1,27	5,46	19	40,12	0,18	0,29	3,50	11,24	0,84	0,09	6,53
8 ⁷³⁹	1,07	6,71	18,11	42,11	0,23	0,28	3,36	9,62	0,78	0,09	8,16
9 ⁷⁴⁰	0,98	8,44	16,23	43,76	0,14	0,05	2,02	12,66	0,78	0,17	9,3
11 ⁷⁴¹	0,73	5,73	16,79	37,3	0,29	0,272	3,17	13,44	0,63	0,09	6,20
13 ⁷⁴²	0,69	3,55	15,61	36,22	0,19	0,13	2,55	17,83	0,75	0,09	5,54

⁷³⁶ Ser No: L.07.AT.S1.282, Yüzdellik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 1614, V: 128.1, CR: 293.2, CO: 74.3, Nİ: 353.5, CU: 28.9, ZN: 95.8, GA: 17.6, GE: 0.3, AS: 11.8, SE: 0.5, RB: 90.9, SR: 432.1, Y: 21.6, ZR: 143.4, NB: 12.8, MO: <0.1, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 15.1, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 406.6, LA: <2.0, CE: 56.3, PR: 28.4, ND: 33, ER:-, YB:-, HF: 5.2, TA: <1.6, W: 151.8, HG: <1.0, PB: 27.2, Bİ: <1.0, TH: 11.7, U: 1.8.

⁷³⁷ Ser No: L.07.AT.S1.318, Yüzdellik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 1519, V: 130.2, CR:395.3, CO: 70.6, Nİ: 364.3, CU: 30, ZN: 107.8, GA: 17.2, GE: 0.3, AS: 8.8, SE: 0.3, RB: 87.3, SR: 391.6, Y: 21.3, ZR: 140.1, NB: 10.7, MO: <1.0, AG: <2.0, CD: 0.2,, SN: 16.5, SB: <3.0, CS: 17, BA: 404, LA: <2.0, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 60.6, ER:-, YB:-, HF: 3.3, TA: 0.8, W: 92.9, HG: <1.0, PB: 24.1, Bİ: <1.0, TH: 11.3, U: <0.6.

⁷³⁸ Ser No: L.07.AT.S1.1113. Yüzdellik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 1319, V: 177.8, CR: 318.9, CO: 65.1, Nİ: 403.1, CU: 44.6, ZN: 99, GA: 20.9, GE: <0.5, AS: 19.2, SE: 0.9, RB: 102, SR: 377.2, Y: 29.7, ZR: 161.6, NB: 17.1, MO: <1.0, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 15.8, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 602, LA: <2.0, CE: 59.3, PR: 23.6, ND: 66.1, ER:-, YB:-, HF: 7.8, TA: 3, W: 31.1, HG: 1, PB: 30.2, Bİ: <1.0, TH: 15.7, U: 1.6.

⁷³⁹ Ser No: L.07.AT.S1.807. Yüzdellik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 1535, V: 163.8, CR: 432.5, CO: 80.6, Nİ: 645.8, CU: 43, ZN: 114, GA: 19.1, GE: 1, AS: 19.8, SE: 0.7, RB: 99.2, SR: 310.6, Y: 24.1, ZR: 137.2, NB: 14.9, MO: 0.2, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 14.4, SB: <3.0, CS: 16.3, BA: 573, LA: 30.8, CE: 78, PR: 25.6, ND: 49.8, ER:-, YB:-, HF: 5.7, TA: 5.1, W: 35.8, HG: 0.6, PB: 30.5, Bİ: <1.0, TH: 14.9, U: 1.1.

⁷⁴⁰ Ser No: L07.AT.S1.277. Yüzdellik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 562.1, V: 144.2, CR: 541.8, CO: 114, Nİ: 760.1, CU: 41.7, ZN: 101.2, GA: 16.7, GE: 1.2, AS: 6, SE: 0.4, RB: 74.4, SR: 278.4, Y: 23, ZR: 142.7, NB: 14.2, MO: <1.0, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 11.7, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 351.9, LA: <2.0, CE: 50.3, PR: 38.2, ND: 29.7, ER:-, YB:-, HF: 8.1, TA: 1.5, W: 265.5, HG: 1.6, PB: 14.4, Bİ: <1.0, TH: 12.1, U: <1.0.

⁷⁴¹ Ser No: L.07.AT.S1.637. Yüzdellik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 200.5, V: 151.6, CR: 197.9, CO: 49.2, Nİ: 204.4, CU: 25.7, ZN: 87.4, GA: 21.1, GE: 0.2, AS: 9.6, SE: 0.7, RB: 104.9, SR: 1201, Y: 25.1, ZR: 118.7, NB: 9.8, MO: <1.0, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 15.7, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 663, LA: 30.8, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 92, ER:-, YB:-, HF: 5.2, TA: 1.5, W: 33.7, HG: 1.8, PB: 26.8, Bİ: <1.0, TH: 15.4, U: 5.5.

⁷⁴² Ser No: L.07.AT.S1.614. Yüzdellik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 204.5, V: 137.3, CR: 186.6, CO: 46.9, Nİ: 196.5, CU: 28.1, ZN: 76.9, GA: 17, GE: <0.5, AS: 7.1, SE: 0.6, RB: 75.8, SR: 445.3, Y: 22.2, ZR: 180.9, NB: 15.1, MO: <1.0, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 12.7, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 530, LA: <2.0, CE: 63.1, PR: <2.0, ND: 125.2, ER:-, YB:-, HF: 7, TA: <1.0, W: 155, HG: 0.9, PB: 24.9, Bİ: <1.0, TH: 11.5, U: 1.7.

14 ⁷⁴³	0,86	7,20 5	14	38,38	0,24	0,21	2,071	13,39	0,68	0,18	7,42
-------------------	------	-----------	----	-------	------	------	-------	-------	------	------	------

Fig. 190: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, B Mal Grubu, XRF analizi sonuçları.

c-) C Mal Grubu: Açık Kahverengi Mallar

VIb evresinde bulunan seramiklerin %32'sini oluşturan C Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramikler, VIa evresinde %33 oranında bulunmuştur.

Yüzey Renkleri: Bu gruptaki malların yüzey renklerinde büyük farklılıklar görülmemektedir. VIa⁷⁴⁴ ve VIb⁷⁴⁵ evrelerinde bulunan ve C Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin hemen tamamının dış yüzeyinde açık kahverengi (%99) görülmektedir. Bu grup içerisinde değerlendirilen seramiklerde görülen kahverengi, kızıl kahverengi renkleri yüzdelik dilim içerisinde değerlendirilemeyecek kadar az sayıdadır.

Yüzey İşlenişi: Asopos Tepesi VIa ve VIb evrelerinde bulunan, C Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin büyük bölümünde kalın astar uygulaması görülmektedir. VIb evresinde %27 oranında olan ince astar uygulamasının VIa evresinde %32 oranına yükseldiği tespit edilmiştir. Kendinden astarlı örnekler her iki evrede de sınırlı sayıdadır (Fig. 191).

	VIb	VIa
Kalın Astar	%67	%60
İnce Astar	%27	%32
Kendinden Astar	%6	%8

Fig. 191: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, C Mal Grubu, yüzey işlenişi ve oranları.

⁷⁴³ Ser No: L.07.AT.S1.427. Yüzdelik dilim içerisine girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: 14-) CL: 1315, V: 139, CR: 597, CO: 73.2, Nİ: 593.5, CU: 33.7, ZN: 96.1, GA: 12.7, GE: <0.5, AS: 11.2, SE: 0.2, RB: 64.4, SR: 571.7, Y: 20.4, ZR: 136.5, NB: 13.2, MO: <1.0, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 14.2, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 314.1, LA: <2.0, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 65.4, ER: -, YB: -, HF: 8.2, TA: 6.9, W: 49.1, HG: 1.5, PB: 19.3, Bİ: <1.0, TH: 9.6, U: 2.3.

⁷⁴⁴ VIa evresinde bulunan C Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin dış yüzey munsell değerleri; açık kahverengi-2,5 Y 6/4; 5 YR 6/4, 6/6; 7,5YR 5/2, 5/3, 6/2, 6/3, 6/4, 6/6, 7/4, kızıl kahverengi-2,5YR 4/6, 5/6.

⁷⁴⁵ VIb evresinde bulunan C Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin dış yüzey munsell değerleri; açık kahverengi-5 YR 6/4, 6/6; 7,5YR 5/2, 6/2, 6/3, 6/6, 7/4, kahverengi-7,5YR 4/3, kızıl kahverengi: 2,5YR 5/6.

Açık Çeşidi: Asopos Tepesi VIa ve VIb evrelerinde bulunan, C Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleğin çoğunluğu açıksızdır. VIb evresinde açıkli örnekler %32 oranındayken, VIa evresinde %39 oranına yükselir. Yine VIb evresinde %2 oranında bulunan parlak açıkli örnekler VIa evresinde görülmez (Fig. 192).

	VIb	VIa
Açksız	%53	%57
Açkılı	%32	%39
Parlak Açkılı	%2	-
Nemliyen Düzeltme	%13	%4

Fig. 192: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, C Mal Grubu, açık çeşitleri ve oranları.

Yüzey Niteliği: Asopos Tepesi VI. tabaka a ve b evrelerinde bulunan C Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleğin yüzey niteliğinin düzgün olması temel özelliklerdendir. Kaba yüzey niteliğine sahip örnekler her iki evrede de az sayıdadır (Fig. 193).

	VIb	VIa
Düzgün	%83	%87
Düzgün-Mikalı	%15	%12
Kaba	%2	%1

Fig. 193: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, C Mal Grubu, yüzey niteliği ve oranları.

Katkı İçeriği: C Mal Grubu çanak çömleğinde taşçık, kum, mika kullanımı en yaygın görülen özelliklerdendir (Fig. 194).

	VIb	VIa
Kum, mika	%22	%1
Taşçık, mika	%21	%18
Taşçık, kum	%3	%6
Kireç, mika	%4	%7

Kireç, kum, mika	% 14	% 15
Taşçık, mika, kireç	% 7	% 6
Taşçık, kum, mika	% 12	% 5
Taşçık, kireç	% 9	% 10
Küçük taşçık, mika, kireç	-	% 4
Kum, kireç	% 5	% 8
Kum, mika, kireç	% 1	% 3
Taşçık, kum, kireç	% 2	% 5
Kum	-	% 4
Mika	-	% 4
Taşçık	-	% 1
Kum, seramik, mika, taşçık	-	% 1
Kum, seramik, kireç	-	% 1
Kum, seramik, mika	-	% 1

Fig. 194: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, C Mal Grubu, katkı içeriği ve oranları.

Katkı Boyutu: Asopos Tepesi VIb ve VIa evrelerinde bulunan, C Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde ince boyutlu katkı bulunması temel niteliklerdendir. İri boyutta katkı kullanımı her iki evrede de sınırlıdır (Fig. 195).

	VIb	VIa
İnce	% 83	% 87
Orta	% 15	% 11
İri	% 2	% 2

Fig. 195: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, C Mal Grubu, katkı boyutu ve oranları.

Katkı Oranı: Asopos Tepesi VIa ve VIb evrelerinde bulunan C Mal Grubu içerisinde tanımlanan seramiklerin büyük bölümünde az oranda katkı bulunur. Yoğun oranda katkı kullanımı VIb evresinde %6 oranında görülürken, VIa evresinde %2 oranına iner (Fig. 196).

	VIb	VIa
Az	%81	%87
Orta	%13	%11
Yoğun	%6	%2

Fig. 196: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, C Mal Grubu, katkı oranları.

Pişme Durumu: Asopos Tepesi VIa ve VIb evrelerinde bulunan C Mal Grubu seramiklerinin büyük bölümünün pişme durumu iyidir. Kötü derecede pişmiş örnekler VIb evresinde %2 oranında iken, VIa evresinde bulunmaz (Fig. 197).

	VIb	VIa
İyi	%83	%88
Orta	%15	%12
Kötü	%2	-

Fig. 197: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, C Mal Grubu, pişme durumu ve oranları

Hamur Rengi: Asopos Tepesi VIa⁷⁴⁶ ve VIb⁷⁴⁷ evrelerinde bulunan C Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük çoğunluğunda hamur kahverengi ve bu rengin tonlarındadır. Devetüyü ve gri renkte hamur Vb evresinde hiç görülmezken VIa evresinde sınırlı sayıda da olsa bulunmaya başlar (Fig. 198).

	VIb	VIa
Açık Kahverengi	%36	%51
Kahverengi	%33	%30

⁷⁴⁶ VIa evresi C Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin hamur renkleri ve bu renklerin munsell katoloğu karşılıkları; açık kırmızı-2,5YR 6/6, kahverengi-5YR 5/4, 5/6; 7,5YR 5/4, 5/6, 5/8, açık kahverengi-2,5Y 7/3; 5YR6/2, 6/6; 7,5 YR 5/3, 6/4, 6/6, 6/8, 7/4, 7/6, 7/8; 10 YR 5/6, 6/4, 7/3, 7/4, koyu kahverengi-5YR 3/2, 4/4; 7,5YR 4/4, 4/6, Kızılkahve-2,5 YR 5/8, kiremit-5 YR 5/8, 6/8, 7/6, devetüyü-10 YR 6/6, 6/8, 7/6, 8/4, Gri- 7,5 YR 5/1; 2,5 YR 5/2.

⁷⁴⁷ VIb evresi C Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin hamur renkleri ve bu renklerin munsell katoloğu karşılıkları; kahverengi-5YR 5/4, 5/6; 7,5YR 4/3, açık kahverengi-7,5 YR 6/4, 6/6, 6/8, 7/4, 7/6, 7/8; 10 YR 5/6, 7/3, 7/4, koyu kahverengi-5YR 3/2, 4/4; 7,5YR 3/4, kızılkahve-2,5 YR 5/8, kiremit-5 YR 5/8, 6/8, 7/6.

Koyu Kahverengi	%12	%6
Kızıl kahve	%10	%3
Kiremit	%9	-
Devetüyü	-	%8
Gri	-	%2

Fig. 198: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, C Mal Grubu, hamur renkleri ve oranları.

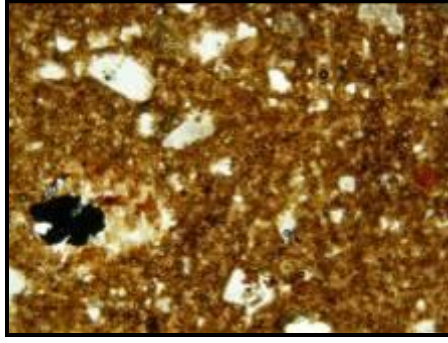
Öz: Asopos Tepesi VIa ve VIb evrelerinde bulunan C Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümünde öz bulunmamaktadır. Öz görülen sınırlı sayıdaki örnekte VIb evresinde açık ve koyu gri renkleri, VIa evresinde ise açığı gri renk görülür (Fig. 199).

	VIb	VIa
Yok	%91	%95
Açık gri	%6	%5
Koyu gri	%3	-

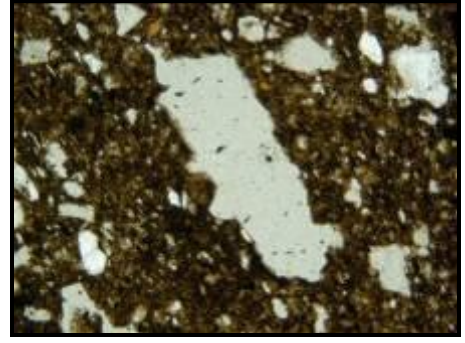
Fig. 199: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, C Mal Grubu, pişme durumu ve oranları.

İnce Kesit ve XRF Analizi: Bu grup içerisinde değerlendirilen 6 seramiğe ince kesit, 7 seramiğe XRF analizi yapılmıştır (Fig. 200-201). İnce kesit analizi yapılan 2 ve 6 nolu parçalar VIb, 1, 3, 4, 5 nolu parçalar VIa evresinde bulunmuştur. 3 ve 4 nolu parçalar açık kahverengi, 1, 5 ve 6 nolu parçalar kahverengi, 2 nolu parça kiremit hamur rengine sahiptir. 2 nolu örnek dışında diğer örneklerin mineral yapısı benzerlik göstermektedir. İri tanecikli 2 nolu örnek ve 6 nolu örnekte mineraller yönlenmelidir.

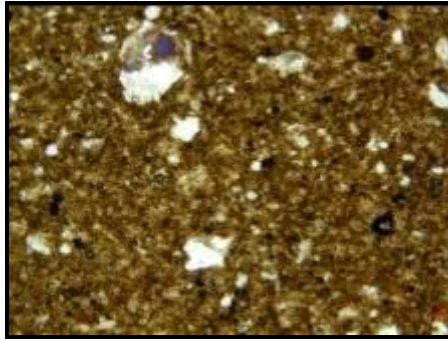
XRF analizi yapılan 7 örneğin birbirine yakın mineral değerlerine sahip olduğu görülmektedir. Analiz edilen 10 ve 15 nolu parçaların magnezyum oksit ve demir oksit yüzdelерinin, 19 nolu parçanın alimünyum oksit, silisyum oksit ve kalsiyum oksit değerlerinin benzerlerine nazaran farklılıklar taşıdığı görülmektedir.

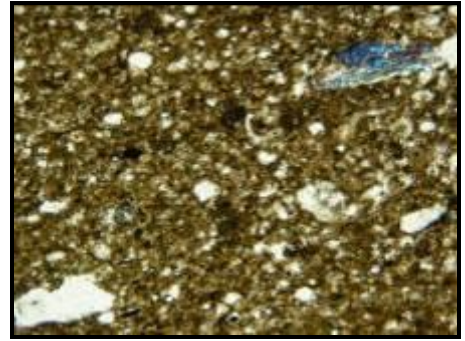
1⁷⁴⁸

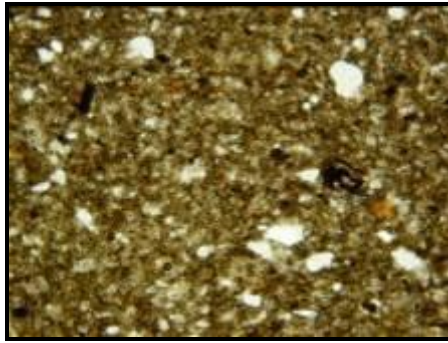
2⁷⁴⁹

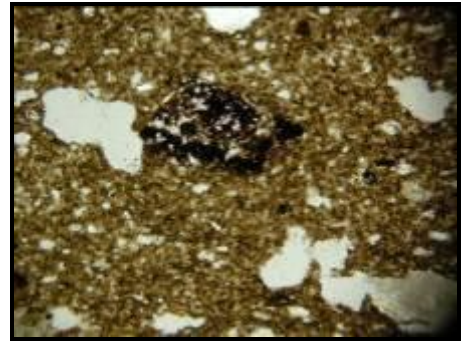
3⁷⁵⁰

4⁷⁵¹

5⁷⁵²

6⁷⁵³

Fig. 200: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, C Mal Grubu, ince kesit analizleri (1-6).

⁷⁴⁸ Ser No: L.09.AT2.D4.L32.1066.

⁷⁴⁹ Ser No: L.08.AT1.G3-G4.L20.573, Kat No: 96: 5.

⁷⁵⁰ Ser No: L.07.AT.S1.186.

⁷⁵¹ Ser No: L.07.AT.S1.959, Kat No: 61: 3.

⁷⁵² Ser No: L.07.AT.S1.101.

⁷⁵³ Ser No:L.07.AT.S1.927.

Element	zNa2O Sodyum oksit	MgO Magnezyum oksit	Al2O3 Alüminyum oksit	SiO2 Silisyum dioksit (Quartz Silika)	P2O5 Fosfor Pentaoksit	SO3 Sülfür trioksit	K2O Potasyum oksit	CaO Kalsiyum Oksit (Yanmış Kireç)	TiO2 Titanyum dioksit	MnO Manganit oksit	Fe2O3 Hematit (Demir oksit)
Ölçü	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
15 ⁷⁵⁴	0,96	6,76	15,56	40,57	0,34	0,26	2,71	12,02	0,72	0,11	8,31
10 ⁷⁵⁵	0,85	7,22	14,68	40,79	0,26	0,47	2,80	12,5	0,64	0,14	8,43
19 ⁷⁵⁶	0,99	4,35	17,08	46,11	0,17	0,34	3,03	9,28	0,70	0,11	7,07
20 ⁷⁵⁷	0,93	4,21	14,75	37,43	0,18	0,23	2,71	15,34	0,60	0,10	6,73
25 ⁷⁵⁸	0,87	4,70	13,95	38,77	0,27	0,37	3,01	14,72	0,59	0,09	5,40
62 ⁷⁵⁹	1,35	4,09	14,41	40,46	0,25	0,50	2,88	13,27	0,65	0,09	4,86

⁷⁵⁴ Ser No: L.07.AT.S1.1007, Yüzdellik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 1755, V: 148.8, CR: 433.1, CO: 96.6, Nİ: 621.4, CU: 34.5, ZN: 100.9, GA: 15.7, GE: 0.7, AS: 10, SE: <0.5, RB: 74.3, SR: 284.1, Y: 19.7, ZR: 145.5, NB: 12.6, MO: 0.7, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 11.8, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 338, LA: <2.0, CE: 74, PR: 24.6, ND: 31.6, ER:-, YB:-, HF: 5.9, TA: 3.3, W: 142.3, HG: 1.6, PB: 26.7, Bİ: <1.0, TH: 11.2, U: <1.0.

⁷⁵⁵ Ser No: L08.AT.D3.L5.367, Yüzdellik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 365.3, V: 144.9, CR: 463.6, CO: 86, Nİ: 709.1, CU: 40.5, ZN: 101.8, GA: 14.9, GE: 0.2, AS: 17.4, SE: 0.5, RB: 83.2, SR: 698, Y: 20.1, ZR: 102.3, NB: 11.2, MO: <1.0, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 9.9, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 379.4, LA: <2.0, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 59.1, ER:-, YB:-, HF: 6.3, TA: 4.1, W: 20.4, HG: 1.5, PB: 24.3, Bİ: <1.0, TH: 11, U: 3.

⁷⁵⁶ Ser No: L.07.AT.S1.105, Kat No: 60: 11, Yüzdellik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 715.5, V: 134.6, CR: 324.1, CO: 53.7, Nİ: 338.7, CU: 31.4, ZN: 94.4, GA: 16.2, GE: 0.6, AS: 15.5, SE: <0.5, RB: 88.8, SR: 281.6, Y: 23.2, ZR: 157.4, NB: 11.3, MO: <0.1, AG: 4.9, CD: <2.0, SN: 16.4, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 410.7, LA: <2.0, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 68.2, ER:-, YB:-, HF: 6.7, TA: 4.8, W: 59.1, HG: <1.0, PB: 18.4, Bİ: <1.0, TH: 12.8, U: 1.5.

⁷⁵⁷ Ser No: L08.AT1.G3-4.L19.468, Yüzdellik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 1437, V: 137.8, CR: 296.6, CO: 54.5, Nİ: 371.3, CU: 33.7, ZN: 100.2, GA: 16.2, GE: 0.2, AS: 11.9, SE: 0.7, RB: 83.3, SR: 357.3, Y: 19, ZR: 121.2, NB: 9.5, MO: <0.1, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 12, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 414, LA: <2.0, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 46.5, ER:-, YB:-, HF: 4.9, TA: <1.0, W: 46.2, HG: 1.4, PB: 21.3, Bİ: <1.0, TH: 10.3, U: <0.6.

⁷⁵⁸ Ser No: L.07.AT.S1.85, Kat No: 84:14, Yüzdellik dilim içerisinde girmeyen elementlerin değerleri şu şekildedir: CL: 544.8, V: 122.8, CR: 273.4, CO: 54.8, Nİ: 255.6, CU: 25.1, ZN: 74.1, GA: 15.1, GE: 0.6, AS: 16.4, SE: 0.5, RB: 78.6, SR: 709.5, Y: 20.1, ZR: 146.8, NB: 10.7, MO: <0.1, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 16.6, SB: <3.0, CS: 13.6, BA: 452.6, LA: <2.0, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 69.5, ER:-, YB:-, HF: 5.5, TA: 1.6, W: 61.7, HG: 0.8, PB: 19.2, Bİ: <1.0, TH: 11.5, U: 1.3.

⁷⁵⁹ Ser No: L.07.AT.S1.997, Yüzdellik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 1134, V: 97.6, CR: 219.6, CO: 44, Nİ: 174.1, CU: 22.7, ZN: 68.8, GA: 17, GE: <0.5, AS: 14.9, SE: 0.6, RB: 82.2, SR: 422.5, Y: 22.8, ZR: 195.3, NB: 13.3, MO: <1.0, AG: 0.6, CD: <2.0, SN: 12.4, SB:

67 ⁷⁶⁰	0,88	5,04	14,48	34,4	0,44	0,15	2,41	16,12	0,56	0,10	6,60
-------------------	------	------	-------	------	------	------	------	-------	------	------	------

Fig. 201: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, C Mal Grubu, XRF analizi sonuçları.

d-) D Mal Grubu: Kendinden Astarlı Mallar

Bu mal grubuna ait seramiklerin %10'u VIa, %7'si VIb evresinde bulunmuştur.

Yüzey Renkleri: Asopos Tepesi VIb⁷⁶¹ ve VIa⁷⁶² evrelerinde bulunan, D Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin dış yüzey rengi kendi içerisinde farklılıklar gösterir. En yoğun karşılaşılan renkler kahverengi ve açık kahverengi renkleridir (Fig. 202). Kızıl kahve yüzeye sahip örnekler VIb evresinde görülmezken VIa evresinde ortaya çıkar.

	VIb	VIa
Açık Kahverengi	%54	%67
Kahverengi	%31	%3
Açık Kırmızı	%10	%10
Devetüyü	%5	%6
Kızıl kahverengi	-	%14

Fig. 202: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, D Mal Grubu, yüzey renkleri ve oranları.

Yüzey İşlenişi: Asopos Tepesi VIa ve VIb evrelerinde bulunan, D Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin tamamı kendinden astarlıdır.

<3.0, CS: <4.0, BA: 568, LA: 56.1, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 76.2, ER:-, YB:-, HF: 6.6, TA: <1.0, W: 53.4, HG: 1.9, PB: 54.7, Bİ: <1.0, TH: 13.4, U: 2.4.

⁷⁶⁰ Ser No: L07.AT.S1.778, Yüzdellik dilim içerisine girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 1389, V: 134.1, CR: 284.4, CO: 54.6, Nİ: 371.7, CU: 38.3, ZN: 87.8, GA: 16.2, GE: 0.9, AS: 13.6, SE: 0.5, RB: 87.1, SR: 403.2, Y: 18.4, ZR: 105.5, NB: 9.9, MO: <1.0, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 12.2, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 394.9, LA: 10.3, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 51.3, ER:-, YB:-, HF: 5.4, TA: <1.0, W: 21, HG: 0.6, PB: 21.4, Bİ: <1.0, TH: 10.3, U: 1.4.

⁷⁶¹ VIb evresi D Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin dış yüzey munsell değerleri; açık kahverengi-7,5YR 5/2, 6/2, 6/3, 6/6, 7/4, kahverengi-7,5YR 4/3, açık kırmızı-10R 6/6, 6/8, devetüyü-10YR 8/4.

⁷⁶² VIa evresi D Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin dış yüzey munsell değerleri; açık kahverengi-5 YR 6/4, 6/6; 7,5YR 5/2, 5/3, 6/2, 6/3, 6/4, kızıl kahverengi-2,5YR 4/6, 5/6, açık kırmızı-10R 6/6, devetüyü-10YR 8/4.

Açık Çeşidi: Asopos Tepesi VIa ve VIb evrelerinde bulunan, D Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde açık işlemi görülmemektedir.

Yüzey Niteliği: Asopos Tepesi VIa ve VIb evrelerinde bulunan, D Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin tamamında düzgün yüzey görülmektedir.

Katkı İçeriği: Asopos Tepesi VIa ve VIb evrelerinde bulunan, D Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde taşçık, kum, mika kullanımı en yaygın görülen özelliklerdendir (Fig. 203).

	VIb	VIa
Kum, mika	%27	%6
Taşçık, mika	%35	%5
Taşçık, kum	%5	%26
Kireç, mika	%1	%5
Kireç, kum, mika	%17	%13
Taşçık, mika, kireç	%2	%4
Taşçık, kum, mika	%7	%6
Taşçık, kireç	%3	%14
Küçük taşçık, mika, kireç	-	%3
Kum, kireç	%2	%7
Kum, mika, kireç	-	%3
Taşçık, kum, kireç	%1	%8

Fig. 203: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, D Mal Grubu, katkı içeriği ve oranları.

Katkı Boyutu: Asopos Tepesi VIb ve VIa evrelerinde bulunan, D Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde ince boyutlu katkı bulunması temel niteliklerdendir. Bu seramiklerde iri boyutta katkı her iki evrede de sınırlı sayıda örnekte bulunur (Fig. 204).

	VIb	VIa
İnce	%89	%92

Orta	%8	%6
İri	%3	%2

Fig. 204: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, D Mal Grubu, katkı boyutları ve oranları.

Katkı Oranı: Asopos Tepesi VIa ve VIb evresinde bulunan ve D Mal Grubu içerisinde tanımlanan seramiklerin büyük bölümünde az oranda katkı bulunur. Yoğun oranda katkı kullanımını her iki evrede sınırlı sayıdaki seramikte görülür (Fig. 205).

	VIb	VIa
Az	%86	%95
Orta	%12	%4
Yoğun	%2	%1

Fig. 205: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, D Mal Grubu, katkı oranları.

Pişme Durumu: Asopos Tepesi VIa ve VIb evrelerinde bulunan ve D Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerinin büyük bölümün pişme durumu iyidir. Kötü derecede pişmiş seramikler VIb evresinde %1 oranında iken, VIa evresinde ortadan kalkar (Fig. 206).

	VIb	VIa
İyi	%88	%94
Orta	%11	%6
Kötü	%1	-

Fig. 206: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, D Mal Grubu, pişme durumu ve oranları.

Hamur Rengi: VIb⁷⁶³ ve VIa⁷⁶⁴ evrelerinde bulunan ve D Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerinde büyük bölümünde hamur kahverengi ve bu rengin tonlarındadır (Fig. 207).

⁷⁶³ VIb evresi D Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde görülen hamur renkleri munsell katoloğu karşılıkları; kahverengi-5YR 5/4, 5/6, 7,5YR 4/3, açık kahverengi-7,5 YR 6/4, 6/6, 6/8, 7/4, 7/6, 7/8; 10 YR 5/6, 7/3, 7/4, kırmızı-10R 4/6, 5/6, 5/8, kiremit- 5YR 5/8.

⁷⁶⁴ VIa evresinde bulunan D Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde görülen hamur renkleri munsell katoloğu karşılıkları; açık kahverengi-7,5 YR 6/4, 6/6, 6/8, 7/4, 7/6, 7/8; 10 YR 5/6, 7/3, 7/4,

	VIb	VIa
Açık Kahverengi	%38	%27
Kahverengi	%24	%21
Koyu Kahverengi	-	%15
Kırmızı	%31	-
Açık Kırmızı	-	%10
Kiremit	%7	%12
Kızıl kahve	-	%15

Fig. 207: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, D Mal Grubu, hamur renkleri ve oranları.

Öz: Asopos Tepesi VIa ve VIb evrelerinde bulunan ve D Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümünde öz bulunmamaktadır. Öz olan örneklerde ise açık ve koyu gri renkte öz görülür. (Fig. 208).

	VIb	VIa
Yok	%95	%97
Açık Gri	%3	%3
Koyu Gri	%2	-

Fig. 208: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, D Mal Grubu, öz durumu ve oranları.

XRF Analizi: Bu grup içerisinde değerlendirilen örneklerden 1 seramiğe XRF analizi yapılmıştır (Fig. 209). Değerlendirilen seramiğin ortaya koyduğu mineral değerleri yerleşimde yerel üretim olduğunu düşündüğümüz diğer parçalar ile benzerdir.

Element	Na ₂ O Sodyum oksit	MgO Magnezyum oksit	Al ₂ O ₃ Alüminyum oksit	SiO ₂ Silisyum dioksit (Quartz Silika)	P ₂ O ₅ Fosfor Pentaoksit	SO ₃ Sülfür trioksit	K ₂ O Potasyum oksit	CaO Kalsiyum Oksit (Yanmış Kireç)	TiO ₂ Titanyum dioksit	MnO Manganit oksit	Fe ₂ O ₃ Hematit (Demir oksit)
Ölçü	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%

kahverengi-5YR 5/4, 5/6; 7,5YR 4/3, koyu kahverengi-5YR 3/2, 4/4; 7,5YR 3/4, kızılkahve-2,5 YR 5/8, kiremit-5 YR 5/8, 6/8, 7/6, açık kırmızı-2,5YR 6/6, 6/8.

16 ⁷⁶⁵	0,97	5,671	16,33	43,86	0,208	0,2772	2,762	10,1	0,741	0,1197	8,313
-------------------	------	-------	-------	-------	-------	--------	-------	------	-------	--------	-------

Fig. 209: Asopos Tepesi, VIa evresi, D Mal Grubu, XRF analizi sonucu.

e-) E Mal Grubu: Siyah Mallar

Asopos Tepesi VI. tabaka a ve b evrelerinde bulunan ve E Mal Grubu içerisinde değerlendirilen örnekler yüzdelik dilim içerisine girmeyecek kadar sınırlı sayıdadır.

Yüzey Renkleri: Asopos Tepesi VIa ve VIb evrelerinde bulunan ve E Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin tamamının yüzeyi siyah renktedir⁷⁶⁶.

Yüzey İşlenişi: Asopos Tepesi VIa ve VIb evrelerinde bulunan ve E Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin tamamında kalın astar uygulandığı tespit edilmiştir.

Açkı Çeşidi: Asopos Tepesi VIa ve VIb evrelerinde bulunan ve E Mal Grubu içerisinde değerlendirilen örneklerin tamamı açıktır. VIb evresinde bulunan bir örnekte ise parlak açkı görülür.

Yüzey Niteliği: Asopos Tepesi VIa ve VIb evrelerinde bulunan, E Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin yüzeyi düzgün ya da düzgün mikalıdır (Fig. 210). Bu mal grubunda değerlendirilen seramiklerde kaba ya da gözenekli yüzey niteliğine sahip örnekler bulunmamıştır.

	VIb	VIa
Düzdün	%88	%95
Düzdün-Mikalı	%12	%5

Fig. 210: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, E Mal Grubu, yüzey nitelikleri ve oranları.

⁷⁶⁵ L.08.AT1.G3-4.L19.471, Kat No: 47: 9, Yüzdelik dilim içerisine girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 1507, V: 142.9, CR: 424.3, CO: 85.3, Nİ: 591.7, CU: 36.4, ZN: 98.9, GA: 16.2, GE: 0.1, AS: 11.8, SE: 0.6, RB: 77.6, SR: 291.4, Y: 23.7, ZR: 157.3, NB: 14, MO: <0.1, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 13.2, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 319.4, LA: 71.7, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 62, ER:-, YB:-, HF: 9.9, TA: 4.9, W: 134, HG: 1.9, PB: 24.7, Bİ: <1.0, TH: 12.5, U: <1.0.

⁷⁶⁶ E Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin yüzey Munsell değerleri; Siyah-2,5Y 2,5/1; 7.5 YR 2.5/1; Gley1 2,5/N.

Katkı İçeriği: Asopos Tepesi VIa ve VIb evrelerinde bulunan ve E Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde taşçık, kum, mika kullanımı en yaygın görülen içeriktir (Fig. 211).

	VIb	VIa
Kum, mika	%23	%24
Taşçık, mika	%29	%36
Taşçık, kum	%18	%17
Kireç, mika	%4	%5
Kireç, kum, mika	%13	%12
Taşçık, mika, kireç	%3	%2
Taşçık, kum, mika	%5	%3
Taşçık, kireç	%4	%1
Kum, kireç	%1	%

Fig. 211: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, E Mal Grubu, katkı içeriği ve oranları.

Katkı Boyutu: Asopos Tepesi VIb ve VIa evrelerinde bulunan, E Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde ince boyutlu katkı bulunması temel niteliklerdendir (Fig. 212). Bu grupta değerlendirilen seramikler içerisinde iri katkı her iki evrede de bulunmaz.

	VIb	VIa
İnce	%97	%99
Orta	%3	%1

Fig. 212: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, E Mal Grubu, katkı boyutları ve oranları.

Katkı Oranı: Asopos Tepesi VIb ve VIa evrelerinde bulunan ve E Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümünde katkı oranı azdır (Fig. 213). Bu mal grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde her iki evrede de yoğun oranda katkı kullanımı görülmez.

	VIb	VIa
Az	%92	%95
Orta	%8	%5

Fig. 213: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, E Mal Grubu, katkı oranları.

Pişme Durumu: Asopos Tepesi VIb ve VIa evrelerinde bulunan Grup E içerisinde değerlendirilen seramiklerin tamamının pişme durumu iyidir.

Hamur Rengi: Asopos Tepesi VIb⁷⁶⁷ ve VIa⁷⁶⁸ evrelerinde bulunan E Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin hamurları ağırlıklı olarak kahverengi ve bu rengin tonlarındadır (Fig. 214).

	VIb	VIa
Koyu Kahverengi	%45	%40
Kahverengi	%25	%30
Açık Kahverengi	%16	-
Gri	%14	%30

Fig. 214: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, E Mal Grubu, hamur renkleri ve oranları.

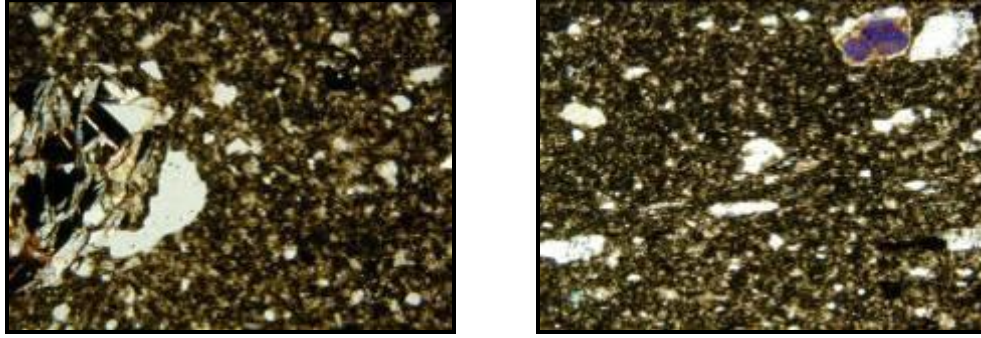
Öz: Asopos Tepesi VIb ve VIa evrelerinde bulunan E Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramikler içerisinde VIb evresinde bulunan açık gri renk öze sahip bir parça dışında diğer örneklerde öz bulunmaz.

İnce Kesit ve XRF Analizi: Bu grup içerisinde değerlendirilen seramiklerden iki örneğe ince kesit, 1 örneğe XRF analizi yapılmıştır (Fig. 215-216). VIa (1 nolu parça) ve VIb (2 nolu parça) evrelerinde bulunan seramikler koyu kahverengi hamur rengine sahiptir. Söz konusu parçalarda tanecikli mineral içeriği görülmektedir. XRF analizi bir parçaya yapılmış olmakla birlikte bu analizden alınan sonuçlar yerleşimde yoğun olarak ele

⁷⁶⁷ VIb evresinde bulunan, Mal Grubu E içerisinde değerlendirilen seramiklerin hamur renkleri ve bu renklerin munsell kataloğu karşılıkları; koyu kahverengi-5YR 3/2, 4/4; 7,5YR 2.5/1; 3/4, kahverengi-5YR 5/4, 5/6; 7,5YR 4/3, açık kahverengi-7,5 YR 6/4, 6/6, gri-10YR 4/1, Gley1 4/N.

⁷⁶⁸ VIa evresinde bulunan, Mal Grubu E içerisinde değerlendirilen seramiklerin hamur renkleri ve bu renklerin munsell kataloğu karşılıkları; koyu kahverengi-5YR 3/2, 4/4; 7,5YR 2.5/1; 3/4, kahverengi-7,5YR 4/3, 5/4; 10YR 4/3, gri-10YR 4/1, Gley1 4/N.

geçen A, B, C mal gruplarının analizlerinin genel ortalamaları ile benzer sonuç verdiğini belirtmek gerekir.

1⁷⁶⁹

2⁷⁷⁰

Fig. 215: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, E Mal Grubu, ince kesit analizleri (1-2).

Element	Na ₂ O Sodyum oksit	MgO Magnezyum oksit	Al ₂ O ₃ Alüminyum oksit	SiO ₂ Silisyum dioksit (Quartz Silika)	P ₂ O ₅ Fosfor Pentaoksit	SO ₃ Sülfür trioksit	K ₂ O Potasyum oksit	CaO Kalsiyum Oksit (Yanmış Kireç)	TiO ₂ Titanyum dioksit	MnO Manganit oksit	Fe ₂ O ₃ Hematit (Demir oksit)
Ölçü	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
51 ⁷⁷¹	0,91	5,429	14,03	41,04	0,1845	0,292	2,926	13,08	0,584	0,1071	7,142

Fig. 216: Asopos Tepesi, VIa evresi, E Mal Grubu, XRF analiz sonucu.

f-) F Mal Grubu: Gri Mallar

Gri Mal Grubu başlığı altında tanımlanan yüzdelik dilim içerisine girmeyen az sayıdaki örnek sadece VIa evresinde bulunmuştur.

Yüzey Renkleri: VIa evresinde bulunan ve F Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömlerlerin yüzey renkleri gri ve bu rengin tonlarındadır⁷⁷² (Fig. 217).

⁷⁶⁹ Ser No: L.07.AT.S1.497.

⁷⁷⁰ Ser No: L.09.AT2.D4.L22.1296.

⁷⁷¹ Ser No: L09.AT2.C4.L32.1111, Yüzdelik dilim içerisine girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 730.8, V: 139.5, CR: 388.1, CO: 67.4, Ni: 408.5, CU: 20.9, ZN: 87.4, GA: 15.1, GE: 0.6, AS: 12.1, SE: 0.3, RB: 79.5, SR: 530.5, Y: 18, ZR: 106.2, NB: 9.1, MO: <1.0, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 11.6, SB: <3.0, CS: 19, BA: 329.5, LA: 41.4, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 53.6, ER:-, YB:-, HF: 4.8, TA: <1.0, W: 61.5, HG: 1, PB: 21.3, Bİ: <1.0, TH: 9.5, U: <1.0.

	VIb	VIa
Gri	-	%60
Gri-Kahverengi	-	%20
Koyu Gri	-	%20

Fig. 217: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, F Mal Grubu, hamur renkleri ve oranları.

Yüzey İşlenişi: Asopos Tepesi VIa evresinde bulunan ve F Mal Grubu içerisinde çanak çömleklerin tamamında kalın astar bulunur.

Açkı Çeşidi: Asopos Tepesi VIa evresinde bulunan, F Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin büyük bölümünde açkı bulunmaz. %41 oranında açkı bulunan seramiklerde, parlak açkı uygulanan parçalar bulunmamıştır (Fig. 218).

	VIb	VIa
Açkısız	-	%59
Açkılı	-	%41

Fig. 218: Asopos Tepesi, VIa evresi, F Mal Grubu, açkı çeşidi ve oranları.

Yüzey Niteliği: Asopos Tepesi VIa evresinde bulunan ve F Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin tamamında düzgün yüzey görülür.

Katkı İçeriği: Asopos Tepesi VIa evresinde ele geçen Gri Mal Grubu'ndaki seramiklerde taşçık, kum, mika kullanımı en yaygın görülen içeriklerdir (Fig. 219).

	VIb	VIa
Kum, mika	-	%27
Taşçık, mika	-	%32
Kireç, mika	-	%7
Taşçık, mika, kireç	-	%9
Taşçık, kum, mika	-	%9

⁷⁷² VIa evresinde bulunan F Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin dış yüzey munsell değerleri; gri-5 YR 5/1; 7,5 YR 5/1, 6/1; 10YR 6/1; 10 R 5/1, gri-hahverengi-Gley1 4/5GY, Gley1 5/10 Y, koyu gri-5YR 4/1; 7,5 YR 4/1; 10 YR 4/1.

Taşçık	-	%2
Kum, kireç	-	%14

Fig. 219: Asopos Tepesi, VIa evresi, F Mal Grubu, katkı içeriği ve oranları

Katkı Boyutu: Asopos Tepesi VIa evresinde bulunan ve F Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin tamamında ince boyutta katkı bulunur.

Katkı Oranı: Asopos Tepesi VIa evresinde bulunan ve F Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümünde az oranda katkı bulunur (Fig. 220). Bu seramik grubu içerisinde yoğun oranda katkı içeren örnekler bulunmamıştır.

	VIb	VIa
Az	-	%92
Orta	-	%8

Fig. 220: Asopos Tepesi, VIa evresi, F Mal Grubu, katkı oranları.

Pişme Durumu: Asopos Tepesi VIa evresinde bulunan ve F Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin tamamının pişme durumu iyidir.

Hamur Rengi: Asopos Tepesi VIa evresinde bulunan ve F Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde en yoğun oranda kahverengi ve bu rengin tonlarında hamur görülür⁷⁷³ (Fig. 221).

	VIb	VIa
Kahverengi	-	%36
Açık Kahverengi	-	%32
Gri	-	%16
Koyu Kahverengi	-	%12
Devetüyü	-	%4

Fig. 221: Asopos Tepesi, VIa evresi, F Mal Grubu, hamur renkleri ve oranları.

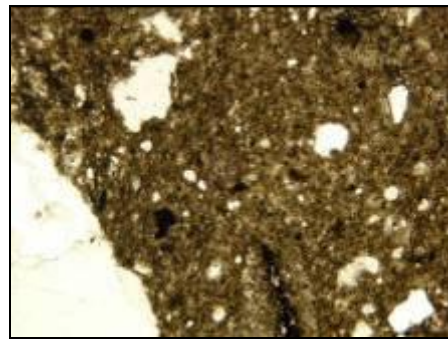
⁷⁷³ VIa evresinde bulunan ve F Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin hamur renkleri munsel değerleri; gri-5YR 4/1; 7,5 YR 6/1, kahverengi-2,5YR 4/2; 7,5YR 4/3, 5/4, koyu kahverengi-5YR 4/4, açık kahverengi-2,5 YR 5/3; 7,5 YR 5/2; 10 YR 5/3, devetüyü-7,5 YR 8/4.

Öz: Asopos Tepesi VIa evresinde bulunan F Mal Grubu seramiklerinin büyük bölümünde öz bulunmamaktadır. Öz bulunan örneklerde açık gri renkte öz görülür (Fig. 222).

	VIb	VIa
Yok	-	%85
Açık Gri	-	%15

Fig. 222: Asopos Tepesi, VIa evresi, F Mal Grubu, öz durumu ve oranları.

İnce Kesit Analizi: Bu grup içerisinde değerlendirilen seramiklerden bir örneğe ince kesit, 4 örneğe XRF analizi yapılmıştır (Fig. 223-224). İnce kesit analizi yapılan tek örnek VIa tabakasında bulunmuştur. Tanecikli ve yönlenmeli mineral yapısına sahip örnek kahverengi hamur rengine sahiptir. XRF analizi yapılan parçalardan özellikle 56 ve 57 nolu parçaların mineral değerleri dikkat çekicidir. Bu parçalara yapılan analizlerde sodyum oksit, magnezyum oksit, alüminyum oksit, silisyum oksit, kalsiyum oksit, titanyum oksit ve demir oksit değerlerinin 54 ve 55 nolu parçalara nazaran önemli farklılıklar taşıdığı görülmektedir. Bu parçalardan elde edilen sonuçlar yerleşimde yaygın olarak bulunan A, B, C mal gruplarının XRF analizleri ile büyük farklılık taşımaktadır. Çok sınırlı sayıda seramik ile temsil edilen bu mal grubunda ortaya çıkan bu durum yerleşime gelen ithal örneklerin olabileceğini düşündürmektedir.

1⁷⁷⁴

Fig. 223: Asopos Tepesi, VIa evresi, F Mal Grubu, ince kesit analizi (1).

⁷⁷⁴ Ser No: L.09.AT2.C4.L32.1096.

Element	Na2O Sodyum oksit	MgO Magnezyum oksit	Al2O3 Alüminyum oksit	SiO2 Silisyum dioksit (Quartz Silika)	P2O5 Fosfor Pentaoksit	SO3 Sülfür trioksit	K2O Potasyum oksit	CaO Kalsiyum Oksit (Yanmış Kireç)	TiO2 Titanyum dioksit	MnO Manganit oksit	Fe2O3 Hematit (Demir oksit)
Ölçü	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
54 ⁷⁷⁵	0,96	7,045	16,37	42,68	0,1538	0,14	2,74	8,801	0,72	0,10	7,41
55 ⁷⁷⁶	0,88	7,067	16,53	43,33	0,1556	0,16	2,80	9,119	0,73	0,10	7,52
56 ⁷⁷⁷	1,26	3,73	24,4	53,54	0,331	0,07	3,96	3,934	1,02	0,14	8,91
57 ⁷⁷⁸	1,02	4,498	25,01	54,17	0,2003	0,06	2,22	1,748	1,13	0,27	9,07

Fig. 224: Asopos Tepesi, VIa evresi, F Mal Grubu, XRF analiz sonuçları.

g-) G Mal Grubu: Devetüyü Mallar

Devetüyü mallar OTÇ tabakaları içerisinde birbirine yakın oranda bulunmuştur (VIb %9, VIa %10).

Yüzey Renkleri: VIa ve VIb evresinde bulunan G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömlüklerin yüzey renkleri ve bunların oranları Asopos Tepesi VIb⁷⁷⁹ ve VIa⁷⁸⁰ evrelerinde benzerlik gösterir (Fig. 225).

⁷⁷⁵ L.07.AT.S1.3201, Yüzelik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 1155, V: 140.8, CR: 436.9, CO: 84, Nİ: 554.8, CU: 28.1, ZN: 101.8, GA: 16.5, GE: 0.4, AS: 7.9, SE: 0.7, RB: 79.6, SR: 225.1, Y: 21, ZR: 148.1, NB: 12.2, MO: <1.0, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 15.5, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 353.1, LA: 45.5, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 66.6, ER:-, YB:-, HF: 6.5, TA: 2.3, W: 112.3, HG: 1.5, PB: 25, Bİ: <1.0, TH: 11.8, U: 0.7.

⁷⁷⁶ L.07.AT.S1.2569, Yüzelik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 441.2, V: 156.2, CR: 419.8, CO: 78.9, Nİ: 556.2, CU: 25, ZN: 100.5, GA: 16.2, GE: <0.5, AS: 6.7, SE: 0.7, RB: 81.2, SR: 259.9, Y: 21.6, ZR: 154.3, NB: 14, MO: <1.0, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 17.4, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 360.4, LA: <2.0, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 62, ER:-, YB:-, HF: 7.3, TA: 6.5, W: 120.8, HG: <1.0, PB: 26.9, Bİ: <1.0, TH: 12.5, U: 0.9.

⁷⁷⁷ L.07.AT.S1.1009, Kat No: 84:18, Yüzelik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 896.7, V: 184.8, CR: 161.5, CO: 48.5, Nİ: 125.5, CU: 33.7, ZN: 130, GA: 29.6, GE: 2, AS: 22.2, SE: 0.6, RB: 156.6, SR: 282.1, Y: 37.9, ZR: 187.4, NB: 16.2, MO: <1.0, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 15.4, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 755, LA: <2.0, CE: 70, PR: 30.6, ND: 65.4, ER:-, YB:-, HF: 4.8, TA: <1.0, W: 135.2, HG: <1.0, PB: 30.9, Bİ: 1.2, TH: 23.7, U: 3.8.

⁷⁷⁸ L.09.AT2.D4.L32.1168, Yüzelik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 288.5, V: 198.6, CR: 340.3, CO: 78.2, Nİ: 254.6, CU: 40.5, ZN: 106.1, GA: 22.8, GE: 1.6, AS: 19.2, SE: 0.3, RB: 83.7, SR: 459.1, Y: 34.6, ZR: 222.5, NB: 19.7, MO: <1.0, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 14.9, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 387.3, LA: 19.1, CE: 56.3, PR: 77.7, ND: 79.8, ER:-, YB:-, HF: 10, TA: 6.5, W: 166.2, HG: <1.0, PB: 27.4, Bİ: <1.0, TH: 14.4, U: 3.7.

	VIb	VIa
Devetüyü	%20	%10
Açık Devetüyü	%80	%90

Fig. 225: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, G Mal Grubu, yüzey renkleri ve oranları.

Yüzey İşlenişi: VIb ve VIa evreleri G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin büyük bölümünde kalın astar görülür. Bu mal grubundaki kendinden astarlı seramikler her iki evrede de sınırlı sayıda bulunmuştur (Fig. 226).

	VIb	VIa
Kalın Astar	%57	%68
İnce Astar	%33	%27
Kendinden Astar	%10	%5

Fig. 226: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, G Mal Grubu, yüzey işlenişi ve oranları.

Açık Çeşidi: VIa ve VIb evresinde bulunan G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümünde açık işlemi bulunmaz. Açıklı olan seramikler VIb evresinde %3 oranında iken VIa evresinde artarak %10 oranına yükselmiştir (Fig. 227).

	VIb	VIa
Açkısız	%95	%89
Açıklı	%3	%10
Nemliyen Düzeltme	%2	%1

Fig. 227: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, G Mal Grubu, açık çeşidi ve oranları.

Yüzey Niteliği: VIb ve VIa evrelerinde bulunan ve G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen örneklerin büyük bölümünde düzgün yüzey görülür. Mikalı ve kaba yüzey niteliğine sahip G Mal Grubu seramikleri VIa evresinde görülmemeye başlar (Fig. 228).

⁷⁷⁹ VIb evresinde bulunan G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin dış yüzey munsell değerleri; açık devetüyü-2,5YR 8/3, 8/4; 5YR 8/3, 8/4; devetüyü-2,5YR 7/4; 5YR 7/4.

⁷⁸⁰ VIa evresinde bulunan G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin dış yüzey munsell değerleri; açık devetüyü-7,5YR 8/4; 10YR 8/3, 8/4, devetüyü-5YR 7/4.

	VIb	VIa
Düzgün	%80	%90
Düzgün-Mikalı	%8	%10
Mikalı	%8	-
Kaba	%4	-

Fig. 228: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, G Mal Grubu, yüzey niteliği ve oranları.

Katkı İçeriği: Asopos Tepesi VIb evresinde bulunan G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde özellikle mika ve kum içeriği yaygın bir biçimde görülür (Fig. 229).

	VIb	VIa
Kum, mika	%13	%10
Taşçık, mika	%7	%4
Kireç, mika	%3	%4
Taşçık, mika, kireç	%8	%6
Taşçık, kum, mika	%27	%4
Taşçık, kum	%16	%12
Taşçık, kireç	%8	%21
Küçük taşçık, mika	%3	%4
Mika, seramik, kireç	%5	%5
Küçük taşçık, kum, mika	-	%4
Kum, seramik, kireç	-	%1
Kum, mika, kireç	-	%2
Taşçık, kum, kireç	-	%2
Kum, kireç	-	%10
Kum, seramik	-	%3
Kum	%9	%8

Fig. 229: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, G Mal Grubu, katkı içeriği ve oranları.

Katkı Boyutu: Asopos Tepesi VIb ve VIa evrelerinde bulunan, G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümünde ince boyutta katkı görülür. VIb evresinde %1 oranında görülen iri boyutta katkı VIa evresinde görülmez (Fig. 230).

	VIb	VIa
İnce	%69	%76
Orta	%30	%24
İri	%1	-

Fig. 230: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, G Mal Grubu, katkı boyutları ve oranları.

Katkı Oranı: Asopos Tepesi VIb ve VIa evrelerinde bulunan ve G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümünde katkı oranı azdır. VIb evresinde %3 oranında görülen yoğun katkı oranı, VIa evresin bulunan seramiklerde görülmez (Fig. 231).

	VIb	VIa
Az	%76	%83
Orta	%21	%17
Yoğun	%3	-

Fig. 231: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, G Mal Grubu, katkı oranı.

Pişme Durumu: Asopos Tepesi VIb ve VIa evrelerinde bulunan G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümünün iyi derecede pişirildiği görülmüştür. VIb evresinde %5 orandaki kötü derecede pişmiş seramikler VIa evresinde bulunmaz (Fig. 232).

	VIb	VIa
İyi	%78	%70
Orta	%17	%30
Kötü	%5	-

Fig. 232: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, G Mal Grubu, pişme durumu ve oranı.

Hamur Rengi: Asopos Tepesi VIb⁷⁸¹ ve VIa⁷⁸² evrelerinde bulunan G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin hamur renkleri farklılıklar göstermekle birlikte en yoğun oranda kahverenkli hamur görülür. VIb evresinde %3 oranında görülen açık kırmızı renkte hamur, VIa evresinde ortadan kalkar. VIb evresinde hiç bulunmamış olan kırmızı renkte hamur ise %3 oranı ile ilk defa VIa evresinde görülmeye başlar (Fig. 233).

	VIb	VIa
Açık Kahverengi	%50	%70
Devetüyü	%25	%22
Kiremit	%22	%5
Açık Kırmızı	%3	-
Kırmızı	-	%3

Fig. 233: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, G Mal Grubu, hamur renkleri ve oranları.

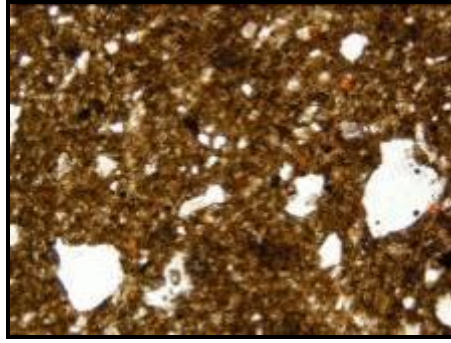
Öz: Asopos Tepesi VIb ve VIa evrelerinde bulunan G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin hiçbirinde öz yoktur.

İnce Kesit ve XRF Analizi: Bu grup içerisinde değerlendirilen örneklerden 2 seramiğe ince kesit, 4 seramiğe XRF analizi yapılmıştır (Fig. 234-235). İnce kesit analizi yapılan VIa evresinde bulunan örnekler açık kahverengi hamura sahiptir. Birbirine yakın bir görünüm ortaya koyan örneklerde taneli element yapısı görülmektedir.

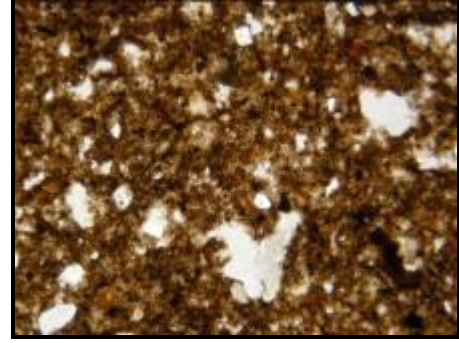
XRF analizi yapılan 4 parçadan 52 ve 68 nolu parçalar sodyum oksit, alüminyum oksit, silisyum dioksit ve demir oksit oranları bakımından 1 ve 4 nolu parçalar ile farklılaşmaktadır.

⁷⁸¹ VIb evresi G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin hamur renkleri ve munsell değerleri; açık kahverengi-5YR 6/6; 7,5YR 6/6, kiremit-5YR 6/8, açık devetüyü-5YR 8/4; 7,5YR 8/4, kızılkahve-2,5YR 4/8, 5/8, kahverengi-7,5YR 5/6, açık kırmızı-2,5YR 6/6, 6/8, 7/6.

⁷⁸² VIa evresi G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin hamur renkleri ve munsell değerleri; açık kahverengi-5YR 6/6; 7,5YR 6/6, 7/4, 7/6; 10YR 7/4, 8/4, devetüyü-7,5YR 8/6; 10 YR 8/3, 8/4, 8/6, kiremit-5 YR 5/8, 7/6, 7/8, kırmızı-2,5 YR 7/8.

1⁷⁸³

2⁷⁸⁴

Fig. 234: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, G Mal Grubu, ince kesit analizleri (1-2).

Element	Na2O Sodyum oksit	MgO Magnezyum oksit	Al2O3 Alüminyum oksit	SiO2 Silisyum dioksit (Quartz Silika)	P2O5 Fosfor Pentaoksit	SO3 Sülfür trioksit	K2O Potasyum oksit	CaO Kalsiyum Oksit (Yanmış Kireç)	TiO2 Titanyum dioksit	MnO Manganit oksit	Fe2O3 Hematit (Demir oksit)
Ölçü	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
1 ⁷⁸⁵	1,37	8,07	17,84	43,53	0,27	0,02	1,21	16,06	0,78	0,12	9,18
4 ⁷⁸⁶	1,07	6,98	20,83	43,55	0,13	0,17	2,77	14,72	0,92	0,11	8,52
52 ⁷⁸⁷	0,85	7,13	13,41	37,32	0,19	0,24	2,36	13,6	0,62	0,12	7,39
68 ⁷⁸⁸	0,76	7,11	12,55	35,12	0,17	0,25	2,17	15,52	0,54	0,11	7,27

⁷⁸³ L.07.AT.S1.12.

⁷⁸⁴ L.07.AT.S1.234.

⁷⁸⁵ L.07.AT.S1.88, Kat No: 82:3, Yüzelik dilim içerisine girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 250.5, V: 165.7, CR:535.1, CO: 102, Nİ: 724.2, CU: 42, ZN: 100, GA: 17.9, GE: <0.5, AS: 6.1, SE: 0.5, RB: 87.4, SR: 313.1, Y: 23.3, ZR: 152.7, NB: 14.7, MO: <1.0, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 15.2, SB: <3.0, CS: 13, BA: 384, LA: 22.8, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 62.2, ER:-, YB:-, HF: 6.8, TA: 3.7, W: 147.4, HG: 2.4, PB: 8.9, Bİ: <1.0, TH: 13.3, U: <0.7.

⁷⁸⁶ L.07.AT.S1.1117, Yüzelik dilim içerisine girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 2109, V: 197.6, CR:460.9, CO: 80.7, Nİ: 548.9, CU:45.6, ZN: 118.9, GA: 24, GE: 0.4, AS: 20.9, SE: 0.5, RB: 106.1, SR: 334.4, Y: 30.8, ZR: 182.7, NB: 19.3, MO: <1.0, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 16.4, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 668, LA: 34.6, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 100.5, ER:-, YB:-, HF: 7.4, TA: 1.3, W: 42.2, HG: <1.0, PB: 21.9, Bİ: <1.0, TH: 17.3, U: 1.3.

⁷⁸⁷ L.09.AT2.C4.L32.1113, Kat No: 78:8, Yüzelik dilim içerisine girmeyen elementlerin değerleri şu şekildedir: CL: 704.8, V: 147.4, CR: 449.9, CO: 70.3, Nİ: 655, CU: 32.1, ZN: 89, GA: 13.7, GE: <0.5, AS: 9.9, SE: 0.4, RB: 68, SR: 249.7, Y: 17.6, ZR: 126.4, NB: 10.7, MO: <1.0, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 14.7, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 289.9, LA: 42.7, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 52.5, ER:-, YB:-, HF: 6.3, TA: 3, W: 57.1, HG: 2.5, PB: 21, Bİ: <1.0, TH: 9.5, U: 0.7.

Fig. 235: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, G Mal Grubu, XRF analizi sonuçları.

h-) H Mal Grubu: Kaba Mallar

H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerden her iki evrede de benzer oranda bulunmuştur (VIa % 15, VIb % 14).

Yüzey Renkleri: H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen, VIb⁷⁸⁹ ve VIa⁷⁹⁰ evrelerinde bulunan çanak çömleklerin büyük bölümünün yüzey renkleri kahverengi ve bu rengin tonlarındadır (Fig. 236).

	VIb	VIa
Kahverengi	%34	%28
Açık Kahverengi	%22	%14
Koyu Kahverengi	%18	%21
Kızıl kahve	%17	%23
Gri	%6	%6
Koyu Gri	%1	%2
Kırmızı	-	%3
Siyah	-	%3

Fig. 236: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, H Mal Grubu, yüzey renkleri ve oranları.

⁷⁸⁸ L.10.AT2.C3.L38.49, Kat No: 37: 8, Yüzdellik dilim içerisinde girmeyen elementlerin değerleri şu şekildedir: CL: 481.4, V: 136.5, CR: 474.6, CO: 84.4, Nİ: 716.8, CU: 40.6, ZN: 87.8, GA: 12.1, GE: <0.5, AS: 21.3, SE: 0.8, RB: 61.2, SR: 387.6, Y: 15.8, ZR: 92.1, NB: 9.6, MO: <1.0, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 14.2, SB: <1.1, CS: <4.0, BA: 323.3, LA: <2.0, CE: 29.1, PR: <2.0, ND: 49.7, ER: -, YB: -, HF: 3.8, TA: 5.1, W: 31.2, HG: <1.0, PB: 18.6, Bİ: <1.0, TH: 9.6, U: <0.6.

⁷⁸⁹ VIb evresinde bulunan H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin yüzey renkleri munsell değerleri; kahverengi-2,5 YR 4/2, 5/4; 5YR 4/2, 4/3; 7,5YR 4/2, 5/4, 6/4, açık kahverengi-2,5Y 5/2; 5YR 6/6; 7,5YR 4/2, 5/2; 6/4, 10YR 5/3, koyu kahverengi-2,5YR 4/3; 7,5YR 4/4, kızılkahve-2,5 YR 3/3, 3/4, 4/4, 4/8, gri-2,5 YR 5/1; 5YR 5/1, koyu gri-2,5Y 4/1; 5YR 4/1.

⁷⁹⁰ VIa evresinde bulunan H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin dış yüzey munsell değerleri; açık kahverengi-5 YR 6/6; 7,5YR 5/3, 6/4, 7/4; 10 YR 5/3, kahverengi-2,5 YR 4/2, 5/4; 5 YR 4/2, 4/3, 5/4, 5/6; 7,5 YR 4/2, 5/4, koyu kahverengi-2,5YR 4/3; 5YR 3/1, 3/3, 4/2, 4/4; 7,5 YR 3/2; 4/4, kızılkahve-2,5 YR 3/3, 3/4, 4/4, 4/6, 4/8, 5/6, koyu gri-2,5 YR 3/1, 4/1; 7,5 YR 4/1, gri-2,5 YR 5/1; 7,5YR 4/1, 5/1, siyah-7,5 YR 2.5/1, 3/1, kırmızı-10 R 5/6.

Yüzey İşlenişi: VIb ve VIa evrelerinde bulunan H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramikler içerisinde kalın astar uygulaması en yaygın görülen yüzey işlemidir. VIb evresinde %2 oranında görünen ince astar VIa evresinde kalkar (Fig. 237).

	VIb	VIa
Kalın Astar	%40	%10
Kendinden Astar	%38	%30
Astarsız	%20	%60
İnce Astar	%2	-

Fig. 237: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, H Mal Grubu, yüzey işlenişi ve oranları.

Açkı Çeşidi: Asopos Tepesi VIb ve VIa evrelerinde bulunan ve H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin tamamı ačkısızdır.

Yüzey Niteliği: VIb ve VIa evrelerinde bulunan ve H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümünde kaba yüzey görülür. VIb evresinde bulunmayan düzgün-mikalı ve gözenekli yüzey niteliğine sahip örnekler VIa evresinde düşük bir yüzde ile bulunmaya başlar (Fig. 238).

	VIb	VIa
Kaba	%98	%94
Düzgün	%2	%3
Düzgün-Mikalı		%2
Gözenekli		%1

Fig. 238: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, H Mal Grubu, yüzey niteliği ve oranları.

Katkı İçeriği: Asopos Tepesi VIa ve VIb evrelerinde bulunan H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde taşık, kum, mika içeriği en karakteristik özelliktir (Fig. 239).

	VIb	VIa
Kum, mika	% 10	% 7
Taşçık, mika	% 15	% 38
Taşçık, mika, kireç	% 5	% 8
Taşçık, kum, mika	% 28	-
Taşçık, kum, mika, kireç	% 3	-
Taşçık, kum	% 9	% 4
Küçük taşçık, mika	-	% 7
Küçük taşçık, kum, mika	% 24	% 18
Taşçık, saman	-	% 2
Küçük taşçık, kum, mika, kireç	% 4	-
Kum, mika, kireç	-	% 4
Taşçık, saman, mika	-	% 4
Taşçık, kum, kireç	-	% 3
Kum, kireç	-	% 2
Taşçık	% 2	% 3

Fig. 239: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, H Mal Grubu, katkı içeriği ve oranları

Katkı Boyutu: Asopos Tepesi VIa ve VIb evrelerinde bulunan H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümünde iri ve orta boyutta katkı görülür (Fig. 240).

	VIb	VIa
İri	% 58	% 50
Orta	% 32	% 36
İnce	% 10	% 14

Fig. 240: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, H Mal Grubu, katkı boyutu ve oranları.

Katkı Oranı: Asopos Tepesi VIa ve VIb evrelerinde bulunan ve H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümünde yoğun ve orta oranda katkı görülür. Diğer mal gruplarında karakteristik bir nitelik olan az oranda katkı kullanımı her iki evrede de %7 oranını aşmamaktadır (Fig. 241).

	VIb	VIa
Yoğun	%55	%50
Orta	%40	%43
Az	%5	%7

Fig. 241: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, H Mal Grubu, katkı oranları.

Pişme Durumu: Asopos Tepesi VIa ve VIb evrelerinde bulunan ve H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümünün pişme durumu orta ya da iyidir. VIb evresinde %15 oranındaki kötü derecede pişmiş örnekler, VIa evresinde %5 oranına iner (Fig. 242).

	VIb	VIa
İyi	%40	%50
Orta	%45	%45
Kötü	%15	%5

Fig. 242: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, H Mal Grubu, pişme durumu ve oranları.

Hamur Rengi: Asopos Tepesi VIb⁷⁹¹ ve VIa⁷⁹² evrelerinde bulunan Kaba Mal Grubu'nda değerlendirilen seramiklerdeki hamur renkleri ağırlıklı olarak kahverengi ve tonlarındadır (Fig. 243).

⁷⁹¹ VIb evresinde bulunan H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde görülen hamur renkleri ve munsell değerleri şu şekildedir; koyu kahverengi-5Y 3/1; 5YR 4/4; 7,5YR 2,5/3, 3/3, 3/3, 3/4, 4/4, 10YR 3/3, kahverengi-2,5Y 4/3; 7,5YR 4/3, kızılkahve-2,5YR 4/6, 5/6; 5 YR 4/6, koyu gri-10R 4/1, siyah-2,5 YR 2,5/1, açık kahverengi-7,5 YR 6/4.

⁷⁹² VIa evresinde bulunan H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde görülen hamur renkleri ve munsell değerleri; koyu kahverengi-2,5 YR 2,5/4, 3/2; 5YR 3/1, 3/4, 4/4; 7,5YR 2,5/2, 2,5/3, 3/2, 3/3, 3/4, 4/4, 4/6; 10R 2,5/1, kızılkahve-2,5YR 3/6, 4/6, 4/8; 5 YR 4/6, kahverengi-5 YR5/4, 5/6; 7,5 YR 5/4, 5/6, açık kahverengi-7,5 YR 6/4, gri-2,5 YR 4/1, kırmızı-10R 4/8, 5/8, siyah: 2,5 YR 2,5/1, 7,5 YR 3/1.

	VIb	VIa
Kahverengi	%15	%16
Açık Kahverengi	%5	%3
Koyu Kahverengi	%42	%35
Kızıl kahve	%30	%36
Gri	%4	%2
Kırmızı	-	%3
Siyah	%4	%5

Fig. 243: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, H Mal Grubu, hamur renkleri ve oranları.

Öz: Asopos Tepesi VIa ve VIb evrelerinde bulunan çanak çömleklerin büyük bölümünde öz olmamakla birlikte diğer mal gruplarına nazaran öz oranı yüksektir (Fig. 244).

	VIb	VIa
Yok	%65	%75
Siyah	%10	%13
Koyu Gri	%18	%4
Açık Gri	%7	%8

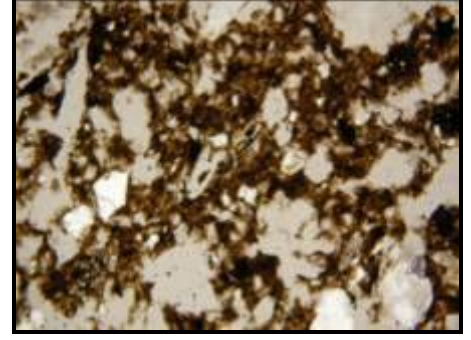
Fig. 244: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, H Mal Grubu, öz durumu ve oranları.

İnce Kesit ve XRF Analizi: Bu grup içerisinde değerlendirilen seramiklerden 7'sine ince kesit 6'sına XRF analizi yapılmıştır (Fig. 245-246). İnce kesit analizi yapılan parçalardan 1, 4 ve 7 nolu örnekler VIb, 2, 3, 5, 6 nolu parçalar VIa evresinde bulunmuştur. 1 nolu seramik kırmızı, 2 nolu seramik kızıl kahve, 3 ve 4 nolu seramikler açık kahverengi, 5 nolu seramik kahverengi, 6 nolu seramik siyah, 7 nolu seramik koyu kahverengi hamur rengine sahiptir. Bu mal grubunda değerlendirilen tüm örneklerde mineral görünümünün ve içeriklerinin diğer mal grupları ile karşılaştırıldığında çok daha belirgin ve yoğun olduğu görülmektedir. 2, 3, 4, 6 nolu örneklerin yoğun içerikli görünümü ve 1, 5 ve 7 nolu örneklerde mineral çeşitlerinde farklılıklar olmakla birlikte yönlenmeli olmaları bakımından birbiriyle benzerlik gösterir.

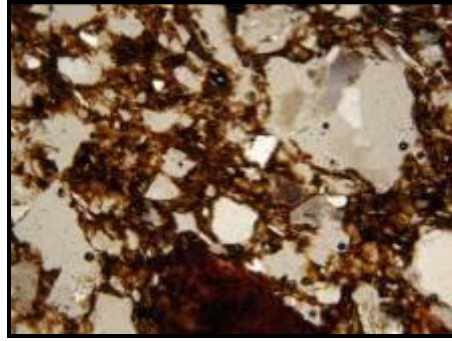
XRF analizi yapılan parçalarda incelenen elementler içerisinde büyük farklılıklar görülmektedir. 32 nolu seramikte görülen silisyum dioksit oranının diğer öreklere göre daha düşüktür. Bu mal grubunda değerlendirilen tüm seramiklerde bulunan Kalsiyum oksit (yanmış kireç) oranının her örnekte büyük değişim göstermesi ise diğer mal gruplarında görülmeyen bir niteliklerdir.

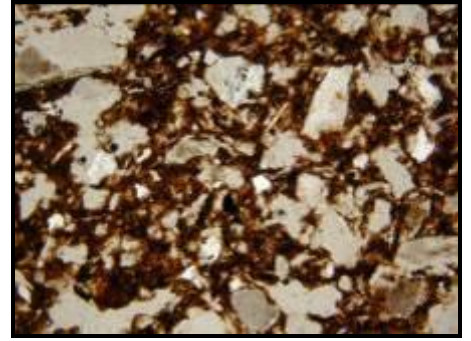
1⁷⁹³

2⁷⁹⁴

3⁷⁹⁵

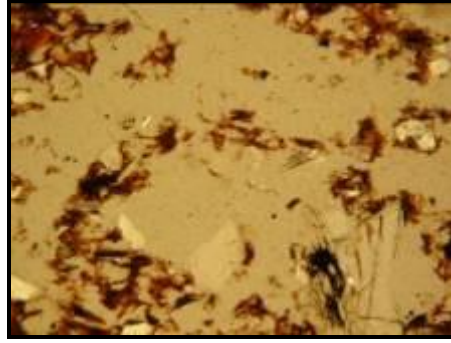
4⁷⁹⁶

⁷⁹³ Ser No: L.07.AT.S1.655.

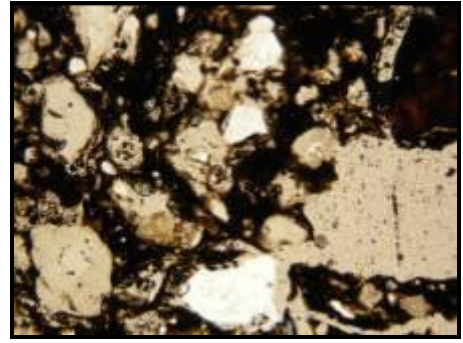
⁷⁹⁴ Ser No: L.07.AT.S1.527, Kat No: 64: 8.

⁷⁹⁵ Ser No: L.07.AT.S1.950.

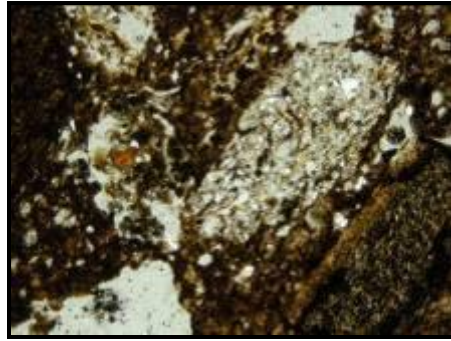
⁷⁹⁶ Ser No: L.07.AT.S1.1162, Kat No: 60: 6.

5⁷⁹⁷

6⁷⁹⁸

7⁷⁹⁹

Fig. 245: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, H Mal Grubu, ince kesit analizleri (1-7)

Element	Na ₂ O Sodyum oksit	MgO Magnezyum oksit	Al ₂ O ₃ Alüminyum oksit	SiO ₂ Silisyum dioksit (Quartz Silika)	P ₂ O ₅ Fosfor Pentaoksit	SO ₃ Sülfür trioksit	K ₂ O Potasyum oksit	CaO Kalsiyum Oksit (Yanmış Kireç)	TiO ₂ Titanyum dioksit	MnO Manganit oksit	Fe ₂ O ₃ Hematit (Demir oksit)
Ölçü	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
28 ⁸⁰⁰	1,11	2,243	25,47	54,12	0,1946	0,08614	3,067	1,417	1,11	0,1155	9,374
29 ⁸⁰¹	1,27	3,313	21,72	56,51	0,1176	0,04622	2,562	3,22	0,816	0,1459	8,131

⁷⁹⁷ Ser No: L.07.AT.S1.299.

⁷⁹⁸ Ser No: L.07.AT.S1.970, Kat No: 67:4.

⁷⁹⁹ Ser No: L.07.AT.S1.1903.

⁸⁰⁰ Ser No: L.08.AT2.D3.L6.556, Kat No: 61:1. Yüzdellik dilim içerisine girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 254.8, V: 193.4, CR: 163.4, CO: 81.9, Nİ: 117.3, CU: 29.6, ZN: 104.8, GA: 23.4, GE: 0.9, AS: 15.5, SE: <0.5, RB: 97.8, SR: 155.3, Y: 29.7, ZR: 265.3, NB: 20.3, MO: <1.0, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 12.7, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 466, LA: 46.2, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 97.3, ER: -, YB: -, HF: 9.7, TA: 2.4, W: 396.4, HG: 1.0, PB: 33.6, Bİ: <1.0, TH: 17.3, U: 1.5.

31 ⁸⁰²	1,53	3,386	19,03	50,26	0,2953	0,199	2,78	7,768	0,821	0,1199	7,854
32 ⁸⁰³	1,03	2,597	18,58	41,96	0,1201	0,1466	2,337	10,51	0,912	0,1078	7,016
33 ⁸⁰⁴	1,12	1,567	23,13	58,04	0,0955	0,04429	2,604	0,704	0,978	0,0256	8,423
34 ⁸⁰⁵	1,56	3,855	21,3	60,3	0,1045	0,0312	3,116	0,7145	0,873	0,1301	7,67

Fig. 246: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, H Mal Grubu, XRF analizi sonuçları.

1-) I Mal Grubu: Altın Boya Astarlı Mallar

Bu mal grubunda tanımlanan çanak çömlekler VIb evresinde görülmezken VIa evresinde sınırlı sayıda örnek (%3) ile temsil edilir. VIa evresinde ilk defa görülen bu mal grubu Asopos Tepesi GTÇ çanak çömlekleri içerisinde OTÇ'ye göre yoğunluk kazanır.

Yüzey Renkleri: VIa⁸⁰⁶ evresinde bulunan I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümü devetüyü ve açık kahverengidir (Fig. 247).

⁸⁰¹ Ser No: L.07.AT.S1.875, Kat No: 66:12. Yüzdellik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 1017, V: 168.1, CR: 228.8, CO: 46.5, Nİ: 157.5, CU: 34.5, ZN: 105.5, GA: 20.6, GE: 1.2, AS: 27.5, SE: 0.1, RB: 89.5, SR: 84.8, Y: 32.6, ZR: 187, NB: 12.8, MO: <1.0, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 16, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 366.1, LA: 2.9, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 77.7, ER:-, YB:-, HF: 5, TA: 5.9, W: 127.4, HG: 1.3, PB: 27.5, Bİ: 0.7, TH: 13.4, U: <1.0.

⁸⁰² Ser No: L.10.AT2.C3.L38.97, Kat No: 59: 8. Yüzdellik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 630.3, V: 148.9, CR: 419.6, CO: 57.8, Nİ: 228, CU: 25.1, ZN: 98.9, GA: 20, GE: <0.5, AS: 13.3, SE: 0.2, RB: 111.1, SR: 144.8, Y: 29.8, ZR: 190.4, NB: 14.1, MO: <1.0, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 13.4, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 445, LA: 31.5, CE: 64.7, PR: 29.5, ND: 55.6, ER:-, YB:-, HF: 8.2, TA: 2.9, W: 75.7, HG: 2.4, PB: 14.8, Bİ: 0.6, TH: 16.3, U: 0.8.

⁸⁰³ Ser No: L.10.AT2.C3.L36.43, Kat No: 59: 4. Yüzdellik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 444.8, V: 151.5, CR: 166.2, CO: 45.4, Nİ: 94.5, CU: 23.3, ZN: 105.1, GA: 17.9, GE: 1, AS: 10.4, SE: 0.4, RB: 64.8, SR: 216.6, Y: 27.1, ZR: 228.9, NB: 17.2, MO: <1.0, AG: 2.6, CD: <2.0, SN: 12.9, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 441.5, LA: <2.0, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 81.4, ER:-, YB:-, HF: 8.1, TA: <1.0, W: 160.4, HG: <1.0, PB: 28.2, Bİ: <1.0, TH: 12.1, U: <0.6.

⁸⁰⁴ Ser No: L.07.AT.S1.897, Kat No: 62:2. Yüzdellik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 588, V: 166.5, CR: 385.6, CO: 72, Nİ: 305.8, CU: 78.5, ZN: 54.5, GA: 19.6, GE: 2.6, AS: 101.3, SE: 1, RB: 70.1, SR: 283.7, Y: 22.7, ZR: 315.9, NB: 21, MO: <1.0, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 16.3, SB: 24.7, CS: 18.8, BA: 227.8, LA: <2.0, CE: <2.0, PR: 8.9, ND: 103.1, ER:-, YB:-, HF: 10, TA: 2.5, W: 266, HG: 1.5, PB: 46.2, Bİ: 2.9, TH: 16.6, U: 1.6.

⁸⁰⁵ Ser No: L.07.AT.S1.858, Yüzdellik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 883.1, V: 130.3, CR: 213.6, CO: 45.4, Nİ: 132.3, CU: 37.6, ZN: 99.5, GA: 21.1, GE: 0.8, AS: 11.9, SE: <0.5, RB: 106, SR: 74.5, Y: 27.2, ZR: 203.1, NB: 13.3, MO: <1.0, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 14.1, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 497, LA: 31.1, CE: 58.1, PR: 69.4, ND: 69, ER:-, YB:-, HF: 7.8, TA: 4, W: 93.6, HG: 1.4, PB: 16.5, Bİ: <1.0, TH: 17.8, U: 0.5.

	VIb	VIa
Devetüyü	-	%65
Açık Kahverengi	-	%30
Krem	-	%3
Kiremit	-	%2

Fig. 247: Asopos Tepesi, VIa evresi, I Mal Grubu, yüzey renkleri ve oranları.

Yüzey İşlenişi: VIa evresinde bulunan ve I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümü ince astarlıdır (Fig. 248).

	VIb	VIa
İnce Astar	-	%75
Kalın Astar	-	%25

Fig. 248: Asopos Tepesi, VIa evresi, I Mal Grubu, yüzey işlenişi ve oranları.

Açık Çeşidi: VIa evresinde bulunan, I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin tamamında açık işleme görülmemektedir.

Yüzey Niteliği: VIa evresinde bulunan, I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin tamamının dış yüzeyi düzgün ya da düzgün-mikalıdır (Fig. 249). Bu mal grubunda kaba ya da gözenekli yüzey niteliğine sahip örnekler bulunmaz.

	VIb	VIa
Düzdün	-	%45
Düzdün-Mikalı	-	%55

Fig. 249: Asopos Tepesi, VIa evresi, I Mal Grubu, yüzey niteliği ve oranları.

Katkı İçeriği: Asopos Tepesi VIa evresinde bulunan I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerde kum, mika ve kireç içeriği en karakteristik hamur özelliğidir (Fig. 250).

⁸⁰⁶ VI a evresinde bulunan ve I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerinin yüzey renkleri munsell değerleri; açık devetüyü-7,5YR 8/3, 8/4; 10YR 8/3, 8/4, açık kahverengi-7,5 YR 7/4, 7/6; 10 YR 7/4, krem-10 YR 8/2, kiremit-5 YR 7/6.

	Vİb	Vİa
Kum, mika	-	%12
Kireç, mika	-	%4
Taşçık, mika, kireç	-	%8
Kireç, seramik, mika	-	%6
Taşçık, kum, kireç	-	%7
Kum, mika, kireç	-	%4
Taşçık, kireç	-	%15
Kum, kireç	-	%30
Taşçık	-	%10
Kum	-	%4

Fig. 250: Asopos Tepesi, Vİa evresi, I Mal Grubu, katkı içeriği ve oranları.

Katkı Boyutu: Asopos Tepesi Vİa evresinde bulunan ve I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömlüklerin büyük bölümünde ince boyutta katkı bulunur. Bu gruptaki seramiklerde iri boyutta katkı kullanımı görülmez (Fig. 251).

	Vİb	Vİa
İnce	-	%87
Orta	-	%13

Fig. 251: Asopos Tepesi, Vİa evresi, I Mal Grubu, katkı boyutu ve oranları.

Katkı Oranı: Asopos Tepesi Vİa evresinde bulunan I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömlüklerin büyük bölümünde katkı oranı azdır (Fig. 252). Yoğun oranda katkı kullanımı bu gruptaki seramiklerin içerisinde görülmez.

	Vİb Evresi Katkı Oranları	Vİa Evresi Katkı Oranları
Az	-	%94
Orta	-	%6

Fig. 252: Asopos Tepesi, Vİa evresi, I Mal Grubu, katkı oranları.

Pişme Durumu: Asopos Tepesi VIa evresinde bulunan I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin tamamı iyi derecede pişirilmiştir.

Hamur Rengi: Asopos Tepesi VIa⁸⁰⁷ evresinde bulunan I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin hamur renkleri açık kahverengi, kiremit ve devetüyüdür (Fig. 253).

	VIb	VIa
Açık Kahverengi	-	%90
Devetüyü	-	%6
Kiremit	-	%4

Fig. 253: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, I Mal Grubu, hamur renkleri ve oranları.

Öz: Asopos Tepesi VIa evresinde bulunan ve I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin büyük bölümünde öz bulunmaz. Öz tespit edilen örneklerin tamamında açık gri renkli öz görülür (Fig. 254).

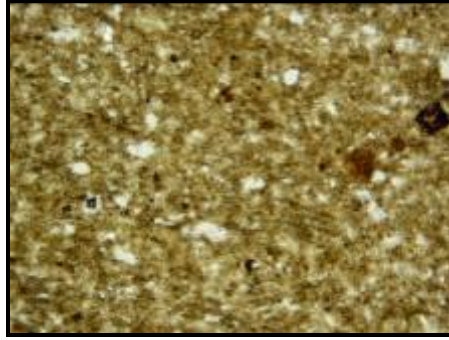
	VIb	VIa
Yok	-	%91
Açık Gri	-	%9

Fig. 254: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, I Mal Grubu, öz durumu ve oranları.

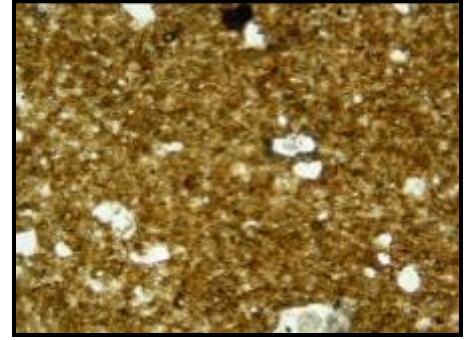
İnce Kesit ve XRF Analizi: Bu grup içerisinde değerlendirilen seramiklerden ikisine ince kesit, ikisine XRF analizi yapılmıştır (Fig. 255-256). İnce kesit analizi ile incelenen 1 ve 2 nolu örnek VIa evresinde bulunmuş olup, açık kahverengide hamur rengine sahiptir. Mineral içeriği tanecikli olan örneklerde, mineral dağılımı birbirine yakındır.

XRF analizi ile incelenen iki örneklerin mineral değerlerinde benzerlik görülmekle birlikte sodyum oksit, alüminyum oksit, silisyum dioksit, kalsiyum oksit oranlarının birbirinden farklılık gösterdiği görülmektedir.

⁸⁰⁷ VIa evresinde bulunan I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin hamur renkleri munsell dağılımı; açık kahverengi-5 YR 6/4, 6/6; 7,5 YR 6/3, 6/6, 6/8, 7/4, 7/6; 10 YR 7/4, Kiremit- 5YR 7/6, Devetüyü-7,5 YR 8/4; 10 YR 6/6.

1⁸⁰⁸

2⁸⁰⁹

Fig. 255: Asopos Tepesi, VIa evresi, I Mal Grubu, ince kesit analizleri (1-2).

Element	Na2O Sodyum oksit	MgO Magnezyum oksit	Al2O3 Alüminyum oksit	SiO2 Silisyum dioksit (Quartz Silika)	P2O5 Fosfor Pentaoksit	SO3 Sülfür trioksit	K2O Potasyum oksit	CaO Kalsiyum Oksit (Yanmış Kireç)	TiO2 Titanyum dioksit	MnO Manganit oksit	Fe2O3 Hematit (Demir oksit)
Ölçü	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
39 ⁸¹⁰	0,85	6,817	12,24	33,53	0,23	0,56	2,17	17,28	0,592	0,1256	7,059
59 ⁸¹¹	1,22	5,363	17,64	40,03	0,23	0,33	3,4	11,72	0,76	0,1042	7,166

Fig. 256: Asopos Tepesi, VIa evresi, I Mal Grubu, XRF analizi sonuçları.

j-) J Mal Grubu: Krem-Bej Astarlı Mallar

Bu mal grubunda tanımlanan çanak çömlekler VIb evresinde görülmezken, VIa evresinde yüzdelik dilime girmeyen sınırlı sayıda örnek temsil edilir.

⁸⁰⁸ Ser No: L.10.AT2.C3.L38.145.

⁸⁰⁹ Ser No: L.07.AT.S1.853, Kat No 49:1.

⁸¹⁰ Ser No: L.10.AT2.C3.L38.57. Yüzdilik dilim içerisine girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 281.5, V: 120.5, CR: 522.2, CO: 66.5, Nİ: 662.9, CU: 34.3, ZN: 86, GA: 13.2, GE: 0.1, AS: 9.9, SE: 0.4, RB: 63.5, SR: 411.2, Y: 17.9, ZR: 111.4, NB: 11.4, MO: <1.0, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 14, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 311.6, LA: <2.0, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 54.3, ER: -, YB: -, HF: 5.2, TA: 2.4, W: 16.1, HG: 1.5, PB: 23.3, Bİ: <1.0, TH: 8.8, U: <1.0.

⁸¹¹ Ser No: L07.AT.S1.894, Kat No: 81: 3. Yüzdilik dilim içerisine girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 2946, V: 170.2, CR: 343.6, CO: 52.7, Nİ: 452.3, CU: 43.6, ZN: 105.1, GA: 19.1, GE: <0.5, AS: 22.7, SE: 0.9, RB: 96.7, SR: 342.2, Y: 25, ZR: 145.2, NB: 15.4, MO: <1.0, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 14.7, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 478, LA: <2.0, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 86.3, ER: -, YB: -, HF: 8.2, TA: 5, W: 17.7, HG: 1.5, PB: 33.4, Bİ: <1.0, TH: 15, U: 1.2.

Yüzey Renkleri: VIa evresinde bulunan ve J Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin tamamında yüzey rengi kremdir⁸¹²

Yüzey İşlenişi: VIa evresinde bulunan ve J Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin tamamında kalın astar görülür.

Açık Çeşidi: VIa evresinde bulunan ve J Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin tamamı açıktır.

Yüzey Niteliği: VIa evresinde bulunan ve J Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin tamamının yüzeyi düzgündür.

Katkı İçeriği: Asopos Tepesi VIa evresinde bulunan ve J Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde kum, mika ve kireç içeriği en karakteristik hamur özelliğidir (Fig. 257).

	VIb	VIa
Kum, mika	-	%30
Taşçık, mika, kireç	-	%20
Kum, mika, kireç	-	%40
Kum		%10

Fig. 257: Asopos Tepesi, VIa evresi, J Mal Grubu, katkı içeriği ve oranları.

Katkı Boyutu: Asopos Tepesi VIa evresinde bulunan J Mal Grubu içerisinde değerlendirilen büyük bölümünde ince boyutta katkı görülür (Fig. 258). Bu grubunda iri boyutta katkı kullanımı görülmez.

	VIb Evresi Katkı Boyutu ve Oranları	VIa Evresi Katkı Boyutu ve Oranları
İnce	-	%87
Orta	-	%13

Fig. 258: Asopos Tepesi, VIa evresi, J Mal Grubu, katkı boyutu ve oranları.

⁸¹² VIa evresinde bulunan J Mal Grubu seramikler içerisinde değerlendirilen seramiklerin Munsell değeri, 10 YR 8/2.

Katkı Oranı: Asopos Tepesi VIa evresinde bulunan ve J Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin tamamında katkı oranı azdır.

Pişme Durumu: Asopos Tepesi VIa evresinde bulunan J Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin tamamı iyi derecede pişirilmiştir.

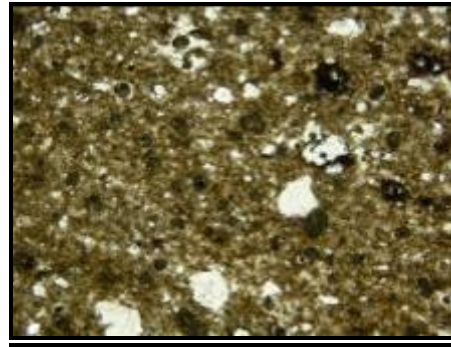
Hamur Rengi: Asopos Tepesi VIa evresinde bulunan ve J Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümünde açık kahverengi hamur görülür⁸¹³ (Fig. 259).

	VIb Evresi Hamur Renkleri ve Oranları	VIa Evresi Hamur Renkleri ve Oranları
Açık Kahverengi	-	%90
Devetüyü	-	%10

Fig. 259: Asopos Tepesi, VIa evresi, J Mal Grubu, hamur renkleri ve oranları.

Öz: Asopos Tepesi VIa evresinde bulunan Grup J altında değerlendirilen seramiklerin tamamında öz bulunmaz.

İnce Kesit Analizi: Bu grup içerisinde değerlendirilen seramiklerden birine ince kesit analizi yapılmıştır. Açık kahverenkli hamur rengine sahip örnekte mineral içeriği taneciklidir (Fig. 260).

1⁸¹⁴

Fig. 260: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresi, J Mal Grubu ince kesit analizi (1).

⁸¹³ VIa evresinde bulunan seramiklerin Munsell değerleri; açık kahverengi-5 YR 6/4, 6/6; 7,5 YR 6/3, devetüyü-7,5 YR 8/4.

⁸¹⁴ Ser No; L.07.AT.S1.2116.

b3-) Formlar

a-) Çanaklar

Asopos Tepesi'nde bulunan seramikler içerisinde en yoğun karşılaşılan formu çanaklar oluşturmaktadır. Yerleşimde bulunan çanaklar onsekiz ana tip ve bunların alt tipleri içerisinde değerlendirilmiştir.

Çanak Tip 1

Tip 1 içerisinde değerlendirilen çanaklar sığ olmasından dolayı tabak formuna yaklaşmaktadır. Söz konusu çanaklar ağız kenarının dışa eğik ya da dik olarak yükselmesi göz önüne alınarak iki alt tipe ayrılmaktadır.

Çanak Tip 1a

Tip 1a içerisinde değerlendirilen kaplar içe kalınlaştırılmış ağız kenarlı, dışa eğik ağızlı ve sığ gövdelidir. Bulunan tek örneğin ağız çapı 30 cm'dir (Levha 37: 1). VIa evresinde bulunan kap C Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

İç Batı Anadolu'da; Kusura C evresinde bulunan kırmızı astarlı çanak, benzer formdadır⁸¹⁵. Göller Yöresi'nde; Bademağacı'nda benzer formda devetüyü renginde çanak, Tip 3 olarak tanımlanmıştır⁸¹⁶. Orta Anadolu'da; Yanarlar Mezarlığı'nda benzer formda kırmızı astarlı⁸¹⁷, Demircihöyük'te kahverengi astarlı çanaklar bulunmuştur⁸¹⁸. Gordion'da 10 nolu Megaron 7. ve 8. tabakada, 12 nolu Megaron IVb, Va ve Vb tabakalarda benzer formda örnekler ele geçmiştir⁸¹⁹. Kıyı Ege'de; bu çanağın yakın bir örneği Panaztepe açık çanaklar Tip Ç I a 3 içerisinde ele alınmıştır⁸²⁰. Bu çanağın içe kalınlaştırma açısından ufak bir farklılık olmakla birlikte yakın formdaki bir diğer örneği Troia Erken VI safhasında bulunmuştur⁸²¹.

Çanak Tip 1b

Tip 1b içerisinde değerlendirilen dik yükselen ağızlı sığ çanaklar basit ağız kenarlıdır (Levha 37: 1-2). Levha 37: 2'de gösterilen örnekte çok hafif dışa eğilme

⁸¹⁵ Lamb 1937: 25, Fig. 9: 7.

⁸¹⁶ Umurtak 2003: 63, 66, Fig. 1: 3.

⁸¹⁷ Emre 1978: 105, Şek 107.

⁸¹⁸ Kull 1988: 232, Taf 8: 9; Pl 1: 2; 27: 2.

⁸¹⁹ Gunter1991: Fig. 14: 260, Fig. 22: 449, Fig. 23: 478, 479.

⁸²⁰ Günel 1999a: 41, Levha 4: 8.

⁸²¹ Blegen-Caskey-Rawson 1953: 428: 10.

görülmekle birlikte aynı grup içerisinde ele alınmaktadır. Ağız çapları 15 ve 17 cm olan iki çanağın bulunduğu bu gruptaki kaplar oldukça sığ olmalarından dolayı tabak olarak da değerlendirilebilir. VIa evresinde bulunan söz konusu kaplar I Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan V. tabakada benzer kırmızı astarlı çanaklar bulunmuştur⁸²². Kıyı Ege'de; Kocabaşetepe OTÇ 2 ve 3 tabakalarında devetüyü, Pembemsi Devetüyü ve Sarımsı Devetüyü Astarlı benzerleri bulunmuş ve Çanak Tip 3 içerisinde tanımlanmıştır⁸²³. Panaztepe'de bulunan benzer örnekler açık çanaklar Tip Ia 1 içerisinde değerlendirilmiştir⁸²⁴. Ayasuluk Tepesi'nde yakın formda Kırmızı Mal Grubu'nda değerlendirilen, ÇT1a olarak tanımlanan çanak, XIb evresinde bulunmuştur (Levha 1: 1). Orta Anadolu'da; Gordion Megaron 10, tabaka 5, 14, Megaron 12, Vb tabakasında⁸²⁵, ve Demircihöyük İKL 10/11 açmasında benzer formda kırmızı astarlı çanaklar bulunmuştur⁸²⁶. Boğazköy'de Kuzeybatı Yamacı'nda 8a tabakasında benzer formda bir çanak ele geçmiştir⁸²⁷.

Çanak Tip 2

Tip 2 çanakları OTÇ tabakalarında sık karşılaşılan formlar arasındadır. Bu tip özelliklerini taşıyan çanakların ufak boyutta olmasından dolayı büyük bir çoğunluğu kâse olarak tanımlanabilecek niteliktedir. Tip 2 içerisinde değerlendirilen kaplar dışa eğik ya da dik biçimde yükselen ağıza sahip olmaları dikkate alınarak iki alt tip içerisinde değerlendirilmiştir. Halka dipli olan bu kap formunda gövde konik biçiminde yükselmektedir.

Çanak Tip 2a

Tam örnekleri de bulunan bu tipteki çanaklar basit ağız kenarlı ve dışa eğik ağızlıdır (Levha 37: 4-10). Dik olarak dibe bağlanan gövde yapısına sahip olan çanaklarda halka veya düz dip bulunmaktadır. Ağız çapları 7.7-20 cm arasında değişen

⁸²² Lloyd-Mellaart 1965: 92, Fig. 25: 6.

⁸²³ Aykurt 2004: 35, Levha 2: b, e.

⁸²⁴ Günel 1999a: 41, Levha 1: 8, Levha 2: 6, 7, Levha 3: 1.

⁸²⁵ Gunter 1991: Fig. 8: 159, 161; Fig. 17: 350, Fig. 20: 421, 423.

⁸²⁶ Kull 1988: 241, Taf 16: 1.

⁸²⁷ Orthman 1963: 44, Taf 36: 340.

çanakların büyük bölümü kâse olarak tanımlanabilecek boyutlardadır (Levha 37: 4, 6, 7, 8, Levha 155: 4). Bu çanakların %72'si VIa, %28'i VIb evresinde bulunmuştur. Bu tip içerisinde değerlendirilen çanakların %80'i C Mal Grubu, %18'i G Mal Grubu, %2'si I Mal Grubu içerisinde ele alınmıştır.

Asopos Tepesi'nde bulunan söz konusu çanaklarla benzer mal grubu ve form sergileyen örnekler İç Batı Anadolu'da; Beycesultan V. tabakada⁸²⁸ ve Aphrodisias OTÇ tabakasında bulunmuştur. Aphrodisias'ta bulunan kendinden astarlı kırmızımsı sarı renkteki çanak, Laodikeia'da bulunan Levha 37: 7'de gösterilen örnekle benzerdir⁸²⁹. Yine bu çanak tipinin çok soluk kahverenkli benzeri Aphrodisias OTÇ tabakasında bulunmuştur⁸³⁰. Özellikle Levha 37: 4'te gösterilen örneğin kırmızı astarlı benzerleri Kusura C evresinde bulunmuştur⁸³¹. Bu tipte çanaklara Kıyı Ege'de; Kocabaştepe OTÇ 2 ve 3 tabakalarında ulaşılmış, Devetüyü, Pembemsi Devetüyü ve Sarımsı Devetüyü mal grupları içerisinde değerlendirilmiş, Tip 5a olarak tanımlanmıştır⁸³². Panaztepe'de bulunan benzer örnekler açık çanaklar Ç Ib 1 başlığı içerisinde değerlendirilmiştir⁸³³. Milet III. tabakada devetüyü astarlı⁸³⁴, Troia V. tabakada kırmızı astarlı (tek kulplu)⁸³⁵ ve Smyrna/Bayraklı'da benzer çanaklar bulunmuştur⁸³⁶. Ayasuluk Tepesi'nde Kırmızı ve Kahverengi mal grupları içerisinde değerlendirilen, ÇT2 olarak tanımlanan benzer parçalar XIa ve XIb evresinde bulunmuştur (Levha 1: 2, 3). Orta Anadolu'da benzer formda çanaklar Gordion Megaron 10, tabaka 8'de⁸³⁷ ve Demircihöyük OTÇ tabakalarında görülmektedir⁸³⁸. Boğazköy'de dip kısmında farklılık bulunan yakın formda çanaklar Aşağışehir 4. tabakada⁸³⁹ Yukarışehir Kuzeybatı Yamacı'nda 8b tabakasında⁸⁴⁰ bulunmuştur.

⁸²⁸ Lloyd-Mellaart 1965: 90, Fig. 4: 4; 92, Fig. 5: 15.

⁸²⁹ Joukowsky 1986: 679: 1 Pl: 485: 1.

⁸³⁰ Joukowsky 1986: 635, Pl 457: 6.

⁸³¹ Lamb 1937: 24, 25, Fig. 9: 1.

⁸³² Aykurt 2004: 42, Levha 5: a-c.

⁸³³ Günel 1999a: 41, Levha 6: 1-8.

⁸³⁴ Raymond 2005: AT.98.319.10, AT.99.33.3, AT.98.421.35.

⁸³⁵ Blegen-Caskey-Rawson 1951: 238, table 21, Blegen-Caskey-Rawson 1951: Pl 238.

⁸³⁶ Bayne 2000: 74, 272, Fig. 15: 2.

⁸³⁷ Gunter 1991: 62, Fig. 14: 255.

⁸³⁸ Kull 1988: Taf 4: 9, Taf 9: 4, Taf 30: 4.

⁸³⁹ Fischer 1963: 138, Taf 84: 706.

Güney’de; Yumuktepe XI. tabakada yakın formda konik gövdeli ufak boyutta kaplar ele geçmiştir⁸⁴¹. Adalarda; Poliochni’de, “Kahverengi” olarak tanımlanan evrede karşılaştırılabilecek benzer örnekler tespit edilmiştir⁸⁴².

Çanak Tip 2b

Tam örneği bulunan Tip 2b kapları basit ağız kenarlı ve dışa eğik ağızlıdır (Levha 38: 1-8). Bu kaplarda hafifçe dışa eğilen ağız yumuşak bir dönüşle dibe doğru devam etmektedir. Bu grup içerisinde değerlendirilen kaplar ağızın dışa eğilme açısının nispeten daha dik olmasıyla 2a kaplarından ayrılmaktadır. Ağız çapları 6.5-18 cm arasında değişen çanakların önemli bir kısmı kâse olarak tanımlanabilecek niteliktedir (Levha 38: 1-5, Levha 155: 5). %55 VIa, %45’i VIb evresinde bulunan çanakların, %55’i C Mal Grubu, %20’si B Mal Grubu, %15’i D Mal Grubu, %10’u G Mal Grubu içerisinde değerlendirilmektedir.

İç Batı Anadolu’da; Beycesultan V. tabakada kırmızı astarlı ve yalın devetüyü⁸⁴³, IVc tabakasında yalın devetüyü benzerleri bulunmuştur⁸⁴⁴. Bu çanakların yakın örnekleri Aphrodisias Tunç Çağ 4-OTÇ tabakasında ele geçmiştir⁸⁴⁵. Kıyı Ege’de; Panaztepe’de bulunan benzer örnekler açık çanaklar Ç Ib 1 tip başlığı içerisinde değerlendirilmiştir⁸⁴⁶. Bu çanakların benzerleri Kocabaştepe OTÇ 2 ve 3 tabakalarında bulunmuş pembemsi devetüyü astarlı seramikler içerisinde değerlendirilmiş ve Tip 6a olarak tanımlanmıştır⁸⁴⁷. Özellikle Levha 38:7’de gösterilen çanak ile benzer bir kap Milet III. tabakada bulunmuştur⁸⁴⁸. Ulucak Höyük Mezarlığı’nda benzer formda çanaklar ele geçmiştir⁸⁴⁹. Orta Anadolu’da; Demircihöyük OTÇ tabakalarında⁸⁵⁰ ve

⁸⁴⁰ Orthman 1963: 38, Taf 28: 264.

⁸⁴¹ Garstang 1953: 228, Fig. 147: 17.

⁸⁴² Bernabó-Brea 1976: Tav CCLXXXIV: m.

⁸⁴³ Lloyd-Mellaart 1965: 90, Fig. 4: 15, 92, Fig. 5: 16.

⁸⁴⁴ Lloyd-Mellaart 1965: 108, Fig. 16: 15-17.

⁸⁴⁵ Joukowsky 1986: 615, Pl 442: 3, 19.

⁸⁴⁶ Günel 1999a: 41, Levha 7: 4-6.

⁸⁴⁷ Aykurt 2004: 46, Levha 6: a-c.

⁸⁴⁸ Raymond 2005: 237, Fig. 3.6: AT.98.210.13.

⁸⁴⁹ Çilingiroğlu-Derin vd 2004:61, Fig. 48: 4, 8.

⁸⁵⁰ Kull 1988: Taf 1: 1, Taf 9: 2.

Boğazköy Yukarışehir Kuzeybatı Yamacı'nda 8b tabakasında benzer çanaklar⁸⁵¹ görülmektedir. Adalarda; Thermi kazılarında benzer formda örnekler tespit edilmiştir⁸⁵².

Çanak Tip 3

Bu tip altında değerlendirilen formlar en yoğun oranda karşılaşılan çanak tiplerindedir. Tip 3 olarak tanımlanan çanaklarda basit ağız kenarı ve dik ağız bulunur (Levha 39: 1-15, Levha 40: 1-8). Söz konusu çanaklar ağıza yakın bir noktada yumuşak bir dönüş yaparak dipile birleşmektedir. Tam örnekleri bulunan bu tip çanaklarda halka ve düz dipler görülmektedir. Bu grup içerisinde değerlendirilen çanakların büyük çoğunluğunu kâse olarakta sınıflandırılabilir örnekler oluşturmaktadır (Levha 39: 1, 2, 3, 6-15; Levha 40: 1, 2, Levha 155: 6). Ağız çapları 9-31cm arasında değişen Tip 3 çanaklarının %45'i C Mal Grubu, %20'si G Mal Grubu, %15'i B Mal Grubu, 15'i D Mal Grubu, %5'i I Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir. Bu çanakların %55'i VIb, %45'i VIa evresinde bulunmuştur.

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan V⁸⁵³ ve IVc tabakalarında bu çanakların kırmızı ve devetüyü renkte benzerleri bulunmuştur⁸⁵⁴. Bu çanak tipinin benzerleri Aphrodisias'ta Tunç Çağ 4-OTÇ tabakasında ilk defa bulunmuş⁸⁵⁵ ve daha sonra pembe renkte içi ve dışı kendinden astarlı ve ayrıca içi ve dışı kırmızı astarlı benzerleri OTÇ tabakasında görülmeye devam etmiştir⁸⁵⁶. Göller Yöresi'nde; Bademağacı Orta Tunç Çağ kültür dolgusunda Devetüyü ve Kırmızı Astarlı mal grupları içerisinde değerlendirilen benzer kaplar, Tip IIA1 olarak tanımlanmıştır⁸⁵⁷. Bademağacı'nda Devetüyü ve Kırmızı mal gruplarında değerlendirilen IIA2 olarak tanımlanan çanaklar, Levha 41: 6-9'da gösterilen derin çanaklar ile benzerdir⁸⁵⁸. Kıyı Ege'de; Bademgediği VI. tabakada benzer formda çanaklar ele geçmiştir⁸⁵⁹. Bu çanakların benzerleri Kocabaştepe OTÇ 1 ve 3 tabakalarında bulunmuş, Devetüyü ve Pembemsi Devetüyü

⁸⁵¹ Orthman 1963: 38, Taf 30: 270.

⁸⁵² Bayne 2000: 99, Fig. 27: 2.

⁸⁵³ Lloyd-Mellaart 1965: 92, Fig. 5: 6-8, 10-12.

⁸⁵⁴ Lloyd-Mellaart 1965: 108, Fig. 16: 6, 14-18.

⁸⁵⁵ Joukowsky 1986: 629, Pl 454: 13.

⁸⁵⁶ Joukowsky 1986: 635, Pl 457: 2. Joukowsky 1986: 679, Pl 485: 3.

⁸⁵⁷ Umurtak 2003: 55, 63, 66, Fig. 1: 5, 6; 70, Fig. 5: 5.

⁸⁵⁸ Umurtak 2003: 63.

⁸⁵⁹ Meriç 2003: 95, Fig. 17: 44, 45.

Astarlı Mal Grubu'nda değerlendirilmiş ve Tip 8a içerisinde tanımlanmıştır⁸⁶⁰. Bu çanaklar Panaztepe'de açık çanaklar Tip Ç Ic 1 olarak değerlendirilmiştir⁸⁶¹. Ulucak Höyük Mezarlığı'nda benzer formda bir çanak bulunmuştur⁸⁶². Bu çanak tipinin benzerleri Troia Orta VI tabakalarında bulunmuştur⁸⁶³. Orta Anadolu'da; Gordion Megaron 10'da, 7. ve 14. tabakada, megaron 12 tabaka Va'da⁸⁶⁴, Çavlum Mezarlığı'nda⁸⁶⁵. Demircihöyük OTÇ tabakalarında benzer formda çanaklar bulunmuştur⁸⁶⁶. Bu çanakların benzer örnekleri Gordion Nekropolü'nde tespit edilmiştir⁸⁶⁷. Boğazköy'de Büyükkale IVd tabakasında⁸⁶⁸, Yukarışehir Kuzeybatı Yamacı'nda 8c-d tabakalarında⁸⁶⁹ benzerleri ele geçmiştir. Güney Anadolu'da; Yümüktepe X. tabakada⁸⁷⁰, Adalar'da; Thermi'de benzer formda çanaklar bulunmuştur⁸⁷¹.

Çanak Tip 4

Çanak Tip 4 içerisinde değerlendirilen tek örnek VIa tabakasında bulunmuş ve C Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir (Levha 40: 9). Tip 3 ile benzer gövde yapısına sahip dışa eğik ağızlı çanaklarda ağız kenarının içe hafifçe kalınlaştırılmış olması ile Tip 3'ten farklılaşmaktadır. Bu tip içerisinde değerlendirilen sığ çanağın ağız çapı 20 cm'dir.

Kıyı Ege'de; Panaztepe'de açık çanaklar içerisinde Ç Ic 3 olarak değerlendirilen benzer bir örnek bulunmuştur⁸⁷². Orta Anadolu'da; Demircihöyük OTÇ tabakalarında benzer formda gri çanaklar tespit edilmiştir⁸⁷³.

⁸⁶⁰ Aykurt 2004: 50, Levha 8: e; Levha 9: a-c.

⁸⁶¹ Günel 1999a: 41, Levha 8: 1-3.

⁸⁶² Çilingiroğlu-Derin vd 2004: 61, Fig. 48: 9.

⁸⁶³ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 431: 10.

⁸⁶⁴ Gunter 1991: 55, Fig. 8: 159, Fig. 15: 285, Fig. 17: 348, Fig. 20: 422.

⁸⁶⁵ Bilgen 2005: LXXI: 21.

⁸⁶⁶ Kull 1988: Taf 4: 15, Taf 14: 1, Taf 27: 1.

⁸⁶⁷ Mellink 1956: Pl 30: e, a.

⁸⁶⁸ Fischer 1963: 143, Taf 92: 812.

⁸⁶⁹ Orthman 1963: 31, Taf 20: 170.

⁸⁷⁰ Garstang 1953: 227, Fig. 146: 3.

⁸⁷¹ Bayne 2000: 99, Fig. 27: 3.

⁸⁷² Günel 1999a: 41, Levha 9: 4.

⁸⁷³ Kull 1988: 244, Taf 28: 5.

Çanak Tip 5

Tip 5 içerisinde değerlendirilen çanaklar basit ağız kenarlı yarı küresel gövdelidir. Ağız dik olarak yükselmesi veya içe eğik olması dikkate alınarak iki alt tip içerisinde değerlendirilmiştir. Birkaç örnekte ağız kenarının basit olmamasına rağmen, formun benzerliği dikkate alınarak bu tip içerisinde değerlendirilmiştir.

Çanak Tip 5a

Çanak Tip 5a içerisinde değerlendirilen basit ağız kenarlı, dik ağızlı çanaklarda ağıza yakın bir noktada yumuşak bir dönüş yapan kap yuvarlak ya da halka dipile sonlanmaktadır (Levha 41: 1-10). İçerisinde kâse olarak da tanımlanabilecek boyutlarda örneklerin bulunduğu (Levha 41: 1-5, 9) bu kapların ağız çapları 9-26 cm arasında değişmektedir. %65'i VIa, %35'i VIb evresinde bulunan çanakların %35'i D Mal Grubu, %30'u C Mal Grubu, %18'i G Mal Grubu, %10'u B Mal Grubu, %6'sı A Mal Grubu,%1'i F Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan V. tabakada bulunan yalın devetüyü çanaklar bu form ile benzerdir⁸⁷⁴. Bu çanak tipinin benzerleri Aphrodisias Tunç Çağ 4-OTÇ tabakasında bulunmuştur⁸⁷⁵. Levha 41: 9'da⁸⁷⁶ ve Levha 41: 8'de⁸⁷⁷ gösterilen çanaklar ile benzer kırmızı astarlı farklı boyutlardaki kaplar Kusura C evresinde görülmektedir. Göller Yöresi'nde; Bademağacı'nda bulunan benzer kaplar IA1 olarak tanımlanmıştır⁸⁷⁸. Kıyı Ege'de; Panaztepe'de bu çanak formlarına yakın örnekler kapalı çanaklar olarak ÇIa 3 ve ÇIb 1 tipleri içerisinde ele alınmıştır⁸⁷⁹. Bu çanakların benzerleri Kocabaştepe OTÇ 2 ve 3 tabakalarında bulunmuş, Devetüyü, Pembemsi Devetüyü ve Kırmızımsı Devetüyü Astarlı mal grupları içerisinde değerlendirilmiş ve Tip 4a olarak tanımlanmıştır⁸⁸⁰. Milet III. tabakada benzer formda kırmızı astarlı çanaklar bulunmuştur⁸⁸¹. Levha 41: 9'da gösterilen çanağın benzerleri Ayasuluk Tepesi'nde XIa evresinde bulunmuş, Kırmızı Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiş

⁸⁷⁴ Lloyd-Mellaart 1965: 90, Fig. 4: 9, 11.

⁸⁷⁵ Joukowsky 1986: 629: Pl 454: 16.

⁸⁷⁶ Lamb 1937: 24, 25, Fig. 9: 2.

⁸⁷⁷ Lamb 1937: 25, Fig. 9: 4; Lamb 1938: 247, 250, Fig. 15: 6.

⁸⁷⁸ Umurtak 2003: 70, Fig. 5: 5.

⁸⁷⁹ Günel 1999a: 43, Levha 24: 3-6, Levha 25: 1.

⁸⁸⁰ Aykurt 2004: 37, Levha 3: a-d.

⁸⁸¹ Raymond 2005: 243, 3.12: AT.98.279.10, AT.98.188.2.

ÇT3 olarak tanımlanmıştır (Levha 1: 5, 6). Orta Anadolu'da; Yanarlar Mezarlığı'nda ağız kenarının üzerine yumru bezeme yapılmış yuvarlak dipli benzer formda, kırmızı kahverengi astarlı çanaklar görülmektedir⁸⁸². Çavlum Mezarlığı'nda⁸⁸³, Gordion Megaron 10 tabaka 5'de benzer formda çanaklar ele geçmiştir⁸⁸⁴. Yakın formda kırmızı çanaklar Demircihöyük İKL 10/11 açması 1. evrede bulunmuştur⁸⁸⁵. Boğazköy'de Büyükkale Kuzeybatı Yamacı'nda⁸⁸⁶ ve Aşağışehir 1, 2 ve 3. tabakalarda yakın formda çanaklar tespit edilmiştir⁸⁸⁷.

Çanak Tip 5b

Çanak Tip 5b içerisinde değerlendirilen içe eğik ağızlı çanaklar basit ağız kenarlıdır (Levha 42: 1-11). Bu çanaklar ağıza yakın bir noktada yumuşak bir dönüşle dibe bağlanmaktadır. İçe eğilme açısı farklılık gösteren çanaklarda bir örnekte ağız kenarı üzerinde yiv diğer bir örnekte çok az kalınlaştırma görülür (Levha 42: 1, 8). Bu tip içerisinde değerlendirilen bazı kaplara dikey kulp applike edilmiştir (Levha 42: 10-11). İçerisinde kâse olarak da tanımlanabilecek boyutlarda örneklerin bulunduğu (Levha 42: 1-3, 7, 8) bu kapların ağız çapları 7-23 cm arasında değişmektedir. Bu tip içerisinde değerlendirilen çanakların %80'i VIa, %20'si VIb evresinde bulunmuş ve %32'si C Mal Grubu, %30'u D Mal Grubu, %24'ü B Mal Grubu, %14'ü G Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Bu formun benzer örnekleri İç Batı Anadolu'da; Beycesultan V. tabakada yaygın bir biçimde bulunmuş ve IV. tabaka evrelerinde görülmeye devam etmiştir⁸⁸⁸. Yine Levha 42: 10-11'de gösterilen kapların devetüyü astarlı benzerleri Beycesultan V. tabakada bulunmuştur. Aphrodisias'ta bu çanak tipinin benzer örnekleri ilk defa Tunç Çağ 4-OTÇ tabakasında bulunmuş⁸⁸⁹, OTÇ tabakasında kırmızı ve açık kırmızı renkte içi ve dışı kendinden astarlı ve açık kahverenkli astarlı benzerleri görülmeye devam

⁸⁸² Emre 1978: Şek 103.

⁸⁸³ Bilgen 2005: LXXI: 17.

⁸⁸⁴ Gunter 1991: 70, Fig. 17: 348.

⁸⁸⁵ Kull 1988: 228, Taf 1: 4.

⁸⁸⁶ Orthman 1963: 31, 35, Taf 20: 172, Taf 24: 222.

⁸⁸⁷ Fischer 1963: 139, 140, Taf 90: 784, 789, Taf 91: 798.

⁸⁸⁸ Lloyd-Mellaart 1965: 88, Fig. 3: 3, 108 Fig. 16: 5, 122 Fig. 25: 7, 8.

⁸⁸⁹ Joukowsky 1986: 615, Pl 442: 9.

etmiştir⁸⁹⁰. Göller Yöresi'nde; Bademağacı'nda bu çanakların devetüyü, kırmızı astarlı kahverengimsi gri astarlı örnekleri bulunmuş ve IA1 olarak tanımlanmıştır⁸⁹¹. Yine Bademağacı'nda Levha 42: 10-11'de gösterilen dikey kulplu örneklerin benzeri tespit edilmiştir⁸⁹². Kıyı Ege'de; Smyrna/Bayraklı'da devetüyü, pembe/devetüyü astarlı⁸⁹³, Kadıkalesi'nde Erken evrede gri astarlı benzer formda çanaklar bulunmuştur⁸⁹⁴. Benzer formlar Panaztepe kapalı kâseler Ç IIB 1 olarak tanımlanmıştır⁸⁹⁵. Levha 42: 1'de gösterilen örneğin benzeri ise Panaztepe Tip K V a 1 içerisinde değerlendirilmiştir⁸⁹⁶. Benzer çanaklar Troia VI. tabakanın Orta safhasında ele geçmiştir⁸⁹⁷. Kocabaştepe OTÇ 3 tabakasında bulunan benzer örnekler Kırmızı, Dışı Gri İçi Devetüyü, Devetüyü Pembemsi Devetüyü ve Sarımsı Devetüyü Astarlı mal grupları içerisinde değerlendirilmiş ve Tip 19a içerisinde tanımlanmıştır⁸⁹⁸. Milet III. tabakada benzer formda kırmızı astarlı çanaklar tespit edilmiştir⁸⁹⁹. Ulucak Höyük mezarlığında benzer formda bir çanak bulunmuştur⁹⁰⁰. Ayasuluk Tepesi'nde XIa ve XIb evresinde bulunan benzer formda çanaklar Kırmızı, Kahverengi ve Kendinden Astarlı mal grupları içerisinde değerlendirilmiş ve ÇT4a olarak tanımlanmıştır (Levha 2: 1-5). Orta Anadolu'da; Gordion Megaron 10, tabaka 12, 13 ve 14'de benzer formda devetüyü yalın seramikler görülmektedir⁹⁰¹. Benzer formda gri ve parlak kırmızı çanaklar Demircihöyük İKL 10/11 açması 1-3 evrelerinde bulunmuştur⁹⁰². Boğazköy'de

⁸⁹⁰ Joukowsky 1986: 665, Pl 477: 10, 16; 679, Pl 485: 7.

⁸⁹¹ Umurtak 2003: 54, 63, 66, Fig. 1: 4, 72; Fig. 7: 1.

⁸⁹² Umurtak 2003: 66, Fig. 1: 4.

⁸⁹³ Bayne 2000: 63, 270, Fig. 7: 5, 6.

⁸⁹⁴ Kan 2005: Fig. 11: b.

⁸⁹⁵ Günel 1999a: 44, Levha 28: 1-8, Levha 29: 1-7.

⁸⁹⁶ Günel 1999a: 46, Levha 77: 2.

⁸⁹⁷ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 431: 14.

⁸⁹⁸ Aykurt 2004: 78, Levha 22, 23.

⁸⁹⁹ Raymond 2005: 243, Fig. 3.12: AT.98.210.10, AT.98.210.12.

⁹⁰⁰ Çilingiroğlu-Derin vd 2004: 61, Fig. 48: 10.

⁹⁰¹ Gunter 1991: 55, 57, 58, Fig. 8: 158, Fig. 9: 162, Fig. 11: 193, 204.

⁹⁰² Kull 1988: 228, 230, Taf 1: 3, Taf 4: 14.

Büyükkale IVc tabakasında⁹⁰³ ve Yukarışehir Kuzeybatı Yamacı'nda 8 b-d tabakalarında⁹⁰⁴ yakın formda çanaklar ele geçmiştir.

Çanak Tip 6

Asopos Tepesi'nde bulunan Tip 6 çanakları dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı ve içe eğik ağızlıdır (Levha 43: 1-6). Bu tip altında değerlendirilen çanaklar ağız kenarının altında yumuşak bir dönüşle dibe bağlanmaktadır. Ağız kenarına yapılan dışa kalınlaştırma farklılıklar göstermektedir. Bir örnekte ağız kenarı üzerinde yükselen ilmek kulp bulunur (Levha 43: 1). Ağız çapları 11.8-30 cm arasında değişen çanakların %78'i VIa, %22'si VIb evresinde bulunmuştur. Bu çanakların %67'si B Mal Grubu, %30'u C Mal Grubu, %3'ü I Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan V⁹⁰⁵, IVc⁹⁰⁶, IVb⁹⁰⁷ ve IVa⁹⁰⁸ tabakalarında benzer çanaklar bulunmuştur. Bu tip ile benzer ağız kenarına sahip örnekler Aphrodisias Tunç Çağ 4-OTÇ tabakasında tespit edilmeye başlamış⁹⁰⁹, OTÇ tabakasında Kırmızımsı Sarı Mal Grubu'nda değerlendirilen dışı gri astarlı ve kırmızı renkte içi ve dışı kendinden astarlı benzerleri bulunmaya devam etmiştir⁹¹⁰. Ayrıca bu çanak tipinin özellikle dışa kalınlaştırması bant biçiminde olan örnekleri (Levha 43: 5) ile benzerlik gösteren soluk içi ve dışı kırmızımsı sarı renkte astarlı kaplar Aphrodisias OTÇ tabakasında bulunmuştur⁹¹¹. Özellikle Levha 43: 5'te gösterilen çanak ile benzer dışa kalınlaştırma uygulanan kırmızı astarlı örnekler Kusura C evresinde ele geçmiştir⁹¹². Göller Yöresi'nde; Bademağacı OTÇ kültür dolgusunda dışa kalınlaştırma biçiminde çok az farklılık görülmekle birlikte Levha 43: 4'te gösterilen örnek ile benzer kahverengimsi gri astarlı benzer parçalar bulunmuş ve IIA3 olarak tanımlanmıştır⁹¹³.

⁹⁰³ Fischer 1963: 138, 143, Taf 85: 718, 723, Taf 103: 928, 929.

⁹⁰⁴ Orthman 1963: 31-33, 38-40, Taf 20: 181, 184, Taf 21: 197, Taf 22: 202, Taf 30: 273-275, Taf 31: 286, 287, Taf 32: 297.

⁹⁰⁵ Lloyd-Mellaart 1965: 86, Fig. 2: 1-16.

⁹⁰⁶ Lloyd-Mellaart 1965: 104, Fig. 13: 11-16.

⁹⁰⁷ Lloyd-Mellaart 1965: 120, Fig. 24: 23, 24.

⁹⁰⁸ Lloyd-Mellaart 1965: 132, Fig. 32: 2-4.

⁹⁰⁹ Joukowsky 1986: Pl 454: 10, 11.

⁹¹⁰ Joukowsky 1986: 665, Pl 477: 6, 9.

⁹¹¹ Joukowsky 1986: 679, Pl 485: 23; 629, Pl 454: 2.

⁹¹² Lamb 1937: 24, 25, Fig. 9: 3.

⁹¹³ Umurtak 2003: 63, 66, Fig. 1: 8.

Kıyı Ege’de; Limantepe III tabakada ağız kenarının dışa kalınlaştırılmasında ufak farklılıklar olmakla birlikte benzer formda çanaklar tespit edilmiştir⁹¹⁴. Bu tip içerisinde değerlendirilen çanaklar Panaztepe kapalı kâseler K IIa 2 tipi altında değerlendirilen kapların keskin gövdeli olmayanları ile benzerlik göstermektedir⁹¹⁵. Bu çanakların benzerleri Kocabaşetepe OTÇ 3 tabakasında bulunmuş, Devetüyü, Pembemsi Devetüyü, Kırmızımsı Devetüyü ve Sarımsı Devetüyü Astarlı mal gruplarında değerlendirilmiş ve Tip 18c olarak tanımlanmıştır⁹¹⁶. Milet III. tabakada ağız kenarının dışa kalınlaştırılmasında bazı farklılıklar bulunan benzer formda kırmızı astarlı çanaklar bulunmuştur⁹¹⁷. Smyrna/Bayraklı kazılarında benzer formda kırmızımsı ve devetüyü çanaklar görülmektedir⁹¹⁸. Bu çanaklar ile benzer profile ve ağız kenarına sahip örnekler Troia VI’nın Erken Safhası’nda ele geçmiştir⁹¹⁹. Ayasuluk Tepesi’nde benzer çanaklar, XIa ve XIb evrelerinde bulunmuş, Devetüyü, Kahverengi, Kırmızı mal gruplarında değerlendirilmiş ve ÇT5c olarak tanımlanmıştır (Levha 4). Orta Anadolu’da; Gordion Megaron 10, tabaka 14’de kırmızı, açık kırmızımsı kahverengi⁹²⁰, Demircihöyük OTÇ tabakalarında bej, kahverengi astarlı benzer formda çanaklar bulunmuştur⁹²¹. Boğazköy’de Yukarışehir Kuzeybatı Yamacı’nda 8 c-d tabakalarında yakın formda bir çanak tespit edilmiştir⁹²².

Çanak Tip 7

Çanak Tip 7 içerisinde değerlendirilen kaplar yarı küresel gövdeye sahip olup ağız kenarları içe ve dışa kalınlaştırılmıştır. Ağızın içe veya dışa eğik ya da dik olarak yükselmesi dikkate alınarak üç alt tip içerisinde değerlendirilmiştir.

Çanak Tip 7a

⁹¹⁴ Günel 1999b: 68, Abb 12: 9.

⁹¹⁵ Günel 1999a: 45, Levha 36: 1, 3, 6, Levha 39: 1, 5, Levha 40: 1-3, 6, 7, Levha 41: 3, 4, 6, Levha 42: 1, 4, 6, Levha 43: 3-5.

⁹¹⁶ Aykurt 2004: 74, Levha 20: c, Levha 21: a-d.

⁹¹⁷ Raymond 2005: 238, Fig. 3.7: AT.98.279.6, AT.98.196.10, AT.98.366.12; 239, Fig. 3.8: AT.98.234.53, AT.98.215.5, AT.98.366.20, AT.98.319.1, AT.98.215.4.

⁹¹⁸ Bayne 2000: 64, 65, 270, 271, Fig. 8: 7, Fig. 9: 4.

⁹¹⁹ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 425: 26.

⁹²⁰ Gunter 1991: 55, Fig. 9: 168, Fig. 11: 199, Fig. 21: 441.

⁹²¹ Kull 1988: 232, Taf 8: 2, Taf 9: 13.

⁹²² Orthman 1963: Taf 22: 201.

Tip 7a içerisinde değerlendirilen çanakta VIa evresinde bir örnek bulunmuştur (Levha 43: 6). Dışa eğik ağızlı olan çanağın ağız kenarı içe ve dışa kalınlaştırılmıştır. Bu örnekte dışa kalınlaştırma nispeten belirgin yapılmışken içe kalınlaştırma belirgin değildir. Ağız çapı 26 cm olan çanak, C Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Kıyı Ege'de; Panaztepe açık çanaklar Tip Ç Ia4 kapları ile benzerlik göstermektedir⁹²³. Orta Anadolu'da; Demircihöyük'te ağız kenarının kalınlaştırma biçiminde farklılıklar olmakla birlikte benzer formda kaplar bulunmuştur⁹²⁴.

Çanak Tip 7b

Tip 7b içerisinde değerlendirilen çanaklarda içe ve dışa kalınlaştırılmış ağız kenarı ve dik ağız bulunur. VIb evresinde bulunan ve B ve C mal grupları içerisinde değerlendirilen iki çanağın ağız çapı 15 ve 20 cm'dir (Levha 43: 7-8).

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan V. tabakada bu çanaklar ile benzer devetüyü astarlı örnekler bulunmuş⁹²⁵, bu form IVc tabakasında⁹²⁶ görülmeye devam etmiştir. Kıyı Ege'de; Panaztepe açık çanaklar Tip Ç Ic 4 içerisinde bu çanağın benzer örneği değerlendirilmiştir⁹²⁷. Bu çanakların benzerleri Kocabaşetepe OTÇ 3 tabakasında bulunmuş, Devetüyü ve Pembemsi Devetüyü Astarlı Mal Grubu'nda değerlendirilmiş ve Tip 17c olarak tanımlanmıştır⁹²⁸. Milet III. tabakada kırmızı astarlı⁹²⁹, Smyrna/Bayraklı'da portakal renkte astarlı benzer formda çanaklar bulunmuştur⁹³⁰. Ayasuluk Tepesi'nde XIa ve ve XIb evrelerinde bulunan Kırmızı ve Kahverengi mal gruplarında değerlendirilen, ÇT6b olarak tanımlanan çanaklar benzerdir (Levha 5: 3). Orta Anadolu'da; Gordion Megaron 10, tabaka 7'de ve Megaron 12, tabaka Vc'de

⁹²³ Günel 1999a: 41, Ç I a 4, Levha 5: 2, 3.

⁹²⁴ Kull 1988: Taf 16: 7.

⁹²⁵ Lloyd-Mellaart 1965: 88 Fig. 3: 21.

⁹²⁶ Lloyd-Mellaart 1965: 104, Fig. 13: 28, 29.

⁹²⁷ Günel 1999a: 41, Ç I c 4, Levha 10: 1.

⁹²⁸ Aykurt 2004: 72, Levha 18: c.

⁹²⁹ Raymond 2005: 241, Fig. 3.10: AT.98.421.19, AT.98.421.18, AT.98.421.17, AT.98.164.2, AT.98.279.8, AT.98.319.3.

⁹³⁰ Bayne 2000: 74, 272, Fig. 15: 7.

benzer formda yalın⁹³¹, Demircihöyük İKL 10/11 açması 2/3 evresinde kahverengi astarlı çanaklar ele geçmiştir⁹³².

Çanak Tip 7c

Çanak Tip 7c içerisinde değerlendirilen bir örnek bulunmuştur. VIa evresinde bulunan, G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen, içe eğik ağızlı, içe ve dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı çanağın ağız çapı 21 cm'dir (Levha 43:9).

Kıyı Ege'de; Panaztepe kapalı kâseler Tip K III 2 içerisinde bu çanaklara benzer örnekler değerlendirilmiştir⁹³³. Smyrna/Bayraklı kazılarında benzer ağız kenarına sahip ancak keskin gövdesi olan, devetüyü renkte astarlı çanaklar⁹³⁴, Milet III. tabakada kırmızı astarlı ve kulpu olan benzer bir çanak bulunmuştur⁹³⁵. Orta Anadolu'da; Demircihöyük'te benzer formda kaplar tespit edilmiştir⁹³⁶.

Çanak Tip 8

Tip 8 içerisinde değerlendirilen çanaklarda yuvarlatılmış ağız kenarı ve yarı küresel bir gövde görülür. Bu tipte ağzın içe eğik veya dışa eğik ya da dik olarak yükselmesi göz önüne alınarak üç alt tipe ayrılmıştır (Levha 44).

Çanak Tip 8a

Tip 8a çanaklarında dışa eğik ağız ve yuvarlatılmış ağız kenarı görülür. VIa evresinde bulunan ve A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen tek örneğin ağız çapı 25 cm'dir (Levha 44: 1).

İç Batı Anadolu'da; Aphrodisias OTÇ tabakasında içi ve dışı kendinden astarlı, pembe mal grubunda değerlendirilen benzer bir çanak bulunmuştur⁹³⁷.

Çanak Tip 8b

⁹³¹ Gunter 1991: 65, 74, Fig. 15: 295, Fig. 19: 404.

⁹³² Kull 1988: 230, Taf 4: 18.

⁹³³ Günel 1999a: 45, Levha 71: 5.

⁹³⁴ Bayne 2000: 67, 271, Fig. 11: 7.

⁹³⁵ Raymond 2005: 241, 3.10: AT.98.406.3.

⁹³⁶ Kull 1988: Taf 30: 13.

⁹³⁷ Joukowsky 1986: 635, Pl 457: 28.

Çanak Tip 8b olarak tanımlanan yuvarlatılmış ağız kenarlı çanaklarda ağız dik olarak yükselmektedir. VIa evresinde bulunan ve C ve A mal grupları içerisinde değerlendirilen çanakların ağız çapı 23 ve 24 cm'dir (Levha 44: 2, 3).

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan V. tabakada Levha 6:6'da gösterilen çanağın kırmızı astarlı benzeri bulunmuştur⁹³⁸. Kıyı Ege'de; Panaztepe kapalı kâseler K II a 2 içerisinde değerlendirilen örneklerin bazıları bu tiple benzerdir⁹³⁹. Bu çanakların benzerleri Kocabaşetepe OTÇ 3 tabakasında bulunmuş Devetüyü, Pembemsi Devetüyü, Kırmızımsı Devetüyü ve Sarımsı Devetüyü Astarlı mal gruplarında değerlendirilmiş ve Tip 18c içerisinde tanımlanmıştır⁹⁴⁰. Milet III. tabakada benzer formda kırmızı astarlı çanaklar ele geçmiştir⁹⁴¹. Ayasuluk XIa ve XIb evrelerinde bulunan Kırmızı, Kahverengi ve Koyu Kahverengi mal gruplarında değerlendirilen ÇT9a olarak tanımlanan çanaklar bulunmuştur (Levha 6: 1-3). Orta Anadolu'da; Gordion Megaron 10 tabaka 14'te benzer kırmızımsı kahverengi astarlı çanaklar tespit edilmiştir⁹⁴².

Çanak Tip 8c

Çanak Tip 8 içerisinde en yoğun karşılaşılan alt tipi teşkil etmektedir. Bu grup içerisinde değerlendirilen çanaklar yuvarlatılmış ağız kenarlı ve içe eğik ağızlıdır (Levha 44: 4-8). Ağızın içe eğilme açısı kaplarda farklılık gösterebilmektedir. %65'i VIa, %35'i VIb evresinde bulunan, %58'i A Mal Grubu, %25'i G Mal Grubu, %17'si F Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanakların ağız çapları 18-36 cm arasında değişmektedir.

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan V. tabakada benzer formda kırmızı ve kahverengi astarlı çanaklar bulunmuştur⁹⁴³. Kıyı Ege'de; Panaztepe'de kapalı kâseler Tip K II a 4 olarak değerlendirilen çanaklar bu tip ile benzerlik gösterir⁹⁴⁴. Bu çanakların benzerleri Kocabaşetepe OTÇ 1-3 tabakalarında bulunmuş Dışı Gri İçi Devetüyü, Devetüyü, Pembemsi Devetüyü ve Kırmızımsı Devetüyü Astarlı mal grupları

⁹³⁸ Lloyd-Mellaart 1965: 86, Fig. 2: 6.

⁹³⁹ Günel 1999a: 45, K II a 2, Levha 39: 2, 3, Levha 40: 7, Levha 41: 6, Levha 42: 1.

⁹⁴⁰ Aykurt 2004: 74, Levha 20: d-f, Levha 21: f, g.

⁹⁴¹ Raymond 2005: 239, Fig. 3.8: AT.98.179.21.

⁹⁴² Gunter 1991: 55, Fig. 9: 167.

⁹⁴³ Lloyd-Mellaart 1965: 86, Fig. 2: 8, 16.

⁹⁴⁴ Günel 1999a: 45, Levha 46: 2-7.

içerisinde değerlendirilmiş ve Tip 19c olarak tanımlanmıştır⁹⁴⁵. Milet III. tabakada benzer formda kırmızı astarlı⁹⁴⁶, Smyrna/Bayraklı kazılarında mat pembe, devetüyü astarlı çanaklar bulunmuştur⁹⁴⁷. Bu çanakların benzerleri Troia VI'nın Erken Safhası'nda ele geçmiştir⁹⁴⁸. Ayasuluk XIa ve XIb evresinde bulunan, Kırmızı, Kahverengi ve Devetüyü mal gruplarında değerlendirilen, ÇT9b olarak tanımlanan çanaklar bu form ile benzerdir (Levha 7: 1-7). Orta Anadolu'da; benzer formda kırmızı astarlı çanaklar Gordion Megaron 10 tabaka 15'te⁹⁴⁹ ve Demircihöyük'te bulunmuştur⁹⁵⁰.

Çanak Tip 9

Tip 9 olarak değerlendirilen çanaklarda içbükey ağız kenarı ve keskin olmayan bir gövde bulunur. Dipten yukarıya doğru konik biçimde yükselen gövde, yumuşak bir dönüş yaparak ağıza doğru "S" yapmaktadır. Bu grup altında değerlendirilen çanaklar ağız duruşuna göre iki alt tip içerisinde değerlendirilmiştir.

Çanak Tip 9a

Tip 9 a çanaklarında hafifçe dışa eğik ağız ve basit ağız kenarı görülmektedir. "S" duruşuna yakın bir profile sahip çanakların ağız çapı 9.4-18 cm arasında değişiklik göstermektedir. Bu grupta bulunan kapların büyük çoğunluğu boyutlarından dolayı kâse olarak da tanımlanabilecek niteliktedir (Levha 45: 1-4). Bulunan çanakların %55'i VIa, %45'i VIb evresinde bulunmuş, %60'ı C Mal Grubu, %25'i B Mal Grubu, %15'i G Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan V. tabakada benzer formda çanaklar bulunmuştur⁹⁵¹. Bu çanak tipinin ufak boyutta benzeri Aphrodisias Tunç Çağ 4-OTÇ tabakasında bulunmuş⁹⁵², özellikle Levha 45: 2, 4 gösterilen çanakların kırmızı astarlı

⁹⁴⁵ Aykurt 2004: 79, Levha 25: b-d; Levha 26:b, c, e; Levha 27:d.

⁹⁴⁶ Raymond 2005: 239, Fig. 3.8: AT.98.196.16, AT.98.434.13, AT.98.189.19.

⁹⁴⁷ Bayne 2000: 64, 270, Fig. 8: 5, 7.

⁹⁴⁸ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 425: 2.

⁹⁴⁹ Gunter 1991: 53, Fig. 7: 132.

⁹⁵⁰ Kull 1988: 246, Taf 32: 4.

⁹⁵¹ Lloyd-Mellaart 1965: 86, Fig. 2: 25.

⁹⁵² Joukowsky 1986: 615, Pl 442: 5.

bir benzeri Aphrodisias OTÇ tabakasında görülmeye devam etmiştir⁹⁵³. Kıyı Ege’de; Kocabaştepe OTÇ 2 ve 3 tabakalarında benzer örnekler Pembemsi Devetüyü, Açık Gri, Kırmızımsı Devetüyü ve Devetüyü Astarlı mal grupları içerisinde değerlendirilmiş ve Tip 11 olarak tanımlanmıştır⁹⁵⁴. Milet III. tabakada⁹⁵⁵ ve Bademgediği VI. tabakada yakın formda çanaklar bulunmuştur⁹⁵⁶. Bu tip içerisinde değerlendirilen kaplar Panaztepe açık kâseler Tip K IVa 1 ile de benzerlikler göstermektedir⁹⁵⁷. Orta Anadolu’da; Gordion 10 nolu Megaron 4. tabakada benzer formda devetüyü astarlı⁹⁵⁸, Demircihöyük’te kahverengi astarlı çanaklar bulunmuştur⁹⁵⁹. Çavlum Mezarlığı’nda benzer formda çanaklar görülmektedir⁹⁶⁰. Güney’de; Yumuktepe IX. tabakada özellikle Levha 45:2’de gösterilen örnek ile benzer çanaklar bulunmuştur⁹⁶¹. Adalar’da Thermi kazılarında yakın formda çanaklar ele geçmiştir⁹⁶².

Çanak Tip 9b

Tip 9b olarak tanımlanan çanaklarda dik yükselen ağız ve basit ağız kenarı bulunur. “S” profili yapan ağız yumuşak bir dönüş yaparak dibe bağlanmaktadır. VIa ve VIb evresinde bulunan, C Mal Grubu içerisinde değerlendirilen iki örneğin ağız çapı 14 ve 15 cm’dir (Levha 45: 5-6).

İç Batı Anadolu’da; Aphrodisias Tunç Çağ IV-OTÇ tabakasında bu çanak tipinin benzer örnekleri bulunmuştur⁹⁶³. Kıyı Ege’de; Milet III. tabakada benzer formda kırmızı astarlı çanaklar görülmektedir⁹⁶⁴. Bu tip içerisinde değerlendirilen çanaklar, Panaztepe açık kâseler Tip K IVa 2 kaplarının bir kısmı ile yakınlık gösterir⁹⁶⁵. Bu

⁹⁵³ Joukowsky 1986: 665, Pl 477: 18.

⁹⁵⁴ Aykurt 2004: 59, Levha 13: a-d.

⁹⁵⁵ Raymond 2005: 235, 3.4: AT.98.164.5; 236, 3.5: AT.98.223.14, at.98.223.13.

⁹⁵⁶ Meriç 2003: 95, Fig. 17: 46.

⁹⁵⁷ Günel 1999a: 42, Levha 17: 2, 3.

⁹⁵⁸ Gunter 1991: 73, Fig. 19: 386.

⁹⁵⁹ Kull 1988: 236, Taf 16: 3.

⁹⁶⁰ Bilgen 2005: LXXI: 3, 5.

⁹⁶¹ Garstang 1953: 227, Fig. 146: 1.

⁹⁶² Bayne 2000: 98, Fig. 26: 3.

⁹⁶³ Joukowsky 1986: 629, Pl 454: 3.

⁹⁶⁴ Raymond 2005: 236, Fig. 3.5: AT.98.179.11.

⁹⁶⁵ Günel 1999a: 42, Levha 17: 4, Levha 18: 1, 3.

çanakların yakın örnekleri Troia Erken VI tabakasında ele geçmiştir⁹⁶⁶. Orta Anadolu'da; Çavlum Mezarlığı'nda bulunan benzer formların yanı sıra⁹⁶⁷, Demircihöyük'te benzer parlak kırmızı çanaklar tespit edilmiştir⁹⁶⁸.

Çanak Tip 10

Tip 10 olarak değerlendirilen çanaklar basit ağız kenarlı ve keskin omuzludur. Bu çanaklarda ağız dışı veya içe eğilmekte ya da dik olarak yükselmektedir.

Çanak Tip 10a

Bu tip içerisinde değerlendirilen çanaklarda dışı eğik ağız, basit ağız kenarı ve keskin omuz görülmektedir (Levha 46: 1-3). Bu çanaklarda dışı eğilme açısı farklılık gösterebilmektedir. Yine bu tip içerisinde kâse olarak tanımlanabilecek örneklerde bulunmuştur (Levha 46: 2). Tamamı VIa tabakasında bulunan çanakların ağız çapları, 13-24 cm arasında değişmektedir. Bulunan çanakların %55'i C Mal Grubu, %'35'i D Mal Grubu, %10'u I Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan V⁹⁶⁹ ve IVc⁹⁷⁰ tabakasında bu çanak ile benzerlik gösteren yalın devetüyü kaplar bulunmuştur. Göller Yöresi'nde; Bademağacı OTÇ kültür dolgusunda, benzer formda ancak ağızları biraz daha dik yükselen kaplar bulunmuş, Kırmızı Astarlı, Devetüyü ve Kahverengimsi Gri Astarlı Devetüyü mal grupları içerisinde değerlendirilmiş ve Tip IIIB1a olarak tanımlanmıştır⁹⁷¹. Kıyı Ege'de; Panaztepe açık kâseler Tip K IVa 2 olarak tanımlanan çanakların bir bölümü bu tip ile benzerlik gösterir⁹⁷². Orta Anadolu'da; Çavlum Mezarlığı'nda benzer formların⁹⁷³ yanı sıra Gordion Megaron 10, 17. ve 5. tabakada benzer devetüyü astarlı çanaklar bulunmuştur⁹⁷⁴.

Çanak Tip 10b

⁹⁶⁶ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 428: 6.

⁹⁶⁷ Bilgen 2005: LXXI: 11.

⁹⁶⁸ Kull 1988: 246, Taf 32: 12.

⁹⁶⁹ Lloyd-Mellaart 1965: 90, Fig. 4: 20, 21; 92, Fig. 5: 8.

⁹⁷⁰ Lloyd-Mellaart 1965: 108, Fig. 16: 1.

⁹⁷¹ Umurtak 2003: 56, 64, 71, Fig. 6: 1; 72, Fig. 7: 4.

⁹⁷² Günel 1999a: 42, Levha 18: 4, 5.

⁹⁷³ Bilgen 2005: LXXI: 8.

⁹⁷⁴ Gunter 1991: 70, Fig. 17: 352.

Tip 10b olarak tanımlanan, ağız çapları 18-37 cm arasında değişen çanaklar, dik ağızlı, basit ağız kenarlı ve keskin omuzludur (Levha 46: 4-8). Tamamı VIa evresinde bulunan çanakların, %73'ü C Mal Grubu, %15'i G Mal Grubu, %12'si D Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan V⁹⁷⁵ ve IVb⁹⁷⁶ tabakalarında bu çanak ile benzerlik gösteren kaplar bulunmuştur. Göller Yöresi'nde; Bademağacı OTÇ kültür dolgusunda Devetüyü ve Kırmızı Astarlı Devetüyü mallar içerisinde değerlendirilen Tip IIIB1b olarak tanımlanan kaplar benzerdir⁹⁷⁷. Kıyı Ege'de; Kocabaştepe OTÇ 1 ve 3 tabakalarında bulunan benzer çanaklar Devetüyü, Pembemsi Devetüyü ve Sarımsı Devetüyü Astarlı mal grupları içerisinde değerlendirilmiş ve Tip 9a olarak tanımlanmıştır⁹⁷⁸. Levha 46: 4'te gösterilen çanağın benzerleri Troia Vc tabakasında bulunmuştur. Yerleşimde bu tip içerisinde ele alınan forma benzer kırmızı astarlı ağız parçası bulunmuştur⁹⁷⁹. Yine Levha 46: 4'te gösterilen çanağın yakın örnekleri Troia VI'nın Erken Safhası'nda ele geçmiştir⁹⁸⁰. Ayasuluk Tepesi'nde XIb evresinde benzer formda Kırmızı Astarlı Mal Grubu'nda ÇT10a olarak tanımlanan çanak bulunmuştur (Levha 8: 1). Orta Anadolu'da; Çavlum Mezarlığı'nda bulunan benzer formda çanakların⁹⁸¹ yanı sıra Gordion 10 nolu Megaron, tabaka 8'de portakal-kırmızı astarlı benzer çanaklar bulunmuştur⁹⁸². Güney Anadolu'da; Yumuktepe XI. tabakada yakın profile sahip açık kahverengi astarlı örnekler tespit edilmiştir⁹⁸³.

Çanak Tip 10c

Tip 10c çanakları içe eğik ağızlı, basit ağız kenarlı ve keskin omuzludur (Levha 47: 1-9, Levha 48: 1-10). Bu grup, Tip 10 çanakları içerisinde en yoğun karşılaşılan tipi temsil etmektedir. Bulunan örneklerde ağızın içe eğilme açısı farklılık gösterebilmektedir. Bir örnekte keskin omuz üzerine ince uzun dikey kabartma aplike

⁹⁷⁵ Lloyd-Mellaart 1965: 90, Fig. 4: 20; 92, Fig. 5: 7.

⁹⁷⁶ Lloyd-Mellaart 1965: 122, Fig. 25: 2.

⁹⁷⁷ Umurtak 2003: 56, 64, 66, Fig. 1: 11; Fig. 6: 2.

⁹⁷⁸ Aykurt 2004: 53, Levha 10: c-d.

⁹⁷⁹ Blegen-Caskey-Rawson 1951: 238 tablo 21, Blegen-Caskey-Rawson 1951: Pl 238, Pl 257: 11.

⁹⁸⁰ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 425: 7.

⁹⁸¹ Bilgen 2005: LXXI: 21.

⁹⁸² Gunter 1991: Fig. 14: 258.

⁹⁸³ Garstang 1953: 229, Fig. 147: 3.

edilmiştir (Levha 48: 6). Bu tip altında değerlendirilen çanaklarda halka veya düz dip görülmektedir (Levha 47: 1-3, Levha 48: 1). Ağız çapları 8.4-30 cm arasında değişen çanakların %55'i VIa, %45'i VIb evresinde bulunmuştur. Bu çanakların %77'si C Mal Grubu, %12'si D Mal Grubu, %5'i B Mal Grubu, %5'i G Mal Grubu, %1'i F Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

İç Batı Anadou'da; Beycesultan V⁹⁸⁴ ve IVc⁹⁸⁵ tabakalarında bu çanaklar ile benzer kaplar bulunmuştur. Levha 48: 5'te gösterilen örnek ile benzerlik gösteren çanaklar Aphrodisias Tunç Çağ 4-OTÇ tabakasında⁹⁸⁶, hafifçe içe eğilmiş ağızlı olan çanaklar ile (Levha 47: 1-8, Levha 48: 1-5) benzerlik gösteren kırmızımsı kahverenkli çanaklar ise Aphrodisias OTÇ tabakasında bulunmuştur⁹⁸⁷. Göller Yöresi'nde; Bademağacı OTÇ kültür dolgusunda benzer formda çanaklar Devetüyü ve Kırmızı Astarlı Devetüyü Mallar içerisinde değerlendirilmiş ve Tip IIIA1a olarak tanımlanmıştır⁹⁸⁸. Orta Anadolu'da; Demircihöyük'te bulunan benzer formda kapların⁹⁸⁹ yanı sıra, Gordion 10 nolu Megaron tabaka 14 ve 15'de portakal rengi, kırmızı ve soluk kırmızı astarlı benzer kaplar ele geçmiştir⁹⁹⁰. Kıyı Ege'de; Panaztepe'de kapalı kâseler Tip K Ia 1'de, K Ib 1 ve K Ic 1 kâselerinin bir bölümünde bu çanakların benzerleri belirlenmiştir⁹⁹¹. Kocabaştepe'de Kırmızı, Devetüyü, Pembemsi Devetüyü Astarlı ve Kaba mal grupları içerisinde değerlendirilen benzer çanaklar Tip 22a olarak tanımlanmıştır⁹⁹². Yüzey özelliklerinde perdah bezeme gibi farklılıklar görülmekle birlikte benzer formda çanaklar Smyrna/Bayraklı kazılarında görülmektedir⁹⁹³. Troia'da Vd⁹⁹⁴ ve VI. tabakanın erken safhasında yakın formda çanaklar bulunmuştur⁹⁹⁵. Ayasuluk Tepesi'nde XIa ve XIb evresinde Kahverengi, Gri

⁹⁸⁴ Lloyd-Mellaart 1965: 88, Fig. 3: 9-13.

⁹⁸⁵ Lloyd-Mellaart 1965: 104, Fig. 13: 2-5.

⁹⁸⁶ Joukowsky 1986: 615, Pl 442: 17.

⁹⁸⁷ Joukowsky 1986: 679, Pl 485: 20.

⁹⁸⁸ Umurtak 2003: 55, 63, 66 Fig. 1: 9; 7.

⁹⁸⁹ Kull 1988: Taf 18: 5, Taf 26: 16, Taf 32: 15.

⁹⁹⁰ Gunter 1991: 53, 55, Fig. 7: 134; Fig. 9: 171, 172.

⁹⁹¹ Günel 1999a: 44, Levha 30: 2-7, Levha 31: 1-7, Levha 32: 3, 4, Levha 33: 2-4.

⁹⁹² Aykurt 2004: 95, Levha 34: b-d.

⁹⁹³ Bayne 2000: 63, 270, Fig. 7: 4.

⁹⁹⁴ Blegen-Caskey-Rawson 1951: 238, Blegen-Caskey-Rawson 1951: Pl 238, Pl 257.

⁹⁹⁵ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 426: 8.

ve Siyah mal gruplarında değerlendirilen, ÇT10b olarak tanımlanan çanaklar bulunmuştur (Levha 8: 2-6). Adalarda; Thermi kazılarında benzer formda çanaklar görülmektedir⁹⁹⁶.

Çanak Tip 11

Çanak Tip 11 içerisinde değerlendirilen dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı keskin omuzlu çanaklar, içe veya dışa eğilmekte ya da dik olarak yükselmektedir.

Çanak Tip 11a

Tip 11a çanakları dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, dışa eğik ağızlı ve keskin omuzludur (Levha 49: 1-5). Ağız çapı 16-32 cm arasında değişen çanakların tamamı VIa evresinde bulunmuş ve %38'i B Mal Grubu, %33'ü C Mal Grubu, %27'si A Mal Grubu, %2'si I Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Kıyı Ege'de; Bademgediği VI. tabakada yakın formda çanaklar bulunmuştur⁹⁹⁷. Bu tip içerisinde değerlendirilen çanakların benzer örnekleri Panaztepe'de bulunmuş açık çanaklar Tip Ç III b2 olarak tanımlanmıştır⁹⁹⁸. Ağız kenarında farklılıklar olmakla birlikte benzer formda çanaklar, Kocabaştepe OTÇ 1 ve 2 tabakalarında bulunmuş Açık Gri, Gri ve Pembemsi Devetüyü Astarlı mal grupları içerisinde değerlendirilmiş ve Tip 13b içerisinde ele alınmıştır⁹⁹⁹. Ulucak Höyük Mezarlığı'nda yakın formda bir çanak tespit edilmiştir¹⁰⁰⁰. Ayasuluk Tepesi'nde XIb evresinde bulunan Altın Boya Astarlı Mal Grubu'nda değerlendirilen ÇT12 olarak tanımlanan benzer çanaklar bulunmuştur (Levha 9: 1). Orta Anadolu'da; Gordion Megaron 10 tabaka 11'de benzer formda portakal-kırmızı renkte çanaklar görülmektedir¹⁰⁰¹.

Çanak Tip 11b

Tip 11b çanakları dik ağızlı, dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı ve keskin omuzludur (Levha Levha 49: 6-9). Bu grup içerisinde değerlendirilen bir örnekte keskin omuza kadar olan kısımda yiv görülmektedir (Levha 49: 6). Ağız çapları 19-27 cm

⁹⁹⁶ Bayne 2000: 97, Fig. 25: 1.

⁹⁹⁷ Meriç 2003: 95, Fig. 17: 48.

⁹⁹⁸ Günel 1999a: 42, Levha 14: 5-7.

⁹⁹⁹ Aykurt 2004: 62, Levha 15: d.

¹⁰⁰⁰ Çilingiroğlu-Derin 2004: 61, Fig. 48: 6.

¹⁰⁰¹ Gunter 1991: 59, Fig. 12: 217.

arasında değişen çanakların %85'i VIa, %15'i VIb evresinde bulunmuş, % 37'si B Mal Grubu, %36'sı C Mal Grubu, %25'i G Mal Grubu, %2'si I Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

İ Batı Anadolu'da; Beycesultan V. tabakada bu formun kırmızı astarlı benzerleri bulunmuřtur¹⁰⁰². Kıyı Ege'de; Panaztepe'de açık kâseler Tip K I 2 içerisinde bu tipin yakın örnekleri bulunmuřtur¹⁰⁰³. Bu çanakların benzerleri Kocabaştepe OT 3 tabakasında bulunmuş Kırmızı, Gri, Devetüyü ve Sarımsı Devetüyü Astarlı mal grupları içerisinde değerlendirilmiş ve Tip 9c içerisinde tanımlanmıřtır¹⁰⁰⁴. Kadıkalesi'nde Geç Evre olarak değerlendirilen çanaklar arasında yakın formda bir örnek görölmektedir¹⁰⁰⁵. Ayasuluk Tepesi'nde XIb evresinde B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen T 12b olarak tanımlanan bir çanak bulunmuştur (Levha 9: 2). Orta Anadolu'da; Gordion Megaron 10 tabaka 15'de soluk portakal rengi astarlı¹⁰⁰⁶, Demircihöyük İKL 10/11 açması 4. evrede (İ 10 ve K 10 açmalarında) gri-bej ve bej astarlı benzer formda çanaklar ele gemiřtir¹⁰⁰⁷.

Çanak Tip 11c

Bu grup, tüm çanaklar içerisinde en yoğun oranda karşılaşılan çanak tipini temsil etmektedir. Söz konusu çanaklar dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, ie eğik ağızlı ve keskin omuzludur (Levha 49: 10-12, Levha 50: 1-9, Levha 51: 1-5). Bu gruptaki çanaklarda ie eğilme açısı farklılık gösterebilmektedir. Düz veya yuvarlak dipli (Levha 49: 10) olan çanakların bazılarında ilmek ve dikey kulp bulunmaktadır (Levha 49: 10-12, Levha 155: 8). Levha 50: 10'da ve 157:4'te gösterilen tama yakın bir profil ortaya koyan çanakta kulpun üzerinin 5 adet yumru ile bezendiği görölmektedir. Bu kap olasılıkla yüksek bir kaideye bağlanmaktadır (Levha 50: 10). Ağız kenarına uygulanan kalınlaştırma farklılık gösterebilmekte iken bazı örneklerde bant şeklinindedir (Levha 50: 10, Levha 51: 1-3). Ağız çapları 17.2-43 cm arasında değişen çanakların %92'si VIa,

¹⁰⁰² Lloyd-Mellaart 1965: 84, Fig. 1: 12.

¹⁰⁰³ Günel 1999a: 42, Levha 15: 4.

¹⁰⁰⁴ Aykurt 2004: 54, Levha 11: c.

¹⁰⁰⁵ Kan 2005: Fig. 19: c.

¹⁰⁰⁶ Gunter 1991: 53, Fig. 8: 138.

¹⁰⁰⁷ Kull 1988: 234, Taf 11: 11, Taf 27: 4.

%8'i VIb evresinde bulunmuş, %42'si C Mal Grubu, %23'ü G Mal Grubu, %13'ü A Mal Grubu, %12'si B Mal Grubu, %10'u D Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan IVb tabakasında bu formun benzerleri ele geçmiştir¹⁰⁰⁸. Özellikle Levha 49: 11, 12'de ve Levha 50: 10'da gösterilenlerin benzerleri Beycesultan IVc¹⁰⁰⁹ tabakasında görülmektedir. Bu çanak tipinin içe oldukça eğik örnekleri (Levha 50: 1, 4, 5, 7, 10) ile benzerlik gösteren Pembe Mal Grubu'nda değerlendirilen kendinden astarlı örnek Aphrodisias OTÇ tabakasında bulunmuştur¹⁰¹⁰. Yine Aphrodisias'ta OTÇ tabakasında bu tipin daha az içe eğilmiş ve ağız kenarı hafifçe dışa kalınlaştırılmış olan örnekleri (Levha 49: 11) ile benzerlik gösteren, kırmızı renkte içi ve dışı kendinden astarlı çanaklar tespit edilmiştir¹⁰¹¹. Göller Yöresi'nde; Bademağacı OTÇ kültür dolgusunda bulunan, Devetüyü ve Kırmızı Astarlı Devetüyü mallar içerisinde değerlendirilen, Tip IIIA2 olarak tanımlanan çanakların keskin omuzlu olanları bu tip ile benzerdir¹⁰¹². Kıyı Ege'de; Limantepe IVa tabakasında Levha 50: 10'da gösterilen örnek ile benzer form sergileyen bir çanak ele geçmiştir¹⁰¹³. Bu tipin yakın örnekleri Panaztepe'de kapalı kâseler içerisinde Tip K IV b 2 olarak değerlendirilmiştir¹⁰¹⁴. Bu çanakların benzerleri Kocabaştepe OTÇ 1-3 tabakalarında bulunmuş kırmızı, devetüyü, pembemsi devetüyü, kırmızımsı devetüyü ve Sarımsı Devetüyü Astarlı mal grupları içerisinde değerlendirilmiş ve Tip 22b içerisinde tanımlanmıştır¹⁰¹⁵. Smyrna/Bayraklı kazılarında benzer formda, bazılarında altın mika astarda bulunan çok sayıda devetüyü, kırmızı, pembemsi-kırmızı, mat devetüyü, soluk gri astarlı çanak bulunmuştur¹⁰¹⁶. Yine Smyrna/Bayraklı kazılarında kulpun üzeri yumrular ile bezeli olan dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı siyahımsı-kırmızı astarlı bir örnek tespit edilmiştir¹⁰¹⁷. Kadıkalesi'nde Erken Evre Çanakları olarak tanımlanan

¹⁰⁰⁸ Lloyd-Mellaart 1965: 120, Fig. 24: 15-19, 36-38.

¹⁰⁰⁹ Lloyd-Mellaart 1965: 102, Fig. 12: 11, 12; 107, Fig. 15: 20a-b.

¹⁰¹⁰ Joukowsky 1986: 679, Pl 485: 30.

¹⁰¹¹ Joukowsky 1986: 677, Pl 484: 13.

¹⁰¹² Umurtak 2003: 56, 63, 70, Fig. 5: 11.

¹⁰¹³ Günel 1999b: 66, Abb 10: 2.

¹⁰¹⁴ Günel 1999a: 46, K IV b2: Levha 74: 3-6, Levha 75: 1-3.

¹⁰¹⁵ Aykurt 2004: 95, Levha 35: a-b, Levha 36: a-b.

¹⁰¹⁶ Bayne 2000: 65, 270, Fig. 9: 3, 5-8, Fig. 10: 2, 5-8.

¹⁰¹⁷ Bayne 2000: 65, 270, Fig. 9: 1.

kaplar arasında benzer formda bir örnek¹⁰¹⁸, Troia Erken VI safhasında bu çanak ile yakın formda örnekler bulunmuştur¹⁰¹⁹ Orta Anadolu'da; Gordion Megaron 10 tabaka 10'da benzer formda yalın çanaklar ele geçmiştir¹⁰²⁰. Demircihöyük İKL 10/11 açması 4. evrede benzer formda bej, kahverengi bej kaplar görülmektedir¹⁰²¹. Boğazköy'de Yukarışehir Kuzeybatı Yamacı'nda 8b tabakasında yakın formda bir çanak bilinmektedir¹⁰²². Güney Anadolu'da; Yumuktepe IX. tabakada¹⁰²³, Adalarda; Thermi kazılarında benzer formda örnekler tespit edilmiştir¹⁰²⁴. Ayrıca Levha 50:10'da gösterilen örnekle ağız duruşu ve kenarı farklılaşan ancak kulpun yumru bezeme ile çevrili olması bakımından benzerlik gösteren bir örnek yine Thermi kazılarında bulunmuştur¹⁰²⁵.

Çanak Tip 12

Tip 12 içerisinde değerlendirilen çanaklar içe ve dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, içe eğik ağızlı ve keskin omuzludur (Levha 52: 1-6). Bulunan örneklerde ağzın içe çekilme açısı farklılık göstermekle birlikte büyük çoğunluğu düşük bir açı ile içe çekilmiştir. Bir örnekte yatay kulp parçası bulunmuştur (Levha 52: 6). Ağız çapları 22-37 cm arasında değişen çanakların %55'i VIa, %45'i VIb evresinde bulunmuş, %33'ü A Mal Grubu, %24'ü B Mal Grubu, %22'si H Mal Grubu, %13'ü C Mal Grubu, %8'i G Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan V. tabakada kahverengi astarlı benzer bir örnek bulunmuştur¹⁰²⁶. Kıyı Ege'de; Kocabaştepe OTÇ 3 tabakasında, Devetüyü, Pembemsi Devetüyü, Kırmızımsı Devetüyü ve Sarımsı Devetüyü Astarlı mal grupları içerisinde, Tip 18c olarak tanımlanmış benzer örnekler tespit edilmiştir¹⁰²⁷. Smyrna/Bayraklı

¹⁰¹⁸ Kan 2005: Fig. 12: d.

¹⁰¹⁹ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 424:1, Pl 426:1.

¹⁰²⁰ Gunter 1991: 60, Fig. 12: 229.

¹⁰²¹ Kull 1988: 232, 234, Taf 8: 6, Taf 11: 7.

¹⁰²² Orthman 1963: 40, Taf 31: 295.

¹⁰²³ Garstang 1953: 227, Fig. 146: 2.

¹⁰²⁴ Bayne 2000: 97, Fig. 25: 7, 8.

¹⁰²⁵ Bayne 2000: Fig. 25: 3.

¹⁰²⁶ Lloyd-Mellaart 1965: 88, Fig. 3: 22.

¹⁰²⁷ Aykurt 2004: 74, Levha 20: a, b.

kazılarında benzer formda altın mikalı devetüyü astarlı çanaklar ele geçmiştir¹⁰²⁸. Bu çanaklar Panaztepe açık kâseler Tip K I 2 ile benzerdir¹⁰²⁹. Orta Anadolu'da; Gordion Megaron 10 tabaka 10'da benzer formda yalın çanaklar görülmektedir¹⁰³⁰.

Çanak Tip 13

Tip 13 içerisinde değerlendirilen keskin omuzlu çanaklarda yuvarlatılmış ağız kenarı görülür. Bu çanaklarda ağzın dik ya da içe eğik olarak yükselmesi göz önüne alınarak iki alt tip içerisinde değerlendirilmektedir.

Çanak Tip 13a

Tip 13a çanakları yuvarlatılmış ağız kenarlı, dik ağızlı ve keskin omuzludur (Levha 53: 1-3). Tamamı VIa evresinde bulunan üç örneğin bulunduğu bu gruptaki çanakların ağız çapları 23, 28 ve 30 cm'dir. Bulunan bir örnekte keskin omuzun hemen üzerinde üç adet yiv yapılmıştır (Levha 53: 3).

Kıyı Ege'de; Panaztepe kapalı kâseler Tip K IIc 2 içerisinde değerlendirilen bazı örnekler ile benzerlik göstermektedir¹⁰³¹. Ayasuluk Tepesi'nde XIb evresinde, Gri Mal Grubu içerisinde değerlendirilen, ÇT 13b olarak tanımlanan bir çanak bulunmuştur (Levha 10: 2).

Çanak Tip 13b

Tip 13b çanakları yuvarlatılmış ağız kenarlı, içe eğilmiş ağızlı ve keskin omuzludur (Levha 53: 4-12). Bu tip içerisinde değerlendirilen çanakların içe eğilme açısı kendi içerisinde farklılık göstermektedir. Tip 13b çanaklarının ağız çapları 10-37 cm arasında değişmektedir. Söz konusu çanaklar içerisinde kâse olarak tanımlanabilecek örneklerde bulunmaktadır (Levha 53: 12). Bir örnekte keskin omuz üzerine ve hemen altına yiv yapılmıştır (Levha 53: 11). Bu çanakların % 98'i VIa, %2'si VIb evresinde bulunmuş, %78'i C Mal Grubu, %11'i H Mal Grubu, %8'i B Mal Grubu, %3'ü I Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

¹⁰²⁸ Bayne 2000: 67, 271, Fig. 11: 4.

¹⁰²⁹ Günel 1999a: 42, Levha 15: 4.

¹⁰³⁰ Gunter 1991: 60, Fig. 12: 229.

¹⁰³¹ Günel 1999a: 45, Levha 54: 6, Levha 55: 1.

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan IVc tabakasında bu form ile benzer kırmızı-kahverengi astarlı bir örnek bulunmuş ancak bu kaptaki Asopos Tepesi'nde bulunan örneklerden farklı olarak ağız kenarı altında omega motifi vardır¹⁰³². Özellikle Levha 53:8'de gösterilen çanakla benzer formda bir örnek Kusura C evresinde bulunmuştur¹⁰³³. Kıyı Ege'de; Panaztepe kapalı kâseler Tip K IIa 2 içerisinde değerlendirilen bazı örnekler ile karşılaştırılabilir¹⁰³⁴. Troia'da Vd¹⁰³⁵ ve Erken VI tabakalarında da yine bu forma yakın örnekler bulunmuştur¹⁰³⁶. Ayasuluk Tepesi'nde XIb ve XIa evresinde benzer Kırmızı, Gri Ve Altın Boya Astarlı mal grubunda değerlendirilen ÇT13c olarak tanımlanan çanaklar bulunmuştur (Levha 10: 3, 4). Orta Anadolu'da; Gordion Megaron 10 tabaka 7 ve 10'da, devetüyü-portakal, kırmızı, açık kırmızı astarlı¹⁰³⁷, Demircihöyük İKL 10/11 açması 4. evrede kahverengi astarlı benzer çanaklar bulunmuştur¹⁰³⁸.

Çanak Tip 14

Tip 14 içerisinde değerlendirilen basit ağız kenarlı çanaklarda ağız içbükey olup dışa eğik veya dik olarak yükselir.

Çanak Tip 14a

Tip 14a içerisinde değerlendirilen basit ağız kenarlı çanaklarda içbükey yükselen ağız dışa eğiktir. Bu çanaklarda keskin omuz bulunur (Levha 54: 1-3). VIa evresinde bulunan çanakların ağız çapı 13-18 cm arasındadır. Tam profil veren örnek halka diplidir (Levha 54: 2).

Kıyı Ege'de; Kocabaşetepe OTÇ 3 tabakasında benzer formda çanaklar, Sarı Mika Pembemsi Devetüyü Astarlı mal grupları içerisinde değerlendirilmiş ve Tip 14 olarak tanımlanmıştır¹⁰³⁹. Bu tip içerisinde değerlendirilen çanaklar Panaztepe açık

¹⁰³² Lloyd-Mellaart 1965: 104, Fig. 13: 8.

¹⁰³³ Lamb 1938: 247, Fig. 15: 3.

¹⁰³⁴ Günel 1999a: Levha 36: 2-5, Levha 37: 3, 6, Levha 4: 4.

¹⁰³⁵ Blegen-Caskey-Rawson 1951: Pl 257.

¹⁰³⁶ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 423: 33: 14, Pl 425: 3.

¹⁰³⁷ Gunter 1991: 60, 66, Fig. 12: 231, Fig. 15: 302, 303.

¹⁰³⁸ Kull 1988: 234, Taf 11: 7.

¹⁰³⁹ Aykurt 2004: 66, Levha 16: b.

kâseler tip K IVa 1 ile benzerdir. Smyrna/Bayraklı kazılarında soluk gri astarlı¹⁰⁴⁰, Troia Vc tabakasında Kırmızı ve Gri Astarlı mallar içerisinde benzer formda örnekler tespit edilmiştir¹⁰⁴¹. Ayasuluk Tepesi'nde XIb evresinde, Kahverengi, Altın Boya ve Kırmızı Astarlı mal gruplarında değerlendirilen, ÇT16a olarak tanımlanan benzer çanaklar bulunmuştur (Levha 11: 4, 5). Orta Anadolu'da; Çavlum Mezarlığı'nda¹⁰⁴² ve Gordion, Megaron 10 tabaka 4'de benzer formda devetüyü astarlı çanaklar bulunmuştur¹⁰⁴³.

Çanak Tip 14b

Tip 14b içerisinde değerlendirilen basit ağız kenarlı çanaklarda iç bükey ağız dik biçimde yükselmektedir (Levha 54: 4-8, Levha 55: 1-8). Keskin omuzlu çanaklardaki keskinlik derecesi bazı örneklerde oldukça düşük olup (Levha 54: 5-7), ağız kenarının dışa çekilme açısı farklılık göstermektedir. Söz konusu çanakların büyük çoğunluğunda keskinlik, Tip 14a çanaklarına nazaran daha azdır. Ağız çapı 9-26 cm arasında değişen bu tip içerisinde değerlendirilen bazı kaplar boyutları dikkate alınarak kâse olarak da tanımlanabilir (Levha 54: 3, 4, 7.) Tam profil veren bir örnekte halka dip görülmektedir (Levha 55: 1). Kulp bulunan örneklerde dikey ve ilmek kulp kullanıldığı görülmektedir (Levha 55: 2, 6, 8). Bu çanakların %55'i VIb, %45'i VIa evresinde bulunmuş ve %32'si G Mal Grubu, %28'i B Mal Grubu, %21'i A Mal Grubu, %15'i C Mal Grubu, %4'ü I Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan V¹⁰⁴⁴ ve IVb tabakasında bu çanakların kırmızı astarlı benzerleri bulunmuştur¹⁰⁴⁵. Levha 55: 6 ve 8'de gösterilen çanaklar ile yakın özellikler gösteren kaplar Beycesultan IVc tabakasında görülmektedir¹⁰⁴⁶. Kıyı Ege'de; Limantepe III. tabaka evre 3'te, Levha 55: 6'da gösterilen çanakla benzerlik gösteren bir çanak ele geçmiştir¹⁰⁴⁷. Bu tip çanakların örnekleri Panaztepe'de kapalı kâseler Tip K IV b 2 içerisinde değerlendirilmiştir¹⁰⁴⁸. Kocabaştepe OTÇ 2, 3 tabakalarında bulunan

¹⁰⁴⁰ Bayne 2000: 272, 73, Fig. 14: 4c.

¹⁰⁴¹ Blegen-Caskey-Rawson 1951: 238 tablo 21, Blegen-Caskey-Rawson 1951: Pl 238, Pl 257: 13.

¹⁰⁴² Bilgen 2005: LXXI: 3.

¹⁰⁴³ Gunter 1991: 73, Fig. 19: 386.

¹⁰⁴⁴ Lloyd-Mellaart 1965: 92, Fig. 5: 11.

¹⁰⁴⁵ Lloyd-Mellaart 1965: 122, Fig. 25: 12-17.

¹⁰⁴⁶ Lloyd-Mellaart 1965: 104, Fig. 13: 32; 106, Fig. 14: 3.

¹⁰⁴⁷ Günel 1999b: Abb 16: 29.

¹⁰⁴⁸ Günel 1999a: 46, Levha 74: 3, 4, Levha 75: 3.

benzer formlar, Kırmızı, Devetüyü ve Kırmızımsı Devetüyü Astarlı mal grupları içerisinde değerlendirilmiş ve Tip 15 olarak tanımlanmıştır¹⁰⁴⁹. Yine bu formun soluk gri astarlı benzerleri Smyrna/Bayraklı kazılarında¹⁰⁵⁰ ve ayrıca Troia VI. tabaka Erken Safha'da¹⁰⁵¹ ve Bademgediği VI. tabakada bulunmuştur¹⁰⁵². Orta Anadolu'da; Demircihöyük'te benzer formda kahverengi çanaklar görülmektedir¹⁰⁵³.

Çanak Tip 15

Tip 15 içerisinde değerlendirilen çanaklar keskin gövdeli ve basit ağız kenarlıdır. Söz konusu çanakların ağızlarının dışa eğik olması ve dik olarak yükselmesi dikkate alınarak iki alt tip altında değerlendirilmiştir (Levha 56).

Çanak Tip 15a

Tip 15a çanakları dışa eğik ağızlı, basit ağız kenarlı ve keskin gövdelidir. Bu tip içerisinde değerlendirilen iki çanak bulunmuştur. Söz konusu örneklerden biri oldukça sığ diğeri ise derin gövde yapısına sahiptir. (Levha 56: 1, 2). Ağız çapları 21 ve 25 cm olan çanakların her ikisinde VIa evresinde bulunmuş ve C Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Kıyı Ege; Panaztepe'de açık kâse Tip K IV a 2 içerisinde değerlendirilen çanaklar benzer niteliktedir¹⁰⁵⁴. Orta Anadolu'da; Gordion Megaron 10 tabaka 5'de devetüyü astarlı¹⁰⁵⁵ ve Çavlum Mezarlığı'nda benzer formda çanaklar bulunmuştur¹⁰⁵⁶.

Çanak Tip 15b

Tip 15b çanakları basit ağız kenarlı dik yükselen ağızlı ve keskin gövdelidir. VIa evresinde bulunan A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen tek örneğin ağız çapı 17 cm'dir (Levha 56: 3).

Kıyı Ege'de; Kocabaştepe OTÇ 1, 3 tabakalarında bulunan benzer çanaklar, Devetüyü, Pembemsi Devetüyü ve Sarımsı Devetüyü Astarlı mal grupları içerisinde

¹⁰⁴⁹ Aykurt 2004: 67, Levha 16: d, e, Levha 17: b.

¹⁰⁵⁰ Bayne 2000: 73, 272, Fig. 14: 4b.

¹⁰⁵¹ Blegen-Caskey Rawson 1953: Pl 427: 19-20.

¹⁰⁵² Meriç 2003: 95, Fig. 17: 41, 47.

¹⁰⁵³ Kull 1988: 246, Taf: 32: 14.

¹⁰⁵⁴ Günel 1999a: 46, Levha 18: 4, 5.

¹⁰⁵⁵ Gunter 1991: 70, Fig. 17: 352.

¹⁰⁵⁶ Bilgen 2005: LXXI: 4.

değerlendirilmiş ve Tip 9a olarak tanımlanmıştır¹⁰⁵⁷. Bu çanak ile benzer formdaki örnekler Panaztepe’de açık kâseler K V 3 içerisinde değerlendirilmiştir¹⁰⁵⁸. Orta Anadolu’da; Gordion Megaron 10 tabaka 15’de benzer formda portakal-kırmızı renkte astarlı çanaklar bulunmuştur¹⁰⁵⁹.

Çanak Tip 16

Tip 16 içerisinde değerlendirilen çanaklar dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı ve keskin gövdelidir. Bu çanaklar ağızın dik olarak yükselmesi veya içe eğik olması dikkate alınarak iki alt tip içerisinde değerlendirilmiştir.

Çanak Tip 16a

Tip 16a içerisinde değerlendirilen çanaklar dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, dik ağızlı ve keskin gövdelidir (Levha 56: 4-6). Ağız çapları 13-31 cm arasında değişen çanakların gövdedeki keskinliği farklılık gösterebilmektedir. Bu tip altında değerlendirilen bazı çanaklarda ilmek kulp görülür (Levha 56: 4). %55’i VIa, %45’i VIb evresinde bulunan çanakların %45’i C Mal Grubu, %35’i G Mal Grubu, %15’i D Mal Grubu, %5’i A Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

İç Batı Anadolu’da; Beycesultan V. tabakada bulunan kırmızı astarlı kaplar bu form ile benzerlik gösterir¹⁰⁶⁰. Göller Yöresi’nde; Bademağacı Höyük, OTÇ kültür dolgusunda Kırmızı Astarlı Devetüyü ve Kaba mallar içerisinde IIIB2 olarak tanımlanan kaplar bu form ile benzerlikler taşır¹⁰⁶¹. Kıyı Ege’de; Panaztepe’de bu kaplar açık kâseler K II 2 içerisinde değerlendirilmiştir¹⁰⁶². Kocabaştepe OTÇ 3 tabakasında ağız kenarının kalınlaştırılmasında farklılık bulunan Kırmızı, Gri, Devetüyü, Sarımsı Devetüyü Astarlı mal grupları içerisinde değerlendirilen benzer çanaklar bulunmuş ve bu örnekler Tip 9c içerisinde tanımlanmıştır¹⁰⁶³. Orta Anadolu’da; Gordion Megaron 10 tabaka 7’de benzer formda yalın çanaklar bulunmuştur¹⁰⁶⁴.

¹⁰⁵⁷ Aykurt 2004: 53, Levha 10: a, b, d.

¹⁰⁵⁸ Günel 1999a: 43, Levha 20: 1, 2.

¹⁰⁵⁹ Gunter 1991: 53, Fig. 7: 135.

¹⁰⁶⁰ Lloyd-Mellaart 1965: 84, Fig. 1: 13.

¹⁰⁶¹ Umurtak 2003: 56, 64, 72, Fig. 7: 7.

¹⁰⁶² Günel 1999a: 42, Levha 16: 1-5.

¹⁰⁶³ Aykurt 2004: 54, Levha 11: b.

¹⁰⁶⁴ Gunter 1991: 66, Fig. 15: 299.

Çanak Tip 16b

Tip16b olarak tanımlanan çanaklar dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, içe eğik ağızlı ve keskin gövdelidir (Levha 57: 1-5). Bu çanaklarda gövdenin keskinliği ve ağız kenarının dışa kalınlaştırılma oranı farklılık gösterebilmektedir. Bazı örneklerde ağız kenarının kalınlaştırması bant şeklindedir (Levha 57: 2). Bir örnekte ağız kenarı aynı zamanda çok az içe de kalınlaştırılmış olmasına rağmen formun yakınlığından dolayı bu tip içerisinde değerlendirilmiştir (Levha 57: 5). Bu tip altında değerlendirilen çanakların bazılarında ilmek (Levha 57: 4) ve dikey kulp (Levha 57: 1) kullanılmıştır. Ağız çapları 19-36 cm arasında değişen çanakların %52'si VIb, %48'si VIa evresinde bulunmuş, %42'si C Mal Grubu, %34'ü B Mal Grubu, %24'ü D Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan V. tabakada benzer formda devetüyü ve kırmızı astarlı çanaklar bulunmuştur¹⁰⁶⁵. Bu çanak tipi ile benzerlik gösteren örnekler Aphrodisias OTÇ tabakasında görülmektedir¹⁰⁶⁶. Göller Yöresi'nde; Bademağacı OTÇ kültür dolgusunda Devetüyü Mallar içerisinde değerlendirilen tip IID1b olarak tanımlanan çanakların bir grubu ile benzerdir¹⁰⁶⁷ Kıyı Ege'de; Panaztepe kazılarında kapalı kâseler Tip K II d 2 olarak değerlendirilen örnekler bu kaplar ile benzer özelliktedir¹⁰⁶⁸. Bu çanakların dışa kalınlaştırma biçiminde farklılıklar görülebilen benzerleri Kocabaştepe OTÇ 1-3 tabakalarında bulunmuş, Kırmızı, Devetüyü, Pembemsi Devetüyü, Kırmızımsı Devetüyü, Sarımsı Devetüyü astarlı mal grupları içerisinde değerlendirilmiş ve Tip 22b içerisinde değerlendirilmiştir¹⁰⁶⁹. Smyrna/Bayraklı kazılarında benzer formda çok sayıda devetüyü, pembemsi-kırmızı, kirli beyaz, koyu mat gri, kırmızı astarlı çanak bulunmuştur¹⁰⁷⁰. Bu formun benzerleri Troia'da, Vd tabakasında¹⁰⁷¹, dışa kalınlaştırma biçimleri farklılık gösteren örnekleri ise Erken VI tabakasında tespit edilmiştir¹⁰⁷². Özellikle Levha 57: 1 gösterilen kabın

¹⁰⁶⁵ Lloyd-Mellaart 1965: 84, Fig. 1: 2, 3, 6, 7, 11.

¹⁰⁶⁶ Joukowsky 1986: 665, Pl 477: 3.

¹⁰⁶⁷ Umurtak 2003: 57, 64, 67, Fig. 2: 4, 5.

¹⁰⁶⁸ Günel 1999a: 45, Levha 57-69.

¹⁰⁶⁹ Aykurt 2004: 95, Levha 35:a, c; Levha 36: a-c.

¹⁰⁷⁰ Bayne 2000: 63, 65-67, 270, 271, Fig. 7: 7, Fig. 9: 7, Fig. 10: 1, 5, Fig. 11: 1, 3-5.

¹⁰⁷¹ Blegen-Caskey-Rawson 1951: Pl 257.

¹⁰⁷² Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 426: 1.

benzeri Erken VI tabakasında görülmektedir¹⁰⁷³. Ayasuluk Tepesi'nde XIa ve XIb evrelerinde bulunan, Kırmızı, Kahverengi, Altın Boya Astar ve Devetüyü mal gruplarında değerlendirilen, ÇT17b olarak tanımlanan benzer çanaklar bulunmuştur (Levha 13: 1-11). Orta Anadolu'da; Gordion Megaron 12, tabaka IVc'de¹⁰⁷⁴ ve ayrıca Demircihöyük'te benzer formda kahverengi astarlı çanaklar bulunmuştur¹⁰⁷⁵. Özellikle Levha 57:4'te gösterilen çanağın bir benzeri Boğazköy'de Yukarışehir Kuzeybatı Yamacı'nda 8b tabakasında bulunmuştur¹⁰⁷⁶.

Çanak Tip 17

Bu tip içerisinde değerlendirilen yuvarlatılmış ağız kenarlı çanaklarda içe eğik ağız ve keskin gövde bulunur (Levha 57: 6). Üzerinde ilmek kulp olan çanaklardaki keskinlik derecesi oldukça düşüktür. Bu tip içerisinde değerlendirilebilecek 24.2 cm ağız çapına sahip tek örnek VIb evresinde bulunmuş ve C Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan V. tabakada¹⁰⁷⁷ ve Aphrodisias Tunç Çağ IV-OTÇ tabakasında¹⁰⁷⁸ benzer formda çanaklar bulunmuştur. Göller Yöresi'nde; Bademağacı OTÇ kültür dolgusunda bulunan, Devetüyü Mallar içerisinde değerlendirilen Tip IIIC1b olarak tanımlanan çanak benzerdir¹⁰⁷⁹. Kıyı Ege'de; Panaztepe'de kapalı kâseler K IIa 2 tipleri içerisinde değerlendirilen benzer örnekler tespit edilmiştir¹⁰⁸⁰. Kırmızı Astarlı ve Gri mallar içerisinde değerlendirilen benzer çanaklar Troia Vc. tabakasında¹⁰⁸¹ bulunmuştur. Ayrıca bu formun tam örneklerini de içeren kaplar Erken VI tabakalarında ele geçmiştir¹⁰⁸². Ayasuluk Tepesi'nde XIa ve XIb evrelerinde bulunan Kırmızı, Kahverengi ve Devetüyü mal gruplarında değerlendirilen, ÇT18c olarak tanımlanan benzer çanaklar bulunmuştur (Levha 14: 7-10).

¹⁰⁷³ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 425: 15.

¹⁰⁷⁴ Gunter 1991: 74, Fig. 20: 407.

¹⁰⁷⁵ Kull 1988: 234, 242, Taf 11: 7; Taf 27: 3.

¹⁰⁷⁶ Orthman 1963: 40, Taf 31: 295.

¹⁰⁷⁷ Lloyd-Mellaart 1965: Fig. 2: 2, 3.

¹⁰⁷⁸ Joukowsky 1986: 629, Pl 454: 4.

¹⁰⁷⁹ Umurtak 2003: 56, 64, 67, Fig. 2: 2.

¹⁰⁸⁰ Günel 1999a: 45, Levha 36: 2-5.

¹⁰⁸¹ Blegen-Caskey-Rawson 1951: 238, tablo 21, Blegen-Caskey-Rawson 1951: Pl 238, Pl 257.

¹⁰⁸² Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 423: 33.114, Pl 425: 3.

Çanak Tip 18

Tip 18 içerisinde değerlendirilen çanaklar dışa çekik ağız kenarlı ve keskin gövdeli olup ağzın dışa eğik veya içe eğik ya da dik bir biçimde yükselmesi dikkate alınarak üç alt tip içerisinde değerlendirilmiştir.

Çanak Tip 18a

Tip 18a içerisinde değerlendirilen çanaklarda dışa keskin bir biçimde çekilmiş basit ağız kenarı, dışa eğik ağız ve keskin gövde görülür (Levha 58: 1, 2). Ağız çapları 10-15 cm arasında değişen kaplar, kâse olarak tanımlanabilir. Tamamı VIa evresinde bulunan çanakların %54'ü G Mal Grubu, %25'i B Mal Grubu, %21'i D Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir

Kıyı Ege'de; Panaztepe'de açık kâseler K IV a 1 olarak ele alınan benzer çanaklar bulunmuştur¹⁰⁸³.

Çanak Tip 18b

Tip 18b olarak değerlendirilen çanaklar dışa çekik ve basit ağız kenarlıdır, dik yükselen ağızlı bu kaplarda keskin gövde bulunur (Levha 58: 3-7). Bu grup içerisinde değerlendirilen ufak boyuttaki bazı çanaklar aynı zamanda kâse olarak da tanımlanabilir (Levha 58: 4, 5, 7). Ağız çapları 10-19 cm arasında değişen tamamı VIa evresinde bulunan çanakların %45'i C Mal Grubu, %35'i B Mal Grubu, %18'i G Mal Grubu, %2'si A Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Kıyı Ege'de; Milet III. tabakada benzer formda kırmızı astarlı¹⁰⁸⁴, Smyrna/Bayraklı kazılarında devetüyü üzerine altın mika astarlı çanaklar bulunmuştur¹⁰⁸⁵. Bu tip altında değerlendirilen kapların benzerleri Panaztepe'de açık kâseler K IV a 2 içerisinde değerlendirilmiştir¹⁰⁸⁶. Özellikle Levha 58: 4'te gösterilen kap ile Kocabaştepe OTÇ 2 tabakasında bulunan Devetüyü Astarlı Mal Grubu'nda değerlendirilen fincan Tip 1 olarak tanımlanan örnek arasında benzerlik vardır¹⁰⁸⁷. Orta

¹⁰⁸³ Günel 1999a: 42, Levha 17: 2-3.

¹⁰⁸⁴ Raymond 2005: 233, Fig. 3.2: AT.98.421.34.

¹⁰⁸⁵ Bayne 2000: 73, 271, Fig. 14: 1.

¹⁰⁸⁶ Günel 1999a: 42, Levha 17: 4, 5.

¹⁰⁸⁷ Aykurt 2004: 99, Levha 37: a.

Anadolu'da; Gordion 10 nolu Megaron 14. ve 4. tabakada benzer formda kendinden astarlı çanaklar bulunmuştur¹⁰⁸⁸.

Çanak Tip 18c

Tip 18c içerisinde değerlendirilen çanaklarda içbükey ağız ve basit ağız kenarı bulunur. Çok düşük bir açı ile içe eğilen bu kaplar keskin gövdelidir (Levha 58: 8-13). İki örnekte ise çanağa iki tane dikey kulp applike edilmiştir. Ağız çapları 13-20 cm arasında değişen çanakların %90'ı VIa; %10'u VIb evresinde bulunmuş, %73'ü C Mal Grubu, %16'sı G Mal Grubu, %11'i B Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan V¹⁰⁸⁹ ve IVc tabakasında¹⁰⁹⁰ özellikle dikey kulplu örnekler ile benzer formda devetüyü ve kırmızı astarlı çanaklar bulunmuştur. Yanarlar Mezarlığı'nda benzer formda soluk kırmızı renkte astarlı çanaklar tespit edilmiştir¹⁰⁹¹. Kıyı Ege'de; Milet III. tabakada benzer formda kırmızı astarlı çanaklar ele geçmiştir¹⁰⁹². Bu tip altında değerlendirilen çanaklar Panaztepe kapalı kâseler Tip K IVc 4 ile benzerdir¹⁰⁹³. Bu çanakların benzeri Kocabaştepe OTÇ tabakasında bulunmuş ve Tip 15 içerisinde tanımlanmıştır¹⁰⁹⁴.

b-) Çömlekler

Çömlek Tip 1

Tip 1 içerisinde değerlendirilen çömlekler boyunsuz olup dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlıdır. Bu çömleklerde içe eğik ağız gövdede yumuşak bir dönüş yaparak yuvarlak ya da düz dip ile sonlanmaktadır (Levha 59: 1-11). Bu tip içerisindeki çömleklerin ağız kenarında görülen dışa kalınlaştırma çömleğin boyutuna göre farklılık göstermektedir. Bu tip çömleklerin gövdelerinde yumru biçiminde kabartma uygulaması sıklıkla görülmektedir (Levha 59: 1, 9, Levha 153: 1, 2). Bir örnekte kabartma hilal biçimli yapılmış ve olasılıkla tutamak olarakta kullanılmıştır (Levha 59: 9). Ağız çapları 27-42 cm arasında değişen çömleklerin %72'si VIa, %28'i VIb evresinde bulunmuş,

¹⁰⁸⁸ Gunter 1991: Fig. 9: 56, 73, Fig. 9: 173, Fig. 19: 386.

¹⁰⁸⁹ Lloyd-Mellaart 1965: 90, Fig. 4: 1, 2; 92, Fig. 5: 1.

¹⁰⁹⁰ Lloyd-Mellaart 1965: 106, Fig. 14: 3.

¹⁰⁹¹ Emre 1978: 105, Şek 108.

¹⁰⁹² Raymond 2005: 233, Fig. 3.2: AT.98.444.4, AT.98.223.12, AT.98.196.33.

¹⁰⁹³ Günel 1999a: 46, Levha 77: 1.

¹⁰⁹⁴ Aykurt 2004: 67, Levha 17: a.

%82'si H Mal Grubu, %11'i B Mal Grubu, %6'sı C Mal Grubu, %1'i A Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

İç Batı Anadolu'da; Aphrodisias OTÇ tabakasında Levha 59: 7'de gösterilen örnek ile benzer ağız kenarına sahip açık kırmızı renkte çömlek tespit edilmiştir¹⁰⁹⁵. Göller Yöresi'nde; Bademağacı OTÇ kültür dolgusunda benzer çömlekler Devetüyü ve Kaba mal grubu içerisinde değerlendirilmiş ve Tip IA2 olarak tanımlanmıştır¹⁰⁹⁶. Kıyı Ege'de; Bademgediği VI. tabakada¹⁰⁹⁷, Troia Erken VI tabakasında¹⁰⁹⁸, Kadikalesi Geç Evre'de¹⁰⁹⁹, Milet III. tabakada devetüyü astarlı¹¹⁰⁰, Smyrna/Bayraklı'da kırmızımsı-kahverengi astarlı¹¹⁰¹ benzer formda çömlekler bulunmuştur. Kocabaştepe OTÇ 3 tabakasında bulunan benzer kaplar, Devetüyü ve Kırmızımsı Devetüyü Astarlı mal grupları içerisinde değerlendirilmiş ve Tip 4 olarak tanımlanmıştır¹¹⁰². Bu çömleğin yakın örnekleri Panaztepe'de Tip ÇÖ VIIb 2 içerisinde değerlendirilen çömlek ile benzer özellikler gösterir¹¹⁰³. Ayasuluk Tepesi'nde XIa evresinde bulunan Kaba ve Gri mal grubunda değerlendirilen ÇM4 olarak tanımlanan benzer formda çömlekler bulunmuştur (Levha 19: 1-3). Orta Anadolu'da; Çavlum Mezarlığı'nda benzer formda ancak daha derin olan çömlekler görülmektedir¹¹⁰⁴. Demircihöyük'te yakın formda kırmızı, mat kırmızı, kahverengi, gri örnekler bulunmuştur¹¹⁰⁵. Boğazköy'de Yukarışehir Kuzeybatı Yamacı'nda 8a tabakasında¹¹⁰⁶ ve Gordion 12 nolu Megaron Va tabakasında benzer çömlekler ele geçmiştir¹¹⁰⁷.

Çömlek Tip 2

¹⁰⁹⁵ Joukowsky 1986: 679, Levha 485: 13.

¹⁰⁹⁶ Umurtak 2003: 58, 65, 68, Fig. 3: 5-6; 72, Fig. 7: 9.

¹⁰⁹⁷ Meriç 2003: 95, Fig. 17: 49, 50.

¹⁰⁹⁸ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 423: 35.457.

¹⁰⁹⁹ Kan 2005: Fig. 17: c-d.

¹¹⁰⁰ Raymond 2005: 262, Fig. 3.31: AT.99.266.13.

¹¹⁰¹ Bayne 2000: 76, 272, Fig. 17: 2.

¹¹⁰² Aykurt 2004: 114, Levha 45: a-b.

¹¹⁰³ Günel 1999a: 48, Levha 94: 1.

¹¹⁰⁴ Bilgen 2005: LXX: 1.

¹¹⁰⁵ Kull 1988: 228, 230, Taf 2: 8, Taf 7: 3, 5, Taf 13: 17, Taf 24: 3, Taf 25: 17.

¹¹⁰⁶ Orthman 1963: Tafel 36: 357.

¹¹⁰⁷ Gunter 1991: 78, Fig. 22: 455.

Tip 2 içerisinde değerlendirilen boyunsuz çömlelerde dışa kalınlaştırılarak düzleştirilmiş ağız kenarı bulunur. İçe eğik ağızlı çömleler gövdede çok keskin olmayan bir dönüş yapmaktadır. VIa evresinde bulunan, I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen tek örneğin ağız çapı 30 cm olup, üzerinde iki yatay kulp bulunmaktadır (Levha 59: 12).

Kıyı Ege'de; Kocabaşetepe OTÇ 3 tabakasında bulunan, Devetüyu Astarlı Mal Grubu içerisinde değerlendirilen ve Tip 4b olarak tanımlanan çömlek, ağız kenarında ve ağız kenarı altında bazı farklılıklar olmakla birlikte benzerlik gösterir¹¹⁰⁸

Çömlek Tip 3

Tip 3 içerisinde ele alınan kap çömlekçik olarak tanımlanabilir. 15 cm ağız çapı olan kap dışa eğik ağızlı, içe ve dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı ve keskin gövdelidir (Levha 59: 13). Ağız kenarı üzerine applike edilen kulp keskin gövde üzerinde kaba bağlanmaktadır. Minyatür olarak değerlendirilebilecek VIb evresinde bulunan kap, B Mal Grubu içerisinde değerlendirilmektedir. Bu kap Çömlek Tip 1 ve 2 ile büyük benzerlik göstermekle birlikte söz konusu örneklerde çok daha ufak boyutlarda olması ile farklılaşmaktadır.

Çömlek Tip 4

Tip 4 içerisinde değerlendirilen boyunsuz çömleler, dışa çekik ağız kenarlı ve içe eğik ağızlıdır. İçe eğik olan çömlek gövdede yumuşak bir dönüşle dibe bağlanmaktadır (Levha 60: 1-5). Tam bulunan bir örnekte kenarları yuvarlatılmış düz dip görülür (Levha 60: 1). Ağız çapı 19-30 cm arasında değişen çömleklerin %65'i VIa, %35'i VIb evresinde bulunmuştur. Bulunan kapların %40'ı H Mal Grubu, %35'i B Mal Grubu, %25'i G Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Göller Yöresi'nde; Bademağacı'nda özellikle Levha 60: 2, 4 de gösterilen kaplarla benzerlik gösteren çömleler OTÇ kültür dolgusunda bulunmuş, Devetüyu Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiş ve Tip IA1 olarak tanımlanmıştır¹¹⁰⁹. Kıyı Ege'de; Panaztepe'de bulunan Tip ÇÖ V 1 olarak tanımlanan çömleler benzer formdadır¹¹¹⁰.

¹¹⁰⁸ Aykurt 2004: 114, Levha 45: c.

¹¹⁰⁹ Umurtak 2003: 58, 65, 68, Fig. 3: 4.

¹¹¹⁰ Günel 1999a: 48, Levha 92: 1.

Orta Anadolu'da; Boğazköy Kuzeybatı Yamaç, tabaka 8 c-d'de¹¹¹¹ ve Gordion Megaron 10, 10. ve 14. tabakada¹¹¹² benzer formda kırmızı çömlekler bulunmuştur.

Çömlek Tip 5

Tip 1 ve 4'e oldukça yakın nitelikler taşıyan Tip 5 çömlekleri boyunsuz, dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı ve içe eğik ağızlıdır (Levha 60: 6-11). Bu tip altında değerlendirilen kaplarda ağzın içe eğilme açısının nispeten fazla olması dikkat çekicidir. Bazı çömleklerde ağız kenarının dışa kalınlaştırılması bant şeklindedir (Levha 60: 10). Ağız çapları 14.8- 32 cm arasında değişen çömleklerde sıklıkla kabartma şeklinde yumru bezeme uygulanmaktadır. %55'i VIa, %45'i VIb evresinde bulunan çömleklerin %65'i H Mal Grubu, %35'i C Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

İç Batı Anadolu'da; Aphrodisias OTÇ tabakasında bulunan, kırmızı renkte ve kaba mal grubundaki olan örnek Levha 60: 9'da gösterilen çömlek ile benzerdir¹¹¹³. Kıyı Ege'de; Kocabaştepe OTÇ 3 tabakasında bulunan, Devetüyü Astarlı Mal Grubu içerisinde değerlendirilen ve Tip 2b olarak tanımlanan çömleklerle benzerdir¹¹¹⁴. Bu çömlekler Panaztepe IV b 2 içerisinde değerlendirilen kapların bazıları ile benzer özellikler sergilemektedir¹¹¹⁵. Ayasuluk Tepesi'nde XIa evresinde Kırmızı ve Kahverengi mal grubunda değerlendirilen ÇM 5 olarak tanımlanan benzer çömlekler bulunmuştur (Levha 19:4-8). Orta Anadolu'da; Gordion Megaron 12 tabaka Va'da benzer formda mat kırmızı astarlı çömlekler bulunmuştur¹¹¹⁶.

Çömlek Tip 6

Tip 6 çömlekleri basit ağız kenarlı olup dışa eğik ya da dik olarak yükselen boyuna sahiptir. Bulunan parçaların ufak olmasından dolayı gövde yapıları belirgin değildir. Boynun kısa ve nispeten daha uzun olması dikkate alınarak iki alt tip içerisinde değerlendirilmiştir.

Çömlek Tip 6a

¹¹¹¹ Orthmann 1963: Pl 22: 206.

¹¹¹² Gunter 1991: 55, 61, Fig. 9: 168, Fig. 12: 237, Fig. 13: 238.

¹¹¹³ Joukowsky 1986: 665, Pl 477: 28; 635, Pl 457: 16.

¹¹¹⁴ Aykurt 2004: 111, Levha 44: a.

¹¹¹⁵ Günel 1999a: 48, Levha 89: 2, 4, 6; Levha 90: 1-4.

¹¹¹⁶ Gunter 1991: 78, Fig. 22: 456.

Tip 6a içerisinde değerlendirilen çömleklerin gövdelerinin üst bölümü korunmuştur. Gövdenin üst bölümü daralarak yükselen bu çömlekler dışa doğru açılan kısa boyuna sahiptir. Söz konusu çömleklerde basit ağız kenarı görülür (Levha 61: 1-3). Ağız çapları 12.6-28 cm arasında değişen çömleklerin tamamı VIa evresinde bulunmuş, %55'i C Mal Grubu, %45'i H Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan V. tabakada benzer ağız yapısına sahip çömlekler bulunmuştur¹¹¹⁷. Kıyı Ege'de; Panaztepe'de bulunan Tip ÇÖ I 1 olarak tanımlanan çömlekler ile benzerlik göstermektedir¹¹¹⁸. Benzer kaplar Kocabaştepe OTÇ 2, 3 tabakasında bulunmuş, Gri, Devetüyü, Pembemsi Devetüyü, Kırmızımsı Devetüyü Astarlı mal grupları içerisinde değerlendirilmiş ve Tip 5b içerisinde tanımlanmıştır¹¹¹⁹. Ulucak Höyük mezarlık alanında benzer formda bir çömlek tespit edilmiştir¹¹²⁰. Ayasuluk Tepesi'nde XIa evresinde bulunan Kahverengi ve Kaba mal grupları içerisinde değerlendirilen ÇM1 olarak tanımlanan yakın formda çömlekler bulunmuştur (Levha 17: 1-3). Orta Anadolu'da Gordion Megaron 10, tabaka 14b ve Megaron 12, tabaka Va'da¹¹²¹, Demircihöyük İKL 10/11 açması 5. evrede benzer formda çömlekler ele geçmiştir¹¹²².

Çömlek Tip 6b

Tip 6b içerisinde değerlendirilen çömlekler, tip 6a çömleklerinden boynun dik olarak yükselmesi ve daha uzun bir yapıda olması ile farklılaşmaktadır. VIa evresinde bulunan, G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen tek örneğin ağız çapı 15 cm'dir (Levha 61: 4).

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan IVc tabakasında bu çömleklerle benzer ağız yapısında yalın devetüyü çömlek bulunmuştur¹¹²³. Kıyı Ege'de; Limantepe III. tabakada benzer ağıza sahip çömlek tespit edilmiştir¹¹²⁴. Bu çömleklerin benzerleri Kocabaştepe

¹¹¹⁷ Lloyd-Mellaart 1965: 98, Fig. 9: 7, 8.

¹¹¹⁸ Günel 1999a: 47, Levha 79: 1-5.

¹¹¹⁹ Aykurt 2004: 115, Levha 46: a-d.

¹¹²⁰ Çilingiroğlu-Derin 2004 vd: 61, Fig. 48: 13.

¹¹²¹ Gunter 1991: 54, Fig. 8: 155, Fig. 22: 459.

¹¹²² Kull 1988: 236, Taf 15: 8.

¹¹²³ Lloyd-Mellaart 1965: 115, Fig. 22: 2.

¹¹²⁴ Günel 1999b: 69, Abb 13: 13.

OTÇ 3 tabakasında bulunmuş, Devetüyü ve Pembemsi Devetüyü Astarlı mal grupları içerisinde değerlendirilmiş ve Tip 8a içerisinde tanımlanmıştır¹¹²⁵. Orta Anadolu'da Boğazköy'de Yukarışehir Kuzeybatı Yamacı'nda 8c-d tabakalarında yakın formda bir çömlek tespit edilmiştir¹¹²⁶.

Çömlek Tip 7

Tip 7 içerisinde değerlendirilen çömleklerde ağız içbükey olarak yükselmekte ve kısa bir boyun oluşturmaktadır. Söz konusu çömleklerde içe kalınlaştırılmış ağız kenarı bulunur (Levha 62: 1-3). Bir örnekte kısa boynun hemen altına kabartma şeklinde yumru aplike edilmiştir (Levha 62: 1). Ağız çapları 24.2-31 cm arasında değişen çömleklerin tamamı VIa evresinde bulunmuş, %57'si H Mal Grubu, % 35'i G Mal Grubu, %8'i B Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Göller Yöresi'nde; Bademağacı OTÇ kültür dolgusunda bulunan benzer çömlekler, Devetüyü Mallar içerisinde değerlendirilmiş, Tip IIA3 olarak tanımlanmıştır¹¹²⁷. Kıyı Ege'de; Kocabaştepe OTÇ 3 tabakasında, Açık Yüzlü Kaba Nitelikli Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiş ve Tip 7c olarak tanımlanmış benzer çömlekler bulunmuştur¹¹²⁸. Bu çömlekler Panaztepe çömlek Tip ÇÖ IXa 4 örnekleri ile yakınlık göstermektedir¹¹²⁹. Troia Orta VI tabakalarında¹¹³⁰ ve Milet III. tabakada devetüyü astarlı benzer formda çömlekler bulunmuştur¹¹³¹. Orta Anadolu'da; Demircihöyük İKL 10/11 açması 2/3. evrede yakın formda gri çömlekler ele geçmiştir¹¹³².

Çömlek Tip 8

Tip 8 içerisinde değerlendirilen çömleğin sadece üst bölümü korunmuştur. 28 cm ağız çapındaki tek örnekte, daralarak yükselen boyun ve dışa sivrilti olarak

¹¹²⁵ Aykurt 2004: 121, Levha 48: d-e.

¹¹²⁶ Orthman 1963: Taf 25: 237.

¹¹²⁷ Umurtak 2003: 58, 65, 68, Fig. 3: 9.

¹¹²⁸ Aykurt 2004: 119, Levha 48: c.

¹¹²⁹ Günel 1999a: 49, Levha 96: 1-4.

¹¹³⁰ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 432: 6.

¹¹³¹ Raymond 2005: 262, Fig. 3.31: AT.99.266.8.

¹¹³² Kull 1988: 230, Taf 7: 11.

kalınlaştırılmış ağız kenarı görülür (Levha 62: 4). B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çömlek, VIb evresinde bulunmuştur.

Çömlek Tip 9

Tip 9 çömleklerinde dışa kalınlaştırılmış ağız kenarı ve dışa keskin bir biçimde eğilen kısa boyun görülür. Gövde, yumuşak bir dönüşle dibe bağlanmaktadır (Levha 63: 1-8). Ağız kenarlarında görülen kalınlaştırma farklılık gösterebilmektedir. Bazı örneklerde keskin biçimde dışa eğik olarak yükselen boyun (Levha 63: 2, 3), bazı örneklerde dik bir biçimde (Levha 63: 5) yükselmektedir. Ağız çapları 22-39 cm arasında değişen çömleklerin %64'ü VIa, %36'sı VIb evresinde bulunmuş, %92'si H Mal Grubu, %6'sı B Mal Grubu, %2'si D Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan V. tabakada¹¹³³ ve Aphrodisias OTÇ tabakasında soluk kırmızı astarlı benzer formda örnekler bulunmuştur¹¹³⁴. Kıyı Ege'de; Panaztepe'de bulunan çömlek Tip ÇÖ VI 1 olarak sınıflandırılan kap benzerdir¹¹³⁵. Bu çömleklerin benzerleri Kocabaştepe OTÇ 3 tabakasında bulunmuş, Devetüyü, Pembemsi Devetüyü ve Sarımsı Devetüyü Astarlı mal grupları içerisinde değerlendirilmiş ve Tip 7b içerisinde ele alınmıştır¹¹³⁶. Limantepe III. tabakada özellikle Levha 63: 7 ile benzerlik gösteren örnekler bulunmuştur¹¹³⁷. Benzer boyun ve ağız kenarına sahip çömlekler Milet III. tabakada¹¹³⁸ ve Troia Erken VI safhasında bulunmuştur¹¹³⁹.

Çömlek Tip 10

Tip 10 içerisinde değerlendirilen çok kısa boyunlu çömlekler içe ve dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlıdır. Bu çömleklerde gövde yumuşak bir dönüş ile dibe bağlanmaktadır. Ağız kenarında uygulanan dışa kalınlaştırma belirginken içe kalınlaştırma çok sınırlı orandadır (Levha 64: 1-8). Bu çömleklerin bazılarında gövde üzerine hilal biçiminde kabartma yapılmıştır (Levha 64: 7). Ağız çapları 21-44 cm

¹¹³³ Lloyd-Mellaart 1965: 98, Fig. 9: 6.

¹¹³⁴ Joukowsky 1986: 679, Pl 485: 21.

¹¹³⁵ Günel 1999a: 48, Levha 92: 2

¹¹³⁶ Aykurt 2004: 118, Levha 48: a-b.

¹¹³⁷ Günel 1999b: 69, Abb 13: 14.

¹¹³⁸ Raymond 2005: 251, Fig. 3.20: AT.98.234.6.

¹¹³⁹ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 430: 1, 3.

arasında değişen çömleklerin %74'ü VIa, %26'sı VIb evresinde bulunmuş, %68'i H Mal Grubu, %28'i B Mal Grubu, %4'ü C Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Göller Yöresi'nde; Bademağacı OTÇ kültür dolgusunda Devetüyü Mallar içerisinde değerlendirilen IIA1 olarak tanımlanan benzer çömlekler bulunmuştur¹¹⁴⁰ Levha 64: 6'da gösterilen çömlek ise Bademağacı IIA2 olarak tanımlanan çömleklerle benzerdir¹¹⁴¹. Kıyı Ege'de; Kocabaştepe OTÇ 1-3 tabakasında bulunan benzer kaplar, Kırmızı, Devetüyü, Pembemsi Devetüyü, Kırmızımsı Devetüyü ve Sarımsı Devetüyü Astarlı mal grupları içerisinde değerlendirilmiş ve Tip 9d olarak tanımlanmıştır¹¹⁴². Panaztepe'de¹¹⁴³, Smyrna/Bayraklı'da¹¹⁴⁴, Adalarda; Thermi'de benzer formda çömlekler bulunmuştur¹¹⁴⁵. Orta Anadolu'da; Demircihöyük İKL 10/11 açması 2/3 ve 4/5. evrede benzer formda çömlekler ele geçmiştir¹¹⁴⁶.

Çömlek Tip 11

Tip 11 başlığı altında değerlendirilen çömlekler, bir örnek dışında basit ağız kenarlı, boyunlu, keskin gövdeli ve keskin omuzludur (Levha 65: 1-6). Bu grup içerisinde değerlendirilen tam profil veren kap, alçak kaideli ve üç kulpludur (Levha 65: 1, Levha 157: 1a-b). Bu tip içerisinde değerlendirilen diğer örneklerin ise sadece üst bölümleri korunmuştur. Dik biçimde yükselen boyuna ve basit ağız kenarına sahip olan çömleklerin ağız çapı 11-22 cm arasında değişmektedir. Dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı tek örneğin keskin omuz kısmında kalınlaştırılmıştır (Levha 65: 4). Tamamı VIa evresinde bulunan çömleklerin %38'i D Mal Grubu, %29'u H Mal Grubu, %27'si C Mal Grubu, %6'sı I Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Kıyı Ege'de; Troia Erken VI tabakasında bu çömleklerin basit ağız kenarlı olanları ile benzer formda bir örnek bulunmuştur. Ancak bulunan parça boyun ve ağız kenarına ait olduğu için çömleğin gövde yapısının benzer olup olmadığı konusunda bir

¹¹⁴⁰ Umurtak 2003: 58, 65, 68, Fig. 3: 7.

¹¹⁴¹ Umurtak 2003: 58, 65, 68, Fig. 3: 8.

¹¹⁴² Aykurt 2004: 126, Levha 53: a-c, Levha 54: a, b.

¹¹⁴³ Günel 1999a: Levha 109: 3.

¹¹⁴⁴ Bayne 2000: 76, 272, Fig. 17: 4.

¹¹⁴⁵ Lamb 1936: Pl. XLVI: 4a, Bayne 2000: 99, Fig. 27: 6.

¹¹⁴⁶ Kull 1988: Taf 10: 8, Taf 13: 17.

çıkarım yapmak mümkün değildir¹¹⁴⁷. Ayasuluk Tepesi'nde özellikle Levha 65:2'de gösterilen örnek ile benzer bir çömlek XIb evresinde bulunmuş, A Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiş ve ÇM11 olarak tanımlanmıştır (Levha 21: 4) Orta Anadolu'da; Demircihöyük'te benzer formda gri örnekler tespit edilmiştir¹¹⁴⁸.

Çömlek Tip 12

Tip 12 içerisinde değerlendirilen boyunsuz çömlekler, basit ağız kenarlı ve içe eğik ağızlıdır (Levha 66: 1-3). Bu çömleklerin birinde ağız kenarı altında hilal biçimli tutamak applike edilmiştir. Bu grup altında değerlendirilen çömleklerin ağız çapı 8-19.4 cm arasında değişmektedir. Bir çömlek dışında çok ufak boyuttaki kaplar ile temsil edilen bu örnekler çömlekçik olarak tanımlanabilir (Levha 66: 1, 3, 4). %70'i VIa, %30'u VIb evresinde bulunan bu kapların, %32'si B Mal Grubu, %27'si C Mal Grubu, %23'ü H Mal Grubu, %18'i G Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

İç Batı Anadolu'da; Aphrodisias Tunç Çağ 4-OTÇ tabakasında Levha 66:2'de gösterilen örneğin benzeri bulunmuştur¹¹⁴⁹. Orta Anadolu'da; Demircihöyük'te, Levha 61:1'de gösterilen örnek ile benzer tutamağa sahip kırmızı ve kahverenkli örnekler ele geçmiştir¹¹⁵⁰. Kıyı Ege'de Ayasuluk Tepesi'nde özellikle Levha 66: 2'de gösterilen örneğin benzeri XIb evresinde bulunmuş, A Mal Grubu'nda değerlendirilmiş ve ÇM12 olarak tanımlanmıştır (Levha 21: 5). Adalarda; Antissa kazılarında yine bu örnek ile benzer ancak ağız kenarında çok az dışa kalınlaştırma yapılmış bir örnek tespit edilmiştir¹¹⁵¹.

Çömlek Tip 13

Tip 13 içerisinde değerlendirilen gövde kısmı korunmamış olan boyunlu çömleklerde dışa kalınlaştırılmış ağız kenarı ve içe eğik ağız görülür (Levha 66: 4-6). Bir örnekte boyun üzerine ince yivler yapılmıştır (Levha 66: 5). Ağız çapları 19-24 cm arasında değişen çömleklerin %85'i VIa, %15'i VIb evresinde bulunmuş, %38'i H Mal

¹¹⁴⁷ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 425: 24.

¹¹⁴⁸ Kull 1988: 232, Taf 10: 9.

¹¹⁴⁹ Joukowsky 1986: 615, 442: 27.

¹¹⁵⁰ Kull 1988: 228 Taf 2: 5, 6, 11.

¹¹⁵¹ Bayne 2000: 105, Fig. 28: 1.

Grubu, %33'ü C Mal Grubu, %22'si B Mal Grubu, %7'si H Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir (Levha 66: 4-6).

Bu tip içerisinde değerlendirilen çömlekler Kıyı Ege'de; Panaztepe çömlek Tip ÇÖ VII a 2 örnekleri ile benzer niteliktedir¹¹⁵². Bu çömlekler Troia Orta VI safha örnekleri ile karşılaştırılabilir¹¹⁵³. Orta Anadolu'da; Gordion 10 nolu Megaron tabaka 7'de benzer formda çömlekler bulunmuştur¹¹⁵⁴.

Çömlek Tip 14

Tip 14 içerisinde değerlendirilen çömleklerin sadece üst bölümü bulunmuştur. Gövde ağza doğru daralarak yükselmektedir. Dışa çekik ve basit ağız kenarına sahip olan bu tipten VIa evresinde bir örnek bulunmuştur. Ağız çapı 14 cm olan çömlek H Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir (Levha 66: 7).

Söz konusu çömlek Kıyı Ege'de; Panaztepe'de bulunan çömlek Tip ÇÖ IVb 2 olarak değerlendirilen kapların bazıları ile benzerlik gösterir¹¹⁵⁵. Orta Anadolu'da; Demircihöyük İKL 10/11 açması 1. evrede benzer formda mat kırmızı kaplar bulunmuştur¹¹⁵⁶.

Çömlek Tip 15

Tip 15 içerisinde değerlendirilen çömleklerde gövdede yumuşak bir dönüşle içe doğru belirgin bir biçimde eğilerek yükselmektedir. Bu tip altında değerlendirilen çömleklerin içe eğilme açısı fazladır. Basık yarı küresel gövdeli bu çömleklerde dışa kalınlaştırılmış ağız kenarı görülmektedir. Çömleklerin ağız kenarının dışa kalınlaştırma biçimi farklılık gösterebilmektedir (Levha 67: 1-4). Bir örnekte içe çekilen gövdenin sonlanmasından önce ağız kenarının hemen altında tüm çömleği çevreleyen bant şeklinde kabartma yapılmıştır. Bu grup içerisinde çömlekçik olarak tanımlanabilecek ufak boyutta örneklerde değerlendirilmiştir. Ağız çapları 9-44 cm arasında değişen çömleklerin %60'ı VIa, %40'ı VIb evresinde bulunmuş, %33'ü B Mal Grubu, %30'u C Mal Grubu, %23'ü G Mal Grubu, %14'ü H Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

¹¹⁵² Günel 1999a: 48, Levha 93: 1-6.

¹¹⁵³ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 432: 8.

¹¹⁵⁴ Gunter 1991: 67, Fig. 16. 311.

¹¹⁵⁵ Günel 1999a: 48, Levha 89: 1, 6.

¹¹⁵⁶ Kull 1988: 238, Taf 17: 4.

Bu çömlekler Kıyı Ege'de; Troia VI Orta Safhası'nda bulunan örnekler ile ağız kenarında bazı farklılıklar olmakla birlikte benzerlik gösterir¹¹⁵⁷. Orta Anadolu'da; Demircihöyük'te benzer formda örnekler bulunmuştur¹¹⁵⁸.

Çömlek Tip 16

Tip 16 çömlekler içerisinde en sık karşılaşılan grubu temsil etmektedir. Dışa çekik ağız kenarlı çömlekler boyunludur (Levha 68: 1-15). Boynun ağza doğru dışa eğik olarak yükseldiği açılı çöğünlukla yumuşak bir dönüş yaparken, sınırlı sayıdaki örnekte keskin olarak tanımlanabilecek dönüşe sahiptir (Levha 68: 1, 4, 14). Bazı çömleklerde boynun yükselmeye başladığı noktada tüm boynu çevreleyen kabartma bant bezeme yapıldığı görülmektedir (Levha 68: 5, 15). İçerisinde çömlekçik olarak tanımlanabilecek örneklerinde olduğu bu tipte ağız çapı 8-17 cm arasında değişmektedir. Bu çömleklerin %92'si VIa, %8'i VIb evresinde bulunmuş, %42'si B Mal Grubu, %23'ü C Mal Grubu, %22'si A Mal Grubu, %19'u G Mal Grubu, %3'ü I Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Bu kap tipinin bulunan hemen tüm örneklerinde sadece boyun ve ağız kenarı bulunmuş olduğundan gövde yapıları tam olarak bilinmemektedir. Bu sebeple karşılaştırmalarda sadece ağız kenarı ve boyun yapısının benzerliği dikkate alınmak zorunda kalınmıştır. İç Batı Anadolu'da; Beycesultan V. tabakada benzer boyun ve ağız yapısına sahip kırmızı¹¹⁵⁹, IVc tabakasında kırmızı ve kırmızı-kahverengi astarlı kaplar bulunmuştur¹¹⁶⁰. Bu çömlek tipi ile benzerlik gösteren örnekler Aphrodisias Tunç Çağ 4-OTÇ tabakasında bulunmuş¹¹⁶¹ daha sonra OTÇ tabakasında Açık Sarımsı Kahverengi, Açık Kırmızı mallar içerisinde değerlendirilen ve yine açık kırmızı renkte kendinden astarlı ve alacalı gri renkte astarlı benzerleri görülmeye devam etmiştir¹¹⁶². Kusura C evresinde bulunan grimsi kırmızı renkte kaba çömleğin boyun ve ağız kenarı

¹¹⁵⁷ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 432: 10, 13.

¹¹⁵⁸ Kull 1988: Taf 2: 8.

¹¹⁵⁹ Lloyd-Mellaart 1965: 97, Fig. 8: 15; 98, Fig. 9: 6, 99, Fig. 10: 10.

¹¹⁶⁰ Lloyd-Mellaart 1965: 114, Fig. 21: 3, 6; 115, Fig. 22: 7.

¹¹⁶¹ Joukowsky 1986: 618, Pl 444: 12, 13.

¹¹⁶² Joukowsky 1986: 679, Pl 485: 16, 635, Pl 457: 15 (bu örnek sadece Levha 68: 4, 5 nolu örneklerle kısmen benzerlik gösterir), 33; 679, Pl 485: 11, 16.

benzer özelliktedir¹¹⁶³. Göller Yöresi'nde; Bademağacı OTÇ kültür dolgusunda bulunan benzer kaplar Devetüyü Mallar içerisinde değerlendirilmiş ve Tip IVA1 olarak tanımlanmıştır¹¹⁶⁴. Kıyı Ege'de; Kocabaştepe OTÇ 2, 3 tabakalarında bulunan, Kırmızı Devetüyü, Pembemsi Devetüyü, Sarımsı Devetüyü Astarlı ve Kaba mal grupları içerisinde değerlendirilen ve Tip 11c olarak tanımlanan benzer örnekler bulunmuştur¹¹⁶⁵. Bademgediği VI. tabakada¹¹⁶⁶, Troia Erken VI tabakalarda¹¹⁶⁷, Smyrna/Bayraklı'da kırmızı-kahverengi astarlı¹¹⁶⁸ benzer formda örnekler ele geçmiştir. Milet III. tabakada bulunan benzer boyun ve ağız kenarına sahip çömleklerin üzerinde kırmızı renkte boya bezeme bulunmaktadır¹¹⁶⁹. Ayasuluk Tepesi'nde XIa ve XIb evresinde bulunan Kırmızı ve Kahverengi mal gruplarında değerlendirilen ÇM3 olarak tanımlanan benzer formda ancak daha uzun boyunlu çömlekler bulunmuştur (Levha 18: 1-7). Orta Anadolu'da; Çavlum Mezarlığı'nda benzer formda, üzerinde iki kulp bulunan farklı boyutlarda çömlekler tespit edilmiştir¹¹⁷⁰. Gordion 10 nolu Megaron 7. tabakada devetüyü astarlı¹¹⁷¹, Demircihöyük OTÇ tabakalarında bej, mat kırmızı astarlı benzer formda örnekler bulunmuştur¹¹⁷².

Çömlek Tip 17

Tip 17 içerisinde değerlendirilen çömleklerin sadece boynunun bir bölümü ve ağız kenarı bulunmuştur. Olasılıkla çömlek Tip 16 ile aynı gövde yapısına sahip olan bu kaplarda ağız kenarı içe ve dışa kalınlaştırılmıştır. VIa evresinde bulunan B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen tek örneğin ağız çapı 22 cm'dir (Levha 68: 16).

Bu tip içerisinde değerlendirilen çömlekler Kıyı Ege'de; Panaztepe çömlek Tip ÇÖ IX b 4 içerisinde değerlendirilen bir örnek ile benzer niteliktedir¹¹⁷³. Ağız kenarında

¹¹⁶³ Lamb 1937: 27, Fig. 10: 6.

¹¹⁶⁴ Umurtak 2003: 58, 65, 68, Fig. 3: 10.

¹¹⁶⁵ Aykurt 2004: 133, Levha 56: a-e.

¹¹⁶⁶ Meriç 2003: 95, Fig. 17: 42.

¹¹⁶⁷ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 428: 12, Pl 425: 21.

¹¹⁶⁸ Bayne 2000: 77, 272 Fig. 18: 3.

¹¹⁶⁹ Raymond 2005: 250, Fig. 3.19.

¹¹⁷⁰ Bilgen 2005: LXX: 7; LXXIV: 1.

¹¹⁷¹ Gunter 1991: 67, Fig. 16: 315.

¹¹⁷² Kull 1988: 230, 236, Taf 6: 9, 10, Taf 15: 2.

¹¹⁷³ Günel 1999a: 49, Levha 97: 4.

farklılık olmakla birlikte benzer formda kırmızımsı altın mika astarlı bir örnek Smyrna/Bayraklı kazılarında bulunmuştur¹¹⁷⁴.

Çömlek Tip 18

Tip 18 içerisinde değerlendirilen çömleklerin sadece üst bölümü korunmuştur. Ağız kenarları çok az dışa kalınlaştırılmış olan bu çömlekler boyunludur. VIa evresinde bulunan H Mal Grubu ve B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen iki örneğin ağız çapları 25 ve 30 cm'dir (Levha 69: 1, 2).

İç Batı Anadolu'da; Aphrodisias Tunç Çağ IV-OTÇ tabakasında bu çömlek tipi ile benzerlik gösteren örnekler bulunmuştur¹¹⁷⁵. Kıyı Ege'de; Kocabaştepe OTÇ 1-3 tabakalarında bulunan benzer çömlekler, Tip 9b olarak tanımlanmıştır¹¹⁷⁶. Milet III. tabakada kırmızı ve devetüyü astarlı¹¹⁷⁷, Smyrna/Bayraklı kazılarında kırmızı yüzeyli altın boya astarlı benzer formda kaplar tespit edilmiştir¹¹⁷⁸. Orta Anadolu'da; Demircihöyük'te benzer formda kahverengi çömlekler ele geçmiştir¹¹⁷⁹.

Çömlek Tip 19

Tip 19 içerisinde değerlendirilen çömleklerin sadece üst bölümü korunmuştur. Dışa çekik ağızlı olan bu çömlekler Tip 16 örneklerine göre daha uzun bir boyun yapısına sahip olması ile ayrılmaktadır. Bu tip altında değerlendirilen çömleklerin ağız çapları 17-26 cm arasında değişmektedir (Levha 69: 3-5). %87'si VIa evresinde, %13'ü VIb evresinde bulunan çömleklerin %86'sı C Mal Grubu, %14'ü G Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

İç Batı Anadolu'da; Aphrodisias OTÇ tabakasında bu çömlek tipi ile özellikle Levha 69: 3 nolu örnekle benzerlik gösteren alacalı kırmızı renkte astarlı örnekler bulunmuştur¹¹⁸⁰. Göller Yöresi'nde; Bademağacı OTÇ kültür dolgusunda Devetüyü Mal Grubu içerisinde değerlendirilen Tip IVB1 olarak tanımlanan çömlekler özellikle Levha

¹¹⁷⁴ Bayne 2000: 76, 272, Fig. 17: 3.

¹¹⁷⁵ Joukowsky 1986: 629, Pl 454: 18.

¹¹⁷⁶ Aykurt 2004: 125, Levha 52: a, b.

¹¹⁷⁷ Raymond 2005: 252, Fig. 3.21: AT.98.196.22, AT.98.234.55.

¹¹⁷⁸ Bayne 2000: 76, 272, Fig. 17: 6.

¹¹⁷⁹ Kull 1988: 242, Taf 27: 9.

¹¹⁸⁰ Joukowsky 1986: 665, Pl 477: 36.

69: 5'te gösterilen örnek ile benzerdir¹¹⁸¹. Kıyı Ege'de; Kocabaştepe OTÇ tabakasında özellikle Levha 69: 4'te gösterilen çömleğin benzeri, Tip 11e içerisinde tanımlanmıştır¹¹⁸². Orta Anadolu'da; Gordion 10 nolu Megaron tabaka 8'de benzer formda yalın¹¹⁸³, Demircihöyük'te kahverengi astarlı çömlekler bulunmuştur¹¹⁸⁴.

Çömlek Tip 20

Tip 20 içerisinde değerlendirilen çömleklerin sadece üst bölümü bulunmuştur. Ağız kenarı içe ve dışa hafifçe kalınlaştırılmış olan kaplar boyunludur. VIa evresinde bulunan, C Mal Grubu içerisinde değerlendirilen tek örneğin ağız çapı 16 cm'dir (Levha 69: 6).

Kıyı Ege'de; Panaztepe çömlek Tip ÇÖ IVc 2 örnekleri bu kap ile benzer özellikler göstermektedir¹¹⁸⁵. Bu çömleklerin benzerleri Kocabaştepe OTÇ 2, 3 tabakasında bulunmuş ve Tip 11e olarak tanımlanmıştır¹¹⁸⁶.

Çömlek Tip 21

Bu tip altında değerlendirilen dar boyunlu tek örneğin üst bölümü korunmuştur. Hafifçe dışa eğik ağızlı, basit ağız kenarlı bu tipte uzun boyun görülür. VIa evresinde bulunan, A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen örneğin ağız çapı 8 cm'dir (Levha 70: 1).

Orta Anadolu'da; Gordion 12 nolu Megaron Va tabakasında benzer ağız yapısına sahip ancak ağzın biraz daha belirgin biçimde dışa eğildiği bir örnek bulunmuştur¹¹⁸⁷.

Çömlek Tip 22

Bu tip altında değerlendirilen kaplar dışa eğik ağızlı ve dışa dönük ağız kenarlıdır. Uzun boyunlu olan bu örnekler 9.8 ile 16 cm arasında değişen ağız çapına sahiptir (Levha 70: 2-5). I. tabakada karışık kontekst içerisinde bulunan bir örnek göz

¹¹⁸¹ Umurtak 2003: 58, 65, 68, Fig. 3: 11.

¹¹⁸² Aykurt 2004: 59, 57: b.

¹¹⁸³ Gunter 1991: 64, Fig. 14: 272.

¹¹⁸⁴ Kull 1988: 236, Taf 15: 4.

¹¹⁸⁵ Günel 1999a: 48, Levha 91: 1, 2.

¹¹⁸⁶ Aykurt 2004: 134, Levha 57: d.

¹¹⁸⁷ Gunter 1991: Fig. 22: 454.

ardı edildiğinde tüm Tip 22 çömlekleri VIa evresinde bulunmuş, %45'i B Mal Grubu, %40'ı C Mal Grubu, %15'i D Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Çömlek Tip 22 içerisinde değerlendirilen örneklerin sadece üst bölümü bulunduğu için kabın tüm formu dikkate alınarak karşılaştırma yapılamamaktadır. Kıyı Ege'de; Milet III. tabakada benzer boyun ve ağız kenarına sahip örnekler bulunmuştur¹¹⁸⁸. Kadıkalesi'nde benzer formda Erken Evre olarak tanımlanan seramikler içerisinde Gri Seramik Grubu'nda değerlendirilen bir örnek tespit edilmiştir¹¹⁸⁹. Levha 70: 2, 3 gösterilen örnekler, Panaztepe şişe Tip Ş I 2 ile Levha 70: 4 ve 5'te gösterilen örnekler ise Ş. IIIa 2 ile benzerlik göstermektedir¹¹⁹⁰. Orta Anadolu'da; Demircihöyük'te yakın formda örnekler bulunmuştur¹¹⁹¹.

c-) Minyatür Kaplar

Az sayıda olmasından dolayı farklı formlardaki kaplar bu başlık içerisinde değerlendirilmiştir.

Levha 71: 1 ve Levha 154: 2'de gösterilen kaplar tamdır. Çömlekçik olarak da tanımlanabilecek dışa eğik ağızlı ve basit ağız kenarlı kaptaki kısa boyun yumuşak bir dönüşle düz dibe bağlanmaktadır. VIb evresinde bulunan minyatür kaplar, B Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Levha 71: 2 ve 3'te gösterilen minyatür çömlekçikler içbükey yükselen ağızlı ve kısa boyunludur. Gövdede görülen yumuşak dönüşle dibe bağlanmaktadır. Basit ağız kenarına sahip çömlekçiklerin ağız çapı 4 cm'dir. VIa evresinde bulunan kapların her ikisinde C Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Levha 71: 2, 3'te gösterilen çömlekçiklerin kırmızı astarlı benzeri Beycesultan V. tabakada bulunmuştur¹¹⁹². Levha 71: 2, 3'te gösterilen çömlekçikler ile Aphrodisias OTÇ tabakasında bulunan pembe astarlı boyun ve ağız kenarı parçası benzerlik gösterir¹¹⁹³. Levha 71: 2, 3'te gösterilen minyatür kapların yakın formda ancak dönüşün

¹¹⁸⁸ Raymond 2005: 250, Fig. 3.19: AT.98.279.18.

¹¹⁸⁹ Kan 2005: Fig. 11: c.

¹¹⁹⁰ Günel 1999a: 50, 51, Levha 103: 2, Levha 104: 1.

¹¹⁹¹ Kull 1988: 238, Taf 18: 20.

¹¹⁹² Lloyd-Mellaart 1965: 97, Fig. 8: 12.

¹¹⁹³ Joukowsky 1986: 665, Pl 477: 24.

biraz daha gövdeye yakın bir noktada başladığı devetüyü kaplar Gordion 10 nolu Megaron 5. tabakada bulunmuştur¹¹⁹⁴.

Levha 71: 4 ve 5'te gösterilen kapların sadece üst bölümü korunmuştur. Dar boyunlu kaplar dışa eğik ağızlı ve basit ağız kenarlıdır. VIa evresinde bulunan, B ve F mal grupları içerisinde değerlendirilen kapların ağız çapları 5 ve 6 cm'dir.

Levha 71: 6 ve 7'de gösterilen kaplar boyut olarak farklı olmakla birlikte ikisinde de dışa çekik ağız kenarı, dışa eğik ağız ve keskin olmayan gövde görülür. Ağız çapları 7.4 ve 9 cm olan kaplar VIa evresinde bulunmuş ve H Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Bu çömlekçiklerin benzerleri Aphrodisias Tunç Çağ 4-OTÇ tabakasında bulunmuştur¹¹⁹⁵.

Levha 71: 8 gösterilen çömlekçikte bant şeklinde dışa kalınlaştırılmış ağız kenarı, içe eğik ağız ve keskin bir gövde bulunur. Ağız çapı 8 cm olan çömlekçik VIa evresinde bulunmuş ve D Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Levha 71: 9'da gösterilen kap basit ağız kenarlı, içe eğik ağızlıdır. Ağız kenarı üzerinde dikey yükselen kırık kulpu bulunan örnek VIb evresinde bulunmuş ve B Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

d-) Akıtacaklı Kaplar

Akıtacaklı Kap Tip 1a-b

Tip 1 içerisinde değerlendirilen üç örnek a ve b olarak iki alt tip içerisinde değerlendirilmiştir (Levha 72: 1-4). VIa evresinde bulunan, C Mal Grubu içerisinde değerlendirilen, Tip 1a'nın ağız kenarı dışa çekik, ağız içe eğiktir. 14.8 cm çapında ağza sahip akıtacaklı kapta dışa kalınlaştırılmış ağız kenarı bulunur. 7 cm uzunluğundaki akıtacak sağlam durumda olup yukarıya doğru bakmaktadır. Söz konusu akıtacaklı kap gövdede yumuşak bir dönüşle dibe bağlanmaktadır (Levha 72:1). Tip 1b kapları içe eğik ağızlı, dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlıdır. Levha 72: 2'de gösterilen, VIa evresinde bulunan, C Mal Grubu içerisinde değerlendirilen örnekte akıtacak kısmı kırık

¹¹⁹⁴ Gunter 1991: 71, Fig. 17: 358.

¹¹⁹⁵ Joukowsky 1986: 618, Pl 444: 16.

durumdadır. Burada değerlendirilen Levha 72:3'te gösterilen örnekte sadece akıtacak kısmı korunmuştur Levha 72:4'te gösterilen sığ kapta, dışa kalınlaştırılmış ağız kenarı bulunmaktadır. VIa ve VIb evresinde birer örnekle temsil edilen bu tipteki kaplar B ve C mal grupları içerisinde ele alınmıştır.

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan V. tabakada Tip 1a ile benzer formda ancak akıtacak kısmı biraz daha kısa olan yakın formu bir çaydanlık bulunmuştur¹¹⁹⁶. Orta Anadolu'da; Demircihöyük kazılarında Tip 1a ile benzer formda mat kırmızı renkte örnek tespit edilmiştir¹¹⁹⁷. Göller Yöresi'nde; Bademağacı OTÇ kültür dolgusunda Tip 1b ile benzer forma sahip Devetüyü Mal Grubu içerisinde değerlendirilen kaplar ele geçmiştir¹¹⁹⁸. Adalarda; Thermi'de benzer formda akıtacaklar bulunmuştur¹¹⁹⁹.

Akıtacaklı Kap Tip 2

Bu tip içerisinde bulunan örneklerde kabın formu hakkında herhangi bir bilgi tespit edilememiş olmakla birlikte akıtacak kısımlarının belirgin bir biçimde uzun olmasından dolayı diğer örneklerden ayrı bir tip içerisinde değerlendirilmiştir (Levha 72: 5-6).

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan IVc tabakasında Levha 72: 5 ve 6'da gösterilen benzer akıtacaklar bulunmuştur¹²⁰⁰. Orta Anadolu'da Yanarlar Mezarlığı'nda benzer akıtacak biçimine sahip kırmızı ve soluk kırmızı astarlı kaplar ele geçmiştir¹²⁰¹. Benzer akıtacaklar Çavlum Mezarlığı'nda bulunan testilerde¹²⁰² ve Demircihöyük OTÇ tabakalarında benzer siyah renkte akıtacaklar görülmektedir¹²⁰³. Kıyı Ege'de Ayasuluk Tepesi'nde XIb evresinde bulunan Devetüyü ve Kahverengi mal gruplarında değerlendirilen AK2 olarak tanımlanan kaplarla benzerlik gösterir (Levha 22: 2-4)

e-) Testiler

Yonca Ağızlı Testi

¹¹⁹⁶ Lloyd-Mellaart 1965: 86, Fig. 2: 18.

¹¹⁹⁷ Kull 1988: 238, Taf 17: 2.

¹¹⁹⁸ Umurtak 2003: 57, 64, 67, Fig. 6-8.

¹¹⁹⁹ Lamb 1936: Fig. 41: 7-8

¹²⁰⁰ Lloyd-Mellaart 1965: 113, Fig. 20: 9-11.

¹²⁰¹ Emre 1978: Şek 90-97.

¹²⁰² Bilgen 2005: LXXII: 1-4.

¹²⁰³ Kull 1988: 230, Taf 6: 7.

Yonca ağızlı testiler kendi içerisinde a ve b olmak üzere iki tip içerisinde değerlendirilmektedir (Levha 73: 1-6). Tip 1a içerisinde ele alınan örneklerde iç eğilerek yükselen gövde kısa bir boyunla dışa çekik olarak yükselmektedir. Basit ağız kenarı bulunan örneklerde üçlü yonca görülür (Levha 73: 1-3, Levha 156: 2a, b). Bu tipten VIa ve VIb evresinde toplam 4 örnek bulunmuş, 2'si G Mal Grubu, diğerleri D ve B mal grupları içerisinde değerlendirilmiştir. Tip 1b içerisinde değerlendirilen örnekler daha uzun bir boyna ve belirgin biçimde dışa çekilmiş ağız kenarının hafifçe kalınlaştırılmış olması ile tip 1a'dan farklılaşmaktadır (Levha 73: 4-6). Bu testiler VIa ve b evrelerinde bulunmuş, I, G ve A mal grupları içerisinde değerlendirilmiştir.

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan V. tabakada Ia testisinin benzeri bulunmuştur¹²⁰⁴. Göller Yöresi'nde; Bademağacı OTÇ kültür dolgusunda Devetüyü Mal Grubu içerisinde değerlendirilen testi Tip IA2 olarak tanımlanan kap Ia örneği ile benzerlik gösterirken ¹²⁰⁵ IB1 olarak tanımlanan devetüyü testi YT1b örneği ile benzerdir¹²⁰⁶. Kıyı Ege'de; Tip 1b örneğinin boyun ve ağız kısmı dikkate alındığında Panaztepe YT I 4 örnekleri ile karşılaştırılabilir¹²⁰⁷. YT1a içerisinde değerlendirilen testilerle benzer ağız kenarına sahip örnekler Smyrna/Bayraklı kazılarında tespit edilmiştir¹²⁰⁸. Ayasuluk Tepesi'nde XIa ve XIb evrelerinde bulunan Kahverengi ve Koyu Kahverengi mal gruplarında değerlendirilen YT1 olarak tanımlanan çömlerle benzerlik gösterir (Levha 23: 1-6). Orta Anadolu'da; Çavlum Mezarlığı'nda benzer formda testiler bulunmuştur¹²⁰⁹.

Gaga Ağızlı Testi

Gaga ağızlı testilerin akıtacak kısımlarına ait parçalardan bulunmuştur. Söz konusu testilerin formları hakkında elimizde somut verilerin sınırlı olmasından dolayı gaga ağızların formu dikkate alınarak iki alt tip oluşturulmuştur.

Gaga Ağızlı Tip 1

¹²⁰⁴ Lloyd-Mellaart 1965: 96, Fig. 7: 14.

¹²⁰⁵ Umurtak 2003: 57, 64, 68, Fig. 3: 2.

¹²⁰⁶ Umurtak 2003: 57, 64, 68, Fig. 3: 3.

¹²⁰⁷ Günel 1999a: 52, Levha 106: 1, 2.

¹²⁰⁸ Bayne 2000: 75, Fig. 16: 2.

¹²⁰⁹ Bilgen 2005: LXXVI: 4-9.

Bu tip içerisinde değerlendirilen testilerin akıtacak parçaları bulunmuştur. Kendi içerisinde 1a ve 1b olarak iki tipte değerlendirilen gaga ağızlarında Tip 1a örnekleri dik bir açı ile yükselmekte, ağız aşağı doğru çok az kalınlaştırılarak uzatılmıştır (Levha 74: 1, 2). Tip 1b içerisinde değerlendirilen gaga ağızları dik bir biçimde yükselmekte ve çok sınırlı bir oranda aşağı sarkıtılmıştır (Levha 74: 3, 4). Tip 1a içerisinde değerlendirilen iki örnek VIa ve VIb evrelerinde bulunmuş, B ve C mal grupları içerisinde değerlendirilmiştir.

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan V. tabakada benzer parçalar bulunmuştur¹²¹⁰. Bu gaga ağız 1a tipinde testilerin ağız ve boyun kısmı korunmuş ağız kısmı koyu gri renkte astarlı benzerleri Aphrodisias OTÇ tabakasında ele geçmiştir¹²¹¹. Orta Anadolu'da; Demircihöyük kazılarında 1a tipinde değerlendirilen örneklerin kırmızı, bej ve gri benzerleri bulunmuştur¹²¹². Kıyı Ege'de; Kocabaştepe OTÇ tabakalarında 1b tipindeki gaga ağızların benzerleri bulunmuş ve Tip 1b olarak tanımlanmıştır¹²¹³.

Gaga Ağızlı Tip 2

Tip 2 içerisinde değerlendirilen gaga ağızlı testilerin tamamının akıtacak kısmı bulunmuştur. Bu tip içerisinde değerlendirilen akıtacaklar dik bir biçimde yükselmektedir (Levha 75: 1-9). Bu tip içerisinde değerlendirilen gaga ağızlarının ikisinde ağzın her iki tarafına da yapılmış yumru bezeme vardır (Levha 75: 6, 9). Bu testinin %86'sı VIa, %14'ü VIb evresinde bulunmuş, %57'si C Mal Grubu, %35'i G Mal Grubu, %8'i I Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

İç Batı Anadolu'da; Kusura C evresinde bu tip içerisinde değerlendirilen üzerinde yumru bezeme bulunan örneklerin benzerleri bulunmuştur¹²¹⁴. Kıyı Ege'de; Panaztepe gaga ağızlı testi Tip GT I 1 örnekleri bulunan parçalarla benzerdir¹²¹⁵. Kocabaştepe OTÇ tabakalarında bu ağızların benzerleri bulunmuş ve Tip 1c olarak tanımlanmıştır. Yine bu grup içerisinde yer alan Levha 75: 6, 9'da gösterilen üzerinde

¹²¹⁰ Lloyd-Mellaart 1965: 96, Fig. 7: 3, 4, 6.

¹²¹¹ Joukowsky 1986: 665, Pl 477: 34.

¹²¹² Kull 1988: 230, 236, Taf 6: 2, Taf 16: 12-14.

¹²¹³ Aykurt 2004: Levha 41: b, c.

¹²¹⁴ Lamb 1937: 27, Fig. 10: 4, 5.

¹²¹⁵ Günel 1999a: 52, Levha 105: 3a, 3b.

yumru bezeme bulunan örnekler Kocabaşetepe’de Tip 2 başlığı içerisinde ele alınmıştır¹²¹⁶. Benzer formda kırmızı astarlı gaga ağızlı parçaları Milet III. tabakada bulunmuştur¹²¹⁷. Orta Anadolu’da; Çavlum Mezarlığı’nda¹²¹⁸ ve Demircihöyük kazılarında kahverengi, kırmızı, parlak kırmızı, bej astarlı benzer formda çömlerler görülmektedir¹²¹⁹. Güney Anadolu’da; yakın formda kırmızı astarlı örnek Yumuktepe XIa tabakasında tespit edilmiştir¹²²⁰. Adalarda; Poliochni’de Kahverengi olarak tanımlanan evrede benzer formda gaga ağızlı testiler bulunmuştur¹²²¹.

f-) Pithoslar

Tam pithos örneklerinin bulunmamasından dolayı bu form hakkındaki bilgiler daha çok gövde parçaları aracılığı ile sağlanmaktadır (Levha 76: 1-5, Levha 77:1-11). Üst kısmı bulunan iki örneğin ağızlı içe eğik olup, ağız kenarı dışa çekilerek kalınlaştırılmıştır. Söz konusu örneklerin her ikisinde de ağız kenarının altında üzerinde kesme bezeme yapılmış kabartma bant bulunmaktadır (Levha 76: 1, 2). Bulunan pithos gövde parçalarında kabartma bant üzerine kesme (Levha 76: 1-5; Levha 77: 2-5.), gövde üzerine çizgi, gövde üzerine yiv bezeme uygulanmıştır. %93’ü VIa, %7’si VIb evresinde bulunan pithosların tamamı H Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

g-) Kulplu ve Tutamaklar

Laodikeia Asopos Tepesi OTÇ tabakalarında bulunan seramiklerde özellikle çanaklar üzerinde kulplara sıklıkla rastlanmaktadır. Burada ilgili başlık içerisinde açıklanan formlar ele alınırken kulplu tiplerinden de söz edilmesinden dolayı burada tekrar detaylı bir biçimde ele alınmayacaktır. Kaplar üzerinde yatay, ilmek, dikey kulplar ve tutamaklar bulunmaktadır. Özellikle çanaklar üzerinde sık biçimde ilmek kulplu (Levha 49: 12; Levha 50: 8, 9; Levha 51: 1; Levha 55: 2), yatay (Levha 43: 1; Levha 52: 6) ve dikey kulplu (Levha 42: 10, 11, Levha 49: 10; Levha 55: 6, 8; Levha 57: 1; Levha 58: 13, 14; Levha 59: 13; Levha 65: 1; Levha 73: 1) örnekleri bulunmaktadır. Kulpların üzerine zaman zaman kabartma şeklinde yumru bezeme yapılmıştır (Levha

¹²¹⁶ Aykurt 2004: Levha 42: a-e.

¹²¹⁷ Raymond 2005: 246, Fig. 3.15: AT.99.282.2.

¹²¹⁸ Bilgen 2005: LXXIII: 1-2.

¹²¹⁹ Kull 1988: 236, 240, 244, 246, Taf 16: 15, 18, Taf 22: 2, Taf 29: 1, Taf 32: 24.

¹²²⁰ Garstang 1953: 224, 225, Fig. 145: 16.

¹²²¹ Bernabó-Brea 1976: Tav CCLXXV: a.

78: 16; Levha 50: 9). Tutamaklar ip delikli ve ip deliksiz (Levha 78: 4-7) olmak üzere iki başlık içerisinde değerlendirilebilir. Az sayıda örnek bulunmasından dolayı ip deliğinin dikey olarak açıldığı tutamakların kabın tam olarak neresinde olduğu gibi bilgiler net olarak bilinmemektedir (Levha 78: 4). Bulunan bir tutamak ise hayvan başı şeklinde yapılmıştır (Levha 78: 16).

Orta Anadolu'da; Yanarlar Mezarlığı'ndaki pithoslarda Levha 78:6'da gösterilen tutamağın bir benzeri görülmektedir¹²²². Kıyı Ege'de; Bademgediği VI. tabakada, Levha 78: 16'da gösterilen hayvan başı biçimli kulpun bir benzer bulunmuştur¹²²³.

h-) Dipler ve Kaideler

Yuvarlak Dipler

En az karşılaşılan dip tipleri arasındadır. Çoğunlukla Tip 5 (Levha 41: 9), 11 (Levha 49: 10) çanaklarında ve Tip 1 (Levha 59: 1-3) ve 4 (Levha 60: 1) çömleklerinde görülür. Bu dip tipinin %72'si VIa, %28'i VIb evresinde bulunmuş, %40'ı C Mal Grubu, %26'sı B Mal Grubu, %20'si D Mal Grubu, %5'i G Mal Grubu, %5'i H Mal Grubu, %4'ü A Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Düz Dipler

İki ana tip içerisinde değerlendirilmiştir. En yoğun oranda bulunan dip tipleri bu grup içerisinde yer almaktadır.

Düz Dip Tip 1

Tip 1 içerisinde değerlendirilen örneklerin kenarları düz olup dip çapları 4-18 cm arasında değişmektedir (Levha 79: 1-6). Bu dip tipinin %65'i VIa, %35'i VIb evresinde bulunmuş, %45'i C Mal Grubu, %25'i B Mal Grubu, %20'si D Mal Grubu, %10'u H Mal Grubu içerisinde ele alınmıştır.

Düz Dip Tip 2

Tip 2 içerisinde değerlendirilen diplerin kenarları yuvarlatılmıştır. Bu gruptaki örneklerin dip çapları 4-22 cm arasında değişmektedir (Levha 80: 1-10). Bulunan benzer örneklerin %78'i VIa, %22'si VIb evresinde bulunmuş, %32'si C Mal Grubu,

¹²²² Emre 1978: Şek. 9.

¹²²³ Meriç 2003: 95, Fig. 17: 43.

%18'i G Mal Grubu, %15'i B Mal Grubu, %14'ü D Mal Grubu, %12'si B Mal Grubu, %9'u H Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Halka Dip Tip 1

Tip 1 içerisinde değerlendirilen diplerin kenarları hafifçe çekilerek uzatılmıştır. Dip çapları 4-14 cm çapları arasında değişmektedir (Levha 81: 1-8). Bu tip içerisinde değerlendirilen diplerin %90'ı VIa, %10'u VIb evresinde bulunmuş, %45'i mal grubu C, %20'si mal grubu B, %15'i mal grubu I, %13'ü mal grubu G, %7'si mal grubu A içerisinde ele alınmıştır.

Halka Dip Tip 2

Tip 2 içerisinde değerlendirilen çanakların dipleri belirgin bir biçimde çekilerek uzatılmıştır (Levha 82: 1-13, Levha 83: 1-15). Bu tip diplerin %80'i VIa, %20'si VIb evresinde bulunmuş, %29'u B Mal Grubu, %27'si C Mal Grubu, %25'i A Mal Grubu, %19'u G Mal Grubu içerisinde ele alınmıştır.

Kaideler

Kaideler formları dikkate alınarak üç alt tip içerisinde değerlendirilmiştir.

Kaide Tip 1

Tip 1 içerisinde değerlendirilen kaidelerde dışa çekilerek uzatılan kısım basittir. Dip çapları 6.6-15 cm arasında değişmektedir (Levha 84: 1-10). Bu tipteki kaidelerin %80'i VIa, %20'si VIb evresinde bulunmuş, %44'ü C Mal Grubu, %27'si A Mal Grubu, %18'i G Mal Grubu, %11'i I Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Kaide Tip 2

Tip 2 olarak değerlendirilen kaidelerde dışa çekilerek uzatılan kısım kalınlaştırılmıştır. Dip çapları 6-14.2 cm arasında değişmektedir (Levha 84: 11-14). Bu kaidelerin %63'ü VIa, %37'si VIb evresinde bulunmuş, %52'si C Mal Grubu, %27'si D Mal Grubu, %13'ü B Mal Grubu, %8'i I Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Kaide Tip 3

Tip 3 olarak değerlendirilen kaidelerde dışa çekilerek uzatılan kısım basittir (Levha 84: 15-19). Tip 3 kaidelerinin Tip 1'den farkı daha büyük ve uzun olmasıdır. Söz konusu kaidelerin dip çapları 8-15 cm arasındadır. %70'i VIa, %30'u VIb evresinde

bulunan bu kaide tipinin%36'sı C Mal Grubu, %30'u G Mal Grubu, %22'si A Mal Grubu, %8'i D Mal Grubu, %4'ü F Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

ı-) Kapaklar

Asopos Tepesi'nde yürütülen kazı çalışmalarında kırık durumdaki seramiğin çevresinin kırılması ile yuvarlak bir form oluşturularak yapılmış kapaklardan çok sayıda bulunmuştur (Levha 85: 1-6). Kırık çanak çömlek parçalarından yapılan kapakların %63'ü VIa, %37'si VIb evresinde bulunmuş, %37'si B Mal Grubu, %28'i A Mal Grubu, %22'si C Mal Grubu, %13'ü G Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

i-) Diğer Formlar

Çoklu Kaplar:

Çoklu kaplara ait olabilecek Levha 86: 1'de gösterilen tek örnek bulunmuştur. 4.8 cm ağız çapına sahip yarı küresel gövdeli, dik ağızlı, basit ağız kenarlı kâsecik, dip kısmında iki ayrı parça halinde ana kaba bağlanmaktadır.

Ayaklar:

Asopos Tepesinde yürütülen kazı çalışmalarında OTÇ tabakalarında iki ayak parçası bulunmuştur. Söz konusu örneklerden birinin uç kısmı sivriltilmiş (Levha 86: 2), diğerinin yuvarlatılmış biçimdedir (Levha 86: 3).

Kıyı Ege'de; Milet III. tabakada farklı kaplara ait ayaklar bulunmuştur¹²²⁴.

Süzgeçler:

Asopos Tepesi OTÇ tabakalarında süzgeç olarak tanımlanabilecek kaplara ait iki parça bulunmuştur. Bulunan küçük boyutlu gövde parçalarından kapların formu hakkında çıkarımda bulunmak mümkün değildir. Bulunan süzgeçlerden Levha 86: 4'te gösterilen örneğin delik çapı 0.7 iken, Levha 86: 5'de gösterilen örneğin delik çapı 0.4'dür.

İnsan Yüzlü Kap Parçası:

¹²²⁴ Raymond 2005: 259, 260, Fig. 3.28: AT.98.80.2, AT.98.234.7, AT.99.33.1, AT.99.282.1

Olasılıkla bir çömleğe ait olan insan yüzlü kabın yüz hattının bir bölümünün korunduğu parça bulunmuştur. Yay biçiminde kaşlar üste dikey inen burunla birleşmektedir. Burnun ve kaşın sona erdiği düzlem eşittir. Gözler burnun her iki yanına buruna eşit mesafede yumru olarak yapılmıştır. Batı Anadolu'da Geç Kalkolitik Dönem'den itibaren bilinen insan yüzlü kapların bir yenisi olan bu örnek Roma tabakasının kaldırılmasının ardından kazılan karışık kontekst içerisinde gelmiştir. Kabın nitelikleri ve benzerleri dikkate alınarak OTÇ'ye tarihlendirilmiştir.

Limantepe'de 15, Kocabaştepe'de 3 adet insan yüzlü kaplara ait örnek OTÇ tabakalarında tespit edilmiştir¹²²⁵. Çeşme Bağlararası kazılarında yerleşimin ana caddesi üzerinde bulunan kontekste üzerine iki tane benzer biçimde insan yüzü taşıyan çömlek bulunmuştur¹²²⁶. Orta Anadolu'da Boğazköy kazılarında yumru biçiminde yapılan gözün üst bölümünün çukurlaştırılması ile farklılaşan benzer bir örnek bulunmuştur¹²²⁷.

c-) Küçük Buluntular

Asopos Tepesi OTÇ tabakalarında çanak çömlekler dışında tespit edilen diğer buluntular kemik, taş, maden ve pişmiş topraktan yapılan eserler olarak sınıflandırılabilir.

c1-) Kemik Eserler:

Asopos Tepesi I ve II'de yürütülen kazı çalışmalarında toplam 2 kemik eser bulunmuştur (Levha 124: 1-2). Levha 124:1'de gösterilen ince uzun deliği olan bızın daralarak uzanan ucu kırıktır. 124:2 ve Levha 143 5a-b'de gösterilen 3,2 cm uzunluğunda, 1,8 cm çapındaki işlevi bilinmeyen kemik alet kırık ve yanık durumdadır. Benzer kemik bızlar iç kültür bölgesinde kazı çalışmaları ile incelenen Beycesultan¹²²⁸, Kusura¹²²⁹ ve Aphrodisias¹²³⁰ OTÇ tabakalarından da bilinmektedir.

¹²²⁵ Arda 2002: 48, LevXVII-XVIII.

¹²²⁶ Şahoğlu 2007: 315, Fig. 6.

¹²²⁷ Fischer 1963: Taf 129: 1214.

¹²²⁸ Mellaart-Murray 1995: 185 vd.

¹²²⁹ Lamb 1937: 52, 53 Fig. 24: 9, 16.

¹²³⁰ Joukowsky 1986: 675, Fig. 483: 27, 28; 680, Fig. 486: 15.

c2-) Taş Eserler:

Asopos Tepesi'nde bulunan taş eserlerin önemli bir parçasını kesici ve delici olarak kullanılan çakmaktaşı ve obsidyenden yapılan aletler oluşturmaktadır. OTÇ tabakasında bulunan çakmaktaşı aletlerin toplam sayısı (21 adet) obsidyen aletlere nazaran (10 adet) fazladır. Asopos Tepesi OTÇ tabakalarında bulunan 10 obsidyenin analizi yapılmış ve bunlardan 6'sının kökeninin Göllüdağ, 3'ünün Melos A ve birinin soru işaretli olarak Sevkar olabileceği belirlenmiştir¹²³¹ (Fig. 261).

Lab No	Tabaka	Köken
MA-103307	VIb	Göllüdağ
MA-081947	VIa	Melos A
MA-103303	VIb	Göllüdağ
MA-081951	VIa	Melos A
MA-092928	VIa	Melos A
MA-092929	VIa	Göllüdağ
MA-092930	VIa	Sevkar (?)
MA-092931	VIa	Göllüdağ
MA-092932	VIa	Göllüdağ
MA-092934	VIb	Göllüdağ

Fig. 261: Asopos Tepesi, VIb ve VIa evresinde bulunan obsidyenlerin köken analizi sonuçları.

Asopos Tepesi I ve II'de biri küçük diğeri nispeten daha büyük olan iki taş balta, (Levha 124: 4, 5, Levha 140: 3a, b) ve birinin üst bölümü delik diğeri delik olmayan iki bileği taşı bulunmuştur (Levha 124: 6, 7, Levha 139: 6). Özellikle Beycesultan V. tabakada¹²³² ve Aphrodisias OTÇ tabakalarında¹²³³ Kusura C evresinde¹²³⁴ benzer

¹²³¹ Belirtilen obsidyenlerin analizleri Tübingen Üniversitesi'nden Prof Dr. E. Pernicka tarafından yapılmıştır.

¹²³² Mellaart-Murray 1995: 176, 233, 234.

¹²³³ Joukowsky 1986: 668, Fig. 479: 11

formda bileği taşları ve baltalar bilinmektedir. Ayrıca baş kısmında delik bulunan bileği taşının bir benzeri Alacahöyük Hitit tabakalarında bulunmuştur¹²³⁵. Kazı çalışmalarında yine çok sayıda farklı boyutlarda tamamı kırık durumda olan siyah ve gri taşlardan yapılmış ezgi taşı parçaları, havaneleri ve perdah taşları bulunmuştur (Levha 140:1, 2, Levha: 141).

Asopos Tepesi I'de, Demir Çağ Tabakasında yapılan kazılar sırasında OTÇ'ye tarihlenen bir skarabe bulunmuştur (Levha 124: 3). Söz konusu skarabe Demir Çağ tabakasına ya karışmış ya da Demir Çağ iskâncıları tarafından bulunarak kullanılmıştır. "Motto Skarabesi" olarak tanımlanan örneğin alt yüzünde "İyi şans" dileğini içeren, üç hiyeroglif işareti yer almaktadır. Bu skarabe üzerindeki üç işaret; Shu (Gök tanrısı) veya Maat (gerçek); kheru ('ses'); ve bir fonetik *yodh-* işareti (birinci tekil kişi "bana" anlamında) anlamlarını içermektedir. Skarabenin ortaya koyduğu stilistik özellikler MÖ 1773-1650 tarihleri içerisinde hükümdar olan Mısır 13. Sülale Dönemine tarihlenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır¹²³⁶. Bu tarih yerleşimde iskân olan OTÇ VIa tabakasının ilk yılları ile çağdaştır. Laodikeia Asopos Tepesi'nde bulunan skarabe ile çağdaş bir örnek Çavlum Mezarlığı'nda bulunmuş ve bu mühür Mısır skarabelerinin taklidi olarak Asur Ticaret Kolonileri tarafından getirildiği önerilmiştir¹²³⁷. Yine Panaztepe kazılarında pithos mezarlar içerisinde biri iki skarabe bulunmuştur. Skarabelerin birinin üzerinde III Amenophis'in adı okunmuştur¹²³⁸. Söz konusu skarabeler Mısır ile olan yakın ilişkilerin bir yansıması olarak yorumlanmıştır¹²³⁹.

c3-) Madeni Eserler:

Asopos Tepesi OTÇ tabakalarında sınırlı sayıda madeni eser bulunmuştur. Bulunan eserler arasında bronz iğneler, işlevleri tam olarak bilinmeyen bronz objeler yer almaktadır (Levha 125:1-3, Levha 143: 4).

¹²³⁴ Lamb 1937: 45.

¹²³⁵ Koşay-Akok 1973: Al. r.85

¹²³⁶ Skarabenin okunması ve tarihlenmesi konusunda Prof Dr Geoffrey T. Martin'in adını yeniden anmak isteriz.

¹²³⁷ Bilgen 2005: 45, Levha XLVIII: 2 a-d.

¹²³⁸ Erkanal-Erkanal 1986: 73.

¹²³⁹ Erkanal 2002: 193.

Asopos'ta bulunan iğnelerin benzerleri Beycesultan V, IV, III ve II. tabakalarda¹²⁴⁰, Kusura C evresinde¹²⁴¹ ve Aphrodisias¹²⁴² OTÇ tabakasında bulunmuştur.

c4-) Pişmiş Toprak Eserler:

Asopos Tepesi OTÇ tabakalarında en yoğun oranda ele geçen buluntu topluluğu pişmiş toprak eserlerdir. Seramik grupları dışında ağırlık ve ağırşaklar ikinci yoğun buluntu topluluğunu oluşturur.

VI. tabakada tamamı kırık ve küçük parçalar halinde çok sayıda hilal biçimli obje bulunmuştur (Levha 126: 1-8, Levha 127: 1-8, Levha 150: 1-3, 5, 7, 8; Levha 151: 2, 4, 6, 7; Levha 152: 4, 5.). Keskin hatların ve herhangi bir bezeme unsurunun bulunmadığı objelerin bir bölümünün ön yüzü çukurlaştırılarak yapılmıştır (Levha 126: 3, 4). Bu tip hilal biçimli objelerin benzerleri, Aphrodisias OTÇ tabakalarında¹²⁴³, Kusura C evresinde¹²⁴⁴ ve Beycesultan kazılarında III. ve II. tabakalardan bilinmektedir¹²⁴⁵. Ancak Beycesultan ve Kusura örneklerinin büyük bölümünde Asopos Tepesi örneklerinden farklı olarak çeşitli bezeme şablonlarının kullanıldığını belirtmek gerekir. Orta Anadolu'da; Demircihöyük OTÇ tabakalarında¹²⁴⁶ Alacahöyük¹²⁴⁷ ve Boğazköy¹²⁴⁸ Hitit tabakalarında benzer biçimde hilal biçimli objeler bulunmuştur. Asopos Tepesi OTÇ tabakasında bulunan üçgen formlu, köşeleri yuvarlatılmış dokuma tezgâh ağırlığın (Levha 129: 1) benzerleri Aphrodisias Tunç Çağ 4-OTÇ tabakasında bulunmuştur¹²⁴⁹.

¹²⁴⁰ Mellaart-Murray 1995: 151, Fig. 01: 14; 153, Fig. 03: 24, 25; 155 Fig. 05: 49, 50, Ayrıca Beycesultan IV. tabakada ise Levha 125: 3'te gösterilen basit gümüş yüzüğün bir benzeri bulunmuştur. Mellaart-Murray 1995: 154, Fig. 04: 37.

¹²⁴¹ Lamb 1937: 40, Fig. 18: 13.

¹²⁴² Joukowsky 1986: 653, Fig. 471: 28, 673, Fig. 482: 21.

¹²⁴³ Joukowsky 1986: 624, Fig. 451: 9, 18, 26, 634, Fig. 455.20, 459.6; 664, Fig. 471: 3, 473.2.

¹²⁴⁴ Lamb 1936: 35, Fig. 15: 1-4.

¹²⁴⁵ Mellaart-Murray 1995: 165, Fig. O15: 170; 169 Fig. O19: 205, 206; 170 Fig. 0.20: 207; 172, Fig. 0.22: 215, 216; 173, Fig. 0.23: 217-220.

¹²⁴⁶ Kull 1988: Taf 36: 14; Taf 39: 1-3, 8; Taf 40: 1-4; Taf 41: 2-5; Taf 43: 1-8; Taf 44: 1-6; Taf 46: 7-11; Taf 48: 8-15.

¹²⁴⁷ Koşay-Akok 1973: XLVIII.

¹²⁴⁸ Fischer 1963: Taf 126: 1203, 1207, 1208.

¹²⁴⁹ Joukowsky 1986: 379, Fig. 315: 1-7; 637, Fig. 459: 9, 10.

Kırık seramik parçalarının etrafına yuvarlağa yakın bir şekil verilip ortasının delinmesi sonucunda ikinci kullanımda ağırlık ya da ağırşak olarak kullanılan objeler Asopos Tepesi OTÇ tabakalarında tespit edilmiştir (Levha 128: 1-12, Levha 149.). Olasılıkla ağırlık olarak kullanılmış 4 obje (Levha 128: 1-4) görülürken diğer parçalar ağırşak olarak değerlendirilmiştir (Levha 128: 5-12). Bulunan bazı örneklerde yuvarlağa yakın bir form verilen seramiğin ortasından delinmeye başlandığı ancak delik açılmadan bu işlemin sonlandırıldığı görülmüştür. Bu tipte ağırlık ve ağırşakların bulunduğu yerleşimler arasında Demircihöyük¹²⁵⁰; Aphrodisias¹²⁵¹ ve Çeşme Bağlarası¹²⁵² sayılabilir.

OTÇ tabakalarında büyük çoğunluğu küçük boyutta az sayıda büyük boyutta ağırşak bulunmuştur (Levha 129:1, Levha 144). Büyük bölümü çift konik formlu (Levha 129: 2, 5, Levha 130: 5, 6, 8, 9) olan ağırşakların konik (Levha 129: 6-8.), küresel ve geoit formlu örnekleri de tespit edilmiştir (Levha 130: 7). Üzerine hiçbir bezeme unsuru bulunmayan örneklerin yanı sıra üçerli grup halinde kısa çizi, iç içe üçerli çizi, nokta bezemeli, birbirine bağlanan zikzak, düzensiz kısa çizi gibi bezeme unsurlarının ağırşaklar üzerine uygulandığı görülmektedir (Levha: 129, 130, 145-148).

Levha 130: 9'da gösterilen çift konik formlu üst yüzü noktalarla bezenmiş ağırşağın benzeri¹²⁵³, Levha 130:1'de gösterilen basık iç delikli konik formlu ağırşağın üst yüzü üç grup halinde üçerli çizi bezeme yapılan ağırşağın benzeri üst bölümüne dört grup çizi bezeme yapılması ile farklılaşmakla birlikte Beycesultan IV. tabakada bulunmuştur¹²⁵⁴. Ayrıca yine Aphrodisias ve Kusura kazılarında OTÇ tabakalarında çok sayıda benzer formda konik, çift konik, geoit ve küresel formda ağırşaklar bulunmuştur¹²⁵⁵.

Kazı çalışmalarında OTÇ tabakalarında bulunan bir diğer küçük buluntu topluluğu pişmiş toprak hayvan figürinleridir (Levha 158: 1-4). Levha 158: 1a-b'de

¹²⁵⁰ Kull 1988: Taf 36: 1-4; Taf 40: 5, 6, 10; Taf 41: 7-8; Taf 49: 3, 7-12.

¹²⁵¹ Joukowsky 1986: 365, Fig. 307: 25; 631 Fig. 455: 12; 637 Fig. 459: 2-4, 12.

¹²⁵² Tütüncüler 2005: 225, Fig. 163, 164; 228, Fig.: 174, 175; 229, Fig. 176, 177.

¹²⁵³ Mellaart-Murray 1995: 164, Fig.: 158.

¹²⁵⁴ Mellaart-Murray 1995: 164, Fig.: 160.

¹²⁵⁵ Lamb 1937: 32, 33; Joukowsky 1986: 631, Fig. 455: 10, 11, 13, 22, 25; Fig. 456: 3.

gösterilen örnek olasılıkla bir koyun figürüdür. Levha 158: 2a-b'deki kulp parçasında yılan betimlenmektedir. Levha 158, 3 ve 4'deki parçaların ufak boyutta olmasından dolayı bir kap aplikasyonu mu yoksa figürüne mi ait olduğu anlaşılamamaktadır. Belirgin olmamakla birlikte Levha 158: 4a-b'de gösterilen örnekte olasılıkla köpek, Levha 158: 3a-b gösterilen örnekte ise olasılıkla bir tilki betimlenmektedir. Benzer biçimde hayvan figürlerine ve kap aplikasyonlarının OTÇ tabakalarında bulunduğu yerleşimler arasında Beycesultan¹²⁵⁶, Aphrodisias¹²⁵⁷, Troia¹²⁵⁸ Orta Anadolu'da; Boğazköy¹²⁵⁹ ve Alacahöyük¹²⁶⁰ sayılabilir.

3-) Orta Tunç Çağda Kıyı ve İç Kültür Bölgesinin Değerlendirmesi

MÖ 2. binyılın başlarından itibaren kıyı ve iç kültür bölgelerinde yer alan yerleşimlerin sayısında büyük bir artış görüldüğü ve buna koşut olarak bölgedeki örgütlenme biçiminde değişimlerin yaşandığı, Kıta Yunanistan, Girit ve Orta Anadolu'da ise krallıkların temellerinin atıldığı anlaşılmaktadır.

Kıta Yunanistan, Kikladlar ve Girit Adası'nda yapılan arkeolojik araştırmalar, bu bölgelerde Neolitik Dönemden itibaren yerleşim sayısının katlanarak arttığını ortaya koymuştur¹²⁶¹. Bu bölgelerde yaşanan nüfus artışına koşut olarak sosyal örgütlenme biçiminde farklılıklar yaşanmış ve saray etrafında kümelenen bölgesel çapta ve siyasi temelde örgütlenmiş bir toplum ortaya çıkmıştır¹²⁶². Bir başka deyişle bölgede gelişen yönetici sınıfın artan gücüne paralel olarak saray çevresinde örgütlenen yönetici sınıfın toplum üzerindeki etkisi artmıştır. Bu değişimi Girit'de yapılan kazılarda çıkan saraylar ile de takip edebilmek mümkündür. Knossos'ta ilk defa OMIA döneminde kurulan, varlığını OMIB, OM II içerisinde de devam ettiren saray¹²⁶³; Phaistos'ta, OMIIA-OMIIB dönemine tarihlenen ve GMIA döneminde yıkılan ve ardından yeniden inşa

¹²⁵⁶ Mellaart-Murray 1995: 163, Fig. o13: 156.

¹²⁵⁷ Joukowsky 1986: 655, Fig. 473: 30.

¹²⁵⁸ Blegen 1963: 57; Blegen-Boulter vd 1958: Fig. 217: c, e; Blegen-Caskey-Rawson 1953: Fig. 295: c, e.

¹²⁵⁹ Parsinger-Sanz 1992: Tafel 71; Fischer 1963: Tafel 137.

¹²⁶⁰ Koşay 1966: Levha 25: 255, 256, m 37.

¹²⁶¹ Renfrew 1972a: 256, Fig. 14.13.

¹²⁶² Renfrew 1972b: 389-391.

¹²⁶³ Hitcock 2000: 74 vd.

edilen saray¹²⁶⁴; Mallia'da, OMIB-OMII dönemine tarihlenen ve OM II'de yıkılıp ardından GM I'de yeniden inşa edilen saray¹²⁶⁵, Gournia'da, GMI dönemine tarihlenen saray, Zakros'ta, OM I-II'de inşa edilen, OM IIIB-GMIB'de yeniden inşa edilen, içerisinde arşiv odası, kutsal mekân, hazine odası ve işlikler gibi toplam 150 odası bulunan ve 8000 m²'lik bir alana yayılan saray¹²⁶⁶, Girit'de yaşanan sosyal ve ekonomik dönüşümün mimari anlamdaki temsilcileri olarak kabul edilebilir.

Yine bu süreçte bir diğer komşu bölge olan Orta Anadolu'yu değerlendirdiğimizde MÖ 3. binyılın sonlarında varlığı bilinen Alacahöyük, Horoztepe, Mamatlar, Kaynarçınar, İkiztepe gibi yerleşimlerin MÖ 2. binyılın başlarında kurulacak küçük krallıkların çekirdeğini oluşturduğu görülür. MÖ 19. ve 18.yy'larda tekstil, bakır, gümüş ve altın ticareti için bölgeye gelen¹²⁶⁷ Asurlu tüccarlar, merkezi Kaneş ya da Neşa yerleşmesi¹²⁶⁸ olan ve *Karum* ve *Wabartum* olarak adlandırılan yerleşim birimleri etrafında örgütlenmişlerdir. Asur Ticaret Kolonileri Dönemi'ne tarihlenen çok sayıdaki yazılı belge, *Karum* ve *Wabartum*'lar üzerinden şekillenen ticaret faaliyetlerinin yanı sıra bölgedeki yönetici sınıflar, toplum yapısı ve örgütlenme biçimleri hakkında bilgiler edinmemize olanak sağlamıştır¹²⁶⁹. Bölgede yaşanan bu gelişim ve özellikle gücü artan kent devletleri, Hitit Krallığı'nın kurulmasını sağlayan gelişmelerinde temelini atmıştır. MÖ 18. yy sonunda kurulan Hitit Krallığı'nın başkenti Boğazköy'de geniş alanlarda inşa edilen tapınaklar, saray ve depo binaları aynı zamanda bu bölgede yaşanan siyasi dönüşümün mimari yansımalarını temsil etmektedir.

Girit, Kıta Yunanistan ve Orta Anadolu'da bu gelişmeler yaşanırken, Kıyı Kültür Bölgesi olarak tanımladığımız coğrafyada da benzer bir değişim sürecinin yaşandığını beklemek gerekir. Henüz arkeolojik kanıtlar saray etrafında örgütlenen bir toplumun izlerini ortaya koymamış olsada, Hitit kaynaklarının sınırlıda olsa Arzava'dan söz etmeye başlaması, bölgede bir güç etrafında örgütlenmiş toplumun ve yönetici sınıfın varlığına işaret etmektedir. Ne var ki bugüne kadar bu yapılan Tavşan Adası,

¹²⁶⁴ Levi 1964: 3.

¹²⁶⁵ Vondenabeele 1992: 29.

¹²⁶⁶ Chrysoulaki-Lefteris 1987: 77 vd.

¹²⁶⁷ Özgüç 1963: 98; Veenhof 1972: 9; Özkan 1995: 211.

¹²⁶⁸ Bryce 1983: 29.

¹²⁶⁹ Yakar 2007: 37, Bryce 1998a: 22; Dinçol 1982: 21.

Bademgediği Tepe, Kadı Kalesi, Ayasuluk, Çine Tepecik Höyük kazılarının ortaya koyduğu tablo, Orta Anadolu ve Girit'den farklılıklar taşımaktadır. Söz konusu yerleşimlerin OTÇ tabakalarında, sosyal örgütlenme biçimini ortaya koyabilecek geniş çaplı mimari unsurların bulunduğundan söz etmek mümkün değildir. Mimari anlamda nispeten daha fazla bilgi alınabilen Milet'te dahi gün yüzüne çıkartılan mimari unsurların Orta Anadolu ya da Girit'teki yerleşimlerin merkezi yapıları ile karşılaştırılması güçtür.

Kıyı Kültür Bölgesi'nde anahtar yerleşim olarak ele aldığımız Ayasuluk Tepesi'nde ise MÖ 2000-1800 yılları arasına tarihlenen tabakalardan elde edilen mimari veriler oldukça sınırlıdır. Stratigrafinin takip edilebildiği 19T/U açmasında bulunan, kerpiç duvar yıkıntıları, üzeri sıvalı platform ve taban gibi mimari unsurların ait olduğu mimari kompleksin dar bir alanın kazılmasından dolayı bilinmemesi, geniş çaplı çıkarımlarda bulunmayı güçleştirmektedir. Yerleşimden elde edilen mimari verilerin çağdaş yerleşimlerdeki kazılardan elde edilenlerden farklılık taşımadığını bir başka deyişle bölgede gelişen siyasi örgütlenmeyi içerecek unsurlar ortaya koymadığını burada tekrar belirtmek gerekir.

Kıyı Kültür Bölgesi içerisinde değerlendirilen yerleşimlerde saray etrafında örgütlenen toplumun ya da bir başka deyişle güçlenen kent devletlerinin mimari yansımalarını henüz sunmamış olmasına rağmen, bölgede bu tip kamu yapılarının bulunmasını beklemek gerekir. Söz konusu problemin temel nedeni kazıların sayısının halen çok az olması ve Ayasuluk Tepesi, Kadı Kalesi örneklerinde olduğu gibi, bu yerleşimlerin Bizans, Aydınöğulları ve Osmanlı dönemlerinde kale olarak kullanılması ve dolayısıyla ilgili dönemlerin anıtsal inşaları sırasında prehistorik tabakaların büyük ölçüde tahrip olmasından kaynaklanmaktadır.

İç Kültür Bölgesi'nin OTÇ'deki mimari verilerini değerlendirdiğimizde dönemin siyasi yapılanması hakkında en kapsamlı öğelerin Beycesultan Höyük kazısından geldiği görülmektedir. Yerleşimin V. tabakasında ortaya çıkartılan saray, İç Kültür Bölgesi'nde de çevre kültür bölgeleri ile benzer bir dönüşüm sürecinin yaşandığını ortaya koymaktadır. Kerpiç bedenli sarayda tespit edilen kabul salonu, dörtgen odalar, depolama odaları, ante odası, koridor, mutfak, servis odası gibi

birimlerin, Girit'teki Knossos, Mallia ve Phaistos sarayları ile benzerlik göstermesi¹²⁷⁰ havzada ETÇ III dönemi sonunda gelişen siyasi örgütlenmenin ve belkide kurulan kent devletlerinin mimari yansımaları olarak kabul edilebilir¹²⁷¹. Yine bu tabakada saray dışında görülen, kamusal yapılar ve megaron planlı kutsal alanlar¹²⁷² yerleşimde yönetici sınıfın kullandığı ideolojik araçların mimari anlamdaki yansımaları olarak değerlendirilebilir.

Ortaya çıkartılan saray, kutsal alanlar ve kamu yapıları ile bölgede merkez yerleşim olma niteliği taşıyan Beycesultan'ın yakın çevresinde yapılan yüzey araştırmalarında küçük boyutta ve farklı kimlikteki yerleşimlerin yanı sıra *merkez ve ikincil merkez* olarak tanımlanan yerleşimlerin tespit edilmiş olması¹²⁷³ bölgede yaşanan siyasi gelişmelerin bir diğer yansımasıdır. Çivril Ovası yüzey araştırmaları dikkate alınarak öne sürülen aşamalı yerleşim modelini, Asopos Tepesi'nin yer aldığı Lykos Vadisi içerisinde değerlendirdiğimizde, vadideki Kolassae Höyük'ün¹²⁷⁴ 9.24 hektarlık yayılımı ile merkez yerleşim olabileceği görülür. Kolassae Höyük'e yaklaşık 14 km mesafede bulunan ve tezde İç Kültür Bölgesi için anahtar yerleşim olarak arkeolojik verilerini değerlendirdiğimiz Laodikeia/Asopos Tepesi'nde yürütülen kazılarda ise Helenistik, Roma tabakalarının yol açtığı tahribattan dolayı tıpkı GTÇ tabakalarında olduğu gibi OTÇ'ye tarihlenen yapıları geniş alanlarda takip edebilmek mümkün olamamıştır. Bu olumsuz tabloya rağmen, VIa ve VIb tabakalarında yerleşimin kimliği hakkında fikir verebilecek bazı mimari unsurlar ortaya konmuştur. VIa tabakasını temsil eden; bir mekân, iki ocak, silo tabanı, çöp çukurları, dağınık halde taş kümeleri; VIb evresini temsil eden; bir mekân duvarı, seramik fırını, ocaklar, tabanlar ve çöp çukurları bulunmuştur. Yapılan kazılarda elde edilen bu bilgilere rağmen bölgedeki örgütlenme biçimi hakkında fikir verebilecek saray, sur duvarı, tapınak-kutsal alan gibi yapılara ait mimari öğeler bulunmamıştır. Yerleşimin ortaya koyduğu bu görünümü sadece

¹²⁷⁰ Lloyd-Mellaart 1956: 106; Lloyd-Mellaart 1965: 3, 8, 63, 66.

¹²⁷¹ Lloyd-Mellaart 1956: 109, 119 vd; Lloyd-Mellaart 1965: 33, 62, 73; Mellaart 1974: 496, Macqueen 1975: 71; Macqueen 2001: 21; Naumann 1985: 19.

¹²⁷² Lloyd-Mellaart 1965: 52 vd, 72; Werner 1993: 54.

¹²⁷³ Dedeoğlu 2009: 241 vd.

¹²⁷⁴ Şimşek 2002: 3 vd; Duman-Konakçı 2006: 79 vd; Konakçı-Duman 2007: 57 vd; Duman-Konakçı 2011: 247 vd.

tahribatın bir sonucu olarak açıklamak yetersizdir. Asopos Tepesi'nin yaklaşık 2.1 hektarlık bir alanda yayılım gösterdiği de göz önüne alındığında, içerisinde çanak çömlek üretiminin yapıldığı, tarımın ve olasılıkla balıkçılığın önem taşıdığı küçük boyutta bir yerleşim olarak tanımlanması mümkündür.

Asopos Tepesi I ve II'de tespit edilen mimari unsurlar içerisinde bulunan, günlük kullanım kaplarına konulmuş bebek gömüleri, İç Kültür Bölgesi'nde; Beycesultan IV. ve II. tabakalarda¹²⁷⁵, Aphrodisias ETÇ IIIa Orta tabakasında¹²⁷⁶ ve Kusura kazılarında da¹²⁷⁷ bilinen bir gelenektir. Kıyı Ege'de Troia'da Vc ve Erken VI. tabakada¹²⁷⁸ benzer gömülere ulaşılmıştır. Kıyı Ege'de intramural bebek gömülerine Troia dışında rastlanmamasına karşın, Demircihöyük¹²⁷⁹, Gordion, Acemhöyük, Polatlı, Karaoğlan, Boğazköy, Alacahöyük, Maşat yerleşimlerinde bu geleneğin görülmesi¹²⁸⁰, İç Kültür Bölgesi'nin Orta Anadolu ile olan ilişkilerini ve kültürel yakınlığını ifade etmektedir.

Kıyı ve İç kültür bölgelerinde OTÇ'de tespit edilen çanak çömlekleri değerlendirdiğimizde ise karşımıza mimaride olduğu gibi bazı benzerliklerle birlikte önemli farklılıklar çıkmaktadır.

Kıyı Kültür Bölgesi'nde, MÖ 2. binin başlarında yerel seramiğin baskın olduğu ve bu durumun süreç içerisinde değişime uğradığı görülmektedir. MÖ 2. binin başında, Milet'te Anadolu tipi mimari içerisinde Girit etkili seramikler bulunmakla birlikte, bunların oranının %2'den fazla olmaması¹²⁸¹ yerleşimde yerel unsurların egemen

¹²⁷⁵ Lloyd-Mellaart 1965: 58; Lloyd 1972: 20, Fig. 6.

¹²⁷⁶ Joukowsky 1986: 177.

¹²⁷⁷ Lamb 1937: 14. Kusura'da bazı kemiklerin bir kap içerisinde geldiği belirtilmekle birlikte söz konusu gömünün hakkında herhangi bir bilgi yoktur. Bununla birlikte gerek İç Batı Anadolu gerekse Orta Anadolu'daki örnekler dikkate alındığında burada bulunan geleneğinde benzer olduğunu düşünmek gerekir.

¹²⁷⁸ Benzer biçimde gömüler V. tabakada 501 nolu evin tabanı altında (Blegen-Caskey-Rawson 1951: Pl 204), F8 açmasında bulunan mekân içinde ve aynı tabakada şehir kapısının hemen dışında bulunmuştur (Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl: 119-120).

¹²⁷⁹ Kull 1988: 20, 222; Abb 25, 26, Taf 34-37, 38: 11-12. Demircihöyük kazılarında duvar kalıntıları arasında bulunan üç adet gömünün biri çocuk, biri ölü doğmuş bebek diğeri köpeğe aittir ve bu gömülerin olasılıkla ev tabanlarının altına yapılmış olduğu düşünülmektedir.

¹²⁸⁰ Kull 1988: 91 vd, 222; Abb 88.

¹²⁸¹ Graeve 1999: 585; Graeve-Neimeier 2002: 77; Raymond 2005: 1.

olduğunu ortaya koymaktadır. Benzer biçimde Ayasuluk Tepesi'nin çağdaş tabakasında Girit kökenli seramiklerin bulunmamış olması bu veriyi destekler niteliktedir. Dönemin ilerleyen safhasında Milet'te bu tablo tamamen değişime uğrar ve Minos çanak çömleği egemen duruma gelir. Bu dönemden itibaren yerleşimde çok sayıda Kamares Seramiği, konik fincan ve üç ayaklı pişirme kapları gibi, OM döneminin karakteristik özellikleri görülmeye başlar.

Havzada, Minos kökenli seramikler Milet dışında, Tavşan Adası'nda, Didyma'da ve Bademgediği Tepesi'nde bulunmuştur. Havza yerleşimleri dışında Troia'da OMIIB-III A Dönemi'ne tarihlenen seramikler¹²⁸², Lemnos Adası'nda yer alan Poliochni'de bulunan OM seramikleri¹²⁸³, Knidos'ta bulunan OM IB-GMI tarihleri arasına tarihlenen Kamares örnekleri¹²⁸⁴, Iasos'ta bulunan OM dönemine tarihlenen parçalar¹²⁸⁵, Çeşme Bağlararası'nda bulunan Minos karakteri taşıyan çok sayıdaki seramik¹²⁸⁶, Limantepe'de bulunan mat boyalı seramikler¹²⁸⁷, Panaztepe'de bulunan OM başlarına tarihlenen seramikler¹²⁸⁸, Kikladlar'da Thera Adası'nda Akrotiri'de, Keos Adası'nda Ayia İrini'de, Melos Adası'nda Phlokopi'de çok yoğun oranda Minos seramikleri¹²⁸⁹ aslında tüm Ege ve Akdeniz'de kurulan ticari ağın kültürel etkisini örneklendirmektedir. Kıyı Kültür Bölgesi olarak tanımlanan alanda Minos seramiklerinin bulunması aslında geniş bir coğrafyada etkileri olan deniz ticaretinin bir yansıması olarak ele almak gerekir.

Kıyı Kültür Bölgesi için anahtar yerleşim olarak incelenen Ayasuluk'ta bulunan çanak çömlekler ise yerel karakterde olup yerleşimde Minos kökenli örnekler bulunmamaktadır. Çanak çömlekler genel anlamda değerlendirildiğinde gerek mal grupları gerekse formlarının her iki evrede benzer nitelikler sergilediği belirtilebilir. Bununla birlikte söz konusu genel değerlendirmenin yanı sıra mal grupları ve formların

¹²⁸² Guzowska-Becks 2005: 280; Pavuk 2005: 271; Mountjoy 1997a: 290.

¹²⁸³ Beck-Guzowska 2004: 106 vd.

¹²⁸⁴ Love 1984: 251; Mellink 1978: 321.

¹²⁸⁵ Momigliano 2000: 12.

¹²⁸⁶ Erkanal-Karaturgut 2004: 153 vd; Şahoğlu 2007: 316 vd.

¹²⁸⁷ Günel 2004b: 205 vd; Erkanal-Aykurt 2008: 227.

¹²⁸⁸ Günel 1999a: 151.

¹²⁸⁹ Branigan 1981: 24 vd.

analizleri dikkate alındığında, bu evreler içerisinde bazı farklılıklarında mevcut olduğu görülür. Kırmızı ve Kahverengi mallar her iki evrede de en yoğun oranda bulunan ve bir başka deyişle yerleşimde bu dönemi karakterize eden mal grupları olarak tanımlanabilir. Kırmızı Mal Grubu özellikle XIb evresinde egemen iken, XIa evresinde Kahverengi Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramikler artış göstermektedir. Kendinden Astarlı ve Siyah mal grupları içerisinde değerlendirilen örnekler sadece XIb, Altın Boya Astarlı Mal Grubu içerisinde değerlendirilenler sadece XIa evresinde bulunmuştur. Kaba Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramikler XIa evresine gelindiğinde azalırken, bu dönemde Devetüyü Mal Grubu içerisinde değerlendirilen örneklerin sayısının artış sergilediği belirlenmiştir. Yerleşimde Troia bölgesi, Bursa-İnegöl yöresi için karakteristik olarak tanımlanabilecek gri seramikler çok az sayıdadır.

Ayasuluk Tepesi OTÇ tabakalarında bulunan seramiklerin yüzey özellikleri incelendiğinde kalın ve ince astar uygulamasının en yaygın yüzey işlemi olduğu görülmektedir. Açıklama, her iki evrede Devetüyü ve Kaba mal grupları dışında Kırmızı, Koyu Kahverengi, Siyah ve Gri mal gruplarında yaygın bir oranda görülmektedir. Kaba Mal Grubu dışında her iki evrede bulunan seramiklerde düzgün ve düzgün-mikalı yüzey bulunması temel niteliklerden bir diğeridir. Seramiklerin hamurlarında taşçık, kum ve mika içeriği yoğundur. Hamur içerisinde görülen içeriklerin ince boyutta ve az oranda olması bir diğer ortak özelliktir. İri ve orta boyutta ve yoğun oranda içeriğin tespit edildiği seramiklerin büyük bölümü Kaba Mal Grubu içerisinde değerlendirilen kaplara aittir. Ayasuluk XIa ve XIb evrelerinde bulunan seramiklerin büyük bölümü iyi derecede pişirilmiştir. Bununla birlikte XIa evresinde orta ve kötü derecede pişmiş seramiklerin, XIb evresine nazaran azaldığı görülmektedir. Kahverengi ve tonlarına sahip hamurlar, tüm mal grupları içerisinde baskındır. XIa ve XIb evrelerinde bulunan farklı mal grupları içerisinde değerlendirilen seramiklere uygulanan ince kesit analizleri ise mineral içeriklerinin genellikle tanecikli olduğunu ve tanecik içeriklerinin yönlenebilir olduğunu ortaya koymuştur. Aynı mal grubu içerisinde bulunan seramiklerin mineral içeriklerinin ve görünümünün zaman zaman farklılıklar taşınması ve bununla birlikte farklı mal gruplarının benzerlikler göstermesi, üretim aşamasında benzer nitelikte hamur içeriklerinin farklı mal gruplarındaki seramiklerin üretiminde kullanılmış olduğunu ortaya koymaktadır.

Ayasuluk kazılarında XIa ve XIb evrelerinde en yoğun oranda bulunan formlar, çanak ve çömleklerdir. Yapılan değerlendirmelerde her iki evrede toplam; 22 çanak, 12 çömlek tipi belirlenmiştir. XIb evresinde bulunan çanak¹²⁹⁰ ve çömleklerin¹²⁹¹ sayısı ve tipleri, XIa evresine nazaran daha yoğun oranda ve çeşitliliktedir (Levha 136). Çanak ve çömleklerin yanı sıra akıtacaklı kaplar, yonca ağızlı testiler ve çeşitli formlara ait dip, gövde ve kulp parçaları tespit edilmiştir. Yerleşimde en yoğun oranda bulunan çanak formları; basit ağız kenarlı, içe eğik ağızlı (ÇT 4a); dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, dik yükselen ağızlı (ÇT 5b); dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, içe eğik ağızlı (ÇT 5c); yuvarlatılmış ağız kenarlı, dik yükselen ağızlı (ÇT 9a); yuvarlatılmış ağız kenarlı, içe eğik ağızlı (ÇT 9b) küresel gövdeli çanaklar ve basit ağız kenarlı, içe eğik ağızlı (ÇT 10b) keskin omuzlu çanaklardır. Daralarak yükselen gövdeli, dışa doğru açılan kısa boyunlu, basit ağız kenarlı (ÇM1); daralarak yükselen gövdeli, dışa eğik ağız kenarlı, boyunlu (ÇM 2); basit ağız kenarlı, dışa eğik ağızlı (ÇM3) kaplar en yoğun bulunan çömlek formlarını temsil etmektedir.

Yerleşimde bulunan formların benzerleri Kıyı Ege'de Kocabaştepe OTÇ 1, 2 ve 3 nolu tabakalarda, Bademgediği Tepe VI. tabakada, Kadı Kalesi IV. tabakada, Panaztepe OTÇ tabakalarında, Troia V ve VI Erken ve Orta (a-c) tabakalarda, Limantepe III. tabakada, Milet III-IV. tabakalarda, Smyrna/Bayraklı'da 4-11. tabakalarda, adalarda; Thermi'de OTÇ tabakalarında¹²⁹², Poliochni'de Kahverengi Evre'de; İç Batı Anadolu'da; Beycesultan V. ve IVa-c. tabakalarında, Aphrodisias Tunç 4-OTÇ ve OTÇ tabakalarında, Kusura C evresinde, Asopos Tepesi VIa ve VIb tabakalarında, Göller Yöresi'nde; Bademağacı'nda OTÇ kültür dolgusunda; Orta Anadolu'da; Çavlum OTÇ mezarlığında, Demircihöyük OTÇ tabakalarında, Yanarlar OTÇ mezarlığında, Boğazköy Kuzeybatı Yamaç 8b-d tabakalarında, ve Gordion OTÇ tabakalarında bulunmuştur. Ayasuluk kazılarında bulunan seramiklerin benzerleri diğer

¹²⁹⁰ XIb evresinde ÇT1, ÇT2, ÇT4a, ÇT4b, ÇT5a, ÇT5b, ÇT5c, ÇT6a, ÇT6b, ÇT9a, ÇT9b, ÇT10a, ÇT10b, ÇT11, ÇT12a, ÇT12b, ÇT12c, ÇT13a, ÇT13b, ÇT13c, ÇT15, ÇT16a, ÇT17a, ÇT17b, ÇT18a, ÇT18b, ÇT18c, ÇT19, ÇT20, ÇT22a, ÇT22b çanak tipleri bulunurken, XIa evresinde; ÇT2, ÇT3, ÇT4a, ÇT5b, ÇT5c, ÇT6b, ÇT7, ÇT8, ÇT9a, ÇT9b, ÇT9c, ÇT10b, ÇT13c, ÇT14, ÇT16b, ÇT16c, ÇT17a, ÇT17b, ÇT18b, ÇT18c, ÇT19, ÇT21 çanak tipleri bulunmuştur.

¹²⁹¹ XIb evresinde ÇM2, ÇM3, ÇM7, ÇM8, ÇM9, ÇM10, ÇM11, ÇM12 çömlek tipleri bulunurken, XIa evresinde ÇM 1, ÇM2, ÇM3, ÇM4, ÇM5, ÇM6, ÇM7 çömlek tipleri bulunmuştur.

¹²⁹² Lamb 1936: 136 vd.

yerleşimlerde MÖ 2. binin ilk yarısına tarihlenen tabakalarda bulunmuş olmakla birlikte, bulunan paralel örnekler ağırlıklı olarak MÖ 2. binin ilk çeyreğine tarihlenmektedir.

Ayasuluk'ta tespit edilen seramiklerin formlarının yanı sıra mal gruplarında dikkate alındığında başta Kıyı Ege'de görülen yerel kültür ve İç Kültür Bölgesi ile olan büyük benzerliklerden söz etmek mümkündür. Ayasuluk XIb evresinin, özellikle Troia V. tabaka, Smyrna/Bayraklı 4-6 (Bayne'nın tanımlamasına göre I. tabaka) nolu tabakalar, Beycesultan V. tabaka, Asopos Tepesi VIb tabakası, Ayasuluk XIa evresinin; Smyrna/Bayraklı 7-8 tabakaları, Milet III. tabaka, Kocabaştepe OTÇ 3 tabakası, Beycesultan V. tabaka ve Asopos Tepesi VIa-VIb tabakaları ile benzerlikler gösterdiği görülmektedir. Ayasuluk XIa ve XIb evrelerinde alınan örneklere yapılan C14 analizlerinin sonuçlarının genel anlamda MÖ 2000-1800 tarih aralığını ortaya koyması tipolojik değerlendirmeler sonucunda ortaya konulan tabloyu desteklemektedir.

İç Kültür Bölgesi olarak tanımlanan coğrafyada OTÇ'ye tarihlenen seramikleri değerlendirdiğimizde ise çevre kültür bölgeleri ile görülen bazı farklılıklara rağmen bölge içerisinde homojen bir kültürün varlığından söz etmek mümkündür. Özellikle MÖ 2. binin ilk çeyreğinde havzanın tümünün kahverengi ve kırmızı astarlı çanak çömlekle temsil edildiği ve ETÇ III form repertuarının genişleyerek devam ettiği görülmektedir. Yerel seramiğin tamamen egemen olduğu bu gelenekte dönemin ilerleyen safhalarında dâhil olmak üzere hiçbir Minos kökenli ithal seramik bulunmamıştır. Söz edilen gelenek, OTÇ'nin başlarında Beycesultan V. tabakada, Aphrodisias Tunç Çağ4-OTÇ ve OTÇ tabakalarında, Kusura C tabakasında ve Asopos VI. tabaka a ve b evrelerinde takip edilebilmektedir.

OTÇ'nin ilerleyen safhasında Asopos Tepesi ve Aphrodisias yerleşimlerinin yaklaşık MÖ 1700-1400 yılları arasında, Kusura'nın ise yaklaşık MÖ 1600 yıllarında terk edildiği görülmektedir. Bölgede yaşanan bu gelişme GTÇ ve GTÇ'ye geçiş çanak çömleği hakkındaki bilgilerin sadece Beycesultan kazılarında öğrenilmesine yol açmaktadır. Söz edilen süreç J. Mellaart ve S. Lloyd tarafından öne sürülen kronolojiye göre Beycesultan IVa-c tabakalarını kapsamaktadır. Bununla birlikte yeni dönem Beycesultan kazılarında J. Mellaart ve S. Lloyd tarafından GTÇ'ye tarihlenen II.

tabakadan alınan C14 sonuçları, bu tabakanın en azından 300 yüzyıl geriye gitmesi gerektiğini ortaya koymuştur¹²⁹³. Elde edilen bu yeni veriye göre Beycesultan OTÇ tabakalarının sayısının daha fazla olduğu ve Mellaart ve Lloyd'un verdiği tarih aralıklarının sınırlandırılması gerektiği görülmektedir.

İç Kültür Bölgesi'nde anahtar yerleşim olarak ele alınan Asopos Tepesi'nde tespit edilen çanak çömlekler değerlendirildiğinde bunların yerel karakterde olduğu görülmektedir. Kazı çalışmalarında tespit edilen iki evre de bulunan seramiklerin mal grupları ve formları genel anlamda benzer nitelikler göstermektedir. Bununla birlikte söz konusu seramiklerin analizleri dikkate alındığında, VIb ve VIa evreleri içerisinde bazı farklılıklarında mevcut olduğu da anlaşılmaktadır. Açık Kahverengi Mal Grubu her iki evredede en yoğun oranda bulunan mal grubunu temsil eder. Kırmızı Mal Grubu özellikle VIb evresinde, Açık Kahverengi Mal Grubu'ndan sonra en yoğun oranda bulunan mal grubudur. VIa evresinde Kırmızı Mal Grubu içerisinde değerlendirilen örneklerin sayısının azaldığı görülmektedir. Kırmızı, Kahverengi, Açık Kahverengi, Kendinden Astarlı, Siyah, Devetüyü ve Kaba mal grupları VIb ve VIa evresinde görülürken, Gri, Krem-Bej Astarlı ve Altın Boya Astarlı mallar sadece VIa evresinde görülmektedir.

Asopos Tepesi OTÇ tabakalarında bulunan seramiklerin yüzey özellikleri değerlendirildiğinde kalın ve ince astar uygulamasının en yaygın görülen yüzey işlemi olduğu belirlenmiştir. VIb ve VIa evrelerinde bulunan seramiklerin büyük bölümünde açık işlemi yoktur. VIb evresinde daha yoğun oranda görülen açık işlemi, VIa evresinde nispeten azalmıştır. VIa ve VIb evrelerinde Kahverengi, Siyah, Gri ve Krem-Bej Astarlı mal grupları içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin büyük bölümünün açık olduğu görülmektedir. Kaba Mal Grubu dışında her iki evrede bulunan seramiklerde düzgün yüzey bulunması yerleşimde görülen temel niteliklerden bir diğeridir. Seramiklerin hamurlarında taşçık, kum, mika ve kireç içeriği yoğun oranda görülür. Yine seramiklerin hamurlarında bölgede yoğun olarak bulunan kayrak taşının bulunması yerel üretimin bir diğer kanıtı olarak ele alınabilir. Her iki evrede de hamur içerisinde görülen içerikler ince ve az orandadır. Ağırlıklı olarak kırmızı, kahverengi ve

¹²⁹³ Abay-Dedeoğlu 2012.

tonlarında hamur rengine sahip seramiklerin büyük bölümü iyi derecede pişirilmiştir. VIa ve VIb evrelerinde bulunan farklı mal grupları içerisinde değerlendirilen seramiklere yapılan ince kesit analizleri mineral içeriklerinin genellikle tanecikli olduğunu ve tanecik içeriklerinin yönlenebilir olduğunu ortaya koymuştur. Aynı mal grubu içerisinde bulunan seramiklerin mineral içeriklerinin ve görünümlerinin genellikle birbirine yakın bir tablo ortaya koyduğu belirlenmiştir. Bu duruma rağmen aynı mal grubundaki seramiklerde zaman zaman farklılıkların belirlenmesi üretim aşamasında benzer nitelikte hamur içeriklerinin farklı mal grupları içerisinde değerlendirilen seramiklerin üretiminde kullanılmış olduğunu ortaya koymuştur. Benzer biçimde XRF analizi ile değerlendirilen seramikler genel anlamda ele alındığında aynı mal grubundaki seramiklerde elde edilen sonuçların birbirine yakın olduğu görülmektedir. Bu tabloya rağmen aynı mal grubunda ele alınan bazı parçaların mineral değerlerinin büyük farklılık taşıması ve hatta bazen farklı mal grupları ile benzerlikler göstermesi, ince kesit analizlerinden elde edilen sonuçlarda olduğu gibi benzer kaynaklardan alınan kilerin, farklı mal gruplarındaki seramiklerin üretiminde kullanılmış olabileceğini göstermektedir.

Asopos Tepesi kazılarında VIb ve VIa evrelerinde en yoğun oranda bulunan formlar, çanak ve çömleklerdir. Yapılan tipolojik değerlendirmelerde her iki evrede toplam 18 çanak, 22 çömlek tipi belirlenmiştir. VIa evresinde bulunan çanakların¹²⁹⁴ ve çömleklerin¹²⁹⁵ sayısı ve bunların tipleri, VIb evresine nazaran daha çok sayıda ve çeşitliliktedir (Levha 137). Yerleşimde yapılan kazılarda çanak ve çömleklerin yanı sıra minyatür kaplar, akıtacaklı kaplar, yonca ağızlı ve gaga ağızlı testiler, pithoslar ve çeşitli formlara ait dip, kaide, gövde ve kulp parçaları bulunmuştur.

¹²⁹⁴ VIb evresinde; ÇT2a, ÇT2b, ÇT3, ÇT5a, ÇT5b, ÇT6, ÇT7b, ÇT8c, ÇT9a, ÇT9b, ÇT10c, ÇT11b, ÇT11c, ÇT12, ÇT13b, ÇT14b, ÇT16a, ÇT16b, ÇT17, ÇT18c çanak tipleri bulunurken, VIa evresinde; ÇT1a, ÇT1b, ÇT2a, ÇT2b, ÇT3, ÇT4, ÇT5a, ÇT5b, ÇT6, ÇT7a, ÇT7c, ÇT8a, ÇT8b, ÇT8c, ÇT9a, ÇT9b, ÇT10a, ÇT10b, ÇT10c, ÇT11a, ÇT11b, ÇT11c, ÇT12, ÇT13a, ÇT13b, ÇT14a, ÇT14b, ÇT15a, ÇT15b, ÇT16a, ÇT16b, ÇT18a, ÇT18b, ÇT18c çanak tipleri bulunmuştur.

¹²⁹⁵ VIb evresinde ÇM1, ÇM3, ÇM4, ÇM5, ÇM8, ÇM9, ÇM10, ÇM12, ÇM13, ÇM15, ÇM16, ÇM 19 çömlek tipleri bulunurken, XIa evresinde ÇM 1, ÇM2, ÇM4, ÇM5, ÇM6a, ÇM6b, ÇM7, ÇM9, ÇM10, ÇM11, ÇM12, ÇM13, ÇM14, ÇM15, ÇM16, ÇM17, ÇM18, ÇM19, ÇM20, ÇM21, ÇM 22 çömlek tipleri bulunmuştur.

Yerleşimde en yoğun oranda bulunan çanak formları; basit ağız kenarlı, dik ağızlı (ÇT 3); basit ağız kenarlı, içe eğik ağızlı (ÇT 5b); keskin olmayan gövdeliler ve basit ağız kenarlı içe eğik ağızlı (ÇT 10c); dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, içe eğik ağızlı (ÇT 11c), yuvarlatılmış ağız kenarlı, içe eğik ağızlı (ÇT 13b), basit ağız kenarlı, iç bükey ağızlı (ÇT 14b) keskin omuzlu çanaklardır. Dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, içe eğik ağızlı, küresel gövdeli düz dipli (ÇM1), dışa çekik ağız kenarlı, içe eğik ağızlı (ÇM4) dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı ve dışa keskin bir biçimde eğilen kısa boyunlu (ÇM 9) dışa çekik ağız kenarlı, boyunlu (ÇM 16) kaplar en yaygın görülen çömlek formlarıdır.

Asopos Tepesi'nde bulunan formların benzerleri İç Batı Anadolu'da; Beycesultan V. ve IVa-c. tabakalarında, Aphrodisias Tunç 4-OTÇ ve OTÇ tabakalarında, Kusura C evresinde, Kıyı Ege'de; Kocabaştepe OTÇ 1, 2 ve 3 nolu tabakalarda, Bademgediği Tepe VI. tabakada, Kadı Kalesi IV. tabakada, Panaztepe OTÇ tabakalarında, Troia V ve VI Erken ve Orta, (a-c), Limantepe III. tabakada, Milet III tabakada, Smyrna/Bayraklı'da 4-11 tabakalarda, Ayasuluk OTÇ, XIa ve XIb evresinde, adalarda; Thermi'de OTÇ tabakalarında, Antissa OTÇ tabakalarında, Poliochni'de Kahverengi Evre'de; Göller Yöresi'nde; Bademağacı'nda OTÇ depozitinde; Güney Anadolu'da Yumuktepe IX-XI. tabakalarda, Orta Anadolu'da; Çavlum OTÇ mezarlığında, Demircihöyük OTÇ tabakalarında, Yanarlar OTÇ mezarlığında, Boğazköy Kuzeybatı Yamaç 8b-d tabakalarında ve Gordion OTÇ tabakalarında bulunmuştur. Asopos Tepesi'nde bulunan seramiklerin benzerleri diğer yerleşimlerde MÖ 2. Binin ilk yarısına tarihlenen tabakalarında bulunmuş olmakla birlikte bulunan paralel örnekler ağırlıklı olarak 2. binin ilk çeyreğine tarihlenmektedir.

Asopos Tepesi'nde tespit edilen seramiklerin formlarının yanı sıra mal gruplarında dikkate alındığında başta İç Kültür Bölgesi olarak tanımladığımız alanda yer alan Beycesultan, Aphrodisias ve Kusura kazılarında bulunan OTÇ'ye tarihlenen çanak çömleklerle büyük benzerlik gösterdiği görülür. İç Kültür Bölgesi'nde yer alan diğer yerleşimlerin yanı sıra Kıyı Ege ve Orta Anadolu ile olan bazı benzerliklerden söz etmek mümkündür. Asopos Tepesi VIb evresinin özellikle Beycesultan V. tabaka, Kusura C, Aphrodisias Tunç Çağ 4-Orta Tunç Çağ ve Orta Tunç Çağ tabakaları olmak

üzere Troia V. tabaka, Smyrna/Bayraklı 4-6 (Bayne 'nın tanımlamasına göre I. tabaka) nolu tabakalar, Ayasuluk XIa ve XIb evreleri, Asopos Tepesi VIa evresinin başta Beycesultan V. tabaka, Kusura C ve Aphrodisias Tunç Çağ 4-Orta Tunç Çağ ve Orta Tun Çağ tabakaları olmak üzere Smyrna/Bayraklı 7-9 tabakaları, Milet III. tabaka, Kocabaştepe OTÇ 2 ve 3 tabakaları, Ayasuluk XIa evresi, Limantepe III. tabaka, Boğazköy Kuzeybatı Yamaç 8b-d tabakaları ile benzerlikler gösterdiği görülmektedir. Asopos Tepesi VIb ve VIa evrelerinden alınan örneklere yapılan C14 analizlerinin sonuçlarının her iki evre için yaklaşık MÖ 1950-1700 tarih aralığını ortaya koyması, tipolojik değerlendirmeler sonucunda ortaya konulan tabloyu desteklemektedir.

Kıyı ve iç kültür bölgelerinde tespit edilen küçük buluntuları değerlendirdiğimizde her iki bölge arasında çanak çömlek geleneğinde olduğu gibi bazı farklılıklardan söz etmek mümkündür. Özellikle Kıyı Kültür Bölgesi'nde, Ege adaları üzerinden, Girit ile kurulan bağlantılar takip edilebilmektedir. Milet III. tabakada bulunan Anadolu tipinde ağırşakların yanı sıra bezemesiz Girit özellikleri taşıyan ağırşaklar¹²⁹⁶, tek delikli Girit ve adalarla benzerlikler taşıyan dikdörtgen ve küresel tezgâh ağırlıkları¹²⁹⁷, Orta Minos tipinde taş ve kil mühür ve mühür baskıları¹²⁹⁸ ve Milet IV. tabakada bulunan Minos etkili taş kaplar, ağırlıklar, mühürler ve takılar¹²⁹⁹ ve sınırlı sayıda örneği bilinen Linear A yazıt¹³⁰⁰ bölgede yaşanan etkileşim sürecini örneklendirmektedir. Milet'in yanı sıra Kıyı Ege'de Limantepe, Çeşme Bağlararası, Iasos yerleşimlerinde Minos karakterli ağırlıkların bulunması, geniş alanlara yayılan ticaret ağını ve kültürel etkileşimi küçük buluntular üzerinden örneklendirmektedir. Ortaya çıkan bu tabloya rağmen Çine Tepecik, Kadı Kalesi, Bademgediği Tepe yerleşimlerinde henüz Minos kökenli küçük buluntunun tespit edilmediğini de belirtmek gerekir.

¹²⁹⁶ Raymond 2005: 58.

¹²⁹⁷ Raymond 2005: 60.

¹²⁹⁸ Raymond 2005: 62 vd; Söz konusu mühürlerde görülen S kanca biçimli motif "Mallia Atölyesi Grubu"na atfedilmektedir. Graeve-Neimeier 2002: 77.

¹²⁹⁹ Raymond 2005: 99, 159; Raymond 2002: 19; Graeve 1997 (Bu makale içinde bkz Neimeier, "1994/1995 Yılı Milet, Myken-Minos Dönemi Kazıları"): 532.

¹³⁰⁰ Niemeier 1996: 87 vd; Niemeier 1996: 87 vd; Raymond 2005: 99, 159; Raymond 2002: 19; Graeve 1997 (Bu makale içinde bkz Neimeier, "1994/1995 Yılı Milet, Myken-Minos Dönemi Kazıları"): 532.

Kıyı Kültür Bölgesi'nde anahtar yerleşim olarak ele alınan Ayasuluk Tepesi'nde ise OTÇ'ye tarihlenen ağırşaklar dışında bir küçük buluntu topluluğu bulunmamıştır. Elde olan bu sınırlı veriden dolayı yerleşimde tekstil üretiminin yapıldığı dışında bir çıkarıma varmak güçtür.

Bu süreçte İç Kültür Bölgesi'nde kazı çalışmaları ile incelenen yerleşimler de seramiklerde olduğu gibi küçük buluntular üzerinde de Minos etkilerine rastlanmamıştır. Beycesultan kazılarında bronz iğneler, keskiler, bızlar, balta parçaları, topuzlar, mızrak uçları, yüzükler ve küpeler dışında bölgede madeni üretimlerin sayısı Orta Anadolu ile karşılaştırıldığında oldukça sınırlıdır. Kusura C evresinde bulunan madeni iğneler, deliciler, bıçaklar, ok uçları, mızrak uçları, yüzükler ve balık iğneleri¹³⁰¹ ve Aphrodisias'ta bulunan az sayıdaki metal obje bu durumu örneklendirmektedir.

Pişmiş toprak eserleri ele aldığımızda; Beycesultan kazılarında V. ve VIa-c tabakalarında ikisi insan ve biri at başına ait pişmiş toprak figürinler¹³⁰², Aphrodisias'ta bulunan birinde kadın betimlenen çok sayıda figürin¹³⁰³ ve Kusura'da bulunan kadın figürini¹³⁰⁴ İç Kültür Bölgesi'nde insan ve hayvanları betimleyen figürinlerin yaygın bir biçimde kullanıldığını ortaya koymaktadır. Beycesultan, Kusura ve Aphrodisias yerleşimlerinde en yoğun oranda bulunan pişmiş toprak eserler, tekstil üretimini sembolize eden küresel, geoit, konik, çift konik formlu ağırşaklar ve tezgâh ağırlıklarıdır. Tekstil üretimi ile paralel değerlendirilen bir diğer buluntu olan hilal biçimli objeler, İç Kültür Bölgesi'ndeki tüm yerleşimlerde bulunmuştur. Bu objelerin benzerlerinin Kıyı Kültür Bölgesi'nde bulunmaması ele aldığımız iki kültür bölgesi içerisinde görülen bir diğer farklılığı temsil etmektedir. Bu objelerin benzerlerinin Orta Anadolu'da bulunması ise iki bölge arasındaki kültürel yakınlığın bir diğer yansıması olarak ele alınabilir.

¹³⁰¹ Lamb 1937: 39-43; Lamb 1938: 257-260.

¹³⁰² Mellaart-Murray 1995: 163, 164.

¹³⁰³ Joukowsky 1986: 202 vd, tablo: 37.

¹³⁰⁴ Lamb 1938: 251.

Anadolu'da hemen her yerleşimde bulunan öğütme taşları, ezgi taşları, baltalar, keserler, bileği taşları, perdah taşları, çekiçler, diskler, çakmaktaşı kesici ve dilgiler Aphrodisias, Kusura ve Beycesultan OTÇ tabakalarında da bulunmuştur.

İç Kültür Bölgesi'nde anahtar yerleşim olarak ele alınan Asopos Tepesi OTÇ tabakalarında tespit edilen küçük buluntular bölgede yer alan çağdaş yerleşimlerle benzer bir tablo ortaya koymuştur. Yerleşimde bronz iğneler, bronz objeler, kemik bızlar, pişmiş toprak dokuma tezgâh ağırlıkları, hilal biçimli objeler, çeşitli tip ve boyda ağırşaklar, hayvan figürinleri, çakmaktaşı ve obsidyen aletler, taş baltalar, bileği taşları, ezgi taşları, havaneleri ve perdah taşları bulunmuştur. Söz edilen buluntular genel anlamda değerlendirildiğinde bölgede bulunan diğer yerleşimlerle benzer stilistik özellikler gösterdiği görülür.

OTÇ tabakalarında bulunan 10 obsidyen alete yapılan analizler bu obsidyenlerin 6'sının Göllüdağ, 3'ünün Melos A, 1'inin soru işaretli olarak Sevkar'dan gelmiş olabileceğini ortaya koymuştur. VIb evresinde sadece Göllüdağ kökenli obsidyenler bulunurken, VIa evresine gelindiğinde yerleşimde Melos kökenli obsidyenlerde bulunmaya başlar; ancak VIb evresine tarihlenen sadece 3 obsidyene analiz yapılmış olduğundan bu konuda genel bir çıkarıma henüz varmak mümkün değildir. Ortaya konulan obsidyen analiz sonuçları ve Mısır 13. Sülale Dönemine tarihlenen üzerinde hiyeroglif işaretler bulunan skarabe yerleşimin bölgelerarası ilişkilerini göstermesi bakımından önem taşımaktadır¹³⁰⁵.

MÖ 2. binin ilk çeyreğinde yaşanan tarihi gelişmeler hakkında değinilen mimari ve küçük buluntular göz önüne alarak bazı çıkarımlarda bulunmak mümkün olmakla birlikte bu süreç hakkında yazılı kaynaklar yardımı ile bilgi almak mümkün değildir. Hitit Krallığı'nın kurulmasının ardından kroniklerden aldığımız bilgiler aslında bu süreçte Hitit Krallığı'nın Batı Anadolu'daki topraklar üzerinde geniş çaplı askeri faaliyetlerinin olmadığını ortaya koymaktadır. Bu süreçte batıya yapılan askeri seferler, Hatti Ülkesi'ni kuzey ve doğudan gelecek saldırılara karşı savunmasız bırakması ve

¹³⁰⁵ Afyon Şuhut ilçesinde bulunan MÖ 18. yy'a tarihlenen Eski Suriye silindirik mührü (Özgüç 1966: 158 vd) söz konusu süreçte bölgelerarası ilişkilere ışık tutabilecek bir diğer örnek olarak ele alınabilir.

Hurriler'in kralın yokluğunu fırsat bilerek Hitit topraklarına girip ayaklanmalar çıkartması nedenleriyle Hitit Kralları tarafından ön plana çıkartılmamıştır.

Bu noktada göz ardı edilmemesi gereken soru, Hitit'in batıya düzenlediği seferler sırasında Kıyı Kültür Bölgesi olarak tanımladığımız coğrafyada deniz ticaretinde önemli bir güç olan Minos toplulukları ile Hititlerin karşı karşıya gelip gelmediğidir. Bu konuda hiçbir yazılı veriye sahip değiliz. Bununla birlikte, söz konusu dönemde Minoslu yerleşimciler Menderes Havzası'nda Milet ve Didyma'da ve ayrıca Ege kıyılarında Limantepe, Çeşme-Bağlararası, Knidos, İasos gibi yerleşimlerde etkinlik içerisindeydi. Eski ve Yeni Saraylar Dönemi'nde Knidos, İasos ve Milet'in; Kasos, Karpothos ve Kos ve olasılıkla Samos Anadolu'ya giden “Doğu Zinciri” olarak tanımlanan ağın bir parçası olarak konumlandıkları ve özellikle Milet'in Büyük Menderes Havzası'nın denize ulaşan noktasındaki konumundan dolayı iç bölgelerle bağlantı sağlayan bir liman olduğu ve altın, gümüş ve kurşun gibi limana ulaşan metallerin buradan deniz aşırı ülkelere taşıdığı kabul edilmektedir¹³⁰⁶. Ayrıca Konya Karahöyük'te bulunan Ege kökenli mühür¹³⁰⁷, Kalınkaya, Eski yapar ve Alacahöyük'te “Erken Krallık Dönemi” tabakalarında bulunan, çark yapımı gri renkteki Minos Kültürü ile ilişkili seramik örnekleri, Hititli tüccarların Güneybatı Anadolu ile olan ilişkilerini ortaya koyan unsurlar arasında değerlendirilmektedir¹³⁰⁸. Elde olan bu veriler her iki topluluğun askeri anlamda olmasa bile bir ilişki içerisinde olduklarını ortaya koymaktadır. Menderes Vadisi içerisindeki maden kaynaklarının Milet gibi kıyı koloniler aracılığı ile başta Girit Adası olmak üzere tüm Yakındoğu'ya deniz ticareti ile ulaştırılmak istenmesi¹³⁰⁹ burada artan Minos etkisinin ve belki de düzenlenen Hitit seferlerinin açıklayıcılarından olabilir. Ancak bu süreçte Hititler'in Batı Anadolu kıyılarına ulaşmış olduğuna dair hiçbir verinin olmaması bu sorunun cevaplanmasını yeni arkeolojik ve yazılı verilerin bulunmasına bırakmaktadır.

¹³⁰⁶ Neimeier 2005: 201; Greaves 2003: 50 vd.

¹³⁰⁷ Alp 1972: 263.

¹³⁰⁸ Yakar 1976: 124.

¹³⁰⁹ Greaves 2003: 50 vd; Raymond 2005: 175.

III Bölüm: Büyük ve Küçük Menderes Havzalarında Geç Tunç Çağ Kültürü.

A-) Geç Tunç Çağ'da Büyük ve Küçük Menderes Havzaları'nın Tarihsel Süreci

GTÇ'de Hitit yazılı kaynaklarının Menderes havzalarını kapsayan coğrafya hakkında daha detaylı bilgiler vermeye başladığı görülür. Söz konusu dönem hakkındaki bilgiler Ammuna, I/II. Tudhaliya, I. Arnuvanda, III. Tudhaliya, I. Şuppiluliuma, II. Murşili, II. Muvatalli, III. Hattuşili, IV. Tudhaliya ve son olarak da II. Şuppiluliuma dönemlerinden gelir¹³¹⁰.

Arzava Ülkesi'nden Hitit Krallığı'nın büyük bir kıtlıkla karşı karşıya kaldığı **Ammuna** Dönemi'nde söz edilir¹³¹¹. Bu süreçte Zagga, Matila, Kalmiya, Adaniya, Sallapa, Parduvata ve Ahhulassa yanında Arzava, Hitit Krallığı'na düşman ve hatta saldıran ülkelerden bir diğeri olarak anılır¹³¹². Burada kast edilen düşmanlık olasılıkla çıkan isyanlar olmalıdır. Ammuna Hitit otoritesinin sağlanabilmesi amacıyla bu ülkelere karşı sefere çıkmıştır. Ancak kralın, Arzava ülkelerine ve diğer ülkelere karşı düzenlediği seferlerde başarılı olamadığı anlaşılmaktadır¹³¹³.

Tudhaliya'nın Hitit tahtına çıktığı süreçte ortaya çıkan karışıklılardan yararlanan Arzava Ülkesi Hitit'e karşı isyan başlatmıştır. Bu durum karşısında Tudhaliya tahta çıktıktan kısa bir süre sonra Arzava üzerine sefer düzenlemiştir. Bu seferler sonunda ganimet olarak sığır, koyun sürüleri, insanlar, askerler ve savaş arabası sürücüleri almıştır. Bu süreçte kralın Batı Anadolu'da olmasından yararlanan düşmanlarının Orta ve Güneydoğu Anadolu'da isyanlar çıkarmasından dolayı Tudhaliya seferini yarıda bırakarak Hatti Ülkesi'ne geri dönmek zorunda kalmıştır. Ortaya çıkan isyan girişimlerinin bastırılmasının ardından Hitit kralı, Hatti Ülkesi'nin batısında yürüttüğü etkinliklerine devam etmiş Assuva üzerine yeni seferler düzenleyerek zaferler kazanmıştır¹³¹⁴.

¹³¹⁰ İlgili yazıtların hangi krala ait olduğu konusunda farklı görüşler vardır. Bu durumlarda ilgili metinde ve kral hakkındaki açıklamalarda dipnotlar yardımı ile farklı görüşler belirtilmiştir.

¹³¹¹ Hardy 1941: 208.

¹³¹² Kinal 1953: 26, 34.

¹³¹³ Bryce 1998b: 109.

¹³¹⁴ Ünal 2003: 11-15.

Batı Anadolu topraklarını doğrudan kendisine bağlamak gibi bir politika izlemeyen Hitit kralları daha çok vasal güçlere bazı imtiyazlar tanıyarak bölgenin bir anlamda kontrolünü elinde tutmaya çalışmış ve olası ittifaklarla gelebilecek saldırıları engelleme yoluna gitmiştir¹³¹⁵. I/II. Tudhaliya Dönemi'nde başlayan ve daha sonra I. Arnuvanda Dönemi'nde devam eden olayları¹³¹⁶ anlatan “*Madduvatta'nın Suçları*” metninde Hitit'in Batı Anadolu toprakları üzerinde izlediği politikalar hakkında bilgiler edinilmektedir. Madduvatta, Hitit kralı tarafından Zippasla Dağı Ülkesi'ne yönetici olarak yerleştirilmiştir¹³¹⁷. Hitit kralına başka bir ülkenin topraklarına saldırmayacağı konusunda söz vermesine rağmen, Madduvatta, Arzava kralı Kupanta-Kurunta'ya savaş açmış ve bu savaş sonucunda yenilmiştir. Hitit kralı, Madduvatta'nın verdiği sözün aksine hareket edip yenilmesine rağmen ona Kaşşeni komutasındaki birliğini göndererek yardım etmiş ve tahtına yeniden oturmasını sağlamıştır¹³¹⁸. Madduvatta aldığı bu yenilginin ardından Anadolu topraklarında yaşayan Mikenli bir soylu olabileceği önerilen¹³¹⁹ ve Ahhiyava (^{URU}A-ah-hi-ya-a) ile eşitlenen¹³²⁰, Ahhiyalı Attarissiya'nın oluşturduğu içerisinde 100 savaş arabasının bulunduğu birlikle karşı karşıya kalmıştır¹³²¹. Madduvatta'yı, Kisnapili yönetimindeki Hitit askerleri bu zor durumdan kurtarmış ancak Hitit Krallığı'ndan aldığı tüm bu yardımlara karşın Madduvatta, daha sonra Dalava ve Hinduva kentlerinde çıkan isyan girişimlerinden yararlanma yoluna giderek bölgeye gelen Hitit ordularına karşı Dalava'yı önceden uyarılmış ve nihayetinde Hitit ordusunun yenilmesine yol açmıştır. Madduvatta izlediği bu politikayla bölgede çıkan karışıklıklardan yararlanmış ve sonunda söz konusu

¹³¹⁵ Bryce 1986: 5 vd; Bryce 1998b: 147.

¹³¹⁶ Söz konusu süreçte I, II ya da III. Tudhaliya'nın iktidarda olduğu konusunda farklı görüşler ve tartışmalar vardır. Güterbock 1983: 134; Mellaart 1986: 216; Ünal 2003: 10, 15; Yakar 2007: 291.

¹³¹⁷ Goetze 1928: 147 vd; Huxley 1960: 9; Houwink ten Cate 1970: 58, 63 vd; Mellaart 1974: 502, 511; Heinholf-Krahmer 1977: 261vd; Schachermeyr 1986: 141 vd; Bryce 1986: 7; Beckman 1996: no 27; Kan-Dündar 2005: 1 vd; Ünal 2005: 166.

¹³¹⁸ Goetze 1928: 13 vd; Houwink ten Cate 1970: 58 vd; Güterbock 1983: 134; Bryce 1998b: 141 vd; Bryce 1986: 9; Ünal 2003: 16; Ünal 2005: 166.

¹³¹⁹ Gurney 1990: 21; Bu kişinin Anadolu topraklarında yaşayan Mikenli bir kişi olabileceğinin yanı sıra bu yazıtın Ahhiyava'nın Anadolu'da olduğunu ortaya koyduğu biçiminde iki farklı görüş söz konusudur. Güterbock 1984: 119.

¹³²⁰ Schachermeyr 1986: 152; Mountjoy 1998: 47.

¹³²¹ Garstang-Gurney 1959: 78; Mellink 1983: 139; Güterbock 1984: 116; Bryce 1998: 141; Yakar 2007: 291.

bölgenin egemenliğini ele almıştır¹³²². Madduvatta son olarak Arzava kralı Kupanta-Kurunta ile antlaşma sağlamış ve hatta kızını onunla evlendirmiştir. Madduvatta, bu olayların sonunda Arzava Krallığı'nın başına geçmiştir¹³²³. Daha sonraki yıllarda eski düşmanı Ahhiyavalı Attarasiyas ve Piggaya halkı ile ortak hareket eden Madduvatta, Alaşiya'ya¹³²⁴ saldırmış (^{Kur}a-la-ši-ja-an, ^{KUR URU}a-la-ši-ja, ^{URU}a-la-ši-ja)¹³²⁵ ve yine Hitit kralının tepkisini üzerine çekmiştir¹³²⁶. I/II. Tudhaliya Dönemi'nde başlayıp, I. Arnavunda Dönemi'nde devam eden bu olaylar, Hitit krallarının bölgede egemenlik sağlamak amacıyla farklı politikalar ortaya koyabildiklerini göstermiştir. Hitit ana topraklarında uzakta yer alan Zippasla ve Arzava topraklarındaki hâkimiyetlerini yitirmemek için bazı yerel soylulara kendi çıkarları doğrultusunda ayrıcalıklar tanımlar ancak verilen bu ayrıcalıkları, Madduvatta örneğinde görüldüğü üzere zaman zaman kendi karşılarında bulmuşlardır¹³²⁷. Bu dönemde Hitit kralının Madduvatta ile yaşadığı bu olaylar onun aslında başarısız olmasından ziyade Hitit'in bu dönemde izlediği politika ile yakından ilgilidir. Hitit kralları bu süreçte kendi denetimi altındaki vasal güçlere destek vererek bölgedeki çıkarlarını koruma yoluna gitmişlerdir¹³²⁸. Bu olaylar silsilesi aynı zamanda Tuthaliya tarafından boyun eğdirilen Arzava'nın, Arnavunda Dönemi'nde tekrar Hitit'in ana topraklarını tehdit edecek kadar güç kazandığını da ortaya koymaktadır.

III. Tudhaliya Dönemi'nde¹³²⁹, Arzava'nın Hatti Ülkesi'ne saldırılarının yoğunlaştığı görülmektedir. Arzava'nın sınırlarını en fazla genişlettiği (Konya Ovası

¹³²² Garstang-Gurney 1959: 80; Muhly 1974: 143; Güterbock 1983: 134; Güterbock 1984: 51; 116; Dinçol 1982: 43; Bryce 1986: 10; Mountjoy 1998: 47 vd; Bryce 1998b: 144; Ünal 2003: 16.

¹³²³ Kinal 1953: 30; Houwink ten Cate 1970: 64; Ünal 2003: 16; Ünal 2005: 166.

¹³²⁴ Kıbrıs adası olduğu yaygın kanıdır. Bununla birlikte Kilikya bölgesinde aranması gerektiği de savunulmaktadır. Tartışmalar ve ilgili metin için bkz: Güterbock 1967: 73 vd., Knapp 1980: 45-46; Holmes 1971: 426 vd., Schachermeyr: 1986: 153; Amarna'da bulunan ve Alashia'dan gönderilen mektuplara yapılan kil analizleri Kıbrıs'ın güney batısında yer alan kil yatakları ile bağlantılı sonuçlar ortaya koymuştur. Goren-Finkelstain vd 2002: 221 vd.

¹³²⁵ Monte-Tischler 1978: 6.

¹³²⁶ Kinal 1953: 37; Dussaud 1953: 61; Güterbock 1983: 134; Güterbock 1984: 119; Bryce 1998b: 146; Ünal 2003: 17; Ünal 2005: 167.

¹³²⁷ Kitchen 2006: 6

¹³²⁸ Bryce 1998b: 147 vd.

¹³²⁹ Bu kralın III. Tudhalya mı yoksa I, II, IV. Tudhaliya ile mi bağlantılı olduğu tartışma konusudur. bkz Kinal 1953: 37; Ünal 2003: 18 vd.

içleri) bu süreç aynı zamanda Arzava tarihinin en başarılı dönemi olarak da tanımlanmaktadır¹³³⁰. Madduvatta'dan sonra Arzava tahtına oturduğunu bildiğimiz Tarhundaradu, Aşağı Ülke sınırı üzerinden saldırıya geçerek, Hattuşa'nın güneyinde yer alan Tuvanuva ve Uda'ya kadar ilerlemiş ve bu kentleri ülkesine sınır yapmıştır¹³³¹. Arzava Kralı Tarhundaradu, bu dönemde elde ettiği askeri başarıların yanı sıra III. Amenophis ile diplomatik ilişkiler kurmuş ve Mısır kralıyla kızını evlendirmek istemiştir¹³³². Arzava kralı Tarhundaradu'nun, Amarna arşivinde bulunan mektuplarında, III. Amenophis, Tarhundaradu'ya cevaben "Arzavalı kral" diye hitap etmesi bir başka deyişle devlet krallarının birbirlerine hitap ettikleri şekilde "kardeşim" dememesi, Arzava kralının bu parlak döneminde bile Mısır kralıyla eşdeğer görülmediğini göstermektedir¹³³³. Ne olursa olsun Amarna arşivinde bulunan mektuplar¹³³⁴, Hitit krallığının çok zor durumda kalıp çok fazla toprak kaybettiği bu süreçte, Arzava'nın önemli bir politik güç olduğunu ortaya koymaktadır¹³³⁵. Aynı şekilde III. Amenophis'e ait dönemin diplomatik ve ticari ilişkilerini ortaya koyan, Kom-el Hettan listelerinde önemli merkezler ve güçler arasında Arzava'nın da adı yer almıştır.

I. Şuppiluliuma Dönemi'nde Arzava ile ilgili tarihi ve coğrafi bilgilere ağırlıklı olarak II. Murşili'nin yıllıkları aracılığıyla ve sınırlı bir biçimde II. Muvatalli Dönemi'ne tarihlenen Alakşanduş Antlaşması'ndan ulaşılmaktadır¹³³⁶. I. Şuppiluliuma'nın düzenlediği askeri seferlerde öncelikle Arzava üzerine gitmesine rağmen askeri açıdan özellikle Kuzey Suriye ve Mitanni'ye önem vermiş olduğu görülmektedir¹³³⁷. Kendisini Hitit krallarının en büyüğü olarak tanıtan Şuppiluliuma'nın Suriye seferine başlamadan önce Hitit'in ana kontrol noktalarından olan Aşağı Ülke'nin Arzava kontrolü altında olmasından dolayı, bu bölgede Hitit hâkimiyetini tekrar

¹³³⁰ Starke 2001: 36 vd; Mellaart 1974: 504 vd.

¹³³¹ Kinal 1953: 34; Bryce 1998b: 158 vd.

¹³³² Kinal 1953: 39.

¹³³³ Garstang 1947: 224, Kinal 1953: 26; Starke 2001: 37.

¹³³⁴ Houwink ten Cate 1970: 70; Bryce 1998b: 160.

¹³³⁵ Güterbock 1967: 145.

¹³³⁶ Ünal 2003: 20 vd.

¹³³⁷ Bryce 1989a: 20; Ünal 2003: 21.

kazanmak istemiştir¹³³⁸. I. Şuppiluliuma, Arzava Ülkesi'nden getirilip kendi memleketlerine yerleştirilmelerine rağmen, Pitassa ve Mahirassa'lıların taraf değiştirip Arzava'nın yanında yer alması üzerine iadelerini istemiş ancak bu talebi reddedilmiştir. Bunun üzerine düzenlediği seferlerle, Arzava ordusunu Hapalla ve Mira'ya kadar püskürtmüş buradan Hattuşa'ya insan, koyun ve büyük baş hayvanlardan oluşan ganimetleri götürmüştür¹³³⁹. Bununla birlikte Arzava'nın bu süreçte tamamen fethedilip fethedilmediği eldeki verilerin yetersizliğinden dolayı tam olarak bilinmemektedir¹³⁴⁰. Bu dönemde Hitit'in Arzava'nın eline geçen bazı bölgeleri geri aldığı da kabul edilmektedir¹³⁴¹. Mira Ülkesi kralı Maşhuiluva, Arzava baskısından dolayı kaçarak Hitit'e sığınmış ve tekrar tahta çıkarılmasını istemiştir. Şuppiluliuma da ona kızı Muvatti'yi gelin olarak vererek himayesi altına almıştır. Ancak bu süreçte Hitit kralı Hurri şehirlerindeki savaşlarda olmasından dolayı Maşhuiluva'yı tekrar Mira tahtına çıkaramadan ölmüştür¹³⁴².

II. Murşili, Arzava Ülkeleri ile Hitit arasındaki ilişkiler hakkında en detaylı bilgi alınabilen kraldır¹³⁴³. II. Murşili imparatorluğun başına çocuk yaşta geçtiğinde sefer düzenlemede önceliğini Kaşka topraklarına vererek bu bölgenin güvenliğini sağlamaya çalışmıştır. Ancak aynı süreçte Arzava'nın tüm Ege'de önemli bir güç haline gelmesi ve Ahhiyava'nın özellikle Ege kıyılarında etkinliğini artırması, II. Murşili'yi iktidarının üçüncü yılından itibaren Batı Anadolu'ya sefer yapmaya zorlamıştır¹³⁴⁴. Arzava kralı Uhhaziti'nin, Ahhiyava kralı ile işbirliği içerisinde hareket etmesi ve Millavanda'yı ele geçirmesi, bölgeye seferlerin başlamasının en önemli nedeni

¹³³⁸ Bryce 1998b: 164.

¹³³⁹ Bryce 1998b: 165; Ünal 2003: 22.

¹³⁴⁰ Macqueen 2001: 50; Ünal 2003: 21-24.

¹³⁴¹ Starke 2001: 38.

¹³⁴² Kinal 1953: 28, 38; Starke 2001: 38; Ünal 2003: 25; Ünal 2005: 98.

¹³⁴³ II. Murşili'nin soyağacı, döneminin siyasi olayları, tarih yazıcılığı ve kişiliği hakkında detaylı bilgi için bkz. Alparslan 2006: 1 vd.

¹³⁴⁴ Kinal 1953: 36; Bryce 1974: 103; Mellaart 1974: 506; Mellaart 1986: 217; Macqueen 1986: 47; Starke 2001: 38.

olmuştur¹³⁴⁵. Bu gelişme üzerine II. Murşili buraya komutanları olan Gulla ve Malaziti'yi göndermiş ve bu komutanlarda Millavanda'yı talan etmiştir¹³⁴⁶.

Bu süreçte Arzava ülkelerinin kendi arasında bir güç savaşının yaşandığı görülmektedir. Miralı Maşhailuva'nın İmpa kentini işgal etmesinden dolayı Maşhailuva ile Arzava kralı Uhhaziti'nin oğlu Piyama-Kurunta karşı karşıya gelmiş ve savaşı Murşili ile işbirliği içinde olan Maşhailuva kazanmıştır.¹³⁴⁷ Millavanda'nın Hitit komutanları tarafından yıkılması sırasında veya hemen ardından Attarimma, Şuruda ve Huvarsanna ele geçirilmiş buraların kralları ve ileri gelenleri Arzava'ya sığınmışlardı. Arzava kralının bu kişilerin iade edilmesine yönelik Hitit emrini reddetmiş ve Murşili'ye hakaret ederek meydan okumuştur. Bunun üzerine bölgede savaş başlamıştır¹³⁴⁸. Murşili, Hatti ile Ege Denizi arasındaki yolda Hattuşa'dan yola çıkmış, Sehriya Nehri, Sallapa, Aura, Valma ve Astarpa Nehri'ni takip ederek Arzava Ülkesi'ne ulaşmıştır¹³⁴⁹.

Murşili bu sefer sırasında, Sehriya Nehri'ninde geçtiği bir noktada Lavasa Dağı'nda bir doğa ya da gök olayı ile karşılaşmıştır¹³⁵⁰. Söz konusu doğa olayı Arzava Ülkesi'nde de görülmüş ve Apaşa'yı vurmuştur. II. Murşili'nin yıllıklarında ifade ettiğine göre, bu olay sonucu Arzava Kralı Uhhaziti hastalanmıştır¹³⁵¹. Söz konusu olayın bir meteor düşmesi¹³⁵² ya da Kula-Eşme civarındaki küçük volkanlar ve onların püskürttüğü küçük çaplı lavlar olabileceği¹³⁵³ şeklinde farklı düşünceler vardır. Bu olay II. Murşili tarafından ise fırtına tanrısının zafer kazanılması için silahı olan ^{gis}kalmi-,

¹³⁴⁵ Kinal 1953: 41; Mellaart 1974: 506; Schachermeyr 1986: 187; Mellaart 1986: 217; Bryce 1989c: 299; Ünal 1991: 19 vd; Bryce 1998b: 209; Ünal 2003: 26 vd; Yakar 2007: 288.

¹³⁴⁶ Goetze 1933: 37; Kinal 1953: 36; Güterbock 1983: 135; Bryce 1989b: 6; Bryce 1989c: 299; Bryce 1998b: 210; Hawkins 1998: 28; Ünal 2003: 27.

¹³⁴⁷ Alparşlan 2006: 61; Ünal 2003: 27. Suğla Gölü yakınındaki Ortakaraviran Höyük'te Kral Maşhailuva'ya ait bir bulla bulunmuştur. Mellaart 1954: 240.

¹³⁴⁸ Mellaart 1986: 217; Bryce 2003a: 124; Alparşlan 2006: 62; Yakar 2007: 288.

¹³⁴⁹ Ünal 2003: 30.

¹³⁵⁰ Goetze 1933: 212 vd; Garstang-Gurney 1959: 85; Bryce 1998b: 210; Ünal 2003: 28.

¹³⁵¹ Huber 2001: 641; Ünal 2003: 29; Alparşlan 2006: 63.

¹³⁵² Bu meteorun Efes Artemis tapınağındaki ana kütle de ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Garstang 1947: 225; Ünal 1991: 31; Huber 2001: 641.

¹³⁵³ Ünal 2003: 28.

^{g1s}kalmisana- ile (mancınık ya da şimşek değneği olduğu düşünölmektedir) savaşa müdahale ettiği ve bu tanrı sayesinde zaferin kazanıldığı biçiminde yorumlanır¹³⁵⁴.

II. Muşşili düzenlediği seferine kardeşi Kargamış Kralı şarri-Kuřuh ve ordusuyla Sallapa'da buluşarak devam eder. Bu birliklere ayrıca Aura kentinde Uhhaziti'nin ođlu Piyama-İnara tarafından komuta edilen Arzava kuvvetlerine karşı bir mücadeleyi yöneten, Mira Kralı Mařhuiluva da ordusuyla destek verir¹³⁵⁵. II. Muşşili, Valma Kenti yakınlarında Astarpa Nehri¹³⁵⁶ üzerinde dūřmanla ilk kez karřılařmıř¹³⁵⁷, Uhhaziti'nin ođlu Piyama-İnara ile olan savaşı kazanarak Arzava Ülkesi'nin ilerine kadar ilerlemiş ve başkent Apařa'yı ele geçirerek yağmalamıştır. Piyama-İnara'nın Hitit karşısında yenilgiye uğradığı haberini duyan Uhhaziti, hasta yatağından kalkarak oğulları Piyama-İnara ve Tapalazunavali ile birlikte bir kayıkla Ege Denizi'ndeki adalardan birine kaar¹³⁵⁸. Apařa'nın ele geçirilmesinin ardından Arzava halkının bir kısmının Puranda'ya, bir kısmının Arinnanda'ya¹³⁵⁹ bir kısmının ise kral Uhhaziti ile birlikte Ege Adaları'na kaçtığı anlařılmaktadır¹³⁶⁰. Hitit ordusunun önünde direnen Apařa halkı, Arzava ordusundan geriye kalanlar ve Attarima, Suruta ile Hursanassalı kaçaklar Apařa kentinin hemen yanındaki dik, sarp, savaş arabalarını çeken atların tırmanamadığı, denize doğru inen Arinnanda Dağı'na sıđınmıřlardır¹³⁶¹.

¹³⁵⁴ Ardzinba 2010: 127.

¹³⁵⁵ Kinal 1953: 36; Mellaart 1986: 217 vd; Ünal 2003: 29, 35 vd.

¹³⁵⁶ Astarpa Nehri'nin Menderes Nehri (Cornelius 1958: 294 vd.) ya da Dombaylı Ovası ve Dinar ile Işıklı arasındaki yarı bataklık, yarı göl durumundaki Yukarı Menderes kaynakları olduğu iddia edilmektedir (Ünal 2003: 29, Starke 2001: 34, Fig. 41.). Menderes Nehri ile bağlantılı dūřüncelerin yanı sıra bu nehrin Emirdađ'dan Sakarya'nın kuzeydoğusuna doğru aktığı (Macqueen 1968: 177.) Akřehir Gölü'ne dökölen Akar ay (Cayster) olduğu (Macqueen 1968: 177, Bryce 1974: 105 dip not 23.) Trogitis (Suđla) Gölü'nden çıkan arřamba ayı olduğu (Goetze 1933: Bryce 1974: 110.) ve Aksu Nehri olduğu (Kinal 1953: 20.) konusunda farklı öneriler vardır.

¹³⁵⁷ Kinal 1953: 36; Bryce 1974: 10; Starke 2001: 38.

¹³⁵⁸ Garstang 1943: 40; Garstang 1947: 229; Kinal 1953: 36; Starke 1981: 147; Mellink 1983: 140; Güterbock 1983: 135; Bryce 1989c: 299, Bryce 1998b: 211; Alparslan 2006: 64; Ünal 2003: 31.

¹³⁵⁹ Bu dağın Likya'da aranması gerektiği (Garstang 1943: 46) geçerliliğini kaybetmeye başlayan bir öneridir, Arzava'nın Kilikya'da aranmaması gerektiği ön kabulü ile hareket edildiğinde ise Arinnanda Dağı'nın Milet-Ephesus veya Ephesus-Smyrna arasında olduğu, Kuşadası ve Davutlar'ın hemen güneyindeki Mykale- Samsun Dağı-Dilek Yarımadası ile aynı yer olduğu (Garstang-Gurney 1959: 87; Meriç 2002: 230 vd; Ünal 1991: 31; Ünal 2002: 114; Ünal 2003: 32.) görüşü bizimde doğruluğuna inandığımız yaklaşımdır.

¹³⁶⁰ Güterbock 1983: 134; Starke 2001: 38; Alparslan 2006: 64 vd.

¹³⁶¹ Kinal 1953: 36; Hawkins 1998: 23; Ünal 2003: 31; Yakar 2007: 288.

II. Murşili, Puranda kentine sefer düzenlemeden önce bu kente bir mektup göndererek ellerinde olan kaçakların teslim edilmesini istemiş ancak bu isteği reddedilmiştir.¹³⁶² Puranda kentinin kuşatılması ise, sefer mevsiminin bitmesi bir başka deyişle Hattuşa'ya geri dönüş yolculuğuna izin vermeyen kış aylarının gelmesinden dolayı sonraki yıla bırakılmıştır¹³⁶³. II. Murşili Astarpa Nehri'ne dönüp, kış karargâhını orada kurmuş ve kardeşini de Kargamış'a geri göndermiştir¹³⁶⁴. Astarpa Nehri'nde karargâh kurulmasında mevsim koşullarının yanı sıra bölgede kalarak Puranda etrafında Arzava Ülkesi'nin yeniden örgütlenip güçlü bir biçimde savaşa hazırlanmasının da önü kesilmek istenmiş olmalıdır¹³⁶⁵. Seferin bir sonraki yıla bırakılmasında yine yapılan savaşta ulaşılması hedeflenen nihai amaçlara tam olarak ulaşamamasının yanı sıra bölgede ciddi bir direnişle karşı karşıya kalınmış olması önemli bir belirleyici olmuş olmalıdır.

Bu sırada Arzava kralı Uhhaziti ölmüştür. Uhhaziti'nin diğer bir oğlu Tapalazunauli, adalardan dönerek ordunun komutasını ele almıştır. II. Murşili, Tapalazunauli arasında gerçekleşen meydan savaşını kazanmış ve kaçan kralı, Puranda'da yakalamak için burayı kuşatmıştır. Puranda kentinin kuşatılması sırasında, kenti savunan Tapalazunauli, Hitit ordusu karşısında yenilgiye uğramıştır. II. Murşili kente su getiren su kanallarını tahrip etmiş ve halkı susuz bırakarak kentin teslim olmasını sağlamıştır. Kralın izlediği bu yöntem sonucunda Puranda tamamen ele geçirilmiş, Tapalazunauli ise kaçarak kurtulmuştur. II. Murşili gerçekleştirdiği bu başarılı kuşatma sonucunda Puranda'dan da 15.000 esir alarak Hattuşa'ya götürmüştür¹³⁶⁶.

¹³⁶² Alparslan 2006: 65.

¹³⁶³ Kınal 1953: 36; Ünal 2003: 31; Kış aylarında ordu Şuppiluliuma döneminde yaşanan bir istisyanın dışında kışlık mekânlara dönmekte ve Hitit toplumu büyük oranda kışlık ot ve yemle besledikleri hayvanların bakımı ile ilgilenmekteydi (Ardzinba 2010: 14).

¹³⁶⁴ Mellaart 1986: 218; Bryce 1998b: 211; Ünal 1991: 32 vd; Ünal 2003: 33.

¹³⁶⁵ Yakar 2007: 288.

¹³⁶⁶ Hattuşa'ya götürülen insan sayısının 15.000 ya da 16.000 olduğu kabul edilmektedir. Götze 1937: 63 vd; Mellaart 1986: 218; Bryce 1998b: 211; Ünal 2003: 34; Yakar 2007: 288.

Puranda'nın fethinden sonra II. Murşili, kendisi tahta geçmeden bir yıl önce Arnuvanda tarafından Seha Nehri Ülkesi¹³⁶⁷ krallığına atanan ve Uhhaziti'nin yandaşı olan Manapa-Tarhunda üzerine yürümüştür. Bunun üzerine Manapa-Tarhunda; II. Murşili'nin yanına, Seha Nehri Ülkesi'ne, annesi de dâhil olmak üzere ihtiyar erkek ve kadınları yollayarak ondan af dilemiş tam bağımlılığını sunmuştur. II. Murşili bu olay üzerine kralı tahtında bırakarak, kendisine 4000 sığınmacının iade edilmesini istemiştir. Murşili'nin bu isteğinin yerine getirilmesinin ardından savaştan vazgeçmiştir¹³⁶⁸.

II. Murşili yaptığı savaşlarda elde ettiği başarıların ardından Mira'ya gelmiş, kendisine Piyama-İnara olayında yardımcı olan Mashuiluva'yı yeniden kral olarak atamıştır. Burada Impa, Arşani, Sarava ve Hapanuva kentlerini tahkim ederek birer garnizon haline getirmiş ve bu kentleri 600 asker takviyesiyle birlikte krala bırakmıştır¹³⁶⁹.

II. Murşili Arzava'ya karşı kazandığı zaferden sonra bölgeyi artık kendisine bağımlı olacak beyliklere bölmüş ve bunların sınırlarını yaptığı antlaşmalarla belirlemiştir. Buna göre, Mira-Kuvaliya; Mashuiluva'ya, Seha Nehri Ülkesi ve Appaviya; Manapa-Tarhunta'ya ve Hapalla; Targasnalli'ye verilmiştir¹³⁷⁰. Böylece Arzava birliği kendi içerisinde ülkelere bölünerek tamamen dağıtılmış olur. Ayrıca hazırlanan Kupanta-Kurunta Antlaşması'yla da, Mira Ülkesi sınırları belirlenmiştir. Antlaşmaya göre, Tuthaliya'nın tahkimatlı ordugâhı olan Maddunnaşa kenti, güneyde Viyanavanda kentinin KASKAL-KUR'u, Astarpa Nehri ve Kuvaliya Ülkesi, batıda ise, Aura kenti Mira Ülkesi'nin sınırlarını oluşturmaktadır. Burada Mira Ülkesi'ne ayrıcalıklı bir siyasi konumun sunulmuş olması ise Mira kralı Mashuiluva'nın, Şuppiluliuma'nın kızı

¹³⁶⁷ Seha Nehri için de genel anlamda Yukarı Menderes Nehri'nin bulunduğu bölge olduğu kabul edilmektedir (Göetze 1943: 36, 37 Tfl 17; Bryce 1974: 114; Schachermeyr 1986: Abb 23) Tabi bu öneri dışında Menderes Nehri'nin kuzeyinde, Balıkesir güneyi Kütahya'nın batısında (Mellaart 1982: 376, 377 Fig. 1; Macqueen 1968: 176 Fig. 11.), Marmara Denizi'nin güneyinde (Macqueen 1975: 40.) aranması gerektiği diğer görüşlerdir.

¹³⁶⁸ Kinal 1953: 32, 36; Garstang-Gurney: 1959: 94; Singer 1983: 207; Mellaart 1986: 218; Bryce 1998b: 212, 213; Hawkins 1998: 14; Ünal 2003: 35.

¹³⁶⁹ Mellaart 1986: 218; Alparslan 2006: 67.

¹³⁷⁰ Mayer-Garstang 1925: 29; Kinal 1953: 36; Mellaart 1986: 218; Bryce 1998b: 213; Beckman 1996: no 10-12; Alparslan 2006: 68.

Muvatti ile evli olmasının ilgisi olmalıdır. Böylece Mira kralı, Hitit Kralı Murşili ile akraba ve Hitit kraliyet ailesinin bir üyesi durumuna sahip olmuştur¹³⁷¹.

Murşili'nin tüm çabalarına rağmen iktidarının 12. yılında Mira kralı Mashuiluva'nın da Hititlere bağlılığın devam etmediği anlaşılmaktadır. Murşili'nin Arzava seferinden sekiz yıl sonra Mashuiluva, Pitassa ve Hatti'nin bazı bölgelerinde Hititlere karşı ayaklanmalar çıkarmaya başlamış, ama bundan bir sonuç alamamıştır. Murşili, Mashuiluva'yı ele geçirerek Hattuşa'ya göndermiştir. Yerine oğlu Kupanta-İnara'yı getirerek ona Pitassa'ya yakın olan Aura'yı yasak bölge ilan etmiş, aynı zamanda da Astarpa ve Siyanti nehirleri¹³⁷² ötesinde kent kurmasını da yasaklamıştır. Bu bölgede kent kuranların Hititlerin düşmanı olacağını belirtmiştir. Bu nehrin ötesine geçmek için ise tek istisna olarak Siyanti Nehri üzerindeki "Maşuiluva'nın kutsal mekânı" olarak isimlendirilen bölgeyi göstermiştir¹³⁷³.

Sonuç olarak Murşili'nin Arzava'da ortaya koyduğu askeri uğraşları Arzava Ülkeleri'nin dağılması ile sonuçlanmış ve Mira-Kuvaliya, Seha Nehri Ülkesi, Appaviya ve Hapalla, Hatti Ülkesi'ne bağlanmıştır¹³⁷⁴. II. Murşili'nin özellikle 3 ve 4. yıllarında ortaya koyduğu askeri faaliyetler Hitit Krallığı açısından Arzava sorununun çözümünde önemli ve başarılı adımların atılmasını sağlamıştır.

II. Murşili'nin Arzava Ülkesi'ne düzenlediği seferlerde buradan Hatti'ye taşıdığı insan sayısı toplam 66.000 kişidir¹³⁷⁵. Söz konusu insan sayısına askerlerin aldıkları da dâhil edildiğinde ki bu rakam çok da azımsanmamalıdır, seferin önemli gerekçelerinden bir diğeri de anlaşılabilir. Bir başka düşünceye göre düzenlenen seferlerde toplam 100.000'e yakın insan alınmıştır. Burada yazıtlarda verilen rakamlar gerçeği

¹³⁷¹ Dinçol 1982: 41, Singer 1983: 206, Mellaart 1986: 219; Alparslan 2006: 69.

¹³⁷² Siyanti Nehri, için yapılan önerilerde diğer bölgelerde olduğu gibi Arzava ülkesinin lokalizasyonu ile tamamen paralel değişim göstermektedir. Siyanti Nehri için Banaz'ı (Senarus'u) (Garstang-Gurney 1959: 91 vd, Bryce 1974: 105; Starke 2001: 34, Fig. 41) Porsuk Çayı'nın kuzey kesimini (Macqueen 1968: 177.) Büyük Menderes Nehri'nin kaynağı olan Dinar-Işıkly arasını (Ünal 2003: 16.) Dalaman Çayı'nı (Cornelius 1958: 294 vd.), Karalis (Beyşehir) ve Trogitis (Suğla) Gölleri ile bağlantılı bir nehir olduğu biçiminde farklı görüşlerde vardır (Bryce 1974: 110.).

¹³⁷³ Kinal 1953: 37; Bryce 1974: 110 ve dipnot: 55; Ünal 2003: 36 vd; Ünal 2005: 98; Alparslan 2006: 90.

¹³⁷⁴ Macqueen 2001: 51.

¹³⁷⁵ Ünal 2003: 33.

yansıyorsa Hitit'in bu süreçte Arzava Ülkesi'nin nüfusunun baştan aşağı düşürdüğü görülür¹³⁷⁶.

II. Murşili'nin ardılı olan **II. Muvatalli** Dönemi'nde "Arzava Ülkeleri" adlandırmasının Mira-Kuvaliya, Vilusa, Seha Nehri Ülkesi, Appaviya ve Hapalla'yı kapsayacak biçimde kullanıldığı görülür. Bu dönemde Arzava Ülkesi'nden Hitit'e karşı ayaklanmalar yeniden başlamıştır. Bu sorunun çözümü için Muvatalli, bölgeye bir sefer düzenlemiş ve kuzeni Kupanta-Kurunta'yı kral olarak atamıştır¹³⁷⁷. Böylelikle Arzava'nın Hitit'e bağlılığını sağlamlaştırmıştır. Muvatalli'nin, II. Ramses'le yaptığı Kadeş Savaşı'nda diğer ülkeler gibi Arzava da tekrar isyan etmiş ancak Muvatalli bu sorunla uğraşmadan savaştan yaklaşık bir yıl sonra ölmüştür¹³⁷⁸. Bu duruma rağmen II. Muvatalli'nin, Kadeş Savaşı'nda Arzava ve diğer komşularının desteğiyle hareket etmesi ve hatta onlarla aynı cephede savaşması¹³⁷⁹ bir anlamda Arzava'nın bazı durumlarda Hitit ordusu ile ortak hareket ettiğini ortaya koymaktadır.

Muvatalli'nin ölmesinin ardından III. Murşili ve III. Hattuşili arasında Hitit tahtını ele geçirmek amacıyla mücadeleler yaşanmıştır. Söz konusu taht kavgası sırasında Seha Nehri Ülkesi III. Hattuşili'ye, Mira Ülkesi ise III. Murşili'ye destek vermiştir¹³⁸⁰. Hatta Mira kralı II. Ramses'e yazmış olduğu bir mektupta¹³⁸¹ Mısır kralından III. Murşili lehine müdahale etmesini istemiştir. Ancak II. Ramses kendisine gönderilen bu mektubun bir örneğini III. Hattuşili'ye yollamış ve Mira Ülkesi kralına kendisi ile Hatti kralı arasında bir anlaşma bulunduğunu ve artık barış içinde yaşamak istediğini yazmıştır¹³⁸². Yapılan bu taht kavgasını **III. Hattuşili** kazanmıştır. Bu süreçle birlikte olasılıkla önceki krallara bağlı olan devletlerin III. Hattuşili'ye de bağlı olmasından dolayı Arzava ile ilgili alınan bilgilerde bir azalma görülür¹³⁸³. Bu dönemde

¹³⁷⁶ Alınan insan sayısı hakkında ayrıca bkz; Mellaart 1986: 218; Bryce 1998b: 214.

¹³⁷⁷ Karauğuz 2002: 141 vd.

¹³⁷⁸ Macqueen 2001: 53.

¹³⁷⁹ Beal 1995: 549; Barnett 1975: 359 vd; Karauğuz 2002: 112, 241; Ünal 2005: 177.

¹³⁸⁰ Macqueen 2001: 53.

¹³⁸¹ Garstang-Gurney 1959: 90; Ünal 2003: 43; KBo I 24.

¹³⁸² Luckenbill 1921: 196; Kinal 1953: 37, 40; Ünal 2003: 43.

¹³⁸³ Gurney 1997: 127 vd., Macqueen 2001: 53.

daha çok tez kapsamına giren Millavanda Şehri ile olan yakın ilişkisinden dolayı bizim için önemli Ahhiyava Ülkesi'nin ön plana çıktığı görülür.

II. Muvattali Dönemi'nde Ahhiyava kralının himayesi altında olan Piyamaradu, kuzeyde Vilusa, güneyde Lukka Ülkeleri arasındaki alanda Hititlere karşı askeri ve politik sorunlar yaratmıştır.¹³⁸⁴ Piyamaradu hakkında ilk olarak Vilusa kralı Alakşanduş'a baskı yaptığını ve bu durum karşısında Alakşanduş'un yardımına, komşusu Seha Nehri Ülkesi kralı Manapatarhunda'nın geldiğini görüyoruz¹³⁸⁵. Ancak yapılan savaşta Alakşanduş büyük bir yenilgiye uğramış olmalıdır, çünkü bu mücadelenin hemen ardından Piyamaradu, Seha Nehri Ülkesi hâkimiyetindeki Lazpa adasına¹³⁸⁶ saldırmış ve orada yaşayan zanaatkârları deniz yoluyla Millavanda'ya götürmüştür. Bu durum karşısında Manapatarhunda tarafından gönderilen mektupla çağırılan Hitit ordusu, Vilusa'da düzeni tekrar sağlamıştır¹³⁸⁷. Alakşanduş'a yardım etmek amacıyla yapılan bu askeri müdahale sonucunda Vilusa, Hitit İmparatorluğu'na katılmış ve böylece Arzava birliği ülkelerine dâhil edilmiştir¹³⁸⁸. Bu müdahaleden sonra beş Arzava kralı; Manapa-İnaras, Vilusa kralı Alakşanduş, Mira-Kuvaliya kralı Kupanta-İnara, Seha Nehri Ülkesi ve Abbaviya kralı Manapatarhunda ile Hapalla kralı Ura-Hahusa, bir kez daha Hatti'nin düşmanlarına karşı birleşmeye davet edilmişlerdi. Seha Nehri Ülkesi kralı Manapatarhunda, Hitit Kralı'na yazdığı bir mektupta, Piyamaradu'nun, Seha Nehri Ülkesi'ne Atpa'yı kral yaptığını ve halkın kitleler halinde bu yeni kralın tarafına geçmeye başladığını anlatmaktadır. Gerçektende Hitit kralının Piyamaradu'nun faaliyetlerinden duyduğu rahatsızlığın temelini Hitit'in egemenlik alanı altındaki topraklardaki insanların güç kullanarak ve bazen de gönüllü olarak Ahhiyava topraklarına nakledilmesi oluşturuyordu¹³⁸⁹.

¹³⁸⁴ Güterbock 1984: 119; Bryce 1998b: 244; Yakar 2007: 289.

¹³⁸⁵ Starke 2001: 40.

¹³⁸⁶ Garstang 1947: 228. Lazpa: Lesbos eşitliği için Mcqueen 1968: 179; Hawkins 1998: 2.

¹³⁸⁷ Singer 1983: 206; Bryce 1985: 15 vd; Bryce 1998b: 245; Starke 2001: 40.

¹³⁸⁸ Starke 2001: 40 vd.

¹³⁸⁹ Bryce 1992:126 vd, Woudhuizen 2003: 3; Latacz 2004: 123.

III. Hattusili'nin¹³⁹⁰ Ahhiyava kralına yazdığı kabul edilen **Tavagalava mektubunda**¹³⁹¹, Hitit kralı, Ahhiyava Kralı'na tıpkı Tell Amarna ve Boğazköy'de Hatti, Mısır ve Asur krallarının birbirine hitap ettiği gibi "*kardeşim*" demektir. Bu hitap biçimi Ahhiyava kralının Hatti kralı ile eş tutulduğunu göstermektedir¹³⁹². Metinde Ahhiyava kralı ile yapılan bir barış antlaşması çerçevesinde hareket edildiği ve aralarında dostane bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır¹³⁹³. Piyamaradu'nun gerçek ikamet yeri olmamakla birlikte üst edindiği ve Hitit topraklarına saldırdığı yer Millavanda'dır¹³⁹⁴. Tavagalava mektubunda, Piyamaradu'nun, Hitit-Ahhiyava ilişkilerine ters düşen tutumunun yanı sıra, Ahhiyava kralının Piyamaradu konusunda Hatti'ye karşı saldırgan tutumu ortaya konmuş onunla şimdiye kadar yapılan görüşme çabalarından bir sonuç alınamaması anlatılmış ve bu tutumun sona erdirilmesine yönelik yardım istenmiştir¹³⁹⁵. Ahhiyava kralı Hitit kralına cevaben Piyamaradu'yu teslim etmesi için Atpa adlı kişiyi görevlendirdiğini söylemiştir¹³⁹⁶. Bunun üzerine Hitit kralı Piyamaradu'nun kuvvetlerinin yer aldığı Iyalanda'ya giderek burayı tahrip etmiş bu durum karşısında Piyamaradu Millavanda'ya kaçmıştır¹³⁹⁷. Hitit kralı, Atpa'nın oturduğu Millavanda'ya gitmiş, ancak buraya ulaştığında Piyamaradu'nun ve Ahhiyava kralının erkek kardeşi olan Tavagalavas'ın da¹³⁹⁸ bir tekne ile kentten kaçmış olduğunu görmüştür¹³⁹⁹. Yaşanan bu olaylar en azından Atpa ve kayınpederi Avayanas'ın, Hitit kralının sözüne sadık kaldığını ortaya koymaktadır. Artık Piyamaradu tekne ile gittiği

¹³⁹⁰ Bu mektubun kimin tarafından yazıldığı konusunda farklı öneriler vardır, bu önerilerde mektubun II. Muvatalli, II Murşili ve sonrasına ait olabileceği şeklinde farklı görüşler de vardır. Mektup ve tartışmalar için bkz. Ünal 2003a: 41; Macqueen 1968: 180; Güterbock 1983: 135; Güterbock 1984: 119; Mellaart 1974: 507; Starke 2001: 42; Yakar 2007: 291.

¹³⁹¹ Sturtevant 1928: 217 vd; Garstang-Gurney 1959: 75; Stefanini 1964: 27; Singer 1983: 209 vd; Bryce 1985: 14; Schachermeyr 1986: 196 vd; Mellaart 1986: 220; Bryce 1989b: 7; Bryce 1992: 125 vd; Starke 2001: 42; Bryce 2003b: 79.

¹³⁹² Singer 1983: 210; Güterbock 1983: 135 vd; Güterbock 1984: 121; Bryce 2003b: 65.

¹³⁹³ Bryce 2003b: 67.

¹³⁹⁴ Güterbock 1983: 136.

¹³⁹⁵ Garstang-Gurney 1959: 113; Macqueen 1968: 180 vd; Güterbock 1984: 120; Mellaart 1986: 220; Starke 2001: 42.

¹³⁹⁶ Güterbock 1983: 137.

¹³⁹⁷ Bryce 1992: 126.

¹³⁹⁸ Singer 1983: 210, Güterbock 1984: 117, Klengel 1999: 265, Bryce 1992: 125.

¹³⁹⁹ Sturtevant 1928: 226; Kinal 1953: 41; Garstang-Gurney 1959: 112; Mellink 1983: 140; Güterbock 1983: 137; Güterbock 1984: 120; Mellaart 1986: 220; Bryce 1992: 123 vd, Mountjoy 1998: 48; Latacz 2004: 123; Yakar 2007: 292.

Ahhiyava'da bu ülkenin kralının koruması altındadır. Bu mektupta anlatılan ve bizim çalışmamız adına en önemli olan noktalardan biri de söz konusu süreçte Millavanda'nın Hitit kontrolü altında olmamasıdır.

III. Hattuşili Dönemi'nde Mısır'ın yanı sıra aynı zamanda Ahhiyava ile de dostane ilişkilerin yürütüldüğü görülmüştür. Ahhiyava krallının egemenliğine sığınmak isteyen Urhi-Teşub'un bu isteği reddedilmiştir¹⁴⁰⁰ ki bu durumda iki ülke arasındaki yakın ilişkiyi örneklemektedir. Bu dönemde Mısır kralı ile yapılan yazışmalarda Arzava Ülkesi'nin adının ilginç bir biçimde gündeme geldiği görülmektedir. III. Hattuşili'nin tek kız kardeşi olan Matanazzi Arzava topraklarında Seha Nehri Ülkesi'ne Maşturi'ye gelin olarak gitmiştir, ancak kendisinin bir türlü çocuk sahip olamaması III. Hattuşili'yi harekete geçirmiş ve kız kardeşinin bu probleminin çözümü için Mısır'da ona yardımcı olabilecek doktor ya da rahip olup olmadığını sormuştur¹⁴⁰¹. Tabi bu metnin ilginç içeriğinin yanı sıra bizi asıl ilgilendiren önemli noktası da Hitit krallarının kardeşlerinin Arzava topraklarına gelin gidecek kadar aralarında yakın ilişkilerin gelişmiş olmasıdır¹⁴⁰². Yine Hitit dini metinlerinde Uhamuvaa ritüellerinde adı geçen Arzavalı adamın tedavi edici niteliğinin belirtilmesi¹⁴⁰³ ve Arzavalı büyü uzmanlarının Hattuşa'da görev almaları iki ülke arasındaki ilişkiler bakımından dikkat çekici bir diğer noktadır¹⁴⁰⁴. Benzer biçimde II. Muwatalli Dönemi'nde de kralın hastalığına çare olması ve kralın eski haline dönebilmesi amacıyla ayinler düzenlenmiş¹⁴⁰⁵, Ahhiyava ve Lazpa tanrıları krala getirilmiştir¹⁴⁰⁶. Bu olaya hem aynı metinde Lazpa ve Ahhiyava adının bir arada anılması bakımından hem de dönemin hastalıklarına çare olması için başvuru Ege tanrılarında yardım istenmesi gibi farklı yöntemleri ortaya koyması

¹⁴⁰⁰ Güterbock 1936: 325; Klengel 1999: 223.

¹⁴⁰¹ Singer 1983: 208; Mellaart 1986: 221; Ünal 2003: 38; Ünal 2005: 110. Matanazzi'nin kimin kız kardeşi olduğu bir diğer tartışma konusudur, Matanazzi'nin, II. Muwatalli'nin kız kardeşi olduğu da önerilmektedir. Bu mektubun aynı zamanda Hitit ülkesindeki tıp anlayışının Mısır ve Mezopotamya kadar gelişmiş olmadığını ortaya koyduğu düşünülür. Kinal 1953: 38; Bryce 1998a: 212 vd; Bryce 1998b: 313.

¹⁴⁰² Macqueen 1968: 180.

¹⁴⁰³ McMahon 2003: 274. Hitit dini dünyasında farklı etnik kimlikler hakkında tartışmalar için bkz McMahon 2003: 265 vd.

¹⁴⁰⁴ Ünal 2005: 78.

¹⁴⁰⁵ Ardžinba 2010: 39, 136.

¹⁴⁰⁶ Schachmayer 1986: 272; Macqueen 1968: 180; Taracha 2001: 421; Bryce 2003a: 185.

bakımından önemlidir. Bu olaylar aynı zamanda iki güç arasında Piyaramadu olayında da olduğu gibi zaman zaman yakın ilişkilerin olduğunu da göstermektedir.

IV. Tudhaliya Dönemine ait Amurru ile yapılan Şauşgamuva antlaşmasında¹⁴⁰⁷ Asur'un Ahhiyava ile ticaret yapması durdurulmuştur. Metinde Mısır, Babil, Asur'dan sonra yer alan Ahhiyava'nın listeden kaldırılmış olduğu görülmektedir¹⁴⁰⁸. Bu durum Ahhiyavalılar'ın dönemin denk güçleri arasında görülmedikleri biçiminde yorumlansa da Ahhiyava'nın denizcilikle iç içe bir ticaret ülkesi olmasını ortaya koyması bakımından önem taşımaktadır. IV. Tudhaliya Dönemi'ne tarihlenen "*Seha Nehri Ülkesi'nin Suçları*" adlı metinde Arzava Hanedanlığı'nın Uhhaziti ve Piyamaradu kolundan gelen Tarhunderadu adlı birisinin Seha tahtını Ahhiyava kralının desteğine güvenerek ele geçirdiği görülür¹⁴⁰⁹. IV. Tudhaliya bu durum karşısında, Seha tahtını ele geçiren Tarhunderadu'yu, karısını, çocuklarını, 500 takım at ile Harana zirvesini ele geçirmiş ve bu ülkeden çok sayıda tutsak ve atı, Arinna'ya¹⁴¹⁰ götürmüştür. IV. Tudhaliya bölgede düzeni sağladıktan sonra, Muva-valva/i sülalesinden bir kralı tahta geçirmiştir¹⁴¹¹.

IV. Tudhaliya'nın iktidarının ikinci yılı hakkındaki bilgiler **Millavata Mektubu**'ndan edinilir¹⁴¹². Vilusa'da Valmu'nun tahttan indirilmesi üzerine Hitit kralı bu ülkede Valmu dışında başka bir kralı tanımayacağını ilan etmiş, Valmu'nun tekrar ülkesinin tahtına oturtulması amacıyla kendisine gönderilmesini talep etmiştir¹⁴¹³. Söz konusu mektubun kime yazıldığı açık değildir. Hitit kralı ile mektubu alan kişinin babası arasındaki sorunlardan ve ardından Millavanda ile sınır sorunlarından da söz

¹⁴⁰⁷ Mountjoy 1998: 48.

¹⁴⁰⁸ Macqueen 1968: 180; Mellink 1983: 138; Güterbock 1983: 136; Gurney 1990: 41; Starke 2001: 43; Bryce 2003b: 71; Ahhiyava adının tabletten kazanmış olması A. Ünal tarafından metinlerde binlerce kez karşılaşılan kâtip hatalarından biri olarak değerlendirilmekte ve bu durumdan tarihi sonuçlara ulaşılmaması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Ünal 2002: 115.

¹⁴⁰⁹ Niemeier 2002: 521.

¹⁴¹⁰ Bu kentte özellikle Antahşum bayramı kapsamında Hitit kralı tarafından ayinlerin düzenlendiği bilinmektedir. Ardzinba 2010: 18.

¹⁴¹¹ Singer 1983: 208; Mellaart 1986: 223; Mountjoy 1998: 48; Yakar 2007: 289.

¹⁴¹² Bu mektubunda hangi kral ile çağdaş olduğu tartışmalara açıktır. Söz konusu mektubun III. Tudhaliya, IV. Tudhaliya ya da Muvatalli ile çağdaş olduğu da iddia edilmektedir. Mektup ve tartışmalar için bkz: Güterbock 1983: 137; Singer 1983: 216; Bryce 1989c: 303 vd; Niemeier 1998: 38; Hawkins 1998: 19; Starke 2001: 42; Yakar 2007: 292; Ünal 2003: 41.

¹⁴¹³ Singer 1983: 215; Starke 2001: 42; Yakar 2007: 292.

edilmektedir¹⁴¹⁴. Söz konusu sınır tartışmalarından anlaşıldığı kadarıyla Avarna ve Pina kentleri Millavanda'nın egemenlik kurduğu coğrafya içerisinde yer almaktadır¹⁴¹⁵. Bir düşünceye göre ise mektubun alıcısı Mira kralı, Tarkasna'ya'dır¹⁴¹⁶. Milavata mektubu, IV. Tudhaliya Dönemi'nde Ahhiyava'nın kontrolü altında kalan Millavanda varsayımı için önem taşımaktadır¹⁴¹⁷.

Başka bir metinde ise Ahhiyava kralının Anadolu'da bizzat kendisinin savaştığının anlatıldığı belirtilmektedir. Parçalar halinde ele geçen metin Seha Nehri Ülkesi'nden ve Arzava'dan bahseder ve bu metinde savaşan tarafların Ahhiyava kralına güvenerek yaptıkları işlerden söz edilir¹⁴¹⁸. Söz konusu desteğe rağmen Hitit kralının başarılı olduğu anlaşılmaktadır. Buna rağmen söz konusu mücadeleler sırasında Ahhiyava kralının bizzat kendisinin savaşıp savaşmadığı¹⁴¹⁹ ve hatta metnin tarihlendirilmesi¹⁴²⁰ konusunda farklı düşüncelerin olması sağlıklı bir değerlendirmeyi mümkün kılmamaktadır.

II. Suppiluliuma Dönemi'nde yazıldığı düşünülen bir mektuptan Arzava hakkında son bilgiler alınır. Maskhuittas adlı bir kişiye Hitit kralının eşi kabul edilerek yazılan mektuptan, Vilusa'da yeniden şiddetli taht kavgalarının yaşandığı anlaşılmaktadır¹⁴²¹. Mektubun selamlama bölümünde yer alan ifadelerden Mira'nın MÖ 1200'lerde yeniden büyük krallık derecesine ulaştığı anlaşılmaktadır¹⁴²². Maskhuittas'ın Alantalli'den sonra Mira tahtına geçen Karabel Anıtı'nı yaptıran Tarkasna'ya'dan sonra kral olduğu düşünülmektedir¹⁴²³. Mektubun hangi kral tarafından kaleme alındığı konusu çok net olmamakla birlikte II. Şuppiluliuma'ya ait olduğu görüşü genellikle kabul görmektedir. Tarkasna hakkında yeni bir bilgide 2007 yılında Metropolis ile Karabel Geçidi arasında kalan Karakuyu köyünde bulunan stel parçasından gelmiştir.

¹⁴¹⁴ Starke 2001: 42.

¹⁴¹⁵ Singer 1983: 216; Bryce 1992: 124.

¹⁴¹⁶ Starke 2001: 42; Hawkins 1998: 31.

¹⁴¹⁷ Mountjoy 1998: 48; Yakar 2007: 292.

¹⁴¹⁸ Güterbock 1983: 137 vd.

¹⁴¹⁹ Bryce 1998b: 337.

¹⁴²⁰ Houwing ten Cate 1973: 152.

¹⁴²¹ Starke 2001: 42.

¹⁴²² Starke 2001: 43 vd.

¹⁴²³ Hawkins 1998: 1 vd.

Stelde ucu içe kıvrık bir ayakkabı giyen, diz kapağı üzerinde biten kısa tunik olan ve esasının bir kısmı korunmuş tanrılaştırılmış bir krala ait olduğu düşünülen betimleme yer almaktadır. Stel stilistik özellikleri göz önüne alınarak MÖ 14-13. yy'a tarihlenen Hatip, Karabel kabartmalarından daha geç bir tarihte yapıldığı ve Aslantepe'de bulunan MÖ 12. yy ya da erken MÖ 11. yy'a tarihlenen Aslanlı Kapı orthostatlarla karşılaştırılarak Hitit'in yıkımından sonra tarihlendirilmesi gerektiği öne sürülmüştür¹⁴²⁴. Bu stilistik değerlendirmelerin yanı sıra stel üzerinde yer alan hiyeroglif yazıtta Büyük Kral Tarkasnava'nın Mira'daki isyanı-çatışmayı bastırıldığından söz etmektedir. Yazıt üzerinde yapılan değerlendirmede söz konusu yazıtın yine Tarkasnava sonrası ifade ettiği öne sürülmektedir¹⁴²⁵. Ayrıca Çine Tepecik Höyük'te bulunan Hitit imparatorluk dönemine tarihlenen hiyeroglif yazılı mühürde geçen şahıs isimleri Mira kralı Tarkasnava adı ile benzerlik göstermektedir¹⁴²⁶.

Bölgede Arzava Krallıkları'nın sonunu ise "Deniz Kavimleri Olayı"nın getirmiş olduğu kabul edilmektedir. Mısır kaynaklarında III. Ramses, deniz kavimlerinin yıkımına uğrayan ülkeler arasında Arzava'nın adını anmaktadır¹⁴²⁷. Söz konusu olay sırasında Batı Anadolu'daki Arzava'nın yanı sıra Ege'deki Miken sarayları tahrip edilip yakılmış, Mısır'da sosyal ve ekonomik sorunlar çıkmış, Levant'ta başta Megiddo ve Ugarit olmak üzere önemli kentler tahrip olmuştur¹⁴²⁸. Bununla birlikte Arzavalılar bu göçlerden, Hititler'den daha az bir yıkımla kurtulmuş olduğu¹⁴²⁹ bizimde doğruluğuna inandığımız bir yaklaşımdır.

Yukarıda GTÇ'de yaşanan tarihsel sürece değinmemizdeki ana amaç; Arzava, Mira ve Ahhiyava ülkelerinin sınır tartışmalarıyla da ilgilidir. Hitit Krallığı'nın kuruluşundan itibaren adını duyduğumuz **Arzava**'nın (^{URU}ar-za-u-wa-aš, ^{URU}ar-za-wa-an, ^{KUR}ar-za-ú-i-ja, ^{KUR URU}ar-za-u-wa-za, ^{KUR URU}ar-za-u-wa-az, ^{KUR KUR MEŞ URU}ar-za-u-

¹⁴²⁴ Işık-Atıcı-vd 2011: 1, 9, 10.

¹⁴²⁵ Işık-Atıcı-vd 2011: 22 vd.

¹⁴²⁶ Günel-Herbordt 2010: 9, Günel 2011a: 4.

¹⁴²⁷ Götze 1936: 157; Gurney 1990: 31; Bryce 1998: 367; Macqueen 2001: 55.

¹⁴²⁸ Barnett 1975: 359 vd; Stubbings 1975: 338 vd; Macqueen 2001: 55 vd.

¹⁴²⁹ Kinal 1953: 46.

wa)¹⁴³⁰ ve Arzava içerisinde yer alan ülkelerin, kentlerin, dağların ve nehirlerin coğrafi konumları uzun yıllardır tartışılan ve halen kesin sonuçlara varılamayan konular arasındadır. Burada dikkat edilmesi gereken en önemli nokta, Arzava'nın günümüzün siyasi sınırlarına benzer sınırlardan oluşan bir yapılanma olmadığıdır. Labarna Dönemi'nde söz edilen Arzava ile II. Muşili Dönemi'nde söz edilen Arzava'nın birbirlerinden farklı bölgelere atfen kullanılmış olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla belki de Hititler Batı Anadolu'nun güneybatı ve merkezinde yer alan topraklara geniş anlamda Arzava Ülkesi olarak tanımlamakta ancak dönemin koşullarına göre bu sınırların içeriği netlik kazanabilmekteydi. İşte bu sebepten dolayı olmalıdır ki Batı Anadolu dışındaki ülkelerin yerleri konusunda birçok araştırmacı tarafından görüş birliğine varılmışken, bu bölge konusunda benzer bir yaklaşım söz konusu olamamaktadır. Hitit metinlerinde Arzava bazen dar anlamda belirli bir bölgeye atfen kullanılmışken, bazen de Seha Nehri Ülkesi, Mira, Hapalla ve Vılusa'yı kapsayacak bir biçimde geniş anlamda kullanılmıştır. Başlı başına bir çalışma konusu olan Hitit metinlerinde anılan ülke ve kentlerin lokalizasyonu tartışmaları, uzun yıllardan günümüze devam etmektedir. Burada aynı tartışmaların tamamına detaylı bir biçimde ele almak yerine söz konusu önerilerin çalışmamız ile ilgili kısmını kendi kabullerimiz doğrultusunda ele alarak değerlendireceğiz.

Yukarıda da belirttiğimiz üzere, Arzava'nın sınırları ve kesin lokalizasyonu bugün halen tartışılan bir konudur. Bu ülkenin/lerin sınırları konusunda ortaya atılan düşünceleri Büyük ve Küçük Menderes havzalarının sınırlarını da kapsayanlar ve kapsamayanlar olarak iki başlık altında değerlendirmek mümkündür.

Arzava Ülkesi'nin sınırlarının Menderes vadilerini kapsamadığını ya da kısmen kapsadığını düşünen bilim adamları bu ülkeyi Güney Batı Anadolu'da¹⁴³¹; Kilikya¹⁴³², Likya¹⁴³³, Kilikya ve Pamphylia¹⁴³⁴ bölgeleri başta olmak üzere farklı noktalara

¹⁴³⁰ Monte-Tischler 1978: 42 vd; KUB XXVI 73,2; KBo XVIII 83, 19; KUB XXXVI 104; KUB XXXVI 90, 37; KUB XV 35 + KBo II 9 I 36; KUB XXI I III31.

¹⁴³¹ Otten 1961: 112; Kinal 1953: 12.

¹⁴³² Sayce 1922: 233, Sayce 1923: 47; Kinal 1953: 7 dipnot: 14-15.

¹⁴³³ Bryce 1974: 108, Fig. 1, 112 (Bryce bu düşüncesinden daha sonra vazgeçer bkz Bryce 1998: harita 3)

¹⁴³⁴ Garstang 1929: 182 vd, Garstang 1943: 36 ve harita: XVII. (Garstang bu düşüncesinden daha sonra vazgeçer bkz Garstang-Gurney 1959: 84, harita 1) Goetze 1957: 49, 102, H.d. A. III. 1.3; Kinal 1953: 12.

yerleştirmişlerdir. Menderes Havzası'nın sınırlarını Arzava Ülkesi'nin toprakları içerisinde değerlendiren bilim adamları genel bir tanımlamayla Gediz ve Büyük Menderes arasındaki toprakların Arzava Ülkesi'ni oluşturduğunu kabul etmiştir¹⁴³⁵. Bu genel tanımlamanın yanı sıra Arzava Ülkesi'nin batı sınırını Ege Denizi'nin, Doğu sınırını Kütahya, Uşak, Afyon ve Dinar hattının (Pitassa,Valma, Aşağı Ülke), Güney sınırını Bodrum Yarımadası'nın (Likya-Lukka), kuzey sınırını Bergama (Kuzeyinde Assuva Ülkesi) ve Kula-Uşak hattının (bu hattın kuzeyinde Karkisa Ülkesi) kuzeyinden geçtiği biçiminde¹⁴³⁶ ve Akşehir Gölü civarından Afyon'u da kapsayarak batıya uzandığını, Bakırçay'ı geçerek kuzeyde Edremit Körfezi civarına ve güneyde ise Selçuk'a kadar uzandığını ifade eden tanımlamalarda yapılmıştır¹⁴³⁷. Bir başka benzer öneriye göre Arzava-Mira toprakları Yukarı Büyük Menderes Nehri'nden başlayıp, Küçük Menderes ve Gediz'in bir bölümünü de içerisinde alıp bir koridor şeklinde batıya doğru uzanmaktadır¹⁴³⁸.

Tüm bu sınır tariflerinin ortak noktası Büyük ve Küçük Menderes nehirlerinin Arzava topraklarının içerisinde değerlendirilmiş olmasıdır ki bu da bizim de doğruluğunu kabul ettiğimiz yaklaşımdır. Elbette bu düşüncenin doğruluğunu kabul ederken III. bölümde tartışılacak olan Büyük ve Küçük Menderes havzalarında yer alan yerleşimlerde tespit edilen arkeolojik materyaller ve son yıllarda tekrar değerlendirilen Karabel yazıtı¹⁴³⁹ ile Latmos'da Suratkaya'da bulunan hiyeroglifler¹⁴⁴⁰ ve Karakuyu'da bulunan stel¹⁴⁴¹ göz önüne alınmıştır.

Bu soyut ifadelerin somutlaştırılmasında dikkat edilmesi gereken bir diğer önemli nokta da, II. Murşili'nin Arzava'ya düzenlediği seferler sonucunda Arzava Ülkeleri'nin içerdiği tanımın değişmiş olduğudur. Bu sefer sürecinde, kendi içerisinde

¹⁴³⁵ Garstang-Gurney 1959: 84, harita 1; Huxley 1960: 33; Mellaart 1982: 376, 377, Fig. 1; Mellaart 1968: 197 Fig.1; Macqueen 1968: 175; 176 Fig. 11; Yakar 1976: 118 vd; Gurney 1980: 12; Schachermeyr 1986: Abb 19, 22; Marchese 1986: 86; Gurney 1990: Fig. 1; Bryce 1998: Harita 3; Hawkins 1998: 30 vd; Macqueen 2001: 26; Bryce 2003a: 15 harita1; Yakar 2007: 287, Mac Sweeney 2010: 7 vd; Mac Sweeney 2011a: 66.

¹⁴³⁶ Ünal 2003: 4.

¹⁴³⁷ Starke 1997: 450 vd.

¹⁴³⁸ Hawkins 1998: 1, 30 vd.

¹⁴³⁹ Woudhuizen 2003: 1 vd., Hawkins 1998: 21 vd.

¹⁴⁴⁰ Peschlow 2002: 199 vd.

¹⁴⁴¹ Işık-Atıcı-vd 2011: 22 vd.

bölünüp yeni krallar atanan Arzava Ülkesi'nde bulunan ve Menderes vadileri ile ilişkili topraklara sahip olduğunu bizim de kabul ettiğimiz **Mira-Kuvaliya Ülkesi**'ni değerlendirmek gereklidir. Mira ülkesinin adı (^{KUR URU}me-e-ra-a, ^{KUR URU}mi-e-ra-a, ^{KUR URU}me-ra-a, ^{KUR}me-ra-a, ^{KUR URU}mi-i-ra-a, ^{KUR}mi-ra-a, ^{URU}mi-i-ra-a, ^{URU}mi-ra-a)¹⁴⁴². özellikle II. Murşili'nin Arzava topraklarını böldükten sonra sıkça duyulmaya başlar. Aslında bu ülkenin de Arzava ile paralel bir biçimde değerlendirilmesi ve belki yine Hitit metinlerinde Arzava olarak anılan topraklarda oluşturulan tekrar önem kazanan yeni bir siyasi bir birim olarak ele alınmalıdır. Mira Ülkesi için Büyük Menderes Vadisi'nin başladığı noktada yer aldığı ya da Afyon'un batısında yer alan topraklar (Afyon-Kütahya bölgesi) biçimindeki tanımlamalar birçok bilim adamı tarafından desteklenmiştir¹⁴⁴³. Özellikle Mira ile birleşen Kuvaliya, Büyük Menderes'in doğduğu coğrafya ile bağlantılıdır. Bu görüş dışında, Arzava'nın kuzeyinde, Eskişehir ve güneyini kapsayan bölgede aranması gerektiği¹⁴⁴⁴ ve Anadolu'nun güney kıyılarında Antalya'nın doğusu ile Göller Yöresi arasında¹⁴⁴⁵ aranması gerektiği biçiminde farklı öneriler de vardır. Ancak Mira Ülkesi'nin sınırları da özellikle yeniden okunan Karabel Yazıtı ile neredeyse kesinliğe kavuşmuştur¹⁴⁴⁶. Bu yazıttaki bilgilerden Menderes nehirleri ve Gediz arasında kalan toprakların Mira Ülkesi'ni oluşturduğu anlaşılmıştır. Karabel ve İzmir civarı, Mira Ülkesi'nin özünü oluşturmakta, Mira ve Arzava

¹⁴⁴² Monte-Tischler 1978: 269; KUB VI 44+ IV 37; KUB XIV 16 IV 7; KBo XVI 35, 8; KUB VI 44+ 43+ 42 I 30; KUB XXXI 29,5; KUB XXXI 30,1; KUB XXII 62,7, 8; KUB XIV 16 IV 10; KBo II 5+ II 55; KBo III 4+ III 23; KBo IV 7 I 19, 21, 22, 30, II 2; KUB VI 44+ 43+ 42+ I 20,23; KUB XIV 15+; KBo XVI 104 I 31, IV, 50, 52; ; KUB XIV 24, 13, 17; KUB XIX 49+ I 43, 51; KUB XIX 50+ III 17; KUB XL 42 Rs 10, KBo I 24+ KUB III 84 Vs. 3, 6; KUB XXI 34 Rs 8; KUB XXIII 87, 16, 21; KUB XIV 16 IV 17, 19, 20; KUB XIV 16 IV 17, 19, 20; KUB XIV 15+, KBo XVI 104 37, 45, 47, 48; KUB XIV 24,6, 14, 15, 17, KUB XIX8 I 28.

¹⁴⁴³ Garstang-Gurney 1959: 91vd; Macqueen 1968: 176 Fig. 11, 177; Hawkins 1998: 2; Macqueen 2001: 60.

¹⁴⁴⁴ Macqueen 1975: 40; Mellaart 1993: 418, 421 map: 1.

¹⁴⁴⁵ Garstang 1941: 20; Bryce 1974: 108, Fig. 1; Bryce 1998: map 3.

¹⁴⁴⁶ Hawkins 1998: 21 vd. İzmir Sardes yolu üzerinde yer alan iki bölgenin birbirine ulaşmasını sağlayan geçit üzerinde yer alan Karabel anıtını Herodotos gördüğünde Mısır ve Asur ile ilişkili bir anıt olarak düşünerek Mısır prensi Sesoristle, Sipil dağında yer alan kabartmayı ise Niobe ile ilişkilendirmişti. Daha sonra bölgeye gelen Ramsay gibi gezginler Sipil dağındaki kabartmanın Frig tanrıçası Kybele ile ilişkili olduğunu düşünmüştür. Bu anıt çok uzun yıllar sonra dahi Hititlerin Anadolu'da yaşadıklarının ya da Batı Anadolu'daki fiziksel varlığını kanıtlayan bir unsur olarak yorumlanmıştır. Dickerman 1889: 340; Garstang 1910: 66, 75, 81, 170-175; Garstang 1929: 172 vd, Goetze 1957: 54, 55, Llyod 1967: 72; Bryce 2003a: 17 vd.

Ülkesi/ülkeleri Menderes Vadisi'nde yer almaktadır¹⁴⁴⁷. Yeniden değerlendirilen Karabel yazıtı¹⁴⁴⁸, Karakuyu'da bulunan ve Mira ülkesinde Tarkasna'nın egemenlik sağladığını ifade eden stel çevresinde ki hiyeroglifler¹⁴⁴⁹, Latmos'ta Suratkaya'da prens Kupanta Kurantiya'yı ifade eden hiyeroglifler¹⁴⁵⁰ ve Çine Tepecik Höyük'te bulunan mühür baskısında geçen şahıs adları¹⁴⁵¹ Mira ülkesinin doğru yerde arandığının kanıtlarını oluşturmaktadır¹⁴⁵².

Kıyı Kültür Bölgesi olarak tanımladığımız bölgenin tarihi coğrafi verileri ise yine tartışmalara açık bir diğer konuyu oluşturmaktadır. Bazı araştırmacılar tarafından **Ahhiyava** Ülkesi'nin sınırları Kıyı Kültür Bölge'si olarak tanımladığımız alanı da kapsamaktadır¹⁴⁵³. Ancak Ahhiyava Ülkesi'nin sınırlarının Menderes Havzası ile direk bir ilişkisinin olmadığı genel kanıdır. II. Muşili ve IV. Tuthaliya dönemlerinde Büyük Menderes Nehri'nin denize döküldüğü alanda konumlanan Milet kentiyle özdeşleştirilen Millavanda'nın Ahhiyava egemenliğine girmiş olduğu da dikkate alınması gereken bir diğer önemli noktadır. Ancak bu durumu Ahhiyavalılar'ın Batı Anadolu üzerinde gösterdiği etkinliklerle ve zaman zaman toprak kazanımları ile paralel değerlendirdiğimizde söz konusu problem kendiliğinden çözüme kavuşmaktadır. Burada belirtilmesi gereken bir diğer konuda Hitit metinlerinde Ahhiyava¹⁴⁵⁴ olarak tanımlanan (^{KUR URU}ah-ḫi-hi-ja-wa-a, ^{KUR URU}ah-ḫi-hi-ja-wa, ^{KUR}ah-ḫi-ja-wa, ^{URU}ah-ḫi-ja-wa, ^{URU}a-ah-ḫi-ja-a)¹⁴⁵⁵ ülkenin Mikenler ile bir ilişkisinin olup olmadığıdır. Bu sorunun yanıtını bulmak için özellikle GTÇ'de Batı Anadolu'daki kıyı yerleşimlerinde Miken etkinliğini, varlığını ya da bir başka bakış açısıyla ticari gücünü değerlendirmek gerekmektedir. Her ne olursa olsun Miken üretimlerinin az ya da çok hemen tüm kıyı hattındaki GTÇ yerleşimlerinde tespit edilmesi dikkate alınması gereken önemli bir

¹⁴⁴⁷ Ünal 2003: 22.

¹⁴⁴⁸ Hawkins 1998: 21 vd.

¹⁴⁴⁹ Işık-Atıcı-vd 2011: 1 vd.

¹⁴⁵⁰ Peschlow 2002: 202.

¹⁴⁵¹ Günel-Herbordt 2010: 9, Günel 2011a: 4.

¹⁴⁵² Işık-Atıcı-vd 2011: 1 vd.

¹⁴⁵³ Mountjoy 1998: 51.

¹⁴⁵⁴ Mısır metinlerinde Akaywash olarak geçen Ahhiyavalılar, Kadeş savaşına kadar Mısır metinlerinde anılmazlar; Wainwright 1939:150.

¹⁴⁵⁵ Monte-Tischler 1978: 1 vd: KUB XIV 3 II 70, KUB XXXI 29,6; KBo XVI 22 Vs. 3, KUB XVIII 58 II 1, KUB V 6 II 57.

belirleyicidir. Yine kıyı şeridinde yer alan hemen hemen tüm GTÇ yerleşimlerinin ek olarak Beycesultan¹⁴⁵⁶, Boğazköy¹⁴⁵⁷, Alishar, Maşat¹⁴⁵⁸, Sivas-Kuşaklı, Fraktin¹⁴⁵⁹ ve Konya Ovası içlerine¹⁴⁶⁰ kadar uzanan alanda çok azda olsa Miken seramiklerinin bulunması dikkate alındığında bu malzemeleri taşıyan siyasi ya da ticari ağdan, Hititler'in söz etmiş olduğu varsayımını kabul etmek gerekir¹⁴⁶¹. Bu yüzden Hitit metinlerinde birçok kez deniz ile bağlantılarıyla birlikte anılan Ahhiyavalılar'ın bir şekilde bölgedeki Miken varlığını ifade ettiğini düşünmek gerekir¹⁴⁶². I-II. Tudhaliya döneminde anılan Ahhiyava, süreç içerisinde farklı anlamlar dâhilinde kullanmış olsa da temelinde Ahhiyava Ülkesi'nin, Miken ile paralel bir biçimde değerlendirmenin doğru olacaktır. Bu noktada karşımıza çıkan yeni soru ise Ahhiyava Ülkesi'nin sınırlarının neresi olduğudur. Bu konu da çok uzun yıllardan günümüze, tartışılmaya devam etmektedir. Ahhiyava'nın; Kıta Yunanistan ve Ege Adaları'nı kapsadığı¹⁴⁶³ Anadolu'nun kuzey batısında (Troas ve çevresi) olduğu¹⁴⁶⁴, Trakya ve bugünkü Bulgaristan, Makedonya'yı kapsadığı¹⁴⁶⁵, Girit olduğu¹⁴⁶⁶, Kıbrıs olduğu¹⁴⁶⁷, İonya Bölgesi'nde olduğu¹⁴⁶⁸, Rodos Adası olduğu, Güney İonya, Karya ve bu bölgedeki

¹⁴⁵⁶ III. tabakakada tek bir üzengi kulplu çömlek parçası bulunmuştur. Mellaart-Murray 1995: 14, Fig. 6.

¹⁴⁵⁷ Mee 1998: 141. Ayrıca gerçekleştirilen kazı çalışmalarında Miken üretimi olduğu düşünülen spiral bezemeli kemer parçası bulunmuştur.

¹⁴⁵⁸ Maşat Höyük'te yürütülen kazı çalışmalarında toplam 5 adet GHIIB seramiği bulunmuştur. Özgüç 1978: 65 vd; Mellink 1978: 318; Ünal 2002: 117; Macqueen 2001: 120.

¹⁴⁵⁹ Özgüç 1955: 301 vd. Gerçekleştirilen kazı çalışmalarında 1 adet Miken üretimi üzengi kulplu vazo parçası bulunmuştur.

¹⁴⁶⁰ Konya ili ve çevresinde yapılan yüzey araştırmalarında Zoldura Höyükte bulunan Miken kraterinin yanı sıra Sırmık, İslihisar, Ciceki, Dineksaray, Okçu yerleşmelerinden Miken etkili seramikler bulunmuştur. Bahar-Koçak 2004: 73 vd, çiz 36, 37; Res. 15, 16.

¹⁴⁶¹ İç Anadolu'ya kadar uzanan Miken seramikleri adı geçen yerleşimlerde birkaç parçadan fazla değildir. III. bölümde detaylı bir biçimde inceleyeceğimiz üzere Miken etkinliklerinin ön plana çıkartmanın gerekçelerini ortaya koyabilecek arkeolojik bulguların yeterli düzeyde olmadığını bu noktada tekrar vurgulamak gerekir.

¹⁴⁶² Ahhiyava-Miken eşitlemesi hakkında karşı görüşler için bkz. Ünal 2002: 111 vd.

¹⁴⁶³ Garstang 1947: 229; Huxley 1960: 44 vd; Taylour 1983: 156; Taracha 2001: 417; Niemeier 2002: 521; Mellink 1983: 138; Güterbock 1983: 138.

¹⁴⁶⁴ Götze 1933: 183; Muhly 1974: 129 vd; Bryce 1977: 24 vd.

¹⁴⁶⁵ Mellaart 1958: 22; Mellaart 1968: 196; Macquenn 1968: 178 vd; Houwin ten Cate 1974: 148; Easton 1984: 39; Mellaart 1986: 226; Mellaart 1993: 416, 418; Macqueen 2001: 44, 60.

¹⁴⁶⁶ Gurney 1976: 54 vd.

¹⁴⁶⁷ Schaeffer 1952: 353.

¹⁴⁶⁸ Bossert 1946: 28 vd.

adaları (Samos-Rodos) kapsadığı¹⁴⁶⁹ Kıta Yunanistan, Kykladlar ve Dokanessos'un tamamını kapsadığı¹⁴⁷⁰ biçiminde farklı ve çoğu zamanda birbirinin içine geçen öneriler mevcuttur.

Bize göre de Ahhiyava Ülkesi'nin merkezinin Anadolu topraklarında aranması doğru bir yaklaşım değildir. Hitit yazıtlarında da açık bir biçimde görüldüğü üzere Anadolu topraklarında güç ve etkinliğini zaman zaman artıran ve zaman zaman Hitit krallarıyla eşdeğerde anılmış bu krallığın merkezinin Yunan Anakarasi'nda aranmasının doğru olacağını düşünmekteyiz. Bununla birlikte söz konusu krallığın denizle bağlantılı olduğu Rodos ile diğer Ege adalarına kadar uzanan bir egemenlik alanının bulunduğu ve Güneybatı Ege kıyılarında özellikle Milet örneğinde olduğu gibi toprak kazanımları da elde ettiği düşüncesini de kabul etmekteyiz.

Büyük ve Küçük Menderes Havzaları sınırları ile bağlantılı olarak anılan Ahhiyava'nın, Millavanda Şehri ile yakın bir ilişkisinin olduğu açıktır. Hitit kralı ile arası açılan Piyamadarı önce Millavanda'ya gelip daha sonra da gemi ile Ahhiyava krallığına kaçması söz konusu ilişkiyi örneklemektedir. Bu kent yine aynı şekilde Hititler'in vasalı olarak da varlığını devam ettirmiştir¹⁴⁷¹. Yani Hitit ile Ahhiyava arasında Millavanda'nın egemenliği için bir çekişme söz konusudur. Büyük Menderes Nehri'nin denize döküldüğü noktada yer alan Milet Antik Kenti'nin **Millavanda** (^{KUR} ^{URU}mi-il-la-wa-an-da, ^{URU}mi-el-la-wa-an-da, ^{KUR}mi-el-la-wa-an-da, ^{KUR}mi-la-wa-ta)¹⁴⁷² ile eşitliği tarafımızca da kabul edilmekte olup aynı zamanda birçok araştırmacının hem fikir olduğu bir konudur¹⁴⁷³. Ancak bugün çok kabul görmemekle birlikte

¹⁴⁶⁹ Page 1959: 15 vd; Boysal 1971: 72; Houwink ten Cate 1973: 161; Bittel 1983: 25 vd; Gates 1995: 296 vd; Mountjoy 1998: 48 vd; Ünal 2002: 117.

¹⁴⁷⁰ Starke 2001: 38.

¹⁴⁷¹ Gurney 1957: 48 vd.

¹⁴⁷² Monte-Tischler 1978: 268; KUB XIV 15 I 24; KUB XIV 3 I 72, vgl. 48,58; KUB XIV 3 IV 14; KUB IXI 55Rs 47, 49.

¹⁴⁷³ Sommer 1932: 361; Garstang 1929: 179; Garstang 1941: 19; Garstang 1943: 42; Albright 1950: 168; Dussaud 1953: 66; Garstang-Gurney 1959: 80 vd; Huxley 1960: 11; Güterbock 1984: 120; Bryce 1989b: 6; Shachermeyr 1986: Abb 22; Marchese 1986: 86; Niemeier 1998: 21; Mountjoy 1998: 47; Hawkins 1998: 2, 26; Bryce 1998: Harita 3; Niemeier 1998: 21 vd; Starke 2001: 38; Niemeier 2002: 521; Akdeniz 2002a: 23; Bryce 2003a: 15, harita 1; Bryce 2003b: 66; Greaves 2003: 95; Latacz 2004: 284; Akdeniz 2006a: 24 vd.

Millavanda'nın İnegöl-İznik¹⁴⁷⁴ civarında, Milyas olduğu, Troas Bölgesi'nde Kyzikos kenti olduğu ve Marmara Denizi'nin güneyinde aranması gerektiği¹⁴⁷⁵, Akdeniz kıyısında olduğu¹⁴⁷⁶ biçiminde bugün geçerliliğini yitirmeye başlamış olan farklı önerilerde bulunmaktadır.

Küçük Menderes Nehri'nin denize döküldüğü noktada yer alan **Ephesos**'un; Arzava Krallığı'nın başkenti olan ve Hitit metinlerinde^{URU} a-pa-a-ša-an,]-pa-aš-ša-an, ^{URU} a-pa-a-ša¹⁴⁷⁷ olarak anılan ve Luvice Akarsu kenti anlamına geldiği düşünülen **Apaşa** ile aynı yer olduğu genel kabul gören bir diğer yaklaşımdır¹⁴⁷⁸. Ancak Ephesos kenti sınırları içerisinde Artemis Tapınağındaki sınırlı sayıda buluntu dışında¹⁴⁷⁹ GTÇ'ye tarihlenen hiçbir tabakanın ve buluntunun tespit edilmemiş olması Apaşa'nın Roma Dönemi Ephesos'unun çevresinde bir yerde aranması gerektiğini ortaya koymaktadır. Roma Dönemi'ndeki kentin ovanın denizle buluştuğu bir noktada konumlanmış olması coğrafi olarak da Apaşa'nın bu çevrede ancak farklı bir noktada aranması gerektiğini ortaya koymaktadır. Apaşa-Ephesos önerisi ile paralel düşüncede olan ancak yerleşimin tam olarak konumunu ifade eden önerilerde ise Apaşa'nın Ephesos'un güneyinde yer alan Ilıcatepe¹⁴⁸⁰ ve Selçuk İlçe merkezinde yer alan Ayasuluk Tepesi olabileceği görüşleri¹⁴⁸¹ ön plana çıkmaktadır. Ephesos ve çevresi dışında Likya sahilinde Antalya Kaş yakınlarındaki erken ismi Habesos olan Antiphellos kenti olduğu¹⁴⁸², Tarsus kenti olduğu¹⁴⁸³ konusunda bugün geçerliliğini

¹⁴⁷⁴ Mellaart 1958: 22, dipnot 151.

¹⁴⁷⁵ Macqueen 1968: 175; Mellaart 1968: 187 vd; Mellaart 1978: 48; Mellaart 1986: Pl. 1; Macquenn 1986: 40 vd; Macqueen 2001: 44.

¹⁴⁷⁶ Bryce 1992: 128.

¹⁴⁷⁷ Monte-Tischler 1978: 28; KBo III 4 II 19; KUB XIV 15 II 5; KBo III 4 II 29.

¹⁴⁷⁸ Garstang-Gurney 1959: 88; Macqueen 1968: 175; Shachermeyr 1986: Abb 22, 23; Marchese 1986: 86; Bryce 1998: Harita 3; Hawkins 1998: 8; Starke 2001: 38; Latacz 2004: 65, 93; Bryce 2003a: 15, harita 1; Büyükkolancı 2008: 53.

¹⁴⁷⁹ Kerschner 2008: 336 vd.

¹⁴⁸⁰ Yakar 2007: 287.

¹⁴⁸¹ Büyükkolancı 1998b: 75; Büyükkolancı 1998a: 38; Büyükkolancı 2005: 68, 69; Akdeniz 2006a: 24 vd; Büyükkolancı 2008: 41, 53.

¹⁴⁸² Garstang 1941: 22; Garstang 1943: 36, 46 (Garstang bu düşüncesinden daha sonra vazgeçerek Ephesos-Asapas eşliliğini kabul eder. bkz Garstang-Gurney 1959: 88.), Göetze 1943: 36, 37, Tfl 17; Bryce 1974: 108, 112. (Bryce bu düşüncesinden daha sonra soru işaretli olmak üzere vazgeçer, bkz Bryce 1998: Harita 3.)

¹⁴⁸³ Kinal 1953: 8.

yitirmeye başlamış karşı görüşler de mevcuttur. Ancak burada vurgulamak istediğimiz birçok bilim adamının kabul ettiği Apaşa-Ephesos eşitliği ortak bir payda olarak alındığında bu başkentin Ayasuluk Tepesi olabileceğidir. Bu noktada kesinlikten yoksun bir dil kullanmamızın nedeni ise maalesef arkeolojik buluntuların bu cümleyi açık bir biçimde kurabilecek verileri sunmamasıdır. Bu sebeple bu önerinin makul olduğunu kabul etmekle beraber bu konudaki arkeolojik kanıtların bunu ispat edebilecek yoğunluktan yoksun olduğunun altını çizmek gerekir. Bununla birlikte yeniden okunan Karabel Yazıtı¹⁴⁸⁴ ve Karakuyu stelindeki hiyeroglifler¹⁴⁸⁵. Artemis Tapınağı kazıları sırasında ele geçen buluntular, Ayasuluk'ta bulunan yerel GTÇ ve Miken seramikleri Apaşa'nın doğru coğrafyada arandığını bir kez daha göstermiştir. Bülbül Dağı üzerinde bulunan Arzava-Mira krallığı ile bağlantılı olabileceği önerilen kabartma Apasas'ın doğru yerde arandığı konusunda bir diğer kanıt olarak yorumlanabilir¹⁴⁸⁶. Arinanda Dağının Mykale-Samsun Dağı olabileceği göz önüne alındığında bu dağın bir ucunun Bülbül dağı olduğu ve kabartmanın bu dağda olduğu ortaya çıkmaktadır¹⁴⁸⁷.

Metinlerden Apaşa ile yakın bir konumda yer aldığı anlaşılan **Puranda** kenti (^{URU}pu-ra-an-da-an, ^{URU}pu-ra-an-da-za, ^{URU}pu-ra-an-da, ^{URU}pu-ra-an-ta)¹⁴⁸⁸ son yıllarda tartışılmaya yeniden başlanan bir diğer merkezdir. Metropolis yakınlarındaki Bademgediği Tepesi'nin Puranda olabileceği önerilerine¹⁴⁸⁹ karşın Samsun Dağı'nın (Arinnanda Dağı) güney eteklerindeki Priene Kenti¹⁴⁹⁰ ya da Büyükkale'nin¹⁴⁹¹ Puranda olabileceği konusunda karşı görüşler de mevcuttur. Kabul ettiğimiz Ephesos-Apaşa eşitliğini göz önüne aldığımızda Bademgediği Tepesi'nin konumlandığı bölgenin Apaşa'ya uzaklığı da göz önüne alındığında Puranda=Bademgediği Tepesi olası ve kabul edilebilir bir öneri gibi görünmektedir. Bu yerleşimde III. Bölümde detaylı bir

¹⁴⁸⁴ Hawkins 1998: 4 vd.

¹⁴⁸⁵ Işık-Atıcı-vd 2011: 1 vd.

¹⁴⁸⁶ Büyükkolancı 2008: 54.

¹⁴⁸⁷ Büyükkolancı 2008: 54.

¹⁴⁸⁸ Monte-Tischler 1978: 322 vd; KBo III 4 II 64, 66, 79, 82; KBo III 4 II 58, 68; KBo III 4 II, 55, 56, 57; KUB XIV 15 III 32.

¹⁴⁸⁹ Meriç 2002: 231vd; Meriç 2003: 79 vd.

¹⁴⁹⁰ Ünal 2003: 32; Akdeniz 2006a: 27. Priene'nin Hitit metinlerinde anılan Pariyana kenti bağlantılı olabileceği bir diğer öneridir. Yakar 2007: 287.

¹⁴⁹¹ Yakar 2007: 287.

biçimde ele alacağımız gibi söz konusu tarihsel süreçle paralel olan arkeolojik materyallerin bulunmuş olması Bademgediği/Puranda önerisini destekleyen bir diğer unsurdur. Bununla birlikte Hitit metinlerinde anlatılan coğrafi zorlukları bu kente görülmediğini vurgulamak gerekir¹⁴⁹². Boğazköy'den yola çıkarak Apaşa'ya kadar ilerleyen Hitit ordusunun kazandığı zaferler ve söz konusu zaferlerle paralel elde ettiği ganimetlerin sağladığı motivasyonu da göz önüne alacak olursak, Bademgediği Tepesi'ni ele geçirebilmek için Hitit Kralı'nın ülkesine dönmeyerek bir yıl beklediğini düşünmek güçtür. Bu sebeple Puranda Kenti'nin bu bölgede ancak gerçekte çok daha zorlu bir topografyada aranmasının doğru bir yaklaşım olacağını düşünmekteyiz.

Yine Menderes Vadisi içerisinde Çine'de yer alan Antik Alinda kentinin Hitit metinlerinde anılan **Iyalanda** olabileceği, Antik Alabanda kentinin **Valivanda** olabileceği, Antik Hyllarima kentinin **Vallarima** olabileceği, Aydın Merkez'de yer alan Tralleis kentinin **Atriya** olabileceği, Antik Priene'nin ise **Pariyana** olabileceği biçiminde özellikle ses benzerliğine dayanan öneriler olmakla birlikte Klasik metinlerde adları geçen söz konusu yerleşimlerde¹⁴⁹³ henüz hiçbir OTÇ ve GTÇ çanak çömleğinin bulunmadığını belirtmek gerekir.

¹⁴⁹² Bu konuda benzer düşünce için bkz Akdeniz 2006: 27.

¹⁴⁹³ Marchese 1986: 87.

B-) Geç Tunç Çağ'da Büyük ve Küçük Menderes Havzaları Kıyı Kültür Bölgesi ve Ayasuluk Tepesi Kazı Verileri

1-) Geç Tunç Çağ'da Kıyı Kültür Bölgesi

GTÇ'de Menderes Havzası'nın kıyı bölgesinin yanı sıra Anadolu'nun batı kıyılarının büyük bölümünde Miken etkinliklerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Troas bölgesinde Beşiktepe ve Troia'da¹⁴⁹⁴, Edremit-Büyük Menderes Nehri arasında, Pitane (Çandarlı)¹⁴⁹⁵, Elaia¹⁴⁹⁶, Panaztepe¹⁴⁹⁷, Phocaeae¹⁴⁹⁸, Larisa¹⁴⁹⁹, Smyrna¹⁵⁰⁰, Clazomenae-Limantepe¹⁵⁰¹, Erythrai¹⁵⁰², Kolophon¹⁵⁰³, Baklatepe¹⁵⁰⁴, Çine-Tepecik Höyük¹⁵⁰⁵, Bademgediği¹⁵⁰⁶, Ephesos¹⁵⁰⁷, Ayasuluk¹⁵⁰⁸, Yılandıburun¹⁵⁰⁹ ve Kadıkalesi'nde¹⁵¹⁰ Miken seramikleri bulunmuştur. Büyük Menderes Nehri'nin güneyinde; Milet, Didyma¹⁵¹¹, Iasos, Mylasa-Milas¹⁵¹², Stratonicia¹⁵¹³, Müsgebi¹⁵¹⁴,

¹⁴⁹⁴ Blegen-Caskey vd 1953: 38; Mountjoy 1993: 168 vd; Mountjoy 1997b: 258 vd.

¹⁴⁹⁵ Mee 1978: 143; Akyurt 1998: 19.

¹⁴⁹⁶ Mellaart 1968: 188.

¹⁴⁹⁷ Günel 1999a: 36 vd.

¹⁴⁹⁸ Özyiğit 2004: 443; Özyiğit 2005: 43; Özyiğit 2006: 75.

¹⁴⁹⁹ Boehlau-Schfold 1942: 169.

¹⁵⁰⁰ 1948 yılında başlatılan Smyrna-Bayraklı kazılarında üzenği kulplu testi ve kylikse ait sipiral ve bitkisel motifler ile bezeli birkaç parça Miken seramiği bulunduğu bildirilmiş ve GHIII-A-B sürecine tarihlendirilmiş olmakla birlikte (Cook 1951: 104 vd; Akurgal 1997: 2; Özgünel 1983: 710 vd; Bayne 2000: 79) söz konusu örneklerin Miken seramiği olmadığı konusunda karşı görüşler vardır. Yine yerleşimde gerçekleştirilen sondaj çalışmalarında anakaya üzerindeki Erken Tunç tabakalarına ulaşılmasına rağmen Miken tabakasına ya da bu parçaların yoğun olarak bulunduğu bir kontekse ulaşılmamış olması yerleşimdeki Miken varlığı hakkında net verilerin olmamasına yol açmaktadır. Bununla birlikte yerleşimde hem coğrafi konumu hem de H açmasındaki sondaj çalışmaları dışında erken tabakaları içeren geniş kazı çalışmalarının yapılmadığı göz önüne alındığında yapılacak yeni çalışmalarda yerel unsurların yanı sıra Miken örneklerine ulaşılması büyük bir olasılıktır.

¹⁵⁰¹ Günel 1999a: 88; Erkanal-Günel 1996: 316.

¹⁵⁰² Mee 1978: 127, Özgünel 1983: 719 vd.

¹⁵⁰³ Bu yerleşimde GHIII-B-C dönemlerine tarihlenen seramiklerin yanı sıra bronz bıçak, gümüş iğne ve mavi camdan pendant bulunan giriş ve mezar odasından oluşan tholos mezar bulunmuştur. Bridges 1974: 264 vd.

¹⁵⁰⁴ Özkan-Erkanal 1999: 14 vd.

¹⁵⁰⁵ Günel 2010: 25 vd.

¹⁵⁰⁶ Meriç-Mountjoy 2002: 79 vd.

¹⁵⁰⁷ Bammer 1990: 142, plate XVa, c.

¹⁵⁰⁸ Bkz tezde III. bölüm B. başlığı.

¹⁵⁰⁹ Mee 1978, Mellaart 1968: 188.

¹⁵¹⁰ Akdeniz 2007: 35 vd.

¹⁵¹¹ Mee 1978: 126.

¹⁵¹² Özgünel 1983: 737 vd; Mee 1978: 142.

Bodrum Kalesi¹⁵¹⁵, Dirlik, Telmessus'ta¹⁵¹⁶ ve Kilikya bölgesinde başta Kazanlı¹⁵¹⁷, Kinet Höyük¹⁵¹⁸ ve Mersin-Yumuktepe ve olmak üzere Miken buluntusu veren 20'nin üzerindeki yerleşim bilinmektedir¹⁵¹⁹.

Miken etkileri çanak çömlek grupları dışında Beşiktepe, Panaztepe¹⁵²⁰, Pitane (Çandarlı), Dereköy¹⁵²¹, Düver-Yaraşlı¹⁵²², Ayasuluk¹⁵²³, Torbalı-Yeniköy¹⁵²⁴, Halkapınar¹⁵²⁵, Baklatepe¹⁵²⁶, Müsgebi¹⁵²⁷, Kolophon¹⁵²⁸ ve Milet-Değirmentepe'deki mezarlık alanları ile de temsil edilir. Bu mezarlık alanlarında yapılan kazılar Batı Anadolu'da tholos, oda, küp, çömlek ve kaya mezar geleneklerinin varlığını ortaya koymuştur. Söz konusu mezarlar içerisinde Müsgebi, hem mezar mimarisi hem de buluntu toplulukları ile en detaylı bilgi alınabilen mezarlık alanı olmuştur¹⁵²⁹.

Kıyı Kültür Bölgesi'nde ise GTÇ ile ilişkili arkeolojik bulgular Milet, Ephesos, Ayasuluk, Kadı Kalesi, Çine Tepecik Höyük ve Bademgediği Tepe yerleşimlerinden gelmektedir. Ayrıca bölgede R. Meriç, N. Tuna, E. Akdeniz, S. Günel tarafından farklı

¹⁵¹³ Hanfmann-Waldbaum 1968: 51.

¹⁵¹⁴ Boysal 1964: 81 vd; Boysal 1967: 67 vd; Mellaart 1968: 187; Bryce 1989b: 1; Mellink 1964: 157; Mee 1978 136.

¹⁵¹⁵ Neimeier 2005: 199.

¹⁵¹⁶ Mee 1978: 145.

¹⁵¹⁷ Mee 1978: 131 vd.

¹⁵¹⁸ Kozal 2007: 143, dipnot 21.

¹⁵¹⁹ Mee 1978, Benzi 2002, Mee 1998, Özgünel 1996: 1 vd, Özgünel 1983: 697 vd.

¹⁵²⁰ Akyurt 1998: 20 vd.

¹⁵²¹ Birmingham 1964: 30.

¹⁵²² Özgünel 1983: 740; Mee 1978: 127; Akyurt 1998: 137 vd.

¹⁵²³ Bkz tezde III. bölüm B. başlığı.

¹⁵²⁴ Bu alanda bir nekropol tespit edilmemiş olmakla birlikte bulunan GHIIC'ye tarihlenen tam kapların bir nekropole ait olabileceği düşünülmektedir. Meriç-Mountjoy 2001: 137.

¹⁵²⁵ Ayrıca Belevi-Tire yolu üzerinde Halkapınar köyünde 1975 yılında İzmir Müzesi tarafından yapılan kazılarda çömlek ve küp mezarlardan oluşan iki Miken mezarı saptanmıştır. GH III A II dönemine tarihlenen mezarda gömünün içine yapıldığı bir kylix bulunmuştur. Meriç 1982: 31.

¹⁵²⁶ Yerleşimde dikdörtgen formlu dromoslu GHIIB dönemine tarihlenen oda mezar bulunmuştur. Erkanal-Özkan 1998: 403 vd.; Erkanal-Özkan 1999: 16 vd.

¹⁵²⁷ Boysal 1964: 81 vd; Boysal 1967: 67 vd; Mellaart 1968: 187; Bryce 1989b: 1; Mellink 1964: 157; Mee 1978 136.

¹⁵²⁸ Bridges 1974: 264 vd.

¹⁵²⁹ Boysal 1964: 81 vd; Boysal 1967: 67 vd; Boysal 1971: 63 vd.

yıllarda yürütülen yüzey araştırmalarında toplam 27 yerleşimde GTÇ'ye tarihlenen arkeolojik veriler tespit edilmiştir¹⁵³⁰.

GTÇ içerisinde özellikle deniz kıyısında yer alan yerleşimlerde Miken etkinliği görülmeye başlar. Yaşanan bu değişim bir anda ortaya çıkmaya başlayan yeni bir süreçten ziyade bölgedeki ekonomik güç dengelerinin değişimini göstermektedir. OTÇ'nin başlamasının ardından sahil şeridinde görülen Minos etkisi ve etkinliği bu süreçte yeni güç dengelerinin altında kimlik değiştirerek yerini Miken etkisi ve etkinliğine bırakmıştır. Söz konusu sürecin stratigrafik olarak en açık biçimde izlenebildiği yerleşimlerin başında Milet gelir.

OMIII ve MMI dönemlerinde Minos kolonisi kimliğindeki **Milet**, V. ve VI. tabakalar ile tanımlanan süreçte (GMII Dönemi) bir Miken yerleşimine dönüşür¹⁵³¹. Milet'te yerel halk yaşamakla birlikte, özellikle MÖ 14. yy'da Miken karakterinin ön plana çıktığı görülmektedir. Bu süreçte (GHIIIA) Mikenli yerleşimcilerin mimari anlayışını yansıtan evler, fırınlar ve oda mezarlar bulunmuştur¹⁵³². Yerleşimde Miken etkinliğinin ön plana çıktığı V. tabakadaki (yaklaşık MÖ 1450-1375) yapılar Roma Dönemi imar faaliyetlerinde tahrip olmuş olmakla birlikte¹⁵³³, bu tabakaya ait megaron planlı yapılar ve tabanlar bulunabilmiştir¹⁵³⁴. Athena tapınağı çevresinde yapılan kazılar burada içerisinde konutlarında bulunduğu bir çömlekçi mahallesi olduğunu ortaya koymuştur¹⁵³⁵. Bu tabakada bir evin kalıntıları içerisinde 3.70 m genişliğinde 5 m uzunluğunda fırın ve kil odasını içeren çömlekçi atölyesi tespit edilmiştir¹⁵³⁶. Bulunan çömlekçi atölyesi ile yerleşimde toplam 8 fırının yer aldığı, seramik üretim mahallesinin varlığı kanıtlanmıştır. Bu alanda tespit edilen fırınların üç farklı tipten oluştuğu belirlenmiştir. Söz konusu fırın tiplerinin ikisi Yunanistan'da açığa çıkarılan Miken

¹⁵³⁰ Bkz tezde III. bölüm B 1.

¹⁵³¹ Bryce 1989b: 2.

¹⁵³² Mellaart 1968: 188, Graeve 2005: 209.

¹⁵³³ Graeve 1999: 584.

¹⁵³⁴ Graeve 2007 (bu makale içinde bkz Neimeier, "Athena Tapınağı'nın güneyindeki Kazı Çalışmaları"): 629. İlk kazı çalışmalarında MÖ 2. bin yılı kapsayan tabakalar I-II-III nolu tabakalar olarak tanımlanırken (Graeve 1999: 583.) daha sonra numaralandırma sisteminde değişikliğe gidilerek stratigrafi IV-V-VI ve VII nolu tabakalar olarak açıklanmıştır. Metinde yeni oluşturulan tabaka numaraları kullanılmaktadır.

¹⁵³⁵ Greaves 2003: 80.

¹⁵³⁶ Graeve 2005: 209; Graeve 2007 (bu makale içinde bkz Neimeier, "Athena Tapınağı'nın güneyindeki Kazı Çalışmaları"): 629 vd; Graeve 2005: 209.

fırınları ile benzerlik gösterirken, üçüncü tip Girit'te benzerleri bulunan Minos tipi fırınların devamı niteliğindedir¹⁵³⁷. Yerleşimde V. tabakada bulunan çanak çömleklerin büyük bölümünü bezemeli ve bezemesiz Miken formlarıdır (%98, son yıllarda %95 oranında). Bu dönemde ayrıca büyük bölümü kırmızı astarlı olan çanak, testi ve fincan formlarının ağırlıkta olduğu yerel Anadolu seramikleri de bulunmuştur (%2, son yıllarda %5 oranında)¹⁵³⁸.

Sonraki tabakayı temsil eden Milet VI'da ortaya çıkartılan yaklaşık 1100 m uzunluğunda bastiyonlarla güçlendirilmiş sur duvarının, 50.000 m²'lik bir alanı çevrelediği düşünülmektedir. Duvarın 70 m'den uzun bir bölümü açığa çıkartılmış ve 14 m aralıklarla dizilmiş 4 burç belirlenmiştir. Duvar sırtlarının kenarları 1 m olup altında 4.35-4.40 m genişliğe sahip, araları bol ve küçük taşlarla doldurulmuş duvar döşegi bulunmuştur. Küçük boyutlu taşlarla inşa edilmiş sur duvarının üst yapısının kerpiç olduğuna dair bir veri tespit edilmemiştir. Sur duvarının, yapım tekniği bakımından Hitit sur duvarları ile benzerlik gösterdiği kabul edilmektedir¹⁵³⁹. Yine bu tabaka içerisinde yürütülen kazılarda sur duvarının yanı sıra bir ev ve iki çömlekçi fırını bulunmuştur.

Yerleşimde evlerde ve sur duvarında tespit edilen yangın ve tahribatın II. Murşili'nin bölgeye düzenlediği seferler sonucunda oluştuğu önerilmektedir¹⁵⁴⁰. Bu tabakada bulunan GHIIIA sonu GHIIIB1 başına tarihlenen Miken seramiklerinin, dendrokronolojik analizler sonucu MÖ 1316 yılına tarihlenen Uluburun batığı ile benzer olduğu göz önüne alınarak yıkım tarihinin II. Murşili'nin seferine işaret ettiği öne sürülmüştür¹⁵⁴¹. GHIIIA2 sürecinde bulunan seramiklerin %2'sini yerel mallar oluştururken, %98'ini Miken üretimlerinin temsil etmesi II. Murşili'nin sefer düzenlediği süreçte yerleşimin Batı Anadolu'daki Limantepe, Panaztepe gibi GTÇ

¹⁵³⁷ Neimeier 1997: 347 vd; Graeve 1997 (Bu makale içinde bkz. Neimeier, "1994/1995 Yılı Milet, Myken-Minos Dönemi Kazıları"): 531; Graeve 2005: 209.

¹⁵³⁸ Graeves 2003: 82.

¹⁵³⁹ Naumann 1985: ek bölüm1; Gates 1995: 295; Yakar 2007: 290.

¹⁵⁴⁰ Bu tabaka ile bağlantılı 30 cm kalınlığında bir yangın tabakası belirlenmiştir. Graeve 1997 (Bu makale içinde bkz. Neimeier, "1994/1995 Yılı Milet, Myken-Minos Dönemi Kazıları"): 531; Graeve-Niemeier 2002: 78; Graeve 2007 (bu makale içinde bkz. Neimeier, "Athena Tapınağı'nın güneyindeki Kazı Çalışmaları"): 629 vd; Graeve 2005: 209.

¹⁵⁴¹ Graeve 1999: 584; Graeve 2002: 206; Yakar 2007: 290.

yerleşimlerinden farklı bir karakteri olduğunu ve bir anlamda Miken yerleşmesi kimliğinde olduğu öne sürülmektedir¹⁵⁴². Yine yerleşimde bulunan Argolis Bölgesi'nden gelen Miken phi figürünü, Milet'te Miken ayinlerinin yapıldığını ortaya koyan bir buluntu olarak değerlendirilmektedir¹⁵⁴³. Ayrıca Miken tipinde GHIIIA2 Dönemi ile çağdaş iki boğa figürünü bu dönem kültürü ile bağlantılı değerlendirilen bir diğer buluntudur¹⁵⁴⁴.

Milet VI. tabakada tahribatın izleri belirlenebilmiş ve bu tabakada sur duvarından düşmüş taşlar ve tahrip olan evlerle birlikte GHIIIB ve erken GHIIC seramiği tespit edilmiştir. Yine Milet'e oldukça yakın bir konumda olan Değirmentepe'de bu tabaka ile çağdaş, dromos ve stomionları olan 11 Miken mezarı kazılmıştır. Mezarlar içerisinde GHIIIB ve GHIIC seramiklerinin yanı sıra 4 kılıç, 2 mızrak ucu ve 2 at gemi bulunmuştur¹⁵⁴⁵.

Son kazı çalışmalarında ortaya çıkartılan sur duvarlarında ve megaron planlı yapılarda yaklaşık MÖ 1200 yıllarına tarihlenen ve deniz kavimleri göçüyle bağlantı kurulan tahribat VII. tabaka olarak tanımlanmıştır. Söz konusu yıkım sonrasında yerleşimde yaşayanlar evlerine geri dönmekle birlikte sur duvarının tamir edilmediği anlaşılmıştır¹⁵⁴⁶.

Milet'te yaşanan süreç genel anlamda değerlendirdiğimizde yerleşimin Minos karakterinin GTÇ içerisinde dönüştüğü ve yerleşimde Miken etkinliğinin egemen hale geldiği görülmektedir. Bu duruma rağmen gerek sur duvarları, gerek Orta Anadolu tipinde şişeler gerekse bir krater parçası üzerinde görülen Hitit tanrılarının ikonografik betimlemeleriyle benzer boynuzlu başlık betimlemesi¹⁵⁴⁷ yerleşimde bugüne kadar tespit edilen Hitit etkilerini temsil etmektedir. Ayrıca az sayıda da olsa yerel seramiklerde bulunmaktadır. Tüm bu yerel ve Orta Anadolu etkisi ortaya koyan

¹⁵⁴² Graeve 1997 (Bu makale içinde bkz Neimeier, "1994/1995 Yılı Milet, Myken-Minos Dönemi Kazıları"): 531.

¹⁵⁴³ Graeve 2003: 82.

¹⁵⁴⁴ Graeve-Niemeier 2002: 78; Graeve 2005: 209.

¹⁵⁴⁵ Mee 1978: 133; Niemeier 1997: 347; Akyurt 1998: 29.

¹⁵⁴⁶ Graeve 2007 (bu makale içinde bkz Neimeier, "Athena Tapınağı'nın güneyindeki Kazı Çalışmaları"): 630 vd.

¹⁵⁴⁷ Yakar 1976: 127.

unsurlara karşın yerleşimde GTÇ sürecinde önemli bir Miken etkisi görüldüğü de açıktır.

Kıyı Kültür Bölgesi içerisinde değerlendirilen bir diğer yerleşim olan **Kadikalesi** kazı çalışmalarında L 4 ve K 4 karelerinin bir kısmını kapsayan sondajlarda GTÇ'ye tarihlenen arkeolojik veriler tespit edilmiştir. Söz konusu sondajlarda herhangi bir mimari unsurun bulunmadığı III. tabaka GTÇ'ye tarihlendirilmiş ve bu tabakanın üç evreli olabileceği belirtilmiştir. Yerleşimde tespit edilen GTÇ seramikleri kırmızı, gri, altın boya astarlı, perdahlı ve Miken seramikleri olmak üzere alt gruplara ayrılmaktadır. GTÇ'de en yoğun bulunan grubun Miken seramikleri olduğu belirtilmektedir¹⁵⁴⁸. Yerleşimde ayrıca yaygın olmamakla birlikte yalın mallarda görülmektedir¹⁵⁴⁹. GTÇ seramiklerinin tamamı çark yapımı olup parlak mallar içerisinde değerlendirilen (Kırmızı, Gri ve Altın Boya Astarlı mallar) parçalar iyi arındırılmış çok küçük ve ince taşçık içeren iyi derecede pişirilmiş, devetüyü ya da kırmızımsı hamurdan üretilmiştir. Benzer şekilde devetüyü ya da kırmızımsı hamur rengine sahip olan açkılı mal grubunda değerlendirilen örnekler de devetüyü, kırmızı, portakal rengi ve siyah renktedir. Yerleşimde bulunan mal gruplarının benzerleri Troia Geç VI ve VII'de, Beycesultan III-I'de, Panaztepe, Aphrodisias, Limantepe ve Bademgediği II-VI'da görülmektedir. En yaygın görülen formlar çanaklar, tabaklar ve fincanlardır¹⁵⁵⁰.

Miken seramik grubunda yerel ve ithal olmak üzere kâse¹⁵⁵¹, çanak¹⁵⁵², tabak, çömlek¹⁵⁵³, krater, amphoriskos, matara ve kavanoz formlarına ait örnekler

¹⁵⁴⁸ Akdeniz 2006: 8; Akdeniz 2007: 36.

¹⁵⁴⁹ Akdeniz 2006: 7, 8.

¹⁵⁵⁰ Akdeniz 2006: 8.

¹⁵⁵¹ Bulunan kâseler; basit ağız kenarlı derin kâseler, içe çekik ağız kenarlı yuvarlatılmış gövdeli kâseler, dışa çekik ağız kenarlı dikey duruşlu derin kâseler biçiminde gruplara ayrılmıştır. Akdeniz 2007: 38 vd.

¹⁵⁵² Bulunan çanaklar; içe kalınlaştırılmış ağız kenarlı çanaklar, dışa çekik ağız kenarlı dikey duruşlu çanaklar, dışa çekik ağız kenarlı yuvarlatılmış gövdeli sığ çanaklar, dışa çekik ağız kenarlı yuvarlatılmış geniş gövdeli kulplu derin çanaklar, dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı yuvarlatılmış gövdeli sığ çanaklar, içe çekik ağız kenarlı basit sığ çanaklar biçiminde gruplara ayrılmıştır. Akdeniz 2007: 39 vd.

¹⁵⁵³ Bulunan çömlekler; düz-basit ağız kenarlı yuvarlatılmış gövdeli çömlekler, dışa sarkıtılmış ağız kenarlı dar ağızlı çömlekler biçiminde gruplara ayrılmıştır. Akdeniz 2007: 41 vd.

bulunmuştur¹⁵⁵⁴. Bulunan Miken seramiklerinden en erken örnekler GHIIA Dönemi'ne tarihlenmekle birlikte parçaların büyük çoğunluğunu GHIIC örnekleri oluşturmaktadır¹⁵⁵⁵.

Yerleşimde yürütülen kazı çalışmalarında tespit edilen küçük buluntular içerisinde en dikkat çeken grup figürinlerdir. MÖ 15-14. yy'a tarihlenen, "*Hitit Savaşçısı*" olarak tanımlanan, sol ayağı önde, sağ ayağı geride, sağ kolu dirsek hizasından kıvrılarak yukarıya doğru kalkan bir bronz heykelcik bulunmuştur¹⁵⁵⁶. Söz konusu buluntu kıyı kültür bölgesi olarak tanımlanan coğrafyada görülen Hitit etkisini örneklemesi bakımından büyük önem taşımaktadır. Yerleşimde bulunan diğer figürin pişmiş topraktan yapılan Miken kadın figürinidir. Bulunan figürinin burnu ve gözleri kabartma-boya tekniğinde yapılmıştır. Söz konusu örnek Batı Anadolu'da bugüne kadar bulunan beşinci Miken figürünü olması bakımından önem taşır. Bu figürin açık olmamakla birlikte GHIIC sürecine tarihlenebileceği düşünülmektedir¹⁵⁵⁷. Yerleşimde ayrıca stratigrafik olmayan malzemeler ile birlikte bulunan bir diğer bronz figürünün tarihi açık değildir¹⁵⁵⁸.

Çine-Tepecik Höyük kazı çalışmalarında GTÇ tabakaları II 1 olarak tanımlanmıştır. Bu tabakaya ilişkin en dikkat çeken mimari unsur yerleşimin topografyasına uygun bir plan sergileyen, 2.17-2.20 m duvar kalınlığına sahip olan, 2009 yılına kadar 41 m'si açığa çıkartılan surlardır. Sura belirli aralıklarla kare planlı kuleler eklenmiştir. II 1 kültür tabakasında sur duvarlarının yanı sıra depo odaları tespit edilmiştir. Sur duvarları ve kulelere bitişik bir planda inşa edilen Y1 (3.5x 2.00 m) ve dikdörtgen bir plana sahip (16.50x4.50 m) Y2 olarak tanımlanan depo odasında çok sayıda pithosun yanı sıra çeşitli formlarda çanak ve çömlekler ele geçmiştir. Depo

¹⁵⁵⁴ Yerleşimde 2001-2005 yılları arasında gerçekleştirilen kazı çalışmalarında toplam 137 miken seramiği bulunmuştur. Bulunan 14 parçanın ithal diğerlerinin yerel üretim olduğu belirtilmiştir. Akdeniz 2007: 55; Akdeniz 2006: 8.

¹⁵⁵⁵ Akdeniz 2007: 55.

¹⁵⁵⁶ Akdeniz 2004: 45 vd.

¹⁵⁵⁷ Akdeniz 2006: 13 vd.

¹⁵⁵⁸ Akdeniz 2006: 11.

odaları ve sur duvarlarında belirlenen izler yerleşimin bir yangın sonucunda tahrip olduğunu ortaya koymaktadır¹⁵⁵⁹.

Çine Tepecik Höyük'te bulunan çanak çömleklerin %90'nını yerel nitelikte kaplar temsil ederken, %10'u Miken seramiğidir¹⁵⁶⁰. Yerel seramiklerde ince nitelikte seramik içerisinde çanaklar, kâseler, S profilli derin kâseler farklı boyutlarda sığ tabaklar bulunmuştur. Yerleşimde ayrıca yine yerel, kaba nitelikte çömlekler bulunmuştur¹⁵⁶¹. Bu tabakadaki yerel kapların büyük bölümü devetüyü, pempemsi devetüyü ve sarımsı devetüyü hamurlu ve astarlı seramiklerden oluşur. II 1b tabakasında söz konusu seramiklerin yanı sıra gri seramik örnekleri de bulunmuştur¹⁵⁶². Yerleşimde yerel seramik grupları ile birlikte Miken seramikleri ortaya çıkartılmıştır. Miken seramikleri ince mallar ve orta-ince mallar olmak üzere iki sınıfta değerlendirilmiştir¹⁵⁶³. Bunlar içerisinde ithal ve yerli üzengi kulplu kaplar, kâseler, derin çanaklar, testiler ve kraterler sayılabilir¹⁵⁶⁴. Bulunan Miken seramiklerinde dalga bezekler, derin kâselerde sık dalga motifî, içi boyalı yarım daireler, çevresi noktalarla sınırlandırılmış iç içe yarım daireler, birbirine paralel dikey çizgiler ve bu çizgilerin kenarlarına bağlı yarım daire zinciri gibi bezeme unsurları görülmektedir. Söz konusu kapların üzerinde ayrıca keçi, kuş, balık, boğa, geyik araba ve savaşçı tasvirleri gibi figüratif motifler de görülmektedir¹⁵⁶⁵. En yaygın biçimde görülen bezeme şablonu ise iç içe yarım dairelerdir. Söz konusu seramikler ve bezeme unsurları Geç Hellas IIIB-C dönemlerinin stilistik özelliklerini yansıtmıştır¹⁵⁶⁶. Bu süreçte yerleşimde ithal ve yerel üretim Miken seramiklerinin bulunması söz konusu malzeme grubunun Menderes Havzası boyunca Çine Vadisine kadar görülmeye devam ettiğini ortaya koyması bakımından önem taşımaktadır.

¹⁵⁵⁹ Günel 2011a: 2 vd, Günel 2011b: 69-71.

¹⁵⁶⁰ Günel 2010: 28.

¹⁵⁶¹ Günel 2011a: 2 vd. Günel 2011b: 71.

¹⁵⁶² Günel 2010: 28, Günel 2011b: 71.

¹⁵⁶³ Günel 2010: 29.

¹⁵⁶⁴ Günel 2010: 30 vd; Günel 2011a: 3 vd.

¹⁵⁶⁵ Günel 2010: 40, table 1; Günel 2011a: 4, 5, Günel 2011b: 71.

¹⁵⁶⁶ Günel 2006: 22, 28 Resim: 3; Günel 2007: 237, 245 Resim 5; Günel 2008a: 73 vd.

Yerleşimde GTÇ tabakaları içerisinde tespit edilen küçük buluntular içerisinde pişmiş toprak çift koni biçimli ağırşaklar, ortası delik yuvarlak biçimli ağırlıklar, mühür baskıları, bronzdan delgi, ok uçları, mızrak ucu ve iğneler sayılabilir. Bu buluntular içerisinde en dikkat çeken magazin yapısının batı duvarının kenarında bulunan üzerinde *[Tark]asnaya* ve *Pisurailix* ya da *[Tark]asnapiya* ve *Suralix* olarak yorumlanan iki şahıs isminin Hititçe yazıldığı mühür baskısıdır. Söz konusu hiyeroglif yazılı mühür Hitit İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenmiştir¹⁵⁶⁷. Değinen mühürde yer alan ismin Mira kralı Tarkasna ile benzerliği, Mira ülkesinin doğru yerde arandığını düşündürmektedir. Yerleşimde yapılan kazılar sonucunda özellikle bulunan Miken seramikleri dikkate alınarak II 1a tabakasının GHIIB1-GHIIC (MÖ 1320/1300-1100/1090) süreci ile çağdaş olduğu anlaşılmıştır¹⁵⁶⁸.

Bademgediği Tepesi'nin özellikle GTÇ tabakaları son yıllarda önemli veriler sunmuştur. Bu yerleşimde yürütülen kazıları ilgi çekici kılan en önemli faktör, tezin IIIa Bölümünde tartışılan, burasının Puranda olabileceği önerisidir¹⁵⁶⁹. Bademgediği Tepesi'nde gerçekleştirilen kazı çalışmalarında bulunan seramiklerin yanı sıra yerleşimi çevreleyen sur duvarları, tespit edilen teraslı yol ve arabaların bu yol üzerinde oluşturduğu izler yerleşimin önemli bir GTÇ merkezi olduğunun kanıtları olarak önerilmiştir¹⁵⁷⁰. Höyüğün kuzey ve doğu yamaçlarında kayalık olan eğimli bölgede keşfedilen yolun belirli bölümlerinde at arabalarına ait olduğu düşünülen izler bulunmuştur. Aynı yolun iç bölümünde ise kayanın oyulması ile yapılan bir kanal tespit edilmiştir. Bulunan kanalın GTÇ'de yerleşimin yakınında yer alan Ayrancılar Deresi'nde su getirmek amacı ile oluşturulduğu ve II. Muşili'nin Puranda'yı kuşatması sırasında kesilen su yolu olduğu iddia edilmektedir¹⁵⁷¹. Ancak söz konusu öneriyi ispatlayacak yeterince arkeolojik kanıt olmadığı ve bu yolun Roma Dönemi'nde inşa edilmiş olabileceği konusunda karşı görüşler olduğunun altı çizilmelidir¹⁵⁷².

¹⁵⁶⁷ Günel-Herbordt 2010: 9, Günel 2011a: 4, Günel 2011b: 72.

¹⁵⁶⁸ Günel 2010: 42.

¹⁵⁶⁹ Meriç- Mountjoy 2002: 79; Meriç 2002: 233; Meriç 2003: 90.

¹⁵⁷⁰ Meriç 2003: 81.

¹⁵⁷¹ Meriç- Mountjoy 2002: 82; Meriç 2003: 85 vd.

¹⁵⁷² Ünal 2003: 34, Akdeniz 2006: 27.

Bademgediği I. tabaka'da GTÇ'de inşa edilen sur duvarı dışında bu duvara paralel uzanan 80 cm genişliğinde duvarlar bulunmuştur¹⁵⁷³. Bu tabakada gri, portakal-kahverengi ve kırmızı mallara ait GTÇ seramik örnekleri tespit edilmiştir. Gri Mal grubundaki kaplar metalik görünümlü olup, büyük kraterleri, içe eğik ağız kenarlı çanakları içermektedir. Bulunan örneklerde baskı bezek ya da insize bezemeler görülmektedir. I. tabakada bulunan özellikle Gri Mallar, Troia VII ve Larisa ile Portakal-kahve ve Kırmızı mal grubundaki bazı çanaklar ise Aphrodisias'ın Demir Çağ tabakaları ile benzerdir. Söz konusu tabaka kesin olmamakla birlikte GHIIC Dönemi'nin devamı olarak düşünülmektedir¹⁵⁷⁴. Bununla birlikte yine I. tabakada Geç Geometrik kuşlu kâse parçaları, Subgeometrik parçalar ve Demir Çağ'a tarihlenen gri seramik örneklerinin bulunması¹⁵⁷⁵ yerleşimde sınırları belli, net bir stratigrafi olmadığını ortaya koymaktadır.

GHIIC ile çağdaş olan II. tabaka, kendi içerisinde a,b,c olmak üzere üç evreye ayrılmaktadır. IIC evresinde yerleşimin sur duvarının tamir edilip yeniden kullanıldığı düşünülmektedir¹⁵⁷⁶. II. tabakada yerleşimi çevreleyen sur duvarının yaklaşık 1 m kadar yüksekliği korunmuştur. Bu tabakada sur duvarının yanında ufak ebatlı şist plakalardan oluşan taban tespit edilmiştir¹⁵⁷⁷. Yine bu tabaka ile bağlantılı doğu-batı doğrultulu teras duvarı bulunmuştur¹⁵⁷⁸.

II. tabakada bulunan Miken çanak çömlekleri ise erken GHIIC ile geç GHIIC arasına tarihlenmekte ancak bu ayırım stratigrafik olarak belirlenmemektedir¹⁵⁷⁹. Gerçekleştirilen kazı çalışmalarında büyük çoğunluğunu gövde parçalarının oluşturduğu toplam 800 civarında Miken seramiğinin tüm GTÇ örnekleri arasında çok küçük bir oranda olması¹⁵⁸⁰ dikkat edilmesi gereken önemli bir unsurdur. Bulunan Miken örneklerin tamamı yerel üretim olup formların büyük çoğunluğunu testiler, amphoralar,

¹⁵⁷³ Meriç 2003: 83.

¹⁵⁷⁴ Meriç 2003: 86, 87.

¹⁵⁷⁵ Meriç-Öz-vd 2004: 296; Meriç-Öz-vd 2005: 141; Meriç-Öz- vd: 2006: 250; Meriç-Öz-vd. 2007: 244.

¹⁵⁷⁶ Meriç-Mountjoy 2002: 82.

¹⁵⁷⁷ Meriç 2003: 83, 88.

¹⁵⁷⁸ Meriç-Aybek-vd 2008: 371.

¹⁵⁷⁹ Meriç-Mountjoy 2002: 82; Meriç-Öz-vd 2004: 296; Meriç-Öz-vd 2005: 141; Meriç-Öz- vd 2006: 250; Meriç-Aybek-vd 2008: 371.

¹⁵⁸⁰ Meriç-Mountjoy 2002: 83.

hydrialar, derin çanaklar, halka dipli kraterler ve tek kulplu içe eğik çanaklar oluşturmaktadır. Yaygın olarak görülen bezeme unsurları ise dalgalı çizgiler ve karşıt halkalardır. Ayrıca kayık ve kürekçiler¹⁵⁸¹, insan figürü¹⁵⁸², kuşlar ve balıktan oluşan resimsel bezemeler bulunmuştur. Buradaki Miken seramiklerinin son derece özgün stilistik özelliklerinin olması, yerleşimde yerel bir atölyenin olabileceği görüşüne yol açmıştır¹⁵⁸³. II. tabakada bulunan büyük baş bir hayvana ait boyalı bacak parçası yerleşimin Mikenler tarafından kutsal bir alan olarak kullanıldığı önerisini getirmiştir¹⁵⁸⁴. Yine Torbalı-Yeniköy’de sağlam durumda bulunan GHIIC safhasının orta ve geç sürecine tarihlenen sağlam üç Miken kabı, Bademgediği yerleşimin bu çevrede yer alan bir nekrapolünün olduğu önerisini getirmiştir¹⁵⁸⁵.

II. tabakada Miken seramiklerinin yanı sıra Portakal-Kahverengi, Kırmızı, Gri, Altın Boya Astarlı ve Krem mal gruplarına ait bezemesiz yerel seramikler bulunmuştur. Ancak yerel mal gruplarının tamamen homojen olmadığı ve III-VI. tabaka arasına tarihlenen bazı örneklerin bu tabakada karışık malzeme olarak ele geçtiği belirlenmiştir. Kırmızı-Kahverengi ve Kırmızı mal grubuna ait örnekler Aphrodisias ve Beycesultan I. tabaka örnekleriyle, tabaklar, Troia VIIh, VIIa ve VII b de görülmeye devam eden Gri ve Tan mal gruplarıyla, el yapımı, perdahlanmış mallar Troia VIIb1’de bulunan “Buckel Seramikleri” ile karşılaştırılmaktadır. II. tabakada seramiklerin yanı sıra düzinelere makara formlu pişmiş toprak silindirik obje bulunmuştur. Söz konusu makaralar Troia VIIb örnekleriyle karşılaştırılmaktadır¹⁵⁸⁶.

Bademgediği Tabaka III-V’de sur duvarının dış yüzüne ait çok sınırlı bir bölüm ve yanmış yıkıntılar tespit edilmiştir. Söz konusu yapı katlarının yaşanan yangın ve sur duvarlarının yıkılmasının ardından II. tabaka yerleşimcileri gelene kadar terk edildiği¹⁵⁸⁷ ve daha sonra bu tabakaların yeni yerleşimciler tarafından tahliye edilmiş olabileceği

¹⁵⁸¹ Meriç-Mountjoy 2002: 83, 84.

¹⁵⁸² Meriç-Öz vd 2007: 250, resim 3.

¹⁵⁸³ Meriç 2003: 88 vd.

¹⁵⁸⁴ Meriç-Öz vd 2006: 250.

¹⁵⁸⁵ Meriç-Mountjoy 2001: 137.

¹⁵⁸⁶ Meriç 2003: 88 vd; Meriç-Öz vd 2007: 244.

¹⁵⁸⁷ Meriç-Mountjoy 2002: 82.

düşünülmektedir¹⁵⁸⁸. Bu tabakalara ait mimari unsurların yanı sıra herhangi bir taban izi de bulunmamıştır¹⁵⁸⁹. Yerleşimdeki eğimden dolayı söz konusu tabakaların kültür toprağı sur duvarının sadece kuzey ve güney bölümlerinde oluşturulan açmalarda bulunmuştur. Diğer açmalarda bu tabakalar ya tahrip olmuş ya da II. tabakanın yerleşimcileri tarafından düzeltilmiş olduğundan tespit edilememiştir.

Bu tabakalarda bulunan seramiklerin büyük bir bölümünü yerel Anadolu çanak çömleği oluşturmaktadır. En yoğun bulunan formlar kraterler, çanaklar ve tabaklardır. Bulunan Gri, Portakal-Kahverengi, Altın Boya Astarlı ve Gözenekli Yüzeyli Kremsi mallar ana mal gruplarını oluşturmaktadır. III. tabakada bulunan bir Miken parçası bu tabakanın yaklaşık MÖ 1375-1300 (LMIIIA2) dönemine tarihlendirilmesine katkı sağlamıştır. Bu tabakada yiv bezemeli çanaklar ve tek kulplu bardaklar, insize dalgalı ve yatay çizgilerin yer aldığı kraterler ve matara gibi Geç Troia VI ile benzer özellikler gösteren gri mal grubunda örnekler bulunmuştur. Gri mal grubundaki matara ve sepet kulplu akıtacaklı çaydanlık form olarak Beycesultan IVa ve III. tabakada bulunan çaydanlıklar ile benzer özellikler göstermektedir. Gri mal grubuyla aynı oranda temsil edilen diğer gruplar ise Portakal-Kahverenkli, Kırmızı ve Altın Boya Astarlı mallardır. Kırmızı mal üzerinde görülen at formunda bir eklenti Troia Geç VI, yine bazı tabak formları Beycesultan II. tabakada bulunan benzerleriyle karşılaştırılmaktadır. Bademgediği III. tabaka ile II. tabaka arasında bir hiatus olduğu düşünülmektedir¹⁵⁹⁰. Tabaka III-V'in, II. Murşili'nin Puranda'ya düzenlediği sefer ile çağdaş olduğu önerilmektedir¹⁵⁹¹. Ayrıca **Metropolis** kazılarında akropolün olduğu kesimde, kontekst olmayan, üzerinde Luvi harfleri olan bir mühür bulunmuş ve bu eser MÖ 13. yy içerisinde değerlendirilmiştir¹⁵⁹².

Kıyı Kültür Bölgesi olarak tanımladığımız coğrafyada Ş. Tül, R. Meriç, N. Tuna, E Akdeniz, S. Günel tarafından yapılan **yüzey araştırmalarında** ise bugün kazı ile

¹⁵⁸⁸ Meriç 2003: 85.

¹⁵⁸⁹ Meriç-Mountjoy 2002: 82.

¹⁵⁹⁰ Meriç 2003: 89 vd.

¹⁵⁹¹ Meriç-Öz-vd 2005: 141.

¹⁵⁹² Scachner-Meriç 2000: 88 vd.

incelenen yerleşimler dışında toplam 27 yerleşimde GTÇ'ye tarihlenen arkeolojik buluntu tespit edilmiştir (Fig. 262, yerleşim kataloğu 3).

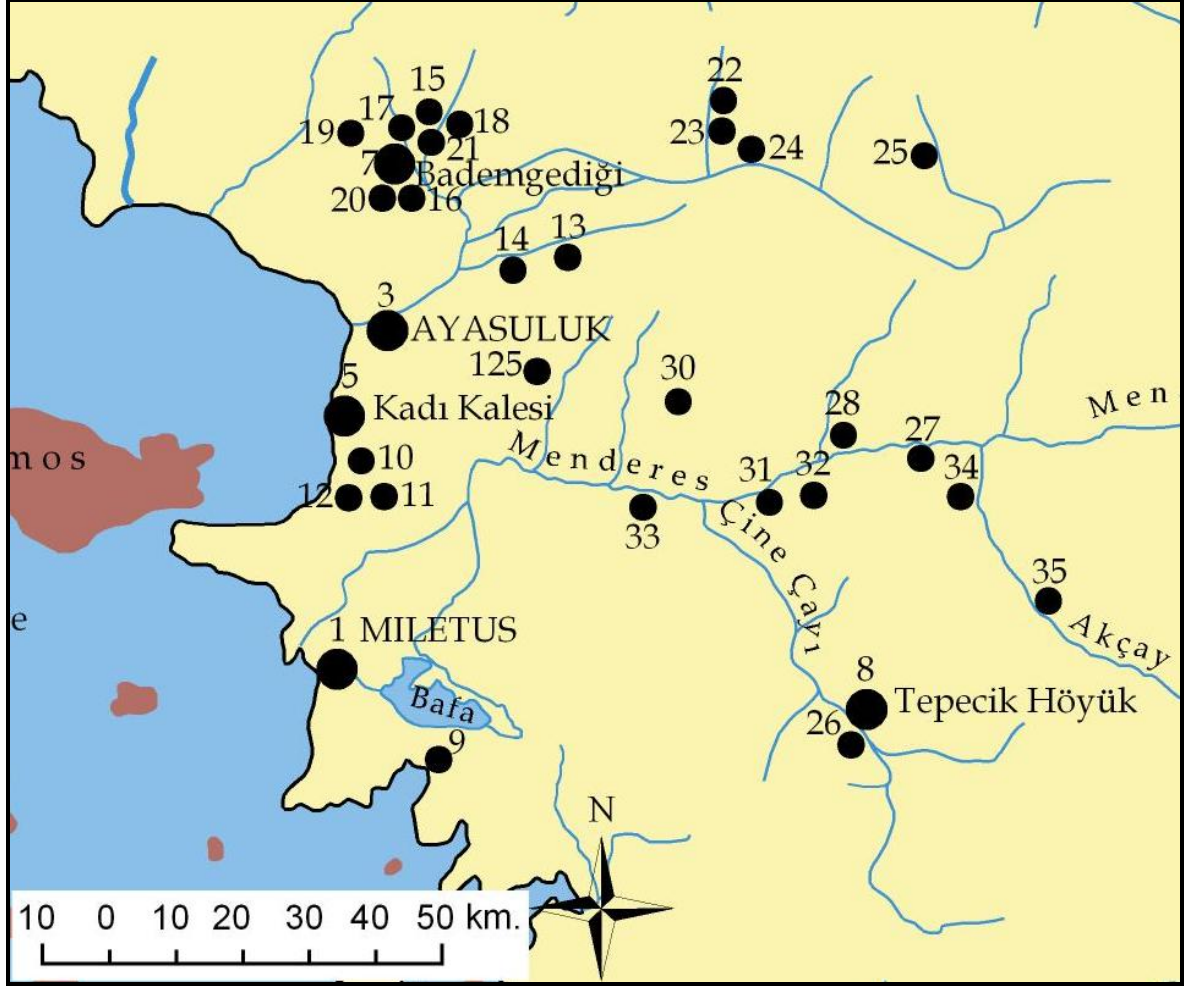

Fig. 262: Kıyı Kültür Bölgesinde tespit edilen Geç Tunç Çağ yerleşimleri, harita.

2-) Geç Tunç Çağ'da Ayasuluk Tepesi

Ephesos'un kuruluşu ile bağlantılı yapılan değerlendirmelerde özellikle Antik yazarların verdiği bilgiler referans alınarak yerleşimin ilk defa MÖ 1050 yıllarında Kodros soyundan gelen Androklos tarafından kurulduğu kabul edilmiştir¹⁵⁹³. Ephesos Agora'sında yapılan kazılarda ise Protogeometrik Döneme tarihlenen buluntuların tespit edilmesi söz konusu veriyi arkeolojik olarak da destekleyen bir unsur olarak ele alınmıştır. Hitit metinlerinde Arzava'nın başkenti olarak anılan Apaşa'nın Ephesos

¹⁵⁹³ Büyükkolancı 2005: 65.

olabileceği düşüncesi de yine birçok araştırmacı tarafından kabul edilmiş olmakla birlikte, bu düşünceyi destekleyen buluntular 100 yıldan uzun bir süredir devam edilen kazılarda ortaya çıkartılamamıştır. Bölgede GTÇ yerleşimi hakkında bilgi veren sınırlı derecedeki buluntu, Ayasuluk ve yine bu yerleşimin güneybatı yamacına konumlanan Ephesos Artemision Tapınağı'ndan gelmektedir. Ancak Artemisioan'da yürütülen kazı çalışmalarında birkaç Miken seramiği ve figürini dışında GTÇ'ye tarihlenen önemli buluntu grubunun bulunmadığı da belirtilmelidir¹⁵⁹⁴.

a-) Tabakalanma ve Mimari

Ayasuluk'ta bugüne kadar yürüten çalışmalarda GTÇ ile ilişkilendirilen arkeolojik bulgulara 32D, 33D, 22S ve St. Jean Takip Kapısı önündeki mezarlardan ulaşılmıştır (Fig. 263).

¹⁵⁹⁴ Dewally-Muss 2008: 317; Bammer 1990: 142, Fig. 15c; Kerschner 2008: 336, Kat no: 281, 282.

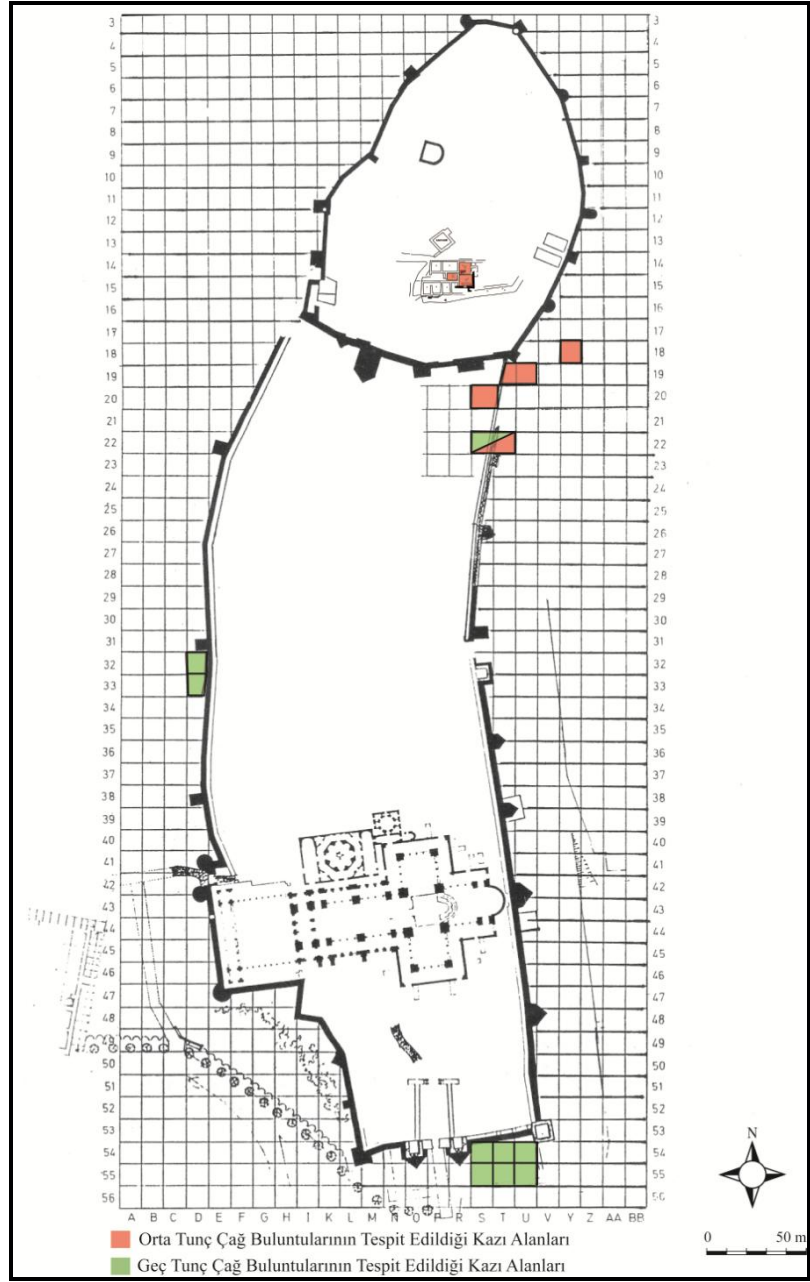

Fig. 263: Ayasuluk'ta OTÇ (kırmızı renk) ve GTC'ye (yeşil renk) tarihlenen buluntuların tespit edildiği açmalar.

İç Kale ve İç Kale'nin güney yamaçları dışında kalan alanda dağınık biçimde GTC'ye tarihlenen seramiklerin yayılım alanı değerlendirildiğinde, yerleşimin bu dönemde olasılıkla 8.3 hektarlık bir alana uzandığı görülmektedir (Fig. 264). OTÇ buluntularının yayılımının daha çok kuzey tarafta yoğunlaştığı gözetildiğinde, GTC ile

birlikte yerleşim alanının daha çok güneye kaydığı ve boyutunun bir önceki süreç ile kıyaslandığında fark edilebilir düzeyde büyüdüğü anlaşılmaktadır.

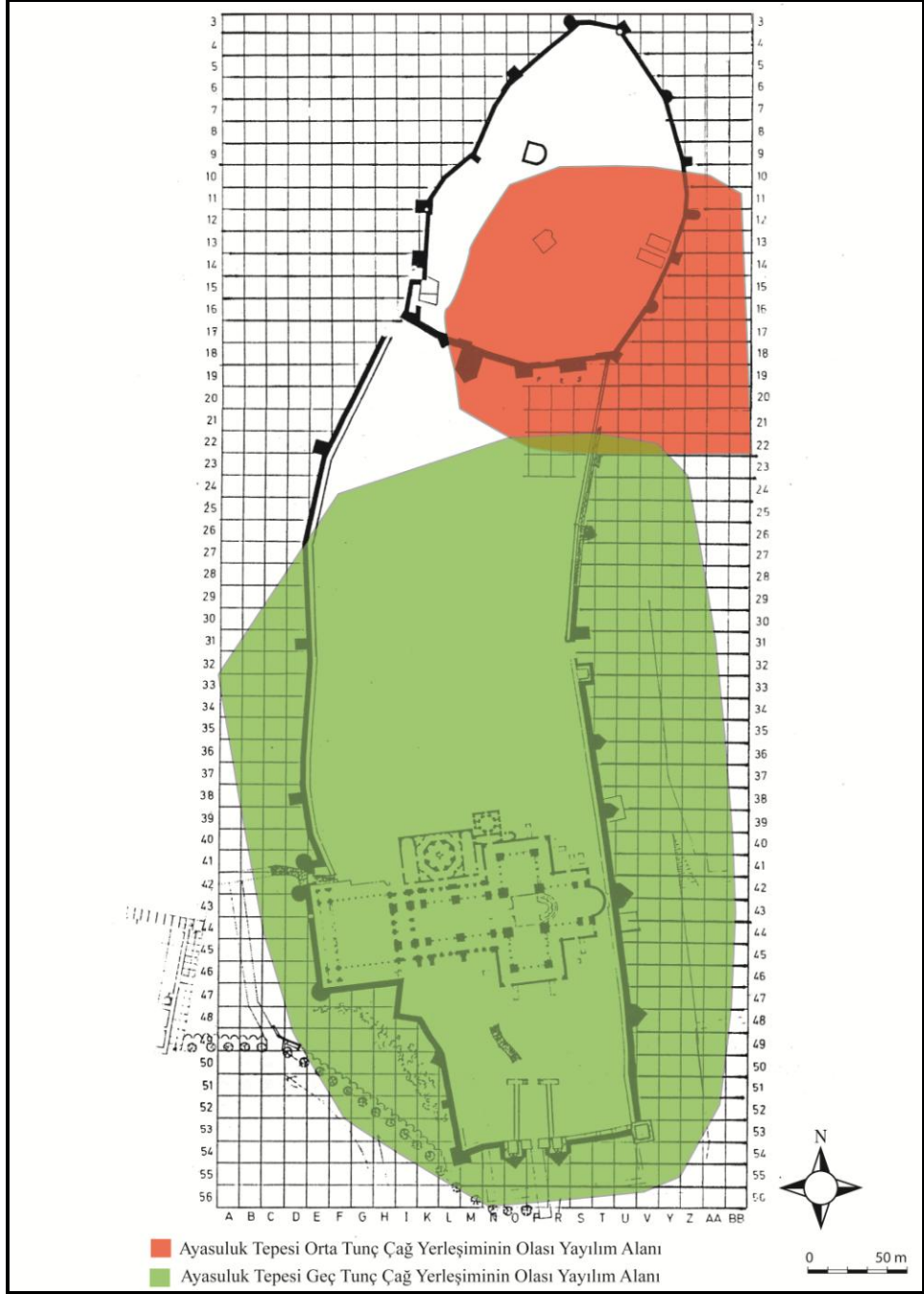

Fig. 264: Ayasuluk yerleşiminin OTÇ ve GTÇ dönemlerinde olası yayılım alanı

Tezin Orta Tunç Çağ bölümünde bahsettiğimiz gibi, 19 T-U kazı alanı kesit temizliği çalışmalarından ve 22 S kazı alanında 2007 yılında gerçekleştirilen

çalışmalardan, daha önce GTÇ'ye tarihlenen sur duvarının Helenistik döneme tarihlenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştı. Son yıllara kadar kadar literatüre GTÇ olarak geçen söz konusu sur duvarlarının neden Helenistik Döneme tarihlendirilmesi gerektiđine¹⁵⁹⁵ ilişkin verilerimizi aşağıda detaylı biçimde sunacağız:

Bahsedilen sur duvarları 1990 yılında, St Jean çevresinde yer alan doğu sur duvarlarının onarımı sırasında İç Kale surlarının yakınında yüzeyin hemen altında tespit edilmiştir. Kalınlığı 3 m'yi bulan bu duvarın¹⁵⁹⁶ inşasında kullanılan büyük boyutlu kireç taşlarının (1x0.50m), yerleşimin kuzeyinde yer alan taş ocağından getirildiği düşünölmektedir¹⁵⁹⁷. Üç sırası günümüze ulaşmış olan temel bloklarının, alt ve üst kısımları düzeltilmiş, dış yüzleri ise düzeltilmeden kullanılmıřtır¹⁵⁹⁸. Kuzey-güney doğrultusunda uzanan sur duvarının devamını bulmak amacıyla 1992 yılında 22 S açmasında kazı çalışmalarına devam edilmiş ve 3.30 m derinlikte 52.46-51.85 seviyeleri arasında sur duvarının üst üste iki bloğu açığa çıkartılmıştır. Söz konusu duvar köşe yaparak batıya doğru 5.60 m devam ettiği ve güneye yöneldiği belirlenmiştir. Aynı zamanda duvarın 2 yanında ve üzerinde 1.00-1.50 m yüksekliğe ulaşan taş yığınları belirlenmiřtir¹⁵⁹⁹. Kazılar sırasında sur duvarının önünde küçük taşlardan oluşan bir dolgu kazılmış ve bu alanda Helenistik, Arkaik, Geometrik seramiklerle birlikte Miken ve yerel GTÇ seramikleri bir arada bulunmuştur. Söz konusu karışık kontekst içerisinde bulunan koşan spiral motifli derin Miken çanağı ayrı bir öneme sahiptir. Söz konusu kabın GHIIC içerisine tarihlenmesi Ayasuluk'ta Miken seramiklerinin GHIIIA2 sürecinden sonra görölmeye devam etmesi bakımından önem tařımaktadır¹⁶⁰⁰ (Fig. 265).

¹⁵⁹⁵ Büyökkolancı 2009: 224.

¹⁵⁹⁶ Büyökkolancı 1998b: 70; Büyökkolancı 1998a:31; Büyökkolancı 2008: 43.

¹⁵⁹⁷ Büyökkolancı 1998a: 34.

¹⁵⁹⁸ Büyökkolancı 1998b: 70, 72; Büyökkolancı 2008: 43.

¹⁵⁹⁹ Büyökkolancı 1998a: 34; Büyökkolancı 1998b: 72, 73; Büyökkolancı 2008: 44, 45, 46.

¹⁶⁰⁰ Eserin tarihlenmesi konusunda yardımlarından dolayı E. French'in adını burada anmak isteriz.

Fig. 265: 22 S açmasında bulunan derin çanak.

Söz konusu sur duvarının kazısı sırasında ve zemin seviyesinde homojen bir kontekstin bulunmamış olması, yapının tarihlendirilmesi konusunda bazı problemlerin doğmasına yol açmıştır. Nitekim sur duvarlarının, ilk kazı raporlarında GTÇ veya Miken sur duvarı olarak tanıtıldığı¹⁶⁰¹, daha sonraki yıllarda yapılan yayınlarda ise temellerinin yer aldığı seviyede Geç Hitit Çağı'na ait kırmızı dışa kalınlaştırılmış ağızlı seramiklerin bulunması dolayısıyla Miken veya Hitit Kalesi'ne ait olduğu önerilmiştir¹⁶⁰². Bir diğer öneri ise, duvarların Apasa kentini çevreleyen sur duvarlarının parçası olduğu¹⁶⁰³ ve mimari açıdan Hattuşa, Şapinuva Sarayı ve Eflatunpınar ile benzerlik gösterdiği¹⁶⁰⁴.

¹⁶⁰¹ Erdemgil-Büyükkolancı 1992: 268.

¹⁶⁰² Büyükkolancı 2001: 88.

¹⁶⁰³ Büyükkolancı 1998b: 72; Büyükkolancı 1998a: 35; Büyükkolancı 2008: 46.

¹⁶⁰⁴ Büyükkolancı 2008: 46.

Fig. 266: Ayasuluk, Helenistik Dönem sur duvarları, 22S açması.

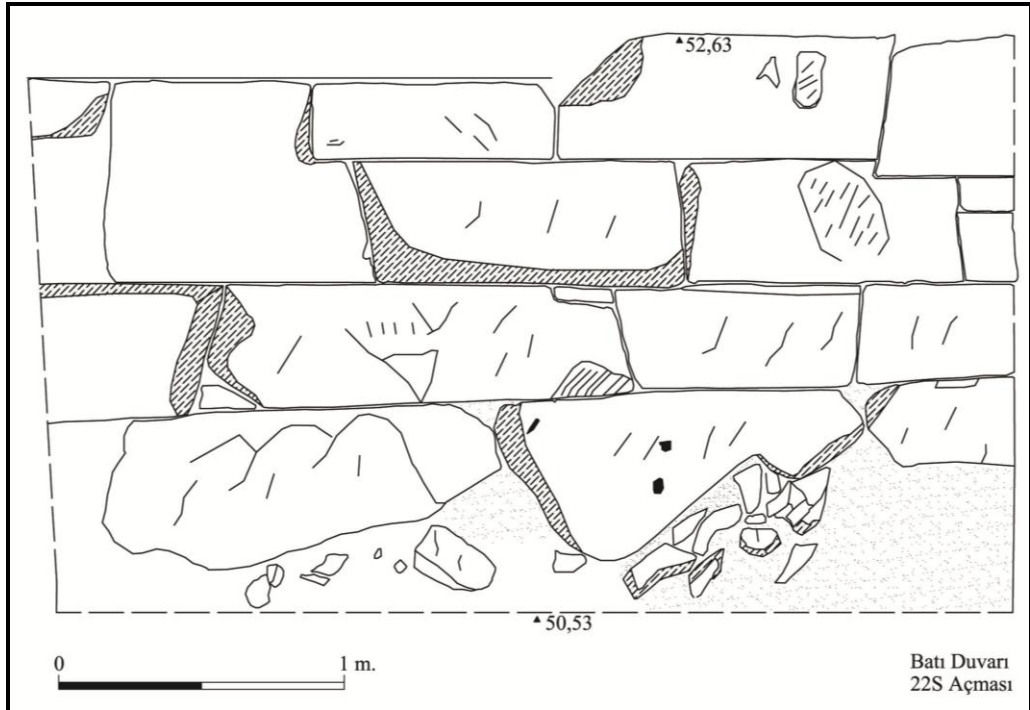

Fig. 267: Ayasuluk, Helenistik Dönem sur duvarları, çizim.

2007 yılında, sur duvarının inşa tekniğinin daha sağlıklı anlaşılabilmesi ve ait olduğu tabakanın daha net olarak açıklığa kavuşturulabilmesi amacıyla 22 S açmasında kazı çalışmalarına yeniden başlanmıştır. 9 metrekarelik bir alan içinde gerçekleştirdiğimiz kazı çalışmalarında, kuzey-güney doğrultusunda uzanan sur duvarının iki sırası daha açığa çıkartılmış ve çalışmalar duvarın temel dolgusu ve tabanının bulunmasıyla sona erdirilmiştir. Kazı çalışmaları sonucunda sur duvarında 4 blok olarak farklı boyutlardaki kaba yonulu, özensiz işlenmiş, bosajlı, dörtgen blokların kullanıldığı¹⁶⁰⁵ ve bu blokların arasına dengeyi sağlamak amacıyla küçük taşlar yerleştirildiği anlaşılmıştır (Fig. 266-268). Temel taşlarının altında ise yaklaşık 30-40 cm boyutlarında taşların yerleştirilmesiyle bir temel dolgusu yapıldığı tespit edilmiştir. Sur duvarın taban seviyesinde in situ durumda bulunan biri MÖ 2. yy'ın 2. yarısına tarihlenen Nikiandros grubuna ait, diğeri MÖ 3. yy başına tarihlenen 2 adet tümlenebilir amphora ve kâse sur duvarının Helenistik dönemde inşa edildiğini açık bir şekilde ortaya koymuştur¹⁶⁰⁶.

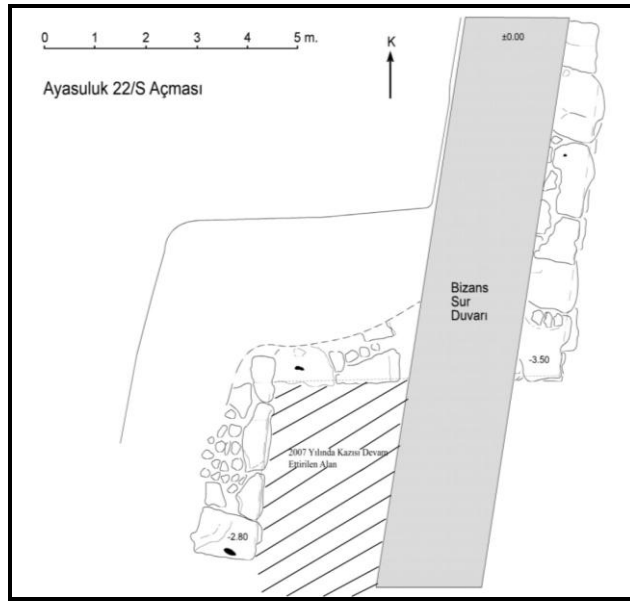

Fig. 268 Ayasuluk, Helenistik Dönem sur duvarları ve 2007 yılı çalışma alanı, mimari çizim.

¹⁶⁰⁵ 3. sırada kullanılan bloklar 48 x 64 cm, 44x146 cm, 38x84 cm, 32 x 54 cm boyutlarında 4. sırada yer alan bloklar 56 x 134 cm, 58 x 128 cm, 52 cm x 30 cm olarak ölçülmüştür. Ayrıca duvarda dengeyi sağlamak amacıyla 8 x 18 cm boyutlarında ufak bloklarında kullanıldığı görülmektedir.

51.02 4. sıra sur duvarları görülmüş bu sıra 3 bloktan oluşmuştur. 1. blok 56 x 134 cm, 2. blok 58 x 128 cm, 3. blok 52 cm x 30 cm olarak ölçülmüştür.

¹⁶⁰⁶ Büyükkolancı 2009: 224.

Geniş alanda gerçekleştirdiğimiz bu kazı çalışmalarının yanı sıra sur duvarının hemen önünde daha alt seviyede yer alan tabakaların tespit edilmesi amacıyla 50 x50 cm 'lik bir alanda sondaj çalışması gerçekleştirilmiştir (Fig. 269).

Fig. 269: 22S açması sur duvarı temeli altına açılan sondaj.

Sur duvarının taban seviyesinden 90 cm derinliğe kadar gerçekleştirilen çalışmalarda, ilk 40 cm'de MÖ 4.-3.yy, MÖ 7.-6.yy, GTÇ ve OTÇ seramiklerinin karışık olarak bulunduğu, daha sonraki 30 cm'de MÖ 4.-3. yy'a ait seramiklerin tamamen ortadan kalkıp MÖ 7.-6.yy, GTÇ ve OTÇ seramiklerinin devam ettiği ve sonraki 20 cm'de ise tamamen OTÇ seramiklerinin görüldüğü anlaşılmıştır (Fig. 270). Bu durum Helenistik Döneme (Lysimakhos dönemine) tarihlenen sur duvarının daha erken tabakaları tahrip ettiğini ortaya koymaktadır.

Tespit Edilen Seramikler	Deniz Seviyesi

MÖ 4.-3.yy	50.58m
MÖ 7.-6.yy	↑
Geç Tunç Çağ	40cm
Orta Tunç Çağ	↓
	50.18m
MÖ 7.-6.yy	50.18m
Geç Tunç Çağ	↑
Orta Tunç Çağ	30cm
	↓
	49.88m
Orta Tunç Çağ	49.88m
	↑
	20cm
	↓
	49.68m

Fig. 270: 22 S açması sondajında derinliklere göre tespit edilen seramikler.

Helenistik Dönemde Ayasuluk'ta neden böyle bir sur duvarının inşa edildiği sorusuna, arkeolojik verilerin yanı sıra tarihsel kayıtlar ile de yanıt bulmak mümkündür. İskender'in ardından Batı Anadolu Lysimakhos'un eline geçmiştir. Lysimakhos Dönemi'nde Artemission ve çevresinde yer alan yerleşimler Panayır ve Bülbül dağlarına taşınarak etrafı surlarla çevrilmiştir. Bu dönemde Ephesos'a Teos, Lebedos ve Kolophon'dan insanlar getirilerek kentin nüfusu artırılmış ve yerleşim bu süreçte Anadolu'nun en büyük kentlerinden biri olmuştur. Yerleşimde uzun yıllar boyunca ilk olarak Miken daha sonra Arzava krallığı ile bağlantılı olarak değerlendirilen kiklopiç

taşların kullanımı ile inşa edilen sur duvarlarının bu yüzden Lysimakhos Dönemi ile paralel değerlendirmek uygun olacaktır. Nitekim sur duvarlarının, herhangi bir harç kullanılmadan kiklopik taşların üst üste bindirilerek yapılan inşa tekniğinin, Batı Anadolu'da GTÇ'de iskân edilen ve etrafı surlarla çevrili Troia, Bademgediği Tepesi, Çine Tepecik ve Milet yerleşimleriyle karşılaştırdığımızda farklılık taşıdığı ve bu diğer yerleşimlerde sur temelini daha ufak boyutta bloklarla yapıldığı görülmektedir. Batı Anadolu'da kazılan çağdaş yerleşimlerdeki sur duvarlarının inşa tekniği göz önüne alındığında Ayasuluk sur duvarının GTÇ'ye ait olmadığı mimari anlamda da anlaşılmaktadır.

Ayasuluk'un GTÇ'ye ilişkin arkeolojik bulguların elde edildiği diğer bir alan St. Jean Takip Kapısı olarak adlandırılan kısımdır. Söz konusu alan yerleşimin güney ucunda bulunmaktadır. Bu alanda 1963 yılında yürütülen kazılarda takip kapısının sağında, duvarın 37 m güneyinde bugün otopark olarak kullanılan alanda Miken kapları bulunmuştur¹⁶⁰⁷ (Fig. 271). Söz konusu alanda gerçekleştirilen seviye düzeltme çalışmalarında yüzeyin 25 cm altında yumuşak kumlu toprak içerisinde 6 tam kap ve içerisinde insan kemikleri içeren krater bulunmuştur. Miken mezarının Bizans Dönemi inşa faaliyetleri sırasında tahrip edilmiş olduğu düşünülmüş ayrıca bu mezar çevresinde bazı hayvan kemikleri tespit edilmiştir¹⁶⁰⁸. Mezarda GHIII A2 E-G 1-2 safhalarına tarihlenen iki krater, bir rhyton, bir sürahi, bir matara biçimli kap, bir testi ve krater parçaları bulunmuştur¹⁶⁰⁹. Bulunan krater derin kâse şekilli, konikal-armut formlu ve kaidelidir (Fig. 271: a). Söz konusu kraterde bir kökten çıkan üç kollu spirallerden oluşan argonaut bezemesi görülmektedir. Argonaut bezeğini oluşturan kök tenis raketi biçiminde olup tarama paralel ve kafes çizgi kümelerinden oluşur. Argonaut kolları arasına üçgen, yay biçimi rozet ve köşelerden çıkan paralel taramalarla doldurma bezemeleri yapılmıştır¹⁶¹⁰. Bu alanda bulunan bir diğer kap konik biçimli nokta kaideli rhytondur (Fig. 271: b). Söz konusu rhytonda ağız kenarı altından ince ve geniş on friz içinde bezeme görülmektedir. Görülen frizler içerisinde nokta, şevron, üçgen zincir ve

¹⁶⁰⁷ Gültekin-Baran 1964: 122 vd; Büyükkolancı 2001: 88.

¹⁶⁰⁸ Mellink 1964: 157, Fig. 10- 13.

¹⁶⁰⁹ Gültekin-Baran 1964: 124; Mee 1978: 127; Özgünel 1983: 722 vd; Büyükkolancı 2008: 42, 43 Fig. 4 a-d.

¹⁶¹⁰ Özgünel 1983: 723.

parantez veya virgöl bezekleri kullanılmıştır¹⁶¹¹. Bu alanda tespit edilen bir diğer libsyon kabı uzun boyunlu, nokta-delik kaideli, basık küresel gövdelidir (Fig. 271: c). Kaptaki omuz alanında birbirini izleyen kırık kollu spiral bezekler görülür. Bunların arasına ikinci bir sap betimlenmiştir. Bu bezemenin çengel bölümü kısa paralel çubuklarla bezenmiştir. Ayasuluk mezarlık alanında bulunan bir diğer kap küresel gövdeli, dikey kulplu amphoriskostur (Fig. 271: d). Kaptaki gövdenin her iki yanında merkezden çıkan iç içe çizilmiş spiral çemberler görülmektedir. Yanlarda omuzdan kaideye kadar açılı ve şevron biçiminde düzenlenmiş çizgisel bezekler görülür¹⁶¹². Ayasuluk'ta söz konusu mezarlık alanında ayrıca armut biçimli bir amphora ve tek kulplu bir testicik bulunmuştur.

Fig. 271: Ayasuluk, takip kapısı önünde bulunan Mikene kapları (a-d)

¹⁶¹¹ Özgünel 1983: 724, 725.

¹⁶¹² Özgünel 1983: 727.

Fig. 272: Ayasuluk 32-33 D açması genel görünüm.

Ayasuluk Tepesi'nin nekropolü ile bağlantılı olduğu düşünülen bir diğer kazı alanı 32-33 D açmasıdır (Fig. 272, 273). Bu alanda yürütülen kazı çalışmalarında bulunan çukurlar mezar olarak değerlendirilmiş ve Geometrik Dönem'e tarihlendirilmiştir¹⁶¹³. Yumuşak kayanın oyulması sonucunda yapılan, üste doğru daralan çukurlar, "kuyu mezar" olarak tanımlanmıştır. 32 D açmasının genişletilmesi sırasında incelenen 2.20 m çapında 70 cm derinliğindeki mezar içerinden çıkan kylix esas alınarak Protogeometrik döneme tarihlendirilmiştir. Bu mezarın kuzeyinde yer alan 1.60 m çapında 90 cm derinliğindeki çukurda az sayıda miken seramiğinin yanı sıra çok sayıda protogeometrik seramik bulunmuştur¹⁶¹⁴. Aynı alanda 2006 yılında devam eden çalışmalarda benzer nitelikte T3, T4 ve T5 adı verilen üç mezar daha kazılmış ve bu mezarlar içerisinde de tanımlamayı ve tarihlemeyi kolaylaştıracak net veriler ortaya

¹⁶¹³ Büyükkolancı 2008: 53 ve dipnot 9.

¹⁶¹⁴ Büyükkolancı 2005: 67.

çıkamıştır (Fig. 274). Bu alanda özellikle T5 mezarında yerel nitelikte GTÇ seramikleri Geometrik Dönem seramikleri ile birlikte bulunmuştur.

Zaman zaman “kuyu mezar” zaman zaman “tholos” olarak yorumlanan çukurların, Arkaik Dönemde meydana gelen bir felaket sonucu tahribata uğramış olduğu, diğerlerinin ise Bizans duvarları tarafından kesildiği tespit edilmiştir. Bu alanda tespit edilen mezarların Milet ve Müsgebi mezarları ile benzerlik gösterdiği önerilmiştir¹⁶¹⁵. Bununla birlikte bu alanda yürütülen kazı çalışmalarında toprak içerisinde net stratigrafik verilere ulaşılamamış ve kazılar boyunca ağırlıklı olarak mikten, protogeometrik ve geometrik dönemlere tarihlenen karışık kontekstler bulunmaya devam etmiştir¹⁶¹⁶.

Gerçekleştirilen kazı çalışmalarında bir insana ait olduğu açık olan kafatası, kol, bacak vb kemik parçalarının yanı sıra homojen seramik gruplarının da bulunmamış olması, bu alanın işlevinin ve tarihinin açık olmadığını ortaya koymaktadır. Bu alanda genişletilerek sürdürülecek kazılar bu sorunun yanıtını açık bir biçimde vermeye aday olmakla birlikte bugüne kadar ortaya çıkartılan veriler, burasının açık bir biçimde tarihlenebilmesinin yanı sıra tanımlanabilmesine de engel olmaktadır.

¹⁶¹⁵ Büyükkolancı 2005: 67; Büyükkolancı 2008: 52.

¹⁶¹⁶ Büyükkolancı 2005: 67, 68.

Fig. 273: Ayasuluk 32-33 D açması.

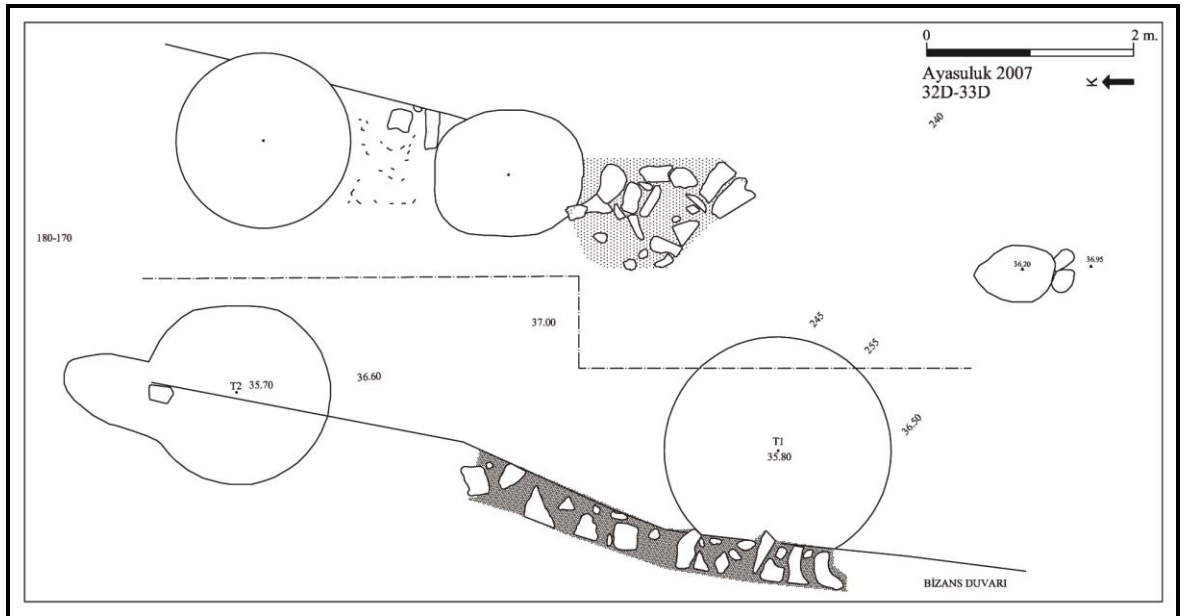

Fig. 274: Ayasuluk 32-33 D açması, mimari çizim.

b-) Çanak Çömlek

b1) Genel Nitelikler

Ayasuluk Tepesi'nde GTÇ hakkında bilgi veren kontekstlerin az olması beraberinde sınırlı bir seramik repertuarının elimizde olmasını getirmiştir. Bu durumdan dolayı aşağıda açıklanacak olan mal grupları ve formlar yerleşimin genel karakterini yansıtmaktan çok, bugüne kadar bulunan seramikleri tanıttığını belirtmek gerekir. Ayasuluk Tepesi GTÇ çanak çömleğini temsil eden mal grupları belirtilmiş ve ardından bu mal gruplarının oluşturulmasında belirleyici olarak göz önüne alınan yüzey renkleri, yüzey özellikleri, katkı nitelikleri ve hamur renkleri açıklanmıştır.

a-) Mal Grupları

Ayasuluk GTÇ çanak çömleğinde toplam 7 mal grubu saptanmış olup, bunlar A, B, E, F, G, H ve I olarak sınıflandırılmıştır. Bu dönemde OTÇ'de görülenden daha az sayıda mal grubunun tespit edilmiş olması daha önce de ifade edildiği üzere, X. tabaka kontekstlerinin sınırlı alanlarda kazılması ve bu tabakaya ait elimizde nispeten az sayıda örnek olmasından kaynaklanmaktadır. Ayasuluk Tepesi X. tabaka seramiklerinde A, G, I ve B en yoğun karşılaşılan mal gruplarını temsil ederken, Grup E içerisinde değerlendirilen tek bir örnek bulunduğu için yüzdelik değerlendirme içerisine girmemiştir (Fig. 275). Aynı şekilde Ayasuluk GTÇ tabakalarında bulunan Miken seramikleri yüzdelik dilim içerisine girmemektedir.

A Mal Grubu: Kırmızı Astarlı Mallar

B Mal Grubu: Kahverengi Astarlı Mallar

E Mal Grubu: Siyah Mallar

F Mal Grubu: Gri Mallar

G Mal Grubu: Devetüyü Mallar

H Mal Grubu: Kaba Mallar

I Mal Grubu: Altın Boya Astarlı Mallar

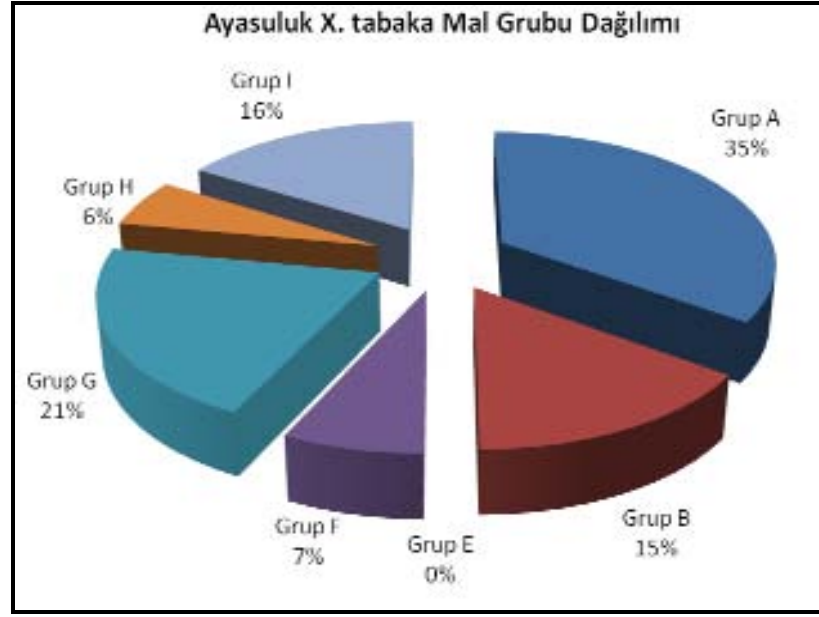

Fig. 275: Ayasuluk, X. tabaka mal grupları.

b-Yüzey Renkleri

Ayasuluk Tepesi X. tabakada tespit edilen mal grupları içerisinde toplam 12 renk ve bu renklerin tonları tespit edilmiştir (Munsell; kırmızı-7,5R 5/6, açık kırmızı-2,5YR 6/6, 6/8, 7/6; 5R 5/4; 10R 6/6, 6/8, 7/6, devetüyü-5YR 7/4, açık devetüyü-2,5Y 8/2; 7,5YR 8/3, 8/4; 10YR 7/6, 8/3, 8/4, 8/6, kahverengi-7,5YR 4/3, 5/4, açık kahverengi-7,5YR 5/3, 6/2, 6/3, 6/4, 6/6, 7/4; 10YR 7/4, koyu kahverengi-7,5YR 3/2, siyah-Gley1 2,5/N, gri-2,5Y 5/1, 6/1; 5YR 5/1; 10YR 6/1, koyu gri-10YR 4/1, açık kiremit-5YR 7/6, krem: 2,5YR 8/2; 5Y 8/2).

Ayasuluk Tepesi GTÇ seramiklerinde en yoğun oranda açık kırmızı, açık devetüyü ve açık kahverengi yüzey renkleri görülürken, siyah, gri, krem gibi renkler oldukça az sayıdadır (Fig. 276).

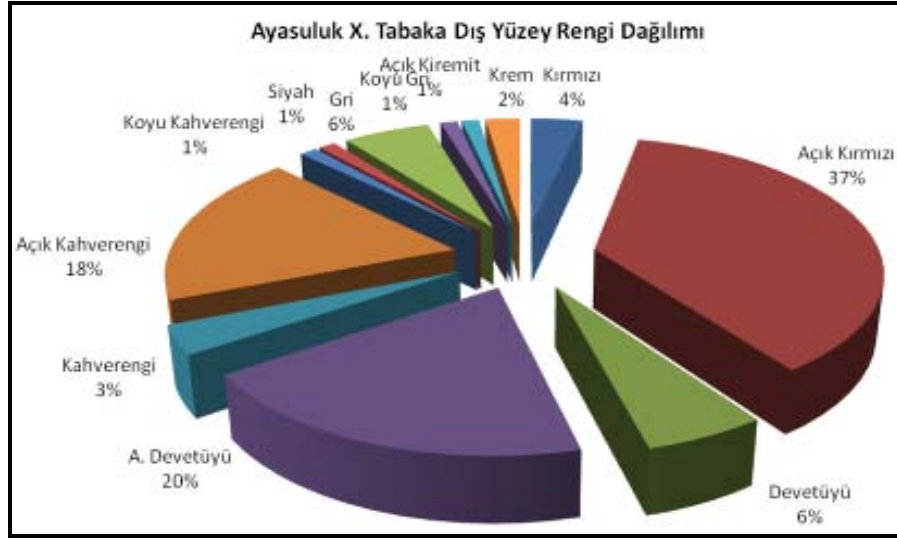

Fig. 276: Ayasuluk X. tabaka dış yüzey renk dağılımı.

c-Yüzey Özellikleri

Ayasuluk Tepesi GTÇ çanak çömleğinin büyük bölümüne kalın astar uygulandığı belirlenmiştir. Kalın astarın yanı sıra ince astar uygulamasına da sıklıkla gidildiği görülmektedir. Boya astarlı ve astarsız örnekler ise oldukça az sayıdadır¹⁶¹⁷ (Fig. 277).

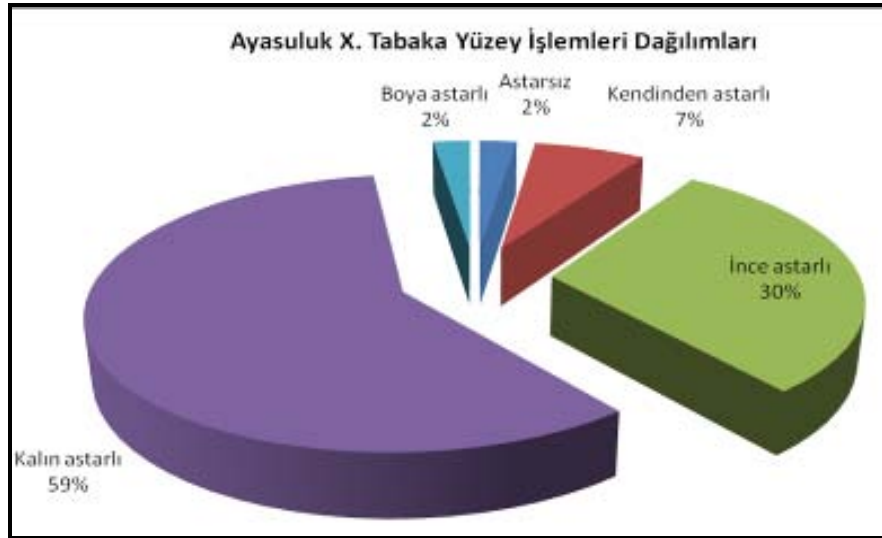

Fig. 277: Ayasuluk X. tabaka yüzey işlemleri dağılımı.

¹⁶¹⁷ Mal gruplarının açıklanması sırasında ilgili mal grubunda görülen yüzey işlemleri söz konusu başlık altında değerlendirilecektir.

Bulunan çanak çömleklerin çoğunluğunda açkılama işleminin uygulanmadığı belirlenmiştir. Açkılama işleminin E ve F mal gruplarında yoğun oranda görülmesinin nedeni bu mal gruplarını temsil eden seramik sayısının sınırlı olmasından kaynaklanmaktadır. Açkılama işlemi en az G ve H mal gruplarına uygulanmıştır (Fig. 278). Ayasuluk GTÇ seramiklerinde açkı işlemi görülen örneklerin ikisinde nesneyle yapılan açkının yatay, dikey ve diyagonal izlerini takip edebilmek mümkündür.

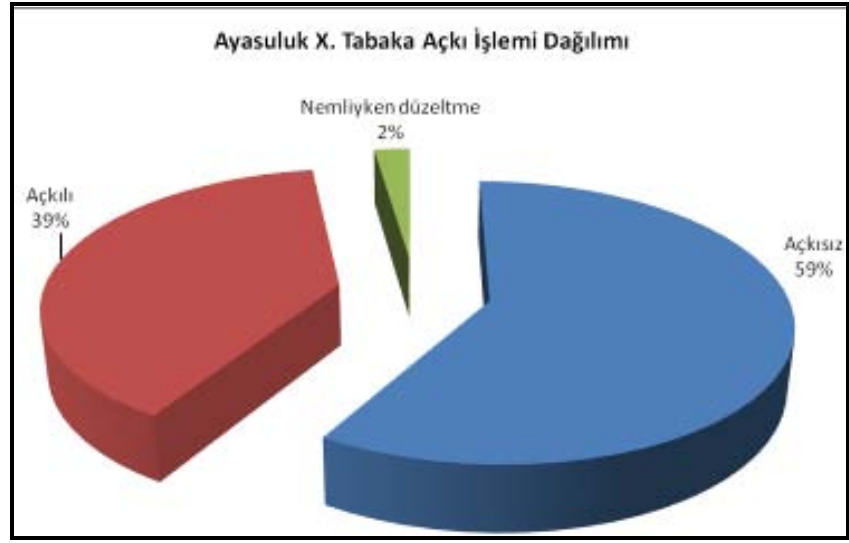

Fig. 278: Ayasuluk X. tabaka açkı işlemi dağılımı.

Ayasuluk Tepesi GTÇ seramiklerinin yaklaşık yarısının yüzeyi düzgündür. Kaba yüzey niteliğine sahip örnekler oldukça azdır. E ve F mal grupları içerisinde değerlendirilen sınırlı sayıda örnek olmasına rağmen bulunan seramiklerin tamamının yüzey niteliği düzgündür. G ve I mal grupları içerisinde de büyük oranda düzgün yüzeyler bulunurken, H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen örneklerde düzgün yüzey bulunmaz (Fig. 279).

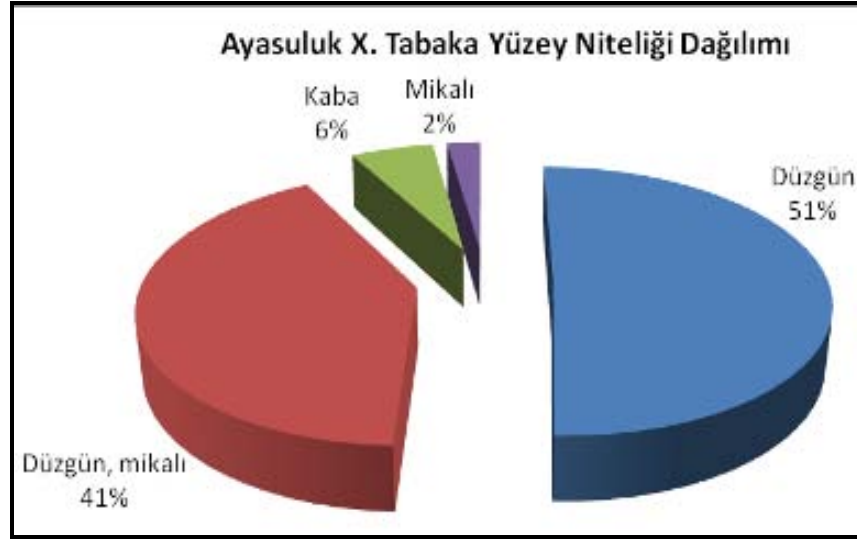

Fig. 279 Ayasuluk X. tabaka yüzey niteliği dağılımı.

d-) Hamur ve Katkı

GTÇ seramiklerinde görülen kilin, yoğun mika içermesi farklı mal gruplarında görülen ortak bir niteliklerdir.

Katkı İçerikleri

Ayasuluk GTÇ seramiklerinin hamur özelliği genellikle ince nitelikte olup iyi bir biçimde arıtılmıştır. Yoğun katkı kullanımı H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde görülen tipik bir özelliktir. Ayasuluk GTÇ seramiklerinin hamur içerisinde gözlemlenen maddeler; taşçık, küçük taşçık, seramik, mika, kireç, kum, ince kum ve deniz hayvan kabuğudur (Fig. 280). X tabaka çanak çömleklerinin hamuru içerisinde görülen maddeler aşağıdaki kombinasyonlar şeklindedir;

Mika
Kum
İnce kum
Kireç, mika
Kireç, kum

Taşçık, kum
Taşçık, mika
Mika, kum
Deniz hayvan kabuğu, mika
Taşçık, kum, mika
Taşçık, mika, kireç
Kireç, kum, mika
Kum, mika, seramik
Küçük taşçık, kum, mika
Taşçık, kum, mika, kireç
Küçük taşçık, kum, mika, kireç

Fig. 280: Ayasuluk X. tabaka katkı içerikleri.

Mal grupları ile katkı maddeleri arasında bazı bağlantıların olduğu görülmektedir. I Mal Grubu içerisinde yoğun mika, H Mal Grubu içerisinde yoğun taşçık kullanımı ayırt edici niteliklerdendir. Mika ve kum kullanımı hemen tüm mal gruplarında görülen ortak niteliktir. Her mal grubu içerisinde görülen katkı boyutu ve oranı, ilgili mal grubunun başlığı içerisinde detaylı bir biçimde açıklanacaktır.

Katkı Boyutları

Ayasuluk GTÇ çanak çömleklerinde yukarıda adları sıralanan katkı maddelerinin büyük bölümü ince boyuta sahiptir. Çok sınırlı sayıda örnekte iri boyutta katkı görülür. İri katkı maddesinin büyük bir bölümü H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde görülürken diğer gruplar içerisinde çok düşük bir oranda temsil edilir¹⁶¹⁸ (Fig. 281).

¹⁶¹⁸ Katkı maddelerinin mal gruplarına göre dağılımı ilgili mal grubunun başlığı altında detaylı bir biçimde değerlendirilecektir.

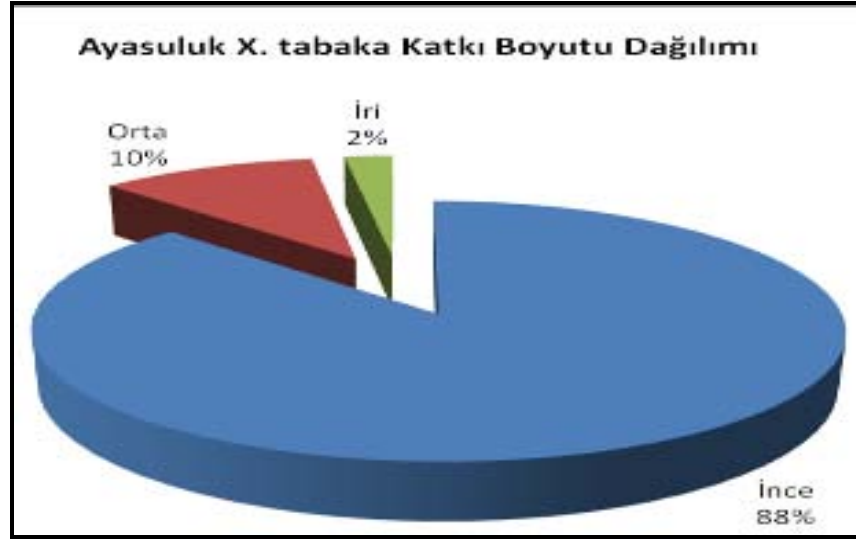

Fig. 281: Ayasuluk X. tabaka katkı boyutu dağılımı.

Katkı Oranı

Ayasuluk GTÇ seramiklerinde az oranda katkı olması belirleyici niteliklerden bir diğeridir. Yoğun oranda katkı kullanımını H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramikler dışında oldukça düşük orandadır (Fig. 282).

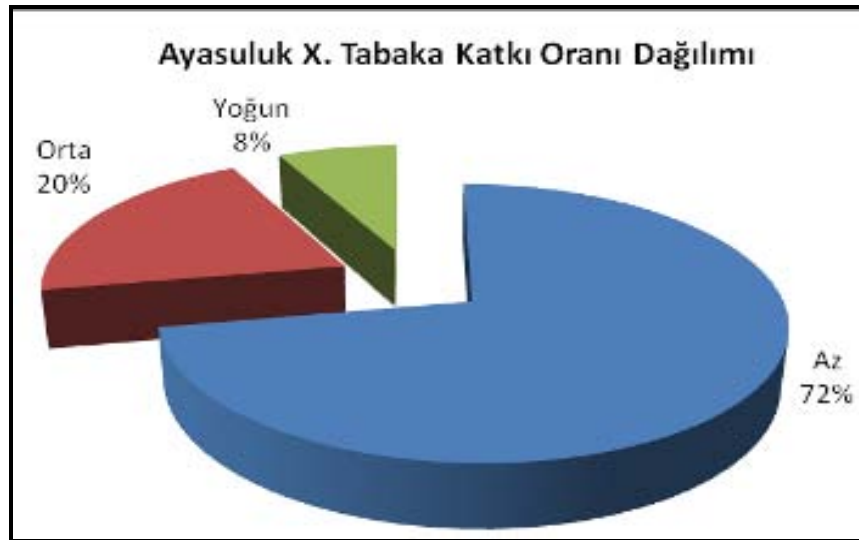

Fig. 282: Ayasuluk X. tabaka katkı oranı dağılımı.

Pişme Durumu

Ayasuluk GTÇ seramiklerinde hemen bütün mal gruplarında oldukça yüksek bir yüzde ile iyi derecede pişme durumu tespit edilmiştir. Pişme durumu kötü olan örnek sayısı oldukça sınırlıdır. Kötü pişmiş seramikler sadece A ve H mal gruplarında görülmekle birlikte oldukça düşük bir yüzdeye sahiptir (Fig. 283).

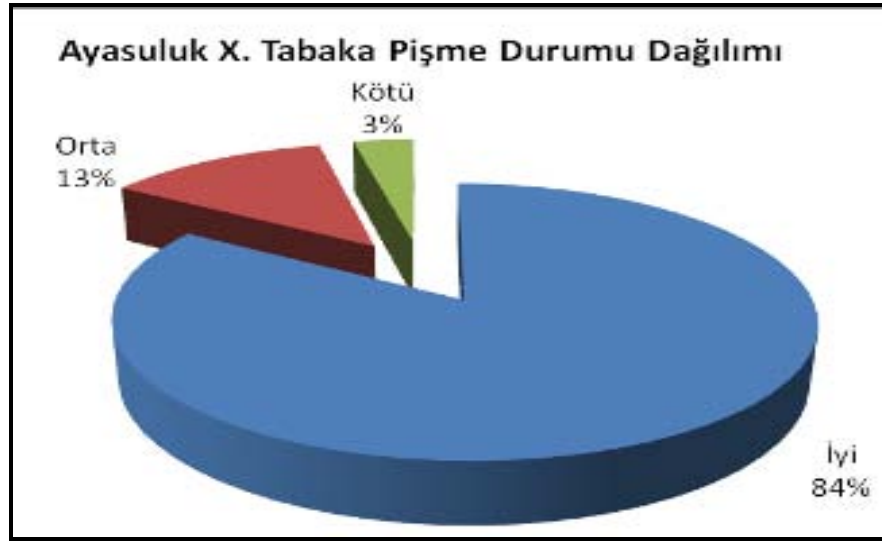

Fig. 283: Ayasuluk X. tabaka pişme durumu dağılımı.

Hamur Renkleri

Ayasuluk Tepesi GTÇ seramiklerinin hamur renkleri ve dağılımları ilgili mal grubu içerisinde açıklanacaktır. Ayasuluk X. tabaka seramiklerinin hamurlarında toplam 11 renk ve bu renklerin tonlarından oluştuğu belirlenmiştir. Mal grupları incelenirken her mal grubu için tipik olan hamur rengi de belirlenmiştir. Genellikle kahverenkli renkli hamurun tüm mal grupları içerisinde en yoğun kullanılanı olduğu anlaşılmıştır. Özellikle A, B ve F mal gruplarında görülen dış yüzey rengi ile hamur rengi arasında yakınlığın olduğu belirlenmiştir. (Ayasuluk X. hamur renkleri; kahverengi-5YR 5/3, 5/4, 5/6; 7,5YR 5/4, 5/6, 5/8; 10YR 4/6; açık kahverengi-7,5YR 5/2, 5/3, 6/4, 6/6, 7/2, 7/4, 7/6; 10YR 7/4, koyu kahverengi-7,5YR 4/6, kırmızı kahve-2,5YR 4/6, 5/6, 5/8; 5YR 4/6, kırmızı-5R 4/1; 10R 4/6, 4/8, 5/6, 5/8, açık kırmızı-2,5YR 6/6, 6/8; 10R 6/6, 6/8, 7/8, kiremit-5YR 5/8, açık kiremit-5YR 7/6, gri-7,5YR 5/1; 10YR 5/1, koyu gri-Gley1 4/N; 10YR 4/1, açık devetüyü-5YR 8/3; 10YR 8/4)

Öz Dağılımı

Ayasuluk GTÇ seramiklerinin büyük bölümünde öz görülmez. Öz bulunan örneklerde ise en yoğun grubu açık gri renkliler oluştururken, siyah renkte özler çok seyrek olarak bulunur. Hamur içerisinde en yoğun öz tespit edilen mal grupları A, B, E ve H'dir (Fig. 284). Diğer mal gruplarında çok sınırlı oranda ya da hiç öz olmaması dikkat çeken bir niteliktir.

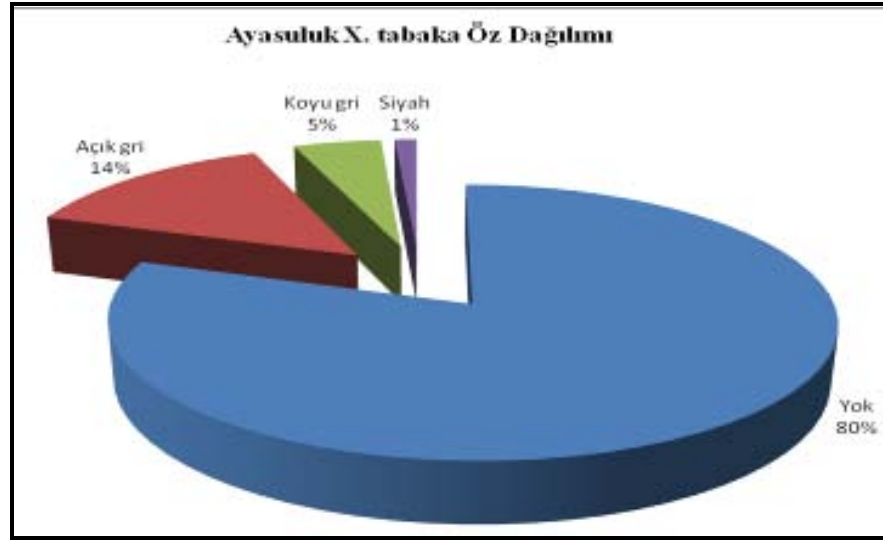

Fig. 284: Ayasuluk X. tabaka öz durumu dağılımı.

b2-) Mal Grupları

a-) A Mal Grubu: Kırmızı Mallar

X. tabakada bulunan A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen parçalar, bu dönemde bulunan seramiklerin %34'ünü oluşturmaktadır.

Yüzey Renkleri: X. tabakada bulunan A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin dış yüzeyinde en sık görülen renk açık kırmızıdır¹⁶¹⁹. Açık kırmızı ve kırmızı renk dışında çok sınırlı sayıdaki örnekte kiremit rengi görülür (Fig. 285).

¹⁶¹⁹ X. tabakada bulunan A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin dış yüzey munsell değerleri; kırmızı-7,5R 5/6, açık kırmızı-2,5YR 6/6, 6/8, 7/6; 5R 5/4; 10R 6/6, 6/8, 7/6, açık kahverengi-7,5YR 6/4, açık kiremit-5YR 7/6.

	X. Tabaka
A. Kırmızı	%85
Kırmızı	%14
Kiremit	%1

Fig. 285: Ayasuluk X. tabaka, A Mal Grubu, yüzey renkleri ve oranları.

Yüzey İşlenişi: Ayasuluk X. tabakada bulunan A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde en sık karşılaşılan yüzey işlemi kalın astardır. Kalın astar uygulaması dışında ince astar yoğun oranda görülmektedir. Boya astar ve kendinden astar uygulaması sınırlı sayıdaki örnekte görülür (Fig. 286).

	X. Tabaka
Kalın astar	%50
İnce Astar	%40
Boya Astar	%4
Kendinden Astar	%6

Fig. 286: Ayasuluk X. tabaka, A Mal Grubu, yüzey işlenişi ve oranları.

Açık Çeşidi: Ayasuluk X. tabakada bulunan A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde, XIa ve XIb evrelerinin aksine açık-sız seramikler yoğun orandadır (Fig. 287). Bu mal grubunda parlak açıkta örneklere ulaşılmamıştır. Sınırlı sayıdaki parçada nemliyen düzeltme işlemi uygulanmıştır.

	X. Tabaka
Açık-sız	%60
Açıkta	%39
Nemliyen Düzeltme	%1

Fig. 287: Ayasuluk X. tabaka, A Mal Grubu, açık çeşidi ve oranları.

Yüzey Niteliği: Ayasuluk X. tabakada bulunan A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleğin yüzey nitelikleri düzgün ve düzgün-mikalı olması temel niteliklerdendir

(Fig. 288). Bu mal grubu içerisinde kaba ya da gözenekli yüzey niteliğine sahip örnekler bulunmamıştır.

	X. Tabaka
Düzdün	%53
Düzdün-Mikalı	%47

Fig. 288: Ayasuluk X. tabaka, A Mal Grubu, yüzey niteliği ve oranları.

Katkı İçeriği: Ayasuluk X. tabakada bulunan A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde mika ve kum içeriği en belirleyici özelliklerdendir. Kum ve mikanın yanı sıra kireç ve taşçık içeriği yoğun biçimde görülmektedir (Fig. 289).

	X. Tabaka
Mika, kum	%24
Mika, kum, kireç	%14
Mika, kireç	%12
Taşçık, kum, mika, kireç	%11
Kum	%10
Taşçık, kum, mika	%8
Taşçık, kum	%7
Taşçık, mika	%5
Taşçık, mika, kireç	%3
Kum, mika, seramik	%4
Mika	%2

Fig. 289: Ayasuluk X. tabaka, A Mal Grubu, katkı içeriği ve oranları.

Katkı Boyutu: Ayasuluk X. tabakada bulunan ve A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde katkı maddelerinin boyutlarının ince olması belirleyici özelliklerden bir diğeridir (Fig. 290). İri boyutta katkı bu mal grubundaki hiçbir örnekte bulunmamıştır.

	X. Tabaka
İnce	%93
Orta	%7

Fig. 290: Ayasuluk X. tabaka, A Mal Grubu, katkı boyutu ve oranları.

Katkı Oranı: Ayasuluk X. tabakada bulunan A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin katkı oranının büyük oranda az olduğu tespit edilmiştir. Bu mal grubunda orta ve yoğun içeriğin görüldüğü örnek sayısı oldukça azdır (Fig. 291).

	X. Tabaka
Az	%77
Orta	%17
Yoğun	%6

Fig. 291: Ayasuluk X. tabaka, A Mal Grubu, katkı oranları.

Pişme Durumu: Ayasuluk X. tabakada bulunan A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin pişme durumu büyük oranda iyi derecededir. Orta ve kötü derecede pişmiş örneklerin oranı nispeten azdır (Fig. 292).

	X. Tabaka
İyi	%83
Orta	%10
Kötü	%7

Fig. 292: Ayasuluk X. tabaka, A Mal Grubu, pişme durumu ve oranları.

Hamur Rengi: A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde en yoğun karşılaşılan hamur renkleri açık kırmızı, kırmızı ve kızıl kahvedir. Kahverengi ve açık kahverengi bu mal grubu içerisinde görülen diğer hamur renkleridir¹⁶²⁰ (Fig. 293).

¹⁶²⁰ X. tabaka, A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin hamur renkleri ve bu renklerin munsell katoloğu karşılıkları; kırmızı-5R 4/1; 10R 4/6, 4/8, 5/8, açık kırmızı-2,5YR 6/6, 6/8; 10R 6/6; 6/8, kahverengi-5YR 5/6; 10YR 4/6, açık kahverengi-7,5YR 7/4, kızılkahve-2,5YR 5/6, 5/8.

	X. Tabaka
Açık Kırmızı	%36
Kırmızı	%20
Kızıl kahve	%20
Kahverengi	%16
Açık Kahverengi	%8

Fig. 293: Ayasuluk X. tabaka, A Mal Grubu, hamur renkleri ve oranları.

Öz: Ayasuluk X. tabakada bulunan ve A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin büyük bölümünde öz yoktur. Öz bulunan örnekler içerisinde en yoğun olan grup açık gri renkliler olup, siyah renkte öz az sayıdadır (Fig. 294).

	X. Tabaka
Yok	%80
Açık Gri	%17
Siyah	%3

Fig. 294: Ayasuluk X. tabaka, A Mal Grubu, öz durumu ve oranları.

b-) B Mal Grubu: Kahverengi Mallar

B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramikler X. tabakada bulunan seramiklerin %15'ini oluşturmaktadır.

Yüzey Renkleri: B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin tamamında açık kahverengi yüzey rengi bulunur¹⁶²¹.

Yüzey İşlenişi: Ayasuluk X. tabaka B Mal Grubu altında değerlendirilen seramiklerde en yoğun kalın astar uygulaması görülmektedir. Kalın astarın yanı sıra ince astar uygulanan örnekler bulunmuştur (Fig. 295).

¹⁶²¹ B mal grubunda görülen dış yüzey renklerinin munsell değerleri; açık kahverengi-7,5YR 5/3, 6/2, 6/4, 6/6, 7/4; 10YR 7/4.

	X. Tabaka
Kalın astar	%85
İnce Astar	%15

Fig. 295: Ayasuluk X. tabaka, B Mal Grubu, yüzey işlenişi ve oranları.

Açkı Çeşidi: Ayasuluk X. tabakada bulunan B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleğin %46'sında açkı, %9'unda parlak açkı görülmektedir. Nemliyen düzeltme yapılan örnekler %7 oranında iken açkısız seramikler %38 oranındadır (Fig. 296).

	X. Tabaka
Açkı	%46
Parlak açkı	%9
Nemliyen Düzeltme	%7
Açkısız	%38

Fig. 296: Ayasuluk X. tabaka, B Mal Grubu, açkı çeşidi ve oranları.

Yüzey Niteliği: Ayasuluk X. tabakada bulunan B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleğin yüzey niteliğinin düzgün ve düzgün-mikalı olması bu grubun temel niteliklerindedir (Fig. 297). Bu mal grubu içerisinde kaba ve gözenekli yüzey niteliğine sahip örnekler bulunmamıştır.

	X. Tabaka
Düğüün	%62
Düğüün-mikalı	%38

Fig. 297: Ayasuluk X. tabaka, B Mal Grubu, yüzey niteliği ve oranları.

Katkı İçeriği: Ayasuluk X. tabakada bulunan B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde taşçık, kum, mika ve kireç hamur içerisindeki görülen maddelerdir (Fig. 298).

	X. Tabaka
Mika, kum	%30
Mika, kum, kireç	%7
Taşçık, kum, mika, kireç	%6
Taşçık, kum, mika	%32
Taşçık, kum	%15
Mika	%10

Fig. 298: Ayasuluk X. tabaka, B Mal Grubu, katkı içeriği ve oranları.

Katkı Boyutu: Ayasuluk X. tabakada bulunan ve B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin katkı boyutunun ince olması belirleyici özelliklerden bir diğeridir. Orta nitelikteki içerik ise sınırlı oranda görülürken, iri boyutta katkı hiçbir örnekte bulunmamıştır (Fig. 299).

	X. Tabaka
İnce	%92
Orta	%8

Fig. 299: Ayasuluk X. tabaka, B Mal Grubu, katkı boyutu ve oranları.

Katkı Oranı: Ayasuluk X. tabakada bulunan ve B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde katkı oranının az olması belirleyici özelliklerden bir diğeridir. Bu mal grubunda yoğun bir içeriğin görüldüğü örnek sayısı sınırlıdır (Fig. 300).

	X. Tabaka
Az	%79
Orta	%17
Yoğun	%4

Fig. 300: Ayasuluk X. tabaka, B Mal Grubu, katkı oranları.

Pişme Durumu: Ayasuluk X. tabakada bulunan B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde pişme durumu büyük oranda iyi derecededir (Fig. 301). Bu mal grubunda kötü pişme durumuna sahip hiçbir örneğe rastlanmamıştır.

	X. Tabaka
İyi	%77
Orta	%23

Fig. 301: Ayasuluk X. tabaka, B Mal Grubu, pişme durumu ve oranları.

Hamur Rengi: B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde karşılaşılan hamur renkleri kahverengi, kızıl kahve, kiremit, koyu kahverengi, açık kahverengi ve kırmızıdır¹⁶²² (Fig. 302).

	X. Tabaka
Kahverengi	%54
Kırmızı	%5
Kızıl kahve	%15
Kiremit	%10
Koyu Kahverengi	%9
Açık Kahverengi	%7

Fig. 302: Ayasuluk X. tabaka, B Mal Grubu, hamur renkleri ve oranları.

Öz: Ayasuluk X. tabakada bulunan B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin büyük bir bölümünde öz yoktur. Öz bulunan örneklerde açık gri ve koyu gri renkte öz görülmektedir (Fig. 303).

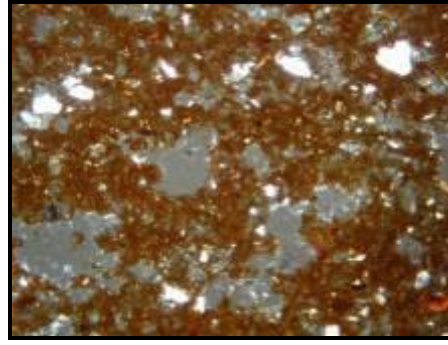
	X. Tabaka
Yok	%59
Açık Gri	%24
Koyu Gri	%17

Fig. 303: Ayasuluk X. tabaka, B Mal Grubu, öz durumu ve oranları.

¹⁶²² X. tabakada bulunan, B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin hamur renkleri ve bu renklerin munsell kataloğu karşılıkları şöyledir; kızıl kahve-2,5YR 5/6, 5/8, kahverengi-5YR 5/3, 5/4, 5/6, 7,5YR 5/4, 5/6, 5/8, kiremit-5YR 5/8, koyu kahverengi-7,5YR 4/6, açık kahverengi-7,5YR 7/2, kırmızı-10R 5/6.

c-) E Mal Grubu: Siyah Mallar

Bu mal grubu altında değerlendirilen sadece bir örnek bulunmuştur. Bulunan kalın astarlı, açkılı, siyah yüzey renkli¹⁶²³ örnek düzgün yüzeylidir. İyi derecede pişmiş seramiğin açık kahverengi hamurunun¹⁶²⁴ içerisinde az oranda ince boyutlu kireç, kum ve mika katkısı vardır. Hamurda açık gri renkli öz görülmektedir. Bulunan tek örneğe ince kesit analizi yapılmış yoğun ve tanecikli mineral içeriği belirlenmiştir (Fig. 304).

1¹⁶²⁵

Fig. 304: Ayasuluk X. tabaka, E Mal Grubu, ince kesit analizi (1).

d-) F Mal Grubu: Gri Mallar

F Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramikler X. tabakada bulunan seramiklerin %7'sini oluşturmaktadır.

Yüzey Renkleri: Ayasuluk X. tabakada bulunan F Mal Grubu Mallar içerisinde değerlendirilen seramiklerde gri ve koyu gri yüzey renkleri görülür¹⁶²⁶ (Fig. 305).

	X. Tabaka
Gri	%83
Koyu Gri	%17

Fig. 305: Ayasuluk X. tabaka, F Mal Grubu, yüzey renkleri ve oranları.

¹⁶²³ Munsell No: Gley1 2,5/N.

¹⁶²⁴ Munsell No: 7.5 YR 5/3.

¹⁶²⁵ Ser No: AS.05.105.

¹⁶²⁶ X. tabakada bulunan F Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin dış yüzey renklerinin munsell değerleri şu şekildedir; gri-2,5Y 5/1, 6/1; 5YR 5/1; 10YR 6/1, koyu gri-10YR 4/1.

Yüzey İşlenişi: Ayasuluk X. tabakada bulunan F Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin büyük bölümünde kalın astar uygulaması görülmektedir (Fig. 306).

	X. Tabaka
Kalın astar	%67
İnce astar	%33

Fig. 306: Ayasuluk X. tabaka, F Mal Grubu, yüzey işlenişi ve oranları.

Açık Çeşidi: Ayasuluk X. tabakada bulunan, F Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleğin tamamında açık işlemi görülür (Fig. 307). Bu mal grubunda açksız örneklerin olmaması dikkat çekicidir.

	X. Tabaka
Açıklı	%78
Parlak Açıklı	%22

Fig. 307: Ayasuluk X. tabaka, F Mal Grubu, açık çeşidi ve oranları.

Yüzey Niteliği: Ayasuluk X. tabakada bulunan ve F Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleğin tamamında düzgün yüzey görülmektedir.

Katkı İçeriği: Ayasuluk X. tabakada bulunan ve F Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin yoğun mika içermesi en önemli belirleyicilerdendir. Bu mal grubunu temsil eden seramiklerde ayrıca kum ve kireç kullanımı yaygın biçimde görülmektedir (Fig. 308).

	X. Tabaka
Mika, kum, kireç	%7
Kum, mika	%18
Taşçık, kum, mika	%8
Kireç, kum	%28
Mika, kum, seramik	%4
Mika	%26

Kum	%9
------------	----

Fig. 308: Ayasuluk X. tabaka, F Mal Grubu, katkı içeriği ve oranları.

Katkı Boyutu: Ayasuluk X. tabakada bulunan F Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümünde ince boyutta katkı görülür (Fig. 309). Bu mal grubunda değerlendirilen örnekler içerisinde iri boyutta katkı görülmez.

	X. Tabaka
İnce	%83
Orta	%17

Fig. 309: Ayasuluk X. tabaka, F Mal Grubu, katkı boyutu ve oranları.

Katkı Oranı: Ayasuluk X. tabakada bulunan ve F Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde az oranda katkı yaygın biçimde görülürken, yoğun katkı içeren örnekler bulunmamıştır (Fig. 310).

	X. Tabaka
Az	%85
Orta	%15

Fig. 310: Ayasuluk X. tabaka, F Mal Grubu, katkı oranları.

Pişme Durumu: Ayasuluk X. tabakada bulunan F Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin tamamı iyi derecede pişirilmiştir.

Hamur Rengi: Ayasuluk X. tabakada bulunan F Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde görülen hamur renkleri gri, koyu gri ve açık kahverengidir¹⁶²⁷ (Fig. 311).

	X. Tabaka
Gri	%34
Koyu Gri	%44
Açık Kahverengi	%22

¹⁶²⁷ Aşağıda X. tabakada bulunan F Mal Grubu içerisindeki seramiklerde görülen tüm hamur renkleri ve bu renklerin munsell kataloğu karşılıkları verilmiştir; gri-5YR 5/1; 10YR 5/1, koyu gri-Gley1 4/N, 10YR 4/1, açık kahverengi-7,5YR 5/2, 6/4.

Fig. 311: Ayasuluk X. tabaka, F Mal Grubu, hamur renkleri ve oranları.

Öz: Ayasuluk X. tabakada bulunan F Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin tamamında öz bulunmamaktadır.

İnce Kesit: Ayasuluk X. tabakada bulunan F Mal Grubu içerisinde değerlendirilen ve ince kesit analizi yapılan 1 nolu örnek koyu gri, 2 nolu örnek gri hamur rengine sahiptir. Söz konusu örneklerde mineral içeriği taneciklidir (Fig. 312).

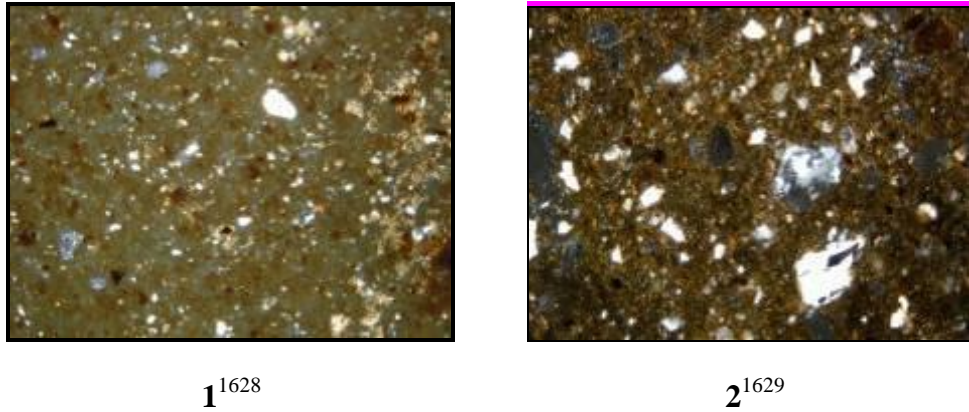

Fig. 312: Ayasuluk X. tabaka, F Mal Grubu, ince kesit analizleri (1-2).

e-) G Mal Grubu: Devetüyü Mallar

G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramikler, X. tabakada bulunan tüm seramiklerin %21'ini oluşturmaktadır.

Yüzey Renkleri: Ayasuluk X. tabakada bulunan G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde açık devetüyü, devetüyü ve krem yüzey renkleri görülür¹⁶³⁰ (Fig. 313).

	X. Tabaka
Devetüyü	%66
Açık Devetüyü	%26
Krem	%8

¹⁶²⁸Katalog no: K.36.7, Kat 29:1.

¹⁶²⁹kazı buluntu no: AIU 2867, Kat 29: 8.

¹⁶³⁰ Ayasuluk X. tabakada bulunan ve G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin dış yüzey renklerinin munsell değerleri şu şekildedir, açık devetüyü-2,5Y 8/2; 7,5YR 8/3, 8/4; 10YR 8/3, devetüyü-2,5YR 7/4, krem-2,5YR 8/2; 5Y 8/2.

Fig. 313: Ayasuluk X. tabaka, G Mal Grubu, yüzey renkleri ve oranları.

Yüzey İşlenişi: Ayasuluk X. tabakada bulunan ve G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümünde kalın astar uygulaması görülür (Fig. 314).

	X. Tabaka
Kalın Astar	%55
İnce Astar	%26
Kendinden Astar	%15
Astarsız	%4

Fig. 314: Ayasuluk X. tabaka, G Mal Grubu, yüzey işlenişi ve oranları.

Açık Çeşidi: Ayasuluk X. tabakada bulunan, G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümüne açık uygulanmamıştır (Fig. 315). Bu mal grubu içerisinde hiçbir örnekte parlak açık bulunmamaktadır.

	X. Tabaka
Açıklı	%22
Açkısız	%78

Fig. 315: Ayasuluk X. tabaka, G Mal Grubu, açık çeşidi ve oranları.

Yüzey Niteliği: Ayasuluk X. tabakada bulunan ve G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümünde düzgün ve düzgün-mikalı yüzey görülür (Fig. 316). Bu mal grubu içerisinde hiçbir örnekte kaba veya gözenekli yüzey bulunmaktadır.

	X. Tabaka
Düğüün	%71
Düğüün-mikalı	%15
Mikalı	%14

Fig. 316: Ayasuluk X. tabaka, G Mal Grubu, yüzey niteliği ve oranları.

Katkı İçeriği: Ayasuluk X. tabakada bulunan G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde taşçık, mika, kum ve kireç kullanımı yaygın olarak görülmektedir (Fig. 317).

	X. Tabaka
Taşçık, mika, kum, kireç	%7
Kum, mika	%39
Taşçık, kum, mika	%18
Kireç, kum, mika	%6
Mika, kum, seramik	%3
Mika	%5
Kum	%9
Taşçık, mika	%5
Kireç, mika	%8

Fig. 317: Ayasuluk X. tabaka, G Mal Grubu, katkı içeriği ve oranları.

Katkı Boyutu: Ayasuluk X. tabakada bulunan G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümünde ince boyutta katkı bulunurken sınırlı sayıda örnekte orta boyutta katkı görülür (Fig. 318). Bu mal grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde iri boyutta katkı içeriği görülmez.

	X. Tabaka
İnce	%94
Orta	%6

Fig. 318: Ayasuluk X. tabaka, G Mal Grubu, katkı boyutu ve oranları.

Katkı Oranı: Ayasuluk X. tabakada bulunan G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümünde az veya orta oranda katkı görülür (Fig. 319).

	X. Tabaka
Az	%61

Orta	%33
Yoğun	%6

Fig. 319: Ayasuluk X. tabaka, G Mal Grubu, katkı oranları.

Pişme Durumu: Ayasuluk X. tabakada bulunan G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümü iyi derecede pişirilmiştir (Fig. 320). Bu grup içerisinde değerlendirilen seramiklerde kötü derecede pişmiş örnekler bulunmamıştır.

X. Tabaka	
İyi	%94
Orta	%6

Fig. 320: Ayasuluk X. tabaka, G Mal Grubu, pişme durumu ve oranları.

Hamur Rengi: Ayasuluk Tepesi X. tabakada bulunan G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde en yoğun oranda karşılaşılan hamur renkleri açık kahverengi ve açık kırmızıdır. Bu mal grubunda ayrıca kızıl kahve, açık devetüyü, açık kiremit, kahverengi ve kırmızı renkli hamurlar görülür¹⁶³¹ (Fig. 321).

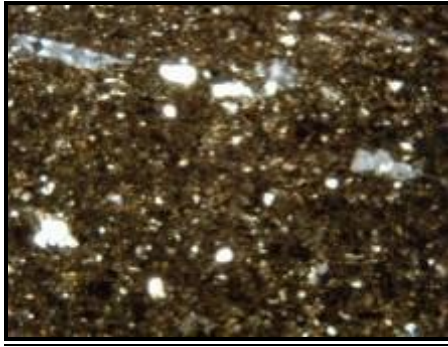
X. Tabaka	
Açık Kahverengi	%33
Açık Kırmızı	%24
Kızıl kahve	%10
Açık Devetüyü	%14
Açık Kiremit	%9
Kahverengi	%6
Kırmızı	%4

Fig. 321: Ayasuluk X. tabaka, G Mal Grubu, hamur renkleri ve oranları.

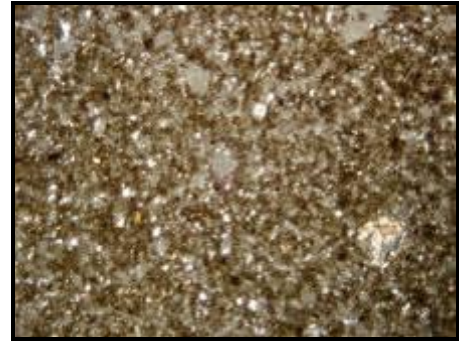
¹⁶³¹ Ayasuluk X. tabakada bulunan G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde görülen hamur renkleri ve bu renklerin munsell kataloğu karşılıkları; açık kırmızı-2,5YR 6/6, 6/8; 10R 6/6, kırmızı-10R 5/8, açık kiremit-5YR 7/6, kahverengi-7,5YR 5/6, açık devetüyü-5YR 8/3; 10YR 8/4, kızıl kahve-2,5YR 4/6, açık kahverengi-7,5YR 6/4, 6/6, 7/6; 10YR 7/4.

Öz: Ayasuluk X. tabakada bulunan G Mal grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerinin tamamında öz bulunmamaktadır.

İnce Kesit: Ayasuluk X. tabakada bulunan G Mal grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerden iki örneğe ince kesit analizi yapılmıştır (Fig. 322). 1 nolu örnekte kırmızı, 2 nolu örnekte açık kırmızı hamur rengi görülmektedir. İnce kesit analizleri farklılık gösteren parçalarda mineral içerikleri taneciklidir.

1¹⁶³²

2¹⁶³³

Fig 322: Ayasuluk X. tabaka, G Mal Grubu, ince kesit analizleri (1-2).

f-) H Mal Grubu: Kaba Mallar

H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramikler, X. tabakada bulunan tüm seramiklerin %6'sını oluşturmaktadır.

Yüzey Renkleri: Ayasuluk X. tabakada bulunan ve H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin yüzeyinde kahverengi, koyu kahverengi ve açık kahverengi renkleri görülür¹⁶³⁴ (Fig. 323).

	X. Tabaka
Kahverengi	%47
Koyu Kahverengi	%38

¹⁶³² Ser No: AEL 1951, Kat No: 32:2.

¹⁶³³ Ser No: AEJ 1901, Kat No: 31:1.

¹⁶³⁴ H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin yüzey renklerinin munsell değerleri; kahverengi-7,5YR 4/3, 5/4, açık kahverengi-7,5YR 6/3, koyu kahverengi-7,5YR 3/2.

Açık Kahverengi	%15
------------------------	-----

Fig. 323: Ayasuluk X. tabaka, H Mal Grubu, yüzey renkleri ve oranları.

Yüzey İşlenişi: Ayasuluk X. tabakada bulunan ve H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümünde kendinde astar bulunmaktadır (Fig. 324).

	X. Tabaka
İnce Astar	%7
Kalın Astar	%18
Kendinden Astar	%75

Fig. 324: Ayasuluk X. tabaka, H Mal Grubu, yüzey işlenişi ve oranları.

Açık Çeşidi: Ayasuluk X. tabakada bulunan H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümünde açık işlemi görülmez. Açıklama işlemi uygulanan örnekler sınırlı oranındadır (Fig. 325).

	X. Tabaka
Açıklı	%2
Açıkısız	%88

Fig. 325: Ayasuluk X. tabaka, H Mal Grubu, açık çeşidi ve oranları.

Yüzey Niteliği: Ayasuluk X. tabakada bulunan, H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen tüm seramiklerin tamamının yüzey niteliği kabadır.

Katkı İçeriği: Ayasuluk X. tabakada bulunan ve H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde taşçık, mika ve kum kullanımı yaygın olarak görülmektedir (Fig. 326).

	X. Tabaka
Taşçık, mika, kum	%57
Kum, mika	%5
Taşçık, kum, mika	%20
Kireç, kum, mika	%4

Taşcık, mika	%12
Kireç, mika	%2

Fig. 326: Ayasuluk X. tabaka, H Mal Grubu, katkı içeriği ve oranları.

Katkı Boyutu: Ayasuluk X. tabakada bulunan H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin tamamında orta ve iri boyutta katkı görülür (Fig. 327). Bu mal grubunda değerlendirilen seramiklerin hiçbirinde ince boyutta katkı içeriği bulunmaz.

	X. Tabaka
Orta	%60
İri	%40

Fig. 327: Ayasuluk X. tabaka, H Mal Grubu, katkı boyutu ve oranları.

Katkı Oranı: Ayasuluk X. tabakada bulunan Kaba Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin tamamında katkı oranı yoğundur.

Pişme Durumu: Ayasuluk X. tabakada bulunan H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümü iyi ve orta derecede pişirilmiştir (Fig. 328).

	X. Tabaka
İyi	%57
Orta	%29
Kötü	%14

Fig. 328: Ayasuluk X. tabaka, H Mal Grubu, pişme durumu ve oranları.

Hamur Rengi: Ayasuluk Tepesi X. tabakada bulunan H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde en yoğun oranda karşılaşılan hamur renkleri koyu kahverengi, kahverengi ve kızıl kahvedir¹⁶³⁵ (Fig. 329).

	X. Tabaka
Kahverengi	%33

¹⁶³⁵ H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin hamur renkleri ve bu renklerin munsell katoğu karşılıkları; koyu kahverengi-7,5YR 4/6, kahverengi-7,5YR 5/6, kızıl kahve-5YR 4/6.

Koyu Kahverengi	%50
Kızıl kahve	%17

Fig. 329: Ayasuluk X. tabaka, H Mal Grubu, hamur renkleri ve oranları

Öz: Ayasuluk X. tabakada bulunan H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde yoğun oranda koyu ve açık gri renkte öz görülmesi dikkat çekicidir. Öz görülmeyen örnekler öz görülen örneklere nazaran daha az sayıdadır (Fig. 330).

	X. Tabaka
Yok	%39
Koyu Gri	%20
Açık Gri	%41

Fig. 330: Ayasuluk X. tabaka, H Mal Grubu, öz durumu ve oranları.

g-) I Mal Grubu: Altın Boya Astarlı Mallar

I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramikler, X. tabakada bulunan tüm seramiklerin %16'sını oluşturmaktadır.

Yüzey Renkleri: Ayasuluk X. tabakada bulunan I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde görülen yüzey renkleri açık kırmızı, açık devetüyü, açık kahverengi ve devetüyüdür¹⁶³⁶ (Fig. 331).

	X. Tabaka
Açık Kırmızı	%17
Açık devetüyü	%38
Açık Kahverengi	%15
Devetüyü	%30

Fig. 331: Ayasuluk X. tabaka, I Mal Grubu, yüzey renkleri ve oranları.

¹⁶³⁶ I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin yüzey renkleri ve munsell değerleri; açık kırmızı-2,5YR 6/6, 7/6; 10R 6/6, açık devetüyü-7,5YR 8/4; 10YR 8/3, 8/4, 8/6, devetüyü-2,5YR 7/4; 10YR 7/6, açık kahverengi-7,5YR 7/4;10YR 7/4.

Yüzey İşlenişi: X. tabakada bulunan I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin büyük bölümünde ince astar bulunur (Fig. 332).

	X. Tabaka
İnce Astar	%64
Kalın Astar	%36

Fig. 332: Ayasuluk X. tabaka, I Mal Grubu, yüzey işlenişi ve oranları.

Açkı Çeşidi: X. tabakada bulunan I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin büyük bölümü açkısızdır (Fig. 333). Bu mal grubu içerisinde hiç bir parlak açkılı örnek bulunmamıştır.

	X. Tabaka
Açkısız	%56
Açkılı	%44

Fig. 333: Ayasuluk X. tabaka, I Mal Grubu, açkı çeşidi ve oranları.

Yüzey Niteliği: X tabakada bulunan I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin büyük bölümü düzgün ve düzgün mikalı yüzeye sahiptir (Fig. 334). Bu mal grubunda hiçbir örnekte kaba veya gözenekli yüzey görülmemektedir.

	X. Tabaka
Düzdün	%18
Düzdün-mikalı	%76
Mikalı	%6

Fig. 334: Ayasuluk X. tabaka, I Mal Grubu, yüzey niteliği ve oranları.

Katkı İçeriği: Ayasuluk X. tabakada bulunan ve I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde yoğun kum ve mika kullanımı en karakteristik hamur özelliğidir (Fig. 335).

	X. Tabaka
Taşçık, mika, kireç	%19

Kum, mika	%42
Deniz hayvan kabuğu, mika	%
Kireç, kum, mika	%21
Mika	%
Kireç, mika	%5

Fig. 335: Ayasuluk X. tabaka, I Mal Grubu, katkı içeriği ve oranları.

Katkı Boyutu: Ayasuluk X. tabakada bulunan I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin büyük bölümünde ince boyutta katkı görülür (Fig. 336). Bu mal grubunda değerlendirilen hiçbir örnekte iri boyutta katkı bulunmamıştır.

	X. Tabaka
İnce	%93
Orta	%7

Fig. 336: Ayasuluk X. tabaka, I Mal Grubu, katkı boyutu ve oranları.

Katkı Oranı: Ayasuluk X. tabakada bulunan I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin büyük bölümünde katkı oranı azdır (Fig. 337).

	X. Tabaka
Az	%57
Orta	%29
Yoğun	%14

Fig. 337: Ayasuluk X. tabaka, I Mal Grubu, katkı oranları.

Pişme Durumu: Ayasuluk X. tabakada bulunan I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümü iyi derecede pişmiştir (Fig. 338). Bu mal grubu içerisinde kötü derecede pişmiş örnekler bulunmamıştır.

	X. Tabaka
İyi	%94
Orta	%6

Fig. 338: Ayasuluk X. tabaka, I Mal Grubu, pişme durumu ve oranları.

Hamur Rengi: Ayasuluk Tepesi X. tabakada bulunan ve I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde en yoğun oranda karşılaşılan hamur renkleri; kızıl kahve, açık kırmızı, kahverengi ve açık kahverengidir¹⁶³⁷ (Fig. 339).

	X. Tabaka
Kızıl kahve	%22
Açık Kırmızı	%17
Kahverengi	%32
Kırmızı	%13
Kiremit	%5
Açık Kahverengi	%11

Fig. 339: Ayasuluk X. tabaka, I Mal Grubu, hamur renkleri ve oranları.

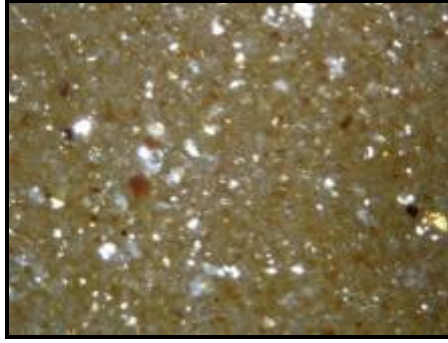
Öz: Ayasuluk X. tabakada bulunan ve I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümünde öz bulunmaz. Öz tespit edilen örneklerin tamamında açık gri renkli öz görülür (Fig. 340).

	X. Tabaka Öz Durumu ve Oranları
Yok	%93
Açık gri	%7

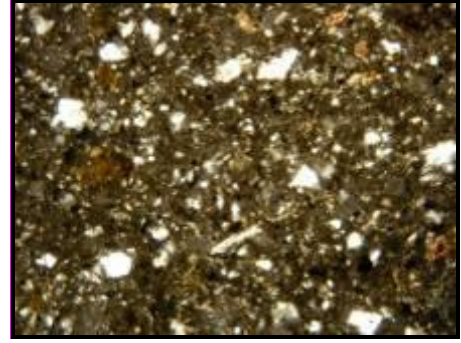
Fig. 340: Ayasuluk X. tabaka, I Mal Grubu,öz durumu ve oranları.

İnce Kesit: I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen 2 seramiğe ince kesit analizi yapılmıştır (Fig. 341). 1 nolu örnek açık kırmızı, 2 nolu örnek kahverengi hamur rengine sahiptir. Mineral içerikleri tanecikli olan örnekler minerallerin yoğunluğu ve büyüklüğü bakımından birbirinden farklılaşmaktadır.

¹⁶³⁷ I Mal Grubu içerisinde görülen hamur renkleri ve bu renklerin munsell kataloğu karşılıkları; kızıl kahve-2,5YR 5/8, açık kırmızı-10R 6/8, 7/8, kırmızı-10R 5/6, 5/8, kahverengi-7,5YR 5/6, 5/8, açık kahverengi-7,5YR 6/4, 6/6, kiremit-5YR 7/6.

1¹⁶³⁸

2¹⁶³⁹

Fig. 341: Ayasuluk X. tabaka, I Mal Grubu, ince kesit analizleri (1-2).

B3-) Formlar

a-) Çanaklar

Çanak Tip 1

Çanak Tip 1 içerisinde değerlendirilen sığ kaplarda basit ağız kenarı dışa doğru belirgin bir biçimde çekilmiştir. Tabak olarak da tanımlanabilecek bu formdan bir örnek bulunmuştur (Levha 26: 1). X. tabakada bulunan parça 32 cm ağız çapına sahip olup, B Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Kıyı Ege'de; Smyrna/Bayraklı kazılarında ağız kenarında farklılıklar olmakla birlikte yakın formda kırmızımsı-devetüyü astarlı bir örnek bulunmuştur¹⁶⁴⁰. Adalarda; Thermi kazılarında benzer ağız kenarına sahip ancak daha derin olan çanaklar görülmektedir¹⁶⁴¹.

Çanak Tip 2

Basit ağız kenarlı, dışa eğik ağızlı bu çanak tipinden X. tabakada iki örnek bulunmuştur (Levha 26: 2, 3). 22 cm ağız çapına sahip olan çanak, G Mal Grubu içerisinde değerlendirilmektedir. Kâse olarak tanımlanabilecek diğer örnek ise tam

¹⁶³⁸ Ser No: K.315.13.20S.

¹⁶³⁹ Ser No: K.35.13.

¹⁶⁴⁰ Bayne 2000: 74, 272, Fig. 15: 5.

¹⁶⁴¹ Bayne 2000: 99, Fig. 27:1.

profil vermekte olup, 9 cm ağız, 2.9 cm dip çapına sahiptir. Bu kâse B Mal Grubu içerisinde değerlendirilmektedir.

Kıyı Ege'de; Panaztepe açık çanaklar içerisinde Tip Ib 1 olarak tanımlanan kaplar bu çanak ile benzerdir¹⁶⁴². Milet III. tabakada benzer formda bir çanak bulunmuştur¹⁶⁴³. İç Batı Anadolu'da; Beycesultan III. tabakada bu form ile benzer ancak ağız kenarı sivriltilerek bitirilmiş Yalın Devetüyü Mallar içerisinde değerlendirilen bir örnek¹⁶⁴⁴ ve yine Beycesultan Ib tabakasında kırmızı astarlı bir başka örnek tespit edilmiştir¹⁶⁴⁵. Asopos Tepesi V. tabakada, Koyu Kahverengi, Devetüyü ve Kırmızı mal grupları içerisinde değerlendirilen, ÇT3 olarak tanımlanan benzer formda çanaklar bulunmuştur (Levha 88:1-5). Orta Anadolu'da; Demircihöyük'te bej astarlı¹⁶⁴⁶, Gordion Megaron 12, tabaka Vb'de yalın, benzer formda çanaklar ele geçmiştir¹⁶⁴⁷. Adalarda; Poliochni'de Kahverengi olarak tanımlanan evrede Levha 26:3'te gösterilen tam profil veren kap ile benzer bir örnek¹⁶⁴⁸ ve Thermi kazılarında benzer formda çanaklar bulunmuştur¹⁶⁴⁹.

Çanak Tip 3

Tip 3 olarak tanımlanan sığ çanaklar basit ağız kenarlı dik yükselen ağızlıdır. Kâse olarak da tanımlanabilecek bu sığ kaplardan ağız çapı 14 cm olan bir örnek bulunmuştur (Levha 26: 4). X. tabakada bulunan bu kap, A Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Kıyı Ege'de; Çeşme Bağlararası kazılarında daha derin bir gövde yapısına sahip, koyu kırmızımsı gri, açık kırmızımsı kahverengi renklerinde çanaklar bulunmuştur¹⁶⁵⁰. Bu çanakların benzer örnekleri Panaztepe açık çanaklar içerisinde Tip Ia 1 olarak

¹⁶⁴² Günel 1999a: 41, Levha 6: 1-8, Levha 7: 1-6.

¹⁶⁴³ Raymond 2005: 237, Fig. 3.6: AT.98.210.13.

¹⁶⁴⁴ Mellaart-Murray 1995: 11, Fig. 3: 2.

¹⁶⁴⁵ Mellaart-Murray 1995: 67, Fig. 31: 7.

¹⁶⁴⁶ Kull 1988: 244, Taf 30: 4.

¹⁶⁴⁷ Gunter 1991: 75, Fig. 20: 420.

¹⁶⁴⁸ Bernabó-Brea 1976: CCLXXXIV: m.

¹⁶⁴⁹ Bayne 2000: 99, Fig. 27: 2.

¹⁶⁵⁰ Aykurt 2010a: 26, 51, Fig. 9: 2.

değerlendirilmiştir¹⁶⁵¹. İç Batı Anadolu'da; Beycesultan II. tabakada, bu tip ile benzer formda kırmızı renkte örnekler ele geçmiştir¹⁶⁵². Bu tipin gövdeden ağıza geçişte daha yumuşak bir dönüş sergileyen Pembe Mal Grubu'nda, altın-gümüş boya astarlı benzerine Aphrodisias GTÇ II tabakasında ulaşılmıştır¹⁶⁵³. Asopos Tepesi V. tabakada Kırmızı, Devetüyü ve Altın Boya Astarlı mal gruplarında değerlendirilen benzer formda çanaklar tespit edilmiştir (Levha 90: 2, 5, 7). Orta Anadolu'da; Gordion Megaron 12 IVb tabakasında yalın¹⁶⁵⁴, Demircihöyük İKL 10/11 açması 4-5. evrede bej renkte, benzer formda çanaklar bulunmuştur¹⁶⁵⁵.

Çanak Tip 4:

Tip 4 içerisinde tanımlanan çanaklar basit ağız kenarlı ve dik ağızlıdır. Kâse olarak tanımlanabilecek kaplar sığdır. Bu tip içerisinde değerlendirilebilecek iki örnek bulunmuştur (Levha 26: 5, 6). X. tabakada bulunan bu çanakların ağız çapları 16 ve 20 cm'dir. Söz konusu örnekler, A ve G mal grupları içerisinde değerlendirilmiştir.

Kıyı Ege'de; Bademgediği VI. tabakada benzer formda Altın Boya Astarlı Mallar içerisinde değerlendirilen çanaklar bulunmuştur¹⁶⁵⁶. Bu çanakların benzer örnekleri Panaztepe açık çanaklar içerisinde Tip Ia 1 olarak tanımlanmıştır¹⁶⁵⁷. Milet III. tabakada kırmızı astarlı benzer çanaklar görülmektedir¹⁶⁵⁸, Çeşme Bağlararası kazılarında açık kırmızımsı kahverenkli astarlı ancak üzerinde kulp bulunan çanaklar açığa çıkartılan çöp çukurunda ele geçmiştir¹⁶⁵⁹. Ulucak Höyük Mezarlığı'nda benzer formda ancak Levha 26: 5'te gösterilen örnekten halka dipli olması bakımından farklılaşan çanaklar bulunmuştur¹⁶⁶⁰. İç Batı Anadolu'da; Beycesultan II. tabakada bulunan kırmızı renkte sığ çanak, dip kısmı dışında bu tip içerisinde değerlendirilen

¹⁶⁵¹ Günel 1999a: 41, Levha 1, 2, 3.

¹⁶⁵² Mellaart-Murray 1995: 40, Fig. 18a: 2.

¹⁶⁵³ Joukowsky 1986: 689; Pl 490: 22.

¹⁶⁵⁴ Gunter 1991: 79, Fig. 23: 472.

¹⁶⁵⁵ Kull 1988: 234, Taf 13: 2.

¹⁶⁵⁶ Meriç 2003: 95, Fig. 17: 44.

¹⁶⁵⁷ Günel 1999a: 41, Levha 3: 1, 4.

¹⁶⁵⁸ Raymond 2005: 243, Fig. 3.12: AT.98.279.10, AT.98.188.2.

¹⁶⁵⁹ Aykurt 2010a: 26, 51, Fig. 9: 5.

¹⁶⁶⁰ Çilingiroğlu-Derin 2004: 61, Fig. 48: 4, 8.

örneklerle benzer özellikler gösterir¹⁶⁶¹. Beycesultan I b tabakasında bu formun soluk kırmızı renkte altın boya astarlı ancak ağız kenarı üzerinde yumru bezeme olmayan düz dipli ve parlak kırmızı renkte yuvarlak dipli benzeri bulunmuştur¹⁶⁶². Asopos Tepesi'nde V. tabakada benzer formda Kırmızı, Devetüyü ve Altın Boya Astarlı mal gruplarındaki çanaklar ÇT7 olarak tanımlanan formlar içerisinde görülmektedir (Levha 90: 3, 4). Orta Anadolu'da; Porsuk V. tabakada¹⁶⁶³ ve Demircihöyük İKL 10/11 açması 2/3. evrede kahverengi astarlı¹⁶⁶⁴ benzer formda çanaklar tespit edilmiştir. Adalarda; Thermi kazılarında benzer formda halka dipli örnekler görülmektedir¹⁶⁶⁵.

Çanak Tip 5

Tip 5 içerisinde değerlendirilen keskin olmayan çanaklar dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlıdır. Ağız dik olarak yükselmesi veya içe eğik olması göz önüne alınarak iki grup içerisinde değerlendirilmiştir.

Çanak Tip 5a

Tip 5a çanakları dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı ve dik ağızlıdır. Bu tip altında değerlendirilen iki çanak X. tabakada bulunmuş olup, her ikisinde 19 cm ağız çapına sahiptir (Levha 27: 1, 2). Bulunan çanaklar I ve G mal grupları içerisinde değerlendirilmiştir.

Bu çanakların benzer örnekleri Kıyı Ege'de; Panaztepe açık kâseler içerisinde Tip K II 2 olarak değerlendirilmiştir¹⁶⁶⁶. Yine bu çanakların benzer örnekleri Troia Geç VI tabakalarında bulunmuştur¹⁶⁶⁷. İç Batı Anadolu'da; Beycesultan III. tabakada bu çanaklar ile benzer formda kırmızı astarlı bir örnek tespit edilmiştir¹⁶⁶⁸. Orta Anadolu'da; Gordion Megaron 10, 16. tabakada portakal-kırmızı ve soluk kırmızı

¹⁶⁶¹ Mellaart-Murray 1995: 40, Fig. 18a: 7.

¹⁶⁶² Mellaart-Murray 1995: 67, Fig. 31: 10.

¹⁶⁶³ Dupré 1983: 141, Pl 4: 2-7.

¹⁶⁶⁴ Kull 1988: 32, Taf 9: 2.

¹⁶⁶⁵ Bayne 2000: 99, Fig. 27: 3.

¹⁶⁶⁶ Günel 1999a: 42, Levha 16.

¹⁶⁶⁷ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 437: 1.

¹⁶⁶⁸ Mellaart-Murray 1995: 11, Fig. 3: 8.

astarlı¹⁶⁶⁹, Demircihöyük'te bej astarlı, benzer formda çanaklar görülmektedir¹⁶⁷⁰. Adalarda; Poliochni'de Kahverengi evrede yakın formda örnekler ele geçmiştir¹⁶⁷¹.

Çanak Tip 5b

Tip 5b içerisinde değerlendirilen çanaklar dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı ve içe eğik ağızlıdır. Tip 5b çanaklarının bir bölümünde ağız kenarında görülen dışa kalınlaştırma bant şeklindedir. X. tabakada bulunan 38 cm ağız çapına sahip olan örnek, A Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir (Levha 27: 3). Bulunan parçanın ufak boyutta olmasından dolayı bu kabın gövde yapısı belirgin değildir.

Kıyı Ege'de; Panaztepe'de kapalı kâseler içerisinde Tip K IIa 2 olarak değerlendirilen çanaklar bu form ile benzerdir¹⁶⁷². Çeşme Bağlararası kazılarında çok sayıda benzer formda kırmızımsı sarı ve kırmızı renklerde çanak bulunmuştur¹⁶⁷³. Benzer ağız kenarına sahip ancak gövdede keskinlik görülen devetüyü astarlı çanaklar Smyrna/Bayraklı kazılarında ele geçmiştir¹⁶⁷⁴. İç Batı Anadolu'da; Beycesultan III. tabakada kırmızı-kahve¹⁶⁷⁵, II. tabakada kırmızı ve kahverenginin tonlarında¹⁶⁷⁶, I. tabakada kırmızı kahve ve açık kahverenkli astarlı¹⁶⁷⁷ benzerleri görülmektedir. Bu çanakların kırmızı, kırmızımsı sarı renkte, dış yüzü altın boya astarlı yakın örneklerine Aphrodisias GTÇ III ve II tabakalarında ulaşılmıştır¹⁶⁷⁸. Asopos Tepesi V. tabakada Kırmızı, Kahverengi, Koyu Kahverengi ve Altın Boya Astarlı mal grupları içerisinde değerlendirilen ÇT8 olarak tanımlanan benzer formda çanaklar bulunmuştur (Levha 91: 1-6). Orta Anadolu'da; Gordion Megaron 10'un 13. tabakasında benzer formda açık kırmızımsı kahverengi astarlı çanaklar tespit edilmiştir¹⁶⁷⁹. Benzer formda ancak içe eğilme açısı belirgin olmayan çanaklar Demircihöyük'te İKL 10/11 açması 5. evrede

¹⁶⁶⁹ Gunter 1991: 51, Fig. 7: 118-119.

¹⁶⁷⁰ Kull 1988: 244, Taf 30: 16.

¹⁶⁷¹ Bernabó-Brea 1976: Tav CCLXVI: 2.

¹⁶⁷² Günel 1999a: 45, Levha 39-40.

¹⁶⁷³ Aykurt 2010a: 27, 28, 53, Fig. 11.

¹⁶⁷⁴ Bayne 2000: 271, Fig. 11 8.

¹⁶⁷⁵ Mellaart-Murray 1995: 11, Fig. 3: 12-17.

¹⁶⁷⁶ Mellaart- Murray 1995: 38, Fig. 16: 16.

¹⁶⁷⁷ Mellaart-Murray 1995: 71, Fig. 35: 4, 5.

¹⁶⁷⁸ Joukowsky 1986: 687, 689, Pl 489: 28, 29; Pl 490: 7.

¹⁶⁷⁹ Gunter 1991: 58, Fig. 11: 199.

bulunmuştur¹⁶⁸⁰. Adalarda; Thermi¹⁶⁸¹ ve Antissa kazılarında¹⁶⁸² benzer formda çanaklar görülmektedir.

Çanak Tip 6

Tip 6 içerisinde değerlendirilen yuvarlatılmış ağız kenarlı çanaklarda dik yükselen ağız bulunur (Levha 27: 4-7). Levha 27: 4'te gösterilen örnekte ağız, çok hafif olarak dışa eğik olarak yükselirken diğer örneklerde iç bükey yükselen ağız bulunur. Bu tip altında değerlendirilen kapların bir bölümünde ağız kenarının üzerine aplike edilmiş ilmek kulp görülmektedir (Levha 27: 6, 7). X. tabakada bulunan Tip 6 çanaklarının ağız çapları 17-25 cm arasında değişmektedir. Bu çanakların %60'ı A Mal Grubu, %35'i B Mal Grubu, %5'i G Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Kıyı Ege'de; Panaztepe'de görülen benzer formlar açık kâseler içerisinde K II 2 olarak değerlendirilmiştir¹⁶⁸³. İç Batı Anadolu'da; Beycesultan I. tabakada Levha 27:5'te gösterilen çanağın kirli beyaz astarlı benzer örnekleri bulunmuştur¹⁶⁸⁴. Bu çanaklar Aphrodisias'ta GTÇ III tabakasında bulunan pembe mal grubundaki gümüş boya astarlı ve üzerinde üç adet yatay çizgi bezeme bulunan çanak ile benzerlik gösterir. Ancak bu çanak form açısından benzerlik göstermesine rağmen gerek mal grubu gerekse boya bezemeli olması bakımından farklılıklar taşıdığını belirtmek gerekir¹⁶⁸⁵. Asopos Tepesi V. tabakada Devetüyü Mal Grubu içerisinde değerlendirilen ÇT10 olarak tanımlanan yakın formda bir çanak bulunmuştur (Levha 92: 3). Orta Anadolu'da; Gordion Megaron 10'un 14. tabakasında ağız kenarında ufak farklılıklar olmakla birlikte benzer formda kırmızımsı kahverengi astarlı çanaklar ele geçmiştir¹⁶⁸⁶. Benzer formda kırmızı çanaklar Demircihöyük İKL 10/11 açması 5. evrede bulunmuştur¹⁶⁸⁷.

Çanak Tip 7

¹⁶⁸⁰ Kull 1988: 236, Taf 14: 20.

¹⁶⁸¹ Bayne 2000: 97, Fig. 25: 7, 8.

¹⁶⁸² Bayne 2000: 105, Fig. 28: 2.

¹⁶⁸³ Günel 1999a: 42, Levha 16: 1, 2.

¹⁶⁸⁴ Mellaart-Murray 1995: 71, Fig. 35: 6.

¹⁶⁸⁵ Joukowsky 1986: 2.

¹⁶⁸⁶ Gunter 1991: 55, Fig. 9: 167.

¹⁶⁸⁷ Kull 1988: 236, Taf 14: 16.

Tip 7 çanaklarında içe eğik ağız ve dışa kalınlaştırılmış ağız kenarı görülür. Bu çanaklarda gövde ağız kenarının altında yumuşak bir dönüş yaparak dibe bağlanmaktadır. Dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı olan bu çanaklarda Levha 27: 9'da gösterilen örnekte çok hafif içe de kalınlaştırma görülmekle birlikte bu grup altında değerlendirilmiştir. Levha 27: 8'de gösterilen örnekte çok düşük bir açı ile içe eğilen ağzın üzerine ince uzun (0.9x2.7 cm) yumru aplike edildiği görülmektedir. Bu tip altında değerlendirilen iki çanağın ağız çapı 30 ve 32 cm'dir (Levha 27: 8, 9). Söz konusu çanaklarda Levha 27: 8'de gösterilen örnek sığ bir gövde yapısına sahip olup hafice içe eğikken, Levha 27: 9'da gösterilen çanak derin ve içe eğilme açısı daha fazladır. X. tabakada bulunan çanaklar, A ve G mal grupları içerisinde değerlendirilmektedir.

Kıyı Ege'de; Panaztepe kapalı kâseler içerisinde Tip K IIa 4 olarak değerlendirilen benzer çanaklar bulunmuştur¹⁶⁸⁸. Asopos Tepesi'nde V. tabakada, Levha 27:8'de gösterilen çanak ile yakın formda ancak ağız kenarı üzerinde bezeme olmayan Kahverengi Mal Grubu içerisinde değerlendirilen, ÇT12 olarak tanımlanan bir çanak bulunmuştur (Levha 92: 6).

Çanak Tip 8

Tip 8 içerisinde değerlendirilen çanaklar basit ağız kenarlı ve keskin omuzludur. Dışa eğik çanaklarda ağız iç bükey olarak yükselirken diğer gruplarda içe eğik ya da dik olarak yükselmektedir. Bu form Ayasuluk GTÇ çanakları içerisinde sık bulunan tipler arasındadır.

Çanak Tip 8a

Bu tip içerisinde değerlendirilen basit ağız kenarlı ve keskin omuzlu çanaklarda iç bükey olarak yükselen ağız dışa eğiktir (Levha 28: 1-5). Bu çanaklarda bazı örneklerde kaplar dike yakın olarak yükselirken (Levha 28: 4, 5), diğer örneklerde dışa eğilme açısı fazladır (Levha 28: 1-3). Söz konusu çanakların ağız çapları 11-18 cm arasında değişmektedir. Bu grup altında değerlendirilen kaplar arasında kâse olarak da

¹⁶⁸⁸ Günel 1999a: 45, Levha 46: 1-7, Levha 47: 1-2.

tanımlanabilecek ufak boyutta örnekler yer almaktadır. X. tabakada bulunan çanakların %55'i B Mal Grubu, %45'i A Mal Grubu içerisinde değerlendirilmektedir.

Kıyı Ege'de; Bademgediği VI. tabakada Portakal-Kahverengi ve Kırmızı mallar¹⁶⁸⁹, Smyrna/Bayraklı kazılarında Soluk Astarlı Mallar¹⁶⁹⁰, Milet III. tabakada Kırmızı Astarlı Mallar içerisinde değerlendirilen benzer formda çanaklar bulunmuştur¹⁶⁹¹. Troia'da Geç VI tabakalarında bu kapların yakın formlu ancak kulp applike edilmiş benzerleri tespit edilmiştir¹⁶⁹². Bu çanakların benzerleri Panaztepe açık kâseler içerisinde Tip K IVa 1 olarak değerlendirilmiştir¹⁶⁹³. İç Batı Anadolu'da; Aphrodisias GTÇ II tabakasında Pembe Mal Grubu'nda içi ve dışı gümüş mika astarlı¹⁶⁹⁴, Beycesultan III. tabakada soluk kırmızı renkte altın boya astarlı benzerleri bulunmuştur¹⁶⁹⁵. Orta Anadolu'da; Porsuk V. tabakada¹⁶⁹⁶ ve Gordion Megaron 10'un 4. ve 10. tabakasında yalın ve devetüyü astarlı¹⁶⁹⁷ benzer formda çanaklar tespit edilmiştir. Özellikle Levha 28: 2'de gösterilen kahverengi örnekle benzer formda çanaklar Demircihöyük'te görülmektedir¹⁶⁹⁸. Güney Anadolu'da; Yumuktepe GTÇ tabakalarında benzer formda çanaklar bulunmuştur¹⁶⁹⁹. Adalarda; Thermi kazılarında benzer çanaklar tespit edilmiştir¹⁷⁰⁰. Ayrıca Poliochni'de Kahverengi olarak tanımlanan evrede Levha 28:5'te gösterilen örnekle benzer çanaklar görülmektedir¹⁷⁰¹.

Çanak Tip 8b

Bu tip içerisinde değerlendirilen keskin omuzlu çanaklarda ağız dik olarak yükselmektedir (Levha 28: 6). X. tabakada bulunan tek örneğin ağız çapı 21 cm olup, A Mal Grubu içerisinde değerlendirilmektedir.

¹⁶⁸⁹ Meriç 2003: 94, 95, Fig. 16: 36, Fig. 17: 41.

¹⁶⁹⁰ Bayne 2000: Fig. 14: 4 b-c.

¹⁶⁹¹ Raymond 2005: 233, Fig. 3.2: AT.98.421.34, AT.98.444.4, AT.98.336.7.

¹⁶⁹² Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 440: 24.

¹⁶⁹³ Günel 1999a: 42, Levha 17: 2, 3.

¹⁶⁹⁴ Joukowsky 1986: 689, Pl 490: 13, 15, 16.

¹⁶⁹⁵ Mellaart-Murray 1995: 40, Fig. 18b: 4.

¹⁶⁹⁶ Dupré 1983: 151, Pl 14: 82-85.

¹⁶⁹⁷ Gunter 1991: 60, 73, Fig. 12: 221, Fig. 19: 386.

¹⁶⁹⁸ Kull 1988: 246, Taf 32: 14.

¹⁶⁹⁹ Sevin-Köroğlu 2004: 78, Fig. 5: 8.

¹⁷⁰⁰ Bayne 2000: 98, Fig. 26: 3.

¹⁷⁰¹ Bernabó-Brea 1976: Tav CCLXVI: 14.

Kıyı Ege’de; Limantepe II. tabakada benzer formda çanaklar görülmektedir¹⁷⁰². İç Batı Anadolu’da; Aphrodisias GTÇ I ve II tabakalarında bu çanakların Pembe Mal Grubu’nda altın-gümüş boya astarlı benzeri tespit edilmiştir¹⁷⁰³. Asopos Tepesi V. tabakada benzer formda, Devetüyü ve Altın Boya Astarlı mal grupları içerisinde değerlendirilen, ÇT13a olarak tanımlanan çanaklar ele geçmiştir (Levha 93: 1,2). Orta Anadolu’da; Gordion Megaron 10’un 7. tabakasında¹⁷⁰⁴ ve Demircihöyük İKL 10/11 açması 5. evrede benzer formda çanaklar bulunmuştur¹⁷⁰⁵.

Çanak Tip 8c

Keskin omuzlu Tip 8c çanaklarında basit ağız kenarı ve içe eğik ağız bulunur (Levha 28: 7-8). İçerisinde kâse olarak tanımlanabilecek örneklerin bulunduğu çanakların ağız çapları 13-24 cm arasında değişmekte ve bulunan örneklerin %40’ı A Mal Grubu, %35’i F Mal Grubu; % 25’i B Mal Grubu içerisinde değerlendirilmektedir.

Kıyı Ege’de; Panaztepe benzer formda çanaklar kapalı kâseler içerisinde Tip KIA 1 olarak tanımlanmıştır¹⁷⁰⁶. Bu formun keskinliği gövdeye daha yakın bir noktada yapılmış örnekleri Troia Geç VI tabakalarında görülmektedir. İç Batı Anadolu’da; Beycesultan II. tabakada bu çanakların kırmızı astarlı benzerleri bulunmuştur¹⁷⁰⁷. Asopos Tepesi V. tabakada benzer formda, Koyu Kahverengi, Kahverengi ve Devetüyü mal grupları içerisinde değerlendirilen, ÇT13b olarak tanımlanan çanaklar bulunmuştur (Levha 93: 3-5). Orta Anadolu’da; Porsuk V. tabakada¹⁷⁰⁸, Gordion, Megaron 10’un 14. ve 15. tabakasında kırmızı, mat kırmızı ve devetüyü astarlı¹⁷⁰⁹. Demircihöyük İKL 10/11 açması evre 4/5’te kırmızı astarlı benzer formda çanaklar bulunmuştur¹⁷¹⁰. Güney Anadolu’da; Yumuktepe GTÇ tabakalarında benzer formda çanaklar tespit

¹⁷⁰² Günel 1999b: 79, Abb 20: 49.

¹⁷⁰³ Joukowsky 1986: 694, Pl 493: 6.

¹⁷⁰⁴ Gunter 1991: 65, Fig. 15: 285.

¹⁷⁰⁵ Kull 1988: 236, Taf 14: 1.

¹⁷⁰⁶ Günel 1999a: 44, Levha 31: 1-4.

¹⁷⁰⁷ Mellaart-Murray 1995: 40, Fig. 18a: 6.

¹⁷⁰⁸ Dupré 1983: 145, Pl 8: 42-45.

¹⁷⁰⁹ Gunter 1991: 53, Fig. 7: 134, Fig. 9: 171, 172.

¹⁷¹⁰ Kull 1988: 234, Taf 13: 3.

edilmiştir¹⁷¹¹. Adalarda; Thermi kazılarında bulunan benzer örneklerin yanı sıra¹⁷¹² Perama kazılarında keskin omuz üzerine kulp applike edilmiş benzerleri ele geçmiştir¹⁷¹³.

Çanak Tip 9

Tip 9 içerisinde değerlendirilen çanaklar dışa kalınlaştırılarak düzleştirilmiş ağız kenarlı ve keskin omuzludur. Bu tip altında değerlendirilen çanaklardan bir adet bulunmuştur (Levha 29: 1). Ağız çapı 27 cm olan çanakta, keskin omuz altında 0.6 cm çapında yarısı korunmuş tamirat deliği bulunmaktadır. Söz konusu çanak F Mal Grubu içerisinde ele alınmıştır.

Kıyı Ege'de; Milet III. tabakada kırmızı astarlı benzer çanaklar bulunmuştur¹⁷¹⁴. Bu çanakların benzer örnekleri Panaztepe açık çanaklar içerisinde Tip K IIIb 2 olarak değerlendirilmiştir¹⁷¹⁵. İç Batı Anadolu'da; Asopos Tepesi'nde V. tabakada yakın formda ancak ağız kenarının dışa kalınlaştırma biçimi farklı olan Kırmızı, Koyu Kahverengi ve Altın Boya Astarlı mal grupları içerisinde değerlendirilen, ÇT14a olarak tanımlanan çanaklar bulunmuştur (Levha 94: 1-3).

Çanak Tip 10

Tip 10 içerisinde değerlendirilen dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı keskin omuzlu çanaklarda ağız iç bükey olarak yükselmektedir (Levha 29: 2-4). Bu gruptaki çanaklar düşük bir açı ile dışa eğilmiştir (Levha 29: 3). Tamamı X. tabakada bulunmuş olan çanakların ağız çapları 14-20 cm arasında değişmektedir. Bulunan örneklerin %65'i A Mal Grubu, %35'i G Mal Grubu içerisinde değerlendirilmektedir.

Kıyı Ege'de; Bademgediği VI. tabakada benzer formda Altın Boya Astarlı Mallar içerisinde değerlendirilen çanaklar bulunmuştur¹⁷¹⁶. Bu çanakların benzer örnekleri Panaztepe açık çanaklar içerisinde Tip Ç IIIb2 olarak değerlendirilmiştir¹⁷¹⁷.

¹⁷¹¹ Sevin-Köroğlu 2004: 177, Fig. 4: 7.

¹⁷¹² Bayne 2000: 97, Fig. 25: 1.

¹⁷¹³ Bayne 2000: 107, Fig. 30: 1.

¹⁷¹⁴ Raymond 2005: 240, Fig. 3.9: AT.98.164.3, AT.98.279.9.

¹⁷¹⁵ Günel 1999a: 42, Levha 14: 4.

¹⁷¹⁶ Meriç 2003: 95, Fig. 17: 48.

¹⁷¹⁷ Günel 1999a: 42, Levha 14: 5-9.

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan Ib tabakasında devetüyü renkli yalın¹⁷¹⁸, Aphrodisias GTÇ II tabakasında Pembe Mal Grubu'nda altın-gümüş boya astarlı benzer formda çanaklar ele geçmiştir¹⁷¹⁹. Asopos Tepesi'nde V. tabakada benzer formda, Kırmızı, Altın Boya Astarlı, Kahverengi, Koyu Kahverengi, Devetüyü mal grupları içerisinde değerlendirilen, ÇT 14b olarak tanımlanan çanaklar bulunmuştur (Levha 94: 4-10). Orta Anadolu'da; Porsuk V. tabakada¹⁷²⁰ ve Gordion Megaron 10'un 11. tabakasında açık portakal-kırmızı astarlı¹⁷²¹ benzer formda çanaklar görülmektedir. Güney Anadolu'da; Yumuktepe VI. tabakada benzer formda kırmızı astarlı çanaklar bulunmuştur¹⁷²².

Çanak Tip 11

Tip 11 içerisinde değerlendirilen keskin gövdeli çanak, keskin bir biçimde dışa döndürülmüş ağız kenarlı ve dik ağızlıdır. X. tabakada 14 cm ağız çapına sahip tek bir örneğin bulunduğu bu gruptaki çanak I Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir (Levha 29: 5).

Kıyı Ege'de; Smyrna/Bayraklı kazılarında benzer formda gri astarlı bir çanak bulunmuştur¹⁷²³. Bu çanakların benzer ancak daha az keskin olan örnekleri Panaztepe açık kâseler içerisinde Tip IVa 1 olarak değerlendirilmiştir¹⁷²⁴. Troia'da Geç VI tabakalarında bu formun kulplu benzer bir örneği görülmektedir¹⁷²⁵.

Çanak Tip 12

Tip 12 içerisinde değerlendirilen çanaklar keskin gövdeli ve basit ağız kenarlıdır. Söz konusu çanakların ağızlarının dışa eğik olması ve dik olarak yükselmesi dikkate alınarak 2 alt tip içerisinde değerlendirilmiştir.

Çanak Tip 12a

¹⁷¹⁸ Mellaart-Murray 1995: 83, Fig. 47: 5.

¹⁷¹⁹ Joukowsky 1986: 689, Pl 490: 18.

¹⁷²⁰ Dupré 1983: 153, Pl 16: 97, 98.

¹⁷²¹ Gunter 1991: 59, Fig. 12: 216.

¹⁷²² Garstang 1953: 247, Fig. 156: 10.

¹⁷²³ Bayne 2000: 72, 271, Fig. 13: 9.

¹⁷²⁴ Günel 1999a: 42, Levha 17: 3.

¹⁷²⁵ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 439: 8.

Tip 12a içerisinde değerlendirilen çanakların içbükey olarak yükselen dışa çekik ve basit ağız kenarı bulunur (Levha 29: 6-8). Keskin gövdeli çanakların dışa eğilme açısı kendi içerisinde farklılıklar göstermektedir. Ağız çapları 13-23 cm arasında değişiklik gösteren bu tipteki çanakların tamamı X. tabakada bulunmuş ve I Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Kıyı Ege'de; Panaztepe kazılarında tespit edilen benzer örnekler açık kâseler içerisinde Tip IVa 2 olarak tanımlanmıştır¹⁷²⁶. Troia Geç VI tabakalarında bu formun benzer bir örneği bulunmuştur.¹⁷²⁷ İç Batı Anadolu'da; Beycesultan I-III tabakalarında bulunan çeşitli boylardaki meyveliklerde bu çanak tipinin gövde ve ağız duruşu ile benzerlik göstermektedir. Bu çanak tipi ile form bakımından yakınlık gösteren ancak üzerinde boya bezeme unsurlarının yer alması bakımından farklılaşan örnekler Aphrodisias'ta bulunmuştur. Bu yerleşimde GTÇ III tabakasında bulunan mat kırmızı boya bezemeli ağız kenarı parçaları¹⁷²⁸ ve GTÇ II tabakasında bulunan iki bant arasında dalgalı hat ile bezenmiş çanak ile bu form arasında benzerlik bulunur¹⁷²⁹. Ancak Ayasuluk örneklerinde boya bezeme görülmemektedir. Asopos Tepesi'nde V. tabakada benzer formda boya bezemeli, Altın Boya Astarlı, Devetüyü ve Koyu Kahverengi mal grupları içerisinde değerlendirilen, ÇT 19a olarak tanımlanan çanaklar bulunmuştur (Levha 99: 1-12).

Çanak Tip 12b

Tip 12b çanaklarında iç bükey olarak yükselen ağız ve basit ağız kenarı bulunur. Ağız kenarında görülen çok az dışa çekilme ile hafif S profili oluşturan çanak, X. tabakada bulunmuştur. 14 cm ağız çapındaki tek örnek keskin gövdeli olup, F Mal Grubu içerisinde değerlendirilmektedir (Levha 29: 9).

Kıyı Ege'de; Smyrna/Bayraklı kazılarında benzer formda gri mat astarlı örnekler bulunmuştur¹⁷³⁰. Panaztepe'de benzer kaplar açık kâseler içerisinde Tip K III 1 olarak

¹⁷²⁶ Günel 1999a: 42, Levha 18: 1-5.

¹⁷²⁷ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 440: 27.

¹⁷²⁸ Joukowsky 1986: 685, Pl 488: 15, 22.

¹⁷²⁹ Joukowsky 1986: 689, Pl 490: 15.

¹⁷³⁰ Bayne 2000: 72, 271, Fig. 13: 8.

değerlendirilmiştir¹⁷³¹. Bu çanakların yakın örnekleri Troia Geç VI tabakalarında ele geçmiştir¹⁷³². İç Batı Anadolu'da; Beycesultan I. tabakada bu kapların kahverenkli benzer örnekleri görülmektedir¹⁷³³. Asopos V. tabakada ÇT20a olarak tanımlanan çanaklar arasında Devetüyü Mal Grubu içerisinde değerlendirilen benzer bir formda bir çanak bulunmuştur (Levha 100: 5).

Çanak Tip 13

Tip 13 içerisinde değerlendirilen çanakların gövde yapısı bulunan parçaların ufak olmasından dolayı açık bir şekilde anlaşılamamaktadır. Bu tip çanakların ağız kenarında çok az bir içe kalınlaştırma görülmektedir (Levha 30: 1). X. tabakada bulunan ilmek kulplu örneğin ağız çapı 24 cm olup G Mal Grubu içerisinde değerlendirilmektedir.

Kıyı Ege'de; Panaztepe kazılarında açık çanaklar içerisinde Tip Ia 3 olarak değerlendirilen benzer örnekler bulunmuştur¹⁷³⁴. İç Batı Anadolu'da; Aphrodisias GTÇ I-II tabakalarında bu çanak ile karşılaştırılabilecek Kırmızımsı-Sarı Mal Grubu'nda değerlendirilen bir örnek ele geçmiştir¹⁷³⁵.

Çanak Tip 14

Dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı keskin gövdeli olan bu çanakların ağzının dik veya içe eğik olarak yükselmesi göz önüne alınarak iki başlık altında değerlendirilmiştir.

Çanak Tip 14a

Tip 14a çanaklarında dışa kalınlaştırılmış ağız kenarı, dik ağız ve keskin gövde bulunur (Levha 30: 2-7). Bazı örneklerde ağız çok az bir açı ile dışa eğik olmakla birlikte bu grup içerisinde değerlendirilmiştir (Levha 30: 3). Bu grupta değerlendirilen çanakların bazılarında ilmek kulp applike edildiği görülürken korunan bir ilmek kulpun iki tarafında ikişer adet çizi görülmektedir. Bazı örneklerin kâse olarakta

¹⁷³¹ Günel 1999a: 42, Levha 17: 1.

¹⁷³² Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 444: 7-9.

¹⁷³³ Mellaart-Murray 1995: 73, Fig. 37: 5.

¹⁷³⁴ Günel 1999a: 41, Levha 4: 5-8.

¹⁷³⁵ Joukowsky 1986: 695, 493: 15.

tanımlanabileceği (Levha 30: 6, 7), tamamı X. tabakada bulunan, ağız çapları 12-30 cm arasında değişen çanakların, %65'i A Mal Grubu, %20'si B Mal Grubu, %15'i G Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Kıyı Ege'de; Bademgediği III-V. tabakalarda¹⁷³⁶ ve Troia'nın Geç VI tabakalarında bu formun benzerleri bulunmuştur¹⁷³⁷. Panaztepe bulunan benzer örnekler açık çanaklar içerisinde Tip Ç IIIb 2 olarak değerlendirilmiştir¹⁷³⁸. İç Batı Anadolu'da; Aphrodisias GTÇ I-II tabakalarında, Kırmızımsı Sarı Mal Grubu'nda altın-gümüş boya astarlı benzer çanaklar ele geçmiştir¹⁷³⁹. Orta Anadolu'da; Gordion 10 nolu megaron 7., 10. ve 15. tabakada benzer formda yalın, kırmızı, soluk portakal, portakal-kırmızı renkte astarlı çanaklar görülmektedir¹⁷⁴⁰. Adalarda; Perama kazılarında benzer formda çanaklar tespit edilmiştir¹⁷⁴¹.

Çanak Tip 14b

Tip 14b içerisinde değerlendirilen çanaklar, dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, hafifçe içe eğik ağızlı ve keskin gövdelidir (Levha 31:1-3). Bu tip altında değerlendirilen çanakların ağız çapları 19-28 cm arasında değişmektedir. Tamamı X. tabakada bulunan çanakların %35'i G Mal Grubu, %25'i B Mal Grubu, %20'si F Mal Grubu, %20'si A Mal Grubu içerisinde değerlendirilmektedir. Bu grup altında değerlendirilen çanaklarda yatay ve ilmek kulp görülmektedir.

Kıyı Ege'de; Bademgediği III-V tabakalarında¹⁷⁴² ve Limantepe II. tabakada benzer formda çanaklar bulunmuştur¹⁷⁴³ Smyrna/Bayraklı kazılarında bazı örneklerin ağız kenarının dışa kalınlaştırma biçiminde ve keskinlik derecesi daha belirgin olan devetüyü, mat devetüyü, kırmızı, kirli beyaz, soluk gri renkte çok sayıda benzer çanak görülmektedir¹⁷⁴⁴. Bu çanakların benzer örnekleri Panaztepe açık kâseler içerisinde Tip

¹⁷³⁶ Meriç 2003: 96, Fig. 18: 57.

¹⁷³⁷ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 440: 17.

¹⁷³⁸ Günel 1999a: 42, Levha 14: 4-9.

¹⁷³⁹ Joukowsky 1986: 695, 493: 11.

¹⁷⁴⁰ Gunter 1991: 53, 60, 66, Fig. 8: 138, 140, Fig. 12: 232, Fig. 15: 299.

¹⁷⁴¹ Bayne 2000: Fig. 30: 3.

¹⁷⁴² Meriç 2003: 96, Fig. 18: 59.

¹⁷⁴³ Günel 1999b: 79, Abb 20: 50.

¹⁷⁴⁴ Bayne 2000: Fig. 10: 1, 2, 5-8, Fig. 11: 1.

K II 2 olarak değerlendirilmiştir¹⁷⁴⁵. İç Batı Anadolu'da; Aphrodisias GTÇ II tabakasında bulunan Pembe Mal Grubu'nda değerlendirilen çanaklar benzerdir¹⁷⁴⁶. Orta Anadolu'da; Demircihöyük İKL 10/11 açması 5. evrede benzer formda bej çanaklar ele geçmiştir¹⁷⁴⁷.

Çanak Tip 15

Bu tip içerisinde değerlendirilen keskin gövdeli çanaklar yuvarlatılmış ağız kenarlı olup, ağzın içe veya dışa eğik olması dikkate alınarak iki alt tip içerisinde değerlendirilmiştir.

Çanak Tip 15a

Tip 15a içerisinde değerlendirilen çanaklar, yuvarlatılmış ağız kenarlı, dik ağızlı ve keskin gövdelidir. Tamamı X. tabakada bulunan bu çanakların ağız çapları 14-26 cm arasında değişmektedir (Levha 32: 1-3). Bulunan örneklerin %70'i G Mal Grubu, %30'u A Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Orta Anadolu'da; Gordion 10 nolu megaron 14. tabaka içerisinde benzer formda devetüyü-portakal rengi astarlı çanaklar bulunmuştur¹⁷⁴⁸.

Çanak Tip 15b

Tip 15b içerisinde değerlendirilen keskin gövdeli çanaklar yuvarlatılmış ağız kenarlı ve içe eğik ağızlıdır (Levha 32: 4, 5). Bu grup altında değerlendirilen çanakların birinde ağzın içe çekilme açısı çok azdır. Söz konusu çanağa ilmek kulp applike edilmiştir (Levha 32: 5). X. tabakada bulunan, B ve I mal gruplarında değerlendirilen bu gruptaki iki çanağın ağız çapı 13 ve 15 cm'dir (Levha 32: 4, 5).

Kıyı Ege'de; Panaztepe'de benzer çanaklar kapalı kâseler içerisinde Tip K IIa 2 olarak tanımlanmıştır¹⁷⁴⁹. Orta Anadolu'da Gordion 10 nolu megaron tabaka 7'de benzer formda çanaklar bulunmuştur.

¹⁷⁴⁵ Günel 1999a: 42, Levha 16: 1-7.

¹⁷⁴⁶ Joukowsky 1986: 689, Pl 490: 32.

¹⁷⁴⁷ Kull 1988: 236, Taf 14: 18.

¹⁷⁴⁸ Gunter 1991: 56, Fig. 9: 174.

¹⁷⁴⁹ Günel 1999 a: 45, Levha 36: 2-5, Levha 37: 3, 6 vd.

Çanak Tip 16

Tip 16 içerisinde değerlendirilen çanaklar içe ve dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı ve keskin gövdelidir. Çok sınırlı sayıda örneğin bulunduğu bu tipte ağzın dışa ya da içe eğik olması dikkate alınarak iki alt tip içerisinde değerlendirilmiştir.

Çanak Tip 16a

Çanak Tip 16a içerisinde değerlendirilen ağız çapı ölçülemeyen bir örnek bulunmuştur. İçe ve dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı dışa eğik ağızlı olan ve G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanağın üzerinde çizi yapılmış ilmek kulp bulunmaktadır (Levha: 32: 6). Söz konusu parçanın sadece üst bölümü bulunduğundan gövdenin duruşu belirgin değildir.

Kıyı Ege’de; Panaztepe’de bulunan benzer kaplar, açık çanaklar içerisinde Tip Ç Ia 4 olarak değerlendirilmiştir¹⁷⁵⁰. Orta Anadolu’da; Gordion, 10 nolu megaron 8. tabakada benzer ağız kenarına sahip ancak daha sığ, yalın çanaklar bulunmuştur¹⁷⁵¹.

Çanak Tip 16b

Tip 16b içerisinde değerlendirilen iki çanak bulunmuştur. İçe ve dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, içe eğik ağızlı olan çanaklar, 20 ve 39 cm ağız çapına sahip olup, G Mal Grubu içerisinde değerlendirilmektedir (Levha 32: 7, 8). Bu grup altında değerlendirilen bir çanakta üzerinde çizi bezeme olan ilmek kulp görülmektedir.

Kıyı Ege’de, Panaztepe’de bulunan benzer formda çanaklar kapalı kâseler içerisinde Tip K Id 4 olarak değerlendirilmiştir¹⁷⁵². İç Batı Anadolu’da; Aphrodisias GTÇ III tabakasında, bu çanaklarla benzer ağız kenarına sahip ancak gövde yapısı bulunan parçanın ufak olmasından dolayı açık olmayan, Kırmızı Mal Grubu’nda değerlendirilen bir örnek bulunmuştur¹⁷⁵³. Asopos Tepesi V. tabakada benzer formda Devetüyü, Kahverengi ve Koyu Kahverengi mal grupları içerisinde değerlendirilen, ÇT 22b olarak tanımlanan çanaklar bulunmuştur (Levha 102:1-3). Orta Anadolu’da;

¹⁷⁵⁰ Günel 1999a: 41, Levha 5: 1.

¹⁷⁵¹ Gunter 1991: 63, Fig. 14: 263.

¹⁷⁵² Günel 1999a: 44, Levha 35: 5.

¹⁷⁵³ Joukowsky 1986: 687, Pl 489: 1.

Gordion 10 nolu Megaron 8. tabaka içerisinde benzer formda yalın çanaklar tespit edilmiştir¹⁷⁵⁴.

b-) Çömlekler

Çömlek Tip 1

Tip 1 içerisinde değerlendirilen basit ağız kenarlı boyunsuz çömleklerde, ağız hafifçe içe eğilmiştir. Bu gruptaki tek örnek X. tabakada bulunmuş ve H Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir. Bulunan çömleğin ağız çapı 18 cm'dir (Levha 33: 1).

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan I. tabakada bu kap ile benzer formda ancak daha büyük boyutta bir çömlek bulunmuştur¹⁷⁵⁵. Bu çömleklerin benzeri Aphrodisias GTÇ II tabakasında tespit edilmiştir. Söz konusu örnek kaba nitelikte olup Kırmızı Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir. Bulunan çömlekte Ayasuluk örneğinden farklı olarak ağız kenarının hemen altında yumru bezeme yapılmıştır¹⁷⁵⁶. Asopos Tepesi V. tabakada benzer formda, Kaba Mal Grubu içerisinde değerlendirilen, ÇM1 olarak tanımlanan bir çömlek bulunmuştur (Levha 103: 2). Orta Anadolu'da; Porsuk V. tabakada benzer formda çömlekler ele geçmiştir¹⁷⁵⁷.

Çömlek Tip 2

Tip 2 içerisinde değerlendirilen çömleklerin gövdelerinin üst bölümü korunmuştur. Bulunan parçaların ufak boyutta olmasından dolayı gövde duruşu açık değildir. Dışa çekik basit ağız kenarlı çömleklerde dışa doğru açılan kısa boyun bulunur (Levha 33: 2-5). Ağız çapları 20-34 cm arasında değişen bu çömleklerin tamamı X. tabakada bulunmuş ve H Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir. Bir örnekte ağız kenarı üzerine büyük bir yumru yapılmıştır.

Kıyı Ege'de; Milet III. tabakada benzer formda devetüyü ve kırmızı renkte Kaba Mal Grubu'nda değerlendirilen çömlekler bulunmuştur¹⁷⁵⁸. Bu çömleklerin daha az keskin hatlara sahip olan benzer örnekleri Panaztepe Tip ÇÖ I 1 olarak

¹⁷⁵⁴ Gunter 1991: 63, Fig. 14: 267.

¹⁷⁵⁵ Mellaart-Murray 1995: 73, Fig. 37: 11.

¹⁷⁵⁶ Joukowsky 1986: 691, Pl 491: 9.

¹⁷⁵⁷ Dupré 1983: 172, Pl 35: 224.

¹⁷⁵⁸ Raymond 2005: 254, Fig. 3.23.

tanımlanmıştır¹⁷⁵⁹. Ağız kenarı dışa doğru daha belirgin biçimde dışa çekilmiş benzer formda kırmızı astarlı çömlekler Çeşme Bağlararası kazılarında tespit edilmiştir¹⁷⁶⁰. İç Batı Anadolu'da; Asopos Tepesi'nde V. tabakada, Kırmızı, Koyu Kahverengi ve Kaba mal grubu içerisinde değerlendirilen, ÇM7 olarak tanımlanan, yakın formda çömlekler bulunmuştur (Levha 107: 2-5). Orta Anadolu'da; Gordion 10 nolu megaron 6. ve 7. tabakada benzer formda yalın ve devetüyü astarlı kaplar görülmektedir¹⁷⁶¹. Benzer ağız tipine sahip, mat kırmızı çömlekler Demircihöyük İKL 10/11 açması 4. evrede bulunmuştur¹⁷⁶². Porsuk V. tabakada benzer formda çömlekler ele geçmiştir¹⁷⁶³.

Çömlek Tip 3

Tip 3 olarak sınıflandırılan alt kısmı ele geçmeyen ancak olasılıkla küresel bir gövdeye sahip, boyunsuz çömlekler, yuvarlatılmış ağız kenarlı ve içe eğik ağızlıdır (Levha 34: 1). X. tabakada bulunan 15 cm ağız çapına sahip olan tek örnek, I Mal Grubu içerisinde değerlendirilmektedir.

Kıyı Ege'de; Panaztepe'de bulunan benzer çömlekler ÇÖ II 1 olarak tanımlanmıştır¹⁷⁶⁴. İç Batı Anadolu'da; Beycesultan II tabakasında minyatür olarak tanımlanabilecek benzer formda çömlekler bulunmuştur¹⁷⁶⁵. Aphrodisias'ta GTÇ I ve II tabakalarında bulunan, Kırmızımsı Sarı Mal Grubu'nda değerlendirilen çömlekler benzerdir¹⁷⁶⁶. Asopos Tepesi V. tabakada, Devetüyü ve Kaba mal grupları içerisinde değerlendirilen, ÇM 2 olarak tanımlanan yakın formda çömlekler bulunmuştur (Levha 103: 3-5) Orta Anadolu'da; Demircihöyük'te benzer formda kahverengi kaplar ele geçmiştir¹⁷⁶⁷. Porsuk V. tabakada benzer formda çömlekler görülmektedir¹⁷⁶⁸.

Çömlek Tip 4

¹⁷⁵⁹ Günel 1999a: 47, Levha 79: 1-6.

¹⁷⁶⁰ Aykurt 2010a: 30, 55, Fig.: 23.

¹⁷⁶¹ Gunter 1991: 67, 71 Fig. 16: 312, 313, 315; Fig.18: 361.

¹⁷⁶² Kull 1988: 234, Taf 11: 16.

¹⁷⁶³ Dupré 1983: 173, Pl 35: 225-227.

¹⁷⁶⁴ Günel 1999a: 47, Levha 80: 3-4.

¹⁷⁶⁵ Mellaart-Murray 1995: 45, Fig. 23: 1.

¹⁷⁶⁶ Joukowsky 1986: 693, Pl 492: 7. 695, Pl 493: 12.

¹⁷⁶⁷ Kull 1988: 240, Taf 24: 3.

¹⁷⁶⁸ Dupré 1983: 164, Pl 27: 163.

Bu tip içerisinde değerlendirilen çömleklerin sadece üst bölümü bulunmuştur. İçe çekik ağızlı boyunsuz çömleklerin ağız kenarları dışa kalınlaştırılmıştır. X. tabakada ağız çapı 32 cm olan I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen bir örnek bulunmuştur (Levha 34: 2).

Kıyı Ege'de; Panaztepe'de ÇÖ VIIa 2 olarak tanımlanan tip ile benzer özellikler göstermektedir¹⁷⁶⁹. İç Batı Anadolu'da; Aphrodisias'ın GTÇ II tabakasında bulunan Kırmızımsı Sarı Mal Grubu'ndaki çömlekler benzer nitelikler göstermekle birlikte daha az içe eğik ve dikey kulpları olması bakımından farklılaşmaktadır¹⁷⁷⁰. Benzer şekilde içe eğik ağız kenarlı dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı formlar Beycesultan I. tabakadaki pithoslarda bulunmaktadır¹⁷⁷¹. Asopos Tepesi V. tabakada Devetüyü, Koyu Kahverengi, Kahverengi ve Kaba mal grupları içerisinde değerlendirilen, ÇM3 olarak tanımlanan benzer formda çömlekler bulunmuştur (Levha 104: 1-11).

Çömlek Tip 5

Tip 5 başlığı içerisinde değerlendirilen içe eğik ağızlı çömlekler boyunsuz olup, ağız kenarı içe ve dışa kalınlaştırılmıştır. Bu grup içerisinde değerlendirilen iki örnek, X. tabakada bulunmuştur. 24 ve 30 cm ağız çapına sahip olan kaplar I Mal Grubu içerisinde değerlendirilmektedir (Levha 34: 3, 4).

Kıyı Ege'de; Panaztepe'de ÇÖ IX a4 olarak tanımlanan tip ile benzer özellikler göstermektedir¹⁷⁷². Form açısından boyunlu olması bakımından farklılaşmakla birlikte içe ve dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, koyu kırmızımsı kahverengi çömlekler Çeşme Bağlararası kazılarında bulunmuştur¹⁷⁷³. İç Batı Anadolu'da; Asopos Tepesi V. tabakada bulunan Devetüyü ve Kaba mal grupları içerisinde ele alınan ÇM5 olarak tanımlanan çömlekler yakın formdadır (Levha 106: 1-3). Orta Anadolu'da; Demircihöyük kazılarında benzer formda bej kaplar ele geçmiştir¹⁷⁷⁴.

Çömlek Tip 6

¹⁷⁶⁹ Günel 1999a: 48, Levha 93: 1-6.

¹⁷⁷⁰ Joukowsky 1986: 693, Pl 492: 6,7.

¹⁷⁷¹ Mellaart-Murray 1995: 48-49.

¹⁷⁷² Günel 1999a: 49, Levha 96: 1-4.

¹⁷⁷³ Aykurt 2010a: 30, 55, Fig. 13: 24.

¹⁷⁷⁴ Kull 1986: 246, Taf 31: 4.

Tip 6 içerisinde değerlendirilen çömlekler kısa boyunlu olup ağız kenarı dışı doğru kalınlaştırma yapılarak düzleştirilmiştir. Bu grup içerisinde X. tabakada bulunmuş iki örnek vardır (Levha 34: 5, 6). A ve B mal grupları içerisinde değerlendirilen bu çömleklerden birinin ağız çapı 26 cm olarak ölçülmüştür. Diğer örneğin ağız çapı ölçülememektedir.

Kıyı Ege'de; Smyrna/Bayraklı kazılarında yakın formda kırmızımsı-kahverengi astarlı çömlekler bulunmuştur¹⁷⁷⁵.

c-) Minyatür Kaplar

Bu tabakada minyatür kap olarak tanımlanabilecek iki örnek bulunmuştur. Bunlar çömlekçik ve küçük bir bardaktır. Çömlekçik çok kısa silindir biçiminde boyunlu olup içe kapanan ağızlı ve basit ağız kenarlıdır. X. tabakada bulunan örnek, 4 cm ağız çapına sahip olup mal grubu I içerisinde değerlendirilmektedir (Levha 34: 7). Diğer örnekte dışı eğik ve basit ağız kenarlı bardak, gövdede keskin bir dönüş yapmakta ve bu noktada genişleyerek dibe bağlanmaktadır. X. tabakada bulunan, I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen tek bir örneğin ağız çapı 6 cm'dir (Levha 34: 8). Bu örneğin daha büyük boyutta benzeri Thermi kazılarında bulunmuştur¹⁷⁷⁶.

d-) Mataralar

Ayasuluk GTÇ çanak çömleği içerisinde mataralar başlığı altında değerlendirilebilecek tek bir parça bulunmuştur¹⁷⁷⁷. Söz konusu parçanın ufak boyutta olmasından dolayı formu çok açık değildir. Bulunan parçada olasılıkla boyundan gövdeye bağlanan kulpun kırık parçası görülmektedir. X. tabakada bulunan parça 9.2 cm yüksekliğe sahip olup A Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir (Levha 35: 1).

e-) Çift Kulplu Kaplar

X. tabakada karşılaşılan formlar arasındadır. Kantharos olarak da tanımlanabilecek bu kaplarda dışı eğik ağız ve iç bükey yükselen basit ağız kenarı bulunur. Keskin omuz (Levha 35: 3, 4) ya da keskin gövdeli (Levha 35: 4) kaplar düz

¹⁷⁷⁵ Bayne 2000: 76, 272, Fig. 17: 2.

¹⁷⁷⁶ Bayne 2000: 99, Fig. 27: 7.

¹⁷⁷⁷ MÖ 2. binde Anadolu'da bulunan mataralar için bkz; Bilgi 1982: 1vd.

dip ile sonlanmaktadır. Bu kaplarda kulp ağız kenarından yükselerek gövdeye bağlanmaktadır. Bu başlık altında değerlendirilen örneklerde basit ağız kenarı görülmektedir. Bir örnekte ise ağız kenarı içe eğik olarak yapılmıştır (Levha 35: 5). Tamamı X. tabakada bulunan, ağız çapları 9-15 cm arasında değişen bu örneklerin %40'ı A Mal Grubu, %30'u B Mal Grubu, %30'u I Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Kıyı Ege'de; Bademgediği III-V tabakalarında benzer formda kaplar bulunmuştur¹⁷⁷⁸. Bu tip ile Milet III. tabakada bulunan kırmızı astarlı tek kulplu kaplar arasında benzerlikler görülmektedir¹⁷⁷⁹. Smyrna/Bayraklı kazılarında kendi içerisinde ve bu örnekler ile bazı farklılıkları olan dışa eğik ağızlı keskin gövdeli kimilerinde altın mika ve mika astar bulunan kırmızı, kırmızımsı gri astarlı çanaklar ele geçmiştir¹⁷⁸⁰. Bu tipin Levha 35: 3-5'te gösterilen yakın örnekleri Troia VI. tabakanın Orta safhasında görülmektedir¹⁷⁸¹. İç Batı Anadolu'da; Aphrodisias GTÇ II tabakasında, Levha 35: 2'de gösterilen örnekle benzer bir çömlek bulunmuştur. Söz konusu çömlek Kırmızımsı Sarı Mal Grubu'nda olup içi ve dışı Ayasuluk örneğinde olduğu gibi altın boya astarlıdır¹⁷⁸². Adalarda; Thermi kazılarında yakın formda tek kulplu kaplar bulunmuştur¹⁷⁸³.

g-) Dipler ve Kaideler

Ayasuluk GTÇ tabakalarında bulunan dipler, düz ve halka olmak üzere iki temel tip içerisinde açıklanmıştır. Aşağıda dip tiplerinin ardından kaidelerin nitelikleri belirtilmektedir.

Düz Dip Tip

Düz dip içerisinde tanımlanan az sayıdaki örnekte, kenar düz olup, ağız çapı 7-11 cm arasında değişmektedir (Levha 36: 1). X. tabakada bulunan düz diplerin %45'i E Mal Grubu, %35'i B Mal Grubu, %20'si G Mal Grubu içerisinde değerlendirilmektedir.

¹⁷⁷⁸ Meriç 2003: 94, Fig. 16: 37.

¹⁷⁷⁹ Raymond 2005: 232, Fig. 3.1.

¹⁷⁸⁰ Bayne 2000: 72, 271, Fig. 13: 4, 5, 7.

¹⁷⁸¹ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 430: 2-7; Pavuk 2002: 52.

¹⁷⁸² Joukowsky 1986: 689: 490: 33.

¹⁷⁸³ Bayne 2000: 98, Fig. 26: 2.

Halka Dip Tip 1

Ayasuluk Tepesi GTÇ tabakalarında bulunan halka diplerin Tip 1 içerisinde değerlendirilenlerinin kenarları yuvarlatılmıştır. Az sayıda örneği bulunan bu diplerin çapları 6-14 cm arasında değişmektedir (Levha 36: 2). Bulunan halka diplerin %55'i A Mal Grubu, %30'u G Mal Grubu, %15'i B Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Halka Dip Tip 2

Halka dip tip 2 içerisinde değerlendirilen örneklerin dip kısmı kenara çekilerek uzatılmıştır (Levha 36: 3-8). Dip çapları 6-16 cm arasında değişen, tamamı X. tabakada bulunmuş %35'i B Mal Grubu, %35'i A Mal Grubu, %25'i G Mal Grubu, %5'i E Mal Grubu içerisinde değerlendirilmektedir.

Halka Dip Tip 3

Halka dip tip 3 içerisinde değerlendirilen örneklerin dip kısmı kenara çekilerek uzatılmış ve altta düzeltilmiştir (Levha 36: 9-10). X. tabakada bulunan iki örneğin de dip çapı 14 cm olup, A ve B mal grupları içerisinde değerlendirilmiştir.

Kaide

Ayasuluk GTÇ tabakalarında kenarları çekilerek uzatılmış kaideler basit ve dışa kalınlaştırılmış kenarlı olmak üzere iki alt tip içerisinde değerlendirilmiştir.

Kaide Tip 1

Kaide Tip 1'i oluşturan örneklerde kaidenin dışa çekilerek uzatıldığı kısım basittir (Levha 36: 11-13). X. tabakada bulunan örneklerin dip çapları 7-15 cm arasında değişmektedir. Söz konusu örneklerin %40'ı B Mal Grubu, %35'i F Mal Grubu, %25'i G Mal Grubu içerisinde değerlendirilmektedir.

Kaide Tip 2

Kaide Tip 2 içerisinde değerlendirilen örneklerde dışa çekilerek uzatılan kısım dışa kalınlaştırılmıştır (Levha 36: 14-15). Bu tip altında değerlendirilen X. tabakada bulunan iki örneğin dip çapı 7 ve 7.8 cm'dir. Söz konusu örnekler F ve A mal grupları içerisinde değerlendirilmektedir.

c-)Küçük Buluntular

Ayasuluk Kazısı GTÇ tabakalarında sınırlı sayıda küçük buluntu tespit edilmiştir. Bunlar pişmiş topraktan yapılmış makaralar, ağırşaklar ve 1 adet taş mühürdür.

Dokumacılıkta kullanıldığı kabul edilen makaralardan üç adet bulunmuştur. Levha 31:1'de gösterilen sağlam durumdaki makaranın bir kenarından diğer kenarına ve gövde ortasından delik açılmıştır. Söz konusu makara kenarlara doğru konikleşmektedir. Levha 131: 2 de gösterilen benzer formdaki makarada delik yoktur. Levha 131: 3'de gösterilen makaranın büyük bölümü kırıktır kenarlara doğru konikleşen makaranın bir kenarından diğerine delik açılmıştır. Benzer makaralar Çeşme Bağlararası'nda¹⁷⁸⁴, Limantepe¹⁷⁸⁵ ve Troia VIIa¹⁷⁸⁶ tabakasında bulunmuştur. Yerleşimde ayrıca üzerinde hiçbir bezeme unsurunun yer almadığı biri büyük diğeri küçük boyutta iki konik formu ağırşak bulunmuştur (Levha 131: 4-5).

22 S açmasında bulunan taş mühür stilistik özellikleri bakımından Hitit ve Miken mühürlerinin özelliklerini taşımamaktadır (Fig. 342). Bu sebeple söz konusu mühür Arzava-Mira ile bağlantılı değerlendirilebilecek bir mühür olabileceği önerilmektedir¹⁷⁸⁷. Ancak bu mührün hiçbir yerleşimde benzerinin bulunmamasından dolayı tarihi ve kökeni açık değildir.

¹⁷⁸⁴ Tütüncüler 2005: 224, Fig. 161, 232; Fig. 186; 244, Fig. 232, 233.

¹⁷⁸⁵ Tütüncüler 2005: 177 vd.

¹⁷⁸⁶ Blegen-Caskey-Rawson 1953: 92, Fig. 221, 36-136;Tütüncüler 2005: 177 vd.

¹⁷⁸⁷ Büyükkolancı 2008: 53.

Fig. 342: 22 S açmasında bulunan taş mühür.

Burada Ayasuluk'ta tespit edilen az sayıdaki buluntunun yanı sıra yerleşimin güneybatı yamaçlarında yer alan Artemission Tapınağı'nda GTÇ'ye tarihlenen 10 cm büyüklüğünde yerel kille tornada yapılmış olan baş parçasının ve parçaları bulunan 60 cm yüksekliğinde geniş çan vücutlu elleri havaya kalkık bir figürine ait parçaların bulunduğunu ve bunların alanın kutsallığını ortaya koyan bir unsur olarak değerlendirildiğini¹⁷⁸⁸ belirtmek gerekir. Ayrıca yine Efes'te Vadius Gymnasium'u yakınlarında bulunan Hitit rahip heykelciği dikkat çekicidir. MÖ 13. yy'a kadar tarihlenebileceği belirtilen eserin orijinal olup olmadığı ise tartışma konusudur¹⁷⁸⁹.

C-) Geç Tunç Çağ'da Büyük ve Küçük Menderes Havzaları İç Kültür Bölgesi ve Laodikeia Asopos Tepesi Kazı Verileri

1-) Geç Tunç Çağ'da İç Kültür Bölgesi

İç Kültür Bölgesi olarak tanımladığımız alanda gerçekleştirilen kazılarda Beycesultan Höyük, Aphrodisias ve Laodikeia Asopos Tepesi'nde GTÇ'ye tarihlenen tabakalar bulunmuştur. Bölgede yürütülen yüzey araştırmalarında ise 69 yerleşimde GTÇ'ye tarihlenen arkeolojik veriler tespit edilmiştir

¹⁷⁸⁸ Muss 2005 (Bu makale içinde bkz Dewailly-Muss "Pişmiş toprak Figürinler"): 338.

¹⁷⁸⁹ Hanfmann 1962: 1 vd; Akdeniz 2004: 27.

Söz konusu yerleşimler arasında **Beycesultan** Höyük bölge hakkında en kapsamlı verilerin elde edildiği yerleşimdir. Yerleşimin III, II ve I nolu tabakaları GTÇ'ye tarihlendirilmiş olmakla birlikte 2007 yılında yeniden başlatılan Beycesultan kazılarında, J. Mellaart ve S. Lloyd tarafından II. tabaka olarak tanımlanan tabakadan alınan C14 sonuçları bu tabakanın en az üç yüzyıl daha erkene tarihlenmesi gerektiğini ortaya koyması¹⁷⁹⁰, yerleşimin stratigrafisinin yeniden ele alınması gerektiğini ve olasılıkla sadece I. ve II. tabakanın GTÇ'yi temsil ettiğini ortaya koymaktadır.

Beycesultan'da, eski kronolojiye göre GTÇ'nin en erken tabakası olarak kabul edilen III. tabakaya ilişkin veriler doğu koniden, A ve R alanlarında yapılan kazılardan elde edilmiştir. Doğü konide yaklaşık 3 m genişlikte dikey olarak uzanan iki cadde ve bu caddelere açılan taş temelleri korunmuş yapılar bulunmuştur¹⁷⁹¹. Kutsal mekân olarak tanımlanan yapıların ortaya çıkarıldığı R alanında ise, girişi güney bölümden olan, taş temelli, dikdörtgen planlı, birbiriyle bitişik biçimde inşa edilen kutsal yapılar açığa çıkartılmıştır. Bu mekânların içerisinde bir platform üzerinde erken örneklerine göre çok daha özenli yapılmış üst kısmı boynuz formunda iki stel ve ocak bulunmuştur¹⁷⁹². A alanında ise III. tabakaya tarihlenen tek bir ev bulunmuştur¹⁷⁹³. III. tabaka yapılarının nitelikleri ve ortaya koydukları plan göz önüne alındığında bunların merkezi bir planlama çerçevesinde inşa edildiklerini göstermektedir.

Beycesultan GTÇ mimarisi hakkında en geniş kapsamlı bilgiler büyük bir yangınla sona eren II. tabakadan elde edilmiştir¹⁷⁹⁴. Bu tabakada bulunan ve "Küçük Saray" olarak tanımlanan yapı, iki bitişik avlu, odalar ve portikodan oluşan plana sahiptir. V. tabakadaki saraya nazaran çok daha küçük boyutta olan bu saray, geçirdiği yangın sonucunda işlevini yitirmiştir¹⁷⁹⁵. Sarayın planı Pylos, Mykenai ve Tiryms sarayları ile benzerlikler göstermektedir¹⁷⁹⁶.

¹⁷⁹⁰ Abay-Dedeoğlu 2012.

¹⁷⁹¹ Lloyd-Mellaart 1955: 45 vd; Lloyd 1960: 32; Lloyd 1972: 5.

¹⁷⁹² Lloyd 1972: 24-26, 34-36; Yakar 1974: 154; Fig. 2.

¹⁷⁹³ Lloyd 1972: 6.

¹⁷⁹⁴ Lloyd-Mellaart 1972: 17.

¹⁷⁹⁵ Lloyd-Mellaart 1955: 52; Lloyd-Mellaart 1956: 104; Lloyd 1972: 10 vd; Macqueen 2001: 94.

¹⁷⁹⁶ Mellaart-Murray 1995: 21., Mellink 1955: 234.

Beycesultan II. tabakada birbirine paralel uzanan caddeler etrafına inşa edilen yapı geleneği görülmeye devam etmektedir¹⁷⁹⁷. Kuzey cadde boyunca uzanan, megaron planlı A yapısında, biri dikdörtgen planlı olmak üzere toplam 3 ocak, pithos, çanaklar ve meyvelikler bulunmuştur. Yine bu megaron yapısına bağlı ancak ayrı girişleri olan iki dükkân ortaya çıkartılmıştır¹⁷⁹⁸. Bu mekânda, yangından kaçmaya çalışırken ölen kişilere ait oluğu düşünülen iki iskelet bulunmuştur¹⁷⁹⁹. İki cadde arasına inşa edilen kompleks yapılardan bir diğeri ise B Megaronu olarak tanımlanmıştır¹⁸⁰⁰. Ayrıca A alanında II. tabakaya tarihlenen bir teras tespit edilmiştir¹⁸⁰¹.

Doğu tepede L alanında II. tabakaya tarihlenen dikdörtgen planlı ön odasının girişi doğrudan caddeye açılan ve dükkân olarak yorumlanan yapıda, 8 insan iskeleti, içi hububat dolu pithoslar, meyvelikler, çanaklar, testiler, aşık kemikleri ve hilal biçimli ağırlıklar bulunmuştur¹⁸⁰². Söz konusu yapıdaki odalardan birinin şarap, diğerinin yiyecek satışında kullanıldığı önerilmiştir. Bu alanda yine avlu, revak ve yardımcı odalardan oluşan 3 ev ortaya çıkartılmıştır. Söz konusu evlerden A4 odasının içerisinde dikdörtgen planlı bir ocak, pişmiş toprak altar ve boynuz bulunmuştur¹⁸⁰³. R alanında ise III. tabakada bulunan kutsal mekânın boyutlarının büyütülerek II. tabakada kullanılmaya devam ettiği görülür. Her iki tabakada da kutsal mekânların iki dikdörtgen ana oda, bu odalara bağlanan kısa hol ve küçük bir bölme ile girişi sağlayan mimari düzenin olduğu anlaşılmaktadır¹⁸⁰⁴. Bir yangın ile yıkılan kutsal mekân içerisinde insitu olarak boynuz biçimli sunak, kolye parçaları, mızrak, ok uçları ve çok sayıda kap bulunmuştur¹⁸⁰⁵. Özellikle bulunan kadehlerin rahiplerin altar odasına girmeden önce arınmak amacıyla ya da kutsal su ile yapılan ayinlerle bağlantılı bir biçimde kullanıldığı düşünülmüştür¹⁸⁰⁶.

¹⁷⁹⁷ Lloyd-Mellaart 1955: 42.

¹⁷⁹⁸ Lloyd-Mellaart 1955: 42, 44 vd., Lloyd-Mellaart 1956: 104; Lloyd 1972: 12 vd.

¹⁷⁹⁹ Lloyd-Mellaart 1955: 45.

¹⁸⁰⁰ Lloyd 1972: 13.

¹⁸⁰¹ Lloyd 1972: 6.

¹⁸⁰² Lloyd-Mellaart 1955: 43, 46 vd; Lloyd 1972: 12; Mellink 1955: 234; Macqueen 2001: 96.

¹⁸⁰³ Lloyd-Mellaart 1955: 44, Lloyd 1972: 20.

¹⁸⁰⁴ Mellaart-Murray 1995: 21; Lloyd 1972: 24, 27, 31, 37.

¹⁸⁰⁵ Lloyd 1972: 28-32.

¹⁸⁰⁶ Yakar 1974: 155.

Son dönem Beycesultan Kazıları'nda da II. tabaka ile ilişkilendirilen yapılar ortaya çıkarılmıştır.¹⁸⁰⁷ Yeni stratigrafiye göre 5. tabaka olarak adlandırılan bu tabaka, iyi korunmuş mimari yapıları ve *in situ* buluntuları ile son derece iyi bilgi vermektedir. Yaklaşık 500 m² lik bir alanda araştırılan bu tabakada henüz sınırları tam olarak tespit edilememiş büyük bir yapı kompleksine ait birçok mekân açığa çıkarılmıştır. Kendi içinde iki kullanım evresi (5b-5a) gösteren söz konusu yapı kompleksinin ilk kullanım evresinin (5a) büyük bir yangın ile sona erdiği ve bazı mekânların çeşitli değişiklikler ve tamiratlar yapılarak 5b evresinde tekrar kullanıldığı anlaşılmaktadır. Kazıcıları, yapının henüz kazılmamış alanlara doğru uzanmasından dolayı bu yapının, oldukça büyük bir yapı kompleksinden oluştuğunu düşünmektedir¹⁸⁰⁸. Ağırlıklı olarak domestik kullanıma ait olduğu düşünülen bu yapı kompleksinin, 5b evresinde inşa edildiği ve yangınla yıkıldığı belirtilmektedir. Mekânlar içinde tespit edilen çok sayıdaki insan iskeleti ve bu iskeletlerin saklanır vaziyetteki konumları bu yangının bir istila sonucu oluşmuş olabileceği önerisini getirmiştir¹⁸⁰⁹. Bu yönü ile J. Mellaart ve S.Lloyd tarafından gerçekleştirilen II. tabaka kazılarının sonuçları ile uyum göstermektedir. 5b tabakasında açığa çıkarılan yapı kompleksinin en dikkat çeken mimari yapısı kutsal alandır. Cella ve cellanın güneyinde yer alan bir ante odasından oluşan bu yapının ante odası içinde herhangi bir mimari eklenti yer almazken cella odasının ortasında bir sunak bulunmaktadır. Girişin tam karşısında yer alan sunak, dikdörtgen şekilli bir panelden, bu panelin hemen önünde bir platform üzerinde yükselen iki standarttan ve standartların hemen güneyinde bir kısmı platformu içine gömülmüş bir sunu kabından oluşmaktadır. Yapının ante odasında ise yine *in situ* olarak ve ritüellerde kullanıldığı düşünülen çok sayıda yüksek ayaklı kadeh, ağırşaklar ve bir çok aşık kemiği tespit edilmiştir¹⁸¹⁰.

J.Mellaart ve S. Lloyd'a göre II. tabakanın sonunu getiren yangın, Hitit Krallığı'nın da yıkılmasına sebep olan deniz kavimleri ile ilişkilendirilmektedir¹⁸¹¹. Ancak bu tabaka ile çağdaş olan, yeni dönem kazılarında 5. tabaka olarak adlandırılan

¹⁸⁰⁷ Abay-Dedeoglu 2012.

¹⁸⁰⁸ Abay-Dedeoglu 2012.

¹⁸⁰⁹ Abay-Dedeoglu 2012.

¹⁸¹⁰ Abay-Dedeoglu 2012.

¹⁸¹¹ Lloyd-Mellaart 1956: 104; Mellaart-Murray 1995: 21.

alandan alınan ve MÖ1570/1530'a tarihlendirilen radyokarbon örnekleri bu öneriyi geçersiz kılmıştır¹⁸¹².

Beycesultan'da bölgenin uygun iklimsel koşullarının bereketli kıldığı geniş tarımsal alanların önemli bir derecede kullanım görmüş olduğuda açıktır. II. tabaka mekânları içerisinde özellikle pithoslarda bulunan hardal, asma, ibrik çiçeği, burçak, mercimek, yoğurtotu, Suriye uyuz otu, çobandeğneği, einkorn, emmer, ekmeçlik buğday ve kabuksuz arpa gibi üretimler bölgedeki bu süreçteki geniş çaplı tarımsal faaliyetleri ortaya koymaktadır¹⁸¹³.

Daha sonraki tabakayı oluşturan I. tabaka kendi içerisinde a ve b olmak üzere iki evreye ayrılmıştır¹⁸¹⁴. Bu süreçte megaron tipinde konutlar, boyutları küçülerek de olsa kullanılmaya devam etmekte, II. tabakada kullanılan caddelerin işlevini yitirmediği anlaşılmaktadır¹⁸¹⁵. Ancak bu tabakada tapınak, saray gibi merkezi yönetimle bağlantılı değerlendirilebilecek yapıların kullanım gördüğüne dair herhangi bir kanıt bulunmamıştır. I. tabaka genel anlamda değerlendirildiğinde, II. tabaka ile karşılaştırılmayacak kadar zayıf bir mimari anlayışa sahip olduğu görülmektedir¹⁸¹⁶. I. tabaka sınırlı bir alanda ortaya çıkartılmış ve daha önce iskân gören J, M, L ve H yapılarının bu dönemde yeniden kullanıldığı anlaşılmıştır¹⁸¹⁷. Doğu konide II. tabakada iskân edilen yapıların sağlam kalan duvarları düzeltilerek Ib tabakasında yeniden kullanılmıştır¹⁸¹⁸. Yine Ib tabakasında, II. tabakadan bilinen iki paralel cadde arasına inşa edilen yapı geleneği küçülerek de olsa görülmeye devam etmiştir. Örneğin bu dönemde A megaronu aynı plan çerçevesinde kullanılmaya devam etmiştir¹⁸¹⁹. Ib evresinin ardından Ia evresinde megaron planlı evler kullanılmaya devam etmekle

¹⁸¹² Abay-Dedeoglu 2012.

¹⁸¹³ Helbaek 1961: 79 vd.

¹⁸¹⁴ Lloyd-Mellaart 1956: 102.

¹⁸¹⁵ Lloyd-Mellaart 1955: 42 vd; Werner 1993: 81.

¹⁸¹⁶ Lloyd-Mellaart 1955: 42.

¹⁸¹⁷ Lloyd-Mellaart 1955: 42, 46, Lloyd-Mellaart 1956: 125.

¹⁸¹⁸ Lloyd 1972: 5.

¹⁸¹⁹ Lloyd 1972: 17.

birlikte yerleşimin boyutlarının daha da küçüldüğü ve belkide burada bir geniş ailenin ikamet ettiği bir çiftlik evinin olduğu önerilmiştir¹⁸²⁰.

Beycesultan GTÇ tabakalarında tespit edilen mimari unsurların içerisinde bulunan seramiklerin genel niteliklerini değerlendirdiğimizde bu dönemde de kaplara kazandırılan metalik görünümün ön plana çıktığı görülür. Merkezden yayılan ışın biçimli perdah bezeme dönemin karakteristik özellikleri içerisinde tanımlanmaktadır. III. tabakada bulunan çanak çömlekler hızlı dönen çarkta, iyi arındırılmış kille yapılmıştır. Seramiklerin %90'ından fazlası ya astarlanmış ya da banyo astarlıdır. En yaygın olan iki yüzey tipinden birincisi kırmızı, devetüyü, kırmızı-kahverengi veya kahverengi astara sahip olup, astar üzerinde bir merkezden çıkan ışın demeti biçiminde alansal perdahlama yapılmaktadır. Alansal perdah bezeme ile kapların renklerinde kontrast yaratılmıştır. İkinci yaygın grup OTÇ seramik geleneğinin devamıdır, ancak daha kaliteli bir biçimde üretilmiştir. Beycesultan III. tabakada bakır rengi görünümü veren kırmızı boya banyo astar tipik bir unsurdur, bu süreçte daha önce bilinmeyen gümüş rengi gri boya banyo astar ve altın boya astar yaygın hale gelmiştir. Söz konusu astar uygulamaları mutfak kaplarında görülmez. Domestik kaplar üzerinde ip baskılar, pithoslar üzerinde baskı mühür bezeme görülür. Kaplar üzerine uygulanan çeşitli kabartma bezemeler yaygınlaşmış ve bu özellikler kaplara metalik bir görünüm kazandırmıştır. III. tabakaya ait seramikler R alanında yer alan çifte tapınakta, Doğu tepedeki evlerde ve J-M alanlarında ulaşılmıştır. Bu tabakada IVa tabakasından tanınan formaların yanı sıra 14 yeni form ortaya çıkmıştır. En yoğun karşılaşılan formlar içme kapları¹⁸²¹, çanaklar¹⁸²², tabaklar ve fincan altlıkları, boşaltma kapları¹⁸²³ ve depolama

¹⁸²⁰ Lloyd 1972: 6, 17.

¹⁸²¹ Bulunan içme kabı örnekleri; kısa kaideli fincanlar, kadehler, yükseltilmiş kaideli çanaklar, meyvelikler, büyük meyvelikler ve kraterler, dördü yonca ağızlı fincan ya da ölçüm kabı, büyük-küçük maşrapalar ve tankartlar, minyatür biberonlar biçiminde alt gruplara ayrılmaktadır. Mellaart-Murray 1995: 3 vd.

¹⁸²² Bulunan çanaklar; basit çanaklar ve tabaklar, omurgalı çanaklar, kalınlaştırılmış ağız kenarlı sığdan derine çanaklar, halka dipli yivli ağız kenarlı açık çanaklar, bir veya iki kulplu çanaklar biçiminde alt gruplara ayrılmaktadır. Mellaart-Murray 1995: 4.

¹⁸²³ Boşaltma kapları; iki ya da üç akıtacaklı testiler, yuvarlatılmış ağızlı testiler, armut biçimli şişeler, su şişeleri, askoslar, akıtacaklı çaydanlıklar biçiminde alt gruplara ayrılmaktadır. Mellaart-Murray 1995: 4 vd.

kaplarıdır¹⁸²⁴. III. tabaka formlarında ve üretim tekniğinde görülen gelişimden dolayı *Rönesans* dönemi olarak da tanımlanmıştır¹⁸²⁵. Bu tabakada en dikkat çeken seramiklerden olan MÖ 1360'dan sonraya tarihlenen Miken üzengi kulplu testi parçasının kronolojinin kurgulanmasındaki yeri ve önemi yeni yapılan kazılar sonucunda sorgulanır hale gelmiştir. Bu parçanın III. tabakaya karışmış olabileceği göz önüne alınmalıdır.

II. tabakanın en karakteristik özelliği IVa ve III tabakadan da bilinen parlak mallardır. Bu tabakada bulunan malzemenin %90'ını bu mal grubu oluşturmaktadır. Söz konusu mal grubunun arındırılmış bir hamuru vardır ve çok küçük taşçık içermektedir. Bulunan çanak çömleklerin çok büyük bir çoğunluğunda mikalı boya astar vardır. Aynı zamanda bakır görünümlü kırmızı mallar veya gümüşümsü gri yüzeylerde görülmektedir. Renkler devetüyünün tonları, kırmızı, portakal renginden kahverengiye ve kahverengimsi siyah olabilmektedir. Bu dönemde parlak mallar, perdahlı mallara nazaran baskın durumdadır. Yalın mat boya astarlı mallar oldukça düşük bir yoğunlukta görülmeye devam etmektedir. Damga ve ip baskı bezeme oldukça yaygındır. Bu tabakada yiv bezeme, kabartma çubuklar, yumrular ve sivri kesit şeritler seramiklere metalik karakter vermeye devam etmektedir. Perdahlanmış mallarda III. tabakada görülen renk değişimi azalmaya başlamıştır. Çok az bulunan boya bezeme içeren grupta görülen kırmızı konsantrik bantlar Orta Anadolu'daki matara biçimli şişelerle karşılaştırılmaktadır. II. tabakada 200'e yakın tümlenebilir kap bulunmuştur. Bu çanak çömlekler J alanındaki sarayda, L alanındaki 1 ve 3 nolu odalarda, Büyük saraya yapılan eklerde, 16 ve 17 nolu odalarda ve höyüğün batısında yer alan A II alanındaki özel konutlardan gelmiştir. III. tabaka ile benzerlik gösteren II tabakada en yoğun karşılaşılan formlar içme kapları¹⁸²⁶, çanaklar¹⁸²⁷, tabaklar ve fincan altlıkları, boşaltma kapları¹⁸²⁸ ve depolama kaplarıdır¹⁸²⁹.

¹⁸²⁴ Depolama kapları; Miken üzengi kulplu çömlek parçası, küçük çömlekler, büyük çömlekler, pithoslar biçiminde alt gruplara ayrılmaktadır. Söz konusu formların dışında ayrıca huniler, kuşlu kap, çömlek altığı gibi örneklerde bulunmuştur. Mellaart-Murray 1995: 5.

¹⁸²⁵ Mellaart-Murray 1995: 1 vd.

¹⁸²⁶ Bulunan içme kapları; kadehler, meyvelikler, kraterler, dörtlü yonca ağızlı fincan, iki akıtacaklı yonca ağızlı fincan biçiminde alt gruplara ayrılmaktadır. Mellaart-Murray 1995: 58; ayrıca bkz, Lloyd-Mellaart 1955: 53 vd.

Ib tabakasına gelinmesiyle birlikte çanak çömleğinin dış yüzeyinde yeni renk uygulamaları ve kaba hamurlu örnekler görülmeye başlar. Bu dönemde OTÇ'den sonra ilk defa yalın ve kaba mutfak kapları belli bir miktarda görülmeye başlar. Diğer mal grupları ise eski tekniklerin devam ettiğini göstermektedir ki bu durum I. tabakada eski gelenekten gelen insanların yeni yerleşmecilerle birlikte yaşamaya devam ettiği önerisini getirmiştir. Bu tabakada boya bezeme geleneği yaygınlaşır. Altın boya astarlı mallar üzerine kırmızı mat boya ile boyama Ib de görülmekle birlikte bu gelenek Ia da kaybolur. Mat kırmızı boya aynı zamanda devetüyü çanaklar üzerinde yatay bantlar veya konsantrik daireler şeklinde görülür. Beycesultan II ve I. tabaka seramiğini karşılaştırdığımızda sadece mal grupları ve bezeme anlayışında değil aynı zamanda formlarda da yenilikler görülür. Beycesultan I'de yaklaşık 24 yeni form ortaya çıkmıştır bunların 20 tanesi Ib tabakasında ve diğer 4 tanesi Ia tabakasında ortaya çıkar¹⁸³⁰. I. tabakada en yoğun karşılaşılan formlar içme kapları¹⁸³¹, çanaklar¹⁸³², tabaklar ve fincan altlıkları, boşaltma kapları¹⁸³³ ve depolama kaplarıdır¹⁸³⁴.

Beycesultan'da yürütülen kazılarda çok sayıda ve çeşitli tipte küçük buluntu toplulukları tespit edilmiştir. III. tabakada bronzdan yapılmış çeşitli iğneler, oraklar,

¹⁸²⁷ Bulunan çanaklar; basit çanaklar, omurgalı çanaklar, içe eğik ağız kenarlı omurgalı çanaklar, kulplu omurgalı çanaklar biçiminde alt gruplara ayrılmaktadır. Mellaart-Murray 1995: 58; ayrıca bkz. Lloyd-Mellaart 1955: 60 vd.

¹⁸²⁸ Bulunan boşaltma kapları; iki akıtacaklı testiler, yuvarlatılmış ağızlı şişeler, uzun boyunlu testiler, dar boyunlu şişeler, askoslar, gaga ağızlı testiler, çaydanlıklar biçiminde alt gruplara ayrılmaktadır. Mellaart-Murray 1995: 59; ayrıca bkz. Lloyd-Mellaart 1955: 68 vd.

¹⁸²⁹ Bulunan depolama kapları; küçük çömlekler ve pithoslar biçiminde alt gruplara ayrılmaktadır. Söz konusu formların dışında ayrıca huniler, çömlek altığı, kepçe, boynuz, küvet parçası gibi örneklerde bulunmuştur. Mellaart-Murray 1995: 59 vd; ayrıca bkz. Lloyd-Mellaart 1955: 74 vd.

¹⁸³⁰ Mellaart-Murray 1995: 56 vd.

¹⁸³¹ Bulunan içme kabı örnekleri; kısa kaideli fincanlar, kadehler, yükseltilmiş kaideli fincanlar, meyvelikler, kraterler, dördü yonca ağızlı fincan, maşrapalar ve biberonlar biçiminde alt gruplara ayrılmaktadır. Mellaart-Murray 1995: 22 vd.

¹⁸³² Bulunan çanak örnekleri; basit çanaklar, omurgalı çanaklar, kalınlaştırılmış ağız kenarlı çanaklar, halka yivli ağız kenarlı açık çanaklar, bir veya iki kulplu çanaklar biçiminde alt gruplara ayrılmaktadır. Mellaart-Murray 1995: 23.

¹⁸³³ Bulunan boşaltma kapları; iki ya da üç akıtacaklı testiler, yuvarlatılmış ağızlı testiler, armut biçimli şişeler, askoslar, gaga ağızlı testiler, çaydanlıklar biçiminde alt gruplara ayrılmaktadır. Mellaart-Murray 1995: 24 vd.

¹⁸³⁴ Bulunan depolama kapları; küçük çömlekler, büyük çömlekler, pithoslar biçiminde alt gruplara ayrılmaktadır. Söz konusu formların dışında ayrıca huniler, çömlek altığı mutfak malları gibi örneklerde bulunmuştur. Mellaart-Murray 1995: 24 vd.

bıçaklar, bızlar, baltalar, yüzükler, çeşitli taşlardan yapılmış; madeni alet üretiminde kullanılan kalıp, antropomorfik figürin parçası, çanaklar, baltalar, karnelin ve kristalden yapılmış mücevherler, kemikten yapılmış; bıçak sapı, iğneler, seremoni baltası ve çeşitli objeler, pişmiş topraktan yapılmış ağırşaklar ve hilal biçimli objeler bulunmuştur¹⁸³⁵.

Beycesultan II. tabakada ise bronzdan yapılmış çeşitli formda iğneler, ok uçları, baltalar, bilezik ve yüzükler, çeşitli taşlardan yapılmış; kalıp, antropomorfik figürin, hayvan başı, çanaklar, baltalar, bileği taşları, kesiciler, topuzlar, üzerinde grifon betimlenen benzerleri Orta Anadolu'da bulunan bir mühür, kemikten yapılmış ağırşaklar, iğneler, disk objeler, bilezikler, pendantlar, at koşum parçaları, deniz kabukları ile yapılmış kolye, pişmiş topraktan yapılmış farklı formlarda ve boyutlarda yapılmış bezemeli ve bezemesiz ağırşaklar, ağırlıklar, hilal biçimli objeler ve kuş figürini bulunmuştur¹⁸³⁶.

I. tabakaya gelindiğinde ise bronzdan yapılmış yüzükler, iğneler, kesiciler, bıçaklar, çeşitli taşlardan yapılmış baltalar, topuzlar, kalıplar, silindir biçimli objeler ve benzerleri Erken Suriye Dönemi'nde Ebla'da bulunan fildişi mühür ele geçmiştir¹⁸³⁷. İç Kültür Bölgesi'nde yer alan Beycesultan ile çağdaş ve benzer buluntular ortaya koyan bir diğer yerleşim Aphrodisias'tır.

Aphrodisias'ta GTÇ tabakaları Akropolis Tepesi'nin batı bölümünde 8 nolu açmada tespit edilmiştir. 8 nolu açmada bu tabakalar A4 I-II-III olarak sınıflandırılmıştır¹⁸³⁸. Mimari anlamda oldukça tahrip durumda olan tabakalarda sınırlı oranda ve birbiri ile bütünlük sergilemeyen dağınık unsurlar tespit edilmiştir. Söz konusu olumsuzluklara rağmen bu süreçte yerleşimde kıyı Ege ile bağlantılı olduğu düşünülen boya bezemeli seramik gruplarının¹⁸³⁹ ve "psi tipi"nde bir Miken figürinin bulunması¹⁸⁴⁰ İç Kültür Bölgesi'nin Kıyı Kültür Bölgesi ile bağlantılarının ortaya

¹⁸³⁵ III. tabakada bulunan küçük buluntular için bkz Mellaart-Murray 1995: 155, 156, 165, 166, 179, 180, 186, 187.

¹⁸³⁶ II. tabakada bulunan küçük buluntular için bkz Mellaart-Murray 1995: 157-160, 167-170, 181-183, 188, 189.

¹⁸³⁷ I. tabakada bulunan küçük buluntular için bkz Mellaart-Murray 1995: 161, 171, 184, 190.

¹⁸³⁸ Joukowsky 1986: 174, tablo 5; Erim 1976: 29, Fig. 43-47.

¹⁸³⁹ Marchese 1978: 15 vd; Joukowsky 1991: 12.

¹⁸⁴⁰ Kadish 1971: 131; Erim 1970: 89.

konulmasında katkı sağlamıştır. Ayrıca hayvan kabukları üzerinde yapılan analizlerde tatlı su kaynaklı olanların yanı sıra deniz hayvan kabuklarının bulunmuş olması, yerleşimdeki bölgeler arası ticareti ortaya koyan bir diğer belirleyici olması açısından önem taşımaktadır¹⁸⁴¹.

Kompleks A4 olarak tanımlanan alanda GTÇ'ye tarihlenen¹⁸⁴², I. evrede 3.70x1.20 m boyutlarında 0.55 cm genişliğinde düzensiz taşlardan örülmüş bir duvar ve bu duvarın bir diğer duvar ile birleştiği köşe noktası bulunmuştur. Söz konusu evre toplam 10 m'lik bir alanda açığa çıkartılmıştır¹⁸⁴³. I. evrenin tespit edildiği alanın hemen altında 1.00x0.50, 1.90x2.40, ve 2.00x3.30 boyutlarında 75 cm derinlikte köşeleri düzeltilmiş içerisinde kül, karbon ve seramik parçaları bulunan çöp çukurları belirlenmiş ve bu unsurlar II. evre içerisinde değerlendirilmiştir. Toplam 10x4 m'lik bir alanı kapsayan II. evreye tarihlenen alanın kullanım amacı belirlenememiştir¹⁸⁴⁴. Yine bu evreye ait yapılarda taş temel geleneği görülmeye devam etmektedir¹⁸⁴⁵. 10x4 m'lik bir alanı kapsayan III. evre 14.10 m seviyesinde III-B duvarlarının hemen altında belirlenmiştir. Bu evrede büyük bir odaya ait taş temel ve üzeri kerpiç örülü 4 duvar ve bu duvarların bağlantıları bulunmuştur. Söz konusu alanın merkezinde 6x4 m boyutlarındaki sarı renkte toprak tabana sahip odanın içinde çok az kül bulunan büyük bir ocak bulunmuştur¹⁸⁴⁶. Söz konusu ocağın yakın çevresinde hilal biçimli ağırlıklar ele geçmiştir. Yine GTÇ'ye tarihlenen bir urne tipinde bir mezar yerleşim alanı içerisinde bulunmuştur¹⁸⁴⁷.

GTÇ tabakasının I. evre çanak çömleğinin genel karakterini bulunan örneklerin %85'ini temsil eden bezemesiz veya mika boya astarlı kırmızı mallar oluşturmaktadır. Diğer bulunan örneklerin %10'unu pithos parçaları ve perdahlanmış taş katkılı kırmızı astarlı ya da perdahlı mallar oluşturmaktadır. Pithoslar üzerinde dardan geniş diagonal yarık bezemeli bantlar yapılmıştır. Bezemeli ve bezemesiz

¹⁸⁴¹ Joukowsky 1986: 192 tablo 29, 30.

¹⁸⁴² Marchese 1976: 413.

¹⁸⁴³ Marchese 1976: 399, 400; Joukowsky 1986: 150.

¹⁸⁴⁴ Marchese 1976: 400, 401; Joukowsky 1986: 149 vd.

¹⁸⁴⁵ Joukowsky 1986: 149 vd.

¹⁸⁴⁶ Marchese 1976: 404 vd; Joukowsky 1986: 149.

¹⁸⁴⁷ Joukowsky 1986: 176 vd.

örnekleri bulunan Kırmızı Mallar da yuvarlatılmış-inceltilmiş ve konik, oval, oval ve hafifçe yivlendirilmiş ağız kenarı görülmektedir. Dipler, sığ içbükey, derin halka dipli, düz disk ve konik tabanlı kaide tiplerindedir. Kulplar büyük ve küçük olmak üzere, dikey ilmek kulp, oval şerit kulp ve inceltilmiş tutamak biçimindedir. En yaygın görülen form düz disk kaideli yuvarlatılmış ağız kenarlı omurgalı ve omurgasız açık çanaklardır. Bulunan çanak çömleklerin %5'ini boyalı örnekler oluşturmaktadır. Bu örneklerde kırmızıdan, kırmızı kahverengiye yatay bantlar altın boya astar üzerinde görülür¹⁸⁴⁸.

II. evre ile birlikte seramiklerin yüzey özelliklerinde önemli bir değişim görülür. Bu evrede Bezemesiz Kırmızı Mallar %85'lik orandan %30 oranına inmiştir. İç ve dış yüzeyine altın boya astar uygulanan örnekler ise seramiklerin toplamının %60'ını temsil eder. Altın boya astarlar büyükten küçüğe omurgalı ve omurgasız açık çanaklardan büyük ilmek kulplu kraterlere kadar farklı formlar üzerinde görülmektedir. Bulunan çanak çömleklerin %8'ini ise boyalı örnekler oluşturmaktadır. Bezeme altın boya astar üzerine kırmızı, kırmızı-kahverengi ve nadiren de siyah renkte yapılmaktadır. Dalgalı çizgiler, daireler, yarı daireler, spiraller ve artı işareti kullanılan motifler arasındadır. Kırmızı hamurlu, taşçık katkılı altın boya astarlı iki kulp parçası üzerinde parlak kırmızı çubuk biçiminde çizgilerden oluşan bezeme yapılmıştır. Gaga ağızlı testilerin akıtacak kısımlarına altın boya astar üzerine parlak kırmızı boya ile çapraz, yatay ve dikey bant bezemeler yapılmıştır. II. tabakada tespit edilen kenarları oval, hafifçe yivlendirilmiş, inceltilmiş gibi tiplere ayrılır. Dipler, çukur halka dip, düz disk ve konik kaide biçimindedir. Dudağa, omuza ve omurga yapan bölümde gövdeye applike edilmiş dikey ilmek kulp en yaygın görülen kulp tipidir. Bu kulpların merkezinde bazen insize yarıklar görülür. Pithos parçaları bütün çanak çömlek parçaları içerisinde %2'den az bir oranda olup orta taşçıklı kırmızı hamur, I evre ile benzer özellikleri göstermektedir¹⁸⁴⁹.

III. evrenin çanak çömleği temelde II. evre ile benzer özellikler göstermektedir. Orta kalitedeki Kırmızı Mallar yaklaşık %25 oranındadır. Ağız kenarları direk yuvarlatılmış, oval, inceltilmiş ve yuvarlatılmış, inceltilmiş ve hafifçe yivlendirilmiş tiplerindedir. Dipler hem düz disk hem de konik kenarlı kaide biçimindedir. Formlar

¹⁸⁴⁸ Marchese 1976: 401, 402.

¹⁸⁴⁹ Marchese 1976: 402 vd.

genellikle depolama kapları ve daha az bir oranda küçükten büyüğe omurgalı ve omurgasız açık çanaklardan oluşur. Bu tabakada dikkati çeken en önemli unsur altın mika boya astarlı örneklerin artış göstererek toplam seramiğin %60'ından fazlasını oluşturmasıdır. Bu gelenek genellikle kırmızı ve devetüyü yapımlarda görülmektedir. Ağız kenarları oval, oval ve hafifçe yivlendirilmiş, inceltilmiş ve hafifçe yivlendirilmiş ve ayrıca inceltilmiş ve yuvarlatılmış tiplerine ayrılmaktadır. Dipler yine düz disk ve konik kaide tiplerinde görülmektedir. Dikey ilmek kulplar en yaygın kulp tipi olarak karşımıza çıkmakta ve genellikle ağız kenarı üzerine bazen de omurgalı omuz kısmına applike edilmektedir. Kaba taşçıklı kırmızı hamurlu pithos parçaları bütün seramiğin %5'inden düşük bir orandadır. Ağız kenarları düzleştirilmiş-inceltilmiş ve düzleştirilmiş-yuvarlatılmış tiplerindedir. En sık görülen bezeme unsuru geniş düz bantlardır. Boyalı mallar II. evrede görülenlere benzerdir. Kırmızı, kırmızı-kahverengi ve siyah bantlar altın boya astarlı örnekler üzerine yapılmaktadır. Bu renklerle yapılan bezemelerde kullanılan motifler artı işareti, dalgalı çizgi, birbirini izleyen diagonaller ve eğriler, daireler, yarı daireler ve spirallerdir. Boya bezeme gaga ağızlı testilere ait bazı parçalarda da ortaya görülmektedir. Bu örnekler üzerinde bezeme unsuru olarak parlak kırmızı renginde dikey çubuklar ve eğrisel çizgiler kullanılmıştır¹⁸⁵⁰.

Aphrodisias'ta yapılan kazı çalışmalarında GTÇ tabakalarında bulunan toplam 6609 seramiği¹⁸⁵¹ bir bütün halinde değerlendirildiğinde parçaların büyük çoğunluğunu gövde parçalarının (%46) oluşturduğu, formları hakkında bilgi alınabilen parçaların çoğunluğunu çanakların (%22) oluşturduğu görülmektedir¹⁸⁵². GTÇ seramiklerinin %76'sı çark yapımı, %14'ü el yapımı olmakla birlikte kalan %10'luk kısmın üretim şekli belirlenememiştir. GTÇ tabakalarında bulunan seramiklerin %68'i boya astarlı ya da astarlı olup örneklerin %2'si siyah, %1'i kahverengi, %62'si metalik, %3'ü kırmızı-pembe renktedir, kalan %32'lik bölüm astarsızdır¹⁸⁵³. Burada en dikkat çeken unsur yerleşimde metalik görünümdeki Altın Boya Astarlı Mallar'ın bulunan tüm seramik repeatuvarının %62'sini oluşturacak kadar yüksek bir oranda kullanım görmüş

¹⁸⁵⁰ Marchese 1976: 405 vd.

¹⁸⁵¹ Joukowsky 1986: 304, tablo 87.

¹⁸⁵² Joukowsky 1986: 366, 316, tablo 98.

¹⁸⁵³ Joukowsky 1986: 306 vd, tablo 91, 92.

olmasıdır. GTÇ tabakalarında görülen boya bezemeli örneklerin %3'ünde kırmızı, %1'inde siyah renk bezeme görülür. Söz konusu bezemeler yatay bantlar, çoklu yatay bantlar, dalgalı hatlar ile çoklu yatay bantlar, çizgiler ile yatay bantlar ve çapraz bezemelerden oluşmaktadır. Bulunan örneklerin %1'inde perdahlama yapılmışken %99'u perdahsız olduğu tespit edilmiştir¹⁸⁵⁴.

Aphrodisias A4 kompleksinde GTÇ tabakalarında gerçekleştirilen kazı çalışmaları OTÇ tabakaları seramiklerinden farklı olarak yeni formlar ve bezeme unsurları ortaya koymuştur. Yerleşimde bu dönemde görülen bazı yenilikler ithal unsurlar olarak değerlendirilmiştir. Bulunan altın mika astarlı kaplar Beycesultan III ve II ile benzerlik göstermektedir. Yine II. ve III. evrede bulunan gaga ağızlı testilerin paralelleri Beycesultan'da bulunmuştur. Çaydanlıkların altın mika astar bulunan akıtacakların üzerine görülen çubuk ve yarı daire şeklindeki bezemeleri Mersin VIII-VII yapı katları ve Thermi GTÇ buluntuları ile benzerdir. Boya bezeme ile yapılan artı işareti, dalgalar, yatay ve çapraz örgülü çizgiler, spiraller, daireler, yarı daireler ve balıksırtı motifleri Geç Miken IIIa'dan IIIc'ye kadar görülmektedir. Aphrodisias'ta bulunan örnekler ise ithal örneklerden ziyade Miken etkisi altında üretilmiş olan yerel çanak çömlek geleneği olarak değerlendirilmiştir. Benzer motifler yine Troia Geç VI'da ve VIIa'da yerel üretilen seramik grupları üzerinde görülür. Bulunan örnekler ayrıca Tarsus, Milet ve İasos örnekleri ile de karşılaştırılabilir. Miken etkileri Aphrodisiaslı çömlekçiler tarafından istenilen motiflerin kaplar üzerine aktarılması ile oluşturulmuş olduğu düşünülmektedir. Bu durum Geç Miken bezeme anlayışlarının altın boya astarlı yüzey üzerine aktarılmasına ve olasılıkla Güneybatı Anadolu gelenekleri ile Ege geleneklerinin birbirine karıştırılarak uygulanmasına neden olmuştur. Yine Akropolis 7 nolu açmada bulunan yüz ve elbise hatları siyah boya bezeme ile belirlenen figürin Miken örnekleri ile benzerlik göstermektedir. Bezeme unsurlarında görülen kıyasal etkilere rağmen yerleşimde Miken üretimi olarak tanımlanabilecek ithal ve diğer üretimlerden keskin bir farklılık gösteren örneklerin bulunmaması söz konusu üretimlerin olasılıkla yerleşimde ve bölgede görülen yerel gelişimin yansımalarını da

¹⁸⁵⁴ Joukowsky 1986: 366.

ortaya koyduğu biçiminde değerlendirilmektedir¹⁸⁵⁵. Kompleks A4'deki buluntular radyokarbon analizlerin olmamasından dolayı stilistik açıdan MÖ 1300 ile 1200 arasına tarihlenebileceği önerilmektedir¹⁸⁵⁶. GTÇ tabakasının MÖ 1200'lerde sona ermesinde özellikle Deniz Kavimleri Olayı birçok bölgede olduğu gibi belirleyici unsur olduğu kabul edilmiştir. Bu değerlendirmeye birlikte özellikle 9 nolu açmada yapılan kazılarda elde edilen veriler MÖ 1200'den sonra bir keskin kültürel kırılmanın olmadığını, A5 I ve A5 II nolu yapı katlarının MÖ 1200 de iskâna uğradığı ve soru işaretli olarak MÖ 1100'de sona erdiği kabul edilmiştir¹⁸⁵⁷.

Aphrodisias'ta söz konusu çanak çömlek bulgularının yanı sıra GTÇ tabakalarında yürütülen kazılarda 12 ağırşak¹⁸⁵⁸, 1 taş figürin, 7 öğütme taşı, 2 taş balta, 1 keser, 7 bileği taşı, 5 çekiç taşı, 1 perdah taşı, 8 düzleştirme taşı, 1 havan, 2 disk, 2 taş ağırlık, çakmaktaşı ve 3 obsidyen alet bulunmuştur¹⁸⁵⁹.

İç Kültür Bölgesi içerisinde değerlendirilebilecek ve son yıllarda kazısına başlanan bir yerleşimde Tabae'dir. Denizli'ye bağlı Kale İlçesi sınırları içerisinde kalan **Tabae**'de yürütülen kazı çalışmalarında da karışık konteksler içerisinde GTÇ'ye tarihlenen seramikler bulunmuştur¹⁸⁶⁰.

İç Kültür Bölgesi'nde Beycesultan, Aphrodisias ve Tabae'de yürütülen kazı çalışmalarının yanı sıra daha öncede değinildiği gibi J. Mellaart, D. French, Ş. Tül ve E. Abay tarafından **yüzey araştırmaları** yapılmıştır. Yapılan araştırmalarda büyük bölümü Çivril ve Baklan ovalarında olan kazı ile incelenen höyükler dışında toplam 69 yerleşim tespit edilmiştir (Fig. 343, yerleşim kataloğu 4).

Özellikle Çivril ilçesinde yapılan yüzey araştırmalarında elde edilen sonuçlar değerlendirilerek bölgede OTÇ'de var olduğu bildirilen “*merkez yerleşimler*”, “*ikincil merkez yerleşimler*”, “*merkezler etrafında kümelenen yerleşimler*”, “*stratejik yerleşimler*” ve “*tepe üstü*” yerleşimler sınıflandırmasının GTÇ'de de devam ettiği

¹⁸⁵⁵ Joukowsky 1986: 162.

¹⁸⁵⁶ Marchese 1976: 405 vd; Joukowsky 1986: 176, tablo 6.

¹⁸⁵⁷ Joukowsky 1986: 160 tablo:3, 162.

¹⁸⁵⁸ Joukowsky 1986: 373 tablo: 126.

¹⁸⁵⁹ Joukowsky 1986: tablo 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 48, 50, 53, 54.

¹⁸⁶⁰ Ersoy 2010: 301 vd.

kabul edilmektedir¹⁸⁶¹. Bu dönemde OTÇ'de bilinen yerleşimlerin çok büyük bir bölümü GTÇ'de de iskân edilmeye devam etmiştir. Bu süreçte bazı küçük boyutlu höyükler ortadan kalkarken az sayıda yeni yerleşim ortaya çıkmıştır. Çivril ve Baklan ovasında yapılan yüzey araştırmalarında elde edilen bu sonuç¹⁸⁶² Büyük ve Küçük Menderes havzalarında bilinen diğer yerleşimlerin iskân süreci ile uyum içerisindedir. İç Kültür Bölgesi'nde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda GTÇ'de iskân edildiği belirlenen yerleşimler aşağıdaki haritada gösterilmiştir.

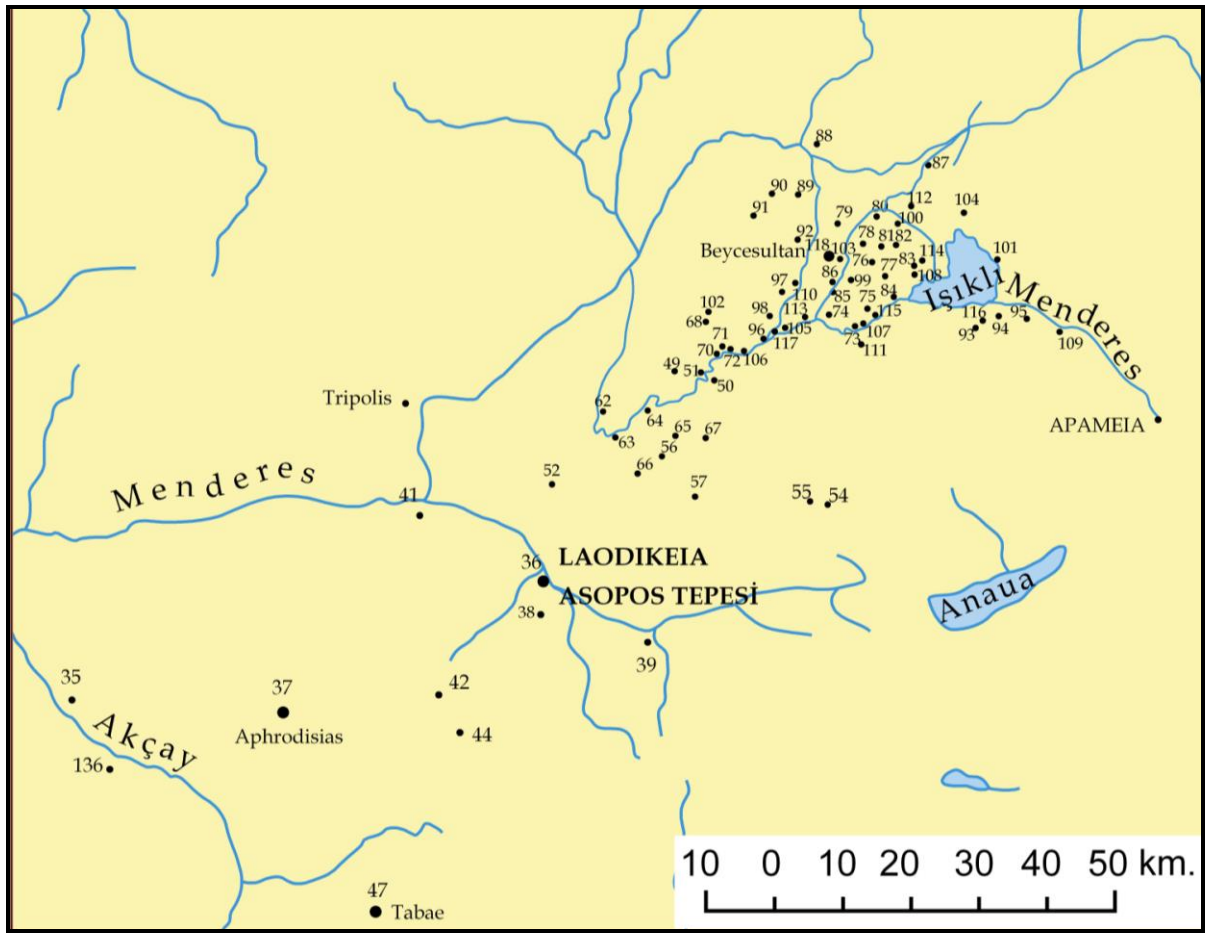

Fig. 343: İç Kültür Bölgesinde tespit edilen Geç Tunç Çağ yerleşimleri, harita.

¹⁸⁶¹ Dedeoğlu 2009: 245.

¹⁸⁶² Dedeoğlu 2009: 245; Abay 2011: 27.

2-) Geç Tunç ağ'da Laodikeia Asopos Tepesi

a) Tabakalanma ve Mimari

GT tabakası hakkında verilere yerleşimin her iki konisini oluşturan Asopos Tepesi I ve II'den ulaşılmıştır. Asopos Tepesi I'de özellikle Roma Döneminde görülen imar faaliyetlerinden dolayı GT tabakasının tamamen tahrip olduğu sadece Roma duvarları arasında bulunan 148 cm uzunluğunda 40 cm genişliğinde bir duvar ve bu duvarın hemen kuzeyinde yanmış durumda olan sıkıştırılmış topraktan oluşan tabanla temsil edilir (Fig. 344).

Fig. 344: Asopos Tepesi I, G3-4 açması GT duvarı.

Yine Asopos Tepesi I'de D3 açmasında çok zayıf bir duvar bulunmuş ancak söz konusu duvar tahrip olduğundan sınırlı bir alanda korunmuştur. Söz konusu duvar açmanın doğusunda, kuzey-güney doğrultusunda, 288,00 m kodunda, 2.05 m uzunluğunda 40 cm genişliğinde, bir dere taşlarından oluşturulmuştur (Fig. 345).

Fig. 345: Asopos Tepesi I, D3 açması GTÇ mekân duvarı.

Asopos Tepesi II'de ise GTÇ tabakası ile ilişkili seramik fırını, zayıf bir duvar ve tabanlar bulunmuştur. Fırın çevresinde fırın ile ilgili taş kümeleri ve kil havuzu tespit edilmiştir (Fig. 346-347). Anahtar deliği biçiminde planı olan fırın toplamda 1.15 m uzunluğunda, 1 m genişliğindedir. İç yüzü sıvalı, yarım daire formlu fırın, 59 cm. genişliğinde ön bir girişe sahiptir. Koridor biçiminde girişi olan fırının içerisinde çok sayıda dere taşı ve döküntü kerpiç parçaları ve yer yer küllü alanlar tespit edilmiştir. Kül tabakası özellikle fırının taban seviyesinin altında yoğunluk kazanmıştır.

Fig. 346: Asopos Tepesi II, GTÇ seramik fırını, batıdan.

Fig. 347: Asopos Tepesi II, seramik fırını, doğudan.

GTÇ tabakası ile bağlantılı bir diğer mimari unsur C4 plan karesinin güneydoğu çeyreğinde ve D4 plan karesinin kuzeydoğu çeyreğindeki Roma yapılarının yol açtığı tahribattan dolayı plan vermeyen duvar ve taban kalıntılarıdır. Taban alanının batısında¹⁸⁶³ 470 cm uzunluğunda 110 cm genişliğindeki bir kısmı koruna gelmiş, ortalama 4 cm dere taşları ve sıkıştırılmış toprak ile oluşturulmuştur (Fig. 348). Tabanın kaldırılması sırasında 30 cm'lik bir dolguya sahip olduğu ve amorf seramik parçalarının yer yer zemin içerisinde dolgu malzemesi olarak kullanıldığı anlaşılmıştır. Söz konusu

¹⁸⁶³ C3 plan karesinin güney yarısı.

tabanın doğusunda 286,60 m kodunda 170 x 325 cm'lik bir alanda V. tabakaya ait sıkıştırılmış toprak ile oluşturulmuş tabanın devam ettiği tespit edilmiştir. Eldeki veriler söz konusu taban kalıntısının iki farklı kullanım evresine işaret etmektedir. Erken evreye ait olan taban sıkıştırılmış topraktan olup, yer yer küçük çay taşları ile döşenmiştir. Üzerinde yoğun yanık izleri de görülen tabanın, çay taşı döşemenin üzerinin kısmen sıkıştırılmış toprakla kaplanıp yeniden yapılması ile tamir edildiği de anlaşılmaktadır. Bu tabakayla çağdaş çöp çukuru ise yaklaşık 1.75 m çapa sahip olup, ana toprak üzerine açılmıştır. Söz konusu çukur OTÇ çukurlarından bir tanesi ile kısmen kesişmiş ve bu çukurun bir kısmını tahrip etmiştir.

Fig. 348: Asopos Tepesi II, GTÇ tabanı ve insitu kaplar.

b-) Çanak Çömlek

b1-) Genel Nitelikler

a-) Mal Grupları

Asopos Tepesi'nde bulunan GTÇ'ye tarihlenen çanak çömleğin içerisinde toplam 11 mal grubu saptanmış olup, bunlar A harfinden K harfine kadar gruplandırılmıştır (Fig. 349);

A Mal Grubu: Kırmızı Mallar

B Mal Grubu: Kahverengi Mallar

C Mal Grubu: Açık Kahverengi Mallar

D Mal Grubu: Kendinden Astarlı Mallar

E Mal Grubu: Siyah Mallar

F Mal Grubu: Gri Mallar

G Mal Grubu: Devetüyü Mallar

H Mal Grubu: Kaba Mallar

I Mal Grubu: Altın Boya Astarlı Mallar

J Mal Grubu: Krem Bej Astarlı Mallar

K Mal Grubu: Boya Bezemeli Mallar

Asopos Tepesi'nde bulunan GTÇ çanak çömleğinde C, I ve G mal grupları diğer mal gruplarına nazaran yoğunluk kazanmaktadır. Bu dönemde ilk defa boya bezemeli mallar görülmeye başlar.

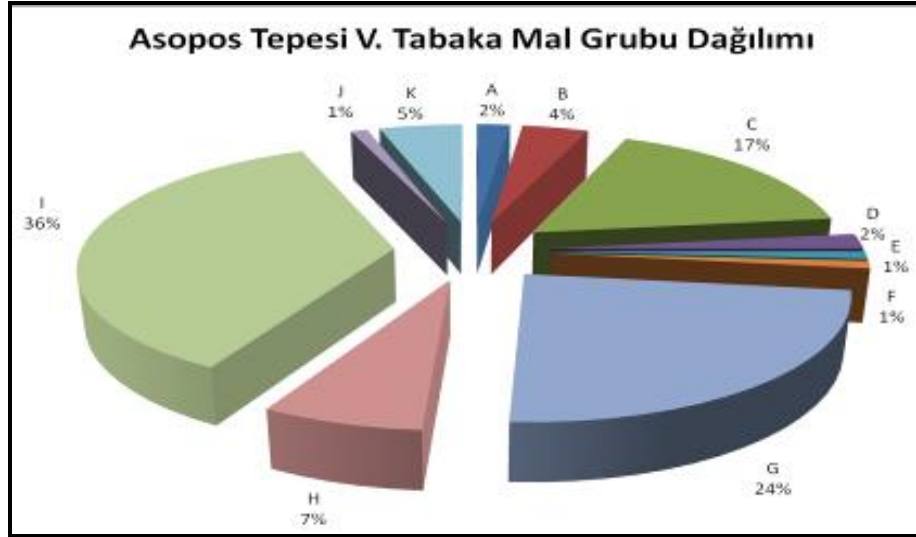

Fig. 349: Asopos Tepesi V. tabaka mal grubu dağılımı.

b-) Yüzey Renkleri

Asopos Tepesi V. tabakada bulunan seramiklerin dış yüzeyinde toplam 9 renk tespit edilmiştir (Munsell değerleri; açık devetüyü-2,5Y 8/2, 8/3, 8/4; 2,5YR 7/4, 8/4; 5 YR 8/4; 7,5 YR 8/2, 8/3, 8/4;10 YR 8/3, 8/4, 8/6, açık kahverengi-2,5Y 4/2, 5/3, 7/3; 5YR

5/3, 6/6; 7,5YR 3/2, 4/3, 5/2, 5/3, 5/6, 6/4, 6/6, 7/2, 7/4, 7/6, 7/8; 10YR 6/4, 7/3, 7/4, açık kırmızı-2,5YR 6/6, 6/8, 7/6, 7/8; 10R 6/8, 7/6, 7/8, kahverengi-2,5YR 4/2; 5YR 4/3, 5/3, 5/6; 7,5YR 4/3, 5/4, 5/6; 10YR 5/6, koyu kahverengi-5 YR 4/4; 7,5 YR 3/2, 4/6, kızıl kahverengi-2,5YR 4/4, 4/6, 5/6, krem-10 YR 8/2, kiremit-5YR 7/6, 7/8, siyah-2,5YR 2,5/1; 7,5YR 2,5/1, gri-Gley1 5/N, Gley1 5/5, Gley1 4/N, Gley2 3/10, 2,5YR 3/1, 4/1). Bulunan seramiklerin büyük bölümünün dış yüzey rengi devetüyü ve açık kahverengidir (Fig. 350).

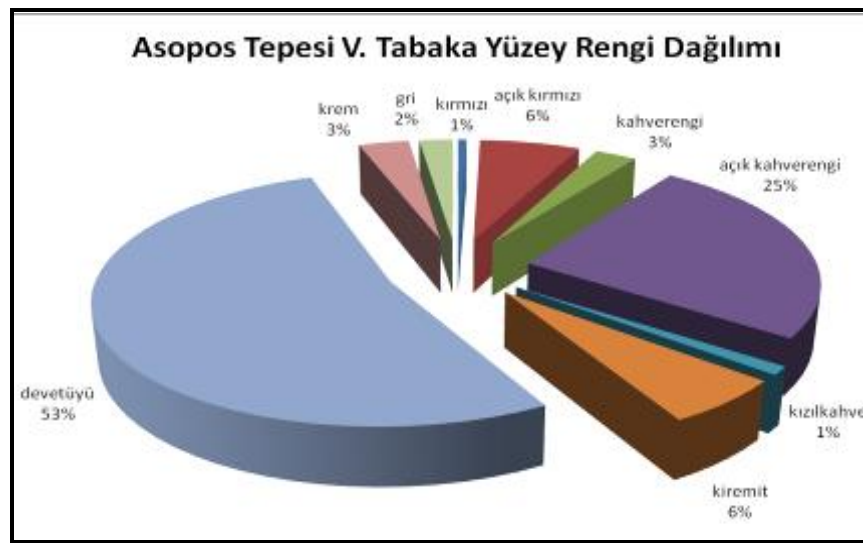

Fig. 350: Asopos Tepesi V. tabaka yüzey rengi dağılımı.

c-) Yüzey Özellikleri

Asopos Tepesi'nde bulunan GTÇ'ye tarihlenen çanak çömleklerdeki tüm mal grupları bir arada değerlendirildiğinde, astarın seramiklerin büyük bölümüne uygulandığı görülmektedir. Astar, çanak çömleklerin yüzeylerinde çoğunlukla ince olarak uygulanmıştır. Astar uygulanmayan yalın yüzeyler ise çok düşük bir orandadır¹⁸⁶⁴ (Fig. 351).

¹⁸⁶⁴Mal gruplarının açıklanması sırasında ilgili mal grubunda görülen yüzey işlemi açıklanacaktır.

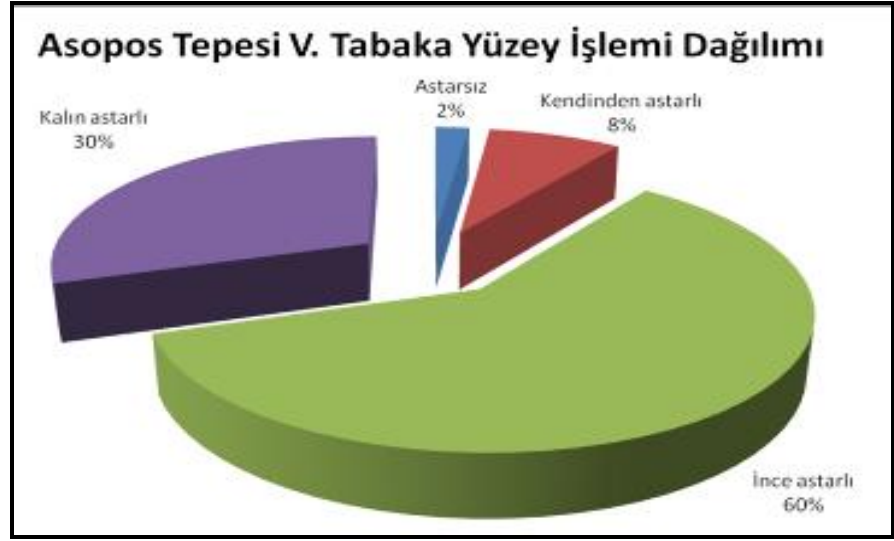

Fig. 351: Asopos Tepesi V. tabaka yüzey işlemi dağılımı.

Asopos Tepesi'nde bulunan GTÇ'ye tarihlenen çanak çömleğin büyük bölümünün yüzeyi açkısızdır. Açıklı örneklerin tüm mal grupları içerisindeki oranı %6'dır. GTÇ'ye tarihlenen seramiklerin hiçbirinde parlak açkı görülmemektedir. Nemliyen düzeltme işleminin uygulandığı örnekler ise oldukça düşük bir yüzde ile temsil edilmektedir (Fig. 352).

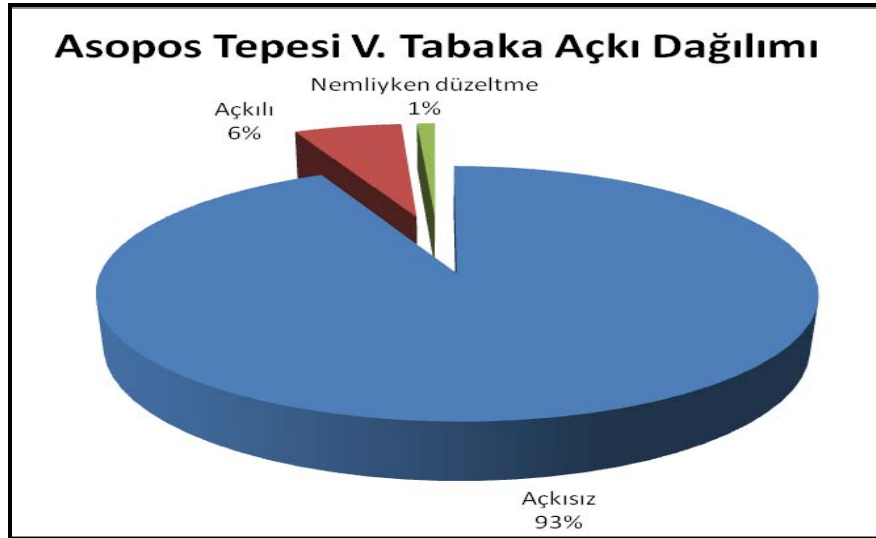

Fig. 352: Asopos Tepesi V. tabaka açkı dağılımı.

E ve J mal grupları içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin büyük bölümü açkılı iken diğer mal gruplarında açkısız örneklerin yoğun olması dikkat çekicidir¹⁸⁶⁵.

Asopos Tepesi'nde bulunan GTÇ'ye tarihlenen çanak çömlekte görülen yüzey niteliklerinin yüzdelik dağılımı garafikte gösterilmiştir (Fig. 353).

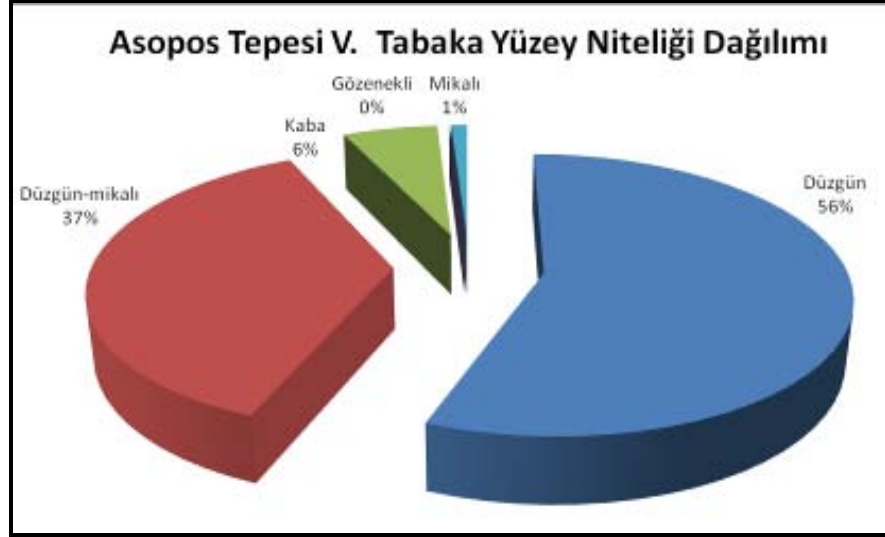

Fig. 353: Asopos Tepesi V. tabaka yüzey niteliği dağılımı.

A, B, C, D, E, F, G ve J mal gruplarında ağırlıklı olarak düzgün yüzey görülmektedir. H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde kaba yüzey baskın durumdadır. I ve K mal gruplarında değerlendirilen seramiklerin büyük bölümünde düzgün-mikalı yüzey görülür.

d-) Hamur ve Katkı

Katkı İçerikleri

Asopos Tepesi V. tabakada bulunan çanak çömleklerin hamurları genellikle ince nitelikte olup iyi bir biçimde arıtılmıştır. Yoğun katkı kullanımı özellikle kaba mal grubundaki, pişirme kaplarında görülür. V. tabakada bulunan farklı mal grupları içerisinde değerlendirilen çanak çömleklere taşçık, mika, kum ve kireç içeriği en

¹⁸⁶⁵ Mal grupları başlığı içerisinde her grup içerisindeki malların açkı çeşitleri dağılımı ayrı ayrı açıklanacaktır.

yaygın biçimde görülen maddelerdir¹⁸⁶⁶ (Fig. 354). Asopos Tepesi V. tabakada bulunan seramiklerin hamuru içerisinde gözlemlenen maddeler aşağıdaki kombinasyonlar şeklindedir;

Taşçık
Kum
Mika
Taşçık, mika
Taşçık, kireç
Taşçık, saman
Kum, seramik
Kum, mika
Kum, kireç
Küçük taşçık, kum
Küçük taşçık, mika
Kireç, mika
Küçük taşçık, mika, kireç
Küçük taşçık, kum, mika
Taşçık, kum, mika
Taşçık, kum, kireç
Küçük taşçık, mika, kuvars
Kum, seramik, kireç
Kum, seramik, taşçık
Kum, mika, kireç
Kum, seramik, mika

Fig. 354: Asopos Tepesi, V. tabaka, katkı içerikleri.

¹⁸⁶⁶ Her mal grubu içerisinde görülen katkı boyutu ve oranı ilgili mal grubunun başlığı içerisinde açıklanacaktır.

Katkı Boyutları

Asopos Tepesi V. tabakada bulunan çanak çömleklerin temel niteliklerinden bir diğeri de hamurun içerisinde yer alan katkı maddelerinin ince nitelikte olmasıdır. Az sayıdaki örnekte görülen iri katkı maddesinin büyük bir bölümü Kaba Mal Grubu içerisinde görülmektedir¹⁸⁶⁷ (Fig. 355).

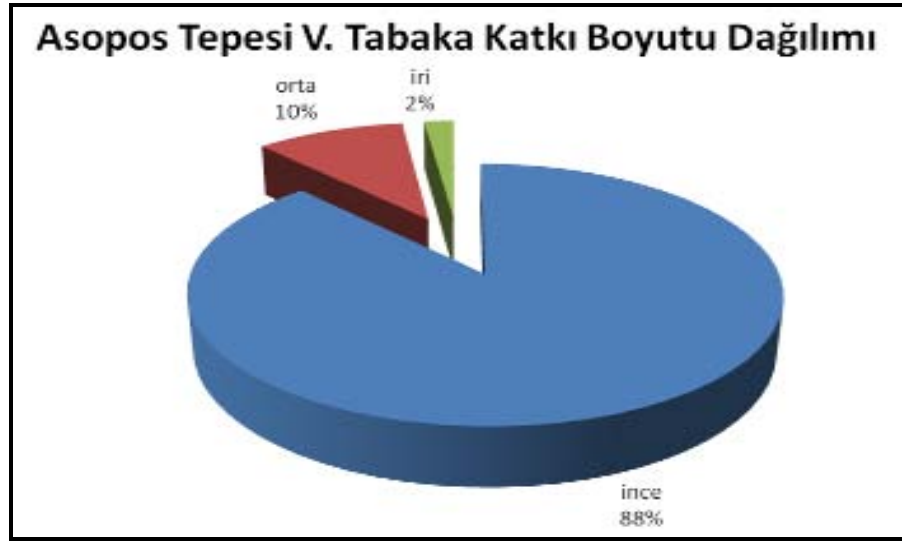

Fig. 355: Asopos Tepesi V. tabaka katkı boyutu dağılımı.

Katkı Oranı

Asopos Tepesi'nde bulunan GTÇ'ye tarihlenen çanak çömleklerde katkı maddelerinin oranlarının az olması belirleyici niteliklerinden bir diğeridir (Fig. 356).

¹⁸⁶⁷ Katkı maddelerinin mal gruplarına göre boyut dağılımı ilgili mal grubunun başlığı içerisinde yapılacaktır.

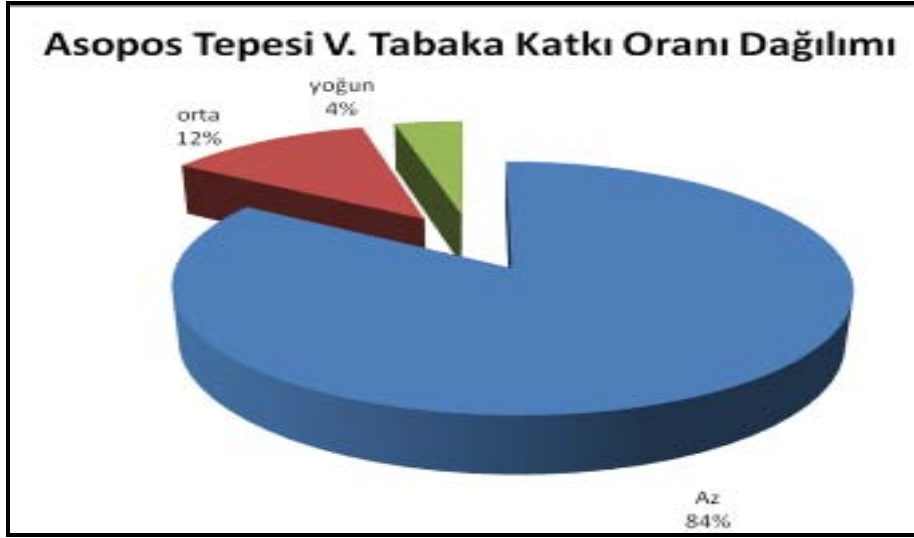

Fig. 356: Asopos Tepesi V. tabaka katkı oranı dağılımı.

Pişme Durumu

Asopos Tepesi'nde bulunan GTÇ'ye tarihlenen çanak çömleklerinin büyük bölümü iyi derecede pişmiştir (Fig. 357). Pişme durumu kötü olan çanak çömlekler yüzdelik dilime girmeyecek kadar az sayıdadır.

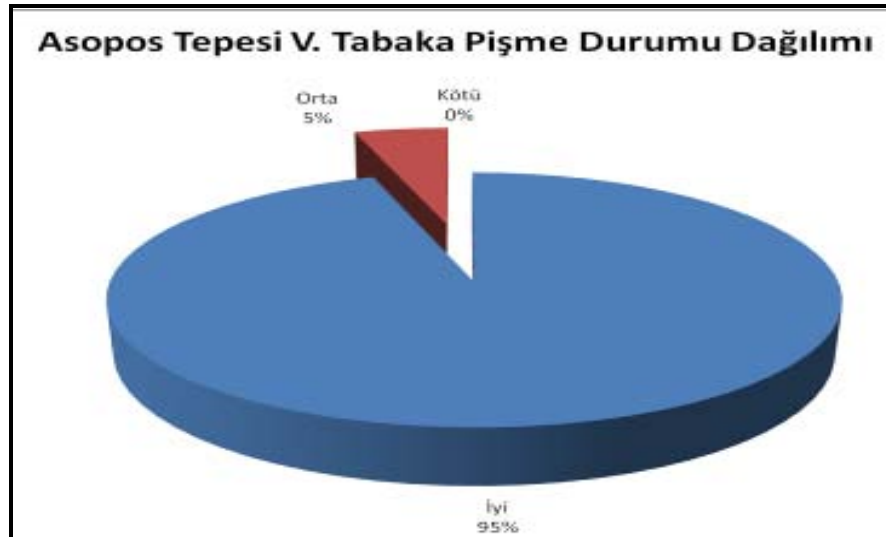

Fig. 357: Asopos Tepesi V. tabaka pişme durumu dağılımı.

Hamur Renkleri

Asopos Tepesi V. tabakada bulunan seramiklerin hamur renkleri ve bunların dağılımları ilgili mal grubu içerisinde açıklanacaktır. Burada bulunan tüm mal grupları

içerisinde görülen renkler ve bu renklerin tonları belirtilmiştir. V. tabakada bulunan seramiklerin hamurlarında toplam 9 renk ve bu renklerin tonları belirlenmiştir. Genellikle kahverengi ve tonlarındaki hamurların tüm mal grupları içerisinde en yoğun görülen olduğu tespit edilmiştir. (Munsell değerleri; açık kırmızı-2,5YR 6/6, 6/8, 7/8, kahverengi-5YR 5/6; 7,5YR 4/2, 4/3, 5/4, 5/6, 5/8, koyu kahverengi-2,5YR 4/3; 5YR 3/3; 7,5YR 2,5/3, 4/4, 4/6, açık kahverengi-2,5Y 6/2; 2,5YR 6/4; 5 YR 6/6; 7,5YR 5/2, 6/4, 6/6, 6/8, 7/4, 7/6, 7/8;10 YR 5/4, 5/6, 6/4, 7/4, kızıl kahve-2,5YR 3/6, 4/6, 4/8, 5/8; 5YR 4/6, kiremit-5YR 5/8, 6/8, 7/6, 7/8, devetüyü-2,5 Y 8/4; 2,5 YR 8/3; 5 YR 8/4; 7,5YR 8/2, 8/4, 8/6; 10YR 6/6, 7/6, 8/3, 8/4, krem-2,5 YR 8/2, gri-Gley1 5/N; 10R 4/1, Gley1 6/10).

Öz Dağılımı

Asopos Tepesi V. tabakada bulunan çanak çömleklerin çok büyük bir bölümünde öz görülmez. Mal grupları içerisinde az sayıdaki örnekte görülen öz ağırlıklı olarak açık gri ya da koyu gri renktedir. Hamur içerisinde en yoğun öz tespit edilen mal grupları C, F ve H'dir (Fig. 358).

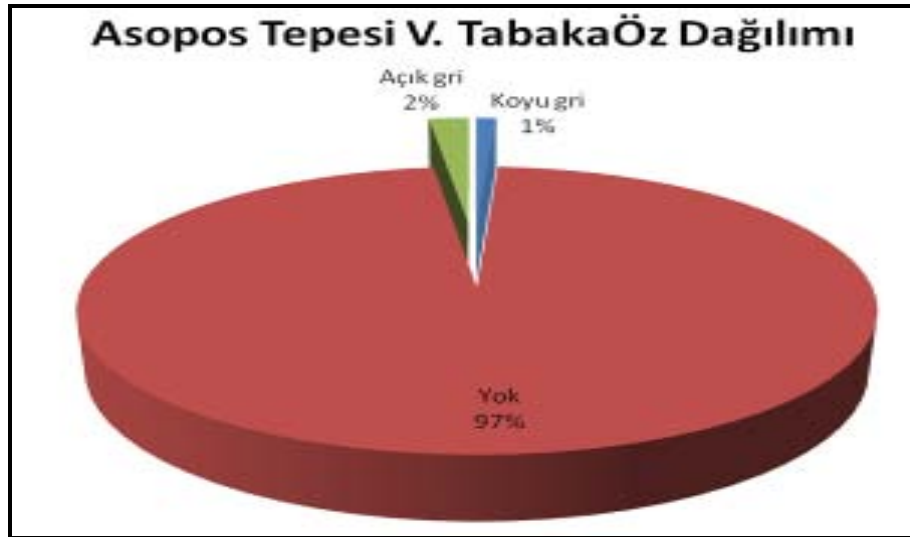

Fig. 358: Asopos Tepesi V. tabaka öz durumu dağılımı.

b2-) Mal Grupları

a-) A Mal Grubu: Kırmızı Mallar

A Mal Grubu, V. tabakada bulunan seramiklerin %2'sini oluşturmaktadır.

Yüzey Renkleri: A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin yüzey renkleri kırmızı ve açık kırmızıdır¹⁸⁶⁸ (Fig. 359).

	V. Tabaka
Kırmızı	%25
Açık Kırmızı	%75

Fig. 359: Asopos Tepesi V. tabaka, A Mal Grubu, yüzey renkleri ve oranları.

Yüzey İşlenişi: V. tabakada bulunan A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramikler içerisinde en yoğun oranda ince astar uygulaması görülmektedir (Fig. 360).

	V. Tabaka
Kalın Astar	%33
İnce Astar	%67

Fig. 360: Asopos Tepesi V. tabaka, A Mal Grubu, yüzey renkleri ve oranları.

Açık Çeşidi: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömlekte açkısız örnekler yoğundur (Fig. 361).

	V. Tabaka
Açıklı	%30
Açkısız	%70

Fig. 361: Asopos Tepesi V. tabaka, A Mal Grubu, açık çeşidi ve oranları.

Yüzey Niteliği: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleğin tamamının yüzey niteliği düzgün ve düzgün-mikalıdır (Fig. 362). Bu mal grubu içerisinde hiçbir örnekte kaba ve gözenekli yüzey görülmemiştir.

	V. Tabaka
Düğüün	%65

¹⁸⁶⁸ V. tabaka A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin dış yüzey munsell değerleri; kırmızı-10R 4/8, 5/6, 5/8, açık kırmızı-2,5YR 7/6.

Düzgün-mikalı	%35
----------------------	-----

Fig. 362: Asopos Tepesi V. tabaka, A Mal Grubu, açkı çeşidi ve oranları.

Katkı İçeriği: A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin taşçık ve mika içerikli olması en belirleyici özelliklerdendir (Fig. 363).

	V. Tabaka
Taşçık, mika	%32
Kum, mika	%22
Taşçık, kum, kireç	%18
Taşçık, kum, mika	%14
Taşçık, kum	%10
Kum	%4

Fig. 363: Asopos Tepesi V. tabaka, A Mal Grubu, katkı içeriği ve oranları.

Katkı Boyutu: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümünün katkı boyutu incedir (Fig. 364). Bu mal grubunda iri boyutta katkı içeren seramikler bulunmamıştır.

	V. Tabaka
İnce	%98
Orta	%2

Fig. 364: Asopos Tepesi V. tabaka, A Mal Grubu, katkı boyutu ve oranları

Katkı Oranı: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümünde katkı oranının az olduğu tespit edilmiştir (Fig. 365). Bu mal grubu içerisinde yoğun oranda katkı içeren örnekler bulunmamıştır.

	V. Tabaka
Az	%65
Orta	%35

Fig. 365: Asopos Tepesi V. tabaka, A Mal Grubu, katkı oranları

Pişme Durumu: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin tamamının pişme durumu iyi derecededir.

Hamur Rengi: A Mal Grubu içerisinde en yoğun karşılaşılan hamur renkleri açık kırmızı ve açık kahverengidir¹⁸⁶⁹ (Fig. 366).

	V. Tabaka
Açık Kırmızı	%55
Açık Kahverengi	%25
Kızıl kahve	%20

Fig. 366: Asopos Tepesi V. tabaka, A Mal Grubu, hamur rengi ve oranları.

Öz: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan, A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin tamamında öz yoktur.

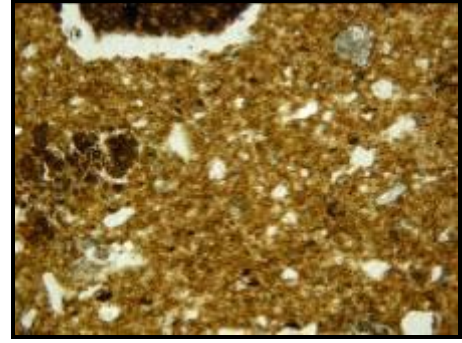
İnce Kesit ve XRF Analizi: V. tabakada bulunan ve Kırmızı Mal Grubu içerisinde değerlendirilen iki seramiğe ince kesit ve XRF analizi yapılmıştır (Fig. 367-368). İnce kesit analizi yapılan 1 nolu örnekte açık kahverengi, 2 nolu örnekte açık kırmızı hamur rengi mevcuttur. Tanecikli mineral yapısına sahip olan örnekler minerallerin dağılımı ve boyutu bakımından birbirinden ayrılmaktadır.

XRF analizi yapılan iki örnek sodyum oksit, magnezyum oksit, alüminyum oksit, silisyum dioksit ve demir oksit oranlarının açık bir biçimde ortaya koyduğu üzere büyük farklılıklar taşımaktadır.

¹⁸⁶⁹ V. tabakada bulunan A Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin hamur renkleri ve munsell değerleri; açık kırmızı-2,5YR 6/6, 6/8, 7/8, açık kahverengi-7,5YR 6/4, 6/6, kızılkahve- 2,5YR 5/6, 5/8.

1¹⁸⁷⁰

2¹⁸⁷¹

Fig. 367: Asopos Tepesi V. tabaka, A Mal Grubu, ince kesit analizleri (1-2).

Element	Na ₂ O Sodyum oksit	MgO Magnezyum oksit	Al ₂ O ₃ Alüminyum oksit	SiO ₂ Silisyum dioksit (Quartz Silika)	P ₂ O ₅ Fosfor Pentaoksit	SO ₃ Sülfür trioksit	K ₂ O Potasyum oksit	CaO Kalsiyum Oksit (Yanmış Kireç)	TiO ₂ Titanyum dioksit	MnO Manganit oksit	Fe ₂ O ₃ Hematit (Demir oksit)
Ölçü	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
61 ¹⁸⁷²	0,68	7,606	14,81	42,11	0,20	0,24	2,47	9,58	0,67	0,11	8,28
63 ¹⁸⁷³	1,13	2,544	19,11	51,93	0,26	0,06	2,75	9,29	0,71	0,06	4,97

Fig. 368: Asopos Tepesi V. tabaka, A Mal Grubu, XRF analizleri.

b-) B Mal Grubu: Kahverengi Mallar

B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramikler, V. tabakada bulunan seramiklerin %4'ünü oluşturmaktadır.

¹⁸⁷⁰ Ser No: L.07.AT.S1.475, Kat No: 115: 12.

¹⁸⁷¹ Ser No: L.09.AT2.C4.L32.1267.

¹⁸⁷² L.09.AT2.C4.L33.1318, Yüzelik dilim içerisinde girmeyen elementlerin değerleri şu şekildedir: CL: 274.6, V: 140.1, CR: 454.1, CO: 89.4, Nİ: 661.1, CU: 41, ZN: 92.3, GA: 14.9, GE: <0.5, AS: 14.4, SE: 0.6, RB: 71.6, SR: 358.7, Y: 18.8, ZR: 136.8, NB: 12.2, MO: <1.0, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 15.1, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 425.9, LA: 13.7, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 61.2, ER:-, YB:-, HF: 4, TA: 3.4, W: 126, HG: 2.5, PB: 22.7, Bİ: <1.0, TH: 10.6, U: 0.5.

¹⁸⁷³ L07.AT.S1.05, Yüzelik dilim içerisinde girmeyen elementlerin değerleri şu şekildedir: CL: 41.4, V: 113.9, CR: 108.8, CO: 46.9, Nİ: 70.5, CU: 25.7, ZN: 83.4, GA: 18.8, GE: <0.5, AS: 8.7, SE: 0.9, RB: 100.3, SR: 186.6, Y: 23.5, ZR: 189.2, NB: 11.2, MO: <1.0, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 15.2, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 440.6, LA: <2.0, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 80.8, ER:-, YB:-, HF: 9, TA: 1.1, W: 188, HG: <1.0, PB: 25.6, Bİ: <1.0, TH: 13.4, U: 1.2.

Yüzey Renkleri: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde en yoğun karşılaşılan renk kahverengidir¹⁸⁷⁴ (Fig. 369).

	V. Tabaka
Kahverengi	%95
Koyu Kahverengi	%5

Fig. 369: Asopos Tepesi V. tabaka, B Mal Grubu, yüzey rengi ve oranları.

Yüzey İşlenişi: V. tabakada bulunan ve B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde en yoğun oranda kalın astar uygulaması görülmektedir. Bu mal grubunda değerlendirilen seramiklerde kendinden astarlı seramiklerin oranı %6'dır (Fig. 370).

	V. Tabaka
Kalın Astar	%53
İnce Astar	%41
Kendinden Astar	%6

Fig. 370: Asopos Tepesi V. tabaka, B Mal Grubu, yüzey işlenişi ve oranları.

Açık Çeşidi: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleğin büyük bölümünde açıklama işlemi uygulanmamıştır (Fig. 371). Bu grup içerisinde değerlendirilen seramikler içerisinde parlak açık uygulanan hiçbir parça bulunmamıştır.

	V. Tabaka
Açkısız	%65
Açıklı	%29
Nemliyen Düzeltme	%6

Fig. 371: Asopos Tepesi V. tabaka, B Mal Grubu, açık çeşidi ve oranları.

¹⁸⁷⁴ V. tabakada bulunan B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin dış yüzey munsell değerleri; kahverengi-2,5YR 4/2; 5YR 5/3, 5/4, 5/6; 7,5YR 4/3, 4/6, 5/4, 5/6, koyu kahverengi-2,5 YR 4/3, 7,5YR 4/4, 4/6, 5/4.

Yüzey Niteliği: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleğinin yüzey niteliğinin düzgün olması bu grubun temel niteliklerinden bir diğeridir (Fig. 372). Bu grup içerisinde değerlendirilen seramikler içerisinde hiçbir örnekte gözenekli yüzey niteliği saptanmamıştır.

	V. Tabaka
Düzdün	%88
Düzdün-Mikalı	%6
Kaba	%6

Fig. 372: Asopos Tepesi V. tabaka, B Mal Grubu, yüzey niteliği ve oranları.

Katkı İçeriği: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömlek içerisinde taşçık, kum, mika hamur içerisindeki en yaygın görülen maddelerdir (Fig. 373).

	V. Tabaka
Taşçık, mika	%33
Kum, mika	%5
Taşçık, kum, kireç	%12
Taşçık, kum, mika	%19
Küçük taşçık, kum, mika	%7
Taşçık, kum	%9
Kireç, kum, mika	%6
Taşçık, mika, kireç	%6
Kum	%1
Mika	%1
Kireç	%1

Fig. 373: Asopos Tepesi V. tabaka, B Mal Grubu, katkı içeriği ve oranları

Katkı Boyutu: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde tespit edilen maddelerin boyutlarının ince olması

belirleyici özelliklerden bir diğeridir (Fig. 374). Bu mal grubu içerisinde iri boyutta katkı içeriği bulunmamıştır.

	V. Tabaka
İnce	%94
Orta	%6

Fig. 374: Asopos Tepesi V. tabaka, B Mal Grubu, katkı boyutu ve oranları.

Katkı Oranı: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümünün katkı oranı azdır. Bu mal grubu içerisinde hiçbir örnekte yoğun oranda katkı bulunmamıştır (Fig. 375).

	V. Tabaka
Az	%95
Orta	%5

Fig. 375: Asopos Tepesi V. tabaka, B Mal Grubu, katkı oranları.

Pişme Durumu: Asopos Tepesi V. tabaka bulunan ve B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin pişme durumu büyük oranda iyi derecededir (Fig. 376). Bu grup içerisinde kötü derecede pişmiş parçalar bulunmamıştır.

	V. Tabaka
İyi	%90
Orta	%10

Fig. 376: Asopos Tepesi V. tabaka, B Mal Grubu, pişme durumu ve oranları.

Hamur Rengi: B Mal Grubu içerisinde en yoğun karşılaşılan hamur renkleri kahverengi ve tonlarıdır¹⁸⁷⁵ (Fig. 377).

	V. Tabaka
--	------------------

¹⁸⁷⁵ V. tabaka B Mal Grubu altında değerlendirilen seramiklerin hamur renkleri ve munsell değerleri; kahverengi-7,5YR 5/4, 5/6; 10 YR 5/4, açık kahverengi-5YR 6/6; 7,5YR 5/2, 5/3, 6/6, 7/4; 10YR 5/2, koyu kahverengi-7,5YR 4/4, 4/6, kızılkahve-5YR 4/6, açık kırmızı-2,5YR 6/8, kiremit-5 YR 5/8, 6/8, 7/6, devetüyü-7,5 YR 8/2.

Kahverengi	%33
Açık Kahverengi	%27
Koyu Kahverengi	%21
Kızıl kahve	%11
Açık Kırmızı	%4
Kiremit	%3
Devetüyü	%1

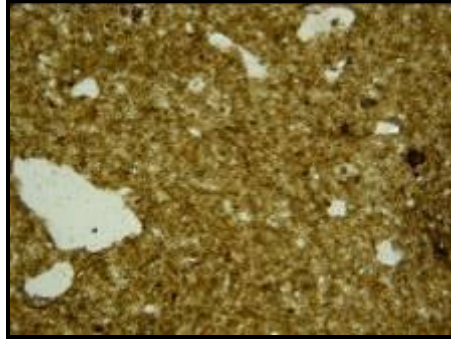
Fig. 377: Asopos Tepesi V. tabaka, B Mal Grubu, hamur rengi ve oranları.

Öz: Asopos Tepesi V. tabaka B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin büyük bir bölümünde öz yoktur. Az sayıda öz bulunan seramiklerde açık gri renkte öz tespit edilmiştir (Fig. 378).

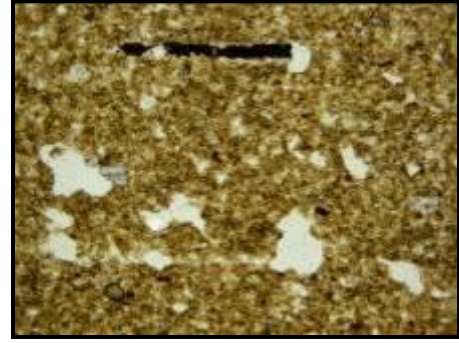
V. Tabaka	
Yok	%99
Açık Gri	%1

Fig. 378: Asopos Tepesi V. tabaka, B Mal Grubu, öz durumu ve oranları.

İnce Kesit Analizi: Bu grup içerisinde değerlendirilen 2 seramiğe ince kesit analizi yapılmıştır (Fig. 379). Açık kahverengî hamur rengine sahip olan seramiklerde tanecikli mineral içeriği yer almaktadır. Her iki örnekte de mineraller yönlendirilmiştir. Analiz edilen iki örneği dikkate aldığımızda mineral yapılarının benzer nitelikler sergilediği görülmektedir.

1¹⁸⁷⁶

2¹⁸⁷⁷

Fig. 379: Asopos Tepesi V. tabaka, B Mal Grubu, ince kesit analizleri (1-2).

c-) C Mal Grubu: Açık Kahverengi Mallar

V. tabakada bulunan seramiklerin %17'sini C Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramikler oluşturur.

Yüzey Renkleri: C Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin hemen tamamının dış yüzeyinde açık kahverengi yüzey rengi görülmektedir. Bu mal grubu içerisinde değerlendirilen çok az sayıda kahverengi ve kırmızı kahve yüzey rengine sahip örneklerde bulunmaktadır¹⁸⁷⁸ (Fig. 380).

	V. Tabaka
Kahverengi	%1
Açık Kahverengi	%98
Kırmızı kahve	%1

Fig. 380: Asopos Tepesi V. tabaka, C Mal Grubu, yüzey rengi ve oranları

Yüzey İşlenişi: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve C Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerinin yaklaşık yarısında ince astar uygulaması

¹⁸⁷⁶ Ser No: L.07.AT.S1.478.

¹⁸⁷⁷ Ser No: L.07.AT.S1.957.

¹⁸⁷⁸ V. tabakada bulunan ve C Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin dış yüzey munsell değerleri; açık kahverengi-5 YR 6/6; 7,5YR 5/3, 6/4, 6/6, 7/2, 7/4, 7/6, 7/8, kahverengi-7,5YR 4/3, kırmızıkahve-2,5YR 4/6.

görülmektedir. Bu mal grubu içerisinde değerlendirilen örnekler arasında kendinden astarlı örnekler %10 oranını geçmemektedir (Fig. 381).

	V. Tabaka
İnce Astar	%49
Kalın Astar	%39
Kendinden Astar	%10
Astarsız	%2

Fig. 381: Asopos Tepesi V. tabaka, C Mal Grubu yüzey işlenişi ve oranları.

Açık Çeşidi: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve C Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleğinin büyük çoğunluğu açıksızdır (Fig. 382). Bu mal grubu içerisinde değerlendirilen hiçbir örnekte parlak açık görülmemektedir.

	V. Tabaka
Açıksız	%94
Açıklı	%6

Fig. 382: Asopos Tepesi V. tabaka, C Mal Grubu çkı çeşidi ve oranları.

Yüzey Niteliği: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve C Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleğin yüzey niteliğinin düzgün olması temel özelliklerdendir (Fig. 383). Bu mal grubu içerisinde hiçbir örnekte gözenekli yüzey bulunmamaktadır.

	V. Tabaka
Düzgün	%82
Düzgün-Mikalı	%16
Kaba	%2

Fig. 383: Asopos Tepesi V. tabaka, C Mal Grubu yüzey niteliği ve oranları.

Katkı İçeriği Asopos Tepesi V. tabakada bulunan C Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömlek içerisinde taşıçık, kum, mika kullanımı en yaygın görülen özelliklerdendir (Fig. 384).

	V. Tabaka
Taşçık, mika	%21
Kum, mika	%24
Taşçık, kum, kireç	%3
Taşçık, kum, mika	%9
Küçük taşçık, kum	%9
Küçük Taşçık, mika	%8
Taşçık, kum	%5
Kireç, kum, mika	%10
Taşçık, mika, kireç	%2
Kum, kireç	%3
Mika	%1
Taşçık, kireç	%3
Taşçık	%1
Kum	%1

Fig. 384: Asopos Tepesi V. tabaka, C Mal Grubu, katkı içeriği ve oranları.

Katkı Boyutu: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve C Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde ince boyutlu katkı bulunması temel niteliklerdendir. Bu mal grubu içerisinde iri boyutta katkı kullanımı %3 oranını geçmemektedir (Fig. 385).

	V. Tabaka
İnce	%87
Orta	%10
İri	%3

Fig. 385: Asopos Tepesi V. tabaka, C Mal Grubu, katkı boyutu ve oranları.

Katkı Oranı: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve C Mal Grubu içerisinde tanımlanan seramiklerin büyük bölümünde az oranda katkı bulunur. Bu mal grubunda yoğun katkı içeriği %5 oranını aşmamaktadır (Fig. 386).

	V. Tabaka
Az	%82
Orta	%13
Yoğun	%5

Fig. 386: Asopos Tepesi V. tabaka, C Mal Grubu, katkı oranları.

Pişme Durumu: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve C Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerinin tamamının pişme durumu iyidir.

Hamur Rengi: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve C Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük çoğunluğunda hamur, kahverengi ve bu rengin tonlarındadır¹⁸⁷⁹. Ayrıca nispeten daha az sayıda parçada devetüyü, kiremit ve açık kırmızı renkte hamur tespit edilmiştir (Fig. 387).

	V. Tabaka
Kahverengi	%31
Açık Kahverengi	%49
Koyu Kahverengi	%3
Devetüyü	%12
Kiremit	%3
Açık Kırmızı	%2

Fig. 387: Asopos Tepesi V. tabaka, C Mal Grubu, hamur rengi ve oranları.

¹⁸⁷⁹ V. tabakada bulunan C Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin hamur renkleri ve bu renklerin munsell kataloğu karşılıkları; kahverengi-7,5YR 5/6, 5/8, açık kahverengi-2,5 YR 6/4; 5 YR 6/6; 7,5 YR 6/6, 6/8, 7/6; 10 YR 6/4, 7/4, koyu kahverengi-7,5YR 4/4, 4/6, devetüyü-5 YR 8/4; 10 YR 6/6, 7/6, 8/4, açık kırmızı-2,5 YR 6/6, kiremit-5 YR 5/8.

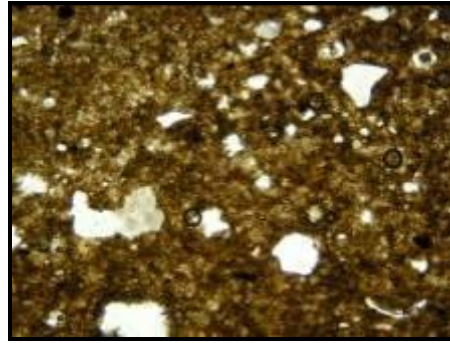
Öz: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve C Mal Grubu altında değerlendirilen seramiklerin büyük bölümünde öz bulunmamaktadır. Öz tespit edilen sınırlı sayıdaki örnekte açık gri renkte öz görülmektedir (Fig. 388).

V. Tabaka Öz Durumu ve Oranları	
Yok	%96
Açık Gri	%4

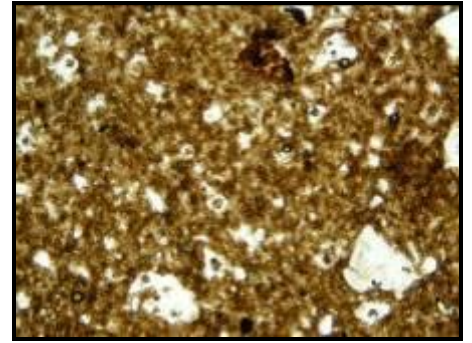
Fig. 388: Asopos Tepesi V. tabaka, C Mal Grubu, öz durumu ve oranları

İnce Kesit ve XRF Analizi: Bu mal grubu altında değerlendirilen 4 seramiğe ince kesit 2 seramiğe XRF analizi yapılmıştır (Fig. 389-390). İnce kesit analizi yapılan seramiklerden 1 nolu parça koyu kahverengi, 2 ve 4 nolu parçalar kahverengi ve 3 nolu parça açık kahverengi hamur rengine sahiptir. Mineral yapısı tanecikli olan seramiklerde 1, 2 ve 3 nolu parçalar birbirine yakın bir görünüm sergilerken 4 nolu parça bu örneklere nazaran farklılık taşır.

C Mal Grubu içerisinde değerlendirilen 21 ve 27 nolu örneklere yapılan XRF analizleri, söz konusu iki parçanın sodyum oksit, magnezyum oksit, alüminyum oksit, silisyum oksit, demir oksit ve sülfür trioksit gibi minerallerinin farklılıklar taşıdığını göstermektedir.

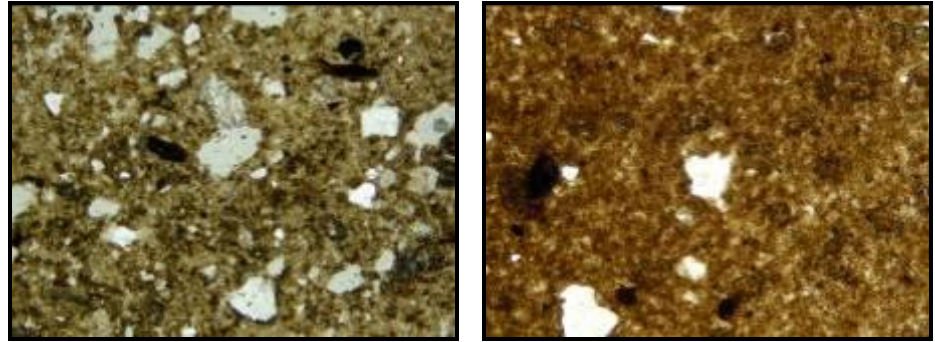
1¹⁸⁸⁰

2¹⁸⁸¹

¹⁸⁸⁰ Ser No: L.09.AT2.C3.L27.39.

¹⁸⁸¹ Ser No: L.10.AT2.C3.L37.29.

3¹⁸⁸²

4¹⁸⁸³

Fig. 389: Asopos Tepesi V. tabaka, C Mal Grubu ince kesit analizleri (1-49).

Element	Na2O Sodyum oksit	MgO Magnezyum oksit	Al2O3 Alüminyum oksit	SiO2 Silisyum dioksit (Quartz Silika)	P2O5 Fosfor Pentaoksit	SO3 Sülfür trioksit	K2O Potasyum oksit	CaO Kalsiyum Oksit (Yanmış Kireç)	TiO2 Titanyum dioksit	MnO Manganit oksit	Fe2O3 Hematit (Demir oksit)
Ölçü	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
21 ¹⁸⁸⁴	0,97	6,95	14,05	34,62	0,16	0,49	2,81	15,23	0,63	0,11	6,94
27 ¹⁸⁸⁵	1,12	1,79	25,91	53,35	0,33	0,08	2,44	5,25	1,02	0,05	7,39

Fig. 390: Asopos Tepesi V. tabaka, C Mal Grubu, XRF analizi sonuçları.

d-) D Mal Grubu: Kendinden Astarlı Mallar

V. tabakada bulunan seramiklerin %2'sini D Mal Grubu içerisinde değerlendirilen formlar oluşturur.

¹⁸⁸² Ser No: L.08.AT1.G3-G4.L20.572.

¹⁸⁸³ Ser No: L.10.AT2.C3.L37.30.

¹⁸⁸⁴ Ser No: L.07.AT.S1.866, Kat No: 114:5, Yüzelik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 2250, V: 140.6, CR: 392.7, CO: 74, Ni: 610.4, CU: 34.5, ZN: 89.1, GA: 14.9, GE: <0.5, AS: 11.8, SE: <0.5, RB: 73.5, SR: 350.2, Y: 18.9, ZR: 116.6, NB: 12.4, MO: <0.1, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 15, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 412.8, LA: <2.0, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 62.4, ER:-, YB:-, HF: 5.6, TA: 4.2, W: 29.3, HG: 1.3, PB: 24.9, Bi: <1.0, TH: 10.2, U: <1.0.

¹⁸⁸⁵ Ser No: L.09.AT2.D4.L9.23, Kat No: 107: 7, Yüzelik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 46.9, V: 164.9, CR: 227, CO: 59.9, Ni: 196.5, CU: 30.6, ZN: 79.8, GA: 25.7, GE: 1.9, AS: 88.6, SE: 0.6, RB: 93.5, SR: 297.8, Y: 25.9, ZR: 248.4, NB: 22, MO: <1.0, AG: 3.7, CD: 0.3, SN: 16, SB: 0.8, CS: <4.0, BA: 452, LA: <2.0, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 102.4, ER:-, YB:-, HF: 9, TA: <1.0, W: 259.7, HG: 0.4, PB: 28.3, Bi: 0.8, TH: 17.9, U: 1.6.

Yüzey Renkleri: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve D Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin dış yüzey rengi kendi içerisinde farklılıklar gösterir¹⁸⁸⁶. Bu mal grubu içerisinde en yoğun oranda karşılaşılan renk açık kahverengi olmakla birlikte kiremit, kahverengi, devetüyü ve açık kırmızı renkleri de görülmektedir (Fig. 391).

	V. Tabaka
Açık Kahverengi	%72
Kiremit	%4
Kahverengi	%18
Devetüyü	%4
Açık Kırmızı	%2

Fig. 391: Asopos Tepesi V. tabaka, D Mal Grubu, dış yüzey rengi ve oranları.

Yüzey İşlenişi: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve D Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin tamamı kendinden astarlıdır.

Açık Çeşidi: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve D Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin tamamında açık işlemi görülmemektedir.

Yüzey Niteliği: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve D Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin tamamında düzgün yüzey görülmektedir.

Katkı İçeriği: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve D Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde taşçık, kum ve mika kullanımı en yaygın görülen özelliklerdendir (Fig. 392).

	V. Tabaka
Taşçık, mika	%22
Kum, mika	%16
Taşçık, kum, kireç	%8

¹⁸⁸⁶ V. tabaka bulunan ve D Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin dış yüzey munsell değerleri; açık kahverengi-5 YR 6/6; 7,5YR 5/2, 6/2, 6/3, kahverengi-7,5YR 4/3, 5/6, kiremit-5 YR 5/8, devetüyü-10YR 8/4.

Taşçık, kum, mika	%6
Küçük taşçık, kum	%5
Küçük Taşçık, mika, kireç	%4
Kireç, kum, mika	%10
Taşçık, mika, kireç	%4
Kum, kireç	%7
Mika, kireç	%5
Taşçık, kireç	%12
Kum	%1

Fig. 392: Asopos Tepesi V. tabaka, D Mal Grubu, katkı içeriği ve oranları.

Katkı Boyutu: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan D Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde ince boyutlu katkı bulunması temel niteliklerdendir. Bu mal grubu içerisinde iri boyutta katkı kullanımı %1 oranını aşmamaktadır (Fig. 393).

	V. Tabaka
İnce	%86
Orta	%13
İri	%1

Fig. 393: Asopos Tepesi V. tabaka, D Mal Grubu, katkı boyutu ve oranları.

Katkı Oranı: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve D Mal Grubu içerisinde tanımlanan seramiklerin büyük bölümünde az oranda katkı bulunur. Bu mal grubu içerisinde yoğun katkı kullanımı %2 oranını aşmamaktadır (Fig. 394).

	V. Tabaka
Az	%85
Orta	%13
Yoğun	%2

Fig. 394: Asopos Tepesi V. tabaka, D Mal Grubu, katkı oranları

Pişme Durumu: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan D Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümün pişme durumu iyidir. Bu mal grubu içerisinde kötü derecede pişmiş örnekler %1 oranını aşmamaktadır (Fig. 395).

	V. Tabaka
İyi	%90
Orta	%9
Kötü	%1

Fig. 395: Asopos Tepesi V. tabaka, D Mal Grubu, pişme durumu ve oranları.

Hamur Rengi: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan D Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümünde hamur rengi kahverengi ve bu rengin tonlarındadır¹⁸⁸⁷. Bu mal grubunda ayrıca kiremit ve kırmızı kahve renkte hamur renkleri de tespit edilmiştir (Fig. 396).

	V. Tabaka
Açık Kahverengi	%35
Koyu Kahverengi	%20
Kahverengi	%25
Kiremit	%15
Kırmızı kahve	%5

Fig. 396: Asopos Tepesi V. tabaka, D Mal Grubu, hamur rengi ve oranları.

Öz: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve D Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümünde öz bulunmamaktadır. Öz bulunan sınırlı sayıda örneklerde açık ve koyu gri renkte özler belirlenmiştir (Fig. 397).

¹⁸⁸⁷ V. tabakada bulunan ve D Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde görülen hamur renkleri munsell katoloğu karşılıkları; kahverengi-5YR 5/4, 5/6, 7,5YR 4/3, açık kahverengi-7,5 YR 6/4, 6/6, 6/8, 7/4, 7/8; 10 YR 7/3, 7/4, kiremit-5YR 5/8, 7/6, koyu kahverengi-5YR 3/2, 7,5YR 3/4, kırmızıkahve-2,5 YR 5/8.

	V. Tabaka
Yok	%98
Açık Gri	%1
Koyu Gri	%1

Fig. 397: Asopos Tepesi V. tabaka, D Mal Grubu, öz durumu ve oranları

e-) E Mal Grubu: Siyah Mallar

Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve E Mal Grubu içerisinde değerlendirilen örnekler sınırlı (%1) sayıdadır.

Yüzey Renkleri: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve E Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin yüzeyi siyah ya da koyu gri renktedir¹⁸⁸⁸.

Yüzey İşlenişi: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan E Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin tamamında kalın astar bulunur.

Açkı Çeşidi: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve E Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümü açkılıdır (Fig. 398).

	V. Tabaka
Açkılı	%65
Açkısız	%35

Fig. 398: Asopos Tepesi V. tabaka, E Mal Grubu, açkı çeşidi ve oranları.

Yüzey Niteliği: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve E Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin tamamının yüzeyi düzgündür.

Katkı İçeriği: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve E Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde kum ve mika en yaygın görülen içeriktir (Fig. 399).

	V. Tabaka
Taşçık, mika	%20

¹⁸⁸⁸ Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve E Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin munsell değerleri; Siyah-2,5YR 2,5/1; 7,5 YR 2.5/1, koyu gri- Gley2 3/10.

Kum, mika	%34
Taşçık, kum	%14
Kireç, kum, mika	%12
Taşçık, mika, kireç	%16
Mika	%4

Fig. 399: Asopos Tepesi V. tabaka, E Mal Grubu, katkı içeriği ve oranları.

Katkı Boyutu: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan E Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde ince boyutlu katkı bulunması temel niteliklerdendir (Fig. 400). Bu mal grubu içerisinde değerlendirilen hiçbir seramikte iri boyutta katkı bulunmamıştır.

	V. Tabaka
İnce	%70
Orta	%30

Fig. 400: Asopos Tepesi V. tabaka, E Mal Grubu, katkı boyutu ve oranları.

Katkı Oranı: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve E Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümünde katkı oranı azdır (Fig. 401).

	V. Tabaka
Az	%65
Orta	%20
Yoğun	%15

Fig. 401: Asopos Tepesi V. tabaka, E Mal Grubu, katkı oranları

Pişme Durumu: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve E Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin tamamının pişme durumu iyidir.

Hamur Rengi: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve E Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin hamurları ağırlıklı olarak koyu kahverengidir. Bu mal

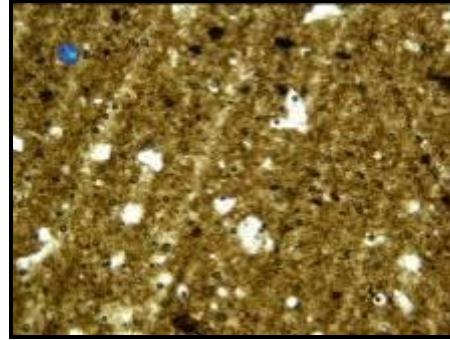
grubu içerisinde ayrıca gri ve kahverengi hamur rengine sahip seramikler bulunmuştur¹⁸⁸⁹ (Fig. 402).

	V. Tabaka
Koyu Kahverengi	%60
Gri	%30
Kahverengi	%10

Fig. 402: Asopos Tepesi V. tabaka, E Mal Grubu, hamur rengi ve oranları.

Öz: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve E Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin tamamında öz bulunmaz.

İnce Kesit Analizi: E Mal Grubu içerisinde değerlendirilen 1 seramiğin ince kesit analizi yapılmıştır (Fig. 403). Koyu kahverengi hamur rengine sahip olan parçada mineral içeriği taneciklidir.

1¹⁸⁹⁰

Fig. 403: Asopos Tepesi V. tabaka, E Mal Grubu, ince kesit analizi (1).

f-) F Mal Grubu: Gri Mallar

Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve F Mal Grubu içerisinde değerlendirilen örnekler sınırlı (%1) sayıdadır.

¹⁸⁸⁹ V. tabakada bulunan E Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde görülen hamur renkleri munsell katoloğu karşılıkları; koyu kahverengi-5YR 3/2; 7,5YR 3/4, 4/4, gri-10YR 4/1, 10 R 4/1, kahverengi-5YR 5/6, 7,5YR 4/3.

¹⁸⁹⁰ Ser No: L.07.AT.S1.486.

Yüzey Renkleri: F Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin yüzey renkleri gri ve bu rengin tonlarındadır¹⁸⁹¹ (Fig. 404).

	V. Tabaka
Koyu Gri	%5
Gri	%95

Fig. 404: Asopos Tepesi V. tabaka, F Mal Grubu, yüzey renkleri ve oranları.

Yüzey İşlenişi: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve F Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerinin büyük bölümünde ince astar bulunur. Kalın astar bulunan seramiklerin oranı %30'dur (Fig. 405).

	V. Tabaka
İnce Astar	%70
Kalın Astar	%30

Fig. 405: Asopos Tepesi V. tabaka, F Mal Grubu, yüzey işlenişi ve oranları

Açık Çeşidi: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve F Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerinin büyük bölümü açıktır. Bu mal grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde açıklı olan seramiklerin oranı %20'dir (Fig. 406).

	V. Tabaka
Açıklı	%80
Açıklısız	%20

Fig. 406: Asopos Tepesi V. tabaka, F Mal Grubu, açık çeşidi ve oranları.

Yüzey Niteliği: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve F Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin tamamında düzgün yüzey görülür.

Katkı İçeriği: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve F Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde taşçık, kum, mika kullanımı en yaygın görülen içeriklerdir (Fig. 407).

¹⁸⁹¹ V. tabakada bulunan ve F Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin dış yüzey munsell değerleri; gri-Gley1 3/N, Gley1 4/N; 7,5 YR 5/1; 10YR 6/1; koyu gri-5YR 4/1, 7,5 YR 4/1.

	V. Tabaka
Taşçık, mika	%15
Kum, mika	%10
Taşçık, kum	%30
Kireç, kum	%10
Taşçık, mika, kireç	%25
Kireç, mika	%6
Kum	%4

Fig. 407: Asopos Tepesi V. tabaka, F Mal Grubu, katkı içeriği ve oranları.

Katkı Boyutu: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve F Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerinin büyük bölümünde ince boyutta katkı bulunmaktadır (Fig. 408). Bu mal grubu içerisinde değerlendirilen seramikler iri boyutta katkı kullanımı görülmez.

	V. Tabaka
İnce	%70
Orta	%30

Fig. 408: Asopos Tepesi V. tabaka, F Mal Grubu, katkı boyutu ve oranları.

Katkı Oranı: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve F Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerinin büyük bölümünün katkı oranı azdır (Fig. 409). Bu mal grubu içerisinde yoğun oranda katkı görülmez.

	V. Tabaka
Az	%80
Orta	%20

Fig. 409: Asopos Tepesi V. tabaka, F Mal Grubu, katkı oranları

Pişme Durumu: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve F Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin tamamının pişme durumu iyidir.

Hamur Rengi: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve F Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde en yoğun oranda gri ve kahverengi hamur görülür (Fig. 410). Bu mal grubunda ayrıca koyu ve açık kahverengi hamur görülmektedir¹⁸⁹².

	V. Tabaka
Gri	%40
Kahverengi	%35
Açık Kahverengi	%15
Koyu Kahverengi	%10

Fig. 410: Asopos Tepesi V. tabaka, F Mal Grubu, hamur renkleri ve oranları.

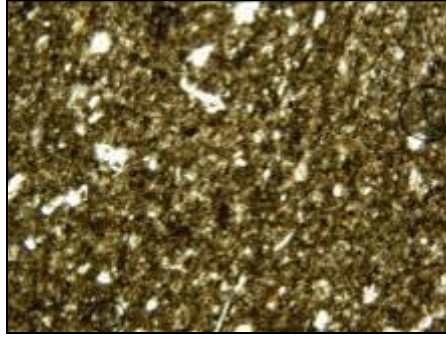
Öz: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve F Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümünde öz bulunmamaktadır. Öz bulunan seramiklerde ağırlıklı olarak koyu gri renk görülmektedir.

	V. Tabaka
Yok	%80
Koyu Gri	%15
Açık Gri	%5

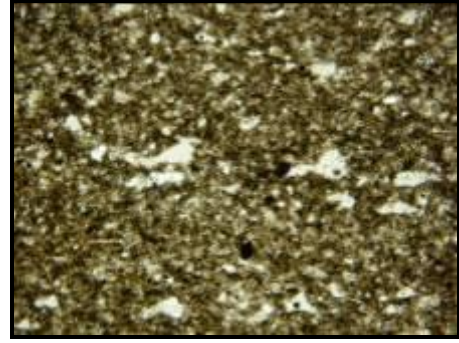
Fig. 411: Asopos Tepesi V. tabaka, F Mal Grubu,öz durumu ve oranları.

İnce Kesit ve XRF Analizi: F Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerden iki seramiğe ince kesit, 2 seramiğe XRF analizi yapılmıştır (Fig. 412-413). İnce kesit analizi ile incelenen iki örnek açık kahverengi hamur rengine sahiptir. İnce kesit ve XRF analizleri bu mal grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin genel anlamda mineral içerikleri ve değerlerinin birbirine yakın sonuçlar verdiğini ortaya koymuştur.

¹⁸⁹² Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve F Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin hamur rengi musell değerleri: gri-Gley1 3/N; Gley1 6/10Y; 5YR 4/1, kahverengi: 2,5YR 4/2; 5YR 5/6, koyu kahverengi-5YR 4/4, açık kahverengi-2,5 YR 5/3; 7,5 YR 5/2.

1¹⁸⁹³

2¹⁸⁹⁴

Fig. 412: Asopos Tepesi V. tabaka, F Mal Grubu, ince kesit analizleri (1-2).

Element	Na2O Sodyum oksit	MgO Magnezyum oksit	Al2O3 Alüminyum oksit	SiO2 Silisyum dioksit (Quartz Silika)	P2O5 Fosfor Pentaoksit	SO3 Sülfür trioksit	K2O Potasyum oksit	CaO Kalsiyum Oksit (Yanmış Kireç)	TiO2 Titanyum dioksit	MnO Manganit oksit	Fe2O3 Hematit (Demir oksit)
Ölçü	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
53 ¹⁸⁹⁵	1,04	5,395	15,29	38,38	0,1875	0,2288	2,516	14,19	0,816	0,116	7,604
58 ¹⁸⁹⁶	0,89	6,339	12,22	36,73	0,2231	0,2676	2,433	16,11	0,607	0,1184	6,469

Fig. 413: Asopos Tepesi V. tabaka, F Mal Grubu, XRF analizi sonuçları.

g-) G Mal Grubu: Devetüyü Mallar

GTÇ tabakasında bulunan seramiklerin %24'ünü G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen örnekler oluşturmaktadır.

¹⁸⁹³ Ser No: L.07.AT.S1.1009.

¹⁸⁹⁴ Ser No: L.07.AT.S1.331.

¹⁸⁹⁵ Ser No:L.07.AT.S1.782, Yüzelik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 1745, V: 165, CR: 405.2, CO: 63.5, Nİ: 452.8, CU: 29.4, ZN: 107.5, GA: 18.1, GE: 0.5, AS: 10.7, SE: 0.7, RB: 72.8, SR: 336.5, Y: 22.7, ZR: 152.4, NB: 14, MO: <1.0, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 13, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 376.8, LA: <2.0, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 67.8, ER:-, YB:-, HF: 5.4, TA: <1.0, W: 66.2, HG: 1, PB: 34.7, Bİ: <1.0, TH: 11.9, U: 1.1.

¹⁸⁹⁶ Ser No: L.07.AT.S1.481, Yüzelik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 1159, V: 128.9, CR: 444, CO: 78, Nİ: 537.9, CU: 23.2, ZN: 84.4, GA: 13.1, GE: <0.5, AS: 21.8, SE: 0.4, RB: 60.8, SR: 484.3, Y: 16.3, ZR: 113, NB: 11.5, MO: <1.0, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 13.6, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 306.2, LA: <2.0, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 47.2, ER:-, YB:-, HF: 4.5, TA: <1.0, W: 119.2, HG: 2.5, PB: 21.1, Bİ: <1.0, TH: 8, U: 1.

Yüzey Renkleri: G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin tamamı devetüyü ve bu rengin tonlarından oluşur¹⁸⁹⁷ (Fig. 414).

	V. Tabaka
Açık Devetüyü	%90
Devetüyü	%10

Fig. 414: Asopos Tepesi V. tabaka, G Mal Grubu, yüzey renkleri ve oranları.

Yüzey İşlenişi: V. tabakada bulunan G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerinin büyük bölümü ince astarlıdır (Fig. 415).

	V. Tabaka
İnce Astar	%48
Kalın Astar	%38
Kendinden Astar	%14

Fig. 415: Asopos Tepesi V. tabaka, G Mal Grubu, yüzey işlenişi ve oranları.

Açkı Çeşidi: V. tabakada bulunan ve G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümünde açkısızdır. Bu mal grubu içerisinde değerlendirilen açkılı seramikler %7 oranındadır (Fig. 416).

	V. Tabaka
Açkısız	%93
Açkılı	%7

Fig. 416: Asopos Tepesi V. tabaka, G Mal Grubu, açkı çeşidi ve oranları.

Yüzey Niteliği: V. tabakada bulunan ve G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen örneklerin büyük bölümünde düzgün yüzey görülür (Fig. 417). Bu mal grubu içerisinde değerlendirilen seramikler arasında kaba ve gözenekli yüzey niteliğine sahip parçalar bulunmamıştır.

¹⁸⁹⁷ V tabakada bulunan G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin dış yüzey munsell değerleri; açık devetüyü-2,5Y 8/2, 8/3; 7,5YR 8/3, 8/4; 10 YR 8/3, 8/4, devetüyü-2,5YR 7/4; 5YR 7/4; 7,5 YR 8/6.

	V. Tabaka
Düzgün	%84
Düzgün-mikalı	%16

Fig. 417: Asopos Tepesi V. tabaka, G Mal Grubu, yüzey niteliği ve oranları.

Katkı İçeriği: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde özellikle mika ve kum içeriği yaygın bir biçimde görülür (Fig. 418).

	V. Tabaka
Taşçık, kireç	%13
Kum, mika	%21
Küçük taşçık, kum, mika	%6
Taşçık, kum	%6
Taşçık, kum, kireç	%10
Kireç, mika	%7
Kum	%10
Kireç, kum, mika	%6
Taşçık, mika	%4
Taşçık, mika, kireç	%3
Kum, kireç	%3
Kum, seramik, mika	%3
Kum, seramik, taşçık	%3
Kum, seramik, kireç	%3
Taşçık	%1
Mika	%1

Fig. 418: Asopos Tepesi V. tabaka, G Mal Grubu, katkı içeriği ve oranları.

Katkı Boyutu: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümünde ince boyutta katkı görülür (Fig. 419). Bu mal grubu içerisinde iri boyutta katkı kullanılan seramikler bulunmamıştır.

	V. Tabaka
İnce	%90
Orta	%10

Fig. 419: Asopos Tepesi V. tabaka, G Mal Grubu, katkı boyutu ve oranları.

Katkı Oranı: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümünde katkı oranı azdır (Fig. 420). Bu grubu içerisinde Yoğun katkı oranına sahip seramikler bulunmamıştır.

	V. Tabaka
Az	%90
Orta	%10

Fig. 420: Asopos Tepesi V. tabaka, G Mal Grubu, katkı oranları.

Pişme Durumu: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümünün iyi derecede pişirildiği görülür (Fig. 421). Bu mal grubu içerisinde kötü pişmiş seramikler bulunmamıştır.

	V. Tabaka
İyi	%98
Orta	%2

Fig. 421: Asopos Tepesi V. tabaka, G Mal Grubu, pişme durumu ve oranları

Hamur Rengi: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin hamur renkleri farklılıklar göstermekle birlikte en yoğun oranda açık kahverenkli hamur görülür. Bu mal grubundaki seramiklerin

hamurunda ayrıca kiremit, devetüyü, kızıl kahve, kahverengi ve açık kırmızı renkleri görülmektedir¹⁸⁹⁸ (Fig. 422).

	V. Tabaka
Açık Kahverengi	%48
Devetüyü	%25
Kiremit	%18
Kahverengi	%4
Kızıl kahve	%3
Açık kırmızı	%2

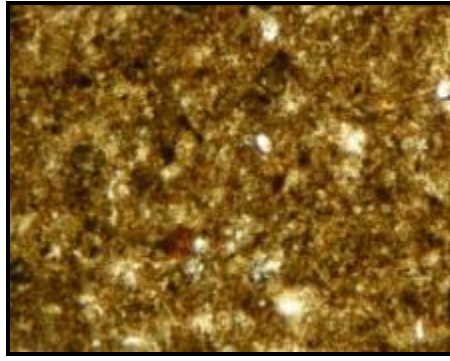
Fig. 422: Asopos Tepesi V. tabaka, G Mal Grubu, hamur renkleri ve oranları.

Öz: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin hiçbirinde öz yoktur.

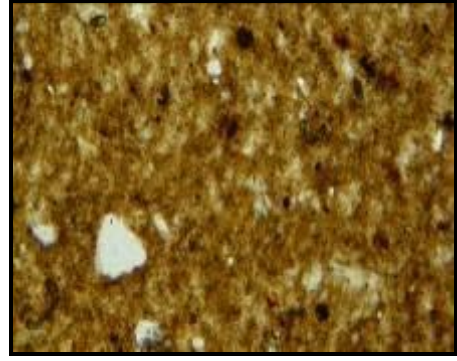
İnce Kesit ve XRF Analizi: Bu grup içerisinde değerlendirilen 3 seramiğe ince kesit, diğer 3 seramiğe XRF analizi yapılmıştır (Fig. 423-424). İnce kesit analizi yapılan 1, 2 ve 3 nolu örneklerde açık kahverenkli hamur görülmektedir. Mineral yapısı tanecikli olan örneklerden özellikle 2 ve 3 nolu örneğin mineral yapısı birbirine yakındır.

XRF analizi ile incelenen 2, 12, 38 ve 40 nolu seramiklerin sodyum oksit, magnezyum oksit, alüminyum oksit, silisyum dioksit, potasyum oksit ve kalsiyum oksit gibi minerallerin değerlerinin kendi içerisinde büyük farklılık taşıdığı ve tespit edilmiştir.

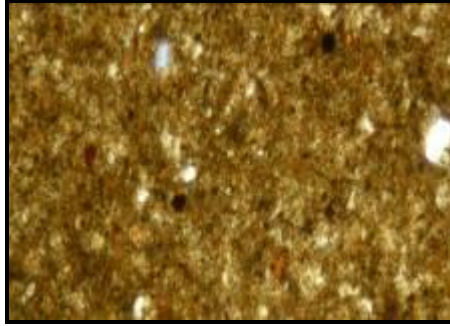
¹⁸⁹⁸ V. tabakada bulunan G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin hamur renkleri ve munsell değerleri: açık kahverengi-5YR 6/6, 7,5YR 6/4, 6/6, 7/4, 7/6; 10 YR 6/3, 7/4, kiremit-5YR 5/8, 6/8, 7/6, devetüyü-2,5 Y 8/3, 8/4, 7,5YR 8/2, 8/3, 8/4; 10 YR 8/3, 8/4, kızıl kahve-2,5YR 5/8, kahverengi-7,5YR 5/6, açık kırmızı-2,5YR 6/6, 6/8.

1¹⁸⁹⁹

2¹⁹⁰⁰

3¹⁹⁰¹

Fig. 423: Asopos Tepesi V. tabaka, G Mal Grubu, ince kesit analizleri (1-3).

Element	Na2O Sodyum oksit	MgO Magnezyum oksit	Al2O3 Alüminyum oksit	SiO2 Silisyum dioksit (Quartz Silika)	P2O5 Fosfor Pentaoksit	SO3 Sülfür trioksit	K2O Potasyum oksit	CaO Kalsiyum Oksit (Yanmış Kireç)	TiO2 Titanyum dioksit	MnO Manganit oksit	Fe2O3 Hematit (Demir oksit)
Ölçü	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
2 ¹⁹⁰²	2	8,59	18,63	41,45	0,14	0,07	0,81	17,36	0,8	0,14	8,48
12 ¹⁹⁰³	0,71	5,98	13,2	37,25	0,33	0,15	2,46	16,89	0,63	0,15	7,66

¹⁸⁹⁹ Ser No: L.07.AT.S1.123.

¹⁹⁰⁰ Ser No: L.08.AT1.G3-G4.L20.157.

¹⁹⁰¹ Ser No: L.07.AT.S1.876

¹⁹⁰² Ser No: L.10.AT2.C3.L.37.31, Kat No: 95: 3, Yüzdelik dilim içerisine girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 364.5, V: 180.5, CR:489.1, CO: 90.1, Nİ: 684.8, CU:43.4, ZN: 88.2, GA: 19.7, GE: <0.5, AS: 2.8, SE: 0.4, RB: 43.3, SR: 371, Y: 27.3, ZR: 150.1, NB: 16.3, MO: <1.0, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 12.1, SB: <3.0, CS: 4.0, BA: 348, LA: <2.0, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 78.2, ER:-, YB:-, HF: 7.5, TA: 2.7, W: 46.7, HG: <1.0, PB: 6.1, Bİ: <1.0, TH: 14.8, U: 1.4.

38 ¹⁹⁰⁴	0,91	8,20	15,87	39,91	0,37	0,31	2,84	12,76	0,68	0,13	7,71
40 ¹⁹⁰⁵	1,14	6,12	20,09	45,06	0,20	0,21	3,82	8,56	0,85	0,10	8,27

Fig. 424: Asopos Tepesi V. tabaka, G Mal Grubu, XRF analiz sonuçları.

h-) H Mal Grubu: Kaba Mallar

Asopos Tepesi V. tabakada bulunan seramiklerin %7'sini H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramikler oluşturur.

Yüzey Renkleri: H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin büyük bölümünün yüzey renkleri kahverengi ve bu rengin tonlarındadır. Bu mal grubu içerisinde ayrıca gri, siyah ve kiremit renginde dış yüzey görülmektedir¹⁹⁰⁶ (Fig. 425).

	V. Tabaka
Açık Kahverengi	%28
Kahverengi	%20
Koyu Kahverengi	%16
Gri	%13
Kızıl kahve	%15

¹⁹⁰³ Ser No: L.09.AT2.C4.L24.980, Kat No: 105:8, Yüzdilik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 203.3, V: 119.2, CR: 497.8, CO: 72.6, Nİ: 616.9, CU: 37.6, ZN: 95.4, GA: 13.7, GE: <0.5, AS: 3.7, SE: 0.6, RB: 67, SR: 400.4, Y: 19.4, ZR: 133.2, NB: 11.9, MO: <1.0, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 11.5, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 407, LA: <2.0, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 59.7, ER: -, YB: -, HF: 6.2, TA: 4, W: 77.8, HG: 1.5, PB: 16.6, Bİ: <1.0, TH: 9.9, U: 1.

¹⁹⁰⁴ Ser No: L.08.AT.G3-G4.L17.487, Yüzdilik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 1249, V: 140.7, CR: 507.7, CO: 80.5, Nİ: 697.5, CU: 41.5, ZN: 108.9, GA: 16.9, GE: 0.7, AS: 14.9, SE: 0.5, RB: 86.9, SR: 345.5, Y: 19.2, ZR: 111.4, NB: 11.9, MO: <1.0, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 12.3, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 363.4, LA: 17.2, CE: 63, PR: 31.1, ND: 39.7, ER: -, YB: -, HF: 5.5, TA: 3.8, W: 28.8, HG: <1.0, PB: 26.8, Bİ: <1.0, TH: 11.3, U: 1.2.

¹⁹⁰⁵ Ser No: L.10.C3.L38.782, Kat No:93: 2, Yüzdilik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 1735, V: 177, CR: 411.3, CO: 78.7, Nİ: 564.1, CU: 47.5, ZN: 123.4, GA: 22.4, GE: 0.7, AS: 16.2, SE: 0.7, RB: 116.7, SR: 335.7, Y: 27.5, ZR: 172.1, NB: 17.7, MO: <1.0, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 15.3, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 447, LA: <2.0, CE: 43.5, PR: <2.0, ND: 82.2, ER: -, YB: -, HF: 7.8, TA: 2.3, W: 45.2, HG: 1.4, PB: 36, Bİ: <1.0, TH: 16.5, U: 2.1.

¹⁹⁰⁶ V. tabakada bulunan H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin yüzey renkleri munsell değerleri; kahverengi-2,5 YR 5/4; 5YR 4/2, 4/3, 4/4; 7,5YR 5/4, 6/4, açık kahverengi-2,5YR 5/3; 7,5YR 5/2; 5/3, 6/4, 10YR 6/4, koyu kahverengi-5 YR 4/4, 7,5YR 3/2, 4/4, kızıl kahve-2,5 YR 4/4, 4/6, 5/6, gri-2,5 YR 3/1, 4/1; 7,5 YR 4/1, siyah-7,5 YR 2,5/1, kiremit-5YR 7/6.

Siyah	%4
Kiremit	%4

Fig. 425: Asopos Tepesi V. tabaka, H Mal Grubu, yüzey renkleri ve oranları

Yüzey İşlenişi: V. tabakada bulunan H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde kalın astar uygulaması en yaygın görülen yüzey işlemidir (Fig. 426).

	V. Tabaka
İnce Astar	%2
Kalın Astar	%48
Kendinden Astar	%37
Astarsız	%13

Fig. 426: Asopos Tepesi V. tabaka, H Mal Grubu, yüzey işlenişi ve oranları.

Açık Çeşidi: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin tamamı açıksızdır.

Yüzey Niteliği: V. tabakada bulunan ve H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümünde kaba yüzey görülür (Fig. 427). Bu mal grubu içerisinde düzgün ve düzgün-mikalı yüzey niteliğine sahip seramikler bulunmamıştır.

	V. Tabaka
Kaba	%98
Mikalı	%2

Fig. 427: Asopos Tepesi V. tabaka, H Mal Grubu, yüzey niteliği ve oranları.

Katkı İçeriği: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde taşçık, mika içeriği en karakteristik özelliktir (Fig. 428).

	V. Tabaka
Kum, mika	%4
Küçük taşçık, kum, mika	%15
Taşçık, kum, kireç	%19

Kireç, mika	%5
Taşçık, saman	%5
Taşçık, mika	%18
Taşçık, mika, kireç	%15
Mika, seramik, kireç	%1
Taşçık	%6
Küçük taşçık, mika	%12

Fig. 428: Asopos Tepesi V. tabaka, H Mal Grubu, katkı içeriği ve oranları

Katkı Boyutu: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümünde orta boyutta katkı görülür (Fig. 429).

	V. Tabaka
İnce	%29
Orta	%44
İri	%27

Fig. 429: Asopos Tepesi V. tabaka, H Mal Grubu, katkı boyutu ve oranları.

Katkı Oranı: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve H Mal Grubu içerisinde tanımlanan seramiklerin büyük bölümünde yoğun ve orta oranda katkı görülür. Az oranda katkı kullanımını %6 oranını aşmamaktadır (Fig. 430).

	V. Tabaka
Az	%6
Orta	%48
Yoğun	%46

Fig. 430: Asopos Tepesi V. tabaka, H Mal Grubu, katkı oranları.

Pişme Durumu: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve H Mal Grubu içerisinde tanımlanan seramiklerin pişme durumu ağırlıklı olarak iyidir (Fig. 431). Bu mal grubu içerisinde kötü derecede pişmiş seramikler bulunmamıştır.

	V. Tabaka
İyi	%59
Orta	%41

Fig. 431: Asopos Tepesi V. tabaka, H Mal Grubu, pişme durumu ve oranları.

Hamur Rengi: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin hamur renkleri ağırlıklı olarak kahverengi ve tonlarındadır¹⁹⁰⁷ (Fig. 432).

	V. Tabaka
Kahverengi	%38
Koyu Kahverengi	%19
Kızıl kahve	%40
Kiremit	%3

Fig. 432: Asopos Tepesi V. tabaka, H Mal Grubu, hamur renkleri ve oranları

Öz: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin büyük bölümünde öz olmamakla birlikte, toplamda %26 oranına ulaşan açık ve koyu gri renkte özler bu mal grubunda diğer mal gruplarına nazaran öz oranının yüksek olduğunu ortaya koymaktadır (Fig. 433).

	V. Tabaka
Yok	%74
Koyu Gri	%15
Açık Gri	%11

Fig. 433: Asopos Tepesi V. tabaka, H Mal Grubu, öz durumu ve oranları.

İnce Kesit ve XRF analizi: Bu grup altında değerlendirilen üç seramiğin ince kesit, 2 seramiğin XRF analizi yapılmıştır (Fig. 434-435). İnce kesit analizi yapılan

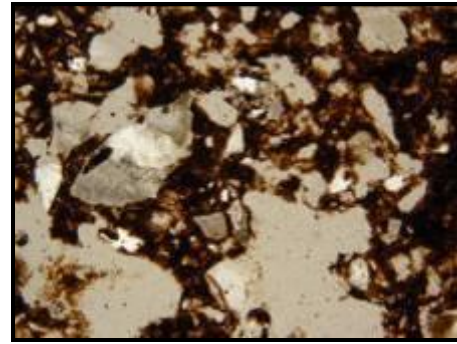
¹⁹⁰⁷ V. tabakada bulunan H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin hamur renkleri ve munsell değerleri şu şekildedir; koyu kahverengi-5YR 3/3; 7,5YR 2,5/3, 3/3, 4/3, 4/4, 4/6, kahverengi-5YR 5/6; 7,5YR 5/4, 5/6, 5/8, kızkıkahve-2,5YR 3/6, 4/6, 4/8, 5/8; 5YR 4/6, kiremit-5YR 7/6.

seramiklerden 1 nolu parça koyu kahverengi, 2 nolu parça kahverengi, 3 nolu parça kızıl kahve hamur rengine sahiptir. İnce kesit analizi yapılan örneklerin mineral dağılımları ve boyutları dikkate alındığında diğer mal gruplarında değerlendirilen örneklerle farklılaşan bir görünüme sahip oldukları görülür. Mineral içeriklerinin iri tanecikli olması her üç örnekte de görülen ortak bir niteliktir.

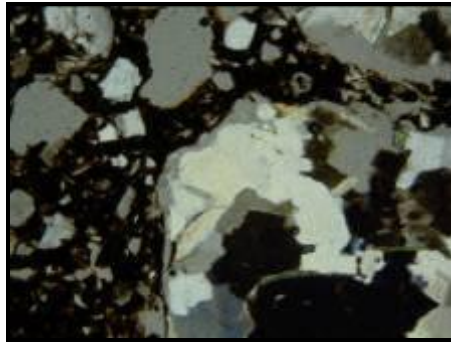
XRF analizi yapılan 26 ve 30 nolu parçaların sahip olduğu sodyum oksit, magnezyum oksit, alüminyum oksit ve silisyum dioksit minerallerinin ortaya koyduğu sonuçlar göz önüne alındığında incelenen iki örneğin farklılar taşıdığı görülür.

1¹⁹⁰⁸

2¹⁹⁰⁹

3¹⁹¹⁰

Fig. 434: Asopos Tepesi V. tabaka, H Mal Grubu, ince kesit analizleri (1-3).

Element	Na ₂ O Sodyum	MgO Magnezyum	Al ₂ O ₃ Alüminyum	SiO ₂ Silisyum dioksit	P ₂ O ₅ Fosfor	SO ₃ Sülfür trioksit	K ₂ O Potasyum	CaO Kalsiyum Oksit	TiO ₂ Titanyum	MnO Manganit	Fe ₂ O ₃ Hematit (Demir)
---------	-----------------------------	------------------	---	---	---	------------------------------------	------------------------------	--------------------------	------------------------------	-----------------	--

¹⁹⁰⁸ Ser No: L.09.AT2.C4.L32.1588.

¹⁹⁰⁹ Ser No: L.07.AT.S1.656.

¹⁹¹⁰ Ser No: L07.AT.S1.528, Kat No:96:8.

	oksit	oksit	oksit	(Quartz Silika)	Pentaoksit		oksit	(Yanmış Kireç)	dioksit	oksit	oksit)
Ölçü	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
26 ¹⁹¹¹	0,89	1,99	26,6	56,72	0,12	0,01	3,38	1,42	0,86	0,04	6,77
30 ¹⁹¹²	1,55	3,23	21,53	61,27	0,12	0,07	2,49	1,72	0,78	0,07	7,25

Fig. 435: Asopos Tepesi V. tabaka, H Mal Grubu, XRF analizi sonuçları.

1-) I Mal Grubu: Altın Boya Astarlı Mallar

I Mal Grubu içerisinde tanımlanan çanak çömlekler, V. tabakada bulunan çanak çömleklerin %36'sını içerir.

Yüzey Renkleri: V. tabakada bulunan ve I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümü açık devetüyü ve açık kahverengi yüzey rengine sahiptir. Bu mal grubunda ayrıca krem, kiremit ve açık kırmızı yüzey rengine sahip seramikler görülmektedir¹⁹¹³ (Fig. 436).

	V. Tabaka
Açık Devetüyü	%73
Açık Kahverengi	%18
Krem	%5
Kiremit	%4

Fig. 436: Asopos Tepesi V. tabaka, I Mal Grubu, yüzey renkleri ve oranları

¹⁹¹¹ Ser No: L.08.AT2.D3.L4.174, Kat No: 103:3, Yüzelik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 36.6, V: 132.5, CR: 123.9, CO: 63.6, Nİ: 89.6, CU: 18.2, ZN: 44.8, GA: 20.5, GE: 1.7, AS: 5.9, SE: <0.5, RB: 90.3, SR: 133, Y: 28.2, ZR: 255.5, NB: 19.6, MO: <0.1, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 18.3, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 524, LA: 32.1, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 123.1, ER:-, YB:-, HF: 7.9, TA: <1.0, W: 361.3, HG: <1.0, PB: 13.2, Bİ: 0.6, TH: 15.8, U: 0.6.

¹⁹¹² Ser No: L.10.AT2.C3.L36.42, Yüzelik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 232.5, V: 141.4, CR: 158, CO: 50.3, Nİ: 102.4, CU: 19.3, ZN: 91.9, GA: 21, GE: 1.3, AS: 12.4, SE: 0.4, RB: 102.4, SR: 70.4, Y: 26, ZR: 190.7, NB: 12.6, MO: <1.0, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 15.7, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 422.9, LA: <2.0, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 78.9, ER:-, YB:-, HF: 4.9, TA: 1.6, W: 178.6, HG: 1.9, PB: 9.4, Bİ: 0.5, TH: 17.1, U: <1.0.

¹⁹¹³ V. tabakada bulunan I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin yüzey renkleri ve Munsell değerleri; açık devetüyü-2,5 Y 8/2, 8/3; 8/4; 2,5 YR 8/4, 7,5YR 8/2, 8/3, 8/4; 10YR 8/3, 8/4, 8/6. açık kahverengi-5 YR 6/6; 7,5 YR 6/4, 6/6, 6/8, 7/4, 7/6; 10 YR 6/4, 7/3, 7/4, krem-10 YR 8/2, kiremit-5 YR 7/6, açık kırmızı-2,5 YR 6/6, 7/6, 7/8.

Yüzey İşlenişi: V. tabakada bulunan ve I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümü ince astarlıdır (Fig. 437). Bu mal grubu içerisinde kendinden astarlı örnekler bulunmamıştır.

	V. Tabaka
İnce Astar	%92
Kalın Astar	%8

Fig. 437: Asopos Tepesi V. tabaka, I Mal Grubu, yüzey işlenişi ve oranları

Açık Çeşidi: V. tabakada bulunan ve I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin tamamı açıklıdır.

Yüzey Niteliği: V. tabakada bulunan ve I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin tamamı düzgün ve düzgün-mikalıdır (Fig. 438). Bu mal grubu içerisinde kaba yüzey niteliğine sahip seramikler bulunmamıştır.

	V. Tabaka
Düğüün	%1
Düğüün-mikalı	%99

Fig. 438: Asopos Tepesi V. tabaka, I Mal Grubu, yüzey niteliği ve oranları.

Katkı İçeriği: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin hamurları çoğunlukla kum ve mika içeriğine sahiptir (Fig. 439).

	V. Tabaka
Kum, mika	%13
Küçük taşçık, kum, mika	%
Taşçık, kum, kireç	%3
Kireç, mika	%7
Taşçık, kum, seramik	%1
Taşçık, mika	%13

Taşçık, mika, kireç	%8
Mika, kum, kireç	%3
Taşçık	%3
Kum, seramik, kireç	%2
Kum, kireç	%14
Taşçık, kireç	%12
Kum	%8
Taşçık, kum	%6
Mika	%7

Fig. 439: Asopos Tepesi V. tabaka, I Mal Grubu, katkı içeriği ve oranları.

Katkı Boyutu: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin büyük bölümünde ince boyutta katkı görülür. Bu mal grubu içerisinde iri boyutta katkı içeren örneklerin oranı %1'i aşmamaktadır (Fig. 440).

	V. Tabaka
İnce	%95
Orta	%4
İri	%1

Fig. 440: Asopos Tepesi V. tabaka, I Mal Grubu, katkı boyutu ve oranları.

Katkı Oranı: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin büyük bölümünde katkı oranı azdır (Fig. 441). Bu mal grubu içerisinde yoğun oranda katkı içeren seramikler bulunmamıştır.

	V. Tabaka
Az	%93
Orta	%7

Fig. 441: Asopos Tepesi V. tabaka, I Mal Grubu, katkı oranları.

Pişme Durumu: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan, I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin büyük bölümü iyi derecede pişmiştir (Fig. 442). Bu mal grubu içerisinde değerlendirilen seramikler içerisinde kötü derecede pişmiş seramikler bulunmamıştır.

	V. Tabaka
İyi	%98
Orta	%2

Fig. 442: Asopos Tepesi V. tabaka, I Mal Grubu, pişme durumu ve oranları

Hamur Rengi: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin hamur renkleri ağırlıklı olarak açık kahverengi ve devetüyüdür. Bu mal grubunda ayrıca kiremit, açık kırmızı, kahverengi, kızıl kahve ve krem renkte hamur renkleri görülmektedir¹⁹¹⁴ (Fig. 443).

	V. Tabaka
Devetüyü	%46
Açık Kahverengi	%34
Krem	%1
Kiremit	%7
Açık Kırmızı	%6
Kahverengi	%5
Kızıl kahve	%1

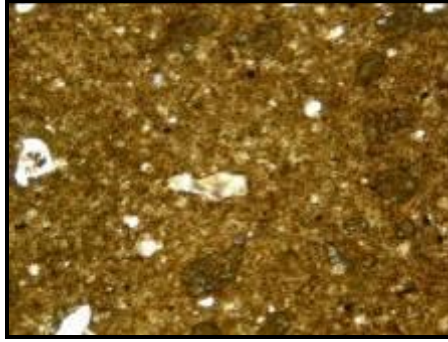
Fig. 443: Asopos Tepesi V. tabaka, I Mal Grubu, hamur renkleri ve oranları.

Öz: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerde siyah öz görülen 1 örnek dışında bulunan tüm seramiklerde öz görülmez.

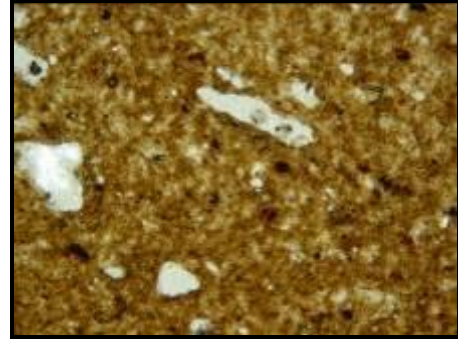
¹⁹¹⁴ V. tabakada bulunan I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin hamur renkleri ve munsell değerleri; açık kahverengi-5 YR 6/6; 7,5 YR 6/6, 6/8, 7/3, 7/4, 7/6, 7/8, kiremit-5YR 5/8, 6/8, 7/6, 7/8, devetüyü-7,5 YR 8/6; 10 YR 6/6, 7/6, 7/8, 8/3, 8/4, açık kırmızı-2,5 YR 6/8, 7/8, kahverengi-5 YR 5/6, 7,5 YR 5/6, 5/8, kızıl kahve-2,5 YR 5/6, krem-2,5 YR 8/2.

İnce Kesit ve XRF Analizi: Bu grup içerisinde değerlendirilen 8 seramiğin ince kesit, 6 seramiğin XRF analizi yapılmıştır (Fig. 444-445). İnce kesit analizi yapılan seramiklerden 1, 2, 6, 7 nolu seramikler açık kahverengi, 3 nolu seramik kahverengi, 4 ve 5 nolu seramikler devetüyü, 8 nolu seramik krem hamur rengine sahiptir. Söz konusu seramiklerden 1, 5, 6 ve 7 nolu örnekler benzerlik taşımaktadır. Mineral yapısı tanecikli olan örneklerden 4 ve 8 nolu örnekler diğerlerine nazaran farklılık taşımaktadır.

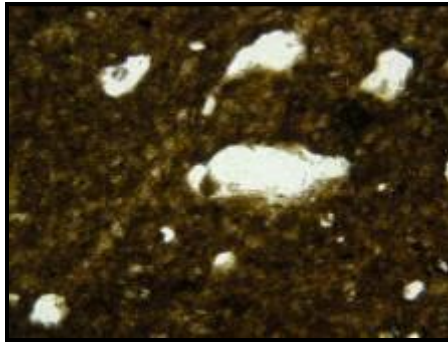
XRF analizi ile incelenen seramiklerin mineral içerikleri genel anlamda değerlendirildiğinde kendi içerisinde benzerlik taşıdığı belirtilebilir. Bununla birlikte 37 ve 48 nolu parçaların magnezyum oksit, 35 ve 42 nolu parçaların alüminyum oksit, 35 ve 37 nolu parçaların silisyum dioksit, 41 ve 36 nolu parçaların kalsiyum oksit oranları arasındaki farklılıklar olduğu belirlenmiştir.

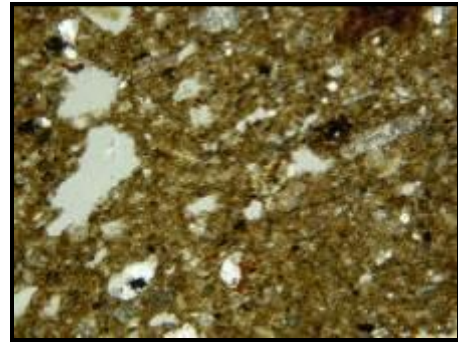
1¹⁹¹⁵

2¹⁹¹⁶

3¹⁹¹⁷

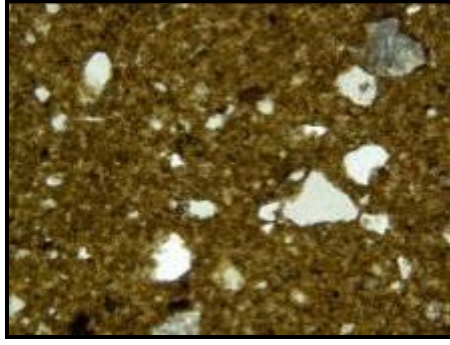
4¹⁹¹⁸

¹⁹¹⁵ Ser No: L.09.AT2.C3-C4.L29.1053, Kat No: 100:3.

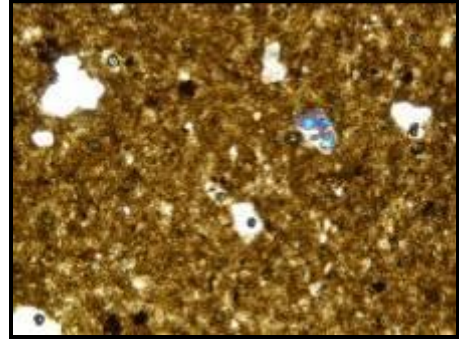
¹⁹¹⁶ Ser No: L.07.AT.S1.975.

¹⁹¹⁷ Ser No: L07.AT.S1.80.

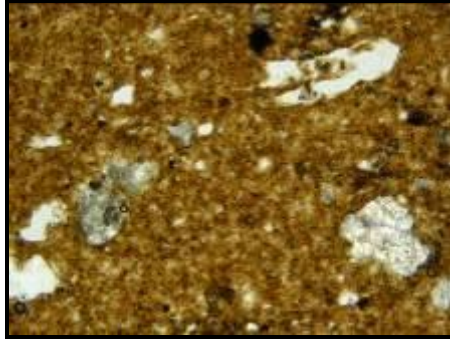
¹⁹¹⁸ Ser No: L.10.AT2.C3.L37.38.

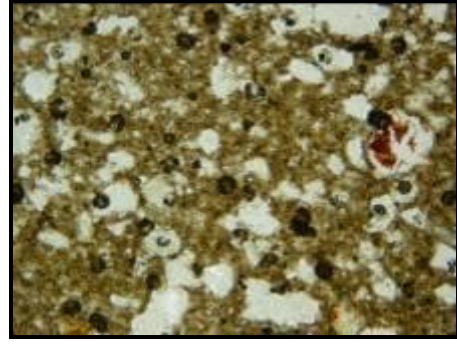
5¹⁹¹⁹

6¹⁹²⁰

7¹⁹²¹

8¹⁹²²

Fig. 444: Asopos Tepesi V. tabaka, I Mal Grubu, ince kesit analizleri (1-8).

Element	Na ₂ O Sodyum oksit	MgO Magnezyum oksit	Al ₂ O ₃ Alüminyum oksit	SiO ₂ Silisyum dioksit (Quartz Silika)	P ₂ O ₅ Fosfor Pentaoksit	SO ₃ Sülfür trioksit	K ₂ O Potasyum oksit	CaO Kalsiyum Oksit (Yanmış Kireç)	TiO ₂ Titanyum dioksit	MnO Manganit oksit	Fe ₂ O ₃ Hematit (Demir oksit)
Ölçü	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
3 ¹⁹²³	1,17	7,27	19,8	42,64	0,13	0,22	2,70	15,15	0,88	0,11	8,68
35 ¹⁹²⁴	0,93	6,15	15,77	38,89	0,20	0,32	2,66	14,13	0,68	0,14	8,15

¹⁹¹⁹ Ser No: L.08.AT2.D3.L4.183.

¹⁹²⁰ Ser No: L.07.AT.S1.873, Kat No: 115:7.

¹⁹²¹ Ser No: L.07.AT.S1.844.

¹⁹²² Ser No: L.07.AT.S1.988.

¹⁹²³ Ser No: L.10.AT2.C3.L38.45, Yüzdelik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 1503, V: 180.8, CR:466.8, CO: 87, Nİ: 596.9, CU:40.9, ZN: 114.1, GA: 22.7, GE: <0.5, AS: 17.2, SE: 0.8, RB: 100.1, SR: 298.9, Y: 29.3, ZR: 170.2, NB: 18.4, MO: 0.1, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 14.1, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 480, LA: 20.3, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 90.5, ER:-, YB:-, HF: 6.5, TA: 1.7, W: 57.5, HG: 3, PB: 21.7, Bİ: 0.7, TH: 16.5, U: 2.2.

36 ¹⁹²⁵	0,88	8,16	17,45	43,14	0,17	0,05	1,94	16,8	0,75	0,14	8,94
37 ¹⁹²⁶	2,03	6,13	19,55	45,69	0,18	0,07	2,06	13,1	0,73	0,08	6,84
41 ¹⁹²⁷	0,64	7,83	16,17	40,1	0,17	0,20	2,90	11,88	0,70	0,13	7,71
42 ¹⁹²⁸	1,19	8,00	19,72	44,2	0,14	0,04	2,57	12,42	0,84	0,10	8,96

Fig. 445: Asopos Tepesi V. tabaka, I Mal Grubu, XRF analizi sonuçları.

j-) J Mal Grubu: Krem-Bej Astarlı Mallar

J Mal Grubu içerisinde değerlendirilen az sayıdaki seramik bulunan örneklerin %1'ini temsil etmektedir.

Yüzey Renkleri: V. tabakada bulunan J Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin tamamında yüzey rengi kremdir¹⁹²⁹.

Yüzey İşlenişi: V. tabakada bulunan J Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük çoğunluğunda ince astar görülür (Fig. 446).

¹⁹²⁴ Ser No: L.08.AT2.D3.L5.294, Kat No: 96: 6, Yüzdellik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 674, V: 1350.1, CR: 402.5, CO: 69.7, Nİ: 577.1, CU: 34.2, ZN: 91.1, GA: 16.9, GE: <0.5, AS: 14.4, SE: 0.4, RB: 93.7, SR: 509.7, Y: 20.7, ZR: 131.4, NB: 11, MO: <1.0, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 11, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 449, LA: 37.8, CE: 80, PR: 25.9, ND: 34.2, ER: -, YB: -, HF: 6.8, TA: 4.8, W: 32.6, HG: 1.4, PB: 19.3, Bİ: <1.0, TH: 11.5, U: 1.3

¹⁹²⁵ Ser No: L.09.AT2.D4.L11.74, Yüzdellik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 117.1, V: 164.5, CR: 590.2, CO: 84, Nİ: 727.1, CU: 42.7, ZN: 108.7, GA: 18.8, GE: <0.5, AS: 10.1, SE: 0.6, RB: 100.8, SR: 389.2, Y: 24.4, ZR: 141.8, NB: 14.9, MO: <1.0, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 12.5, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 444, LA: 22.6, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 69.5, ER: -, YB: -, HF: 4.2, TA: 2.3, W: 84.4, HG: 1.9, PB: 12.8, Bİ: <1.0, TH: 13.5, U: 1.3.

¹⁹²⁶ Ser No: L.10.AT2.C3.L36.13, Yüzdellik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 110, V: 146.5, CR: 265.2, CO: 39.7, Nİ: 274.8, CU: 26.4, ZN: 61.8, GA: 27.6, GE: 1.4, AS: 7.2, SE: 1, RB: 69.2, SR: 716.5, Y: 46.1, ZR: 152.8, NB: 15.7, MO: <1.0, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 16.6, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 402, LA: 17.5, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 108, ER: 8.4, YB: <2.0, HF: <1.0, TA: <1.0, W: 90.8, HG: <1.0, PB: 7.1, Bİ: 0.6, TH: 26.8, U: 6.2.

¹⁹²⁷ Ser No: L.09.AT2.D4.L11.748, Kat No: 93: 1, Yüzdellik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 188.5, V: 153, CR: 491.3, CO: 91.7, Nİ: 723.7, CU: 49.1, ZN: 105.6, GA: 16.8, GE: <0.5, AS: 8.1, SE: 0.5, RB: 91.8, SR: 436.8, Y: 18.7, ZR: 129.2, NB: 13, MO: <1.0, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 13.2, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 541, LA: 37.9, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 64, ER: -, YB: -, HF: 8.5, TA: 6.3, W: 40.3, HG: 1.6, PB: 30.2, Bİ: <1.0, TH: 11.5, U: 1.6.

¹⁹²⁸ Ser No: L.07.AT.S1.72, Kat No: 87:4, Yüzdellik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 605.8, V: 187.7, CR: 525.5, CO: 100, Nİ: 749.4, CU: 49.8, ZN: 112.9, GA: 20.4, GE: <0.5, AS: 14.2, SE: 0.7, RB: 101.9, SR: 285.2, Y: 27, ZR: 153.2, NB: 16.7, MO: <1.0, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 15.5, SB: <3.0, CS: 25.9, BA: 479, LA: <2.0, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 86.9, ER: -, YB: -, HF: 7.5, TA: 6.2, W: 124.4, HG: 3.5, PB: 21.7, Bİ: <1.0, TH: 15.5, U: 1.3.

¹⁹²⁹ Munsell no: krem-10 YR 8/2.

	V. Tabaka
Kalın Astar	%45
İnce Astar	%53
Astarsız	%2

Fig. 446: Asopos Tepesi V. tabaka, J Mal Grubu, yüzey işlenişi ve oranları.

Açık Çeşidi: V. tabakada bulunan ve J Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümü açıktır (Fig. 447). Bu mal grubunda değerlendirilen seramiklerde parlak açıklı örnekler bulunmamıştır.

	V. Tabaka
Açıklı	%60
Açkısız	%40

Fig. 447: Asopos Tepesi V. tabaka, J Mal Grubu, açık çeşidi ve oranları.

Yüzey Niteliği: V. tabakada bulunan J Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin tamamının yüzeyi düzgündür.

Katkı İçeriği: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve J Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde taşçık ve kum en yaygın görülen katkı içeriğidir (Fig. 448).

	V. Tabaka
Kum, mika	%20
Küçük taşçık, kum, mika	%9
Taşçık, kum, kireç	%12
Taşçık, mika	%15
Mika, kum, kireç	%5
Kum	%7
Taşçık, kum	%32

Fig. 448: Asopos Tepesi V. tabaka, J Mal Grubu, katkı içeriği ve oranları.

Katkı Boyutu: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve J Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin tamamında ince boyutta katkı görülür.

Katkı Oranı: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve J Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin tamamında katkı oranı azdır.

Pişme Durumu: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan J Mal Grubu altında değerlendirilen seramiklerin büyük bölümü iyi derecede pişmiştir (Fig. 449). Bu mal grubu içerisinde değerlendirilen seramikler içerisinde kötü derece pişmiş örnekler bulunmaz.

	V. Tabaka
İyi	%90
Orta	%10

Fig. 449: Asopos Tepesi V. tabaka, J Mal Grubu, pişme durumu ve oranları

Hamur Rengi: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve J Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde açık kahverengi ve devetüyü renginde hamur görülür¹⁹³⁰ (Fig. 450).

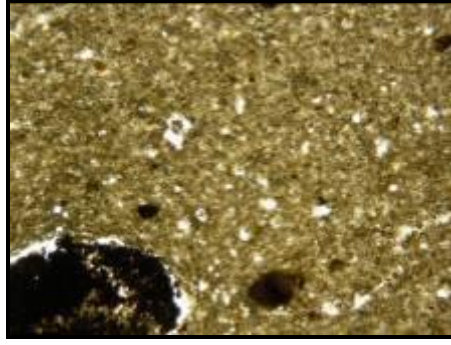
	V. Tabaka
Devetüyü	%35
Açık Kahverengi	%65

Fig. 450: Asopos Tepesi V. tabaka, J Mal Grubu, hamur renkleri ve oranları.

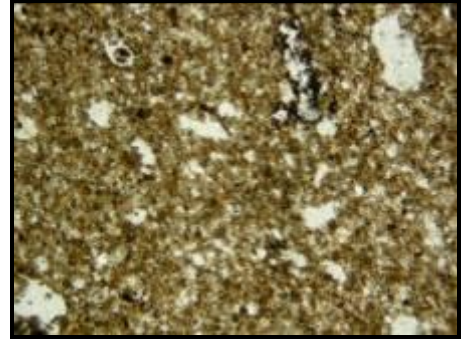
Öz: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan J Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde öz bulunmaz.

İnce Kesit Analizi: Bu grup altında değerlendirilen iki seramiğin ince kesit analizi yapılmıştır (Fig. 451). Söz konusu seramiklerden 1 nolu parça devetüyü, 2 nolu parça açık kahverengi hamur rengine sahiptir. Mineral içeriği taneli olan seramikler mineral boyutu ve dağılımı bakımından farklılık taşımaktadır.

¹⁹³⁰ Asopos Tepesi V. tabakada bulunan J Mal Grubu seramiklerinin hamur renkleri ve Munsell değerleri: açık kahverengi-5 YR 6/4, 6/6; 7,5 YR 6/3, 6/6, 6/8, 7/3.1, devetüyü: 7,5 YR 8/4, 8/6; 10 YR 7/6, 7/8, 8/3, 8/4.

1¹⁹³¹

2¹⁹³²

Fig. 451: Asopos Tepesi V. tabaka, J Mal Grubu, ince kesit analizleri (1-2).

k-) K Mal Grubu: Boya Bezemeli Mallar

K Mal Grubu içerisinde tanımlanan seramikler V. tabakada bulunan çanak çömleklerin %5'ini kapsar.

Yüzey Renkleri: V. tabakada bulunan ve K Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümü açık devetüyü rengindedir. Bu mal grubunda ayrıca açık kahverengi, krem ve açık kırmızı yüzey rengine sahip örnekler bulunmaktadır¹⁹³³ (Fig. 452).

	V. Tabaka
Açık Devetüyü	%88
Açık Kahverengi	%8
Açık Kırmızı	%3
Krem	%1

Fig. 452: Asopos Tepesi V. tabaka, K Mal Grubu, yüzey renkleri ve oranları

Yüzey İşlenişi: V. tabakada bulunan K Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin büyük bölümü ince astarlıdır (Fig. 453).

¹⁹³¹ Ser No: L07.AT.S1.45.

¹⁹³² Ser No: L07.AT.S1.432.

¹⁹³³ V. tabakada bulunan K Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin yüzey renkleri ve musell değerleri; açık devetüyü-2,5 Y 8/2, 8/3; 8/4; 2,5 YR 8/4, 7,5YR 8/2, 8/3, 8/4; 10YR 8/3, 8/4, 8/6, açık kahverengi-7,5 YR 6/4, 6/6, 6/8, 7/4, 7/6; 10 YR 6/4, 7/3, krem-10 YR 8/2, açık kırmızı-2,5 YR 6/6, 7/6, 7/8.

	V. Tabaka
Kalın Astar	% 18
İnce Astar	% 82
Açık Kırmızı	% 3
Krem	% 1

Fig. 453: Asopos Tepesi V. tabaka, K Mal Grubu, yüzey işlenişi ve oranları.

Açık Çeşidi: V. tabakada bulunan ve K Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin tamamında açıklıdır.

Yüzey Niteliği: V. tabakada bulunan ve K Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin tamamı düzgün ve düzgün mikalıdır. Bu mal grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde kaba ve gözenekli yüzey görülmez (Fig. 454).

	V. Tabaka
Düğüün	% 70
Düğüün-mikalı	% 30

Fig 454: Asopos Tepesi V. tabaka, K Mal Grubu, yüzey niteliği ve oranları

Bezeme: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve K Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde çapraz bantlar, yatay bantlar, üçgen hat içerisinde asimetrik çapraz bantlar, paralel çizgiler, yatay bantlar arasında dalgalı hatlar, içi taralı yarım daireler, ikili yada üçlü yatay çizgiler, asimetrik konsantrik daireler, asimetrik daireler, ikili yada üçlü asimetrik dikey çizgiler, iki paralel çizgi arasında dalga motifi gibi bezeme şablonları uygulanmıştır. Seramikler üzerine uygulanan boya bezeme rengi ağırlıklı olarak kırmızıdır. Kırmızı dışında kızıl kahve, açık kahverengi, kahverengi ve koyu gri renkleri kullanılmıştır.¹⁹³⁴ Bulunan kaplar üzerinde aynı kapta birden fazla renk ile boya bezeme yapılan örnekler bulunmamıştır.

¹⁹³⁴ Asopos Tepesi V. tabakada bulunan K Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin bezemelerinde kullanılan renklerin munsell değerleri şu şekildedir; kırmızı-10R 5/6, 10R 4/6, kızıl kahve-2.5 YR 4/6, 2.5 YR 5/6, 2.5 YR 3/6, 2.5 YR 4/4, açık kahverengi-7.5 YR 6/6, 10R 5/4, kahverengi-5 YR 5/6, 5YR 5/4, koyu gri-5 YR 4/1.

Katkı İçeriği: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan K Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin kum ve mika içeriği en karakteristik hamur özelliğidir (Fig. 455).

	V. Tabaka
Kum, mika	%17
Küçük taşçık, kum, mika	%12
Taşçık, kireç	%10
Taşçık, mika	%16
Kum, kireç	%8
Mika	%9
Taşçık, mika, kireç	%8
Kum	%7
Taşçık, kum	%5
Kireç, mika	%5
Taşçık, kum, kireç	%3

Fig. 455: Asopos Tepesi V. tabaka, K Mal Grubu, katkı içeriği ve oranları.

Katkı Boyutu: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan K Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömlerinin büyük bölümünde ince boyutta katkı görülür (Fig. 456). Bu mal grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde iri boyutta katkı görülmez.

	V. Tabaka
İnce	%98
Orta	%2

Fig. 456: Asopos Tepesi V. tabaka, K Mal Grubu, katkı boyutu ve oranları.

Katkı Oranı: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan K Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömlerinin büyük bölümünde (%94) katkı oranı azdır (Fig. 457). Bu mal grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerde yoğun katkı oranı görülmez.

	V. Tabaka Katkı Oranları
Az	%94
Orta	%6

Fig. 457: Asopos Tepesi V. tabaka, K Mal Grubu, katkı oranları

Pişme Durumu: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan K Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin tamamı iyi derecede pişmiştir.

Hamur Rengi: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan K Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerin hamur renkleri ağırlıklı olarak açık kahverengi ve devetüyüdür. Bu mal grubunda değerlendirilen seramiklerde ayrıca kiremit, açık kırmızı, kızıl kahve ve krem renkte hamur görülmektedir¹⁹³⁵ (Fig. 458).

	V. Tabaka Hamur Renkleri ve Oranları
Açık Devetüyü	%41
Açık Kahverengi	%37
Kiremit	%13
Açık kırmızı	%6
Kızıl kahve	%2
Krem	%1

Fig. 458: Asopos Tepesi V. tabaka, K Mal Grubu, hamur renkleri ve oranları.

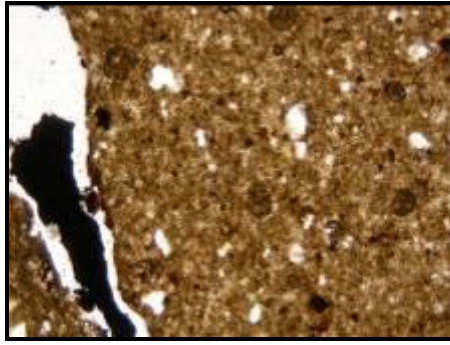
Öz: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan ve K Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanak çömleklerde öz bulunmamaktadır.

İnce Kesit ve XRF Analizi: Asopos V. tabakada bulunan K Mal grubu içerisinde değerlendirilen 10 seramiğe ince kesit, 7 seramiğe XRF analizi yapılmıştır (Fig. 459-460). İnce kesit analizi ile incelenen 1, 2, 3, 4, 8 ve 9 nolu seramikler açık kahverengi, 5 ve 6 nolu seramikler devetüyü, 7 ve 10 nolu seramikler kiremit hamur rengine sahiptir.

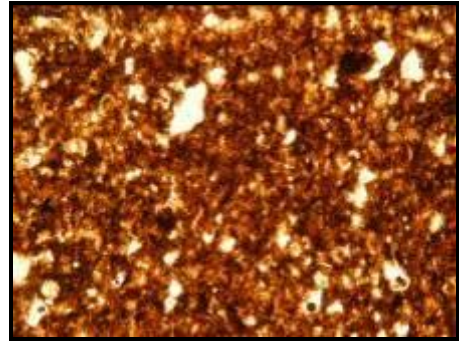
¹⁹³⁵ Asopos Tepesi V. tabakada bulunan K Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin hamur renkleri ve Musell değerleri; devetüyü-7,5 YR 8/6; 10 YR 6/6, 7/6, 7/8, 8/3, 8/4, açık kahverengi-5 YR 6/6; 7,5 YR 7/3, 7/4, 7/6, kiremit-5YR 5/8, 6/8, 7/6, açık kırmızı-2,5 YR 6/8, 7/8, kızıl kahve-2,5 YR 5/6, krem-2,5 YR 8/2.

Mineral içeriği tanecikli olan seramiklerde, ince kesit analizi sonuçları, mineral içeriklerinin 1, 4 ve 8 nolu örneklerde nispeten büyük ve yönlenmeli olması dışında kalan seramiklerin birbirine benzer bir görünüm sergilediği tespit edilmiştir.

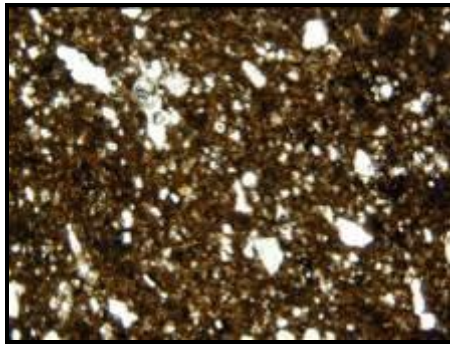
XRF analizi ile incelenen 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49 ve 50 nolu seramiklerin ortaya koyduğu tablo söz konusu örneklerin yaklaşık benzer oranlarda mineral içeriğine sahip olduğunu göstermektedir. Tespit edilen bu duruma rağmen 44 ve 47 nolu seramiğin sodyum oksit, 43 ve 45 nolu seramiğin magnezyum oksit, 43, 44, ve 46 nolu seramiğin alüminyum oksit, 43 nolu seramiğin silisyum dioksit ve kalsiyum oksit değerinin aynı mal grubundaki diğer örneklerden farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

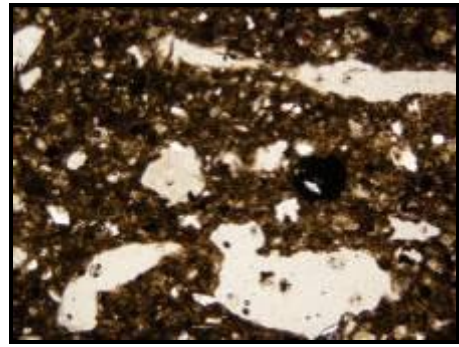
1¹⁹³⁶

2¹⁹³⁷

3¹⁹³⁸

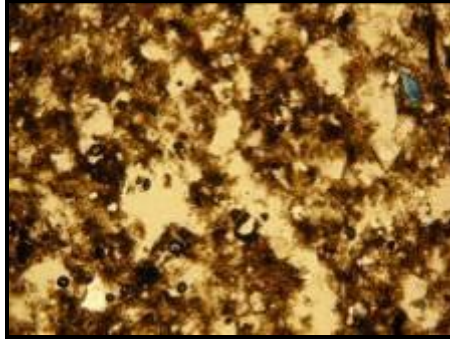
4¹⁹³⁹

¹⁹³⁶ Ser No: L.10.AT2.L38.1906, Kat No: 110: 10.

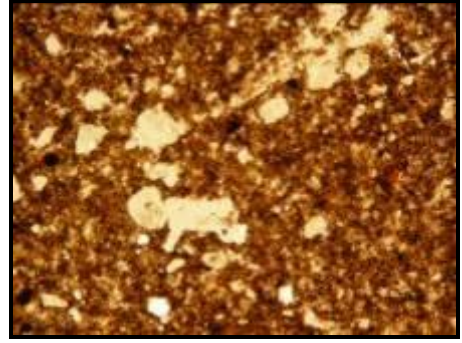
¹⁹³⁷ Ser No: L.08.AT1.G3-G4.L19.556, Kat No: 110: 8.

¹⁹³⁸ Ser No: L.07.AT.S1.878.

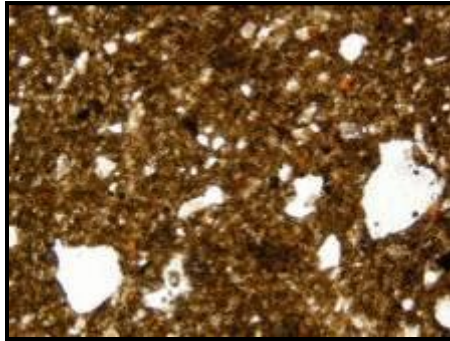
¹⁹³⁹ Ser No: L.08.AT2.D3.L6.524.

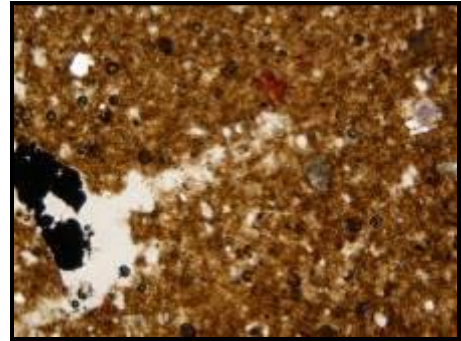
5¹⁹⁴⁰

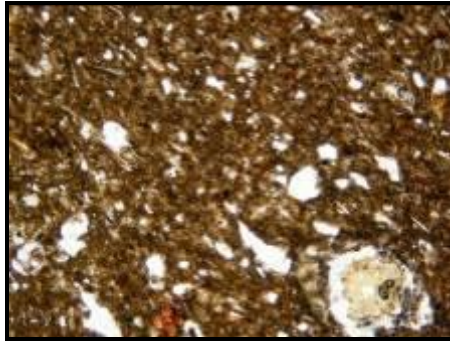
6¹⁹⁴¹

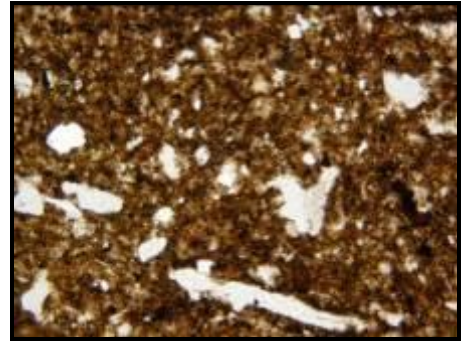
7¹⁹⁴²

8¹⁹⁴³

9¹⁹⁴⁴

10¹⁹⁴⁵

Fig. 459: Asopos Tepesi V. tabaka, K Mal Grubu, ince kesit analizleri (1-10).

¹⁹⁴⁰ Ser No: L.07.AT.S1.998, Kat No: 121:13.

¹⁹⁴¹ Ser No: L.07.AT.S1.418.

¹⁹⁴² Ser No: L.07.AT.S1.347.

¹⁹⁴³ Ser No: L.07.AT.S1.297, Kat No: 121:5.

¹⁹⁴⁴ Ser No: L.07.AT.S1.878.

¹⁹⁴⁵ Ser No: L.07.AT.S1.345.

Element	Na2O Sodyum oksit	MgO Magnezyum oksit	Al2O3 Alüminyum oksit	SiO2 Silisyum dioksit (Quartz Silika)	P2O5 Fosfor Pentaoksit	SO3 Sülfür trioksit	K2O Potasyum oksit	CaO Kalsiyum Oksit (Yanmış Kireç)	TiO2 Titanyum dioksit	MnO Manganit oksit	Fe2O3 Hematit (Demir oksit)
Ölçü	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
43 ¹⁹⁴⁶	0,84	6,21	14,2	34,24	0,17	0,44	2,47	18,93	0,65	0,16	7,59
44 ¹⁹⁴⁷	1,94	4,21	22,27	44,5	0,21	0,21	2,66	12,3	0,83	0,08	7,44
45 ¹⁹⁴⁸	1	6,20	18,45	40,57	0,56	0,30	3,15	14,22	0,82	0,12	7,73
46 ¹⁹⁴⁹	0,77	3,58	17,05	41,83	0,23	0,09	2,95	14,01	0,81	0,09	6,74
47 ¹⁹⁵⁰	1,54	3,83	20,37	43,73	0,21	0,24	3,82	10	0,78	0,09	7,06
49 ¹⁹⁵¹	0,84	3,55	17,97	46,32	0,22	0,03	2,85	13,29	0,86	0,10	6,94

¹⁹⁴⁶ Ser No: L.10.AT2.C3.L28.170, Kat No: 119: 1, Yüzdilik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 475.1, V: 120.9, CR: 439.1, CO: 76, Nİ: 575.4, CU: 34.8, ZN: 89.9, GA: 15.1, GE: <0.5, AS: 10.1, SE: 0.5, RB: 73.5, SR: 520, Y: 21.4, ZR: 131.6, NB: 13.2, MO: <1.0, AG: <2.0, CD: 1.4, SN: 13.9, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 399, LA: 49.6, CE: 33.7, PR: <2.0, ND: 64.7, ER: -, YB: -, HF: 4.8, TA: 3.4, W: 18.2, HG: <0.9, PB: 12.2, Bİ: <1.0, TH: 12.1, U: 2.2.

¹⁹⁴⁷ Ser No: L.10.AT2.C3.L37.128, Yüzdilik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 54.1, V: 144.9, CR: 155.8, CO: 45.1, Nİ: 112.5, CU: 36.8, ZN: 78.9, GA: 33.2, GE: 1.5, AS: 19.7, SE: 0.7, RB: 107.5, SR: 672.7, Y: 66.5, ZR: 165.6, NB: 22.8, MO: <1.0, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 17.7, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 547, LA: 77.9, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 175.1, ER: 8.2, YB: <2.0, HF: 1.7, TA: 3, W: 85.3, HG: 1.9, PB: 30.5, Bİ: <0.7, TH: 41.2, U: 8.5.

¹⁹⁴⁸ Ser No: L10.AT2.C3.L38.1906, Kat No: 110:10, Yüzdilik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 644.7, V: 158.4, CR: 411.3, CO: 85, Nİ: 526.9, CU: 43, ZN: 109.4, GA: 19.7, GE: <0.5, AS: 21.3, SE: 0.4, RB: 105.1, SR: 590.3, Y: 26.7, ZR: 163.2, NB: 15.4, MO: <1.0, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 16.1, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 613, LA: 16, CE: 36.4, PR: <2.0, ND: 82.9, ER: -, YB: -, HF: 7.8, TA: 2.9, W: 33, HG: <1.0, PB: 30.9, Bİ: <1.0, TH: 15.2, U: 2.6.

¹⁹⁴⁹ Ser No: L.09.AT2.C4.L29.1024, Kat No: 121:10, Yüzdilik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: 46-) CL: 121.8, V: 137.5, CR: 197.6, CO: 38.2, Nİ: 152.5, CU: 24.4, ZN: 98.7, GA: 18.7, GE: .0.5, AS: 9.5, SE: 0.2, RB: 89.5, SR: 723.1, Y: 25, ZR: 205.1, NB: 15.1, MO: <1.0, AG: <2.0, CD: <2.0, SN: 5.5, SB: <3.0, CS: 14.6, BA: 610, LA: 15.9, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 78.4, ER: -, YB: -, HF: 7.7, TA: 1.5, W: 90.5, HG: 1.5, PB: 22.3, Bİ: <1.0, TH: 12.1, U: 2.3.

¹⁹⁵⁰ Ser No: L.09.AT2.C3-C4.L29.1047, Kat No: 122:3, Yüzdilik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: 47-) CL: 553.4, V: 145.7, CR: 170.7, CO: 29.5, Nİ: 140.5, CU: 28.5, ZN: 74.7, GA: 29.7, GE: 0.2, AS: 11.1, SE: 1, RB: 156.7, SR: 605.1, Y: 57.3, ZR: 170.2, NB: 21.9, MO: <1.0, AG: <2.0, CD: 0.7, SN: 15.8, SB: <3.0, CS: 14.2, BA: 949, LA: 78.3, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 166.4, ER: 8.8, YB: <2.0, HF: <1.0, TA: <1.0, W: 44.6, HG: 3, PB: 27.6, Bİ: <0.6, TH: 35.5, U: 5.

¹⁹⁵¹ Ser No: L.09.AT2.D4.L11.86-87, Yüzdilik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 20.5, V: 143.9, CR: 201.3, CO: 64.5, Nİ: 163.5, CU: 25.9, ZN: 101.7, GA: 19.9, GE: 0.3, AS: 8.3, SE: 0.6, RB: 93.4, SR: 744, Y: 26.3, ZR: 215.7, NB: 15.7, MO: <1.0, AG: <2.0, CD: <2.0, SN:

50 ¹⁹⁵²	0,85	3,56	18,22	47,45	0,21	0,03	2,80	12,69	0,87	0,09	7,03
--------------------	------	------	-------	-------	------	------	------	-------	------	------	------

Fig. 460: Asopos Tepesi V. tabaka, K Mal Grubu, XRF analizi sonuçları.

b3-) Formlar

a-) Çanaklar

Asopos Tepesi'nde GTÇ tabakasında bulunan seramikler içerisinde en yoğun karşılaşılan formu çanaklar oluşturmaktadır. Yerleşimde bulunan çanaklar yirmi beş ana tip ve bunların alt tipleri içerisinde değerlendirilmiştir.

Çanak Tip 1

Tip 1 içerisinde değerlendirilen kap, sığ olmasından dolayı tabak formuna yaklaşmaktadır. Söz konusu dışa eğik ağızlı kaplar dışa dönük ve kalınlaştırılmış ağız kenarlıdır. V. tabakada bulunan ve C Mal Grubu içerisinde değerlendirilen tek örneğin ağız çapı 22 cm'dir (Levha 87: 1).

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan I. tabakada bu formun benzer örnekleri bulunmuştur¹⁹⁵³. Beycesultan II. tabakada bu çanağın kırmızı astarlı bir benzeri bulunmuş ve tabak olarak değerlendirilmiştir. Ancak bu kap form olarak benzerlikler göstermekle birlikte mal grubu ve yüzey özellikleri tamamen farklıdır¹⁹⁵⁴. Kıyı Ege'de; Troia VIIa'da bu tipin biraz daha derin bir benzeri bulunmuştur¹⁹⁵⁵.

Çanak Tip 2

Tip 2 içerisinde değerlendirilen sığ çanaklarda dışa eğik ağız, uç kısmı sivriltilmiş basit ağız kenarı görülür (Levha 87: 2-4). Levha 87:2'de gösterilen örnekte ise diğer kaplardan farklı olarak ağız kenarında çok sınırlı oranda yuvarlaklaştırma ve

11, SB: <3.0, CS: 17.1, BA: 674, LA: 14.4, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 83, ER:-, YB:-, HF: 6.6, TA: <.1.0, W: 195.5, HG: 0.9, PB: 22.9, Bİ: <1.0, TH: 12.6, U: 1.

¹⁹⁵² Ser No: L.08.AT2.D3.L5.452, Kat No: 122:4, Yüzelik dilim içerisinde girmeyen elementlerin ppm değerleri şu şekildedir: CL: 110, V: 150.4, CR: 198, CO: 59.4, Nİ: 166, CU: 23.3, ZN: 101.1, GA: 18.7, GE: <0.5, AS: 7.8, SE: 0.6, RB: 94.3, SR: 726.6, Y: 26.9, ZR: 210.9, NB: 15.3, MO: <1.0, AG: 1.9, CD: <2.0, SN: 13, SB: <3.0, CS: <4.0, BA: 725, LA: 42.2, CE: <2.0, PR: <2.0, ND: 87.4, ER:-, YB:-, HF: 9.1, TA: 1.7, W: 202.3, HG: 2.2, PB: 22.3, Bİ: <1.0, TH: 13.1, U: 0.9.

¹⁹⁵³ Mellaart-Murray 1995: 40, Fig. 36: 21.

¹⁹⁵⁴ Mellaart-Murray 1995: 40, Fig. 18a: 9.

¹⁹⁵⁵ Blegen-Boulter vd 1958: Pl 249: 36.680.

gövdede hafif bir keskinlik görülmekle birlikte bu tip içerisinde değerlendirilmiştir. Levha 87: 3'de gösterilen örnekte ağız kenarı üzerinde. 4.2 cm uzunluğunda kabartma bezeme yapılmıştır. Ağız çapları 11-17 cm arasında değişen çanaklarda ufak boyutta olanları kâse olarak da tanımlanabilecek niteliktedir (Levha 87:3). Birkaç örnek dışında tamamı V. tabakada bulunan çanakların %80'i I Mal Grubu, %20'si C Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan I. tabakada Levha 87: 3'te gösterilen çanağın açık kırmızı renkte benzeri bulunmuştur¹⁹⁵⁶. Kıyı Ege'de; Panaztepe'de benzer çanaklar, açık çanaklar içerisinde Tip Ç Ib 1 olarak değerlendirilmiştir¹⁹⁵⁷. Çeşme Bağlararası'nda bulunan koyu kırmızımsı gri ve açık kırmızımsı kahverengi renkteki çanakları ağız duruşunda bazı farklılıklar olmakla birlikte benzerlik gösterir¹⁹⁵⁸. Smyrna/Bayraklı kazılarında benzer formda pembemsi-kırmızı astarlı çanaklar ele geçmiştir¹⁹⁵⁹. Ulucak Höyük Mezarlığı'nda yakın formda çanaklar bulunmuştur¹⁹⁶⁰. Orta Anadolu'da; Gordion 10 nolu megaron 8. tabakada benzer ağız kenarına sahip portakal-kırmızı¹⁹⁶¹, Demircihöyük'te bej renkte çanaklar tespit edilmiştir¹⁹⁶².

Çanak Tip 3

Tip 3 çanaklarının ufak boyutta olmasından dolayı büyük bir çoğunluğu kâse olarak da tanımlanabilecek nitelikleri taşımaktadır (Levha 88: 1-6). Tam örnekleri bulunan bu kaplar basit ağız kenarlı, dışa eğik ağızlı ve konik gövdelidir. Tam bulunan örneklerde düz dip bulunurken diğer örneklerde gövdenin biçimi yuvarlak diplere işaret etmektedir. Söz konusu örneklerin ağız çapları 9-14.4 cm arasında değişmektedir. Bulunan bir örnekte basit ağız kenarı üzerine yumru bezeme yapılmıştır (Levha 88: 6). Tamamı V. tabakada bulunan çanakların %55'i C Mal Grubu, %30'u G Mal Grubu, %15'i A Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

¹⁹⁵⁶ Mellaart-Murray 1995: 67, Fig. 31: 13.

¹⁹⁵⁷ Günel 1999a: 41, Levha 6: 6-8.

¹⁹⁵⁸ Aykurt 2010a: 26, 51, Fig. 9: 2.

¹⁹⁵⁹ Bayne 2000: 74, 272, Fig. 15: 2.

¹⁹⁶⁰ Çilingiroğlu-Derin vd 2004: 61, Fig. 48: 4, 8.

¹⁹⁶¹ Gunter 1991: 62, Fig. 14: 255.

¹⁹⁶² Kull 1988: 242, Taf 30: 4.

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan I b tabakasında bu formun soluk kırmızı renkte altın boya astarlı ancak ağız kenarı üzerinde yumru bezeme olmayan düz dipli (Levha 88: 6) ve parlak kırmızı renkte yuvarlak dipli benzeri bulunmuştur¹⁹⁶³. Yine Beycesultan II. tabakada bulunan kırmızı renkte sığ çanak bu tip içerisinde değerlendirilen örneklerle benzer formdadır¹⁹⁶⁴. Kıyı Ege'de; Panaztepe'de bulunan benzer kaplar, açık çanaklar içerisinde Tip Ç Ib 1 olarak tanımlanmıştır¹⁹⁶⁵. Ayasuluk Tepesi'nde X. tabakada Kahverengi ve Devetüyü mal grupları içerisinde ele alınan, ÇT2 olarak tanımlanan benzer formda çanaklar bulunmuştur (Levha 26: 2, 3). Orta Anadolu'da; Gordion 12 nolu megaron Vb tabakasında¹⁹⁶⁶ ve Porsuk V. tabakada benzer formda çanaklar ele geçmiştir¹⁹⁶⁷. Adalarda; Perama kazılarında bu tip ile benzer çanaklar görülmektedir¹⁹⁶⁸.

Çanak Tip 4

Tip 4 içerisinde değerlendirilen çanaklar dışa eğik ağızlı ve basit ağız kenarlıdır (Levha 89: 1-3). Bu çanakların ağız çapı 15-19 cm arasında değişmektedir. Bulunan örnekler fazla derin değilken Levha 89:3'te gösterilen çanak nispeten daha derin bir gövde yapısına sahiptir. Söz konusu örnekte gövde üzerinde yiv bezeme yapılmıştır. Bu örneğin ufak boyutta olmasından dolayı gövde yapısında bir keskinlik olup olmadığı açık değildir. Tamamı V. tabakada bulunan az sayıdaki örneğin %45'i C Mal Grubu, %40'ı G Mal Grubu, %15'i I Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

İç Batı Anadolu'da; Aphrodisias GTÇ III tabakasında bu formun, Pembe Mal Grubu'nda içi ve dışı altın-gümüş boya astarlı ve mat kırmızı boya bezeme yapılmış olan benzeri bulunmuştur¹⁹⁶⁹. Kıyı Ege'de; Panaztepe'de yakın formdaki kaplar açık

¹⁹⁶³ Mellaart-Murray 1995: 67, Fig. 31: 10, 14.

¹⁹⁶⁴ Mellaart-Murray 1995: 40, Fig. 18a: 7.

¹⁹⁶⁵ Günel 1999a: 41, Lev7: 4-6.

¹⁹⁶⁶ Gunter 1991: 76, Fig. 20: 422.

¹⁹⁶⁷ Dupré 1983: 141, Pl 4: 2-7.

¹⁹⁶⁸ Bayne 2000: 107, Fig. 30: 6.

¹⁹⁶⁹ Joukowsky 1986: 685, Pl 488: 27.

kâseler Tip K IV a 1 içerisinde değerlendirilmiştir¹⁹⁷⁰. Levha 89:1'de gösterilen çanak ile Çeşme Bağlararası'nda bulunan açık kırmızımsı kahverengi çanaklar benzerdir¹⁹⁷¹.

Çanak Tip 5

Tip 5 içerisinde değerlendirilen çanaklarda dışa eğik ağız ve hafifçe içe kalınlaştırılmış ağız kenarı bulunur. V. tabakada bulunan, G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen tek örneğin ağız çapı 23 cm'dir (Levha 89: 4).

İç Batı Anadolu'da; Aphrodisias GTÇ I-II tabakalarında bu Çanağın Kırmızı Mal Grubu'nda içi ve dışı gümüş mika astarlı bir benzeri bulunmuştur¹⁹⁷². Kıyı Ege'de; Panaztepe'de açık çanaklar Ç Ic 3 tipleri içerisinde tanımlanan benzer örnekler görülmektedir¹⁹⁷³. Güney Anadolu'da; Yumuktepe GTÇ tabakalarında ağız kenarı içe doğru daha belirgin biçimde kalınlaştırılmış benzer bir örnek ele geçmiştir¹⁹⁷⁴.

Çanak Tip 6

Tip 6 içerisinde değerlendirilen basit ağız kenarlı çanaklarda, ağız içe doğru belirgin bir biçimde eğilmiştir (Levha 89: 5, 6). Basit ağız kenarlı bu çanaklarda ağzın içe eğilme derecesi farklılık göstermektedir. Gövdeden dibe geçişte keskinlik olmayan kapların ağız çapları 10-16 cm arasında değişmektedir. Tamamı V. tabakada bulunan çanaklar C Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan II tabakada, devetüyü renginde içi ve dışı altın boya astarlı daha ufak boyutta¹⁹⁷⁵, I. tabakada ise benzer formda çanaklar bulunmuştur¹⁹⁷⁶. Kıyı Ege'de; Smyrna/Bayraklı kazıları 4-6 evrelerinde benzer formda devetüyü çanaklar tespit edilmiştir¹⁹⁷⁷. Bu çanakların benzer örnekleri Panaztepe kapalı kâseler içerisinde Tip K Ic 1 içerisindeki örneklerde görülmektedir¹⁹⁷⁸. Ulucak Höyük

¹⁹⁷⁰ Günel 1999a: 42, Levha 17: 2, 3.

¹⁹⁷¹ Aykurt 2010a: 26, 51, Fig. 9: 4.

¹⁹⁷² Joukowsky 1986: 695, Pl 493: 8.

¹⁹⁷³ Günel 1999a: 41, Levha 9: 1, 6.

¹⁹⁷⁴ Sevin-Köroğlu 2004: 77, Fig. 4: 5.

¹⁹⁷⁵ Mellaart-Murray 1995: 40, Fig. 18b: 12.

¹⁹⁷⁶ Mellaart-Murray 1995: 87, tip 13.

¹⁹⁷⁷ Bayne 2000: 63, 270, Fig. 7: 5.

¹⁹⁷⁸ Günel 1999a: 44, Levha 33: 2.

Mezarlığı'nda benzer formda formda bir çanak bulunmuştur¹⁹⁷⁹. Bu çanak tipinin iç eğilme açısı az olanlarının (Levha 89: 5) benzerleri Troia Geç VI tabakalarında ele geçmiştir¹⁹⁸⁰. Orta Anadolu'da; Gordion'da Megaron 10 tabaka 14b, 14, 13, 12'de ve Megaron 12 Va'da¹⁹⁸¹ Demircihöyük İKL 10/11 açması 4. evrede¹⁹⁸², Porsuk V. tabakada¹⁹⁸³ benzer formda çanaklar bulunmuştur. Adalarda; Poliochni'de Kahverengi evresinde yakın formda örnekler görülmektedir¹⁹⁸⁴.

Çanak Tip 7

Tip 7 içerisinde değerlendirilen basit ağız kenarlı, dik ağızlı sığ çanaklar yumuşak bir dönüşle dibe bağlanmaktadır (Levha 90: 1-7). Tam bir örnekte halka dip görülmektedir (Levha 90: 1). Bu tip içerisinde kâse olarak da tanımlanabilecek boyutlarda kaplar (Levha 90: 1-3) görülmektedir. Bulunan bir örnekte basit ağız kenarı üzerine kabartma olarak yumru bezeme yapılmıştır (Levha 90: 5). Ağız çapları 11.7-19 cm arasında değişen çanakların birkaç örnek dışında tamamı V. tabakada bulunmuş, %40'ı G Mal Grubu, %36'sı I Mal Grubu, %16'sı A Mal Grubu, %8'i D Mal Grubu içerisinde ele alınmıştır

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan II. tabakada kırmızı renkte¹⁹⁸⁵, I. tabakada yuvarlak dipli ve açık kırmızı renkte benzer formda çanaklar bulunmuştur¹⁹⁸⁶. Bu tipin Pembe Mal Grubu'nda altın-gümüş boya astarlı benzerine ve Levha 90: 5'te gösterilen ağız kenarında yumru bezeme olan örneğin açık kırmızı renkte içi ve dışı altın boya astarlı benzerine Aphrodisias GTÇ II ve III tabakalarında ulaşılmıştır¹⁹⁸⁷. Kıyı Ege'de; Panaztepe'de açık çanaklar içerisinde Tip Ia 1 olarak değerlendirilen çanaklar benzer formdadır¹⁹⁸⁸. Levha 90: 5-7'de gösterilen çanaklar ile Ayasuluk Tepesi'nde X. tabakada bulunan Kırmızı Mal Grubu içerisinde değerlendirilen ÇT3 olarak tanımlanan

¹⁹⁷⁹ Çilingiroğlu-Derin vd 2004: 91, Fig 48: 10.

¹⁹⁸⁰ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 439: 31.

¹⁹⁸¹ Gunter 1991: Fig. 8: 153, Fig. 9: 162, Fig. 11: 193, Fig. 12: 204, Fig. 22: 448.

¹⁹⁸² Kull 1988: 234, Taf 11: 4.

¹⁹⁸³ Dupré 1983: 142, Pl 5: 15, 16.

¹⁹⁸⁴ Bernabó-Brea 1976: CCLXVI: 4.

¹⁹⁸⁵ Mellaart-Murray 1995: 40, Fig. 18a: 8.

¹⁹⁸⁶ Mellaart-Murray 1995: 67, Fig. 31: 13.

¹⁹⁸⁷ Joukowsky 1986: 685, 689; Pl 488: 34 490: 22.

¹⁹⁸⁸ Günel 1999a: 41, Levha 1, 2, 3.

çanakla benzerdir (Levha 26: 4). Levha 90: 1-4'te gösterilen çanaklar ile yine Ayasuluk X. tabakada bulunan Kırmızı ve Devetüyü Mal Grupları'nda değerlendirilen ÇT4 olarak tanımlanan çanaklar yakın formdadır (Levha 26: 5-6). Orta Anadolu'da; Porsuk V. tabakada¹⁹⁸⁹, Gordion, Megaron 10, tabaka 5'de, devetüyü astarlı ve yalın¹⁹⁹⁰, Demircihöyük'te kırmızı astarlı benzer formda çanaklar bulunmuştur¹⁹⁹¹.

Çanak Tip 8

Tip 8 içerisinde değerlendirilen dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, içe eğik ağızlı çanaklar yumuşak bir dönüşle dibe bağlanmaktadır (Levha 91: 1-6). Bu tip çanakların ağız kenarında görülen dışa kalınlaştırma bazı örneklerde bant şeklindedir (Levha 91: 1, 2, 5). Bir çanakta ağız kenarı üzerinde yükselen ilmek kulp bulunmaktadır (Levha 91: 6). Birkaç örnek dışında tamamı V. tabakada bulunan, ağız çapları 16-30 cm arasında değişen çanakların %35'i C Mal Grubu, %32'si I Mal Grubu, %18'i B Mal Grubu, %15'i A Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

İç Batı Anadolu'da; bu çanakların kırmızı ve kahverenginin tonlarındaki benzer örnekleri Beycesultan III¹⁹⁹², kırmızı-kahve astarlı benzeri Beycesultan II¹⁹⁹³ ve kırmızı kahve ve açık kahverenkli benzerleri Beycesultan I tabakalarında bulunmuştur¹⁹⁹⁴. Bu çanakların kırmızı, kırmızimsı sarı astarlı dış yüzü altın boya astarlı yakın örneklerine Aphrodisias GTÇ III ve II tabakalarında ulaşılmıştır¹⁹⁹⁵. Kıyı Ege'de; Bademgediği Tepe II. tabakada¹⁹⁹⁶, Çeşme Bağlararası kazılarında¹⁹⁹⁷, Smyrna/Bayraklı'da 4-6 evrelerinde¹⁹⁹⁸, Troia Geç VI tabakalarında benzer formda çanaklar bulunmuştur¹⁹⁹⁹ Panaztepe'de benzer formda çanaklar kapalı kâseler içerisinde Tip K Ila 2 olarak

¹⁹⁸⁹ Dupré 1983: 142, Pl 5: 17, 19.

¹⁹⁹⁰ Gunter 1991: Fig. 17: 70, 348, 350.

¹⁹⁹¹ Kull 1986: 236, Taf 16: 1.

¹⁹⁹² Mellaart-Murray 1995: 11, Fig. 3: 12-17.

¹⁹⁹³ Mellaart-Murray 1995: 38, Fig. 16: 16.

¹⁹⁹⁴ Mellaart-Murray 1995: 71, Fig. 35: 4, 5.

¹⁹⁹⁵ Joukowsky 1986: 687, 689, Pl 489: 28, 29; Pl 490: 7.

¹⁹⁹⁶ Meriç 2003: 93, Fig. 15: 20, 96, Fig. 18: 61.

¹⁹⁹⁷ Aykurt 2010a: 26, 53, Fig. 11: 10-15.

¹⁹⁹⁸ Bayne 2000: 65, 271, Fig. 9: 4.

¹⁹⁹⁹ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 439: 9.

değerlendirilmiştir²⁰⁰⁰. Ayasuluk X. tabakada Kırmızı Mal Grubu'nda değerlendirilen, ÇT5b olarak tanımlanan, benzer formda çanaklar bulunmuştur (Levha 27: 3). Orta Anadolu'da; Gordion 10 nolu megaron tabaka 8'de²⁰⁰¹ ve Demircihöyük'te kırmızı, bej renkte benzer formda çanaklar görülmektedir²⁰⁰². Adalarda; Antissa kazılarında benzer formda örnekler ele geçmiştir²⁰⁰³.

Çanak Tip 9

Tip 9 içerisinde değerlendirilen çanaklarda dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı dik veya içe eğik ağız kenarı bulunur. Bu kaplarda gövde yumuşak bir dönüşle dibe bağlanmaktadır.

Çanak Tip 9a

Tip 9a içerisinde değerlendirilen dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, dik ağızlı çanaklar yumuşak bir dönüşle dibe bağlanmaktadır (Levha 92: 1). V. tabakada bulunan ağız çapı 15 cm olan tek örnek C Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan III. tabakada bu çanak tipi ile benzer kırmızı-kahverengi astarlı örnekler bulunmuştur²⁰⁰⁴. Kıyı Ege'de; Panaztepe'de benzer çanaklar açık çanaklar Tip Ç Ia 2 içerisinde değerlendirilmiştir²⁰⁰⁵. Bu çanak tipinin benzerleri Troia Geç VI tabakalarında görülmektedir²⁰⁰⁶.

Çanak Tip 9b

Tip 9b içerisinde değerlendirilen içbükey yükselen dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı çanaklar gövdede yumuşak bir dönüşle dibe bağlanmaktadır. V. tabakada bulunan tek örnek 24 cm ağız çapında olup, I Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir (Levha 92: 2).

²⁰⁰⁰ Günel 1999a: 45, Levha 39: 1-4, Levha 40: 1-3, 6, 7.

²⁰⁰¹ Gunter 1991: 63, Fig. 14: 262.

²⁰⁰² Kull 1986: 234, 236, 244, Taf 11: 5, Taf 14: 20, Taf 16: 10, Taf 28: 16.

²⁰⁰³ Bayne 2000: 105, Fig. 28: 2.

²⁰⁰⁴ Mellaart-Murray 1995: 11, Fig. 3: 14.

²⁰⁰⁵ Günel 1999a: 41, Levha 4: 2, 3.

²⁰⁰⁶ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 444: 1.

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan III. tabakada kırmızı astarlı²⁰⁰⁷, Aphrodisias GTÇ II tabakasında kırmızımsı sarı renkte içi ve dışı altın boya astarlı benzer formda çanaklar bulunmuştur²⁰⁰⁸. Kıyı Ege'de; Panaztepe'de benzer formda ancak daha keskin gövde yapısına sahip çanaklar açık kâseler K IV b2 içerisinde değerlendirilmiştir²⁰⁰⁹. Bu çanakların benzerleri Troia Geç VI tabakalarında görülmektedir²⁰¹⁰. Orta Anadolu'da; Porsuk V. tabakada benzer formda çanaklar tespit edilmiştir²⁰¹¹.

Çanak Tip 10

Tip 10 içerisinde değerlendirilen çanakların sadece üst bölümü bulunmuştur. İçe eğik ağızlı çanaklar, yuvarlatılmış ağız kenarlıdır. V. tabakada bulunan G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen tek örneğin ağız çapı 30 cm'dir (Levha 92: 3).

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan I. tabakada bu çanakların kirli beyaz astarlı benzer örnekleri bulunmuştur²⁰¹². Kıyı Ege'de; Panaztepe'de bulunan benzer çanaklar açık kâseler K II 2 içerisinde değerlendirilmiştir²⁰¹³. Ayasuluk X. tabakada, Kırmızı ve Kahverengi mal grupları içerisinde değerlendirilen, ÇT6 olarak tanımlanan benzer çanaklar bilinmektedir (Levha 27: 4). Orta Anadolu'da; Gordion 10 nolu megaron 14. tabakada kırmızımsı kahverengi astarlı²⁰¹⁴, Demircihöyük kazılarında kırmızı astarlı benzer formda çanaklar tespit edilmiştir²⁰¹⁵.

Çanak Tip 11

Tip 11 içerisinde değerlendirilen ağız kenarı hafifçe içe kalınlaştırılmış çanaklarda gövde yumuşak bir dönüşle dibe bağlanmaktadır. Ağız, Levha 92:4'te gösterilen çanakta dik bir biçimde yükselirken, Levha 92:5'de çok hafif içe eğiktir. Bulunan iki örneğin ağız çapı 16 ve 17 cm'dir. Levha 92: 5'de ağız kenarı altında

²⁰⁰⁷ Mellaart-Murray 1995: 9, Fig. 1: 19.

²⁰⁰⁸ Joukowsky 1986: 689, Pl 490: 5.

²⁰⁰⁹ Günel 1999a: 42, Levha 19: 2.

²⁰¹⁰ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 437: 1.

²⁰¹¹ Dupré 1983: 151, Pl 14: 82-85.

²⁰¹² Mellaart-Murray 1995: 71, Fig. 35: 6.

²⁰¹³ Günel 1999a: 42, Levha 16: 1, 2.

²⁰¹⁴ Gunter 1991: 55, Fig. 9: 167.

²⁰¹⁵ Kull 1988: 246, Taf 32: 22.

0.5.cm çapında tamirat deliği bulunmaktadır. V. tabakada bulunan bu çanaklar B ve C mal grupları içerisinde değerlendirilmiştir.

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan I. tabakada aralarında form açısından ufak farklılıklar olmakla birlikte benzer biçimde içe kalınlaştırılmış ağız kenarlı kırmızı astarlı çanaklar bulunmuştur²⁰¹⁶. Ağzın kalınlaştırma biçiminde biraz farklılık gösteren benzer formda açık kırmızı renkte altın boya astarlı bir örnek Aphrodisias GTÇ II tabakasında tespit edilmiştir²⁰¹⁷. Kıyı Ege'de; Panaztepe'de bulunan benzer kaplar, açık çanaklar Tip Ç Ic 3 içerisinde değerlendirilmiştir²⁰¹⁸.

Çanak Tip 12

Tip 12 içerisinde değerlendirilen içe ve dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, dik ağızlı çanaklarda gövde yumuşak bir dönüşle dibe bağlanmaktadır. V. tabakada bulunan B Mal Grubu içerisinde değerlendirilen tek örneğin ağız çapı 20 cm'dir (Levha 92: 6).

Kıyı Ege'de; Smyrna/Bayraklı kazılarında benzer formda portakal renkli çanaklar bulunmuştur²⁰¹⁹. Bu çanağın benzerleri Panaztepe açık çanaklar Tip Ç Ia 4 örnekleri içerisinde değerlendirilmiştir²⁰²⁰. Ayasuluk Tepesi X. tabakada Devetüyü Mal Grubu içerisinde değerlendirilen, ÇT7 olarak tanımlanan, ağız kenarı üzerinde bezeme olması ile farklılaşan yakın formda bir çanak bulunmuştur (Levha 27: 8). Orta Anadolu'da; Gordion10 nolu megaron, tabaka 7'de²⁰²¹ ve Demircihöyük İKL 10/11 açması evre 4/5'te benzer formda çanaklar tespit edilmiştir²⁰²².

Çanak Tip 13

Tip 13 içerisinde değerlendirilen basit ağız kenarlı, keskin omuzlu çanaklarda ağzın içe veya dışa eğik olması yada dik olarak yükselmesi dikkate alınarak üç alt tip içerisinde değerlendirilmiştir (Levha 93).

Çanak Tip 13a

²⁰¹⁶ Mellaart-Murray 1995: 72, Fig. 36: 12.

²⁰¹⁷ Joukowsky 1986: 689, Pl 490: 19.

²⁰¹⁸ Günel 1999a: 41, Levha 9.

²⁰¹⁹ Bayne 2000: 74, 272, Fig. 15: 7.

²⁰²⁰ Günel 1999a: 41, Levha 5: 1-3.

²⁰²¹ Gunter 1991: 65, Fig. 15: 295.

²⁰²² Kull 1988: 234, Taf 13: 8.

Tip 13a içerisinde değerlendirilen basit ağız kenarlı, dik ağızlı çanaklar keskin omuzludur (Levha 93: 1-2). Bulunan tam çanaklarda halka dip görülmektedir. Çanakların ağız çapları 16.2-22 cm arasında değişmektedir. V.tabakada ve karışmış olarak VI. tabakada bulunan iki örnek G ve I mal grupları içerisinde değerlendirilmiştir.

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan II. tabakada kırmızı renkte ancak düz dibi olan benzer çanaklar bulunmuştur²⁰²³. Bu çanakların pembe mal grubunda altın-gümüş boya astarlı benzeri Aphrodisias GTÇ I ve II tabakalarında tespit edilmiştir²⁰²⁴. Kıyı Ege'de; Panaztepe'de yakın formdaki örnekler açık çanaklar Tip Ç Ic 1 içerisinde değerlendirilmiştir²⁰²⁵. Ayasuluk X. tabakada Kırmızı Mal Grubu'nda değerlendirilen, ÇT8b olarak tanımlanan, benzer bir çanak bulunmuştur (Levha 28: 6). Orta Anadolu'da; Gordion Megaron 12, tabaka Vb'de benzer formda devetüyü çanaklar ele geçmiştir²⁰²⁶.

Çanak Tip 13b

Tip 13b içerisinde değerlendirilen basit ağız kenarlı içe eğik ağızlı çanaklar keskin omuzludur (Levha 93: 3-5). Ağızın içe eğilme açısı farklılık göstermektedir. Ağız çapları 15-22 cm arasında değişen çanakların tamamı V. tabakada bulunmuş, %56'sı C Mal Grubu, %34'ü G Mal Grubu, %10'u D Mal Grubu içerisinde ele alınmıştır.

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan II. tabakada kırmızı astarlı benzer çanaklar bulunmuştur²⁰²⁷. Kıyı Ege'de; Troia Geç VI tabakalarında²⁰²⁸ ve Smyrna/Bayraklı kazılarında bu formun benzerleri bulunmuştur. Ancak Devetüyü ve Kırmızı Astarlı Smyrna/Bayraklı örnekleri üzerinde kabartma bezemelerin olması bakımından farklılık göstermektedir²⁰²⁹. Bu çanakların benzer örnekleri Panaztepe kapalı kâseler içerisinde Tip KIa 1 olarak değerlendirilmiştir²⁰³⁰. Ayasuluk X. tabakada Kırmızı ve Gri mal gruplarında değerlendirilen ÇT8c olarak tanımlanan benzer çanaklar bulunmuştur (Levha 28: 7, 8). Orta Anadolu'da; Gordion 10 nolu megaron 14. tabakada benzer

²⁰²³ Mellaart-Murray 1995: 40, Fig. 18a: 4.

²⁰²⁴ Joukowsky 1986: 694, Pl 493: 6.

²⁰²⁵ Günel 1999a: 41, Levha 8: 3.

²⁰²⁶ Gunter 1991: 75, Fig. 20: 419.

²⁰²⁷ Mellaart-Murray 1995: 40, Fig. 18a: 6.

²⁰²⁸ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 439: 32.

²⁰²⁹ Bayne 2000: 63, 270, Fig. 7: 3, 4.

²⁰³⁰ Günel 1999a: 44, Levha 31: 1-4.

formda çanaklar görülmektedir²⁰³¹. Benzer siyah renkte çanaklar Demircihöyük kazılarında ele geçmiştir²⁰³².

Çanak Tip 14

Çanak Tip 14 içerisinde değerlendirilen keskin omuzlu çanaklarda dışa kalınlaştırılmış ağız kenarı bulunur. Ağızın içe veya dışa eğilmesi ya da dik olarak yükselmesi dikkate alınarak üç alt tip içerisinde değerlendirilmiştir.

Çanak Tip 14a

Tip 14a içerisinde değerlendirilen dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, dışa eğik ağızlı çanaklar keskin omuzludur. Bu çanakların ağız çapı 15-35 cm arasında değişmektedir. Ağız kenarında görülen dışa kalınlaştırma bazı örneklerde bant şeklindedir (Levha 94: 1, 3). Tamamı V. tabakada bulunan bu çanakların %38'i C Mal Grubu, %35'i I Mal Grubu, %15'i A Mal Grubu, %12'si B Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan Ib tabakasında, devetüyü renkli yalın²⁰³³, Aphrodisias GTÇ II tabakasında Pembe Mal Grubu'nda altın-gümüş boya astarlı benzer formda çanaklar bulunmuştur²⁰³⁴. Kıyı Ege'de; Bademgediği II. tabakada benzer formda çanaklar tespit edilmiştir²⁰³⁵. Bu çanakların benzer örnekleri Panaztepe açık çanaklar içerisinde Tip Ç IIIb2 olarak değerlendirilmiştir²⁰³⁶. Ayasuluk X. tabakada Gri Mal Grubu'nda değerlendirilen ÇT9 olarak tanımlanan çanak yakın formdadır (Levha 29: 1). Orta Anadolu'da; Porsuk V. tabakada benzer formda çanaklar görülmektedir²⁰³⁷.

Çanak Tip 14b

Tip 14b içerisinde değerlendirilen dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, dik ağızlı çanaklar keskin omuzludur (Levha 94: 4-10). Bu çanakların ağız kenarlarında görülen dışa kalınlaştırma biçimi farklılıklar gösterir. Bazı örneklerde görülen dışa kalınlaştırma

²⁰³¹ Gunter 1991: Fig. 9: 171, 172.

²⁰³² Kull 1988: 242, Taf 26: 16.

²⁰³³ Mellaart-Murray 1995: 83, Fig. 47: 18, 19.

²⁰³⁴ Joukowsky 1986: 689, Pl 490: 18.

²⁰³⁵ Meriç 2003: 93, Fig. 15: 21.

²⁰³⁶ Günel 1999a: 42, Levha 14: 5-9.

²⁰³⁷ Dupré 1983:154, Pl 17: 101.

bant şeklindedir (Levha 94: 6, 9). Bu grup içerisinde değerlendirilen altın boya astarlı bir örnekte ağız kenarı altında yatay bant şeklinde mat kırmızı boya görülmektedir (Levha 94: 7). Ağız çapları 14-28 cm arasında değişen çanakların tamamı V. tabakada bulunmuş, %40'ı C Mal Grubu, %30'u I Mal Grubu, %20'si B Mal Grubu, %10'u A Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan II²⁰³⁸ ve I b tabakalarında bu çanakların benzer örnekleri bulunmuştur²⁰³⁹. Bu çanakların Kırmızımsı Sarı Mal Grubu'nda altın boya astarlı benzerleri Aphrodisias GTÇ I, II tabakalarında tespit edilmiştir²⁰⁴⁰. Kıyı Ege'de; Bademgediği III-V tabakalarında ağız kenarının dışa kalınlaştırma biçimlerinde farklılıklar olmakla birlikte benzer formda çanaklar görülmektedir²⁰⁴¹. Bu çanaklar Panaztepe açık kâseler içerisinde Tip K I 2 içerisinde değerlendirilmiştir²⁰⁴². Troia Geç VI tabakalarında bu formun benzer örnekleri ele geçmiştir²⁰⁴³. Ayasuluk X. tabakada Kırmızı ve Devetüyü mal gruplarında değerlendirilen ÇT10 olarak tanımlanan benzer formda çanaklar bulunmuştur (Levha 29: 2-4). Orta Anadolu'da; Gordion 10 nolu megaron tabaka 13, 7 ve 12 nolu megaron tabaka V'de²⁰⁴⁴, Demircihöyük İKL 10/11 açması 4. evrede²⁰⁴⁵ ve Porsuk V. tabakada benzer formda çanaklar bulunmuştur²⁰⁴⁶.

Çanak Tip 14c

Tip 14c içerisinde değerlendirilen çanaklar yoğun oranda bulunan formlar arasındadır. Dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, içe eğik ağızlı bu çanaklar keskin omuzludur (Levha 95: 1-15). Bu gruptaki çanaklarda içe eğilme açısı farklılık gösterebilmektedir. Bu tip içerisinde değerlendirilen çanaklarda dik bir biçimde yükselen ilmek kulp kullanımı yaygındır (Levha 95: 4-6, 8, 12, 13). Bir örnekte ağız kenarının hemen altında kabartma şeklinde ince uzun yumru bezeme yapılmıştır (Levha 95: 10). Ağız kenarına uygulanan kalınlaştırma farklılık gösterebilmekteyken bazı

²⁰³⁸ Mellaart-Murray 1995: 39, Fig. 17: 7.

²⁰³⁹ Mellaart-Murray 1995: 83, Fig. 47: 24.

²⁰⁴⁰ Joukowsky 1986: 695, Pl 493: 11.

²⁰⁴¹ Meriç 2003: 96, Fig. 18: 52, 53, 57.

²⁰⁴² Günel 1999a: 42, Levha 15: 4.

²⁰⁴³ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 439: 13, Pl 440: 17.

²⁰⁴⁴ Gunter 1991: Fig. 11: 195, Fig. 15: 297, Fig. 21: 435.

²⁰⁴⁵ Kull 1988: 234, 236, Taf 11: 11.

²⁰⁴⁶ Dupré 1983: 155, Pl 18: 104, 105, 107, 108.

örneklerde bant şeklindedir (Levha 95: 1, 2, 9-11). Ağız çapları 14-36 cm arasında değişen çanakların VI. tabakaya karışmış birkaç örnek dışında tamamı V. tabakada bulunmuş, %32'si C Mal Grubu, %22'si G Mal Grubu, %19'u I Mal Grubu, %16'sı A Mal Grubu, %11'i B Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan Ia tabakasında bu çanakların özellikle ilmek kulplu olanlarının (Levha 95: 4-6, 8) kırmızı ve devetüyü renginde benzerleri bulunmuştur²⁰⁴⁷. Aphrodisias'ta da sıklıkla karşılaşılan bu formun Açık Kırmızı, Kırmızımsı Sarı ve Pembe mal gruplarında astarsız, gümüş ve altın boya astarlı olan örnekleri GTÇ III tabakasında görülmektedir²⁰⁴⁸. Kıyı Ege'de; Smyrna/Bayraklı kazılarında devetüyü, kırmızı ve soluk gri astarlı²⁰⁴⁹, Bademgediği III-V tabakalarında²⁰⁵⁰, Limantepe II. tabakada²⁰⁵¹ benzer formda çanaklar bulunmuştur. Bu çanakların benzer örnekleri Panaztepe kapalı kâseler içerisinde Tip K II a 2 olarak değerlendirilmiştir²⁰⁵². Troia Geç VI tabakaları içerisinde yakın formda dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı içe kapanan ağızlı çanaklar bulunmuştur. Ancak bu parçaların ufak boyutta olmasından dolayı gövde duruşlarının de benzer olup olmadığı konusunda bir çıkarımda bulunmak mümkün değildir²⁰⁵³. Orta Anadolu'da; Porsuk V. tabakada²⁰⁵⁴, Gordion 10 nolu megaron 10. tabakada yalın²⁰⁵⁵, Demircihöyük'te bej renkte benzer formda çanaklar bulunmuştur²⁰⁵⁶.

Çanak Tip 15

Tip 15 içerisinde değerlendirilen çanaklar içe ve dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı olup ağız ya dik olarak yükselmekte veya içe eğilmektedir. Söz konusu çanaklar keskin omuzludur.

²⁰⁴⁷ Mellaart-Murray 1995: 70, Fig. 34: 1-3.

²⁰⁴⁸ Joukowsky 1986: 687, 489:3, 5.

²⁰⁴⁹ Bayne 2000: 66, 270, Fig. 10: 6-8.

²⁰⁵⁰ Meriç 2003: 96, Fig. 18: 59.

²⁰⁵¹ Günel 1999b: 79, Abb 20: 50.

²⁰⁵² Günel 1999a: 45, Levha 36-45.

²⁰⁵³ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 439: 9, 12.

²⁰⁵⁴ Dupré 1983: 156, Pl 19: 110, 113.

²⁰⁵⁵ Gunter 1991: 60, Fig. 12: 229.

²⁰⁵⁶ Kull 1988: 236, 242, Taf 14: 18, Taf 26: 7.

Çanak Tip 15a

Bu tip içerisinde değerlendirilen çanaklar içe ve dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, dışa eğik ağızlı ve keskin omuzludur. Bu grupta içerisinde değerlendirilen çanakların ağız kenarının altına boynuz olarak da tanımlanabilecek yumru bezeme yapılmıştır (Levha 96: 1-3). Bu tip içerisinde değerlendirilen üç örneğin ağız çapları 34-35 cm olup, ikisi C Mal Grubu, biri G Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Bu tipin karşılaştırmaları formda ve bezemede görülen yakınlıktan dolayı Tip 15b başlığı içerisinde yapılmıştır.

Çanak Tip 15b

Tip 15b içerisinde değerlendirilen çanaklar içe ve dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, dik ağızlı ve keskin omuzludur. Bu grupta içerisinde değerlendirilen çanakların ağız kenarının üzerinde ya da hemen altında boynuz olarak tanımlanabilecek yumru bezemeler yapılmıştır (Levha 96: 4-5). Söz konusu yumrunun uç kısmı çok düşük bir açı ile aşağı sarkıtılmış biçimde yapılmıştır. Bulunan iki örneğin ağız çapı 34 ve 50 cm olup, C Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan GTÇ tabakalarında da içe ve dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı çanaklar görülmekle birlikte ağız kenarı üzerine benzer bir applike yapılan örnek bulunmamıştır. Bu tip içerisinde değerlendirilen çanaklar Aphrodisias GTÇ II ve III tabakalarında bulunan örnekle benzerdir²⁰⁵⁷. Kıyı Ege'de; Smyrna/Bayraklı kazılarında benzer biçimde yumru bezeme yapılmış kaplar bulunmuş olmakla birlikte söz konusu çanakların ağız duruşu ve kenarı farklılık göstermektedir²⁰⁵⁸. Orta Anadolu'da; Demircihöyük kazılarında yakın bir formda bej bir çanak bulunmuştur²⁰⁵⁹. Adalarda; Poliochni'de form bakımından farklılıklar gösteren (konik gövde, dışa kalınlaştırılmış ağız kenarı) ancak ağız kenarının altında kabın tamamını çevreleyen boynuz olarak tanımlanabilecek yumru bezeme olan örnekler Kahverengi olarak tanımlanan evrede bulunmuştur²⁰⁶⁰.

²⁰⁵⁷ Joukowsky 1986: 682, 487: 10.

²⁰⁵⁸ Bayne 2000: 75, Fig. 16: 1.

²⁰⁵⁹ Kull 1988: 236, Taf 16: 8.

²⁰⁶⁰ Bernabó-Brea 1976: Tav CCLXXV: b.

Çanak Tip 15c

Tip 15c içerisinde değerlendirilen içe ve dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, içe eğik ağızlı çanaklar keskin omuzludur (Levha 96: 3-4). Bulunan örneklerde ağzın içe eğilme açısı farklılık göstermekle birlikte büyük çoğunluğu düşük bir açı ile içe eğilmiştir. V. tabakada bulunan iki çanağın ağız çapı 28 ve 34 cm'dir.

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan I. tabakada bu çanakların benzerleri bulunmuştur²⁰⁶¹. Söz konusu çanakların biraz daha küresel gövdeli benzeri Aphrodisias GTÇ II tabakasında görülmektedir²⁰⁶². Orta Anadolu'da; Gordion Megaron 12, tabaka Vc'de ve 10 nolu megaron tabaka 10'da benzer formda devetüyü astarlı ve yalın çanaklar tespit edilmiştir²⁰⁶³.

Çanak Tip 16

Tip 16 çanakları yuvarlatılmış ağız kenarlı, içe eğik ağızlı ve keskin omuzludur. Bu tip içerisinde değerlendirilen çanakların içe eğilme açısı kendi içerisinde farklılık göstermektedir (Levha 8-11). Tip 16 çanaklarının ağız çapları 16-29 cm arasında değişmektedir. Söz konusu çanaklar içerisinde kâse olarak tanımlanabilecek örnekler de bulunmaktadır (Levha 96: 6). Bulunan çanakların büyük bölümünde ağız kenarı üzerine ilmek kulp applike edilmiştir (Levha 96: 4-7). Bulunan bir örnekte dikey ilmek kulp üzerine yumru bezeme yapılmıştır (Levha 96: 4). Tamamı V. tabakada bulunan çanakların %38'i G Mal Grubu, %33'ü C Mal Grubu, %26'sı D Mal Grubu, %3'ü H Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

İç Batı Anadolu'da; Aphrodisias GTÇ II²⁰⁶⁴ ve Beycesultan I tabakasında²⁰⁶⁵ Pembe Mal Grubu'nda değerlendirilen keskin omuzlu yuvarlatılmış ağız kenarlı ancak kulpları bulunmayan benzer çanaklar bulunmuştur. Orta Anadolu'da; Gordion Megaron

²⁰⁶¹ Mellaart-Murray 1995: 69, Fig. 33: 2.

²⁰⁶² Joukowsky 1986: 689, 490: 42.

²⁰⁶³ Gunter 1991: 60, 74, Fig. 12: 229, Fig. 20: 408.

²⁰⁶⁴ Joukowsky 1986: 689, 490: 32.

²⁰⁶⁵ Mellaart-Murray 1995: 71, Fig. 35: 7.

10, tabaka 10 ve 7'de benzer formda devetüyü-portakal rengi, kırmızı ve açık kırmızı astarlı çanaklar görülmektedir²⁰⁶⁶.

Çanak Tip 17

Tip 17 içerisinde değerlendirilen dışa çekik ve basit ağız kenarlı çanaklar keskin omuzludur. Ağızın dik biçimde yükselmesi ve dışa eğik olması dikkate alınarak iki alt tip içerisinde değerlendirilmiştir.

Çanak Tip 17a

Tip 17a olarak ele alınan çanaklar dışa belirgin biçimde çekik ve basit ağız kenarlı, dışa eğik ağızlı ve keskin omuzludur. Bu tip çanaklardan I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen ağız çapı 20 cm olan tek örnek bulunmuştur (Levha 97:1).

Çanak Tip 17b

Tip 17b içerisinde değerlendirilen dışa belirgin biçimde çekilmiş basit ağız kenarlı çanaklar keskin omuzludur (Levha 97: 2-10). Bu tip içerisinde değerlendirilen çanaklarda ağız kenarı üzerine değişen sıklıkta yiv yapılması yaygın olarak görülen özelliklerdendir (Levha 97: 3-5, 7). Bu tip ile bağlantılı olarak değerlendirilebilecek dikey kulplu bir çanakta kulpun arka kısmında boya bezeme bulunmaktadır. Yine dikey kulp görülen bir başka örnekte kulp üzerine yumru bezeme yapılmıştır. Bulunan örneklerin ağız çapı 18-25.6 cm arasında değişmektedir. Birkaç örnek dışında tamamı V. tabakada bulunan çanakların %38'i G Mal Grubu, %27'si C Mal Grubu, %21'i I Mal Grubu, %12'si K Mal Grubu, %3'ü A Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan Ib tabakasında kırmızı ve devetüyü renkte benzer formda çanaklar bulunmuştur²⁰⁶⁷. Bu çanaklar ile paralellik gösteren ancak daha az derecede dışa çekilmiş ağız kenarlı, açık kırmızı renkte altın-gümüş boya astarlı örnekler Aphrodisias GTÇ II tabakasında görülmektedir²⁰⁶⁸. Kıyı Ege'de; Troia Geç VI tabakalarında bu çanakların benzer örnekleri ele geçmiştir²⁰⁶⁹. Orta Anadolu'da;

²⁰⁶⁶ Gunter 1991: 60, 66, Fig. 12: 231, Fig. 15: 302, 303.

²⁰⁶⁷ Mellaart-Murray 1995: 84, Fig. 48: 10, 13.

²⁰⁶⁸ Joukowsky 1986: 689, 490: 29.

²⁰⁶⁹ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 440: 14, 21, Pl 439: 8.

Gordion 10 nolu Megaron tabaka 14'de benzer formda kendinden astarlı bir örnek bulunmuştur²⁰⁷⁰. Adalarda; Poliochni'de Kahverengi olarak tanımlanan evrede form açısından büyük farklılıklar olmakla birlikte ağız üzerine yiv yapılması bakımından benzerlik gösteren çanaklar tespit edilmiştir²⁰⁷¹.

Çanak Tip 18

Tip 18 içerisinde değerlendirilen içbükey ağızlı, basit ağız kenarlı çanaklar dik ya da içe eğik bir biçimde yükselmektedir.

Çanak Tip 18a

Tip 18a içerisinde değerlendirilen basit ağız kenarlı, içbükey ağızlı çanaklar dik biçimde yükselmektedir (Levha 98: 1-7, Levha 154: 3, 4). Bu çanaklar omuzda yumuşak bir dönüş yaparak dibe bağlanır. Tam bulunan örnekler, bu formun kaideli olduğunu göstermektedir. Hafifçe dışa çekilmiş basit ağız kenarı görülen bu tip çanaklarda ağız çapı 15-23 cm arasında değişmektedir. Bir örnekte bir ucu çanağın iç kısmına applike edilmiş dikey kulp bulunmaktadır (Levha 98: 2). VI. tabakada karışık malzeme olarak bulunan birkaç örnek dışında tamamı V. tabakada bulunan çanakların %68'i I Mal Grubu, %23'ü G Mal Grubu, %9'u C Mal Grubu içerisinde ele alınmıştır.

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan I tabakasında Levha 98:1'de gösterilen çanağın kırmızı renkte, Levha 98:2'de gösterilen örneğin altın boya astarlı benzerleri bulunmuştur²⁰⁷². Bu çanakların altın boya astarlı benzerleri Aphrodisias GTÇ III tabakasında görülmektedir²⁰⁷³. Kıyı Ege'de; Bademgediği III-V tabakalarında²⁰⁷⁴. Limantepe II. tabakada²⁰⁷⁵ ve Troia Geç VI tabakalarında²⁰⁷⁶ benzer formda çanaklar bulunmuştur. Yine bu formla yakın ancak üzerinde ilmek kulp bulunan örnekler Troia VIIa tabakasında tespit edilmiştir²⁰⁷⁷. Orta Anadolu'da; Demircihöyük'te benzer formda

²⁰⁷⁰ Gunter 1991: 6, Fig. 9: 173.

²⁰⁷¹ Bernabó-Brea 1976: CCLXXI: a-g.

²⁰⁷² Mellaart-Murray 1995: 69, Fig. 33: 16; 70, Fig. 34: 7.

²⁰⁷³ Joukowsky 1986: 685, 488: 10.

²⁰⁷⁴ Meriç 2003: 94: 28.

²⁰⁷⁵ Günel 1999b: 79, Abb 20: 47.

²⁰⁷⁶ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 440: 13, 18.

²⁰⁷⁷ Blegen-Boulter vd 1958: Pl 249: 36: 681.

kahverengi bir örnek ele geçmiştir²⁰⁷⁸. Adalarda; Poliochni’de Kahverengi olarak tanımlanan evrede²⁰⁷⁹ ve Antissa’da bulunan benzer formda çanaklar bilinmektedir²⁰⁸⁰.

Çanak Tip 18b

Tip 18b içerisinde değerlendirilen basit ağız kenarlı, içe eğik ağızlı çanaklar keskin omuzludur. Söz konusu örnekte gövdenin üst bölümünde 4 adet yiv bulunur (Levha 98: 8). C Mal Grubu içerisinde değerlendirilen bu çanaktan, ağız çapı 18 cm olan bir örnek bulunmuştur.

Kıyı Ege’de; Limantepe II. tabakada bu çanak ile benzerlikler gösteren bir çanak bulunmuştur²⁰⁸¹. Bu çanağın üzerinde daha az sayıda yiv bulunan ve ağız kenarı sivriltilmiş ya da daha içe çekik yapılmış yakın örnekleri Troia Geç VI tabakasında ele geçmiştir²⁰⁸². Gövde duruşu ve ağız kenarında farklılıklar olmakla birlikte Smyrna/Bayraklı kazılarında çok sayıda çanakta keskin omuza kadar yiv görülmektedir²⁰⁸³. Adalarda; Poliochni’de Kahverengi olarak tanımlanan evrede yakın formda örnekler tespit edilmiştir²⁰⁸⁴.

Çanak Tip 19

Tip 19 içerisinde değerlendirilen çanaklar basit ağız kenarlı keskin gövdelidir. Ağızın dışa eğik ya da dik olarak yükselmesi göz önüne alınarak iki alt tip içerisinde incelenmiştir.

Çanak Tip 19a

Tip 19a içerisinde değerlendirilen içbükey ağızlı basit ağız kenarlı bu çanaklarda keskin gövdeli ve halka diplidir (Levha 99: 1-12). Bu çanaklarda keskinlik açısı ve noktası farklılık gösterebilmektedir. Altın boya astar ve mat kırmızı boya ile yapılan bezeme unsurları bu çanaklar içerisinde sıklıkla görülmektedir. Bu çanaklar üzerinde en sık paralel yatay çizgi (Levha 99: 1), düzensiz nokta (Levha 99: 8), dalgalı hat (Levha

²⁰⁷⁸ Kull 1988: 236, Taf 16: 3.

²⁰⁷⁹ Bernabó-Brea 1976: CCLXVI: 21.

²⁰⁸⁰ Bayne 2000: 106, Fig. 29: 4.

²⁰⁸¹ Günel 1999b: 79, Abb 20: 48.

²⁰⁸² Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 440: 16, 22.

²⁰⁸³ Bayne 2000: 71.

²⁰⁸⁴ Bernabó-Brea 1976: Tav CCLXV: C.

99: 10) ve iki bant arasında dalgalı hat (Levha 99: 2, 8, 10, 12) gibi bezeme şablonları görülmektedir. Ağız çapları 14-22 cm arasında değişen çanakların, %32'si K Mal Grubu, %27'si I Mal Grubu, %22'si G Mal Grubu, %19'u C Mal Grubu içerisinde ele alınmıştır.

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan I-III tabakalarında bulunan çeşitli boylardaki meyvelikler, bu çanak tipinin gövde ve ağız duruşu ile benzerlik gösterir. Yine benzer formda ve mal grubunda çanaklar Beycesultan'da I, II ve III. tabakalar içerisinde altın boya astarlı seramikler olarak değerlendirilen parçalar arasında bulunmuştur²⁰⁸⁵. Bu çanakların gerek form gerekse üzerinde boya bezeme unsurlarının yer alması bakımından en yakın örnekleri Aphrodisias'ta ele geçmiştir. Yerleşimde GTÇ III tabakasında bulunan mat kırmızı boya bezemeli ağız kenarı parçaları olasılıkla bu form ile bağlantılıdır²⁰⁸⁶. Yine Aphrodisias'ta GTÇ II tabakasında bulunan iki bant arasında dalgalı hat ile bezenmiş çanak bu form ile ve özellikle Levha 99: 12'de gösterilen çanak ile benzerlik taşır²⁰⁸⁷. Kıyı Ege'de; Bademgediği III-V tabakalarında²⁰⁸⁸ ve Troia Geç VI tabakalarında bu formun benzerleri bulunmuştur.²⁰⁸⁹ Bu çanakların boya bezemesiz paralelleri Panaztepe açık kâseler içerisinde tip IVa 2 olarak değerlendirilmiştir²⁰⁹⁰. Ayasuluk X. tabakada üzerinde boya bezeme olmayan ve Altın Boya Astarlı Mal Grubu'nda değerlendirilen ÇT12a olarak tanımlanan benzer formda çanaklar bulunmuştur (Levha 29: 6, 7). Orta Anadolu'da; Gordion 10 nolu Megaron tabaka 5'te benzer formda ancak boya bezemesiz devetüyü astarlı²⁰⁹¹ ve Porsuk V. tabakada yakın formda çanaklar bulunmuştur²⁰⁹².

Çanak Tip 19b

²⁰⁸⁵ Mellaart-Murray 1995: 40: 18b: 4-6.

²⁰⁸⁶ Joukowsky 1986: 685, Pl 488: 15, 22.

²⁰⁸⁷ Joukowsky 1986: 689, Pl 490: 15, Joukowsky 1986: 321, 403, pl 287, Pl 403: 15.

²⁰⁸⁸ Meriç 2003: 94, Fig. 16: 36.

²⁰⁸⁹ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 440: 27.

²⁰⁹⁰ Günel 1999a: 42, Levha 18: 1-5.

²⁰⁹¹ Gunter 1991: 70, Fig. 17: 352.

²⁰⁹² Dupré 1983: 145, Pl 15.

Tip 19b içerisinde değerlendirilen keskin omuzlu basit ağız kenarlı çanaklarda ağız dik bir biçimde yükselmektedir. V. tabakada bulunan C Mal Grubu içerisinde değerlendirilen çanağın ağız çapı 16.2 cm'dir (Levha 99: 13).

İç Batı Anadolu'da Beycesultan II. tabakada dönüşü Asopos örneği kadar keskin olmayan kırmızı astarlı benzer bir çanak bulunmuştur²⁰⁹³. Orta Anadolu'da; Gordion'da Megaron 10 tabaka 15'te benzer formda daha keskin bir gövde yapısına sahip portakal-kırmızı astarlı çanak bulunmuştur²⁰⁹⁴.

Çanak Tip 20

Tip 20 içerisinde değerlendirilen dışa dönük ağızlı ve basit ağız kenarlı çanaklar keskin gövdelidir. Ağızın dışa ve içe eğik olması göz önüne alınarak iki alt tip içerisinde değerlendirilmiştir.

Çanak Tip 20a

Çanak Tip 20a içerisinde değerlendirilen basit ağız kenarlı içbükey yükselen çanaklar keskin gövdelidir (Levha 100: 1-6). Bu gruptaki çanakların gövdelerinde görülen keskinlik farklılık gösterebilmekte bazı örneklerde geçiş daha az keskinleştirilerek yapılmaktadır. Tip 19a çanakları ile oldukça yakın bir form sergileyen bu kaplar ağız kenarının dışa çekilme açısının biraz daha belirgin olması ile farklılaşır. Dip kısmı korunan sayılı örnekte halka dip görülmektedir. Derinlikleri farklılık gösteren çanaklar ağız ve ağız duruşunun yakınlığı dikkate alınarak tek tip içerisinde değerlendirilmiş ancak çağdaş yerleşimlerle yapılan karşılaştırmalarda görülen farklılıklar dikkate alınmıştır. Tamamı V. tabakada bulunan ağız çapları 14-22 cm arasında değişen çanakların %44'ü G Mal Grubu, %33'ü I Mal Grubu, %13'ü C Mal Grubu, %10'u A Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan II. tabakada özellikle Levha 100: 4, 5'te gösterilen örneklerin kırmızı-kahverenkli benzerleri bulunmuştur²⁰⁹⁵. Bu tipin derin örneklerinin (Levha 100: 5-6) altın boya astarlı benzerleri Aphrodisias GTÇ III'te²⁰⁹⁶,

²⁰⁹³ Mellaart-Murray 1995: 40, Fig. 18a: 8.

²⁰⁹⁴ Gunter 1991: 53, Fig. 7: 135.

²⁰⁹⁵ Mellaart-Murray 1995: 39, Fig. 17: 4.

²⁰⁹⁶ Joukowsky 1986: 685, Pl 488: 12.

yine Levha 100:3'te gösterilen kulplu çanağın altın boya astarlı benzeri GTÇ II tabakasında bulunmuştur²⁰⁹⁷. Kıyı Ege'de; Troia Geç VI tabakalarında bu çanağın benzerleri bulunurken²⁰⁹⁸, Levha 100: 6'da gösterilen çanak ile benzer, devetüyü altın mika astarlı bir örnek Smyrna/Bayraklı kazılarında ele geçmiştir²⁰⁹⁹.

Çanak Tip 20b

Tip 20b içerisinde değerlendirilen dışa çekik ağız kenarlı, içe eğik ağızlı çanaklar keskin gövdelidir. Bulunan parçalar boyutları itibari ile kâse olarak tanımlanabilir. Bulunan bir çanakta keskin omuz üzerinde yiv görülür (Levha 101: 1). V. tabakada bulunan ağız çapı 12 cm olan tek örnek, I Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan Ib tabakasında bu çanak tipinin benzerleri bulunmuştur²¹⁰⁰.

Çanak Tip 21

Tip 21 içerisinde değerlendirilen çanaklar da ağız kenarı dışa çekilerek uzatılmıştır. Dik ağızlı çanaklar gövdede keskin bir dönüşle dipile birleşir. V. tabakada bulunan, I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen tek örneğin ağız çapı 21 cm'dir (Levha 101: 2).

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan Ia tabakasında bu çanak tipinin mat kırmızı astarlı ağız nispeten biraz daha dışa eğik olan benzeri bulunmuştur²¹⁰¹. Bu çanak tipi Aphrodisias GTÇ III tabakasında bulunan gövdesi daha az keskin olan beyaz astar üzerine açık kırmızımsı kahverengi boyalı çanakla form bakımından benzerlik gösterir²¹⁰². Kıyı Ege'de; Panaztepe'de açık kâseler içerisinde K IV b 2 olarak tanımlanmış benzer formlar görülmektedir²¹⁰³.

²⁰⁹⁷ Joukowsky 1986: 689, Pl 490: 33.

²⁰⁹⁸ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 439: 27.

²⁰⁹⁹ Bayne 2000: 73, 272, Fig. 14: 5.

²¹⁰⁰ Mellaart-Murray 1995: 73, Fig. 37: 1-4. Bu form ayrıca Beycesultan Ib tabakasında bulunan örneklede benzerlik gösterir. Mellaart-Murray 1995: 83, Fig. 47: 4.

²¹⁰¹ Mellaart-Murray 1995: 68, Fig. 32: 18.

²¹⁰² Joukowsky 1986: 685, Pl: 488: 18.

²¹⁰³ Günel 1999a: 42, Levha 19: 1-3.

Çanak Tip 22

Tip 22 içerisinde değerlendirilen keskin gövdeli çanaklarda ağız kenarı içe ve dışa kalınlaştırılmıştır. Ağızın dik veya içe eğik olarak yükselmesi dikkate alınarak iki alt tip içerisinde değerlendirilmiştir.

Çanak Tip 22a

Tip 22a içerisinde değerlendirilen içe ve dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, dik ağızlı çanak keskin gövdelidir. Bu tip içerisinde değerlendirilen V. tabakada bulunan, ağız çapı 28.6 cm olan (Levha 101: 3) tek örnek C Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Çanak Tip 22b

Tip 22b içerisinde değerlendirilen içe ve dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, içe eğik ağızlı çanaklar keskin gövdelidir. Bu tip içerisinde değerlendirilen çanakların ağız çapları 22-33 cm arasında değişmektedir (Levha 102: 1-3). Tamamı V. tabakada bulunan çanakların %55'i C Mal Grubu, %35'i G Mal Grubu, %10'u D Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

İç Batı Anadolu'da; Aphrodisias GTÇ III'de bulunan kırmızı renkte gümüş mika astarlı çanakların ağız kenarı ve duruşu benzerdir²¹⁰⁴. Kıyı Ege'de; Smyrna/Bayraklı kazılarında yakın formda devetüyü astarlı bir örnek bulunmuştur²¹⁰⁵. Ayasuluk X. tabakada Devetüyü Mal Grubu'nda değerlendirilen ÇT 16 olarak tanımlanan benzer formda çanaklar ele geçmiştir (Levha 32: 6-8).

Çanak Tip 23

Tip 23 çanakları içe dönük ağızlı ve keskin gövdelidir. Az sayıda örneğin bulunduğu bu tip çanaklarda ağızın dik yada içe eğik olara yükselmesi dikkate alınarak iki alt tip içerisinde değerlendirilmiştir.

Çanak Tip 23a

²¹⁰⁴ Joukowsky 1986: 687, Pl 489: 1.

²¹⁰⁵ Bayne 2000: 67, 271, Fig. 11: 7.

Tip 23a olarak değerlendirilen içe dönük ağız kenarlı, dik ağızlı çanak, keskin gövdelidir. Ağız çapı 17 cm olan, V. tabakada bulunan tek örnek B Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir (Levha 102: 4).

Çanak Tip 23b

Tip 23b içerisinde değerlendirilen çanakların sadece üst bölümü ele geçtiği için gövde yapısı açık olarak bilinmemektedir. İçe eğik ağızlı ve içe dönük ağız kenarlı olan bu çanaklardan V. tabakada ağız çapı 15 cm olan tek örnek bulunmuş ve C Mal Grubu içerisinde ele alınmıştır (Levha 102: 5).

Kıyı Ege'de; Panaztepe'de kapalı kâseler K III 3 kapları ile benzerdir²¹⁰⁶.

b-) Çömlekler

Çömlek Tip 1

Tip 1 içerisinde değerlendirilen çömlekler boyunsuz, içe eğik ağızlı, ve çok az dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlıdır (Levha 103: 1, 2). Bu çömlek tipinde ağız kenarı altında yumru bezeme yapılan örnekler bulunmuştur. Ağız çapı 24-30 cm arasında değişen çömleklerin tamamı V. tabakada bulunmuş, %68'i H Mal Grubu, %32'si G Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan II.²¹⁰⁷ ve I. tabakada²¹⁰⁸ bulunan çömlekler ağız ve ağız kenarında bazı farklılıklar görülmekle birlikte benzerdir. Levha 103:1'de gösterilen çömleğin benzeri Aphrodisias GTÇ II tabakasında bulunmuştur²¹⁰⁹. Orta Anadolu'da; Porsuk V. tabakada benzer formda örnekler bulunmuştur²¹¹⁰. Kıyı Ege'de; Ayasuluk X. tabakada Kaba Mal Grubu'nda değerlendirilen ÇM1 olarak tanımlanan benzer formda çömlek bulunmuştur (Levha 33: 1).

Çömlek Tip 2

²¹⁰⁶ Günel 1999a: 46, Levha 72: 5, Levha 73: 1-3.

²¹⁰⁷ Mellaart-Murray 1995: 45, Fig. 23: 3.

²¹⁰⁸ Mellaart-Murray 1995: 73, Fig. 37: 11.

²¹⁰⁹ Joukowsky 1986: 691, Pl 491: 9.

²¹¹⁰ Dupré 1983: 169, Pl 32: 199, 200.

Tip 2 içerisinde değerlendirilen dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı içe eğik ağızlı boyunsuz çömleklerde korunan gövde yumuşak bir dönüşle dibe doğru devam etmektedir (Levha 103: 3-5). Ağız kenarındaki dışa kalınlaştırma çömleklerin boyutuna göre farklılık göstermekte bazı örneklerde içe doğru çok az kalınlaştırmada görülmektedir. Ağız çapları 27-36 cm arasında değişen çömleklerin tamamı V. tabakada bulunmuş, %45'i H Mal Grubu, %30'u G Mal Grubu, %25'i B Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan tabaka II'de bu çömlekler ile benzer formda, kahverengi ve portakal-kırmızı renklerinde örnekler bulunmuştur²¹¹¹. Bu çömleklerin açık kırmızı renkte benzeri Aphrodisias GTÇ II tabakasında görülmektedir²¹¹². Kıyı Ege'de; Panaztepe'de Tip ÇÖ VII 4 ve ÇÖ VIIb 2 formları bu çömlekler ile benzer özelliktedir²¹¹³. Ayasuluk X. tabakada Altın Boya Astarlı Mal Grubu'nda değerlendirilen ÇM3 olarak tanımlanan benzer bir çömlek bulunmuştur (Levha 34: 1). Orta Anadolu'da; Gordion 12 nolu Megaron tabaka Va'da²¹¹⁴. Demircihöyük'te gri renkte²¹¹⁵ ve Porsuk V. tabakada benzer formda çömlekler ele geçmiştir²¹¹⁶.

Çömlek Tip 3

Tip 3 içerisinde değerlendirilen boyunsuz, dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, hafifçe içe eğik ağızlı çömleklerde gövde yumuşak bir dönüşle dibe bağlanmaktadır (Levha 104: 1-11). Bu grup içerisinde değerlendirilen örnekler içerisinde çömlekçik olarak tanımlanabilecek minyatür kaplarda yer almaktadır (Levha 104: 1-4). Bu çömleklerin bazılarında dışa kalınlaştırma çekilerek yapılmıştır (Levha 104: 6, 7, 10). Ağız çapları 7.8-32 cm arasında değişen çömleklerin %43'ü H Mal Grubu, %32'si C Mal Grubu, %17'si B Mal Grubu, %8'i G Mal Grubu içerisinde ele alınmıştır.

²¹¹¹ Mellaart-Murray 1995: 45, Fig. 23: 2.

²¹¹² Joukowsky 1986: 691, Pl 491: 8.

²¹¹³ Günel 1999a: 48, Levha 94: 1, 2.

²¹¹⁴ Gunter 1991: 78, Fig. 22: 457, 461.

²¹¹⁵ Kull 1988: 242, Taf 25: 17.

²¹¹⁶ Dupré 1983: 165, Pl 28: 170, 173.

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan II. tabakada Levha 104: 2-4'de gösterilen minyatür olarak tanımlanabilecek çömlekçiklerin benzerleri bulunmuştur²¹¹⁷. Aphrodisias GTÇ II tabakasında bu çömlek tipinin benzerleri Kırmızımsı Sarı ve Sarımsı Kırmızı mal gruplarında değerlendirilmiştir²¹¹⁸. Kıyı Ege'de; Smyrna/Bayraklı kazılarında kırmızı astarlı²¹¹⁹, Troia Geç VI tabakasında²¹²⁰ ve Troia VII a'da benzer ağız duruşu ve kenarına sahip örnekler tespit edilmiştir²¹²¹. Panaztepe'de bulunan benzer çömlekler ÇÖ II 1 içerisinde tanımlanmıştır²¹²². Ayasuluk X. tabakada Altın Boya Astarlı Mal Grubu'nda değerlendirilen, ÇM4 olarak tanımlanan benzer formda bir çömlek bulunmuştur (Levha 34: 2). Orta Anadolu'da; Gordion 12 nolu Megaron tabaka Vb'de benzer formda kırmızı astarlı ve yalın çömlekler ele geçmiştir²¹²³. Benzer çömlekler Demircihöyük'te²¹²⁴ ve Porsuk V. tabakada görülmektedir²¹²⁵.

Çömlek Tip 4

Çömlek Tip 1-3'e oldukça yakın nitelikler taşıyan Tip 4 çömlekleri boyunsuz, dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı ve içe eğik ağızlıdır. Bu tip içerisinde değerlendirilen çömleklerde ağzın içe eğilme açısı nispeten fazladır (Levha 105: 1-11). Dışa kalınlaştırma biçimleri farklılık göstermektedir. Bazı çömleklerde kalınlaştırma ağız kenarının dışa çekilmesiyle yapılmıştır (Levha 105: 3, 4, 6). Bulunan parçaların küçük boyutta olmasından dolayı çömleklerin gövde ve dip formları açık değildir. Ağız çapları 15-34 cm arasında değişen çömleklerde, bir örnekte ağız kenarı üzerinde kabartma şeklinde yumru bezeme uygulandığı görülmektedir (Levha 105: 10). Bulunan bir diğer örnekte gövdenin üst bölümüne yiv yapılmıştır. Bu çömleklerin %52'si H Mal Grubu, %36'sı G Mal Grubu, %11'i C Mal Grubu, %1'i I Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

²¹¹⁷ Mellaart-Murray 1995: 45, Fig. 23: 1.

²¹¹⁸ Joukowsky 1986: 691, Pl 491: 10; 693, Pl 492: 1, 6.

²¹¹⁹ Bayne 2000: 78, 272, Fig. 19: 2.

²¹²⁰ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 442: 9, 14.

²¹²¹ Blegen-Boulter vd 1958: Pl 253: 11.

²¹²² Günel 1999a: 47, Levha 80: 3-4.

²¹²³ Gunter 1991: 77, Fig. 21: 438, 439.

²¹²⁴ Kull 1988: Taf 12: 4, Taf 26: 12.

²¹²⁵ Dupré 1983: 165, Pl 28: 171, 172, Pl 29:177-181.

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan Tabaka II'de ve I'de benzer şekilde içe eğik ağız kenarlı çömlekler bulunmuştur²¹²⁶. Aphrodisias'ın GTÇ II tabakasında kırmızı ve kırmızımsı sarı renkte benzer çömlekler tespit edilmiştir²¹²⁷. Kıyı Ege'de; Troia Geç VI tabakasında²¹²⁸ ve Smyrna/Bayraklı kazılarında kırmızımsı-kahverengi astarlı benzer formda çömlekler tespit edilmiştir²¹²⁹. Panaztepe'de bulunan benzer kaplar ÇÖ VIIa 2 tipi içerisinde tanımlanmıştır²¹³⁰. Orta Anadolu'da; Porsuk V. tabakada²¹³¹, Gordion Megaron 12, tabaka Va'da benzer formda, kırmızı renkte²¹³², Demircihöyük'te bej ve gri astarlı çömlekler bulunmuştur²¹³³..

Çömlek Tip 5

Tip 5 içerisinde değerlendirilen içe ve dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı içe eğik ağızlı boyunsuz çömleklerde gövde keskin olmayan bir dönüş ile devam etmektedir (Levha 106: 1-3). Ağız kenarında uygulanan dışa kalınlaştırma belirginken içe kalınlaştırma belirgin değildir. Ağız çapları 11-31 cm arasında değişen tamamı V. tabakada bulunan çömleklerin, %55'i G Mal Grubu, %40'ı H Mal Grubu, %5'i C Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Kıyı Ege'de; Panaztepe'de bulunan ÇÖ IX a4 ve ÇÖ IXb 4 tipleri ile benzer özellikler göstermektedir²¹³⁴. Bu grup içerisinde değerlendirilen bazı çömlekler ile Troia Geç VI tabakasında bulunmuş örneklerle benzerdir²¹³⁵. Ayasuluk X. tabakada Altın Boya Astarlı Mal Grubu'nda değerlendirilen, ÇM5 olarak tanımlanan benzer formda çömlekler bulunmuştur (Levha 34: 3, 4). Orta Anadolu'da; Gordion 10 nolu Megaron

²¹²⁶ Mellaart-Murray 1995: 55, tip 32; 88, tip 30.

²¹²⁷ Joukowsky 1986: 693, Pl 492: 7,8; 695, Pl 493: 12.

²¹²⁸ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 430: 4.

²¹²⁹ Bayne 2000: 76, 272, Fig. 17: 2.

²¹³⁰ Günel 1999a: 48, Levha 93: 1-6.

²¹³¹ Dupré 1983: 164, Pl 27.

²¹³² Gunter 1991: 78, Fig. 22: 455, 456.

²¹³³ Kull 1988: 242, Taf 25: 17, 19.

²¹³⁴ Günel 1999a: 49, Levha 96: 1-7.

²¹³⁵ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 442: 6.

tabaka 5'de²¹³⁶ ve Demircihöyük'te gri ve kırmızı astarlı benzer formda çömlekler ele geçmiştir²¹³⁷.

Çömlek Tip 6

Tip 6 olarak değerlendirilen dışa çekik ağız kenarlı uzun boyunlu çömleklerin boyun kısmından aşağısı bulunmamıştır (Levha 107: 1). V. tabakada bulunan H Mal Grubu içerisinde değerlendirilen tek örneğin ağız çapı 9 cm'dir.

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan II. tabakada benzer ağız ve ağız kenarına sahip farklı mal gruplarına ait çömlekler bulunmuştur²¹³⁸. Kıyı Ege'de; Limantepe II. tabakada ağız kenarı üzerinden gövdeye bağlanan bir kulp bulunan benzer örnek ele geçmiştir²¹³⁹. Çeşme Bağlararası'nda bu form ile benzer ancak ağız daha belirgin biçimde dışa çekilmiş kırmızı astarlı örnekler görülmektedir²¹⁴⁰. Troia Geç VI tabakalarında bu kap ile benzer formda üzerinde kulp olan örnekler tespit edilmiştir²¹⁴¹. Orta Anadolu'da; Gordion 12 nolu Megaron tabaka Va'da benzer formda yalın çanaklar bulunmuştur²¹⁴². Adalarda; Perama kazılarında benzer formda, ağız kenarı belirgin biçimde dışa çekilmiş örnekler ele geçmiştir²¹⁴³.

Çömlek Tip 7

Tip 7 içerisinde değerlendirilen dışa çekik ağız kenarlı kısa boyunlu çömleklerde gövde yumuşak bir geçişle dibe bağlanmaktadır (Levha 107: 2-5). Bazı örneklerde keskin biçimde dışa eğik olarak yükselen boyun diğer örneklerde dik bir biçimde yükselmektedir. Ağız çapları 8-15 cm arasında değişen çömleklerin %45'i C Mal Grubu, %35'i H Mal Grubu, %20'si G Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

²¹³⁶ Gunter 1991: Fig. 18: 362, 365.

²¹³⁷ Kull 1988: 234, 246, Taf 13: 11, Taf 17: 8, Taf 31: 6.

²¹³⁸ Mellaart-Murray 1995: 46, Fig. 24: 4-6.

²¹³⁹ Günel 1999b: 81, Abb 56.

²¹⁴⁰ Aykurt 2003: 29, 55, Fig. 13: 23.

²¹⁴¹ Blegen-Caskey-Rawson 1953: Pl 441: 6.

²¹⁴² Gunter 1991: 74, Fig. 22: 454.

²¹⁴³ Bayne 2000: 107, 7, 8.

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan I. tabakada bu çömleklerin kahverenkli benzer örnekleri bulunmuştur²¹⁴⁴. Kıyı Ege'de; Smyrna/Bayraklı kazılarında benzer formda kaplar ele geçmiştir²¹⁴⁵. Bu çömleklerin daha az keskin hatlara sahip olan benzer örnekleri Panaztepe'de Tip ÇÖ I 1 olarak değerlendirilmiştir²¹⁴⁶. Ulucak Höyük Mezarlığı'nda benzer formda bir çömlek bulunmuştur²¹⁴⁷. Ayasuluk X. tabakada kaba mal grubunda değerlendirilen, ÇM2 içerisinde tanımlanan, benzer formda çömlekler bulunmuştur (Levha 33: 2, 3, 5). Orta Anadolu'da; Demircihöyük kazılarında benzer formda gri çömlekler ele geçmiştir²¹⁴⁸. Porsuk V. tabakada benzer formda çömlekler görülmektedir²¹⁴⁹.

Çömlek Tip 8

Tip 8 içerisinde değerlendirilen dışa bant biçiminde kalınlaştırılmış ağız kenarlı içe eğik kısa boyunlu çömleklerin gövdesi bulunmamıştır. V. tabakada bulunan H ve C mal grupları içerisinde değerlendirilen iki örneğin ağız çapı 12 cm'dir (Levha 107: 6, 7).

c-) Yonca Ağızlı Kaplar

Tip 1: Dörtlü Yonca Ağızlı Çanak

Az bulunan formlar arasındadır. Dörtlü yonca biçiminde ağza sahip olan kap basit ağız kenarlı, keskin gövdeli ve halka diplidir. Söz konusu örneğe iki dikey kulp, ağız kenarı içerisinden keskin gövde üzerine gelecek biçimde applike edilmiştir (Levha 108: 1, Levha 156: 1a-b). V. tabakada bulunan örnek I Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan GTÇ III-I tabakalarında çok sayıda birebir benzer olmamakla birlikte dörtlü yonca biçiminde ağız kenarına sahip, tek kulplu kaplar bulunmuştur. Bu forma yakın özellikler gösteren ancak farklılıkları da olan 4'lü yonca biçiminde ağza sahip olan bir önek Aphrodisias GTÇ II tabakasında ele geçmiştir²¹⁵⁰.

²¹⁴⁴ Mellaart-Murray 1995: 73, Fig. 37: 5.

²¹⁴⁵ Bayne 2000: 76, 272, Fig. 17: 5.

²¹⁴⁶ Günel 1999a: 47, Levha 79: 1-6.

²¹⁴⁷ Çilingiroğlu-Derin vd 2004: 61, Fig. 48: 13.

²¹⁴⁸ Kull 1988: 238, Taf 18: 16.

²¹⁴⁹ Dupré 1983: 162, Pl 25: 151-153.

²¹⁵⁰ Joukowsky 1986: 691, Pl 491: 1.

Orta Anadolu'da; Alaca Höyük, Hitit tabakalarında bu kabın benzeri bulunmuştur²¹⁵¹. Acemhöyük kazılarında kabın daha dar ve daha derin olması ve keskin gövdenin kaideyle birleşmesi bakımından farklılık gösteren dörtlü yonca biçiminde ağıza sahip bir örnek tespit edilmiştir²¹⁵².

Tip2: Dörtlü Yonca Ağızlı Kadeh

Alçak kaidesi olan kadehte dipten genişleyen gövde yumuşak bir dönüşle dışa eğik biçimde yükselmektedir. Dışa çekilerek uzatılmış kaidenin uç kısmı dışa kalınlaştırılmıştır. Söz konusu kadehte basit ağız kenarı bulunmaktadır (Levha 108: 2). Bulunan tek örnek I Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Bu forma benzer 4'lü yonca biçiminde ağız kenarına sahip olan ancak daha büyük boyutta kadehler Orta Anadolu'da bulunmuştur. Özellikle Konya Karahöyük²¹⁵³, Boğazköy²¹⁵⁴ ve Alacahöyük Hitit tabakalarında²¹⁵⁵ bulunan kadehler Asopos Tepesi örneği ile karşılaştırılabilir.

Tip 3: Yonca Ağızlı Testi

Yonca ağızlı testiler kendi içerisinde dört alt tip içerisinde değerlendirilmektedir. Söz konusu örneklerin sadece ağız kısımlarının sınırlı bir bölümü bulunmasından dolayı kapların gövde yapısı ve kaçlı yoncadan oluştuğu konularında net veriler elde edilememektedir. Tip 3 içerisinde ele alınan örneklerde içe eğik yükselen gövde kısa bir boyunla dışa eğik olarak tamamlanmaktadır. V. tabakada bulunan I Mal Grubu içerisinde değerlendirilen basit ağız kenarlı testide ağzın hemen altında bant şeklinde kabartma uygulanmıştır (Levha 108: 3). Tip 4 içerisinde değerlendirilen örnekler daha uzun bir boyna ve dışa çekik ağız kenarının kalınlaştırılmış olması ile Tip 3'den farklılaşmaktadır. (Levha 108: 4, 5) V. tabakada bulunan az sayıdaki testi C ve G mal grupları içerisinde değerlendirilmiştir. Tip 5 içerisinde değerlendirilen boyunlu yonca

²¹⁵¹ Koşay-Akok 1947: Levha XXXVII: C.

²¹⁵² Emre 1966: Fig. XXXIV: 1, 2.

²¹⁵³ Konya Kara Höyükte bulunan benzer kaplar kaplar yayınlanmamış olmakla birlikte Konya Müzesi'nde sergilenmektedir.

²¹⁵⁴ Neve 1984: 82, Abb 14a.

²¹⁵⁵ Koşay-Akok 1973: Levha XXXV: Al.t 90.

ağızlı testilerde basit ağız kenarı dışa çekiktir (Levha 108: 6, 7). V. tabakada bulunan iki örnekle temsil edilen bu tip G Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Bulunan örnekler çok küçük boyutta olmasından dolayı boyun ve gövde yapıları hakkında bir bilgi elde etmek mümkün değildir. Hatta yonca ağızlı kapların ağız kenarlarının da kırık olması bu kapların ağızlarının kaçlı yoncadan oluştuğunun öngörülmesine engel olmaktadır²¹⁵⁶.

d-) Akıtacaklı Kaplar

Akıtacaklı Kap Tip 1

Söz konusu örneğin sadece konik biçimde yükselen üst kısmı ve basit ağız kenarı bulunduğu kabın formu hakkında net çıkarımlar yapılamamaktadır. G Mal Grubu içerisinde değerlendirilen ufak boyutlu kapta akıtacak küçük ve cidar ince niteliktedir (Levha 109: 1).

İç Batı Anadolu'da; Aphrodisias GTÇ III tabakasında bu akıtacağın açık kırmızı renkte altın boya astarlı bir benzeri bulunmuştur²¹⁵⁷.

Akıtacaklı Kap Tip 2

Testinin üst bölümü bulunduğu kabın gövde yapısı hakkında çıkarım yapılamamaktadır. Boyunlu olan testinin akıtacak kısmı kabın ağız kenarının yarısının yüksek diğer yarısının alçak yapılması ile oluşturulmuştur. Ağız kenarı dışa kalınlaştırılmıştır. Testinin boyun bölümünü çevreleyen 4 tane paralel bant şeklinde boya bezeme görülür. K Mal Grubu içerisinde değerlendirilen testinin akıtacak kısmının altı ise dört tane geniş aralıklı yivle bezenmiştir (Levha 109: 2).

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan I tabakada, bu form ile bazı benzerlikler gösteren altın boya astarlı bir örnek bulunmuştur. Ancak kırık durumda bulunan parçanın ucu sivri bir akıtacakla son bulduğu kazıcıları tarafından önerilmiştir²¹⁵⁸. Bununla birlikte Asopos Tepesi örneği ile bağlantılı düşündüğümüzde söz konusu

²¹⁵⁶ Söz konusu örneklerin detaylı bilgi vermemesinden dolayı diğer yerleşimler ile karşılaştırma yapılmamıştır.

²¹⁵⁷ Joukowsky 1986: 685, Pl 488: 33.

²¹⁵⁸ Mellaart-Murray 1995: 40, Fig. 18b: 9.

örneğin uzun olmayan ve küt bir biçimde sonlanan akıtacak kısmına sahip olabileceği ve dolayısıyla Asopos Tepesi örneği ile benzer bir forma sahip olabileceği de göz önüne alınmalıdır.

Akıtacaklı Kap Tip 3

Bu tip içerisinde değerlendirilebilecek bir örnek bulunmuştur. Gaga ağızlı testinin sadece üst bölümü bulunmuştur. Söz konusu testinin akıtacak kısmı kırık durumdadır. Bir kısmı korunan kulp gövdeden ağız kenarına bağlanmaktadır. Bulunan testinin boynunu çevreleyen yiv bulunmektedir. Yine testinin ağız bölümüne üç yiv ve bu yiv bezeme üzerine yumru bezeme yapılmıştır. Testi, I Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir (Levha 109: 3).

Akıtacaklı Kap Tip 4

Tip 4 içerisinde değerlendirilen testilerin akıtacak kısmı bulunmamıştır. Ağızın duruşu ve benzer örnekler göz önüne alınarak gaga ağızlı testiler grubunda değerlendirilmiştir. Boyunlu ve dışa dönük ağızlı olan bu testilerde boyundan gövdeye bağlanan kulp bulunmaktadır (Levha 109: 4-6). Söz konusu testilerin ikisi I Mal Grubu biri K Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Akıtacaklı Kap Tip 5a (Gaga Ağızlı)

Bu tip içerisinde değerlendirilen testilerin küçük parçalarının bulunmasından dolayı formları net değildir (Levha 110: 1-10). Levha 110:1'de ağızın hemen altında başlayan boyun üzerinden devam ederek olasılıkla gövdeye bağlanan bir kulp bulunaktadır. Bu tip içerisinde değerlendirilen gaga ağızları dik bir biçimde yükselmektedir. Levha 110: 3, 8, 10'da gösterilen gaga ağızlarının bazılarında akıtacağına her iki yanına mat kırmızı boya ile yapılmış değişen sıklıkta dikey çizgiler ile bezenmiştir. Bu testilerin %38'i C Mal Grubu, %21'i K Mal Grubu, %23'ü I Mal Grubu, %18'i G Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Asopos Tepesi'nde bulunan akıtacak parçalarının benzer formda ve benzer bezeme şablonlarına sahip örnekler Beycesultan Ib²¹⁵⁹ ve II²¹⁶⁰ tabakalarında

²¹⁵⁹ Mellaart-Murray 1995: 74, Fig. 38: 7, 8.

bulunmuştur. Gaga ağızlı testilerin gerek form gerekse bezeme açısından benzerlerine Aphrodisias'ın GTÇ II ve III evrelerinde ulaşılmıştır²¹⁶¹. Bu akıtacak ile benzer formdaki örnekler Panaztepe gaga ağız Tip GT I 1 olarak sınıflandırılmıştır²¹⁶². Kıyı Ege'de Bademgediği III-V tabakalarında benzer formda çaydanlıklara ait parçalar ele geçmiştir²¹⁶³. Ayrıca yerleşimdeki GTÇ çanak çömleğinde görülen gaga ağız üzerine uygulanan boya bezeme şablonu Aphrodisias, Beycesultan ve Asopos Tepesi ile farklılıklar göstermekle birlikte Yumuktepe'de bulunmuştur²¹⁶⁴.

Akıtacaklı Kap Tip 5b (Gaga Ağızlı)

Bu tip içerisinde değerlendirilen testilerin akıtacak kısmı bulunmuştur. Dik bir açı ile yükselmekte, akıtacağın uç kısmı aşağı doğru kalınlaştırılarak uzatılmıştır (Levha 110: 11). Söz konusu testi A Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Bu akıtacak ile benzer ancak daha büyük boyutta olan örnekler Beycesultan Ib²¹⁶⁵ ve III. tabakada bulunmuştur²¹⁶⁶.

Akıtacaklı Kap Tip 6 (Gaga Ağızlı)

Bu form çaydanlık olarak tanımlanabilir. Basit ağız kenarlı, içe eğik ağızlı çaydanlık gövdede yumuşak bir dönüşle alçak kaideye bağlanmaktadır. Bu kaplarda akıtacak ve sepet kulp görülmektedir. Bu testi I Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir (Levha 110: 13, Levha 154: 1).

İç Batı Anadolu'da; Beycesultan I tabakada²¹⁶⁷ ve III. tabakada yakın formda çaydanlıklar bulunmuştur²¹⁶⁸.

e-) Şişeler

Şişe Tip 1

²¹⁶⁰ Mellaart-Murray 1995: 42, Fig. 20: 4.

²¹⁶¹ Joukowsky 1986: 682, Pl 487: 8, 11, 13; 685, 488: 35, 36, 37, 40, 41.

²¹⁶² Günel 1999a: 52, Levha 105: 3a-3b.

²¹⁶³ Meriç 2003: 94, Fig. 16: 33.

²¹⁶⁴ Söz konusu gaga ağız örnekleri için; Garstang 1953: 242, Fig. 154.

²¹⁶⁵ Mellaart-Murray 1995: 83, Fig. 47: 7; 74, Fig. 38: 1, 2.

²¹⁶⁶ Mellaart-Murray 1995: 14, Fig. 6: 1-7.

²¹⁶⁷ Mellaart-Murray 1995: 17, Fig. 41: 7, 10.

²¹⁶⁸ Mellaart-Murray 1995: 16, Fig. 8: 4.

Bu tip içerisinde değerlendirilen örnekler dışa eğik ve konik biçimde yükselmektedir (Levha 111: 1-5). Ağız kenarı basit (Levha 111: 1-2) ya da dışa kalınlaştırılmıştır (Levha 111: 3-5). Bu kaplarda boyunda (Levha 111: 4) ya da ağız kenarının hemen altında (Levha 111: 2, 3) yiv görülmektedir. Söz konusu örneklerin sadece üst bölümü korunmuştur. Ağız çapları 6-12 cm arasında değişen kapların %65'i G Mal Grubu, %35'i C Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Orta Anadolu'da; Gordion 10 nolu Megaron 6. tabakada benzer boyun ve ağız kenarına sahip kaplar bulunmuştur²¹⁶⁹. Levha 111: 4 ile gösterilen örnekle benzer formda çift kulplu bir parça Demircihöyük kazılarında ele geçmiştir²¹⁷⁰.

Şişe Tip 2

Bu tip içerisinde değerlendirilen örnekler dışa eğik ağızlı ve dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlıdır (Levha 111: 6-13). Uzun boyunlu olan bu örnekler 6-13 cm arasında değişen ağız çapına sahiptir. Boyun kısmı korunmuş altın boya astarlı bir örnekte paralel yatay çizgi ile yapılmış boya bezeme görülmektedir. Bu grup içerisinde değerlendirilen bazı örneklerde ağız kenarının altına yiv yapılmıştır (Levha 111: 7, 13). Söz konusu kapların %55'i G Mal Grubu, %43'ü C Mal Grubu, %2'si K Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

İç Batı Anadolu'da; Aphrodisias GTÇ II tabakasında bu şişe tipine yakınlık gösteren kımızimsı sarı, açık kırmızı renkteki ağız parçaları bulunmuştur²¹⁷¹. Orta Anadolu'da; Gordion 10 nolu Megaron tabaka 7'de kırmızı astarlı²¹⁷², Demircihöyük kazılarında bej, parlak kırmızı renkte²¹⁷³, Kaman-Kale höyük IIIb tabakası yuvarlak yapı 1'de, benzer formda örnekler ele geçmiştir²¹⁷⁴. Güney Anadolu'da; Yumuktepe VI. ve V. tabakada benzer ağız kenarına sahip kırmızı ve krem astarlı örnekler görülmektedir²¹⁷⁵.

²¹⁶⁹ Gunter 1991: 70, Fig. 17: 343.

²¹⁷⁰ Kull 1988: 238, Taf 18: 23.

²¹⁷¹ Joukowsky 1986: 689, Pl 490: 28, 31.

²¹⁷² Gunter 1991: 68, Fig. 16: 326.

²¹⁷³ Kull 1988: 238, 245, Taf 18: 20, Taf 29: 9.

²¹⁷⁴ Omura 2002: 26, Fig. 73, 75.

²¹⁷⁵ Garstang 1953: 247, 249, Fig. 156: 3, Fig. 157: 15-17.

ŞiŖe Tip 3

Az sayıda bulunan, boyun dik olarak yükseldiği Tip 3 ŖiŖelerinde ağız kenarı dıŖa çekiktir (Levha 111: 14-17). Bir örnekte ie ve dıŖa kalınlaŖtırma yapılmıŖtır. Bu tip içerisinde değerlendirilen 4 örneğin ağız çapı 6.8 ve 13 cm arasında olup üçü A Mal Grubu, biri C Mal Grubu içerisinde ele alınmıŖtır.

Sadece boyun ve ağız kenarları tespit edildiğinden ŖiŖelerin formları ile bağlantılı bir çıkarımda bulunmak mümkün değildir. Boyun ve ağız kenarlarını dikkate alarak benzer örnekleri değerlendirdiğimizde Panaztepe'de Ŗ I 2, Ŗ IIa 2, Ŗ IIb 2 ile benzerlikler görölür²¹⁷⁶. Benzer formda kahverengi örnekler Demircihöyük'te bulunmuŖtur²¹⁷⁷.

Asopos Tepesi'nde bulunan ŖiŖe tiplerinin (ŖiŖe 1-3) özellikle Beycesultan I. tabakada bulunan ŖiŖe ve mataraların ağzı ile olan benzerliklerinden söz etmek mümkündür²¹⁷⁸. Ancak söz konusu Beycesultan örneklerinde uzun bir boyun görölürken Asopos Tepesi örneklerinde kısa boyun görölmektedir.

f-) Pithoslar

Tam pithos örneklerinin bulunmamasından dolayı bu form hakkındaki bilgiler daha çok gövde parçaları ile sağlanmaktadır (Levha 112: 1-6). Ağız kenarı ie az, dıŖa daha fazla kalınlaŖtırılmıŖ olan örnekler, dik olarak yükselmektedir. Boyun üzerinde kesme bezeme yapılmıŖ yatay kabartma bant görölmektedir. Bulunan pithos gövde parçalarında kabartma bant üzerine kesme bezeme uygulandığı görölür (Levha 112: 1, 2, 4, 5, 6). Pithos parçalarının %95'i H Mal Grubu, %5'i B Mal Grubu içerisinde deđerlendirilmiŖtir.

İ Batı Anadolu'da; Beycesultan II tabakasında Asopos Tepesi örnekleri ile benzerlik gösteren çok sayıda örnek bulunmuŖtur²¹⁷⁹.

²¹⁷⁶ Günel 1999a: 51, Levha 103: 2-4.

²¹⁷⁷ Kull 1988: 242, Taf 25: 10.

²¹⁷⁸ Mellaart-Murray 1995: 76, Fig. 40: 1-9.

²¹⁷⁹ Mellaart-Murray 1995: 48-49, Fig. 26, 27.

g-) Kulp ve Tutamaklar

Laodikeia Asopos Tepesi GTÇ kaplarında özellikle çanaklarda çok sayıda örnekte kulp tespit edilmiştir. İlgili başlık içerisinde kaplar ele alınırken kulp tiplerinden de söz edilmesinden dolayı burada tekrar detaylı bir biçimde ele alınmayacaktır. Bulunan seramikler üzerinde sık biçimde ilmek kulp (Levha 91: 6; Levha 95: 4-6, 8, 12); dikey kulp (Levha 97: 9, 10; Levha 98: 2; Levha 100: 3; Levha 108: 2; Levha 113: 3-6) ve sepet kulp (Levha 110: 1) örnekleri görülmektedir. Kulpların üzerine zaman zaman kabartma şeklinde yumru bezeme yapılmıştır. Tutamaklar ip delikli ve ip deliksiz (Levha 113: 1-3) olmak üzere iki başlık içerisinde değerlendirilebilir. Bulunan altın boya astarlı dikey kulplar üzerinde yatay bantlar şeklinde yapılmış boya bezeme örneklerine rastlanmıştır (Levha 113: 3-5).

Levha 113: 3'te gösterilen ip delikli tutamağın benzerine Beycesultan III tabakasında minyatür olarak tanımlanabilecek basit ağız kenarlı boyunlu bir kabın boyun kısmını altında bulunmuştur²¹⁸⁰. Levha 113: 3'te gösterilen tutamağın benzeri Aphrodisias GTÇ III²¹⁸¹, Levha 113: 4-6'da gösterilen üzerinde yatay bantlar ile yapılmış boya bezeme bulunan kulpların benzerlerine Aphrodisias GTÇ II ve III tabakalarında bulunmuştur²¹⁸².

h-) Dipler ve Kaideler

Düz Dipler

En yoğun oranda bulunan dip tipidir. Kenarları düz olan örneklerin, dip çapları 4-6.5 cm arasında değişmektedir (Levha 114: 1-6). Bulunan örneklerin %65'i C Mal Grubu, %30'u G Mal Grubu, %5'i I Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir

Halka Dip Tip 1

Tip 1 içerisinde değerlendirilen diplerin kenarları hafifçe çekilerek uzatılmıştır (Levha 115: 1-12). Çapları 4-15.5 cm arasında değişen diplerin, %35'i C Mal Grubu,

²¹⁸⁰ Mellaart-Murray 1995: 17, Fig. 9: 5.

²¹⁸¹ Joukowsky 1986: 687, Pl 489: 23.

²¹⁸² Joukowsky 1986: 682, Pl 487: 7; 685, Pl 488: 50-59.

%30'u G Mal Grubu, %17'si B Mal Grubu, %8'i I Mal Grubu, %5'i H Mal Grubu, %5'i A Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Halka Dip Tip 2

Tip 2 içerisinde değerlendirilen dipler belirgin bir biçimde çekilerek uzatılmıştır (Levha 116: 1-8). Söz konusu örneklerin %42'si G Mal Grubu, %28'i C Mal Grubu, %20'si I Mal Grubu, %7'si A Mal Grubu, %3'ü H Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Halka Dip Tip 3

Tip 3 içerisinde değerlendirilen çanakların dipleri belirgin bir biçimde çekilerek uzatılmış ve düzleştirilmiştir (Levha 117: 1-11). Dip çapları 6-18 cm arasında değişen örnekler içerisinde boya bezeme uygulanan parçalar bulunmaktadır (Levha 117: 9). Bu grup içerisinde değerlendirilen parçaların %43'ü G Mal Grubu, %24'ü C Mal Grubu, %10'u I Mal Grubu, %8'i K Mal Grubu, %7'si A Mal Grubu, %6'sı B Mal Grubu, %2'si J Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Kaide Tip 1

Tip 1 içerisinde değerlendirilen diplerin kenarları hafifçe çekilerek uzatılmıştır (Levha 118:1-3). Dip çapları 7.2-9 cm çapları arasında değişmektedir. Bulunan üç örnek G Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Kaide Tip 2

Tip 2 içerisinde değerlendirilen kaidelerin kenarları hafifçe çekilerek uzatılmıştır. Bu tipte kaide kısa olup, kalınlaştırma yuvarlatılarak yapılmıştır (Levha 118: 4-6). Dip çapları 5.5-8.7 cm arasında değişen kaideler, K, A ve G mal grupları içerisinde değerlendirilmiştir.

Kaide Tip 3

Tip 3 içerisinde değerlendirilen kaidelerin kenarları hafifçe çekilerek uzatılmıştır. Tip 2'den farklı olarak dışa kalınlaştırmanın yuvarlatılarak yapılmaması ve daha uzun kaide görülmesidir (Levha 118: 7-13, Levha 119: 1-4)). Dip çapları 7.2-18.1 cm arasında değişen kaidelerin %32'si C Mal Grubu, %28'i G Mal Grubu, %12'si I Mal

Grubu, %8'i K Mal Grubu, %10'u B Mal Grubu, %2'si J Mal Grubu, %2'si E Mal Grubu içerisinde değerlendirilmiştir (Levha 118: 7-13, 119).

Bu örneklerin benzerlerine Beycesultan II ve III tabakalarında sıklıkla rastlanmıştır²¹⁸³.

ı-) Kapaklar

Asopos Tepesi'nde yürütülen kazı çalışmalarında GTÇ tabaksından az sayıda kapak bulunmuştur. Kapak 1 olarak tanımlanan kırık durumdaki tek örnek 8,5 cm çapında olup üzerinde 3 cm yüksekliğinde tutamak, korunmuş durumdadır (Levha 120: 1). Kapak Tip 2 olarak tanımlanan örneğin sadece tutamak kısmı bulunmuştur. 7.8 cm çapındaki kapak aslında Tip 1 ile büyük benzerlik gösterir farklılaşan nokta bu örnekte boya bezeme yapılması ve tutamağın dışa çekik ve kalınlaştırılmış olmasıdır. Kapağın üst bölümünde kapağı çevreleyen 4 adet boya bezeme yapılmıştır.

Orta Anadolu'da Boğazköy'de benzer formda ancak üzerinde bezeme olmayan kapaklar bulunmuştur²¹⁸⁴.

i-) Boya Bezemeli Gövde Parçaları

GTÇ tabakasında özellikle altın boya astarlı mal grubunda değerlendirilen seramiklerde mat kırmızı boya ile yapılan boya bezeme örneklerine sıklıkla görülmektedir. Bulunan parçalarda yarım daireler, dalgalı hatlar, yatay ve dikey bantlar, yarı daire içerisinde ve dışında tarama motifleri görülmektedir (Levha 121-122). Aphrodisias GTÇ tabakaları ve Beycesultan'da özellikle II ve I. tabakada benzer biçimde bulunan boya bezemeli kaplar, Asopos Tepesi örnekleri ile benzerlik taşımaktadır.

Beycesultan I. tabakada ve özellikle Ib evresinde, Asopos Tepesi kapları (Levha 121'de gösterilen) ile benzer paralel yatay bantlardan oluşan bezeme şablonuna sahip mat kırmızı boya ile yapılan parçalar bulunmuştur²¹⁸⁵. Levha 122: 4-7'de gösterilen altın boya astar üzerine mat kırmızı boya ile yapılan baklava dilimi şeklindeki

²¹⁸³ Mellaart-Murray 1995: 9, Fig. 1: 1, 2, 9-14; 10, Fig. 2: 1, 7; 32 Fig. 10: 2, 4; 33, Fig. 11: 4, 11, 12.

²¹⁸⁴ Fischer 1963: Taf 112: 1009, 1010, 1021, 1022.

²¹⁸⁵ Mellaart-Murray 1995: 74, Fig. 38: 8 üst kısım, 67 Fig. 31: 9.

bezemenin yakın örneklerine Beycesultan II. tabakada ulaşılmıştır²¹⁸⁶. Levha 122: 2-3'te gösterilen iki paralel yatay çizgi arasında dalgalı hat biçimindeki bezeme şablonunun benzeri Beycesultan Ib tabakasında görülmektedir²¹⁸⁷. Söz konusu boya bezemeli çanak çömlek unsurlarının en yakın benzerlerine Aphrodisias'ta ulaşılmıştır. Levha 121:10'da gösterilen konsantrik dairesel gövde parçasının ve 122: 4-7'de gösterilen baklava dilimi şeklindeki bezemenin yakın benzerleri GTÇ II ve III evrelerine tarihlenen çok sayıdaki gövde parçasında görülür²¹⁸⁸.

c-) Küçük Buluntular

Asopos Tepesi GTÇ tabakalarında çanak çömlekler dışında tespit edilen diğer buluntular maden ve pişmiş topraktan yapılanlar olarak sınıflandırılmaktadır.

c1-) Madeni Eserler:

Asopos Tepesi GTÇ tabakalarında iki adet bronz obje bulunmuştur. Levha 132: 1, 2 ve Levha 132: 1'de gösterilen eserler korozyona uğramıştır. Söz konusu objelerin benzerleri Beycesultan IV ve II tabakalarında²¹⁸⁹, Aphrodisias OTÇ tabakalarında²¹⁹⁰ bulunmuştur.

c2-) Pişmiş Toprak Eserler:

Asopos Tepesi GTÇ tabakasında, OTÇ tabakalarında olduğu gibi en yoğun oranda ele geçen buluntu topluluğu pişmiş toprak eserlerdir. Bulunan pişmiş toprak eserler; ağırşaklar, ağırlıklar ve hilal biçimli objelerdir.

Kazı çalışmalarında farklı hamur ve astar niteliğine sahip piramidal ve üçgen formu dokuma tezgâh ağırlıkları bulunmuştur. Söz konusu örneklerin tamamında farklı boyutlarda kırıklar mevcuttur (Levha 132: 3-5, Levha 144: 2). Dokuma tezgâh

²¹⁸⁶ Mellaart-Murray 1995: 40, Fig. 18b: 14.

²¹⁸⁷ Mellaart-Murray 1995: 74, Fig. 38: 11.

²¹⁸⁸ Joukowsky 1986: 682, Pl 487: 1, 3; 687, Pl 489: 7, 11, 13, 14, 18-21, 24, 27, 31, 33, 34, 38, 39, 42-53, 69, 70.

²¹⁸⁹ Mellaart-Murray 1995:154, Fig. 4: 37, 159, Fig. 9: 115, 160, Fig. 10: 121.

²¹⁹⁰ Joukowsky 1986: 631: Fig. 455: 24.

ağırlıklarının benzerleri Beycesultan²¹⁹¹ ve Aphrodisias GTÇ tabakalarında²¹⁹² bulunmuştur.

Asopos Tepesi GTÇ tabakalarında ikisi tam, diğerleri kırık durumda hilal biçimli objeler bulunmuştur (Levha 133: 1-4, Levha 151: 5, Levha 152: 1). Bu objelerin benzerleri Beycesultan III ve II. tabakalarda²¹⁹³ ve Aphrodisias'da²¹⁹⁴ tespit edilmiştir. Orta Anadolu'da; Demircihöyük OTÇ tabakalarında²¹⁹⁵ Alacahöyük²¹⁹⁶ ve Boğazköy²¹⁹⁷ Hitit tabakalarında benzer biçimde hilal biçimli objeler bulunmuştur.

Kırık kap parçasına yuvarlağa yakın bir form verilerek ve ortası delinerek ikinci kullanımda ağırlık yada ağırşak olarak kullanılan eserlere OTÇ tabakalarında olduğu gibi GTÇ tabakalarında da ulaşılmıştır (Levha 134: 1-10, Levha 149: 8). Bir örnekte deliğin tam açılmadan bırakıldığı görülmüştür (Levha 134: 10). Bu tipte ağırlık ve ağırşakların bulunduğu yerleşimler arasında Demircihöyük²¹⁹⁸; Aphrodisias²¹⁹⁹ ve Çeşme Bağlararası²²⁰⁰ sayılabilir.

Asopos Tepesi GTÇ tabakasında bulunan ağırşaklar konik ve çift konik formudur. Bulunan ağırşaklar üzerinde gruplar halde kısa çizi bezemeler, nokta bordürler, çizi ile yapılan halka ve hilaller uygulanmıştır (Levha 135, Levha 147: 1a).

²¹⁹¹ Mellaart-Murray 1995: Plate XIV: a, b.

²¹⁹² Joukowsky 1986: 684, Fig. 489: 67; Marchese 1976: 405, Fig. 23.

²¹⁹³ Mellaart-Murray 1995: 165, Fig. O15: 170; 169, Fig. 205, 206; 170, Fig. 207; 171, Fig.: 212, 172 Fig. 0.22: 215, 216; 173, Fig. 0.23: 217-220.

²¹⁹⁴ Joukowsky 1986: 624 Fig. 451: 9, 18, 26, 634, Fig. 455: 20, 459.6; 664, Fig. 471: 3, 473: 2; Marchese 1976: 405: Fig. 23.

²¹⁹⁵ Kull 1988: Taf 36: 14; Taf 39: 1-3, 8; Taf 40: 1-4; Taf 41: 2-5; Taf 43: 1-8; Taf 44: 1-6; Taf 46: 7-11; Taf 48: 8-15.

²¹⁹⁶ Koşay-Akok 1973: XLVIII.

²¹⁹⁷ Fischer 1963: Taf 126: 1203, 1207, 1208.

²¹⁹⁸ Kull 1988: Taf 36: 1-4; Taf 40: 5, 6, 10; Taf 41: 7-8; Taf 49: 3, 7-12.

²¹⁹⁹ Joukowsky 1986: 365, Fig. 307: 25; 631, Fig. 455: 12; 637 Fig. 459: 2-4, 12.

²²⁰⁰ Tütüncüler 2005: 225, Fig. 163, 164; 228, Fig. 174, 175; 229, Fig. 176, 177.

Yerleşimde bulunan ağırşakların benzerleri Aphrodisias ve Beycesultan²²⁰¹ kazılarında bulunmuştur²²⁰².

c3-)Taş Eserler:

V. tabakada yürütülen kazılarda sınırlı sayıda çakmaktaşı ve obsidyen alet bulunmuştur. Bulunan tek obsidyen alete yapılan analiz söz konusu örneğin Göllüdağ kökenli olduğunu ortaya koymuştur (Fig. 461).

Lab No	Tabaka	Köken
MA-092927	V	Göllüdağ

Fig. 461: Asopos Tepesi V. tabakada bulunan obsidyenin köken analizi sonucu.

3-) Geç Tunç Çağ'da Kıyı ve İç Kültür Bölgelerinin Değerlendirmesi

MÖ 2. binyılın başlarından itibaren tüm Yakındoğu'da yaşanan siyasi gelişmeler, eş zamanlı olarak krallıkların kurulmasına yol açan sürecin temelini hazırlamıştır. MÖ 18. yy sonunda kurulan Hitit Krallığı, çalışma konusunu oluşturan Büyük ve Küçük Menderes havzalarındaki etkisini GTC'de artırmıştır. Bu süreçte Ammuna, I/II. Tudhaliya, I. Arnuvanda, III Tudhaliya, I. Şuppiluliuma, II. Murşili, II. Muvatalli, III. Hattuşili, IV. Tudhaliya ve II. Şuppiluliuma dönemlerinde Batı Anadolu'ya düzenlenen seferler hakkında bilgiler alınmıştır. Yine bu dönemde Ege Adaları ve Kıta Yunanistan'da, bölgedeki ekonomik güç dengelerinin değişimi sonucunda Miken kültürü egemen hale gelmeye başlamıştır. Bölgede, Miken ve Hitit etkilerinin yanı sıra güçlü bir yerel krallığın izleri de görülmektedir. Bu yerel krallık, Hitit yazılı kaynakları ve arkeolojik buluntuların yanı sıra Karabel Anıtı, Latmos'ta bulunan hiyeroglif yazıt, Efes Panayır Dağı'nda tespit edilen kabartma ve Karakuyu'da bulunan stel ile de varlığını kanıtlamaktadır.

²²⁰¹ Mellaart-Murray 1995: 166, Fig.184. Levha 135:1'de gösterilen ağırşagın bir bezeme şablonunda bazı ufak farklılıkları olan yakın bir örneği. Levha 135: 7'de gösterilen ağırşagın benzeri Beycesultan II. tabakada bulunmuştur. Mellaart Murray 1995: 166, Fig. 173.

²²⁰² Levha 125:4'te gösterilen ağırşagın yakın bir örneği akropolis A5 OTÇ tabakasında bulunmuştur Joukowsky 1986: 634, Fig. 455: 19, Fig. 459: 10.

GTÇ’de Kıyı Kültür Bölgesi olarak tanımladığımız coğrafyada aşamalı olarak Miken etkinliğinin artmaya başladığı görülmektedir. Bu dönemde Milet, Bademgediği ve Çine Tepecik Höyük’te yürütülen kazılar söz konusu yerleşimlerin çevresinin sur duvarları ile çevrili olduğunu ortaya koymuştur. Adı geçen yerleşimlerde sur duvarlarının yanı sıra konutlar ve atölyeler bulunmuştur. Bu süreçte Kıyı Kültür Bölgesi’nde yer alan yerleşimlerde OTÇ ile benzer biçimde saray, tapınak gibi kamusal yapıların bulunmadığı görülmektedir.

Kıyı Kültür Bölgesi için anahtar yerleşim olarak ele alınan Ayasuluk Tepesi’nde ise herhangi bir yapı kompleksine ilişkin mimari öğeler tespit edilememiştir. Yerleşimde GTÇ’ye tarihlenen farklı açmalarda bulunan seramikler dışında, Miken mezarları bulunmuştur. Karşılaşılan bu probleme karşın GTÇ’ye tarihlenen seramiklerin yaklaşık 8.3 hektarlık bir alanda tespit edilmesi, yerleşimin yayılım alanının OTÇ’ye nazaran yaklaşık 4 kat büyümüş olabileceğini ortaya koymaktadır.

Bu süreçte İç Kültür Bölgesi’ni incelediğimizde, sosyal ve ekonomik yapılanma hakkında bilgi veren en kapsamlı mimari öğelerin Beycesultan Höyük kazısından geldiği görülmektedir. Yerleşimde II. tabakada bulunan saray, V. tabaka sarayına nazaran daha küçük boyutlarda olmasına rağmen yönetici sınıfın varlığını simgelemesi bakımından önem taşımaktadır. Höyükte, ETÇ’den itibaren varlığı bilinen kutsal mekânların, GTÇ tabakalarında bulunmaya devam etmesi kültürel devamlılığın mimari anlamdaki yansıması olarak ele alınabilir. Yerleşimin I. tabakasında mekânların dışında, saray, tapınak gibi merkezi yapıların ortadan kalkması yerleşimin bu dönemde fakirleşmeye başladığı biçiminde yorumlamıştır²²⁰³. Kuşkusuz Beycesultan’da tespit edilen güçlü Bizans ve Selçuklu yapı katlarının sebep olduğu tahribatta, I. tabaka hakkında elimizde sınırlı bir veri topluluğunun olmasının bir diğer nedenidir²²⁰⁴. GTÇ’de İç Kültür Bölgesi’nde iskân edilen bir diğer yerleşim olan Aphrodisias’ta ise kamusal yapılardan ziyade domestik işlevi olduğu anlaşılan mekânlara ait izler ve çöp çukurları dışında geniş kapsamlı mimari unsurlar bulunmamıştır.

²²⁰³ Lloyd-Mellaart 1955: 94; Mellaart-Murray 1995: 56.

²²⁰⁴ Abay-Dedeoğlu 2012.

İç Kültür Bölgesi'nde anahtar yerleşim olarak ele alınan Asopos Tepesi'nde ise GTÇ'ye tarihlenen birbirinden bağımsız mimari unsurlar domestik nitelikteki yapılara işaret etmektedir. Roma ve Helenistik dönemlere tarihlenen mekânların ve işliklerin yol açtığı tahribattan dolayı bu tabakaya ilişkin mekân duvarları, seramik fırını, sıkıştırılmış toprak ve çay taşı döşeli tabanlar dışında geniş çaplı mimari unsurlar bulunamamıştır. Elde olan verilerden yola çıkarak yerleşimin GTÇ tabakasının tıpkı Beycesultan I. tabaka ve Aphrodisias GTÇ tabakaları gibi zayıf mimari kalıntılar ile temsil edildiği belirtilebilir. Asopos Tepesi'nin GTÇ sürecinde, OTÇ'de olduğu gibi yaklaşık 2.1 hektarlık bir alanda yayılım gösterdiği göz önüne alındığında, yerleşimin bu dönemde kimliğinin değişmediği, içerisinde çanak çömlek ve tekstil üretiminin yapıldığı, tarımın ve olasılıkla balıkçılığın önem taşıdığı ufak boyutta bir yerleşim olarak iskân edilmeye devam ettiği belirtilebilir.

Kıyı ve İç kültür bölgelerinde tespit edilen çanak çömlekleri değerlendirdiğimizde ise karşımıza mimaride olduğu gibi bazı benzerliklerle birlikte önemli farklılıklar çıkmaktadır. Bu dönemde Menderes Havzası'nın kıyı bölgesinin yanı sıra, Batı Anadolu'da kıyı şeridinde yer alan diğer yerleşimlerin büyük bölümünde bulunan Miken seramikleri, tüm Ege ve Akdeniz'de etkin olan ticari ağın kültürel etkisinin genişleyerek devam ettiğini ortaya koymaktadır. Kıyı Kültür Bölgesi'nde yer alan ve kazı çalışmaları ile incelenen Milet, Kadı Kalesi, Çine Tepecik Höyük, Bademgediği ve Ayasuluk'ta değişen oranlarda Miken seramiklerinin bulunması bu durumu örneklemektedir. Karşılaşılan bu duruma rağmen, Kadıkalesi ve Milet dışındaki tüm yerleşimlerde, Miken seramiklerinin düşük bir yüzde ile temsil edildiğinin ve bu yerleşimlerde diğer mal gruplarının egemen unsur olduğunun burada altı tekrar çizilmelidir.

Kıyı Kültür Bölgesi'nde anahtar yerleşim olarak incelenen Ayasuluk'ta bulunan seramiklerin hemen tamamının yerel nitelikte olduğu, Miken etkili örneklerin yüzdeler dilim içerisine girmeyecek kadar az sayıda olduğu belirlenmiştir. Yerleşimde bulunan çanak çömlekler genel anlamda değerlendirildiğinde kırmızı, kahverengi ve altın boya astarlı mal gruplarının bu dönemi karakterize ettiği görülmektedir. Seramiklerin yüzey özellikleri incelendiğinde kalın ve ince astar uygulamasının en yaygın yüzey işlemi

olduđu, açıklama iřleminin kahverengi, gri ve tek bir örnekle temsil edilen siyah mal grupları dıřında dūřuk bir oranda bulunduđu anlařılmaktadır. Kaba Mal Grubu dıřında, diđer mal gruplarında dūzgūn ve dūzgūn-mikalı yūzey bulunması temel niteliklerden bir diđeridir. GT tabakasında bulunan seramiklerin hamurlarında tařık, kum ve mika yođun oranda bulunur. Hamur içerisinde grūlen içeriklerin ince boyutta ve az oranda olması bir diđer karakteristik özelliktir. İri, orta boyutta ve yođun oranda içeriđin tespit edildiđi seramiklerin būyūk blūmū Kaba Mal Grubu içerisinde deđerlendirilmektedir. Ayasuluk GT tabakasında bulunan seramiklerin būyūk blūmū iyi derecede piřirilmiş olup, orta derecede piřmiř kaplar en yođun kahverengi ve kaba mal grupları içerisinde tespit edilmiřtir. Kahverengi ve tonlarına ve kırmızı renklerine sahip hamurlar Gri Mal Grubu dıřında tūm mal gruplarında baskındır.

Ayasuluk GT seramiklerinde tespit edilen mal grupları ve bunların temel nitelikleri göz nūne alındıđında bu dönemde ortaya çıkan bazı önemli yeniliklerden söz etmek mūmkündür. OT'de egemen olan Kırmızı ve Kahverengi mal gruplarındaki seramiklerin sayısının bu dönemde azaldıđı ve buna kořut olarak Altın Boya Astarlı ve Devetūyū mal grupları içerisinde deđerlendirilen seramiklerin arttıđı grūlmektedir. Yine OT'de grūlen Koyu Kahverengi, Kendinden Astarlı mal gruplarının bu dönemde ortadan kalktıđı belirlenmiřtir. GT sūrecinde seramiklerin dıř yūzeyine uygulanan akı iřleminin yūzdesinin OT'de bulunan seramiklere nazaran azaldıđı ve yerleřimde açkısız seramiklerin baskın hale geldiđi grūlmektedir. Bu dönemde seramiklerin dıř yūzeyinde grūlen mika oranının, OT örneklerine nazaran artıř sergilediđi belirlenmiřtir. Seramiklere yapılan ince kesit analizlerinin sonuçları OT'de olduđu gibi benzer mal gruplarında zaman zaman farklı içeriklerin grūldūđūnū buna karřın farklı mal grubunda deđerlendirilen örneklerde benzer nitelikler olabileceđini ortaya koymuřtur. Bu durum farklı mal grubu bařlıđı altında deđerlendirilen seramiklerin aynı yataktan alınan hamurla üretilmiř olabileceđini ortaya koyan kanıtlardan bir diđerini oluřturmaktadır.

Ayasuluk kazılarında GT tabakasında toplam 16 çanak, 6 çömlek tipi belirlenmiştir. Çanak ve çömleklerin yanı sıra minyatūr kaplar, matara, çift kulplu iki kapları ve çeşitli formlara ait dip, gövde ve kulp parçaları tespit edilmiştir. Yerleřimde

en yoğun oranda bulunan çanak formları; basit ağız kenarlı, iç bükey yükselen dışa eğik ağızlı, keskin omuzlu çanaklar (ÇT 8a); dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, içbükey yükselen ağızlı, keskin omuzlu çanaklar (ÇT 10) ve dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, dik yükselen ağızlı, keskin gövdeli (ÇT 14a) çanaklardır. Dışa çekik basit ağız kenarlı, dışa doğru açılan kısa boyunlu (ÇM 2) ve içe eğik ağızlı, içe ve dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı boyunsuz (ÇM 5) tipler en yoğun bulunan çömlek formlarını temsil etmektedir.

Ayasuluk Tepesi GTÇ sürecinde OTÇ'ye nazaran form çeşitliliğinin azaldığı görülmektedir. Bu durumun nedeni büyük olasılıkla bu tabakada bulunan seramiklerin sayısının çok daha az olmasıdır. Eldeki veriler, GTÇ sürecinde yerleşimde bazı yeni formların ortaya çıktığını ve OTÇ'de bulunan bazı formların kullanılmaya devam etmediğini (OTÇ: ÇT1, ÇT4a, ÇT6a, ÇT6b, ÇT7, ÇT8, ÇT9b, ÇT9c, ÇT11, ÇT12a, ÇT12c, ÇT13a, ÇT13b, ÇT13c, ÇT14, ÇT15, ÇT16b, ÇT16c, ÇT18a, ÇT19, ÇT20, ÇT21, ÇT22a, ÇT22b, ÇM1, ÇM3, ÇM6, ÇM8, ÇM10, ÇM11, ÇM 12) ortaya koymaktadır (Levha136). Bu dönemde basit ağız kenarlı, dışa çekik ağızlı çanaklar (ÇT1), dışa kalınlaştırılmış içe eğik ağızlı çanaklar (ÇT7), basit ağız kenarlı, içbükey yükselen dışa eğik ağızlı, keskin omuzlu çanaklar (ÇT8a), dışa kalınlaştırılarak düzleştirilmiş ağız kenarlı, keskin omuzlu çanaklar (ÇT9), dışa döndürülmüş ağız kenarlı, dik ağızlı, keskin gövdeli çanaklar (ÇT11), içbükey yükselen ağızlı, basit ağız kenarlı, S profilli çanaklar (ÇT 12b), içe ve dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, dışa eğik ağızlı çanaklar (ÇT 16a), içe ve dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, içe eğik ağızlı çanaklar (ÇT 16b), içe eğik ağızlı, içe ve dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı boyunsuz çömlekler (ÇM5) ve çift kulplu kaplar (F1) bulunmaya başlar. GTÇ'de ortaya çıkan bir diğer yenilik farklı nitelikte ağız kenarları olan içbükey yükselen ağız yapısına sahip, keskin omuz yada gövdeli çanakların sayısının büyük artış göstermesidir. OTÇ tabakalarında en sık karşılaşılan çömlek tipi olan ağız dışa belirgin bir biçimde çekilmiş çömlekler, akıtacaklı kaplar ve yonca ağızlı testiler bu dönemde bulunmamıştır. Yine OTÇ tabakalarında özellikle günlük kullanım kapları üzerinde sıklıkla rastladığımız yumru bezeme ve çanaklar üzerinde görülen omega motifi, GTÇ tabakasında ortadan kalkan bir diğer unsurdur. Bu dönem içerisinde bulunan seramiklerin büyük bölümünün sadece form yapısı dikkate alındığında OTÇ tabakalarında ki seramiklerle benzerlikler

gösterdiği bununla birlikte söz konusu OTÇ formlarının sayısının oldukça azaldığı görülmektedir.

Yerleşimde bulunan formların benzerleri Kıyı Ege’de; Bademgediği Tepe III, IV, V ve VI. tabakada, Troia Geç VI tabakasında, Limantepe II. tabakada, Milet III. tabakada, Çeşme Bağlararası, Smyrna/Bayraklı ve Panaztepe GTÇ tabakalarında, Adalarda; Thermi, Poliochni, Antissa ve Perama’da, İç Batı Anadolu’da; Beycesultan Ib, II, III tabakalarında, Aphrodisias GTÇ I, II, ve III tabakalarında; Asopos Tepesi V. tabakada, Güney Anadolu’da; Yumuktepe VI. tabakada, Orta Anadolu’da; Demircihöyük İKL 10/11; 2, 3, 4, 5. evrede, Gordion Megaron 12; IVb, Vb; Megaron 10; 7., 8., 10., 11., 13., 14., 15., 16. tabakalarda ve Porsuk V. tabakada bulunmuştur.

Ayasuluk’ta tespit edilen seramiklerin formlarının yanı sıra mal grupları da dikkate alındığında başta kıyı Ege’deki yerleşimlerde tespit edilen yerel çanak çömlekler ve İç Kültür Bölgesi ile olan benzerliklerden söz etmek mümkündür. Ayasuluk X. tabaka, özellikle Troia Geç VI, Milet ve Panaztepe GTÇ tabakaları Asopos Tepesi V. tabaka ve Beycesultan II, Ib tabakalarıyla benzerlik göstermektedir. Takip kapısı önünde bulunan, GHIIIA2 dönemine tarihlenen Miken seramikleri, yerleşimdeki GTÇ tabakasının tarihlendirilmesinde önemli belirleyicilerden biri olmuştur.

İç Kültür Bölgesi’nde bulunan seramikleri değerlendirdiğimizde çevre kültür bölgeleri ile arasında bazı benzerliklerin olmakla birlikte bölge içerisinde homojen bir kültürün varlığından söz etmek mümkündür. Beycesultan’da bulunan MÖ 1360’dan sonraya tarihlenen bir Miken üzengi kulplu testi parçası dışında bir Miken seramiği bulunmamıştır. Bölgede Asopos Tepesi ve Aphrodisias yerleşimlerinin yaklaşık MÖ 1700-1400 yılları arasında, Kusura’nın ise yaklaşık MÖ 1600 yıllarından sonra terk edilmesi, GTÇ ve GTÇ’ye geçiş çanak çömleği hakkındaki bilgilerin sadece Beycesultan kazılarında gelmesine yol açmıştır. Söz edilen süreç J. Mellaart ve S. Lloyd tarafından öne sürülen kronolojiye göre Beycesultan IVa-c tabakalarını kapsamaktadır. Bununla birlikte yeni dönem Beycesultan kazılarında, eski tanımlamaya göre II. tabakadan alınan C14 sonuçları, bu tabakanın en azından 300 yüzyıl geriye

gitmesi gerektiğini ortaya koymuştur²²⁰⁵. Elde edilen bu yeni veri Beycesultan OTÇ tabakalarının sayısının daha fazla olduğunu, J. Mellaart-S. Lloyd'un verdiği tarih aralıklarının sınırlandırılması gerektiğini ve GTÇ kültürünü aslında Beycesultan II ve I tabakaların temsil ettiğini ortaya koymaktadır.

İç Kültür Bölgesi'nde anahtar yerleşim olarak ele alınan Asopos Tepesi'nde tespit edilen çanak çömlekler değerlendirildiğinde; bunların tamamının yerel karakterde olduğu ve hiçbir Miken seramiğinin bulunmadığı görülmektedir. Yerleşimde en yoğun oranda tespit edilen mal grupları Açık Kahverengi, Devetüyü ve Altın Boya Astarlı seramiklerdir. Bulunan seramiklerin yüzey özellikleri incelendiğinde ince astar ve kalın astar uygulamasının en yaygın yüzey işlemi olduğu görülmektedir. Açıklama işlemi, sınırlı sayıda örnekle temsil edilen siyah, gri, krem-bej mal grupları dışında, düşük bir yüzde ile görülür. Kaba Mal Grubu dışında, diğer mal gruplarında düzgün ve düzgün-mikalı yüzey bulunması temel niteliklerden bir diğeridir. GTÇ tabakasında bulunan seramiklerin hamurlarında taşçık, kum, mika ve kireç içeriği yoğun orandadır. Kaba Mal Grubu dışında hamur içerisinde görülen içeriklerin ince boyutta ve az oranda olması bir diğer karakteristik özelliktir. Asopos Tepesi GTÇ tabakasında bulunan seramiklerin büyük bölümü iyi derecede pişirilmiş olup, orta derecede pişmiş kaplar en yoğun Kaba, Kahverengi ve Krem-Bej Astarlı mal grupları içerisinde görülür. Kahverengi, açık kahverengi ve devetüyü renklerine sahip hamurlar, Kırmızı ve Gri mal grupları dışında tüm mal gruplarında baskındır.

Asopos Tepesi GTÇ tabakasında bulunan mal grupları ve bunların temel nitelikleri göz önüne alındığında; bu dönemde ortaya çıkan bazı önemli yeniliklerden söz etmek mümkündür. Bu tabakada, OTÇ tabakalarında bulunan seramiklere nazaran kalın astar uygulamasının azaldığı ve bunun yerini ince astar uygulamasının aldığı, dış yüzeye uygulanan açık işleminin yüzdesinin azaldığı ve açık-sız seramiklerin baskın hale geldiği tespit edilmiştir. Ayrıca bu dönemde seramiklerin dış yüzeyinde görülen mika oranının, OTÇ örneklerine nazaran artış sergilediği ve öz oranının düşüş gösterdiği belirlenmiştir. Bu süreç ile birlikte OTÇ tabakalarında egemen olan Kırmızı, Açık Kahverengi ve Kaba mal gruplarındaki seramiklerin sayısının azaldığı ve buna koşut

²²⁰⁵ Abay-Dedeoğlu 2012.

olarak bu dönemde Altın Boya Astarlı ve Devetüyü mal grupları içerisinde değerlendirilen seramiklerin sayısının büyük artış gösterdiği görülmektedir. Özellikle Altın Boya Astarlı malların ön plana çıkması yine kaplar üzerinde uygulanmaya başlayan kabara, yumru, çizi bezemeler, seramiklerin metalik bir görünüm kazanmalarını sağlamıştır.

Asopos Tepesi GTÇ tabakalarında ortaya çıkan bir diğer yeni gelenek, boya bezemeli seramiklerdir. Bu grup içerisindeki seramiklerin büyük bölümünün dış yüzeyinde altın boya astar bulunmaktadır. Boya rengi ağırlıklı olarak kırmızı olup ayrıca kızıl kahve, açık kahverengi, kahverengi ve koyu gri renkleri kullanılmıştır²²⁰⁶. En yoğun oranda kullanılan motif dalgalı çizgilerdir. Bu seramiklerin gerek form gerek mal grubu gerekse bezeme şablonları bakımından benzerleri, yoğun olarak Aphrodisias GTÇ I-III tabakalarında, daha az sayıda ise Beycesultan özellikle II ve Ib tabakalarında bulunmuştur²²⁰⁷. Söz konusu boya bezeme geleneğini İç Kültür Bölgesi'nde GTÇ'yi sembolize eden unsurlardan biri olarak tanımlamak mümkündür.

Asopos Tepesi GTÇ tabakasında bulunan ve farklı mal grupları içerisinde değerlendirilen seramiklere yapılan ince kesit analizlerinin sonuçları değerlendirildiğinde, mal gruplarının kendi içerisinde tutarlı bir görünüm sergilediği görülmektedir. Bu sonuca rağmen Altın Boya Astarlı ve Krem Bej mal gruplarındaki seramiklerin ince kesit analizlerinin sonuçları kendi içerisinde farklılıklar göstermektedir. Kaba Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin analiz sonuçları tüm mal gruplarından farklı bir görünüm sergilemekle birlikte kendi içerisinde mineral boyutları ve dağılımları bakımından tutarlıdır. XRF analizlerinin sonuçları ise aynı mal grupları içerisinde değerlendirilen seramiklerin mineral değerlerinin farklılıklar taşıdığını ortaya koymuştur. Gri ve altın boya astarlı seramiklerin büyük bölümü dışında diğer mal grupları içerisinde değerlendirilen seramiklerde farklılıkların tespit edilmesi ve buna ek olarak farklı mal gruplarındaki seramiklerin mineral

²²⁰⁶ Asopos Tepesi V. tabakada bulunan K Mal Grubu içerisinde değerlendirilen seramiklerin bezemelerinde kullanılan renklerin munsell değerleri şu şekildedir; kırmızı-10R 5/6, 10R 4/6, kızılkahve-2.5 YR 4/6, 2.5 YR 5/6, 2.5 YR 3/6, 2.5 YR 4/4, açık kahverengi-7.5 YR 6/6, 10R 5/4, kahverengi-5 YR 5/6, 5YR 5/4, koyu gri-5 YR 4/1.

²²⁰⁷ Marchese 1978: 15 vd.

değerlerinin diğer mal grupları ile benzerlikler sergilemesi, farklı kaynaklardan alınan kilin benzer mal gruplarının üretiminde kullanılmış olabileceğini ortaya koymaktadır. Yine seramiklerin hamurlarında OTÇ’de olduğu gibi bölgede yoğun olarak bulunan kayrak taşının bulunması yerel üretimin bir diğer kanıtı olarak ele alınabilir.

Asopos Tepesi GTÇ tabakasında bulunan seramiklerin tipolojik değerlendirmeleri sonucunda toplam 22 çanak, 8 çömlek tipi belirlenmiştir. Çanak ve çömlüklerin yanı sıra yonca ağızlı kadeh ve testiler, akıtacaklı çaydanlıklar, gaga ağızlı testiler, şişeler, pithoslar ve çeşitli formlara ait kulp, tutamak, dip, kaide, gövde ve kapaklar bulunmuştur. Yerleşimde en yoğun oranda bulunan çanak ve çömlek formları; basit ağız kenarlı, dışa eğik ağızlı ve konik gövdeli çanaklar (ÇT 3); basit ağız kenarlı, dik ağızlı, yumuşak bir dönüşle dibe bağlanan sığ çanaklar (ÇT 7); dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, içe eğik ağızlı yumuşak bir dönüşle dibe bağlanan çanaklar (ÇT 8); dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, içe eğik ağızlı, keskin omuzlu çanaklar (ÇT 14c); dışa belirgin biçimde çekilmiş basit ağız kenarlı, keskin omuzlu çanaklar (ÇT 17b); içbükey ağızlı, basit ağız kenarlı, keskin gövdeli çanaklar (ÇT 19a); boyunsuz, dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, hafifçe içe eğik ağızlı, yumuşak bir dönüşle dibe bağlanan çömlükler (ÇM 3); boyunsuz, dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, hafifçe içe eğik ağızlı, yumuşak bir dönüşle dibe bağlanan çömlüklerdir (ÇM 4).

Asopos Tepesi V. tabakada bulunan formlar değerlendirildiğinde, OTÇ tabakalarına nazaran çanaklarda görülen tip sayısının arttığı buna karşın çömlek sayısının azaldığı görülmektedir. Tabii yapılacak değerlendirmelerde, Asopos Tepesi OTÇ tabakalarının MÖ 1700’den sonra kesintiye uğradığı ve yerleşimde iskânın tekrar MÖ 1400’lü yıllardan itibaren başladığı yani yaklaşık 300 yıllık bir hiatusun görüldüğü dikkate alınmalıdır.

Eldeki veriler, yerleşimde GTÇ sürecinde yeni formların ortaya çıktığını ve OTÇ tabakalarında görülen bazı formların kullanılmaya devam etmediğini (OTÇ: ÇT1a, ÇT1b, ÇT3, ÇT7a, ÇT8a, ÇT8b, ÇT9a, ÇT9b, ÇT10a, ÇT13a, ÇT14a, ÇT15a, ÇT16a, ÇT16b, ÇT17, ÇT18c, ÇM2, ÇM3, ÇM4, ÇM 5, ÇM6a, ÇM6b, ÇM7, ÇM8, ÇM9, ÇM10, ÇM11, ÇM12, ÇM13, ÇM14, ÇM15, ÇM17, ÇM18, ÇM20, ÇM21, ÇM 22) ortaya koymaktadır (Levha 138). GTÇ tabakasında dışa eğik ağızlı, dışa dönük ve

kalınlaştırılmış ağız kenarlı tabak olarak tanımlanabilecek sığ kaplar (ÇT1), basit ağız kenarlı, dışa eğik ağızlı çanaklar (ÇT4), dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı dik yükselen ağızlı çanaklar (ÇT9a), içbükey yükselen ağızlı, dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı çanaklar (ÇT9b), içe kalınlaştırılmış ağız kenarlı çanaklar (ÇT 11), içe ve dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, dışa eğik ağızlı, keskin omuzlu çanaklar (ÇT15a), içe ve dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, dik yükselen ağızlı, keskin omuzlu çanaklar (ÇT15b), dışa belirgin bir çekilmiş basit ağız kenarlı, dışa eğik ağızlı keskin omuzlu çanaklar (ÇT17a), dışa belirgin bir çekilmiş basit ağız kenarlı, keskin omuzlu çanaklar (ÇT17b), basit ağız kenarlı, içe eğik ağızlı çanaklar (ÇT18b), içbükey yükselen ağızlı, basit ağız kenarlı, keskin gövdeli çanaklar (ÇT19a), dışa çekik ağız kenarlı, içe eğik ağızlı çanaklar (ÇT20b), içe ve dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, dik yükselen ağızlı keskin gövdeli çanaklar (ÇT22a), içe ve dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, içe eğik ağızlı keskin gövdeli çanaklar (ÇT22b), içe dönük ağız kenarlı, içe eğik ağızlı çanaklar (ÇT23b) yonca ağızlı çanaklar (YT1), yonca ağızlı kadehler (YT2) ve şişeler (ŞT1-3) ilk defa ortaya çıkar. Yine bu süreçte çok yaygın biçimde bulunmaya başlayan formun, dışa belirgin biçimde çekik ve basit ağız kenarlı, dışa eğik ağızlı, keskin omuzlu çanaklar olduğunu belirtmek gerekir (ÇT 17). GTÇ tabakasında ortaya çıkan bir diğer önemli yenilik farklı nitelikte ağız kenarları olan, içbükey yükselen ağızlı, keskin omuz yada gövde yapısına sahip olan çanakların sayısının büyük artış göstermesidir. Bu dönemde ayrıca OTÇ tabakalarında benzerlerine rastlanmayan ağız kenarı üzerine yumru bezeme yapılmış çanaklar ortaya çıkar. OTÇ tabakalarında sıklıkla karşılaşılan konik formu kâse ve çanaklar bu tabakada oldukça azalmıştır. GTÇ tabakasında bulunan seramiklerin sadece form yapısı dikkate alındığında, OTÇ tabakalarında bulunan kaplarla önemli benzerlikler olduğu basit ağız kenarlı küresel gövdeli çanaklar, dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, keskin omuzlu ve gövdeli çanaklar gibi birçok formun da bu dönemde tespit edilmeye devam ettiği görülmektedir.

Asopos Tepesi V. tabakada bulunan formların benzerleri İç Batı Anadolu'da; Beycesultan Ia, Ib, II ve III. tabakalarda, Aphrodisias GTÇ I, II, III tabakalarında, Kıyı Ege'de; Bademgediği Tepe II, III, IV, V. tabakalarda, Troia Geç VI ve VIIa tabakalarında, Limantepe II. tabakada, Smyrna/Bayraklı'da 4-6. tabakalarda, Ayasuluk X. tabakada, Panaztepe ve Çeşme Bağlararası GTÇ depozitlerinde, Adalarda; Poliochni

Kahverengi evre, Perama, Antissa'da; Güney Anadolu'da Yumuktepe V-VI. tabakada, Orta Anadolu'da; Demircihöyük İKL 10/11 4, 5. Evre, Gordion 10 nolu Megaron tabaka 5, 6, 7, 8, 10, 12, 13, 14, 14b; 12 nolu megaron tabaka Va, Vb, Vc'de, Porsuk V. tabakada, Boğazköy ve Kaman Kale Höyük Hitit tabakalarında bulunmuştur. Özellikle dörtlü yonca ağızlı çanak, dörtlü yonca ağızlı kadeh, şişe ve kapak gibi formların benzerleri Konya Karahöyük, Alacahöyük, Acemhöyük yerleşimlerinde bulunmuştur.

Asopos Tepesi'nde tespit edilen seramiklerin formlarının yanı sıra belirlenen mal gruplarında dikkate alındığında İç Kültür Bölgesi'nde yer alan yerleşimlerle birlikte Kıyı Ege ve Orta Anadolu ile olan benzerliklerden söz etmek mümkündür. Troia Geç VI. ve VIIa tabakası, Limantepe, Panaztepe ve Çeşme Bağlararası yerleşimlerinde bulunan gri, kırmızı ve devetüyü mal grupları buna örnek verilebilir. Orta Anadolu ile özellikle Krem-Bej Astarlı Mal Grupları benzerlik gösterir. Söz edilen bu sınırlı derecedeki benzerliklerin yanı sıra yerleşimin kültürel anlamda İç Kültür Bölgesi olarak tanımladığımız alanda yer alan Aphrodisias GTÇ I, II ve III nolu tabakalarıyla ve Beycesultan Höyük II. tabaka ve özellikle Ib tabakası ile büyük benzerlik gösterdiği görülmektedir. Beycesultan II. tabakada görülen bazı formların I. tabakada devam ettiği ve özellikle Ib tabakasında yeni formların ortaya çıktığı göz önüne alındığında Asopos Tepesi V. tabakanın Beycesultan Ib ile çağdaş olduğu anlaşılmaktadır. Aphrodisias GTÇ tabakaları MÖ 13-12. yy arasına tarihlenmektedir. Biz bu çalışma sonucunda Asopos Tepesi V. tabaka örneklerinin Aphrodisias GTÇ seramikleri ile çağdaş olduğu ve geniş bir aralıkla MÖ 14-12. yy arasına tarihlenmesi gerektiğini düşünüyoruz. Bu durumda J. Mellaart ve S. Lloyd tarafından MÖ 12-11 yy'a tarihlenen ve son yıllarda Erken Demir Çağ kültürü ile paralel değerlendirilmek istenen²²⁰⁸ bu tabakanın ortaya atılan görüşlerin aksine, MÖ 14-12. yy aralığına tarihlendirilmesi gerektiği ve bu tabakanın Asopos V. tabaka ile çağdaş olduğu görülmektedir.

Kıyı ve İç kültür bölgelerinde GTÇ sürecinde tespit edilen küçük buluntuları ele aldığımızda her iki bölge arasında bazı farklılıklardan söz etmek mümkündür. Özellikle Kıyı Kültür Bölgesi'nde, Miken kültürünün önemli etkileri çanak çömlekte olduğu gibi küçük buluntular üzerinde de görülmektedir. Milet'te bulunan phi, boğa figürinleri yine

²²⁰⁸ Mac Sweeney 2009: 122, Mac Sweeney 2011a: 98; Mac Sweeney 2011b: 69.

Değirmentepe Miken mezarları içinde çıkan kılıç, mızrak ucu, at gemi gibi buluntular, Bademgediği Tepe’de bulunan büyük baş hayvana ait bacak parçası, Efes Artemision’da bulunan figürin, Miken etkileşimini seramiklerin yanı sıra küçük buluntular üzerinden de örneklendirmektedir. Kıyı Kültür Bölgesi’nde görülen Miken etkisinin yanı sıra nispeten zayıfta olsa Hitit etkilerinden söz edilebilir. Kadikalesi’nde bulunan Hitit heykelciği, Efes’te bulunan rahip heykelciği ve Milet’te bulunan Hitit tanrılarının ikonografik betimlemelerinde görülen boynuzlu başlığın betimlendiği krater parçası²²⁰⁹ bölgede görülen Hitit etkisini buluntular aracılığı ile örnelemektedir. Bu buluntuların yanı sıra Çine Tepecik höyükte bulunan üzerinde *[Tark]asnaya* ve *Pisurailix* (ya da *[Tark]asnapiya* ve *Suralix*) yazan mühür baskısı ve Metropolis’te bulunan mühür ve son yıllarda Karakuyu köyünde bulunan kabartma gibi unsurlar aslında bölgede görülen tüm etkilerin yanı sıra güçlü bir yerel krallığın izlerine işaret etmektedir.

Kıyı Kültür Bölgesi’nde anahtar yerleşim olarak ele alınan Ayasuluk Tepesi’nde ise konik formlu bir ağırşak ve makara biçimli objeler dışında bir küçük buluntu topluluğu tespit edilmemiştir. Elde olan bu sınırlı veriden dolayı yerleşimde OTÇ’de olduğu gibi tekstil üretiminin yapıldığı dışında bir çıkarıma varmak güçtür. Ayasuluk’ta 22 S açmasında bulunan taş mührün Hitit veya Miken kökenli olmayıp Batı Anadolu orijinli olabileceği düşünülmüştür²²¹⁰. Ancak bu mührün net bir tabakada bulunmaması ve benzerlerinin bilinmemesinden dolayı kesin bir biçimde tarihlenmesi ve yorumlanması güçtür.

Bu süreçte İç Kültür Bölgesi’nde kazı çalışmaları ile incelenen yerleşimler de tespit edilen küçük buluntular değerlendirildiğinde, bölgedeki madeni buluntuların sayısının OTÇ’ye nazaran artış gösterdiği anlaşılmaktadır. Beycesultan’da bulunan madeni kalıpların yanı sıra III, II ve I. tabakalarda bulunan iğneler, bızlar, bilezikler, yüzükler, oraklar, bıçaklar, baltalar, keskiler ve ok uçları metal üretimlerindeki çeşitliliği göstermektedir. Yine bu yerleşimde bulunan taş kalıplar yerleşimde madeni eser üretildiğini göstermesi bakımından önem taşır. Bu süreçte bölgede iskân edilen bir

²²⁰⁹ Akdeniz 2004: 21 vd; Hanfmann 1962: 1 vd; Greaves 2001: 87; Yakar 1976: 127.

²²¹⁰ Büyükkolancı 2008: 53.

diğer yerleşim olan Aphrodisias'ta bulunan geniş çeşitlilikte madeni üretimlerden söz etmek mümkün değildir.

Pişmiş toprak eserleri ele aldığımızda; Beycesultan II. tabakada bulunan kuş figürini, Aphrodisias'ta bulunan Miken figürini, İç Kültür Bölgesi'nde insan ve hayvanları betimleyen figürinlerin azalarakta olsa kullanılmaya devam ettiğini ortaya koymaktadır. Beycesultan ve Aphrodisias yerleşimlerinde en yoğun oranda bulunan pişmiş toprak eserler ise küresel, geoit, konik, çift konik formlu, bezemeli ve bezemesiz örnekleri bulunan ağırşaklar ve tezgâh ağırlıklarıdır. Benzerleri Orta Anadolu'da bulunan hilal biçimli objeler GTÇ sürecinde de bulunmaya devam etmiştir.

Hemen her yerleşimde bulunan öğütme taşları, ezgi taşları, baltalar, keserler, bileği taşları, perdah taşları, çekiçler, diskler, havanlar, çakmaktaşı kesici ve dilgiler, kemikten yapılmış iğneler, bızlar Aphrodisias ve Beycesultan OTÇ tabakalarında olduğu gibi GTÇ tabakalarında bulunmaya devam etmiştir. Bu dönemde ayrıca Beycesultan III. tabakada bulunan karnelin ve kaya kristalinden yapılan mücevherler, Beycesultan I. tabakada bulunan fildişi mühür ve II. tabakada bulunan üzerinde grifon betimlenen mühür ve kolye olarak işlev gören deniz kabukları bölgede tespit edilen prestij objeleri olarak tanımlanabilir. Bu buluntu toplulukları aynı zamanda İç Kültür Bölgesi'nin çevre kültür bölgeleri ile olan ilişkilerini örneklendirmektedir.

İç Kültür Bölgesi'nde anahtar yerleşim olarak ele alınan Asopos Tepesi GTÇ tabakalarında tespit edilen küçük buluntular bölgede yer alan diğer çağdaş yerleşimlerle benzer bir tablo ortaya koymuştur. Yerleşimde, bronz objeler, farklı form ve boyutta pişmiş toprak ağırşaklar ve dokuma tezgâh ağırlıkları, hilal biçimli objeler, çakmaktaşı aletler ve 1 obsidyen²²¹¹ bulunmuştur. Burada üzerinde durmak istediğimiz bir diğer konu Aphrodisias ve Asopos Tepesi GTÇ tabakalarında çok az sayıda da olsa obsidyen aletlerin kullanılmaya devam etmiş olduğudur.

Bilindiği gibi, GTÇ'de Hitit krallarının Arzava coğrafyası üzerinde egemenlik kurma politikaları ön plana çıkmıştır. Bu politikayı ele aldığımız arkeolojik veriler ışığında yeniden değerlendirdiğimizde, Hitit'in fiziksel egemenliğini sembolize

²²¹¹ Obsidyen alete Prof E. Pernicka tarafından yapılan analizler kökeninin Göllüdağ olduğunu ortaya koymuştur

edebilecek buluntuların İç Kültür Bölgesi'nde bulunmadığı görülmektedir. Hitit'in Orta Anadolu'nun batısında varlığı Şarhöyük'te bulunan üzerinde “lkenin kralı” nvanı yazılı bulla²²¹² ve Afyon'da bulunan Hitit damga mhr²²¹³, üzerinde hiyerogli yazı bulunan stel, Hitit heykelciğı²²¹⁴, Yanarlar Nekropolü'nde²²¹⁵ bulunan Hitit orijinli malzeme grupları ile bilmektediriz. İç Kültür Bölgesi'nde özellikle çanak çömlek gelenekleri ve küçük buluntular göz önüne alınarak yapılacak çıkarımda formlar ve belirli mal gruplarında yada hilal biçimli objelerde olduğu gibi Orta Anadolu ile olan kültürel etkileşimden söz etmek mümkündür. Yine bölgede bulunan birkaç Miken seramiğı Miken etkisi olarak yorumlanabilir. Söz edilen tüm bu unsurlara rağmen gerek mimari gelenekte çanak çömleklerin formları ve mal gruplarında kökeni Erken Tunç ağ III ve OT'ye kadar uzanan süreklilik bölgenin GT sürecinde de ağırlıklı olarak bölgesel unsurları taşımaya devam ettiğı bir başka deyişle kendi iç gelişimini yaşadığını ortaya koymaktadır.

²²¹² Darga 2004: 274.

²²¹³ zg 1966: 164 vd.

²²¹⁴ İlaşlı-ymez 2008: 132.

²²¹⁵ Emre 1978.

IV. BÖLÜM: Sonuç

Büyük ve Küçük Menderes havzalarındaki OTÇ ve GTÇ kültürleri hakkındaki bilgilerimiz özellikle son yıllarda artmaya başlamıştır. Bu duruma karşın söz konusu bölge ve süreç hakkında cevap bulması beklenen önemli sorunlar olduğunu da söylemek gerekir. Bunlar bölgenin ele alınış biçimine bağlı problemler, kronolojik problemler, materyal kültürün sınırlı derecede bilinmesinin yol açtığı problemler ve tarihi coğrafya ile ilgili problemler biçiminde sınıflandırılabilir. Tez içerisinde söz konusu problemlerin tamamına değinilmiş ve elimizdeki veriler doğrultusunda cevaplar verilmeye çalışılmıştır.

Gerçekleştirilen çalışmada söz konusu sorulara mümkün olduğunca geniş ölçekte cevap verebilmek amacıyla bölgenin kronolojik ve kültürel anlamda sınıflandırılarak ele alınması gerektiği öne sürülmüştür. Ayrıca bu çalışmada anahtar yerleşim olarak ele alınan Ayasuluk ve Laodikeia/Asopos tepesi yerleşimlerinin mimari unsurlarının yanı sıra bulunan seramiklerin tipolojisi ortaya konulmuş ve bu yerleşimlerden elde edilen verilerin hem Büyük ve Küçük Menderes havzalarındaki hem de Batı Anadolu'daki yeri tartışılmıştır.

Bu tezde çalışma alanının iki alt kültür bölgesine ayrılarak ele alınması gerektiği önerilmiştir. Bu bakış açısıyla yaklaşık olarak Yukarı ve Orta Menderes kesimleri *İç Kültür Bölgesi*'ni, Aşağı Menderes ve Küçük Menderes havzasının tamamı *Kıyı Kültür Bölgesi*'ni oluşturmaktadır. Bir başka deyişle Büyük Menderes Havzası'nda Akçay Vadisi'nin batısı ve Küçük Menderes havzasının tamamı Kıyı Kültür Bölgesini ifade etmektedir. Söz konusu ayırımın temelini coğrafi tanımlamaların yanı sıra arkeolojik buluntular şekillendirmektedir. Özellikle bölgede görülen Miken etkinliğinin Çine-Tepecik Höyük'te açık bir biçimde takip edilebilmesi, Kıyı Kültür Bölgesi sınırlarının Çine içerisine kadar uzandığını göstermektedir. Tabii kıyı ve iç kültür bölgelerinin kesin sınırlarının belirlenmesi için daha fazla sayıda kazıya ihtiyaç duyulduğu da açıktır.

Tez çalışmasında ön plana çıkardığımız bölgesel ayırımın yanı sıra kronolojik ayırım da bölgenin kültürel unsurlarının tanımlanmasında büyük önem taşımaktadır. Bu noktada karşımıza uzun yıllardan bu yana devam eden terminolojik problemler çıkmaktadır. Çalışmada değerlendirilen yaklaşık 1000 yıllık sürecin, Orta Anadolu, Batı

Anadolu, Minos ve Hellas kronolojileri göz önüne alınarak tanımlanabilmesi konuyu ele alan araştırmacıya göre farklı terminoloji kullanımına neden olmaktadır. Özellikle Batı Anadolu'nun kıyı kesimlerinde yürütülen kazılarda Minos ve Miken seramiklerinin bulunması, kronolojide söz konusu kültürlerin terminolojisinin kullanılmasına yol açmaktadır. Ancak benzer terminolojinin özellikle yerel kültürün tespit edildiği yerleşimlerde kullanımı mümkün olamamaktadır. Yine yerel unsurların ön planda olduğu yerleşimlerde OTÇ ve GTÇ'de görülen ortak formlardan dolayı zaman zaman çaresiz olarak “MÖ 2. Binyıl” gibi genel bir tanımlamanın kullanılması mevcut problemlerin devam etmesine yol açmaktadır. Son yıllarda İzmir ve çevresinde yapılan Kocabaştepe, Panaztepe ve Limantepe kazılarında elde edilen veriler göz önüne alınarak OTÇ'nin, OTÇ I, II ve III olarak değerlendirilmesi gerektiği önerilmiştir. Söz konusu öneri adı geçen yerleşimlerde tespit edilen çanak çömleklerle de desteklenmiştir²²¹⁶. Bugüne kadar İç Kültür Bölgesi'nde gerçekleştirilen çalışmalarda ise OTÇ ve GTÇ temel ayrımı yapılmış ve yerleşimler genellikle ilgili tabaka doğrultusunda değerlendirilmiştir. Ayrıca J. Mellaart ve S. Lloyd tarafından yapılan yüzey araştırmalarında tespit edilen yerleşimler, GTÇ 1, GTÇ 2 seramiklerinin bulunduğu höyükler biçiminde de sınıflandırılmıştır.

Bu çalışmada ise anahtar yerleşim olarak ele alınan Ayasuluk ve Asopos tepelerinde öncelikli olarak OTÇ ve GTÇ tanımlaması içerisinde yerleşimler anlatılmıştır. Bu temel ayrım altında ise ilgili tabakanın tanımlanmasına çalışılmıştır. Yine her iki yerleşimde bulunan çanak çömleklerin bölgelerarası karşılaştırmaları yapılarak tarihlendirilmesi sağlanmış ve ayrıca ilgili tabakalardan alınan radyokarbon analizlerinin sonuçları da göz önüne alınarak değinilen tabakanın hangi yüzyılda iskân edildiği belirtilmiştir. Kanımca bölgede henüz devam eden kronolojik problemler tam anlamıyla çözülene kadar en azından yerel kültürlerin egemen olduğu yerleşimlerde ilgili tabakanın hangi yüzyıllarda iskân edildiğinin belirtilmesi uygun olacaktır.

Buraya kadar, bölgede yürütülen çalışmalarda dikkate alınması gerektiğini düşündüğümüz kültürel ve kronolojik sınırlandırma konusundaki ana noktaları

²²¹⁶ Aykurt 2010b: 1 vd.

özetledikten sonra bu bakış açısı doğrultusunda tezde elde ettiğimiz sonuçların bir bölümünü yinelemek isteriz.

OTÇ'nin ilk yıllarıyla birlikte Orta Anadolu ve Girit'te yönetici sınıfın toplum üzerindeki etkisi artmış ve bu sınıflar saray çevresinde örgütlenmeye başlamıştır. Bu süreçte Kıyı Kültür Bölgesi'nde kazı çalışmaları ile incelenen Milet, Kadı Kalesi, Çine Tepecik yerleşimlerinde, Orta Anadolu ve Girit'in aksine sınırlı derecede mimari unsurun tespit edildiği, bulunan yapıların da domestik nitelikte olduğu anlaşılmıştır. Aynı dönemde İç Kültür Bölgesi'ni ele aldığımızda ise tablonun Kıyı Kültür Bölgesi'nden farklı olduğu görülmektedir. Özellikle Beycesultan V. tabakada bulunan saray, bu dönemde kurulan kent devletlerinin varlığına işaret etmektedir.

Tez çalışmasında Kıyı Kültür Bölgesi için anahtar yerleşim olarak ele alınan Ayasuluk'un OTÇ tabakasında (XIa-b) tespit edilen taş temeller, kerpiç duvar izleri, platform ve taban dışında herhangi bir mimari unsur bulunmamıştır. Ayasuluk bu kimliği ile bölgede yer alan diğer yerleşimlerden mimari açıdan farklılaşmamaktadır. İç Kültür Bölgesi için arkeolojik verilerini değerlendirdiğimiz Laodikeia/Asopos Tepesi OTÇ tabakalarında (VIa ve VIb) ise mekân duvar temelleri, ocaklar, seramik fırını, silo tabanı, çöp çukurları ve dağınık taş kümeleri bulunmuştur. Gerek Ayasuluk gerekse Asopos Tepesi'nde yürütülen kazılarda yönetici sınıfın varlığını simgeleyecek bir mimari yapı izine henüz rastlanmadığını belirtmek gerekir.

Kıyı ve iç kültür bölgelerinde OTÇ tabakalarında tespit edilen çanak çömlekleri değerlendirdiğimizde ise söz konusu bölgeler arasında görülen bazı benzerlikler ile birlikte önemli farklılıkların olduğunu vurgulamak gerekir. Özellikle Kıyı Kültür Bölgesi'nde MÖ 2. binin başlarında yerel unsurlar egemenken dönemin ilerleyen safhasında Minos kültürünün etkilerinin giderek arttığı anlaşılmaktadır. Bu süreçte başta Milet olmak üzere, Tavşan Adası ve Bademgediği'nde Minos etkili seramikler görülmeye başlar. İç Kültür Bölgesi'nde ise, ETÇ III'ten itibaren gelişmeye başlayan geleneğin kendi içerisinde değişimler geçirerek devam ettiği, bir başka deyişle kendi iç dinamikleriyle geliştiği görülmektedir.

Kıyı Kültür Bölgesi için anahtar yerleşim olarak incelenen Ayasuluk OTÇ seramiklerinin ana hatları değerlendirildiğinde Kırmızı ve Kahverengi mal gruplarının

bu dönemde yoğun olduğu görülür. Yerleşimde bulunan seramiklerin büyük bölümü kalın astarlı, açkılı ve düzgün yüzeylidir. Çoğu iyi derecede pişmiş seramiklerin hamurlarında ağırlıklı olarak ince boyutta ve az oranda taşçık, kum ve mika içeriği görülmektedir. Ayasuluk kazılarında XIa ve XIb evrelerinde toplam 22 çanak, 12 çömlek tipinin yanı sıra akıtacaklı kaplar, yonca ağızlı testiler ve çeşitli formlara ait dip, gövde ve kulp parçaları tespit edilmiştir. Yapılan bölgeler arası karşılaştırmalar adalardan, Orta Anadolu'ya uzanan geniş bir coğrafya ile benzerlikler ortaya konmakla birlikte mal grupları da dikkate alındığında Ayasuluk XIb evresinin, Troia V. tabaka, Smyrna/Bayraklı 4-6 tabakaları (Bayne'nin tanımlamasına göre I. tabaka), Beycesultan V. tabaka, Asopos Tepesi VIb tabakası ile benzerlikler gösterdiği anlaşılmıştır. Ayasuluk XIa evresi ise; Smyrna/Bayraklı 7-8 tabakaları, Milet III. tabaka, Kocabaşetepe Orta Tunç Çağ 3 tabakası, Beycesultan V. tabaka ve Asopos Tepesi VIa ve VIb tabakaları ile benzerlikler gösterdiği görülmüştür. Ayasuluk XIa ve XIb evrelerinden gelen C14 analiz sonuçlarının MÖ 2000-1800 tarih aralığını vermesi tabakanın tarihlenmesine katkı sağlamıştır.

İç Kültür Bölgesi'nde anahtar yerleşim olarak ele alınan Asopos Tepesi OTÇ tabakalarında ise en yoğun oranda açık kahverengi ve kırmızı mal grupları tespit edilmiştir. Asopos Tepesi OTÇ tabakalarında bulunan seramiklerin büyük bölümü kalın astarlı, açkısız ve düzgün yüzeylidir. Genellikle iyi derecede pişmiş seramiklerin hamurlarında ağırlıklı olarak, ince boyutta ve az oranda taşçık, kum, mika ve kireç içeriği görülür. Asopos Tepesi kazılarında VIb ve VIa evrelerinde toplam 18 çanak, 22 çömlek tipi belirlenmiştir. Çanak ve çömlüklerin yanı sıra minyatür kaplar, akıtacaklı kaplar, yonca ağızlı ve gaga ağızlı testiler, pithoslar ve çeşitli formlara ait dip, kaide, gövde ve kulp parçaları bulunmuştur. Asopos Tepesi'nde bulunan formların benzerleri Kıyı Ege'den; Orta Anadolu'ya uzanan bir coğrafyada takip edilebilmiştir. Yerleşimde bulunan seramiklerin formlarının yanı sıra mal grupları da Beycesultan, Aphrodisias ve Kusura kazılarında bulunan OTÇ çanak çömlükleriyle büyük benzerlikler gösterir. Asopos Tepesi VIb evresinin özellikle öncelikle Beycesultan V. tabaka, Kusura C, Aphrodisias Tunç Çağ 4-Orta Tunç Çağ ve Orta Tunç Çağ tabakaları olmak üzere Troia V. tabaka, Ayasuluk XIb, Smyrna/Bayraklı 4-6 (Bayne'nin tanımlamasına göre I. tabaka) nolu tabakalar, Boğazköy Kuzeypatı Yamaç 8b-d, Asopos Tepesi VIa evresinin

ise başta Beycesultan V. tabaka, Kusura C ve Aphrodisias Tunç Çağ 4- ve Orta Tunç Çağ tabakaları olmak üzere Bayraklı-Smyrna/Bayraklı 7-9 tabakaları, Milet III. tabaka, Kocabaştepe OTÇ 2 ve 3 tabakaları, Ayasuluk XIa ve XIb, Limantepe III. tabaka, Boğazköy kuzeybatı yamaç 8b-d tabakaları ile benzerlikler gösterdiği görülmektedir. Asopos Tepesi VIb ve VIa evrelerinden alınan örneklerle yapılan C14 analizlerinin sonuçlarının her iki evre için MÖ 1950-1700 tarih aralığını ortaya koyması, tipolojik değerlendirmeler sonucunda ortaya konulan tabloyu desteklemiştir.

Kıyı ve İç kültür bölgelerinde OTÇ'de tespit edilen küçük buluntuları ele aldığımızda ise her iki bölge arasında çanak çömlek geleneğinde olduğu gibi bazı farklılıklardan söz etmek mümkündür. Özellikle Kıyı Kültür Bölgesi'nde, Girit ile kurulan yakın ilişkinin yansımaları küçük buluntular üzerinde de takip edilebilirken, İç Kültür Bölgesi'nde yerel üretimler görülmektedir. Kıyı Kültür Bölgesi'nde anahtar yerleşim olarak ele alınan Ayasuluk Tepesi'nde ağırşaklar dışında küçük buluntu topluluğu bulunmamıştır. Asopos Tepesi'nde ise tespit edilen bronz iğneler, bronz objeler, kemik bızlar, pişmiş toprak dokuma tezgâh ağırlıkları, hilal biçimli objeler, ağırşaklar, figürinler, çakmaktaşı ve obsidyen aletler, taş baltalar, bileği taşları, ezgi taşları, perdah taşları, havanelleri, bölgede yer alan Beycesultan, Aphrodisias, Kusura gibi diğer yerleşimlerin OTÇ tabakalarında bulunan eserlerle benzer özelliktedir. Yerleşimde bu dönemde bölgelerarası ilişkilere ışık tutabilecek küçük buluntular arasında obsidyen aletler ve üzerinde hiyeroglif işaretler bulunan bir skarabe sayılabilir.

Büyük ve Küçük Menderes havzalarında yaşanan GTÇ sürecine baktığımızda ise her iki kültür bölgesi arasında OTÇ'de olduğu gibi önemli farklılıklardan söz etmek mümkündür. Kıyı Kültür Bölgesi'nde özellikle Milet'te görülen Minos etkisi bu süreçte yerini Miken etkisine bırakmıştır. Yaşanan bu değişim çanak çömlekler ve küçük buluntularla takip edilebilmiştir. Benzer biçimde Kadı Kalesi, Ayasuluk, Çine Tepecik Höyük yerleşimlerinde farklı oranlarda Miken seramikleri bulunmuştur. Bu süreçte İç Kültür Bölgesi'ni incelediğimizde Beycesultan dışında GTÇ'ye geçiş hakkında fikir veren bir yerleşim yoktur. Yapılan kazılar Asopos Tepesi ve Aphrodisias yerleşimlerinin yaklaşık MÖ 1700'lü yıllarda, Kusura'nın ise yaklaşık MÖ 1600 yıllarında terk edildiğini ortaya koymuştur. Bu yerleşimlerden Kusura GTÇ'de iskân

edilmezken, Asopos Tepesi ve Aphrodisias'ın MÖ 14 yy sonu ve 13. yy'da yeniden iskân edildiği anlaşılmaktadır.

GTÇ'de, Büyük ve Küçük Menderes havzalarında yer alan yerleşimlerde tespit edilen mimari unsurları ele aldığımızda Milet ve Çine Tepecik Höyük'ün çevresinin sur duvarları ile çevrili olduğu görülmektedir. Bu süreçte İç Kültür Bölgesi'nde iskân edilen Aphrodisias'ta domestik yapılar dışında bir mimari veri bulunmazken, Beycesultan'da boyutları küçülse de yeni bir sarayın inşa edilmiş olduğu görülmektedir.

Kıyı Kültür Bölgesi için anahtar yerleşim olarak ele alınan Ayasuluk Tepesi'nde Miken mezarları dışında tanımlı GTÇ kontekstlerinden söz etmek mümkün değildir. İç Kültür Bölgesi'nde ele alınan Asopos Tepesi'nde ise mekân duvarları ve tabanlar ile bir seramik fırını bulunmuştur.

GTÇ'de Ayasuluk'ta yoğun oranda kırmızı, kahverengi ve altın boya astarlı mal grupları görülmektedir. Bulunan parçaların büyük bölümü kalın astarlı, açkısız ve düzgün yüzeylidir. Ağırlıklı olarak iyi derecede pişmiş seramiklerin hamurlarında ince boyutta ve az oranda taşçık, kum ve mika içeriği görülür. Ayasuluk GTÇ tabakasında toplam 16 çanak, 6 çömlek tipi belirlenmiştir. Çanak ve çömlüklerin yanı sıra minyatür kaplar, matara, çift kulplu kaplar ve çeşitli formlara ait dip, gövde ve kulp parçaları bulunmuştur. Ayasuluk GTÇ seramiklerinin değerlendirilmesi sonucunda bu dönemde OTÇ'de yaygın olan Kırmızı ve Kahverengi mal gruplarındaki seramiklerin sayısının azaldığı bunların yerini Altın Boya Astarlı ve Devetüyü mal gruplarındaki seramiklerin aldığı, yine OTÇ'de görülen Koyu Kahverengi, Kendinden Astarlı mal gruplarının ortadan kalktığı belirlenmiştir. Bu dönemde açkısız ve dış yüzeyinde mika görülen seramiklerin oranı da yükselmiştir. Ayasuluk GTÇ tabakasında, OTÇ'de görülen bazı formların kullanılmaya devam etmediği²²¹⁷ ve bunların yerini yeni formların aldığı belirlenmiştir²²¹⁸. Ayasuluk'ta tespit edilen seramiklerin formlarının yanı sıra mal

²²¹⁷ Bu tabakada OTÇ'de görülen ÇT1, ÇT4a, ÇT6a, ÇT6b, ÇT7, ÇT8, ÇT9b, ÇT9c, ÇT11, ÇT12a, ÇT12c, ÇT13a, ÇT13b, ÇT13c, ÇT14, ÇT15, ÇT16b, ÇT16c, ÇT18a, ÇT19, ÇT20, ÇT21, ÇT22a, ÇT22b, ÇM1, ÇM3, ÇM6, ÇM8, ÇM10, ÇM11, ÇM 12 tipleri görülmemektedir.

²²¹⁸ Bu dönemde basit ağız kenarlı, dışa çekik ağızlı çanaklar (ÇT1), dışa kalınlaştırılmış içe eğik ağızlı çanaklar (ÇT7), basit ağız kenarlı, içbükey yükselen dışa eğik ağızlı, keskin omuzlu çanaklar (ÇT8a), dışa kalınlaştırılarak düzleştirilmiş ağız kenarlı, keskin omuzlu çanaklar (ÇT9), dışa döndürülmüş ağız kenarlı, dik ağızlı, keskin gövdeli çanaklar (ÇT11), içbükey yükselen ağızlı, basit ağız kenarlı, S profilli çanaklar

grupları da dikkate alındığında başta Kıyı Ege ve İç Ege ile olan benzerliklerden söz etmek mümkündür. Özellikle Troia Geç VI, Milet ve Panaztepe GTÇ tabakaları ve Beycesultan II, Ib tabakalarıyla benzerlikler görülmektedir. Ayasuluk'ta bulunan, GHIIIA2 dönemine tarihlenen Miken seramikleri, yerleşimdeki bu tabakanın tarihlendirilmesinde önemli belirleyicilerden bir diğeri olmuştur.

İç Kültür Bölgesi'nde anahtar yerleşim olarak ele alınan Asopos Tepesi'nde ise bu dönemde yoğun oranda açık kahverengi, devetüyü ve altın boya astarlı mal grupları görülmektedir. Seramiklerin yüzey özellikleri incelendiğinde büyük bölümünün ince astarlı, ačkısız ve düzgün yüzeyli olduğu belirlenmiştir. Genellikle iyi derecede pişmiş seramiklerin hamurlarında ince boyutta ve az oranda taşçık, kum, mika ve kireç içeriği görülür. Asopos Tepesi GTÇ tabakasında kalın astar ve ačkı uygulamasının OTÇ tabakalarına nazaran azaldığı bunun yerini ince astar ve ačkısız seramiklerin aldığı tespit edilmiştir. Bu dönemde ayrıca seramiklerin dış yüzeyinde görülen mika oranı artış göstermiştir. Bu süreç ile birlikte OTÇ tabakalarında yaygın olan Kırmızı, Açık Kahverengi ve Kaba mal gruplarındaki seramiklerin sayısı azalmış ve bunların yerini Altın Boya Astarlı, Devetüyü, Boya Bezemeli mal grupları almıştır.

Bu noktada Asopos Tepesi GTÇ tabakasında ortaya çıkan bir diğeri yeni gelenek olan boya bezemeli seramiklere değinmek gerekir. Bu grup içerisindeki seramiklerin büyük bölümünün dış yüzeyinde altın boya astar bulunmaktadır. Boya rengi ağırlıklı olarak kırmızı olmakla birlikte ayrıca kızıl kahve, açık kahverengi, kahverengi ve koyu gri renkleri de kullanılmıştır. Boya bezemeli seramikler Gediz Vadisi'nde, Mersin Yumuktepe'de, Boğazköy Aşağı ve Yukarı kentte, Tarsus Killisetepe'de görülmekle birlikte söz konusu yerleşimlerdeki seramikler gerek bezeme şablonu gerekse bezeme uygulanan kaplar bakımından farklılık göstermektedir. Asopos Tepesi'nde bulunan örnekler, özellikle Aphrodisias I-III. tabakalar ve Beycesultan II ve I. tabaka örnekleri ile gerek uygulandığı mal grupları, gerek formları, gerekse bezeme şablonları bakımından büyük benzerlik gösterir. Asopos Tepesi'nde, Aphrodisias ve ağırlıklı

(ÇT 12b), içe ve dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, dışa eğik ağızlı çanaklar (ÇT 16a), içe ve dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, içe eğik ağızlı çanaklar (ÇT 16b), içe eğik ağızlı, içe ve dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı boyunsuz çömlekler (ÇM5) ve çift kulplu kaplar (F1) ilk defa bulunmaya başlar. Bu dönemde ayrıca farklı nitelikte ağız kenarları olan içbükey yükselen ağız yapısına sahip, keskin omuz yada gövdeli çanakların sayısı artış gösterir.

olarak Beycesultan Ib tabakasında bulunan boya bezemeli seramikler, Kıyı Ege'de bulunan Miken seramiklerinden farklıdır. Bölgede GTÇ ile birlikte oranı aşamalı olarak artan boya bezemeli seramiklerin ortaya çıkışı ve yaygınlaşması Batı Anadolu kıyılarındaki Miken etkinliği ile ilişkili olarak ele alınabilir. Miken seramiklerinin Kıyı Kültür Bölgesi'nde yer alan Milet, Kadıkalesi, Bademgediği Tepe, Çine Tepecik Höyük'te ve Ayasuluk'ta bulunması, Menderes vadisinin kullanılması sonucunda Miken etkilerinin Yukarı Menderes Havzası'na ulaşmış olabileceği olasılığını güçlendirmektedir. Bu güzergâhın yanı sıra Sardes ve Gavurtepe buluntuları göz önüne alınarak Miken etkilerinin Buldan Vadisi aracılığı ile Yukarı Menderese ulaştığı ve buna Sarayköy'de bulunan Miken parçalarının örnek olabileceği de önerilmektedir²²¹⁹. Yaşanan tarihsel süreç Miken ağının iç bölgelerle iletişim sürecini kolaylaştırmış ve kültürel anlamda Batı Anadolu kıyılarının etkileri Yukarı Menderes Havzası'na yansımış olabilir. Ancak böyle bir varsayımda bile bölgede Miken üretimi seramiklerin birkaç parça dışında neden bulunmadığı sorusunu sormak gerekir. Olasılıkla Kıyı Kültür Bölgesi ile olan yakın ilişkilerden dolayı Miken üretimlerini tanıyan İç Kültür Bölgesi'nde yer alan çömlekçiler bölgenin gelenekleri ve beğenileri doğrultusunda yerel bir boya bezemeli geleneğin şekillenmesini sağlamış olmalıdır. Dolayısıyla bu seramikleri bölgenin MÖ 14-12. yy'ların aktif ticari ağı içerisinde geliştirdiği yerel üretimler olarak ele almak ve İç Kültür Bölgesi'nde GTÇ'yi sembolize eden unsurlardan biri olarak tanımlamak gerekir.

Asopos Tepesi GTÇ tabakasında toplam 22 çanak, 8 çömlek tipi belirlenmiştir. Çanak ve çömleklerin yanı sıra yonca ağızlı kadeh ve testiler, akıtacaklı çaydanlıklar, gaga ağızlı testiler, şişeler, pithoslar ve çeşitli formlara ait kulp, tutamak, dip, kaide, gövde ve kapaklar bulunmuştur. Bu tabakada Orta Tunç Çağ tabakasında görülen formların bir bölümünün ortadan kalktığı²²²⁰ ve yeni formların ortaya çıktığı tespit

²²¹⁹ French 1993: 155.

²²²⁰ Asopos Tepesi OTÇ tabakasında bulunan ÇT1a, ÇT1b, ÇT3, ÇT7a, ÇT8a, ÇT8b, ÇT9a, ÇT9b, ÇT10a, ÇT13a, ÇT14a, ÇT15a, ÇT16a, ÇT16b, ÇT17, ÇT18c, ÇM2, ÇM3, ÇM4, ÇM 5, ÇM6a, ÇM6b, ÇM7, ÇM8, ÇM9, ÇM10, ÇM11, ÇM12, ÇM13, ÇM14, ÇM15, ÇM17, ÇM18, ÇM20, ÇM21, ÇM 22 tipleri GTÇ tabakalarında bulunmamıştır.

edilmiştir²²²¹. Asopos Tepesi'nde bulunan farklı mal gruplarına ait çanak çömleklerin büyük çoğunluğunun hamurunda görülen benzer özellikler ve ilgili mal grupları içerisinde sunulan ince kesit analizleri ve XRF analizlerinin ortaya koyduğu sonuçlar yerleşimde hem OTÇ'de hem de GTÇ'de de yerel kil kaynaklarının kullanıldığını göstermektedir. Yine kazı çalışmaları sırasında hem OTÇ ve GTÇ tabakalarında bulunan seramik fırınları yerleşimde yapılan yerel üretimi göstermektedir.

Asopos Tepesi V. tabakada bulunan formların benzerlerini geniş bir coğrafyada takip etmek mümkünken söz konusu seramiklerin formlarının yanı sıra özellikle mal grupları dikkate alındığında yerleşimin Aphrodisias Geç Tunç Çağ I, II ve III tabakaları ve Beycesultan Ib tabakası ile büyük benzerlik gösterdiği görülmektedir. Beycesultan Ib tabakası, J. Mellaart ve S. Lloyd tarafından özellikle III. tabakada bulunan Miken parçası göz önüne alınarak oluşturulan kronoloji tablosunda MÖ 12-11 yy'a tarihlendirilmiştir. Aynı tabaka son yıllarda Erken Demir Çağ olarak da tanımlanmaya başlamıştır²²²². E. Abay tarafından başlatılan yeni dönem kazılarında yaptırılan C14 analizlerinin sonuçları, II. tabakanın en az 300 yıl erkene tarihlenmesi gerektiğini göstermiştir. Bir başka deyişle bu sonuçlara göre Beycesultan'ın II. ve I. tabakaları GTÇ kültürünü temsil etmektedir²²²³. Elde edilen bu yeni sonuç ve Asopos Tepesi'nden gelen veriler MÖ 14-12. yy'da iskân edildiğini düşündüğümüz Asopos V. tabakanın aynı zamanda Aphrodisias GTÇ tabakaları ve Beycesultan Ib tabakası ile çağdaş olduğunu desteklemektedir.

²²²¹ GTÇ tabakasında dışa eğik ağızlı, dışa dönük ve kalınlaştırılmış ağız kenarlı tabak olarak tanımlanabilecek sığ kaplar (ÇT1), basit ağız kenarlı, dışa eğik ağızlı çanaklar (ÇT4), dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı dik yükselen ağızlı çanaklar (ÇT9a), içbükey yükselen ağızlı, dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı çanaklar (ÇT9b), içe kalınlaştırılmış ağız kenarlı çanaklar (ÇT 11), içe ve dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, dışa eğik ağızlı, keskin omuzlu çanaklar (ÇT15a), içe ve dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, dik yükselen ağızlı, keskin omuzlu çanaklar (ÇT15b), dışa belirgin bir çekilmiş basit ağız kenarlı, dışa eğik ağızlı keskin omuzlu çanaklar (ÇT17a), dışa belirgin bir çekilmiş basit ağız kenarlı, keskin omuzlu çanaklar (ÇT17b), basit ağız kenarlı, içe eğik ağızlı çanaklar (ÇT18b), içbükey yükselen ağızlı, basit ağız kenarlı, keskin gövdeli çanaklar (ÇT19a), dışa çekik ağız kenarlı, içe eğik ağızlı çanaklar (ÇT20b), içe ve dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, dik yükselen ağızlı keskin gövdeli çanaklar (ÇT22a), içe ve dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, içe eğik ağızlı keskin gövdeli çanaklar (ÇT22b), içe dönük ağız kenarlı, içe eğik ağızlı çanaklar (ÇT23b) yonca ağızlı çanaklar (YT1), yonca ağızlı kadehler (YT2) ve şişeler (ŞT1-3) ilk defa ortaya çıkar.

²²²² Mac Sweeney 2009: 122, Mac Sweeney 2011a: 98; Mac Sweeney 2011b: 69.

²²²³ Abay-Dedeoğlu 2012.

GTÇ sürecinde Kıyı ve İç kültür bölgelerinde tespit edilen küçük buluntuları ele aldığımızda her iki bölge arasında çanak çömlek geleneğinde olduğu gibi önemli farklılıklardan söz etmek mümkündür. Özellikle Kıyı Kültür Bölgesi'nde, Miken kültürünün etkileri, figürinler, kılıç, mızrak ucu ve at gemi gibi mezar buluntularına yansımıştır. Yine bu bölgede bulunan bronz heykelcikler Hitit etkisinin örneğidir. Bölgede Miken ve Hitit etkisi görülse de yerel seramiklerin yanı sıra mühür baskıları ve kabartmalar yerel krallığın varlığını göstermektedir. İç Kültür Bölgesi'nde tespit edilen küçük buluntular genel anlamda OTÇ'de olduğu gibi yerel geleneğin gelişimine işaret etse de özellikle Beycesultan GTÇ tabakalarında bulunan fildişi bir mühür, deniz kabukları, karnelin ve kaya kristalinden yapılan mücevherler bölgeler arası ilişkilere ışık tutabilecek kişisel statü eşyalarıdır.

Kıyı Kültür Bölgesi'nde buluntuları değerlendirilen Ayasuluk Tepesi'nde, ağırşak ve makara biçimli objeler dışında küçük buluntu tespit edilmemiştir. Bu noktada GTÇ'de Ayasuluk yerleşiminde güçlü mimari unsurların tespit edilmediği de göz önüne alınırsa elimizdeki verilerin burasının Apasa olduğunu açıkça ortaya koyamadığını belirtmek gerekir. Bu tabloya rağmen Apasa'nın doğru bölgede arandığı konusunda artık tüm bilim adamları hemfikir olmuştur. Belki de Ayasuluk'ta karşılaşılan bu sınırlı kanıtlar daha öncede belirttiğimiz gibi yerleşimin Orta Çağda anıtsal inşa faaliyetleri ile karşı karşıya kalmasının bir sonucudur.

İç Kültür Bölgesi'nde Asopos Tepesi'nde ise, benzerleri Aphrodisias ve Beycesultan'dan bilinen bronz objeler, ağırşaklar ve dokuma tezgâh ağırlıkları, hilal biçimli objeler, çakmaktaşı aletler ve 1 obsidyen alet bulunmuştur. Asopos Tepesi'nde ve diğer yerleşimlerde bulunan küçük buluntular göz önüne alındığında, İç Kültür Bölgesi'nin kendi iç dinamikleriyle geliştiği, bununla birlikte Orta Anadolu ve Batı Anadolu'yu birbirine bağlayan coğrafi konumundan dolayı her iki bölgenin kültürel unsurlarından sınırlı da olsa etkilendiği söylenebilir. Laodikeia/Asopos Tepesi, Beycesultan ve Aphrodisias'da gerçekleştirilen kazı çalışmalarında az sayıda da olsa bazı statü objelerini içeren, bölgenin doğal kaynakları içerisinde bulunmayan hammaddelerden yapılmış eserlerin bulunması, bu durumu doğrulamaktadır. Bu noktada İç Kültür Bölgesi'nde iç dinamiklerin gelişim sürecinde egemen unsur

olduğunu bir kez daha vurgulamak gerekir. Olasılıkla İç Kültür Bölgesi'nin zengin coğrafi yapısı, kendi dinamikleriyle zenginleşmesine olanak sağlamış ve diğer bölgelerle ticaretin gelişimi arka planda kalmıştır. İç Kültür Bölgesi'nde görülen tabloya karşın Kıyı Kültür Bölgesi'nin en önemli ekonomik kaynağının ticaret olduğu anlaşılmaktadır.

Bu noktaya kadar Kıyı ve İç kültür bölgelerinde tespit edilen arkeolojik verileri, anahtar yerleşim olarak ele aldığımız Ayasuluk ve Laodikeia Asopos Tepesi sonuçlarını ön plana çıkararak değerlendirdikten sonra söz konusu verileri ve yazılı kaynakları da göz önüne alarak yeniden yorumlamak uygun olacaktır. MÖ 2. binyılın ilk çeyreğinde yaşanan tarihi gelişmeler hakkında yazılı kaynaklardan bilgi edinmek mümkün değildir. Hitit Krallığı'nın kurulmasının ardından kroniklerden aldığımız bilgiler ise aslında Hitit Krallığı'nın Batı Anadolu'daki topraklar üzerinde geniş çaplı askeri faaliyetlerinin olmadığını ortaya koymaktadır.

Hitit Krallığı'nın Arzava Bölgesi'ne düzenlediği askeri seferlerin kazanımları olmakla birlikte aslında Hitit'in Batı Anadolu topraklarını neden tam olarak egemenliği altına almayı düşünmediği ya da düşünemediği sorusu önem taşımaktadır. Hitit kralları öncelikli olarak bu bölgeden gelebilecek olası saldırıları önlemek amacıyla, batı bölgelerinin güvenliğini sağlamak istemiştir. Hititlerin Arzava'ya gelmesindeki ana hedef Batı Anadolu'da Hitit Ülkesi'nin çıkarları doğrultusunda güvenliğin sağlanması olmakla birlikte seferlerden elde edilen bazı önemli kazançların olduğu da kabul edilmektedir. Bu kazançları çalışma konumuz kapsamında daha da sınırlandırarak ele alacak olursak Hititler'in Menderes Vadisi'ne kadar gelmelerinde genel güvenlik politikaları dışında ne gibi kazançlar söz konusuydu sorusunun olası cevapları şöyle sıralanabilir;

- 1-) Maden kaynakları ve maden temini.
- 2-) Ticari ve askeri güzergâhların kontrolü ve güvenliği.
- 3-) Ganimet, vergi-haraç alımı.
- 4-) Toplu nüfus aktarımları.

Yukarıda sıralanan gerekçeler söz konusu seferlerin tek nedeni olmamakla birlikte seferler sonucunda elde edilen kazanımlar olarak da tanımlanabilir. Hititlerin

bölgeye düzenledikleri seferlerin gerekçeleri arasında kabul edilen maden kaynaklarının ele geçirilmesi birçok araştırmacının üzerinde önemle durduğu bir konudur. OTÇ'nin başlangıcında Anadolu'da ihtiyaç duyulan kalayın Asur Ticaret Kolonileri aracılığıyla karşılandığı bilinmektedir. Ancak Asur Ticaret kolonilerinin organizasyonunun, Anitta'nın Krallığı'ndan sonra dağılmasının ardından, Hititlerin kalayı nereden temin ettiği konusunda elimizde hiçbir yazılı belge yoktur. Anadolu'da kalay kaynaklarının çok sınırlı olmasından dolayı bu ihtiyacın Merkez Avrupa'da ve özellikle Bohemya'dan karşılanmış olabileceği uzun zamandır tartışılan bir yaklaşımdır. Kalayın yanı sıra gümüş, bakır ve altın gibi madenlerin de hangi kaynaklardan temin edildiği konusunda elimizde çok az yazılı verinin olması Büyük Menderes Vadisi boyunca uzanan gümüş ve bakır yataklarının değerlendirilmiş olabileceğini düşündürmektedir. Denizli'nin kuzeyi, Aydın'ın doğusu ve Muğla'nın batısının zengin bakır yatakları olduğu bilinmektedir. Ayrıca Anadolu'daki 26 gümüş yatağı içerisinde Bayındır yakınındaki Gümüş Dağ, Uşak'ın kuzeyindeki Murat Dağ, İzmir'in güneybatısındaki Seferihisar ve Bodrum'daki Gümüşlü yer alır²²²⁴. Bu kaynaklar, Hititlerin bölge üzerindeki egemenlik politikalarının açıklayıcı unsurlarından biri olarak ele alınabilir. Hititlerin ihtiyaç duydukları madenleri Batı Anadolu dışındaki farklı bölgelerden karşıladıkları da bilinmektedir. Orta Anadolu ve Kuzey Suriye'deki zengin ve çeşitli kaynaklar buna örnek verilebilir. Söz konusu bölgeler dışında yine bazı tüccarlar aracılığıyla da ihtiyaç duyulan maden ihtiyacının karşılandığı bilinmektedir. Özellikle MÖ 13. yy Hitit metinleri yüksek miktarlarda bakır, kalay ve bronzla sahip Ura ve Zallara'daki tüccarlara değinmektedir. Metinlerde adı geçen Ura'nın, Alaşiya ve Ugarit'ten gelen metallerin depolandığı bir liman ve pazar yeri olduğu kabul edilmektedir. Burada bizim için önemli olan nokta ihtiyaç duyulan maden kaynaklarının Hititlerin askeri seferleri ile karşılanmasının yanı sıra bazı tüccarlar aracılığı ile karşılanma yoluna da gidilmiş olmasıdır.

Hitit seferleri sonucunda elde edilen bir diğer kazançta bu süreçte aktif olarak kullanıldığı düşünülen ticaret yollarının ve doğal güzergâhların kontrolünün sağlanmasıdır. Maden temini konusunda görüldüğü üzere Hitit Krallığı'nın maden

²²²⁴ Yakar 1976: 121.

kaynaklarını ele geçirmesinin yanı sıra tüccarlarla bir ilişki içerisinde olduğu anlaşılmaktadır. Büyük ve Küçük Menderes Havzalarının oluşturduğu vadiler aynı zamanda askeri ve ticari anlamda Batı ve Orta Anadolu'yu birbirine bağlayan önemli doğal güzergâhlardır. Söz konusu güzergâh olasılıkla Neolitik Dönemden başlayarak günümüze kadar kullanım görmüştür. Doğu-batı doğrultulu uzanan ve Herodotos tarafından “Kral Yolu” olarak tanımlanan yollar konumuzu oluşturan dönemde askeri ve ticari anlamda Orta Anadolu ve Batı Anadolu'yu birbirine bağlamaktaydı. Persopolis'ten başlayan Kral Yolu Afyon'dan Sardes'e varmakta buradan güneye yönelerek Smyrna'ya ve Küçük Menderes Havzası'nı kat ederek Selçuk/Ephesos'a ulaşmaktaydı. Selçuk/Ephesos'tan başlayan diğer yol ise, Menderes Havzası'nı takip ederek Magnesia, Tralleis, Nysa, Mastaura, Antiocheia, Karoura, Attouda, Laodikeia, Kolossai, Sanaos ve Apameia kentleri aracılığıyla Afyon'a ulaşmaktadır²²²⁵. Yukarıda anılan güzergâh boyunca iskân edilen höyüklerin yanı sıra Roma Dönemi yerleşimlerinden Ephesos/Ayasuluk, Laodikeia, Kolassai'de OTÇ ve GTÇ buluntularının tespit edilmesi, her ne kadar elimizde Hitit Krallığı'nın ticari faaliyetlerini ortaya koyan geniş kapsamlı veriler olmasa da bu yolun askeri ve belki ticari anlamda kullanım gördüğünü ortaya koyabilir.

Geç Tunç Çağın ilerleyen safhasında Batı Anadolu'da Miken etkinliğinin ve Hitit seferlerinin arttığını görmekteyiz. Özellikle Knossos ve Pylos saraylarında bulunan Linear B tabletleri Girit saraylarının ekonomisi hakkında bilgiler içermektedir. Bulunan tabletlerden kimyon, susam, kuru üzüm, şarap, altın, elbise ve seramik ticaretinin yapıldığı anlaşılmaktadır²²²⁶. Mikenlerin özellikle sattıkları bu materyaller karşılığında altın, bakır, kalay cevheri, baharat ve tekstil ürünleri aldıkları bilinmektedir. Yine Linear B tabletlerinden Batı Anadolu'nun Mykenai Sarayı'na özellikle dokuma alanında işgücü sağlayan bölgelerden biri olduğu anlaşılmaktadır. Batı Anadolu'dan zanaatçı, şifacı, falcı, kâtip gibi farklı meslek kollarından insanların Girit'e gittiği ve bu insanların Miken kültürü üzerinde önemli etkileri olabileceği önerilmekle birlikte²²²⁷ bu konuda en azından yazılı kaynakların henüz geniş kapsamlı bilgiler vermediğini

²²²⁵ Chevallier 1976: 141; Sevin 2001: 5; Johnson 1950: 4.

²²²⁶ Helck 1979: 124 vd; Yakar 2007: 293.

²²²⁷ Bryce 2003a: 276 vd.

belirtmek gerekir. Ayrıca Arzava Krallığı'nın başkentinin deniz kıyısında konumlandığı göz önüne alındığında, Batı Anadolu'daki yerel güçlerin de bu ticari ağ içerisinde aktif rol aldığı ortaya çıkmaktadır. Arzava krallığının bu geniş ticari ağ içerisinde bir güç unsuru haline geldiği Arzava Kralı Tarhundaradu'nun kendisini III. Amenophis'e eşdeğer görerek mektup yazması da örneklemektedir. Özellikle Arzava Krallığı'nın ekonomik çıkarları doğrultusunda Miken yöneticileri ve tüccarları ile sıcak ilişkiler kurduğu kendi topraklarını bu yerleşimcilere açtığı ve aralarında karşılıklı ekonomik bir çıkar ilişkisinin geliştiği anlaşılmaktadır ki bu gelişmeler en çok Hitit krallarını rahatsız etmiş ve Hitit krallarının Arzava üzerine düzenlediği seferler bu dönemde yoğunlaşmıştır.

Yukarıda kısaca değindiğimiz üzere Hitit'in Batı Anadolu üzerine ekonomik güç dengelerini göz önüne alarak düzenlediği askeri seferlerde kullanılan bu iki yol Büyük ve Küçük Menderes vadileri ile bağlantılıdır. Özellikle doğu-batı doğrultusunda uzanan yolun büyük bir kısmı Büyük Menderes Vadisi güzergâhını takip etmektedir. Hititler Orta Anadolu'yla Afyon üzerinden doğrudan bağlantı sağlayan bu yolun güvenliğine önem vermiştir. Söz konusu yolun Hitit'in kontrolü dışındaki siyasi hareketliliklere açık olması Hatti Ülkesi topraklarının saldırılara açık kalmasına yol açacaktır. Bu yüzden Hitit kralları düzenledikleri askeri seferlerle bu bölgede vasal devletler kurarak bölgenin dolaylı olarak egemenliğini bir başka deyişle Hitit için güvenliğini sağlamak istemiştir.

Hititlerin bölgeye düzenledikleri seferlerinden elde edilen bir diğer kazanç ganimetlerdir. Hitit yazıtları Arzava Ülkesi'nden alınan ganimetlerin neler olduğu hakkında sınırlı derecede bilgi vermektedir. Alınan ganimetler içerisinde büyük ve küçükbaş hayvanların olduğu bilinmektedir. Örneğin, I. Hattuşili Dönemi'nde Arzava'ya düzenlenen seferler sonucunda buradan sığır ve koyun alındığı yazıtlara yansıtılmıştır. Hitit ekonomisinin temelini tarım ve hayvancılığın oluşturduğu göz önüne alınırsa düzenlenen bir sefer sonucunda ele geçirilen çok sayıdaki büyük ve küçükbaş hayvanın Hatti topraklarındaki ekonomiye önemli derecede katkı sağlamış olması gerekir. Yine bu hayvanlar olasılıkla devlet egemenliği altında düzenlenen dini seremonilerde adak amaçlı kullanılmış olmalıdır. III. Hattuşili'nin iki kızı II. Ramses'e eş olarak Mısır'a gittiğinde beraberlerinde at, sığır, koyun ve küçükbaş hayvan

sürülerinin yanı sıra Hatti, Kaşka ve Arzava ülkelerinden alınan sıralanamayacak kadar çok ganimeti çeyiz olarak götürmüştür. Yaşanan bu olay bile yazıtlara yansımaya ancak Arzava'dan alınan hayvanların yanı sıra farklı nitelikte ganimetler olduğunu ortaya koymaktadır. Gerçekten de Hitit Krallığı'nın ekonomisinde düzenlenen bir sefer sonucunda elde edilen ganimetler önemli bir rol oynamaktaydı. Her yıl düzenli olarak gerçekleştirilen seferler, siyasi problemlerin çözüme kavuşturulmasına sağladığı katkının yanı sıra kısa vadede önemli bir ekonomik girdi sağlamaktaydı. Savaşta kralın kendisine aldığı ganimetlerin yanı sıra askerlerin de ayrıca hak sahibi olmaları ordudaki askerlerin ve ailelerinin yıllık yaşam standartlarının yükselmesinde önemli bir etki sağlıyor olmalıdır. Yukarıda değindiğimiz üzere yazıtlara bağlı kalarak Arzava ülkelerine düzenlenen seferlerde alınan ganimetlerin neler olduğu sorusuna tıpkı diğer ülkelere düzenlenen seferlerde olduğu gibi geniş bir liste ile cevap vermek mümkün değildir. Bildiğimiz düzenlenen seferlerden insan, büyük ve küçükbaş hayvan alınmış olduğudur. Ancak bu ganimetlerin yanı sıra çeyiz olarak çok sayıda hediyenin Mısır'a götürülmüş olmasından bu bölgeden başka değerli ganimetlerin de elde edildiği anlaşılmaktadır.

Hitit'in bu bölgeye karşı düzenlediği seferlerden insan gücü temin etmek gibi bir kazancı olduğu da görülmektedir. Bu uygulama en açık biçimiyle II. Murşili Dönemi'nde yazıtlara yansıtılmıştır. II. Murşili düzenlediği Arzava seferinin ardından bölgeden 66.000 ile 100.000 arasında değişen sayıda insanı toplu nüfus aktarımlarıyla Hatti Ülkesi'ne taşımıştır. Yapılan bu eylemin sebepleri ne idi sorusuna verilecek tek bir cevap yoktur; burada birbiriyle iç içe geçmiş birçok unsurdan söz etmek mümkündür. Ancak Arzava Ülkesi'ne düzenlenen seferlerde uygulanan toplu nüfus aktarımlarının öncelikle bölgede çıkan isyan girişimlerinin en ağır biçimde cezalandırılması ve bu amaçla çok geniş çaplı bir demografik baskı yaratılması hedeflendiği anlaşılmaktadır. Aynı zamanda uygulanan bu yoğun demografik baskı ile Arzava Ülkesi'nin savaşın ardından toparlanarak Hitit'e karşı yeni problemler yaratması engellenmek istenmiştir. Yapılan bu uygulama kısa vadede Arzava topraklarında etki yaratmakla birlikte alınan bu insanlar Hitit ekonomisine de katkı sağlamıştır. Toplu nüfus aktarımı uygulamaları sonucunda alınan ve NAM.RA.MEŞ olarak tanımlanan insanlar arasında herhangi bir zanaat dalında uzman olanlar varsa ustalıklarından diğerlerinin inşa faaliyetlerinde

işgücü sağlamak amacıyla kullanıldıkları, iskân edilmemiş alanlara yerleştirilip bu alanların nüfuslandırılmasını sağladıkları ve buralardaki arazilerde tarım yapılmasını sağlamak amacıyla kullanıldıkları, orduda asker olarak kullanıldıkları bilinmektedir²²²⁸. Ancak alınan insanlar normal şartlarda krala aittir farklı işlerde kullanılmaları kralın uygun görüp görmemesine bağlıdır.

GTÇ'nin sonuna gelindiğinde ise Deniz Kavimleri Olayı'nın Anadolu'da yarattığı karışıklık ve ardından Hitit'in yıkılması özellikle Batı Anadolu kıyılarında Miken etkinliğinin güçlenerek ön planı çıkmasına neden olmuştur. Bu süreçte Milet'te görülen tahribat ve yangının ardından iskânın devam etmesi bu durumu örneklemektedir. Bu süreçle çağdaş seramiklerin Milet, Kadıkalesi, Bademgediği Tepe, Ayasuluk'ta ve Bodrum yöresinde Çömlekçi, Asarlık, Dirmil'de bulunması Miken kültürünün bölgedeki etkinliğini devam ettirdiğini ortaya koymaktadır. Hitit'in yıkılmasının ardından kültürel devamlılığı ortaya koyan seramiklerin yanı sıra Troia kazılarında bulunmuş MÖ 12. yy'ın 2. yarısına tarihlenen Luvi hiyeroglifli bronz mühür ve Karakuyu'da bulunan stel bölgede yaşanan kültürel devamlılığı ortaya koyması bakımından önemlidir. İç kültür bölgesinde ise Beycesultan I. tabakanın MÖ 13 yy sonunda terk edildiği konusunda düşüncelerimize değinmiştik. Buna karşın, Aphrodisias'ta bulunan Erken Demir Çağ'a tarihlenen seramikler ve Laodikeia Asopos Tepesi'nde bulunan stratigrafiden kopuk Erken Demir Çağ'a tarihlenmesi gerektiğini düşündüğümüz sınırlı sayıdaki parça bölgede Geç Tunç Çağ sonunda iskânın devam ettiğini ve yaşanan kültürün GTÇ kültürünün bir devamı niteliğinde olabileceğini ortaya koymaktadır. Tabii ki bu yıkımın ya da bir başka deyişle GTÇ'nin sona ermesinin nedeni, *Deniz Kavimleri Olayı*'ndan ziyade ağır vergi yükü ve askeri baskı altında tutulan yerli Anadolu halkının önderlik ettiği ayaklanmalarda olabilir²²²⁹. Bu süreçte Troya ve Sardes gibi yerleşimlerde yangın ve yıkıma dair izler belirlenmekle birlikte Milet, Aphrodisias gibi kazılarda tabakalar arasında görülen kültürel devamlılık yıkımın etkilerinin en azından Menderes Havzası'nda çok hissedilir olmadığını ortaya koymaktadır. Yine Tarkasnava sonrasına ait olabileceği önerilen Karakuyu Kabartması Deniz Kavimleri sonrasında yaşanan kültürel sürekliliği örnekleyecek bir unsur olarak

²²²⁸ Yakar 2007: 52; Dinçol 1982: 59; Bryce 2003a: 94 vd, 116; 122; Macqueen 2001: 83.

²²²⁹ Ünal 2002: 84.

ele alınabilir. Bu durum kültürel anlamda bir değişim yaşanmadığı anlamına da gelmemektedir. Burada belirtmek istediğimiz düşünce Hitit'in yıkılmasının ardından en azından Büyük ve Küçük Menderes havzalarının da kapsamı içinde olduğu Arzava-Mira topraklarında çok şiddetli yangınların ve tahribatların yaşanmamış olduğu ve bölgedeki halkların değişen koşullar altında yaşamına devam etmiş olabileceğidir.

- AA *Archäologischer Anzeiger*
- Abay 2008 E. Abay, “Die Neolithischen Fundorte in Der Çivrilebene im Oberen Maandegbebit” Erste Ergebnisse Einer Gelendebegehung.’in: Fundstellen, *Gesammelte Schriften zur Archaeologie und Geschichte Altvorderasien, ad honorem Hartmut Kühne* (Hrsg.) Bonatz, D.; R. M. Czichon und F.J. Kreppner, Harrassowitz Verlag-Wiesbaden, 1-8.
- Abay 2011 E. Abay, “Preliminary Report on the Survey Project of Çivril, Baklan and Çal Plains in the Uppper Meander Basin, Southwest Anatolia, *ANES* 48, 1-87.
- Abay-Dedeoğlu 2005 E. Abay-F. Dedeoğlu, “2003 Yılı Denizli/Çivril Ovası Yüzey Araştırması’, *AST XXII, Cilt 2*, Ankara, 41-50.
- Abay-Dedeoğlu 2007 E. Abay-F. Dedeoğlu, “2005 Yılı Çivril Ovası Yüzey Araştırması 2005” *AST* 24, Cilt 1; 277-293.
- Abay-Dedeoğlu 2009 E. Abay- F. Dedeoğlu, “Beycesultan 2007-2008 Yılları Kazı Çalışmaları Ön Raporu” *ADerg XIII*, 2009/1, 53-80.
- Abay-Dedeoğlu 2012 E. Abay-F Dedeoğlu, “Beycesultan 2007-2010 Yılları Kazı Çalışmaları Raporu”, *KST* 33, baskıda.
- ADerg* *Arkeoloji Dergisi*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
- Akdeniz 1997a E. Akdeniz, “1995 Yılı Büyük Menderes Ovası ve Çevresi Yüzey Araştırmaları”, *AST XIV*, cilt 2, 233-255.
- Akdeniz 1997b E. Akdeniz, “Güneybatı Anadolu Sahillerinde Prehistorik Bir Yerleşim: Tavşan Adası”, *ADerg V*, 1-13.
- Akdeniz 1999 E. Akdeniz, *Büyük Menderes Havzası’nın Demir Çağı Öncesi Kültürleri*, Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, yayınlanmamış doktora tezi.
- Akdeniz 2002a E. Akdeniz, “Büyük Menderes Havzası’nda Prehistorik Yerleşim Dokusu”, *Bulleten LXVI*, 245, 1-34.

- Akdeniz 2002b E. Akdeniz, "Büyük Menderes Ovası'ndaki Prehistorik-Protohistorik Yerleşimler ve Bunların Ege Dünyasındaki Yeri", *Birinci Uluslararası Aşağı Büyük Menderes Havzası Tarih, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Sempozyumu*, Ed: A. A. Öztürk, 158-176.
- Akdeniz 2004 E. Akdeniz, "Kuşadası Kadıkalesi Kazısında Bulunan Bir Hitit Heykelciği", *OLBA IX*, 21-57.
- Akdeniz 2006a E. Akdeniz, "II. Mursili'nin Arzawa Seferi ve Tarihi Coğrafya Açısından Bazı Öneriler", *Aderg VII*, 15-39.
- Akdeniz 2006b E. Akdeniz, "A New Excavation in Western Anatolia: Kadıkalesi (Ancient Anaia)", *OLBA XIII*, 1-33.
- Akdeniz 2007 E. Akdeniz, "Kadıkalesi Kazısı Miken Buluntuları", *ADerg IX*, 35-70.
- Akurgal 1997 E. Akurgal, *Eski İzmir I, Yerleşme Katları ve Athena Tapınağı*, Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Akyurt 1998 İ. M. Akyurt, *MÖ 2. Binde Anadolu'da Ölü Gömme Adetleri*, TTK, Ankara.
- Albright 1950 W. F. Albright, "Some Oriental Glosses on the Homeric Problem" *AJA* 54, 162-176.
- Alp 1972 S. Alp, *Konya Civarında Karahöyük Kazılarında Bulunan Silindir ve Damga Mühürleri*, TTK, Ankara.
- Alparslan 2006 M. Alparslan, *II. Murşili ve Dönemi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Anabilim Dalı Hititoloji Bilim Dalı, yayınlanmamış doktora tezi.
- AMS *Asia Minor Studien*
- AnatA *Anatolian Archaeology*
- Anderson 1897 J.G.C. Anderson, "A Summer in Phygia: I", *JHS* 17, 396-424.
- ANES *Ancient Near Eastern Studies*
- AnSt *Anatolian Studies*

- Arda 2002 G. Arda, Limantepe, *Baklatepe ve Kocabaşetepe İnsan Yüzlü Kapları*, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilimdalı, Çanakkale, yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Arundell 1975 F. V. J. Arundell, *Discoveries in Asia Minor*, Band 2, New York.
- Ardzinba 2010 V. Ardzinba, *Eskiçağ Anadolu Ayinleri ve Mitleri*, Çev: O. Uravelli, Ankara.
- AW *Antike Welt*
- Aykurt 2004 A. Aykurt, *Kocabaşetepe Orta Tunç Çağ Seramik Örneklerinin Ege Arkeolojisindeki Yeri ve Önemi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, yayınlanmamış doktora tezi.
- Aykurt 2010a A. Aykurt, "Late Bronze Age Pottery from Çeşme Bağlararası (Çeşme Bağlararası Geç Tunç Çağı Seramiği)", *OLBA XVIII*, 1-65.
- Aykurt 2010b A. Aykurt, "İzmir Bölgesi Orta Tunç Çağ Seramiği", *Bulleten LXXIV*, 269, 1-69.
- Bahar-Koçak 2004 H. Bahar-Ö Koçak, *Eskiçağ Konya Araştırmaları 2 (Neolitik Çağ'dan Roma Dönemi Sonuna Kadar)*, Kömen Yayınları, Konya.
- Balkan 1965 K. Balkan, *Observation on the Chronological Problems of the Karum Kanish*, TTK, Ankara.
- Bammer 1990 A. Bammer, "A 'Peripteros' of the Geometric Period in the Artemision of Ephesus" *AnSt* 40, 137-160.
- Barnett 1975 R.D. Barnett, "The Sea Peoples", *CAH*, vol 2, part 2, History of the Middle East and the Aegean Region 1380-1000 BC, Cambridge, 359-378.
- BASOR *Bulletin of the American Schools of Oriental Research*
- Bayne 2000 N. Bayne, "The Grey Wares of North-West Anatolia: In The Middle and Late Bronze Age and The Early Iron Age and Their Relation to The Early Greek Settlements", *AMS* 37, Bonn.

- Beal 1995 R.H. Beal, "Hittite Military Organization", *Civilizations of the Ancient Near East I*, Ed: J.M. Sasson, J. Baines, G. Beckman, K.S. Rubinson, 545-553.
- Beal 2003 R. H. Beal, "The Predecessors of Hattusili I", G. Beckman, R. Beal, G. McMahon (ed), *Hittite Studies in Honor of Harry A. Hoffner Jr, on the Occasion of His 65 th Birthday*, Indiana, 13-36.
- Bean 2000 G. Bean, *Eski Çağda Menderesin Ötesi*, Arion Yayınevi, İstanbul.
- Beckman 1996 G. Beckman, *Hittite Diplomatic Texts*, Atlanta, Georgia Press.
- Bernabó-Brea 1976 L. Bernabó-Brea, *Poliochni citta Preistorica nell isola di Lemnos II*, 1-2.
- Berti 2002 F. Berti, "The Work of the Italian Archaeological Mission at Iasos-2000", *KST 23*, Cilt 1, 71-76.
- BICS* *Bulletin of the Institute of Classical Studies of the University of London.*
- Bibar* *The Biblical Archaeologist*
- Bilgen 2005 N. Bilgen, *Çavlum: Eskisehir Alpu Ovası'nda Bir Orta Tunç Çağı Mezarlığı*, Eskişehir.
- Bilgi 1982 Ö. Bilgi, *MÖ II. Binyılında Anadolu'da Bulunmuş olan Matara Biçimli Kaplar*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları no: 2862, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul.
- Birmingham 1964 J. Birmingham, "Surface Finds From Various Sites" *AnSt XIV*, 29-33.
- Bischof-Evren 2002 D. Bischof- A. Evren, "Ein Fundkomplex des frühen 2. Jahrtausends aus Didyma", *IstMitt 52*, 59-78.
- Blegen 1963 C. W. Blegen, *Troy and the Trojans*, Thames and Hudson, London.
- Blegen-Boulter vd 1958a C.W.Blegen-C.G. Boulter, J.L. Caskey- M. Rawson, *Troy Settlements VIIa, VIIb and VII*, Vol 4, part: 2. Princeton University Press.

- Blegen-Boulter vd 1958b C.W.Blegen-C.G. Boulter, J.L. Caskey- M. Rawson, *Troy Settlements VIIa, VIIb and VII*, Vol 4, part: 1. Princeton University Press.
- Blegen-Caskey-Rawson 1951 C. Blegen-J.L. Caskey-M. Rawson, *Troy II: The Third, Fourth and Fifth Settlements*, Princeton University Press.
- Blegen-Caskey-Rawson 1953 C.W.Blegen-J. L. Caskey- M. Rawson, *Troy III*, Princeton.
- Boehlau-Schefold 1942 J. Boehlau-K. Schefold, *Larisa am Hermos*, Die Kleinfunde, Berlin.
- Bonfante-Gelb 1944 G. Bonfante-I.J.Gelb, "The Position of Hieroglyphic Hittite, among the Indo-European Languages", *JAOS* 64, No 4, 169-190.
- Bossert 1946 H. Th, Bossert, *Asia*, İstanbul.
- Boysal 1964 Y. Boysal, "Milli Eğitim Bakanlığı Müskebi Kazısı 1963 Yılı Kısa Raporu", *TAD* XIII/2, 81-83.
- Boysal 1965 Y. Boysal, "1964 Müskebi Kazıları Hakkında Kısa Rapor", *TAD* 14, 123-126.
- Boysal 1967 Y. Boysal, "Müskebi Kazısı 1963 Kısa Raporu" *Bulleten* 31, 67-76.
- Boysal 1971 Y. Boysal, "Batı Anadolu'da Son Araştırmalar Ahhiyava Sorunu", *Anadolu* XV, 63-72.
- Branigan 1981 K. Branigan, "Minoan Colonialism" *BSA* 76, 23-33.
- Bridges 1974 R. A. Bridges, "The Mycenaean Tholos Tomb at Kolophon", *Hesperia* 43, 264-266.
- Brückener 2003 H. Brückner, "Delta Evolution and Culture, Aspects of Geoarchaeological Research in Miletos and Priene", *Troia and Troad: Scientific Approaches* Natural Science in Archaeology, 123-144.
- Bryce 1974 T.R. Bryce, "Some Geographical and Political Aspects of Mursilis Arzavan Campaign", *AnSt* 24, 103-116.

- Bryce 1977 T.R. Bryce, "Ahhiyawa and Troy-A Case of Mistaken Identity?", *Historia* XXVI, 24-32.
- Bryce 1980 T. R. Bryce, *The Major Historical Texts of early Hittite History*, Asian Studies Monograph 1, Queensland.
- Bryce 1983 T. R. Bryce, *The Major Historical Texts Early Hittite History*, Brisbane.
- Bryce 1986 T. R. Bryce, "Madduwatta and Hittite Policy in Western Anatolia", *Historia* 35, 1-12.
- Bryce 1989a T.R.Bryce, "Some Observations on the Chronology of Šuppiluliuma's Reign", *AnSt* 39, 19-30.
- Bryce 1989b T.R. Bryce, "The Nature of Mycenaean Involvement in Western Anatolia", *Historia* 38, 1-21.
- Bryce 1989c T.R. Bryce "Ahhiyawans and Mycenaean. An Anatolian Viewpoint." *OxfJA* 8, 297-310.
- Bryce 1992 T.Bryce, "Lukka Revisited", *JNES* 51, No 2, 121-130.
- Bryce 1998a T.R. Bryce, *The Kingdom of the Hittites*, Oxford.
- Bryce 1998b T.R. Bryce, "How Old Was Matanazzi", *JEA* 84, 212-215.
- Bryce 2003a T.R. Bryce, *Hitit Dünyasında Yaşam ve Toplum*, Dost Kitapevi, Ankara.
- Bryce 2003b T.R. Bryce, "Relations Between Hatti and Ahhiyawa in the Last Decades of the Bronze Age", G. Beckman, R. Beal, G. McMahon (ed), *Hittite Studies in Honor of Harry A. Hoffner Jr, on the Occasion of His 65th Birthday*, Indiana, 59-72.
- BSA *Annual of British School of Athens*
- Buckler-Calder 1939 W. H. Buckler-W. M. Calder, *MAMA VI*, Manchester.
- Büyükkolancı 1981 M. Büyükkolancı, "Ayasuluk (St Jean) Çevresinde Yapılan 1980 Yılı Çalışmaları", *KST* III, 125-127.
- Büyükkolancı 1998a M. Büyükkolancı, "Apasas, Eski Efes ve Ayasyuluk", *I. Uluslar arası Geçmişten Günümüze Selçuk Sempozyumu Bildirileri*, Ege

- Üniversitesi İzmir Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, İzmir, 31-40.
- Büyükkolancı 1998b M. Büyükkolancı, “Ayasuluk Tepesi (Eski Efes) 1996 Yılı Kazıları”, VIII. *MKKS*, Ankara, 69-83.
- Büyükkolancı 1999 M. Büyükkolancı, “Selçuk-Ayasuluk Tepesi (Eski Efes) 1997 Yılı Kazı ve Araştırmaları, IX. *MKKS*, Ankara, 361–370.
- Büyükkolancı 2000 M. Büyükkolancı, “1974-1998 Yıllarında Selçuk-Efes St. Jean Anıtı ve Çevresinde Yapılan Kazı, Restorasyon ve Çevre Düzenleme Çalışmaları” 10. *MKKS*, 19-24.
- Büyükkolancı 2001 M. Büyükkolancı, *St. Jean Hayatı ve Anıtı*, Efes 2000 Vakfı Yayınları.
- Büyükkolancı 2005 M. Büyükkolancı, “Eski Efes- Ayasuluk Tepesi”, *Ramazan Özgan’a Armağan*, (Ed M. Şahin-İ. H. Mert), Ege Yayınları, İstanbul, 65-79.
- Büyükkolancı 2007 M. Büyükkolancı, "Apsa, Das Alte Ephesos und Ayasuluk", *Frühes Ionien Eine Bestandsaufnahme, Panionion-Symposium Güzeldamlı, 1999*, Herasgegeben von J. Cobek, V. von Graeve, W. D. Niemeier, K. Zimmermann, 21-26.
- Büyükkolancı 2008 M. Büyükkolancı, “Selçuk Ayasuluk Tepesi (Eski Efes) “Apsas” mı?”, *Batı Anadolu ve Doğu Akdeniz Geç Tunç Çağı Kültürleri Üzerine Yeni Araştırmalar*, (ed: A. E. Öktü, S. Günel, U. Deniz), Hacettepe Üniversitesi Hastanesi Basımevi, Ankara.41-56.
- Büyükkolancı 2009 M. Büyükkolancı, “Ayasuluk Tepesi ve St John Anıtı 2007 Yılı Kazıları”, *KST 30*, Cilt 4, 219-233.
- CAH* *The Cambridge Ancient History*
- Ceram 1956 C. W. Ceram, *Narrow Pass, Black Mountain, The Discovery of the Hittite Empire*, Sidwick and Jackson Limited, London
- Chandler 1971 R. Chandler, *Travels in Asia Minor 1764–1765*, London: The Trustees Of The British Museum.
- Chevallier 1976 R. Chevallier, *Roman Roads*, Batsford, London.

- Chrysoulaki-Lefteris 1987 S. Chrysoulaki- T. Lefteris, "Relations Between the Town and Palace of Zakros", *The Function of the Minoan Palaces: Proceedings of the Fourth International Symposium at the Swedish Institute in Athens*, ed: R. Haegg- N. Marinatos, 77-84.
- Cochron 1887 W. Cochron, *Pen and Pencil in Asia Minor or, Notes From The Levant*, London: William Clowes and Sons Limited.
- Cook 1951 J.M. Cook, "Archaeology in Greece 1951", *JHS* 72, 92-112.
- Cramer 1971 J. A. Cramer, *Geographical and Historical Descriptions of Asia Minor*, Amsterdam.
- Çilingiroğlu-Derin 2004 vd A. Çilingiroğlu-Z. Derin-E. Abay-H. Sağlamtimur-İ. Kayhan, *Ulucak Höyük Excavations Conducted Between 1995-2002*, ANES supplement 15, Peeters.
- Çoşkun 1989 Y. Coşkun, "Hitit Civi Yazılı Belgelerin Işığında İlk Çağda Tuwanuwa", *Bellekten LIII/207-208*, 477-485.
- Darga 2004 M. Darga, "Şarhöyük-Dorylaion (Eskişehir) Kazılarında Hitit Buluntuları (1989-2003)", *60. Yaşında Fahri Işık'a Armağan, Anadolu'da Doğdu*, Ed: T. Korkut, 269-284.
- Dedeoğlu 2008 F. Dedeoğlu, "Cultural Transformation and Settlement System of Southwestern Anatolia from Neolithic to LBA: A Case Study from Denizli/Çivril Plain", *ICAANE 5*, (ed: J. M. Córdoba, M. Molist, M.C. Pérez, I. Rubio, S. Martínez) Madrid, 587-603.
- Dedeoğlu 2009 F. Dedeoğlu, "Denizli-Çivril İlçesi Yüzey Araştırması Verileri Işığında M.Ö 2. Binyılda Yukarı Menderes Havzası Yerleşim Düzeni" *Altan Çilingiroğlu'na Armağan, Yukarı Denizin Kıyısında Urartu Krallığı'na Adanmış Bir Hayat*, (Ed: H. Sağlamtimur, E. Abay vd.), İstanbul, 241-257.
- Demirkent 2002 I. Demirkent, "XII. Yüzyılda Bizans'ın Ege Bölgesinden Güneye İnen Yolları Hakkında", *Anadolu'da Tarihi Yollar ve Şehirler Semineri*, Globus Dünya Basımevi, İstanbul, 1-13.
- Dewally-Muss 2008 M. Dewally-U. Muss, "Efes Artemisionu'nda Bulunan Pişmiş Toprak Figürinler", *Efes Artemisionu Kunsthistorisches Museum'un Sergi Kataloğu*, Viyana, 317-324.

- Dickerman 1889 L. Dickerman, "The Hittites", *Journal of the American Geographical Society of New York* 21, 325-358.
- Dinçol 1982 A. Dinçol, "Hititler" *Anadolu Uygarlıkları I*, Görsel Yayınları.
- Dupré 1983 S. Dupré, *Porsuk I, La Ceramique de L'age Du Brunze et de L'age De Fer*, Institute Français D'Etudes Anatoliennes, Paris.
- Duman 2010 B. Duman, "Laodikeia Helenistik ve Erken Roma Dönemi Seramiği", Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, yayınlanmamış doktora tezi.
- Duman-Konakçı 2006 B. Duman-E. Konakçı, "Kolassai: Höyük, Kalıntı ve Buluntuları (Colassae: the Mound, Remains and Findings)", *ADerg VIII*, 2006/2, 79-104.
- Duman-Konakçı 2011 B. Duman-E. Konakçı, "The Silent Witness of the Mound of Colassae: Pottery Remains", *Colassae in Space and Time Linking to an Ancient City*, Ed: A.H. Cadwalleder-M.Trainor, Vardenhoeck&Ruprecht, Chapter 10, 247-282.
- Duru 1996 R. Duru, *Kuruçay Höyük II*, TTK, Ankara.
- Dussaud 1953 R. Dussaud, *Prelydiens Hittites et Acheens*, Paris.
- Easton 1984 D. Easton, "Hittite History and the Trojan War, Discussion", *The Trojan war its, Historicity and Context*, papers of the first Greenpark Colloquium, Ed: L. Foxhall-J. K. Davies, Bristol Classical Press, 23-45.
- Emre 1966 K. Emre, "Acemhöyük Seramiği", *Anadolu X*, 53-98.
- Emre 1978 K. Emre, Yanarlar, Afyon Yöresinde Bir Hitit Mezarlığı, TTK, Ankara.
- Erdemgil 1982 S. Erdemgil, "Selçuk-Efes Çevre Düzenleme, Kazı ve Restorasyon Projesi Çalışmaları", *KST VIII-2*, 209-215.
- Erdemgil-Büyükkolancı 1992 S. Erdemgil-M. Büyükkolancı, "1990 Yılı Efes-Ayasuluk Tepesi Prehistorik Kazısı" *KST XIII*, Cilt 2, 265-282.
- Erdoğu-Tanıncı vd 2003 B. Erdoğu- O Tanıncı- D.Uygun, Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri C14 Veritabanı, Tay Projesi, İstanbul.

- Erim 1970 K.T. Erim, "The Ninth Campaign of the Excavations at Aphrodisias in Caria 1969", *TAD* 18, No 2, Ankara, 87-111.
- Erim 1972 K.T. Erim, "Aphrodisias in Caria Results of the 1970 Campaign", *TAD* 19, No 1, Ankara, 55-86.
- Erim 1973 K. T. Erim, "1971 Excavations at Aphrodisias in Caria", *TAD* 20, No 1, 63-87.
- Erim 1976 K.T. Erim, "Excavations at Aphrodisias in Caria 1974", *TAD* 23, No 1, Ankara, 25-50.
- Erkanal 2002 A.Erkanal-Öktü, "İzmir Bölgesi Arkeolojik Araştırmalarında Panaztepe Kazısı'nın Yeri", *İzmir Kent Kültürü Dergisi* 5, 188-196.
- Erkanal-Aykurt 2008 H. Erkanal-A. Aykurt, "Limantepe 2006 Yılı Kazıları", *KST* 29, Cilt 3, 223-243.
- Erkanal-Erkanal 1986 A. Erkanal-H. Erkanal, "A New Archaeological Excavation in Western Anatolia: Panaztepe" *Turkish review Quaterly Diggest* 1/3, 67-78.
- Erkanal-Günel 1996 H. Erkanal- S. Günel, "1994 Liman Tepe Kazıları", *KST* 17, Cilt 1, 305-327.
- Erkanal-Karaturgut 2004 H. Erkanal- E. Karaturgut, "2002 Yılı Çeşme-Bağlararası Kazıları", *KST* 25, Cilt 2, 153-165.
- Erkanal-Özkan 1998 H. Erkanal-T.Özkan, "1996 Bakla Tepe Kazıları" *KST* 19, Cilt 1, 399-425.
- Erkanal-Özkan 1999 H. Erkanal-T.Özkan, *Tahtalı Barajı Kurtarma Kazısı Projesi/Tahtalı Dam Area Salvage Project*, İzmir.
- Ersoy 2010 B. Ersoy, "Kale-i Tavas (Tabae) 2008 Yılı Kazı Çalışmaları", *KST* 31, Cilt 4, 301-314.
- Fellows 1838 C. Fellows, *A Journal Written During an Exursion in Asia Minor*, London.
- Fellows 1852 C. Fellows, *Travels and Researches in Asia Minor the Province Lycia*, London.

- Fischer 1963 F. Fischer, *Die Hethitische Keramik von Boğazköy*, Verlag Gebr Mann, Berlin.
- Fontanille 1996 I.K. Fonanille, "Le Testament Politique de Hattusılı I ou Les Conditions D'exercice De La Royaute Dans l'Ancien Royaume Hittite" *Anatlia Antiqua IV (Eski Anadolu)*, 33-67, İstanbul.
- French 1969 D. French, *Anatolia and Aegean in Third Millenium BC*, University of Cambridge, yayınlanmamış doktora tezi.
- Furtwängler 2008 A. Furtwängler, "Didyma 2006", *KST* 29, Cilt 3, 471-490.
- Furtwängler 2011 A. Furtwängler, "Didyma 2009", *KST* 32, Cilt 2, 28-40.
- Gagnier-Devambeze- vd J. des Gagnier- P. Devambeze- L. Kahil- R. Ginouves, *Laodicee du Lycos*, Quebec-Paris.
- Garelli 1963 P. Garelli, *Les Assyriens en Cappadoce*, Maisonneuve, Paris.
- Garstang 1910 J.Garstang, *The Land of the Hittites*, London.
- Garstang 1929 J. Garstang, *The Hittite Empire*, London.
- Garstang 1941 J.Garstang, "Arzava ve Lugga Memleketlerine Ait Bir Harita", *Bellekten V /17-18*, 17-32.
- Garstang 1943 J. Garstang, "Hittite Military Roads in Asia Minor: A Study in Imperial Strategy with a Map", *AJA* 47, No 1, 35-62.
- Garstang 1947 J. Garstang, "Problems and Prospects in Hittite Studies", *American Journal of Economics and Sociology* 6, No. 2, Essays in Honor of Francis Neilson, Litt. D, On the Occasion of His Eightieth Birthday, 221-230.
- Garstang 1953 J. Garstang, *Prehistoric Mersin, Yümük Tepe in Southern Turkey*, Clarendon Press, Oxford.
- Garstang-Gurney 1959 J.Garstang-O.R.Gurney, *The Geography of the Hittite Empire*, the British Institute of Archaeology at Ankara 56 Anne Queen Street London.
- Goetze 1928 A. Goetze, *Madduwattas*, Mitteilungen der Vorderasiatisch-Ägyptischen Gesellschaft 32, Leipzig.

- Goetze 1933 A.Goetze, "Die Annalen des Mursilis" *MVAG* 38.
- Goetze 1957 A.Goetze, *Kleinasien, Kulturgeschichte Des Alten Orients*, München.
- Goldman 1956 H. Goldman, *Excavation at Gözlükule-Tarsus II: From the Neolithic Through the Bronze Age*, Princeton University Press.
- Goren-Finkelstain-Na'aman 2002 Y. Goren- I. Finkelstain–N. Na'aman, "Petrographic investigation of the Amarna tablets." *Near Eastern Archaeology* 65:3, 196-205.
- Gorny 1990 R.L.Gorny, *Alişar Höyük in The Second Millennium B.C*, Vol. II, Department of Near Eastern Languages and Civilizations Chicago, Illinois.
- Gorny 1995 R.L. Gorny, "Hittite Imperialism and Anti-Imperial Resistance As Viewed from Alişar Höyük", *BASOR* 299/300, The Archaeology of Empire in Ancient Anatolia, 65-89.
- Götze 1936 A. Götze, *Hethiter, Churriter un Assyrer*, Oslo.
- Graeve 1997 V.V. Graeve, "1994/1995 Yılı Milet Kazı Çalışmaları", *KST* 18, 529-554.
- Graeve 1999 V.V. Graeve, "1996/1997 Yılı Milet Kazı Çalışmaları", *KST* 20, Cilt 1, 583-607.
- Graeve 2002 V. V. Graeve, "Antik Çağdan Günümüze Milet", *Birinci Uluslararası Aşağı Menderes Havzası Tarih, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Sempozyumu*, 205-210.
- Graeve 2005 V.V. Graeve, "2001-2003 Milet Çalışmaları", *KST* 26, Cilt 1, 207-223.
- Graeve 2007 V.V.Graeve, "2004-2005 Milet Çalışmaları", *KST* 28, Cilt 2, 625-649.
- Graeve-Niemeier 2002 V.V. Graeve-W.D. Niemeier, "1998-2000 Yılı Milet Çalışmaları", *KST* 23, Cilt 2, 75-88.
- Greaves 2003 A.M. Greaves, *Miletos, Bir Tarih*, Homer Kitapevi, İstanbul.
- Gunter 1991 A. C. Gunter, *Gordion Excavations Final Reports III, The Bronze*

Age, Philadelphia.

- Gurney 1990 O.R. Gurney, *The Hittites*, penguin Books, London.
- Gurney 1997 O.R.Gurney, "The Annals of Hattusilis III", *AnSt* 47, 127-139.
- Gurney 2001 O. R. Gurney, *Hittiter*, Çev: P. Arpaçay, Dost Kitabevi.
- Guzowska-Becks 2005 M. Guzowska-R. Becks, "Who was Weaving at Troia ? On the Aegean Style Loomweights in Troia VI and VIIa, Aegaeum 25, Emporia, *Aegeans in the Central and Eastern Mediterranean*, ed: R. Laffineur-E. Greco, 279-285.
- Gültekin-Baran 1964 M. Gültekin-C. Baran, "Selçuk tepesinde bulunan Miken mezarı [The Mycenaean Grave Found at the Hill of Ayasuluk]," *TAD* 13: 2, 122-133.
- Gültekin-Sezer-Baran 1962 M. Gültekin- H. Sezer- C. Baran, "Efes'te St Jean Bazilikası Kazı ve Restorasyon Çalışmaları", *TAD* 12-1, 49-52.
- Günel 1999a S. Günel, *Panaztepe II, MÖ II. Bine Tarihlendirilen Panaztepe Seramiğinin Batı Anadolu ve Ege Arkeolojisindeki Yeri ve Önemi*, TTK, Ankara.
- Günel 1999b S. Günel, "Vorbericht über die Mittel und Spätbronzezeitliche Keramik vom Limantepe", *IstMitt* 49, 41-82.
- Günel 2003a S. Günel, "Aydın Bölgesi Yüzey Araştırmaları Işığında Çatalkaya, Dedekuyusu ve Bahçetepe Yerleşimleri", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 20, Sayı 1, 53-70.
- Günel 2003b S. Günel, "Aydın ve Muğla İlleri 2001 Yılı Yüzey Araştırmaları", *AST* 20, Cilt 2, Ankara, 113-127.
- Günel 2003c S. Günel, "Batı Anadolu Bölgesi Tarihöncesi Dönemlerine Yeni Katkılar", *Bulleten LXVII*, 719-738.
- Günel 2004a S. Günel, "Aydın ve Muğla İlleri 2002 Yılı Yüzey Araştırmaları", *AST* 21, Cilt 1, Ankara, 325-335.
- Günel 2004b S.Günel, "Orta Hellas Dönemi Mat Boyalı Seramiği ve Liman Tepe'de Ele Geçen Mat Boyalı Seramiğin Ege Arkeolojisi Kültürel Gelişimindeki Önemi", *TÜBAR-AR* 7, 197-204.

- Günel 2004c S. Günel, "Yüzev Araştırmaları Işığında Aydın Bölgesi Kültürel Gelişiminde Erken Dönemler", *Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi*, 4, 1-12.
- Günel 2004d S. Günel, "Aydın Bölgesi'nde Prehistorik Bir Merkez: Köprüova", *OLBA IX*, 1-20.
- Günel 2004e S. Günel, "Aydın Bölgesi Yüzev Araştırmaları: Erken Dönem Yerleşmeleri ve Buluntuları Işığında Kültürel Gelişimi", *Anadolu*, 95-114.
- Günel 2005a S. Günel, "Aydın ve Muğla İlleri 2003 Yılı Yüzev Araştırmaları" *AST 22*, Cilt 1, Ankara, 183-193.
- Günel 2005b S. Günel, "The Cultural Structure of Aydın-İkizdere Region in the Prehistoric Age and Its Contribution to the Archeology of Aegean Region", *Anatolia Antiqua XIII*, 29-40.
- Günel 2006 S. Günel, "Çine-Tepecik Höyüğü 2004 Yılı Kazıları", *KST 27*, Cilt 1, 19-29.
- Günel 2007 S. Günel "Çine-Tepecik Höyüğü 2005 Yılı Kazıları", *KST 28*, Cilt 1, 231-246.
- Günel 2008a S.Günel, "Çine-Tepecik Höyük 2006 Yılı Kazıları", *KST 29*, Cilt 1, 73-91.
- Günel 2008b S. Günel, "Çine-Tepecik Kazıları ve Bölge Arkeolojisine Katkıları", *Batı Anadolu ve Doğu Akdeniz Geç Tunç Çağı Kültürleri Üzerine Yeni Araştırmalar*, Ed: A. Erkanal Öktü, S. Günel, U. Deniz, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, 129-139.
- Günel 2010 S.Günel, "Mycenaean Cultural Impact on the Çine (Marsyas) Plain Southwest Anatolia: the evidence from Çine-Tepecik" *AnSt* 60, 25-49.
- Günel 2011a S. Günel, "Çine-Tepecik Geç Tunç Çağı Yerleşmesi", *Türk Eski Çağ Bilimleri Enstitüsü Haberler* 32, 1-9.
- Günel 2011b S. Günel, "Çine Tepecik 2009 Yılı Kazıları", *KST 32*, Cilt 1, Ankara, 69-80.

- Günel-Herbordt 2010 S. Günel- S. Herbordt, “Ein Hethitischer Siegelabdruck aus Çine-Tepecik”, *AA Heft 1*, 1-11.
- Güterbeock 1983 H.G. Güterbock, “The Hittites and the Aegean World: Part 1., The Ahiyawa Problem Reconsidered”, *AJA* 87, No. 2., 133-138.
- Güterbock 1936 H.G. Güterbock, Neue Ahhijava-Texte, *ZA* 9, 321-327.
- Güterbock 1967 H.G. Güterbock, “The Hittite Conquest of Cyprus Reconsidered”, *JNES* 26, No. 2., 73-81.
- Güterbock 1983 H.G. Güterbock, “The Hittites and the Aegean World 1: The Ahhiyawa Problem Reconsidered” *AJA* 87/2, 133-138.
- Güterbock 1984 H.G. Güterbock, “Hittites and Akhaeans: A New Look”, *Proceedings of the American Philosophical Society* 128, No. 2, 114-122.
- Goren-Finkelstain- vd Y. Goren- I. Finkelstain–N. Na’aman, “The Seat of Three 2002 Disputed Rulers According to Petrographic Investigations of the Amarna Tablets”, *Tel Aviv* 29, 221-237.
- Gödecken 1988 K. B. Gödecken, “A Contrubution on the Early History of Miletus: The Settlement in Mycenaean Times and Its Connections Overseas”, Ed: E. B. French-K.A. Wardle, *Problems in Greek Prehistory: Papers presented at the Centenary Conference of the British School of Archaeology at Athens, Bristol*, 307-318.
- Göney 1975 S. Göney, *Büyük Menderes Bölgesi*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Hamilton 1984 W.J. Hamilton, *Researches in Asia Minor, Pontus and Armenia I-II*, NewYork.
- Hanfmann 1962 G.M.A. Hanfmann, “A Hittite Priest from Ephesus”, *AJA* 66, 66, 1-4.
- Hanfmann-Waldbaum 1968 G.M.A. Hanfmann-J.G Waldbaum, “Two Submycenaean Vases and a Tablet from Stratonikeia in Caria”, *AJA* 72, 51-56.
- Hardy 1941 R.S.Hardy, “The Old Hittite Kingdom A Political History”, *The American Journal of Semitic Language and Litaruteres* 58, no 2, 177-216.

- Hawley 1918 W. A. Hawley, *Asia Minor*, London.
- Hawkins 1998 J.D. Hawkins, "Tarkasnawa King of Mira, 'Tarkondemos', Boğazköy Sealings and Karabel", *AnSt* 48, 1-31.
- Heinhold-Krahmer 1977 S.H. Krahmer, *Arzawa*, Untersuchungen zu Einer Geschichte nach den Hethetischen Quellen, Heidelberg.
- Helbaek 1961 H. Helbaek, "Late Bronze Age and Byzantine Crops at Beycesultan in Anatolia", *AnSt* 11, 1961, 77-97.
- Helck 1979 W. Helck, *Die Beziehungen Aegyptens Und Vorderasiens zur Aegaeis bis ins 7. Jahrhundert v.Chr.*, Darmstadt.
- Holmes 1971 Y.L.Holmes, "The Location of Alashiya", *JAOS* 91 No:3, 426-429.
- Hommel 1959-60 P. Hommel, "Die Ausgrabung beim Athena –Tempel in Milet, 1957. II: Der Abschnitt östlich des Athenatempels" *IstMitt* IX-X, 31-62.
- Houwink Ten Cate 1966 P.H.J.Houwing Ten Cate, "A New Fragment of the Deeds of Suppiluliuma as Told by His Son, Mursili II", *JNES*, Vol. 25, No. 1., 27-31.
- Houwink ten Cate 1970 P.H.J. Houwink ten Cate, *Records of the Early Hittite Empire (1450-1380 BC)*, *Uitgaven van het Nederlands Historisch-Archaeologisch Instituut de Istanbul* 26.
- Houwink ten Cate 1974 P.H.J. Houwink ten Cate, "Contact Between the Aegean Region and Anatolia in the Second Millennium B.C: Anatolian Evidence for Relations with the West in the Late Bronze Age", *Bronze Age Migrations in the Aegean* (ed. R. A. Crossland-A. Birchall), 141-161.
- Huber 2001 P.J.Huber, "The Solar Omen of Mursili II", *JAOS* 121, No 4, 640-644.
- Huxley 1960 G.L. Huxley, *Acheans and Hittites*, Oxford.
- Iakovidis 1979 Sp. Iakovidis, "The Chronology of LH IIIC" *AJA* 83, no 4, 454-462.

ICAANE	<i>International Congress on the Archaeology of the Ancient Near East</i>
IstMitt	<i>Istanbul Mitteilungen</i>
Işık-Atıcı-vd 2011	F. Işık-M. Atıcı-R. Tekoğlu, “Die Nachhethitische Königsstele von Karakuyu beim Karabel-Pass. Zur Kulturellen Kontinuität vom bronzzeitlichen Mira zum eisenzeitlichen Ionia”, <i>AMS</i> 66, <i>Studien zum Kleinasien VII</i> , 1-35.
İlaslı 1993	A. İlaslı, “A Hittite Statute Found in the Area of Ahurhisar” <i>Nimet Özgüç’e Armağan, Sanat ve İkonografilerin Özellikleri Anadolu ve Komşuları</i> , Ankara, 301-308.
İlaslı-Üyümez 2008	A. İlaslı-M. Üyümez, <i>Afyonkarahisar Müzeleri ve Ören Yerleri</i> , YKY, İstanbul.
JAOS	<i>Journal of the American Oriental Society</i>
JCS	<i>Journal of Cuneiform Studies</i>
JEA	<i>The Journal of Egyptian Archaeology</i>
JHS	<i>The Journal of Hellenic Studies</i>
JmedA	<i>Journal of Mediterranean Archaeology</i>
JNES	<i>Journal of Near Eastern Studies</i>
Johnson 1950	S.E. Johnson, “Laodiceia and Its Neighbors”, <i>Biblar</i> 13, no 1, 1-18.
Joukowsky 1986	M.S. Joukowsky, <i>Prehistoric Aphrodisias, An Account of the Excavations and Artifact Studies, Vol I-II, Excavations and Studies</i> , New Jersey.
Joukowsky 1991	M.S. Joukowsky, “Prehistoric Developments on the Acropolis (Theater Hill)”, <i>Aphrodisias Papers 2</i> , ed R.R.R. Smith- K.T. Erim, Ann Arbor MI, 10-13.
Joukowsky 1993	M.S. Joukowsky, “Prehistoric Aphrodisias: A Sondage in the Acropolis Theater; 1988”, <i>Nimet Özgüç’e Armağan, TTK</i> , 309-320.

- Kadish 1969 B. Kadish, "Excavations of Prehistoric Remains at Aphrodisias 1967" *AJA* 73, no 1, 49-65.
- Kadish 1971 B. Kadish, "Excavations of Prehistoric Remains at Aphrodisias, 1968 and 1969", *AJA* 75, no. 2, 121-140.
- Kaiser 2009 I. Kaiser, "The Meaning of Shape: Pottery Innovations and Tradations in the Sanctuary at Bronze Age Miletus", *Sacred Landscapes in Anatolia and Neighboring Regions*, Ed: C. Gates, J. Morin, T. Zimmermann, BAR International Series 2034.
- Kan 2005 H. Kan, *Anaia-Kadıkalesi MÖ 2. Binyıl Seramikleri*, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Kan-Dündar 2005 H. Kan- E. Dündar, "Madduwatta ve Zippasla Dağı Ülkesi", *Adalya VIII*, 1-16.
- Kaptan 1995 E. Kaptan "Anadolu'da Eski Madencilik", *İ. Metin Akyurt, B. Devam Anı Kitabı, Eski Yakın Doğu Kültürleri Üzerine İncelemeler*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 189-196.
- Karauğuz 2002 G. Karauğuz, Boğazköy ve Ugarit Çivi Yazılı Metinlerine Göre Hitit Devletinin Siyasi Antlaşma Metinleri, Çizgi Kitapevi, Konya.
- Kayan 1997 İ. Kayan, "Bronze Age Regression and Change of Sedimentation on the Aegean Coastal Plains of Anatolia (Turkey)" *Third Millenium Bc Climate Change and Old World Collapse*, Ed: H.N. Dalfes, G. Kukla, H. Weiss, Springer, 431-450.
- Kayan 1999 İ. Kayan, "Alluvial Geomorphology of the Küçük Menderes plains and geo-archaeological interpretations on sites of Ephesos", *Atken des Symposiuns, Archaologische Forschungen Band 1*, Verlag der Osterreichischen Akademie der Wissenhafen, 1995, Wien, 373-379.
- Kbo* *Keilschrifttexte aus Boghazkoi*
- Kerschner 2008 M. Kerschner, "Artemis Kutsal Alanı'nda Bulunan Pişmiş Toprak Kaplar" *Efes Artemisionu Kunsthistorisches Museum'un Sergi Kataloğu*, Viyana, 331-341.

- Kınal 1953 F. Kınal, "Arzava Memleketlerinin Mevkii ve Tarihi", *Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları*, Ankara.
- Kitchen 2006 K.A. Kitchen, "Egyptian New-Kingdom Topographical Lists: An Historical Resources with 'Literary' Histories", in *Causing His Name to Live Studies in Egyptian Epigraphy and History in Memory of William J. Murnane*, TN University of Memphis, 1-8.
- Klengel 1999 H. Klengel, *Geschichte des Hethitischen Reiches*, Leiden.
- Knapp 1980 A.B.Knapp, "KBo 1 26: Alaşiya and Hatti", *JCS* 32, No. 1., 43-47.
- Konakçı-Duman 2007 E. Konakçı-B. Duman "Yazılı ve Arkeolojik Kanıtlar Işığında Kolassai" (Colassae With the Light of Archaeological and Historical Evidences)", *Uluslararası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Cilt 2, Denizli, 57-67.
- Koşay 1966 H.Z. Koşay, *Alaca Höyük Kazısı 1940-1948'deki Çalışmalara ve Keşiflere Ait İlk Rapor*, Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Koşay-Akok 1947 H.Z. Koşay-M. Akok, "The Pottery of Alacahöyük", *AJA* 51, No 2, 152-157.
- Koşay-Akok 1973 H.Z. Koşay-M. Akok, *Türk Tarih Kurumu Tarafından Yapılan Alacahöyük Kazısı 1963-1967 Çalışmaları ve Keşiflere Ait İlk Rapor*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Kozal 2007 E. Kozal, "Regionality in Anatolia Between 15th and 13th Centuries: Red Lustrous Wheel-Made Ware Versus Mycenaean Pottery", *The Lustrous Wares of Late Bronze Age Cyprus and the Eastern Mediterranean*, ed: I. Hein, Wien.
- Kraft-Aschenbrenner vd 1977 J. C. Kraft-S. E. Aschenbrenner-G. Rapp, "Paleogeographic Reconstructions of Coastal Aegean Archaeological Sites", *Science* 195, No. 4282, 941-947.
- KST *Kazı Sonuçları Toplantısı*
- KUB *Keilschrifturkunden aus Boghazkoi*
- Kull 1988 B. Kull, *Demircihüyük V*, Die Mittelbronzezeitliche Siedlung, Verlag Philipp von Zabern Mainz am Rhein.

- Kuniholm 1977 P.I. Kuniholm, *Dendrochronology at Gordion and on the Anatolian Plateau*, University of Pennsylvania, Ph. D. Thesis, University Microfilms International, Michigan.
- Laborde 1838 L. A. Laborde, *Voyage de la Syrie et de l'Asie Mineure*, Paris.
- Lamb 1936 W. Lamb, *Excavations at Thermi in Lesbos*, Cambridge at the University Press.
- Lamb 1937 W. Lamb, "Excavations at Kusura near Afyon Karahisar", *Archaeologia* LXXXVI, 1-65.
- Lamb 1938 W. Lamb, "Excavations at Kusura near Afyon Karahisar: II", *Archaeologia* LXXXVII, 217-274.
- Lamb 1956 W. Lamb, "Some Early Anatolian Shrines", *AnSt* 6, 87-94.
- Latacz 2004 J. Latacz, *Troy and Homer*, Oxford University Press.
- Laviosa 1984 C. Laviosa, "The Minoan Thalassocracy Iasos and the Carian Coast", *The Minoan Thalassocracy Myth and Reality*, Ed: R. Hagg- N.Marinatos, Stockholm, 183-185,.
- Leake 1976 W. M. Leake, *Journal of a Tour in Asia Minor*, New York.
- Levi 1964 D. Levi, *Recent Excavations at Phaiostos*, Studies in Mediterranean Archaeology, V 11.
- Lloyd 1960 S. Lloyd, "Beycesultan, 1959: Sixth Preliminary Report", *AnSt* 10, 31-41.
- Lloyd 1972 S. Lloyd, *Beycesultan Vol III, part 1, Late Bronze Age Architecture*, The British Institute of Archaeology at Ankara, London 1972.
- Lloyd- Mellaart 1965 S. Lloyd-J.Mellaart, *Beycesultan vol 2, Middle Bronze Age Architecture and Pottery*, The British Institute of Archaeology at Ankara, London.
- Lloyd-Mellaart 1955 S. Lloyd-J. Mellaart, "Beycesultan Excavations: First Preliminary Report", *AnSt* 5, 39-92.
- Lloyd-Mellaart 1956 S. Lloyd-J. Mellaart, "Beycesultan Excavations: Second Preliminary Report, 1955" *AnSt*, Vol. 6, Special Number in

Honour and in Memory of Professor John Garstang, 101-135.

- Lloyd-Mellaart 1957 S. Lloyd-J. Mellaart, "An Early Bronze Age Shrine at Beycesultan", *AnSt* 7, 27-36.
- Lloyd-Mellaart 1962 S. Lloyd-J. Mellaart, *Beycesultan vol 1, The Chalcolithic and Early Bronze Age Levels*, The British Institute of Archaeology at Ankara, London.
- Lloyd-Mellaart-Stronach 1959 S. Lloyd-J. Mellaart-D. Stronach "Excavations at Beycesultan, 1958", *AnSt* 9, 35-50.
- Love 1984 I. Love, "From Crete to Knidos: A Minoan Sea Route Via the Dodakanese", *AJA* 88, 251.
- Luckenbill 1921 D.D. Luckenbill, "Hittite Treaties and Letters", *The American Journal of Semitic Languages and Literatures* 37, No 3, 161-211.
- Lloyd 1967 S. Lloyd, *Early Highland Peoples of Anatolia*, Thames and Hudson, London.
- Mac Sweeney 2007 N. Mac Sweeney, *Community Identity and Material Culture: The Case of Protohistoric Western Anatolia*, Vol 1-2, Cambridge Üniversitesi, yayınlanmamış doktora tezi.
- Mac Sweeney 2009 N. Mac Sweeney, "Beyond Ethnicity: The Overlooked Diversity of Group Identities". *JMedA* 22.1: 101-126.
- Mac Sweeney 2010 N. Mac Sweeney, "Hittites and Arzawans: a view from Western Anatolia", *AnSt* 60, 7-24.
- Mac Sweeney 2011a N. Mac Sweeney, *Community Identity and Archaeology, Dynamic Communities Aphrodisias and Beycesultan*, The University of Michigan Press, Ann Arbor.
- Mac Sweeney 2011b N. Mac Sweeney, "Strange and Estranged: Perceiving cultural contacts in Late Bronze Age-Early Iron Age Anatolia", ed: K. Duistermaat -I. Reguluski, *Intercultural Contacts in the Ancient Mediterranean. Orientalia Lovaniensia Analecta 202*. Leuven: Peeters, 67-77.
- MacMahon 2003 G. MacMahon, "Cultural Boundaries in Hittite Ritual", *Hittite Studies in Honor of Harry A. Hoffner Jr*, 265-280.

- Macqueen 1968 J.G. Macqueen, "Geography and History in Western Asia Minor in Second Millenium" *AnSt* 18, 169-185.
- Macqueen 1975 J.G. Macqueen, *The Hittites and Contemporaries in Asia Minor*, Thames and Hudson, London.
- Macqueen 2001 J.G. Macqueen, *Hititler ve Hitit Çağında Anadolu*, Arkadaş yayınevi, Ankara.
- Malay 1992 H. Malay, *Helenistik Devirde Pergamon ve Aristokinos Ayaklanması*, İzmir.
- Manning 1995 S.W. Manning, *The Absolute Chronology of the Aegean Bronze Age*, Ed: A.B. Knapp, Sheffield Acedemic Pres, Scheffield.
- Manning 1997 S.W. Manning, "Cultural Change in the Aegean 2200 Bc", *Third Millenium Bc Climate Change and Old World Collapse*, Ed: H.N. Dalfes, G. Kukla, H. Weiss, Springer, 14-173.
- Marchese 1976 R. T. Marchese, "Report on the West Acropolis Excavations at Aphrodisias: 1971-1973", *AJA* 80, No 4, 393-413.
- Marchese 1978 R. T. Marchese, "Late Mycenaean Ceramic Finds in the Lower Meander Valley and A Catalogue of Late Bronze Age Painted Motifs from Aphrodisias", *Arhaeological Journal* 135, 15-31.
- Marchese 1986 R.T. Marchese, *The Lower Meander Flood Plain, A Regional Settlement Study*, BAR International Series 292.
- Mayer-Garstang 1925 L.A. Mayer-J.Garstang, "Kizzuwadna and Other Hittite States", *JEA* 11, No ½, 23-35.
- McMahon 2003 G. McMahon, "Cultural Boundaries in Hittite Ritual", G. Beckman, R. Beal, G. McMahon (ed), *Hittite Studies in Honor of Harry A. Hoffner Jr, on the Occasion of His 65th Birthday*, Indiana, 265-280.
- MDOG* *Mittlungen der Deutschen Orient-Gesellschaft.*
- Mee 1978 C. Mee, "Aegean Trade and Settlement in Anatolia in the Second Millenium B.C.", *AnSt* 28, 123-156.
- Mee 1998 C. Mee, "Anatolaia and the Aegean in the Late Bronze Age" *In Aegean and Orient in the Second Millenium, Proceedings of the*

50th Anniversary Symposium Cincinnati, Ed: E. H. Cline D. Harris Cline (Aegeum 18), 137-148.

- Melchert 1978 H.C. Melchert, "The Acts of Hattusili I", *JNES* 37, No 1, 1-22.
- Mellaart 1954 J. Mellaart, "Preliminary Report on Survey of Pre-Classical Remains in Southern Turkey", *AnSt* IV, 175-240.
- Mellaart 1968 J. Mellaart, "Anatolian Trade with Europe and Anatolian Geography and Culture Provinces in the Late Bronze Age", *AnSt* 18, 187-202.
- Mellaart 1970 J. Mellaart, "The Second Millennium Chronology of Beycesultan", *AnSt* 20, 55-67.
- Mellaart 1974 J. Mellaart, "Western Anatolia, Beycesultan and The Hittites", *Mansel'e Armağan*, TTKY, Ankara, 493-526.
- Mellaart 1986 J. Mellaart, "Some Reflections on the History and Geography of Western Anatolia in the Late Fourteenth and Thirteenth Centuries B.C.", *Anadolu Araştırmaları* X, 215-231.
- Mellaart 1993 J. Mellaart, "The Present State of 'Hittite Geography'", *Nimet Özgüç'e Armağan*, Ankara, 415-422.
- Mellaart-Murray 1995 J. Mellaart-A. Murray, *Beycesultan Vol. III Part II: Late Bronze Age and Phrygian Pottery and Middle and Late Bronze Age Small Objects*, Oxford, 1995.
- Mellink 1954 M.J. Mellink, "Anatolian Chronology" *Chronologies in Old World Chronology*, ed: R.W. Ehrich, 101-131, London.
- Mellink 1955 M.J. Mellink, "Archaeology in Asia Minor", *AJA* 59, No. 3, 231-240.
- Mellink 1956 M.J. Mellink, *A Hittite Cemetery at Gordion*, The University Museum, University of Pennsylvania, Philadelphia.
- Mellink 1964 M.J. Mellink, "Archaeology in Asia Minor", *AJA* 68, No 2, 149-166.
- Mellink 1978 M.J. Mellink, "Archaeology in Asia Minor", *AJA* 82, No. 3, 315-338.

- Mellink 1983 M.J.Mellink, "The Hittites and the Aegean World: Part 2. Archaeological Comments on Ahhiyawa-Achaians in Western Anatolia", *AJA* 87, No. 2., 138-141.
- Mercangöz 2002 Z. Mercangöz, "Kuşadası, Kadı Kalesi Kazısı", *İzmir Kent Kültürü Dergisi* 5, 272-276.
- Mercangöz 2003 Z. Mercangöz, "Kuşadası, Kadı Kalesi Kazısı 2001 Yılı Çalışmaları", *KST* 24, Cilt 2, 125-138.
- Meriç 1982 R. Meriç, *Küçük Menderes Havzasının Tarihsel Coğrafyası*, Ege Üniversitesi, İzmir, yayınlanmamış doçentlik tezi.
- Meriç 1987 R. Meriç, "1985 Yılı İzmir ve Manisa İlleri Yüzey Araştırması", *AST* 4, Ankara, 301-311.
- Meriç 1989 R. Meriç, "1987 Yılı İzmir ve Manisa İlleri Yüzey Araştırması", *AST* 6, Ankara, 385-393.
- Meriç 2002 R. Meriç, "Metropolis Yakınındaki 'Hitit' Çağdaş Bir Arzava Kenti: Puranda", *İzmir Kent Kültürü Dergisi* 5, 230-234.
- Meriç 2003 R. Meriç, "Excavations at Bademgediği Tepe (Puranda) 1999-2002: A preliminary Report", *IstMitt* 53, 79-98.
- Meriç 2009 R. Meriç, *Das Hinterland von Ephesos Archäologisch-Topographische Forschungen Im Kaystros-Tal*, Österreichisches Institut, Wien.
- Meriç-Aybek-vd. 2008 R. Meriç-S. Aybek-A.K. Öz- A.E. Meriç- E.Gügör- S.Alatepeli, "Metropolis 2006 Yılı Kazıları", *KST* 29, Cilt 2, 369-379.
- Meriç-Mountjoy 2001 R. Meriç-P.A. Mountjoy, "Three Mycenaean vases from Ionia", *IstMitt* 51, 137-142.
- Meriç-Mountjoy 2002 R. Meriç-P.A. Mountjoy, "Mycenaean Pottery from Bademgediği Tepe (Puranda) near Metropolis in Ionia: A preliminary Report" *IstMitt* 52, 79-99.
- Meriç-Öz-vd 2004 R. Meriç- A.K. Öz-A.E. Meriç- G. Ulaşans, "Metropolis 2002 Yılı Kazı Raporu", *KST* 25, Cilt 2, 293-302.
- Meriç-Öz-vd 2005 R. Meriç- A.K. Öz- A.E. Meriç, "Metropolis Kazıları 2003", *KST*

- 26, Cilt 2, 137-147.
- Meriç-Öz-vd 2006 R.Meriç-A.K. Öz-A.E. Meriç- S. Aybek, "Metropolis 2004 yılı Çalışmaları", *KST* 27, Cilt 1, 249-260.
- Meriç-Öz-vd. 2007 R. Meriç- A. K. Öz, "2005 Yılı Metropolis Kazıları", *KST* 28, Cilt 2, 243-253.
- MKKS *Müze Kurtarma Kazıları Sempozyumu*
- Momigliano 2000 N. Momigliano, "Bronze Age Carian Iasos", *AnatA* 6, 12.
- Momigliano 2001 N. Momigliano, "Bronze Age Carian Iasos", *AnatA* 7, 15.
- del Monte-Tischler 1978 del. G. F. Monte- J.Tischler, *Die Orts und Gewässer namen der Hethetischen Texte*, Wiesbaden.
- Mountjoy 1993 P.A. Mountjoy, *Mycenaean Pottery: An Introduction*, Oxford University Committee for Archaeology.
- Mountjoy 1997a P.A. Mountjoy, "Troia Phase VI_f and Phase VI_g: The Mycenaean Pottery" *Studia Troica* VII, 275-294.
- Mountjoy 1997b P.A. Mountjoy, "Local Mycenaean Pottery at Troia" *Studia Troica* VII, 258-267.
- Mountjoy 1998 P.A. Mountjoy, "The East Aegean - West Anatolian İnterface in the Late Bronze Age: Mycenaean and the Kingdom Ahhiyawa", *AnSt* 48, 33-67.
- Mountjoy 1999 P.A. Mountjoy, "Troia VII Reconsidered", *Studia Troica* IX, 295-347.
- Muhly 1974: J.D. Muhly, "Hittites und Acheans, Ahijawa Redomitos" *Historia* XXIII/2, 129-145.
- Muhly 1993 J.D. Muhly, "Early Bronze Age Tin and the Taurus" *AJA* 97, No 2, 239-253.
- Murray 1987 A. Murray, "Elazığ ve Pamukkale Müzeleri Çalışmaları", *AST* 4, Ankara, 347-359.
- Muss 2005 U. Muss, "Efes ve İstanbul Arkeoloji Müzelerindeki Efes

- Artemision Buluntuları”, *AST* 22, Cilt 2, Ankara, 337-353.
- MVAG* Mitteilungen Vorderasiatisch-Aegyptischen Gessellschaft
- Naumann 1963 R. Naumann, “Didyma” *AS* 13, 24.
- Naumann 1985 R. Naumann, *Eski Anadolu Mimarlığı*, TTK Basımevi, 2. Baskı, Ankara.
- Neve 1984 P. Neve, *Boğazköy VI, Funde Aus den Grabungen bis 1979*, K. Bittel, H-G Bachmann, R. Naumann, G. Neumann, P. Neve, W. Orthmann, H. Otten, Gebr Mann Verlag, Berlin.
- Niemeier 1995 W.D. Niemeier, “New Excavations in Bronze Age Miletos, 1994”, *BICS* 40, 260-261.
- Niemeier 1996 W.D. Niemeier, “A Linear A Inscription from Miletos (MIL zbl)”, *Kadmos* 35, 87-99.
- Niemeier 1997 W.D. Niemeier, “The Mycenaean Potter’s Quarter at Miletus”, in Laffineur. R. and Betancourt, P. P. (eds), *TEXN II: Craftsman, Craftswomen and Craftmanship in the Aegean Bronze Age: Proceedings of the 6th International Aegean Conference*, Philadelphia, Temple University, 18-21 April 1996, Liege: Univesite de Liege, 347-352.
- Niemeier 1998 W.D. Niemeier, “The Mycenaean in Western Anatolia and the Problem of the Sea People”, in *Mediterranean Peoples in Transition Honor of Trade Dotham*, Ed: S. Gittin, A. Mazar, E, Stern, Israel Exploration Society, Kudüs, 17-65.
- Niemeier 2005 W.D. Niemeier, “The Minoans and Mycenaean in Western Asia Minor: Settlement, Emporia, Settlement or Acculturation”, *Aegaeum* 25, Emporia, Aegeans in the Central and Eastern Mediterranean, ed: R. Laffineur-E. Greco, 69-98.
- Niemeier-Niemeier 1997 B.Niemeier- W.D. Niemeier “Projekt Minoisch-Mykenisches bis Geometrisches Milet”, Zielsetzung und Grabungen auf dem Stadionhügel un am Athenatempel, *AA*, 189-248.
- Niemeier-Niemeier 1999 W.D. Niemeier- B. Niemeier “The Minoans of Miletus”, *Aegaeum* 20, Vol 2, 543-554.

- Omura 2002 S. Omura, "Preliminary Report on the 16th Excavation at Kaman-Kalehöyük (2001)", *Anatolian Archaeological Studies* Vol XI, 1-43.
- Orthmann 1963 W. Orthmann, *Frühe Keramik von Boğazköy aus den Ausgrabungen am Nordwesthang von Büyükkale*, Verlag Gebr Mann, Berlin.
- Otten 1958 H. Otten, "Bericht Über Die Ausgrabungen in Boğazköy im Jahre 1957, Keilschrifttexte", *MDOG* 91, 73-84.
- Otten 1961 H. Otten, "Zur Lokalisierung von Arzava und Lukka", *JCS* 15, No. 3, 112-113.
- Oy 2011 H. Oy, "Afyonkarahisar Orta Tunç Çağ Yerleşmeleri", *Belleten*, 273 cilt, LXXV, 311-336.
- OxfJA* *Oxford Journal of Archaeology*
- Önhan 1993 T. Önhan, "Des Inscriptions de Sceaux-Cylindres Diverses Provenant d'Acemhöyük", *Aspects of Art and Iconography: Anatoia and Its Neighbors, Studies of Honor of Nimet Özgüç*, Ankara, 629-633.
- Özgüç 1950 T. Özgüç, *Türk Tarih Kurumu Tarafından Yapılan Kültepe Kazısı Raporu 1948: Ausgrabungen in Kültepe: Bericht über die im Auftrage der Türkischen historischen Gesellschaft, 1948, durchgeführten Ausgrabungen*, Ankara, TTK.
- Özgüç-Özgüç 1953 T.-N. Özgüç, *Türk Tarih Kurumu Tarafından Yapılan Kültepe Kazısı Raporu 1949/ Ausgrabungen in Kültepe Bericht Über Die Im Auftrage der Türkischen Historischer Gesellschaft, 1949 Durchgeführten Ausgrabungen*. TTK, Ankara.
- Özgüç 1955 T. Özgüç, "Fraktin Eserleri/Finds at Fraktin", *Belleten* XIX/73, 295-307.
- Özgüç 1963 T. Özgüç, An Assyrian Trading Outpost, *Scientific American* 208, 102.
- Özgüç 1966 N. Özgüç, "Afyon, Kayseri, Malatya Mühürleri", *Anadolu* X, 155-170.

- Özgüç 1968 N. Özgüç, *Kaniş Karumu Ib Katı Mühürleri ve Mühür Baskıları, Seals and seals impressions of level Ib from Karum Kanish*, TTK, Ankara.
- Özgüç 1978 T. Özgüç, *Maşat Höyük Kazıları ve Çevresindeki Araştırmalar/Excavations at Maşat Höyük and Investigations in its Vicinity*, TTK, Ankara.
- Özgüç 1999 T. Özgüç, *Kültepe-Kaniş/Neşa saraylar ve mabetleri: The Places and Temples of Kültepe/Kaniş-Neşa*, TTK, Ankara.
- Özgünel 1983 C. Özgünel, "Batı Anadolu ve İçlerinde Miken Etkinlikleri", *Bulleten XLVII*, 697-743.
- Özgünel 1996 C. Özgünel, *Mykenische Keramik in Anatolien*, AMS 23, Münster.
- Özkan 1993 S. Özkan, "The Seal Impressions of Two Old Assyrian Kings" Nimet Özgüç'e Armağan, *Aspects of Art and Iconography: Anatolia and its Neighbors*, Ankara, 501-502.
- Özkan 1995 S. Özkan, "Önasya'da Geç Tunç Çağı Ticaret Hayatında Hitit Devletinin Yeri", *Tarih İncelemeleri Dergisi X*, 211-217.
- Özkan-Erkanal 1999 T. Özkan-H. Erkanal, *Tahtalı Barajı Kurtarma Kazısı Projesi/ Tahtalı Dam Area Salvage Project*, ed: T. Özkan, TC. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü İzmir Arkeoloji Müzesi Müdürlüğü, İzmir.
- Özyiğit 2004 Ö. Özyiğit, "2002 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları", *KST 25*, Cilt 1, 441-452.
- Özyiğit 2005 Ö. Özyiğit, "2003 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları", *KST 26*, Cilt 2, 43-49.
- Özyiğit 2006 Ö. Özyiğit, "2004 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları" *KST 27*, Cilt 2, 73-89.
- Page 1959 D. L. Page, *History and the Homeric Iliad*, Berkeley.
- Palmer 1961 L. R. Palmer, *Mycenaeans and Minoans, Aegean Prehistory in the Light of the Linear B Tablets*, Faber and Faber, London.
- Parsinger-Sanz 1992 H. Parsinger-R. Sanz, *Die Oberstadt von Hattuşa Hethitische Keramik Aus Dem Zentralen Tempelviertel*, Gebr Mann Verlag, Berlin.
- Pavuk 2002 P. Pavuk, *Troia VI and VIIa The Blegen Pottery Shapes: Towards*

- a Typology, *Studia Troica* 12., 35-71.
- Pavuk 2005 P. Pavuk, "Aegeans and Anatolias. A Trojan Perspective", *Aegaeum* 25, Emporia, Aegeans in the Central and Eastern Mediterranean, ed: R. Laffineur-E. Greco, 269-277.
- Peschlow 2002 A. Peschlow, "Latmos'da Hititler", *Birinci Uluslararası Aşağı Büyük Menderes Havzası Tarih, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Sempozyumu*, Ed: A. A. Öztürk, 199-204.
- Peschlow-Bindokat 2002 A. Peschlow-Bindokat, "A. Die Hethiter im Latmos. Eine hethitischluwische Hieroglyphen-Inschrift am Suratkaya (Beşparmak/Westtürkei)", *AW* 33/2, 211-15.
- Pococke 1743-1745 R. Pococke, *A Description of The East and Some Others Countries*, Vol 1,2, London.
- Plinius Naturalist Historia V. 105.
- Ramsay 1895 W.M. Ramsay, *Cities and Bishoprics of Phrygia*, Oxford.
- Raymond 2002 A. E. Raymond, "Kamares Ware (and Minoans ?) at Miletus", *AeA* 5, 19-27.
- Raymond 2005 A. E. Raymond, *Miletus in the Bronze Age and Minoan Presence in the Eastern Aegean*, Graduate Department of the History of Art Ancient Studies Collaborative Programme University Of Toronto, yayınlanmamış doktora tezi.
- Raymond 2009 A. E. Raymond, "Miletus IV: The Settlement and Minoan Sanctuary of the Beginning of the Late Bronze Age", *The Minoans in the Central, The Minoans in the Central, Eastern and Northern Aegean*, New Evidence: Acts of a Minoan Seminar, 22-23 January 2005, The Danish Institutes at Athens, 2009.
- Renfrew 1972a C. Renfrew, *The Emergence of Civilization: The Cyclades and the Aegean in the Third Millenium Bc*, London.
- Renfrew 1972b C. Renfrew, "Patterns of Population growth in Prehistoric Aegean", *Man ettlement and Urbanism*, ed: PJ Ucko, R. Tringham, G.W. Dimbleby, 383-401.
- Russel 1954 R. J. Russell, "Alluvial Morphology of Anatolian Rivers", *Annals*

- of the Association of American Geographers 44, No. 4, 363-391.
- Sarre 1998 F. Sarre, *Küçük Asya Seyahatnamesi*, İstanbul.
- Sayce 1922 A.H. Sayce, "The Geographical Position of Arzava", *JEA* 8, No. 3/4, 233-234.
- Sayce 1923 A.H. Sayce, "The Early Geography of South Eastern Asia Minor", *JHS* 43, Part 1, 44-49.
- Scardozzi 2007 G. Scardozzi, "Ricerche topografiche e telerilevamento", Hierapolis di Frigia, Le Attivita Delle Campagne Di Scavo e Restauro 2000-2003, ed: F D'Andria-M. Piera Caggia, Ege Yayınları.
- Schachermeyr 1986 F. Schachermeyr, *Mykene und das Hethiterreich*, Wien.
- Schachner-Meriç 2000 A.Schachner-Meriç, "Ein Stempelsiegel des späten 2. Jahrtausends v. Chr. aus Metropolis in Ionien", *SMEA XLII/1-2000*: 85-102.
- Schaeffer 1952 C.F.A Schaeffer, *Enkomi-Alasia I. Nouvelles missions a Chypre, 1946-1950*, Paris.
- Schiering 1984 W. Schiering, "The Connections between the Oldest Settlement at Miletus and Crete", *The Minoan Thalassocracy Myth and Reality*, Ed: R. Hagg- N.Marinatos, 187-189, Stockholm.
- Sevin 2001 V. Sevin, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, TTK, Ankara.
- Sevin-Köroğlu 2004 V. Sevin-K. Köroğlu, "Late Bronze Age at Yumuktepe", New Evidence from Step Trench South" Mersin Yumuktepe Reappraisal Ed: I Ceneva, V. Sevin, Lecce, 73-83.
- Shoop 2005 U. D. Shoop, *Das Anatolische Chalcolithikum*, Urgeschichtliche Studien I, Verlag Bernhard Albert Greiner, Remshalden.
- Sevin-Köroğlu 2004 V. Sevin- K. Köroğlu, *Mersin Yumuktepe a Reappraisal*, ed: I. Caneva-V. Sevin, Lecce.
- Singer 1983 I. Singer, "Western Anatolia in the Thirteenth Century B.C. According to the Hittite Sources", *AnSt* 33, Special Number in Honour of the Seventy-Fifth Birthday of Dr. Richard Barnett, 205-

217.

SMEA

Studi Micenei ed Egeo-Anatolici

- Sommer-Falkenstein 1974 F. Sommer-A.Falkenstein, *Die Hethitisch-Akkadische Bilingue des Hattusili I (Labarna II)*, Hildesheim.
- Söğüt 2007 B. Söğüt, “Kalıntılar Işığında Antik Dönemde Belevi Çevresi” *21. Yüzyıla Girerken Geçmişten Günümüze Çal Yöresi, Baklan, Çal, Bekilli*, Ed: B. Topuz, R. Urhan, M. A. Gülel, 766-778.
- Spoon-Wheeler 1679 J. Spoon-G. Wheeler, *Voyage de Dalmatie, de Grece, et Du Levant I-II*, Paris.
- Starke 1981 F. Starke, “Die Keilschrift –Luwischen Wörter für ‘Insel’ und Lampe” *ZVerglSprF* 95, 141-157.
- Starke 1997 F. Starke, “Troia im Kontext des Historisch-Politischen und Sprachlichen Umfeldes Kleinasiens im 2. Jahrtausend” *Studia Troica* 7, 447-487.
- Starke 2001 F. Starke, “*Milattan Önce İkinci Bin Yılın Güç Dengesi İçinde Troia*”, Troia-Düş ve Gerçek, İstanbul, 34-44.
- Stefanini 1964 R.Stefanini, “KUB XXI 33 (Bo 487): Mursili’s Sins”, *JAOS* 84, No1, 22-30.
- Stubbings 1975 F.H. Stubbings, “The Expansion of Mycenaean Civilization”, *The Recission Mycenaean Civilization, History of the Middle East and the Aegean Region 1380-1000 BC, CAH II/2*, 338-358.
- Sturtevant 1928 E.H.Sturtevant, “The Tawagalawas Text”, *The American Journal of Semitic Languages and Literatures* 44, no 4, 217-231.
- Şahoğlu 2007 V.Şahoğlu, “Çeşme-Bağlararası: A New Excavation in Western Anatolia”, *Middle Helladic Pottery and Synchronisms*, ed: F. Felten, W. Gauss, R. Smetana, Wien, 309-322.
- Şimşek 2002 C. Şimşek, “Kolossai”, *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, 107, 3-16.
- Şimşek 2005 C. Şimşek, “2003 Yılı Laodikeia Antik Kenti Kazısı”, *KST* 26, I, Ankara, 305–320.

- Şimşek 2006 C. Şimşek, “2004 Yılı Laodikeia Antik Kenti Kazısı”, *KST* 27, I, Ankara, 419–434.
- Şimşek 2007a C. Şimşek, *Laodikeia (Laodikeia ad Lycum)*, Ege Yayınları, İstanbul.
- Şimşek 2007b C. Şimşek, “2005 Yılı Laodikeia Antik Kenti Kazısı”, *KST* 28, I”, Ankara, 455-478.
- Şimşek 2007c C. Şimşek, “Çal ve Baklan İlçelerindeki Arkeolojik Kalıntılar”, *21. Yüzyıla Girerken Geçmişten Günümüze Çal Yöresi, Baklan, Çal, Bekilli*, Ed: B. Topuz, R. Urhan, M. A. Gülel, 729-757.
- Şimşek 2008 C. Şimşek, “2006 Yılı Laodikeia Antik Kenti Kazıları”, *KST* 29, 3, Ankara, 99-122.
- Şimşek 2009 C. Şimşek, “2007 Yılı Laodikeia Antik Kenti Kazısı”, *KST* 30, II, Ankara, 409–436.
- Şimşek 2010 C. Şimşek, “2008 Yılı Laodikeia Antik Kenti Kazısı”, *KST* 31, Cilt 4, Ankara, 101-134.
- Şimşek 2011 C. Şimşek, “2009 Yılı Laodikeia Antik Kenti Kazıları”, *KST* 32, III, Ankara, 447-474.
- Şimşek 2012 C. Şimşek, “2010 Yılı Laodikeia Antik Kenti Kazıları” *KST* 33, Ankara, baskıda.
- TAD* *Türk Arkeoloji Dergisi*
- Taracha 2001 P.Taracha, “Mycenaeans Ahhiyawa and Hittite Imperial Policy in the West: a Note on KUB 26.91” Th. Richter, D. Prechel J. Klinger (ed.), *Kulturgeschichte. Altorientalische Studien für Volkert Haas zum 65. Geburtstag*, Saarbrücken, 417-422.
- Taylour 1983 L. W. Taylour, *Mycenaeans*, revised edition, London.
- Telci 2010 C. Telci, *Ücrâ Yerde ve Deniz Kenarında, İhtiyatlı Mahalde Bir Şehir: Ayasuluğ (Selçuk) (XV-XVI Yüzyıllar)*, Selçuk Belediyesi Selçuk-Efes Kent Belleği Yayınları, İstanbul.
- Texier 2002 C. Texier C, *Küçük Asya, Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi, Cilt II*, (Çev. K. Y. Koprıman), Ankara.

- Thonemann 2011 P. Thonemann, *The Meander Valley, A Historical Geography from Antiquity to Byzantium*, Cambridge University Press.
- Traversari 1995 G. Traversari, “1993’te Frigya Kenti Laodicea’da Yapılan Araştırmalar”, *AST 12*, Ankara, 67-75.
- Traversari 1996 G. Traversari, “1994 yılında Laodicea’da (Frigya) Yapılan Arkeolojik İnceleme”, *AST 13*, Ankara, 81-89.
- Traversari 1998 G. Traversari, “1996 Yılı Laodicea Arkeolojik Yüzeysel Araştırması”, *AST 15*, Cilt 2, Ankara, 295-307.
- Traversari 1999 G. Traversari, “1997’de (Frigya’daki) Laodicea’da Yapılan Arkeolojik Yüzeysel Araştırması” *AST 16*, Cilt 2, Ankara, 293-299.
- Traversari 2000 G. Traversari, “ 1998 Yılında (Phrygia’daki) Laodikeia’da Yapılan Arkeolojik Yüzeysel Araştırması”, *AST 17*, Cilt 2, 245-249.
- Traversari 2001 G. Traversari, “1999 Survey at Laodikeia Ad Lycum”, *AST 18*, Cilt 2, Ankara, 219-225.
- TTK Türk Tarih Kurumu
- TTKY Türk Tarih Kurumu Yayınları
- Tuna 1988 N. Tuna, “İonia ve Datça Yarımadası Arkeolojik Yüzeysel Araştırmaları 1985-1986”, *AST 5*, Cilt 1, Ankara, 303-359.
- Tül 1986 Ş. Tül, “Prehistoric Settlements on the Meander Plain”, *Prehistoric Aphrodisias, An Account of the Excavations and Artifact Studies, Vol II, Bibliography, catalogue, Apendix, Index*, New Jersey, appendix 1, 713-724.
- Tütüncüler 2005 Ö. Tütüncüler, *M.Ö. 2. Bin Ege Bölgesi Doküman Aletleri*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilimdalı, yayınlanmamış doktora tezi.
- Umurtak 2003 G. Umurtak, “A study of A Group of Pottery Finds From the MBA Deposits at Bademağacı Höyük”, *Anatolica Antiqua XI*, 53-74.
- Ünal 2002 A. Ünal, *Hititler Devrinde Anadolu 1*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

- Ünal 2003 A. Ünal, *Hititler Devrinde Anadolu 2*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Ünal 2005 A. Ünal, *Hititler Devrinde Anadolu 3*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Vardar-Sarıöz 2006 S. Vardar-E. Sarıöz, “Torbalı Ovasının Kuzey ve Güney Kesimlerinin Alüvyal Gelişimi ve Doğal Ortam Değişmelerine Etkileri”, *Ekoloji* no 60, 55-64.
- Vandenabeele 1992 F. Vandenabeele, *Malia: the palace of Malia and Chersonissos*, Athen.
- Veenhof 1972 K. R. Veenhof, *Aspects of Old Assyrian Trade and its Terminology*, Leiden.
- Voigtländer 1986 W. Voigtländer, “Umrisse eines vor und frühgeschichtlichen Zentrums an der karisch-ionischen Küste”, *AA* (1986), 616-667.
- Voigtländer 1989 W. Voigtländer, “Teichussa 1987”, *AST VI*, 183-191.
- Warren-Hankey 1989 P. Warren-V. Hankey, *Aegean Bronze Age Chronology*, Bristol.
- Wainwright 1939 G. A. Wainwright, “Some Sea Peoples and Others in Hittite Archives”, *JEA*, 25, 148-153.
- Weber 1898 G. Weber, Die Hochdruck-Wasserleitung von Laodicea ad Lykum, *Jahrbuch des Kaiserlich Deutschen Archäologischen Instituts, Band XIII*, Berlin: Druck und Verlag von Georg Reimer.
- Werner 1993 K. Werner, The Megaron during the Aegean and Anatolian Bronze Age, *SIMA CVIII*, Jonsred.
- Wilson 1927 J. A. Wilson, “The Texts of the Battle of Kadesh”, *The American Journal of Semitic Languages and Literatures*. 43, No. 4, 266-287.
- Woudhuizen 2003 F.C. Woudhuizen, “The Luwian Hieroglyphic Contribution to Anatolian Geography”, *Anatolica XXIX*, 1-6.
- Wright 2000 G.R.H. Wright, “Some Byzantine Bronze Objects from Beycesultan”, *AnSt* 50, 159-170.
- Yakar 1968 J. Yakar, *The Religious Architecture and Art of Early Anatolia*,

Yayınlanmamış doktora tezi, Brandeis University.

- Yakar 1974 J. Yakar, “Twin Shrines of Beycesultan”, *Anst* 24, 151-161.
- Yakar 1976 J. Yakar, “Hittite Involvement in Western Anatolia”, *AnSt* 26, 117-128.
- Yakar 2007 J. Yakar, *Anadolu'nun Etnoarkeolojisi*, Homer Yayınları, İstanbul.
- Yavuz 1997 A.T. Yavuz, “The Concepts That Shape Anatolian Seljuq Caravanserais”, *Muqarnas* 14, 80-95.
- Yener 1986 K.A. Yener, “The Archaeometry of Silver in Anatolia: The Bolkar Dağ Mining District”, *AJA* 90, no 4, 469-472.
- ZVerglSprF* *Zeitschrift für Vergleichende Sprachforschung*

**T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Arkeoloji Anabilim Dalı
Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Bilim Dalı**

**BÜYÜK VE KÜÇÜK MENDERES HAVZALARINDAKİ MÖ 2. BİNYIL
KÜLTÜRLERİNİN YENİ VERİLER IŞIĞINDA DEĞERLENDİRİLMESİ**

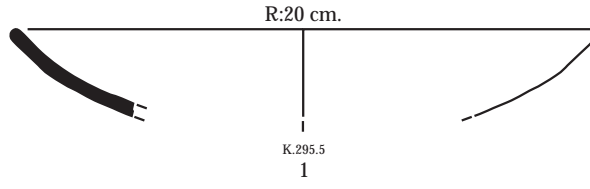
**DOKTORA TEZİ
(KATALOG)**

Erim KONAKÇI

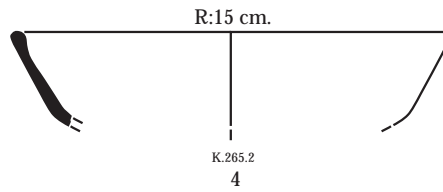
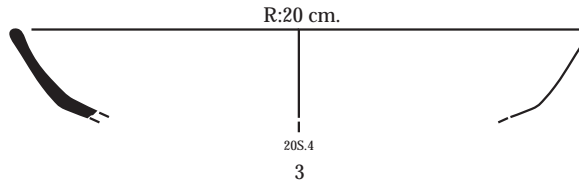
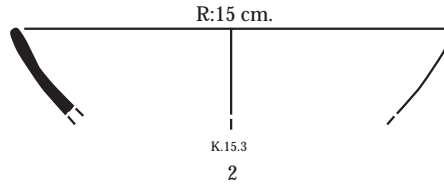
**TEZ DANIŞMANI
Altan ÇİLİNGİROĞLU**

İZMİR-2012

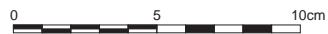
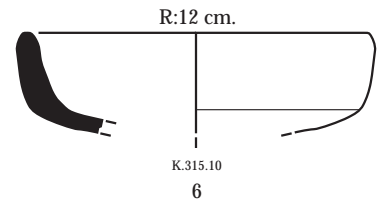
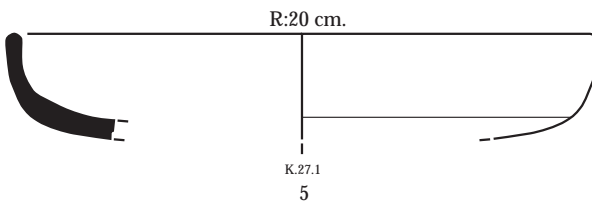
ÇT1

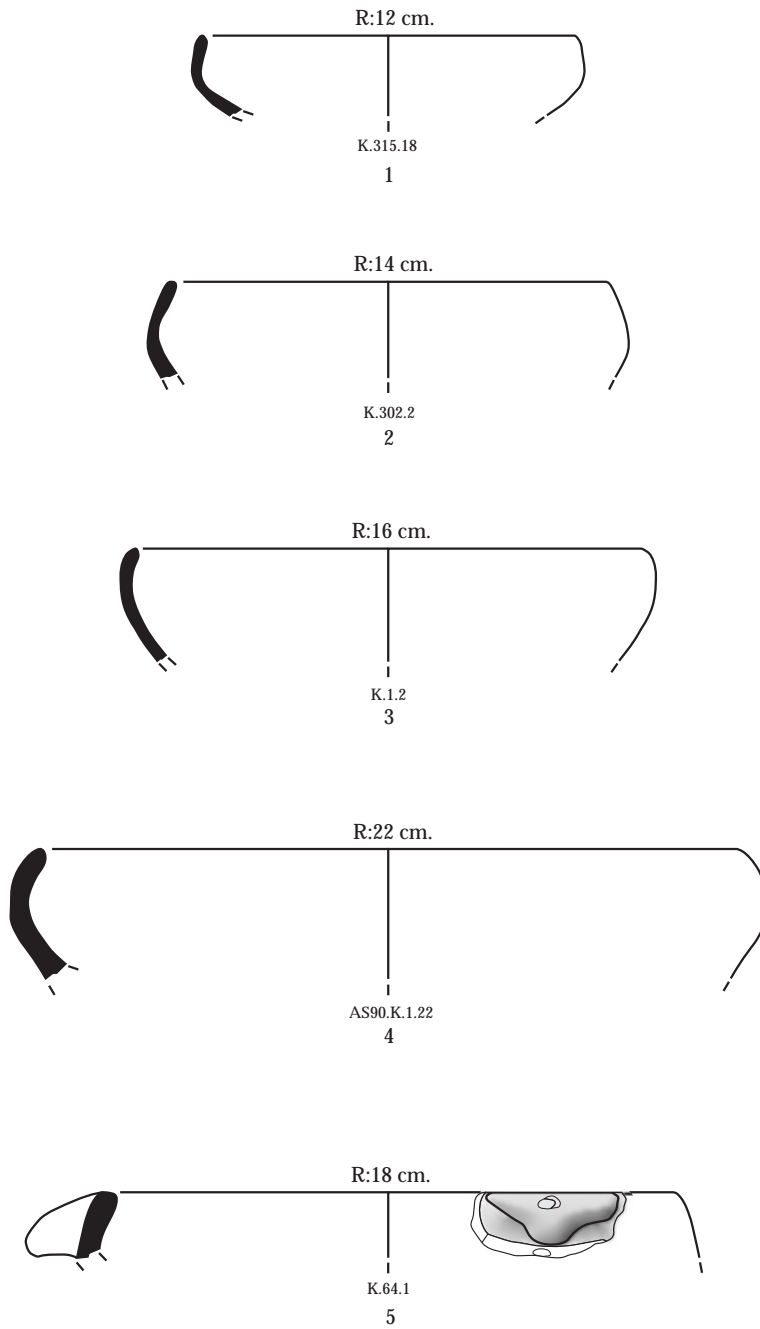
ÇT 2

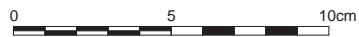
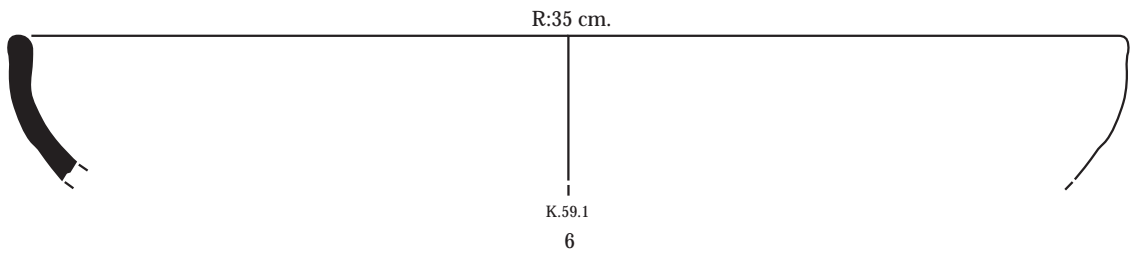
ÇT 3

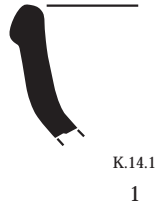
ÇT 4a

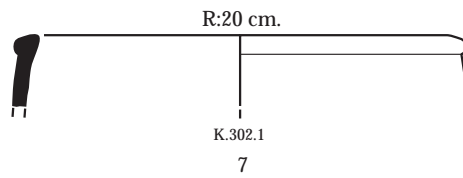
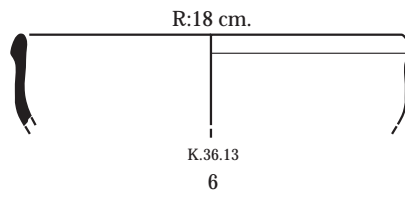
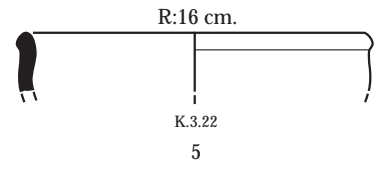
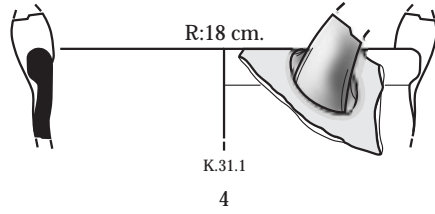
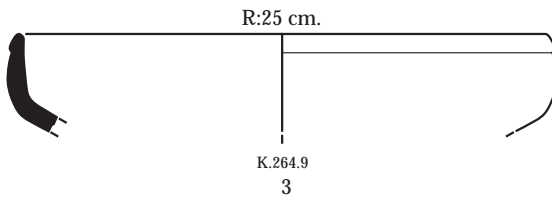
ÇT 4b

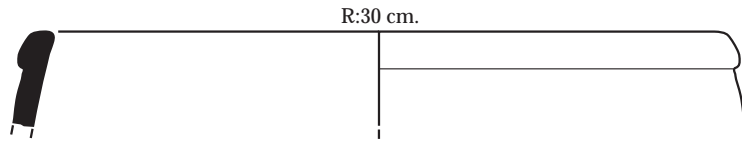

ÇT 5a

ÇT 5b

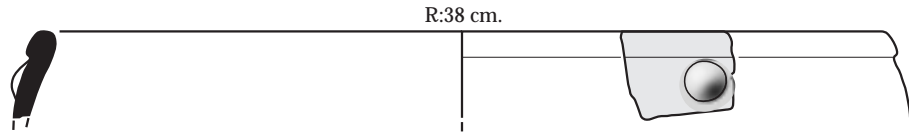

R:30 cm.

K.1.10

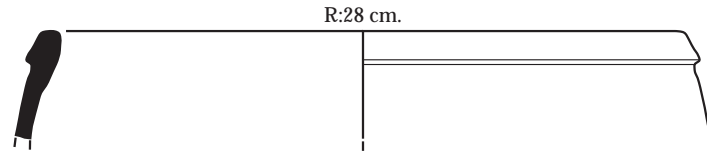
1

R:38 cm.

K.280.2

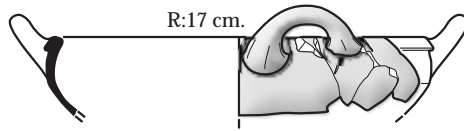
2

R:28 cm.

K.12.33

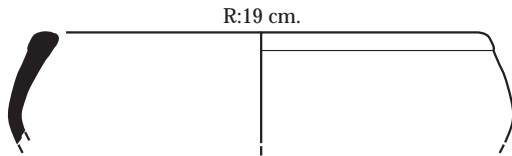
3

R:17 cm.

22.S.99

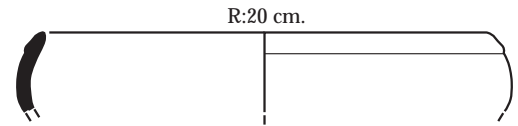
4

R:19 cm.

K.2.6

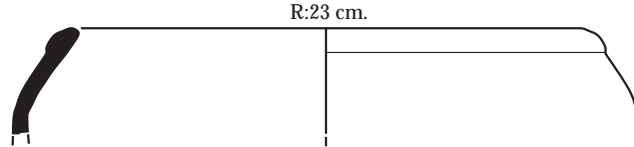
5

R:20 cm.

K.1.18

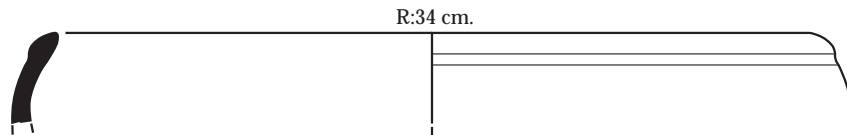
6

R:23 cm.

K.302.3

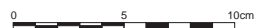
7

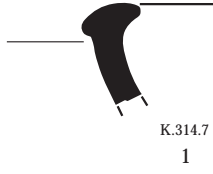
R:34 cm.

K.1.3

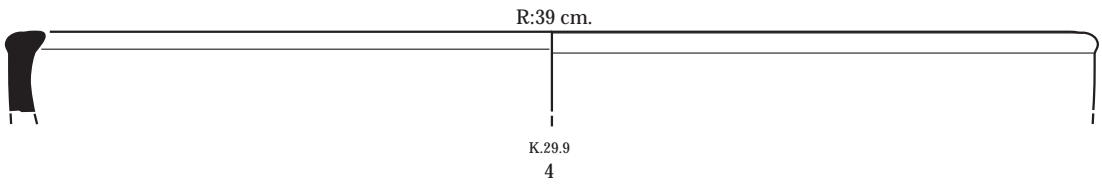
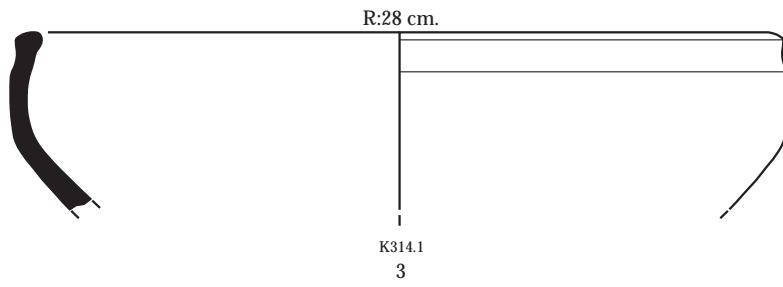
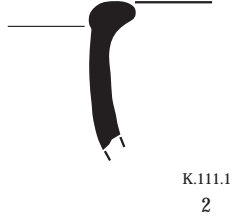
8

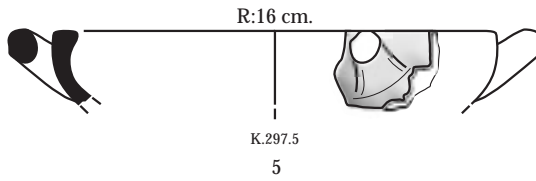
ÇT 6a

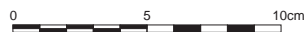
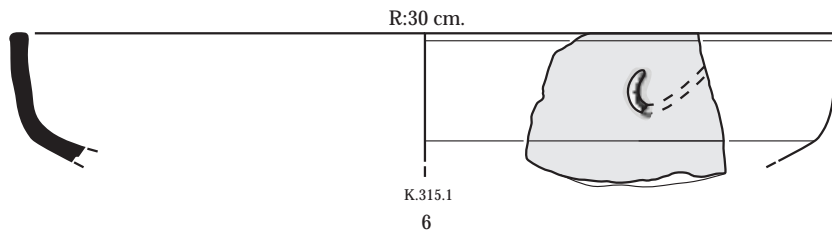
ÇT 6b

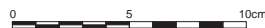
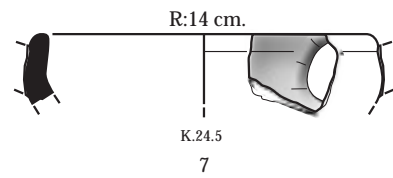
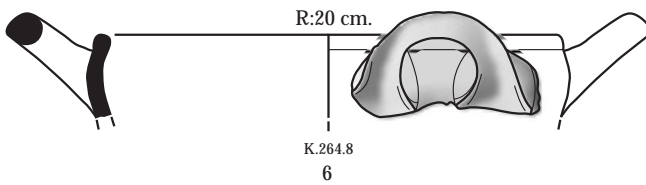
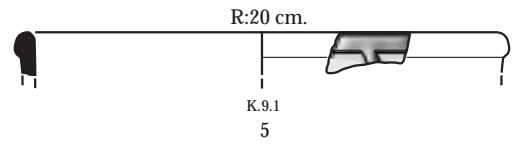
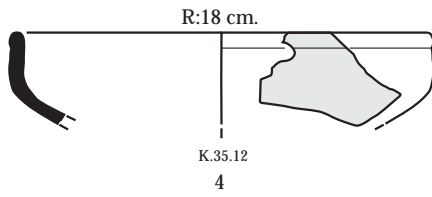
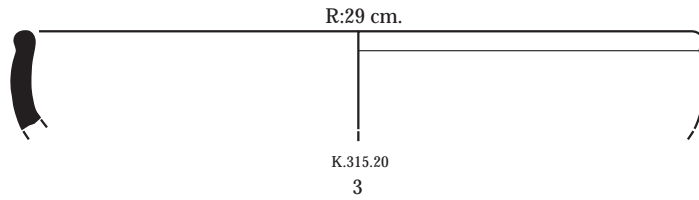
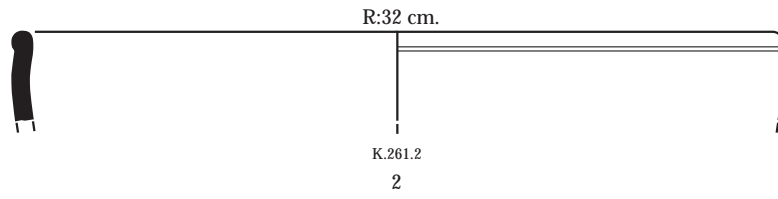
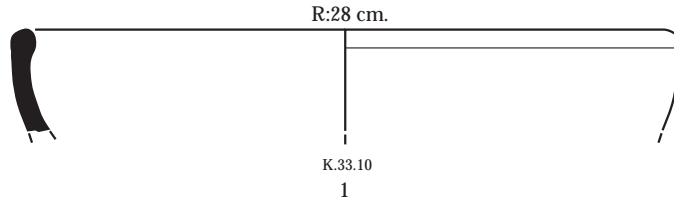

ÇT 7

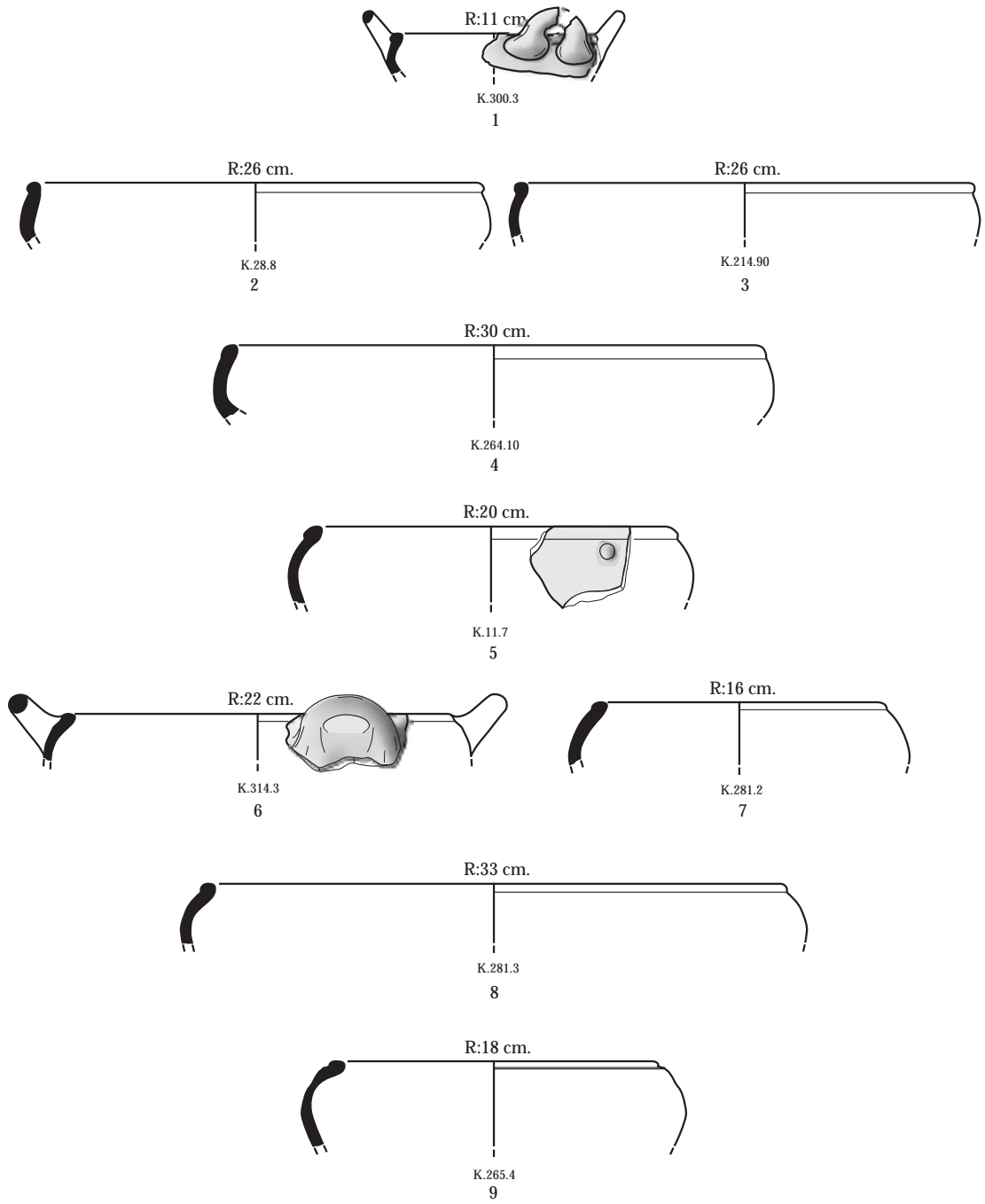

ÇT 8

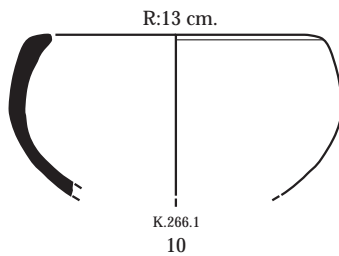

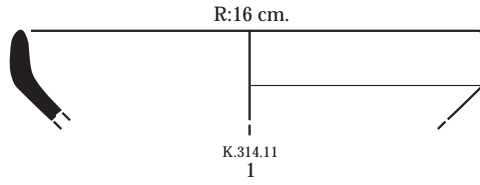
ÇT 9b

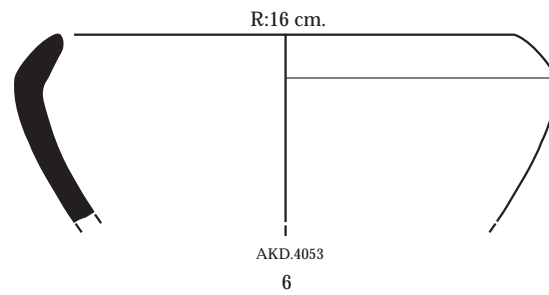
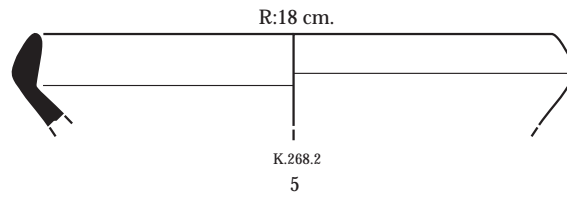
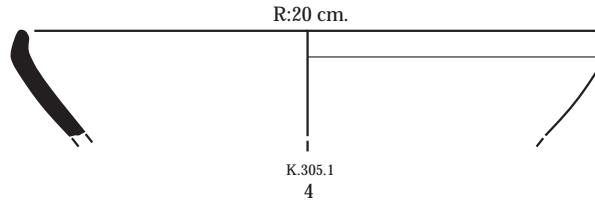
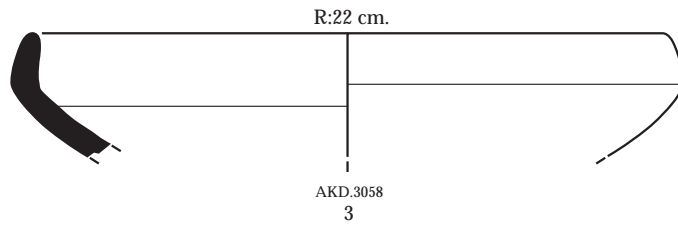
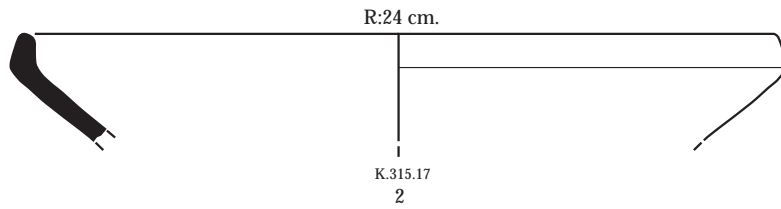
ÇT 9c

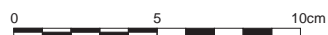
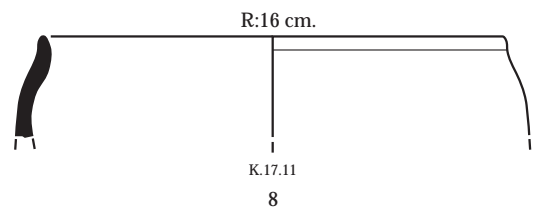
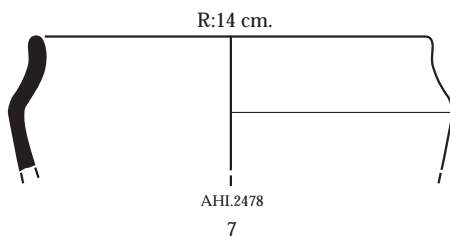
ÇT 10a

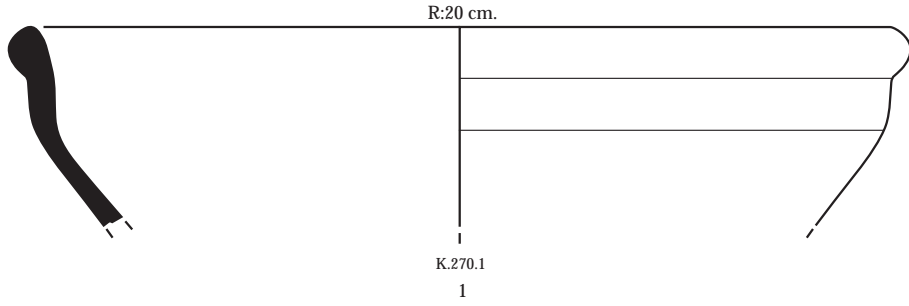
ÇT 10b

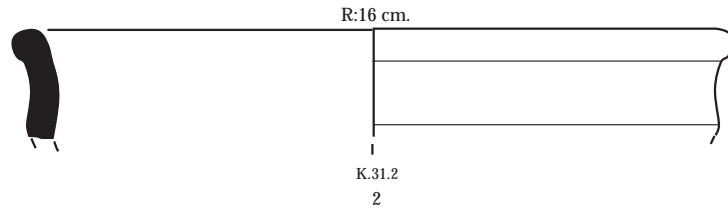
ÇT 11

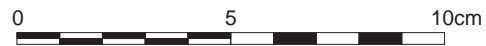
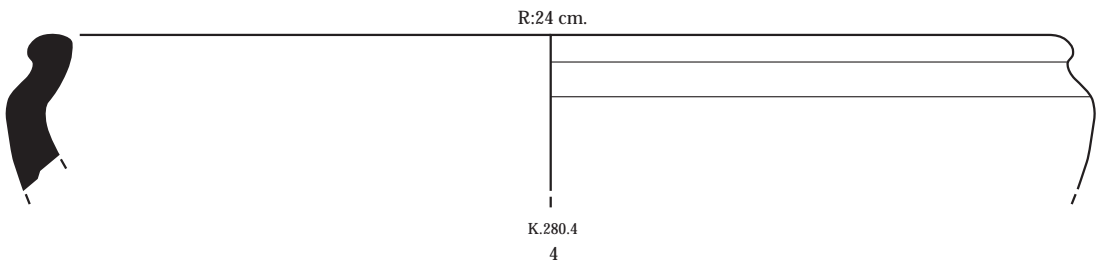
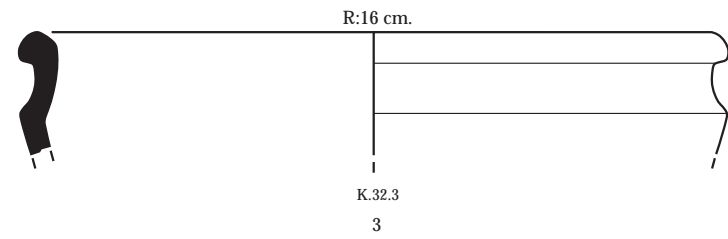
ÇT 12a

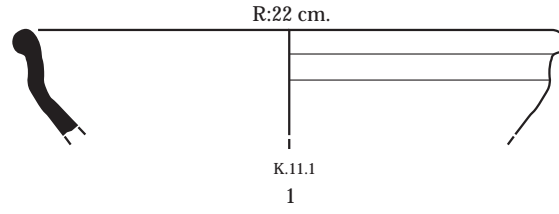
ÇT 12b

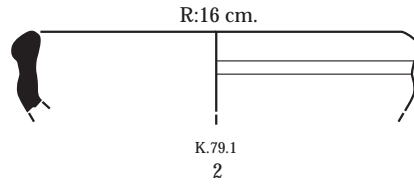
ÇT 12c

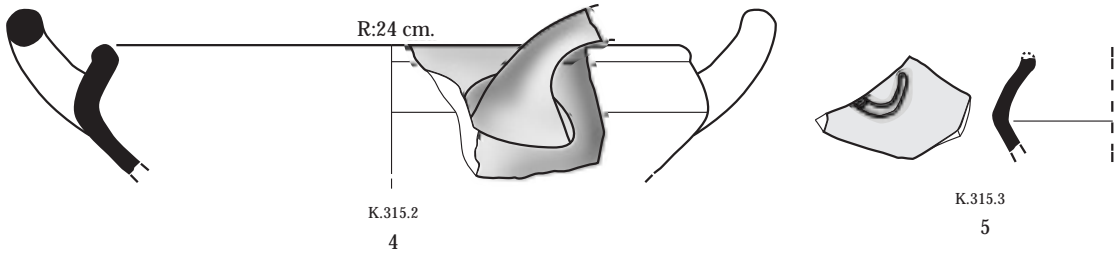
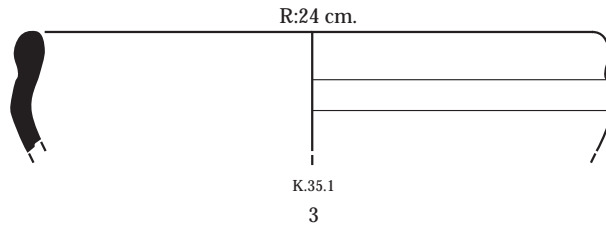
ÇT 13a

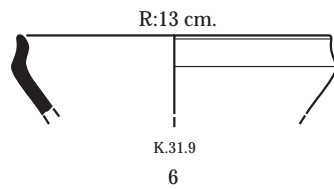
ÇT 13b

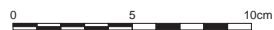
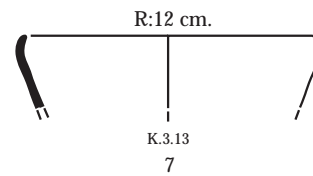
ÇT 13c

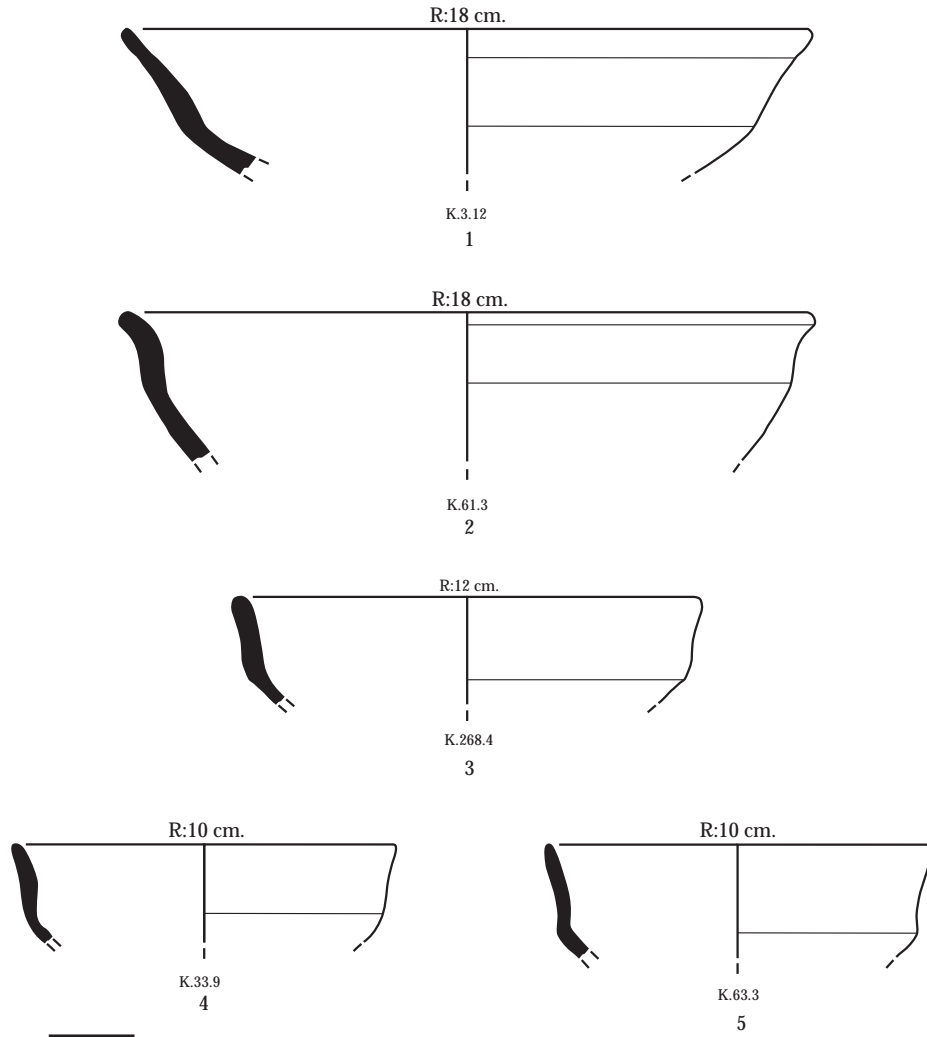
ÇT 14

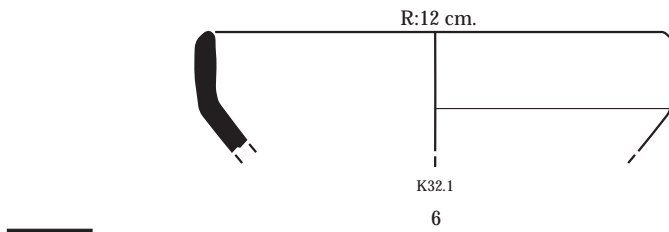
ÇT 15

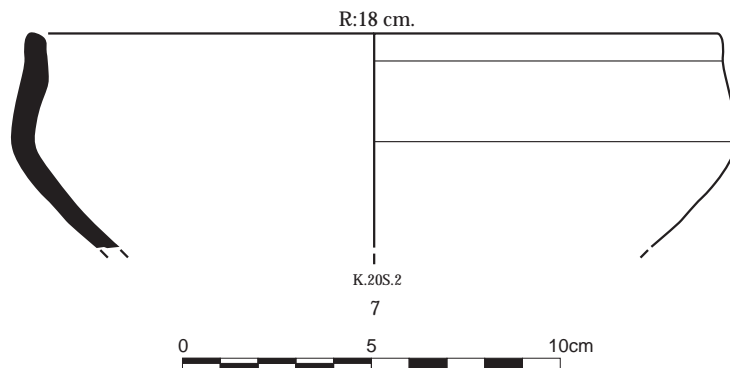
ÇT 16a

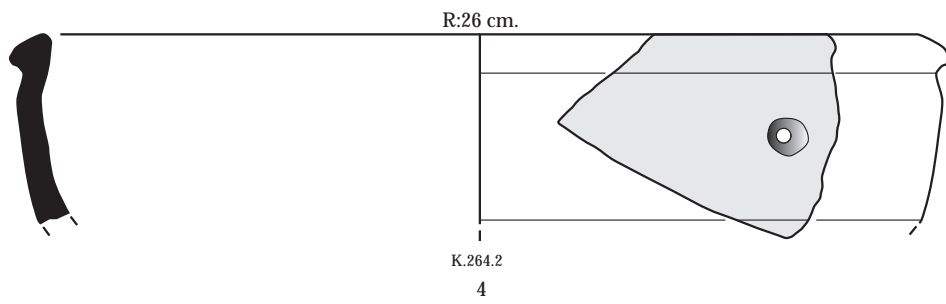
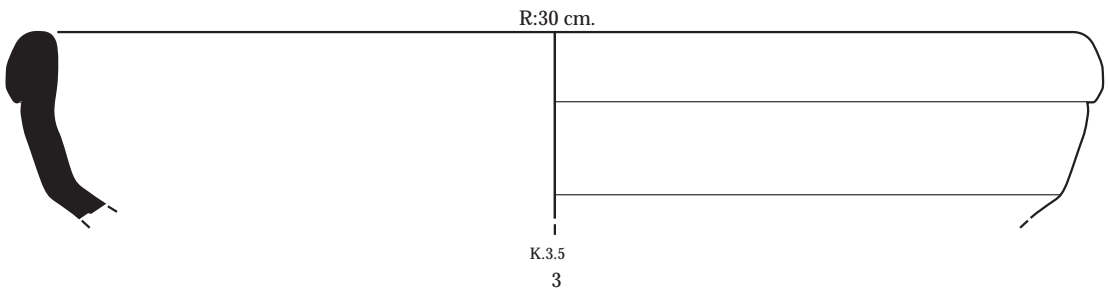
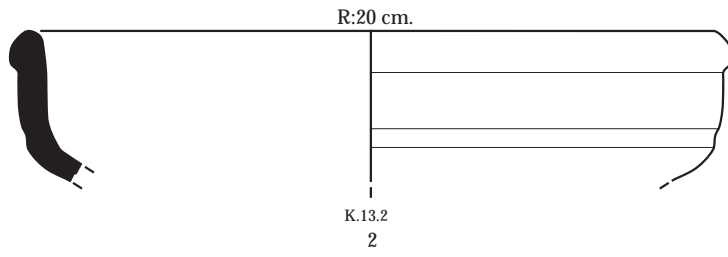
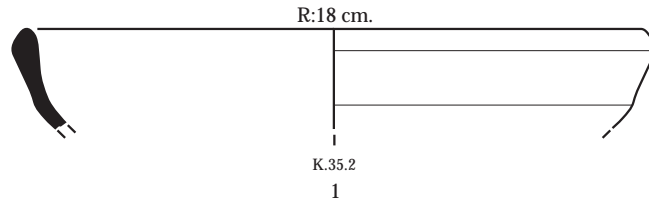

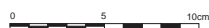
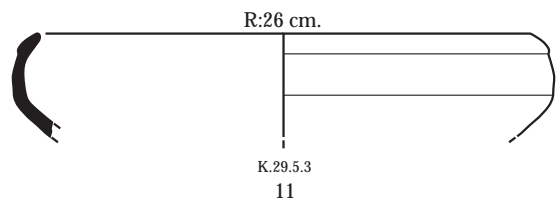
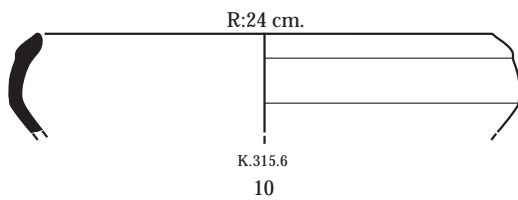
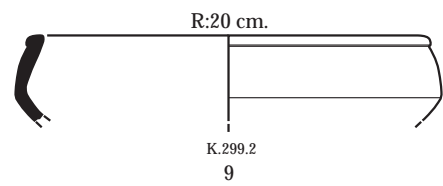
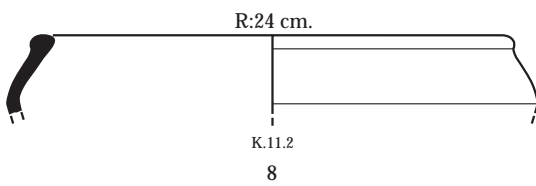
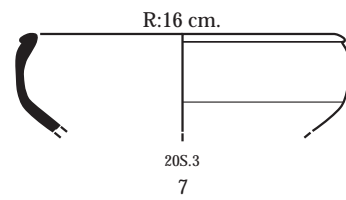
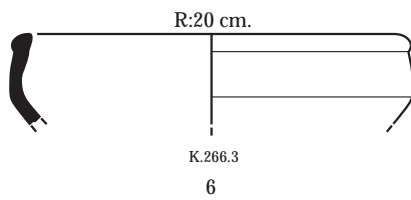
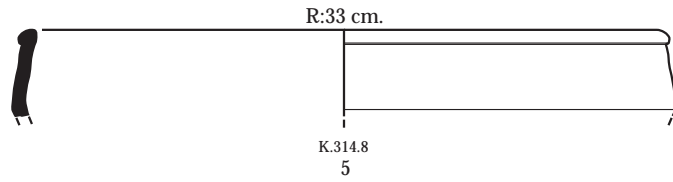
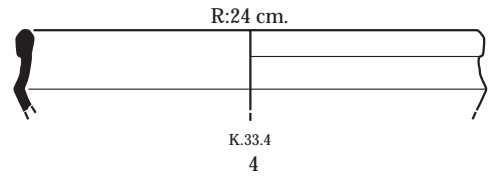
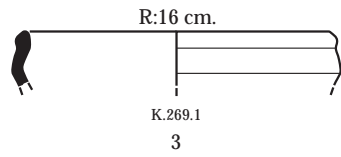
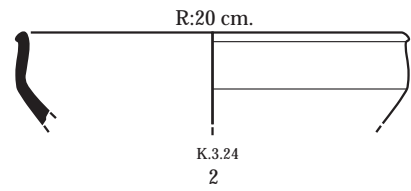
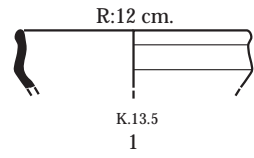
ÇT 16b

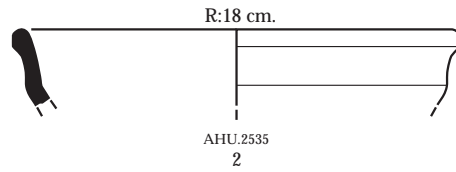
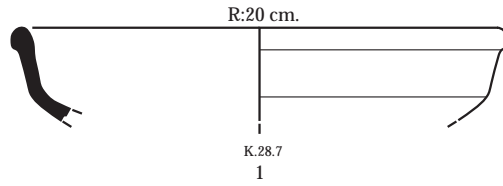
ÇT 16c

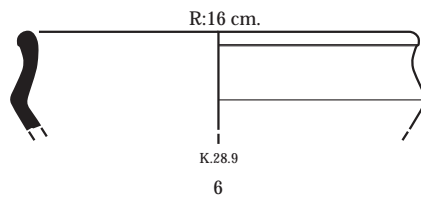
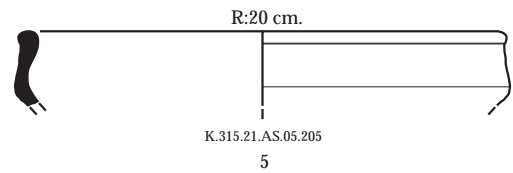
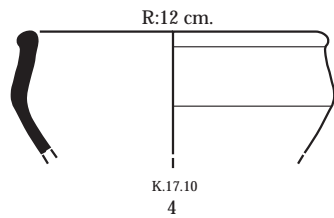
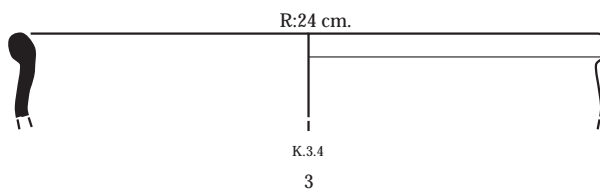

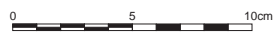
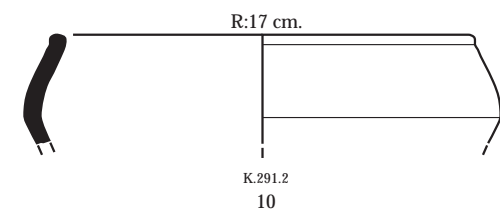
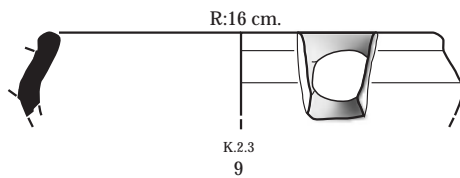
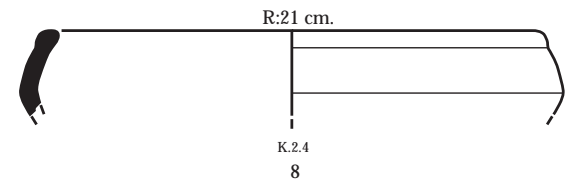
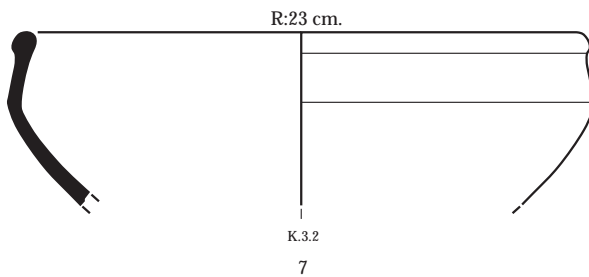
ÇT 18a

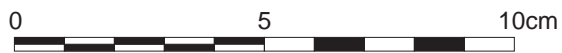
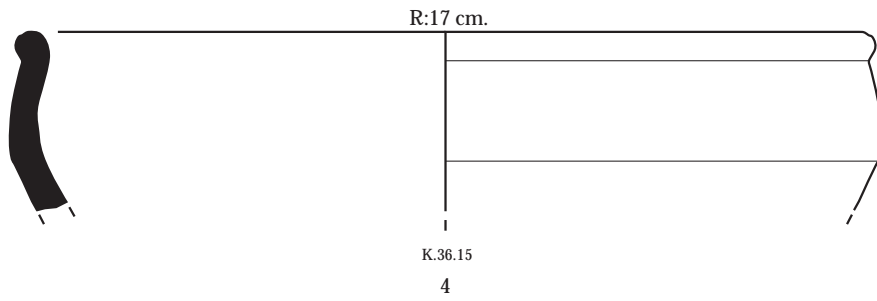
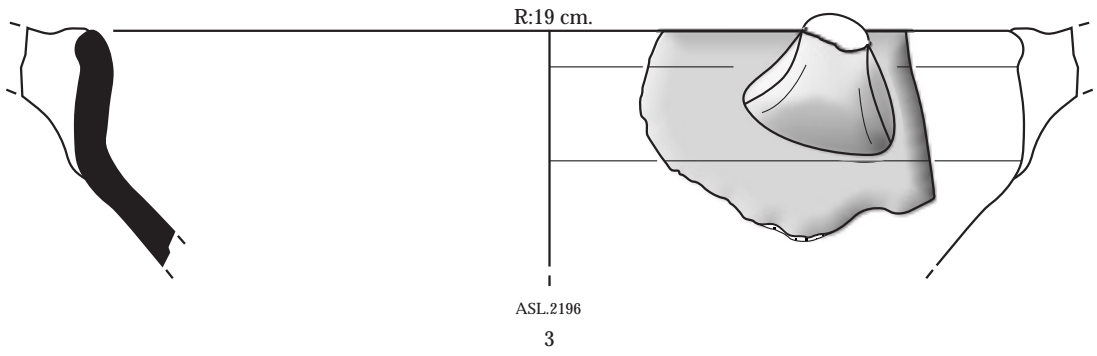
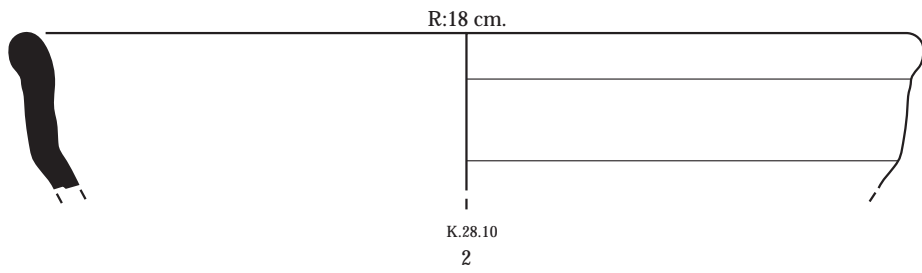
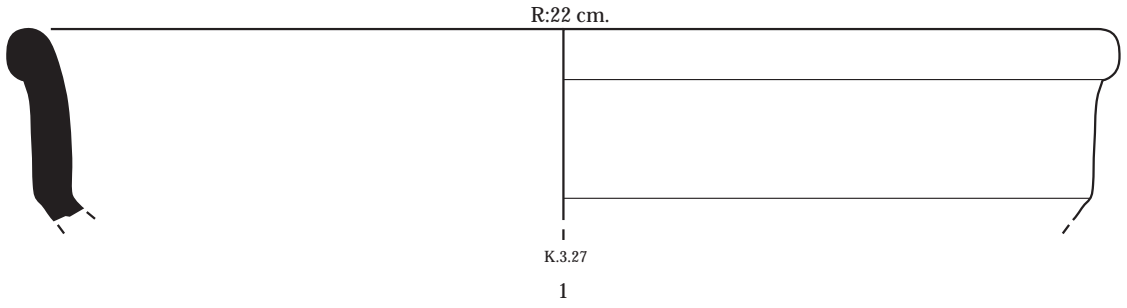

ÇT 18b

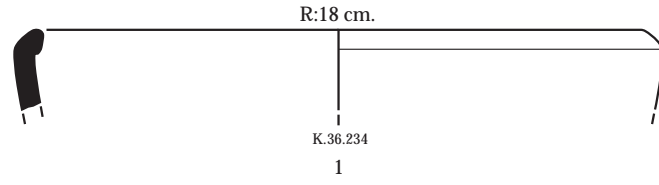

ÇT 18c

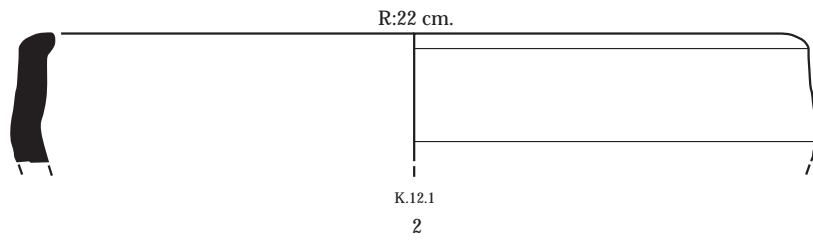

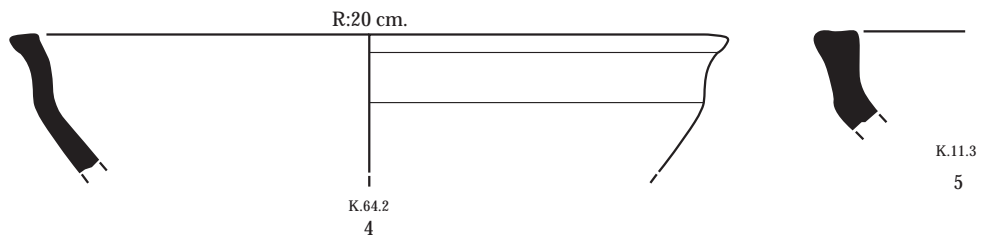
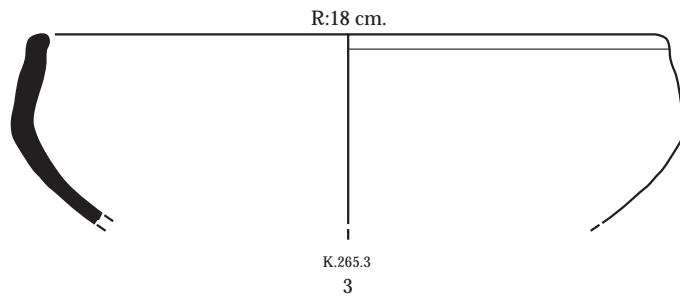
ÇT 20

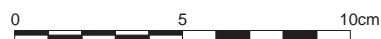
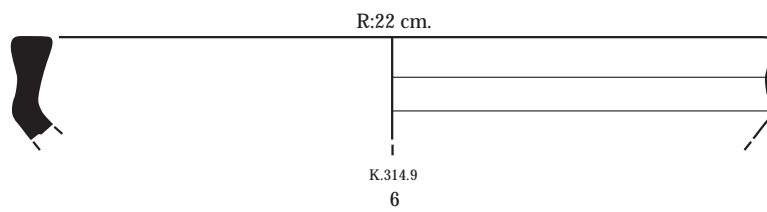
ÇT 21

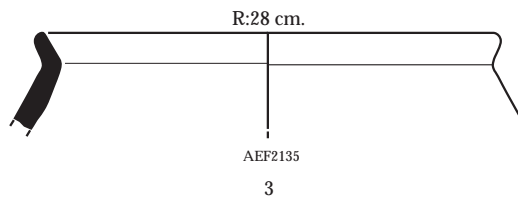
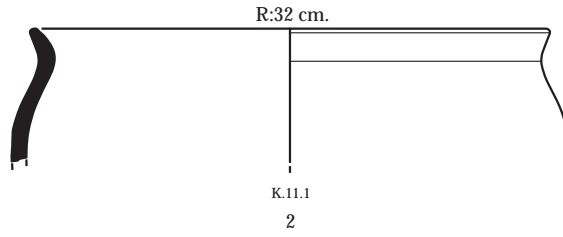
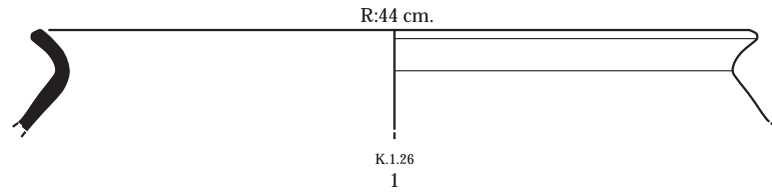
ÇT 22a

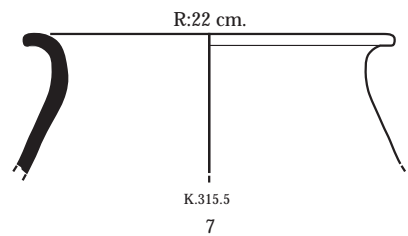
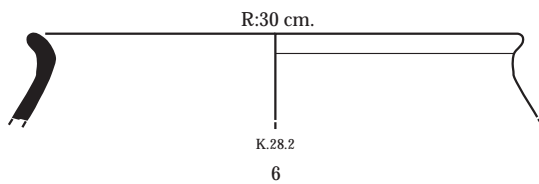
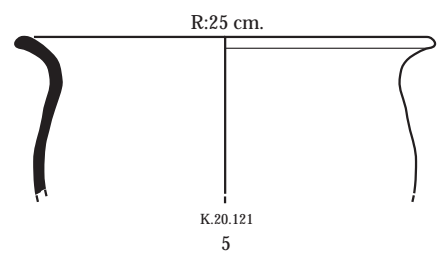
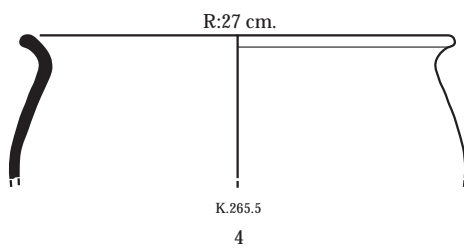
ÇT 22b

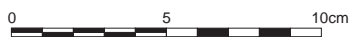
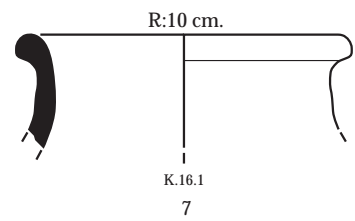
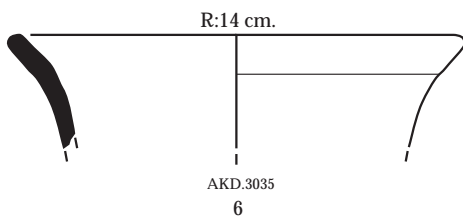
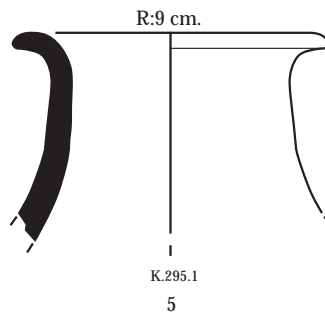
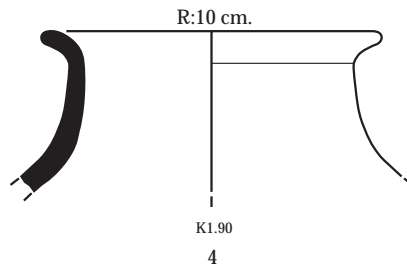
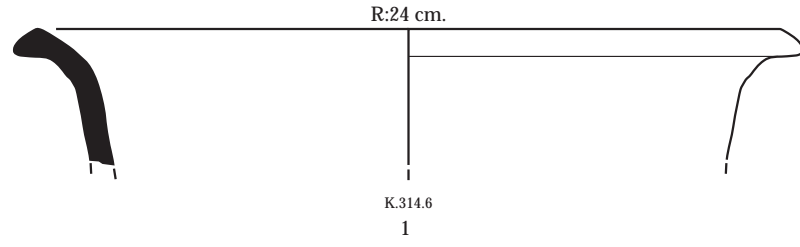

ÇM 1

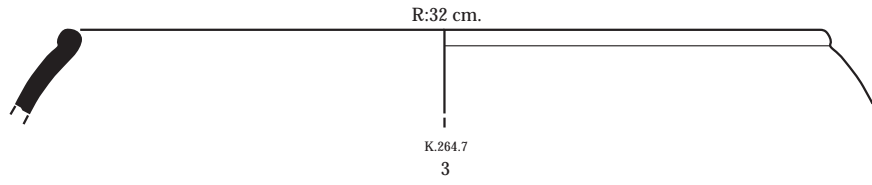
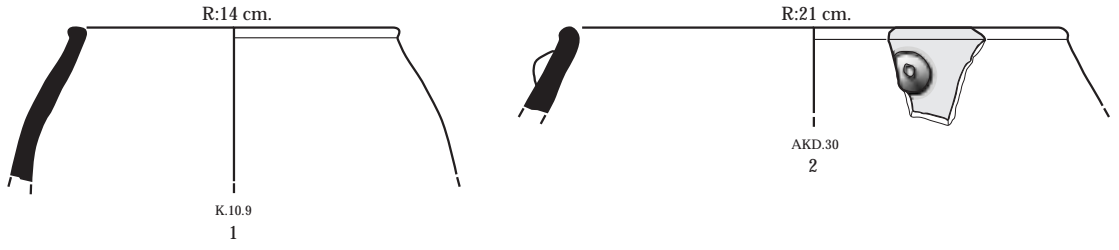

ÇM 2

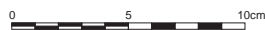
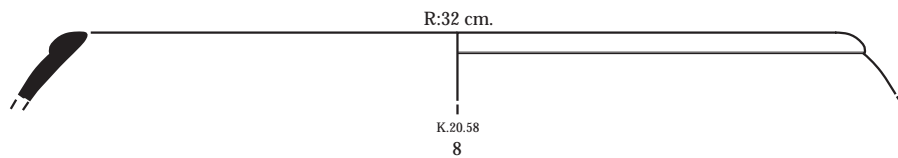
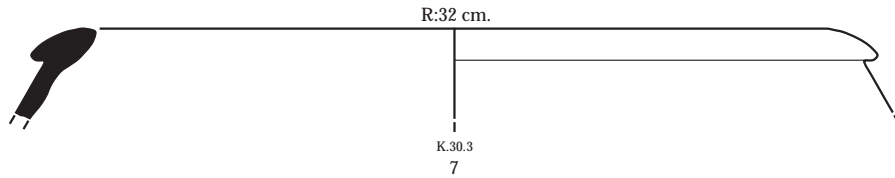
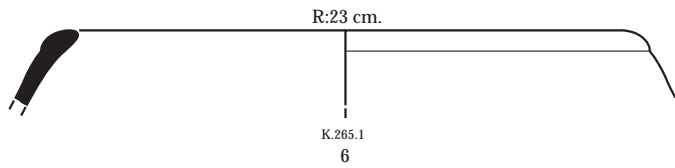
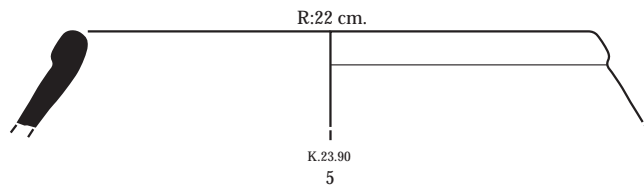
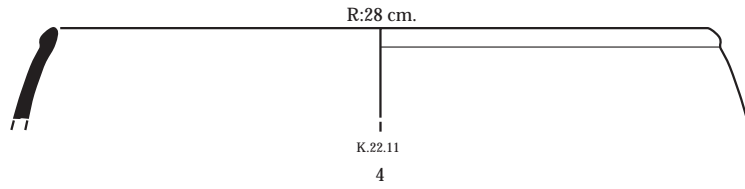

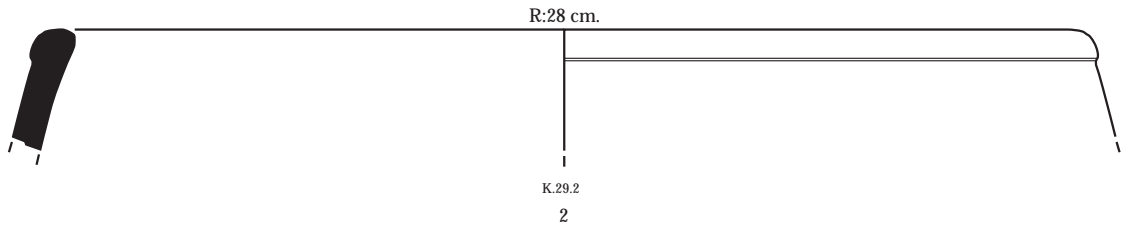
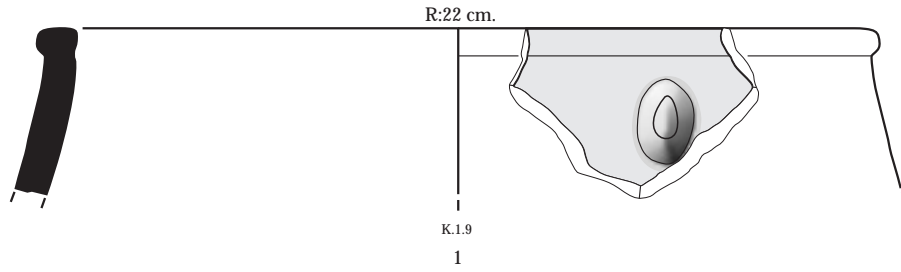
ÇM 4

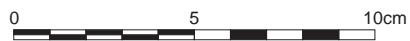
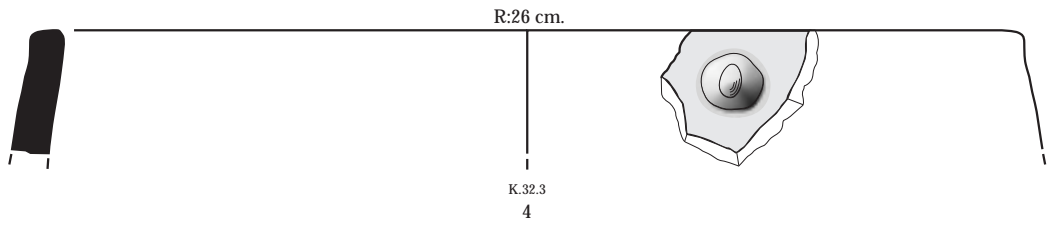
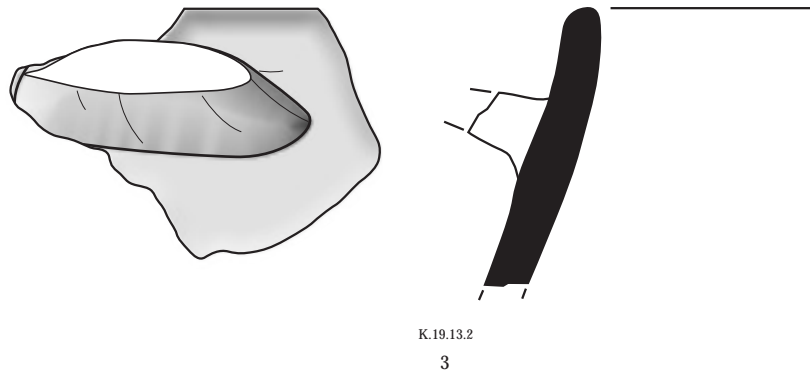
ÇM 5

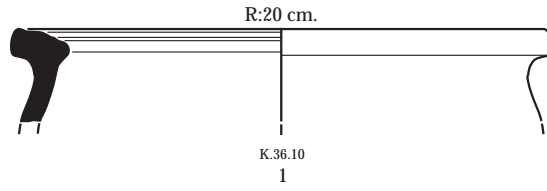
ÇM 6

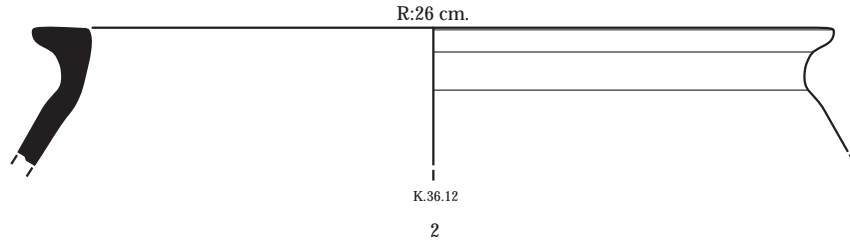
ÇM 7

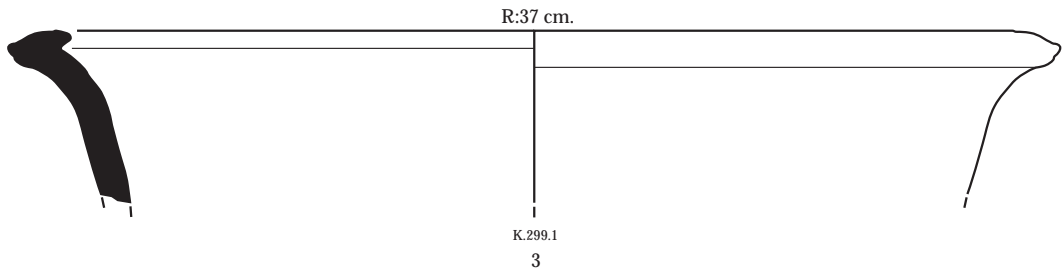
ÇM 8

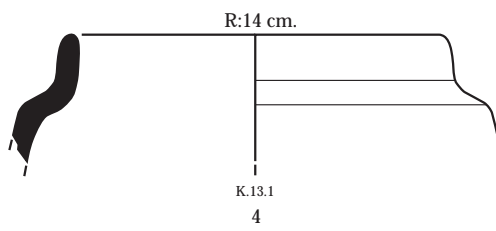
ÇM 9

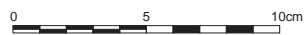
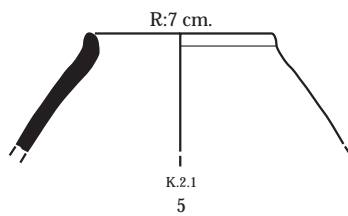
ÇM 10

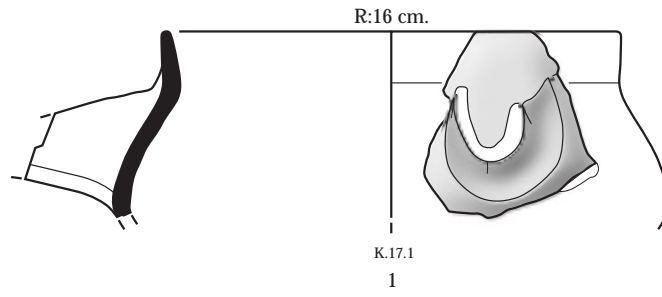
ÇM 11

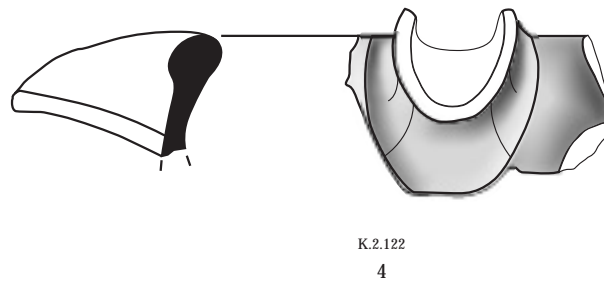
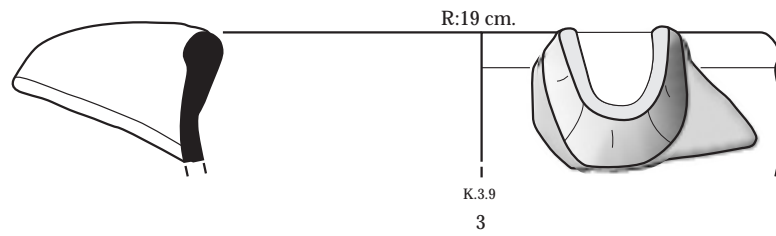
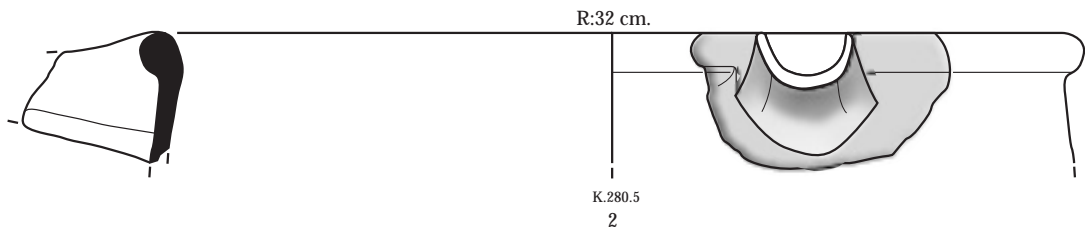
ÇM 12

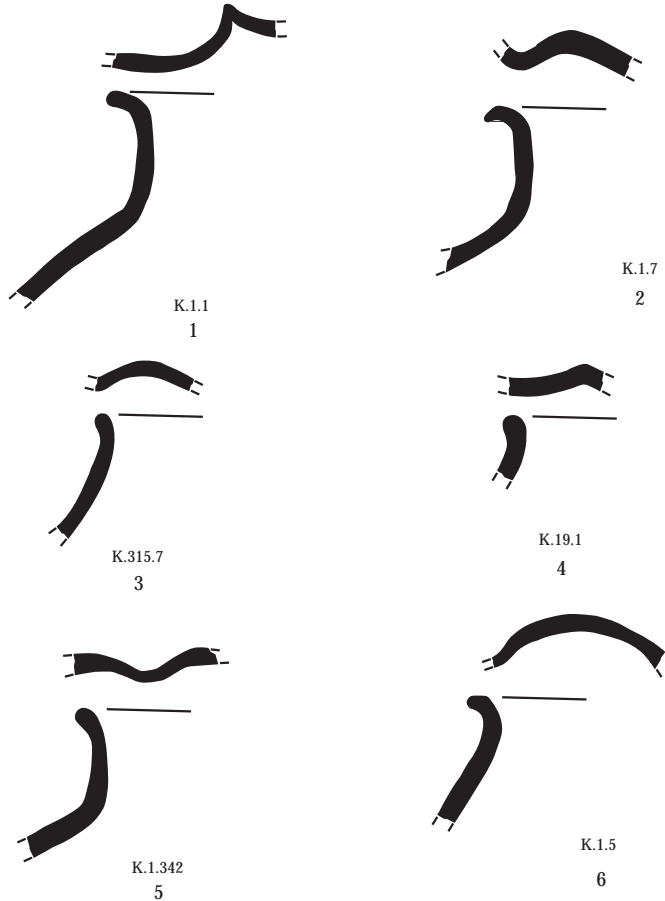
AK 1

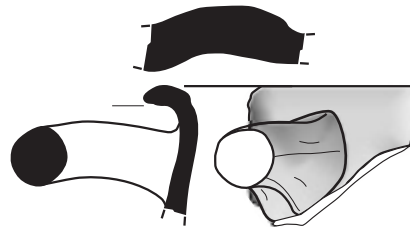
AK2

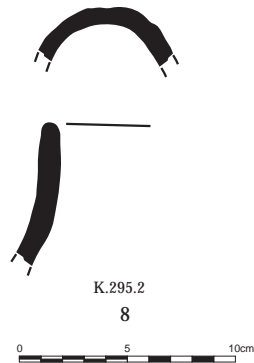
YT 1

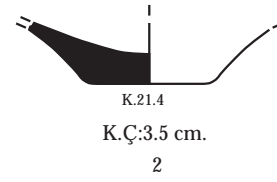
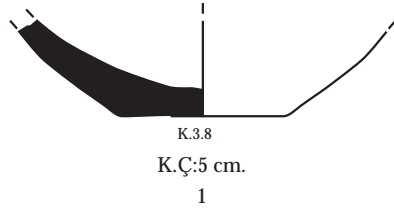
YT 2

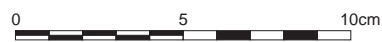
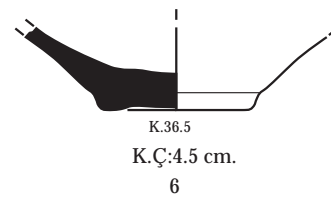
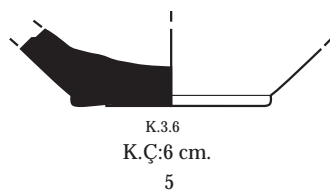
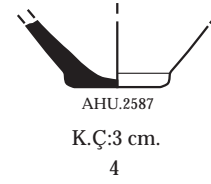
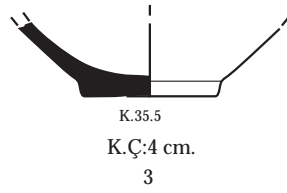
YT 3

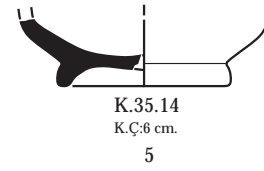
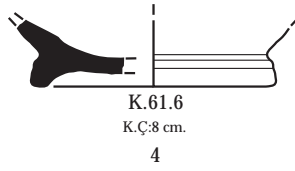
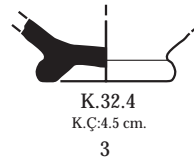
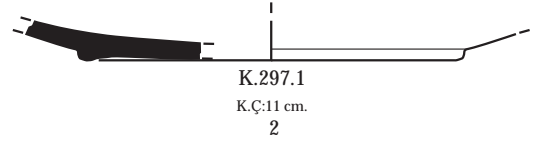
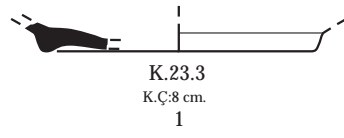
DDT 1a

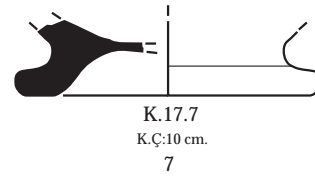
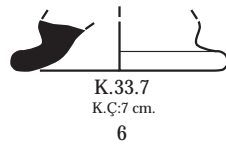
DDT 1b

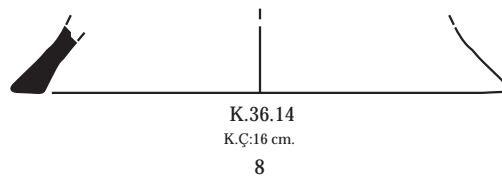
HDT 1a

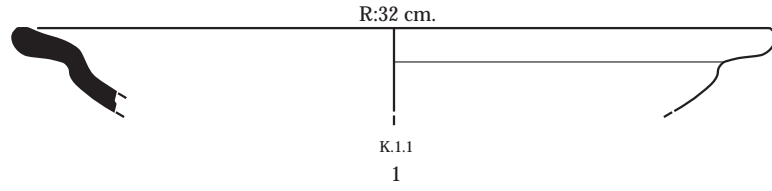
HDT 1b

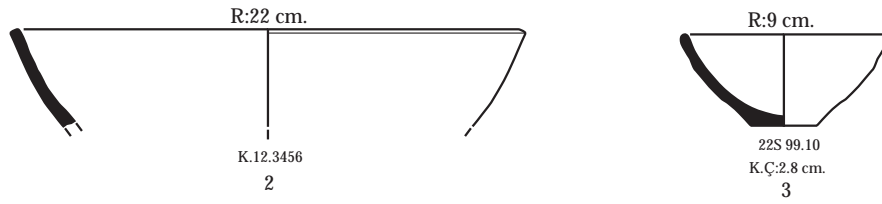
K T 1

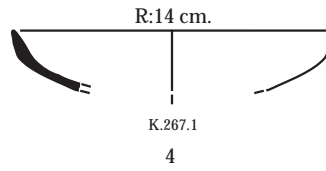
ÇT1

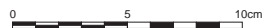
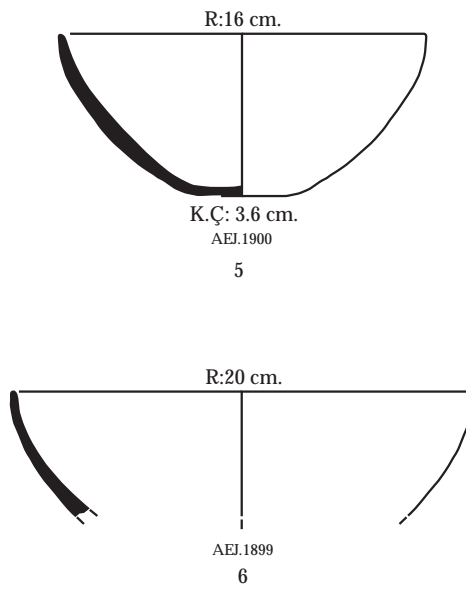
ÇT 2

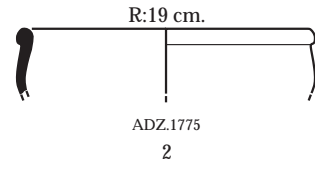
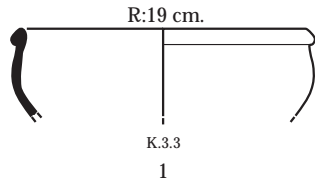
ÇT 3

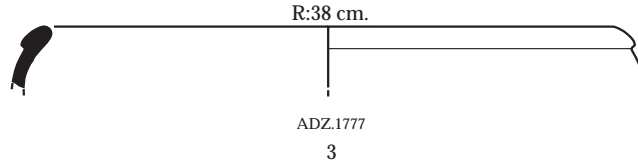
ÇT 4

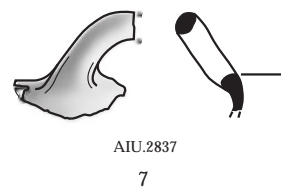
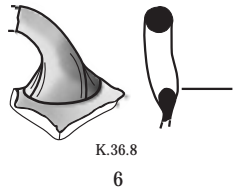
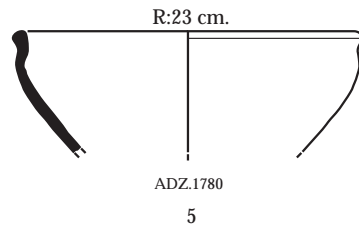
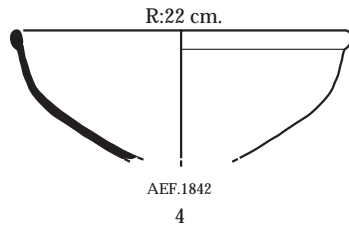
ÇT 5a

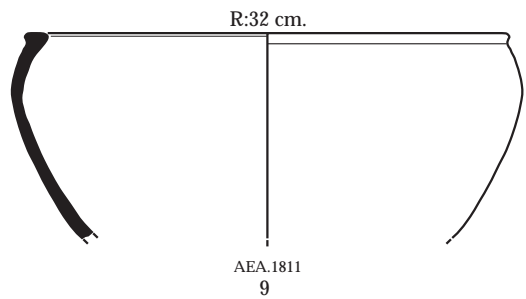
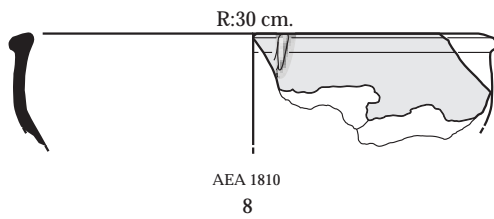
ÇT 5b

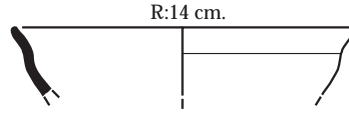
ÇT 6

ÇT 7

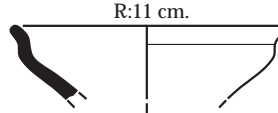
ÇT 8a

R:14 cm.

AEA.1801

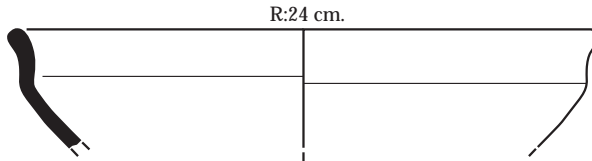
1

R:11 cm.

22S.99.11

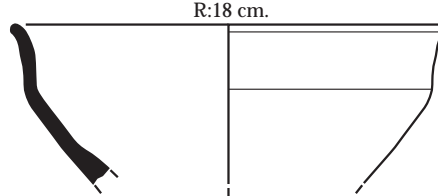
2

R:24 cm.

AEE.1832

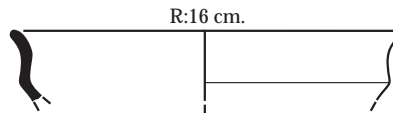
3

R:18 cm.

22S.99.9

4

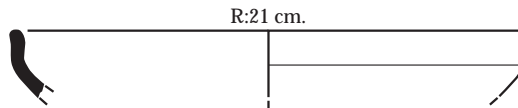

R:16 cm.

AEF.1847

5

ÇT 8b

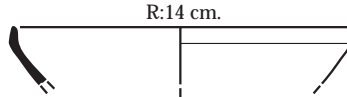

R:21 cm.

AAA.276

6

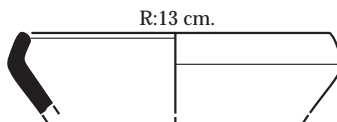
ÇT 8c

R:14 cm.

K.3.17

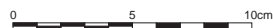
7

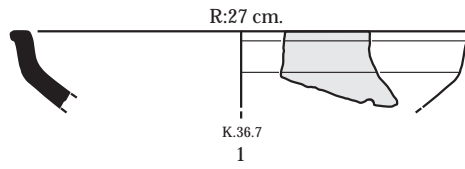
R:13 cm.

AAD.1000

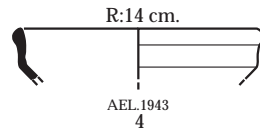
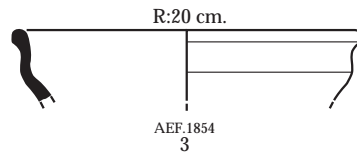
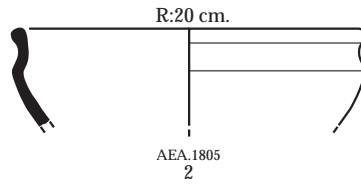
8

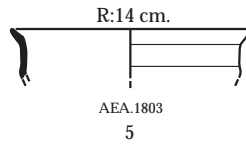
ÇT 9

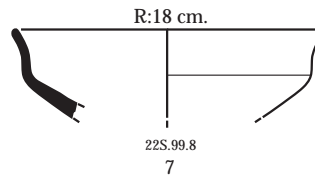
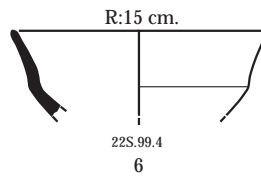
ÇT 10

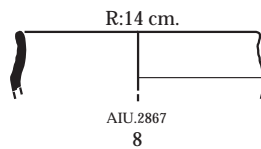
ÇT 11

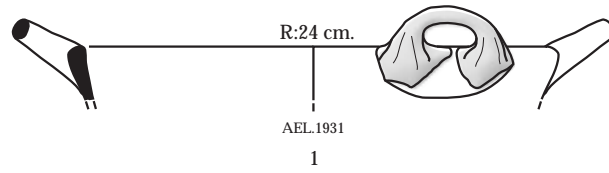
ÇT 12a

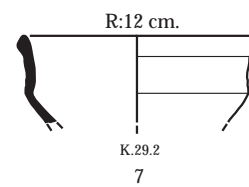
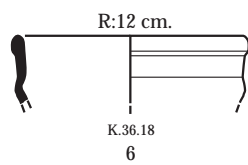
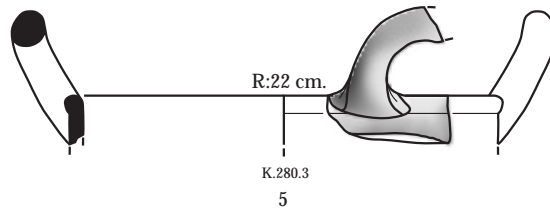
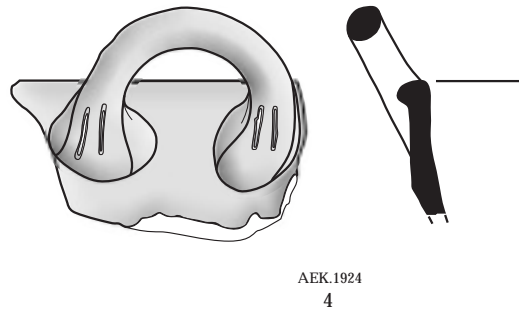
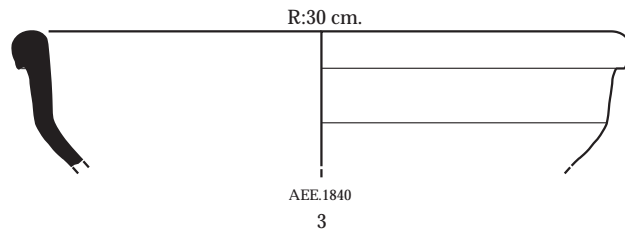
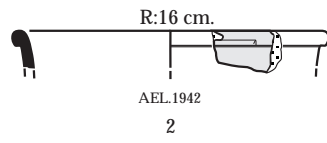
ÇT 12b

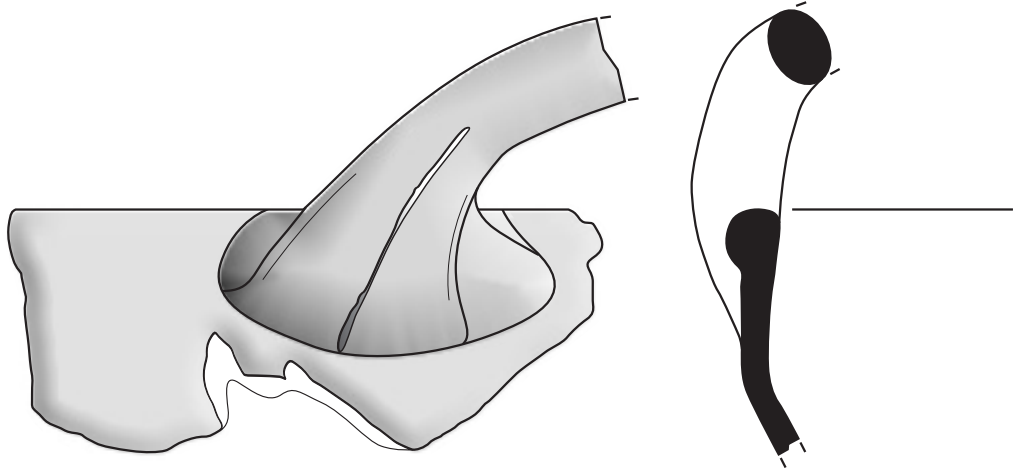

ÇT 13

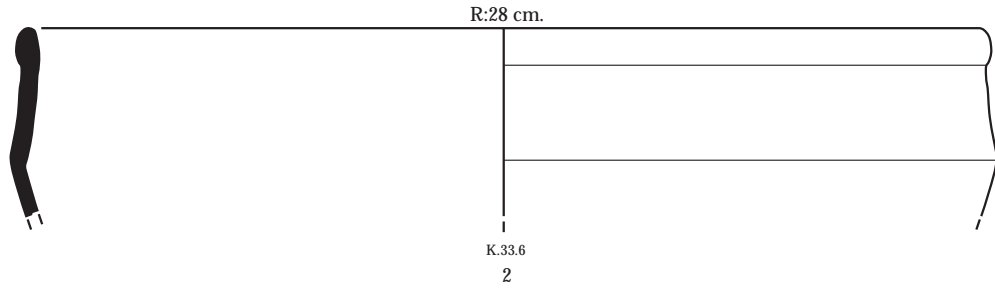

ÇT 14a

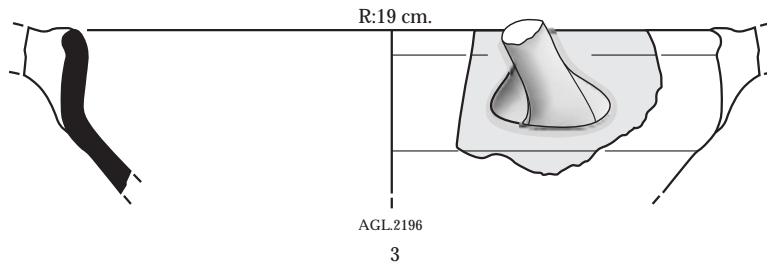

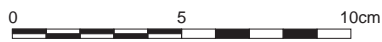
AEJ.1901
1

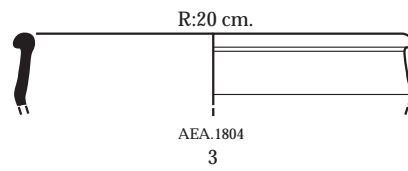
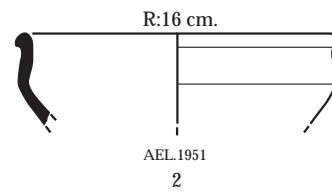
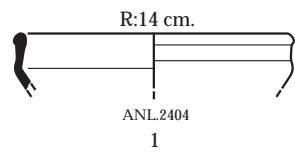
K.33.6
2

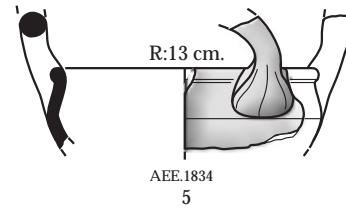
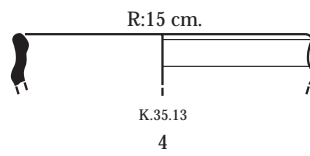
AGL.2196
3

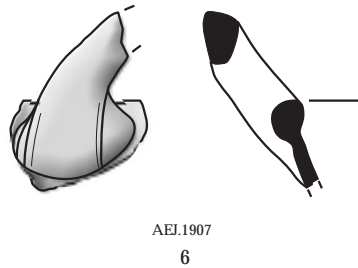
ÇT 15a

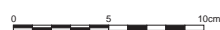
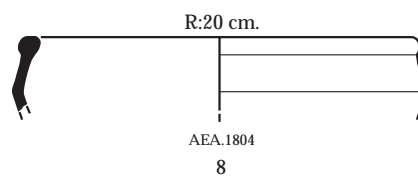
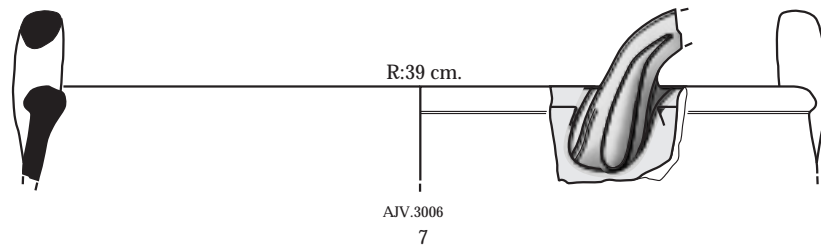
ÇT 15b

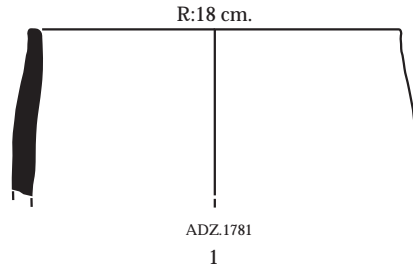
ÇT 16a

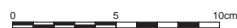
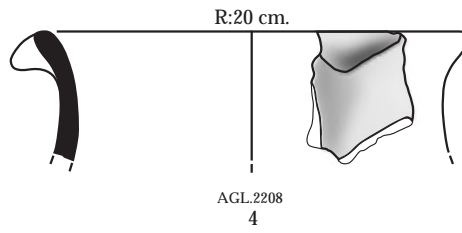
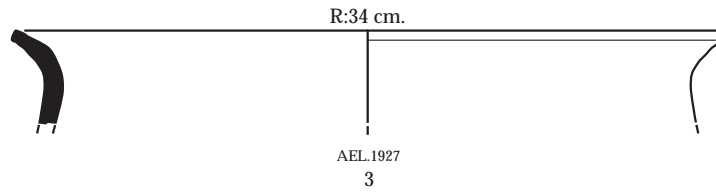
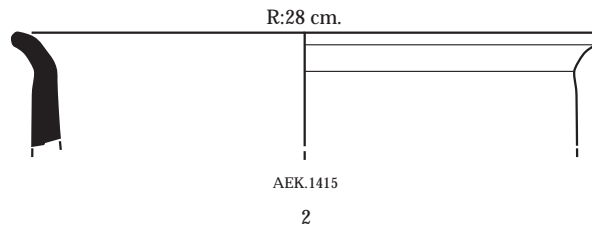
ÇT 16b

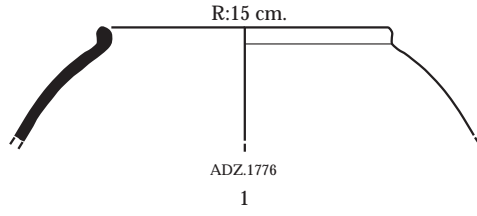
ÇM 1

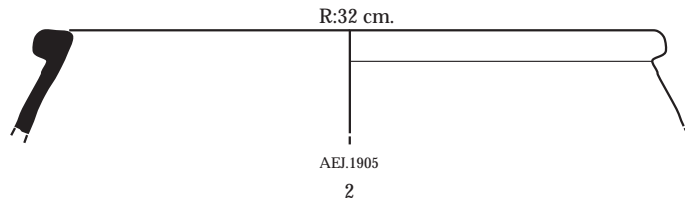
ÇM 2

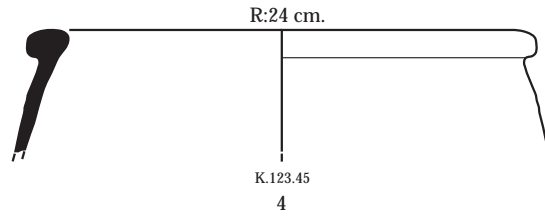
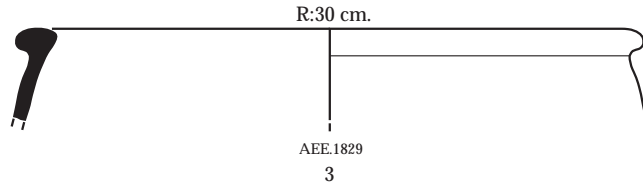
ÇM 3

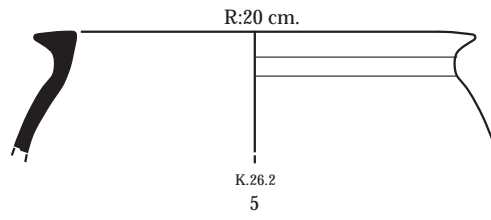
ÇM 4

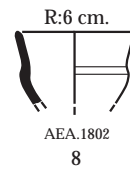
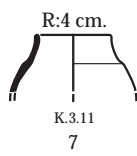
ÇM 5

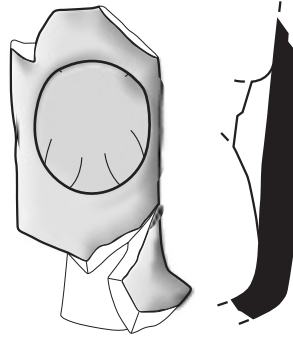
ÇM 6

MNY

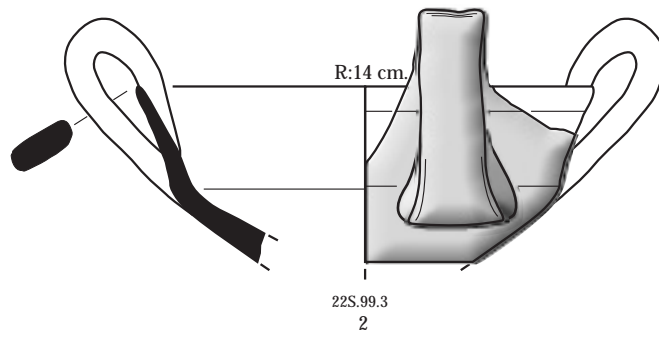

M 1

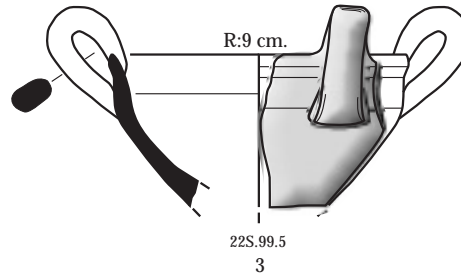

AEL.1950.AS06
1

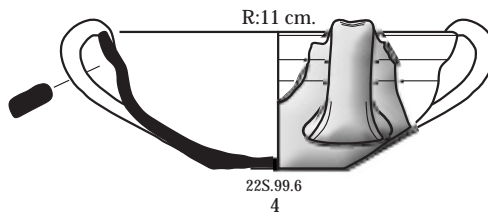
ÇK

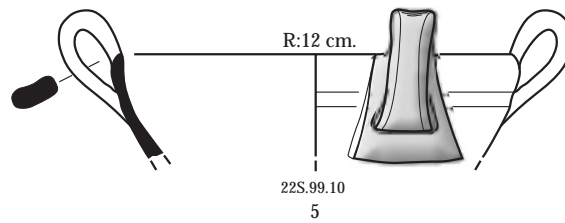
22S.99.3
2

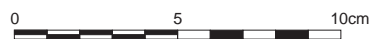
22S.99.5
3

22S.99.6
4

22S.99.10
5

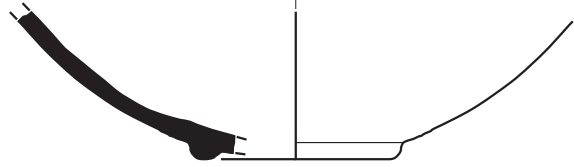

DT

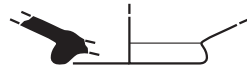
K.26.1
K.Ç:10 cm.
1

HDT1

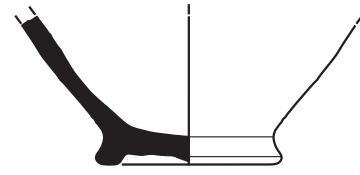

AEE.1841
K.Ç:6 cm.
2

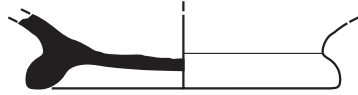
HDT2

ADZ.1767
K.Ç:6 cm.
3

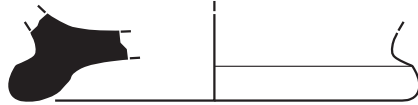
K 12
K.Ç:7 cm.
4

AEK.1923
K.Ç:12 cm.
5

AEK.1922.AS06
K.Ç:12 cm.
6

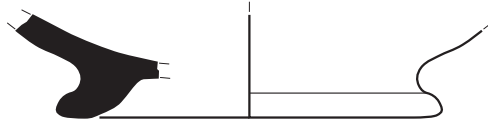

AEE.1838
K.Ç:16 cm.
7

AEE.1837
K.Ç:13 cm.
8

HDT3

AEL.1947
K.Ç:14 cm.
9

AEF.1857
K.Ç:14 cm.
10

K 1

K.314.5
K.Ç:14 cm.
11

AEK.1911.AS06
K.Ç:8 cm.
12

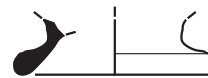

AEK.1920
K.Ç:9 cm.
13

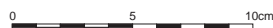
K 2

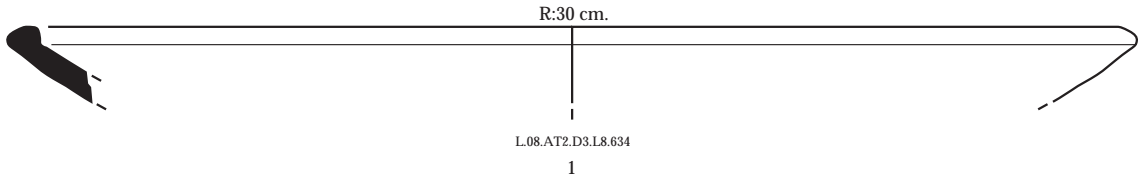
AEJ.1894
K.Ç:7 cm.
14

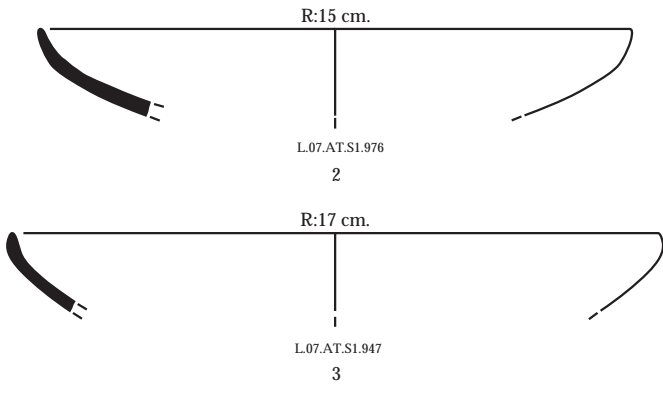
K.36.16
K.Ç:7.8 cm.
15

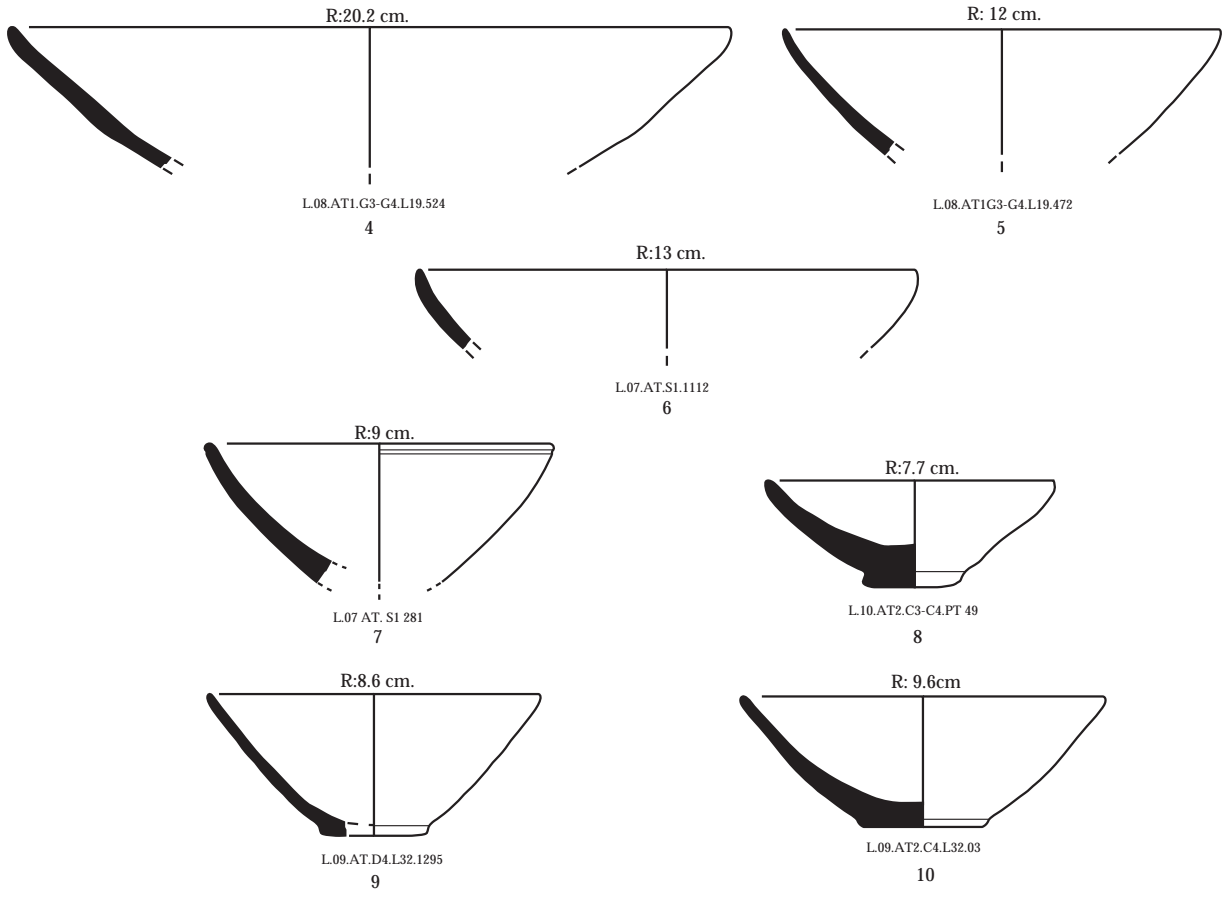
ÇT 1a

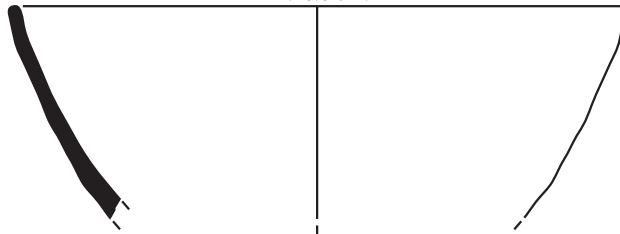
ÇT 1b

ÇT 2a

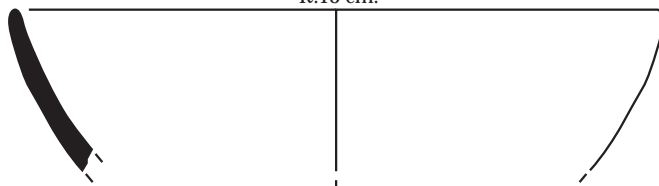
R:16.8 cm.

L.09.AT2.C4.L33.1316

1

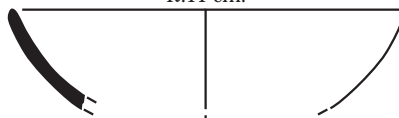
R:18 cm.

L.09.AT2.C4.L32.1206

2

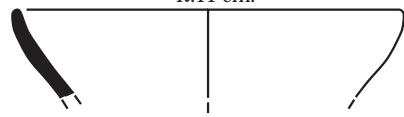
R:11 cm.

L.08.AT1.G3-G4.L20.58

3

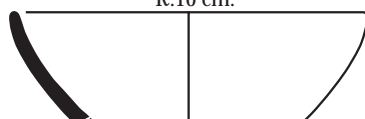
R:11 cm.

L.08.AT1.G3-G4.L19.486

4

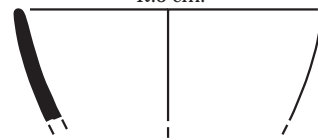
R:10 cm.

L.08.AT1.G3-G4.L20.592

5

R:8 cm.

L.08.AT2.D3.L1.37

6

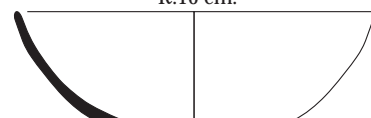
R:6.5 cm.

L.10.AT2.C3-C4.PT.50

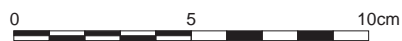
7

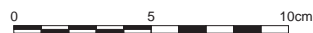
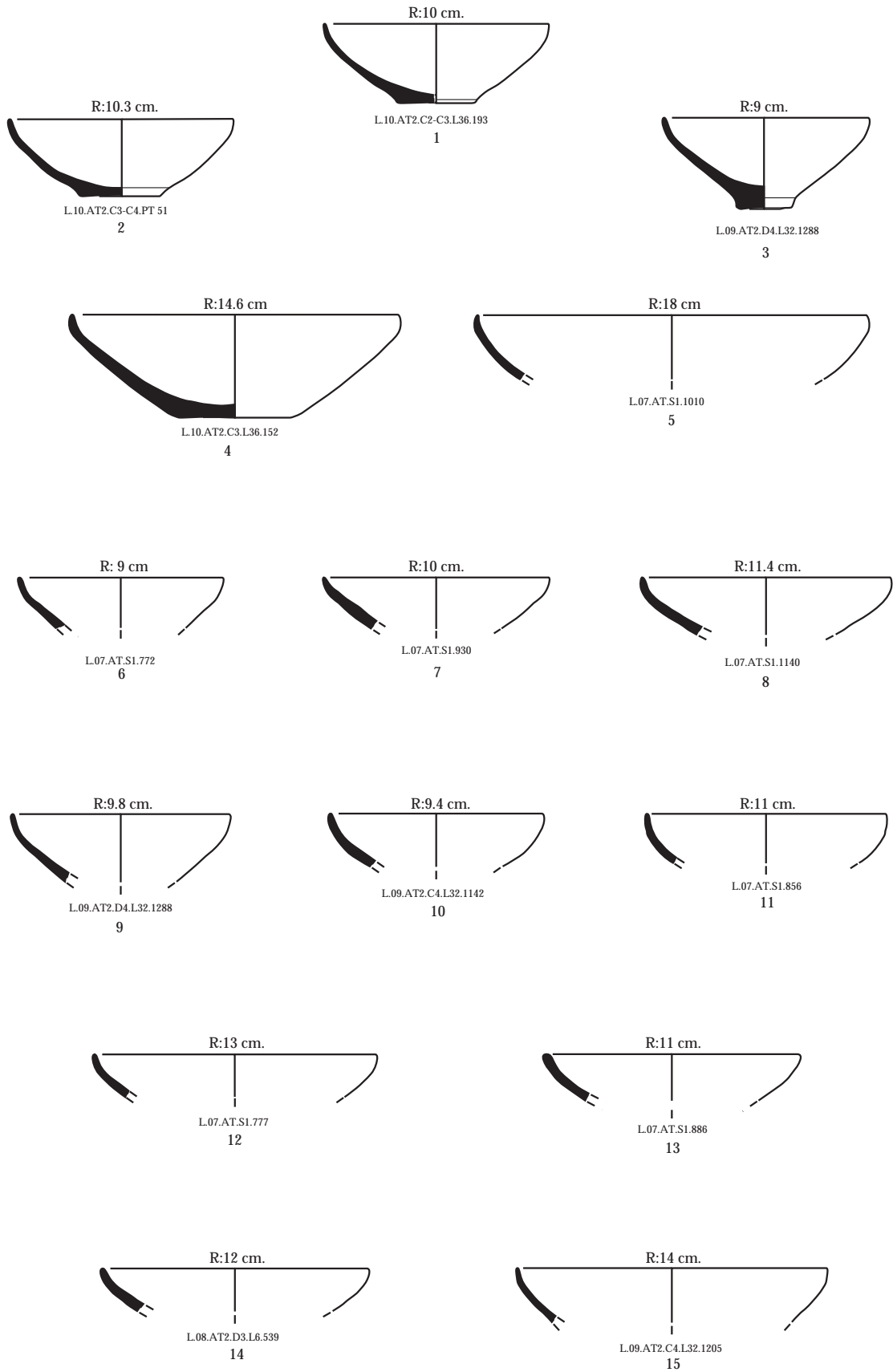
R:10 cm.

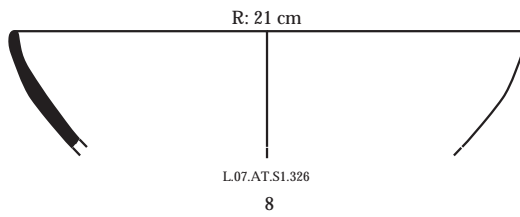
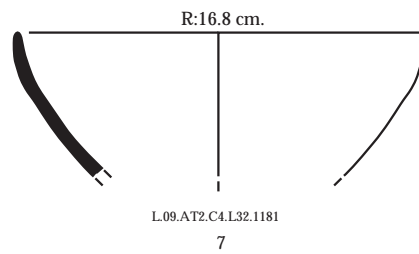
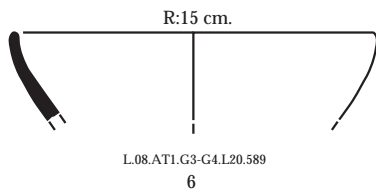
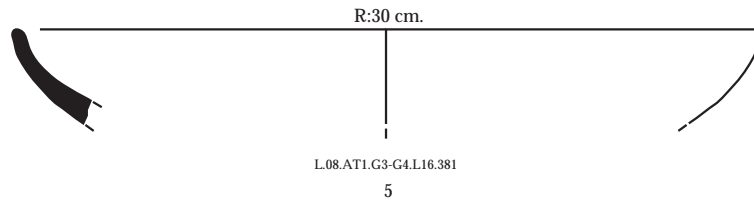
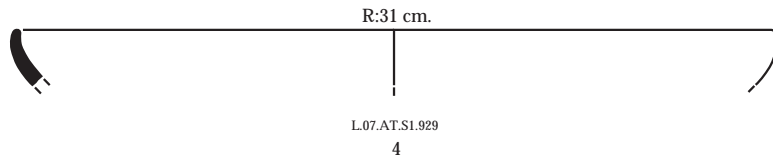
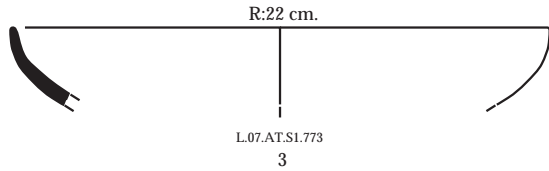
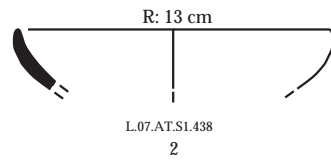
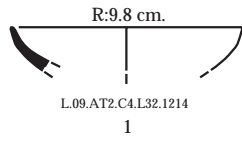
L.11.AT1.D3.L17.1

8

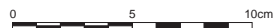
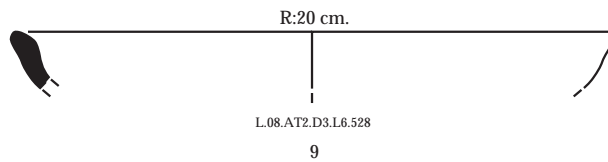

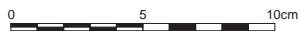
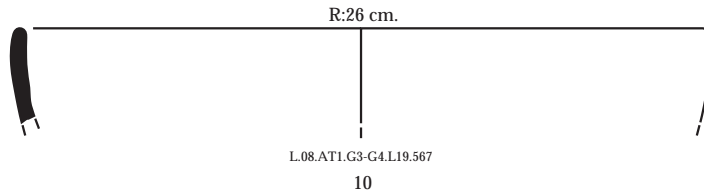
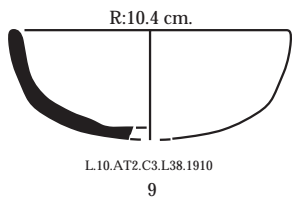
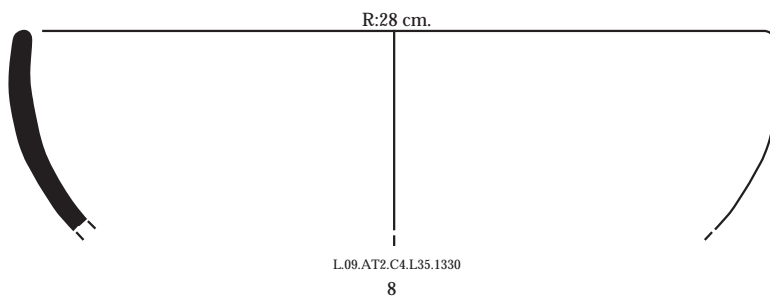
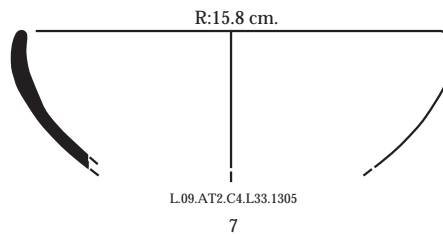
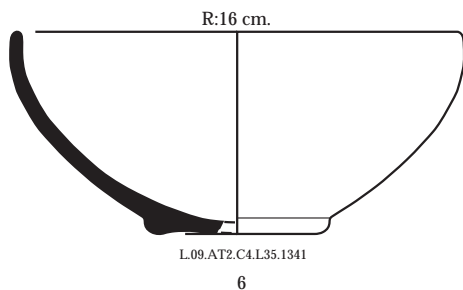
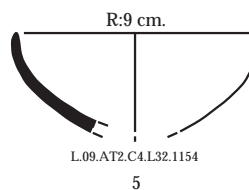
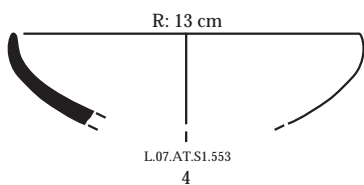
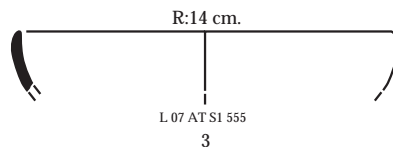
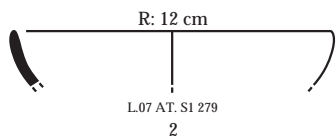
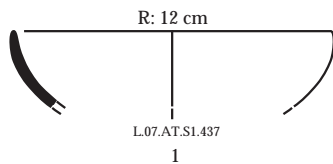

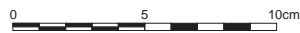
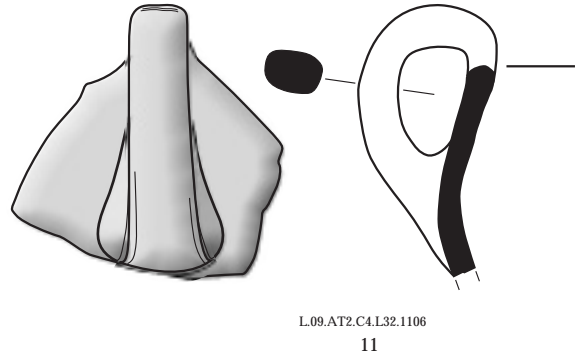
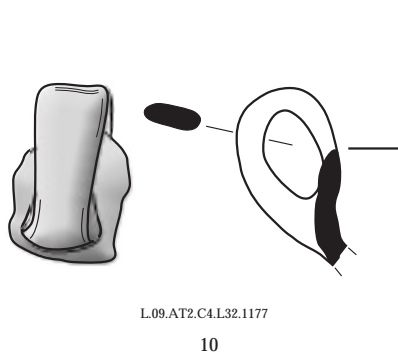
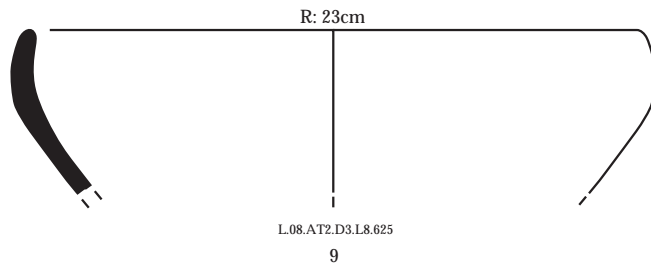
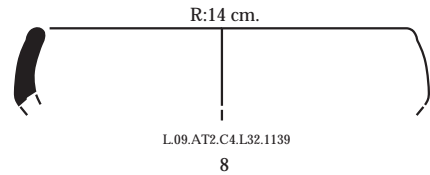
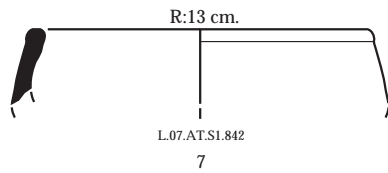
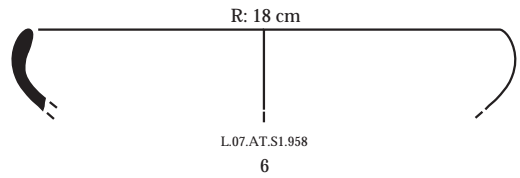
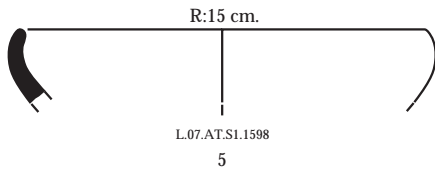
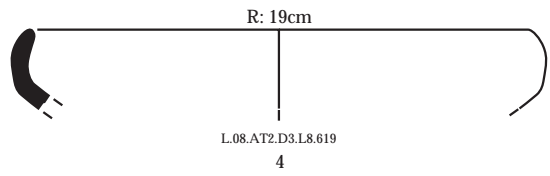
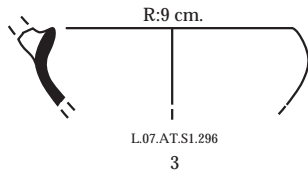
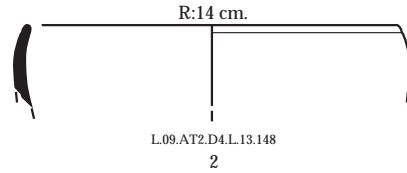
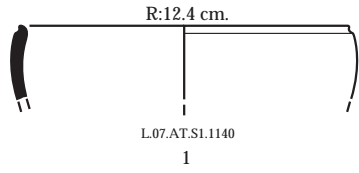
ÇT 3

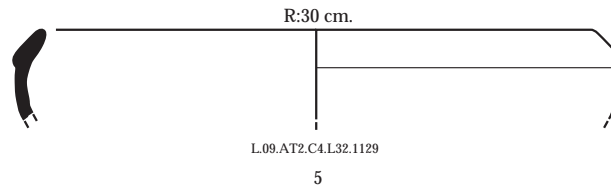
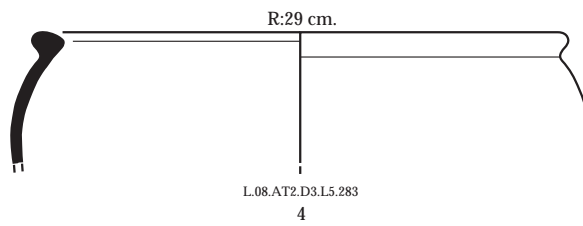
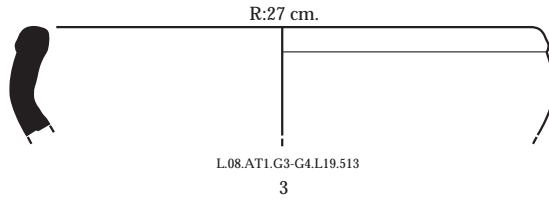
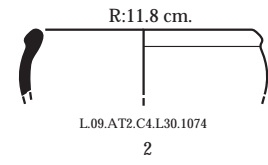
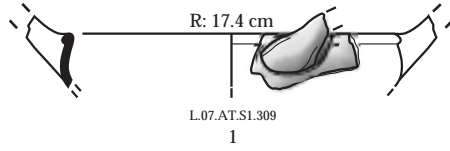
ÇT 4

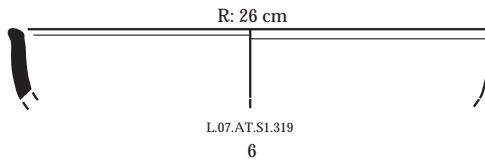

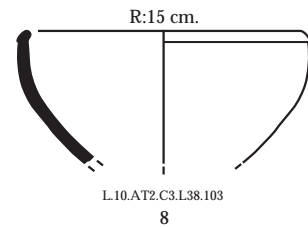
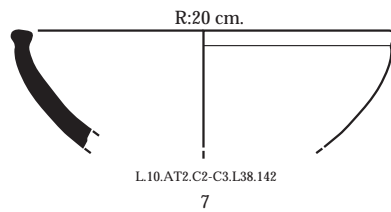
ÇT 6

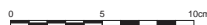
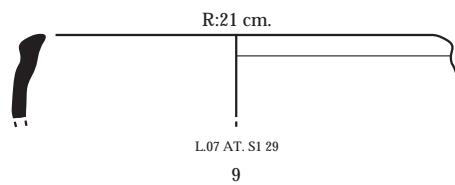
ÇT 7a

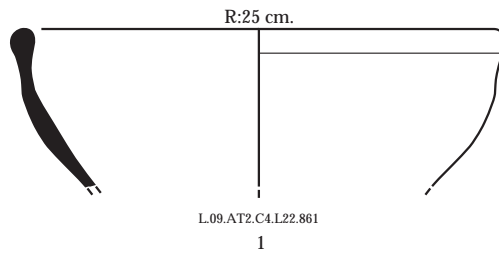
ÇT 7b

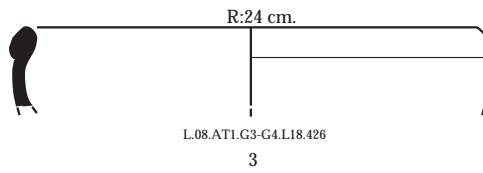
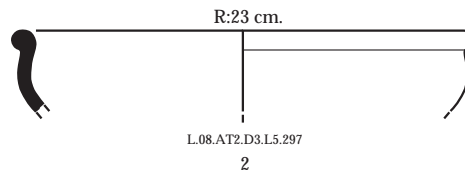
ÇT 7c

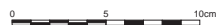
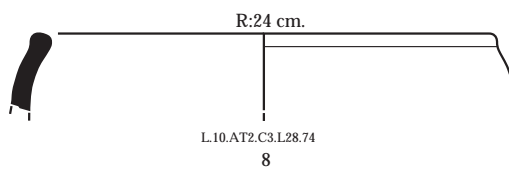
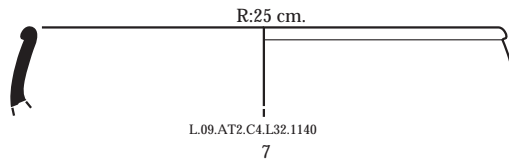
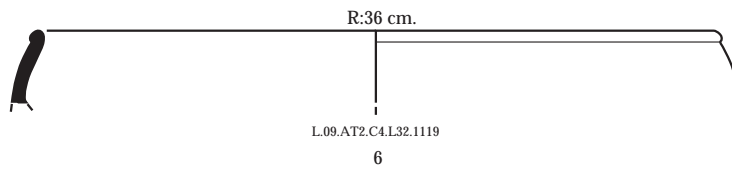
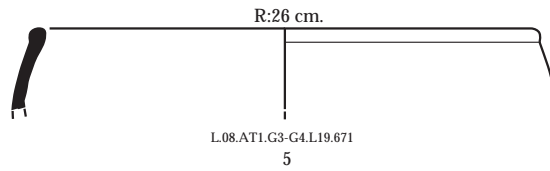
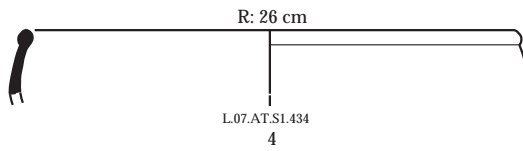
ÇT 8a

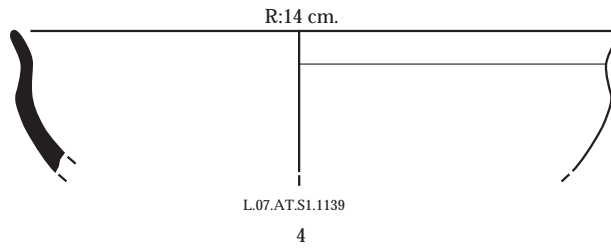
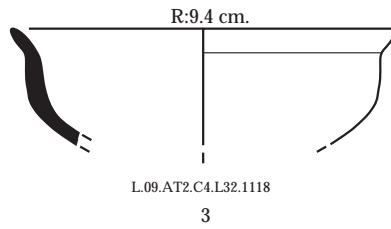
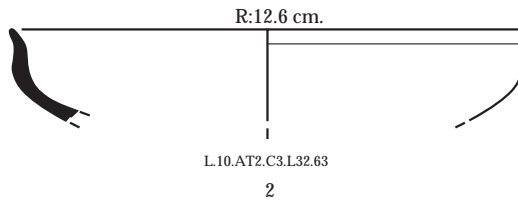
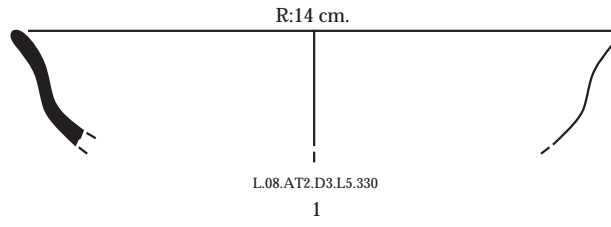
ÇT 8b

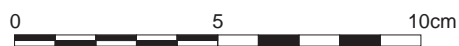
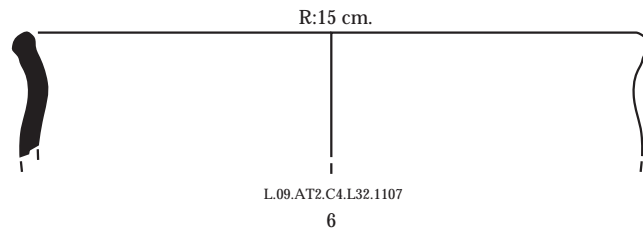
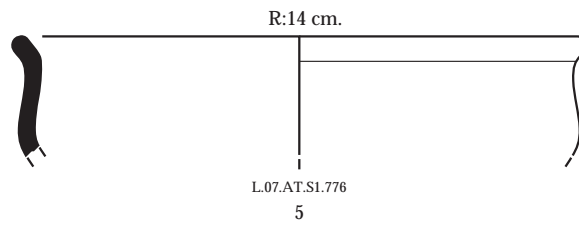
ÇT 8c

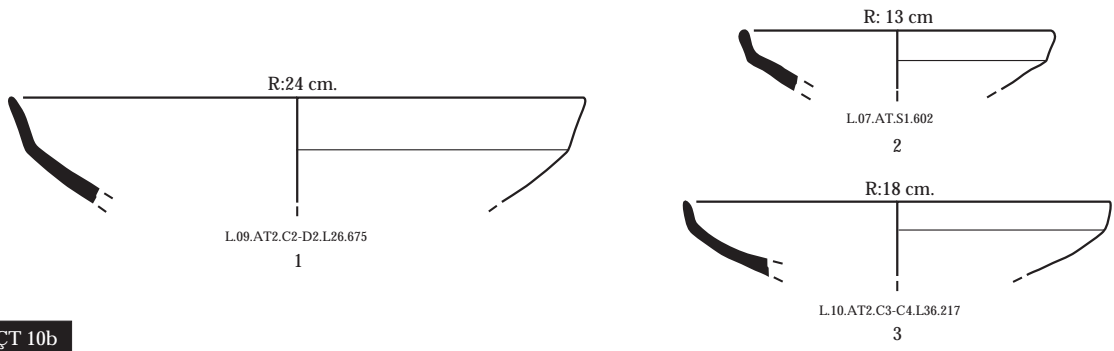
ÇT 9a

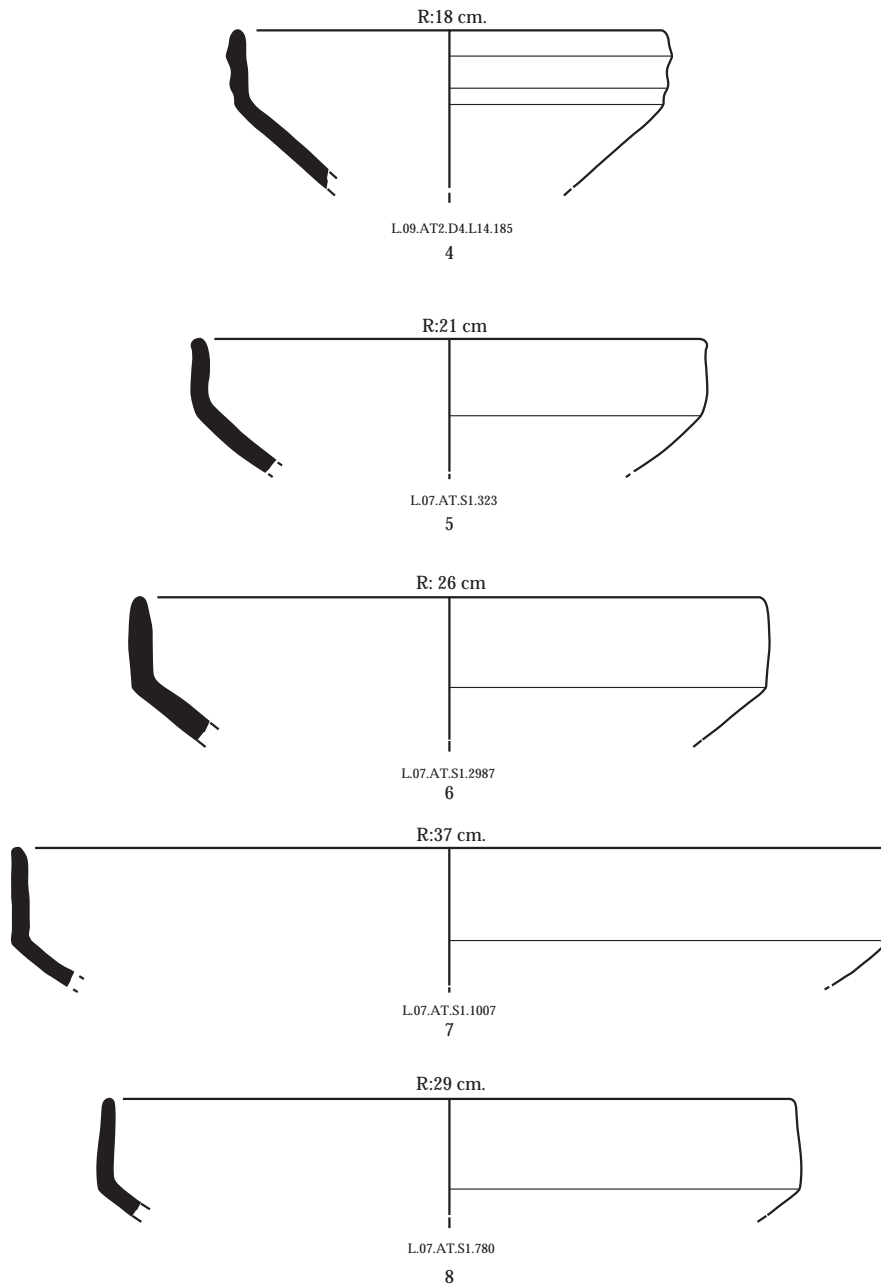
ÇT 9b

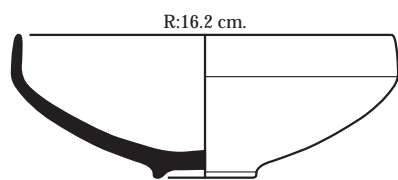

ÇT 10a

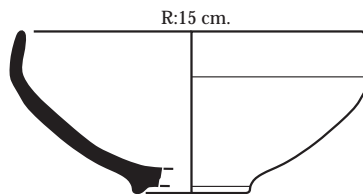

ÇT 10b

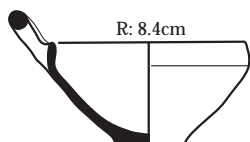

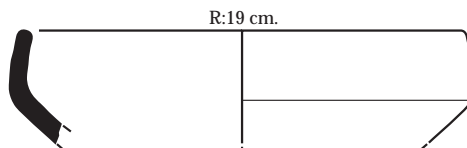
R:16.2 cm.
L.08.AT1.G3-G4.L19.489
1

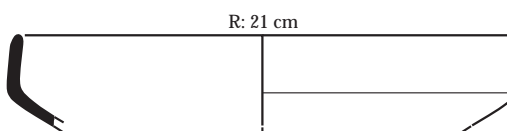
R:15 cm.
L.08.AT1.G3-G4.L19.565
2

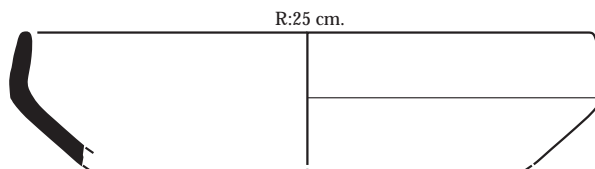
R: 8.4cm
L.09.AT2.D3.PT.02
3

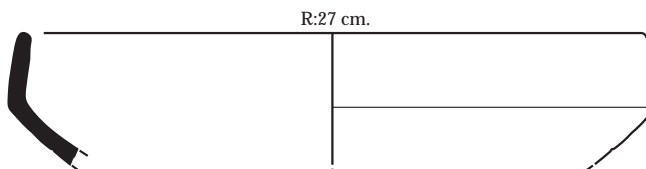
R:19 cm.
L.08.AT1.G3-G4.L18.436
4

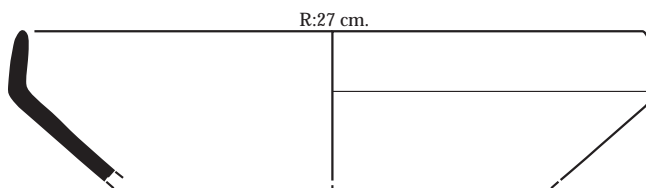
R: 21 cm
L.07.AT.S1.315
5

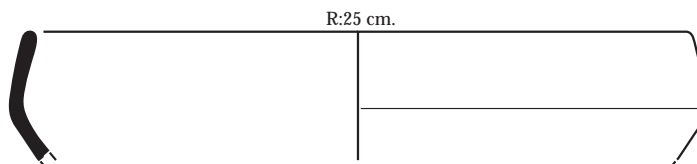
R:25 cm.
L.08.AT1.G3-G4.L19.667
6

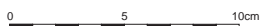
R:27 cm.
L.09.AT2.D4.L32.1290
7

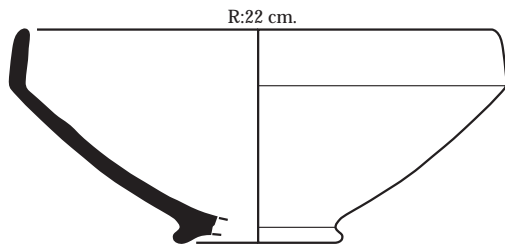

R:27 cm.
L.09.AT2.D4.L10.690
8

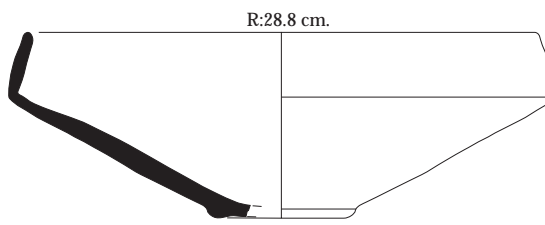
R:25 cm.
L.08.AT1.G3-G4.L19.471
9

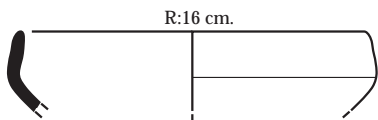
L.08.AT1.G3-G4.L18.445

1

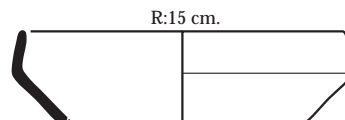
L.11.AT1.D3.L17.2

2

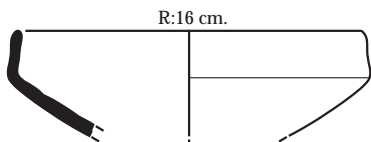
L.09.AT2.D4.L32.1283

3

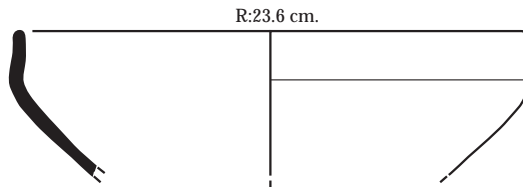
L.09.AT2.C4.L32.1164

4

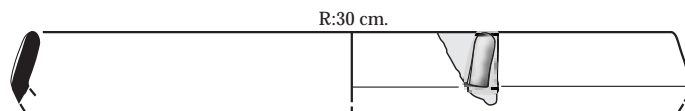
L.09.AT2.D4.L32.1268

5

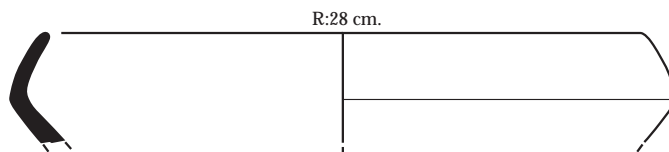
L.09.AT2.C4.L32.1200

6

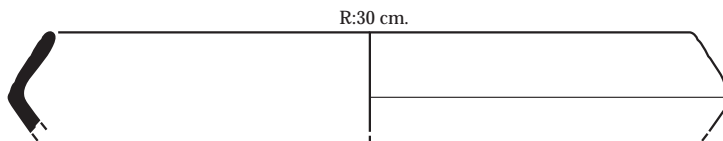
L.08.AT2.D3.L6.523

7

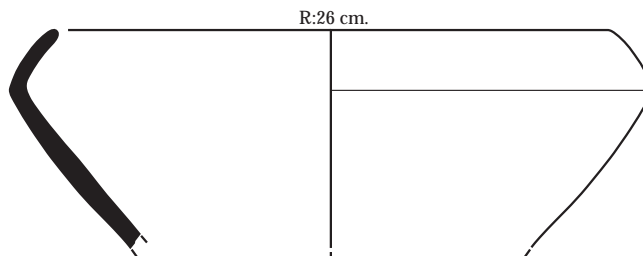
L.09.AT2.C4.L33.1306

8

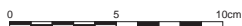
L.09.AT2.C4.L32.1117

9

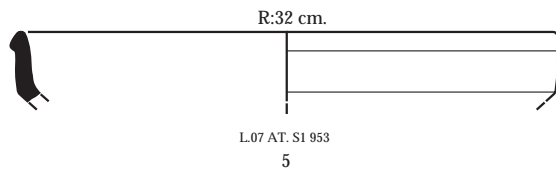
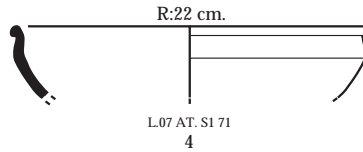
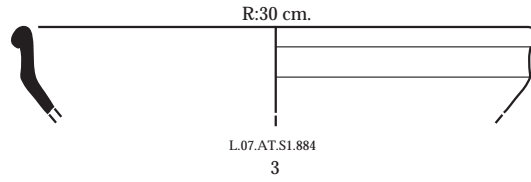
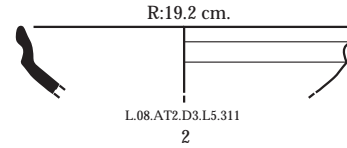
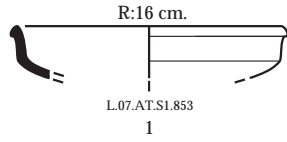

L.09.AT2.C4.L32.1171

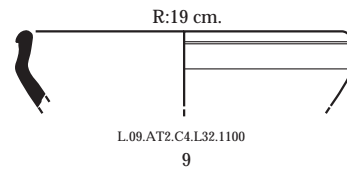
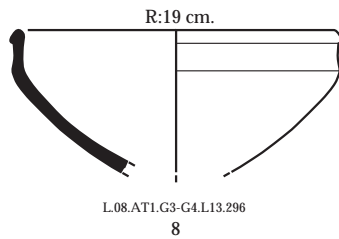
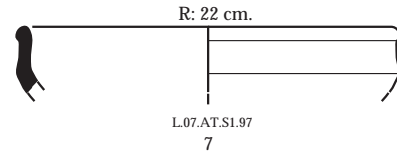
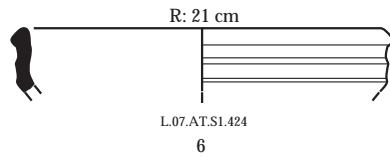
10

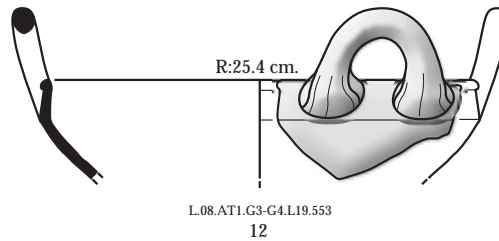
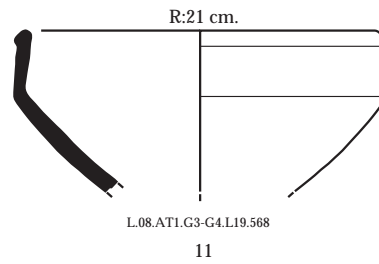
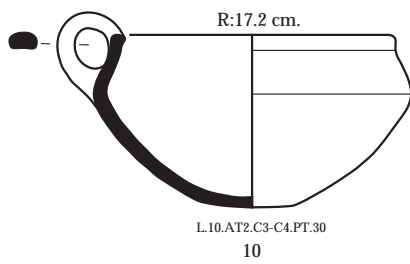
ÇT 11a

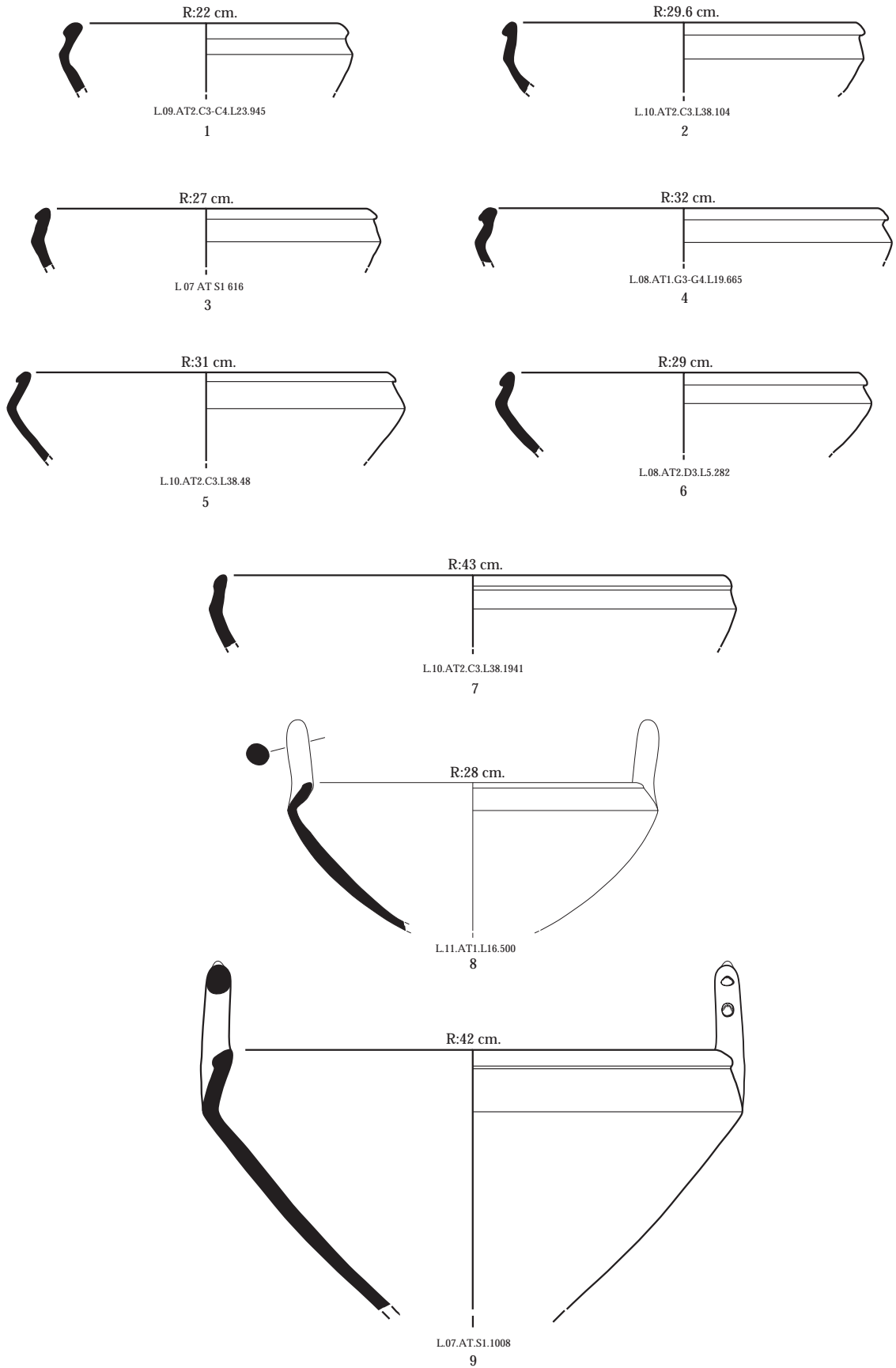

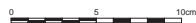
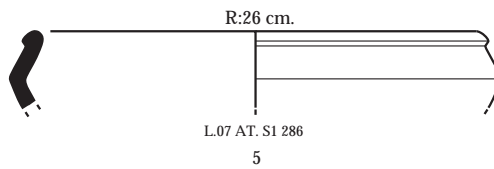
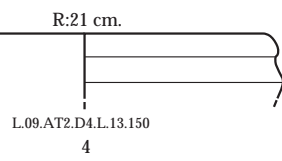
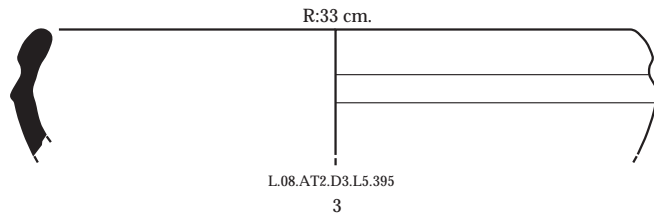
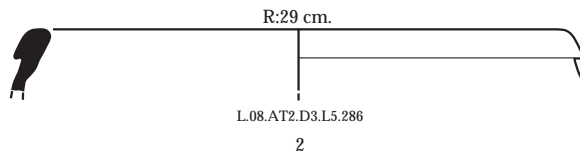
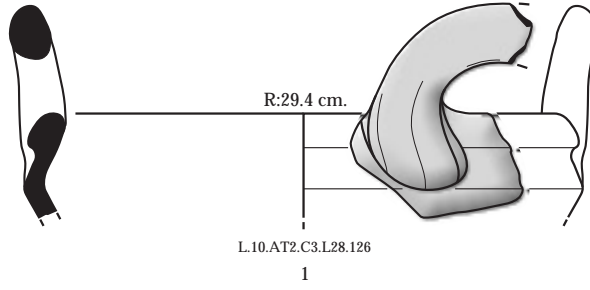
ÇT 11b

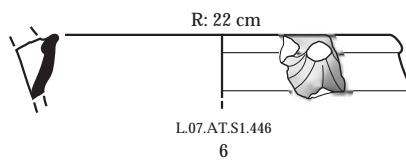
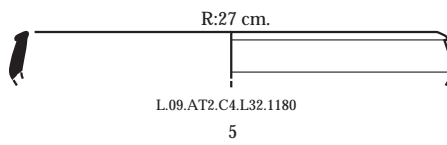
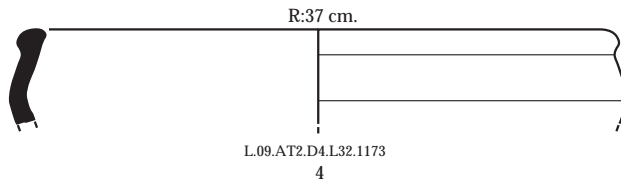
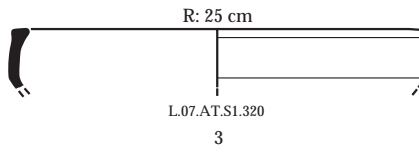
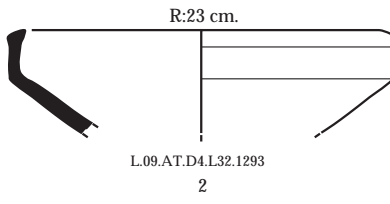
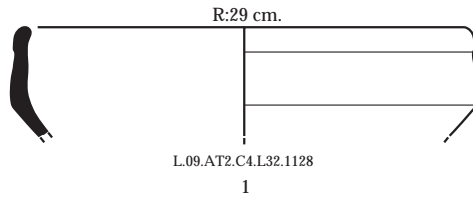

ÇT 11c

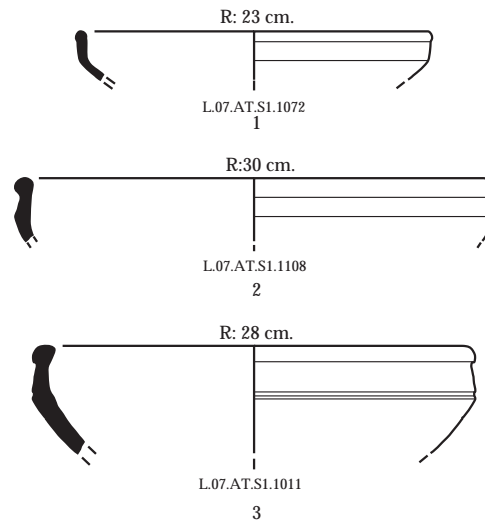

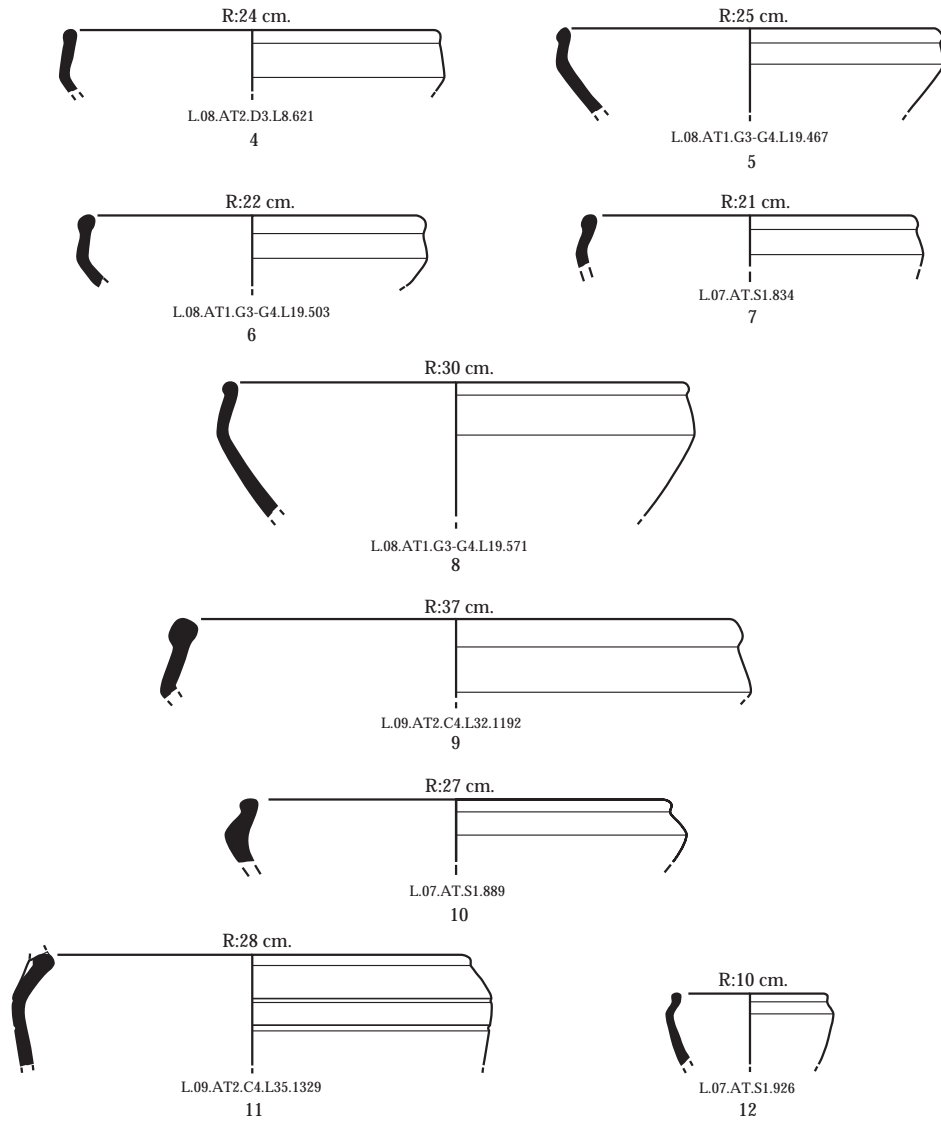

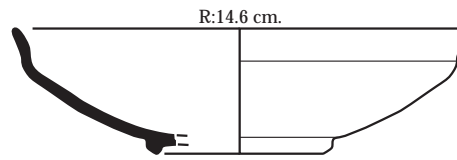
ÇT 13a

ÇT 13b

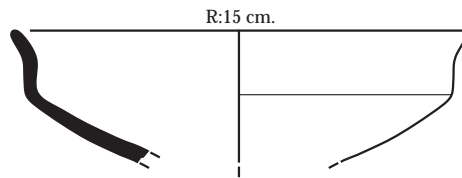

ÇT 14a

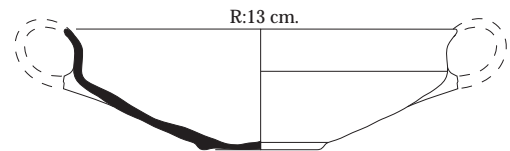
L.10.AT2.C3.L36.209

1

L.09.AT2.D4.L32.1280

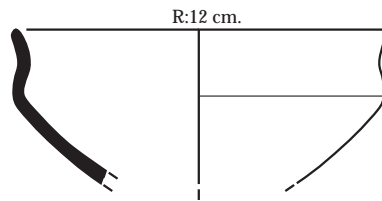
2

L.11.AT1.D3.L17.4

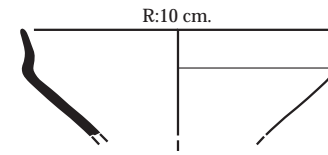
3

ÇT 14b

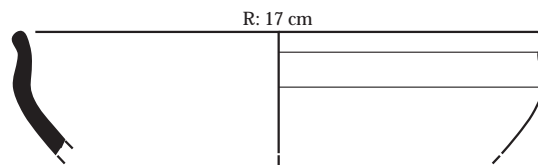
L.09.AT2.C4.L32.1170

4

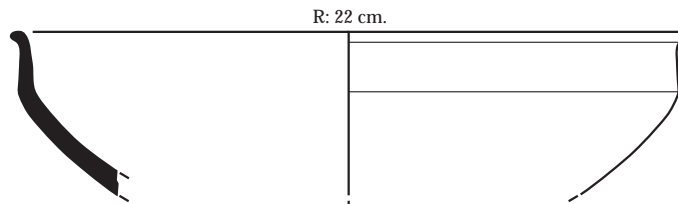
L.09.AT2.D4.L32.1281

5

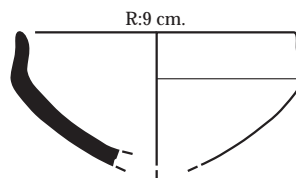
L.07.AT.S1.307

6

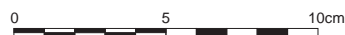
L.08.AT1G3-G4.L19.500

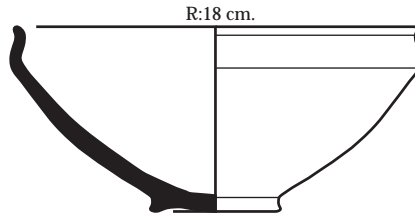
7

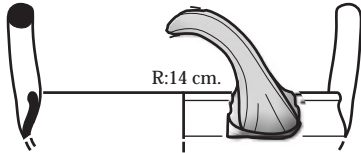
L.09.AT2.C4.L32.1204

8

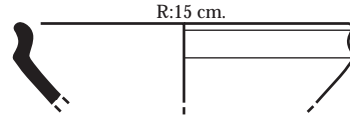

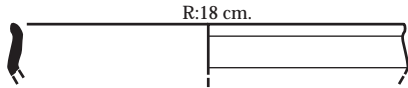
L.07.AT.S1.01
1

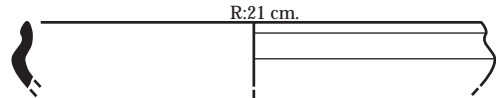
L.07.AT.S1.78
2

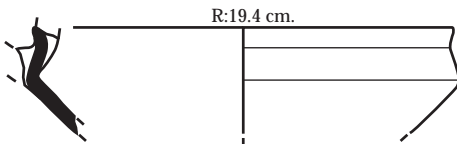
L.07.AT.S1.282
3

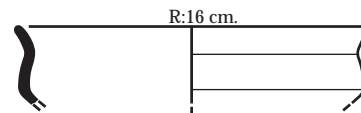
L.08.AT2.D3.L3.93
4

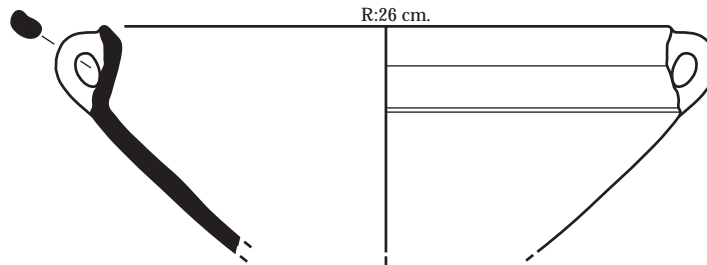
L.07.AT.S1.554
5

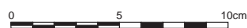
L.07.S1.2189
6

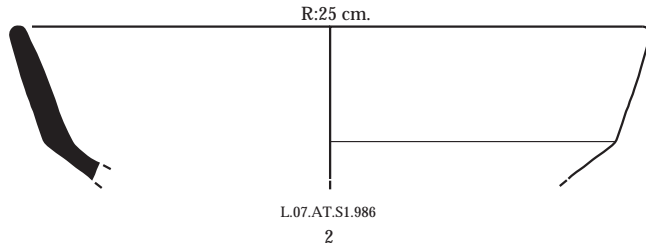
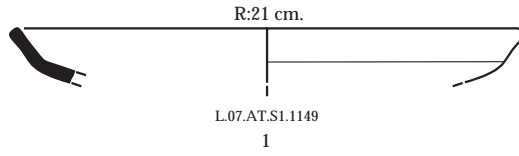
L.09.AT2.C4.L32.1194
7

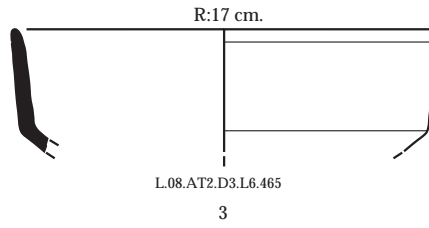
L.09.AT2.C4.L32.1109
8

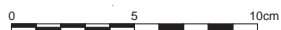
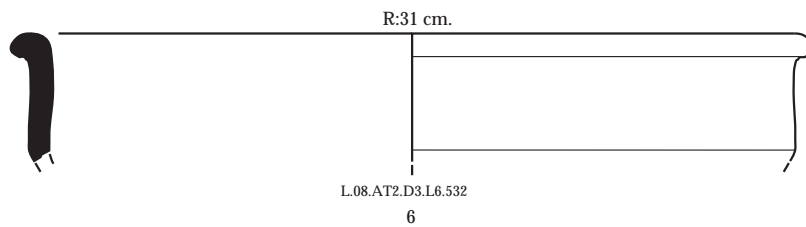
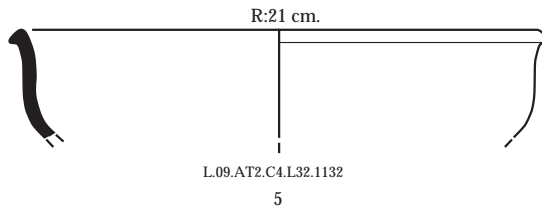
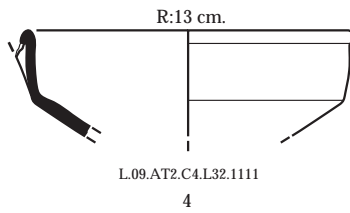
ÇT 15a

ÇT 15b

ÇT 16a

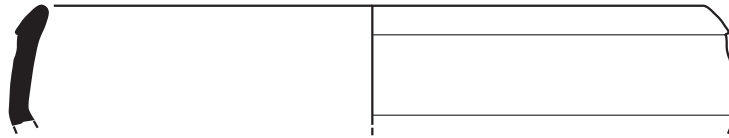

L.08.AT1.G3-G4.L20.576

1

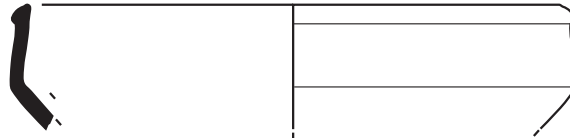
R: 36 cm.

L.08.AT2.D3.L8.636

2

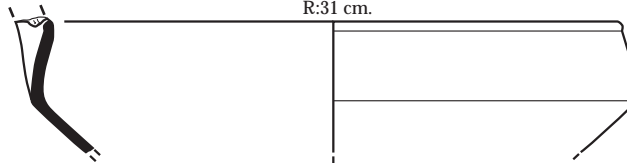
R:29 cm.

L.09.AT2.C4.L32.1207

3

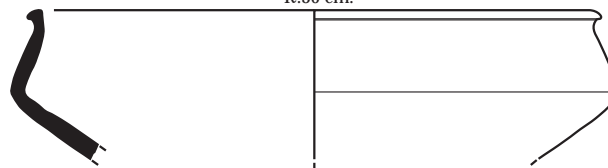
R:31 cm.

L.09.AT2.C4.L32.1166

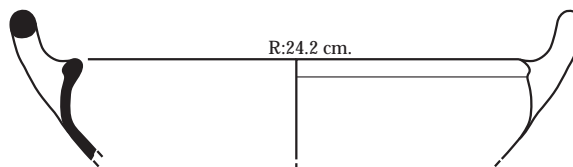
4

R:30 cm.

L.09.AT2.C4.L32.1097

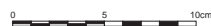
5

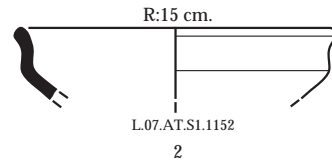
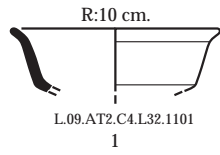
R:24.2 cm.

L.09.AT2.D4.L32.1167

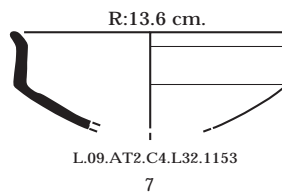
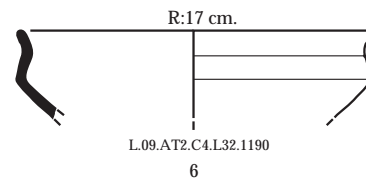
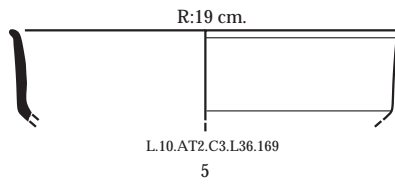
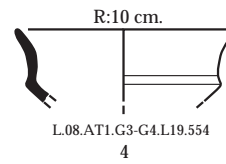
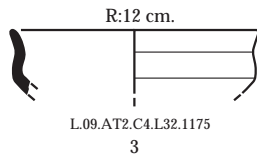
6

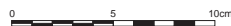
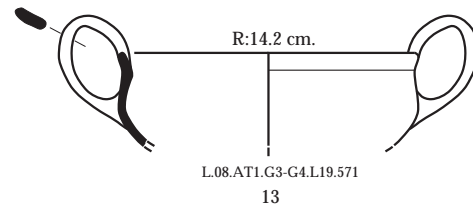
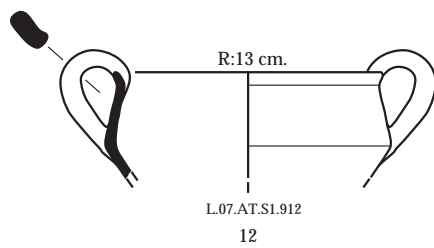
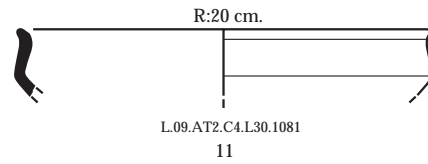
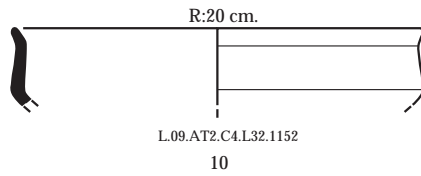
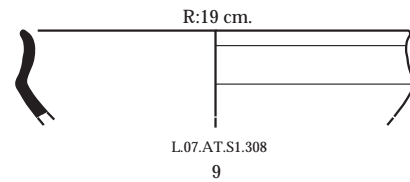
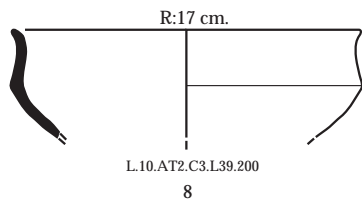
ÇT 18a

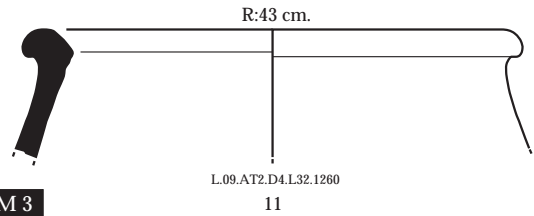
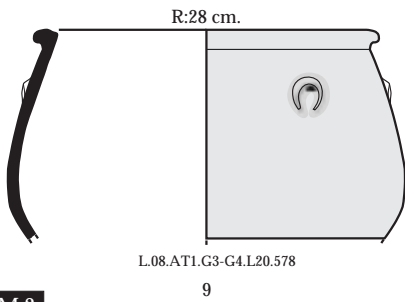
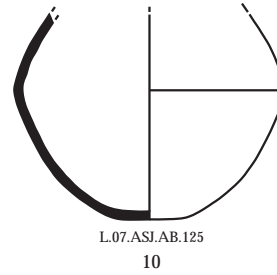
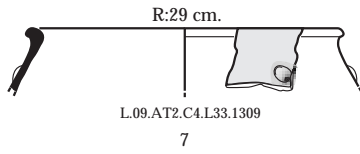
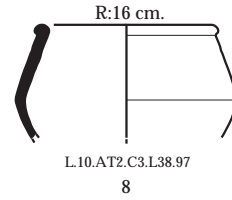
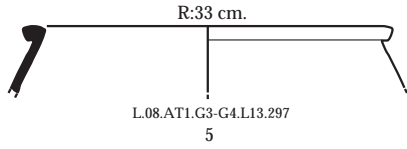
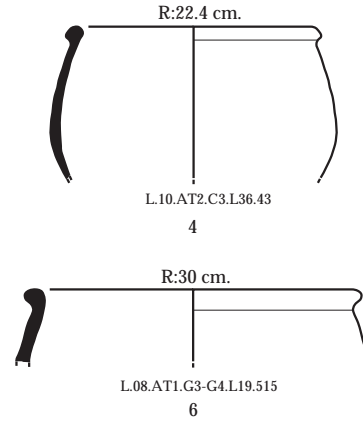
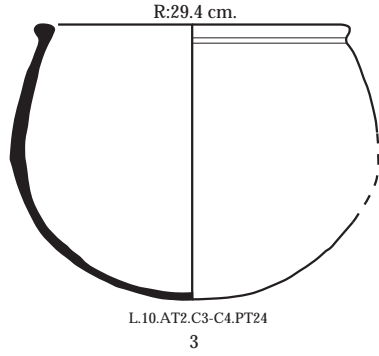
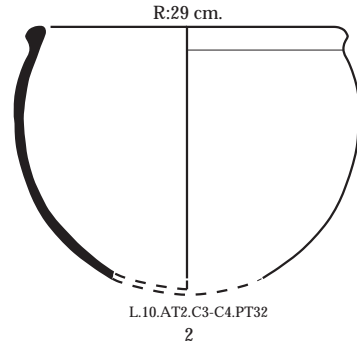
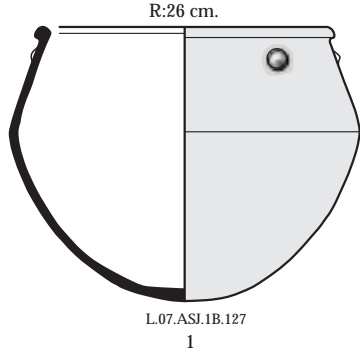
ÇT 18b

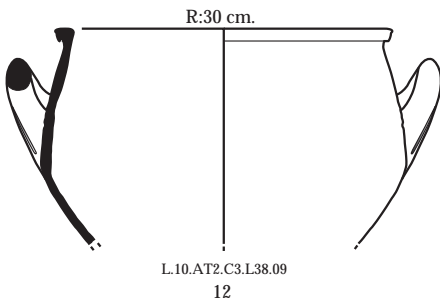
ÇT 18c

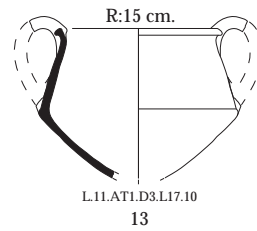
ÇM 1

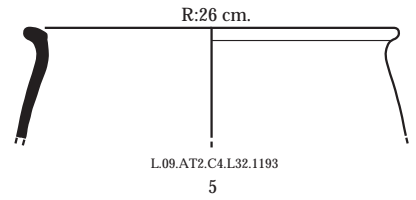
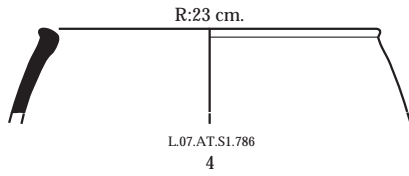
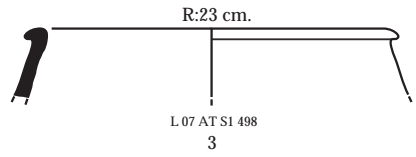
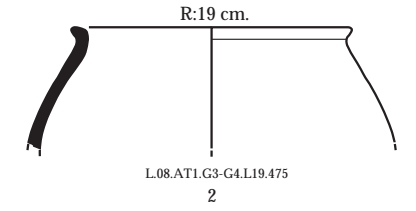
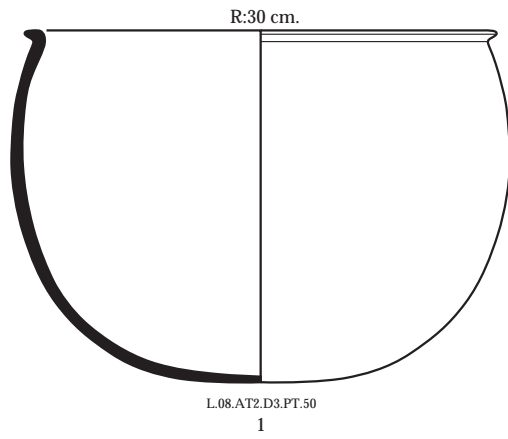
ÇM 2

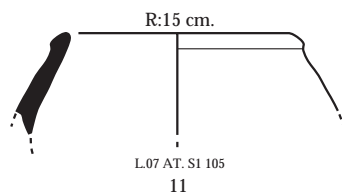
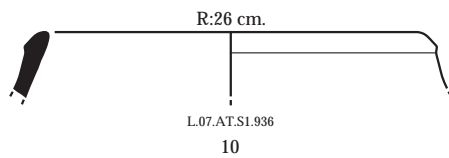
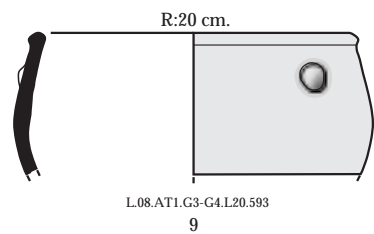
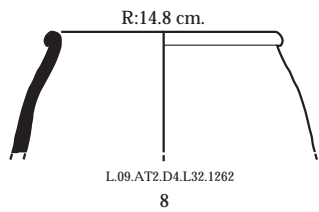
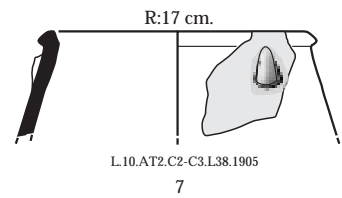
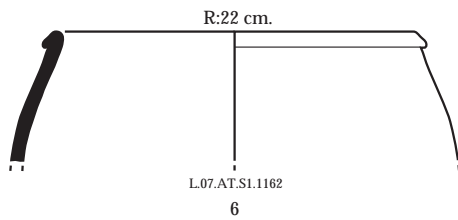
ÇM 3

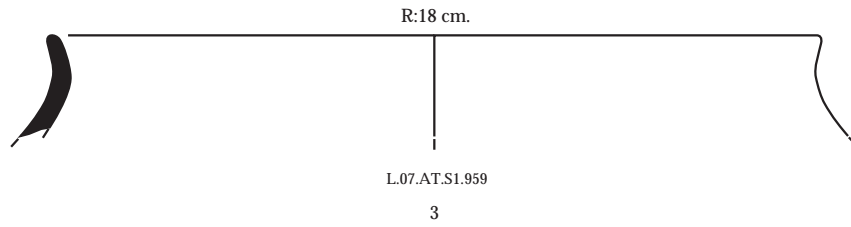
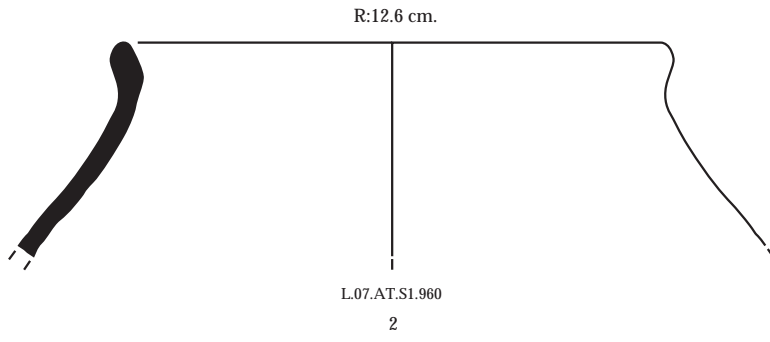
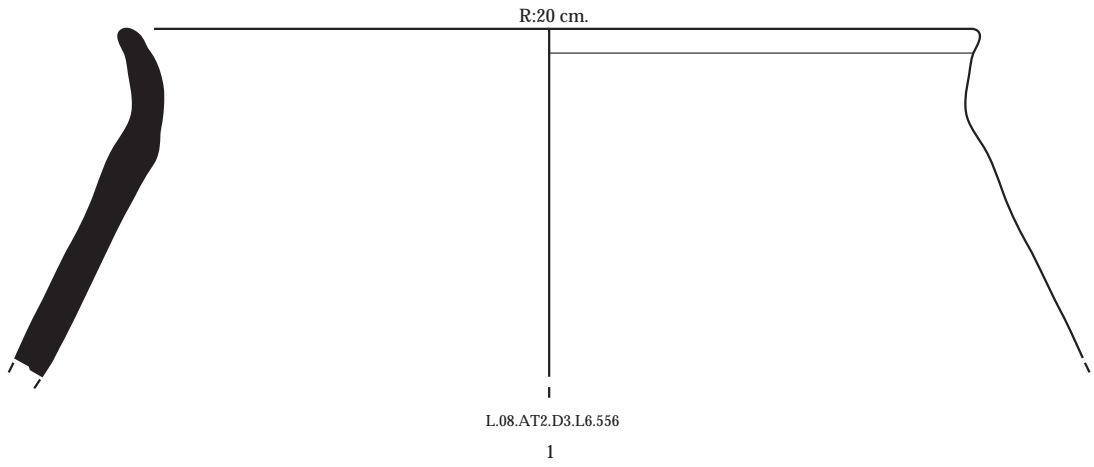
ÇM 4

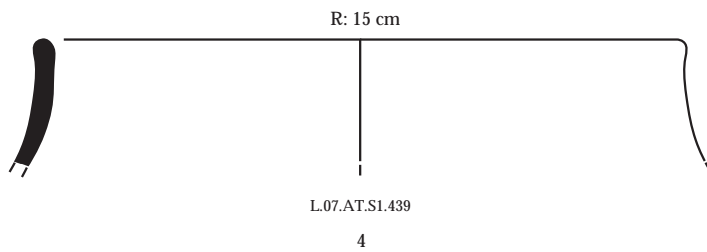
ÇM 5

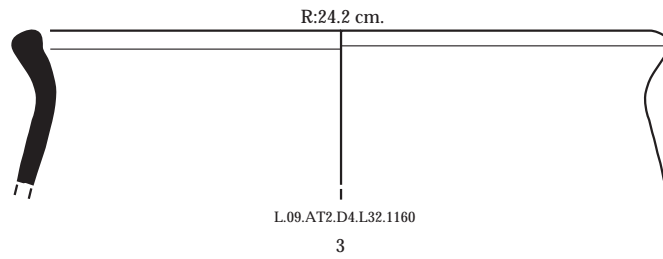
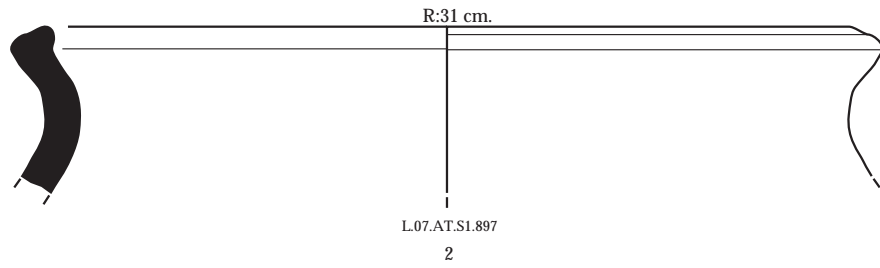
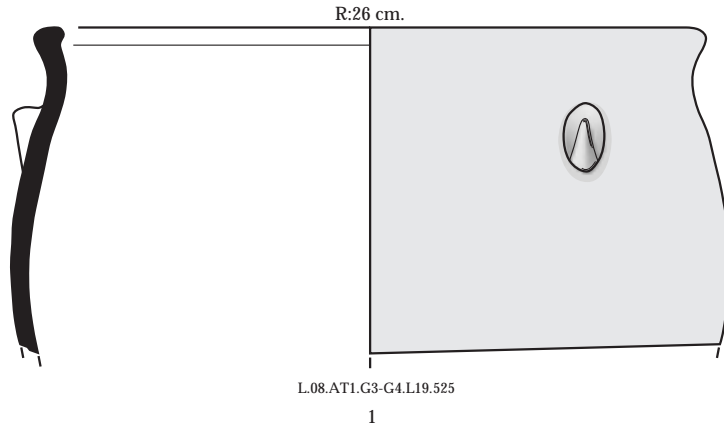
ÇM 6a

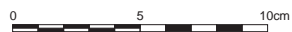
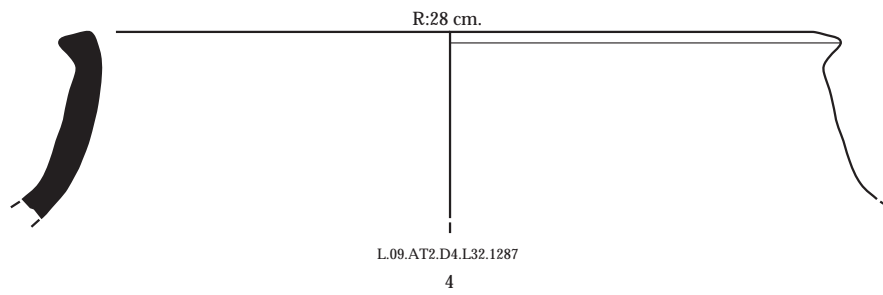
ÇM 6b

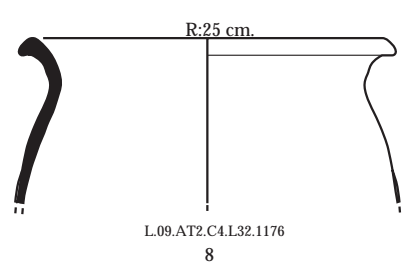
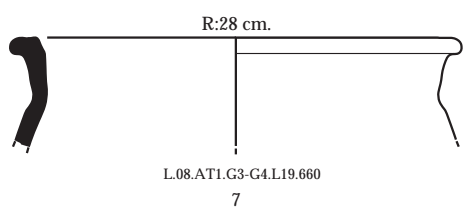
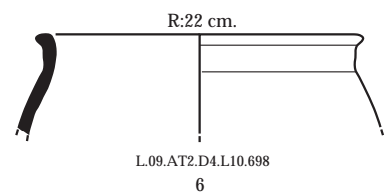
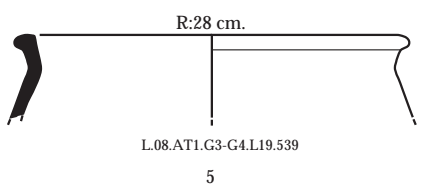
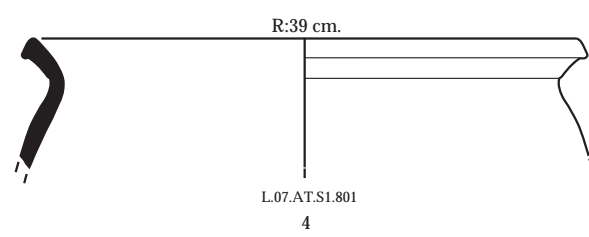
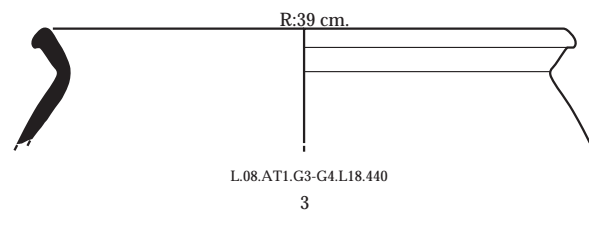
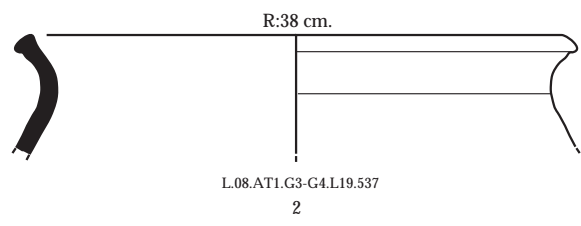
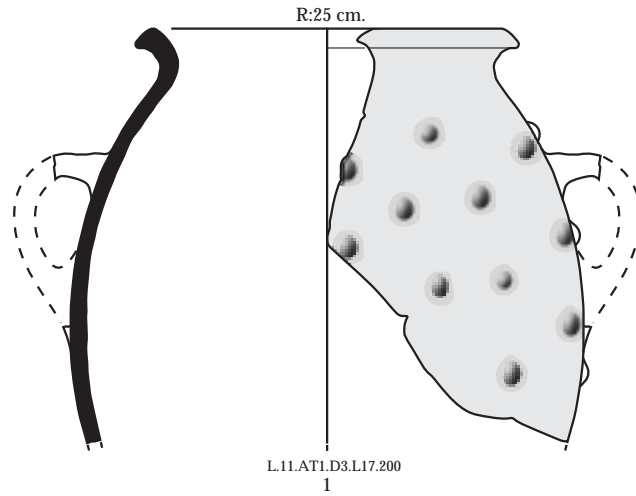

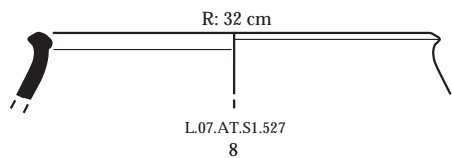
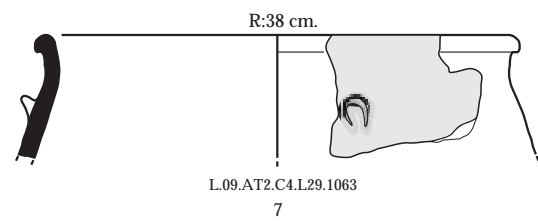
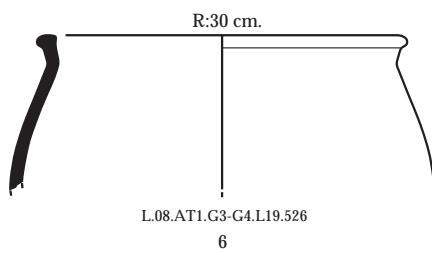
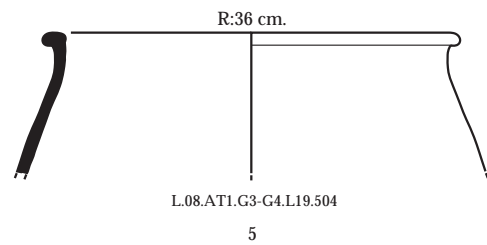
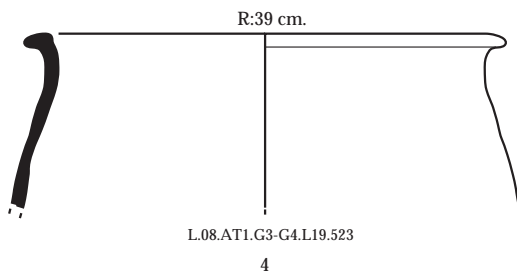
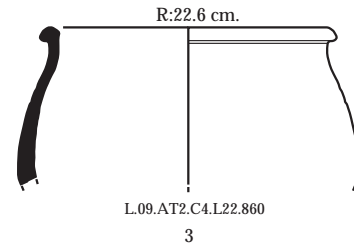
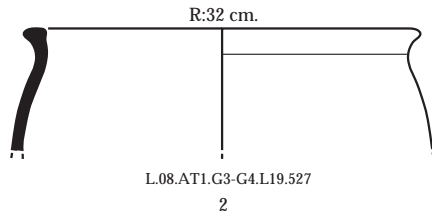
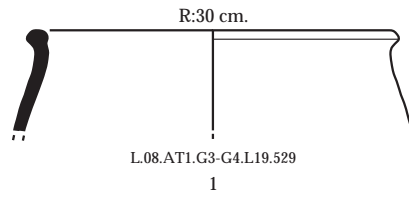
ÇM 7

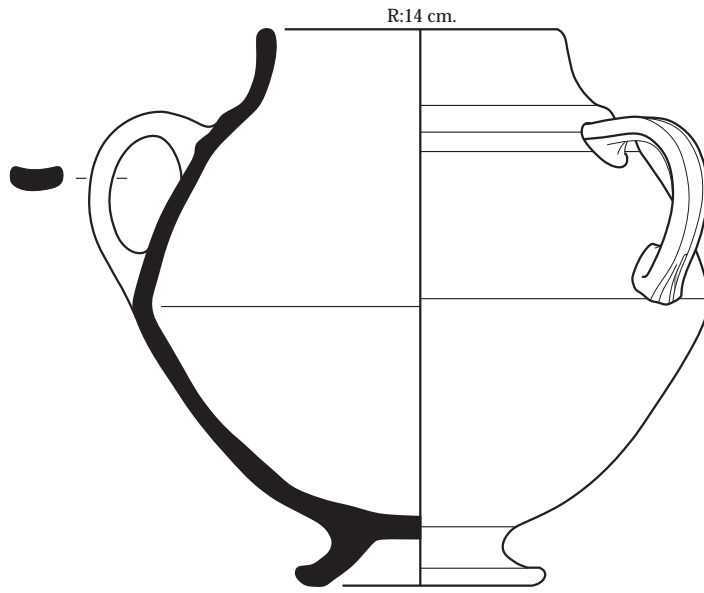

ÇM 8

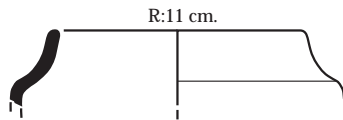

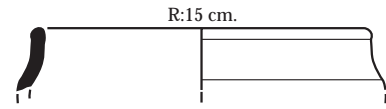

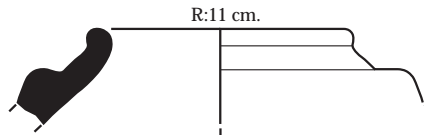
L.07.AS1.B.126
1

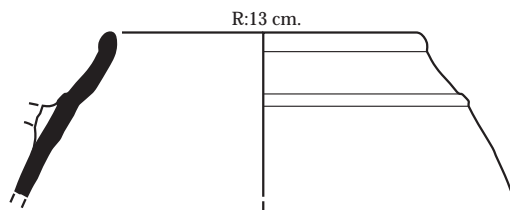
L.09.AT2.D4.L13.158
2

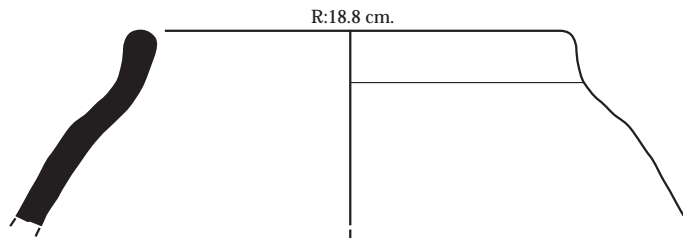
L.07.AT.S1.925
3

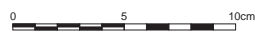
L.07.AT.S1.869
4

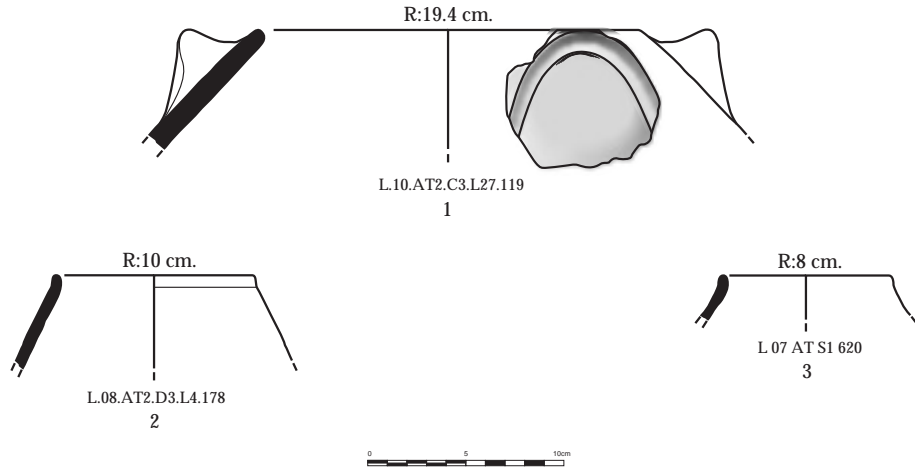
L.08.AT2.D3.L6.526
5

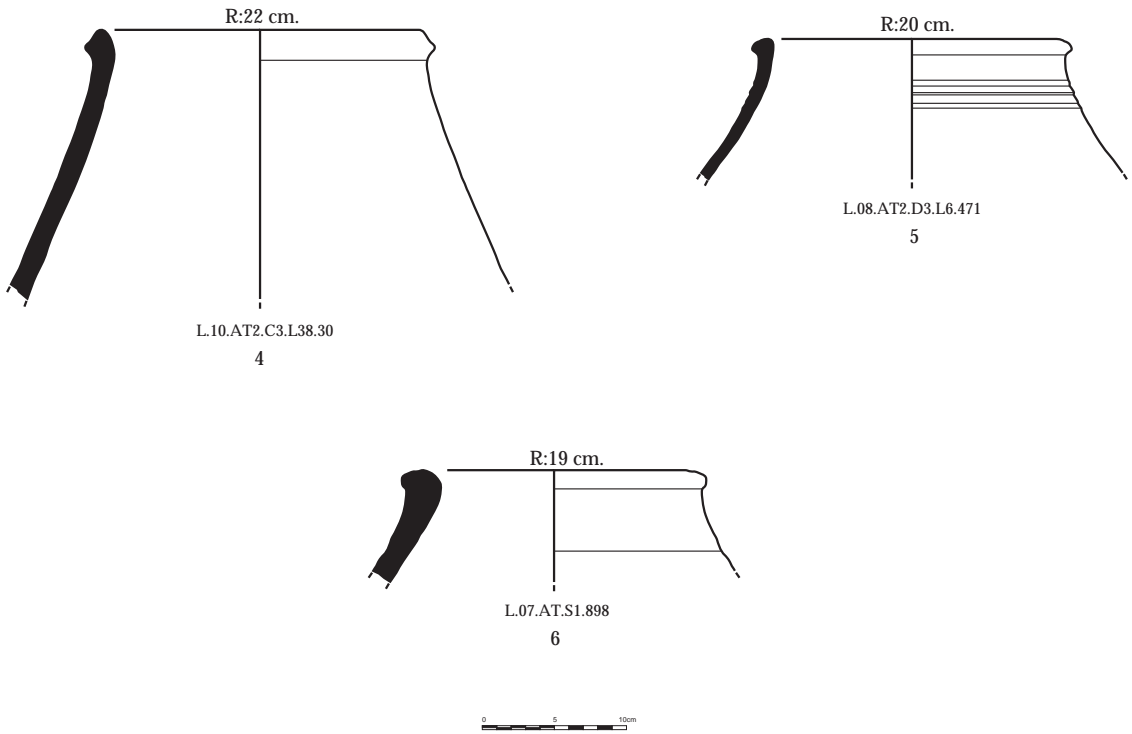
L.10.AT2.C3.L37.50
6

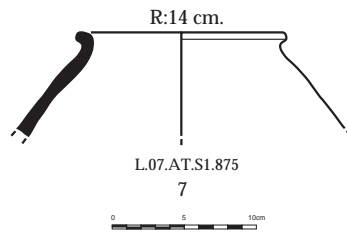
ÇM 12

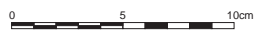
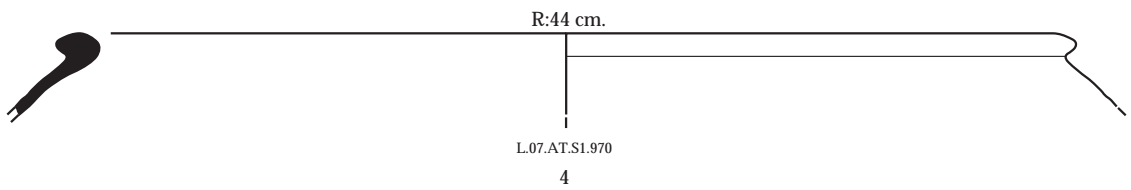
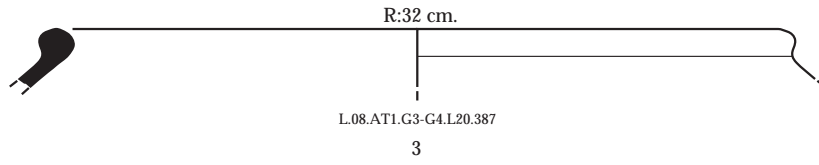
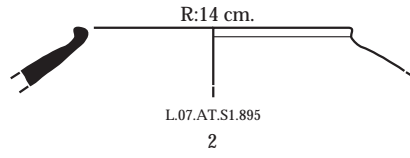
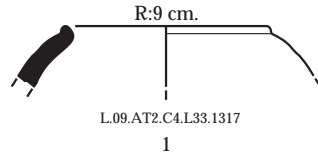

ÇM 13

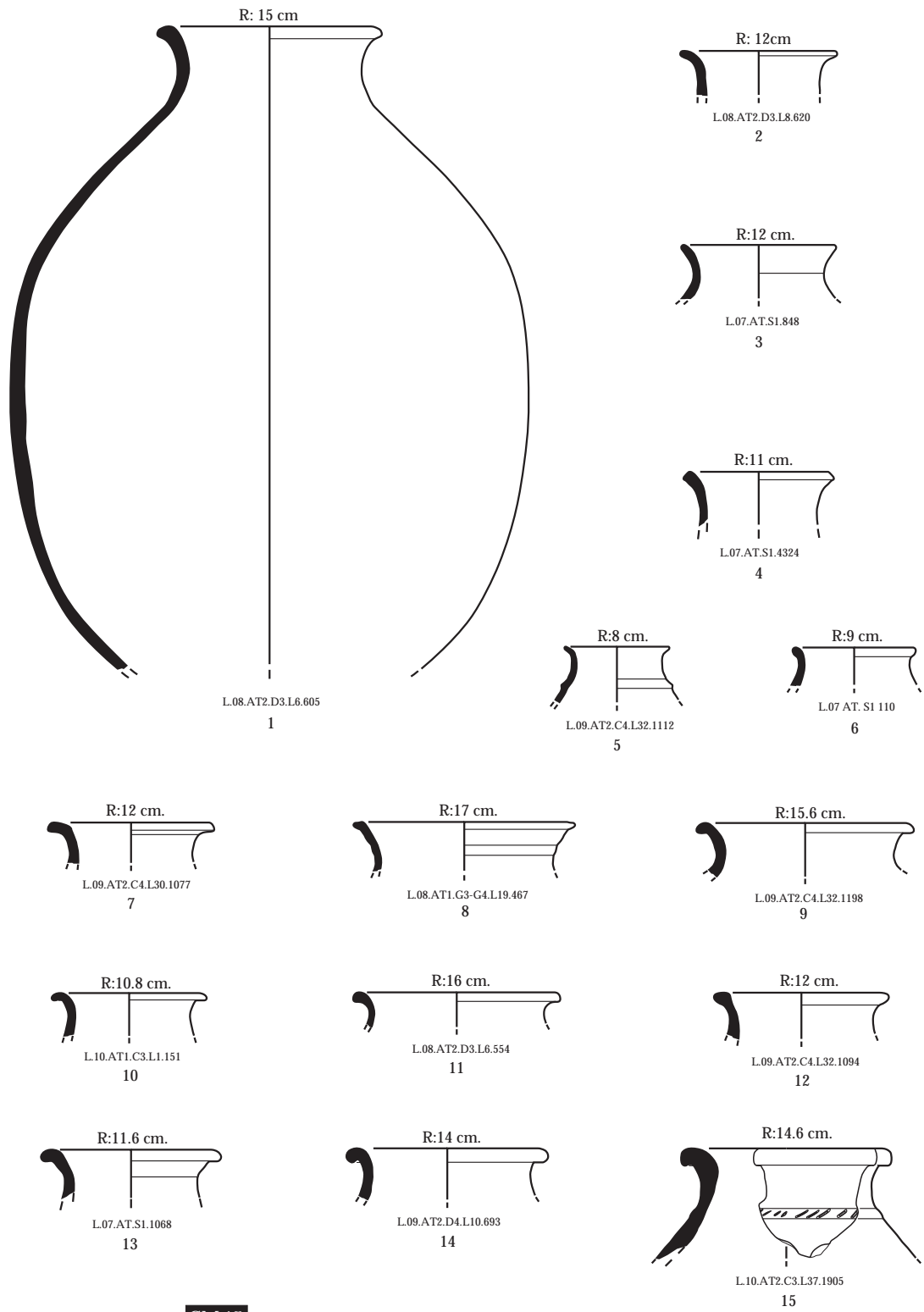

ÇM 14

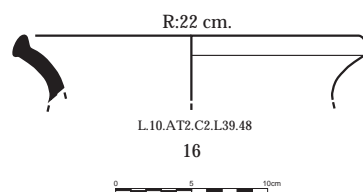

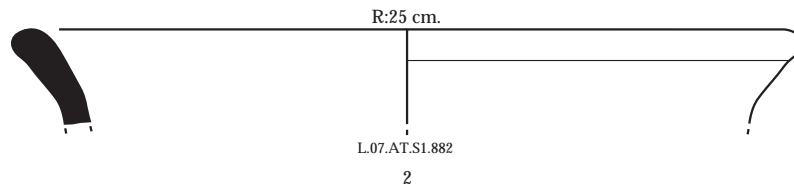
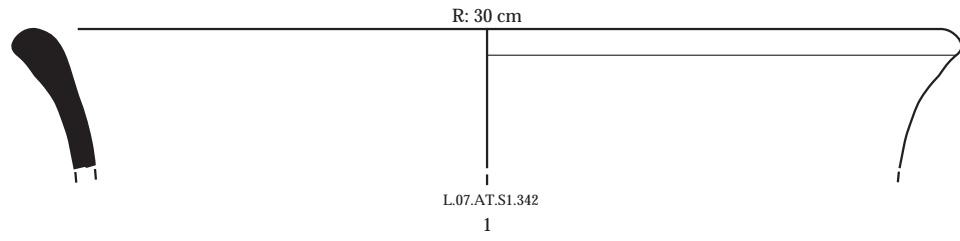
ÇM 16

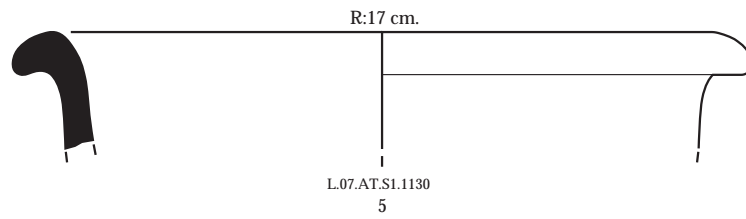
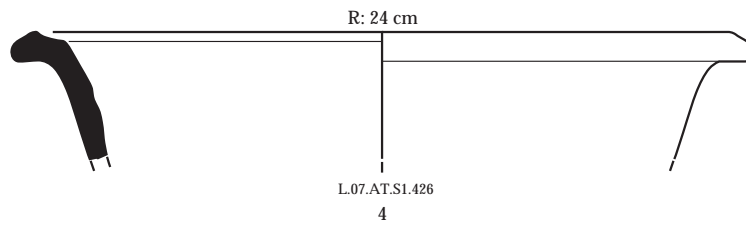
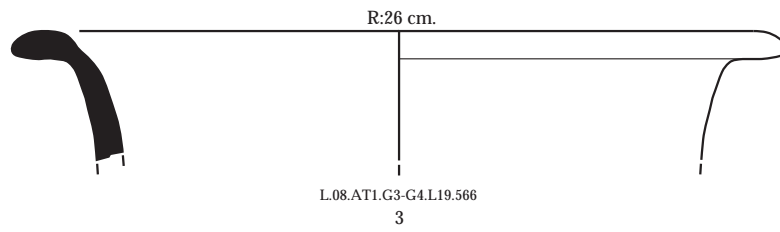
ÇM 17

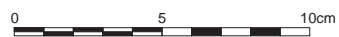
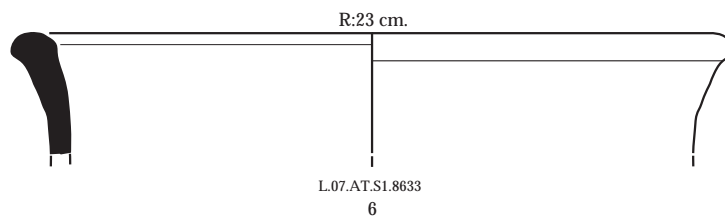
ÇM 18

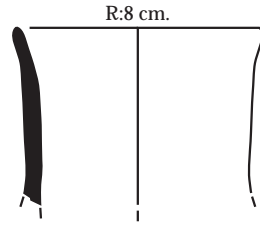
ÇM 19

ÇM 20

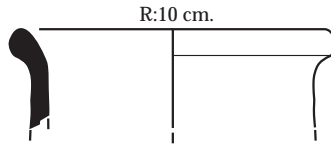
ÇM 21

L.08.AT1.G3-G4.L18.433

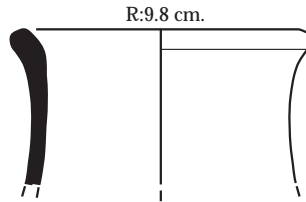
1

ÇM 22

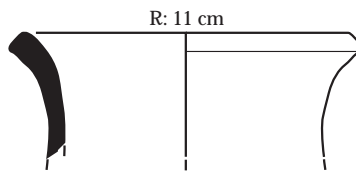
L.08.AT1.G3-G4.L18.411

2

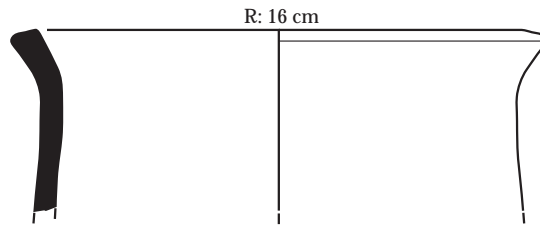
L.08.AT2.D3.L3.90

3

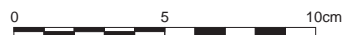
L.07.AT.S1.6321

4

L.07.AT.S1.328

5

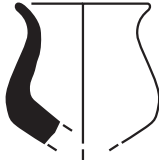
R:2.6 cm.

L.10.AT2.C3-C4.PT.23

1

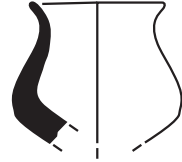
R:4 cm.

L.08.AT1.G3-G4.L13.295

2

R:4 cm.

L.08.AT1.G3-G4.L13.432

3

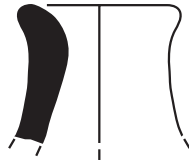
R:6 cm.

L.08.AT2.D3.L8.633

4

R: 5 cm.

L.08.AT2.D3.L8.630

5

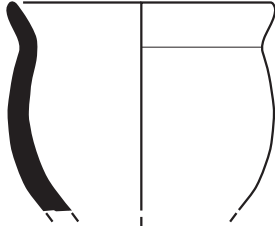
R:8 cm.

L.07.AT.S1.974

6

R:7.4 cm.

L.09.AT2.D4.L10.1088

7

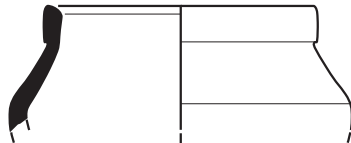
R:9 cm.

L.08.AT2.D3.L8.632

8

R: 8 cm

L.07.AT.S1.512

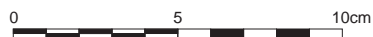
9

R:6.5 cm.

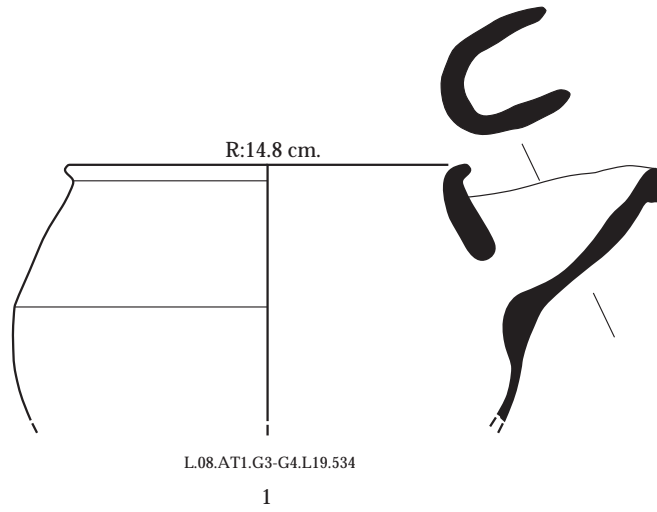

L.11.AT1.D3.L17.16

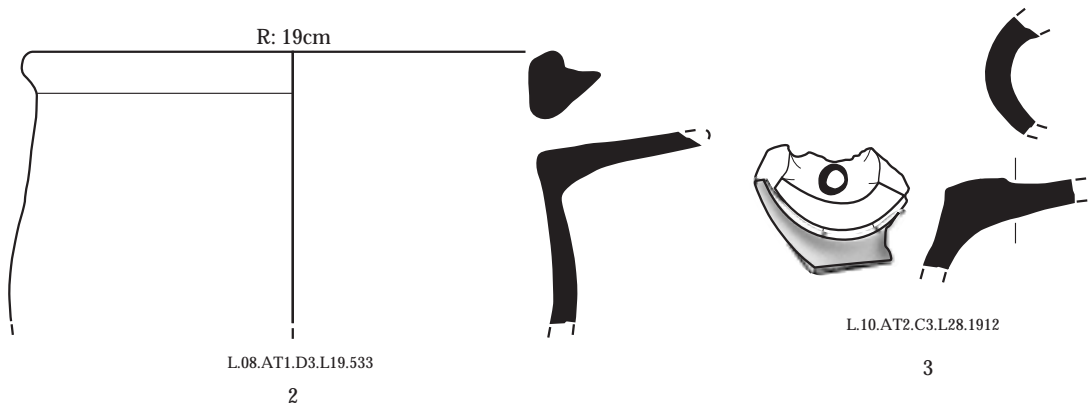
10

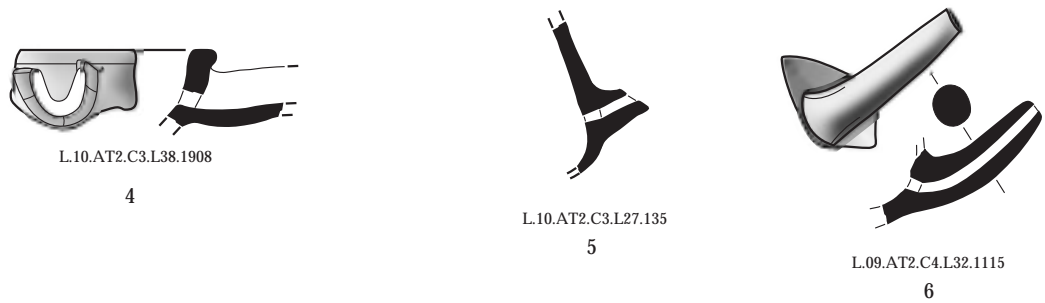
AK 1a

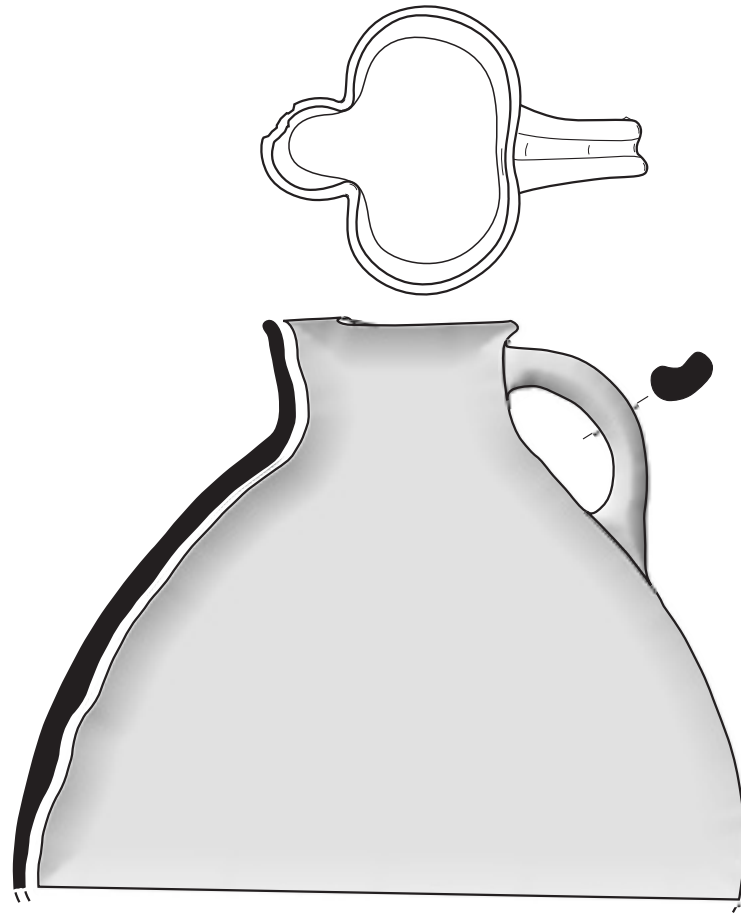
AK 1b

AK 2

YT 1a

L.08.AT1.G3-G4.L19.454

1

L.09.AT2.C4.L32.1126

2

L.09.AT2.D4.L32.1298

3

YT 1b

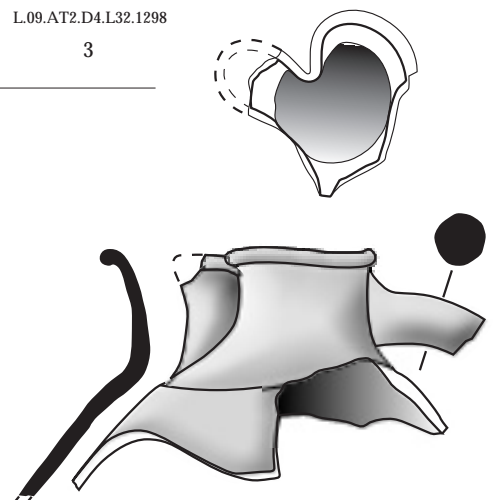
L.10.AT2.C3.L38.82

4

L.11.AT1.L16.2

5

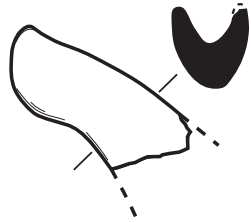

L.11.AT1.L17.12

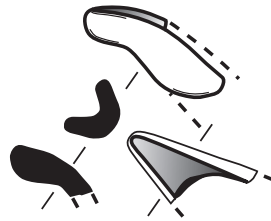
6

GA 1a

L.07.AT.S1.666
1

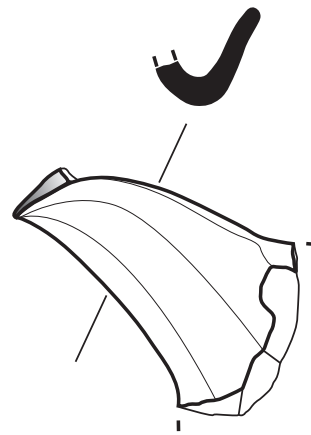

L.09.AT2.C4.L32.1196
2

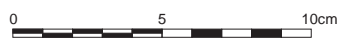
GA 1b

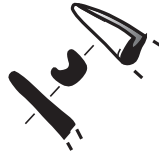

L.07.AT.S1.1119
3

L.07.AT.S1.1151
4

L.10.AT2.C3.L38.116

1

L.08.AT2.D3.L5.295

2

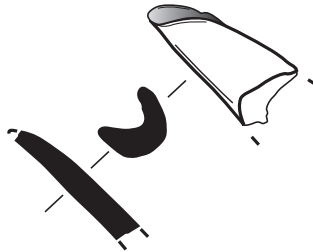
L.10.AT2.C3.L38.2018

3

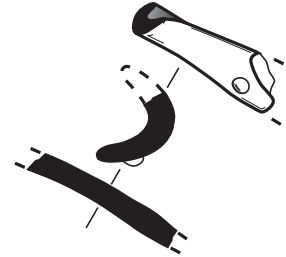
L.08.AT1.G3-G4.L19.482

4

L.10.AT1.D4.L2.138

5

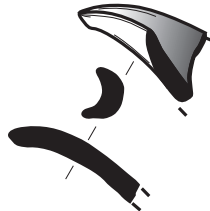
L.09.AT2.C3-C4.L23.944

6

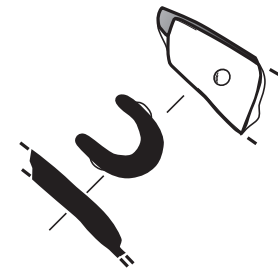
L.08.AT2.D3.L5.367

7

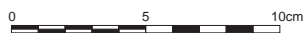
L.10.AT1.D4.L2.75

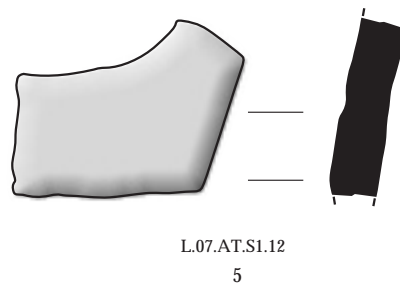
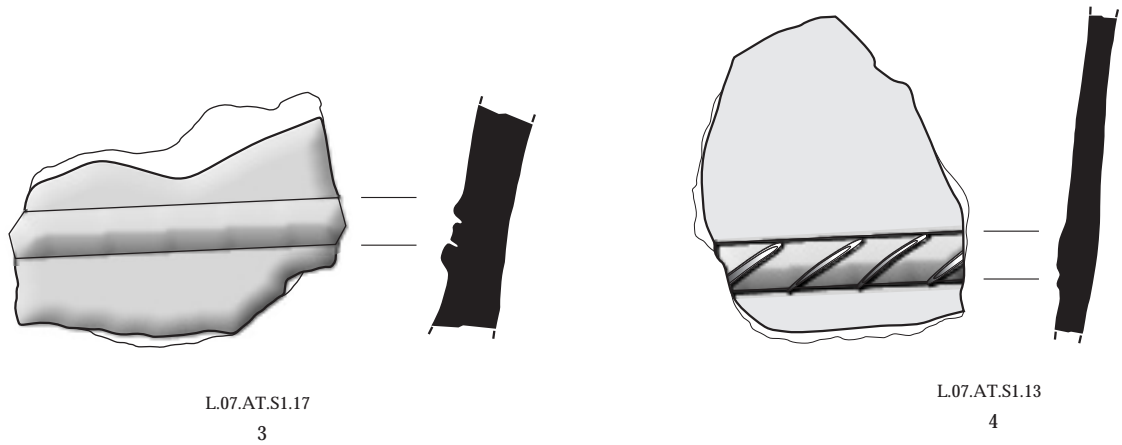
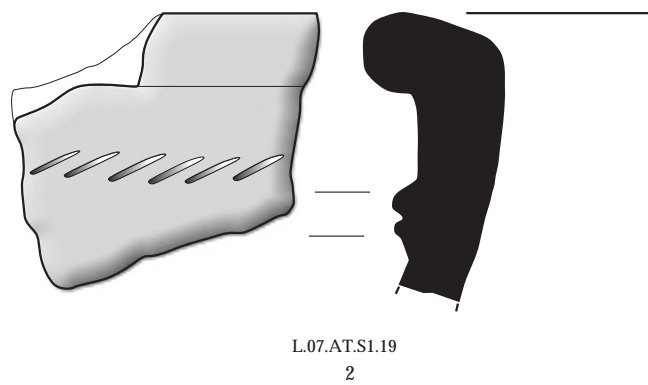
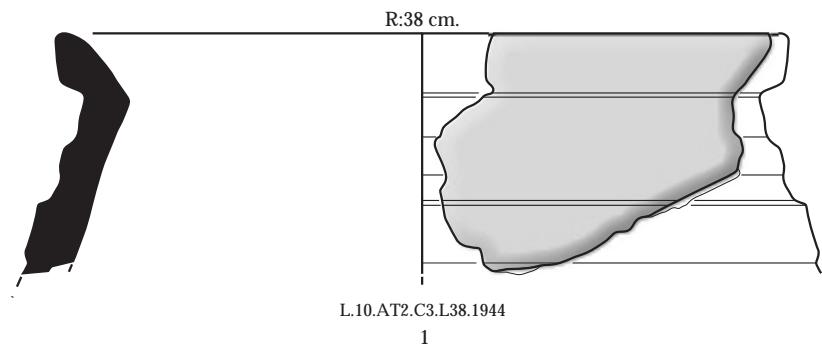
8

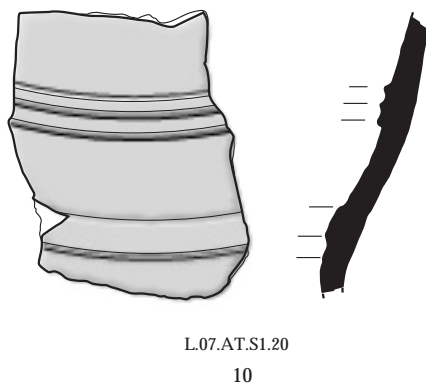
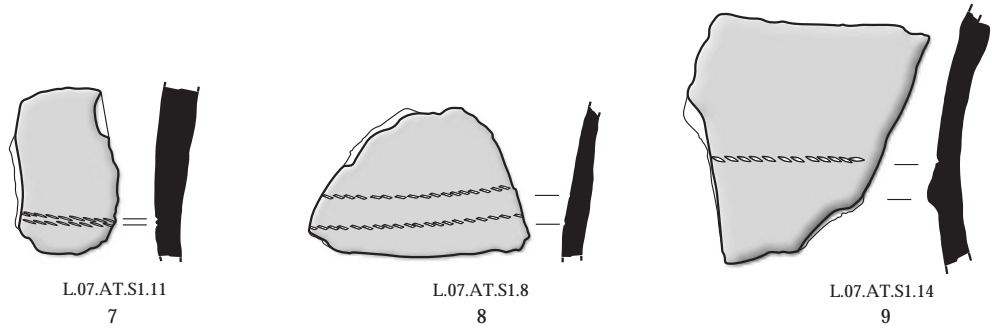
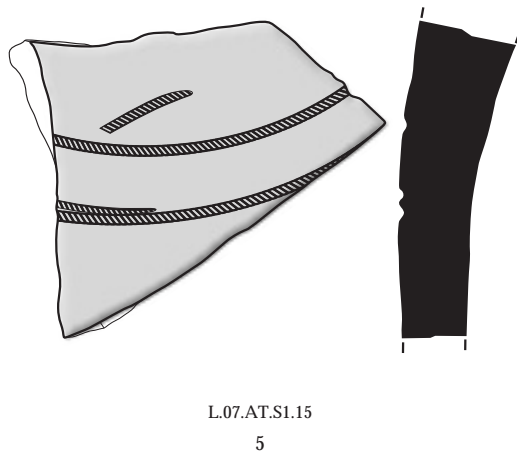
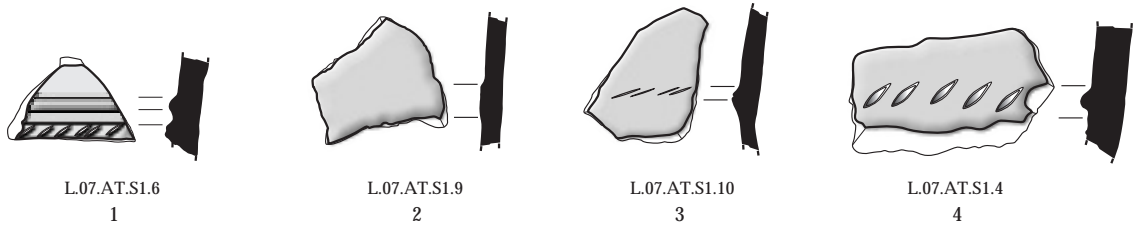

L.08.AT2.D3.L5.431

9

YUMRU BEZEME 1a

TUTAMAK 1b

S2008 I-II AS 2

1

L.10.AT2.C3.L27.08

2

L.10.AT2.C2.L38.133

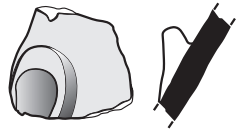
3

L.09.AT2.D4.L32.1261

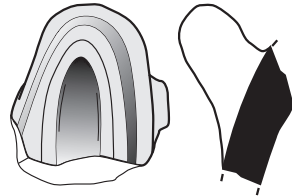
4

TUTAMAK 2

L.10.AT1.D4.L1.107

5

L.10.AT2.C3-C4.L27.64

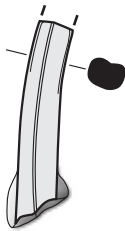
6

L.10.AT1.D4.L1.107

7

KULP 1

L.09.AT2.C4.L32.1113

8

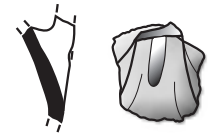
L.07.AT.S1.545

9

L.07.AT. S1.76

10

L.07.AT.S1.499

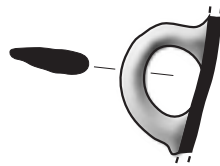
11

KULP 2

L.07.AT. S1 25

12

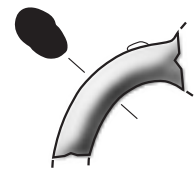
L.07.AT.S1.840

13

L.08.AT2.D3.L8.618

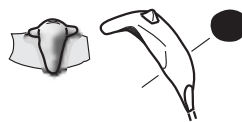
14

L.10.AT1.D4.L5.02

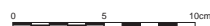
15

KULP 3

L.08.AT2.D3.L6.553

16

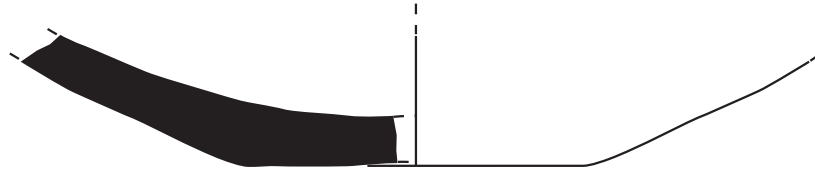

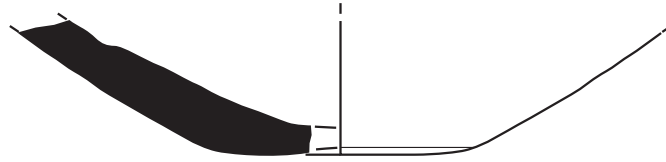
L.09.AT2.C4.L35.1329
1

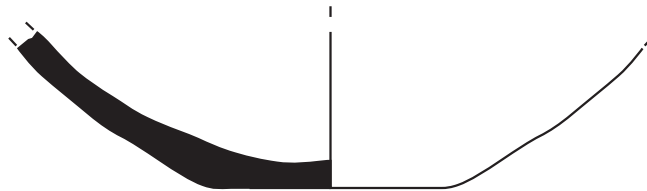
L.09.AT2.D4.L32.1279
K.Ç:3 cm.
2

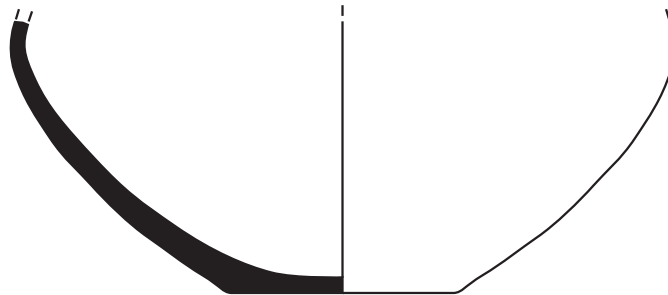
L.07.AT.S1.791
K.Ç:8 cm.
3

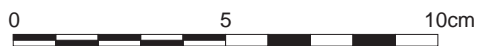
L.07.AT.S1.835
K.Ç:5 cm.
4

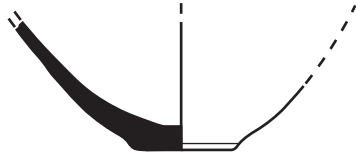

L.08.AT2.D3.L6.541
K.Ç:6 cm.
5

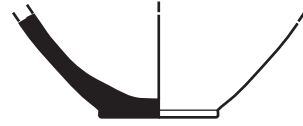

L.07.AT.S1.1150
K.Ç:5.4 cm.
6

L.09.AT.D4.L32.1292
K.Ç:2.6 cm.
1

L.07.AT.S1.294
K.Ç:3.4 cm.
2

L.09.AT2.D4.L32.1263
K.Ç:3 cm.
3

L.07.AT.S1.997
K.Ç:9.6 cm.
4

L.08.AT2.D3.L8.623
K.Ç:3 cm.
5

L.09.AT2.D4.L13.157
K.Ç:8 cm.
6

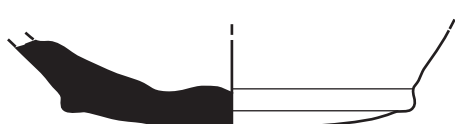
L.07.AT.S1.973
K.Ç:5 cm.
7

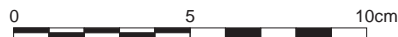
L.07.AT.S1.825
K.Ç:3 cm.
8

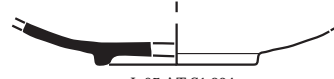

L.09.AT2.C4.L32.1127
K.Ç:2.6 cm.
9

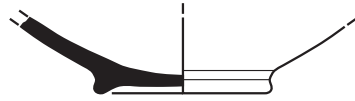

L.07.AT.S1.451
K.Ç:9.6 cm.
10

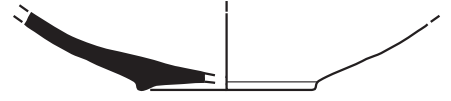

L.07.AT.S1.824
K.Ç:6 cm.
1

L.08.AT1.G3-G4.L19.468
K.Ç:6 cm.
2

L.07.AT.S1.894
K.Ç:6.4 cm.
3

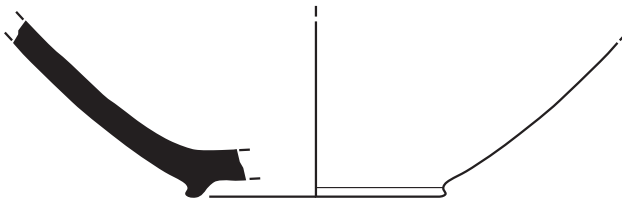
L.07.AT.S1.292
K.Ç:6 cm.
4

L.07.AT.S1.291
K.Ç:7.4 cm.
5

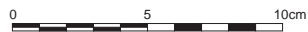
L.07.AT.S1.290
K.Ç:9.4 cm.
6

L.08.AT1.G3-G4.L19.568
K.Ç:9 cm.
7

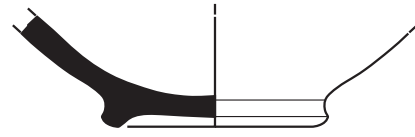

L.08.AT1.G3-G4.L19.483
K.Ç:5 cm.
8

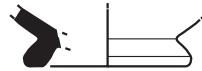

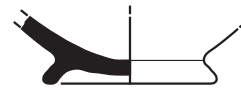
L.07.AT.S1.84
K.Ç: 6 cm
1

L.07.AT.S1.332
K.Ç: 11 cm
2

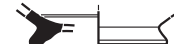
L.07.AT.S1.88
K.Ç: 8 cm.
3

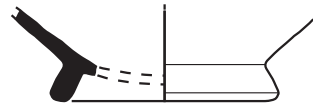
L.08.AT1.G3-G4.L19.467
K.Ç: 8.4 cm.
4

L.08.AT1.G3-G4.L20.583
K.Ç: 11.2 cm.
5

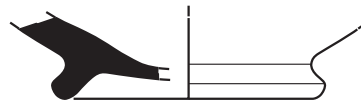
L.07.AT.S1.972
K.Ç: 6 cm
6

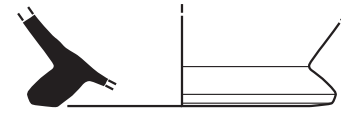
L.07.AT.S1.1003
K.Ç: 10 cm
7

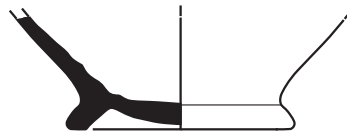
L.07.AT.S1.995
K.Ç: 11.2 cm
8

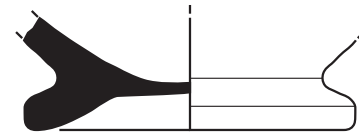
L.07.AT.S1.330
K.Ç: 12 cm
9

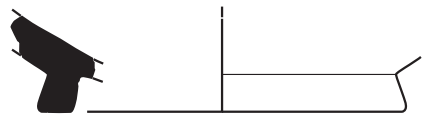
L.07.AT.S1.501
K.Ç: 14.6 cm
10

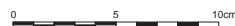
L.07.AT.S1.560
K.Ç: 10.8 cm
11

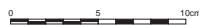
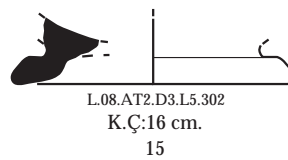
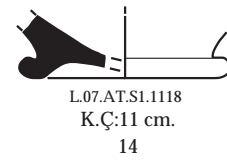
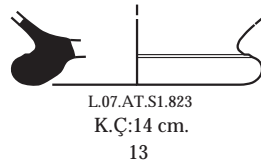
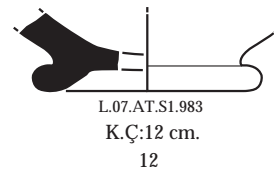
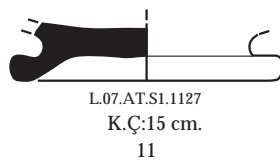
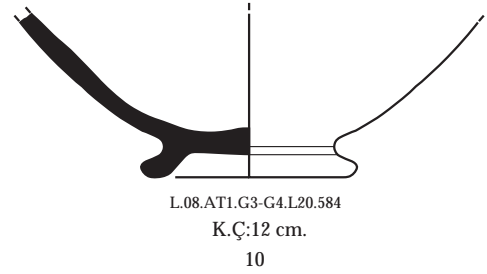
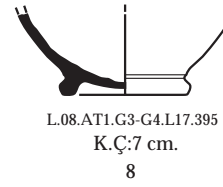
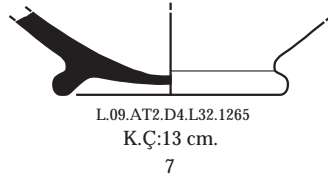
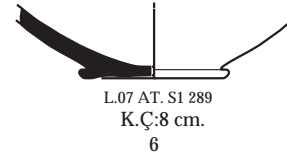
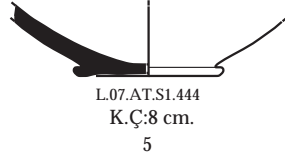
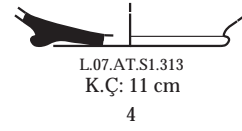
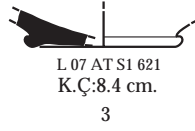
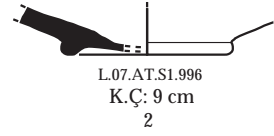
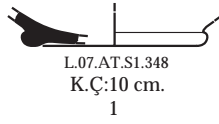

L.07.AT.S1.916
K.Ç: 16 cm.
12

L.07.AT.S1.610
K.Ç: 15 cm
13

K 1

L.09.AT2.D4.L32.1264
K.Ç:10 cm.

1

L.07.AT.S1.982
K.Ç:10 cm.

2

L.10.AT2.C3.L28.70
K.Ç:6.6 cm.

3

L.07.AT.S1.156
K.Ç:9 cm.

4

L.08.AT1.G3-G4.L20.579
K.Ç:9.7 cm.

5

L.08.AT2.D3.L5.320
K.Ç:15 cm.

6

L.10.AT2.C3.L38.09
K.Ç:8.4 cm.

7

L.10.AT2.C3.L38.46
K.Ç:9.4 cm.

8

L.10.AT2.C3.L37.26
K.Ç:8 cm.

9

L.10.AT2.C4.L36.11
K.Ç:8.6 cm.

10

K 2

L.09.AT2.C4.L32.1120
K.Ç:13.6 cm.

11

L.07.AT.S1.5442
K.Ç:14.2 cm.

12

L.10.AT2.C3.L38.10
K.Ç:10.9 cm.

13

L.07.AT.S1.85
K.Ç:6 cm.

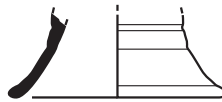
14

K 3

L.08.AT1.G3-G4.L16.392
K.Ç:10 cm.

15

L.08.AT1.G3-G4.L19.470
K.Ç:15 cm.

16

L.09.AT2.C4.L32.1097
K.Ç:11.6 cm.

17

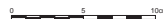
L.07.AT.S1.1009
K.Ç: 8 cm.

18

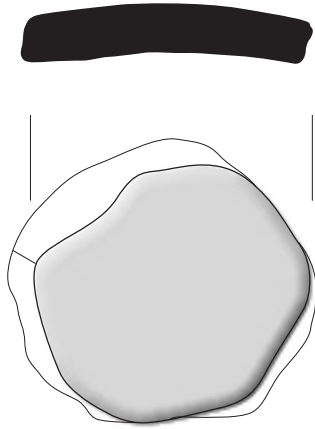

L.07.AT.S1.444
K.Ç: 10.5 cm

19

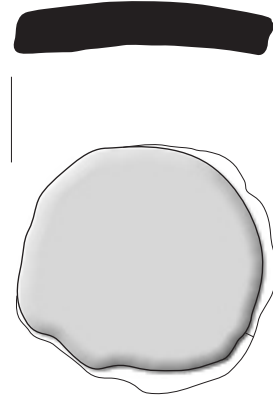

KAPAK 1

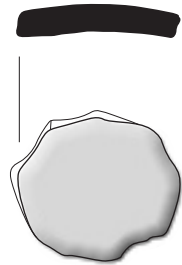
L.08.AT2.D3.PT.07

1

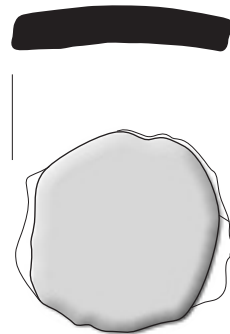
L.07.AT.S1.PT.203

2

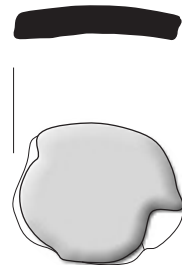
L.07.AT.S1.797

3

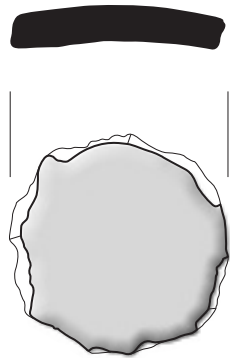
L.07.AT.S1.PT.199

4

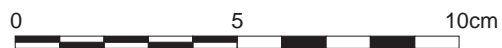
L.07.AT.S1.PT.204

5

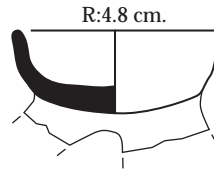

L.07.AT.S1.608

6

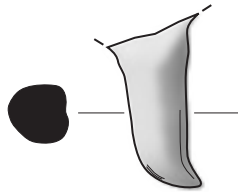
DĐR 1

L.10.AT2.C3.L38.1909

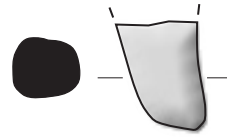
1

DĐR 2

L.09.AT2.C4.L35.1333

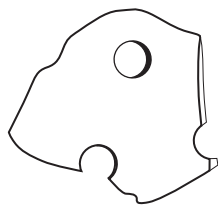
2

L.10.AT2.C3-C4.L27.59

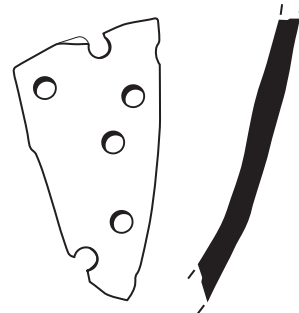
3

DĐR 3

L.10.AT2.C2.L37.17

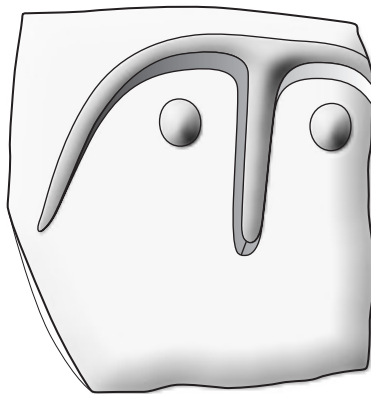
4

L.10.AT2.C3.L38.101

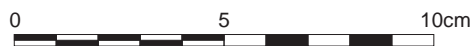
5

DĐR 4

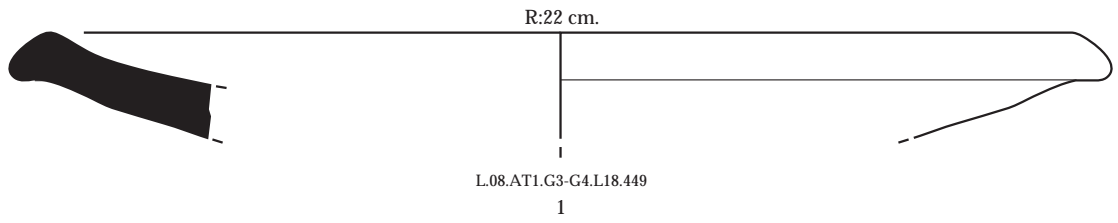

L.11.AT1.D3.L14.2133

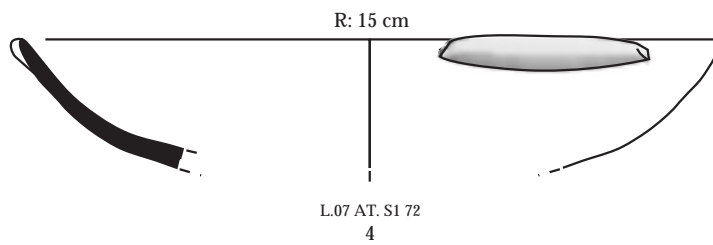
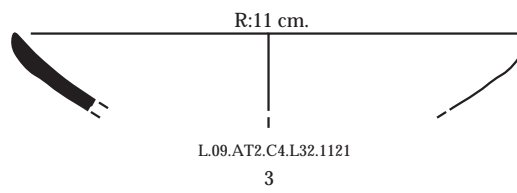
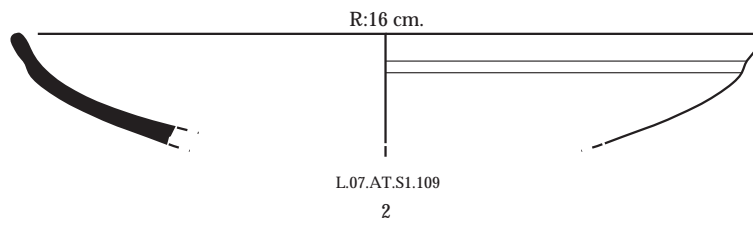
6

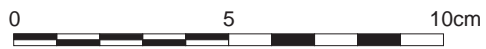
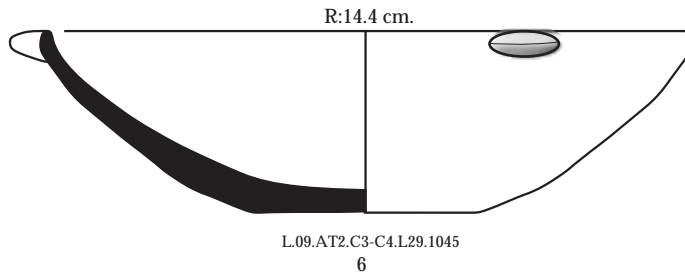
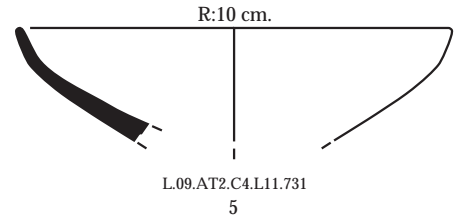
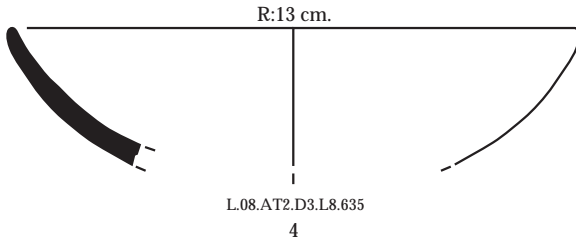
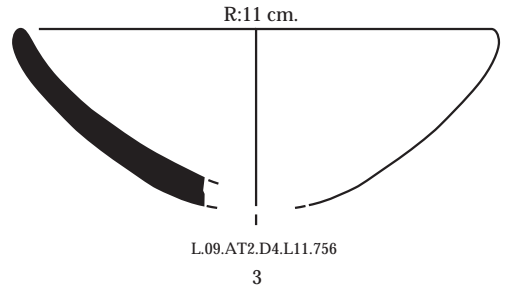
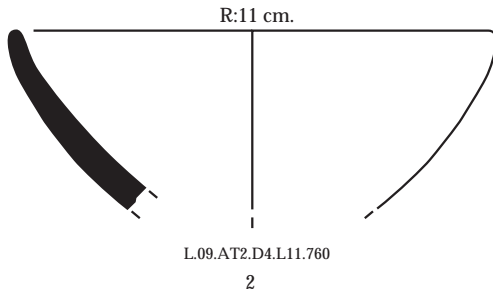
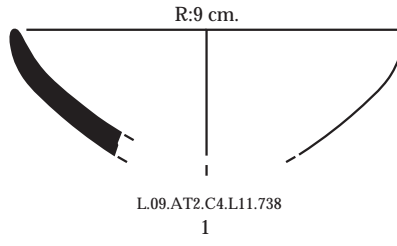

ÇT 1

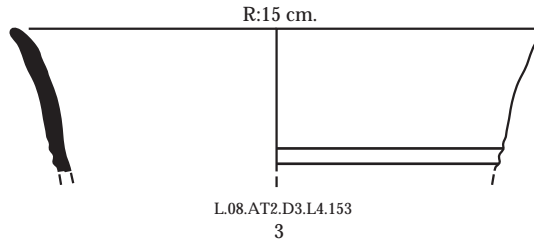
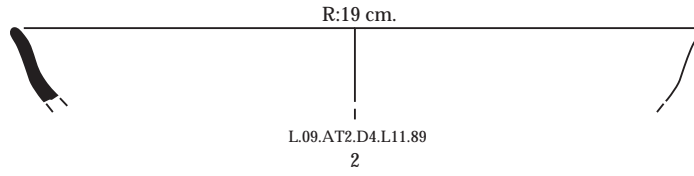
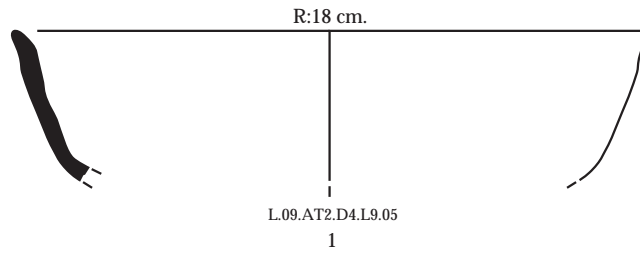

ÇT 2

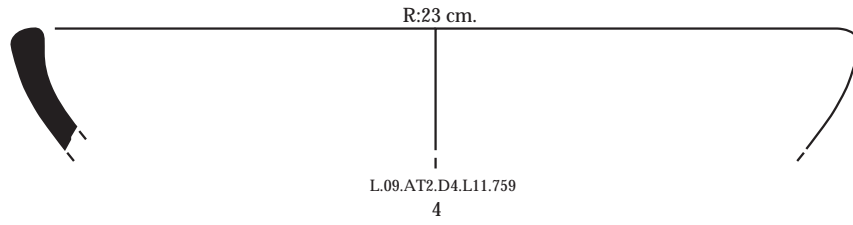

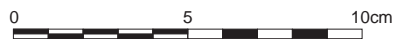
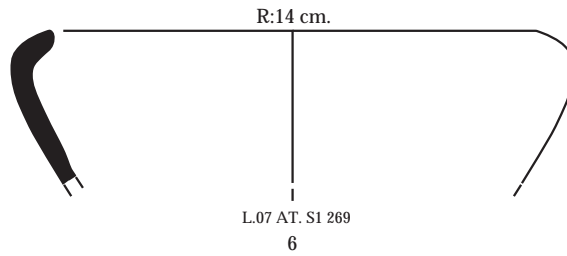
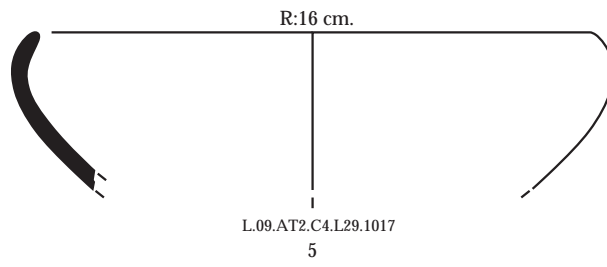
ÇT 4

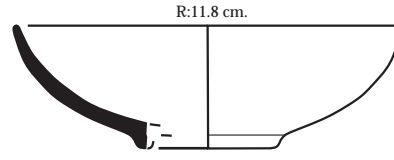

ÇT 5

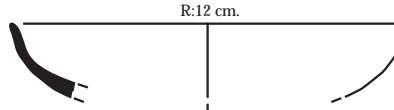

ÇT 6

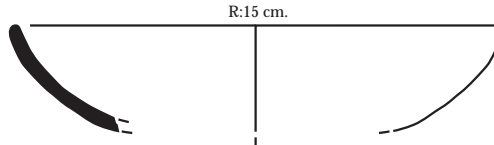

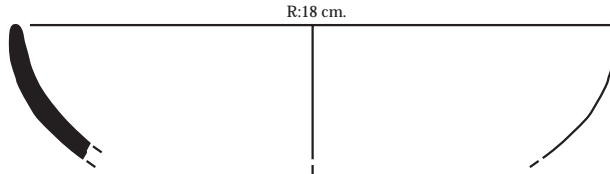
R:11.8 cm.
L.09.AT2.C4.L11.83
1

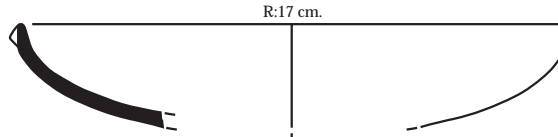
R:12 cm.
L.09.AT2.C4.L11.79
2

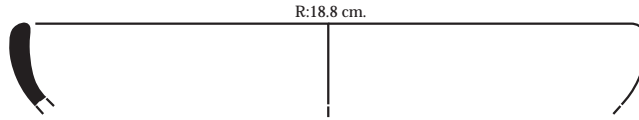
R:15 cm.
L.09.AT2.C3-C4.L29.1049
3

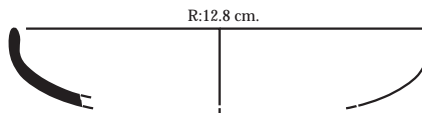
R:18 cm.
L.08.AT1.G3-G4.L18.422
4

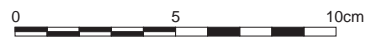
R:17 cm.
L.08.AT2.D3.L6.522
5

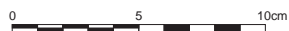
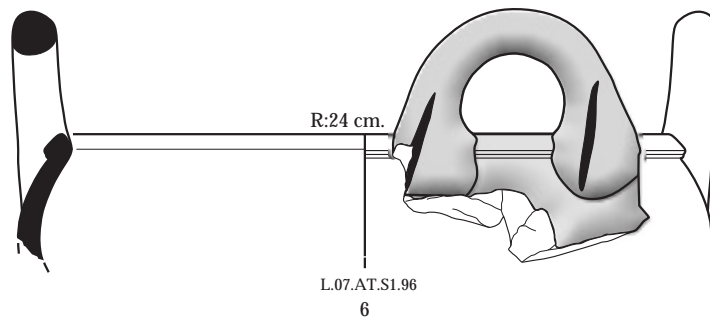
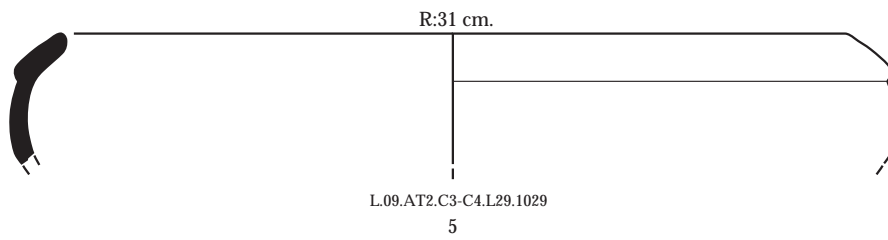
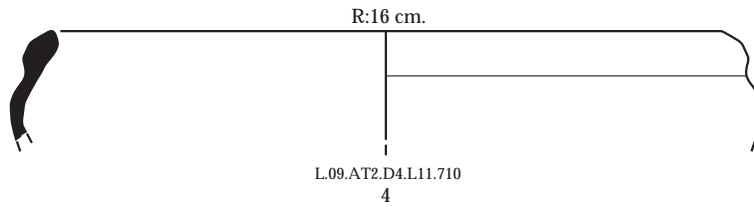
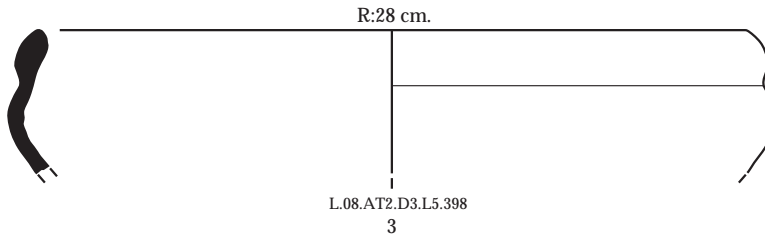
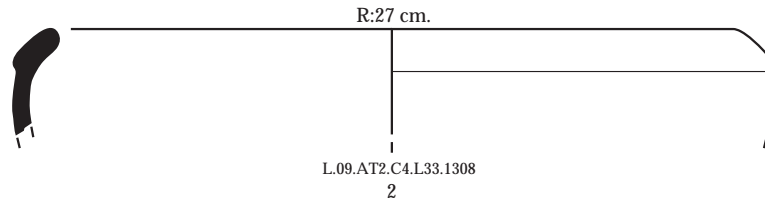
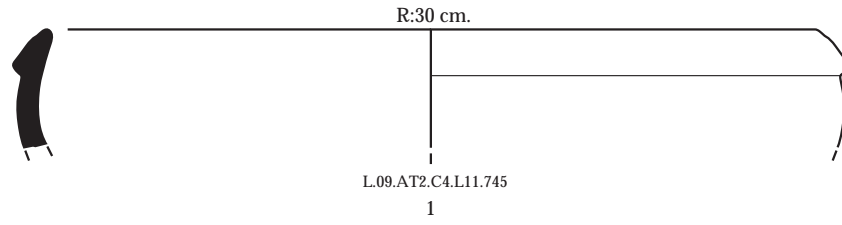

R:18.8 cm.
L.07.AT.S1.108
6

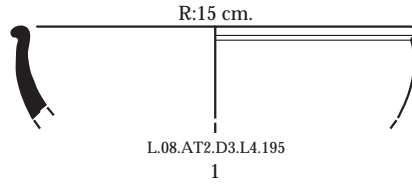

R:12.8 cm.
L.07.AT.S1.197
7

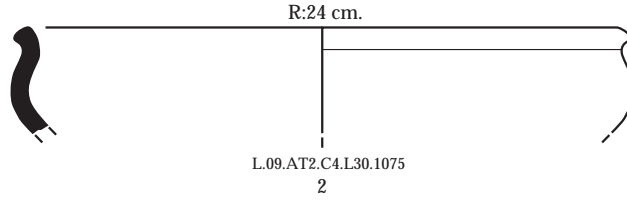

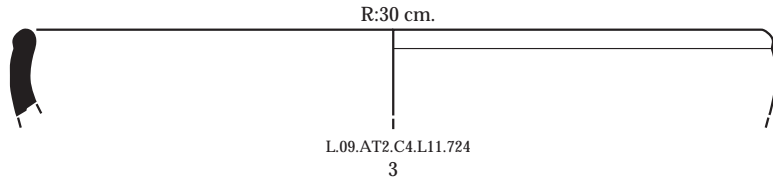
ÇT 9a

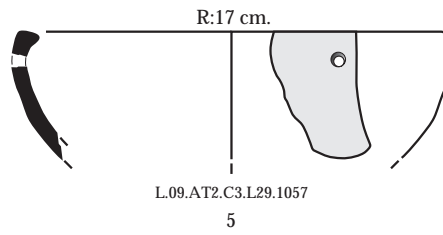
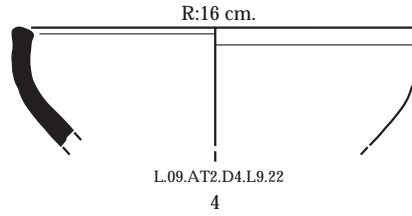
ÇT 9b

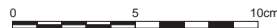
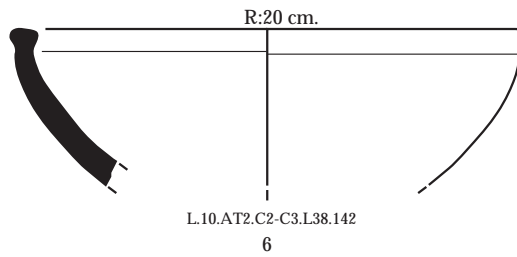
ÇT 10

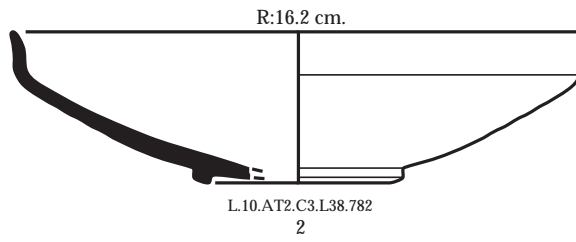
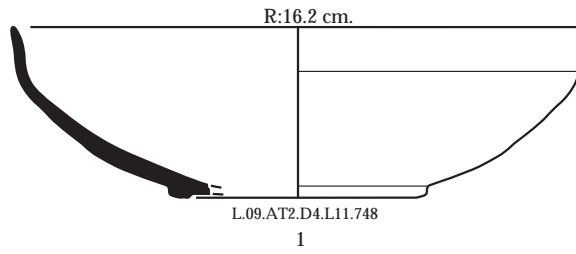
ÇT 11

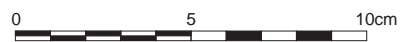
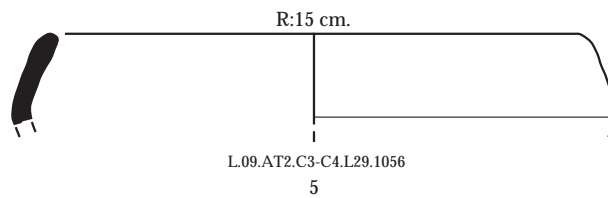
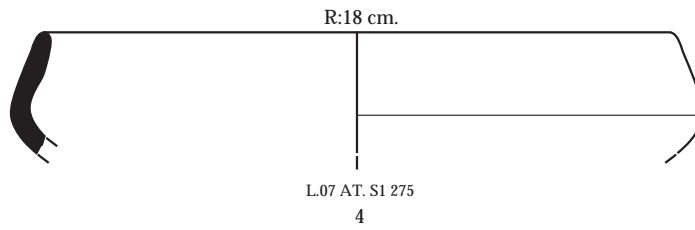
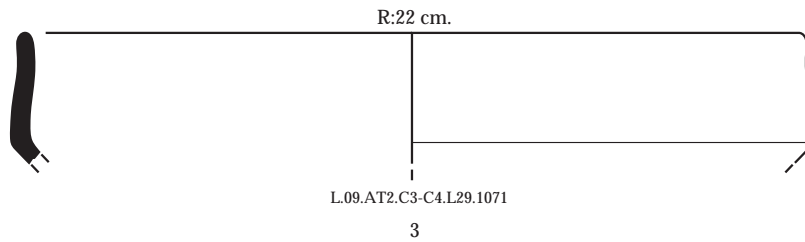
ÇT 12

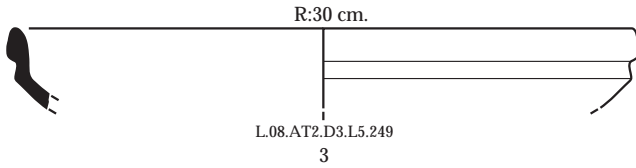
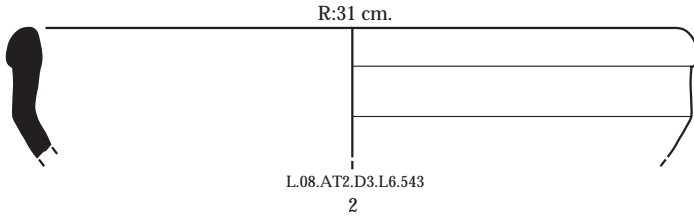
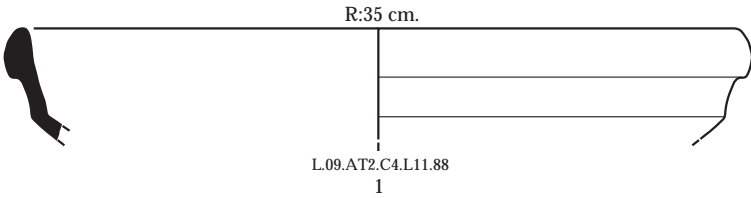
ÇT 13a

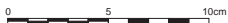
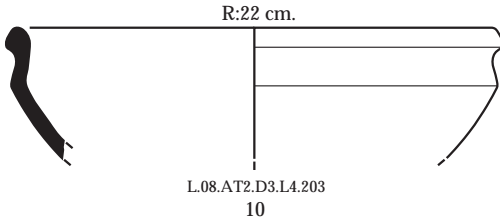
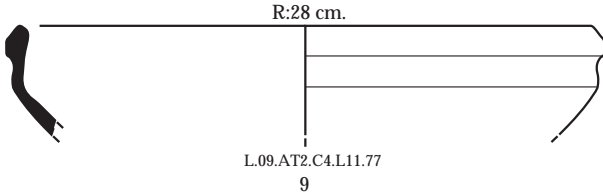
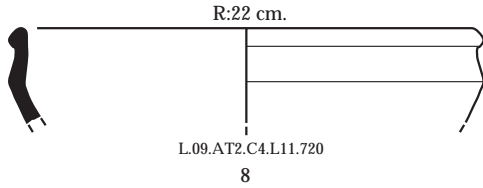
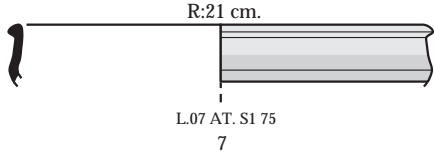
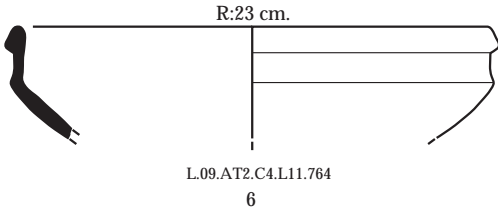
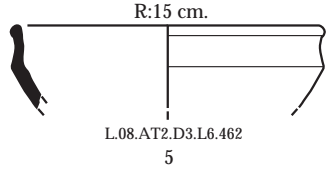
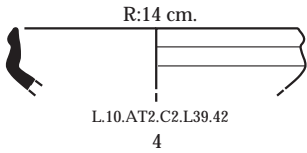
ÇT 13b

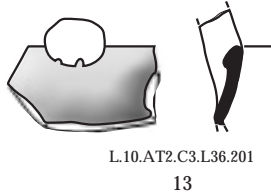
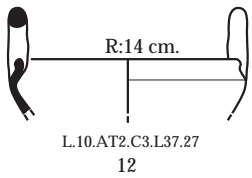
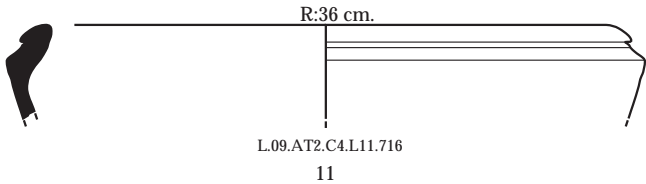
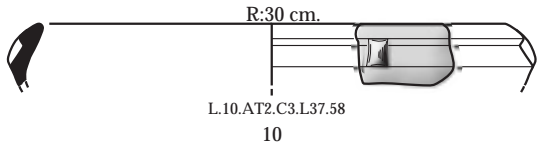
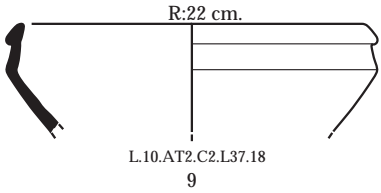
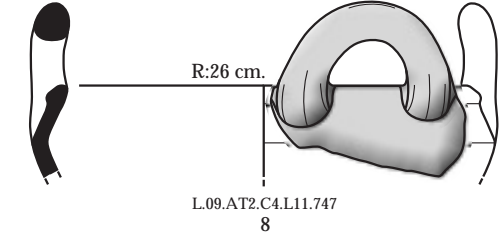
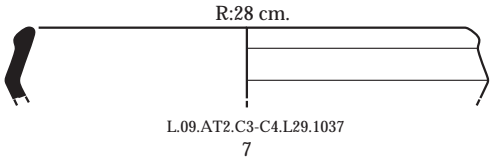
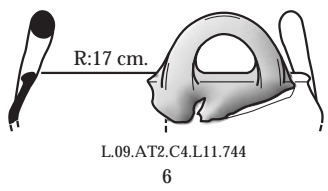
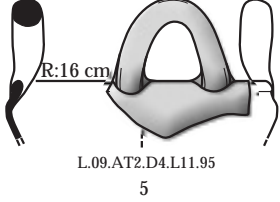
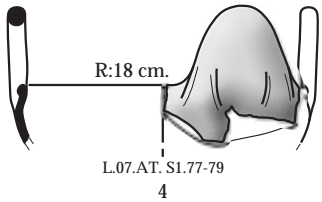
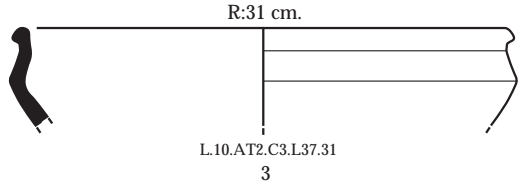
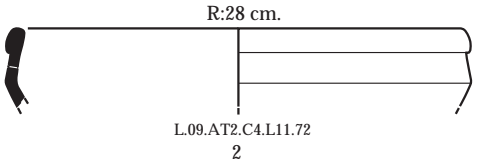
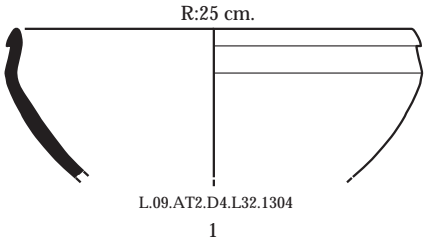

ÇT 14a

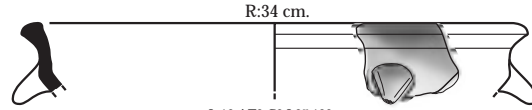

ÇT 14b

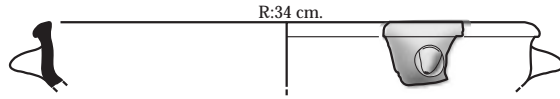

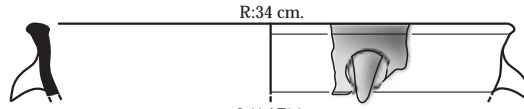
ÇT 15a

L.10.AT2.C3.L27.129
1

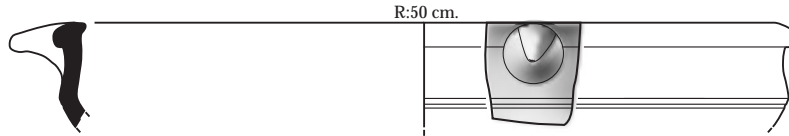

L.10.AT2.C3.L27.128
2

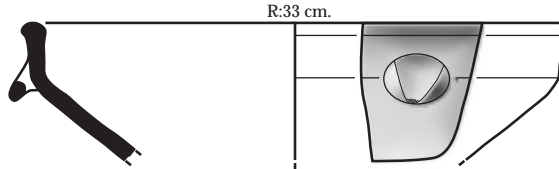

L.11.AT1.1
3

ÇT 15b

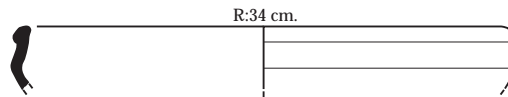

L.10.AT2.C3.L37.39
4

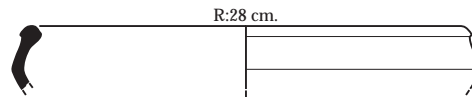

L.08.AT1.G3-G4.L20.573
5

ÇT 15c

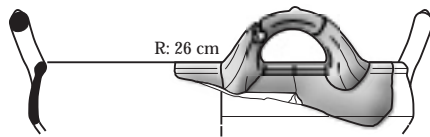

L.08.AT2.D3.L5.294
6

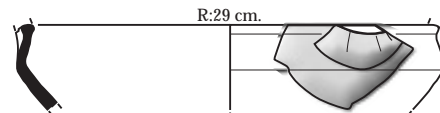

L.08.AT2.D3.L4.194
7

ÇT 16

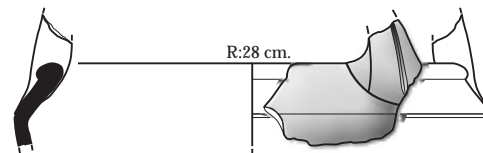
L.07.AT.S1.528
8

L.09.AT2.C4.L11.725
9

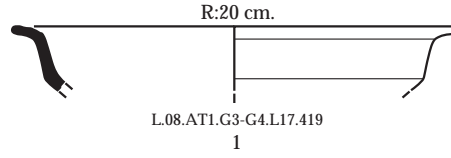
L.09.AT2.D4.L11.750
10

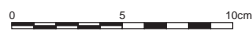
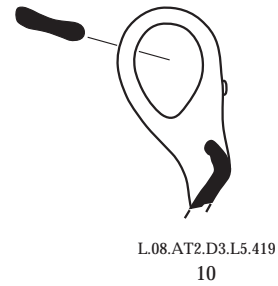
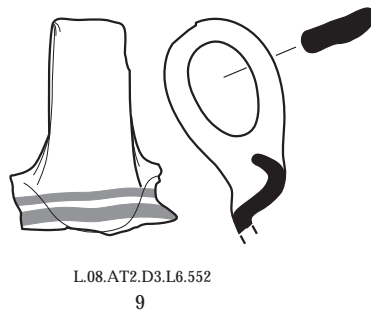
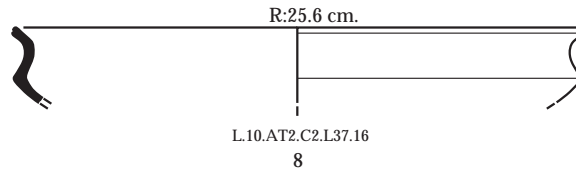
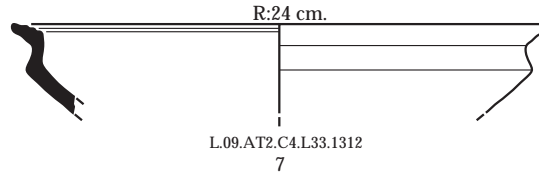
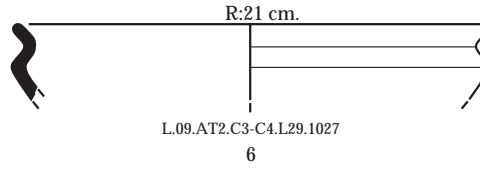
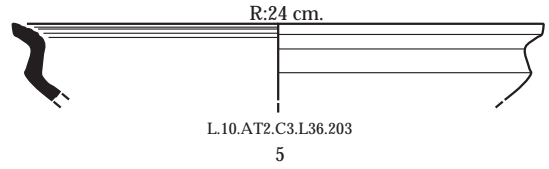
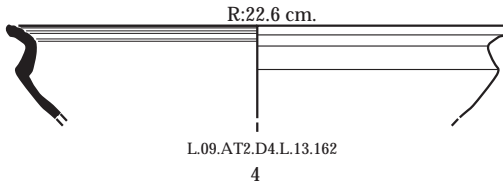
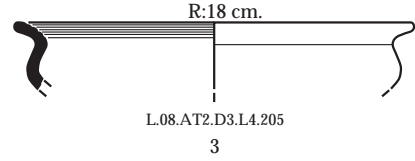
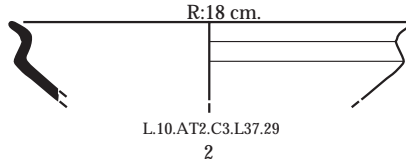
L.09.AT2.C4.L11.717
11

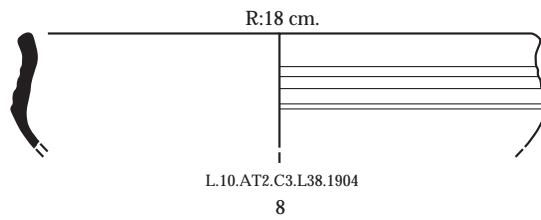
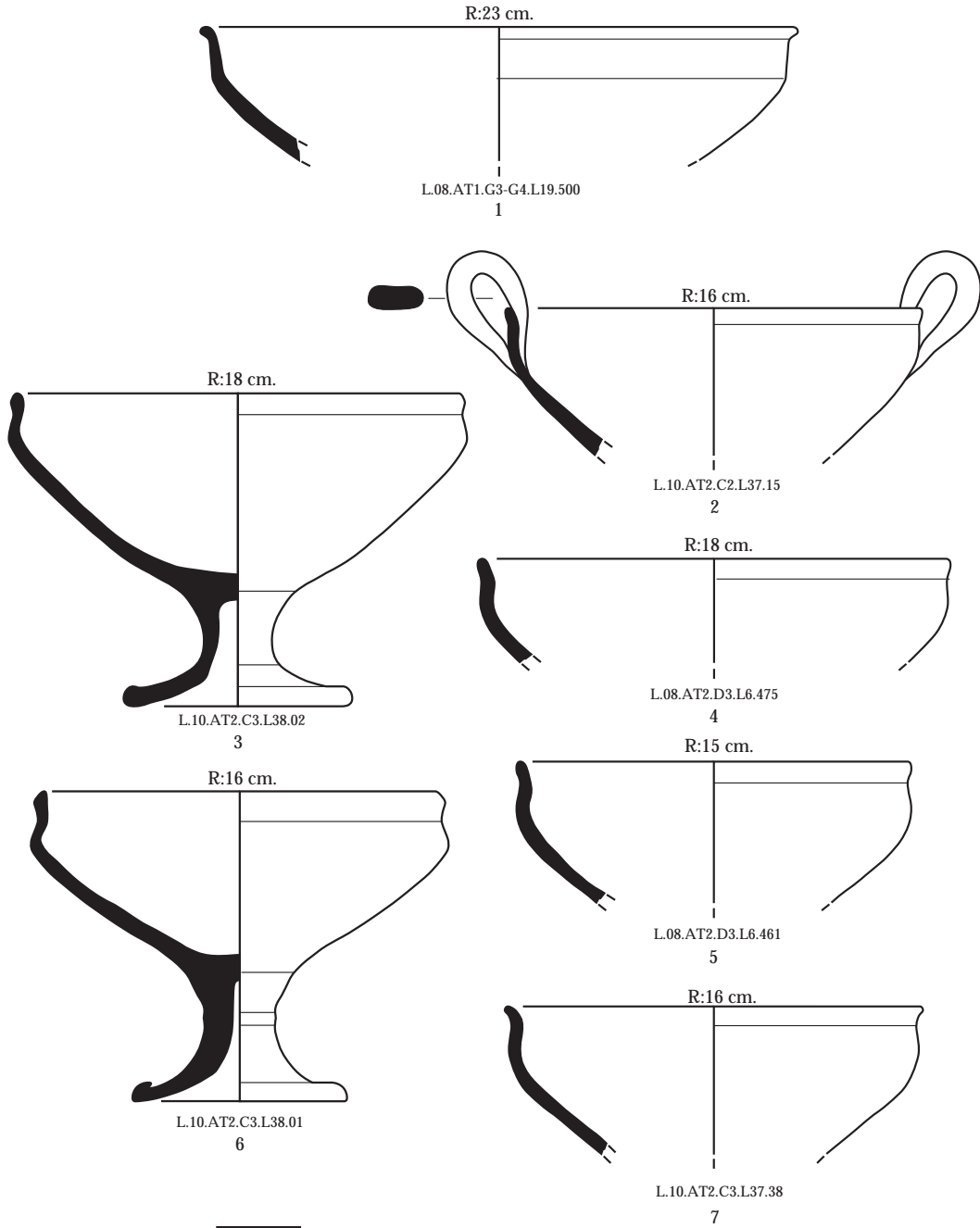

ÇT 17a

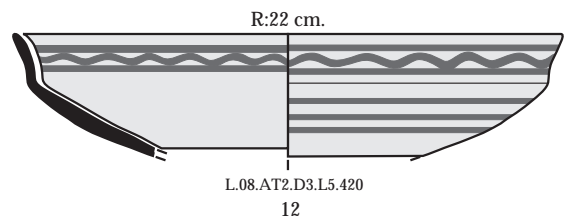
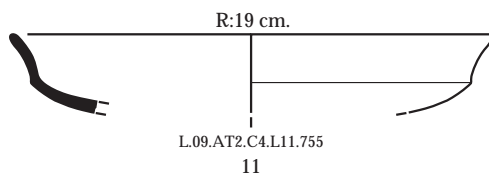
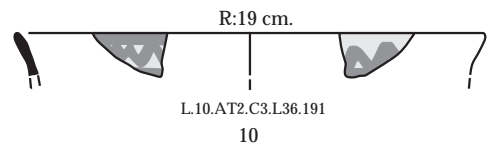
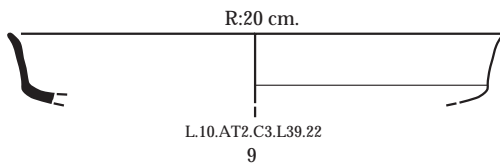
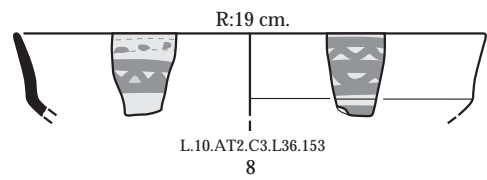
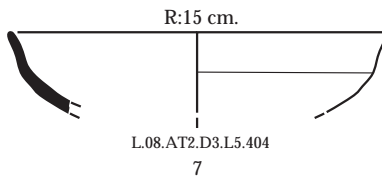
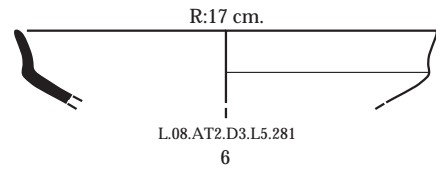
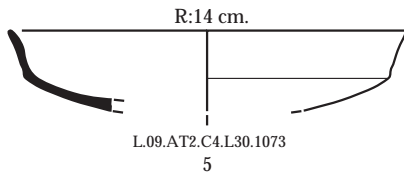
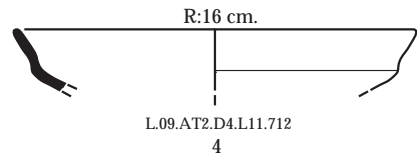
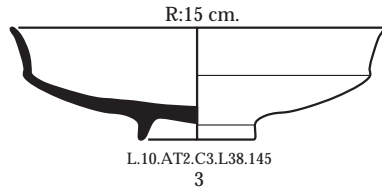
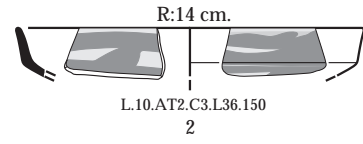
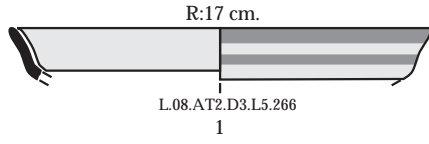

ÇT 17b

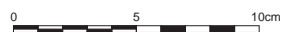
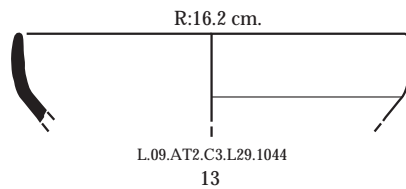

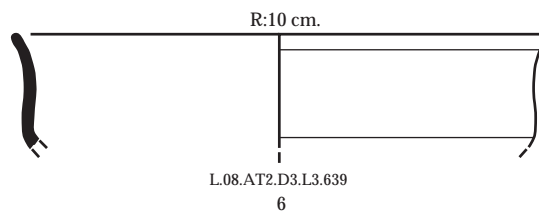
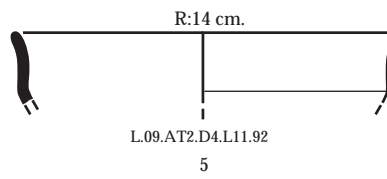
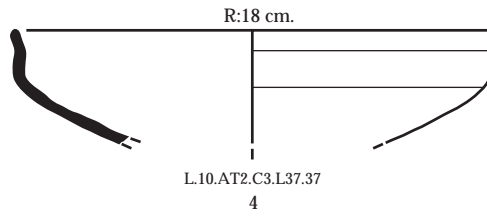
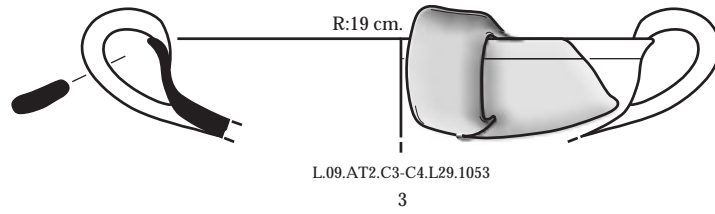
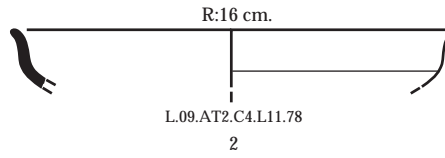
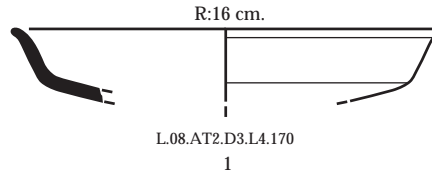

ÇT 19a

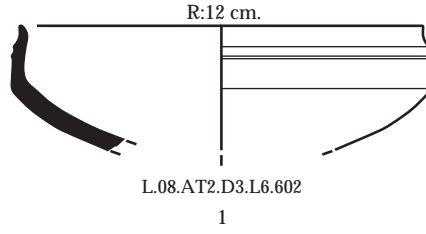

ÇT 19b

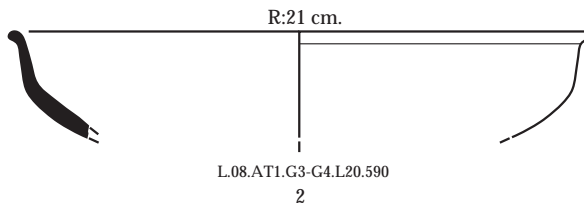

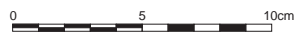
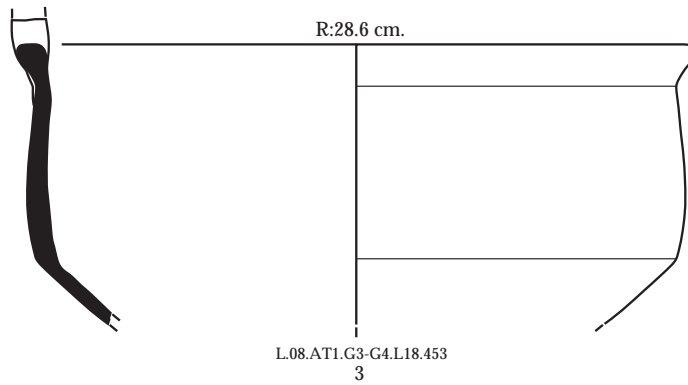
ÇT 20b

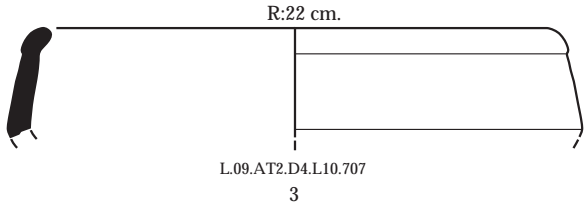
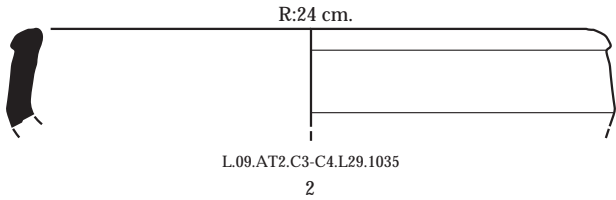
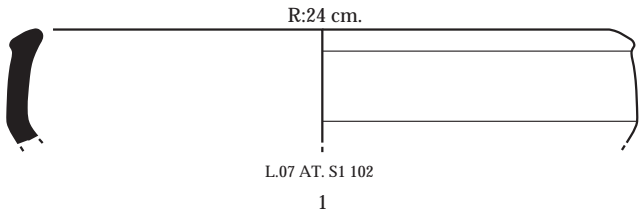
ÇT 21

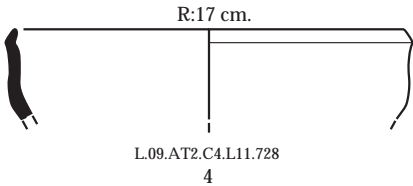
ÇT 22a

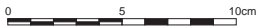
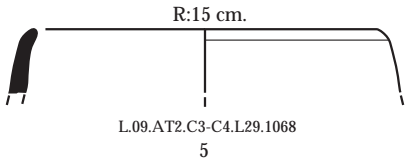
ÇT 22b

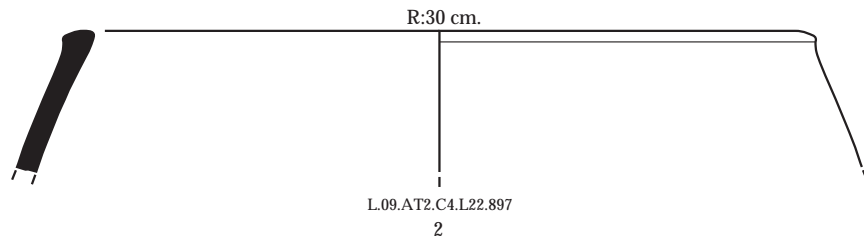
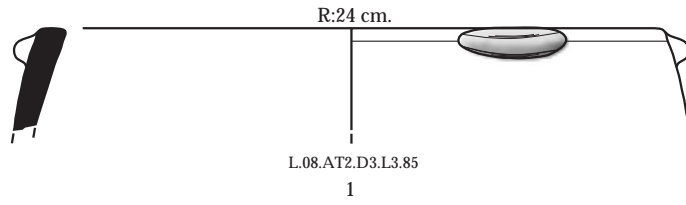
ÇT 23a

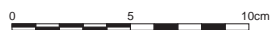
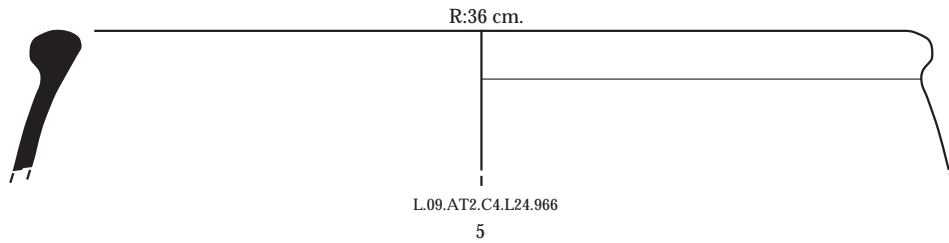
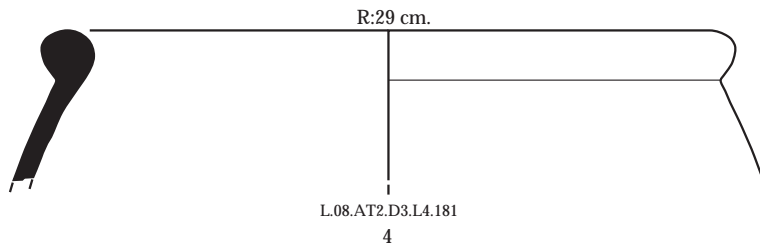
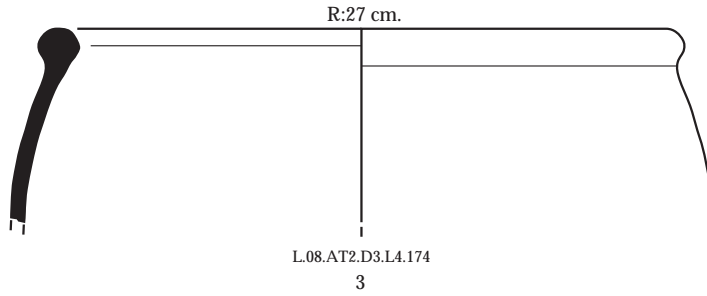
ÇT 23b

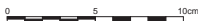
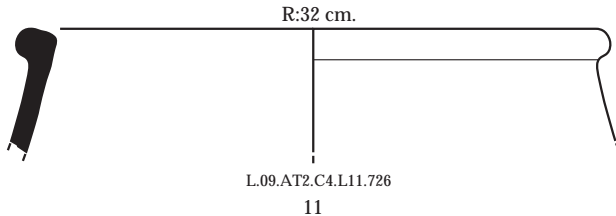
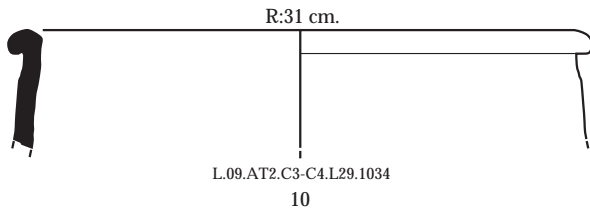
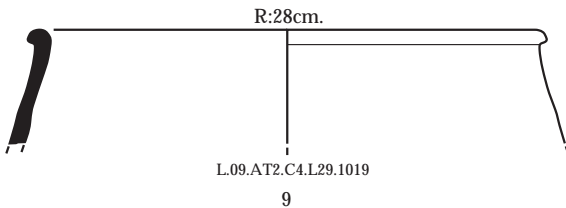
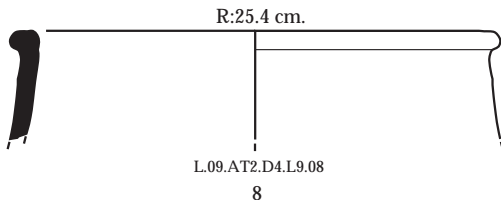
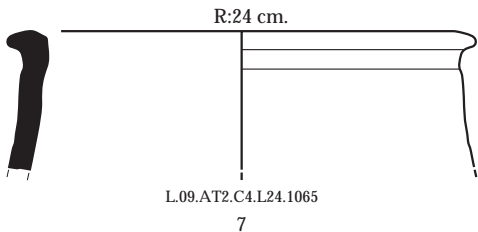
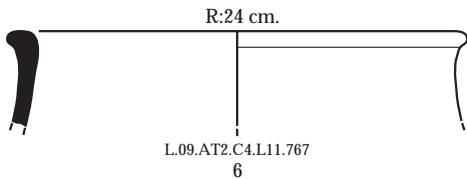
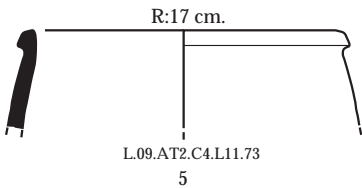
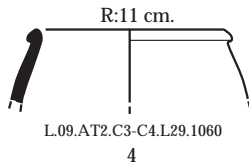
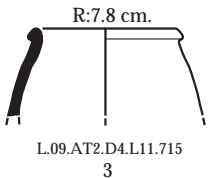
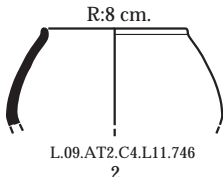
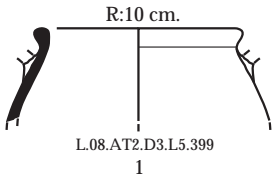

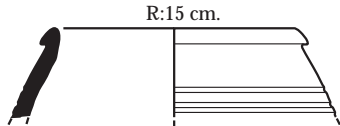
ÇM 1

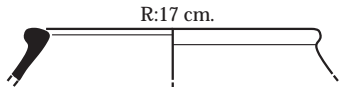
ÇM 2

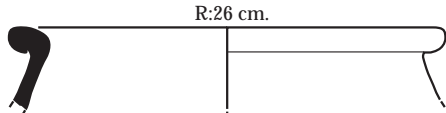

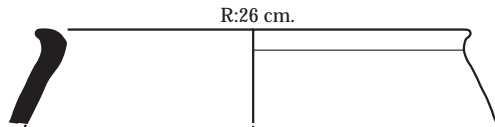
L.09.AT2.C4.L32.1189
1

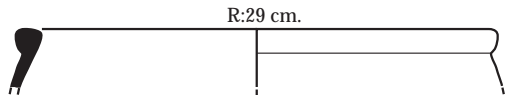
L.07.AT.S1.619
2

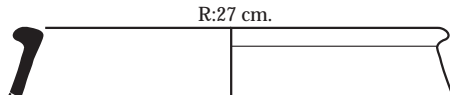
L.08.AT2.D3.L5.246
3

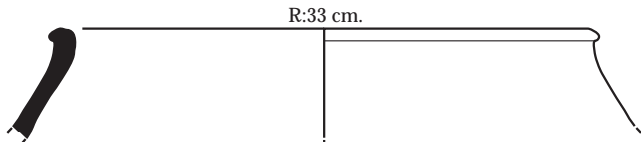
L.09.AT2.C4.L11.724
4

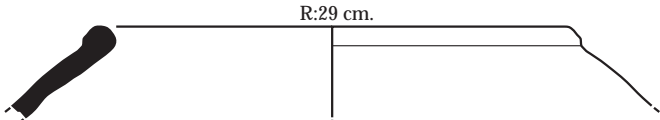
L.08.AT2.D3.L5.244
5

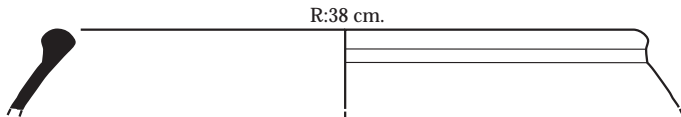
L.08.AT1.G3-G4.L17.417
6

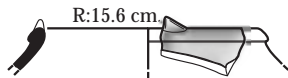
L.09.AT2.C3-C4.L29.1070
7

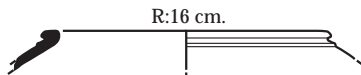
L.09.AT2.C4.L24.980
8

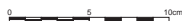
L.08.AT2.D3.L5.397
9

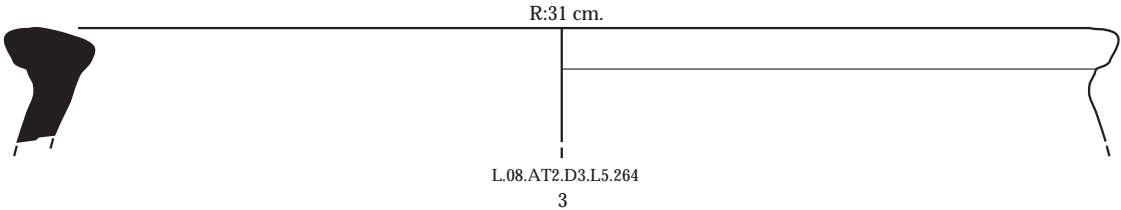
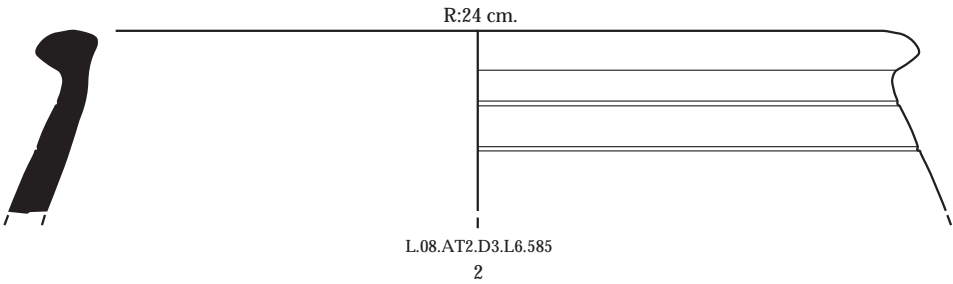
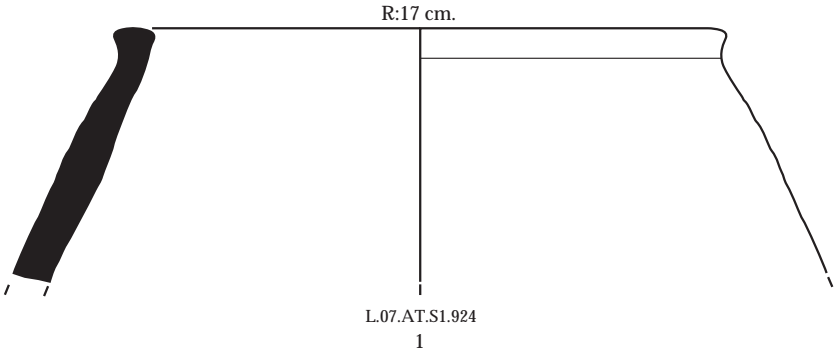

L.08.AT2.D3.L5.424
10

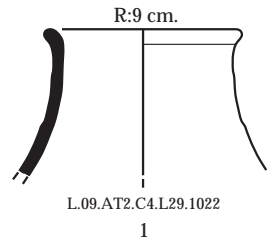

L.08.AT1.G3-G4.L17.405
11

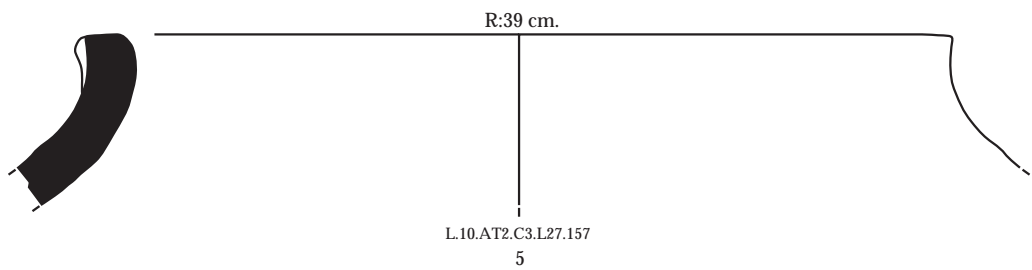
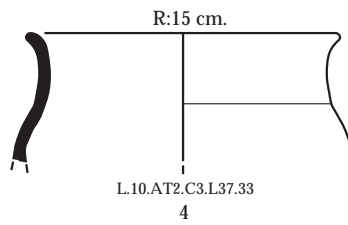
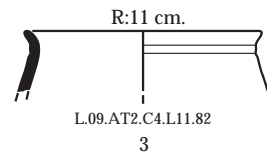
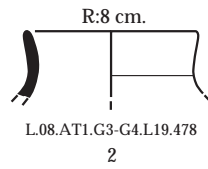

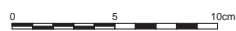
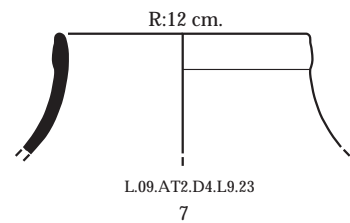
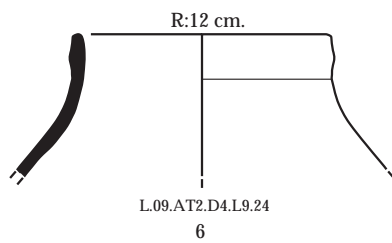
ÇM 6

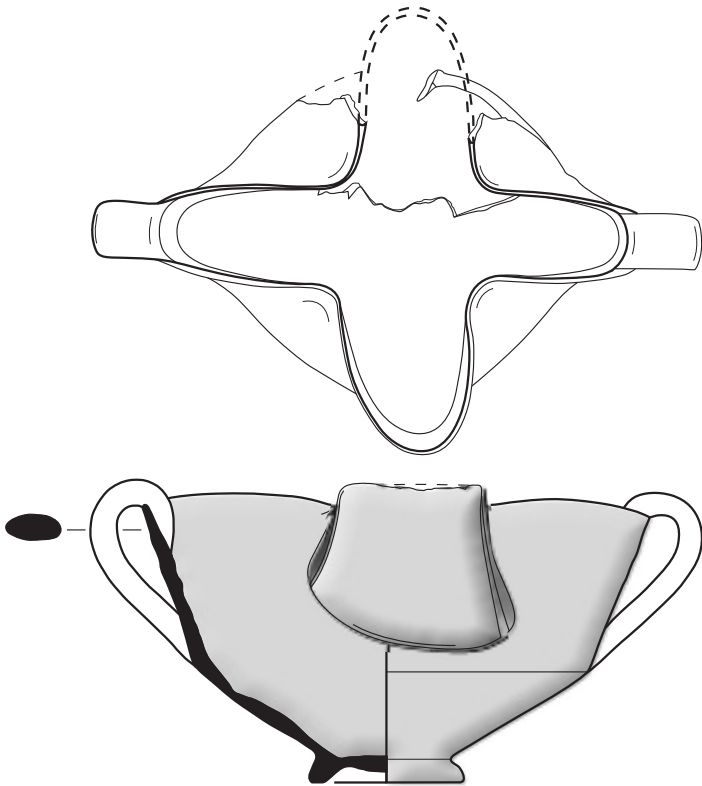
ÇM 7

ÇM 8

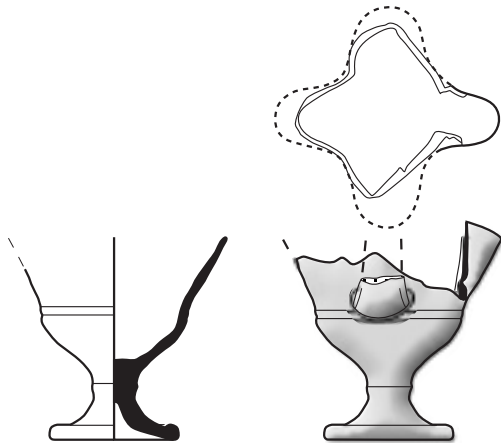

YT 1

L.08.AT2.D3.51
1

YT 2

L.10.AT2.C3.L38.03
2

YT 3

L.08.AT2.D3.L6.525
3

YT 4

L.09.AT2.C3-C4.L29.1040
4

L.11.AT1.D4.03
5

YT 5

L.08.AT1.G3-G4.L20.581
6

L.09.AT2.D4.L11.752
7

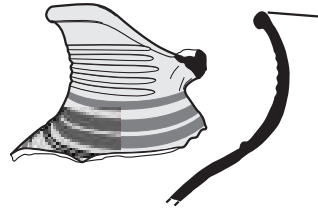
G.A 1

G.A 2

L.10.AT2.C4.L36.161

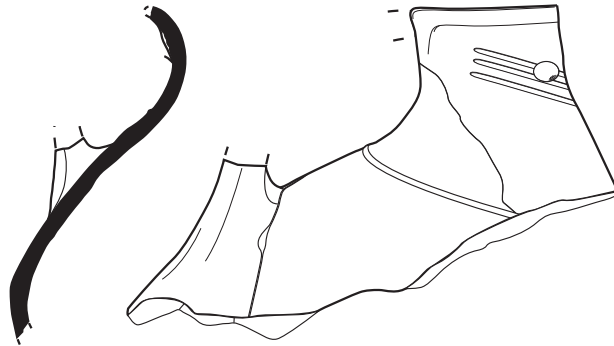
1

L.10.AT1.D4.L2.145

2

G.A 3

L.10.AT2.C3.L38.07

3

G.A 4

L.10.AT2.C3.L37.32

5

L.10.AT2.C3.L38.11

4

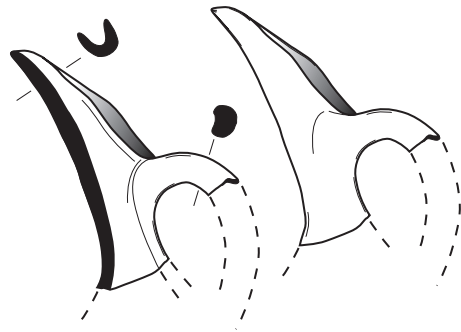

L.10.AT2.C3.L38.06

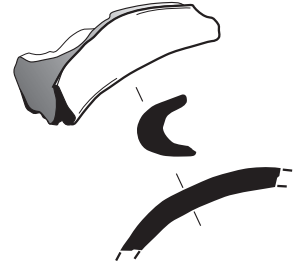
6

G.A 5 a

L.10.AT2.C3.L36.195
1

L.10.AT1.D4.L.89
2

L.08.AT2.D3.L4.152
3

L.10.AT2.C4.L36.164
4

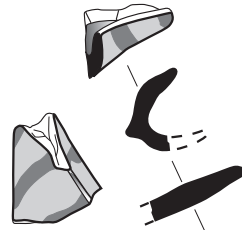
L.08.AT2.D3.L5.1500
5

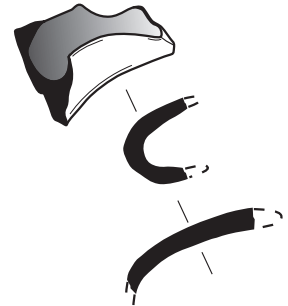
L.10.AT2.C3.L36.192
6

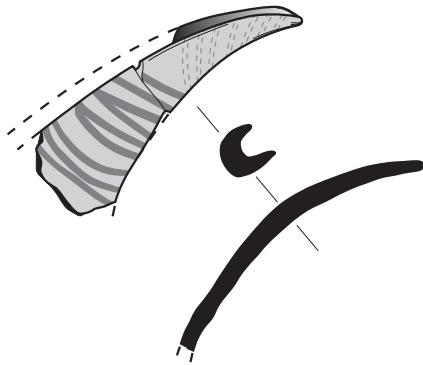
L.10.AT1.D4.L2.75
7

L.08.AT1.G3-G4.L19.556
8

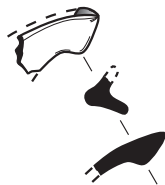
L.10.AT2.C4.L36.213
9

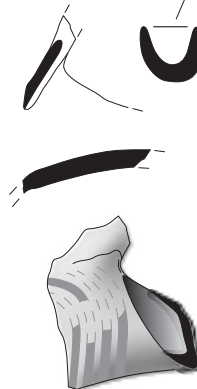
L.10.AT2.C3.L38.1906
10

G.A 6

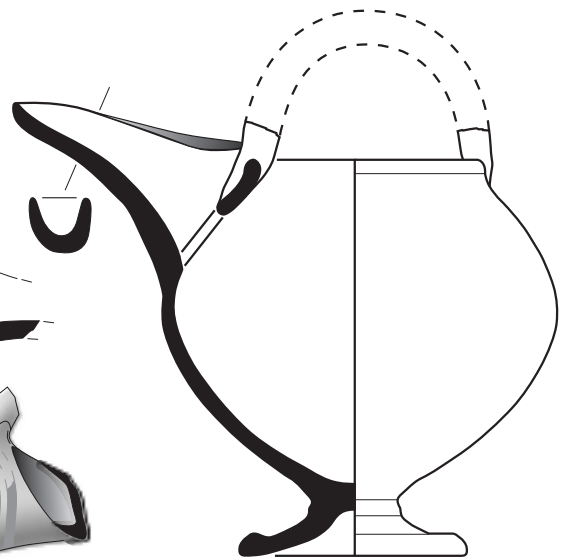
G.A 5 b

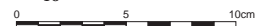
L.08.AT1.G3-G4.L19.558
11

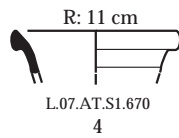
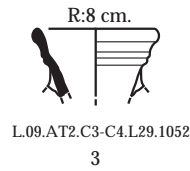
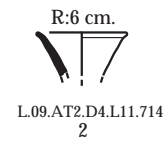
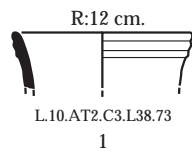
L.11.AT1.D3.L14.22
12

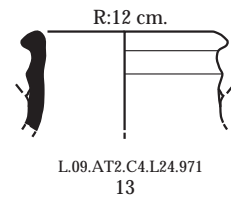
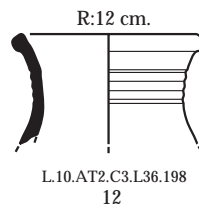
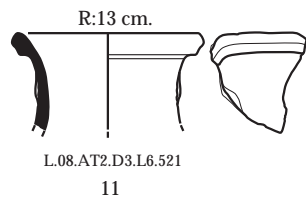
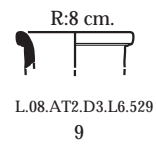
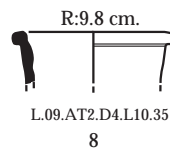
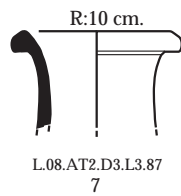
L.09.AT2.D4.PT.16
K.Ç: 10.4cm
13

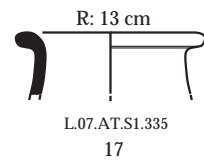
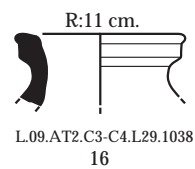
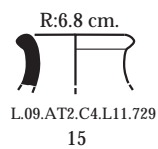
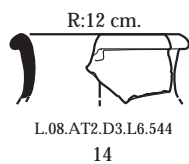
DÝPE 1

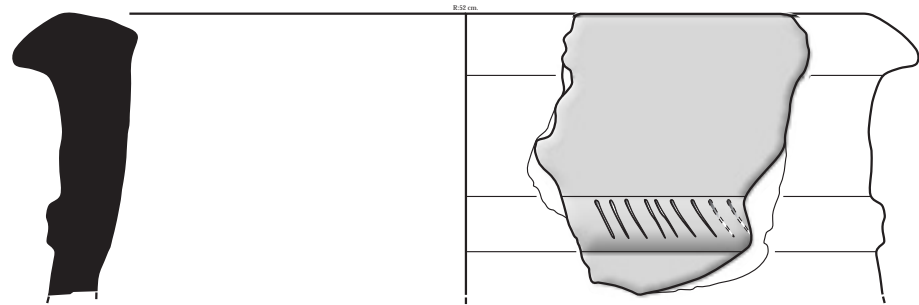

DÝPE 2

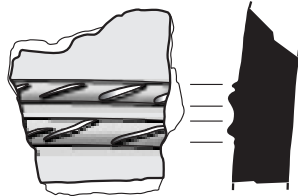
DÝPE 3

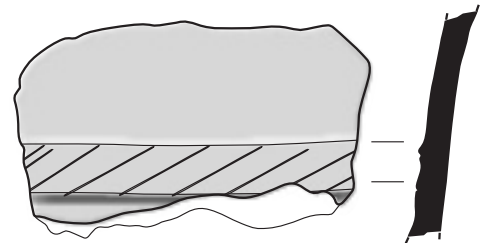
L.07.AT1.180

1

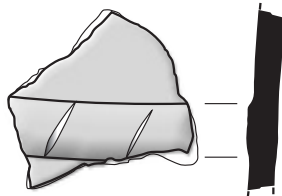
L.07.AT1.70

2

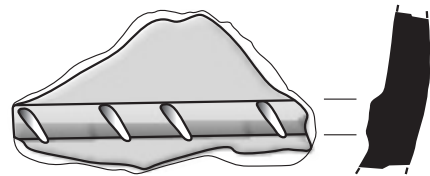
L.07.AT1.150

3

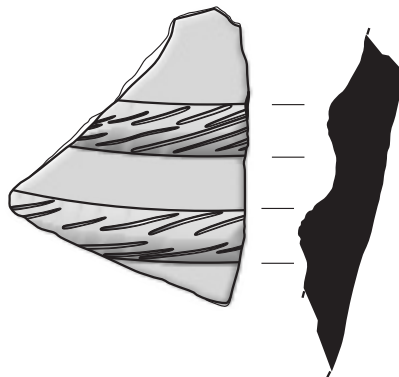
L.07.AT1.90

4

L.07.AT.S1.160

5

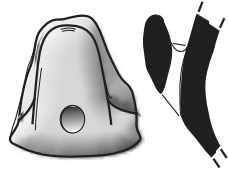

L.07.AT.S1.600

6

TUTAMAK 1

L.09.AT2.C4.L11.740
1

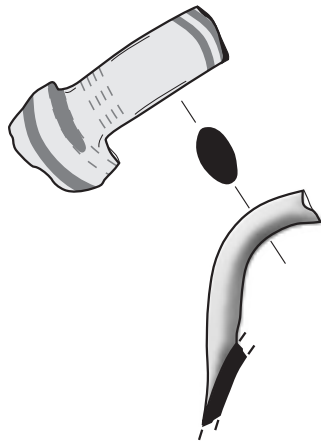

L.08.AT2.L8.622
2

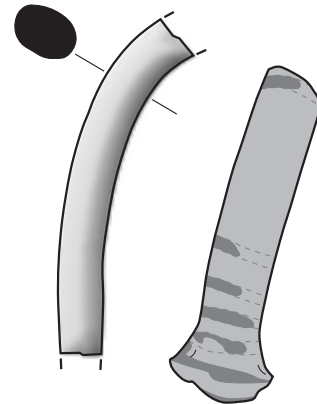

L.11.AT1.D4.4
3

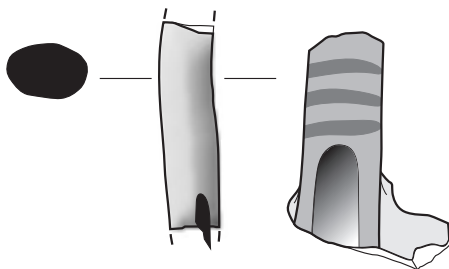
KULP 1

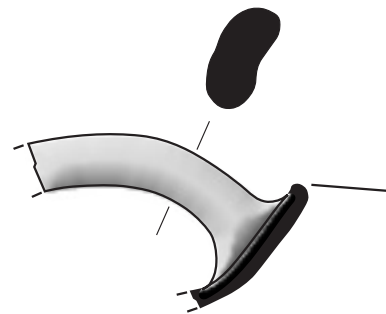
L.10.AT2.C3.L37.23
4

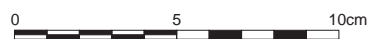
L.10.AT2.C3.L36.46
5

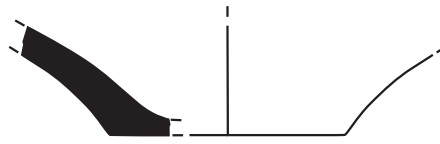

L.10.AT2.C3.L36.51
6

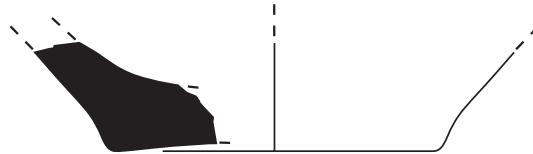

L.09.AT2.D4.L11.753
7

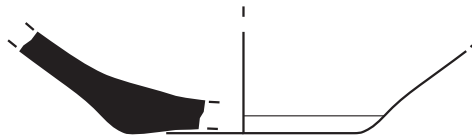

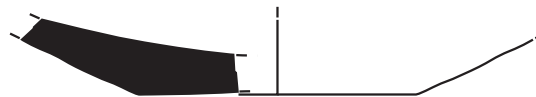
L.07.AT.S1.603
K.Ç: 4 cm
1

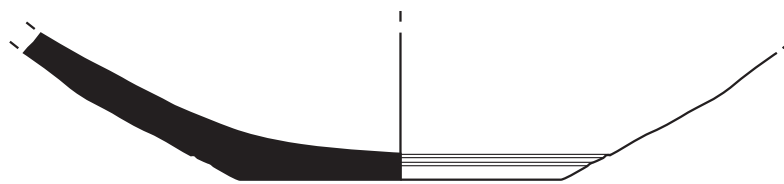
L.07.AT.S1.769
K.Ç: 6 cm
2

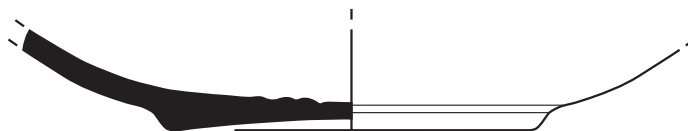
L.07.AT.S1.618
K.Ç: 4 cm.
3

L.07.AT.S1.86
R: 5 cm.
4

L.07.AT.S1.866
R: 5.5 cm.
5

L.07.AT.S1.846
R: 6.5 cm.
6

L.07.AT.S1.781
K.Ç:4.7 cm.

1

L.08.AT2.D3.L5.263
K.Ç:6.2 cm.

2

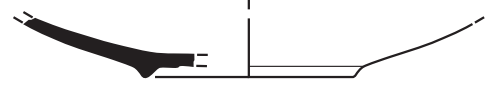
L.09.AT2.C4.L11.93
K.Ç:5.6 cm.

3

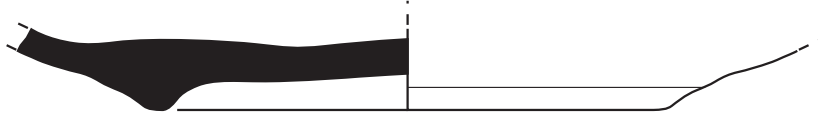
L.09.AT2.C4.L11.736
K.Ç:7.4 cm.

4

L.08.AT2.D3.L5.241
K.Ç:6 cm.

5

L.07.AT.S1.799
K.Ç:15.5 cm.

6

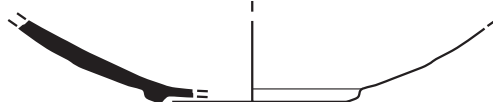
L.07.AT.S1.873
K.Ç:4 cm.

7

L.08.AT2.D3.L5.400
K.Ç:6 cm.

8

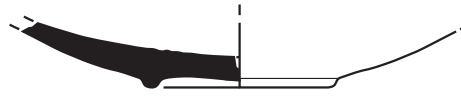
L.09.AT2.C3-C4.L29.1051
K.Ç:5.4 cm.

9

L.08.AT2.D3.L5.290
K.Ç:5 cm.

10

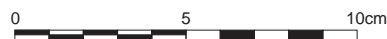
L.09.AT2.C4.L11.723
K.Ç:5.6 cm.

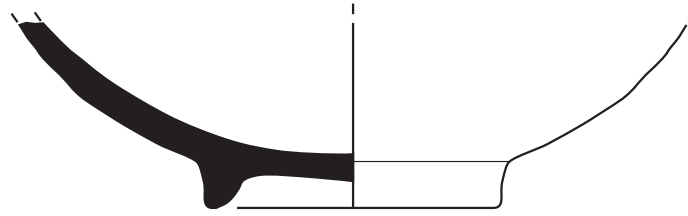
11

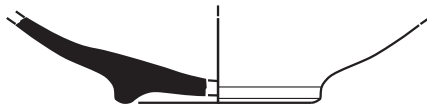
L.07.AT.S1.475
K.Ç: 14 cm

12

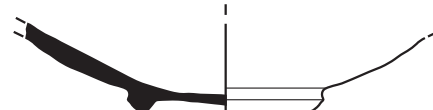

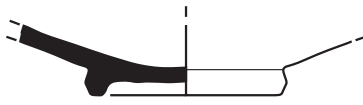
L.08.AT2.D3.L4.141
K.Ç:8 cm.
1

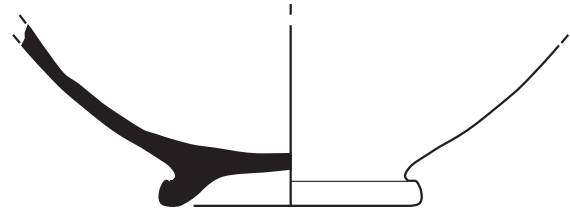
L.07.AT.S1.312
K.Ç:6 cm.
2

L.08.AT2.D3.L6.456
K.Ç:5.4 cm.
3

L.08.AT2.D3.L3.84
K.Ç:5.4 cm.
4

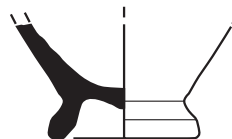
L.08.AT2.D3.L6.604
K.Ç:7.6 cm.
5

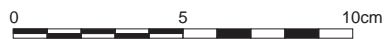
L.08.AT1.G3-G4.L17.412
K.Ç:6.6 cm.
6

L.07.AT.S1.439
K.Ç: 5 cm
7

L.09.AT2.C3-C4.L29.1039
K.Ç:4.2 cm.
8

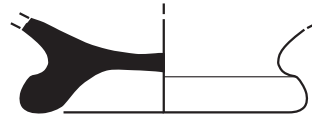

L.08.AT2.D3.L4.208

K.Ç:9.8 cm.

1

L.08.AT1.G3-G4.L3.77

K.Ç:11 cm.

2

L.08.AT2.D3.L5.417

K.Ç:10.9 cm.

3

L.08.AT2.D3.L5.233

K.Ç:11 cm.

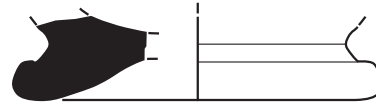
4

L.08.AT2.D3.L5.237

K.Ç:13.2 cm.

5

L.08.AT1.G3-G4.L17.399

K.Ç:14 cm.

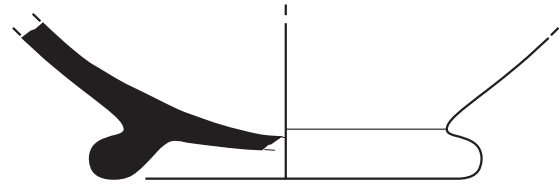
6

L.08.AT1.G3-G4.L19.519

K.Ç:16.8 cm.

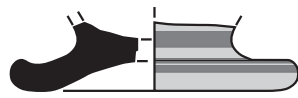
7

L.09.AT2.C4.L24.973

K.Ç:7 cm.

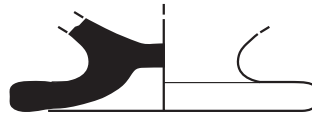
8

L.10.AT2.C3.L36.197

K.Ç:11 cm.

9

L.08.AT1.G3-G4.L17.421

K.Ç:11.6 cm.

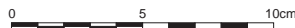
10

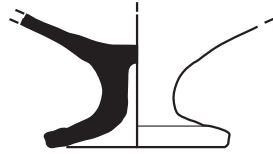
L.08.AT1.G3-G4.L17.418

K.Ç:9 cm.

11

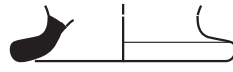

K 1

L.09.AT2.D4.L14.185
K.Ç:7.2 cm.

1

L.07.AT.S1.322
K.Ç: 9.6 cm

2

L.08.AT1.G3-G4.L18.423
K.Ç:9 cm.

3

K2

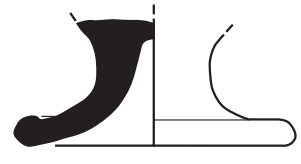
L.10.AT2.L37.19
K.Ç:7.2 cm.

4

L.08.AT2.D3.L4.143
K.Ç:8.7 cm.

5

L.10.AT2.C3.L25.02
K.Ç:5.5 cm.

6

K3

L.10.AT2.C3.L37.28
K.Ç:9.2 cm.

7

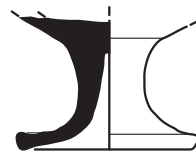
L.10.AT2.C3.L37.200
K.Ç:8 cm.

8

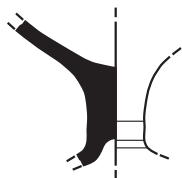
L.08.AT2.D3.L6.458
K.Ç:9 cm.

9

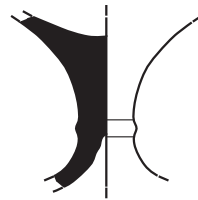
L.08.AT1.G3-G4.L19.496
K.Ç:7.7 cm.

10

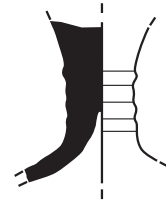
L.08.AT2.D3.L3.82

11

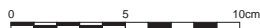
L.07.AT.S1.340

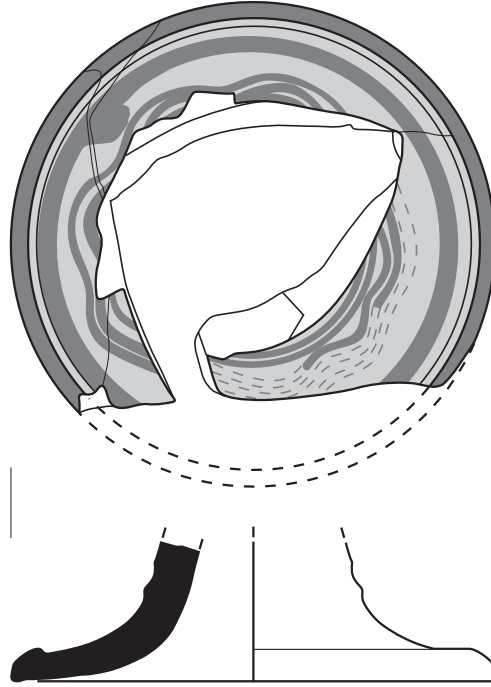
12

L.09.AT2.D4.L9.20

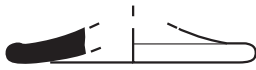
13

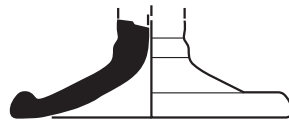
L.10.AT2.C3.L28.170
K.Ç:18.1 cm.

1

L.07.AT.S1.920
K.Ç:9 cm.

2

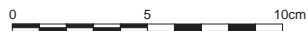
L.08.AT2.D3.L6.457
K.Ç:9.6 cm.

3

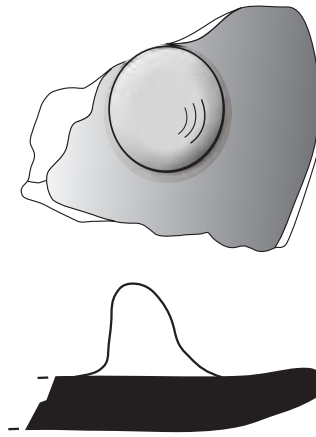

L.08.AT1.G3-G4.L17.420
K.Ç:12 cm.

4

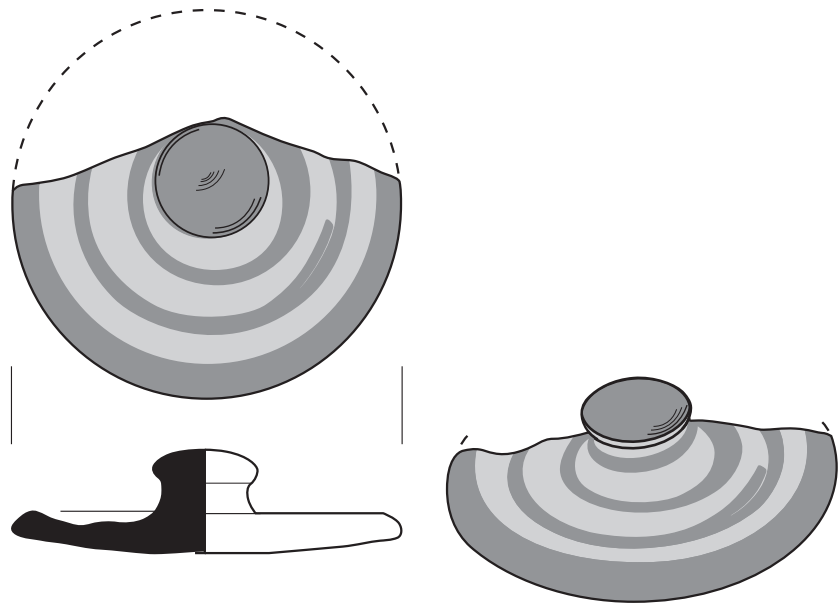
KPK 1

L.10.AT2.C3.L37.40

1

KPK 2

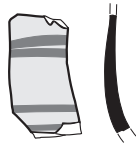

L.10.AT2.C2.L38.130

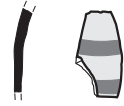
R:7.8 cm.

2

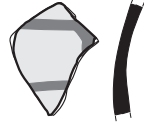
L.07.AT.S1.771
1

L.08.AT2.D3.L3.91
2

L.08.AT1.G3-G4.L20.575
3

L.07.AT.S1.284
4

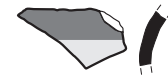
L.07.AT.S1.297
5

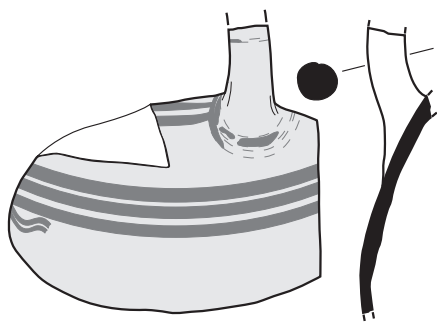
L.09.AT2.D4.L24.982
6

L.07.AT.S1.932
7

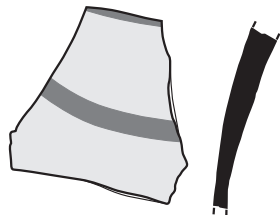
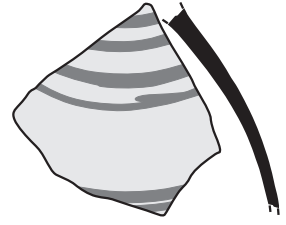
L.07.AT.S1.488
8

L.0.AT2.C3.L38.08
9

L.09.AT2.C4.L29.1024
10

L.09.AT2.C4.L32.1184
11

L.07.AT.S1.341
12

L.07.AT.S1.998
13

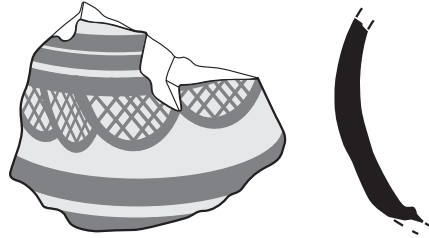

L.08.AT1.G3-G4.L18.448
14

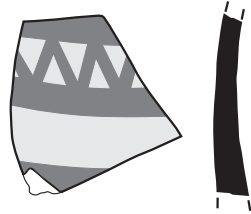

L.07.AT.S1.798
15

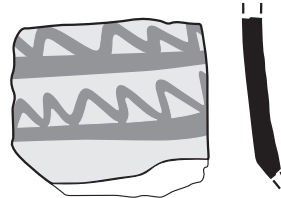

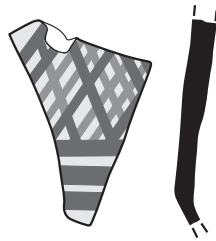
L.10.AT2.C3.L38.10
1

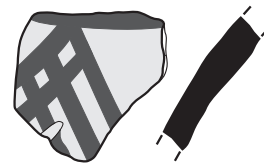
L.10.AT2.C3.L36.199
2

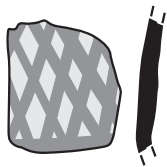
L.09.AT2.D4.L29.1047
3

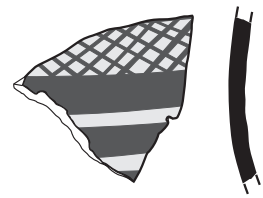
L.08.AT2.D3.L5.452
4

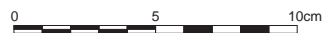
L.07.AT.S1.1116
5

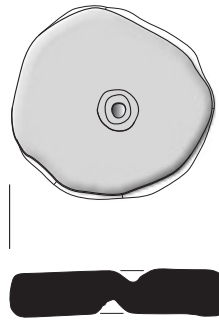
L.10.AT2.C3.L38.1935
6

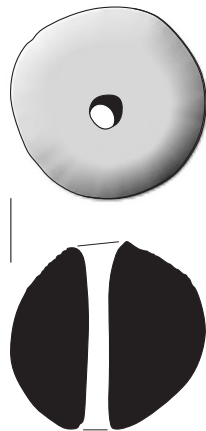
L.07.AT.S1.347
7

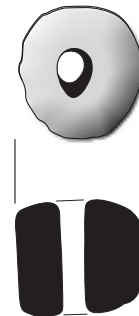
P.T

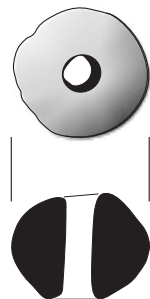
K.13.6
1

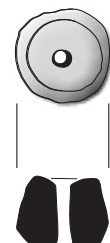
K.54.6
2

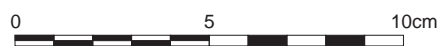
K.23.5
3

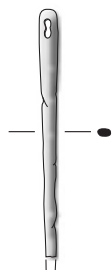
K.91.7
4

K.54.4
5

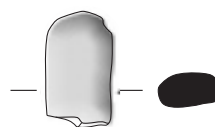

Kemik

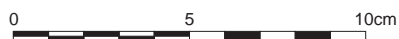
L.08.AS1.G3.-G4.K2

1

L.07.AS1.B.67

2

F.Tabý

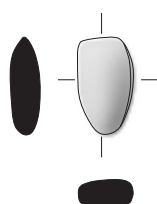

L.10.AT1.D4.F.01

3

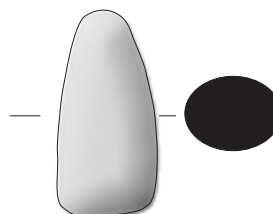

Tab

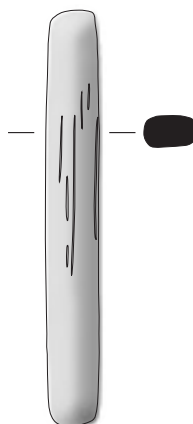
L.09.AT2.D4.T.12

4

L.08.AT2.D3.36

5

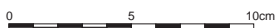
L.10.AT2.C3-C4.T.20

6

L.10.AT1.D4.T.18

7

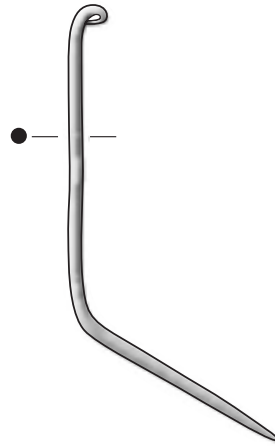

Metal

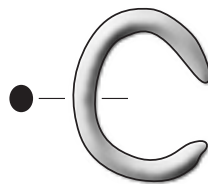
L.10.AT2.C3-C4.M.04

1

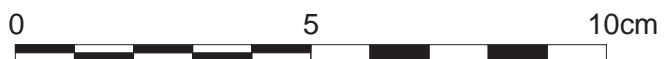
L.10.AT1.D4.M.03

2

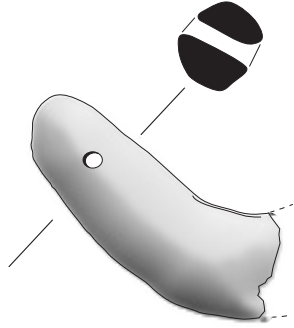

L.10.AT2.C3-C4.M.08

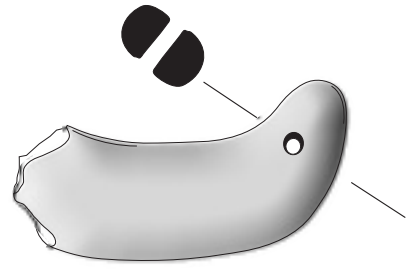
3

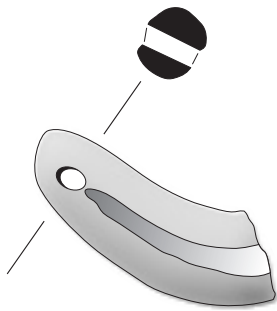
P.T

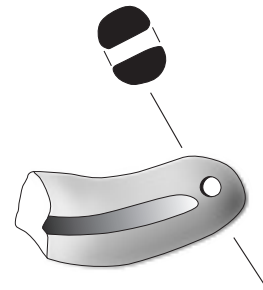
L.10.AT2.C2-D2.PT.06
1

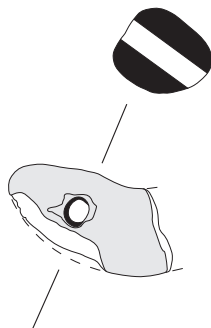
L.08.AT2.D3.PT.32
2

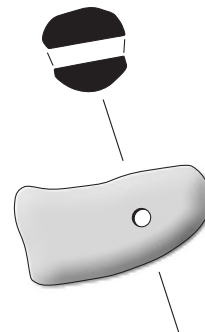
L.10.AT2.D4.PT.01
3

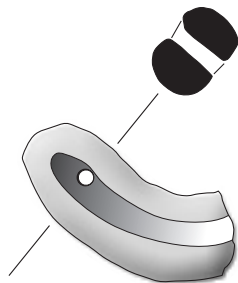
L.10.AT2.C3-C4.PT.02
4

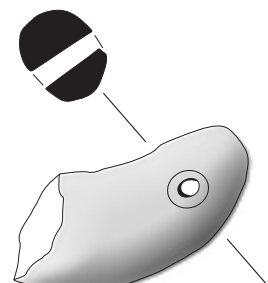
L.08.AS1.G3-G4.PT.107
5

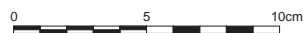
L.10.AT2.C3-C4.PT.08
6

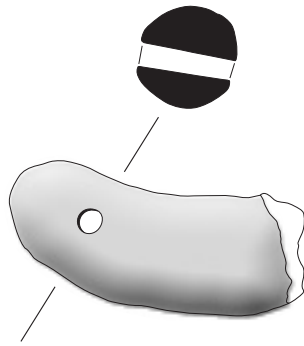
L.10.AT2.C3-C4.PT.28
7

L.10.AT2.C3-C4.PT.04
8

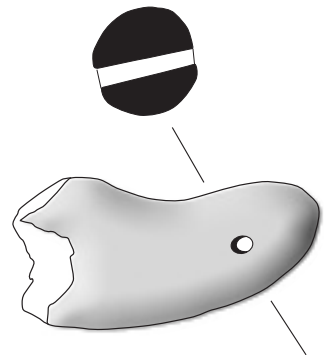

P.T 1

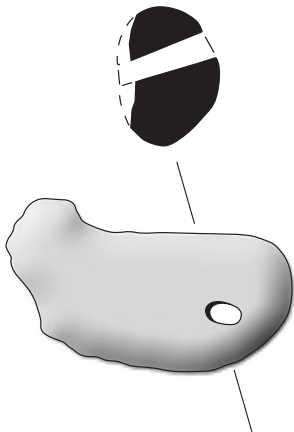
L.10.AT2.C3-C4.PT.20

1

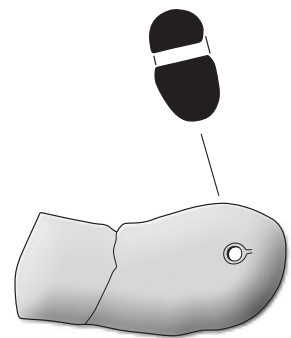
L.07.ASJ.1B.18

2

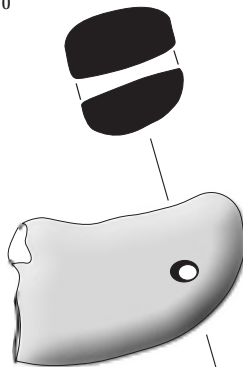
L.10.AT2.C3-C4.PT.10

3

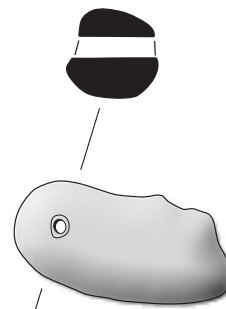
L.10.AT2.C3-C4.PT.11

4

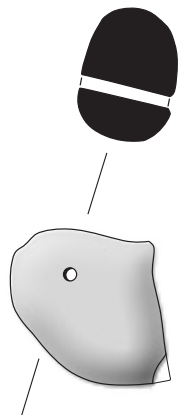
L.08.AT2.D3.PT.34

5

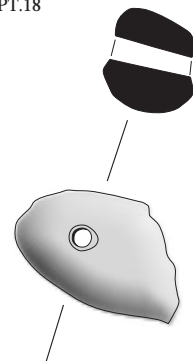
L.10.AT2.C3-C4.PT.18

6

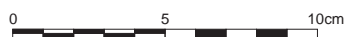
L.10.AT2.C3-C4.PT.17

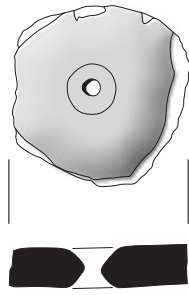
7

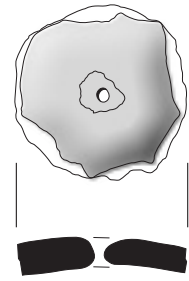
L.10.AT2.C3-C4.PT.15

8

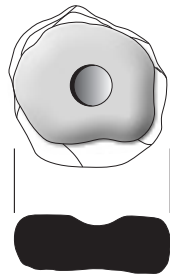

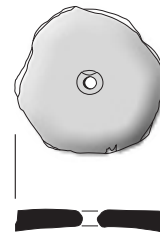
L.07.ASJ.1B.05
1

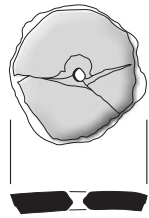
L.07.ASJ.1B.35
2

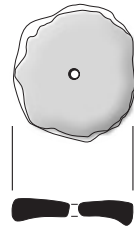
L.08.AT2.D.PT.07
3

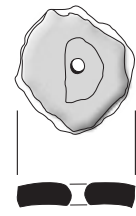
L.07.ASJ.1B.44
4

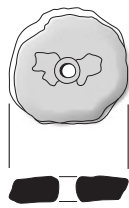
L.07.ASJ.1A.103
5

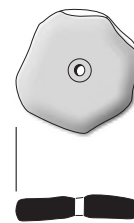
L.07.ASJ.1A.90
6

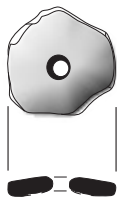
L.07.ASJ.1A.91
7

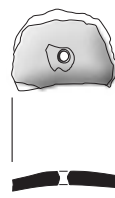
L.08.AT1.G3-G4.PT.126
8

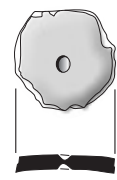
L.10.AT2.C3-C4.PT.26
9

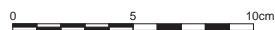
L.08.AT1.G3.G4.PT.137
10

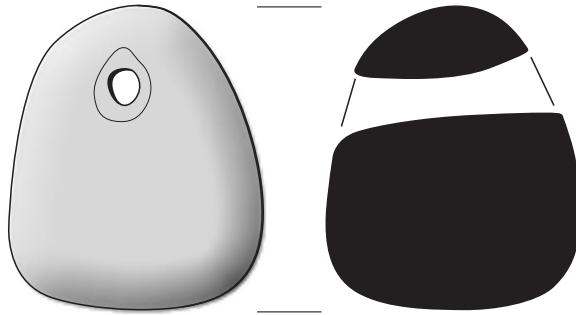

L.07.ASJ.1B.36
11

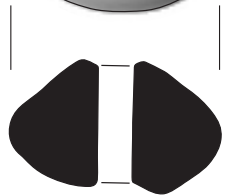
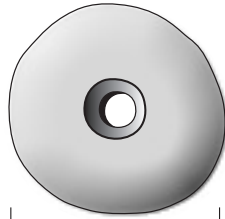
L.07.ASJ.1A.92
12

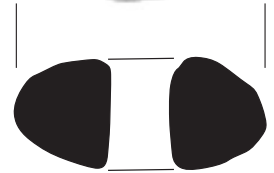
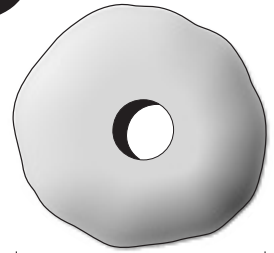
L.10.AT2.C2-D2.PT.26

1

L.10.AT2.C2-D2.PT.14

2

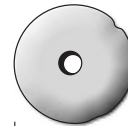
L.10.AT2.C2-D2.PT.19

3

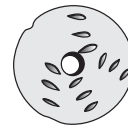
L.09.AT2.D3.PT.05

4

L.08.AT1.G3-G4.T.69

5

L.10.AT2.C2-D2.PT.10

6

L.10.AT2.C3-C4.PT.54

7

L.10.AT2.C3-C4.PT.58

8

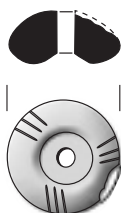

P.T 4

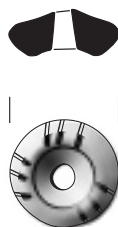
L.10.AT2.C3-C4.PT.57

1

L.10.AT2.C3-C4.PT.56

2

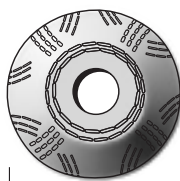
L.11.AT2.D4.PT.2

3

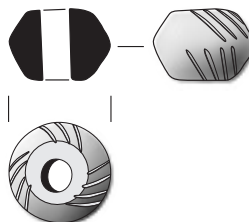
L.11.AT2.D4.PT.3

4

L.10.AT2.C3-C4.PT.27

5

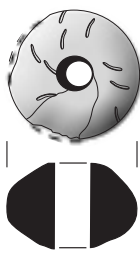
L.11.AT2.D4.PT.1

6

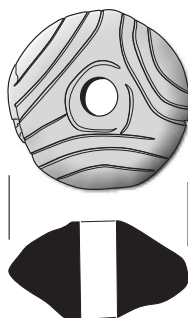
L.08.AT2.D3.PT.48

7

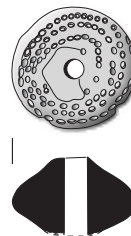
L.08.AT2.D3.PT.37

8

L.08.AT1.G3-4.PT.123

9

L.08.AT1.G3-4.PT.142

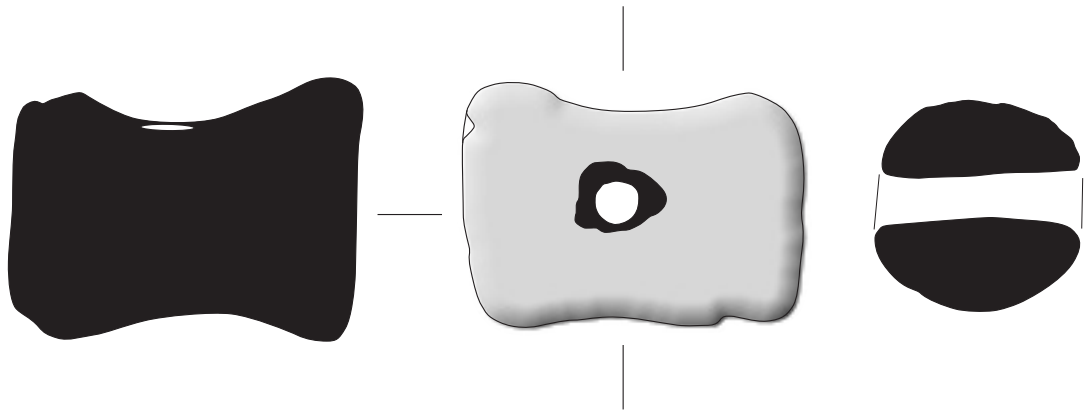
10

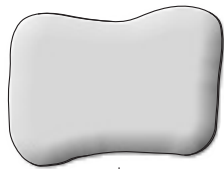
L.08.AT2.D3.PT.33

11

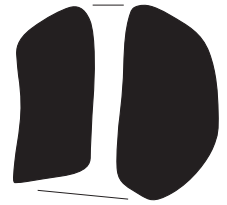
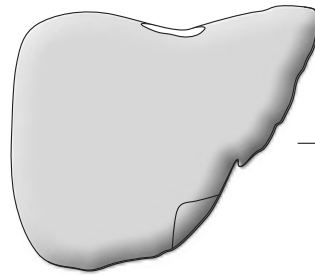

K.54.2
1

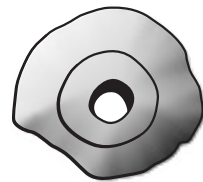
K.78.1
2

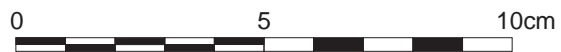
K.54.5
3

K.54.3
4

K.23.3
5

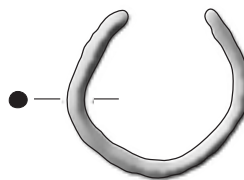

Metal

L.08.AT2.D3.M.08

1

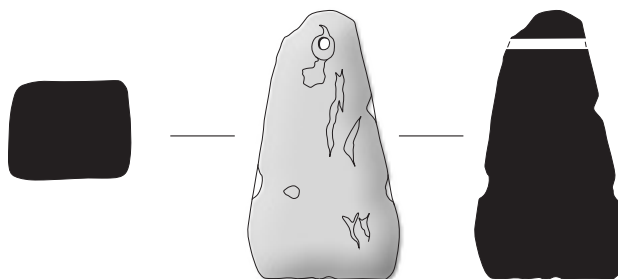

L.10.AT2.C2-D2.M.02

2

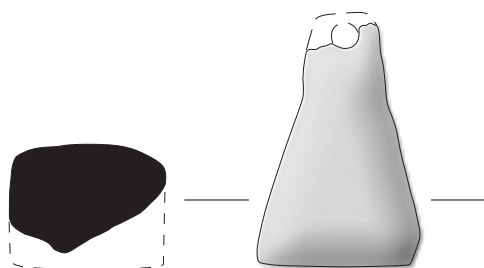

P.T

L.08.AS1.G3-G4.PT.87

3

L.10.AT2.C3-C4.PT.35

4

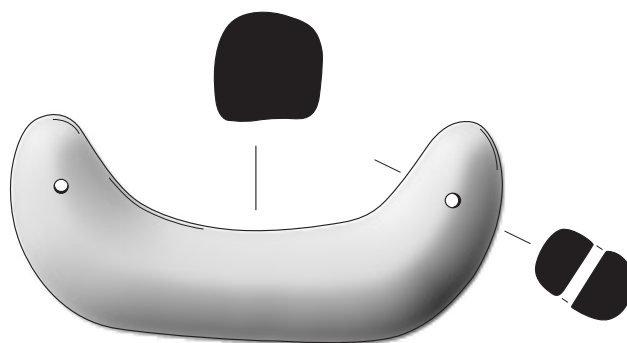

L.10.AT2.C3-C4.PT.14

5

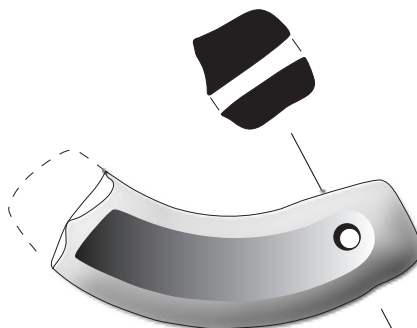

P.T 1

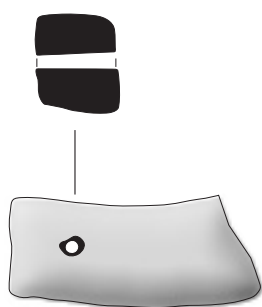
L.10.AT2.C3-C4.PT.40

1

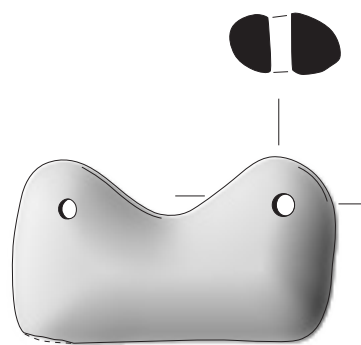
L.09.AT2.D4.PT.14

2

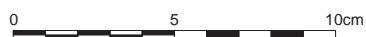
L.10.AT2.C3-C4.PT.03

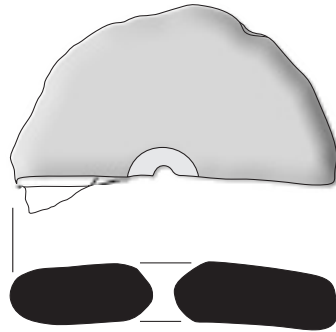
3

L.10.AT2.C3-C4.PT.07

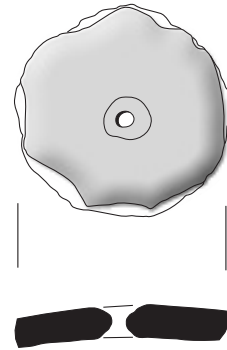
4

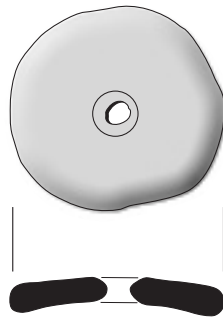
L.08.AT2.D3.PT.09

1

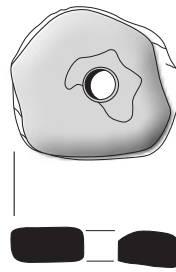
L.07.ASJ.1B.43

2

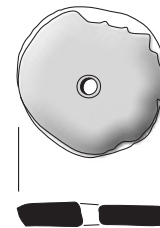
L.08.AT1.G3.G4.PT.124

3

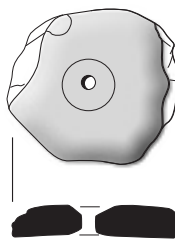
L.08.AT1.G3.G4.PT.138

4

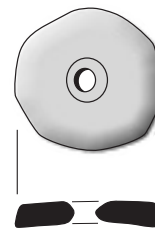
L.07.ASJ.1B.17

5

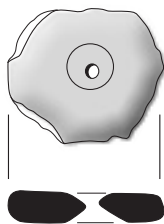
L.10.AT1.D4.PT.12

6

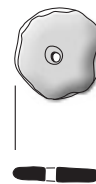
L.10.AT1.D4.PT.09

7

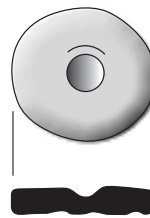
L.10.AT1.D4.PT.11

8

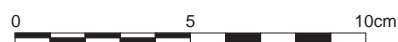
L.08.AT1.G3-G4.PT.108

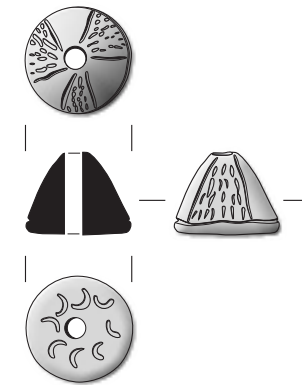
9

L.07.ASJ.1A.75

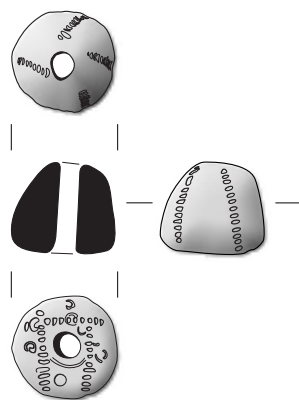
10

L.10.AT2.C3-C4.PT.13

1

L.10.AT2.C2-D2.PT.13

2

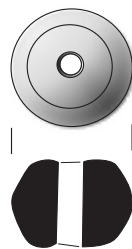
L.10.AT2.C2-D2.PT.02

3

L.08.AT2.D3.PT.11

4

L.10.AT2.C2-D2.PT.12

5

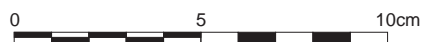
L.10.AT2.C3-C4.PT.06

6

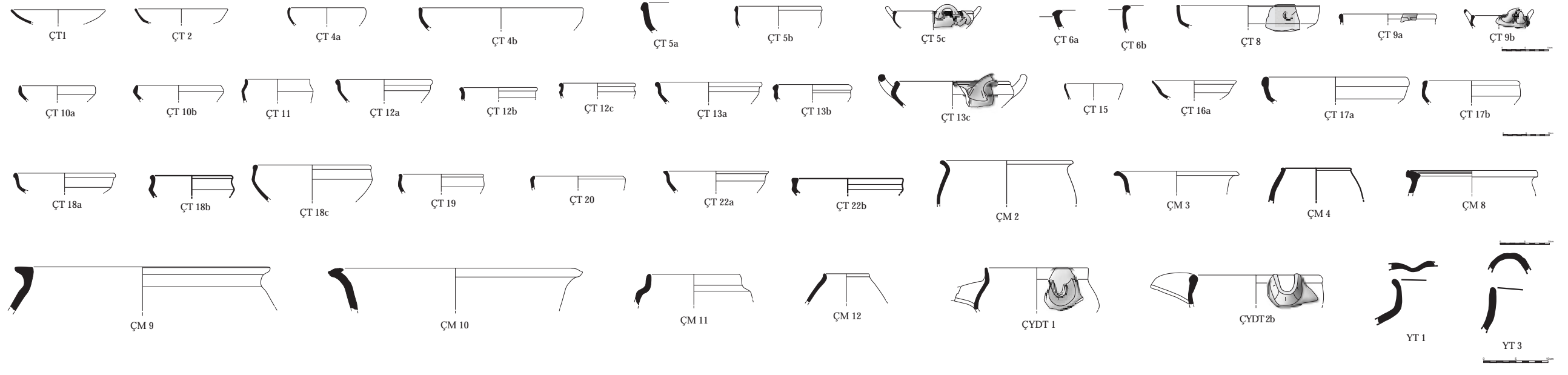
L.10.AT2.C2-D2.PT.08

7

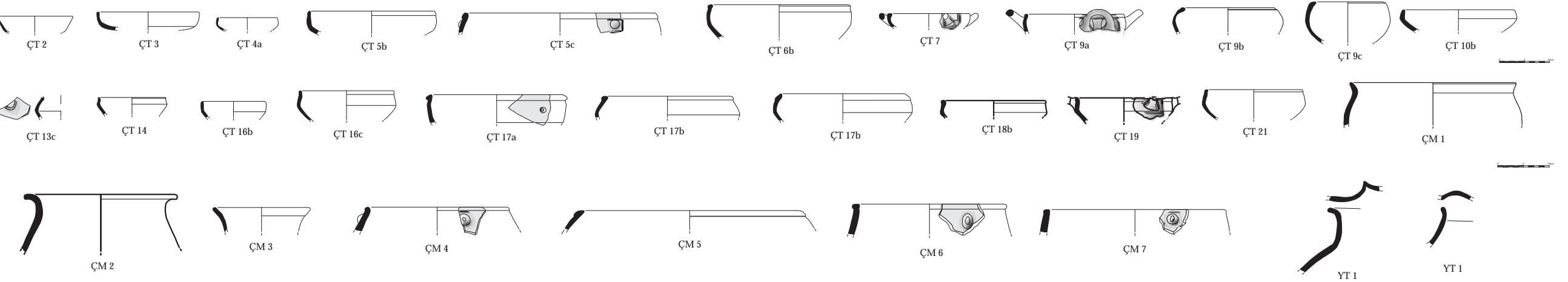

AYASULUK TÝPOLOJÝ

Xib
M.Ö 2000-1900

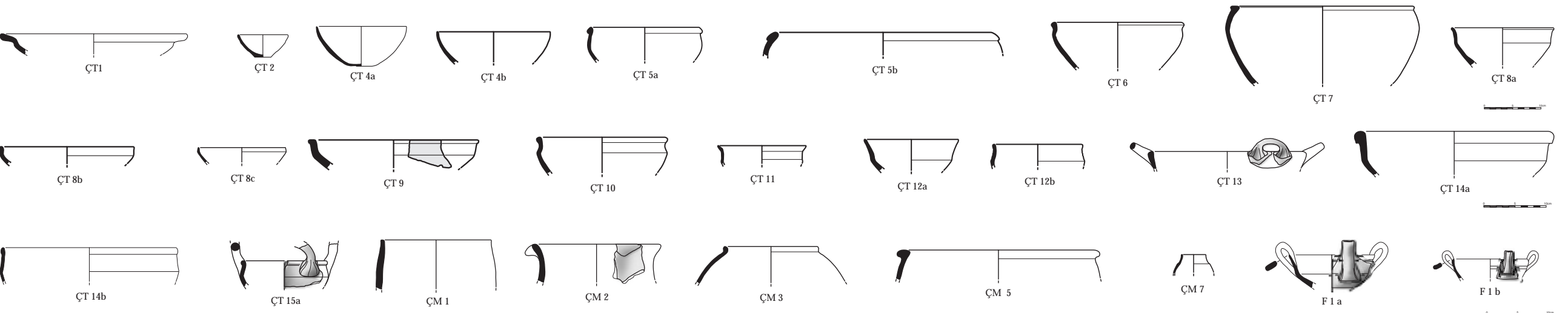

O T Ç

Xia
M.Ö 1900-1800

G T Ç
M.Ö 1400-1200

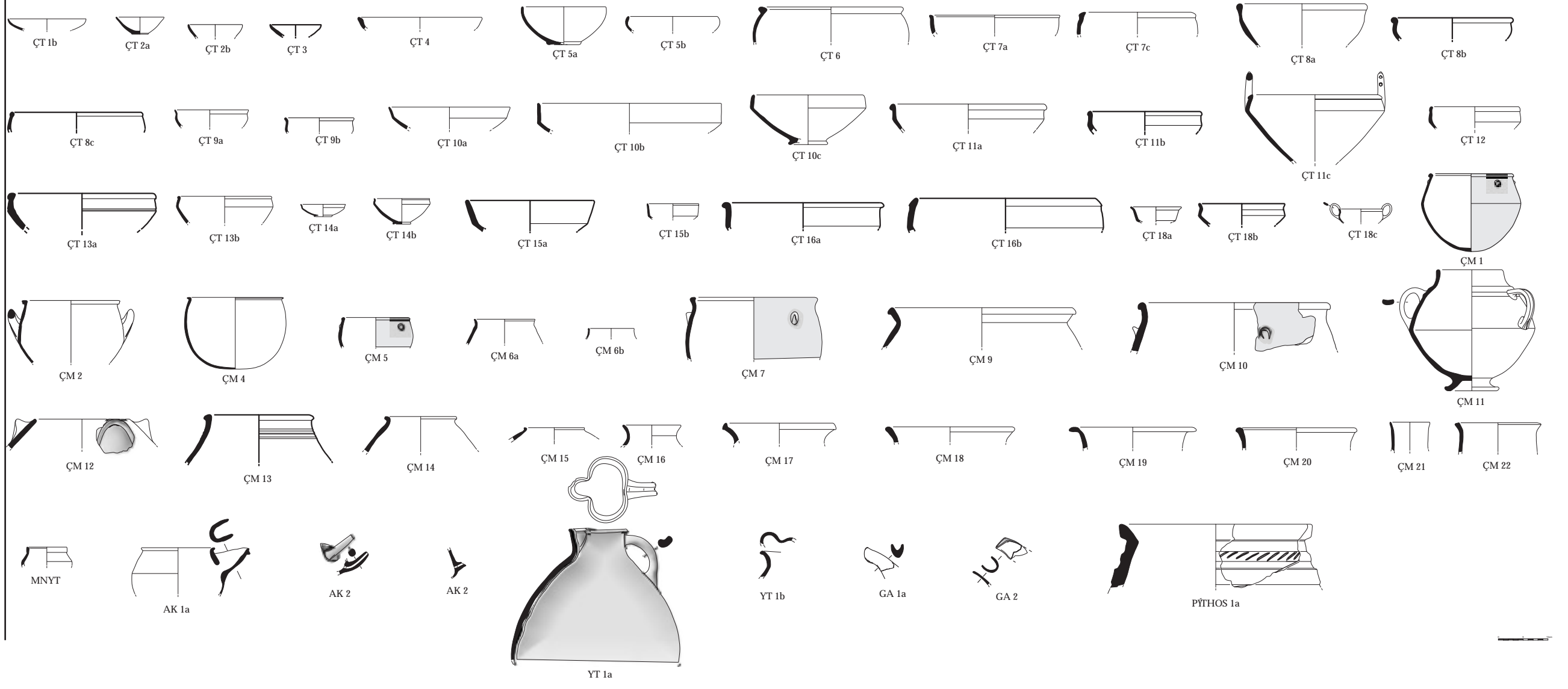
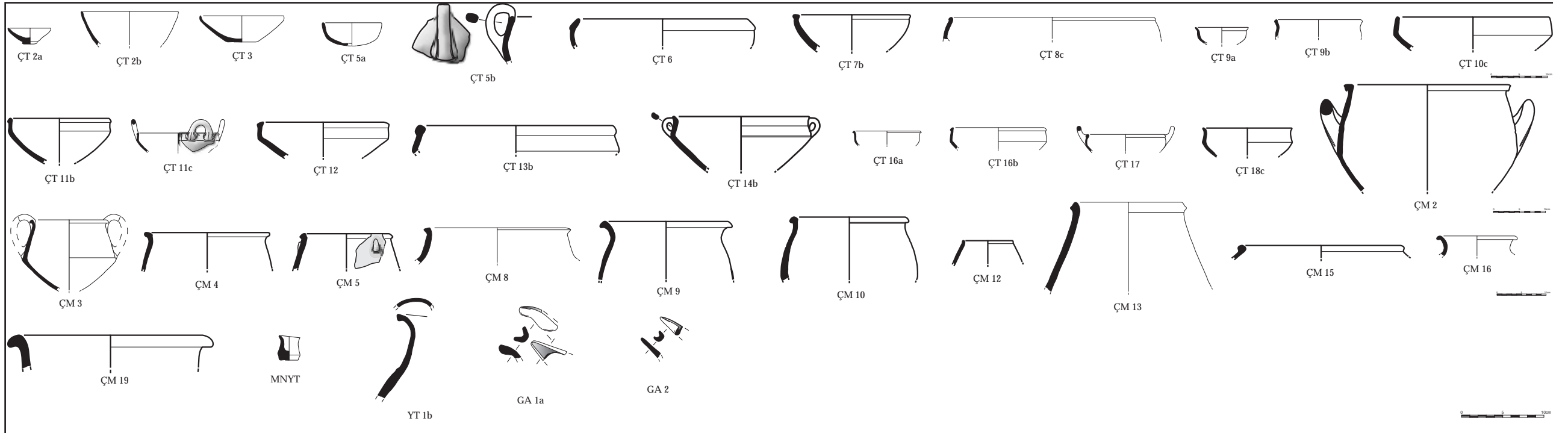

LAODIKEIA TÝPOLOJÝA

Vİb
M.Ö 1950-1850

Ç
T
O

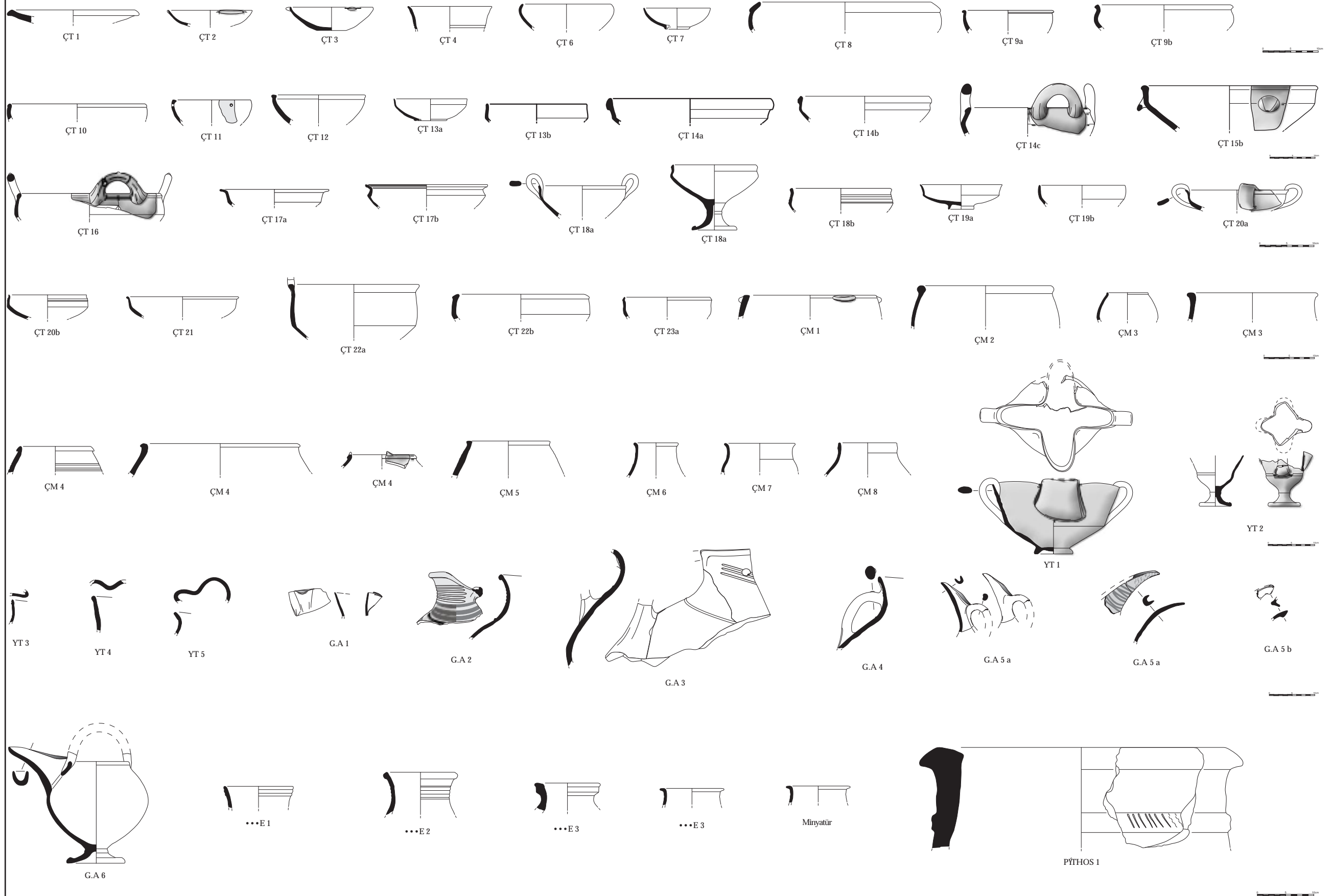
Vİa
M.Ö 1850-1700

LAODIKEIA TÝPOLOJÝ B

M.Ö 1400-1200

G T Ç

L.09.AT2.C3-C4.T.07

1

L.09.AT2.D4.T.04

2

L.10.AT2.C3-C4.T.10

3

L.10.AT2.C3-C4.T.12

4

L.10.AT1.D4.T.19

5

L.10.AT1.D4.T.18

6

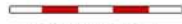
L.09.AT2.D4.T.12A

7A

L.09.AT2.D4.T.12B

7B

L.08.AT2.D3.T.18

1

L.08.AT2.D3.T.19

2

L.10.AT1.D4.T.12A

3A

L.10.AT1.D4.T.12B

3B

L.08.AT1.G3-G4.T.22

4

L.09.AT2.D4.T.11

5

L.07.ASJ.1A.79A

6A

L.07.ASJ.1A.79B

6B

1A

1B

2A

2B

3A

3B

4A

4B

5A

5B

1A

1B

2A

2B

3A

3B

4A

4B

5A

5B

6A

6B

L.08.AT1.G3-G4.M.13

1

L.10.AT2.C3-C4.M.12

2

L.08.AT2.D3.M.08

3

L.10.AT1.D4.M.03

4

L.07.ASJ.1A.67A

5A

L.07.ASJ.1A.67B

5B

L.08.AT1.G3-G4.PT.105

1

L.10.AT2.C3-C4.PT.14

2

L.10.AT2.C2-D2.PT.02A

1A

L.10.AT2.C2-D2.PT.02B

1B

L.10.AT2.C2-D2.PT.11A

2A

L.10.AT2.C2-D2.PT.11B

2B

L.10.AT2.C2-D2.PT.12A

3A

L.10.AT2.C2-D2.PT.12B

3B

L.10.AT2.C2-D2.PT.29A

4A

L.10.AT2.C2-D2.PT.29B

4B

L.10.AT2.C2-D2.PT.10A

1A

L.10.AT2.C2-D2.PT.10B

1B

L.10.AT2.C2-D2.PT.10C

1C

L.10.AT2.C2-D2.PT.13A

2A

L.10.AT2.C2-D2.PT.13B

2B

L.10.AT2.C2-D2.PT.13C

2C

L.10.AT2.C3-C4.PT.13A

3A

L.10.AT2.C3-C4.PT.13B

3B

L.10.AT2.C3-C4.PT.13C

3C

L.11.AT1.D3.22A

1A

L.11.AT1.D3.22B

1B

L.11.AT1.D3.20A

2A

L.11.AT1.D3.20B

2B

L.11.AT1.D3.21A

3A

L.11.AT1.D3.21B

3B

L.08.AT1.G3-G4.T.28

4

L.08.AT1.G3-G4.T.69

5

L.09.AT2.C3-C4.PT.58

6

L.10.AT1.D4.PT.10

7

L.10.AT2.C3-C4.PT.16

8

L.10.AT2.C2-D2.PT.22

9

L.10.AT2.C3-C4.PT.06A

1A

L.10.AT2.C3-C4.PT.06B

1B

L.10.AT2.C3-C4.PT.25A

2A

L.10.AT2.C3-C4.PT.25B

2B

L.10.AT2.C3-C4.PT.27A

3A

L.10.AT2.C3-C4.PT.27B

3B

L.10.AT2.C3-C4.PT.54A

4A

L.10.AT2.C3-C4.PT.54B

4B

L.09.AT2.D4.PT.24

1

L.10.AT1.D4.PT.08

2

L.10.AT1.D4.PT.13

3

L.10.AT2.C3-C4.PT.46

4

L.09.AT2.C3-C4.PT.65

5

L.10.AT2.C3-C4.PT.19

6

L.10.AT2.C3-C4.PT.26

7

L.10.AT1.D4.PT.12

8

L.10.AT2.C3-C4.PT.48

9

L.10.AT2.C3-C4.PT.53

10

L.10.AT2.C3-C4.PT.15

1

L.10.AT2.C3-C4.PT.17

2

L.10.AT2.C3-C4.PT.08

3

L.10.AT2.C2-D2.PT.31

4

L.08.AT2.D3.PT.34

5

L.09.AT2.C3-C4.PT.07

6

L.10.AT2.C3-C4.PT.04

7

L.10.AT2.C3-C4.PT.10

8

L.10.AT2.C3-C4.PT.11

1

L.10.AT2.C3-C4.PT.18

2

L.10.AT2.C3-C4.PT.29

3

L.10.AT2.C3-C4.PT.20

4

L.09.AT2.D4.PT.14

5

L.10.AT2.C2-D2.PT.06

6

L.08.AT2.D3.PT.32

7

L.07.ASJ.1A.84

8

L.10.AT2.C3-C4.PT.07

1

L.10.AT2.C2-D2.PT.30

2

L.09.AT2.C3-C4.PT.57

3

L.10.AT2.C3-C4.PT.28

4

L.08.AT2.D3.PT.04

5

L.07.ASJ.1B.127A

1

L.07.ASJ.1B.127B

2

L.08.AT2.D3.PT.49

3

L.10.AT2.C3-C4.PT.22

4

L.10.AT2.C3-C4.PT.24

5

L.09.AT2.D4.PT.16

1

L.10.AT2.C3-C4.PT.23

2

L.10.AT2.C3-C4.PT.01

3

L.10.AT2.C3-C4.PT.02

4

L.08.AT1.G3-G4.PT.125

5

L.09.AT2.D4.PT.20

1

L.10.AT2.C3-C4.PT.31

2

L.10.AT2.C3-C4.PT.09

3

L.10.AT2.C3-C4.PT.49

4

L.10.AT2.C3-C4.PT.50

5

L.10.AT2.C3-C4.PT.51

6

L.10.AT2.C3-C4.PT.52

7

L.10.AT2.C3-C4.PT.30

8

L.08.AT2.D3.PT.51A

1A

L.08.AT2.D3.PT.51B

1B

L.08.AT1.G3-G4.L19.454A

2A

L.08.AT1.G3-G4.L19.454B

2B

L.07.AS1.1B.126A

1A

L.07.AS1.1B.126B

1B

L.10.AT2.C2-D2.PT.21A

2A

L.10.AT2.C2-D2.PT.21B

2B

L.10.AT2.C3-C4.PT.03A

3A

L.10.AT2.C3-C4.PT.03B

3B

L.07.AT.S1.1008

4

L.08.AT2.D3.PT.13A

1A

L.08.AT2.D3.PT.13B

1B

L.08.AT2.D3.PT.40A

2A

L.08.AT2.D3.PT.40B

2B

L.10.AT2.C3-C4.PT.05A

3A

L.10.AT2.C3-C4.PT.05B

3B

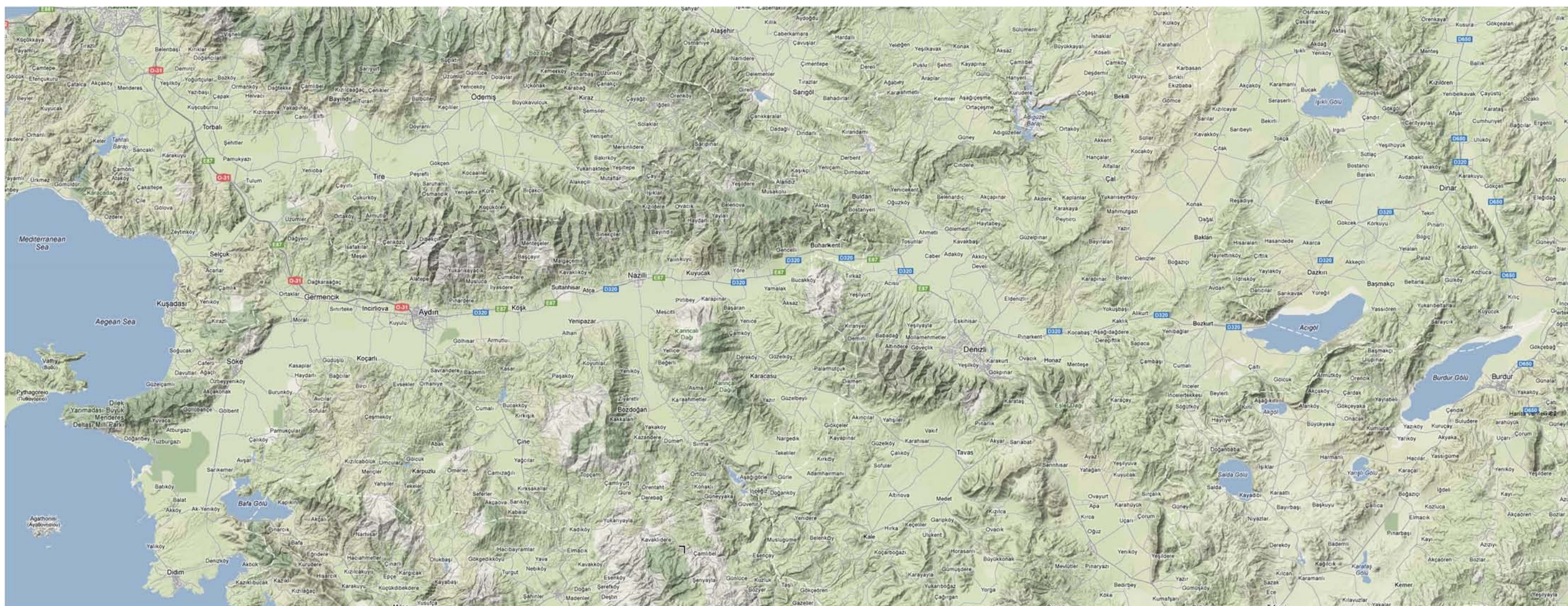
L.07.ASJ.1A.77A

4A

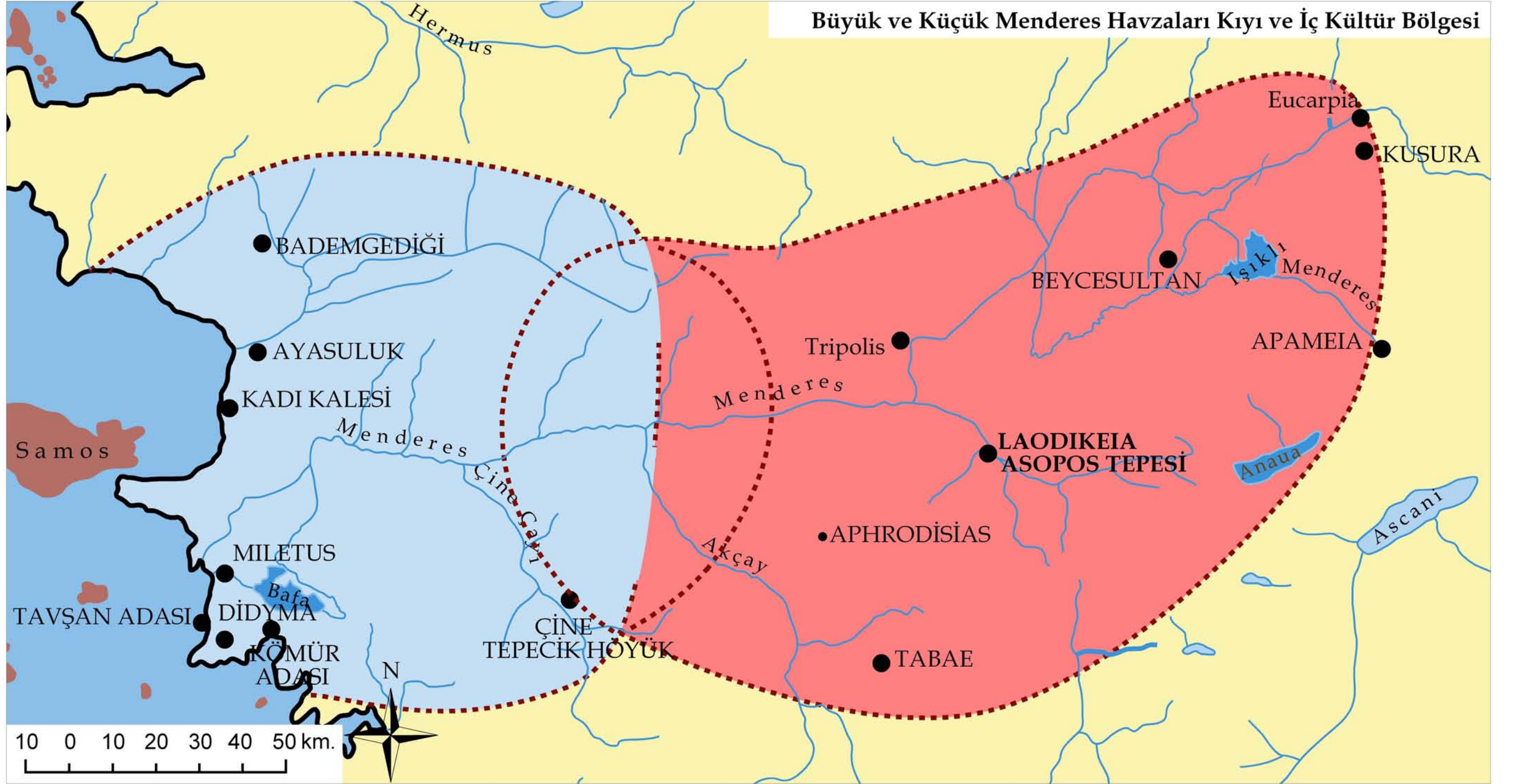

L.07.ASJ.1A.77B

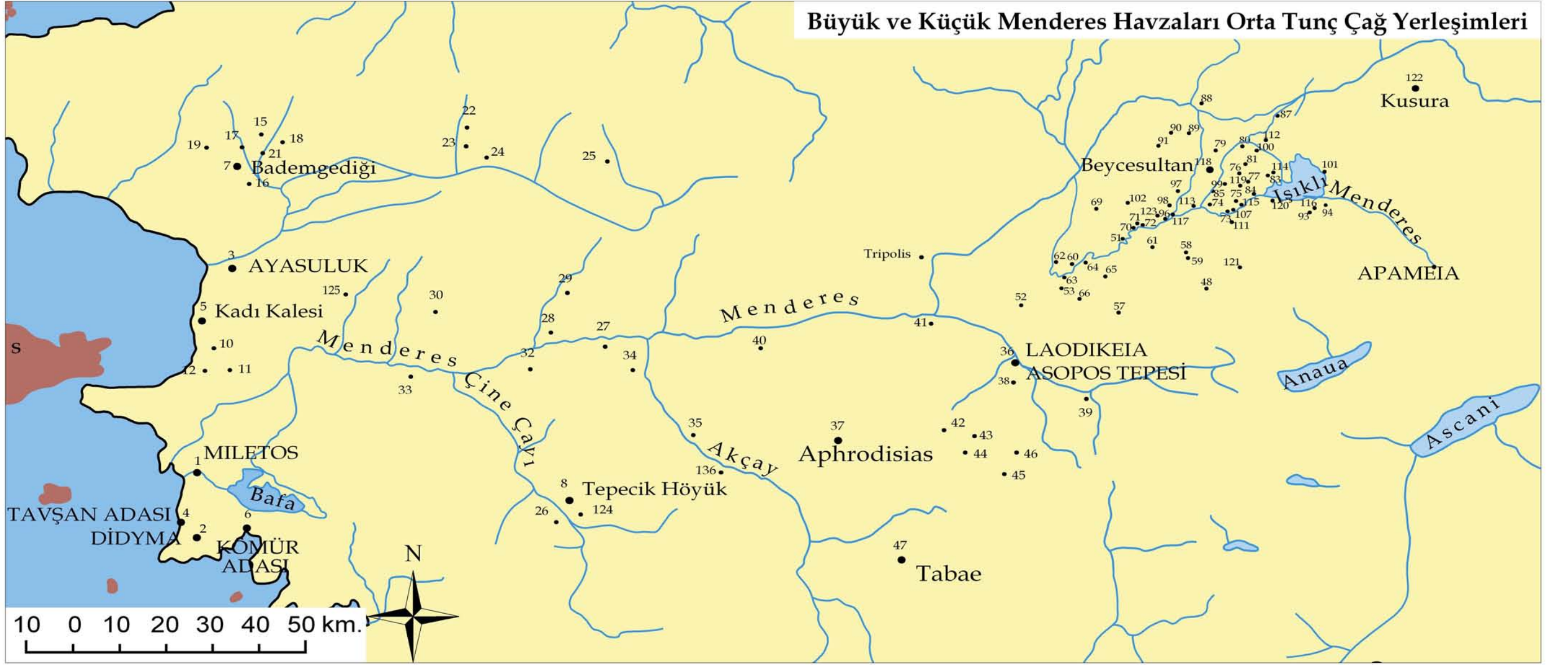
4B

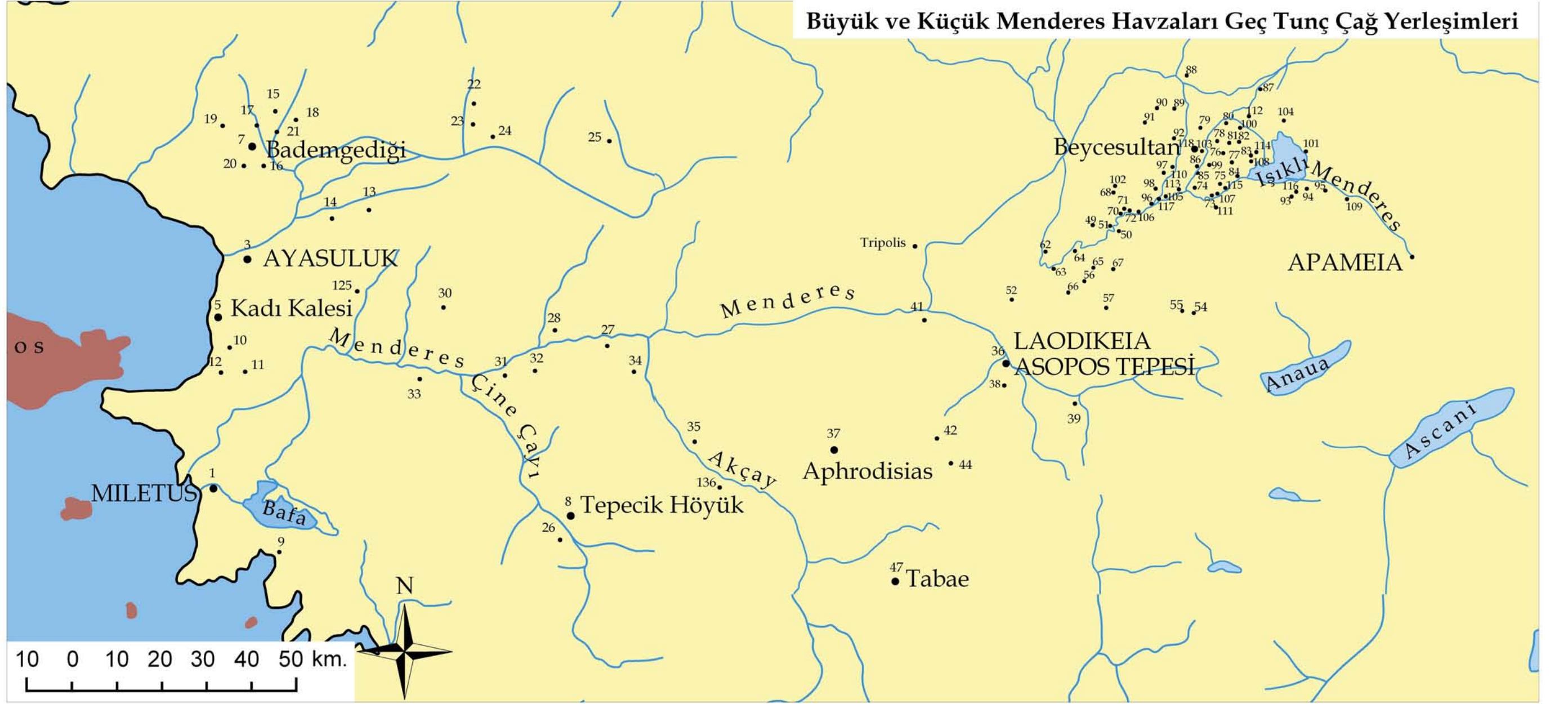
Büyük ve Küçük Menderes Havzaları Kıyı ve İç Kültür Bölgesi

Büyük ve Küçük Menderes Havzaları Orta Tunç Çağ Yerleşimleri

Büyük ve Küçük Menderes Havzaları Geç Tunç Çağ Yerleşimleri

ERİM KONAKÇI

KİŞİSEL BİLGİLER

Doğum Tarihi : 31 Aralık 1978
Doğum Yeri : Augsburg – ALMANYA
Medeni Hali : Evli
Uyruk : TC
E-mail : erimkonakci@hotmail.com , erimkonakci@gmail.com.
Adres : Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü
Bornova – İZMİR

EĞİTİM DURUMU

Ön Lisans : Balıkesir Üniversitesi, Burhaniye MYO, Turizm Otelcilik Bölümü, 1998
Lisans : Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü
Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Programı, İZMİR, 2003.
Yüksek Lisans : Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Bölümü
Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Ana Bilim Dalı
İZMİR, 2006.
Doktora : Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Bölümü
Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Ana Bilim Dalı
Doktora Programı, İZMİR, 2012

AKADEMİK GÖREVLER

Araştırma Görevlisi : 26.12.2004, Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji
Bölümü, Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Ana Bilim Dalı,
DENİZLİ
21.09.2006, Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji
Bölümü, Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Ana Bilim Dalı, İZMİR

MESLEKİ DENEYİM

Arazi Çalışmaları

2000, 2001, 2002 : Bayraklı –Smyrna, İZMİR
Prof. Dr. Meral Akurgal
2003, 2004 : Ayanis Urartu Kalesi Kazısı, VAN
Prof. Dr. Altan ÇİLİNGİROĞLU
2002, 2003, 2004, 2007. : Ulucak Höyük Kazısı Kemalpaşa, İZMİR
Prof. Dr. Altan ÇİLİNGİROĞLU
2004 : Ege Gübre Neolitik Yerleşimi Kazısı, Aliağa, İZMİR
Yrd. Doç. Dr. Haluk SAĞLAMTİMUR
2003, 2004 : Denizli/Çivril Yüzey Araştırması, DENİZLİ
Doç. Dr. Eşref Abay.
2005, 2006, 2007, 2008,
2009, 2010, 2011 : Laodikeia, DENİZLİ
Prof. Dr. Celal Şimşek.

- 2006 Saint John Ayasuluk, Selçuk, İZMİR
Efes Selçuk Müze Müdürlüğü.
- 2007, 2008. Saint John Ayasuluk, Selçuk, İZMİR
Yrd. Doç. Dr. Mustafa Büyükkolancı
- 2011 Denizli İli, Çivril, Baklan ve Çal ilçeleri
Dağlık Kesimi Yüzey Araştırması Projesi, DENİZLİ
Dr Fulya Dedeoğlu Konakçı

Projeler

- 2008- 2011 **Laodikeia Araştırma Kazı ve Restorasyon Projesi**, Prof. Dr. C. Şimşek, Pamukkale Üniversitesi, Araştırma Fonu Başkanlığı, Kabul no: 2000FEF02/KAAD001, *Yardımcı Araştırmacı*.
- 2006-2009 **Laodikeia Kuzey Nekropolü Kazı Projesi**, Prof. Dr. C. Şimşek, TÜBİTAK 106K179, *Yardımcı Araştırmacı*.
- 2008-2011 **Selçuk-Ayasuluk Kalesi Araştırma, Kazı ve Restorasyon Kurumsal Altyapı Projesi**, Yrd. Doç. Dr. M.Büyükkolancı, , Proje no: 2008KRM003, *Yardımcı Araştırmacı*.

Burslar

- 2009-2010 TÜBİTAK, Yurtdışı Araştırma Burs Programı, Cambridge Üniversitesi, 15.11.2009-15.03.2010.

Yurt Dışı Çalışmaları

- 2011-2012 Leicester Üniversitesi, Davetli Araştırmacı, 1.10.2011-22.01.2012

YAYINLAR

Kitap İçinde Bölüm

- 2011 B.DUMAN-E.KONAKÇI, “The Silent Witness of the Mound of Colassae: Pottery Remains”, Colassae in Space and Time Linking to an Ancient City, Ed: A.H. Cadwalleder and M. Trainor, Vanderhoeck and Ruprecht, Göttingen, Chapter 10, 247-282.

Uluslararası Hakemli Dergilerde Yayınlanan Makaleler:

- 2005 M.B. BAŞTÜRK-E. KONAKÇI, “Settlement Patterns in the Malatya-Elazığ Region in the IV. and III. Millennium BC”, *Altorientalische Forschungen* Band 32. 1, ISSN: 02328461, Berlin, 97–114.
- 2006 B. DUMAN-E. KONAKÇI “Kolassai: Höyük, Kalıntı ve Buluntuları (Colassae: the Mound, Remains and Findings)”, *Arkeoloji Dergisi VIII*, 2006/2, 79-104.
- 2009 E. KONAKÇI-M.B. BAŞTÜRK, “Military and Militia in the Urartian State”, *Ancient West and East* 8, 2009, ISSN: 17838363, 169–201.

Uluslararası Bilimsel Toplantılarda Sunulan ve Bildiri Kitabında Basılan Bildiriler:

- 2007 E. KONAKÇI-B. DUMAN “Yazılı ve Arkeolojik Kanıtlar Işığında Kolassai” (Colassae With the Light of Archaeological and Historical Evidences)”, *Uluslararası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Cilt 2, Denizli, 2007, 57-67.

Uluslararası Bilimsel Toplantılarda Sunulan Bildiriler:

- 2002 E KONAKÇI, "Settlement Patterns in the Malatya-Elazığ Region in the IV. Millennium BC", *Berlin-Izmir Seminar*, Frei Universität, Berlin.
- 2006 E.KONAKÇI-B. DUMAN, "Arkeolojik ve Yazılı Kaynaklar Işığında Kolossai", Uluslararası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu, Pamukkale Üniversitesi.
- 2011 E. KONAKÇI, "New Prehistoric Settlement from Western Anatolia: Laodikeia/Asopos Mound", *Ancient World Seminars*, University of Leicester

Editörlük:

- 2009 *Altan Çilingiroğlu'na Armağan: Yukarı Denizin Kıyısında Urartu Krallığı'na Adanmış Bir Hayat - Studies In Honour Of Altan Çilingiroğlu: A Life Dedicated to Urartu on the Shores of the Upper Sea* Ed: H. SAĞLAMTİMUR, E. ABAY, Z. DERİN, A.Ü. ERDEM, A. BATMAZ, F. DEDEOĞLU, M. ERDALKIRAN, M.B. BAŞTÜRK, E. KONAKÇI, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2009, ISBN: 9786053960522.

Diğer Yayınlar:

- 2009 E. KONAKÇI, "Urartu Krallığı'nın Siyasi ve Ekonomik Yapılanmasında Toplu Nüfus Aktarımları", *Altan Çilingiroğlu'na Armağan: Yukarı Denizin Kıyısında Urartu Krallığı'na Adanmış Bir Hayat - Studies In Honour Of Altan Çilingiroğlu: A Life Dedicated to Urartu on the Shores of the Upper Sea*, Ed: H. SAĞLAMTİMUR vd., Arkeoloji ve Sanat Yayınları, ISBN: 9786053960522, İstanbul, 367-383.

Kitap Eleştirileri:

- 2007 E. KONAKÇI, "Urartu Çivi Yazılı Belgeler Katoluğu" Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2006, *Arkeoloji Dergisi IX*, 135-136

TÜRKÇE ABSTRAKT:

Büyük ve Küçük Menderes Havzalarındaki MÖ 2. Binyıl Kültürlerinin Yeni Veriler Işığında Değerlendirilmesi” başlıklı tez çalışması ile Büyük ve Küçük Menderes havzalarında yaşanan Orta ve Geç Tunç Çağ dönemlerinin temel nitelikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla bölgede kazı ile incelenen ve yüzey araştırmalarında tespit edilen tüm yerleşimlerin verilerinden yararlanılmıştır. Çalışmada Büyük ve Küçük Menderes havzalarının kapladığı coğrafya Kıyı ve İç kültür bölgesi olmak üzere ikiye ayrılarak incelenmiştir. Kıyı kültür bölgesi için Ayasuluk, İç kültür Bölgesi için Laodikeia/Asospos Tepesi anahtar yerleşim olarak ele alınmıştır. Tezde söz konusu anahtar yerleşimlerin mimari, seramik ve küçük buuntuları detaylı bir biçimde analiz edilmiştir.

İNGİLİZCE ABSTRAKT :

In this dissertation named “Reassessment of the second millennium Cultures Cayster and Meander Basins in the light of new evidence” is clarified the main characteristics of Middle and Late Bronze Age cultures in Meander and Cayster basins. To reach this aim, it is evaluated the archaeological data from excavated sites and regional surveys conducted in the research area. Additionally, the research area is divided into two different regions, one being the Meander River Basin and the other being the Calyster River Basin. Ayasuluk is the key site for coastal region while Laodikeiea/Asospos Tepesi is for inland Region. The archaeological data such as architecture, ceramics and small finds from two key sites is analyzed in depth.